

Dhammapada athakatha 3 bahasa

No	Pali	English	Indonesia	Note
1	<p>Dhammapada</p> <p>Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa Khuddakanikāye Dhammapada-aṭṭhakathā (Paṭhamo bhāgo) Ganthārambhakathā</p> <p>1. Mahāmohatamonaddhe , loke lokantadassinā; Yena saddhammapajjoto, jālito jalitiddhinā.</p> <p>2. Tassa pāde namassitvā, sambuddhassa sirīmato; Saddhammañcassa pūjetvā, katvā saṅghassa cañjalim.</p> <p>3. Taṃ taṃ kāraṇamāgamma, dhammādhammesu kovido; Sampattasaddhammapado, satthā dhammapadaṃ subhaṃ.</p> <p>4. Desesi karuṇāvega-samussāhitamānaso; Yaṃ ve devamanussānaṃ, pītipāmojjavaḍḍhanaṃ.</p> <p>5. Paramparābhatā tassa, nipunā atthavaṇṇanā; Yā tambapaṇṇidīpamhi, dīpabhāsāya saṅṭhitā.</p> <p>6. Na sādhayati sesānaṃ, sattānaṃ hitasampadaṃ; Appeva nāma sādheyya, sabbalokassa sā hitaṃ.</p> <p>7. Iti āsīsamānena, dantena samacārinā; Kumārakassapenāhaṃ, therena thiracetasā.</p> <p>8. Saddhammaṭṭhitikāmena , sakkaccaṃ abhiyācito; Taṃ bhāsaṃ ativitthāra-gatañca vacanakkamaṃ.</p> <p>9. Pahāyāropayitvāna , tantibhāsaṃ manoramam; Gāthānaṃ byañjanapadaṃ, yaṃ tattha na vibhāvitam.</p> <p>10. Kevalaṃ taṃ vibhāvetvā, sesaṃ tameva atthato; Bhāsantarena bhāsissaṃ, āvahanto vibhāvinam; Manaso pītipāmojjaṃ, atthadhammūpanissitanti.</p>			
1	<p>1. Yamakavaggo</p> <p>1. Cakkhupālattheravatthu</p>			

<p>1. “Manopubbaṅgamādhammā, manoseṭṭhā manomayā; Manasā ce paduṭṭhena, bhāsati vā karoti vā; Tato naṃ dukkhamanveti, cakkamva vahato pada”nti. – Ayaṃ dhammadesanā kattha bhāsītā? Sāvattiyaṃ. Kaṃ ārabbhāti? Cakkhupālattheraṃ. Sāvattiyaṃ kira mahāsuvaṇṇo nāma kuṭumbiko ahosi aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako. So ekadivasam nhānatitthaṃ nhatvā natvā āgacchanto antarāmagge sampannapattasākhāṃ ekaṃ vanappatiṃ disvā “ayaṃ mahesakkhāya devatāya pariggahito bhavissati”ti tassa heṭṭhābhāgaṃ sodhāpetvā pākāraparikkhepaṃ kārāpetvā vālukam okirāpetvā dhajapaṭākāṃ ussāpetvā vanappatiṃ alaṅkaritvā añjaliṃ karitvā “sace puttam vā dhītaṃ vā labheyyam, tumhākaṃ mahāsakkāraṃ karissāmi”ti patthanam katvā pakkāmi. Athassa na cirasseva bhariyāya kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāsi. Sā gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā tassa ārocesi. So tassā gabbhassa parihāradāsi. Sā dasamāsaccayena puttam vijāyi. Tam nāmaggaṇadivase seṭṭhi attanā pālitaṃ vanappatiṃ nissāya laddhattā tassa pāloti nāmaṃ akāsi. Sā aparabhāge aññampi puttam labhi. Tassa cūlapāloti nāmaṃ katvā itarassa mahāpāloti nāmaṃ akāsi. Te vayappatte gharabandhanena bandhimsu. Aparabhāge mātāpitaro kalamakamsu. Sabbampi vibhavaṃ itareyeva vicāriṃsu. Tasmim samaye satthā pavattitavaradhammacakko anupubbenāgantvā anāthapiṇḍikena mahāseṭṭhinā catupaññasakoṭidhanam vissajjtvā kārite jetavanamahāvihāre viharati mahājanaṃ saggamagge ca mokkhamagge ca patiṭṭhāpayamāno. Tathāgato hi mātipakkhato asītiyā, pitipakkhato asītiyāti dveasītiñātikulasahashehi kārite nigrodhamahāvihāre ekameva vassāvāsam vasi, anāthapiṇḍikena kārite jetavanamahāvihāre ekūnavīsativassāni, visākhāya sattavīsatiakoṭidhanapariccāgena kārite pubbārāme chabbassānti dvinnam kulānaṃ guṇamahattataṃ paṭicca sāvattiṃ nissāya pañcavīsativassāni vassāvāsam vasi. Anāthapiṇḍikopi visākhāpi mahāupāsikā nibaddham divasassa dve vāre tathāgatassa upaṭṭhānaṃ gacchanti, gacchantā ca “daharasāmaṇerā no hatthe olokessanti”ti tucchahatthā na gatapubbā. Purebhattam gacchantā khādanīyabhojanīyādīni gahetvāya gacchanti, pacchābhattam gacchantā pañca bhesajjāni aṭṭha ca pānāni. Nivesanesu pana tesam dvinnam dvinnam bhikkhusahassānaṃ niccam paññattāsānāneva honti. Annapānabhesajjesu yo yaṃ icchati, tassa tam yathicchitameva sampajjati. Tesu anāthapiṇḍikena ekadivasampi satthā pañham na pucchitapubbo. So kira “tathāgato buddhasukhumālo khattiyasukhumālo, ‘bahūpakāro me, gahapati’ti mayham dhammam desento kilameyyā”ti satthari adhimattasinehena pañham na pucchati. Satthā pana tasmim nisinnamatteyeva “ayaṃ seṭṭhi maṃ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhati. Ahañhi kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni alaṅkatapaṭiyattam attano sīsam chinditvā akkhīni uppāṭetvā hadayamaṃsam uppāṭetvā pānasamaṃ puttadāraṃ pariccajitvā pāramiyo pūrento paresam dhammadesanattameva pūresiṃ. Esa maṃ arakkhitabbaṭṭhāne rakkhati”ti ekaṃ dhammadesanaṃ kathetiyeva. Tadā sāvattiyaṃ satta manussakoṭiyo vasanti. Tesu satthu dhammakatham sutvā pañcakoṭimattā manussā ariyasāvakaṃ jātā, dvekoṭimattā manussā puthujjanā. Tesu ariyasāvakanam dveyeva kiccāni ahesum – purebhattam dānam denti, pacchābhattam gandhamālādihattā vatthabhesajjapānakādīni gāhāpetvā dhammassavanattāya gacchanti. Atekadivasam mahāpālo ariyasāvake gandhamālādihattā vihāraṃ gacchante disvā “ayaṃ mahājano kuhiṃ gacchati”ti pucchitvā “dhammassavanāyā”ti sutvā “ahampi gamissāmi”ti gantvā satthāraṃ vanditvā parisapariyante nisīdi. Buddhā ca nāma dhammam desentā saraṇasīlapabbajjādīnaṃ upanissayaṃ oloketvā ajjhāsayavasena dhammam desenti, tasmā tam divasam satthā tassa upanissayaṃ oloketvā dhammam desento anupubbikatham kathesi. Seyyathidaṃ – dānakatham, sīlakatham, saggakatham, kāmānaṃ ādīnavam, okāraṃ saṃkilesam, nekkhamme ānisaṃsam pakāsesi. Tam suttvā mahāpālo kuṭumbiko cintesi – “paralokaṃ gacchantam puttadhītaṃ vā bhātaraṃ vā bhogā vā nānugacchanti, sarīrampi attanā saddhiṃ na gacchati, kiṃ me gharāvāsena pabbajissāmi”ti. So desanāpariyosāne satthāraṃ upasaṅkamitvā pabbajjam yāci. Atha naṃ satthā – “atthi te koci āpucchitabbayuttako ñātī”ti āha. “Kaniṭṭhabhātā me atthi, bhante”ti. “Tena hi tam āpucchāhi”ti. So “sādhū”ti sampācchitvā satthāraṃ vanditvā geham gantvā kaniṭṭham pakkosāpetvā – “tāta, yaṃ mayham</p>		
---	--	--

<p>imasmim gehe saviññānakampi aviññānakampi dhanam kiñci atthi, sabbam tam tava bhāro, paṭipajjāhi na”nti. “Tumhe pana kim karissathā”ti āha. “Aham satthu santike pabbajissāmi”ti. “Kim kathesi bhātika, tvaṃ me mātari matāya mātā viya, pitari mate pitā viya laddho, gehe te mahāvibhavo, sakkā gehaṃ ajjhāvasanteheva puññāni kātuṃ , mā evaṃ karitthā”ti. “Tāta, aham satthu dhammadesanaṃ sutvā gharāvāse vasituṃ na sakkomi. Satthārā hi atisaṅhasukhamaṃ tilakkhaṇaṃ āropetvā ādimajjhapariyosānakalyāṇo dhammo desito, na sakkā so agāramajjhe vasantena pūretuṃ , pabbajissāmi, tātā”ti. “Bhātika, taruṇāyeva tāvattha, mahallakakāle pabbajissathā”ti. “Tāta, mahallakassa hi attano hatthapādāpi anassavā honti, na attano vase vattanti, kimaṅgaṃ pana ñātakā, svāhaṃ tava kathaṃ na karomi, samaṇapaṭipattimyeva pūressāmi”.</p> <p>“Jarājajjaritā honti, hatthapādā anassavā; Yassa so vihatatthāmo, kathaṃ dhammaṃ carissati”. –</p> <p>Pabbajissāmevāhaṃ, tātāti tassa viravantasseva satthu santikaṃ gantvā pabbajjaṃ yācitvā laddhapabbajjūpasampado ācariyupajjhāyānaṃ santike pañca vassāni vasitvā vuṭṭhavasso pavāretvā satthāramupasankamitvā vanditvā pucchi – “bhante, imasmim sāsane kati dhurāni”ti? “Ganthadhuraṃ, vipassanādhuranti dveyeva dhurāni bhikkhū”ti. “Katamaṃ pana, bhante, ganthadhuraṃ, katamaṃ vipassanādhura”nti? “Attano paññānurūpena ekaṃ vā dve vā nikāye sakalaṃ vā pana teṭṭhakaṃ buddhavacanaṃ uggaṇhitvā tassa dhāraṇaṃ, kathaṃ, vācananti idaṃ ganthadhuraṃ nāma, sallahukavuttino pana pantasenāsanābhīratassa attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā sātaccakiriyavasena vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattagahaṇanti idaṃ vipassanādhuraṃ nāmā”ti. “Bhante, aham mahallakakāle pabbajito ganthadhuraṃ pūretuṃ na sakkhissāmi, vipassanādhuraṃ pana pūressāmi, kammaṭṭhānaṃ me kathethā”ti. Athassa satthā yāva arahattaṃ kammaṭṭhānaṃ kathesi.</p> <p>So satthāraṃ vanditvā attanā sahaḡāmino bhikkhū pariyesanto satthi bhikkhū labhitvā tehi saddhiṃ nikkhamitvā vīsāyojanasatamaggaṃ gantvā ekaṃ mahantaṃ paccantagāmaṃ patvā tattha saparivāro piṇḍāya pāvisi. Manussa vattasampanne bhikkhū disvāva pasannacittā āsanāni paññāpetvā nisīdāpetvā pañītenāhārena parivisitvā, “bhante, kuhiṃ ayyā gacchanti”ti pucchitvā “yathāphāsukaṭṭhānaṃ upāsakā”ti vutte paṇḍitā manussa “vassāvāsaṃ senāsanaṃ pariyesanti bhadantā”ti ñatvā, “bhante, sace ayyā imaṃ temāsaṃ idha vaseyyuṃ, mayaṃ saraṇesu patitthāya sīlāni gaṇheyyāmā”ti āhaṃsu. Tepi “mayaṃ imāni kulāni nissāya bhavanissaraṇaṃ karissāmā”ti adhvāsesuṃ.</p> <p>Manussa tesam paṭiññaṃ gahetvā vihāraṃ paṭijaggitvā rattitthānadivātthānāni sampādetvā adamsu. Te nibaddhaṃ tameva gāmaṃ piṇḍāya pavisanti. Atha ne eko vejjo upasaṅkamitvā, “bhante, bahūnaṃ vasanaṭṭhāne aphāsukampi nāma hoti, tasmim uppanne mayhaṃ katheyyātha, bhesajjaṃ karissāmi”ti pavāresi. Thero vassūpanāyikadivase te bhikkhū āmantetvā pucchi, “āvuso , imaṃ temāsaṃ katihi iriyāpathehi vītināmessathā”ti? “Catūhi, bhante”ti. “Kim panetaṃ, āvuso, patirūpaṃ, nanu appamattehi bhavitabbaṃ”? “Mayāñhi dhamaṇakassa buddhassa santikā kammaṭṭhānaṃ gahetvā āgatā, buddhā ca nāma na sakkā pamādena ārādetuṃ, kalyāṇajjhāsayena te vo ārādetabbā. Pamattassa ca nāma cattāro apāyā sakagehasadisā, appamattā hothāvuso”ti. “Kim tumhe pana, bhante”ti? “Aham tīhi iriyāpathehi vītināmessāmi, piṭṭhiṃ na pasāressāmi, āvuso”ti. “Sādhu, bhante, appamattā hothā”ti.</p> <p>Atha therassa niddaṃ anokkamantassa paṭhamamāse atikkante majjhimaṃ sampatte akkhirogo uppajji. Chiddaghaṭato udakadhārā viya akkhīhi assudhārā paggharanti. So sabbarattim samaṇadhammaṃ katvā aruṇuggamane gabbhaṃ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāraṇelāya therassa santikaṃ gantvā, “bhikkhācāraṇelā, bhante”ti āhaṃsu. “Tena hi, āvuso, gaṇhatha pattaṇḍāra”nti. Attano pattaṇḍāraṃ gāhāpetvā nikkhami. Bhikkhū tassa akkhīhi assūni paggharante disvā, “kimetaṃ, bhante”ti pucchimsu. “Akkhīni me, āvuso, vātā vijjhanti”ti. “Nanu, bhante, vejjena pavāritamhā, tassa kathamā”ti. “Sādhāvuso”ti te vejjassa kathayimsu. So telam pacitvā pesesi. Thero nāsāya telam āsiṅcanto nisinnakova āsiṅcivā antogāmaṃ pāvisi. Vejjo tam disvā āha – “bhante, ayyassa kira akkhīni vāto vijjhanti”ti? “Āma, upāsakā”ti. “Bhante, mayā telam pacitvā pesitaṃ, nāsāya vo telam āsitta”nti? “Āma, upāsakā”ti. “Idāni kīdisa”nti? “Rujjateva upāsakā”ti. Vejjo “mayā ekavāreṇeva vūpasamanasamatthaṃ telam pahitaṃ, kim nu kho rogo na vūpasanto”ti cintetvā, “bhante, nisīditvā vo telam āsittaṃ, nipajjitvā”ti pucchi. Thero tuṅhī ahoṣi, punappaṇaṃ pucchiyamānopi na kathesi. So</p>		
--	--	--

<p>“vihāraṃ gantvā therassa vasanaṭṭhānaṃ olokessāmī”ti cintevā – “tena hi, bhante, gacchathā”ti theram vissajjtvā vihāraṃ gantvā therassa vasanaṭṭhānaṃ olokeno caṅkamananisīdanaṭṭhānameva disvā sayanaṭṭhānaṃ adisvā, “bhante, nisinnehi vo āsittaṃ, nipannehī”ti pucchi. Thero tuṅhī ahoṣi. “Mā, bhante, evaṃ karittha, samaṇadhammo nāma saṅgamaṃ yāpentena sakkā kātum, nipajjitvā āsiṅcathā”ti punappunaṃ yāci. “Gaccha tvaṃ tāvāvuso, mantevā jānissāmī”ti vejjaṃ uyyojesi. Therassa ca tattha neva nāṭī, na sālohitā atthi, tena saddhiṃ manteyya? Karajakāyena pana saddhiṃ mantento “vadehi tāva, āvuso pālita, tvaṃ kiṃ akkhīni olokessasi, udāhu buddhasānaṃ? Anamataggasmiṅhi saṃsāraṃ tava akkhikāṇassa gaṇanā nāma natthi, anekāni pana buddhasatāni buddhasahassāni atītāni. Tesu te ekabuddhopi na paricīṇṇo, idāni imaṃ antovassaṃ tayo māse na nipajjissāmīti temāsaṃ nibaddhavīriyaṃ karissāmī. Tasmā te cakkhūni nassantu vā bhijjantu vā, buddhasānameva dhārehi, mā cakkhūni”ti bhūtakāyaṃ ovaḍanto imā gāthāyo abhāsi –</p> <p>“Cakkhūni hāyantu mamāyitāni, Sotāni hāyantu tatheva kāyo; Sabbampidaṃ hāyatu dehanissitaṃ, Kiṃ kāraṇā pālita tvaṃ pamajjasi. “Cakkhūni jīrantu mamāyitāni, Sotāni jīrantu tatheva kāyo; Sabbampidaṃ jīratu dehanissitaṃ, Kiṃ kāraṇā pālita tvaṃ pamajjasi. “Cakkhūni bhijjantu mamāyitāni, Sotāni bhijjantu tatheva kāyo; Sabbampidaṃ bhijjatu dehanissitaṃ, Kiṃ kāraṇā pālita tvaṃ pamajjasī”ti.</p> <p>Evaṃ tīhi gāthāhi attano ovaḍaṃ datvā nisinnakova natthukammaṃ katvā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Vejjo taṃ disvā “kiṃ, bhante, natthukammaṃ kata”nti pucchi. “Āma, upāsakā”ti. “Kīdisaṃ, bhante”ti? “Rujjateva upāsakā”ti. “Nisīditvā vo, bhante, natthukammaṃ kataṃ, nipajjitvā”ti. Thero tuṅhī ahoṣi, punappunaṃ pucchiyamānopi na kiṅci kathesi. Atha naṃ vejjo, “bhante, tumhe sappāyaṃ na karoṭha, ajjato paṭṭhāya ‘asukena me telaṃ pakka’nti mā vadittha, ahampi ‘mayā vo telaṃ pakka’nti na vakkhāmī”ti āha. So vejjena paccakkhāto vihāraṃ gantvā tvaṃ vejjenāpi paccakkhātosī, iriyāpathaṃ mā vissajji samaṇāti.</p> <p>“Paṭikkhitto tikicchāya, vejjenāpi vivajjito; Niyato maccurājassa, kiṃ pālita pamajjasī”ti. –</p> <p>Imāya gāthāya attānaṃ ovaḍitvā samaṇadhammaṃ akāsi. Athassa majjhimayāme atikkante apubbaṃ acarimaṃ akkhīni ceva kilesā ca bhijjīmsu. So sukkhavipassako arahā hutvā gabbhaṃ pavisitvā nisīdi.</p> <p>Bhikkhū bhikkhācāraṇelāya āgantvā “bhikkhācārakālo, bhante”ti āhaṃsu. “Kālo, āvuso”ti? “Āma, bhante”ti. “Tena hi gacchathā”ti. “Kiṃ tumhe pana, bhante”ti? “Akkhīni me, āvuso, parihīnāni”ti. Te tassa akkhīni oloketvā assuṇṇanetta hutvā, “bhante, mā cintayittha, mayaṃ vo paṭijaggissāmā”ti theram samassāsetvā kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā gāmaṃ piṇḍāya pavisiṃsu. Manussā theram adisvā, “bhante, amhākaṃ ayyo kuhi”nti pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā yāgum pesetvā sayam piṇḍapātāmādāya gantvā theram vanditvā pādāmūle parivattamānā roditvā, “bhante, mayaṃ vo paṭijaggissāma, tumhe mā cintayitthā”ti samassāsetvā pakkamiṃsu.</p> <p>Tato paṭṭhāya nibaddhaṃ yāgubhattaṃ vihārameva pesenti. Theropi itare saṭṭhi bhikkhū nirantaram ovaḍati. Te tassovāde ṭhatvā upakaṭṭhāya pavāraṇāya sabbeva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Te vuṭṭhavassā ca pana satthāraṃ daṭṭhukāmā hutvā theramāhaṃsu, “bhante, satthāraṃ daṭṭhukāmamhā”ti. Thero tesam vacanaṃ sutvā cintesi – “ahaṃ dubbalo, antarāmagge ca amanussapariggahitā aṭavī atthi, mayī etehi saddhiṃ gacchante sabbe kilamissanti, bhikkhampi labhitum na sakkhissanti, ime puretameva pesessāmī”ti. Atha ne āha – “āvuso, tumhe purato gacchathā”ti. “Tumhe pana</p>		
---	--	--

<p>bhante”ti? “Ahaṃ dubbalo, antarāmagge ca amanussapariggahitā aṭavī atthi, mayi tumhehi saddhiṃ gacchante sabbe kilamissatha, tumhe purato gacchathā”ti. “Mā, bhante, evaṃ karittha, mayam tumhehi saddhiṃyeva gamissāma”ti. “Mā vo, āvuso, evaṃ rucchitha, evaṃ sante mayham aphāsukaṃ bhavissati, mayham kaniṭṭho pana tumhe disvā pucchissati, athassa mama cakkhūnaṃ parihīnabhāvaṃ āroceyyātha, so mayham santikaṃ kañcideva pahiṇissati, tena saddhiṃ āgacchissāmi, tumhe mama vacanena dasabalañca asītimahāthere ca vandathā”ti te uyyojesi.</p> <p>Te theram khamāpetvā antogāmaṃ pavisiṃsu. Manussā te disvā nisīdāpetvā bhikkham datvā “kiṃ, bhante, ayyānaṃ gamanākāro paññāyati”ti? “Āma, upāsakā, satthāraṃ datṭhukāmamhā”ti. Te punappunaṃ yācitvā tesam gamanachandameva ṇatvā anugantvā paridevitvā nivattiṃsu. Tepi anupubbena jetavanaṃ gantvā satthārañca asītimahāthere ca therassa vacanena vanditvā punadivase yattha therassa kaniṭṭho vasati, taṃ vīthiṃ piṇḍāya pavisiṃsu. Kuṭumbiko te sañjānitvā nisīdāpetvā katapaṭisanthāro “bhātikatthero me, bhante, kuhi”nti pucchi. Athassa te taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. So taṃ sutvāva tesam pādāmūle parivattento roditvā pucchi – “idāni, bhante, kiṃ kātappa”nti? “Thero ito kassaci āgamaṃ paccāsīti, tassa gatakāle tena saddhiṃ āgamissati”ti. “Ayaṃ me, bhante, bhāgineyyo pālito nāma, etaṃ pesethā”ti. “Evaṃ pesetuṃ na sakkā, magge paripantho atthi, taṃ pabbājetvā pesetuṃ vaṭṭati”ti. “Evaṃ katvā pesetha, bhante”ti. Atha naṃ pabbājetvā aḍḍhamāsamattaṃ pattacīvaraggahaṇādīni sikkhāpetvā maggaṃ ācikkhitvā pahiṇiṃsu.</p> <p>So anupubbena taṃ gāmaṃ patvā gāmadvāre ekaṃ mahallakaṃ disvā, “imaṃ gāmaṃ nissāya koci āraññako vihāro atthī”ti pucchi. “Atthi, bhante”ti. “Ko nāma tattha vasati”ti? “Pālitaṭthero nāma, bhante”ti. “Maggam me ācikkhathā”ti. “Kosi tvam, bhante”ti? “Therassa bhāgineyyomhi”ti. Atha naṃ gahetvā vihāraṃ nesi. So theram vanditvā aḍḍhamāsamattaṃ vattapaṭivattaṃ katvā theram sammā paṭijaggitvā, “bhante, mātulakuṭumbiko me tumhākaṃ āgamaṃ paccāsīti, etha, gacchāma”ti āha. “Tena hi imaṃ me yaṭṭhikoṭiṃ gaṇhāhi”ti. So yaṭṭhikoṭiṃ gahetvā therena saddhiṃ antogāmaṃ pāvisi. Manussā theram nisīdāpetvā “kiṃ, bhante, gamanākāro vo paññāyati”ti pucchiṃsu. “Āma, upāsakā, gantvā satthāraṃ vandissāmi”ti. Te nānappakārena yācitvā alabhantā theram uyyojetvā upaḍḍhapathaṃ gantvā roditvā nivattiṃsu. Sāmaṇero theram yaṭṭhikoṭiyā ādāya gacchanto antarāmagge aṭaviyaṃ kaṭṭhanagaraṃ nāma therena upanissāya vuṭṭhapubbaṃ gāmaṃ sampāpuṇi, so gāmato nikkhamitvā araññe gītaṃ gāyitvā dārūni uddharantiyā ekissā itthiyā gītasaddaṃ sutvā sare nimittaṃ gaṇhi. Itthisaddo viya hi añño saddo purisānaṃ sakalasarāraṃ pharitvā ṭhātuṃ samattho nāma natthi. Tenāha bhagavā – “Nāham, bhikkhave, aññaṃ ekasaddampi samanupassāmi, yaṃ evaṃ purisassa cittaṃ pariyādāya tiṭṭhati, yathayidaṃ, bhikkhave, itthisaddo”ti (a. ni. 1.2).</p> <p>Sāmaṇero tattha nimittaṃ gahetvā yaṭṭhikoṭiṃ vissajjetvā “tiṭṭhatha tāva, bhante, kiccaṃ me atthī”ti tassā santikaṃ gato. Sā taṃ disvā tuṇhī ahoṣi. So tāya saddhiṃ sīlavipattiṃ pāpuṇi. Thero cintesi – “idāneva eko gītasaddo suyittha. So ca kho itthiyā saddo chijji, sāmaṇero pi cirāyati, so tāya saddhiṃ sīlavipattiṃ patto bhavissati”ti. Sopi attano kiccaṃ niṭṭhāpetvā āgantvā “gacchāma, bhante”ti āha. Atha naṃ thero pucchi – “pāpojātosī sāmaṇerā”ti. So tuṇhī hutvā therena punappunaṃ puṭṭhopi na kiñci kathesi. Atha naṃ thero āha – “tādisena pāpena mama yaṭṭhikoṭiggahaṇakiccaṃ natthī”ti. So saṃvegappatto kāsāyāni apanetvā gihiniyāmena paridahitvā, “bhante, ahaṃ pubbe sāmaṇero, idāni panamhi gihī jāto, pabbajantopi ca svāhaṃ na saddhāya pabbajito, maggaparipanthabhayena pabbajito, etha gacchāma”ti āha. “Āvuso, gihipāpopi samaṇapāpopi pāpoyeva, tvam samaṇabhāve ṭhatvāpi sīlamattaṃ pūretuṃ nāsakkhi, gihī hutvā kiṃ nāma kalyāṇaṃ karissasi, tādisena pāpena mama yaṭṭhikoṭiggahaṇakiccaṃ natthī”ti āha. “Bhante, amanussupaddavo maggo, tumhe ca andhā aparīṇāyakā, kathaṃ idha vasissathā”ti? Atha naṃ thero, “āvuso, tvam mā evaṃ cintayi, idheva me nipajjitvā marantassāpi aparāparaṃ parivattantassāpi tayā saddhiṃ gamaṇaṃ nāma natthī”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>“Handāhaṃ hatacakkhusmi, kantāraddhānamāgato; Seyyamāno na gacchāmi, natthi bāle sahāyatā. “Handāhaṃ hatacakkhusmi, kantāraddhānamāgato; Marissāmi no gamissāmi, natthi bāle sahāyatā”ti.</p> <p>Taṃ sutvā itaro saṃvegajāto “bhāriyaṃ vata me sāhasikaṃ ananucchavikaṃ kammaṃ kata”nti bāhā paggayha kandanto</p>		
---	--	--

<p>vanasaṇḍaṃ pakkhanditvā tathā pakkantova ahosi. Therassāpi sīlatejena saṭṭhiyojanāyāmaṃ paññāsayojanavitthataṃ pannarasayojanabalaṃ jayasumanapupphavaṇṇaṃ nisīdanuṭṭhahanakālesu onamanunnamanapakatikaṃ sakkassa devarañño paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko “ko nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo”ti olokeno dibbena cakkhunā therāṃ addasa. Tenāhu porāṇā –</p> <p>“Sahassanetto devindo, dibbacakkhuṃ visodhayi; Pāpagarahī ayaṃ pālo, ājīvaṃ parisodhayi. “Sahassanetto devindo, dibbacakkhuṃ visodhayi; Dhammagaruko ayaṃ pālo, nisinno sāsane rato”ti.</p> <p>Athassa etadahosi – “sacāhaṃ evarūpassa pāpagarahino dhammagarukassa ayyassa santikaṃ na gamissāmi, muddhā me sattadhā phaleyya, gamissāmi tassa santika”nti. Tato –</p> <p>“Sahassanetto devindo, devarajjasirindharo; Taṅkhaṇena āgantvāna, cakkhupālamupāgami”. –</p> <p>Upagantvā ca pana therassa avidūre padasaddamakāsi. Atha naṃ thero pucchi – “ko eso”ti? “Ahaṃ, bhante, addhiko”ti.</p> <p>“Kuhim yāsi upāsakā”ti? “Sāvatthiyaṃ, bhante”ti. “Yāhi, āvuso”ti. “Ayyo pana, bhante, kuhim gamissatī”ti? “Ahampi tattheva gamissāmi”ti. “Tena hi ekatova gacchāma, bhante”ti. “Ahaṃ, āvuso, dubbalo, mayā saddhim gacchantassa tava papañco bhavissatī”ti. “Mayhaṃ accāyikaṃ natthi, ahampi ayyena saddhim gacchanta dasasu puññakiriyavattḥūsu ekaṃ labhissāmi, ekatova gacchāma, bhante”ti. Thero “eso sappuriso bhavissatī”ti cintetvā – “tena hi saddhim gamissāmi, yatthikoṭiṃ gaṇha upāsakā”ti āha. Sakko tathā katvā pathaviṃ saṅkhipanto sāyanhasamaye jetavanaṃ sampāpesi. Thero saṅkhaṇavādisaddaṃ sutvā “kattheso saddo”ti pucchi. “Sāvatthiyaṃ, bhante”ti? “Pubbe mayaṃ gamanakāle cirena gamimhā”ti. “Ahaṃ ujumaggaṃ jānāmi, bhante”ti. Tasmim khāṇe thero “nāyaṃ manusso, devatā bhavissatī”ti sallakkhesi.</p> <p>“Sahassanetto devindo, devarajjasirindharo; Saṅkhipitvāna taṃ maggaṃ, khippaṃ sāvattimāgamī”ti.</p> <p>So therāṃ netvā therassevatthāya kaniṭṭhakuṭumbikena kāritaṃ paṇṇasālaṃ netvā phalake nisīdāpetvā piyasahāyakavaṇṇena tassa santikaṃ gantvā, “samma, cūlapālā”ti pakkosi. “Kiṃ, sammā”ti? “Therassāgatabhāvaṃ jānāsī”ti? “Na jānāmi, kiṃ pana thero āgato”ti? “Āma, samma, idāni ahaṃ vihāraṃ gantvā therāṃ tayā kāritapaṇṇasālāya nisinnakaṃ disvā āgatomhī”ti vatvā pakkāmi. Kuṭumbikopi vihāraṃ gantvā therāṃ disvā pādāmūle parivattanto roditvā “idaṃ disvā ahaṃ, bhante, tumhākaṃ pabbajitūṃ nādāsi”ntiādāni vatvā dve dāsādārake bhujisse katvā therassa santike pabbājetvā “antogāmato yāgubhattādāni āharitvā therāṃ upaṭṭhahathā”ti paṭiyādesi. Sāmaṇerā vattapaṭivattaṃ katvā therāṃ upaṭṭhahimsu. Athekadivasāṃ disāvāsino bhikkhū “sathāraṃ passissāmā”ti jetavanaṃ āgantvā tathāgataṃ vanditvā asītimahāthere ca, vanditvā vihāracārikaṃ carantā cakkhupālattherassa vasanaṭṭhānaṃ patvā “idampi passissāmā”ti sāyaṃ tadabhimukhā ahesuṃ. Tasmim khāṇe mahāmegho utṭhahi. Te “idāni atisāyanho, meggho ca utṭhito, pātova gantvā passissāmā”ti nivattimsu. Devo paṭhamayāmaṃ vassitvā majjhimaṃ vigato. Thero āradhaviyāyo āciṇṇacaṅkamaṇo, tasmā pacchimaṃ caṅkamaṇaṃ otari. Tadā ca pana navavutṭhāya bhūmiyā bahū indagopakā utṭhahimsu. Te there caṅkamante yebhuyyena vipajjimsu. Antevāsikā therassa caṅkamaṇaṭṭhānaṃ kālasseva na sammajjimsu. Itare bhikkhū “therassa vasanaṭṭhānaṃ passissāmā”ti āgantvā caṅkamane matapāṇake disvā “ko imasmim caṅkamati”ti pucchimsu. “Amhākaṃ upajjhāyo, bhante”ti. Te ujjhāyimsu “passathāvuso, samaṇassa kammaṃ, sacakkhukakāle nipajjitvā niddāyanta kiñci akatvā idāni cakkhuvikalakāle ‘caṅkamāmi’ti ettake pāṇake māresi ‘atthaṃ karissāmi’ti anattaṃ karotī”ti.</p> <p>Atha kho te gantvā tathāgatassa ārocesuṃ, “bhante, cakkhupālatthero ‘caṅkamāmi’ti bahū pāṇake māresi”ti. “Kiṃ pana so tumhehi mārento diṭṭho”ti? “Na diṭṭho, bhante”ti. “Yatheva tumhe taṃ na passatha, tattheva sopi te pāṇe na passati. Khīṇāsavānaṃ maraṇacetanā nāma natthi, bhikkhave”ti. “Bhante, arahattassa upanissaye sati kasmā andho jāto”ti? “Attano katakammavasena, bhikkhave”ti. “Kiṃ pana, bhante, tena kata”nti? Tena hi, bhikkhave, suṇātha –</p>		
--	--	--

Atīte bārāṇasiyaṃ kāsiraññe rajjaṃ kārente eko veḷḷo gāmanigamesu caritvā vejjakammaṃ karonto ekaṃ cakkhudubbaṃ itthiṃ disvā pucchi – “kiṃ te aphāsuka”nti? “Akkhīhi na passāmi”ti. “Bhesajjaṃ te karissāmi”ti? “Karoḥi, sāmī”ti. “Kiṃ me dassasi”ti? “Sace me akkhīni pākatikāni kātuṃ sakkhissasi, ahaṃ te saddhiṃ puttadhītāhi dāsī bhavissāmi”ti. So “sādhū”ti bhesajjaṃ samvidahi, ekabhesajjena akkhīni pākatikāni ahesuṃ. Sā cintesi – “ahametassa saputtadhītā dāsī bhavissāmi”ti paṭijāniṃ, “na kho pana maṃ saṅghena sammācārena samudācarissati, vañcessāmi na”nti. Sā veḷḷāgāntvā “kīdisaṃ, bhadda”ti puṭṭhā “pubbe me akkhīni thokaṃ ruḷḷiṃsu, idāni pana atirekataraṃ ruḷḷanti”ti āha. Veḷḷo “ayaṃ maṃ vañcetvā kiñci adātukāmā, na me etāya dinnāya bhātiyā attho, idāneva naṃ andhaṃ karissāmi”ti cintetvā gehaṃ gantvā bhāriyāya etamatthaṃ ācikkhi. Sā tuṅhī ahoṣi. So ekaṃ bhesajjaṃ yojetvā tassā santikaṃ gantvā “bhadda, imaṃ bhesajjaṃ añjehī”ti añjāpesi. Athassā dve akkhīni dīpasikhā viya vijjhāyimsu. So veḷḷo cakkhupālo ahoṣi.

Bhikkhave, tadā mama puttana katakammaṃ pacchato pacchato anubandhi. Pāpakammañhi nāmetam dhuraṃ vahato balibaddassa padaṃ cakkam viya anugacchātīti idaṃ vatthum kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā patitṭhāpitamattikaṃ sāsanam rājamuddāya lañchanto viya dhammārājā imaṃ gāthamāha –

1.

“Manopubbaṅgamā dhammā, manoseṭṭhā manomayā;

Manasā ce paduṭṭhena, bhāsati vā karoti vā;

Tato naṃ dukkhamanveti, cakkamva vahato pada”nti.

Tattha manoti kāmāvacarakusalātibhedam sabbampi catubhūmikacittam. Imasmim pana pade tadā tassa vejjassa

uppannacittavasena niyamiamānam vavatthāpiyamānam paricchiḷḷiyamānam domanassasahagataṃ

paṭighasampayuttacittameva labbhati. Pubbaṅgamāti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. Dhammāti

guṇadesanāpariyattinissattaniḷḷivavasena cattāro dhammā nāma. Tesu –

“Na hi dhammo adhammo ca, ubho samavipākino;

Adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggati”nti. (theragā. 304; jā. 1.15.386) –

Ayaṃ guṇadhammo nāma. “Dhammaṃ vo, bhikkhave, desessāmi ādikalyāṇa”nti (ma. ni. 3.420) ayaṃ desanādhammo

nāma. “Idha pana, bhikkhave, ekacce kulaputtā dhammaṃ pariyāpuṇanti suttaṃ geyya”nti (ma. ni. 1.239) ayaṃ

pariyattidhammo nāma. “Tasmim kho pana samaye dhammā honti, khandhā honti”ti (dha. sa. 121) ayaṃ nissattadhammo

nāma, niḷḷivadhāmotipi eso eva. Tesu imasmim ṭhāne nissattaniḷḷivadhāmo adhippeto. So atthato tayo arūpino khandhā

vedanākkhandho saññākkhandho saṅkhārakkhandhoti. Ete hi mano pubbaṅgamo etesanti manopubbaṅgamā nāma.

Kathaṃ paneteḥi saddhiṃ ekavatthuko ekārammaṇo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe uppajjamāno mano pubbaṅgamo nāma

hoṭīti? Uppādapaccayaṭṭhena. Yathā hi bahūso ekato gāmaghātādīni kammāni karontesu “ko etesaṃ pubbaṅgamo”ti vutte

yo nesamaṃ paccayo hoti, yaṃ nissāya te taṃ kammaṃ karonti, so datto vā mitto vā tesam pubbaṅgamoti vuccati,

evaṃsāpadamidaṃ veditabbaṃ. Iti uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṅgamo etesanti manopubbaṅgamā. Na hi te mane

anuppajjante uppajjituṃ sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesupi uppajjatiyeva. Adhipativasena pana mano

seṭṭho etesanti manoseṭṭho. Yathā hi corādīnam corajeṭṭhakādayo adhipatino seṭṭhā. Tathā tesampi mano adhipati manova

seṭṭhā. Yathā pana dāruādīhi nipphannāni tāni tāni bhaṇḍāni dārumayādīni nāma honti, tathā tepi manato nipphannattā

manomayā nāma.

Paduṭṭhenāti āgantukehi abhiḷḷhādīhi dosehi paduṭṭhena. Pakatimano hi bhavaṅgacittam, tam apaduṭṭham. Yathā hi pasannaṃ

udakaṃ āgantukehi nīlādīhi upakkilīṭṭham nīlodakādibhedam hoti, na ca navaṃ udakaṃ, nāpi purimaṃ pasannaudakameva,

tathā tampi āgantukehi abhiḷḷhādīhi dosehi paduṭṭham hoti, na ca navaṃ cittaṃ, nāpi purimaṃ bhavaṅgacittameva, tenāha

bhagavā – “pabhassaramidaṃ, bhikkhave, cittaṃ, tañca kho āgantukehi upakkilesehi upakkilīṭṭha”nti (a. ni. 1.49). Evaṃ

manasā ce paduṭṭhena, bhāsati vā karoti vā so bhāsamāno catubbidham vacīduccaritameva bhāsati, karonto tividham

kāyaduccaritameva karoti, abhāsanto akaronto tāya abhiḷḷhādīhi paduṭṭhamānasatāya tividham manoduccaritam pūreti.

Evaṃmasa dasa akusalakammaṃ pathā pāripūriṃ gacchanti.

<p>Tato naṃ dukkhamanvetīti tato tividhaduccaritato taṃ puggalaṃ dukkhaṃ anveti, duccharitānubhāvena catūsu apāyesu, manussesu vā tamattabhāvaṃ gacchantam kāyavattukampi itarampīti iminā pariyāyena kāyikacetāsikaṃ vipākadukkhaṃ anugacchati. Yathā kiṃ? Cakkaṃva vahato padanti dhure yuttassa dhuraṃ vahato balibaddassa padaṃ cakkaṃ viya. Yathā hi so ekampi divasaṃ dvepi pañcapi dasapi aḍḍhamāsampi māsampi vahanto cakkaṃ nivattetuṃ jahituṃ na sakkoti , atha khvassa purato abhikkamantassa yugaṃ gīvaṃ bādhati, pacchato paṭikkamantassa cakkaṃ ūrumaṃsaṃ paṭihanati. Imehi dvīhi ākārehi bādhanam cakkaṃ tassa padānupadikaṃ hoti; tatheva manasā paduṭṭhena tīhi duccharitāni pūretvā ṭhitam puggalaṃ nirayādīsu tattha tattha gatagataṭṭhāne duccharitamūlakaṃ kāyikampi cetāsikampi dukkhamanubandhatīti. Gāthāpariyosāne tiṃsasahassā bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇiṃsu. Sampattaparibhāyapi desanā sātthikā saphalā ahoṣīti.</p> <p>Cakkhupālattheravattu paṭhamam 2. Maṭṭhakuṇḍalīvattu 2.Manopubbaṅgamādhammāti dutiyagāthāpi sāvatthiyamyeva maṭṭhakuṇḍaliṃ ārabba bhāsītā. Sāvatthiyam kira adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahoṣi. Tena kassaci kiñci na dinnapubbaṃ, tena taṃ “adinnapubbako”tveva sañjāniṃsu. Tassa ekaputtako ahoṣi piyo manāpo. Athassa pilandhanam kāretukāmo “sace suvaṇṇakāre kāressāmi, bhattavetanam dātabbam bhavissati”ti sayameva suvaṇṇam koṭṭetvā maṭṭhāni kuṇḍalāni katvā adāsi. Tenassa putto maṭṭhakuṇḍalītveva paññāyittha. Tassa soḷasavassikakāle paṇḍurogo udapādi. Tassa mātā puttam oloketvā, “brāhmaṇa, puttassa te rogo uppanno, tikicchāpehi na”nti āha. “Bhoti sace vejjam ānessāmi, bhattavetanam dātabbam bhavissati; kiṃ tvaṃ mama dhanacchedam na olokesasi”ti? “Atha naṃ kiṃ karissasi, brāhmaṇa”ti? “Yathā me dhanacchedo na hoti, tathā karissāmi”ti. So vejjanam santikam gantvā “asukarogassa nāma tumhe kiṃ bhesajjam karothā”ti pucchi. Athassa te yaṃ vā taṃ vā rukkhatacādiṃ ācikkhanti. So tamāharitvā puttassa bhesajjam karoti. Taṃ karontassevassa rogo balavā ahoṣi, atekicchabhāvaṃ upāgami. Brāhmaṇo tassa dubbalabhāvaṃ ñatvā ekam vejjam pakkosi. So taṃ oloketvāva “amhākam ekam kiccam atthi, aññam vejjam pakkosivā tikicchāpehī”ti taṃ pahāya nikkhami. Brāhmaṇo tassa maraṇasamayaṃ ñatvā “imassa dassanatthāya āgatā antogehe sāpateyyam passissanti, bahi naṃ karissāmi”ti puttam nīharitvā bahiāḷinde nipajjāpesi.</p> <p>Taṃ divasaṃ bhagavā balavapaccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya pubbabuddhesu katādhikārānam ussannakusalamūlānam veneyyabandhavānam dassanattham buddhacakkhunā lokam volokento dasasahassacakkavāḷesu ñāṇajālam patthari. Maṭṭhakuṇḍalī bahiāḷinde nipannākārenea tassa anto paññāyi. Sattā taṃ disvā tassa antogehā nīharitvā tattha nipajjāpitabhāvaṃ ñatvā “atthi nu kho mayham ettha gatapaccayena attho”ti upadhārento idaṃ addasa – ayam māṇavo mayi cittaṃ pasādetvā kālam katvā tāvatimsadevaloke tiṃsayojanike kanakavimāne nibbattissati, accharāsahassaparivāro bhavissati, brāhmaṇopi taṃ jhāpetvā rodanto āḷāhane vicarissati. Devaputto tigāvutappamānam saṭṭhisakaṭabhārālankārapaṭimaṇḍitam accharāsahassaparivāram attabhāvaṃ oloketvā “kena nu kho kammena mayā ayam sirisampatti laddhā”ti oloketvā mayi cittappasādena laddhabhāvaṃ ñatvā “ayam brāhmaṇo dhanacchedabhayena mama bhesajjamakatvā idāni āḷāhanam gantvā rodanti, vippakārappattam naṃ karissāmi”ti pitari rodante maṭṭhakuṇḍalivaṇṇena āgantvā āḷāhanassāvidūre nipajjitvā rodissati. Atha naṃ brāhmaṇo “kosi tva”nti pucchissati. “Aham te putto maṭṭhakuṇḍalī”ti ācikkhissati. “Kuiṃ nibbattosī”ti? “Tāvasiṃsabhavane”ti. “Kiṃ kammaṃ katvā”ti vutte mayi cittappasādena nibbattabhāvaṃ ācikkhissati. Brāhmaṇo “tumhesu cittaṃ pasādetvā sagge nibbato nāma atthī”ti maṃ pucchissati. Athassāham “ettakāni satāni vā sahasāni vā satasahasāni vāti na sakkā gaṇanā paricchinditu”nti vatvā dhammapade gātham bhāsissāmi. Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahasānam dhammābhisamayo bhavissati, maṭṭha kuṇḍalī sotāpanno bhavissati. Tathā adinnapubbako brāhmaṇo. Iti imaṃ kulaputtam nissāya mahādharmābhisamayo bhavissatīti disvā punadvise katasarīrapaṭijjagano mahābhikkhusaṅghaparivuto sāvattim piṇḍāya pavisitvā anupubbena brāhmaṇassa gehadvāram gato.</p> <p>Tasmim khāṇe maṭṭhakuṇḍalī antogehābhimukho nipanno hoti. Athassa sattā attano aṇṇasābhāvaṃ ñatvā ekam rasmim</p>		
--	--	--

vissajjesi. Māṇavo “kiṃ obhāso nāmeso”ti parivattetvā nipannova satthāraṃ disvā, “andhabālapitaraṃ nissāya evarūpaṃ buddhaṃ upasaṅkamtivā kāyaveyyāvaṭikaṃ vā kātuṃ dānaṃ vā dātuṃ dhammaṃ vā sotuṃ nālatthaṃ, idāni me hatthāpi anadhipateyyā, aññaṃ kattappaṃ natthi”ti manameva pasādesi. Satthā “alaṃ ettakena cittappasādena imassā”ti pakkāmi. So tathāgate cakkhupathaṃ vijahanteyeva pasannamano kālaṃ katvā suttaṃ buddho viya devaloke tiṃsayojanike kanakavimāne nibbatti.

Brāhmaṇopissa sarīraṃ jhāpetvā ālāhane rodanaparāyaṇo ahosi, devasikaṃ ālāhanaṃ gantvā rodati – “kaḥaṃ ekaputtaka, kaḥaṃ ekaputtakā”ti. Devaputtopi attano sampattiṃ oloketvā, “kena me kamma laddhā”ti upadhārento “satthari manopasādenā”ti ñatvā “ayaṃ brāhmaṇo mama aphāsukakāle bhesajjamakāretvā idāni ālāhanaṃ gantvā rodati, vipākārappattameva naṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti maṭṭhakuṇḍalivaṇṇena āgantvā ālāhanassāvīdūre bāhā paggayha rodanto atthāsi. Brāhmaṇo taṃ disvā “ahaṃ tāva puttasaṅketa rodāmi, esa kimatthaṃ rodati, pucchissāmi na”nti pucchanto imaṃ gāthamāha –

“Alaṅkato maṭṭhakuṇḍalī,
Māladhārī haricandanussado;
Bāhā paggayha kandasī,
Vanamajjhe kiṃ dukkhito tuva”nti. (vi. va. 1207; pe. va. 186);
So māṇavo āha –
“Sovaṇṇamayo pabhassaro,
Uppanno rathapañjaro mama;
Tassa cakkayugaṃ na vindāmi,
Tena dukkhena jahāmi jīvita”nti. (va. 1208; pe. va. 187);
Atha naṃ brāhmaṇo āha –
“Sovaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ,
Lohitakamayaṃ atha rūpiyamayaṃ;
Ācikkha me bhadda māṇava,
Cakkayugaṃ paṭipādayāmi te”ti. (vi. va. 1209; pe. va. 188);
Taṃ sutvā māṇavo “ayaṃ brāhmaṇo puttassa bhesajjamakatvā puttapatirūpakaṃ maṃ disvā rodanto ‘sovaṇṇādimayaṃ rathacakkaṃ karomī’ti vadati, hotu niggaṇhissāmi na”nti cintetvā “kīva mahantaṃ me cakkayugaṃ karissasī”ti vatvā “yāva mahantaṃ ākaṅkhasi, tāva mahantaṃ karissāmi”ti vutte “candimasūriyehi me attho, te me dehi”ti yācanto āha –
“So māṇavo tassa pāvadi,
Candasūriyā ubhayattha dissare;
Sovaṇṇamayo ratho mama,
Tena cakkayugena sobhatī”ti. (vi. va. 1210; pe. va. 189);
Atha naṃ brāhmaṇo āha –
“Bālo kho tvaṃ asi māṇava,
Yo tvaṃ patthayase apatthiyaṃ;
Maññāmi tvaṃ marissasi,
Na hi tvaṃ lacchasi candasūriye”ti. (vi. va. 1211; pe. va. 190);
Atha naṃ māṇavo āha –
“Kiṃ pana paññāyamānassatthāya rodanto bālo hoti, udāhu apaññāyamānassatthāyā”ti vatvā –
“Gamanāgamanampi dissati,
Vaṇṇadhātu ubhayattha vīthiyā;
Peto kālakato na dissati,

<p>Ko nidha kandataṃ bālyataro’’ti. (vi. va. 1212; pe. va. 191); Taṃ sutvā brāhmaṇo ‘‘yuttaṃ esa vadati’’ti sallakkhetvā – ‘‘Saccam kho vadesi māṇava, Ahameva kandataṃ bālyataro; Candaṃ viya dāraṅko rudaṃ, Petam kālakatābhipatthayi’’nti. (vi. va. 1213; pe. va. 192) – Vatvā tassa kathāya nissoko hutvā māṇavassa thutiṃ karonto imā gāthā abhāsi – ‘‘Ādittam vata maṃ santam, ghatasittamva pāvakaṃ; Vārinā viya osiṅcaṃ, sabbam nibbāpaye daram. ‘‘Abbahī vata me sallam, sokaṃ hadayanissitam; Yo me sokaparetassa, puttasokaṃ apānudi. ‘‘Svāham abbūḥsallosmi, sītibhūtosmi nibbuto; Na socāmi na rodāmi, tava sutvāna māṇavā’’ti. (vi. va. 1214-1216; pe. va. 193-195); Atha naṃ ‘‘ko nāma tva’’nti pucchanto – ‘‘Devatānusi gandhabbo, adu sakko purindado; Ko vā tvaṃ kassa vā putto, katham jānemu taṃ maya’’nti. (vi. va. 1217; pe. va. 196) – Āha. Athassa māṇavo – ‘‘Yaṅca kandasi yaṅca rodasi, Puttam ālāhane sayam dahitvā; Svāham kusalam karitvā kammaṃ, Tidasānam saḥabyataṃ gato’’ti. (vi. va. 1218; pe. va. 197) – Ācikkhi . Atha naṃ brāhmaṇo āha – ‘‘Appam vā bahum vā nāddasāma, Dānam dadantassa sake agāre; Uposathakammaṃ vā tādisam, Kena kammena gatosi devaloka’’nti. (vi. va. 1219; pe. va. 198); Māṇavo āha – ‘‘Ābādihikoḥam dukkhito gilāno, Ātūrarūpomhi sake nivesane; Buddham vigatarajaṃ vitinṇakaṅkham, Addakkhiṃ sugataṃ anomapaññaṃ. ‘‘Svāham muditadhano pasannacitto, Añjaliṃ akarim tathāgatassa; Tāham kusalam karitvāna kammaṃ, Tidasānam saḥabyataṃ gato’’ti. (vi. va. 1220-1221; pe. va. 199-200); Tasmim kathenteyeva brāhmaṇassa sakalasarīraṃ pītiyā paripūri. So taṃ pītiṃ pavedento – ‘‘Acchariyam vata abbhutam vata, Añjalikammassa ayamīdiso vipāko; Ahampi pamuditamano pasannacitto, Ajjeva buddham saraṇam vajāmī’’ti. (vi. va. 1222; pe. va. 201) – Āha. Atha naṃ māṇavo – ‘‘Ajjeva buddham saraṇam vajāhi,</p>		
---	--	--

<p>Dhammañca saṅghañca pasannacitto; Tatheva sikkhāpadāni pañca, Akhaṇḍaphullāni samādiyassu. Pāṇātipātā viramassu khippaṃ, Loke adinnaṃ parivajjayassu; Amajjapo mā ca musā bhaṇāhi, Sakena dārena ca hohi tuṭṭho”ti. (vi. va. 1223-1224; pe. va. 202-203) – Āha . So “sādhū”ti sampaṭicchitvā imā gāthā abhāsi – “Atthakāmosi me yakkha, hitakāmosi devate; Karomi tuyhaṃ vacanaṃ, tvaṃsi ācariyo mama. “Upemi saraṇaṃ buddhaṃ, dhammañcāpi anuttaraṃ; Saṅghañca naradevassa, gacchāmi saraṇaṃ ahaṃ. “Pāṇātipātā viramāmi khippaṃ, Loke adinnaṃ parivajjayāmi; Amajjapo no ca musā bhaṇāmi, Sakena dārena ca homi tuṭṭho”ti. (vi. va. 1225-1227; pe. va. 204-206); Atha naṃ devaputto, “brāhmaṇa, te gehe bahuṃ dhanam atthi, sathhāraṃ upasaṅkamtivā dānaṃ dehi, dhammaṃ suṇāhi, pañhaṃ pucchāhi”ti vatvā tattheva antaradhāyi. Brāhmaṇopi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āmantetvā, “bhadde, ahaṃ ajja samaṇaṃ gotamaṃ nimantetvā pañhaṃ pucchissāmi, sakkāraṃ karohi”ti vatvā vihāraṃ gantvā sathhāraṃ neva abhivādetvā na paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhito, “bho gotama, adhvāsehi ajjatanāya bhattaṃ saddhiṃ bhikkhusaṅghena”ti āha. Sathhā adhvāsesi. So sattu adhvāsaṇaṃ viditvā vegenāgantvā sake nivesane paṇītaṃ khādanīyaṃ bhojanīyañca paṭiyādāpesi. Sathhā bhikkhusaṅghaparivuto tassa gehaṃ gantvā pañhāntāsane nisīdi. Brāhmaṇo sakkaccaṃ parivisi, mahājano sannipati. Micchādīṭṭhikena kira tathāgate nimantite dve janakāya sannipatanti micchādīṭṭhikā “ajja samaṇaṃ gotamaṃ pañhaṃ pucchānāya vihethiyamānaṃ passissāmā”ti sannipatanti, sammādīṭṭhikā “ajja buddhavisayaṃ buddhalīlaṃ passissāmā”ti sannipatanti. Atha kho brāhmaṇo katabhattakiccaṃ tathāgatamupasaṅkamtivā nīcāsane nisinno pañhaṃ pucchi – “bho gotama, tumhākaṃ dānaṃ adatvā pūjaṃ akatvā dhammaṃ asutvā uposathavāsaṃ avasitvā kevalaṃ manopasādamatteneva sagge nibbattā nāma honti”ti? “Brāhmaṇa, kasmā maṃ pucchasi, nanu te puttena maṭṭhakuṇḍalinā mayi manam pasādetvā attano sagge nibbattabhāvo kathito”ti? “Kadā, bho gotamā”ti? Nanu tvaṃ ajja susānaṃ gantvā kandanto avidūre bāhā paggayha kandantaṃ ekaṃ māṇavaṃ disvā “alaṅkato maṭṭhakuṇḍalī, māladhārī haricandanussado”ti dvīhi janehi kathitakathaṃ pakāsento sabbam maṭṭhakuṇḍalivatthum kathesi. Tenevetam buddhabhāsitaṃ nāma jātam. Tam kathetvā ca pana “na kho, brāhmaṇa, ekasataṃ vā na dvesataṃ, atha kho mayi manam pasādetvā sagge nibbattānaṃ gaṇanā nāma natthi”ti āha. Atha mahājano na nibbematiko hoti, athassa anibbematikabhāvaṃ viditvā sathhā “maṭṭhakuṇḍalidevaputto vimāneneva saddhiṃ āgacchatū”ti adhiṭṭhāsi. So tigāvutappamāṇeneva dibbābharaṇapaṭimaṇḍitena attabhāvena āgantvā vimānato oruyha sathhāraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ sathhā “tvaṃ imaṃ sampattiṃ kiṃ kammaṃ katvā paṭilabhī”ti pucchanto – “Abhikkantena vaṇṇena, yā tvaṃ tiṭṭhasi devate; Obhāsenti disā sabbā, osadhī viya tārakā; Pucchāmi taṃ deva mahānubhāva, manussabhūto kimakāsi puñña”nti. – Gāthamāha. “Devaputto ayaṃ me, bhante, sampatti tumhesu cittaṃ pasādetvā laddhā”ti. “Mayi cittaṃ pasādetvā laddhā te”ti? “Āma, bhante”ti. Mahājano devaputtaṃ oloketvā “acchariyā vata, bho, buddhaguṇā, adinnapubbakabrāhmaṇassa nāma putto aññaṃ kiñci puññaṃ akatvā sathhari cittaṃ pasādetvā evarūpaṃ sampattiṃ paṭilabhī”ti tuṭṭhiṃ pavedesi.</p>		
---	--	--

<p>Atha nesam kusalakusalakammakarane manova pubbaṅgamo, manova seṭṭho. Pasannena hi manena kataṃ kammaṃ devalokaṃ manussalokaṃ gacchantam puggalam chāyāva na vijahatīti idaṃ vatthum kathetvā anusandhim ghatetvā patitṭhāpitamattikaṃ sāsanam rājamuddāya lañchanto viya dhammarājā imam gāthamāha –</p> <p>2. “Manopubbaṅgamā dhammā, manoseṭṭhā manomayā. Manasā ce pasannena, bhāsati vā karoti vā; Tato nam sukhamanveti, chāyāva anapāyini”ti. Tattha kiñcāpi manoti avisesena sabbampi catubhūmikacittam vuccati, imasmim pana pade niyamiyamānam vavattṭhāpiyamānam paricchijjyamānam atṭhavidham kāmāvacarakusalacittam labbhati. Vatthivasena panāhariyamānam tatopi somanassasahagataṃ nānasampayuttacittameva labbhati. Pubbaṅgamāti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. Dhammāti vedanādayo tayo khandhā. Ete hi uppādapaccayaṭṭhena somanassasampayuttamano pubbaṅgamo etesanti manopubbaṅgamā nāma. Yathā hi bahūsu ekato hutvā mahābhikkhusaṅghassa cīvaradānādīni vā ulārapūjādhammassavanādīni vā mālāgandhasakkāraṇādīni vā puññāni karontesu “ko etesam pubbaṅgamo”ti vutte yo tesam paccayo hoti, yam nissāya te tāni puññāni karonti, so tisso vā phusso vā tesam pubbaṅgamoti vuccati, evamsampadamidaṃ veditabbam. Iti uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṅgamo etesanti manopubbaṅgamā. Na hi te mane anuppajjante uppajjitum sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesupi uppajjatiyeva. Evam adhipativasena pana mano seṭṭho etesanti manoseṭṭhā. Yathā hi gaṇādīnam adhipati puriso gaṇaseṭṭho seṇiseṭṭhoti vuccati, tathā tesampi manova seṭṭho. Yathā pana suvaṇṇādīni nipphādīni bhaṇḍāni suvaṇṇamayādīni nāma honti, tathā etepi manato nipphannattā manomayā nāma.</p> <p>Pasannenāti anabhijjhādīni guṇehi pasannena. Bhāsati vā karoti vāti evarūpena manena bhāsanto catubbidham vacīsucaritameva bhāsati, karonto tividham kāyasucaritameva karoti, abhāsanto akaronto tāya anabhijjhādīni pasannamānasatāya tividham manosucaritam pūreti. Evamassa dasa kusalakammāpathā pāripūrim gacchanti. Tato nam sukhamanvetīti tato tividhasucaritāto nam puggalam sukha manveti. Idha tebhūmikampi kusalam adhippetam, tasmā tebhūmikasucaritānubhāvena sugatibhave nibbattam puggalam, duggatiyam vā sukhānubhavanatṭhāne ṭhitam kāyavatthukampi itaravatthukampi avatthukampīti kāyikacetasikam vipākasukham anugacchati, na vijahatīti attho veditabbo. Yathā kiṃ? Chāyāva anapāyini yathā hi chāyā nāma sarīrappaṭibaddhā sarīre gacchante gacchati, tiṭṭhante tiṭṭhati, nisīdante nisīdati, na sakkoti, “saṅghena vā pharusena vā nivattāhi”ti vatvā vā pothetvā vā nivattāpetum. Kasmā? Sarīrappaṭibaddhattā. Evameva imesam dasanam kusalakammāpathānam āciṅṇasamāciṅṇakusalamūlikam kāmāvacarādibhedam kāyikacetasikasukham gatagataṭṭhāne anapāyini chāyā viya hutvā na vijahatīti.</p> <p>Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahassānam dhammābhisamayo ahosi, maṭṭhakuṇḍalidevaputto sotāpattiphale patitṭhahi, tathā adinnapubbako brāhmaṇo. So tāvamahantaṃ vibhavaṃ buddhasāsane vippakirīti.</p> <p>Maṭṭhakuṇḍalivatthu dutiyam.</p> <p>3. Tissattheravatthu</p> <p>Akkocchi manti imam dhammadesanam sathā jetavane viharanto tissattheram ārabha kathesi.</p> <p>So kirāyasmā tissatthero bhagavato pitucchāputto ahosi, mahallakakāle pabbajitvā buddhānam uppānalābhasakkāram paribhuñjanto thūlasarīro ākoṭitapaccākoṭitehi cīvarehi nivāsetvā yebhuyyena vihāramajjhe upatṭhānasālāyam nisīdati. Tathāgataṃ dassanattṭhāya āgatā āgantukabhikkhū tam disvā “eko mahāthero bhavissatī”ti saññāya tassa santikam gantvā vattam āpucchanti, pādasambāhanādīni āpucchanti. So tuṅhī ahosi. Atha nam eko daharabhikkhu “kativassā tumhe”ti pucchitvā “vassam natthi, mahallakakāle pabbajitā maya”nti vutte, “āvuso, dubbīnīta, mahallaka, attano pamāṇam na jānāsi, ettake mahāthere disvā sāmīcikammamattampi na karosī, vatte āpucchiyamāne tuṅhī hosi, kukkuccamattampi te natthī”ti accharam paharī. So khattiyamānam janetvā “tumhe kassa santikam āgatā”ti pucchitvā “sathu santika”nti vutte “mam pana ‘ko eso’ti sallakkhetha, mūlameva vo chindissāmī”ti vatvā rudanto dukkhī dummano sathu santikam agamāsi.</p> <p>Atha nam sathā “kiṃ nu tvaṃ tissa dukkhī dummano assumukho rodamāno āgatosī”ti pucchi. Tepi bhikkhū “esa gantvā</p>		
--	--	--

<p>kiñci āloḷaṃ kareyyā”ti teneva saddhiṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdimṣu. So satthārā pucchito “ime maṃ, bhante, bhikkhū akkosantī”ti āha. “Kahaṃ pana tvam nisinnosī”ti? “Vihāramajjhe upatthānasālāyaṃ, bhante”ti. “Ime te bhikkhū āgacchantā diṭṭhā”ti? “Āma, diṭṭhā, bhante”ti. “Kiṃ uṭṭhāya te paccuggamaṃ kata”nti? “Na kataṃ, bhante”ti. “Parikkhāraggaṇaṃ āpucchita”nti? “Nāpucchitaṃ, bhante”ti. “Vattaṃ vā pānīyaṃ vā āpucchita”nti. “Nāpucchitaṃ bhante”ti? “Āsanaṃ niharitvā abhivādetvā pādasambāhanaṃ kata”nti? “Na kataṃ, bhante”ti. “Tissa mahallakabhikkhūnaṃ sabbaṃ etaṃ vattaṃ kātabbaṃ, etaṃ vattaṃ akarontena vihāramajjhe nisīdituṃ na vaṭṭati, taveva doso, ete bhikkhū khamāpehī”ti? “Ete maṃ, bhante, akkosimṣu, nāhaṃ ete khamāpemi”ti. “Tissa mā evaṃ kari, taveva doso, khamāpehi ne”ti? “Na khamāpemi, bhante”ti. Atha satthā “dubbaco esa, bhante”ti bhikkhūhi vutte “na, bhikkhave, idāneva dubbaco esa, pubbepi esa dubbacoyevā”ti vatvā “idāni tāvassa, bhante, dubbacabhāvo amhehi ñāto, atīte esa kiṃ akāsī”ti vutte “tena hi, bhikkhave, suṇāthā”ti vatvā atītamāhari.</p> <p>Atīte bārāṇasiyaṃ bārāṇasiraññe rajjaṃ kārente devilo nāma tāpaso atthā māse himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya cattāro māse nagaramupanissāya vasitukāmo himavantato āgantvā nagaradvāre dārake disvā pucchi – “imaṃ nagaraṃ sampattapabbajitā kattha vasantī”ti? “Kumbhakārasālāyaṃ, bhante”ti. Tāpaso kumbhakārasālāyaṃ gantvā dvāre thatvā “sace te bhaggava agaru, vaseyyāma ekarattim sālāya”nti āha. Kumbhakāro “mayhaṃ rattim sālāyaṃ kiccaṃ natthi, mahatī sālā, yathāsukhaṃ vasatha, bhante”ti sālāyaṃ niyyādesi. Tasmim pavisitvā nisinne aparopi nārado nāma tāpaso himavantato āgantvā kumbhakāraṃ ekarattivāsaṃ yāci. Kumbhakāro “paṭhamam āgato iminā saddhiṃ ekato vasitukāmo bhaveyya vā no vā, attānaṃ parimocessāmi”ti cintevā “sace, bhante, paṭhamam upagato rocessati, tassa ruciyā vasathā”ti āha. So tamupasaṅkamitvā “sace te, ācariya agaru, mayañcetha ekarattim vaseyyāma”ti yāci. “Mahatī sālā, pavisitvā ekamante vasāhi”ti vutte pavisitvā puretaram pavitthassa devilassa aparabhāge nisīdi. Ubhopi sārāṇīyakathaṃ kathetvā nipajjimṣu. Sayanakāle nārado devilassa nipajjanatthānaṃ dvāraṇaṃ sallakkhetvā nipajji. So pana devilo nipajjamāno attano nipajjanatthāne anipajjitvā dvāramajjhe tiriyaṃ nipajji. Nārado rattim nikkhamanto tassa jaṭāsu akkami. “Ko maṃ akkamī”ti ca vutte, “ācariya, aha”nti āha. “Kūṭajaṭila, araṇṇāto āgantvā mama jaṭāsu akkamasi”ti. “Ācariya, tumhākaṃ idha nipannabhāvaṃ na jānāmi, khamatha me”ti vatvā tassa kandantasseva bahi nikkhami. Itaro “ayaṃ pavisantopi maṃ akkameyyā”ti parivattetvā pādatthāne sīsaṃ katvā nipajji. Nāradopi pavisanto “paṭhamampāham ācariye aparajjhim, idāni pādapassena pavisissāmi”ti cintevā āgacchanto gīvāya akkami. “Ko eso”ti ca vutte “ahaṃ, ācariyā”ti vatvā “kūṭajaṭila, paṭhamam mama jaṭāsu akkamitvā idāni gīvāya akkamasi, abhisapissāmi ta”nti vutte, “ācariya, mayhaṃ doso natthi, ahaṃ tumhākaṃ evaṃ nipannabhāvaṃ na jānāmi, paṭhamampi me aparaddham, idāni pādapassena pavisissāmi”ti pavitthomhi, khamatha me”ti āha. “Kūṭajaṭila, abhisapissāmi ta”nti. “Mā evaṃ karittha ācariyā”ti. So tassa vacanaṃ anādiyitvā –</p> <p>“Sahassaramsī satatejo, sūriyo tamavinodano; Pātodayante sūriye, muddhā te phalatu sattadhā”ti. –</p> <p>Taṃ abhisapi eva. Nārado, “ācariya, mayhaṃ doso natthīti mama vadantasseva tumhe abhisapatha, yassa doso atthi, tassa muddhā phalatu, mā niddosassā”ti vatvā –</p> <p>“Sahassaramsī satatejo, sūriyo tamavinodano; Pātodayante sūriye, muddhā te phalatu sattadhā”ti. –</p> <p>Abhisapi. So pana mahānubhāvo atīte cattālīsa, anāgate cattālīsāti asītikappe anussarati. Tasmā “kassa nu kho upari abhisapo patissatī”ti upadhārento “ācariyassā”ti ñatvā tasmim anukampaṃ paṭicca iddhibalena aruṇuggamaṃ nivāreti.</p> <p>Nāgarā aruṇe anuggacchante rājadvāraṃ gantvā, “deva, tayi rajjaṃ kārente aruṇo na uṭṭhahati, aruṇaṃ no uṭṭhāpehī”ti kandimṣu. Rājā attano kāyakammādīni olovento kiñci ayuttaṃ adisvā “kiṃ nu kho kāraṇa”nti cintevā “pabbajitānaṃ vivādena bhavitabba”nti parisāṅkamāno “kacci imasmim nagare pabbajitā atthī”ti pucchi. “Hiyyo sāyaṃ kumbhakārasālāyaṃ āgatā atthi devā”ti vutte taṃkhaṇaṇīeva rājā ukkāhi dhāriyamānāhi tattha gantvā nāradaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinnā āha –</p>		
---	--	--

<p>“Kammantā nappavattanti, jambudīpassa nārada; Kena loko tamobhūto, taṃ me akkhāhi pucchito”ti. Nārado sabbam taṃ pavattiṃ ācikkhitvā iminā kāraṇena ahaṃ iminā abhisapito, athāhaṃ “mayhaṃ doso natthi, yassa doso atthi, tasseva upari abhisapo patatū”ti vatvā abhisapiṃ. Abhisapitvā ca pana “kassa nu kho upari abhisapo patissati”ti upadhārento “sūriyuggamanavelāya ācariyassa muddhā sattadhā phalissati”ti disvā etasmiṃ anukampaṃ paṭicca aruṇassa uggamaṇaṃ na demīti. “Kathaṃ pana assa, bhante, antarāyo na bhavyeyā”ti. “Sace maṃ khamāpeyya, na bhavyeyā”ti. “Tena hi khamāpehi”ti vutte “eso, mahārāja, maṃ jaṭāsu ca gīvāya ca akkami, nāhaṃ etaṃ kūṭajaṭilaṃ khamāpemi”ti. “Khamāpehi, bhante, mā evaṃ karitthā”ti. “Na khamāpemi”ti. “Muddhā te sattadhā phalissati”ti vuttepi na khamāpetiyeva. Atha naṃ rājā “na tvaṃ attano ruciya khamāpessasi”ti hatthapādakucchigīvāsu gāhāpetvā nāraddassa pādāmūle onamāpesi. Nārado pi “utthehi, ācariya, khamāmi te”ti vatvā, “mahārāja, nāyaṃ yathāmanena khamāpeti, nagarassa avidūre eko saro atthi, tattha naṃ sīse mattikāpiṇḍaṃ katvā galappamāṇe uduke ṭhapāpehi”ti āha. Rājā tathā kāresi. Nārado devilaṃ āmantetvā, “ācariya, mayā iddhiyā vissatthāya sūriyasantāpe utthahante uduke nimujjitvā aññena ṭhānena uttaritvā gaccheyyāsī”ti āha. “Tassa sūriyamaṇisīhi saṃphuṭṭhamattova mattikāpiṇḍo sattadhā phali, so nimujjitvā aññena ṭhānena palāyi”ti. Sattā imā dhammadesanaṃ āharitvā “tadā, bhikkhave, rājā ānando ahoṣi, devilo tisso, nārado ahamevāti evaṃ tadāpesa dubbacoyevā”ti vatvā tissattheraṃ āmantetvā, “tissa, bhikkhuno nāma ‘asukenāhaṃ akkuṭṭho, asukena paḥaṭo, asukena jito, asuko kho me bhaṇḍaṃ ahāsi”ti cintentassa veraṃ nāma na vūpasammati, evaṃ pana anupanayhantasseva upasammati”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 3. “Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me; Ye ca taṃ upanayhanti, veraṃ tesam na sammati. 4. “Akkocchi maṃ avadhi maṃ, ajini maṃ ahāsi me; Ye ca taṃ nupanayhanti, veraṃ tesūpasammati”ti. Tattha akkocchīti akkosi. Avadhīti pahari. Ajinīti kūṭasakkhiotāraṇena vā vādapaṭivādena vā karaṇuttariyakaraṇena vā ajesi. Ahāsi meti mama santakaṃ pattādīsu kiñciveva avahari. Ye ca tanti ye keci devatā vā manussā vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā taṃ “akkocchi ma”ntiādivatthukaṃ kodhaṃ sakaṭadhuraṃ viya naddhinā pūtimacchādīni viya ca kusādīhi punappaṇaṃ veṭhetvā upanayhanti, tesam sakim uppannaṃ veraṃ na sammatīti vūpasammati. Ye ca taṃ nupanayhanṭīti asatiyā amanasikāravasena vā kammaṇṇapaccavekkhaṇādivasena vā ye taṃ akkosādivatthukaṃ kodhaṃ tayāpi koci niddoso purimabhava akkuṭṭho bhavissati, paḥaṭo bhavissati, kūṭasakkhiṃ otāretvā jito bhavissati, kassaci te pasayha kiñci acchinnaṃ bhavissati, tasmā niddoso hutvāpi akkosādīni pāpuṇāsīti evaṃ na upanayhanti. Tesu pamādena uppanampi veraṃ iminā anupanayhanena nirindhano viya jātavedo vūpasammatīti. Desanāpariyosāne satahassabhikkhū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsu. Dhammadesanā mahājanassa sātthikā ahoṣi. Dubbacopi subbacoyeva jātoti. Tissattheravatthu tatiyaṃ. 4. Kāḷayakkhinīvatthu Na hi verenāti imaṃ dhammadesanaṃ sattā jetavane viharanto aññataraṃ vañjhitthiṃ ārabba kathesi. Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate khetto ca ghare ca sabbakammāni attanāva karonto mātaraṃ paṭijaggi. Athassa mātā “kumārikaṃ te, tāta, ānessāmī”ti āha. “Amma, mā evaṃ vadetha, ahaṃ yāvajivaṃ tumhe paṭijaggissāmī”ti. “Tāta, khetto ca ghare ca kiccaṃ tvameva karosī, tena mayhaṃ cittaṃ sukhaṃ nāma na hoti, ānessāmī”ti. So punappaṇaṃ paṭikkhipitvā tuṅhī ahoṣi. Sā ekaṃ kulaṃ gantukāmā gehā nikkhami. Atha naṃ putto “kataraṃ kulaṃ gacchathā”ti pucchitvā “asukakulaṃ nāmā”ti vutte tattha gamaṇaṃ paṭisedhetvā attano abhirucitaṃ kulaṃ ācikkhi. Sā tattha gantvā kumārikaṃ</p>		
---	--	--

vāretvā divasaṃ vavatthapetvā taṃ ānetvā tassa ghare akāsi. Sā vañjhā ahoṣi. Atha naṃ mātā, putta, tvaṃ attano ruciyā kumārikaṃ āṇāpesi, sā idāni vañjhā jātā, aputtakañca nāma kulaṃ vinassati, pavenī na ghaṭṭiyati, tena aññaṃ te kumārikaṃ ānemīti. Tena “alam, amma”ti vuccamānāpi punappunaṃ kathesi. Vañjhittihī taṃ kathamaṃ sutvā “puttā nāma mātāpitūnaṃ vacanaṃ atikkamituṃ na sakkonti, idāni aññaṃ vijāyiniṃ itthiṃ ānetvā maṃ dāsibhogena bhuñjissati. Yamnūnāhaṃ sayameva ekaṃ kumārikaṃ āneyya”nti cintevā ekaṃ kulaṃ gantvā tassatthāya kumārikaṃ vāretvā “kiṃ nāmetam, amma, vadesi”ti tehi paṭikkhittā “ahaṃ vañjhā, aputtakaṃ nāma kulaṃ vinassati, tumhākaṃ pana dhītā puttamaṃ vā dhītaraṃ vā labhitvā kuṭumbikassa sāmīni bhavissati, mayhaṃ sāmikassa naṃ dethā”ti yācitvā sampaṭicchāpetvā ānetvā sāmikassa ghare akāsi.

Athassā etadahosi – “sacāyaṃ puttamaṃ vā dhītaraṃ vā labhissati, ayameva kuṭumbassa sāmīni bhavissati. Yathā dāraṃ na labhati, tatheva naṃ kātuṃ vaṭṭati”ti. Atha naṃ sā āha – “amma, yadā te cucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāti, atha me āroceyyāsi”ti. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā gabbhe patiṭṭhite tassā ārocesi. Itarissā pana sā sayameva niccaṃ yāgubhattaṃ deti, athassā āhāreṇeva saddhiṃ gabbhapātanabhesajjamadāsi, gabbho pati. Dutiyampi gabbhe patiṭṭhite ārocesi, itarā dutiyampi tatheva pātesi. Atha naṃ paṭivissakittihīyo pucchimsu – “kacci te sapatti antarāyaṃ karoti”ti? Sā tamatthaṃ āroceṭvā “andhabāle, kasmā evamakāsi, ayaṃ tava issariyabhayena gabbhassa pātanabhesajjaṃ yojetvā deti, tena te gabbho patati, mā puna evamakathā”ti vuttā tatiyavāre na kathesi. Atha sā itarissā udaraṃ disvā “kasmā mayhaṃ gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ na kathesi”ti vatvā “tvaṃ maṃ ānetvā vañcetvā dve vāre gabbhaṃ pātesi, kimatthaṃ tuyhaṃ kathemi”ti vutte “naṭṭhā dānimhī”ti cintevā tassā pamādaṃ olokenī pariṇate gabbhe okāsaṃ labhitvā bhesajjaṃ yojetvā adāsi. Gabbho pariṇatattā patituṃ asakkonto tiriyaṃ nipati, kharā vedanā uppajji, jīvitasamsayaṃ pāpuṇi. Sā “nāsitamhi tayā, tvameva maṃ ānetvā tvameva tayopi vāre dāraṃ nāsesi, idāni ahampi nassāmi, ito dāni cutā yakkhinī hutvā tava dāraṃ khādituṃ samatthā hutvā nibbatteyya”nti patthanaṃ paṭṭhapetvā kālaṃ katvā tasmīyeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itarampi sāmiko gahetvā “tayā me kulūpacchedo kato”ti kapparaṃṇukādīhi supothitaṃ pothesi. Sā tenevābādheṇa kālaṃ katvā tattheva kukkuṭi hutvā nibbattā.

Kukkuṭi na cirasseva aṇḍāni vijāyi, majjārī āgantvā tāni aṇḍāni khādi. Dutiyampi tatiyampi khādiyeva. Kukkuṭi cintesi – “tayo vāre mama aṇḍāni khādītva idāni mampi khādītukāmāsi”ti. “Ito cutā saputtakaṃ taṃ khādītva labheyya”nti patthanaṃ katvā tato cutā araṇṇe dīpinī hutvā nibbatti. Itarā migī hutvā nibbatti. Tassā vijātakāle dīpinī āgantvā tayo vāre puttake khādi. Migī maraṇakāle “ayaṃ me tikkhattuṃ puttake khādītva idāni mampi khādissati, ito dāni cutā etaṃ saputtakaṃ khādītva labheyya”nti patthanaṃ katvā ito cutā yakkhinī hutvā nibbatti. Dīpinīpi tatheva tato cutā sāvatthiyaṃ kuladhītā hutvā nibbatti, sā vuddhippattā dvāragāmake patikulaṃ agamāsi, aparabhāge ca puttamaṃ vijāyi. Yakkhinīpi tassā piyasahāyikāvaṇṇena āgantvā “kuhiṃ me sahāyikā”ti “antogabbhe vijātā”ti vutte “puttamaṃ nu kho vijātā, udāhu dhītaraṃti passissāmi na”nti gabbhaṃ pavisitvā passantī viya dāraṃ gahetvā khādītva gatā. Puna dutiyavārepi tatheva khādi.

Tatiyavāre itarā garubhārā hutvā sāmikaṃ āmantevā, “sāmi, imasmim̐ ṭhāne ekā yakkhinī mama dve putte khādītva gatā, idāni mama kulagehaṃ gantvā vijāyissāmi”ti kulagehaṃ gantvā vijāyi.

Tadā sā yakkhinī udakavāraṃ gatā hoti. Vessavaṇassa hi yakkhiniyo vārena anottatadahato sīsaparamparāya udakamāharanti. Tā catumāsaccayenapi pañcamāsaccayenapi muccanti. Aparā yakkhiniyo kilantakāyā jīvitakkhayampi pāpuṇanti. Sā pana udakavārato muttamattāva vegena taṃ gharaṃ gantvā “kuhiṃ me sahāyikā”ti pucchi. “Kuhiṃ naṃ passissasi, tassā imasmim̐ ṭhāne jātajātadāraṃ yakkhinī āgantvā khādati, tasmā kulagehaṃ gatā”ti. Sā “yattha vā tattha vā gacchatu, na me muccissati”ti veravegasamussāhitamānasā nagarābhimukhī pakkhandi. Itarāpi nāmaggaṇadivase naṃ dāraṃ nhāpetvā nāmaṃ katvā, “sāmi, idāni sakagharaṃ gacchāmā”ti puttamādāya sāmikena saddhiṃ vihāramajjhe gatamaggena gacchantī puttamaṃ sāmikassa datvā vihārapokkharāṇiyā nhātvā sāmike nhāyante uttaritvā puttassa thaññaṃ pāyamānā ṭhitā yakkhinim̐ āgacchantim̐ disvā sañjānitvā, “sāmi, vegena ehi, ayaṃ sā yakkhinī, vegena ehi, ayaṃ sā yakkhinī”ti uccāsaddaṃ katvā yāva tassa āgamaṇaṃ saṅghātuṃ asakkontī nivattetvā antovihārabhimukhī pakkhandi.

Tasmim̐ samaye satthā parisamajjhe dhammaṃ desesi. Sā puttamaṃ tathāgatassa pādapiṭṭhe nipajjāpetvā “tumhākaṃ mayā esa

dinno, puttassa me jīvitam dethā”ti āha. Dvārakoṭṭhake adhivattho sumanadevo nāma yakkhiniyā anto pavisitum nādāsī. Satthā ānandattheram āmantetvā “gaccha, ānanda, tam yakkhiniṃ pakkosāhī”ti āha. Thero pakkosi. Itarā “ayaṃ, bhante, āgacchatī”ti āha. Satthā “etu, mā saddamakāsī”ti vatvā tam āgantvā ṭhitam “kasmā evaṃ karosi, sace tumhe mādisassa buddhassa sammukhībhāvaṃ nāgamissatha, ahinakulānaṃ viya acchaphandanānaṃ viya kākolūkānaṃ viya ca kappatṭhitikaṃ vo veraṃ abhaviṣṣa, kasmā veraṃ paṭiveraṃ karotha. Verañhi averena upasammanti, no verena”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

5.

“Na hi verena verāni, sammantīdha kudācanaṃ;
Averena ca sammanti, esa dhammo sanantano”ti.

Tattha na hi verenaṃ yathā hi kheḷasiṅghānikādīhi asucīhi makkhitaṃ ṭhānaṃ teheva asucīhi dhovantā suddham niggandham kātuṃ na sakkonti, atha kho tam ṭhānaṃ bhīyosomattāya asuddhatarāñceva duggandhatarāñca hoti; evameva akkosantaṃ paccakkosanto paharantaṃ paṭipaharanto verena veraṃ vūpasametum na sakkoti, atha kho bhīyo bhīyo verameva karoti. Iti verāni nāma verena kismiñci kāle na sammanti, atha kho vaḍḍhantiyeva. Averena ca sammantīti yathā pana tāni kheḷādīni asucīni vipassanena udakena dhoviyamānāni nassanti, tam ṭhānaṃ suddham hoti sugandham; evameva averena khantimettodakena yoniso manasikārena paccavekkhānena verāni vūpasammanti paṭippassambhanti abhāvaṃ gacchanti. Esa dhammo sanantanoṭi esa averena verūpasamasanañkhāto porāṇako dhammo; sabbesaṃ buddhapaccekaḥkhaṇāsavānaṃ gatamaggoti.

Gāthāpariyosāne yakkhinī sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Sampattaparisiyāyapi dhammadesanā sātthikā ahoṣi.

Satthā tam itthiṃ āha – “etissā tava puttaṃ dehi”ti. “Bhāyāmi, bhante”ti. “Mā bhāyi, natthi te etaṃ nissāya paripantho”ti āha. Sā tassā puttamadāsī. Sā tam cumbitvā āliṅgetvā puna mātuyeva datvā roditum ārabhi. Atha naṃ satthā “kimeta”nti pucchi. “Bhante, ahaṃ pubbe yathā vā tathā vā jīvikam kappentīpi kucchipūram nālatthaṃ, idāni katham jīviṣṣāmi”ti. Atha naṃ satthā “mā cintayī”ti samassāsetvā tam itthimāha – “imaṃ netvā attano gehe nivāsāpetvā aggayāgubhattehi paṭijaggāhī”ti. Sā tam netvā piṭṭhivaṃse paṭiṭṭhāpetvā aggayāgubhattehi paṭijaggi, tassā vīhipaharaṇakāle musalaggena muddham paharantaṃ viya upatṭhāsī. Sā sahāyikam āmantetvā “imasmim ṭhāne vasitum na sakkomi, aññattha maṃ paṭiṭṭhāpehi”ti vatvā musalasālāya udakacāṭiyam uddhane nibbakose saṅkārakūte gāmadvāre cāti etesu ṭhānesu paṭiṭṭhāpitāpi idha me musalena sīsam bhindantaṃ viya upatṭhāti, idha dārakā ucchiṭṭhodakam otārenti, idha sunakhā nipajjanti, idha dārakā asucim karonti, idha kacavaram chaḍḍenti, idha gāmadārakā lakkhayoggaṃ karontīti sabbāni tāni paṭikkhipi. Atha naṃ bahigāme vivittokāse paṭiṭṭhāpetvā tattha tassā aggayāgubhattādīni haritvā paṭijaggi. Sā yakkhinī evaṃ cintesi – “ayaṃ me sahāyikā idāni bahūpakārā, handāhaṃ kiñci paṭiguṇam karomī”ti. Sā “imasmim saṃvacchare subbuṭṭhikā bhavissati, thalaṭṭhāne sassaṃ karohi, imasmim saṃvacchare dubbuṭṭhikā bhavissati, ninnatṭhāneyeva sassaṃ karohī”ti sahāyikāya āroceti. Sesajanehi katasassaṃ atiudakena vā anodakena vā nassati, tassā ativiya sampajjati. Atha naṃ sesajanā, “amma, tayā katasassaṃ neva accodakena, na anudakena nassati, subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaṃ nātva kammaṃ karosi, kiṃ nu kho eta”nti pucchimsu. “Amhākam sahāyikā yakkhinī subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaṃ ācikkhati, mayam tassā vacanena thalesu ninnesu sassāni karoma, tena no sampajjati. Kiṃ na passatha? Nibaddham amhākam gehato yāgubhattādīni hariyamānāni, tāni etissā harīyanti, tumhepi etissā aggayāgubhattādīni haratha, tumhākampi kammante olokessatī”ti. Athassā sakalanagaravāsino sakkāram karimsu. Sāpi tato paṭṭhāya sabbesaṃ kammante olokentī lābhaggappattā ahoṣi mahāparivārā. Sā aparabhāge atṭha salākabhattāni paṭṭhapesi. Tāni yāvajjakālā dīyantiyevāti.

Kāḷayakkhinīvatthu catuttham.

5. Kosambakavatthu

Pareca na vijānantīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kosambake bhikkhū ārabha kathesi.

Kosambiyāñhi ghoṣitārāme pañcasatapañcasataparivārā dve bhikkhū vihariṃsu vinayadharo ca dhammakathiko ca. Tesu dhammakathiko ekadivasam sarīravaḷaṇṇam katvā udakakoṭṭhake ācamanaudakāvasesam bhājjane ṭhapetvāva nikkhami.

<p>Pacchā vinayadharo tattha pavitt̃ho taṃ udakaṃ disvā nikkhamitvā itaraṃ pucchi, “āvuso, tayā udakaṃ t̃hapita”nti? “Āma, āvuso”ti. “Kiṃ panettha āpattibhāvaṃ na jānāsī”ti? “Āma, na jānāmī”ti. “Hoti, āvuso, ettha āpattī”ti. “Tena hi paṭikarissāmi na”nti. “Sace pana te, āvuso, asaṅcicca assatiyā kataṃ, natthi āpattī”ti. So tassā āpattiyā anāpattiditt̃hi ahoṣi. Vinayadharopi attano nissitakānaṃ “ayaṃ dhammakathiko āpattim āpajjamānopi na jānāti”ti ārocesi. Te tassa nissitake disvā “tumahākaṃ upajjhāyo āpattim āpajjivāpi āpattibhāvaṃ na jānāti”ti āhaṃsu. Te gantvā attano upajjhāyassa ārocesuṃ. So evamāha – “ayaṃ vinayadharo pubbe anāpattīti vatvā idāni āpattīti vadati, musāvādī eso”ti. Te gantvā “tumahākaṃ upajjhāyo musāvādī”ti āhaṃsu. Te evaṃ aññamaññaṃ kalahaṃ vaḍḍhayiṃsu. Kato vinayadharo okāsaṃ labhitvā dhammakathikassa āpattiyā adassane ukkhepanīyakammamakāsi. Tato paṭṭhāya tesam paccayadāyaka upaṭṭhākāpi dve koṭṭhāsā ahesuṃ, ovādapattigāhakā bhikkhuniyopi ārakkhadevatāpi tāsaṃ sanditt̃hasambhattā ākāsaṭṭhadevatāpīti yāva brahmalokā sabbepi puthujjanā dve pakkhā ahesuṃ. Cātumahārājikaṃ ādim katvā yāva akanitt̃habhāvanā pana ekaninnādaṃ kolāhalaṃ agamāsi.</p> <p>Atheko aññataro bhikkhu tathāgatamupasaṅkamitvā ukkhepakānaṃ vinayadharaantevāsikānaṃ “dhammikenevāyaṃ vinayakammena ukkhitto”ti laddhiṅca, ukkhittānuvattakānaṃ dhammakathikaantevāsikānaṃ pana “adhammikeneva kammena ukkhitto”ti laddhiṅca, ukkhepakehi vāriyamānānampi ca tesam taṃ anuparivāretvā vicaraṇabhāvaṅca ārocesi bhagavā “samaggā kira hontū”ti dve vāre pesetvā “na icchanti, bhante, samaggā bhavitu”nti sutvā tatiyavāre “bhinno bhikkhusaṅgho, bhinno bhikkhusaṅgho”ti tesam santikaṃ gantvā ukkhepakānaṃ ukkhepane, itaresaṅca āpattiyā adassane ādīnavaṃ kathetvā puna tesam tattheva ekasīmāyaṃ uposathādīni anujānitvā bhattachagādīsu bhaṇḍanaajātānaṃ “āsanantarikāya nisīditabba”nti (mahāva. 456) bhattachage vattaṃ paññāpetvā “idānīpi bhaṇḍanaajātāva viharanti”ti sutvā tattha gantvā “alaṃ, bhikkhave, mā bhaṇḍana”ntiādīni vatvā, “bhikkhave, bhaṇḍanakalahaviggahavivādā nāmete anattakārakā. Kalahaṃ nissāya hi laṭukikāpi sakuṇikā hatthināgaṃ jīvitakkhayaṃ pāpesī”ti laṭukikajātakam (jā. 1.5.39 ādayo) kathetvā, “bhikkhave, samaggā hotha, mā vivadatha. Vivādaṃ nissāya hi anekasatasahassā vaṭṭakāpi jīvitakkhayaṃ pattā”ti vaṭṭakajātakam (jā. 1.1.118) kathesi. Evampi tesu bhagavato vacanaṃ anādiyantesu aññatarena dhammavādinā tathāgatassa vihesaṃ anicchanta “āgametu, bhante bhagavā, dhammasāmi, appossukko, bhante bhagavā, ditṭhadhammasukhavihāraṃanuyutto viharatu, mayameva tena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmā”ti (mahāva. 457; ma. ni. 3.236) vutte atītaṃ āhari –</p> <p>Bhūtapubbaṃ, bhikkhave, bārāṇasiyaṃ brahmadatto nāma kāsīrājā ahoṣi. Brahmadattena dīghītissa kosalarāñño rajjaṃ acchinditvā aññātakavesena vasantassa pituno māritabhāvaṅceva dīghāvukumārena attano jīvite dinne tato paṭṭhāya tesam samaggabhāvaṅca kathetvā “tesaṅhi nāma, bhikkhave, rājūnaṃ ādinnadaṇḍānaṃ ādinnasatthānaṃ evarūpaṃ khantisoraccaṃ bhavissati. Idha kho taṃ, bhikkhave, sobbheṭha, yaṃ tumhe evaṃ svākhāte dhammavinaye pabbajitā samānā khamā ca bhavyeyyātha soratā cā”ti ovaditvāpi neva te samagge kātuṃ asakki. So tāya ākiṇṇavihāratāya ukkaṅṭhito “ahaṃ kho idāni ākiṇṇo dukkhaṃ viharāmi, ime ca bhikkhū mama vacanaṃ na karonti. Yaṃnūnāhaṃ ekakova gaṇamhā vūpakatṭho vihareyya”nti cintetvā kosambiyaṃ piṇḍāya caritvā anapaloketvā bhikkhusaṅghaṃ ekakova attano pattacīvaramādāya bālakaloṇakagāmaṃ gantvā tattha bhaguttherassa ekacārikavattaṃ kathetvā pācinavaṃsamigadāye tiṇṇaṃ kulaputtānaṃ sāmaggīyānisamsaṃ kathetvā yena pālīyeyyakaṃ atthi, tadavasari. Tatra sudaṃ bhagavā pālīyeyyakaṃ upanissāya rakkhitavanasaṅḍe bhaddasālamūle pālīyeyyakena hatthinā upaṭṭhiyamāno phāsukaṃ vassāvāsaṃ vasi.</p> <p>Kosambivāsīnopi kho upāsakā vihāraṃ gantvā satthāraṃ apassantā “kuhiṃ, bhante, satthā”ti pucchitvā “pālīyeyyakavanasāṅḍaṃ gato”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Amhe samagge kātuṃ vāyami, mayaṃ pana na samaggā ahumhā”ti. “Kiṃ, bhante, tumhe satthu santike pabbajitvā tasmim sāmaggim karonte samaggā nāhuvatthā”ti? “Evamāvuso”ti. “Manussā ime satthu santike pabbajitvā tasmim sāmaggim karontepi samaggā na jātā, mayaṃ ime nissāya satthāraṃ daṭṭhuṃ na labhimhā, imesaṃ neva āsanaṃ dassāma, na abhivādanādīni karissāmā”ti tato paṭṭhāya tesam sāmīcimattampi na kariṃsu. Te appāhāratāya sussamānā katipāheneva ujukā hutvā aññamaññaṃ accayaṃ desetvā khamāpetvā “upāsakā mayaṃ samaggā jātā, tumhepi no purimasadisā hothā”ti āhaṃsu. “Khamāpito pana vo, bhante, satthā”ti. “Na khamāpito, āvuso”ti.</p>		
--	--	--

“Tena hi satthāraṃ khamāpetha, satthu khamāpitakāle mayampi tumhākaṃ purimasadisā bhavissāmā”ti. Te antovassabhāvena satthu santikaṃ gantum avisahantā dukkhena taṃ antovassaṃ vītināmesuṃ. Satthā pana hatthinā upaṭṭhiyamāno sukhaṃ vasi. Sopi hi hatthināgo gaṇaṃ pahāya phāsuvihāratthāyeva taṃ vanasaṇḍaṃ pāvīsi. Yathāha – “ahaṃ kho ākiṇṇo viharāmi hatthīhi hatthīnīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggaṇca me sākḥābhaṅgaṃ khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā cassa me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyaṃ upanighamsantiyo gacchanti, yaṃnūnāhaṃ ekova gaṇamhā vūpakaṭṭho vihareyya”nti (mahāva. 467; udā. 35). Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena pālīyeyakaṃ rakkhitavanasaṇḍaṃ bhaddasālamūlaṃ, yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamtivā pana bhagavantaṃ vanditvā olokento aññaṃ kiñci adisvā bhaddasālamūlaṃ pādeneva paharanto tacchetvā soṇḍāya sākhaṃ gahetvā sammajji. Tato paṭṭhāya soṇḍāya ghaṭaṃ gahetvā pānīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpeti, uṇhodakena atthe satī uṇhodakaṃ paṭiyādeti. Kathaṃ? Hatthena kaṭṭhāni ghaṃsitvā aggim sampādeti, tattha dārūni pakkhipanto aggim jāletvā tattha pāsāne pakkhipitvā pacitvā dārudaṇḍakena pavatṭetvā paricchinnāya khuddakasoṇḍikāya khipati, tato hattham otāretvā udakassa tattabhāvaṃ jānitvā gantvā satthāraṃ vandati. Satthā “udakaṃ te tāpitaṃ pālīyeyakā”ti vatvā tattha gantvā nhāyati. Athassa nānāvīdhāni phalāni āharitvā deti. Yadā pana satthā gāmaṃ piṇḍāya pavisati, tadā satthu pattacīvaramādāya kumbhe paṭiṭṭhapetvā satthārā saddhimyeva gacchati. Satthā gāmūpacāraṃ patvā “pālīyeyaka ito paṭṭhāya tayā gantum na sakkā, āhāra me pattacīvara”nti āharāpetvā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Sopi yāva satthu nikkhamaṇā tattheva ṭhatvā āgamanakāle paccuggamaṇaṃ katvā purimanayeneva pattacīvaraṃ gahetvā vasanaṭṭhāne otāretvā vattaṃ dassetvā sākḥāya bījati, rattim vālamigaparipanthanivāraṇatthaṃ mahantaṃ daṇḍaṃ soṇḍāya gahetvā “satthāraṃ rakkhissāmī”ti yāva arunuggamaṇā vanasaṇḍassa antarantarena vicarati, tato paṭṭhāyayeva kira so vanasaṇḍo pālīyeyakarakkhitavanasaṇḍo nāma jāto. Aruṇe uggate mukhodakadānaṃ ādim katvā tenevūpāyena sabbavattāni karoti. Atheko makkaṭo taṃ hatthim uṭṭhāya samuṭṭhāya divase divase tathāgatassa ābhisamācārikaṃ karontaṃ disvā “ahampi kiñcideva karissāmī”ti vicaranto ekadivasam nimmakkhikaṃ daṇḍakamadhuṃ disvā daṇḍakaṃ bhañjitvā daṇḍakeneva saddhim madhupaṭalaṃ satthu santikaṃ āharitvā kadaliṭṭhaṃ chinditvā tattha ṭhapetvā adāsi. Satthā gaṇhi. Makkaṭo “karissati nu kho paribhogaṃ na karissati”ti olokento gahetvā nisinnaṃ disvā “kiṃ nu kho”ti cintetvā daṇḍakoṭiyaṃ gahetvā parivattetvā upadhārento aṇḍakāni disvā tāni saṅkaṃ apantvā puna adāsi. Satthā paribhogamakāsi. So tuṭṭhamānaso taṃ taṃ sākhaṃ gahetvā naccantova aṭṭhāsi. Athassa gahitasākḥāpi akkantasākḥāpi bhijjimsu. So ekasmiṃ khānumatthake patitvā nivīṭṭhagatto satthari pasanneneva cittaṇa kālaṃ katvā tāvatimsabhavane tiṃsayojanike kanakavimāne nibbatti, accharāsahassaparivāro makkaṭadevaputto nāma ahoṣi.

Tathāgatassa tattha hatthināgena upaṭṭhiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudīpe pākaṭo ahoṣi. Sāvattinagarato “anāthapiṇḍiko visākḥā ca mahāupāsikā”tievamādini mahākulāni ānandattherassa sāsaṇaṃ paṇiṃsu “satthāraṃ no, bhante, dassethā”ti. Disāvāsiniṃ pañcasatā bhikkhū vuṭṭhavassā ānandattheraṃ upasaṅkamtivā “cirassutā no, āvuso ānanda, bhagavato sammukhā dhammī kathā, sādhu mayaṃ, āvuso ānanda, labheyyāma bhagavato sammukhā dhammiṃ kathaṃ savanāyā”ti yāciṃsu. Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā “temāsaṃ ekavīhāriṇo tathāgatassa santikaṃ ettakehi bhikkhūhi saddhim upasaṅkamtum ayutta”nti cintetvā te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekakova satthāraṃ upasaṅkami. Pālīyeyako taṃ disvā daṇḍamādāya pakkhandi. Satthā oloketvā apehi “apehi pālīyeyaka, mā nivārayi, buddhupaṭṭhāko eso”ti āha. So tattheva daṇḍaṃ chaḍḍetvā pattacīvaraṃ paṭiggahaṇaṃ āpucchi. Thero nādāsi. Nāgo “sace uggahitavatto bhavissati, satthu nisīdanapāsāṇaphalake attano parikkhāraṃ na ṭhapessati”ti cintesi. Thero pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ ṭhapesi. Vattasampannā hi garūnaṃ āsane vā sayane vā attano parikkhāraṃ na ṭhapenti.

Thero satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā “ānanda, ekova āgatosī”ti pucchitvā pañcasatehi bhikkhūhi saddhim āgatabhāvaṃ sutvā “kahaṃ panete”ti vatvā “tumhākaṃ cittaṃ ajānanto bahi ṭhapetvā āgatomhī”ti vutte “pakkosāhi ne”ti āha. Thero tathā akāsi. Te bhikkhū āgantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Satthā tehi saddhim paṭisanthāraṃ katvā tehi bhikkhūhi, “bhante bhagavā, hi buddhasukhumālo ceva khattiyasukhumālo ca, tumhehi temāsaṃ ekakehi tiṭṭhantehi nisīdantehi ca dukkaraṃ kataṃ, vattapaṭivattakārakopi mukhodakādīdāyakopi nāhoṣi maññe”ti vutte,

<p>“bhikkhave, pālīyeyakahatthinā mama sabbakiccāni katāni. Evarūpañhi sahāyaṃ labhantena ekatova vasitūṃ yuttam, alabhantassa ekacārikabhāvova seyyo”ti vatvā imā nāgavagge tisso gāthā abhāsi –</p> <p>“Sace labhetha nipakaṃ sahāyaṃ, Saddhiṃcaram sādhuviḥārī dhīraṃ; Abhibhuyya sabbāni parissayāni, Careyya tenattamano satīmā. “No ce labhetha nipakaṃ sahāyaṃ, Saddhiṃcaram sādhuviḥārī dhīraṃ; Rājāva raṭṭhaṃ vijitaṃ pahāya, Eko care mātaṅgaraññeva nāgo. “Ekassa caritaṃ seyyo, Natthi bāle sahāyatā; Eko care na ca pāpāni kayirā, Apposukko mātaṅgaraññeva nāgo”ti. (mahāva. 464; ma. ni. 3.237; dha. pa. 328-330; su. ni. 45-46);</p> <p>Gāthāpariyosāne pañcasatāpi te bhikkhū arahatte patiṭṭhahimsu. Anandattheropi anāthapiṇḍikādīhi pesitasāsanam ārocetvā, “bhante, anāthapiṇḍikappamukhā te pañca ariyasāvakoṭṭiya tumhākaṃ āgamanam paccāsīsanti”ti āha. Satthā “tena hi gaṇhāhi pattacivara”nti pattacivaram gāhāpetvā nikkhami. Nāgo gantvā gatamagge tiriyaṃ aṭṭhāsi. “Kiṃ karoti, bhante, nāgo”ti? “Tumhākaṃ, bhikkhave, bhikkham dātuṃ paccāsīsati, dīgharattaṃ kho paṇāyaṃ mayham upakārako, nāssa cittaṃ kopetuṃ vaṭṭati, nivattatha, bhikkhave”ti satthā bhikkhū gahetvā nivatti. Hatthīpi vanasaṇḍam pavisitvā panasakadaliphalādīni nānāphalāni saṃharitvā rāsiṃ katvā punadivase bhikkhūnam adāsi. Pañcasatā bhikkhū sabbāni khepetuṃ nāsakkhimsu. Bhattakiccapariyosāne satthā pattacivaram gāhēt vā nikkhami. Nāgo bhikkhūnam antarantarena gantvā satthu purato tiriyaṃ aṭṭhāsi. “Kiṃ karoti, bhante, nāgo”ti? “Ayañhi bhikkhave, tumhe pesetvā maṃ nivattetukāmo”ti. Atha naṃ satthā “pālīyeyaka, idaṃ pana mama anivattagamanam, tava iminā attabhāvena jhānam vā vipassanam vā maggaphalam vā natthi, tiṭṭha tva”nti āha. Tam sutvā nāgo mukhe soṇḍam pakkhipitvā rodanto pacchato pacchato agamāsi. So hi satthāram nivattetuṃ labhanto teneva niyāmena yāvajīvaṃ paṭijaggeyya, satthā pana tam gāmūpacāram patvā “pālīyeyaka ito paṭṭhāya tava abhūmi, manussāvāso sapaṇipantho, tiṭṭha tva”nti āha. So rodamāno tattheva ṭhatvā satthari cakkhupatham vijahante hadayena phalītena kālam katvā satthari pasādena tāvatimsabhavane tiṃsayojanike kanakavimāne accharāsahassamajjhe nibbatti, pālīyeyakadevaputtoyevassa nāmaṃ ahosi.</p> <p>Satthāpi anupubbena jetavanam agamāsi. Kosambakā bhikkhū “satthā kira sāvatthim āgato”ti sutvā satthāram khamāpetuṃ tattha agamaṃsu. Kosalarājā “te kira kosambakā bhaṇḍanakārakā bhikkhū āgacchanti”ti sutvā satthāram upasaṅkamitvā “ahaṃ, bhante, tesam mama vijitaṃ pavisitūṃ na dassāmī”ti āha. “Mahārāja, sīlavantā ete bhikkhū, kevalam aññamaññaṃ vivādena mama vacanam na gaṇhimsu, idāni maṃ khamāpetuṃ āgacchanti, āgacchantu mahārājā”ti. Anāthapiṇḍikopi “ahaṃ, bhante, tesam viḥāram pavisitūṃ na dassāmī”ti vatvā tattheva bhagavatā paṭikkhitto tuṅhī ahosi. Sāvattiyam anuppattānam pana tesam bhagavā ekamante vivittaṃ kārapetvā senāsanam dāpesi. Aññe bhikkhū tehi saddhiṃ neva ekato nisīdanti, na tiṭṭhanti, āgatāgatā satthāram pucchanti – “katamete, bhante, bhaṇḍanakārakā kosambakā bhikkhū”ti? Satthā “ete”ti dasseti. “Ete kira te, ete kira te”ti āgatāgatehi aṅgulikā dassiyamānā lajjāya sīsam ukkhipituṃ asakkontā bhagavato pādāmūle nipajjitvā bhagavantam khamāpesuṃ. Satthā “bhāriyam vo, bhikkhave, katham, tumhe hi nāma mādisassa buddhassa santike pabbajitvā mayi sāmaggim karonte mama vacanam na karittha, porānakapaṇḍitāpi vajjhappattānam mātāpitūnam ovādam sutvā tesu jīvita voropiyamānesupi tam anatikkamitvā pacchā dvīsu raṭṭhesu rajjam kārayimsū”ti vatvā punadeva kosambikajātakam (jā. 1.9.10 ādayo) kathetvā “evam, bhikkhave, dīghāvukumāro mātāpitūsu jīvita voropiyamānesupi tesam ovādam anatikkamitvā pacchā brahmadattassa dhītaṃ labhitvā dvīsu kāsikosalaratṭhesu rajjam kāresi, tumhehi pana mama vacanam akaronthehi bhāriyam kata”nti vatvā imam gāthamāha –</p>		
--	--	--

<p>6. “Pare ca na vijānanti, mayamettha yamāse; Ye ca tatta vijānanti, tato sammanti medhagā”ti. Tattha pareti paṇḍite tṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanakāraḱā pare nāma. Te tatta saṅghamajjhe kolāhalaṃ karontā “mayam yamāse uparamāna vinassāma satataṃ samitaṃ maccusantikaṃ gacchāmā”ti na vijānanti. Ye ca tatta vijānantīti ye tatta paṇḍitā “mayam maccusantikaṃ gacchāmā”ti vijānanti. Tato sammanti medhagāti evañhi te jānantā yonisomanasikāraṃ uppādetvā medhagānaṃ kalahānaṃ vūpasamāya paṭipajjanti. Atha nesaṃ tāya paṭipattiyā te medhagā sammantīti. Atha vā pare cāti pubbe mayā “mā, bhikkhave, bhaṇḍana”ntiādīni vatvā ovadiyamānāpi mama ovādassa apaṭiggahaṇena atikkamanena amāmakā pare nāma. “Mayam chandādivasena micchāgāhaṃ gahetvā ettha saṅghamajjhe yamāse bhaṇḍanādīnaṃ vuddhiyā vāyamāmā”ti na vijānanti. Idāni pana yoniso paccavekkhamānā tatta tumhākaṃ antare ye ca paṇḍitapurisā “pubbe mayam chandādivasena vāyamantā ayoniso paṭipannā”ti vijānanti, tato tesam santikā te paṇḍitapurise nissāya ime dāni kalahasāṅkhātā medhagā sammantīti ayamettha atthoti. Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū sotāpattiphalādīsu paṭiṭṭhahimsūti. Kosambakavattu pañcamaṃ. 6. Mahākāḷattheravattu Subhānupassinti imaṃ dhammadesanaṃ satthā setabyanagaraṃ upanissāya siṃsapāvane viharanto cūlakāḷamahākāḷe ārabha kthesi. Setabyanagaravāsino hi cūlakāḷo, majjhimakāḷo, mahākāḷoti tayo bhātaro kuṭumbikā . Tesu jetṭhakaniṭṭhā disāsu vicarivā pañcahi sakatasatehi bhaṇḍaṃ āharanti, majjhimakāḷo ābhaṭaṃ vikkiṇāti. Athesamim samaye te ubhopi bhātaro pañcahi sakatasatehi nānābhaṇḍaṃ gahetvā sāvatthiṃ gantvā sāvatthiyā ca jetavanassa ca antare sakaṭāni mocayimsu. Tesu mahākāḷo sāyanhasamaye mālāgandhādihatthe sāvatthivāsino ariyasāvake dhammassavanāya gacchante disvā “kuhiṃ ime gacchantī”ti pucchitvā tamatthaṃ sutvā “ahampi gamissāmī”ti cintevā kaniṭṭhaṃ āmantevā, “tāta, tesu sakaṭesu appamatto hohi, ahaṃ dhammaṃ sotuṃ gacchāmī”ti vatvā gantvā tathāgataṃ vanditvā parisapariyante nisīdi. Satthā taṃ disvā tassa ajjhāsaya vasena anupubbim kathaṃ kathento dukkhakkhandhasuttādivasena (ma. ni. 1.163 ādayo) anekapariyāyena kāmānaṃ ādīnaṃ okāraṃ saṃkilesaṅca kthesi. Taṃ sutvā mahākāḷo “sabbam kira pahāya gantabbam, paralokaṃ gacchantam neva bhogā, na nātakā ca anugacchanti, kiṃ me gharāvāsena pabbajissāmī”ti cintevā mahājane satthāraṃ vanditvā pakkante satthāraṃ pabbajam yācitvā satthārā “natthi te koci apaloketabbo”ti vutte, “kaniṭṭho me, bhante, atthi”ti vatvā tena hi “apalokehi na”nti vutte, “sādhu, bhante”ti vatvā gantvā kaniṭṭhaṃ pakkosāpetvā, “tāta, imaṃ sabbam sāpateyyam paṭipajjāhi”ti āha. “Tumhe pana kiṃ karissatha bhātikā”ti? “Ahaṃ satthu santike pabbajissāmī”ti. So taṃ nānappakārehi yācitvā nivattetuṃ asakkonto “sādhu, sāmi, yathā ajjhāsayaṃ karoṭhā”ti āha. Mahākāḷo gantvā satthu santike pabbaji. “Ahaṃ bhātikaṃ gahetvāva uppabbajissāmī”ti cūlakāḷopi pabbaji. Aparabhāge mahākāḷo upasampadaṃ labhitvā satthāraṃ upasaṅkamitvā sāsane dhurāni pucchitvā satthārā dvīsu dhuresu kathitesu “ahaṃ, bhante, mahallakakāle pabbajitattā ganthadhuraṃ pūretuṃ na sakkhissāmī, vipassanādhuraṃ pana pūressāmī”ti yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā sosānikadhutaṅgaṃ samādāya paṭhamayāmātikante sabbesu niddaṃ okkantesu susānaṃ gantvā paccūsakāle sabbesu anuṭṭhitesuyeva vihāraṃ āgacchati. Atheḱā susānagopikā kālī nāma chavaḱāhikā therassa tṭhitatṭhānaṃ nisinnatṭhānaṃ caṅkamatatṭhānaṅca disvā “ko nu kho idhāgacchati, pariggaṇhissāmī na”nti pariggaṇhituṃ asakkontī ekadivasam susānakuṭikāyameva dīpaṃ jāletvā puttadhītarō ādāya gantvā ekamante nilīyamānā majjhimayāme theram āgacchantam disvā gantvā vanditvā, “ayyo, no, bhante, imasmim tṭhāne viharatī”ti āha. “Āma, upāsike”ti. “Bhante, susāne viharantehi nāma vattaṃ uggaṇhituṃ vaṭṭatī”ti. Thero “kiṃ pana mayam tayā kathitavatte vattissāmā”ti avatvā “kiṃ kātuṃ vaṭṭatī upāsike”ti āha. “Bhante, sosānikehi nāma susāne vasanabhāvo susānagopakānaṅca vihāre mahātherassa ca gāmaḱhajakassa ca kathetuṃ vaṭṭatī”ti. “Thero kiṃ karaṇā”ti? “Katakammā corā dhanasāmikehi padānupadaṃ anubaddhā susāne bhaṇḱakaṃ chaḱḱetvā palāyanti, atha manussā</p>		
---	--	--

<p>sosānikānaṃ paripanthaṃ karonti, etesaṃ pana kathite ‘mayāṃ imassa bhaddantassa ettakaṃ nāma kālaṃ ettha vasanabhāvaṃ jānāma, acoro eso’ti upaddavaṃ nivārenti. Tasmā etesaṃ kathetuṃ vaṭṭati’ti.</p> <p>“Thero aññaṃ kiṃ kātappa”nti? “Bhante, susāne vasantena nāma ayyena macchamaṃsatilapiṭṭhatelaguḷādīni vajjetabbāni, divā na niddāyitabbāṃ, kusītena na bhavitabbāṃ, āradhaviyena bhavitabbāṃ, asaṭhena amāyāvinā hutvā kalyāṇajjhāsayena bhavitabbāṃ, sāyaṃ sabbesu suttesu viharato āgantabbāṃ, paccūsakāle sabbesu anuṭṭhitesuyeva viharāṃ gantabbāṃ. Sace, bhante, ayyo imasmim̐ thāne evaṃ viharanto pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pāpetuṃ sakkhissati, sace matasarīraṃ ānetvā chaḍḍenti, ahaṃ kambalakūṭāgāraṃ āropetvā gandhamālādīhi sakkāraṃ katvā sarīrakiccaṃ karissāmi. No ce sakkhissati, citakaṃ āropetvā aggim̐ jāletvā saṅkunā ākaḍḍhitvā bahi khipitvā pharasunā koṭṭetvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ chinditvā aggimhi pakkhipitvā jhāpessāmi”ti āha. Atha naṃ thero “sādhū bhaddo, ekaṃ pana rūpārammaṇaṃ disvā mayhaṃ katheyyāsi”ti āha. Sā “sādhū”ti paccassosi. Thero yathājjhāsayena susāne samaṇadhammaṃ karoti. Cūḷakālatthero pana uṭṭhāya samuṭṭhāya gharāvāsaṃ cinteti, puttadāraṃ anussarati. “Bhātiko me atibhāriyaṃ kammaṃ karoti”ti cinteti. Athekā kuladhītā tammuhuttasamuṭṭhitena byādhiṇā sāyanhasamaye amilātā akilantā kālamakāsi. Tameṇaṃ nātakādayo dārutelādīhi saddhim̐ sāyaṃ susānaṃ netvā susānagopikāya “imaṃ jhāpehi”ti bhātim̐ datvā niyyādetvā pakkamimsu. Sā tassā pārutavattaṃ apānetvā tammuhuttamatāṃ pīṇitapīṇitaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ disvā, “imaṃ ayyassa dassetuṃ patirūpaṃ ārammaṇaṃ”nti cintetvā gantvā therāṃ vanditvā, “bhante, evarūpaṃ nāma ārammaṇaṃ atthi, oloketha ayyā”ti āha. Thero “sādhū”ti vatvā pārūpanaṃ nīharāpetvā pādatalato yāva kesaggā oloketvā “atipīṇitametaṃ rūpaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ aggimhi naṃ pakkhipitvā mahājālāhi gahitamattakāle mayhaṃ āroceyyāsi”ti vatvā sakaṭṭhānameva gantvā nisīdi. Sā tathā katvā therassa ārocesi. Thero gantvā olokesi. Jālāya pahatapaḥaṭṭhānaṃ kabaraḡāviyā viya sarīraṇṇaṃ ahosi, pādā namitvā olambimsu, hatthā paṭikuṭimsu, ūrunalātaṃ niccamaṃ ahosi. Thero “idaṃ sarīraṃ idāneva oloketānaṃ apariyantakaraṃ hutvā idāneva khayāṃ pattaṃ vayaṃ patta”nti rattitṭhānaṃ gantvā nisīditvā khayavayaṃ sampassamāno –</p> <p>“Aniccā vata saṅkhārā, uppādavayadhammino; Uppajjitvā nirujjhanti, tesāṃ vūpasamo sukho”ti. (dī. ni. 2.221, 272; saṃ. ni. 1.186; 2.143; jā. 1.1.95) –</p> <p>Gāthaṃ vatvā vipassanaṃ vaḍḍhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi.</p> <p>Tasmim̐ arahattaṃ patte satthā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṃ caramāno setabyaṃ gantvā siṃsapāvanaṃ pāvisi.</p> <p>Cūḷakālassa bhariyāyo “satthā kira anupatto siṃsapāvana”nti sutvā “amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā”ti pesetvā satthāraṃ nimantāpesuṃ. Buddhānaṃ pana aparicīṇaṭṭhāne āsanapaṇṇattim̐ ācikkhantena ekena bhikkhunā paṭhamataraṃ gantuṃ vaṭṭati. Buddhānaṃhi majjhimaṭṭhāne āsanaṃ paṇṇāpetvā tassa dakkhiṇato sārīputtattherassa, vāmato mahāmoggallānattherassa, tato paṭṭhāya ubhoso passesu bhikkhusaṅghassa āsanaṃ paṇṇāpetabbāṃ hoti. Tasmā mahākālatthero civarapārūpanaṭṭhāne ṭhatvā, “cūḷakāla, tvaṃ purato gantvā āsanapaṇṇattim̐ ācikkhā”ti cūḷakālaṃ pesesi. Tassa diṭṭhakālatto paṭṭhāya gehajānā tena saddhim̐ pariḥāsaṃ karontā nīcāsānāni saṅghattherassa koṭiyaṃ attharanti, uccāsānāni saṅghanavakassa koṭiyaṃ. Itaro “mā evaṃ karotha, nīcāsānāni upari mā paṇṇāpetha, uccāsānāni upari paṇṇāpetha, nīcāsānāni hetthā”ti āha. Itthiyo tassa vacanaṃ asuṇantiyo viya “tvaṃ kiṃ karonto vicarasi, kiṃ tava āsanāni paṇṇāpetuṃ na vaṭṭati, tvaṃ kaṃ āpucchitvā pabbajito, kena pabbajitosi, kasmā idhāgatosi”ti vatvā nivāsanapārūpanaṃ acchinditvā setakāni nivāsetvā sīse ca mālācumbutaṃ ṭhapetvā, “gaccha satthāraṃ ānehi, mayāṃ āsanāni paṇṇāpessāmā”ti pahīṇimsu. Na ciraṃ bhikkhubhāve ṭhatvā avassikova uppabbajitattā lajjitūṃ na jānāti, tasmā so tena ākappaṇaṃ nirāsānānaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ ādāya āgato. Bhikkhusaṅghassa pana bhattakiccāvasāne mahākālassa bhariyāyo “imāhi attano sāmiko gahito, mayampi amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā”ti cintetvā punādivase satthāraṃ nimantayimsu. Tadā pana āsanapaṇṇāpanatthānaṃ añño bhikkhu āgamāsi. Tā tasmim̐ khaṇe okāsaṃ alābhītva buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā bhikkhaṃ adāmsu. Cūḷakālassa pana dve bhariyāyo, majjhimakālassa catasso, mahākālassa pana aṭṭha. Bhikkhūpi bhattakiccaṃ kātukāmā nisīditvā bhattakiccamaṃsu, bahi gantukāmā uṭṭhāya āgamaṃsu. Satthā pana nisīditvā bhattakiccaṃ kari. Tassa bhattakiccāpariyosāne tā itthiyo, “bhante,</p>		
---	--	--

mahākāḷo amhākaṃ anumodanaṃ katvā āgacchissati, tumhe purato gacchathā”ti vadimsu. Satthā “sādhū”ti vatvā purato agamāsi. Gāmadvāraṃ patvā bhikkhū ujjhāyimsu “kiṃ nāmetaṃ sathārā kataṃ, ñatvā nu kho kataṃ, udāhu ajānitvā. Hiyyo cūlakāḷassa purato gatattā pabbajantarāyo jāto, ajja aññassa purato gatattā antarāyo nāhosi. Idāni mahākāḷaṃ ṭhapetvā āgato, sīlavā kho pana bhikkhu ācārasampanno, karissati nu kho tassa pabbajantarāya”nti. Satthā tesam vacanaṃ sutvā nivattitvā ṭhito “kiṃ kathetha, bhikkhave”ti pucchi. Te tamatthaṃ ārocesuṃ. “Kiṃ pana tumhe, bhikkhave, cūlakāḷaṃ viya mahākāḷaṃ sallakkhethā”ti? “Āma, bhante”. Tassa hi dve pajāpatiyo, imassa attha. “Atthahi parikkhipitvā gahito kiṃ karissati, bhante”ti? Satthā “mā, bhikkhave, evaṃ avacuttha, cūlakāḷo utthāya samutthāya subhārammaṇabahulo viharati, papāte ṭhito dubbalarukkhasadiso. Mayhaṃ pana putto mahākāḷo asubhānupassī viharati, ghanaselapabbato viya acalo”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

7.

“Subhānupassim viharantaṃ, indriyesu asaṃvutaṃ;
Bhojanamhi cāmattaññuṃ, kusītaṃ hīnavīriyaṃ;
Taṃ ve pasahati māro, vāto rukkhaṃva dubbalaṃ.

8.

“Asubhānupassim viharantaṃ, indriyesu susaṃvutaṃ;
Bhojanamhi ca mattaññuṃ, saddhaṃ āradhāvīriyaṃ;
Taṃ ve nappasahatī māro, vāto selamva pabbata”nti.

Tattha subhānupassim viharantanti sutam anupassantaṃ, itthārammaṇe mānasam vissajjetvā viharantanti attho. Yo hi puggalo nimittaggāhaṃ anubyañjanaggāhaṃ gaṇhanto “nakhā sobhanā”ti gaṇhāti, “āṅguliyo sobhanā”ti gaṇhāti, “hatthapādā, jaṅghā, ūru, kaṭi, udaraṃ, thanā, gīvā, oṭṭhā, dantā, mukhaṃ, nāsā, akkhīni, kaṇṇā, bhamaṅkā, nalātaṃ, kesā, sobhanā”ti gaṇhāti, “kesā, lomā, nakhā, dantā, taco, sobhanā”ti gaṇhāti, vaṇṇo subho, saṅghānaṃ subhanti, ayaṃ subhānupassī nāma. Evaṃ taṃ subhānupassim viharantaṃ. Indriyesūti cakkhādīsū chasu indriyesu. Asaṃvutanti cakkhudvārādīni arakkhantaṃ. Pariyesanamattā paṭiggahaṇamattā paribhogamattāti imissā mattāya ajānanato bhojanamhi cāmattaññuṃ. Apica paccavekkhaṇamattā vissajjanamattāti imissāpi mattāya ajānanato amattaññuṃ, idaṃ bhojanaṃ dhammikaṃ, idaṃ adhammikantipi ajānantaṃ. Kāmacchandabyāpādavihimsāvittakkavasitāya kusītaṃ. Hīnavīriyanti nibbīriyaṃ catūsū iriyāpathesu vīriyakaraṇarahitaṃ. Pasahatīti abhibhavati ajjhottharati. Vāto rukkhaṃva dubbalanti balavavāto chinnaṃpapāte jātaṃ dubbalarukkhaṃ viya. Yathā hi so vāto tassa dubbalarukkhasa pupphaphalapallavādīnīpi pāteṭi, khuddakasākhāpi bhañjati, mahāsākhāpi bhañjati, samūlakampi taṃ rukkhaṃ uppāṭetvā uddhammūlaṃ adhosākhā katvā gacchati, evameva evarūpaṃ puggalaṃ anto uppanno kilesamāro pasahati, balavavāto dubbalarukkhasa pupphaphalapallavādīpātanaṃ viya khuddānukhuddakāpattīpajjanampi karoti, khuddakasākhābhañjanaṃ viya nissaggiyādiāpattīpajjanampi karoti, mahāsākhābhañjanaṃ viya terasasaṅghādisēpattīpajjanampi karoti, uppāṭetvā uddham, mūlakaṃ hetthāsākhā katvā pātanaṃ viya pārājikāpattīpajjanampi karoti, svākkhātasāsanaṃ nīharitvā katipāheneva gihbhāvaṃ pāpetīti evaṃ evarūpaṃ puggalaṃ kilesamāro attano vase vatteṭi attho.

Asubhānupassinti dasasu asubhesu aññataraṃ asubhaṃ passantaṃ paṭikūlamanasikāre yuttaṃ kese asubhato passantaṃ lome nakhe dante tacam vaṇṇaṃ saṅghānaṃ asubhato passantaṃ. Indriyesūti chasu indriyesu. Susaṃvutanti nimittādigghārahitaṃ pihitadvāraṃ. Amattaññutāpaṭikkhepena bhojanamhi ca mattaññuṃ. Saddhanti kammaṃ ceva phalassa ca saddahanalakkhaṇāya lokikāya saddhāya ceva tīsu vatthūsū aveccappasādasākhātāya lokuttarasaddhāya ca samannāgataṃ. Āradhāvīriyanti paggaḥitavīriyaṃ paripuṇṇavīriyaṃ. Taṃ veti evarūpaṃ taṃ puggalaṃ yathā dubbalavāto saṅikaṃ paharanto ekagghanaṃ selam cāletuṃ na sakkoti, tathā abbhantare uppajjamānopi dubbalakilesamāro nappasahati, khobhetuṃ vā cāletuṃ vā na sakkoti attho.

Tāpi kho tassa purānadutiyaikāyo theram parivāretvā “tvam kaṃ āpucchitvā pabbajito, idāni gihī bhavissasi na bhavissasi”tiādīni vatvā kāsavaṃ nīharitukāmā ahesuṃ. Thero tāsam ākāraṃ sallakkhetvā nisinnāsanaṃ vuṭṭhāya iddhiyā

<p>uppattivā kūṭāgārakaṇṇikaṃ dvidhā bhinditvā ākāsenāgantvā satthari gāthā pariyosāpenteyeve satthu suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ abhithavanto ākāso otarivā tathāgatassa pāde vandi. Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū sotāpattiphalādisu patitthahimsūti. Mahākāḷattheravatthu chaṭṭhaṃ. 7. Devadattavatthu Anikkasāvoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto rājagahe devadattassa kāśāvalābhaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃhi samaye dve aggasāvaka pañcasate pañcasate attano attano parivāre ādāya satthāraṃ āpucchitvā vanditvā jetavanato rājagahaṃ agamaṃsu. Rājagahavāsino dvepi tayopi bahūpi ekato hutvā āgantukadānaṃ adāṃsu. Athekadivasāṃ āyasmā sārīputto anumodanaṃ karonto “upāsakā eko sayāṃ dānaṃ deti, paraṃ na samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadaṃ labhati, no parivārasampadaṃ. Eko sayāṃ na deti, paraṃ samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadaṃ labhati, no bhogasampadaṃ. Eko sayampi na deti, parampi na samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne kaṇṇikamattampi kucchipūraṃ na labhati, anātho hoti nippaccayo. Eko sayampi deti, parampi samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne attabhāvasatepi attabhāvasahassepī attabhāvasatasahassepī bhogasampadañceva parivārasampadañca labhatī”ti evaṃ dhammaṃ desesi. Tameko paṇḍitapuriso dhammaṃ sutvā “acchariyā vata bho, abbhutā vata bho dhammadesanā, sukāraṇaṃ kathitaṃ, mayā imāsaṃ dvinnāṃ sampattīnaṃ nipphādaṃ kammaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti cintevā – “bhante, sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti therāṃ nimantesi. “Kittakehi te bhikkhūhi attho upāsakā”ti. “Kittakā pana vo, bhante, parivārā”ti? “Sahassamattā upāsakā”ti. “Sabbehi saddhimyeve sve bhikkhaṃ gaṇhatha, bhante”ti. “Thero adhivāsesi”. Upāsako nagaravīthiyaṃ caranto – “ammā, tātā, mayā bhikkhusahassaṃ nimantitaṃ, tumhe kittakānaṃ bhikkhūnaṃ bhikkhaṃ dātuṃ sakkhissatha, tumhe kittakāna”nti samādapesi. Manussā attano attano pahonakaniyāmena – “mayā dasannaṃ dassāma, mayā vīsatiyā, mayā satassā”ti āhaṃsu. Upāsako – “tena hi ekasmiṃ ṭhāne samāgamaṃ katvā ekatova parivissāma, sabbe tilaṇḍulasappimadhuphāṇitādīni samāharathā”ti ekasmiṃ ṭhāne samāharāpesi. Athassa eko kuṭumbiko satahassagghanaṃ gandhakāsāvavattaṃ datvā – “sace te dānavattaṃ nappahoti, idaṃ vissajjetvā yaṃ ūnaṃ, taṃ pūreyyāsi. Sace pahoti, yassicchasi, tassa bhikkhuno dadeyyāsi”ti āha. Tadā tassa sabbāṃ dānavattaṃ pahosi, kiñci ūnaṃ nāma nāhosi. So manusse pucchi – “idaṃ, ayyā, kāśāvaṃ ekena kuṭumbikena evaṃ nāma vatvā dinnāṃ atirekaṃ jātāṃ, kassa naṃ demā”ti. Ekacce “sārīputtattherassa”ti āhaṃsu. Ekacce “thero sassapākasamaye āgantvā gamanasīlo, devadatto amhākaṃ maṅgalāmaṅgalesu sahāyo udakamaṇiko viya niccaṃ patitthito, tassa taṃ demā”ti āhaṃsu. Sambahulikāya kathāyapi “devadattassa dātabba”nti vattāro bahutarā ahesuṃ, atha naṃ devadattassa adāṃsu. So taṃ chinditvā sibbitvā rajitvā nivāsetvā pārupitvā vicarati. Taṃ disvā manussā “nayidaṃ devadattassa anucchavikaṃ, sārīputtattherassa anucchavikaṃ. Devadatto attano ananucchavikaṃ nivāsetvā pārupitvā vicarati”ti vadīṃsu. Atheko disāvāsiko bhikkhu rājagahā sāvatthiṃ gantvā satthāraṃ vanditvā katapaṭisanthāro satthārā dvinnāṃ aggasāvakanāṃ phāsuvihāraṃ pucchito ādīto paṭṭhāya sabbāṃ taṃ pavattim ārocesi. Satthā “na kho bhikkhu idāneveso attano ananucchavikaṃ vatthaṃ dhāreti, pubbepi dhāresiyevā”ti vatvā atītaṃ āhari – Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bārāṇasivāsī eko hatthimārako hatthiṃ māretvā māretvā dante ca nakhe ca antāni ca ghanamaṃsañca āharitvā vikkiṇanto jīvitaṃ kappeti. Athekasmiṃ araṇṇe anekasahassā hatthino gocaraṃ gahetvā gacchantā paccekabuddhe disvā tato paṭṭhāya gacchamānā gamanāgamanakāle jaṇṇukehi nipatitvā vanditvā pakkamanti. Ekadivasañhi hatthimārako taṃ kiriyāṃ disvā – “ahaṃ ime kicchena māremi, ime ca gamanāgamanakāle paccekabuddhe vandanti, kiṃ nu kho disvā vandanti”ti cintento – “kāśāva”nti sallakkhetvā, “mayāpi idāni kāśāvaṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti cintevā ekassa paccekabuddhassa jātassaraṃ oruyha nhāyantassa tīre ṭhapitesu kāśāvesu cīvaraṃ thenetvā tesāṃ hatthīnaṃ gamanāgamanamaṃge sattiṃ gahetvā sasīsaṃ pārupitvā nisīdati. Hatthino taṃ disvā – “paccekabuddho”ti saññāya vanditvā pakkamanti. So tesāṃ sabbapacchato gacchantāṃ sattiyaṃ paharivā māretvā dantādīni gahetvā sesāṃ bhūmiyaṃ nikhaṇitvā gacchati. Aparabhāge bodhisatto hatthiyoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā hatthijettako yūthapati ahoṣi. Tadāpi so tatheva karoti.</p>		
---	--	--

Mahāpuriso attano parisāya parihānīm ñatvā, “kuhiṃ ime hatthī gatā, mandā jātā”ti pucchitvā, “na jānāma, sāmī”ti vutte, “kuhiñci gacchantā maṃ anāpucchitvā na gamissanti, paripanthena bhavitabba”nti vatvā, “ekasmiṃ thāne kāsāvaṃ pārūpitvā nisinnassa santikā paripanthena bhavitabba”nti parisañkitvā, “taṃ pariggaṇhituṃ vaṭṭatī”ti sabbe hatthī purato pesetvā sayam pacchato vilambamāno āgacchati. So sesahatthīsu vanditvā gatesu mahāpurisaṃ āgacchantam disvā cīvaram saṃharitvā sattim viṣajji. Mahāpuriso satim uppaṭṭhapetvā āgacchanto pacchato paṭikkamitvā sattim vivajjesi. Atha maṃ “iminā ime hatthī nāsitā”ti gaṇhituṃ pakkhandi. Itaro ekaṃ rukkham purato katvā nilīyi. Atha “naṃ rukkhena saddhim soṇḍāya parikkhipitvā gahetvā bhūmiyaṃ pothessāmī”ti tena niharitvā dassitam kāsāvaṃ disvā – “sacāham imasmiṃ dubbhissāmi, anekasahassesu me buddhapaccekabuddhakhīṇāsavesu lajjā nāma bhinnā bhavissatī”ti adhvāsetvā – “tayā me ettakā ñātakā nāsitā”ti pucchi. “Āma, sāmī”ti. “Kasmā evaṃ bhāriyakammamakāsi, attano ananucchavikaṃ vītarāgānaṃ anucchavikaṃ vattham paridahitvā evarūpaṃ kammaṃ karontena bhāriyaṃ tayā kata”nti. Evañca pana vatvā uttaripi maṃ niggaṇhanto “anikkasāvo kāsāvaṃ...pe... sa ve kāsāvamarahatī”ti gātham vatvā – “ayuttam te kata”nti vatvā taṃ viṣajjesi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “taḍā hatthimārako devadatto ahosi, tassa niggāhako hatthināgo ahamevā”ti jātakam samodhānetvā, “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi devadatto attano ananucchavikaṃ vattham dhāresiyevā”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

9.

“Anikkasāvo kāsāvaṃ, yo vattham paridahissati;

Apeto damasaccena, na so kāsāvamarahatī.

10.

“Yo ca vantakasāvassa, sīlesu susamāhito;

Upeto damasaccena, sa ve kāsāvamarahatī”ti.

Chaddantajātakenāpi (jā. 1.16.122-123) ca ayamatto dīpetabbo.

Tattha anikkasāvoti rāgādīhi kasāvehi sakasāvo. Paridahissatīti nivāsanapārūpanaattharaṇavasena paribhuñjissati.

Paridhassatīti pātho. Apeto damasaccenāti indriyadameṇa ceva paramatthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto, viyutto pariccatthoti attho. Na soti so evarūpo puggalo kāsāvaṃ paridahitū nārahati. Vantakasāvassatīti catūhi maggehi vantakasāvo chadditakasāvo pahīnakasāvo assa. Sīlesūti catupārisuddhisīlesu. Susamāhitoti suṭṭhu samāhito suṭṭhito. Upetoti indriyadameṇa ceva vuttappakāreṇa ca saccena upagato. Sa veti so evarūpo puggalo taṃ gandhakāsāvavattam arahatīti. Gāthāpariyosāne so disāvāsiko bhikkhu sotāpanno ahosi, aññepi bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇisu. Desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Devadattavatthu sattamaṃ.

8. Sāriputtattheravatthu

Asāre saramatinoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto aggasāvakehi niveditam sañcayassa anāgamaṃ ārabba kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbikathā – amhākañhi satthā ito kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṅkhyeyyānaṃ matthake amaravatiyā nāma nagare sumedho nāma brāhmaṇakumāro hutvā sabbasippesu nipphattim patvā mātāpitūnaṃ accayena anekakoṭisaṅkhyam dhanam pariccajitvā isipabbajjam pabbajitvā himavante vasanto jhānābhīññā nibbattetvā ākāsena gacchanto dīpaṅkaradasabalassa sudassanavihārato rammavatīnagaraṃ pavisanatthāya maggaṃ sodhayamānaṃ janam disvā sayampi ekaṃ padesam gahetvā maggaṃ sodheti. Tasmim asodhiteyeva āgatassa satthuno attānaṃ setum katvā kalale ajinacammaṃ attharivā “satthā sasāvakaṣaṅgho kalalam anakkamitvā maṃ akkamanto gacchatū”ti nipanno. Satthārā taṃ disvāva “buddhaṅkuro esa, anāgate kappasatasahassādhikānaṃ catunnaṃ asaṅkhyeyyānaṃ pariyosāne gotamo nāma buddho bhavissatī”ti byākato. Tassa satthuno aparabhāge “koṇḍañño maṅgalo sumano revato sobhito anomadassī padumo nārado padumuttaro sumedho sujāto piyadassī atthadassī dhammadassī siddhattho tisso phusso vipassī sikhī vessabhū kakusandho

<p>koṇāgamano kassapo”ti lokam obhāsetvā uppannānam imesampi tevīsatiyā buddhānam santike laddhabyākaraṇo, “dasa pāramiyo, dasa upapāramiyo, dasa paramatthapāramiyo”ti samattiṃsa pāramiyo pūretvā vessantarattabhāve t̥hito pathavikampanāni mahādānāni datvā puttadāraṃ pariccajivā āyupariyosāne tusitapure nibbattitvā tattha yāvatāyukam t̥hatvā dasa sahasacakkavāḷadevatāhi sannipatitvā –</p> <p>“Kālo deva mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṃ; Sadevakaṃ tārayanto, bujjhassu amatam pada”nti. (bu. vaṃ. 1.67) –</p> <p>Vutte –</p> <p>“Kālam desaṇca dīpaṇca, kulam mātarameva ca; Ime paṇca viloketvā, uppajjati mahāyaso”ti. –</p> <p>Paṇca mahāvilocanāni viloketvā tato cuto sakyarājakule paṭisandhim gahetvā dasamāsaccayena mātukucchito vijāyi. Soḷasavassakāle tattha mahāsampattiyā parihariyamāno anukkamena bhadrayobbanam patvā tiṇṇam utūnam anucchavikesu t̥isu pāsādesu devalokasirim viya rajjasirim anubhavanto uyyānakīḷāya gamanasamaye anukkamena j̥iṇṇabyādhimatasaṅkhāte tayo devadūte disvā saṅjātasamvego nivattitvā catutthavāre pabbajitam disvā, “sādhu pabbajjā”ti pabbajjāya rucim uppādetvā uyyānam gantvā tattha divasam khetvā maṅgalapokkharanīre nisino kappakavesam gahetvā āgatena vissakammena devaputtena alaṅkatapaṭiyatto rāhulakumārassa jātasāsanam sutvā puttasinehassa balavabhāvam ṇatvā, “yāva idaṃ bandhanam na vaḍḍhati, tāvadeva nam chindissāmi”ti cintetvā sāyam nagaram pavisanto –</p> <p>“Nibbutā nūna sā mātā, nibbuto nūna so pitā; Nibbutā nūna sā nārī, yassāyam īdiso patī”ti. –</p> <p>Kisāgotamiyā nāma pitucchādhītāya bhāsitam imam gātham sutvā, “aham imāya nibbutapadam sāvito”ti muttāhāram omuñcitvā tassā pesetvā attano bhavanam pavisitvā sirisayane nisino niddopagatanam nātakitthīnam vippakāram disvā nibbinnahadayo channam utthāpetvā kaṇḍakam āharāpetvā tam āruya channasahāyo dasasahasacakkavāḷadevatāhi parivuto mahābhinnikkhamanam nikkhamitvā anomānadīre pabbajitvā anukkamena rājagham gantvā tattha piṇḍāya caritvā paṇḍavapabbatapabbhāre nisino magadharaṇṇā rajjena nimantiyamāno tam paṭikkhipitvā sabbaññutam patvā attano vijitam āgamanatthāya tena gahitapaṭiṇṇo āḷāraṇca udakaṇca upasaṅkamitvā tesam santike adhigatavisesam analaṅkaritvā chabbassāni mahāpadhānam padahitvā visākhapuṇṇamadivase pātova sujātāya dinnapāyasam paribhuñjitvā neraṅjarāya nadiyā suvaṇṇapātim pavāhetvā neraṅjarāya nadiyā t̥ire mahāvanasaṅde nānāsamāpatīhi divasabhāgam vītināmetvā sāyanhasamaye sottiyena dinnam tiṇam gahetvā kāḷena nāgarājena abhitthutaguno bodhimaṇḍam āruya tiṇāni santharitvā “na tāvimaṃ pallaṅkam bhindissāmi, yāva me anupādāya āsavehi cittaṃ na muccissati”ti paṭiṇṇam katvā puratthābhimukho nisīditvā sūriye anattaṅgamiteyeva mārabalam vidhamitvā paṭhamayāme pubbenivāsāṇam, majjhimayāme cutūpapātaṇṇam patvā pacchimayāmāvasāne paccayākāre ṇāṇam otāretvā aruṇuggamane dasabalacatuvesārāj̥j̥adisabbaguṇapaṭimaṇḍitam sabbaññutaṇṇam paṭivijjhivā sattasattāham bodhimaṇḍe vītināmetvā atthame sattāhe ajapālanigrodhamūle nisino dhammagambhīratāpaccavekkhaṇena appossukkatam āpajjamāno dasasahasacakkavāḷamahābrahmaparivārena sahapatibrahmunā āyācitadhammadesano buddhacakkhunā lokam voloketvā brahmuno ajjhesanam adhivāsetvā, “kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyya”nti olokento āḷarudakānam kālakatabhāvam ṇatvā paṅcavaggiyānam bhikkhūnam bahūpakāratam anussarivā utthāyāsanā kāsipuram gacchanto antarāmagge upakena saddhim mantetvā āsāḷhipuṇṇamadivase isipatane migadāye paṅcavaggiyānam vasanaṭṭhānam patvā te ananucchavikena samudācārena samudācarante saṅṇāpetvā aññātakonḍaññappamukhe atthārasa brahmakoṭiyo amatapānam pāyento dhammacakkaṃ pavattetvā pavattitavaradhammacakko paṅcamiyam pakkhassa sabbepi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhāpetvā tam divasameva yasakulaputtassa upanissayasampattim disvā tam rattibhāge nibbinditvā geham pahāya nikkhantam disvā, “ehi yasā”ti pakkosivā tasmimyeva rattibhāge sotāpattiphalaṃ pāpetvā punadivase arahattam pāpetvā aparepi tassa sahāyake catupaṇṇāsa jane ehibhikkhupabbajjāya pabbājetvā arahattam pāpesi.</p> <p>Evam loke ekasatthiyā arahantesu jātesu vuṭṭhavasso pavāretvā, “caratha, bhikkhave, cārika”nti satthi bhikkhū disāsu</p>		
--	--	--

<p>pesetvā sayam uruvelam gacchanto antarāmagge kappāsikavanasaṇḍe tiṃsa jane bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno sabbuttamo anāgāmī ahosi. Te sabbepi ehibhikkhubhāveneva pabbājetvā disāsu pesetvā sayam uruvelam gantvā aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni dassetvā uruvelakassapādayo sahasasajātīlaparivāre tebhātikajaṭṭile vinetvā ehibhikkhubhāveneva pabbājetvā gayāsīse nisīdāpetvā ādittapariyāyadesanāya (mahāva. 54; sam. ni. 4.28) arahatte patiṭṭhāpetvā tena arahantasahassena parivuto “bimbisārarañño dinnam paṭiññam mocessāmī”ti rājagahanagarūpacāre laṭṭhivanuyyānam gantvā, “satthā kira āgato”ti sutvā dvādasanahutehi brāhmaṇagahapatikehi saddhim āgatassa rañño madhuradhammakatham kathento rājānam ekādasahi nahutehi saddhim sotāpattiṭṭhāpetvā ekanahutam saraṇesu patiṭṭhāpetvā punadivase sakkena devarājena māṇavakavaṇṇam gahetvā abhithhutaguṇo rājagahanagaram pavisitvā rājanivesane katabhattakicco veḷuvanārāmaṃ paṭiggahetvā tattheva vāsam kappesi. Tattha nam sārīputtamogallānā upasaṅkamimṣu.</p> <p>Tatrāyam anupubbikathā – anuppanneyeva hi buddhe rājagahato avidūre upatissagāmo kolitagāmoti dve brāhmaṇagāmā ahesum. Tesu upatissagāme sārīyā nāma brāhmaṇiyā gabbhassa patiṭṭhitadivaseyeva kolitagāme moggaliyā nāma brāhmaṇiyāpi gabbho patiṭṭhāsi. Tāni kira dvepi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā ābaddhapaṭibaddhasahāyākāneva ahesum, tāsam dvinnampi ekadivasameva gabbhāparihāram adamsu. Tā ubhopi dasamāsacceyena putte vijāyimṣu.</p> <p>Nāmaggaṇadivase sārīyā brāhmaṇiyā puttassa upatissagāmake jeṭṭhakulassa puttattā upatissoti nāmaṃ karimṣu, itarassa kolitagāme jeṭṭhakulassa puttattā kolitoti nāmaṃ karimṣu. Te ubhopi vuḍḍhimanvāya sabbasippānam pāram agamamsu.</p> <p>Upatissamānavassa kīḷanathāya nadim vā uyyānam vā gamanakāle pañca suvaṇṇasivikasatāni parivārāni honti, kolitamānavassa pañca ājāññayuttarathasatāni. Dvepi janā pañcapañcamānavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusamvaccharam giraggasamajjo nāma ahosi. Tesam dvinnampi ekatṭhāneyeva mañcam bandhanti. Dvepi ekato nisīditvā samajjam passantā hasitabbaṭṭhāne hasanti, samvegaṭṭhāne samvejenti, dāyam dātam yuttatṭhāne dāyam denti. Tesam imināva niyāmena ekadivasam samajjam passantānam paripākagatattā nānassa purimadivasesu viya hasitabbaṭṭhāne hāso vā samvegaṭṭhāne samvego vā dātam yuttatṭhāne dānam vā nāhosi. Dvepi pana janā evam cintayimṣu – “kimettha oloketabbaṃ atthi, sabbepime appatte vassasate appannattikabhāvaṃ gamissanti, amhehi pana ekaṃ mokkhadhammaṃ pariyesitum vaṭṭati”ti ārammaṇam gahetvā nisīdimṣu. Tato kolito upatissam āha – “samma upatissa, na tvam aññesu divasesu viya haṭṭhapahaṭṭho, idāni anattamanadhātukosi, kim te sallakkhita”nti? “Samma kolita, etesam volokane sāro natthi, niratthakametam, attano mokkhadhammaṃ gavesitum vaṭṭati”ti idam cintayanto nisinnomhi. Tvam pana kasmā anattamanosīti? Sopi tatheva āha. Athassa attanā saddhim ekajjhāsayatam nātva upatisso āha – “amhākam ubhinnaṃpi sucintikam, mokkhadhammaṃ pana gavesantehi ekā pabbajjā laddhum vaṭṭati. Kassa santike pabbajamā”ti?</p> <p>Tena kho pana samayena sañcayo nāma paribbājako rājagahe paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim. Te “tassa santike pabbajissamā”ti pañcamānavakasatāni “sivikāyo ca rathe ca gahetvā gacchathā”ti uyyojetvā ekāya sivikāya ekena rathena gantvā sañcayassa santike pabbajimṣu. Tesam pabbajitakālato paṭṭhāya sañcayo atirekalābhaggayasaggappatto ahosi. Te katipāheneva sabbam sañcayassa samayam parimadditvā, “ācariya, tumhākam jānanasamayo ettakova, udāhu uttarimpi atthi”ti pucchimṣu. “Ettakova sabbam tumhehi nāta”nti vutte cintayimṣu – “evam sati imassa santike brahmacariyavāso niratthako, mayam yam mokkhadhammaṃ gavesitum nikkhantā, so imassa santike uppādetum na sakkā, mahā kho pana jambudīpo, gāmanigamarājadhāniyo carantā addhā mokkhadhammadesakam kañci ācariyam labhissamā”ti. Tato paṭṭhāya, “yattha yattha paṇḍitā samaṇabrāhmaṇā atthi”ti vadanti, tattha tattha gantvā sāccham karonti. Tehi puṭṭham pañham aññe kathetum na sakkonti, te pana tesam pañham vissajjenti. Evam sakalajambudīpam pariggaṇhitvā nivattitvā sakatṭhānameva āgantvā, “samma kolita, amhesu yo paṭṭhamam amatam adhigacchati, so itarassa ārocetū”ti katikam akamsu.</p> <p>Evam tesu katikam katvā viharantesu satthā vuttānukkamena rājagaham patvā veḷuvanam paṭiggahetvā veḷuvane viharati. Tadā “caratha, bhikkhave, cārikam bahujanahitāyā”ti ratanattayaguṇapakāsanattham uyyojitānam ekasatṭhiyā arahantānam antare pañcavaggiyānam abbhantaro assajitthero paṭinivattitvā rājagaham āgato, punadivase pātova pattacīvaramādāya rājagaham piṇḍāya pāvīsi. Tasmim samaye upatissaparibbājakopi pātova bhattakiccam katvā paribbājakārāmaṃ gacchanto</p>		
--	--	--

theraṃ disvā cintesi – “mayā evarūpo pabbajito nāma na diṭṭhapubboyeva, ye loke arahanto vā arahattamaggaṃ vā samāpannā, ayaṃ tesam bhikkhūnaṃ aññataro, yaṃnūnāhaṃ imaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā puccheyyaṃ – ‘kaṃsi tvaṃ, āvuso, uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṃ dhammaṃ rocesi’”ti? Athassa etadahosi – “akālo kho imaṃ bhikkhuṃ pañhaṃ pucchituṃ, antaragharaṃ pavitṭho piṇḍāya carati, yaṃnūnāhaṃ imaṃ bhikkhuṃ piṭṭhito piṭṭhito anubandheyyaṃ, atthikehi upaññātaṃ magga’”nti. So theraṃ laddhapiṇḍapātaṃ aññataraṃ okāsaṃ gacchantam disvā nisīditukāmatañcassa ñatvā attano paribbājakapīṭhakaṃ paññāpetvā adāsi, so bhattakiccapariyosānepissa attano kuṇḍikāya udakaṃ adāsi.

Evam ācariyavattam katvā katabhattakiccena therena saddhiṃ madhurapaṭisaṅghāraṃ katvā evamāha – “vipassannāni kho pana te, āvuso, indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto, kaṃsi tvaṃ, āvuso, uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṃ dhammaṃ rocesi’”ti pucchi. Thero cintesi – “ime paribbājakā nāma sāsanaṃ paṭipakkhabhūtā, imassa sāsanaṃ gambhīrataṃ dassessāmī’”ti. Attano navakabhāvaṃ dassento āha – “ahaṃ kho, āvuso, navo acirapabbajito, adhunāgato imaṃ dhammavinayaṃ, na tāvāhaṃ sakkhissāmi vitthārena dhammaṃ desetu’”nti. Paribbājako – “ahaṃ upatisso nāma, tvaṃ yathāsattiyā appaṃ vā bahuṃ vā vada, etaṃ nayasatena nayasahassena paṭivijjhitaṃ mayhaṃ bhāro’”ti cintetvā āha – “Appaṃ vā bahuṃ vā bhāssu, atthaṃyeva me brūhi;

Attheneva me attho, kiṃ kāhasi byañjanaṃ bahu’”nti. (mahāva. 60);

Evam vutte thero – “ye dhammā hetuppabhavā’”ti (mahāva. 60; apa. thera 1.1.286) gāthamāha. Paribbājako paṭhamapadadvayameva sutvā saḥassanayaṃ paṭimaṇḍite sotāpattiṃ phale paṭiṭṭhahi, itaraṃ padadvayaṃ sotāpannakāle niṭṭhāpesi. So sotāpanno hutvā upariviseṣe appavattante “bhavissati ettha kāraṇa’”nti sallakkhetvā theraṃ āha – “bhante, mā upari dhammadesanaṃ vaḍḍhayittha, ettakameva hotu, kuhiṃ amhākaṃ satthā vasatī’”ti? “Veluvane, āvuso’”ti. “Tena hi, bhante, tumhe purato yātha, mayhaṃ eko sahāyako atthi, amhehi ca aññamaññaṃ katikā katā ‘amhesu yo amataṃ paṭhamam adhiḡacchati, so itarassa ārocetū’”ti. Ahaṃ taṃ paṭiññaṃ mocetvā sahāyakaṃ gahetvā tumhākaṃ gatamaggeneva satthu santikaṃ āgamissāmīti pañcapaṭiṭṭhitena therassa pādesu nipatitvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā theraṃ uyyojetvā paribbājakārāmābhimukho agamāsi’”.

Atha kho kolitaparibbājako taṃ dūrato va āgacchantam disvā, “ajja mayhaṃ sahāyakassa mukhavaṇṇo na aññadivasesu viya, addhā tena amataṃ adhiḡataṃ bhavissatī’”ti amatādhigamaṃ pucchi. Sopissa “āmāvuso, amataṃ adhiḡata’”nti paṭijānitvā tameva gāthaṃ abhāsi. Gāthāpariyosāne kolito sotāpattiṃ phale paṭiṭṭhahitvā āha – “kuhiṃ kira, samma, amhākaṃ satthā vasatī’”ti? “Veluvane kira, samma, evaṃ no ācariyena assajittherena kathita’”nti. “Tena hi, samma, āyāma, satthāraṃ passissāmā’”ti. Sāriputtatthero ca nāmesa sadāpi ācariyapūjakaṃ, tasmā sahāyaṃ evamāha – “samma, amhehi adhiḡataṃ amataṃ amhākaṃ ācariyassa sañcayaparibbājakassāpi kathessāma, bujjhamāno paṭivijjhissati, appaṭivijjhanto amhākaṃ saddahitvā satthu, santikaṃ gamissati, buddhānaṃ desanaṃ sutvā maggaphalaṃ paṭivedhaṃ karissatī’”ti. Tato dvepi janā sañcayassa santikaṃ agamaṃsu.

Sañcayo te disvāva – “kiṃ, tātā, koci vo amatamaggadesako laddho’”ti pucchi. “Āma, ācariya, laddho, buddho loke uppanno, dhammo loke uppanno, saṅgho loke uppanno, tumhe tucche asāre vicaratha, tasmā etha, satthu santikaṃ gamissāmā’”ti. “Gacchatha tumhe, nāhaṃ sakkhissāmī’”ti. “Kiṃ kāraṇāhi’”ti? “Ahaṃ mahājanassa ācariyo hutvā vicariṃ, vicarantassa me antevāsikavāso cāṭiyā udañcanabhāvappatti viya hoti, na sakkhissāmahaṃ antevāsikavāsaṃ vasitu’”nti. “Mā evaṃ karittha, ācariyā’”ti. “Hotu, tātā, gacchatha tumhe, nāhaṃ sakkhissāmī’”ti. Ācariya, loke buddhassa uppannakālate paṭṭhāya mahājano gandhamālādīhattho gantvā tameva pūjessati, mayampi tattheva gamissāma. “Tumhe kiṃ karissathā’”ti? “Tātā, kiṃ nu kho imasmim loke dandhā bahū, udāhu paṇḍitā’”ti. “Dandhā, ācariya, bahū, paṇḍitā ca nāma katipayā eva hontī’”ti. “Tena hi, tātā, paṇḍitā paṇḍitassa samaṇassa gotamassa santikaṃ gamissantī, dandhā dandhassa mama santikaṃ āgamissantī, gacchatha tumhe, nāhaṃ gamissāmī’”ti. Te “paññāyissatha tumhe, ācariyā’”ti pakkamimṃsu. Tesu gacchantesu sañcayassa parisā bhijji, tasmim khaṇe āraṃso tuccho ahosi. So tucchaṃ āraṃsam disvā uṇhaṃ lohitaṃ chaḍḍesi. Tehipi saddhiṃ gacchantesu pañcasu paribbājakasatesu sañcayassa aḍḍhateyyasatāni nivattimṃsu, atha kho te attano antevāsikehi

<p>aḍḍhateyyehi paribbājakasatehi saddhim veḷuvanaṃ agamaṃsu.</p> <p>Satthā catuparisamajjhe nisinno dhammaṃ desento te dūratova disvā bhikkhū āmantesi – “ete, bhikkhave, dve saḥāyakā āgacchanti kolito ca upatisso ca, etaṃ me sāvakaḥyugaṃ bhavissati aggaṃ bhaddayuga”nti. Te satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu, nisīditvā ca pana bhagavantaṃ etadavocaṃ – “labheyyāma mayaṃ, bhante, bhagavato santike pabbajjaṃ, labheyyāma upasampada”nti. “Etha, bhikkhavo”ti bhagavā avoca – “svākkhāto dhammo, caratha brahmacariyaṃ sammā dukkhassa antakiriyaṃ”ti. Sabbepi iddhiṃmayapattacīvaradharā satthivassikattherā viya ahesuṃ. Atha nesaṃ parisāya caritavasena satthā dhammadesanaṃ vaḍḍhesi. Thapetvā dve aggasāvake avasesā arahattaṃ pāpuṇīmsu, aggasāvakaṇaṃ pana uparimaggattayakiccaṃ na niṭṭhāsi. Kiṃ kāraṇā? Sāvakaḥpāramiṇāṇassa mahantatāya. Athāyasmā mahāmogallāno pabbajitadivasato sattame divase magadharatthe kallavālagāmakāṃ upanissāya viharanto thinamiddhe okkamante satthārā saṃvejito thinamiddhaṃ vinodetvā tathāgatena dinnāṃ dhātukammaṭṭhānaṃ suṇantova uparimaggattayakiccaṃ niṭṭhāpetvā sāvakaḥpāramiṇāṇassa matthakaṃ patto. Sāriputtattheropi pabbajitadivasato aḍḍhamāsaṃ atikkamitvā satthārā saddhim tameva rājagahaṃ upanissāya sūkarakhataleṇe viharanto attano bhāgineyyassa dīghanakhaparibbājakassa vedanāpariggahasuttante desiyamāne suttānusārena ṇāṇaṃ pesetvā parassa vaḍḍhitabhattaṃ paribhuñjanto viya sāvakaḥpāramiṇāṇassa matthakaṃ patto. Nanu cāyasmā mahāpaṇṇo, atha kasmā mahāmogallānato ciratarena sāvakaḥpāramiṇāṇaṃ pāpuṇīti? Parikkammaḥantatāya. Yathā hi duggatamanussā yattha katthaci gantukāmaṃ khippameva nikkhamanti, rājūnaṃ pana hatthivāhanakappanādiṃ mahantaṃ parikkammaṃ laddhuṃ vaṭṭati, evaṃsampadamidaṃ veditabbāṃ.</p> <p>Taṃ divasaṇṇeva pana satthā vaḍḍhamānakacchāyāya veḷuvane sāvakasannipātaṃ katvā dvinnaṃ therānaṃ aggasāvakaṭṭhānaṃ datvā pātimokkhaṃ uddisi. Bhikkhū ujjhāyīmsu – “satthā mukholokanena bhikkhaṃ deti, aggasāvakaṭṭhānaṃ dadantena nāma paṭhamāṃ pabbajitānaṃ pañcavaggiyānaṃ dātuṃ vaṭṭati, ete anolokentena yasatherappamukhānaṃ pañcapanṇāsabhikkhūnaṃ dātuṃ vaṭṭati, ete anolokentena bhaddavaggiyānaṃ timsajanānaṃ, ete anolokentena uruvelakassapādīnaṃ tebhātikānaṃ, ete pana ettake mahāthere pahāya sabbapacchā pabbajitānaṃ aggasāvakaṭṭhānaṃ dadantena mukhaṃ oloketvā dinna”nti. Satthā, “kiṃ kathetha, bhikkhave”ti pucchitvā, “idaṃ nāma”ti vutte “nāhaṃ, bhikkhave, mukhaṃ oloketvā bhikkhaṃ demi, etesaṃ pana attanā attanā patthitapatthitameva demi. Aññātaḥkoṇḍaṇṇo hi ekasmiṃ sasse nava vāre aggasassadānaṃ dadanto aggasāvakaṭṭhānaṃ patthetvā nādāsi, aggadhammaṃ pana arahattaṃ sabbapaṭhamāṃ paṭivijjhitaṃ patthetvā adāsi”ti. “Kadā pana bhagavā”ti? “Suṇissatha, bhikkhave”ti. “Āma, bhante”ti, bhagavā atītaṃ āhari –</p> <p>Bhikkhave, ito ekanavutikappe vipassī nāma bhagavā loke udapādi. Tadā mahākāḷo cūlakāḷoti dvebhātikā kuṭumbikā mahantaṃ sālikkhattaṃ vapāpesuṃ. Athekadivasāṃ cūlakāḷo sālikkhattaṃ gantvā ekaṃ sāligabbhaṃ phāletvā khādi, taṃ atimadhuraṃ ahoṣi. So buddhappamukhassa saṅghassa sāligabbhadānaṃ dātukāmo hutvā jeṭṭhabhātikaṃ upasaṅkamitvā, “bhātika, sāligabbhaṃ phāletvā buddhānaṃ anucchavikaṃ katvā pacāpetvā dānaṃ demā”ti āha. “Kiṃ vadesi, tāta, sāligabbhaṃ phāletvā dānaṃ nāma neva atīte bhūtapubbaṃ, na anāgatepi bhavissati, mā sassaṃ nāsayī”ti; vuttopi so punappunaṃ yāciyeva. Atha naṃ bhātā, “tena hi sālikkhattaṃ dve koṭṭhāse katvā mama koṭṭhāsaṃ anāmasitvā attano koṭṭhāse khetto yaṃ icchasi, taṃ karohī”ti āha. So “sādhū”ti khettaṃ vibhajitvā bahū manusse hatthakammaṃ yācitvā sāligabbhaṃ phāletvā nirudakena khīrena pacāpetvā sappimadhusakkharādīhi yojetvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā bhattakiccapariyosāne – “idaṃ, bhante, mama aggadānaṃ aggadhammassa sabbapaṭhamāṃ paṭivedhāya saṃvattatū”ti āha. Satthā “evaṃ hotū”ti anumodanamakāsi.</p> <p>So khettaṃ gantvā olokeno sakalakkhettaṃ kaṇṇikabaddhehi viya sālisīsehi saṅghannaṃ disvā pañcavidhapītiṃ paṭilabhivā, “lābhā vata me”ti cintetvā puthukakāle puthukaggaṃ nāma adāsi, gāmaḥvāsīhi saddhim aggasassadānaṃ nāma adāsi, lāyane lāyaggaṃ, veṇikaraṇe veṇaggaṃ, kalāpādīsū kalāpaggāṃ, khalaggāṃ, khalabhaṇḍaggāṃ, koṭṭhagganti. Evaṃ ekasasse nava vāre aggadānaṃ adāsi. Tassa sabbavāresu gahitagahitaṭṭhānaṃ paripūri, sassaṃ atirekaṃ uṭṭhānasampannaṃ ahoṣi. Dhammo hi nāmesa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati. Tenāha bhagavā –</p>		
--	--	--

“Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ,
Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti;
Esānisamso dhamme suciṇṇe,

Na duggatiṃ gacchati dhammacārī”ti. (theragā. 303; jā. 1.10.102) –

“Evamesa vipassīsammāsambuddhakāle aggadhammaṃ paṭhamam paṭivijjhitaṃ patthento nava vāre aggadānāni adāsi. Ito satasahassakappamatthake pana hamsavatīnagare padumuttarasambuddhakālepi sattāham mahādānam datvā tassa bhagavato pādāmūle nipajjitvā aggadhammassa paṭhamam paṭivijjhanatthameva patthanam ṭhapesi. Iti iminā patthitameva mayā dinnam, nāham, bhikkhave, mukham oloketvā demī”ti.

“Yasakulaputtappamukhā pañcapaññāsa janā kiṃ kammaṃ kariṃsu, bhante”ti? “Etepi ekassa buddhassa santike arahattam patthentā bahum puññakammaṃ katvā aparabhāge anuppanne buddhe sahāyakā hutvā vaggabandhanena puññāni karontā anāthamatasarīrāni paṭijaggantā vicariṃsu. Te ekadivasam sagabbham itthim kālakatam disvā, ‘jhāpessāmā’ti susānam hariṃsu. Tesu pañca jane ‘tumhe jhāpethā’ti susāne ṭhapetvā sesā gāmaṃ pavittā. Yasadārako tam matasarīram sūlehi vijjhivā parivattetvā parivattetvā jhāpento asubhasaññaṃ paṭilabhi, itaresampi catunnam janānam – ‘passatha, bho, imam sarīram tattha tattha viddhamsitacammaṃ, kabaragorūpaṃ viya asuciṃ duggandham paṭikūla’nti dassesi. Tepi tattha asubhasaññaṃ paṭilabhiṃsu. Te pañcapi janā gāmaṃ gantvā sesasahāyakānam kathayīṃsu. Yaso pana dārako geham gantvā mātāpitūnaṃca bhariyāya ca kathesi. Te sabbepi asubham bhāvayīṃsu. Idametesam pubbakammaṃ. Teneva yasassa itthāgāre susānasaññaṃ uppajji, tāya ca upanissayasampattiyā sabbesampi visesādhigamo nibbatti. Evaṃ imepi attanā patthitameva labhiṃsu. Nāham mukham oloketvā dammī”ti.

“Bhaddavaggiyasahāyakā pana kiṃ kammaṃ kariṃsu, bhante”ti? “Etepi pubbabuddhānam santike arahattam patthetvā puññāni katvā aparabhāge anuppanne buddhe tiṃsa dhuttā hutvā tuṇḍilovādam sutvā satthivassasahassāni pañca silāni rakkhiṃsu. Evaṃ imepi attanā patthitameva labhiṃsu. Nāham mukham oloketvā dammī”ti.

“Uruvelakassapādayo pana kiṃ kammaṃ kariṃsu, bhante”ti? “Tepi arahattameva patthetvā puññāni kariṃsu. Ito hi dvenavutikappe tisso phussoti dve buddhā uppajjiṃsu. Phussabuddhassa mahindo nāma rājā pitā ahoṣi. Tasmim pana sambodhim patte rañño kaniṭṭhaputto paṭhamaaggasāvako purohitaputto dutiyaaggasāvako ahoṣi. Rājā satthu santikam gantvā – ‘jeṭṭhaputto me buddho, kaniṭṭhaputto paṭhamaaggasāvako, purohitaputto dutiyaaggasāvako’ti te oloketvā, ‘mameva buddho, mameva dhammo, mameva saṅgho, namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa’ti tikkhattum udānam udānetvā satthu pādāmūle nipajjitvā, ‘bhante, idāni me navutivassasahassaparimāṇassa āyuno koṭiyam nisīditvā niddāyanakālo viya aññesaṃ gehadvāram agantvā yāvāham jīvāmi, tāva me cattāro paccaye adhvāsethā’ti paṭiññaṃ gahetvā nibaddham buddhupaṭṭhānam karoti. Rañño pana aparepi tato puttā ahesum. Tesu jeṭṭhassa pañca yodhasatāni parivārāni, majjhimassa tīni, kaniṭṭhassa dve. Te ‘mayampi bhātikam bhojessāmā’ti pitaram okāsam yācivā alabhamānā punappunam yācantāpi alabhitvā paccante kupite tassa vūpasamanatthāya pesitā paccantam vūpasametvā pitu santikam āgamīṃsu. Atha ne pitā āliṅgitvā sīse cumbitvā, ‘varam vo, tātā, dammī’ti āha.

“Te ‘sādhu devā’ti varam gahitakam katvā puna katipāhaccayena pitarā ‘gaṇhatha, tātā, vara’nti vuttā, ‘deva, amhākam aññena kenaci attho natthi, ito paṭṭhāya mayam bhātikam bhojessāma, imam no varam dehi’ti āhaṃsu. ‘Na demi, tātā’ti. ‘Niccakālam adento satta samvaccharāni detha, devā’ti. ‘Na demi, tātā’ti. ‘Tena hi cha pañca cattāri tīni dve ekam samvaccharam detha, devā’ti. ‘Na demi, tātā’ti. ‘Tena hi, deva, satta māse dethā’ti. ‘Cha māse pañca māse cattāro māse tayo māse detha, devā’ti. ‘Na demi, tātā’ti. ‘Hotu, deva, ekekassa no ekekam māsam katvā tayo māse dethā’ti. ‘Sādhu, tātā, tena hi tayo māse bhojethā’ti āha. Te tuṭṭhā rājānam vanditvā sakatṭhānameva gatā. Tesam pana tiṇṇampi ekova koṭṭhāgāriko, ekova āyuttako, tassa dvādasanahutā purisaparivārā. Te te pakkosāpetvā, ‘mayam imam temāsam dasa silāni gahetvā dve kāsāvāni nivāsetvā satthārā savāsaṃ vasissāma, tumhe ettakam nāma dānavattam gahetvā devasikam navutisahassānam bhikkhūnam yodhasahassassa ca sabbam khādaniyabhojanīyam pavatteyyātha. Mayañhi ito paṭṭhāya na kiñci vakkhāmā’ti vadīṃsu.

“Te tayopi janā parivārasahassaṃ gahetvā dasa sīlāni samādāya kāsāyavatthāni nivāsetvā vihāreyyeva vasimsu. Koṭṭhāgariko ca āyuttako ca ekato hutvā tiṇṇaṃ bhātikānaṃ koṭṭhāgārehi varena varena dānavattaṃ gahetvā dānaṃ denti, kammakārānaṃ pana puttā yāgubhattādīnaṃ atthāya rodanti. Te tesam bhikkhusaṅghe anāgateyyeva yāgubhattādīni denti. Bhikkhusaṅghassa bhattakiccavasāne kiñci atirekaṃ na bhūtapubbaṃ. Te ‘aparabhāge dārakānaṃ demā’ ti attanāpi gahetvā khādiṃsu. Manuññaṃ āhāraṃ disvā adhivāsetuṃ nāsakkhimsu. Te pana caturāsītisahasā ahesuṃ. Te saṅghassa dinnadānavattaṃ khādītva kāyassa bhedā paraṃ maraṇā pēttivisaye nibbattiṃsu. Tebhātikā pana purisasahassena saddhiṃ kālaṃ katvā devaloke nibbattitvā devalokā manussalokaṃ, manussalokā devalokaṃ saṃsarantā dvenavutikappe khepesuṃ. ‘Evaṃ te tayo bhātaro arahattaṃ patthentā tadā kalyāṇakammaṃ karimsu. Te attanā patthitameva labhimsu. Nāhaṃ mukhaṃ oloketvā dammī’ ti.

Tadā pana tesam āyuttako bimbisāro rājā ahoṣi, koṭṭhāgariko visākho upāsako. Tayo rājakumārā tayo jaṭilā ahesuṃ. Tesam kammakārā tadā petesu nibbattitvā sugatiduggativasena saṃsarantā imasmim kappe cattāri buddhantarāni petalokeyeva nibbattiṃsu. Te imasmim kappe sabbapaṭṭhamam uppannaṃ cattālīsavassasahassāyukaṃ kakusandhaṃ bhagavantaṃ upasaṅkamitvā, ‘amhākaṃ āhāraṃ labhanakālaṃ ācikkhathā’ ti pucchimsu. So ‘mama tāva kāle na labhissatha, mama pacchato mahāpathaviyā yojanamattaṃ abhiruḥhāya koṇāgamano nāma buddho uppajjissati, taṃ puccheyyāthā’ ti āha. Te tattakaṃ kālaṃ khepetvā tasmim uppanne taṃ pucchimsu. Sopi ‘mama kāle na labhissatha, mama pacchato mahāpathaviyā yojanamattaṃ abhiruḥhāya kassapo nāma buddho uppajjissati, taṃ puccheyyāthā’ ti āha. Te tattakaṃ kālaṃ khepetvā tasmim uppanne taṃ pucchimsu. Sopi ‘mama kāle na labhissatha, mama pana pacchato mahāpathaviyā yojanamattaṃ abhiruḥhāya gotamo nāma buddho uppajjissati, tadā tumhākaṃ nātako bimbisāro nāma rājā bhavissati, so satthu dānaṃ datvā tumhākaṃ pattim pāpessati, tadā labhissathā’ ti āha. Tesam ekaṃ buddhantaṃ svedivasasadisam ahoṣi. Te tathāgate uppanne bimbisāraraññaṃ paṭṭhamadivasaṃ dāne dinne pattim alabhivā rattibhāge bheravasaddaṃ katvā rañño attānaṃ dassayimsu. So punadivase veḷuvanaṃ gantvā tathāgatassa taṃ pavattim ārocesi.

Satthā, ‘mahārāja, ito dvenavutikappamatthake phussabuddhakāle ete tava nātakā, bhikkhusaṅghassa dinnadānavattaṃ khādītva petaloke nibbattitvā saṃsarantā kakusandhādayo buddhe pucchitvā tehi idañcidaṅca vuttā ettakaṃ kālaṃ tava dānaṃ paccāsīsamānā hiyyo tayā dāne dinne pattim alabhamānā evamakamsū’ ti āha. ‘Kiṃ pana, bhante, idānipi dinne labhissanti’ ti? ‘Āma, mahārāja’ ti. Rājā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā punadivase mahādānaṃ datvā, ‘bhante, ito tesam petānaṃ dibbaannapānaṃ sampajjatū’ ti pattim adāsī, tesam tatheva nibbatti. Punadivase naggā hutvā attānaṃ dassesuṃ. Rājā ‘ajja, bhante, naggā hutvā attānaṃ dassesu’ nti ārocesi. ‘Vatthāni te na dinnāni, mahārāja’ ti. Rājāpi punadivase buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa cīvaradānaṃ datvā, ‘ito tesam petānaṃ dibbavatthāni hontū’ ti pāpesi. Taṅkhaṇaṅṅeva tesam dibbavatthāni uppajjimsu. Te petattabhāvaṃ vijahitvā dibbattabhāve saṅghahimsu. Satthā anumodanaṃ karonto ‘tirokuṭṭesu tiṭṭhanī’ tiādīnā (khu. pā. 7.1; pe. va. 14) tirokuṭṭānumodanaṃ akāsī. Anumodanāvasāne caturāsītīyā pānasahassānaṃ dhammābhisamaṃ ahoṣi. Iti satthā tebhātikajaṭilānaṃ vatthum kathetvā imampi dhammadesanaṃ āhari.

Aggasāvakaṃ pana, ‘bhante, kiṃ karimsū’ ti? ‘Aggasāvakabhāvāya patthanaṃ karimsu’. Ito kappasatasahassādhikassa hi kappānaṃ asaṅkhyeyyassa matthake sārīputto brāhmaṇamahāsālakule nibbatti, nāmena saradamāṇavo nāma ahoṣi. Moggallāno gahapatimahāsālakule nibbatti, nāmena sirivaḍḍhanakuṭumbiko nāma ahoṣi. Te ubhopi sahapamsukīlakā sahāyakaṃ ahesuṃ. Tesu saradamāṇavo pitu accayena kusalantakaṃ mahādānaṃ paṭipajjitvā ekadivasaṃ rahogato cintesi – ‘ahaṃ idhalokattabhāvameva jānāmi, no paralokattabhāvaṃ. Jātasattānaṅca maraṇaṃ nāma dhuvam, mayā ekaṃ pabbajjam pabbajitvā mokkhadhammagavesanaṃ kātuṃ vaṭṭati’ ti. So sahāyakaṃ upasaṅkamitvā āha – ‘samma sirivaḍḍhana, ahaṃ pabbajitvā mokkhadhammaṃ gavesissāmi, tvam mayā saddhiṃ pabbajituṃ sakkhissasi, na sakkhissasi’ ti? ‘Na sakkhissāmi, samma, tvameyyeva pabbajāhi’ ti. So cintesi – ‘paralokaṃ gacchanto sahāye vā nātimitte vā gahetvā gato nāma natthi, attanā kataṃ attanova hoti’ ti. Tato ratanakoṭṭhāgāraṃ vivarāpetvā kapaṇadadhikavaṇṇibbakayācākānaṃ mahādānaṃ datvā pabbatapaḍaṃ pavisitvā isipabbajjam pabbajī. Tassa eko dve tayoti evaṃ anupabbajjam pabbajitā

<p>catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuṃ. So pañca abhiññā, aṭṭha ca samāpattiyo nibbattetvā tesam jaṭilānaṃ kasinaparikkammaṃ ācikkhi. Tepi sabbe pañca abhiññā aṭṭha ca samāpattiyo nibbattesuṃ.</p> <p>Tena samayena anomadassī nāma sammāsambuddho loke udapādi. Nagaraṃ candavatī nāma ahoṣi, pitā yasavā nāma khattiyo, mātā yasodharā nāma devī, bodhi ajjunarukkho, nisabho ca anomo ca dve aggasāvaka, varuṇo nāma upaṭṭhāko, sundarā ca sumanā ca dve aggasāvikā ahesuṃ. Āyu vassasatasahassam ahoṣi, sarīraṃ aṭṭhapaññāsahatthubbedham , sarīrappabhā dvādasayojanaṃ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahoṣi. So ekadivasam paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito vuttāya lokam volokento saradatāpasam disvā, “ajja mayham saradatāpasassam santikam gatapaccayena dhammadesanā ca mahaṭī bhavissati, so ca aggasāvakaṭṭhānaṃ patthessati, tassa saḥāyako sirivaḍḍhanakuṭumbiko dutiyasāvakaṭṭhānaṃ, desanāpariyosāne cassa parivārā catusattatisahassamattā jaṭilā arahattam pāpuṇissanti, mayā tattha gantum vaṭṭatī”ti attano pattacīvaramādāya aññaṃ kañci anāmantetvā siho viya ekacaro hutvā saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalattāya gatesu “buddhabhāvaṃ me jānātū”ti adhiṭṭhahitvā passantasseva saradatāpasassa ākāsato otarivā pathaviyam patitṭhāsi. Saradatāpaso buddhānubhāvañceva sarīranipphattiñcassa disvā lakkhaṇamante sammāsivā “imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkavattī, pabbajanto loke vivaṭṭacchaddo sabbaññubuddho hoti. Ayaṃ puriso nissamsayam buddho”ti jānitvā paccuggamanam katvā pañcapatitṭhitena vanditvā aggāsanaṃ paññāpetvā adāsi. Nisīdi bhagavā paññatte aggāsane. Saradatāpasopi attano anucchavikam āsanam gahetvā ekamantaṃ nisīdi.</p> <p>Tasmim samaye catusattatisahassajaṭilā paṇitapaṇitāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikam sampattā buddhānañceva ācariyassa ca nisinnāsanaṃ oloketvā āhamsu – “ācariya , mayam imasmim loke tumhehi mahantataro natthī”ti vicarāma, ayaṃ pana puriso tumhehi mahantataro maññe”ti? “Tātā, kiṃ vadetha, sāsapena saddhim aṭṭhasatthiyojanasatasahassubbedham sineruṃ samaṃ kātuṃ icchatha, sabbaññubuddhena saddhim mamaṃ upamaṃ mā karittha puttakā”ti. Atha te tāpasā, “sacāyam ittarasatto abhavissa, amhākam ācariyo na evarūpaṃ upamaṃ āharissa, yāva mahā vatāyam puriso”ti sabbeva pādesu nipatitvā sirasā vandimsu. Atha ne ācariyo āha – “tātā, amhākam buddhānaṃ anucchaviko deyyadhammo natthi, satthā ca bhikkhācāraṇelāyaṃ idhāgato, mayam yathāsatti yathābalaṃ deyyadhammaṃ dassāma, tumhe yaṃ yaṃ paṇitaṃ phalāphalaṃ, taṃ taṃ āharathā”ti āharāpetvā hatthe dhovitvā sayam tathāgatassa patte patitṭhāpesi. Satthārā phalāphale paṭiggahitamatte devatā dibbojam pakkhipimsu. So tāpaso udakampi sayameva parissāvetvā adāsi. Tato bhattakiccam katvā nisinne satthari sabbe antevāsike pakkositvā satthu santike saraṇīyakatham kathento nisīdi. Satthā “dve aggasāvaka bhikkhusaṅghena saddhim āgacchantū”ti cintesi. Te satthu cittaṃ ṇatvā satasahassakhīṇāsavaparivārā āgantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhamsu.</p> <p>Tato saradatāpaso antevāsike āmantesi – “tātā, buddhānaṃ nisinnāsanaṃ nīcam, samaṇasatasahassānampi āsanam natthi, ajja tumhehi ulāraṃ buddhasakkāraṃ kātuṃ vaṭṭati, pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharathā”ti.</p> <p>Kathanakālo papañco viya hoti, iddhimato pana iddhivisayo acinteyyoti muhuttamatteneva te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni āharitvā buddhānaṃ yojanappamāṇam pupphāsanaṃ paññāpesuṃ. Ubhinnaṃ aggasāvakaṇam tigāvutaṃ, sesabhikkhūnaṃ aḍḍhayojanikādibhedam, saṅghanavakassa usabhamattaṃ ahoṣi. “Katham ekasmim assamapade tāva mahantāni āsanāni paññattāni”ti na cintetabbam. Iddhivisayo hesa. Evaṃ paññattesu āsanesu saradatāpaso tathāgatassa purato añjalim paggayha ṭhito, “bhante, mayham dīgharattaṃ hitāya sukhāya imaṃ pupphāsanaṃ abhiruhathā”ti āha. Tena vuttaṃ –</p> <p>“Nānāpupphañca gandhañca, sampādetvāna ekato; Pupphāsanaṃ paññāpetvā, idaṃ vacanamabravi. “Idaṃ me āsanam vīra, paññattaṃ tavanucchaviṃ; Mama cittaṃ pasādentō, nisīda pupphamāsane. “Sattarattindivam buddho, nisīdi pupphamāsane; Mama cittaṃ pasādetvā, hāsavitvā sadevake”ti.</p> <p>Evaṃ nisinne satthari dve aggasāvaka sesabhikkhū ca attano attano pattāsane nisīdimsu. Saradatāpaso mahantaṃ</p>		
---	--	--

<p>pupphacchattam gahetvā tathāgatassa matthake dhārento aṭṭhāsi. Satthā “jaṭilānaṃ ayaṃ sakkāro mahapphalo hotū”ti nirodhasamāpattiṃ samāpajji. Satthu samāpattiṃ samāpannabhāvaṃ ñatvā dve aggasāvakaṃpi sesabhikkhūpi samāpattiṃ samāpajjimsu. Tathāgate sattāhaṃ nirodhasamāpattiṃ samāpajjitvā nisinne antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūlaphalāphalaṃ paribhuñjitvā sesakāle buddhānaṃ añjaliṃ paggayha tiṭṭhanti. Saradatāpaso pana bhikkhācārampi agantvā pupphacchattam dhārayamānova sattāhaṃ pītisukhena vītināmesi. Satthā nirodhato vuṭṭhāya dakkhiṇapasse nisinnaṃ paṭhamaaggasāvakaṃ nisabhattheraṃ āmantesi – “nisabha, sakkārakārakānaṃ tāpasānaṃ pupphāsanānumodanaṃ karohī”ti. Thero cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvakaṃpāramiññaṃe ṭhatvā pupphāsanānumodanaṃ ārabhi. Tassa desanāvasāne dutiyasāvakaṃ āmantesi – “tvampi bhikkhu dhammaṃ desehi”ti. Anomatthero tepiṭakaṃ buddhavacanaṃ sammāsivā dhammaṃ kathesi. Dvinnaṃ aggasāvakaṃ desanāya ekassāpi abhisamayo nāhosi. Atha satthā aparimāṇe buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaṃ ārabhi. Desanāpariyosāne ṭhapetvā saradatāpasam sabbepi catusattatisahassajaṭilā arahattaṃ pāpuñimsu , satthā “etha, bhikkhavo”ti hattham pasāresi. Tesam tāvadeva kesamassūni antaradhāyimsu, aṭṭhaparikkhārā kāye paṭimukkāva ahesuṃ.</p> <p>Saradatāpaso “kasmā arahattaṃ na patto”ti? Vikkhittacittatā. So kira buddhānaṃ dutiyāsane nisīditvā sāvakaṃpāramiññaṃe ṭhatvā dhammaṃ desayato aggasāvakassa dhammadesanaṃ sotuṃ āradhakālato paṭṭhāya, “aho vatāhampi anāgate uppajjanakabuddhassa sāsane iminā sāvakena paṭiladdhadhuraṃ labheyya”nti cittaṃ uppādesi. So tena parivittakkena maggaphalapaṭivedhaṃ kātuṃ nāsakki. Tathāgataṃ pana vanditvā sammukhe ṭhatvā āha – “bhante, tumhākaṃ anantarāsane nisinno bhikkhu tumhākaṃ sāsane ko nāma hotī”ti? “Mayā pavattitaṃ dhammacakkaṃ anupavattento sāvakaṃpāramiññaṃassa koṭippatto soḷasa paññā paṭivijjhivā ṭhito mayhaṃ sāsane aggasāvako nisabho nāma eso”ti. “Bhante, yvāyaṃ mayā sattāhaṃ pupphacchattam dhārentena sakkāro kato, ahaṃ imassa phalena aññaṃ sakkattaṃ vā brahmattaṃ vā na patthemī, anāgate pana ayaṃ nisabhatthero viya ekassa buddhassa aggasāvako bhaveyya”nti patthanaṃ akāsinti. Satthā “samajjhissati nu kho imassa purisassa patthanaṃ”ti anāgataṃsaññaṃ pesetvā olokeno kappasatasahassādhikaṃ ekaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā samijjhanabhāvaṃ addasa. Disvāna saradatāpasam āha – “na te ayaṃ patthanaṃ moghā bhavissati, anāgate pana kappasatasahassādhikaṃ ekaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā gotamo nāma buddho uppajjissati, tassa mātā mahāmāyā nāma devī bhavissati, pitā suddhodano nāma mahārājā, putto rāhulo nāma, upaṭṭhāko ānando nāma, dutiyaaggasāvako moggallāno nāma, tvaṃ panassa paṭhamaaggasāvako dhammasenāpati sārīputto nāma bhavissasi”ti .</p> <p>Evam tāpasam byākaritvā dhammakathaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaparivuto ākāsaṃ pakkhandi.</p> <p>Saradatāpasopi antevāsikattherānaṃ santikaṃ gantvā sahāyakassa sirivaḍḍhanakuṭumbikassa sāsanaṃ pesesi, “bhante, mama sahāyakassa vadetha, sahāyakena te saradatāpasena anomadassībuddhassa pādamaḷe anāgate uppajjanakassa gotamabuddhassa sāsane paṭhamaaggasāvakaṭṭhānaṃ patthitaṃ, tvaṃ dutiyaaggasāvakaṭṭhānaṃ patthehi”ti. Evañca pana vatvā therehi puretameva ekapassena gantvā sirivaḍḍhanassa nivesanadvāre aṭṭhāsi. Sirivaḍḍhano “cirassaṃ vata me ayyo āgato”ti āsane nisīdāpetvā attanā nīcāsane nisinno, “antevāsikaparisā pana vo, bhante, na paññāyati”ti pucchi. “Āma, samma, amhākaṃ assamaṃ anomadassī buddho āgato, mayaṃ tassa attano balena sakkāraṃ akarimhā, satthā sabbesaṃ dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne ṭhapetvā maṃ sesā arahattaṃ patvā pabbajimsu. Ahaṃ satthu paṭhamaaggasāvakaṃ nisabhattheraṃ disvā anāgate uppajjanakassa gotamabuddhassa nāma sāsane paṭhamaaggasāvakaṭṭhānaṃ patthesiṃ, tvampi tassa sāsane dutiyaaggasāvakaṭṭhānaṃ patthehi”ti. “Mayhaṃ buddhehi saddhiṃ paricayo natthi, bhante”ti. “Buddhehi saddhiṃ kathaṃ mayhaṃ bhāro hotu, tvaṃ mahantaṃ sakkāraṃ sajjehi”ti.</p> <p>Sirivaḍḍhano tassa vacanaṃ sutvā attano nivesanadvāre rājamānena aṭṭhakarīsamattaṃ ṭhānaṃ samatalaṃ kāretvā vālukaṃ okirāpetvā lājapañcamānipupphāni vikirāpetvā niluppallacchadanaṃ maṇḍapaṃ kāretvā buddhānaṃ paññāpetvā sesabhikkhūnampi āsanāni paṭiyādetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ sajjetvā buddhānaṃ nimantanatthāya saradatāpasassa saññaṃ adāsī. Tāpaso buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ gahetvā tassa nivesanaṃ agamāsī. Sirivaḍḍhanopi paccuggamaṃ katvā tathāgatassa hatthato pattaṃ gahetvā maṇḍapaṃ pavesetvā paññattāsanesu nisinnaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṃ datvā paññitena bhojanaṃ parivisitvā bhattakiccapariyosāne</p>		
---	--	--

buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ mahārahehi vatthehi acchādetvā, “bhante, nāyaṃ ārabbo appamattakaṭṭhānatthāya, imināva niyāmena sattāhaṃ anukampaṃ karothā”ti āha. Sathā adhvāsesi. So teneva niyāmena sattāhaṃ mahādānaṃ pavattetvā bhagavantaṃ vanditvā añjaliṃ paggayha ṭhito āha – “bhante, mama sahāyo saradatāpaso yassa sathussa paṭhamaaggasāvako bhaveyya”nti patthesi, ahampi “tasveva dutiyaaggasāvako bhaveyya”nti patthemīti. Sathā anāgataṃ oloketvā tassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ disvā byākāsi – “tvaṃ ito kappasatasahassādhikaṃ asaṅkhyeyyaṃ atikkamitvā gotamabuddhassa dutiyaaggasāvako bhavissasi”ti. Buddhānaṃ byākaraṇaṃ sutvā sirivaḍḍhano haṭṭhapahaṭṭho ahoṣi. Sathāpi bhattānumodanaṃ katvā saporivāro vihārameva gato. “Ayaṃ, bhikkhave, mama puttehi tadā patthitapatthanā. Te yathāpatthitameva labhiṃsu. Nāhaṃ mukhaṃ oloketvā demī”ti. Evaṃ vutte dve aggasāvakā bhagavantaṃ vanditvā, “bhante, mayaṃ agāriyabhūtā samānā giraggasamajjaṃ dassanāya gatā”ti yāva assajittherassa santikā sotāpattiṭṭhale sabbhaṃ paccuppannavatthum kathetvā, “te mayaṃ, bhante, ācariyassa saṅcayassa santikaṃ gantvā taṃ tumhākaṃ pādamaṃ ānetukāmaṃ tassa laddhiyā nissārabhāvaṃ kathetvā idhāgamaṇe ānisaṃsaṃ kathayimhā. So idāni mayhaṃ antevāsikavāso nāma cāṭiyā udañcaṇabhāvappattisadiso, na sakkhissāmi antevāsivāsaṃ vasitu”nti vatvā, “ācariya, idāni mahājano gandhamālādihatto gantvā sathārameva pūjessati, tumhe kathaṃ bhavissathā”ti vutte “kiṃ pana imasmiṃ loke paṇḍitā bahū, udāhu dandhā”ti? “Dandhā”ti kathite “tena hi paṇḍitā paṇḍitassa samaṇassa gotamassa santikaṃ gamissanti, dandhā dandhassa mama santikaṃ āgamissanti, gacchatha tumhe”ti vatvā “āgantum na icchi, bhante”ti. Taṃ sutvā sathā, “bhikkhave, saṅcayo attano micchādiṭṭhitāya asāraṃ sārōti, sārāṇca asārōti gaṇhi. Tumhe pana attano paṇḍitāya sārāṇca sārato, asārāṇca asārato ñatvā asāraṃ pahāya sārāmeva gaṇhitthā”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

11.
 “Asāre sārāmatino, sāre cāsārādasino;
 Te sārāṃ nādhigacchanti, micchāsāṅkappagocarā.

12.
 “Sārāṇca sārato ñatvā, asārāṇca asārato;
 Te sārāṃ adhigacchanti, sammāsāṅkappagocarā”ti.

Tattha asāre sārāmatinoti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādiṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanāti ayaṃ asāro nāma, tasmim sārādiṭṭhinoti attho. Sāre cāsārādasinoti dasavatthukā sammādiṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanāti ayaṃ sārō nāma, tasmim “nāyaṃ sārō”ti asārādasino. Te sārānti te pana taṃ micchādiṭṭhiggaṇaṇaṃ gahetvā ṭhitā kāmāvitakkādānaṃ vasena micchāsāṅkappagocarā hutvā sīlasāraṃ, samādhisāraṃ, paññāsāraṃ, vimuttisāraṃ, vimuttiñāḍadassanasāraṃ, “paramatthasāraṃ, nibbānaṇca nādhigaccha”nti. Sārāncāti tameva sīlasārādisāraṃ “sārō nāmāya”nti, vuttapakāraṇca asāraṃ “asārō aya”nti ñatvā. Te sārānti te paṇḍitā evaṃ sammādasanaṃ gahetvā ṭhitā nekkhammasāṅkappādānaṃ vasena sammāsāṅkappagocarā hutvā taṃ vuttapakāraṃ sārāṃ adhigacchantīti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇṇiṃsu. Sannipatitānaṃ sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Sāriputtattheravatthu aṭṭhamaṃ.

9. Nandattheravatthu
 Yathāagāranti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto āyasmantaṃ nandaṃ ārabba kathesi. Sathā hi pavattitavaradhammacakko rājagahaṃ gantvā veḷuvane viharanto – “puttaṃ me ānetvā dassethā”ti suddhodanamaḥārājena pesitānaṃ saḥassasahassaporivārānaṃ dasannaṃ dūtānaṃ sabbapacchato gantvā arahattappattena kāludāyittherena gamanakālaṃ ñatvā maggavaṇṇaṃ vaṇṇetvā vīsatisahassakhīṇāsavaporivuto kapilapuraṃ nīto ñāṭisamāgame pokkharavassaṃ atthupattim katvā vessantarajātakaṃ (jā. 2.22.1655 ādayo) kathetvā punadvase piṇḍāya pavittho, “uttitthe nappamajjeyyā”ti (dha. pa. 168) gāthāya pitaraṃ sotāpattiṭṭhale patiṭṭhāpetvā, “dhammañcare”ti (dha. pa. 169) gāthāya mahāpajāpatiṃ sotāpattiṭṭhale, rājānaṇca sakadāgāmiṭṭhale patiṭṭhāpesi. Bhattakiccāvasāne pana rāhulamātuṅganaṭṭhānaṃ nissāya candakinnarijātakaṃ (jā. 1.14.18 ādayo) kathetvā tato tatiyadvase nandakumārassa

abhisekagehappavesanavivāhamaṅgalesu pavattamānesu piṇḍāya pavisitvā nandakumārassa hatthe pattam datvā maṅgalaṃ vatvā utthāyāsanaṃ pakkamanto nandakumārassa hatthato pattam na gaṇhi. Sopi tathāgatagāravena “pattam vo, bhante, gaṇhathā”ti vattum nāsakkhi. Evaṃ pana cintesi – “sopānasise pattam gaṇhissatī”ti. Satthā tasmimpi tḥāne na gaṇhi. Itaro “sopānapādamūle gaṇhissatī”ti cintesi. Satthā tatthāpi na gaṇhi. Itaro “rājaṅgaṇe gaṇhissatī”ti cintesi. Satthā tatthāpi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo aruciyaṃ gacchanto satthugāravena “pattam gaṇhathā”ti vattum na sakkoti. “Idha gaṇhissati, ettha gaṇhissatī”ti cinto gacchati.

Tasmim khāne aññā itthiyo taṃ disvā janapadakalyāṇiyā ācikkhimsu – “ayye, bhagavā nandakumāraṃ gahetvā gato, tumhehi taṃ vinā karissatī”ti. Sā udakabindūhi paggharanteheva aḍḍhullikhitehi kesehi vegena gantvā, “tuvaṃ kho, ayyaputta, āgaccheyyāsī”ti āha. Taṃ tassā vacanaṃ tassa hadaye tiriyaṃ patitvā viya tḥitaṃ. Satthāpissa hatthato pattam aggaṇhitvā taṃ vihāraṃ netvā, “pabbajissasi nandā”tiāha. So buddhagāravena “na pabbajissāmī”ti avatvā, “āma, pabbajissāmī”ti āha. Satthā “tena hi nandaṃ pabbājethā”ti āha. Satthā kapilapuraṃ gantvā tatiyadivase nandaṃ pabbājesi. Sattame divase rāhulamātā kumāraṃ alaṅkaritvā bhagavato santikaṃ pesesi – “passa, tāta, etaṃ vīsatisahassasamaṇaparivutaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ brahmarūpivaṇṇaṃ samaṇaṃ, ayaṃ te pitā, etassa mahantā nidhikumbhiyo ahesuṃ. Tyāssa nikkhamaṇato paṭṭhāya na passāma, gaccha naṃ dāyajjaṃ yācassu – ‘ahaṃ, tāta, kumāro, abhisekaṃ patvā cakkavattī bhavissāmi, dhanena me attho, dhanam me dehi. Sāmiko hi putto pitusantakassā”ti. Kumāro bhagavato santikaṃ gantvā pitusinehaṃ paṭilabhivā haṭṭhacitto “sukhā te, samaṇa, chāyā”ti vatvā aññampi bahuṃ attano anurūpaṃ vadanto atṭhāsī. Bhagavā katabhattakicco anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Kumāropi “dāyajjaṃ me, samaṇa, dehi, dāyajjaṃ me, samaṇa, dehi”ti bhagavantaṃ anubandhi. Bhagavāpi kumāraṃ na nivattāpesi. Parijanopi bhagavatā saddhim gacchantaṃ nivattetuṃ nāsakkhi. Iti so bhagavatā saddhim āramameva agamāsī.

Tato bhagavā cintesi – “yaṃ ayaṃ pitusantakaṃ dhanam icchati, taṃ vaṭṭānugataṃ savighātaṃ, handassa bodhitale paṭiladdhaṃ sattavidhaṃ ariyadhanaṃ demi, lokuttaradāyajjassa naṃ sāmikaṃ karomī”ti. Atha kho bhagavā āyasmantaṃ sārīputtaṃ āmantesi – “tena hi tvam, sārīputta, rāhulakumāraṃ pabbājehī”ti. Thero kumāraṃ pabbājesi. Pabbajite ca pana kumāre rañño adhimattaṃ dukkhaṃ uppajji. Taṃ adhvāsetuṃ asakkonto bhagavato nivedetvā, “sādhu, bhante, ayyā, mātāpitūhi ananuññātaṃ puttaṃ na pabbājeyyū”nti varaṃ yāci. Bhagavā tassa taṃ varaṃ datvā punekadivasaṃ rājanivesane katapātāraṃ ekamantaṃ nisinnena rañña, “bhante, tumhākaṃ dukkarakārikakāle ekā devatā maṃ upasaṅkamitvā, ‘putto te kālakato’ti āha. Ahaṃ tassā vacanaṃ asaddahanto ‘na mayhaṃ putto bodhim appatvā kālam karotī’ti paṭikkhipi”nti vutte – “idāni kiṃ saddahissatha, pubbepi atṭhikāni dassetvā, ‘putto te mato’ti vutte na saddahitvā”ti imissā atthuppattiyā mahādhammapālajātakam (jā. 1.10.92 ādayo) kathesi. Gāthāpariyosāne rājā anāgāmiṃphale paṭiṭṭhahi. Iti bhagavā pitaraṃ tīsu phalesu paṭiṭṭhāpetvā bhikkhusaṅghaparivuto punadeva rājagahaṃ gantvā tato anāthapiṇḍikena sāvatthim āgamanatthāya gahitapaṭiṇṇo niṭṭhite jetavane vihare tattha gantvā vasaṃ kappesi.

Evaṃ satthari jetavane viharante āyasmā nando ukkaṇṭhitvā bhikkhūnaṃ etamatthaṃ ārocesi – “anabhirato ahaṃ, āvuso, brahmacariyaṃ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti. Bhagavā taṃ pavattim sutvā āyasmantaṃ nandaṃ pakkosāpetvā etadavoca – “saccaṃ kira tvam, nanda, sambahulānaṃ bhikkhūnaṃ evaṃ ārocesi – ‘anabhirato, āvuso, brahmacariyaṃ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’”ti? “Evaṃ, bhante”ti. “Kissa pana tvam, nanda, anabhirato brahmacariyaṃ carasi, na sakkosi brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattissasī”ti? “Sākiyānī maṃ, bhante, janapadakalyāṇī gharā nikkhamaṇassa aḍḍhullikhitehi kesehi apaloketvā maṃ etadavoca – ‘tuvaṃ kho, ayyaputta, āgaccheyyāsī’ti, so kho ahaṃ, bhante, taṃ anussaramāno anabhirato brahmacariyaṃ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṃ sandhāretuṃ, sikkhaṃ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantaṃ nandaṃ bāhāyaṃ gahetvā iddhibalena tāvatimsadevalokaṃ āento antarāmagge ekasmim jhāmakkhette jhāmakhānuke nisinnaṃ chinnakaṇṇanāsanaṅgutṭhaṃ ekaṃ paluṭṭhamakkaṭṭim dassetvā tāvatimsabhavane sakkassa devaraṇṇo upaṭṭhānaṃ āgatāni kakuṭapādāni pañca accharāsātāni dassesi. Kakuṭapādānī rattavaṇṇatāya

<p>pārevatapādasadisapādāni. Dassetvā ca panāha – “taṃ kiṃ maññasi, nanda, katamā nu kho abhirūpatarā vā dassanīyatarā vā pāsādikatarā vā sākiyānī vā janapadakalyānī, imāni vā pañca accharāsātāni kakuṭapādāni”ti? Taṃ sutvā āha – “seyyathāpi sā, bhante, chinnakaṇṇanāsanaṅguṭṭhā paluṭṭhamakkaṭṭi, evameva kho, bhante, sākiyānī janapadakalyānī, imesaṃ pañcannaṃ accharāsātānaṃ upanidhāya saṅkhyampi na upeti, kalampi na upeti, kalabhāgampi na upeti. Atha kho imāneva pañca accharāsātāni abhirūpatarāni ceva dassanīyatarāni ca pāsādikatarāni cā”ti. “Abhirama, nanda, abhirama, nanda, ahaṃ te pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādāna”nti. “Sace me, bhante bhagavā, pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādānaṃ, abhiramissāmaṃ, bhante, bhagavati brahmacariye”ti.</p> <p>Atha kho bhagavā āyasmantaṃ nandaṃ gahetvā tattha antarahito jetavaneyeva pāturaḥosi. Assosum kho bhikkhū, “āyasmā kira nando bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaṃ hetu brahmacariyaṃ carati. Bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādāna”nti. Atha kho āyasmato nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaṃ nandaṃ bhatakavādena ca upakkitaḥādena ca samudācaranti, “bhatako kirāyasmā nando, upakkitako kirāyasmā nando, accharānaṃ hetu brahmacariyaṃ carati. Bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādāna”nti. Atha kho āyasmā nando sahāyakānaṃ bhikkhūnaṃ bhatakavādena ca upakkitaḥādena ca aṭṭiyamāno harāyamāno jigucchamāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpi pahitto viharanto na cirasseva yassathāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṃ pabbajanti, tadanuttaraṃ brahmacariyapariyosānaṃ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, “khīṇā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇīyaṃ, nāparaṃ itthattāyā”ti abbhāññasi. Aññataro ca kho panāyasmā nando arahataṃ ahoṣi.</p> <p>Athekā devatā rattibhāge sakalaṃ jetavanaṃ obhāsetvā sathhāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ārocesi – “āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātucchāputto āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti. Bhagavatopi kho ñāṇaṃ udapādi “nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti. Sopāyasmā nando tassā rattiyā accayena bhagavantaṃ upasaṅkamitvā vanditvā etadavoca – “yaṃ me, bhante, bhagavā pāṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakuṭapādānaṃ, muñcāmaṃ, bhante, bhagavantaṃ etasmā paṭissavā”ti. “Mayāpi kho te, nanda, cetasaṃ cetovimuttiṃ vidito ‘nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī’ti. Devatāpi me etamatthaṃ ārocesi – ‘āyasmā, bhante, nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī’ti. Yadeva kho te, nanda, anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ, athāhaṃ mutto etasmā paṭissavā”ti. Atha kho bhagavā etamatthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi –</p> <p>“Yassa nittinno paṅko, maddito kāmakaṇṭako; Mohakkhayaṃ anupatto, sukhadukkesu na vedhatī sa bhikkhū”ti. (udā. 22);</p> <p>Athekadivasaṃ bhikkhū taṃ āyasmantaṃ nandaṃ pucchimsu – “āvuso nanda, pubbe tvam ‘ukkaṇṭhitomī’ti vadesi, idāni te katha”nti? “Natthi me, āvuso, gihibhāvāya ālayo”ti. Taṃ sutvā bhikkhū – “abhūtaṃ āyasmā nando katheti, aññaṃ byākaroti, aṭṭadivasesu ‘ukkaṇṭhitomhī’ti vatvā idāni ‘natthi me gihibhāvāya ālayo’ti katheti”ti gantvā bhagavato etamatthaṃ ārocesum. Bhagavā “bhikkhave, aṭṭadivasesu nandassa attabhāvo ducchannagehasadiso ahoṣi, idāni succhannagehasadiso jāto. Ayañhi dibbaccharānaṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya pabbajitakiccassa matthakaṃ pāpetum vāyamaṃ taṃ kiccaṃ patto”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>13. “Yathā agāraṃ ducchannaṃ, vuṭṭhī samativijjhati; Evaṃ abhāvitaṃ cittaṃ, rāgo samativijjhati. 14. “Yathā agāraṃ succhannaṃ, vuṭṭhī na samativijjhati; Evaṃ subhāvitaṃ cittaṃ, rāgo na samativijjhati”ti.</p>		
--	--	--

<p>Tattha agāranti yaṃkiñci gehaṃ. Ducchannanti virācchannaṃ chiddāvachiddaṃ. Samativijjhatīti vassavutṭhi vinivijjhati. Abhāvitanti taṃ agāraṃ vuṭṭhi viya bhāvanāya rahitattā abhāvitaṃ cittaṃ rāgo samati vijjhati. Na kevalaṃ rāgo, dosamohamānādayo sabbakilesā tathārūpaṃ cittaṃ ativiya vijjhantiyeva. Subhāvitanti samathavipassanābhāvanāhi subhāvitaṃ. Evarūpaṃ cittaṃ succhannaṃ gehaṃ vuṭṭhi viya rāgādayo kilesā ativijjhitaṃ na sakkontīti.</p> <p>Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇiṃsu. Mahājanassa desanā sātthikā ahoṣi.</p> <p>Atha kho bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, buddhā nāma acchariyā, janapadakalyāṇiṃ nissāya ukkaṇṭhito nāmāyasmā nando satthārā devaccharā āmisāṃ katvā vinīto”ti. Satthā āgantvā – “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, idāneva, pubbepeṣa mayā mātugāmena palobhetvā vinītoyevā”ti vatvā atītaṃ āhari –</p> <p>Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bārāṇasivāsī kappāto nāma vāṇijo ahoṣi. Tasseko gadrabho kumbhabhāraṃ vahati, ekadivasena satta yojanāni gacchati. So ekasmiṃ samaye gadrabhabhārakehi saddhiṃ takkasilaṃ gantvā yāva bhaṇḍassa vissajjanaṃ, tāva gadrabhaṃ caritaṃ vissajjesi. Athassa so gadrabho parikhāpiṭṭhe caramāno ekaṃ gadrabhiṃ disvā upasaṅkami. Sā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karontī āha – “kuto āgatosī”ti? “Bārāṇasito”ti. “Kena kammenā”ti? “Vāṇijjakammenā”ti. “Kittakaṃ bhāraṃ vahaṣī”ti? “Kumbhabhāra”nti? “Ettakaṃ bhāraṃ vahanto kati yojanāni gacchasi”ti? “Satta yojanāni”ti. “Gatagataṭṭhāne te kāci pādaparikkammapiṭṭhiparikkammakarā atthī”ti? “Natthī”ti. “Evaṃ sante mahādukkhaṃ nāma anubhosī”ti? “Kiñcāpi hi tiracchānagatānaṃ pādaparikkammādikāraṃ nāma natthi, kāmasamyojanaḥṭṭhanatthāya pana evarūpaṃ kathaṃ kathesi”? So tassā kathāya ukkaṇṭhi. Kappaṭopi bhaṇḍaṃ vissajjetvā tassa santikaṃ āgantvā – “ehi, tāta, gamissāmī”ti āha. “Gacchatha tumhe, nāhaṃ gamissāmī”ti. Atha naṃ punappaṇaṃ yācitvā, “anicchantāṃ paribhāsetvā naṃ nessāmī”ti cintetvā gāthamāha –</p> <p>“Patodaṃ te karissāmī, sālāsaṅgulikaṇṭakaṃ; Sañchindissāmī te kāyaṃ, evaṃ jānāhi gadrabhā”ti.</p> <p>Taṃ sutvā gadrabho “evaṃ sante ahampi te kattabbaṃ jānissāmī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Patodaṃ me karissasi, soḷasaṅgulikaṇṭakaṃ; Purato patiṭṭhahitvāna, uddharitvāna pacchato; Dantaṃ te pātayissāmī, evaṃ jānāhi kappāṭa”ti.</p> <p>Taṃ sutvā vāṇijo – “kena nu kho kāraṇena esa evaṃ vadatī”ti cintetvā, ito cito ca olokento taṃ gadrabhiṃ disvā, “imāyesa evaṃ sikkhāpito bhavissati, ‘evarūpiṃ nāma te gadrabhiṃ ānessāmī’ti mātugāmena naṃ palobhetvā nessāmī”ti imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Catuppadīṃ saṅkhamukhiṃ, nāriṃ sabbaṅgasobhiniṃ; Bhariyaṃ te ānayissāmī, evaṃ jānāhi gadrabhā”ti.</p> <p>Taṃ sutvā tuṭṭhacitto gadrabho imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Catuppadīṃ saṅkhamukhiṃ, nāriṃ sabbaṅgasobhiniṃ; Bhariyaṃ me ānayissasi, evaṃ jānāhi kappāṭa; Kappāṭa bhiyyo gamissāmī, yojanāni catuddasā”ti.</p> <p>Atha naṃ kappāṭo, “tena hi ehi”ti gahetvā sakaṭṭhānaṃ agamāsi. So katipāhaccayena naṃ āha – “nanu maṃ tumhe ‘bhariyaṃ te ānayissāmī’ti avocutthā”ti? “Āma, vuttaṃ, nāhaṃ attano kathaṃ bhindissāmī, bhariyaṃ te ānessāmī, vetanaṃ pana tuyhaṃ ekakasseva dassāmī, tuyhaṃ vetanaṃ dutiyassa pahotu vā mā vā, tvameva jāneyyāsi. Ubhinnaṃ pana vo saṃvāsamanvāya puttā vijjāyissanti, tehipi bahūhi saddhiṃ tuyhaṃ taṃ pahotu vā mā vā, tvameva jāneyyāsi”ti. Gadrabho tasmīṃ kathenteyeva anapekkho ahoṣi.</p> <p>Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “tadā, bhikkhave, gadrabhī janapadakalyāṇī ahoṣi, gadrabho nando, vāṇijo ahameva. Evaṃ pubbepeṣa mayā mātugāmena palobhetvā vinīto”ti jātakāṃ niṭṭhāpesīti.</p> <p>Nandattheravatthu navamaṃ.</p>		
---	--	--

<p>10. Cundasūkarikavatthu Idha socetīti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto cundasūkarikaṃ nāma purisaṃ ārabha kathesi. So kira pañcapañṇāsa vassāni sūkare vadhitvā khādanto ca vikkiṇanto ca jīvikaṃ kappesi. Chātakāle sakatena vīhiṃ ādāya janapadaṃ gantvā ekanājidvenājimattena gāmasūkarapotake kiṇitvā sakaṭaṃ pūretvā āgantvā pacchānivesane vajaṃ viya ekaṃ ṭhānaṃ parikkhipitvā tattheva tesam nivāpaṃ ropetvā, tesu nānāgacche ca sarīramalañca khāditvā vadḍhitesu yaṃ yaṃ māretukāmo hoti, taṃ taṃ ālāne niccalaṃ bandhitvā sarīramamsassa uddhumāyitvā bahalabhāvattaṃ caturassamuggarena pothetvā, “bahalamamso jāto”ti ṇatvā mukhaṃ vivaritvā antare daṇḍakaṃ datvā lohathāliyaṃ pakkuthitaṃ uṇhodakaṃ mukhe āsiṅcati. Taṃ kucchiṃ pavisitvā pakkuthitaṃ karīsaṃ ādāya adhobhāgena nikkhamati, yāva thokampi karīsaṃ atthi, tāva āvilam hutvā nikkhamati, suddhe udare acchaṃ anāvilam hutvā nikkhamati. Athassa avasesaṃ udakaṃ piṭṭhiyaṃ āsiṅcati. Taṃ kāḷacammaṃ uppātetvā gacchati. Tato tiṇukkāya lomāni jhāpetvā tikhiṇena asinā sīsaṃ chindati. Paggharaṇataṃ lohitaṃ bhājanena paṭiggahetvā maṃsaṃ lohiteṇa madditvā pacitvā puttadāramajjhe nisinna khāditvā sesaṃ vikkiṇāti. Tassa imināva niyāmena jīvikaṃ kappentassa pañcapañṇāsa vassāni atikkantāni . Tathāgate dhuravihāre vasante ekadivasampi pupphamuttimattena pūjā vā kaṭacchumattaṃ bhikkhadānaṃ vā aññaṃ vā kiñci puññaṃ nāma nāhosi. Athassa sarīre rogo uppajji, jīvantasseva avīcimahānirayasantāpo upaṭṭhahi. Avīcisantāpo nāma yojanasate ṭhatvā oloketassa akkhīnaṃ bhijjanasamattho pariḷāho hoti. Vuttampi cetam – “Tassa ayomayā bhūmi, jalitā tejasāyutā; Samantā yojanasataṃ, pharivā tiṭṭhati sabbadā”ti. (ma. ni. 3.267; a. ni. 3.36); Nāgasenattherena panassa pākattikaggisāntāpato adhimattāya ayaṃ upamā vuttā – “yathā, mahārāja, kūtāgāramatto pāsāṇopi nerayikaggimhi pakkhitto khaṇena vilayaṃ gacchati, nibbattasattā panettha kammabalena mātukucchigatā viya na vilīyanti”ti (mi. pa. 2.4.6). Tassa tasmim santāpe upaṭṭhite kammasarikkhako ākāro uppajji. Gehamajjheyeva sūkararavaṃ ravitvā janūkehi vicaranto puratthimavattumpi pacchimavattumpi gacchati. Athassa gehamānusakā taṃ dalhaṃ gahetvā mukhaṃ pidahanti. Kammavipāko nāma na sakkā kenaci paṭibāhituṃ. So viravantova ito cito ca vicarati. Samantā sattu ghesu manussā niddaṃ na labhanti. Maraṇabhayena tajjitassa pana bahinikkhamaṇaṃ nivāretuṃ asakko sabbo gehajano yathā antoṭhito bahi vicarituṃ na sakkoti, tathā gehadvārāni thaketvā bahigeṇa parivāretvā rakkhanto acchati. Itaro antogeheyeva nirayasantāpena viravanto ito cito ca vicarati. Evaṃ sattadivasāni vicarivā aṭṭhame divase kālaṃ katvā avīcimahāniraye nibbatti. Avīcimahānirayo devadūtasuttēna (ma. ni. 3.261 ādayo; a. ni. 3.36) vaṇṇettabboti. Bhikkhū tassa gharadvāreṇa gacchantā taṃ saddaṃ sutvā, “sūkarasaddo”ti saññino hutvā vihāraṃ gantvā satthu santike nisinnā evamāhamsu – “bhante, cundasūkaritassa gehadvāraṃ pidahitvā sūkarānaṃ māriyamānānaṃ ajja sattamo divaso, gehe kāci maṅgalakiriyaṃ bhavissati maññe. Ettake nāma, bhante, sūkare mārentassa ekampi mettacittaṃ vā kāruṇṇaṃ vā natthi, na vata no evarūpo kakkhaḷo pharuso satto diṭṭhapubbo”ti. Sathā – “na, bhikkhave, so ime sattadivase sūkare māreti, kammasarikkhakaṃ panassa vipākaṃ udapādi, jīvantasseva avīcimahānirayasantāpo upaṭṭhāsi. So tena santāpena satta divasāni sūkararavaṃ ravanto antonivesane vicarivā ajja kālaṃ katvā avīcimhi nibbato”ti vatvā, “bhante, idha loke evaṃ socitvā puna gantvā socanaṭṭhāneyeva nibbato”ti vutte, “āma, bhikkhave, pamattā nāma gahaṭṭhā vā hontu pabbajitā vā, ubhayattha socantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 15. “Idha socati pecca socati, Pāpakārī ubhayattha socati; So socati so vihaññati; Disvā kammakiliṭṭhamattano”ti. Tattha pāpakārīti nānappakāraṇassa pāpakammaṃ kārako puggalo “akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ pāpa”nti ekaṃseneva maraṇasamaye idha socati, idamassa kammasocanaṃ. Vipākaṃ anubhavanto pana pecca socati. Idamassa paraloke vipākasocanaṃ. Evaṃ so ubhayattha socatiyeva. Teneva kāraṇena jīvamānoyeva so cundasūkarikopi socati. Disvā</p>		
--	--	--

kammakiliṭṭhanti attano kiliṭṭhakammaṃ passivā nānappakāraṃ vilapanto vihaññatīti.
Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.
Cundasūkarikavattu dasamaṃ.

11. Dhammikaupāsakavattu

Idha modatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dhammikaupāsakaṃ ārabba kathesi.
Sāvatthiyaṃ kira pañcasatā dhammikaupāsakā nāma ahesuṃ. Tesu ekekassa pañca pañca upāsakasatāni parivārā. Yo tesam jetṭhako, tassa satta puttā satta dhītarō. Tesu ekekassa ekekā salākayāgu salākabhataṃ pakkhikabhataṃ nimantanabhataṃ uposathikabhataṃ āgantukabhataṃ saṅghabhataṃ vassāvāsikaṃ ahosi. Tepi sabbeva anujātaputtā nāma ahesuṃ. Iti cuddasannaṃ puttānaṃ bhariyāya upāsakassāti soḷasa salākayāguādīni pavattanti. Iti so saputtadāro sīlavā kalyāṇadhammo dānasaṃvibhāgarato ahosi. Athassa aparabhāge rogo uppajji, āyusañkhāro parihāyi. So dhammaṃ sotukāmo “atṭha vā me soḷasa vā bhikkhū pesethā”ti satthu santikaṃ pahiṇi. Satthā pesesi. Te gantvā tassa mañcaṃ parivāretvā paññattesu āsanesu nisinnā. “Bhante, ayyānaṃ me dassanaṃ dullabhaṃ bhavissati, dubbalomhi, ekaṃ me suttaṃ sajjhāyathā”ti vutte “kataraṃ suttaṃ sotukāmo upāsakā”ti? “Sabbabuddhānaṃ avijahitaṃ satipaṭṭhānasutta”nti vutte – “ekāyano ayaṃ, bhikkhave, maggo sattānaṃ visuddhiyā”ti (dī. ni. 2.373; ma. ni. 1.106) suttantaṃ paṭṭhapesuṃ. Tasmim̐ khaṇe chahi devalokehi sabbālaṅkārapaṭiṃḍitā saḥassasindhavayuttā diyaḍḍhayaḷjanasatikā cha rathā āgamaṃsu. Tesu ṭhitā devatā “amhākaṃ devalokaṃ nessāma, amhākaṃ devalokaṃ nessāma, ambho mattikabhājanaṃ bhindivā suvaṇṇabhājanaṃ gaṇhanto viya amhākaṃ devaloke abhiramitaṃ idha nibbattāhi, amhākaṃ devaloke abhiramitaṃ idha nibbattāhi”ti vadim̐su. Upāsako dhammassavanantarāyaṃ anicchanto – “āgametha āgamethā”ti āha. Bhikkhū “amhe vāretī”ti saññāya tuṇhī ahesuṃ. Athassa puttadhītarō “amhākaṃ pitā pubbe dhammassavanena atitto ahosi, idāni pana bhikkhū pakkosāpetvā sajjhāyaṃ kāretvā sayameva vāreti, maraṇassa abhāyanakasatto nāma natthī”ti viravim̐su. Bhikkhū “idāni anokāso”ti utṭhāyāsanaṃ pakkamim̐su. Upāsako thokaṃ vītināmetvā satim̐ paṭilabhitvā putte pucchi – “kasmā kandathā”ti? “Tāta, tumhe bhikkhū pakkosāpetvā dhammaṃ suṇantaṃ sayameva vārayittha, atha mayaṃ ‘maraṇassa abhāyanakasatto nāma natthī’ti kandimhā”ti . “Ayyā pana kuhi”nti? “Anokāso”ti utṭhāyāsanaṃ pakkantaṃ, tātā”ti. “Nāhaṃ, ayyehi saddhim̐ kathemī”ti vutte “atha kena saddhim̐ kathethā”ti. “Chahi devalokehi devatā cha rathe alaṅkaritvā ādāya ākāse ṭhatvā ‘amhāhi devaloke abhirama, amhākaṃ devaloke abhirama’ti saddhaṃ karonti, tāhi saddhim̐ kathemī”ti. “Kuhim̐, tāta, rathā, na mayaṃ passāmā”ti? “Atthi pana mayaṃ ganthitāni pupphāni”ti? “Atthi, tātā”ti. “Katara devaloko ramaṇīyo”ti? “Sabbabodhisattānaṃ buddhamātāpitūnaṃ vasitaṭṭhānaṃ tusitabhavanaṃ ramaṇīyaṃ, tātā”ti. “Tena hi ‘tusitabhavanato āgatarathe laggatū’ti pupphadāmaṃ khipathā”ti. Te khipim̐su. Taṃ rathadhure laggitvā ākāse olambi. Mahājano tadeva passati, rathaṃ na passati. Upāsako “passathetaṃ pupphadāma”nti vatvā, “āma, passāmā”ti vutte – “etaṃ tusitabhavanato āgatarathe olambati, ahaṃ tusitabhavanaṃ gacchāmi , tumhe mā cintayittha, mama santike nibbattitukāmā hutvā mayā kataniyāmeneva puññāni karothā”ti vatvā kālaṃ katvā rathe patiṭṭhāsi.

Tāvadevassa tigāvutappamāṇo satṭhisakatabhārālaṅkārapaṭiṃḍito attabhāvo nibbatti, accharāsahassaṃ parivāresi, pañcavīsatiyojanikaṃ kanakavimānaṃ pāturahosi. Tepi bhikkhū vihāraṃ anuppatte satthā pucchi – “sutā, bhikkhave, upāsakena dhammadesanā”ti? “Āma, bhante, antarāyeva pana ‘āgamethā’ti vāresi. Athassa puttadhītarō kandim̐su . Mayaṃ ‘idāni anokāso’ti utṭhāyāsanaṃ nikkhantaṃ”ti. “Na so, bhikkhave, tumhehi saddhim̐ kathesi, chahi devalokehi devatā cha rathe alaṅkaritvā āharitvā taṃ upāsakaṃ pakkosim̐su. So dhammadesanāya antarāyaṃ anicchanto tāhi saddhim̐ kathesi”ti. “Evaṃ, bhante”ti. “Evaṃ, bhikkhave”ti. “Idāni kuhim̐ nibbatta”ti? “Tusitabhavane, bhikkhave”ti. “Bhante, idāni idha ñātimajjhe modamāno vicarivā idāneva gantvā puna modanattṭhāneyeva nibbatta”ti. “Āma, bhikkhave, appamattā hi gahattṭhā vā pabbajitā vā sabbattha modantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

16.

“Idha modati pecca modati,
Katapuñño ubhayattha modati;

<p>So modati so pamodati, Disvā kammavisuddhimattano”ti. Tattha katapuññoti nānappakārassa kusalassa kārako puggalo “akataṃ vata me pāpaṃ, kataṃ me kalyāṇa”nti idha kammamodanena, pecca vipākamodanena modati. Evaṃ ubhayattha modati nāma. Kammavisuddhinti dhammikaupāsakopi attano kammavisuddhiṃ puññakammasampattiṃ disvā kālakiriyato pubbe idhalokepi modati, kālaṃ katvā idāni paralokepi atimodatiyevāti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti. Dhammikaupāsakavatthu ekādasamaṃ. 12. Devadattavatthu Idhatappaṭṭi imāṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto devadattaṃ ārabba kathesi. Devadattassa vatthu pabbajitakālato paṭṭhāya yāva pathavippavesanā devadattaṃ ārabba bhāsītāni sabbāni jātakāni vitthāretvā kathitaṃ. Ayaṃ panettha saṅkhepo – satthari anupiyaṃ nāma mallānaṃ nigamo atthi. Taṃ nissāya anupiyambavane viharanteyeva tathāgatassa lakkhaṇapaṭiggahaṇadivaseyeva asītisahassehi nātikulehi “rājā vā hotu, buddho vā, khattiyaparivāro vicarissati”ti asītisahassaputtā paṭiññātā. Tesu yebhuyyena pabbajitesu bhaddiyaṃ nāma rājānaṃ, anuruddhaṃ, ānandaṃ, bhagaṃ, kimilaṃ, devadattanti ime cha sakyē apabbajante disvā, “mayaṃ attano putte pabbājema, ime cha sakyā na nātakā maññe, kasmā na pabbajanti”ti? Kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Atha kho mahānāmo sakyō anuruddhaṃ upasaṅkamitvā, “tāta, amhākaṃ kulā pabbajito natthi, tvaṃ vā pabbaja, ahaṃ vā pabbajissāmī”ti āha. So pana sukhumālo hoti sampannabhogo, “natthi”ti vacanampi tena na sutapubbaṃ. Ekadivasañhi tesu chasu khattiyesu guḷakīlaṃ kīlantesu anuruddho pūvena parājito pūvatthāya paṇi, athassa mātā pūve sajjetvā paṇi . Te khāditvā puna kīlīmsu. Punappunaṃ tasseva parājayo hoti. Mātā panassa pahite pahite tikkhattuṃ pūve paṇiṇivā catutthavāre “pūvā natthi”ti paṇi. So “natthi”ti vacanassa asukapubbattā “esāpekā pūvavikati bhavissati”ti maññamāno “natthipūvaṃ me āharathā”ti pesesi. Mātā panassa “natthipūvaṃ kira, ayye, dethā”ti vutte, “mama puttena ‘natthi’ti padaṃ na sutapubbaṃ, iminā pana upāyena naṃ etamatthaṃ jānāpessāmī”ti tucchāṃ suvaṇṇapātiṃ aññāya suvaṇṇapātiyā paṭikujjivā pesesi. Nagarapariggāhikā devatā cintesuṃ – “anuruddhasakyena annabhārakāle attano bhāgabhattaṃ upariṭṭhapaccekabuddhassa datvā “natthi”ti me vacanassa savanaṃ mā hotu, bhojanupattiṭṭhānājananaṃ mā ‘hotū’ti patthanā katā, sacāyaṃ tucchapātiṃ passissati, devasamāgamaṃ pavisitūṃ na labhissāma, sīsampi no sattadhā phaleyvā”ti. Atha naṃ pātiṃ dibbapūvehi punṇaṃ akaṃsu. Kassā guḷamaṇḍale ṭhapetvā ugghāṭitamattāya pūvagandho sakalanagare chādetvā ṭhito. Pūvakhaṇḍaṃ mukhe ṭhapitamattameva sattarasaharaṇīsahassāni anuphari. So cintesi – “nāhaṃ mātu piyo, ettakaṃ me kālaṃ imāṃ natthipūvaṃ nāma na paci, ito paṭṭhāya aññaṃ pūvaṃ nāma na khādissāmī”ti, so gehaṃ gantvāva mātaraṃ pucchi – “amma , tumhākaṃ ahaṃ piyo, appiyo”ti? “Tāta, ekakkhino akkhi viya ca hadayaṃ viya ca ativiya piyo me ahoṣi”ti. “Atha kasmā ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ natthi pūvaṃ na pacittha, amma”ti? Sā cūḷupaṭṭhākaṃ pucchi – “atthi kiñci pātiyaṃ, tātā”ti? “Paripunnā, ayye, pāti pūvehi, evarūpā pūvā nāma me na diṭṭhapubbā”ti ārocesi. Sā cintesi – “mayhaṃ putto puññavā katābhinihāro bhavissati, devatāhi pātiṃ pūretvā pūvā pahitā bhavissanti”ti. “Atha naṃ putto, amma, ito paṭṭhāyāhaṃ aññaṃ pūvaṃ nāma na khādissāmi, natthipūvameva paceyyāsī”ti. Sāpissa tato paṭṭhāya “pūvaṃ khāditukāmomhī”ti vutte tucchapātimeva aññāya pātiyā paṭikucchitvā pesesi. Yāva agāramajjhe vasi, tāvassa devatāva pūve paṇiṇīmsu. So ettakampi ajānanto pabbajjaṃ nāma kiṃ jānissati? Tasmā “kā esā pabbajjā nāmā”ti bhātaraṃ pucchitvā “ohāritakesamassunā kāsāyanivatthena kaṭṭhattharake vā bidalamaṅcake vā nipaṇṇitvā piṇḍāya carantena viharitabbaṃ. Esā pabbajjā nāmā”ti vutte, “bhātika, ahaṃ sukhumālo. Nāhaṃ sakkhissāmi pabbajitu”nti āha. “Tena hi, tāta, kammantaṃ uggahetvā gharāvāsaṃ vasa. Na hi sakkā amhesu ekena apabbajitu”nti. Atha naṃ “ko esa kammanto nāmā”ti pucchi. “Bhattuṭṭhānatthānampi ajānanto kulaputto kammantaṃ nāma kiṃ jānissati”ti? Ekadivasañhi tiṇṇaṃ khattiyānaṃ kathā udapādi – “bhattaṃ nāma kuhiṃ utthahati”ti? Kimilo āha – “koṭṭhe utthahati”ti. Atha naṃ bhaddiyo “tvaṃ bhattassa</p>		
--	--	--

<p>uṭṭhānatthānaṃ na jānāsi, bhattaṃ nāma ukkhaliyaṃ uṭṭhahatī”ti āha. Anuruddho “tumhe dvepi na jānātha, bhattaṃ nāma ratanamakuḷāya suvaṇṇapātiyaṃ uṭṭhahatī”ti āha.</p> <p>Tesu kira ekadivasam kimilo koṭṭhato vīhī otāriyamāne disvā, “ete koṭṭheveva jātā”ti saññī ahoṣi. Bhaddiyo ekadivasam ukkhalito bhattaṃ vaḍḍhiyamānaṃ disvā “ukkhaliyaññeva uppanna”nti saññī ahoṣi. Anuruddhena pana neva vīhī koṭṭentā, na bhattaṃ pacantā, na vaḍḍhentā diṭṭhapubbā, vaḍḍhetvā pana purato ṭhapitameva passati. So bhuñjitukāmakāle “bhattaṃ pātiyaṃ uṭṭhahatī”ti saññāmakāsi. Evaṃ tayopi te bhattuṭṭhānatthānaṃ na jānanti. Tenāyaṃ “ko esa kammanto nāmā”ti pucchitvā, “paṭhamam khettaṃ kasāpetabba”ntiādikam samvacchare samvacchare kattabbaṃ kiccaṃ sutvā, “kadā kammantānaṃ anto paññāyissati, kadā mayaṃ appossukkā bhoge bhuñjissāmā”ti vatvā kammantānaṃ apaniyantatāya akkhātāya “tena hi tvaññeva gharāvāsaṃ vasa, na mayhaṃ etenattho”ti mātaṃ upasaṅkamitvā, “anujānāhi maṃ, amma, pabbajissāmī”ti vatvā tāya nānappakārehi tikkhattuṃ paṭikkhipitvā, “sace te sahāyako bhaddiyarājā pabbajissati, tena saddhiṃ pabbajāhī”ti vutte taṃ upasaṅkamitvā, “mama kho, samma, pabbajjā tava paṭibaddhā”ti vatvā taṃ nānappakārehi saññāpetvā sattame divase attanā saddhiṃ pabbajanatthāya paṭiññaṃ gaṇhi.</p> <p>Tato bhaddiyo sakyarājā anuruddho ānando bhagu kimilo devadattoti ime cha khattiyā upālikappakasattamā devā viya dibbasampattiṃ sattāhaṃ sampattiṃ anubhavitvā uyyānaṃ gacchantā viya caturaṅginīyā senāya nikkhamitvā paravisayaṃ patvā rājānāya senaṃ nivattāpetvā paravisayaṃ okkamimsu. Tattha cha khattiyā attano attano ābharaṇāni omuñcitvā bhaṇḍikaṃ katvā, “handa bhāṇe, upāli, nivattassu, alaṃ te ettakaṃ jīvikāyā”ti tassa adamsu. So tesam pādāmūle parivattitvā paridevitvā tesam ānaṃ atikkamituṃ asakko uṭṭhāya taṃ gahetvā nivatti. Tesam dvidhā jātakāle, vanaṃ ārodanappattaṃ viya pathavīkampamānākārapattaṃ viya ahoṣi. Upāli kappakopi thokaṃ gantvā nivattitvā “caṇḍā kho sākiyā, iminā kumārā nippātītā”ti ghāteyumpi maṃ. Ime hi nāma sakyakumārā evarūpaṃ sampattiṃ pahāya imāni anagghāni ābharaṇāni khelapiṇḍaṃ viya chaḍḍetvā pabbajissanti, kimaṅgaṃ panāha”nti bhaṇḍikaṃ omuñcitvā tāni ābharaṇāni rukkhe laggetvā “atthikā gaṇhantū”ti vatvā tesam santikaṃ gantvā tehi “kasmā nivattosī”ti puṭṭho tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ te ādāya satthu santikaṃ gantvā, “mayaṃ, bhante, sākiyā nāma mānanissitā, ayaṃ amhākaṃ dīgharattaṃ paricāraṃ, imaṃ paṭhamataraṃ pabbajetha, mayamassa abhivādanādīni karissāma, evaṃ no māno nimmānāyissati”ti vatvā taṃ paṭhamataraṃ pabbajetvā pacchā sayam pabbajimsu. Tesu āyasmā bhaddiyo teneva antaravassena tevijjo ahoṣi. Āyasmā anuruddho dibbacakkhuko hutvā pacchā mahāvītakasuttaṃ (a. ni. 8.30) sutvā arahattaṃ pāpuṇi. Āyasmā ānando sotāpattiphale patiṭṭhahi. Bhagutthero ca kimilatthero ca aparabhāge vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattaṃ pāpuṇimsu. Devadatto pothujjanikaṃ iddhiṃ patto.</p> <p>Aparabhāge sathari kosambiyaṃ viharante sasāvakaṃ saṅghassa tathāgatassa mahanto lābhasakkāro nibbatti.</p> <p>Vatthabhesajjādihattā manussā vihāraṃ pavisitvā “kuhiṃ sathā, kuhiṃ sārīputtatthero, kuhiṃ mahāmogallānatthero, kuhiṃ mahākassapatthero, kuhiṃ bhaddiyatthero, kuhiṃ anuruddhatthero, kuhiṃ ānandatthero, kuhiṃ bhagutthero, kuhiṃ kimilatthero”ti asītimahāsāvakaṃ nisinnatthānaṃ olokentā vicaranti. “Devadattatthero kuhiṃ nisinnā vā, ṭhito vā”ti pucchanto nāma natthi. So cintesi – “ahampi etehi saddhiññeva pabbajito, etepi khattiyapabbajitā, ahampi khattiyapabbajito, lābhasakkārahattā manussā ete veva pariyesanti, mama nāmaṃ gahetāpi natthi. Kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā kaṃ pasādetvā mama lābhasakkāraṃ nibbatteyya”nti. Athassa etadahosi – “ayaṃ kho rājā bimbisāro paṭhamadassaneneva ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhito, na sakkā etena saddhiṃ ekato bhavituṃ, kosalarāññāpi saddhiṃ na sakkā bhavituṃ. Ayaṃ kho pana rañño putto ajātasattu kumāro kassaci guṇadose na jānāti, etena saddhiṃ ekato bhavissāmī”ti. So kosambito rājagahaṃ gantvā kumārakavaṇṇaṃ abhinimmitvā cattāro āsīve catūsu hatthapādesu ekaṃ gīvāya pilandhitvā ekaṃ sīse cumbaṭakaṃ katvā ekaṃ ekamsaṃ karitvā imāya ahimekhalāya ākāsaṃ oruyha ajātasattussa ucchaṅge nisīditvā tena bhītena “kosi tva”nti vutte “aham devadatto”ti vatvā tassa bhayavinodanattaṃ taṃ attabhāvaṃ paṭisaṃharitvā saṅghāṭipattācīvaradharo purato ṭhatvā taṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nibbattesi. So lābhasakkārābhībhūto “aham bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmī”ti pāpakaṃ cittaṃ uppādetvā saha cittuppādena iddhiṃ parihāyitvā sathāraṃ veluvanavihāre sarājīkāya parisāya dhammaṃ desantaṃ vanditvā uṭṭhāyāsanaṃ añjaliṃ paggayha – “bhagavā, bhante, etarahi</p>		
---	--	--

<p>jiṇṇo vuḍḍho mahallako, appossukko diṭṭhadhammasukhavahāraṃ anuyuñjatu, ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmi, niyyādeṭṭha me bhikkhusaṅgha’nti vatvā sathhāra kheḷāsakavādena apasādetvā paṭikkhitto anattamano imaṃ paṭhamam tathāgate āghātaṃ bandhitvā pakkāmi.</p> <p>Athassa bhagavā rājagahe pakāsanīyakammaṃ kāresi. So “pariccatto dāni ahaṃ samaṇena gotamena, idānissa anattam karissāmi”ti ajātasattum upasaṅkamitvā, “pubbe kho, kumāra, manussā dīghāyukā, etarahi appāyukā. Tānaṃ kho panetaṃ vijjati, yaṃ tvam kumārova samāno kālaṃ kareyyāsi, tena hi tvam, kumāra, pitaraṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ bhagavantaṃ hantvā buddho bhavissāmi”ti vatvā tasmim rajje patiṭṭhite tathāgatassa vadhāya purise payojetvā tesu sotāpattiphalam patvā nivattesu sayam gijjhakūṭapabbataṃ abhiruhitvā, “ahameva samaṇam gotamaṃ jīvitā voropessāmi”ti silam pavijjhivā ruhiruppādakakammaṃ katvā imināpi upāyena māretum asakkonto puna nālāgirim vissajjāpesi. Tasmim āgacchante ānandatthero attano jīvitam satthu pariccajitvā purato aṭṭhāsi. Sathhā nāgam dametvā nagarā nikkhamitvā vihāram gantvā anekasahashehi upāsakehi abhihaṭṭam mahādānam paribhuñjitvā tasmim divase sannipatitānam aṭṭhārasakoṭisankhātānam rājagahavāsīnam anupubbim katham kathetvā caturāsītiyā pānasahassānam dhammābhisamaye jāte “aho āyasmā ānando mahāguṇo, tathārūpe nāma hatthināge āgacchante attano jīvitam pariccajitvā satthu puratova aṭṭhāsi”ti therassa guṇakatham sutvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbe pesa mamatthāya jīvitam pariccajīveva”ti vatvā bhikkhūhi yācito cūḷamaṃsa (jā. 1.15.133 ādayo; 2.21.1 ādayo) – mahāmaṃsa (jā. 2.21.89 ādayo) – kakkatākajātakāni (jā. 1.3.49 ādayo) kathesi.</p> <p>Devadattassāpi kammaṃ neva pākaṭam, tathā rañño mārāpitattā, na vadhakānam payojitattā na silāya paviddhattā pākaṭam ahoṣi, yathā nālāgiri hatthino vissajjitattā. Tada hi mahājano “rājāpi devadatteneva mārāpito, vadhakopi payojito, silāpi apaviddhā. Idāni pana tena nālāgiri vissajjāpito, evarūpaṃ nāma pāpakaṃ gahetvā rājā vicarati”ti kolāhalamakāsi.</p> <p>Rājā mahājanassa katham sutvā pañca thālipākasatāni nīharāpetvā na puna tassūpaṭṭhānam agamāsi, nāgarāpissa kulam upagatassa bhikkhāmattampi na adamsu. So parihīnalābhasakkāro kohaññena jīvitukāmo sathhāram upasaṅkamitvā pañca vatthūni yācitvā bhagavato “alam, devadatta, yo icchati, so āraññako hotū”ti paṭikkhitto kassāvuso, vacanam sobhanam, kim tathāgatassa udāhu mama, ahañhi ukkaṭṭhavasena evam vadāmi, “sādhu, bhante, bhikkhū yāvajīvam āraññakā assu, piṇḍapātikā, paṃsukūlikā, rukkhāmūlikā, macchamaṃsam na khādeyyu”nti. “Yo dukkhā mucchitukāmo, so mayā saddhim āgacchatū”ti vatvā pakkāmi. Tassa vacanam sutvā ekacce navakapabbajitā mandabuddhino “kalyāṇam devadatto āha, etena saddhim vicarissāma”ti tena saddhim ekato ahesum. Iti so pañcasatehi bhikkhūhi saddhim tehi pañcahi vatthūhi lūkhappasannaṃ janam saññāpentō kulesu viññāpetvā viññāpetvā bhūñjanto saṅghabhedāya parakkāmi. So bhagavatā, “saccam kira tvam, devadatta, saṅghabhedāya parakkamasi cakkabhedāya”ti puṭṭho “saccam bhagavā”ti vatvā, “garuko kho, devadatta, saṅghabhedo”ti adīhi ovaditopi satthu vacanam anādiyitvā pakkanto āyasmantaṃ ānandaṃ rājagahe piṇḍāya carantaṃ disvā, “ajjatagge dānāham, āvuso ānanda, aññatreva bhagavatā, aññatra, bhikkhusaṅghā uposathaṃ karissāmi, saṅghakammaṃ karissāmi”ti āha. Thero tamattham bhagavato ārocesi. Tam veditvā sathhā uppannadhammasamvego hutvā, “devadatto sadevakassa lokassa anathanissitam attano avīcimhi paccanakakammaṃ karoti”ti vitakketvā –</p> <p>“Sukarāni asādhūni, attano ahitāni ca; Yaṃ ve hitāni sādhuṇca, tam ve paramadukkara”nti. (dha. pa. 163) –</p> <p>Imam gātham vatvā puna imam udānam udānesi –</p> <p>“Sukaram sādhunā sādhu, sādhu pāpena dukkaram; Pāpam pāpena sukaram, pāpamariyehi dukkara”nti. (udā. 48; cūḷava. 343);</p> <p>Atha kho devadatto uposathadivase attano parisāya saddhim ekamantaṃ nisīditvā, “yassimāni pañca vatthūni khamanti, so salākam gaṇhatū”ti vatvā pañcasatehi vajjiputtakehi navakehi appakataññūhi salākāya gahitāya saṅgham bhinditvā te bhikkhū ādāya gayāsīsam agamāsi. Tassa tattha gatabhāvam sutvā sathhā tesam bhikkhūnam ānayanatthāya dve aggasāvake pesesi. Te tattha gantvā ādesanāpāṭihāriyānusāsaniyā ceva iddhipāṭihāriyānusāsaniyā ca anusāsantā te amataṃ pāyevā ādāya ākāsenā āgamīmsu. Kokālikopi kho “uṭṭhehi, āvuso devadatta, nīte te bhikkhū sārīputtamoggallānehi, nanu tvam mayā vutto ‘mā, āvuso, sārīputtamoggallāne vissāsi’ti. Pāpicchā sārīputtamoggallānā, pāpikānam icchānam vasam gatā”ti vatvā</p>		
--	--	--

<p>jaṇṇukena hadayamajjhe pahari, tassa tattheva uṇhaṃ lohitaṃ mukhato uggañchi. Āyasmantaṃ pana sārīputtaṃ bhikkhusaṅghaparivutaṃ ākāseṇa āgacchantaṃ disvā bhikkhū āhaṃsu – “bhante, āyasmā sārīputto gamanakāle attadutiyo gato, idāni mahāparivāro āgacchanto sobhati”ti. Satthā “na, bhikkhave, idāneva sārīputto sobhati, pubbe tiracchānayoṇiyaṃ nibbattakālepi mayhaṃ putto mama santikaṃ āgacchanto sobhiyevā”ti vatvā –</p> <p>“Hoti sīlavataṃ attho, paṭisanthāravuttinaṃ; Lakkhaṇaṃ passa āyantaṃ, nātisaṅghapurakkhataṃ; Atha passasimaṃ kāḷaṃ, suvihīnaṃva nātibhī”ti. (jā. 1.1.11) –</p> <p>Idaṃ jātaṃ kathesi. Puna bhikkhūhi, “bhante, devadatto kira dve aggasāvake ubhosu passesu nisīdāpetvā ‘buddhalīlāya dhammaṃ desessāmi’ti tumhākaṃ anukiriyaṃ karotī”ti vutte, “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa mama anukiriyaṃ kātuṃ vāyami, na pana sakkhī”ti vatvā –</p> <p>“Api vīraḥ passesi, sakuṇaṃ mañjubhāṇakaṃ; Mayūragīvasaṅkāsaṃ, paṭiṃ mayhaṃ savitṭhakaṃ. “Udakathalacarassa pakkhino, Niccaṃ āmakamacchabhōjino; Tassānukaraṃ savitṭhako, Sevāle paliguṇṭhito mato”ti. (jā. 1.2.107-108) –</p> <p>Ādīni jātaṃ vatvā aparāparesuṃ divasesu tathānurūpameva kathaṃ ārabha –</p> <p>“Acāri vatāyaṃ vitudaṃ vanāni, Kaṭṭhaṅgarukkhesu asārakesu; Athāsadā khadiraṃ jātasāraṃ, Yatṭhabbhīdā garuḷo uttamaṅga”nti. (jā. 1.2.120);</p> <p>“Lasī ca te nipphalikā, matthako ca padālito; Sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ virocasi”ti. (jā. 1.1.143) –</p> <p>Evamādīni jātakāni kathesi. Puna “akataññū devadatto”ti kathaṃ ārabha –</p> <p>“Akaramhasa te kiccaṃ, yaṃ balaṃ ahuvamhase; Mīgarāja namo tyatthu, api kiñci labhāmase. “Mama lohitabhakkhassa, niccaṃ luddāni kubbato; Dantantaragato santo, taṃ bahūṃ yampi jīvasī”ti. (jā. 1.4.29-30) –</p> <p>Ādīni jātakāni kathesi. Puna vadhāya parisakkanamassa ārabha –</p> <p>“Nātameṭaṃ kurungassa, yaṃ tvaṃ sepaṇṇi siyyasi; Aññaṃ sepaṇṇi gacchāmi, na me te rucate phala”nti. (jā. 1.1.21) –</p> <p>Ādīni jātakāni kathesi. Punadivase “ubhato parihīno devadatto lābhasakkārato ca sāmāññato cā”ti kathāsu pavattamānāsu</p> <p>“na, bhikkhave, idāneva devadatto parihīno, pubbepesa parihīnoyevā”ti vatvā –</p> <p>“Akkhī bhinnā paṭo nattho, sakhigehe ca bhaṇḍanaṃ; Ubhato paduṭṭhā kammantā, udakamhi thalamhi cā”ti. (jā. 1.1.139) –</p> <p>Ādīni jātakāni kathesi. Evaṃ rājagahe viharantova devadattaṃ ārabha bahūni jātakāni kathetvā rājagahato sāvattiṃ gantvā jetavane vihāre vāsaṃ kappesi. Devadattopi kho nava māse gilāno pacchime kāle satthāraṃ daṭṭhukāmo hutvā attano sāvake āha – “ahaṃ satthāraṃ daṭṭhukāmo, taṃ me dassethā”ti. “Tvaṃ samatthakāle satthārā saddhiṃ verī hutvā acari, na mayhaṃ tattha nessāmā”ti vutte, “mā maṃ nāsetha, mayā satthari āghāto kato, satthu pana mayi kesaggamattopi āghāto natthi”. So hi bhagavā –</p> <p>“Vadhake devadattamhi, core aṅgulimālake; Dhanapāle rāhule ca, sabbattha samamānaso”ti. (apa. thera 1.1.585; mi. pa. 6.6.5) –</p>		
--	--	--

<p>“Dasseṭṭha me bhagavanta”nti punappunaṃ yāci. Atha naṃ te mañcakenādāya nikkhamiṃsu. Tassa āgamaṇaṃ sutvā bhikkhū satthu ārocesuṃ – “bhante, devadatto kira tumhākaṃ dassanattāya āgacchatī”ti. “Na, bhikkhave, so tenattabhāvena maṃ passituṃ labhissatī”ti. Devadatto kira pañcannaṃ vatthūnaṃ āyācitakālato paṭṭhāya puna buddhaṃ datṭhuṃ na labhati, ayaṃ dhammatā. “Asukaṭṭhānañca asukaṭṭhānañca āgato, bhante”ti. “Yaṃ icchati, taṃ karotu, na so maṃ passituṃ labhissatī”ti. “Bhante, ito yojanamattaṃ āgato, aḍḍhayaṇaṃ, gāvutaṃ, jetavanapokkharāṇisaṃpāṃ āgato, bhante”ti. “Sacepi antojetavanaṃ pavisati, neva maṃ passituṃ labhissatī”ti. Devadattaṃ gahetvā āgatā jetavanapokkharāṇītīre mañcaṃ otāretvā pokkharāṇiṃ nhāyituṃ otariṃsu. Devadattopi kho mañcato vutṭhāya ubho pāde bhūmiyaṃ ṭhapetvā nisīdi. Pādā pathaviṃ pavisiṃsu. So anukkamena yāva gopphakā, yāva jaṇṇukā, yāva kaṭṭito, yāva thanato, yāva gīvato pavisitvā hanukaṭṭhikassa bhūmiyaṃ pavitṭhakāle –</p> <p>“Imehi aṭṭhīhi tamaggapuggalaṃ, Devātidevaṃ naradammasārathim; Samantacakkhuṃ satapuññalakkhaṇaṃ, Pāṇehi buddhaṃ saraṇaṃ upemī”ti. (mi. pa. 4.1.3) –</p> <p>Imaṃ gāthamāha. Idaṃ kira ṭhānaṃ disvā tathāgato devadattaṃ pabbājesi. Sace hi na so pabbajissa, gihī hutvā kammañca bhāriyaṃ akarissa, āyatim bhavanissaraṇapaccayaṃ kātuṃ na sakkhissa, pabbajitvā ca pana kiñcāpi kammaṃ bhāriyaṃ karissati, āyatim bhavanissaraṇapaccayaṃ kātuṃ sakkhissatīti taṃ sathā pabbājesi. So hi ito satahassakappamatthake aṭṭhissaro nāma paccakabuddho bhavissati, so pathaviṃ pavisitvā avīcimhi nibbatti. Niccale buddhe aparajjhabhāvena pana niccalova hutvā paccatūti yojanasatike anto avīcimhi yojanasatubbedhamevassa sarīraṃ nibbatti. Sīsaṃ yāva kaṇṇasakkhalito upari ayakapallaṃ pāvīsi, pādā yāva gopphakā hetṭhā ayapathaviyaṃ pavitṭhā, mahātālakkhandhaparimāṇaṃ ayasūlaṃ pacchimabhittito nikkhamitvā piṭṭhimajjhaṃ bhinditvā urena nikkhamitvā purimabhittim pāvīsi, aparaṃ dakkhiṇabhittito nikkhamitvā dakkhiṇapassaṃ bhinditvā vāmapassena nikkhamitvā uttarabhittim pāvīsi, aparaṃ upari kapallato nikkhamitvā matthakaṃ bhinditvā adhobhāgena nikkhamitvā ayapathaviṃ pāvīsi. Evaṃ so tattha niccalova pacci.</p> <p>Bhikkhū “ettakaṃ ṭhānaṃ devadatto āgacchanta sathāraṃ datṭhuṃ alabhivāva pathaviṃ pavitṭho”ti kathaṃ samutṭhāpesuṃ. Sathā “na, bhikkhave, devadatto idāneva mayi aparajjhitvā pathaviṃ pāvīsi, pubbepi pavitṭhoyevā”ti vatvā hatthirājakāle maggamūlhaṃ purisaṃ samassāsetvā attano piṭṭhiṃ āropetvā khemantaṃ pāpitassa puna tikkhattuṃ āgantvā aggaṭṭhāne majjhimaṭṭhāne mūlehi evaṃ dante chinditvā tatiyavāre mahāpurisassa cakkhupathaṃ atikkamantassa tassa pathaviṃ pavitṭhabhāvaṃ dīpetuṃ –</p> <p>“Akataññussa posassa, niccaṃ vivaradassino; Sabbam ce pathaviṃ dajjā, neva naṃ abhirādhaye”ti. (jā. 1.1.72; 1.9.107) –</p> <p>Idaṃ jātakam kathetvā punapi tatheva kathāya samutṭhitāya khantivādibhūte attani aparajjhitvā kalāburājabhūtassa tassa pathaviṃ pavitṭhabhāvaṃ dīpetuṃ khantivādijātakañca (jā. 1.4.49 ādayo), cūladhammapālabhūte attani aparajjhitvā mahāpatāparājabhūtassa tassa pathaviṃ pavitṭhabhāvaṃ dīpetuṃ cūladhammapāljātakañca (jā. 1.5.44 ādayo) kathesi. Pathaviṃ pavitṭhe pana devadatte mahājano haṭṭhatuṭṭho dhajapataṭṭakadaliyo ussāpetvā puṇṇaghaṭe ṭhapetvā “lābhā vata no”ti mahantaṃ chaṇaṃ anubhoti. Tamatthaṃ bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā “na, bhikkhave, idāneva devadatte mate mahājano tussati, pubbepi tussiyevā”ti vatvā sabbajanassa appiye caṇḍe pharuse bārāṇasiyaṃ piṅgalaraññe nāma mate mahājanassa tuṭṭhabhāvaṃ dīpetuṃ –</p> <p>“Sabbo jano hiṃsito piṅgalena, Tasmim mate paccayā vedayanti; Piyo nu te āsi akaṇhanetto, Kasmā tuvaṃ rodasi dvārapāla. “Na me piyo āsi akaṇhanetto,</p>		
---	--	--

<p>Bhāyāmi paccāgamanāya tassa; Ito gato himseyya maccurājaṃ, So himsito āneyya puna idhā”ti. (jā. 1.2.179-180) – Idaṃ piṅgalajātakam kathesi. Bhikkhū satthāraṃ pucchimsu – “idāni, bhante, devadatto kuhiṃ nibbatto”ti? “Avīcimahāniraye, bhikkhave”ti. “Bhante, idha tappanto vicarivā puna gantvā tappanattāhāneyeva nibbatto”ti. “Āma, bhikkhave, pabbajitā vā hontu gahaṭṭhā vā, pamādavihārino ubhayattha tappantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 17. “Idha tappati pecca tappati, pāpakārī ubhayattha tappati; Pāpaṃ me katanti tappati, bhiiyo tappati duggatiṃ gato”ti. Tattha idha tappatīti idha kammattappanena domanassamattena tappati. Peccāti paraloke pana vipākatappanena atidāruṇena apāyadukkhena tappati. Pāpakārīti nānappakārassa pāpassa kattā. Ubhayatthāti iminā vuttappakārena tappanena ubhayattha tappati nāma. Pāpaṃ meti so hi kammattappanena kappanto “pāpaṃ me kata”nti tappati. Taṃ appamattakam tappanam, vipākatappanena pana tappanto bhiiyo tappati duggatiṃ gato atipharusena tappanena ativiya tappatīti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Devadattavatthu dvādasamaṃ. 13. Sumanādevivatthu Idhanandattīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sumanādeviṃ ārabba kathesi. Sāvattihyañhi devasikam anāthapiṇḍikassa gehe dve bhikkhūsahassāni bhuñjanti, tathā visākhāya mahāupāsikāya. Sāvattihyaṃ yo yo dānaṃ dātukāmo hoti, so so tesam ubhinnaṃ okāsaṃ labhitvāva karoti. Kiṃ kārāṇā? “Tumhākaṃ dānaggaṃ anāthapiṇḍiko vā visākhā vā āgata”ti pucchitvā, “nāgata”ti vutte satahassam vissajjtvā katadānampi “kiṃ dānaṃ nāmeta”nti garahanti. Ubhopi hi te bhikkhusaṅghassa ruciṅca anucchavikakiccāni ca ativiya jānanti, tesu vicārentesu bhikkhū cittarūpaṃ bhuñjanti. Tasmā sabbe dānaṃ dātukāma te gahetvāva gacchanti. Iti te attano attano ghare bhikkhū parivisitum na labhanti. Tato visākhā, “ko nu kho mama thāne thāvā bhikkhusaṅghaṃ parivissatī”ti upadhārentī puttassa dhītaraṃ disvā taṃ attano thāne thapesi. Sā tassā nivesane bhikkhusaṅghaṃ parivisati. Anāthapiṇḍikopi mahāsubhaddaṃ nāma jetthadhītaraṃ thapesi. Sā bhikkhūnaṃ veyyāvaccam karontī dhammaṃ suṇantī sotāpannā hutvā patikulam agamāsī. Tato cūlasubhaddaṃ thapesi. Sāpi theva karontī sotāpannā hutvā patikulam gatā. Atha sumanadeviṃ nāma kaniṭṭhadhītaraṃ thapesi. Sā pana dhammaṃ sutvā sakadāgāmiphalaṃ patvā kumārīkāva hutvā tathārūpena aphāsukena āturā āhārupacchedaṃ katvā pitaraṃ daṭṭhukāmā hutvā pakkosāpesi. So ekasmiṃ dānagge tassā sāsanam sutvāva āgantvā, “kiṃ, amma sumane”ti āha. Sāpi naṃ āha – “kiṃ, tāta kaniṭṭhabhātīkā”ti? “Vilapasi ammā”ti? “Na vilapāmi, kaniṭṭhabhātīkā”ti. “Bhāyasi, ammā”ti? “Na bhāyāmi, kaniṭṭhabhātīkā”ti. Ettakaṃ vatvāyeva pana sā kālamakāsī. So sotāpannopi samāno seṭṭhidhītari uppannasokaṃ adhivāsetum asakkonto dhītu sarīrakiccaṃ kāretvā rodanto satthu santikaṃ gantvā, “kiṃ, gahapati, dukkhi dummano assumukho rodamāno āgatosī”ti vutte, “dhītā me, bhante, sumanadevī kālakatā”ti āha. “Atha kasmā socasi, nanu sabbesaṃ ekasikaṃ maraṇa”nti? “Jānāmetam, bhante, evarūpā nāma me hiriottappasampannā dhītā, sā maraṇakāle satim paccupaṭṭhāpetum asakkontī vilapamānā matā, tena me anappakaṃ domanassaṃ uppajjati”ti. “Kiṃ pana tāya kathitam mahāseṭṭhī”ti? “Ahaṃ taṃ, bhante, ‘amma, sumane’ti āmantesiṃ. Atha maṃ āha – ‘kiṃ, tāta, kaniṭṭhabhātīkā’ti? ‘Vilapasi, ammā’ti? ‘Na vilapāmi, kaniṭṭhabhātīkā’ti. ‘Bhāyasi, ammā’ti? ‘Na bhāyāmi kaniṭṭhabhātīkā’ti. Ettakaṃ vatvā kālamakāsī”ti. Atha naṃ bhagavā āha – “na te mahāseṭṭhi dhītā vilapatī”ti. “Atha kasmā bhante evamāhā”ti? “Kaniṭṭhattāyeva. Dhītā hi te, gahapati, maggaphalehi tayā mahallikā. Tvañhi sotāpanno, dhītā pana te sakadāgāminī. Sā maggaphalehi tayā mahallikattā taṃ evamāhā”ti. “Evaṃ, bhante”ti? “Evaṃ, gahapati”ti. “Idāni kuhiṃ nibbattā, bhante”ti? “Tusitabhavane, gahapati”ti. “Bhante, mama dhītā idha nātakānaṃ antare nandamānā vicarivā ito gantvāpi nandanattāhāneyeva nibbattā”ti. Atha naṃ satthā “āma, gahapati, appamattā nāma gahaṭṭhā vā pabbajitā vā idha loke ca paraloke ca nandantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p>		
---	--	--

<p>18. “Idha nandati pecca nandati, katapuñño ubhayattha nandati; Puññaṃ me katanti nandati, bhiiyo nandati suggaṃ gato”ti. Tattha idhāti idha loke kammanandanena nandati. Peccāti paraloke vipākanandanena nandati. Katapuññoṭi nānappakārassa puññaṃsa kattā. Ubhayatthāti idha “kataṃ me kusalaṃ, akataṃ me pāpa”nti nandati, parattha vipākaṃ anubhavanto nandati. Puññaṃ meti idha nandanto pana “puññaṃ me kata”nti somanassamatteneva kammanandanam upādāya nandati. Bhiyyoti vipākanandanena pana suggaṃ gato sattapaññāsavassakotiyo saṅghivassasatasahassāni dibbasampattiṃ anubhavanto tusitapure ativiya nandatīti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti. Sumanādevīvatthu terasamaṃ. 14. Dvesahāyakabhikkhuvatthu Bahumpi ceti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dve sahāyake ārabha kathesi. Sāvattvivāsino hi dve kulaputtā sahāyakā vihāraṃ gantvā satthu dhammadesanaṃ sutvā kāme pahāya sāsane uraṃ datvā pabbajitvā pañca vassāni ācariyupajjhāyānaṃ santike vasitvā satthāraṃ upasaṅkamitvā sāsane dhuraṃ pucchitvā vipassanādhuraṃca ganthadhuraṃca vitthārato sutvā eko tāva “ahaṃ, bhante, mahallakakāle pabbajito na sakkhissāmi ganthadhuraṃ pūretuṃ, vipassanādhuraṃ pana pūressāmi”ti yāva arahattā vipassanādhuraṃ kathāpetvā ghaṭento vāyamanto saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Itaro pana “ahaṃ ganthadhuraṃ pūressāmi”ti anukkamena teṭṭakam buddhavacanaṃ uggaṇhitvā gatagataṭṭhāne dhammaṃ katheti, sarabhaññaṃ bhaṇati, pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ dhammaṃ vācento vicarati. Aṭṭhārasannaṃ mahāgaṇānaṃ ācariyo ahoṣi. Bhikkhū satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā itarassa therassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā tassa ovāde ṭhatvā arahattaṃ patvā theram vanditvā, “satthāraṃ datṭhukāmamhā”ti vadanti. Thero “gacchatha, āvuso, mama vacanena satthāraṃ vanditvā asīti mahāthere vandatha, sahāyakattherampi me ‘amhākaṃ ācariyo tumhe vandatī’ti vadathā”ti peseti. Te bhikkhū vihāraṃ gantvā satthāraṃceva asīti mahāthere ca vanditvā ganthikattherassa santikaṃ gantvā, “bhante, amhākaṃ ācariyo tumhe vandatī”ti vadanti. Itarena ca “ko nāma so”ti vutte, “tumhākaṃ sahāyakabhikkhu, bhante”ti vadanti. Evaṃ there punappunaṃ sāsanaṃ paṇṇante so bhikkhu thokaṃ kālaṃ sahitvā aparabhāge sahituṃ asakkonto “amhākaṃ ācariyo tumhe vandatī”ti vutte, “ko eso”ti vatvā “tumhākaṃ sahāyakabhikkhū”ti vutte, “kiṃ pana tumhehi tassa santike uggaṇhituṃ, kiṃ dīghanikāyādīsu aññataro nikāyo, kiṃ tīsu piṭakesu ekaṃ piṭaka”nti vatvā “catuppādikampi gāthaṃ na jānāti, paṃsukūlaṃ gahetvā pabbajitakāleyeva araṇṇaṃ pavitṭho, bahū vata antevāsike labhi, tassa āgatakāle mayā pañhaṃ pucchitūṃ vaṭṭatī”ti cintesi. Atha aparabhāge thero satthāraṃ datṭhuṃ āgato. Sahāyakassa therassa santike pattaṭṭhāraṃ ṭhapetvā gantvā satthāraṃceva asīti mahāthere ca vanditvā sahāyakassa vasanaṭṭhānaṃ paccāgami. Athassa so vattaṃ kāretvā samappamāṇaṃ āsanaṃ gahetvā, “pañhaṃ pucchissāmi”ti nisīdi. Tasmim̐ khaṇe satthā “esa evarūpaṃ mama puttaṃ vihetṭevā niraye nibbatteyyā”ti tasmim̐ anukampāya vihāracārikaṃ caranto viya tesam̐ nisinnaṭṭhānaṃ gantvā paññattavarabuddhāsane nisīdi. Tattha tattha nisīdantā hi bhikkhū buddhāsanaṃ paññāpetvāva nisīdanti. Tena satthā pakatipaññatṭeveya āsane nisīdi. Nisajja kho pana ganthikabhikkhuṃ paṭhamajjhāne pañhaṃ pucchitvā tasmim̐ akathite dutiyajjhānaṃ ādim̐ katvā aṭṭhasupi samāpattīsu rūpārūpesu ca pañhaṃ pucchi. Ganthikatthero ekampi kathetuṃ nāsakkhi. Itaro taṃ sabbam̐ kathesi. Atha naṃ sotāpattimagge pañhaṃ pucchi. Ganthikatthero kathetuṃ nāsakkhi. Tato khīṇāsavatttheraṃ pucchi. Thero kathesi. Satthā “sādhu sādhu, bhikkhū”ti abhinanditvā sesamaggesupi paṭipāṭiyā pañhaṃ pucchi. Ganthiko ekampi kathetuṃ nāsakkhi, khīṇāsavo pucchitaṃ pucchitaṃ kathesi. Satthā catūsipi ṭhānesu tassa sādhukāraṃ adāsi. Taṃ sutvā bhummadeve ādim̐ katvā yāva brahmalokā sabbā devatā ceva nāgasupaṇṇā ca sādhukāraṃ adāsi. Taṃ sādhukāraṃ sutvā tassa antevāsikā ceva saddhivihārino ca satthāraṃ ujjhāyimsu – “kiṃ nāmetam̐ satthārā kataṃ, kiñci ajānantassa mahallakattherassa catūsu ṭhānesu sādhukāraṃ adāsi, amhākaṃ panācariyassa sabbapariyattidharassa pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ pāmokkhassa pasamsāmatampi na karī”ti. Atha ne satthā “kiṃ nāmetam̐, bhikkhave, kathethā”ti pucchitvā tasmim̐ atthe ārocite,</p>		
---	--	--

	<p>“bhikkhave, tumhākaṃ ācariyo mama sāsane bhatiyā gāvo rakkhaṇasadiṣo, mayhaṃ pana putto yathāruciyā pañca gorase paribhuñjanakasāmisadiṣo”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>19. “Bahumpi ce saṃhita bhāsamāno, Na takkaro hoti naro pamatto; Gopova gāvo gaṇayaṃ paresaṃ, Na bhāgavā sāmāññaṃ hoti. 20. “Appampi ce saṃhita bhāsamāno, Dhammassa hoti anudhammacārī; Rāgañca dosañca pahāya moham, Sammappa jāno suvimuttacitto. “Anupādiyāno idha vā huraṃ vā, Sa bhāgavā sāmāññaṃ hotī”ti. Tattha saṃhitanti teṭṭakassa buddhavacanasettaṃ nāmaṃ. Taṃ ācariye upasaṅkamitvā uggaṇhitvā bahumpi paresaṃ bhāsamāno vācento taṃ dhammaṃ sutvā yaṃ kāraṇena puggalena kattabbaṃ, takkaro na hoti. Kukkuṭassa pakkhapaharaṇamattampi aniccādivasena yonisomanasikāraṃ nappavatteti. Eso yathā nāma divasaṃ bhatiyā gāvo rakkhanto gopo pāto va niravasesaṃ sampaṭicchitvā sāyaṃ gahetvā sāmikānaṃ niyyādetvā divasabhatimattaṃ gaṇhāti, yathāruciyā pana pañca gorase paribhuñjituṃ na labhati, evameva kevalaṃ antevāsikānaṃ santikā vattapaṭivattakaraṇamattassa bhāgī hoti, sāmāññaṃ pana bhāgī na hoti. Yathā pana gopālakena niyyāditānaṃ gunnaṃ gorasaṃ sāmikāva paribhuñjanti, tathā tena kathitaṃ dhammaṃ sutvā kārapuggalā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā keci paṭhamajjhānādīni pāpuṇanti, keci vipassanaṃ vadḍhetvā maggaphalāni pāpuṇanti, goṇasāmikā gorasasseva sāmāññaṃ bhāgino honti. Iti satthā silasampannaṃ bahussutaṃ pamādavihārino aniccādivasena yonisomanasikāre pamattassa bhikkhuno vasena paṭhamam gātham kathesi, na dussīlassa. Dutiyagāthā pana appassutassapi yonisomanasikāre kammaṃ karontassa kārapuggalassa vasena kathitā. Tattha appampī ceti thokaṃ ekavaggadvivaggamattampi. Dhammassa hoti anudhammacārī atthamaññāya dhammamaññāya navalokuttaradhammassa anurūpaṃ dhammaṃ pubbhāgapaṭipadāsāṅkhātamaṃ catupārisuddhisīladhutaṅgaasubhakammaṭṭhānādibhedam caranto anudhammacārī hoti. So “ajja ajjevā”ti paṭivedham ākaṅkhanto vicarati. So imāya sammāpaṭipattiyā rāgañca dosañca pahāya moham sammā hetunā nayena pari jānītabbe dhamme pari jānanto tadanāvikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhinissaraṇavimuttīnaṃ vasena suvimuttacitto, anupādiyāno idha vā huraṃ vāti idhalokaparalokapariyāpannā vā ajjhakkabāhirā vā khandhāyatanadhātuyo catūhi upādānehi anupādiyanto mahākhīṇāsavo maggasaṅkhātassa sāmāññaṃ vasena āgatassa phalasāmāññaṃ ceva pañcaasekkhadhammakhandhassa ca bhāgavā hotīti ratanakūṭena viya agārassa arahattena desanāya kūṭam gaṇhīti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Dvesahāyakabhikkhuvatthu cuddasamaṃ. Yamakavaggavaṇṇanā nīṭṭhitā. Paṭhamo vaggo.</p>		
2	<p>2. Appamādavaggo 1. Sāmāvatīvatthu Appamādoamatapadanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kosambim upanissāya ghoṣitārāme viharanto sāmāvatippamukhānaṃ pañcannaṃ itthisatānaṃ, māgaṇḍiyappamukhānañca etissā pañcannaṃ nātisatānaṃ maraṇabyasanaṃ ārabha kathesi.</p>		

<p>Tatrāyaṃ anupubbikathā – atīte allakapparattṛe allakapparājā nāma, veṭhadīpakarattṛe veṭhadīpakarājā nāmāti ime dve daharakālato paṭṭhāya saḥāyakā hutvā ekācariyakule sippaṃ uggaṇḥitvā attano attano pitūnaṃ accayena chattaṃ ussāpetvā āyāmena dasadasayojanike raṭṭhe rājāno ahesuṃ. Te kālena kālaṃ samāgantvā ekato tiṭṭhantā nisīdantā nipajjantā mahājanaṃ jāyamānañca jīyamānañca mīyamānañca disvā “paralokaṃ gacchantāṃ anugacchanto nāma natthi, antamaso attano sarīraṃpi nānugacchati, sabbaṃ pahāya gantabbaṃ, kiṃ no gharāvāsena, pabbajissāmā”ti mantetvā rajjāni puttadārānaṃ niyyādetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā himavantappadesa vasantā mantayimsu – “mayāṃ rajjaṃ pahāya pabbajitā, na jīvitum asakkontā. Te mayāṃ ekatṭhāne vasantā apabbajitasadisāyeva homa, tasmā visuṃ vasissāma. Tvaṃ etasmimṃ pabbate vasa, ahaṃ imasmimṃ pabbate vasissāmi. Anvaḍḍhamāsaṃ pana uposathadivase ekato bhavissāmā”ti. Atha kho nesāṃ etadahosi – “evampi no gaṇasaṅgaṇikāva bhavissati, tvaṃ pana tava pabbate aggimṃ jāleyyāsi, ahaṃ mama pabbate aggimṃ jālessāmi, tāya saññāya atthibhāvaṃ jānissāmā”ti. Te tathā karimsu.</p> <p>Atha aparabhāge veṭhadīpakatāpaso kālaṃ katvā mahesakkho devarājā hutvā nibbatto. Tato aḍḍhamāse sampatte aggimṃ adisvāva itaro “saḥāyako me kālakato”ti aññāsi. Itaropi nibbattakkhaṇeyeva attano devasirimṃ oloketvā kammaṃ upadhārento nikkhamanato paṭṭhāya attano tapacariyaṃ disvā “gantvā mama saḥāyakaṃ passissāmi”ti taṃ attabhāvaṃ vijahitvā maggikapuriso viya tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ so āha – “kuto āgato”ti? “Maggikapuriso ahaṃ, bhante, dūrato va āgato mihi. Kiṃ pana, bhante, ayyo imasmimṃ ṭhāne ekakova vasati, aññopi koci atthi”ti? “Atthi me eko saḥāyako”ti. “Kuhim so”ti? “Etasmimṃ pabbate vasati, uposathadivase pana aggimṃ na jāleti, mato nūna bhavissati”ti. “Evaṃ, bhante”ti? “Evamāvuso”ti. “Ahaṃ so, bhante”ti. “Kuhim nibbattosi”ti? “Devaloke mahesakkho devarājā hutvā nibbattosi, bhante, ‘ayyaṃ passissāmi’ti puna āgato mihi. Api nu kho ayyānaṃ imasmimṃ ṭhāne vasantānaṃ koci upaddavo atthi”ti? “Āma, āvuso, hatthiṃ nissāya kilamāmi”ti. “Kiṃ vo, bhante, hatthiṃ karonti”ti? “Sammajjanatṭhāne laṇḍaṃ pāṇḍanti, pādehi bhūmiyaṃ paharitvā paṃsum uddharanti, svāhaṃ laṇḍaṃ chaḍḍento paṃsum samaṃ karonto kilamāmi”ti. “Kiṃ pana tesāṃ anāgamaṃ icchathā”ti? “Āmāvuso”ti. “Tena hi tesāṃ anāgamaṃ karissāmi”ti tāpasassa hatthikantavīṇaṇḍe va hatthikantamantañca adāsi. Dadanto ca pana vīṇāya tisso tantiyo dassetvā tayo mante uggaṇḥetvā “imaṃ tantimṃ paharitvā imasmimṃ mante vutte nivattitvā oloketumpi asakkontā hatthiṃ palāyanti, imaṃ tantimṃ paharitvā imasmimṃ mante vutte nivattitvā pacchato oloketā oloketā palāyanti, imaṃ tantimṃ paharitvā imasmimṃ mante vutte hatthiyūthapati piṭṭhim upanāmento āgacchatī”ti ācikkhitvā, “yaṃ vo ruccati, taṃ kareyyāthā”ti vatvā tāpasāṃ vanditvā pakkāmi. Tāpaso palāyanamantaṃ vatvā palāyanatantimṃ paharitvā hatthiṃ palāpetvā vasi.</p> <p>Tasmimṃ samaye kosambiyaṃ pūrantappo nāma rājā hoti. So ekadivasaṃ gabbhiniyā deviyā saddhimṃ bālasūriyatapaṃ tappamāno abbhokāsatale nisīdi. Devī rañño pārupanaṃ satahassagghanikaṃ rattakambalaṃ pārupitvā nisinnā raññā saddhimṃ samullapamānā rañño aṅgulito satahassagghanikaṃ rājamuddhikaṃ nīharitvā attano aṅguliyaṃ pilandhi. Tasmimṃ samaye hatthilingasakuṇo ākāseṇa gacchanto dūrato rattakambalapārupanaṃ devimṃ disvā “maṃsapesi”ti saññāya pakkhe vissajjetvā otari. Rājā tassa otaraṇasaddena bhīto utṭhāya antonivesanaṃ pāvīsi. Devī garugabbhatāya ceva bhīrukajātikatāya ca vegena gantuṃ nāsakkhi. Atha naṃ so sakuṇo ajjhappatto nakhapaṅjare nisīdāpetvā ākāsaṃ pakkhandi. Te kira sakuṇā pañcannaṃ hatthīnaṃ balaṃ dhārenti. Tasmā ākāseṇa netvā yathāruccitāṭṭhāne nisīditvā maṃsaṃ khādanti. Sāpi tena nīyamānā maraṇabhaya bhītā cintesi – “sacāhaṃ viravissāmi, manussasaddo nāma tiracchānagatānaṃ ubbejanīyo, taṃ sutvā maṃ chaḍḍessati. Evaṃ sante saha gabbhena jīvitakkhayaṃ pāpuṇissāmi, yasmimṃ pana ṭhāne nisīditvā maṃ khādītum ārabhissati, tatra naṃ saddaṃ katvā palāpessāmi”ti. Sā attano paṇḍitatāya adhvāsesi.</p> <p>Tadā ca himavantappadesa thokaṃ vaḍḍhitvā maṇḍapākāreṇa ṭhito eko mahānigrodho hoti. So sakuṇo migarūpādīni tattha netvā khādati, tasmā tampi tattheva netvā viṭapabbhantare ṭhapetvā āgatamaggaṃ olokesi. Āgatamaggolokaṃ kira tesāṃ dhammatā. Tasmimṃ khaṇe devī, “idāni imaṃ palāpetuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā ubho hatthe ukkhipitvā pañisaddaṇḍe va mukhasaddaṇḍe katvā taṃ palāpesi. Athassā sūriyatthaṅgamanakāle gabbhe kammajavātā calimsu. Sabbadisāsu gajjanto mahāmegho utṭhahi. Sukhedhitāya rājamahesiyā “mā bhāyi, ayye”ti vacanamattampi alabhamānāya dukkhaparetāya sabbarattimṃ niddā nāma nāhosi. Vibhātāya pana rattiyā valāhakavīgamo ca aruṇuggamaṇaṇḍe tassā gabbhavuṭṭhānaṇḍe</p>		
--	--	--

ekakkhaṇeyeva ahoṣi. Sā meghautuṇca pabbatautuṇca aruṇautuṇca gahetvā jātattā puttassa utenoti nāmaṃ akāsi. Allakappatāpasassapī kho tato avidūre vasanaṭṭhānaṃ hoti. So pakatiyāva vassadivase sītabhayena phalāphalattāyā vanaṃ na pavisati, taṃ rukkhamūlaṃ gantvā sakuṇehi khādītamamsānaṃ aṭṭhiṃ āharitvā koṭṭetvā rasaṃ katvā pivati. Tasmā taṃ divasaṃ “aṭṭhiṃ āharissāmi”ti tatha gantvā rukkhamūle aṭṭhiṃ pariyesento upari dāraśaddaṃ sutvā ullokento devim disvā “kāsi tva”nti vatvā “mānusitthimhī”ti. “Kathaṃ āgatāsī”ti? “Hatthiliṅgasakuṇenānītāmhī”ti vutte “otarāhī”ti āha. “Jātisambhedato bhāyāmi, ayyā”ti. “Kāsi tva”nti? “Khattiyāmhī”ti. “Ahampi khattiyoyevā”ti. “Tena hi khattiyamāyaṃ kathehī”ti. So khattiyamāyaṃ katesi. “Tena hi āruyaṃ puttāṃ me otārehī”ti. So ekena passena abhiruṇamaggāṃ katvā abhiruhitvā dāraśaddaṃ gaṇhi. “Mā maṃ hatthena chupī”ti ca vutte taṃ achupitvāva dāraśaddaṃ otāresi. Devīpi otari. Atha naṃ assamaṃpadāṃ netvā sīlabhedāṃ akatvāva anukampāya paṭijaggi, nimmakkhikamadhuṃ āharitvā sayamaṃjātasāliṃ āharitvā yāguṃ pacitvā adāsi. Evaṃ tasmim paṭijaggante sā aparabhāge cintesi – “ahaṃ neva āgatamaggāṃ jānāmi, na gamanamaggāṃ jānāmi, imināpi me saddhiṃ vissāsamattampi natthi. Sace paṇāyaṃ amhe pahāya katthaci gamissati, ubhopi idheva maraṇaṃ pāpuṇissāma, yaṃkiñci katvā imassa sīlaṃ bhinditvā yathā maṃ na muṇcati, tathā taṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Atha naṃ dunnivatthaduppārutadassanena palobhetvā sīlavināsaṃ pāpesi. Tato paṭṭhāya dvepi samaggavāsaṃ vasimsu. Athekadivasaṃ tāpaso nakkhattayogaṃ ullokento pūrantappaṃ nakkhattamilāyaṃ disvā “bhadde kosambiyāṃ pūrantappaṃ jāto”ti āha. “Kasmā, ayya, evaṃ vadesi? Kiṃ te tena saddhiṃ āghāto atthī”ti? “Natthi, bhadde, nakkhattamilāyanamassa disvā evaṃ vadāmi”ti, sā parodi. Atha naṃ “kasmā rodasī”ti pucchitvā tāya tassa attano sāmikabhāve akkhāte āha – “mā, bhadde, rodi, jātassa nāma niyato maccū”ti. “Jānāmi, ayyā”ti vutte “atha kasmā rodasī”ti? “Putto me kulasantakassa rajassa anucchaviko, ‘sace tatra abhavissa, setacchattaṃ ussāpayissa. Idāni mahājāniko vata jāto’ti sokena rodāmi, ayyā”ti. “Hotu, bhadde, mā cintayi, sacassa rajjaṃ patthesi, ahamassa rajjalabhanākāraṃ karissāmi”ti. Athassa hatthikantavīṇaṇceva hatthikantamante ca adāsi. Tadā anekāni hatthisahassāni āgantvā vaṭarukkhamūle nisīdanti. Atha naṃ āha – “hatthīsu anāgatesuyeva rukkhaṃ abhiruhitvā tesu āgatesu imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantim pahara, sabbe nivattitvā oloketumpi asakkontā palāyissanti, atha otaritvā āgaccheyyāsī”ti. So tathā katvā āgantvā taṃ pavattim ārocesi. Atha naṃ dutiyadivase āha – “ajja imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantim pahareyyāsī, sabbe nivattitvā oloketā palāyissanti”ti. Tadāpi tathā katvā āgantvā ārocesi. Atha naṃ tatiyadivase āha – “ajja imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantim pahareyyāsī, yūthapati piṭṭhiṃ upanāmento āgamissatī”ti. Tadāpi tathā katvā ārocesi. Athassa mātaṃ āmantetvā, “bhadde, puttassa te sāsanaṃ vadehi, ettova gantvā rājā bhavissatī”ti āha. Sā puttāṃ āmantetvā, “tāta, tvaṃ kosambiyāṃ pūrantappaṃ putto, maṃ sagabbhaṃ hatthiliṅgasakuṇo ānesī”ti vatvā senāpatiādīnaṃ nāmāni ācikkhitvā “asaddahantānaṃ imaṃ pitu pārupanakambalaṇceva pilandhanamuddikaṇca dasseyyāsī”ti vatvā uyyojesi. Kumāro tāpasāṃ “idāni kiṃ karomī”ti āha. “Rukkhasa heṭṭhimasākhāya nisīditvā imaṃ mantāṃ vatvā imaṃ tantim pahara, jeṭṭhakahatthī te piṭṭhiṃ upanāpetvā upasaṅkamissati, tassa piṭṭhiyaṃ nisinnova paṭṭhaṃ gantvā rajjaṃ gaṇhāhī”ti. So mātiparo vanditvā tathā katvā āgatassa hatthino piṭṭhiyaṃ nisīditvā kaṇṇe mantayi – “ahaṃ kosambiyāṃ pūrantappaṃ putto, pettikaṃ me rajjaṃ gaṇhitvā dehi sāmī”ti. So taṃ sutvā “anekāni hatthisahassāni sannipatantū”ti hatthiravaṃ ravi, anekāni hatthisahassāni sannipatimsu. Puna “jiṇṇā hatthī paṭikkamantū”ti hatthiravaṃ ravi, jiṇṇā hatthī paṭikkamimsu. Puna “atitaruṇā hatthī nivattantū”ti hatthiravaṃ ravi, tepi nivattimsu. So anekehi yūthahatthisahasseheva parivuto paccantagāmaṃ patvā “ahaṃ raṇṇo putto, sampattim patthayamānā mayā saddhiṃ āgacchantū”ti āha. “Tato paṭṭhāya manussānaṃ saṅghaṃ karonto gantvā nagaraṃ parivāretvā ‘yuddhaṃ vā me detu, rajjaṃ vā’”ti sāsanaṃ pesesi. Nāgarā āhaṃsu – “mayāṃ dvepi na dassāma. Amhākañhi devī garugabbhā hatthiliṅgasakuṇena nītā, tassā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā mayāṃ na jānāma. Yāva tassā pavattim na suṇāma. Tāva neva yuddhaṃ dassāma, na rajja”nti. Tadā kira taṃ pavenirajjaṃ ahoṣi. Tato kumāro “ahaṃ tassā putto”ti vatvā senāpatiādīnaṃ nāmāni kathetvā tathāpi asaddahantānaṃ kambalaṇca muddikaṇca dassesi. Te kambalaṇca muddikaṇca saṅjānitvā nikkaṅkhā hutvā dvāraṃ vivaritvā taṃ rajje abhisiñcimsu. Ayaṃ tāva utenassa uppatti.

Allakappaṭṭhe pana dubbhikkhe jīvitum asakkonto eko kotuhaliko nāma manusso kāpiṃ nāma taruṇaputtaṇca kāliṃ nāma

<p>bhariaña ādāya “kosambim gantvā jīvissāmī”ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhami. “Ahivātarogena mahājane marante disvā nikkhamī”ti vadantiyeva. Te gacchantā pātheyye parikkhīṇe khudābhībhitā dārakaṃ vahitūṃ nāsakkhimsu. Atha sāmiko pajāpatim āha – “bhadde, mayaṃ jīvantā puna puttāṃ labhissāma, chaḍḍetvā naṃ gacchāma”ti. Mātu hadayaṃ nāma mudukaṃ hoti. Tasmā sā āha – “nāhaṃ jīvantameva puttāṃ chaḍḍetūṃ sakkhissāmī”ti. “Atha kiṃ karomā”ti? “Vārena naṃ vahāmā”ti. Mātā attano vāre pupphadāmaṃ viya naṃ ukkhipitvā ure nipajjāpetvā añkena vahitvā pituno deti. Tassa taṃ gahetvā gamanakāle chātakatopi balavatarā vedanā uppajji. So punappunaṃ āha – “bhadde, mayaṃ jīvantā puttāṃ labhissāma, chaḍḍema na”nti. Sāpi punappunaṃ paṭikkhipitvā paṭivacanaṃ nādāsi. Dārako vārena parivattiyamāno kilanto pitu hatthe niddāyi. So tassa niddāyanabhāvaṃ ñatvā mātaraṃ purato katvā ekassa gacchassa heṭṭhā paṇṇasanthare taṃ nipajjāpetvā pāyāsi. Mātā nivattitvā oloketi puttāṃ adisvā, “sāmi, kuhiṃ me putto”ti pucchi. “Ekassa me gacchassa heṭṭhā nipajjāpito”ti. “Sāmi, mā maṃ nāsaya, puttāṃ vinā jīvitūṃ na sakkhissāmi, ānehi me putta”nti uraṃ paharitvā paridevi. Atha naṃ nivattitvā ānesi. Puttopi antarāmagge mato hoti. Iti so ettake thāne puttāṃ chaḍḍetvā tassa nissandena bhavantare satta vāre chaḍḍito. “Pāpakammaṃ nāmetāṃ appaka”nti na avamaññitabbam.</p> <p>Te gacchantā ekaṃ gopālakulaṃ pāpuṇimsu. Taṃ divasaṅca gopālakassa dhenumaṅgalaṃ hoti. Gopālakassa gehe nibaddhaṃ eko paccekabuddho bhuñjati. So taṃ bhojetvā maṅgalamakāsi. Bahu pāyāso paṭiyatto hoti. Gopālako te āgate disvā, “kuto āgatathā”ti pucchitvā sabbam pavattim sutvā mudujātikulo kulaputto tesu anukampaṃ katvā bahukena sappinā pāyāsaṃ dāpesi. Bhariyā “sāmi, tayi jīvante ahampi jīvāmi nāma, dīgharattaṃ ūnodarosi, yāvadatthaṃ bhuñjāhi”ti sappiṅca dadhiṅca tadabhimukhaññeva katvā attanā mandasappinā thokameva bhuñji. Itaro bahū bhuñjitvā sattaṭṭhadivase chātātāya āhāraṇaṃ chinditūṃ nāsakki. Gopālako tesam pāyāsaṃ dāpetvā sayam bhuñjitūṃ ārabhi. Kotuhaliko taṃ oloketo nisiditvā heṭṭhāpīṇe nipannāya sunakhiyā gopālakena vadhetvā diyyamānaṃ pāyāsaṃ piṇḍaṃ disvā “puñña vatāyaṃ sunakhī, nibaddhaṃ evarūpaṃ bhojanaṃ labhati”ti cintesi. So rattibhāge taṃ pāyāsaṃ jīrāpetūṃ asakkonto kālaṃ katvā tassā sunakhiyā kucchimhi nibbatti.</p> <p>Athassa bhariyā sarīrakiccaṃ katvā tasmimyeva gehe bhatim katvā taṇḍulanālim labhitvā pacitvā paccekabuddhassa patte patitthāpetvā, “dāsassa vo pāpuṇātū”ti vatvā cintesi – “mayā idheva vasitūṃ vaṭṭati, nibaddhaṃ, ayyo, idhāgacchati, deyyadhammo hotu vā, mā vā, devasikaṃ vandanti veyyāvaccam karonti cittaṃ pasādentī bahūṃ puññaṃ pasavissāmī”ti. Sā tattheva bhatim karonti vasi. Sāpi sunakhī chaṭṭhe vā sattame vā māse ekameva kukkuraṃ vijāyi. Gopālako tassa ekadhenuyā khīraṃ dāpesi. So na cirasseva vadḍhi. Athassa paccekabuddho bhuñjanto nibaddhaṃ ekaṃ bhattapiṇḍaṃ deti. So bhattapiṇḍaṃ nissāya paccekabuddhe sinehamakāsi. Gopālakopi nibaddhaṃ dve vāre paccekabuddhassupaṭṭhānaṃ yāti. Gacchantopi antarāmagge vālamigaṭṭhāne daṇḍena gacche ca bhūmiṅca paharitvā “susū”ti tikkhattūṃ saddaṃ katvā vālamige palāpeti. Sunakhopi tena saddhim gacchati.</p> <p>So ekadivasam paccekabuddhaṃ āha – “bhante, yadā me okāso na bhavissati, tadā imaṃ sunakhaṃ pesessāmi, tena saññāneva āgaccheyyāthā”ti. Tato paṭṭhāya anokāsadvise, “gaccha, tāta, ayyam ānehi”ti sunakhaṃ pesesi. So ekavacaneneva pakkhanditvā sāmikassa gacchapothanabhūmipothanattāne tikkhattūṃ bhussitvā tena saddena vālamigānaṃ palātabhāvaṃ ñatvā pātova sarīrapaṭijjaganaṃ katvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nisinnassa paccekabuddhassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā paṇṇasāladvāre tikkhattūṃ bhussitvā attano āgatabhāvaṃ jānāpetvā ekamante nipajjati, paccekabuddhe velaṃ sallakkhetvā nikkhante bhussanto purato gacchati. Antarantarā paccekabuddho taṃ vīmaṃsanto aññaṃ maggaṃ paṭipajjati. Athassa purato tiriyam thatvā bhussitvā itaramaggameva naṃ āropeti. Athekadivasam aññaṃ maggaṃ paṭipajjitvā tena purato tiriyam thatvā vāriyamānopi anivattitvā sunakhaṃ pādena paharitvā pāyāsi. Sunakho tassa anivattanabhāvaṃ ñatvā nivāsanaṅca ḍamsitvā ākaḍḍhanto itaramaggameva naṃ āropesi. Evaṃ so tasmim balavasinehaṃ uppādesi.</p> <p>Tato aparabhāge paccekabuddhassa cīvaraṃ jīri. Athassa gopālako cīvaravattāni adāsi. Tamenam paccekabuddho āha – “āvuso, cīvaraṃ nāma ekakena kātūṃ dukkaraṃ, phāsukaṭṭhānaṃ gantvā kāressāmī”ti. “Idheva, bhante, karoṭhā”ti. “Na sakkā, āvuso”ti. “Tena hi, bhante, mā ciraṃ bahi vasitthā”ti. Sunakho tesam kathaṃ suṇantova atṭhāsi, paccekabuddhopi “tiṭṭha, upāsakā”ti gopālakam nivattāpetvā vehāsam abhuggantvā gandhamādanābhimukho pāyāsi. Sunakhassa taṃ</p>		
---	--	--

<p>ākāsena gacchantam disvā bhukkaritvā ʔhitassa tasmim cakkhupatham vijahante hadayam phalivā mato. Tiracchānā kira nāmete ujujātikā honti akuṭilā. Manussā pana aññam hadayena cintenti, aññam mukhena kathenti. Tenevāha – “gahanañhetam, bhante, yadidaṃ manussā, uttānakañhetam, bhante, yadidaṃ pasavo”ti (ma. ni. 2.3).</p> <p>Iti so tāya ujuccittatāya akuṭilatāya kālam katvā tāvatimsabhavane nibbato accharāsahassaparivuto mahāsampattim anubhosi. Tassa kaṇṇamūle mantayantassa saddo soḷasayojanaṭṭhānam pharati, pakatikathāsaddo pana sakalam dasayojanasahassam devanagaram chādeti. Tenevassa “ghosakadevaputto”ti nāmam ahoṣi. “Kissa panesa nissando”ti. Paccekabuddhe pemena bhukkarāṇassa nissando. So tattha na ciram ʔhatvā cavi. Devalokato hi devaputtā āyukkhayena puññakkhayena āhārakkhayena kopenāti catūhi kāraṇehi cavanti.</p> <p>Tattha yena bahum puññakammam katam hoti, so devaloke uppajjitvā yāvatāyukam ʔhatvā uparūpari nibbattati. Evaṃ āyukkhayena cavati nāma. Yena parittam puññam katam hoti, tassa rājakotṭhāgāre pakkhittam ticatunāḷimattam dhaññam viya antarāva tam puññamkḥiyati, antarāva kālam karoti. Evaṃ puññakkhayena cavati nāma. Aparopi kāmaguṇe paribhuñjamāno satisammosena āhāram aparibhuñjivā kilantakāyo kālam karoti. Evaṃ āhārakkhayena cavati nāma. Aparopi parassa sampattim asahanto kujjhivā kālam karoti. Evaṃ kopena cavati nāma.</p> <p>Ayam pana kāmaguṇe paribhuñjanto muṭṭhassati hutvā āhārakkhayena cavi, cavitvā ca pana kosambiyam nagarasobhinyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Sāpi jātadivase “kiṃ eta”nti dāsim pucchitvā, “putto, ayye”ti vutte – “handa, je, imam dārakam kattarasuppe āropetvā saṅkarakūṭe chaḍḍehi”ti chaḍḍāpesi. Nagarasobhiniyo hi dhītarā paṭijagganti, na puttam. Dhītarā hi tāsam pavenī ghaṭiyati. Dārakam kākāpi sunakhāpi parivāretvā nisīdimsu. Paccekabuddhe sinehappabhavassa bhukkarāṇassa nissandena ekopi upagantum na visahi. Tasmim khāne eko manusso bahi nikkhanto tam kākasunakhasannipātam disvā, “kiṃ nu kho eta”nti gantvā dārakam disvā puttasineham paṭilabhitvā “putto me laddho”ti geham nesi. Tadā kosambakasetṭhi rājakulam gacchanto rājanivesanato āgacchantam purohitam disvā, “kiṃ, ācariya, ajja te tithikaraṇanakkhattayogo olokito”ti pucchi. “Āma, mahāsetṭhi, amhākam kiṃ aññam kiccanti? Janapadassa kiṃ bhavissati”ti? “Aññam natthi, imasmim pana nagare ajja jātadāraḷo jettḥakasetṭhi bhavissati”ti. Tadā setṭhino bhariyā garugabbhā hoti. Tasmā so sīgham geham purisam pesesi – “gaccha bhāne, jānāhi nam vijātā vā, no vā”ti. “Na vijāyati”ti sutvā rājānam disvā vegaṇa geham gantvā kāḷim nāma dāsim pakkosivā sahasam datvā, “gaccha je, imasmim nagare upadhāretvā sahasam datvā ajja jātadārakam ganhitvā ehi”ti. Sā upadhārentī tam geham gantvā dārakam disvā, “ayam dāraḷo kadā jāto”ti gahapatānim pucchitvā “ajja jāto”ti vutte, “imam mayham dehī”ti ekakahāpaṇam ādim katvā mūlam vaḍḍhentī sahasam datvā tam ānetvā setṭhino dassesi. Setṭhi “sace me dhītā vijāyissati, tāya nam saddhim nivesetvā setṭhiṭṭhānassa sāmikam karissāmi. Sace me putto vijāyissati, māressāmi na”nti cintevā tam gehe kāresi.</p> <p>Athassa bhariyā katipāhaccayena puttam vijāyi. Setṭhi “imasmim asati mama putto va setṭhiṭṭhānam labhissati, idāneva tam māretum vaṭṭati”ti cintevā kāḷim āmantevā, “gaccha, je, vajato gunnam nikkhamanavelāya vajadvāramajjhe imam tiriyaṃ nipajjāpehi, gāviyo nam madditvā māressanti, madditā madditabhāvam panassa ṇatvā ehi”ti āha. Sā gantvā gopālakena vajadvāre vivaṭamattēyeva tam tathā nipajjāpesi. Gogaṇajettḥako usabho aññasmim kāle sabbapacchā nikkhamantopi tam divasaṃ sabbapaṭhamam nikkhamitvā dārakam catunnam pādānam antare katvā aṭṭhāsi. Anekasatagāviyo usabhassa dve passāni ghaṃsantiyo nikkhamimsu. Gopālakopi “ayam usabho pubbe sabbapacchā nikkhamati, ajja pana sabbapaṭhamam nikkhamitvā vajadvāramajjhe niccalova ʔhito, kiṃ nu kho eta”nti cintevā gantvā tassa hetṭhā nipannam dārakam disvā puttasineham paṭilabhitvā, “putto me laddho”ti geham nesi.</p> <p>Kāḷi gantvā setṭhinā pucchitā tamattham ārocetvā, “gaccha, nam puna sahasam datvā ānehī”ti vuttā sahasam datvā puna ānetvā adāsi. Atha nam āha – “amma, kāḷi imasmim nagare paṇca sakaṭasatāni paccūsakāle utṭhāya vāṇijjāya gacchanti, tvam imam netvā cakkamagge nipajjāpehi, goṇā vā nam maddissanti, cakkā vā chindissanti, pavattim cassa ṇatvā vā āgaccheyyāsi”ti. Sā tam netvā cakkamagge nipajjāpesi. Tadā sākaṭikajettḥako purato ahoṣi. Athassa goṇā tam ʔhānam patvā dhuram chaḍḍesum, punappunam āropetvā pājiyamānāpi purato na gacchimsu. Evaṃ tassa tehi saddhim vāyamantasēva aruṇam utṭhahi. So “kiṃ nāmetam goṇā karimṣū”ti maggam olokento dārakam disvā, “bhāriyam vata me kamma”nti</p>		
---	--	--

cintevā, “putto me laddho”ti tuṭṭhamānaso taṃ gehaṃ nesi.

Kālī gantvā seṭṭhinā pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, naṃ puna sahaṣṣaṃ datvā ānehī”ti vuttā tathā akāsi. Atha naṃ so āha – “idāni naṃ āmakasūnānaṃ netvā gacchantare nipajjāpehi, tathā sunakhādīhi vā khādito, amanussehi vā paḥaṭo marissati, mātāmatabhāvañcassa jānītvāva āgaccheyyāsī”ti. Sā taṃ netvā tathā nipajjāpetvā ekamante aṭṭhāsī. Taṃ sunakho vā kāko vā amanusso vā upasaṅkamtum nāsakkhi. “Nanu cassa neva mātā na pitā na bhātīkādisu koci rakkhitā nāma atthi, ko taṃ rakkhati”ti? Sunakhakāle paccekabuddhe sinehena pavattitabhukkaraṇamattameva taṃ rakkhati. Atheko ajapālako anekasahassā ajā gocaraṃ nento susānapassena gacchati. Ekā ajā paṇṇāni khādamānā gacchantaraṃ pavīṭṭhā dāraḥaṃ disvā jaṇṇukehi ṭhatvā dāraḥaṃ thanaṃ adāsī, ajapālakena “he he”ti sadde katepi na nikkhami. So “yaṭṭhiyā naṃ paharītvā nīharissāmī”ti gacchantaraṃ pavīṭṭho jaṇṇukehi ṭhatvā dāraḥaṃ khīraṃ pāyantim ajim disvā dāraḥaṃ puttāsinehaṃ paṭilabhītvā, “putto me laddho”ti ādāya pakkāmi.

Kālī gantvā seṭṭhinā pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, naṃ puna sahaṣṣaṃ datvā ānehī”ti vuttā tathā akāsi. Atha naṃ āha – “amma kāli, imaṃ ādāya corapapātapabbataṃ abhiruhītvā papāte khīpa, pabbatakucchiyaṃ paṭihañṇamāno khaṇḍākhāṇḍiko hutvā bhūmiyaṃ patissati, matāmatabhāvañcassa ṇatvāva āgaccheyyāsī”ti. Sā taṃ tathā netvā pabbatamatthake ṭhatvā khīpi. Taṃ kho pana pabbatakucchiṃ nissāya mahāvelugumbo pabbatānusāreṇeva vaḍḍhi, tassa matthakaṃ ghanajāto jīṇjukagumbo avatthari. Dāraḥaṃ patanto kojavake viya tasmim pati. Taṃ divasañca naḥakārajēṭṭhakassa velubali patto hoti. So puttena saddhim gantvā taṃ velugumbaṃ chindītum ārabhi. Tasmim calante dāraḥaṃ saddamakāsi. So “dāraḥasaddo viyā”ti ekena passena abhiruhītvā taṃ disvā, “putto me laddho”ti tuṭṭhacitto ādāya gato.

Kālī seṭṭhissa santikaṃ gantvā tena pucchitā taṃ pavattiṃ ācikkhitvā, “gaccha, naṃ puna sahaṣṣaṃ datvā ānehī”ti vuttā tathā akāsi. Seṭṭhino idañcīdañca karontasseva dāraḥaṃ vaḍḍhito “ghosako”tvevassa nāmaṃ ahosi. So seṭṭhino akkhiṃhi kaṇṭako viya khāyi, ujukaṃ taṃ oloketumpi na visati. Athassa māraṇūpāyaṃ cintento attano saḥāyakassa kumbhakāraṃ santikaṃ gantvā, “kadā tvaṃ āvāpaṃ ālimpessāsī”ti pucchītvā – “sve”ti vutte, “tena hi idaṃ sahaṣṣaṃ gahetvā mama ekaṃ kammaṃ karohī”ti āha. “Kiṃ, sāmī”ti? “Eko me avajātaputto atthi, taṃ tava santikaṃ pesessāmi, atha naṃ gahetvā gabbhaṃ paveṣetvā tikhiṇāya vāsīyā khaṇḍākhāṇḍikaṃ chindītvā cāṭiyaṃ pakkhipītvā āvāpe paceyyāsī, idaṃ te sahaṣṣaṃ saccakārasadisam. Uttariṃ pana te kattabbayuttakaṃ pacchā karissāmī”ti. Kumbhakāro “sādhū”ti sampaṭicchi. Seṭṭhi punadivase ghosakaṃ pakkosītvā, “hiyyo mayā kumbhakāro ekaṃ kammaṃ āṇatto, ehi, tvaṃ tassa santikaṃ gantvā evaṃ vadehi – “hiyyo kira me pitarā āṇattaṃ kammaṃ nipphādehī”ti pahīṇi. So “sādhū”ti agamāsī. Taṃ tathā gacchantam itaro seṭṭhino putto dāraḥeḥi saddhim guḥaṃ kīlanto disvā taṃ pakkosītvā, “kuhiṃ gacchasi bhātīkā”ti pucchītvā “pitu sāsaṇaṃ gahetvā kumbhakāraṃ santikaṃ”nti vutte “ahaṃ tathā gamissāmi. Ime maṃ dāraḥā bahum lakkhaṃ jiniṃsu, taṃ me paṭijjīnitvā dehi”ti āha. “Ahaṃ pitu bhāyāmī”ti. “Mā bhāyi, bhātīka, ahaṃ taṃ sāsaṇaṃ harissāmi. Bahūhi jito, yāvāhaṃ āgacchāmi, tāva me lakkhaṃ paṭijjīnā”ti.

Ghosako kira guḥakīlāya cheko, tena naṃ evaṃ nibandhi. Sopi taṃ “tena hi gantvā kumbhakāraṃ vadehi – “pitarā kira me hiyyo ekaṃ kammaṃ āṇattaṃ, taṃ nipphādehī”ti vatvā uyyojesi. So tassa santikaṃ gantvā tathā avaca. Atha naṃ kumbhakāro seṭṭhinā vuttaniyāmeṇeva māretvā āvāpe khīpi. Ghosakopi divasabhāgaṃ kīlītvā sāyanhasamaye gehaṃ gantvā “kiṃ, tāta, na gatosī”ti vutte attano agatakāraṇaṃ kaniṭṭhassa gatakāraṇaṃ ārocesi. Taṃ sutvā seṭṭhi “ahaṃ dhī”ti mahāviraṇaṃ viravitvā sakalasaṇīre pakkuthitalohito viya hutvā, “ambho, kumbhakāra, mā maṃ nāsayi, mā maṃ nāsayī”ti bāhā paggayha kandanto tassa santikaṃ agamāsī. Kumbhakāro taṃ tathā āgacchantam disvā, “sāmī, mā saddaṃ kari, kammaṃ te nipphanna”nti āha. So pabbatena viya mahantena sokena avatthaṭo hutvā anappakaṃ domanassaṃ paṭisaṃvedesi. Yathā taṃ appaduṭṭhassa padussamāno. Tenāha bhagavā –

“Yo daṇḍena adaṇḍesu, appaduṭṭhesu dussati;

Dasannamañṇataraṃ ṭhānaṃ, khippameva nigacchati.

“Vedanaṃ pharusam jāniṃ, sarīrassa ca bhedanam;

Garukaṃ vāpi ābādhaṃ, cittakkhepañca pāpuṇe.

<p>“Rājato vā upasaggaṃ, abbhakkhānañca dāruṇaṃ; Parikkhayañca nāfinaṃ, bhogañca pabhaṅguraṃ. “Atha vāssa agārāni, agga dāhatai pāvako; Kāyassa bhedā duppañño, nirayaṃ sopapajjati”ti. (dha. pa. 137-140); Evaṃ santepi puna naṃ seṭṭhi ujukaṃ oloketuṃ na sakkoti. “Kinti naṃ māreyya”nti cintento, “mama gāmasate āyuttakassa santikaṃ pesetvā māressāmī”ti upāyaṃ disvā, “ayaṃ me avajātaputto, imaṃ māretvā vaccakūpe khipatu, evaṃ kate ahaṃ mātulassa kattabbayuttakaṃ pacchā jānissāmī”ti tassa paṇṇaṃ likhitvā, “tāta ghosaka, amhākaṃ gāmasate āyuttako atthi, imaṃ paṇṇaṃ haritvā tassa dehī”ti vatvā paṇṇaṃ tassa dussante bandhi. So pana akkharasamayaṃ na jānāti. Daharakā lato paṭṭhāya hi naṃ mārāpentova seṭṭhi māretuṃ nāsakkhi, kiṃ akkharasamayaṃ sikkhāpessati? Iti so attano mārāpanapaṇṇameva dussante bandhitvā nikkhamanto āha – “pātheyyaṃ me, tāta, natthī”ti. “Pātheyyena te kammaṃ natthi, antarāmagge ‘asukagāme nāma mamasahāyako seṭṭhi atthi, tassa ghare pātaraṃ katvā purato gacchāhi”ti. So “sādhū”ti pitaraṃ vanditvā nikkhanto taṃ gāmaṃ patvā seṭṭhissa gharaṃ pucchitvā gantvā seṭṭhi jāyaṃ passi. “Tvaṃ kuto āgato”ti ca vutte, “antonagarato”ti āha. “Kassa puttosi”ti? “Tumhākaṃ sahāyakaseṭṭhino, amma”ti. “Tvaṃsi ghosako nāma”ti? “Āma, amma”ti. Tassā saha dassaneneva tasmim puttasineho uppajji. Seṭṭhino panekā dhītā atthi pannarasasoḷasavassuddesikā abhirūpā pāsādikā, taṃ rakkhituṃ ekameva pesanakārikaṃ dāsiṃ datvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale sirigabbhe vasāpentī. Seṭṭhidhītā tasmim khane taṃ dāsiṃ antarāpanaṃ pesesi. Atha naṃ seṭṭhi jāyā disvā, “kuhiṃ gacchasi”ti pucchitvā, “āyadhītāya pesanena”ti vutte “ito tāva ehi, tiṭṭhatu pesanaṃ, puttassa me piṭṭhakaṃ attharivā pāde dhovivā telāṃ makkhitvā sayanaṃ attharivā dehi, pacchā pesanaṃ karissasi”ti āha. Sā tathā akāsi. Atha naṃ cirenāgataṃ seṭṭhidhītā santajjesi. Atha naṃ sā āha – “mā me kujjhi, seṭṭhiputto ghosako āgato, tassa idañcidañca katvā tattha gantvā āgatāmi”ti. Seṭṭhidhītāya “seṭṭhiputto ghosako”ti nāmaṃ sutvāva pemaṃ chaviyādini chinditvā atthimiṇṇaṃ āhacca thitaṃ. Kotuhalakālasmiñhi sā tassa pajāpati hutvā nālikodanaṃ paccekabuddhassa adāsi, tassānubhāvenāgantvā imasmim seṭṭhikule nibbattā. Iti taṃ so pubbasineho avattharivā gaṇhi. Tenāha bhagavā – “Pubbeva sannivāsena, paccuppannahitena vā; Evaṃ taṃ jāyate pemaṃ, uppalaṃva yathodake”ti. (jā. 1.2.174); Atha naṃ pucchi – “kuhiṃ so, amma”ti? “Sayane nipanno niddāyati”ti. “Atthi panassa hatthe kiñcī”ti? “Dussante paṇṇaṃ atthī”ti. Sā “kiṃ paṇṇaṃ nu kho eta”nti tasmim niddāyante mātāpitūnaṃ aññavihitatāya apassantānaṃ otarivā samīpaṃ gantvā taṃ paṇṇaṃ mocetvā ādāya attano gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya vātapānaṃ vivarivā akkharasamaye kusalatāya paṇṇaṃ vācetvā, “aho vata bālo, attano maraṇapaṇṇaṃ dussante bandhitvā vicarati, sace mayā na diṭṭhaṃ assa, natthissa jīvita”nti taṃ paṇṇaṃ phāletvā seṭṭhissa vacanena aparaṃ paṇṇaṃ likhi – “ayaṃ mama putto ghosako nāma, gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā imassa janapadaseṭṭhino dhītārā saddhiṃ maṅgalaṃ katvā attano vasanagāmassa majjhe dvibhūmakaṃ gehaṃ kāretvā pākāraparikkhepena ceva purisaguttiyā ca susaṃvihitārakkhaṃ karotu, mayhañca ‘idañcidañca mayā kata’nti sāsanaṃ pesetu, evaṃ kate ahaṃ mātulassa kattabbayuttakaṃ pacchā jānissāmī”ti, likhitvā ca pana saṅgharivā otarivā dussanteyevassa bandhi. So divasabhāgaṃ niddāyitvā utthāya bhujjivā pakkāmi. Punadivase pātova taṃ gāmaṃ gantvā āyuttakaṃ gāmakiccaṃ karontaṃyeva passi. So taṃ disvā, “kiṃ, tāta”ti pucchi. “Pitārā me tumhākaṃ paṇṇaṃ pesita”nti. “Kiṃ paṇṇaṃ, tāta, āharā”ti paṇṇaṃ gahetvā vācetvā tuṭṭhamānaso “passatha, bho, mama sāmīno mayi sinehaṃ katvā jeṭṭhaputtassa me maṅgalaṃ karotū”ti mama santikaṃ paṇṇi. “Sīghaṃ dāruādini āharathā”ti gahapatike vatvā gāmamajjhe vuttapakāraṃ gehaṃ kārāpetvā gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā janapadaseṭṭhino santikā dhītaraṃ ānetvā maṅgalaṃ katvā seṭṭhissa sāsanaṃ paṇṇi “idañcidañca mayā kata”nti. Taṃ sutvā seṭṭhino “yaṃ kāremi, taṃ na hoti; yaṃ na kāremi, tadeva hoti”ti mahantaṃ domanassaṃ uppajji. Puttasokena saddhiṃ so soko ekato hutvā kucchidāhaṃ uppādetvā atisāraṃ janesi. Seṭṭhidhītāpi “sace koci seṭṭhino santikā āgacchati, mama akathetvā seṭṭhiputtassa paṭhamataraṃ mā kathayitthā”ti jane āṇāpesi. Seṭṭhipi kho “dāni taṃ duṭṭhaputtaṃ mama</p>		
---	--	--

sāpateyyassa sāmikaṃ na karissāmi”ti cintevā ekaṃ āyuttakaṃ āha – “mātula, puttaṃ me datṭhukāmomhi, ekaṃ pādāmūlikaṃ pesetvā mama puttaṃ pakkosāpehi”ti. So “sādhū”ti vatvā paṇṇaṃ datvā ekaṃ purisaṃ pesesi. Setṭhidhītāpi tassa āgantvā dvāre thitabhāvaṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā, “kiṃ, tāta”ti pucchi. So āha – “setṭhi gilāno, puttaṃ passitūṃ pakkosāpesi, ayye”ti. “Kiṃ, tāta, balavā, dubbalo”ti? “Balavā tāva, āhāraṃ bhuñjatiyeva, ayye”ti. Sā setṭhiputtaṃ ajānāpetvāva tassa nivesanañca paribbayañca dāpetvā “mayā pesitakāle gamissasi, acchassu tāvā”ti āha. Setṭhi puna āyuttakaṃ avaca, “kiṃ, mātula, na te mama puttassa santikaṃ pahita”nti? “Pahitaṃ, sāmi, gatapuriso na tāva eti”ti. “Tena hi puna aparaṃ pesehi”ti. So pesesi. Setṭhidhītā tasmimpi tatheva paṭipajji. Atha setṭhino rogo balavā jāto, ekaṃ bhājanaṃ pavisati, ekaṃ nikkhamati. Puna setṭhi āyuttakaṃ pucchi – “kiṃ, mātula, na te mama puttassa santikaṃ pahita”nti? “Pahitaṃ, sāmi, gatapuriso na tāva eti”ti. “Tena hi puna aparaṃ pesehi”ti. So pesesi. Setṭhidhītā tatiyavāre āgatampi taṃ pavattim pucchi. So “bālḥagilāno, ayye, setṭhi āhāraṃ pacchinditvā maccuparāyaṇo jāto, ekaṃ bhājanaṃ nikkhamati, ekaṃ pavisati”ti āha. Setṭhidhītā “idāni gantuṃ kālo”ti setṭhiputtassa “pitā te kira gilāno”ti ārocetvā “kiṃ vadesi bhadde”ti vutte “aphāsukamassa, sāmi”ti āha. “Idāni kiṃ kātappa”nti. Sāmi? “Gāmasatato vuṭṭhānakapaṇṇākāraṃ ādāya gantvā passissāma na”nti. So “sādhū”ti paṇṇākāraṃ āharāpetvā sakāṭehi ādāya pakkāmi. Atha naṃ sā “pitā te dubbalo, ettakaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā gacchantānaṃ papañco bhavissati, etaṃ nivattāpehi”ti vatvā taṃ sabbam attano kulagehaṃ pesetvā puna taṃ āha – “sāmi, tvaṃ attano pitu pādapasse tiṭṭheyyāsi, ahaṃ ussīsakapasse thassāmi”ti. Gehaṃ pavisamānāyeva ca “gehassa purato ca pacchato ca ārakkhaṃ gaṇhathā”ti attano purise ānāpesi. Pavitṭhakāle pana setṭhiputto pitu pādapasse atṭhāsi, itarā ussīsakapasse. Tasmim khane setṭhi uttānako nipanno hoti. Āyuttako pana tassa pāde parimajjanto “putto te, sāmi, āgato”ti āha. “Kuhim so”ti? “Esa pādāmūle thito”ti. Atha naṃ disvā āyakkamikaṃ pakkosāpetvā, “mama gehe kittakaṃ dhana”nti pucchi. “Sāmi, dhanasseva cattālisakoṭiyo, upabhogaparibhogabhaṇḍānaṃ pana vanaḡamakkhettadvipadacatuppadayānavāhanānañca ayañca ayañca paricchedo”ti vutte, “ahaṃ ettakaṃ dhanaṃ mama puttassa ghosakassa na demī”ti vattukāmo “demī”ti āha. Taṃ sutvā setṭhidhītā “ayaṃ puna kathento aññaṃ kiñci katheyyā”ti cintevā sokāturā viya kese vikiritvā rodamañā “kiṃ nāmetaṃ, tāta, vadetha, idampi nāma vo vacanaṃ suṇoma, alakkhikā vatamhā”ti vatvā matthakena naṃ uramajjhe paharantī patitvā yathā puna vattum na sakkoti, tathāssa uramajjhe matthakena ghaṃsentī ārodanaṃ dassesi. Setṭhi taṃkhaṇaṇṇeva kālamakāsi. “Setṭhi mato”ti gantvā utenassa rañño ārocayimsu. Rājā tassa sarīrakiccaṃ kārapetvā, “atthi panassa putto vā dhītā vā”ti pucchi. “Atthi, deva, ghosako nāma tassa putto, sabbam sāpateyyaṃ tassa niyyādetvāva mato, devā”ti. Rājā aparabhāge setṭhiputtaṃ pakkosāpesi. Tasmīna divase devo vassi. Rājāṅgaṇe tattha tattha udakaṃ saṇṭhāti. Setṭhiputto “rājānaṃ passissāmi”ti pāyāsi. Rājā vātapānaṃ vivaritvā taṃ āgacchantaṃ olokeno rājāṅgaṇe udakaṃ laṅghitvā āgacchantaṃ disvā āgantvā vanditvā thitaṃ “tvaṃ ghosako nāma, tāta”ti pucchitvā “āma, devā”ti vutte “pitā me matoti mā soci, tava pettikaṃ setṭhiṭṭhānaṃ tuyhameva dassāmi”ti taṃ samassāsetvā “gaccha, tāta”ti uyyojesi. Rājā gacchantañca naṃ oloketova atṭhāsi. So āgamanakāle laṅghitaṃ udakaṃ gamanakāle otarivā saṇikaṃ agamāsi. Atha naṃ rājā tatova pakkosāpetvā, “kiṃ nu kho, tāta, tvaṃ mama santikaṃ āgacchantaṃ udakaṃ laṅghitvā āgamma gacchantaṃ otarivā saṇikaṃ gacchasi”ti pucchi. “Āma, deva, ahaṃ tasmim khane kumārako, kīḷanakālo nāma, so idāni pana me devena thānantaraṃ paṭissutaṃ. Tasmā yathā pure acaritvā idāni sannisinnena hutvā caritūṃ vaṭṭatī”ti. Taṃ sutvā rājā “dhitimāyaṃ puriso, idānevassa thānantaraṃ dassāmi”ti pitarā bhuttaṃ bhogaṃ datvā sabbasatena setṭhiṭṭhānaṃ adāsi. So rathe thātvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi. Olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati. Setṭhidhītā kālīdāsiyā saddhiṃ mantayamānā nisinnā “amma kālī, puttassa te ettikā sampatti maṃ nissāya uppannā”ti āha. “Kiṃ kāraṇā, amma”ti? “Ayañhi attano maraṇapaṇṇaṃ dussante bandhitvā amhākaṃ gharaṃ āgato, athassa mayā taṃ paṇṇaṃ phāletvā mayā saddhiṃ maṅgalakaraṇatthāya aññaṃ paṇṇaṃ likhitvā ettakaṃ kālaṃ tattha ārakkho kato”ti. “Amma, tvaṃ ettakaṃ passasi, imaṃ pana setṭhi daharakālo paṭṭhāya māretukāmo māretuṃ nāsakkhi, kevalaṃ imaṃ nissāya bahuṃ dhanaṃ khiyī”ti. “Amma, atibhāriyaṃ vata setṭhinā kata”nti. Nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā gehaṃ pavisantaṃ pana naṃ disvā, “ayaṃ ettikā sampatti

maṃ nissāya uppannā”ti hasitaṃ akāsi. Atha naṃ seṭṭhiputto disvā, “kiṃ kāraṇā hasī”ti pucchi. “Ekaṃ kāraṇaṃ nissāya”ti. “Kathehi na”nti? “Sā na kathesi”. So “sace na kathessasi, dvidhā taṃ chindissāmi”ti tajjetvā asim nikkacchi. Sā “ayaṃ ettikā sampatti tayā maṃ nissāya laddhāti cintetvā hasita”nti āha. “Yadi mama pitarā attano santakaṃ mayham niyyāditaṃ, tvaṃ ettha kiṃ hosī”ti? So kira ettakaṃ kālaṃ kiñci na jānāti, tenassā vacanaṃ na saddahi. Athassa sā “tumhākaṃ pitarā maraṇapaṇṇaṃ datvā pesitā, tumhe mayā idañcidañca katvā rakkhitā”ti sabbaṃ kathesi. “Tvaṃ abhūtaṃ kathesi”ti asaddahanto “mātaraṃ kāliṃ pucchissāmi”ti cintetvā “evaṃ kira, amma”ti. “Āma, tāta, daharakā lato paṭṭhāya taṃ māretukāmo māretuṃ asakkonto taṃ nissāya bahuṃ dhanam khīyi, sattu suttānesu tvaṃ maraṇato mutto, idāni bhogagāmato āgamma sabbasatena saddhim seṭṭhiṭṭhānaṃ patto”ti. So taṃ sutvā “bhāriyaṃ vata kammaṃ, evarūpā kho pana maraṇā muttassa mama pamāda jīvitam jīvitum ayuttaṃ, appamatto bhavissāmi”ti cintetvā devasikaṃ sahasaṃ vissajjetvā addhikapaṇṇādīnaṃ dānaṃ paṭṭhapesi. Mitto nāmassa kuṭumbiko dānabyāvaṭo ahoṣi. Ayaṃ ghosakasetṭhino uppatti.

Tasmim pana kāle bhaddavatīnagare bhaddavatiyasetṭhi nāma ghosakasetṭhino aditṭhapubbasahāyako ahoṣi.

Bhaddavatīnagarato āgatānaṃ vāñjānaṃ santike ghosakasetṭhi bhaddavatiyasetṭhino sampattiṇca vayappadesaṇca sutvā tena saddhim saḥāyabhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Bhaddavatiyasetṭhipi kosambito āgatānaṃ vāñjānaṃ santike ghosakasetṭhino sampattiṇca vayappadesaṇca sutvā tena saddhim saḥāyabhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Evaṃ te aññamaññaṃ aditṭhapubbasahāyaka hutvā vasiṃsu. Aparabhāge bhaddavatiyasetṭhino gehe ahivātarogo patito. Tasmim patite paṭṭhamaṃ makkhikā maranti, tato anukkameneva kiṭṭhā mūsikā kukkuṭā sūkarā gāvo dāsī dāsā sabbapacchā gharamānusakāpi maranti. Tesu ye bhittim bhinditvā palāyanti, te jīvitam labhanti, tadā pana seṭṭhi ca bhariya ca dhītā cassa tathā palāyitvā ghosakasetṭhim passituṃ patthentā kosambimaggam paṭipajjimsu. Te antarāmaggeyeva khīnapātheyyā vātāpena ceva khuppipāsāhi ca kilantasarīrā kicchena kosambim patvā udakaphāsukaṭṭhāne ṭhatvā natvā nagaradvāre ekaṃ sālāṃ pavasiṃsu.

Tato seṭṭhi bhariyaṃ āha – “bhadde, iminā nīhārena gacchantā vijātamātuyāpi amanāpā honti, saḥāyako kira me addhikapaṇṇādīnaṃ devasikaṃ sahasaṃ vissajjetvā dānaṃ dāpesi. Tattha dhītaraṃ pesetvā āhāraṃ āharāpetvā ekāhaṃ dvīhaṃ idheva sarīraṃ santappetvā saḥāyakaṃ passissāmi”ti. Sā “sādhu, sāmi”ti. Te sālāyameva vasiṃsu. Punadvase kāle ārocite kapaṇaddhikādīsū āhāratthāya gacchantesu mātāpitaro, “amma, gantvā amhākaṃ āhāraṃ āharā”ti dhītaraṃ pesayiṃsu. Mahābhogakulassa dhītā vipattiyā acchinnalajjitāya alajjamānā pātim gahetvā kapaṇajanena saddhim āhāratthāya gantvā “kati paṭivise gaṇhissasi, amma”ti puṭṭhā ca pana “tayo”ti āha. Athassā tayo paṭivise adāsi. Tāya bhatte āhaṭe tayopi ekato bhuñjituṃ nisīdiṃsu.

Atha mātādhītaro seṭṭhim āhaṃsu – “sāmi, vipatti nāma mahākulānampi uppajjati, mā amhe oloketvā bhuñja, mā cintayī”ti.

Iti naṃ nānappakārehi yācitvā bhojesuṃ. So bhuñjitvā āhāraṃ jīrāpetuṃ asakkonto aruṇe uggacchante kālamakāsi.

Mātādhītaro nānappakārehi paridevitvā rodiṃsu. Kumārikā punadvase rodamānā āhāratthāya gantvā, “kati paṭivise gaṇhissasi”ti vuttā, “dve”ti vatvā āhāraṃ āharitvā mātaraṃ yācitvā bhojesi. Sāpi tāya yāciyamānā bhuñjitvā āhāraṃ jīrāpetuṃ asakkontī taṃ divasameva kālamakāsi. Kumārikā ekikāva roditvā paridevitvā tāya dukkhuppattiyā ativiya sañjātachātakadukkhā punadvase yācakehi saddhim rodantī āhāratthāya gantvā, “kati paṭivise gaṇhissasi, amma”ti vuttā

“eka”nti āha. Mittakuṭumbiko taṃ tayo divase bhattaṃ gaṇhantiṃ sañjānāti, tena taṃ “apehi nassa, vasali, ajja tava kucchippamāṇaṃ aññāsī”ti āha. Hirottappasampannā kuladhītā paccorasmiṃ sattipahāraṃ viya vaṇe khārodakasecanakaṃ viya ca patvā “kiṃ, sāmi”ti āha. “Tayā pure tayo koṭṭhāsā gahitā, hiyyo dve, ajja ekaṃ gaṇhāsī. Ajja te attano kucchippamāṇaṃ nāta”nti. “Mā maṃ, sāmi, attanova atthāya gaṇhī”ti maññitthā”ti. “Atha kasmā evaṃ gaṇhī”ti? “Pure tayo janā ahumha, sāmi, hiyyo dve, ajja ekikāva jātāmhī”ti. So “kena kāraṇenā”ti pucchitvā ādito paṭṭhāya tāya kathitaṃ sabbaṃ pavattim sutvā assūni sandhāretuṃ asakkonto sañjātabalavadomanasso hutvā, “amma, evaṃ sante mā cintayī, tvaṃ bhaddavatiyasetṭhino dhītā ajjakā lato paṭṭhāya mama dhītāyeva nāma”ti vatvā sīse cumbitvā gharaṃ netvā attano jetṭhadhituṭṭhāne ṭhapesi.

Sā dānagge uccāsaddaṃ mahāsaddaṃ sutvā, “tāta, kasmā etaṃ janaṃ nissaddaṃ katvā dānaṃ na dethā”ti āha. “Na sakkā kātuṃ, amma”ti. “Sakkā, tāta”ti. “Kathaṃ sakkā, amma”ti? “Tāta dānaggaṃ parikkhipitvā ekekasēva pavēsanappamāneṇa dve dvārāni yojetvā, ‘ekena dvāreṇa pavisitvā ekena nikkhamathā’ti vadetha, evaṃ nissaddā hutvāva gaṇhissanti”ti. So taṃ sutvā, “bhaddakova, amma, upāyo”ti tathā kāresi. Sāpi pubbe sāmā nāma. Vatiyā pana kārītattā sāmāvatī nāma jāta. Tato paṭṭhāya dānagge kolāhalaṃ pacchindī. Ghosakaseṭṭhi pubbe taṃ saddaṃ suṇanto “mayhaṃ dānagge saddo”ti tussati. Dvīhatīhaṃ pana saddaṃ asuṇanto mittakuṭumbikaṃ attano upaṭṭhānaṃ āgataṃ pucchi – “diyyati kapaṇaddhikādīnaṃ dāna”nti? “Āma, sāmī”ti. “Atha kiṃ dvīhatīhaṃ saddo na suyyati”ti? “Yathā nissaddā hutvā gaṇhanti, tathā me upāyo kato”ti. “Atha pubbeva kasmā nākāsī”ti? “Ajānanatāya, sāmī”ti. “Idāni kathaṃ te ñāto”ti? “Dhītarā me akkhāto, sāmī”ti. Mayhaṃ aviditā “tava dhīta nāma atthī”ti. So ahivātaroguppattito paṭṭhāya sabbhaṃ bhaddavatiyasetṭhino pavattim ācikkhitvā tassā attano jeṭṭhadhītuṭṭhāne ṭhapitabhāvaṃ ārocesi. Atha naṃ seṭṭhi “evaṃ sante mama kasmā na kathesi, mama sahāyakassa dhīta mama dhīta nāmā”ti taṃ pakkosāpetvā pucchi – “amma, seṭṭhino dhītasī”ti? “Āma, tāta”ti. “Tena hi mā cintayi, tvaṃ mama dhītasī”ti taṃ sīse cumbitvā parivāratthāya tassā pañca itthisatāni datvā taṃ attano jeṭṭhadhītuṭṭhāne ṭhapesi.

Athekadivasāṃ tasmim nagare nakkhattaṃ saṅghuṭṭhaṃ hoti. Tasmim pana nakkhatte bahi anikkhamanakā kuladhītaropi attano parivāreṇa saddhim padasāva nadiṃ gantvā nhāyanti. Tasmā taṃ divasaṃ sāmāvatīpi pañcahi itthisatehi parivāritā rājaṅgaṇeṇeva nhāyitum agamāsī. Uteno sīhapaṅjare ṭhito taṃ disvā “kassimā nātakitthiyo”ti pucchi. “Na kassaci nātakitthiyo, devā”ti. “Atha kassa dhītarō”ti? “Ghosakaseṭṭhino dhīta deva, sāmāvatī nāmesā”ti. So disvāva uppannasineho seṭṭhino sāsaṇaṃ pāhesi – “dhītarāṃ kira me pesetū”ti. “Na pesemi, devā”ti. “Mā kira evaṃ karotu, pesetuyevā”ti. “Mayaṃ gahapatikā nāma kumārīkaṇaṃ pothetvā vihetetvā kaḍḍhanabhayena na dema, devā”ti. Rājā kujjhivā gehaṃ lañchāpetvā seṭṭhiṇca bhariyaṇca hatthe gahetvā bahi kārāpesi. Sāmāvatī, nhāyitvā āgantvā gehaṃ pavisitum okāsaṃ alabhanti, “kiṃ etaṃ, tāta”ti pucchi. “Amma, rājā tava kāraṇā pahīni. Atha ‘na mayaṃ dassāmā’ti vutte gharaṃ lañchāpetvā amhe bahi kārāpesi”ti. “Tāta, bhāriyaṃ vo kammaṃ kataṃ, rañña nāma pahite ‘na, demā’ti avatvā ‘sace me dhītarāṃ saparivāraṃ gaṇhatha, demā’ti vattabbaṃ bhaveyya, tāta”ti. “Sādhu, amma, tava ruciyā sati evaṃ karissāmī”ti rañño tathā sāsaṇaṃ pāhesi. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā taṃ saparivāraṃ ānetvā abhisiñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sesā tassāyeva parivāritthiyo ahesuṃ. Ayaṃ sāmāvatīyā uppatti.

Utenassa pana aparāpi vāsuladattā nāma devī ahosi caṇḍapajjotassa dhīta. Ujjeniyañhi caṇḍapajjoto nāma rājā ahosi. So ekadivasāṃ uyyānato āgacchanto attano sampattiṃ oloketvā, “atthi nu kho aññassapi kassaci evarūpā sampatti”ti vatvā taṃ sutvā manussehi “kiṃ sampatti nāmesā, kosambiyaṃ utenassa rañño atimahaṭī sampati”ti vutte rājā āha – “tena hi gaṇhissāma na”nti? “Na sakkā so gahetu”nti. “Kiñci katvā gaṇhissāmayevā”ti? “Na sakkā devā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “So hatthikantaṃ nāma sippaṃ jānāti, mantaṃ parivattetvā hatthikantavīṇaṃ vādentō nāge palāpetipi gaṇhāti. Hatthivāhanaṃ sampanno tena sadiso nāma natthī”ti. “Na sakkā mayā so gahetu”nti. “Sace te, deva, ekantena ayaṃ nicchayo, tena hi dāruhatthim kāretvā tassāsannaṭṭhānaṃ pesehi. So hatthivāhanaṃ vā assavāhanaṃ vā sutvā dūrampi gacchati. Tattha naṃ āgataṃ gahetuṃ sakkā bhavissati”ti.

Rājā “attheso upāyo”ti dārumayaṃ yantahatthim kārāpetvā bahi pilotikāhi vethetvā katacittakammaṃ katvā tassa vijite āsannaṭṭhāne ekasmim saratīre vissajjāpesi. Hatthino antokucchiyaṃ satthi purisā aparāparaṃ caṅkamanti, hatthilaṇḍaṃ āharitvā tattha tattha chaḍḍesuṃ. Eko vanacarako hatthim disvā, “amhākaṃ rañño anucchaviko”ti cintetvā, gantvā rañño ārocesi – “deva, mayā sabbaseto kelāsakūṭapaṭibhāgo tumhākaññeva anucchaviko varavāraṇo diṭṭho”ti. Uteno tameva maggadesakaṃ katvā hatthim abhiruyha saparivāro nikkhami. Tassa āgamaṇaṃ ñatvā carapurisā gantvā caṇḍapajjotassa ārocesuṃ. So āgantvā majjhe tucchaṃ katvā ubhosu passesu balakāyaṃ payojesi. Uteno tassāgamaṇaṃ ajānanto hatthim anubandhi. Anto ṭhitamanussā vegena palāpesuṃ. Kaṭṭhahatthī rañño mantaṃ parivattetvā vīṇaṃ vādentassa tantisaddaṃ asuṇanto viya palāyatiyeva. Rājā hatthināgaṃ pāpūṇitum asakkonto assaṃ āruyha anubandhi. Tasmim vegena anubandhante balakāyo ohīyi. Rājā ekakova ahosi. Atha naṃ ubhosu passesu payuttā caṇḍapajjotassa purisā gaṇhitvā attano rañño adamsu.

Athassa balakāyo amittavasam gatabhāvam nātvā bahinagareva khandhāvāram nivevetvā acchi. Caṇḍapajjotopī utenam jivaggāhameva gāhāpetvā ekasmiṃ coragehe pakkhipitvā dvāram pidahāpetvā tayo divase jayapānam pivī. Uteno tatiyadivase ārakkhake pucchi – “kaḥam vo, tāta, rājā”ti? “Paccāmitto me gahito”ti jayapānam pivatī”ti. “Kā nāmesā māṭugāmassa viya tumhākam rañño kiriyā, nanu paṭirājūnam gahetvā vissajjetum vā māretum vā vaṭṭati, amhe dukkham nisidāpetvā jayapānam kira pivatī”ti. Te gantvā tamattham rañño ārocesum. So āgantvā “saccam kira tvam evam vadasi”ti pucchi. “Āma, mahārājā”ti. “Sādhu tam vissajjessāmi, evarūpo kira te manto atthi, tam mayham dassasi”ti. “Sādhu dassāmi, gahaṇasamaye mam vanditvā tam gaṇhāhi. Kiṃ pana tvam vandissasi”ti? “Kyāham tam vandissāmi, na vandissāmi”ti? “Ahampi te na dassāmi”ti. “Evam sante rājānam te karissāmi”ti. “Karoḥi, sarīrassa me issaro, na pana cittassā”ti. Rājā tassa sūragajjitaṃ sutvā, “katham nu kho imam mantam gaṇhissāmi”ti cintetvā, “imam mantam aññaṃ jānāpetum na sakkā, mama dhītarāṃ etassa santike uggaṇhāpetvā aham tassā santike gaṇhissāmi”ti. Atha nam āha – “aññassa vanditvā gaṇhantassa dassasi”ti. “Āma, mahārājā”ti. “Tena hi amhākam ghare ekā khujjā atthi tassā antosāṇiyam vanditvā nisinnāya tvam bahisāṇiyam ṭhitova mantam vācehi”ti. “Sādhu, mahārāja, khujjā vā hotu pīṭhasappi vā, vandantiyā dassāmi”ti. Tato rājā gantvā dhītarāṃ vāsuladattam āha – “amma, eko saṅkhakuṭṭhī anagghamantam jānāti, tam aññaṃ jānāpetum na sakkā. Tvam antosāṇiyam nisiditvā tam vanditvā mantam gaṇha, so bahisāṇiyam ṭhatvā tuyham vācessati. Tava santikā aham tam gaṇhissāmi”ti.

Evam so tesam aññamaññaṃ santhavakaraṇabhayena dhītarāṃ khujjam, itaram saṅkhakuṭṭhim katvā kathesi. So tassā antosāṇiyam vanditvā nisinnāya bahi ṭhito mantam vācesi. Atha nam ekadivasam punappunam vuccamānampi mantapadam vattum asakkontim “are khujje atibahalotthakapolam te mukham, evam nāma vadehī”ti āha. “Sā kujjhitvā are dutthasaṅkhakuṭṭhi kiṃ vadesi, kiṃ mādisā khujjā nāma hotī”ti? Sāṇikannaṃ ukkhipitvā “kāsi tva”nti vutte, “rañño dhīta vāsuladattā nāmāha”nti āha. “Pitā te tam mayham kathento ‘khujjā’ti kathesi”ti. “Mayhampi kathento tam saṅkhakuṭṭhim katvā kathesi”ti. Te ubhopi “tena hi amhākam santhavakaraṇabhayena kathitam bhavissati”ti antosāṇiyaññeva santhavam karimsu.

Tato paṭṭhāya mantaggahaṇam vā sippaggahaṇam vā natthi. Rājāpi dhītarāṃ niccam pucchati – “sippam gaṇhasi, ammā”ti? “Gaṇhāmi, tāta”ti. Atha nam ekadivasam uteno āha – “bhaddo, sāmikena kattabham nāma neva māṭāpitāro na bhātubhagīniyo katum sakkonti, sace mayham jīvitaṃ dassasi, paṇca te itthisatāni parivāram datvā aggamaheṣiṭṭhānam dassāmi”ti. “Sace imasmim vacane paṭiṭṭhātum sakkhissatha, dassāmi vo jīvita”nti. “Sakkhissāmi, bhaddo”ti. Sā “sādhu, sāmī”ti pitu santikam gantvā vanditvā ekamantam aṭṭhāsi. Atha nam so pucchi – “amma, niṭṭhitam sippa”nti? “Na tāva niṭṭhitam, tāta, sippa”nti. Atha nam so pucchi – “kiṃ, ammā”ti? “Amhākam ekam dvāraṇca ekam vāhanaṇca laddhum vaṭṭati, tāta”ti. “Idam kiṃ, ammā”ti? “Tāta, ratiṃ kira tārakasaññāya mantassa upacāratthāya ekam osadham gahetabham atthi. Tasmā amhākam velāya vā avelāya vā nikkhamanakāle ekam dvāraṇceva ekam vāhanaṇca laddhum vaṭṭati”ti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchhi. Te attano abhirucitam ekam dvāram hatthagatam karimsu. Rañño pana paṇca vāhanāni ahesum. Bhaddavatī nāma kareṇukā ekadivasam paññāsa yojanāni gacchati, kāko nāma dāso satṭhi yojanāni gacchati, celakatṭhi ca muṇcakesī cāti dve assā yojanasatam gacchanti, nālāgiri hatthī vīsati yojanasatanti.

So kira rājā anuppanne buddhe ekassa issarassa upaṭṭhāko ahosi. Athekadivasam issare bahinagaram gantvā nhatvā āgacchante eko paccekabuddho nagaram piṇḍāya pavisitvā sakalanagaravāsīnam mārena āvaṭṭitattā ekam bhikkhāmpi alabhitvā yathāhotena pattena nikkhami. Atha nam nagaradvāram pattakāle māro aññātakavesena upasaṅkamitvā, “api, bhante, vo kiñci laddha”nti pucchi. “Kiṃ pana me tvam alabhanākāram karī”ti? “Tena hi nivattitvā puna pavisatha, idāni na karissāmi”ti. “Nāham puna nivattissāmi”ti. Sace hi nivatteyya, puna so sakalanagaravāsīnam sarīre adhimuñcitvā paṇim paharivā hasanakeḷim kareyya. Paccekabuddhe anivattitvā gate māro tattheva antaradhāyi. Atha so issaro yathāhoteneva pattena āgacchantam paccekabuddham disvā vanditvā, “api, bhante, kiñci laddha”nti pucchi. “Caritvā nikkhantamhāvuso”ti. So cintesi – “ayyo, mayā pucchitam akathetvā aññaṃ vadati, na kiñci laddham bhavissati”ti. Athassa pattam olovento tuccham disvā gehe bhaddassa niṭṭhitāniṭṭhitabhāvam ajānanaṭṭhāya sūro hutvā pattam gahetum avisahanto

<p>“thokaṃ, bhante, adhivāsethā”ti vatvā vegena gharaṃ gantvā “amhākaṃ bhattaṃ niṭṭhita”nti pucchitvā, “niṭṭhita”nti vutte taṃ upaṭṭhākaṃ āha – “tāta, añño tayā sampannavegataro nāma natthi, sīghena javena bhadantaṃ patvā ‘pattaṃ me, bhante, dekhā’ti vatvā pattaṃ gahetvā vegena ehi”ti. So ekavacaneneva pakkhanditvā pattaṃ gahetvā āhari. Issaropi attano bhojanassa pattaṃ pūretvā “imaṃ sīghaṃ gantvā ayyassa sampādehi, ahaṃ te ito pattiṃ dammi”ti āha.</p> <p>Sopi taṃ gahetvā javena gantvā paccekabuddhassa pattaṃ datvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, ‘velā upakaṭṭhā’ti ahaṃ atisīghena javena āgato ca gato ca, etassa me javassa phalena yojanānaṃ paññāsasaṭṭhisatavīsasatagamanasamatthāni pañca vāhanāni nibbattantu, āgacchantassa ca me gacchantassa ca sarīraṃ sūriyatejena tatthaṃ, tassa me phalena nibbattanibbattaṭṭhāne ānā sūriyatejasadisā hotu, imasmim me piṇḍapāte sāmīnā patti dinnā, tassā me nissandena tumhehi diṭṭhadhammassa bhāgī homī”ti āha. Paccekabuddho “evaṃ hotū”ti vatvā –</p> <p>“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, sabbameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā. (dī. ni. aṭṭha. 2.95 pubbūpanissayasampattikathā; a. ni. aṭṭha. 1.1. 192); “Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, khippameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, mañjotiraso yathā”ti. –</p> <p>Anumodanaṃ akāsi. Paccekabuddhānaṃ kira idhāva dve gāthā anumodanagāthā nāma honti. Tattha jotirasoti sabbakāmadadaṃ mañiratanāṃ vuccati. Idaṃ tassa pubbacaritaṃ. So etarahi caṇḍapajjoto ahoṣi. Tassa ca kammassa nissandena imāni pañca vāhanāni nibbattiṃsu. Athekadivasāṃ rājā uyyānakīlaya nikkhami. Uteno “ajja palāyitabba”nti mahantāmahante cammapasibbake hiraññasuvaṇṇassa pūretvā karenukāpitṭhe ṭhapetvā vāsuladattaṃ ādāya palāyi. Antepurapālakā palāyantaṃ taṃ disvā gantvā rañño ārocesuṃ. Rājā “sīghaṃ gacchathā”ti balaṃ paṇiṇi. Uteno balassa pakkhandabhāvaṃ ṇatvā kahāpaṇapasibbakaṃ mocetvā pātesi, manussā kahāpaṇe uccinitvā puna pakkhandiṃsu. Itaro suvaṇṇapasibbakaṃ mocetvā pātetvā nesāṃ suvaṇṇalobhena papañcentānaññeva bahi nivuṭṭhaṃ attano khandhāvāraṃ pāpuṇi. Atha naṃ āgacchantaṃ disvāva attano balakāyo parivāretvā nagaraṃ pavesesi. So patvāva vāsuladattaṃ abhisīcivā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesīti. Ayaṃ vāsuladattāya uppatti.</p> <p>Aparā pana māgaṇḍiyā nāma rañño santikā aggamaheṣiṭṭhānaṃ labhi. Sā kira kururaṭṭhe māgaṇḍiyabrāhmaṇassa dhītā. Mātāpissā māgaṇḍiyāyeva nāmaṃ. Cūḷapitāpissā māgaṇḍiyova, sā abhirūpā ahoṣi devaccharapaṭibhāgā. Pitā panassā anucchavikaṃ sāmikaṃ alabhanto mahantehi mahantehi kulehi yācitopi “na mayhaṃ dhītu tumhe anucchavikā”ti tajjētvā uyyojesi. Athekadivasāṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento māgaṇḍiyabrāhmaṇassa sapajāpatikassa anāgāmiphalūpanissayaṃ disvā attano pattacīvaramādāya tassa bahinigame aggiparicaraanāṭṭhānaṃ agamāsi. So tathāgatassa rūpasobhaggappattaṃ attabhāvaṃ oloketvā, “imasmim loke iminā purisena sadiso añño puriso nāma natthi, ayaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko, imassa posāpanatthāya dhītaraṃ dassāmi”ti cintētvā, “samaṇa, ekā me dhītā atthi, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ tassā anucchavikaṃ purisaṃ na passāmi, tumhe tassā anucchavikā, sā ca tumhākaññeva anucchavikā. Tumhākaññhi pādaparicārikā, tassā ca bhattā laddhuṃ vaṭṭati, taṃ vo ahaṃ dassāmi, yāva mamāgamanā idheva tiṭṭhathā”ti āha. Satthā kiñci avatvā tuṅhī ahoṣi. Brāhmaṇo vegena gharaṃ gantvā, “bhoti, bhoti dhītu me anucchaviko puriso diṭṭho, sīghaṃ sīghaṃ naṃ alaṅkarohī”ti taṃ alaṅkārapētvā saddhiṃ brāhmaṇiyā ādāya satthu santikaṃ pāyāsi. Sakalanagaraṃ saṅkhubhi. Ayaṃ “ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko natthi”ti kassaci adatvā “ajja me dhītu anucchaviko diṭṭho”ti kira vadeti, “kīdiso nu kho so puriso, passissāma na”nti mahājano teneva saddhiṃ nikkhami.</p> <p>Tasmim dhītaraṃ gahetvā āgacchante satthā tena vuttatṭhāne aṭṭhatvā tattha padacetiyaṃ dassētvā gantvā aññasmim ṭhāne aṭṭhāsi. Buddhānañhi padacetiyaṃ adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāneyeva paññāyati, na aññattha. Yesāncatthāya adhiṭṭhitaṃ hoti, teyeva naṃ passanti. Tesāṃ pana adassanakaraṇatthaṃ hatthiādayo vā akkamantu, mahāmegho vā pavassatu, verambhavātā vā paharantu, na taṃ koci makkhetuṃ sakkoti. Atha brāhmaṇī brāhmaṇaṃ āha – “kuhiṃ so puriso”ti. “Imasmim ṭhāne tiṭṭhāhī”ti naṃ avacaṃ, kuhiṃ nu kho so gato”ti ito cito olokeno padacetiyaṃ disvā “ayamassa padavalañjo”ti āha. Brāhmaṇī salakkhaṇamantānaṃ tiṇṇaṃ vedānaṃ paguṇatāya lakkhaṇamante parivattētvā padalakkhaṇaṃ upadhāretvā, “nayidaṃ, brāhmaṇa, pañcakāmaguṇasevino pada”nti vatvā imaṃ gāthamāha –</p>		
--	--	--

<p>“Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava, Duṭṭhassa hoti sahasānupīṭitaṃ; Mūḷhassa hoti avakaḍḍhitaṃ padaṃ, Vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada”nti. (a. ni. aṭṭha. 1.1.260-261; visuddhi. 1.45); Atha naṃ brāhmaṇo evamāha – “bhoti tvaṃ udakapāṭiyaṃ kumbhīlaṃ, gehamajjhe ca pana coraṃ viya mante passanasīlā, tuṅhī hohī”ti. Brāhmaṇa, yaṃ icchasi, taṃ vadehi, nayidaṃ pañcakāmaguṇasevino padanti. Tato ito cito ca olokento satthāraṃ disvā, “ayaṃ so puriso”ti vatvā brāhmaṇo gantvā, “samaṇa, dhītaraṃ me tava posāpanatthāya demī”ti āha. Satthā “dhītara te mayhaṃ attho atthi vā natthi vā”ti avatvāva, “brāhmaṇa, ekaṃ te kāraṇaṃ kathamī”ti vatvā, “kathehi samaṇā”ti vutte mahābhinnikkhamanato paṭṭhāya yāva ajapālanigrodhamulā mārena anubaddhabhāvaṃ ajapālanigrodhamule ca pana “aṭṭo dāni me esa visaya”nti tassa sokāturassa sokavūpasamanatthaṃ āgatāhi māraddhātāhi kumārikavaṇṇādivasena payojitaṃ palobhanaṃ ācikkhitvā, “tadāpi mayhaṃ chando nāhosi”ti vatvā – “Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragaṇca, Nāhosi chando api methunasmiṃ; Kimevidaṃ muttakarīsapunaṃ, Pādāpi naṃ samphusitaṃ na icche”ti. (a. ni. aṭṭha. 1.1.260-261; su. ni. 841) – Imaṃ gāthamāha. Gāthāpariyosāne brāhmaṇo ca brāhmaṇī ca anāgāmiphale patiṭṭhahimsu. Māgaṇḍiyāpi kho “sacassa mayā attho natthi, anattikabhāvo vattabbo, ayaṃ pana maṃ muttakarīsapunaṃ karoti, pādāpi naṃ samphusitaṃ na iccheti, hotu, attano jātikulapadesabhogayasavayasampattiṃ āgamma tathārūpaṃ bhattāraṃ labhitvā samaṇassa gotamassa kattabbayuttakaṃ jānissāmī”ti satthari āghātaṃ bandhi. “Kiṃ pana satthā tāya attani āghātuppattiṃ jānāti, no”ti? “Jānātiyeva. Jānanto kasmā gāthamāhā”ti? Itaresaṃ dvinnaṃ vasena. Buddhā hi āghātaṃ aganetvā maggaphalādhigamārāhaṇaṃ vasena dhammaṃ desentiyeva. Mātāpitaro taṃ netvā cūlamāgaṇḍiyaṃ kaniṭṭhaṃ paṭicchāpetvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇḥsu. Cūlamāgaṇḍiyopi cintesi – “mama dhītā omakasattassa na anucchavikā, ekassa rañño anucchavikā”ti. Taṃ ādāya kosambim gantvā sabbālankārehi alaṅkaritvā, “imaṃ itthiratanāṃ devassa anucchavika”nti utenassa rañño adāsi. So taṃ disvāva uppannalavasineho abhisekaṃ katvā pañcasatamātugāmaparivāraṃ datvā aggamahesitthāne ṭhapesi. Ayaṃ māgaṇḍiyāya uppatti. Evamassa diyaḍḍhasahassanāṭakitthiparivārā tisso aggamahesiyo ahesuṃ. Tasmim kho pana samaye ghosakasetthi kukkuṭasetthi pāvārikasetthi kosambiyaṃ tayo seṭṭhino honti. Te upakattāya vassūpanāyikāya pañcasatāpase himavantato āgantvā nagare bhikkhāya carante disvā pasīditvā nisīdāpetvā bhojetvā paṭiṇṇaṃ gahetvā cattāro māse attano santike vasāpetvā puna vassāratte āgamanatthāya paṭijānāpetvā uyyojesuṃ. Tāpasāpi tato paṭṭhāya aṭṭha māse himavante vasitvā cattāro māse tesāṃ santike vasiṃsu. Te aparabhāge himavantato āgacchantā araṇṇāyatane ekaṃ mahānigrodhaṃ disvā tassa mūle nisīdiṃsu. Tesu jeṭṭhakatāpaso cintesi – “imasmiṃ rukkhe adhivatthā devatā oramattikā na bhavissati, mahesakkhenevettha devarāja bhavitabbaṃ, sādhu vata sacāyaṃ isigaṇassa pānīyaṃ dadeyyā”ti. Sopi pānīyaṃ adāsi. Tāpaso nhānodakaṃ cintesi, tampi adāsi. Tato bhajanaṃ cintesi, tampi adāsi. Athassa etadahosi – “ayaṃ devarājā amhehi cintitaṃ cintitaṃ sabbaṃ deti, aho vata naṃ passeyyāma”ti. So rukkhakkhandhaṃ padāletvā attānaṃ dassesi. Atha naṃ tāpasā, “devarāja, mahatī te sampatti, kiṃ nu kho katvā ayaṃ te laddhā”ti pucchimṃsu. “Mā pucchatha, ayyā”ti. “Ācikkha, devarājā”ti. So attanā katakammaṃ parittakattā lajjamāno kathetuṃ na visahi. Tehi punappunaṃ nippīliyamāno pana “tena hi suṇāthā”ti vatvā kathesi. So kireko duggatamanusso hutvā bhatim pariyesanto anāthapiṇḍikassa santike bhatikammaṃ labhitvā taṃ nissāya jīvikaṃ kappesi. Athekasmim uposathadivase sampatte anāthapiṇḍiko vihārato āgantvā pucchi – “tassa bhatikassa ajjuposathadivasaḥbāvo kenaci kathito”ti? “Na kathito, sāmi”ti. “Tena hissa sāyamāsaṃ pacathā”ti. Athassa patthodanaṃ pacimṃsu. So divasaṃ araṇṇe kammaṃ katvā sāyaṃ āgantvā bhatte vadḍhetvā dinne “chātomhī”ti sahasā abhuñjitvāva “añṇesu divasesu imasmim gehe bhattaṃ detha, sūpaṃ detha, byañjanaṃ dethā”ti mahākolāhalaṃ ahosi, ajja te sabbe</p>		
---	--	--

nissaddā nipajjimsu, mayhameva ekassāhāraṃ vaḍḍhayimsu, kiṃ nu kho eta’nti cintetvā pucchi – ‘‘avaśeṣā bhuñjimsu, na bhuñjimsu’’ti? ‘‘Na bhuñjimsu, tātā’’ti. ‘‘Kiṃ kāraṇā’’ti? Imasmim gehe uposathadivasesu sāyamāsaṃ na bhuñjanti, sabbeva uposathikā honti. Antamaso thanapāyinopi dārake mukhaṃ vikkhālāpetvā catumadhuraṃ mukhe pakkhipāpetvā mahāseṭṭhi uposathike kāreti. Gandhatelappadīpe jālante khuddakamahallakadārakā sayanagatā dvattimsākāraṃ sajjhāyanti. Tuyhaṃ pana uposathadivasabhāvaṃ kathetuṃ satim na karimhā. Tasmā taveva bhattaṃ pakkam, naṃ bhuñjassūti. Sace idāni uposathikena bhavitum vaṭṭati, ahampi bhavyeyanti. ‘‘Idaṃ seṭṭhi jānāti’’ti. ‘‘Tena hi naṃ pucchathā’’ti. Te gantvā seṭṭhiṃ pucchiṃsu. So evamāha – ‘‘idāni pana abhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā uposathāṅgāni adhiṭṭhahanto upaḍḍhaṃ uposathakammaṃ labhissati’’ti. Itaro taṃ sutvā tathā akāsi.

Tassa sakaladivasam kammaṃ katvā chātassa sarīre vātā kuppimsu. So yottena uraṃ bandhitvā yottakoṭiyam gahetvā parivattati. Seṭṭhi taṃ pavattiṃ sutvā ukkāhi dhāriyamānāhi catumadhuraṃ gāhāpetvā tassa santikaṃ āgantvā, ‘‘kiṃ, tātā’’ti pucchi. ‘‘Sāmi, vātā me kuppitā’’ti. ‘‘Tena hi utṭhāya idaṃ bhesajjaṃ khādāhi’’ti. ‘‘Tumhepi khādatha, sāmi’’ti. ‘‘Amhākaṃ aphāsukaṃ natthi, tvam khādāhi’’ti. ‘‘Sāmi, ahaṃ uposathakammaṃ karonto sakalaṃ kātuṃ nāsakkhiṃ, upaḍḍhakammampi me vikalaṃ mā aho’’ti na icchi. ‘‘Mā evaṃ kari, tātā’’ti vuccamānopi anicchitvā aruṇe utṭhahante milātamālā viya kālaṃ katvā tasmim nigrodharukkhe devatā hutvā nibbati. Tasmā imamatthaṃ kathetvā ‘‘so seṭṭhi buddhamāmakō, dhammamāmakō, saṅghamāmakō, taṃ nissāya katassa upaḍḍhuposathakammassa nissandenesā sampatti mayā laddhā’’ti āha.

‘‘Buddho’’ti vacanaṃ sutvāva pañcasatā tāpasā utṭhāya devatāya añjaliṃ paggayha ‘‘buddhoti vadesi, buddhoti vadesi’’ti pucchitvā, ‘‘buddhoti vadāmi, buddhoti vadāmi’’ti tikkhattuṃ paṭijānāpetvā ‘‘ghosopi kho eso dullabho lokasmi’’nti udānaṃ udānetvā ‘‘devate anekesu kappasatasahassesu asutapubbaṃ saddaṃ tayā suṇāpitamhā’’ti āhaṃsu. Atha antevāsino ācariyaṃ etadavocuṃ – ‘‘tena hi satthu santikaṃ gacchāmā’’ti. ‘‘Tātā, tayo seṭṭhino amhākaṃ bahūpakārā, sve tesam nivesane bhikkhaṃ gaṇhitvā tesampi ācikkhitvā gamissāma, adhivāsetha, tātā’’ti. Te adhivāsayimsu. Punadivase seṭṭhino yāgubhattaṃ sampādetvā āsanāni paññāpetvā ‘‘ajja no ayyānaṃ āgamanadivaso’’ti ñatvā paccuggamaṃ katvā te ādāya nivesanaṃ gantvā nisīdāpetvā bhikkhaṃ adamsu. Te katabhattakiccā mahāseṭṭhino ‘‘mayam gamissāmā’’ti vadimsu. ‘‘Nanu, bhante, tumhehi cattāro vassike māse amhākaṃ gahitāva paṭiññā, idāni kuhiṃ gacchathā’’ti? ‘‘Loke kira buddho uppanno, dhammo uppanno, saṅgho uppanno, tasmā satthu santikaṃ gamissāmā’’ti. ‘‘Kiṃ pana tassa satthuno santikaṃ tumhākaññeva gantuṃ vaṭṭati’’ti? ‘‘Aññesampi avāritaṃ, āvuso’’ti. ‘‘Tena hi, bhante, āgametha, mayampi gamanaparivacchaṃ katvā gacchāmā’’ti. ‘‘Tumhesu parivacchaṃ karontesu amhākaṃ papañco hoti, mayam purato gacchāma, tumhe pacchā āgaccheyyāthā’’ti vatvā te puretaraṃ gantvā sammāsambuddhaṃ disvā abhitthavitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Atha nesam satthā anupubbim kathaṃ kathetvā dhammaṃ desesi. Desanāpariyosāne sabbepe saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yācitvā ‘‘etha, bhikkhavo’’ti vacanasamanantaraṃ yeve iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhū ahesuṃ.

Tepi kho tayo seṭṭhino pañcahi pañcahi sakatasatehi bhattachādanasappimadhuphānitādīni dānūpakaraṇāni ādāya sāvattiṃ patvā satthāraṃ vanditvā dhammakathaṃ sutvā kathāpariyosāne sotāpattiphale paṭiṭṭhāya addhamāsamattampi dānaṃ dadamānā satthu santike vasitvā kosambim āgamanatthāya satthāraṃ yācitvā satthārā paṭiññam dadantena ‘‘suññāgāre kho gahapatayo tathāgatā abhiraṃanti’’ti vutte, ‘‘aññātaṃ, bhante, amhehi pahitasāsanena āgantuṃ vaṭṭati’’ti vatvā kosambim gantvā ghosakaseṭṭhi ghoṣitārāmaṃ, kukkuṭaseṭṭhi kukkuṭārāmaṃ, pāvārikaseṭṭhi pāvārikārāmaṃ tayo mahāvihāre kāretvā satthu āgamanatthāya sāsanam paṇiṃsu. Satthā tesam sāsanam sutvā tattha āgamāsi. Te paccuggantvā satthāraṃ vihāraṃ pavesetvā vārena vārena paṭijagganti. Satthā devasikaṃ ekekasmim vihāre vasati. Yassa vihāre vuṭṭho hoti, tasseva gharadvāre piṇḍāya carati. Tesam pana tiṇṇam seṭṭhinaṃ upaṭṭhāko sumano nāma mālākāro aho. So te seṭṭhino evamāha – ‘‘ahaṃ tumhākaṃ dīgharattaṃ upakārako, satthāraṃ bhojetukāmomhi, mayhampi ekadivasaṃ satthāraṃ dethā’’ti. ‘‘Tena hi bhāṇe sve bhojehi’’ti. ‘‘Sādhu, sāmi’’ti so satthāraṃ nimantetvā sakkāraṃ paṭiyādesi.

Tadā rājā sāmavatiyā devasikaṃ pupphamūle atṭha kahāpaṇe deti. Tassā khujjuttarā nāma dāsī sumanamālākārassa santikaṃ gantvā nibaddhaṃ pupphāni gaṇhāti. Atha naṃ tasmim divase āgataṃ mālākāro āha – ‘‘mayā satthā nimantiito, ajja pupphehi

satthāraṃ pūjessāmi, tiṭṭha tāva, tvaṃ parivesanāya sahāyikā hutvā dhammaṃ sutvā avasesāni pupphāni gahetvā gamissasī”ti . Sā “sādhū”ti adhivāsesi. Sumanō buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā anumodanakaraṇatthāya pattāṃ aggahesi. Satthā anumodanadhammadeśanaṃ ārabhi. Khujjuttarāpi satthu dhammakathaṃ suṇantīyeva sotāpatti-phale patitṭhahi. Sā aññesu divasesu cattāro kahāpaṇe attano gahetvā catūhi pupphāni gahetvā gacchati, taṃ divasaṃ aṭṭhahipi pupphāni gahetvā gatā. Atha naṃ sāmāvatī āha – “kiṃ nu kho, amma, ajja amhākaṃ raññā dviguṇaṃ pupphamūlaṃ dinna”nti? “No, ayye”ti. “Atha kasmā bahūni pupphāni”ti? “Aññesu divasesu ahaṃ cattāro kahāpaṇe attano gahetvā catūhi pupphāni āharāmi”ti. “Ajja kasmā na gaṇhī”ti? “Sammāsambuddhassa dhammakathaṃ sutvā dhammassa adhigatattā”ti. Atha naṃ “are, duṭṭhadāsi ettakaṃ kālaṃ tayā gahitakahāpaṇe me dehi”ti atajjetvā, “amma, tayā pivitaṃ amataṃ amhepi pāyehī”ti vatvā “tena hi maṃ nhāpehī”ti vutte soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā dve maṭṭhasātake dāpesi. Sā ekaṃ nivāsetvā ekaṃ ekaṃsaṃ pārupitvā āsanaṃ paññāpetvā ekaṃ bījanaṃ āharāpetvā āsane nisīditvā citrabījanaṃ ādāya pañca māṭugāmasatāni āmantetvā tāsāṃ satthārā desitaniyāmeneva dhammaṃ desesi. Tassā dhammakathaṃ sutvā tā sabbāpi sotāpatti-phale patitṭhahimsu.

Tā sabbāpi khujjuttaraṃ vanditvā, “amma, ajjato paṭṭhāya tvaṃ kiliṭṭhakammaṃ mā kari, amhākaṃ mātuṭṭhāne ca ācariyaṭṭhāne ca ṭhatvā satthu santikaṃ gantvā satthārā desitaṃ dhammaṃ sutvā amhākaṃ kathehi”ti vadimsu. Sā tathā karonṭī aparabhāge tipīṭakadharā jātā. Atha naṃ satthā “etadaggaṃ, bhikkhave, mama sāvikanāṃ upāsikanāṃ bahussutānaṃ dhammakathikānaṃ yadidaṃ khujjuttarā”ti etadagge ṭhapesi. Tāpi kho pañcasatā itthiyo taṃ evamāhaṃsu – “amma, satthāraṃ daṭṭhukāmāmhā, taṃ no dassahi, gandhamālādīhi taṃ pūjessāma”ti. “Ayye, rājakulaṃ nāma bhāriyaṃ, tumhe gahetvā bahi gantuṃ na sakkā”ti. “Amma, no mā nāsehi, dassheva amhākaṃ satthārā”nti. “Tena hi tumhākaṃ vasanagabbhānaṃ bhittīsu yattakena oloketuṃ sakkā hoti, tattakaṃ chiddaṃ katvā gandhamālādīni āharāpetvā satthāraṃ tiṇṇaṃ seṭṭhinaṃ gharadvāraṃ gacchantaṃ tumhe tesu tesu ṭhānesu ṭhatvā olokettha ceva, hatthe ca pasāretvā vandatha, pūjetha cā”ti. Tā tathā katvā satthāraṃ gacchantaṃ āgacchantaṃ oloketvā vandimsu ceva pūjesuñca.

Athekadivasāṃ māgaṇḍiyā attano pāsādatalato nikkhamitvā caṅkamamānā tāsāṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā gabbhesu chiddaṃ disvā, “idaṃ ki”nti pucchitvā, tāhi tassā satthari āghātabaddhabhāvaṃ ajānantīhi “satthā imaṃ nagaraṃ āgato, mayaṃ ettha ṭhatvā satthāraṃ vandāma ceva pūjema cā”ti vutte, “āgato nāma imaṃ nagaraṃ samaṇo gotamo, idānissa kattabbaṃ jānissāmi, imāpi tassa upaṭṭhāyikā, imāsampi kattabbaṃ jānissāmi”ti cintetvā gantvā rañño ārocesi – “mahārāja, sāmāvatimissikānaṃ bahiddhā patthanā atthi, katipāheneva te jīvitaṃ māressanti”ti. Rājā “na tā evarūpaṃ karissanti”ti na saddahi. Punappunaṃ vuttepi na saddahi eva. Atha naṃ evaṃ tikkhattuṃ vuttepi asaddahantaṃ “sace me na saddahasi, tāsāṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā upacārehi, mahārāja”ti āha. Rājā gantvā gabbhesu chiddaṃ disvā, “idaṃ ki”nti pucchitvā, tasmim atthe ārocite tāsāṃ akujjhivā, kiñci avatvāva chiddāni pidahāpetvā sabbagabbhesu uddhacchiddakavātapānāni kāresi. Uddhacchiddakavātapānāni kira tasmim kāle uppannāni. Māgaṇḍiyā tāsāṃ kiñci kātuṃ asakkuṇitvā, “samaṇassa gotamasseva kattabbaṃ karissāmi”ti nāgarānaṃ lañjaṃ datvā, “samaṇaṃ gotamaṃ antonagaraṃ pavisitvā vicarantaṃ dāsakammakaraporisehi akkosetvā paribhāsetvā palāpethā”ti ānāpesi. Micchādittikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraṃ pavitṭhaṃ satthāraṃ anubandhitvā, “corosi, bālosi, mūlhosi, oṭṭhosi, goṇosi, gadrabhosi, nerayikosi, tiracchānagatosi, natthi tuyhaṃ sugati, duggatiyeva tuyhaṃ paṭīkaṅkhā”ti dasahi akkosavatthūhi akkosanti paribhāsanti.

Taṃ sutvā āyasmā ānando satthāraṃ etadavoca – “bhante, ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāma”ti. “Kuiṃ, ānandoti”? “Aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tattha manussesu akkosantesu puna kattha gamissāma, ānando”ti? “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tatthāpi manussesu akkosantesu kuiṃ gamissāma”ti? “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Ānanda, evaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Yattha adhikaraṇaṃ uppannaṃ, tattheva tasmim vūpasante aññattha gantuṃ vaṭṭati. Ke pana te, ānanda, akkosanti”ti? “Bhante, dāsakammakare upādāya sabbe akkosanti”ti. “Ahaṃ, ānanda, saṅgāmaṃ oṭīṇahatthisadiso, saṅgāmaṃ oṭīṇahatthino hi catūhi disāhi āgate sare sahitaṃ bhāro, tattheva bahūhi dussīlehi kathitakathānaṃ sahanaṃ nāma mayhaṃ bhāro”ti vatvā attānaṃ ārabha dhammaṃ desento imā nāgavagge tisso gāthā abhāsi –

<p>“Ahaṃ nāgova saṅgāme, cāpato patitaṃ saraṃ; Ativākyam titikkhissaṃ, dussīlo hi bahujjano. “Dantaṃ nayanti samitīm, dantaṃ rājābhirūhati; Danto seṭṭho manussesu, yotivākyam titikkhati. “Varamassatarā dantā, ājānīyā ca sindhavā; Kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato vara’nti. (dha. pa. 320-322); Dhammakathā sampattamahājanassa sātthikā ahoasi. Evaṃ dhammam desevā mā cintayi, ānanda, ete sattāhamattameva akkosissanti, aṭṭhame divase tuṅhī bhavissanti, buddhānañhi uppannam adhikaraṇam sattāhato uttari na gacchati. Māgaṇḍiyā sathhāram akkosāpetvā palāpetum asakkontī, “kiṃ nu kho karissāmī”ti cintevā, “imā etassa upatthambhābhūtā, etāsampi byasaṇam karissāmī”ti ekadivasaṃ rañño surāpānatthāne upatthānam karontī cūlapitu sāsaṇam paṇiṇi “attho me kira kukkuṭehi , aṭṭha matakukkuṭe, aṭṭha sajjivakukkuṭe ca gahetvā āgacchatu, āgantvā ca sopānamattake thatvā āgatabhāvam nivedetvā ‘pavisatū’ti vuttepi apavisitvā paṭhamam aṭṭha sajjivakukkuṭe paṇinatu, ‘pacchā itare’”ti. Cūlapatthākassa ca “mama vacaṇam kareyyāsi”ti lañjam adāsi. Māgaṇḍiyō āgantvā, rañño nivedāpetvā, “pavisatū”ti vutte, “rañño āpānabhūmiṃ na pavisissāmī”ti āha. Itarā cūlapatthākam paṇiṇi – “gaccha, tāta, mama cūlapitu santika”nti. So gantvā tena dinne aṭṭha sajjivakukkuṭe ānetvā, “deva, purohitena paṇṇākāro pahito”ti āha. Rājā “bhaddako vata no uttaribhaṅgo uppanno, ko nu kho paccyāyā”ti āha. Māgaṇḍiyā, “mahārāja, sāmāvatippamukhā pañcasatā itthiyo nikkammikā vicaranti, tāsam pesehi, tā pacitvā āharissanti”ti āha. Rājā “gaccha, tāsam datvā añṇassa kira hatthe adatvā sayameva māretvā pacantū”ti pesesi. Cūlapatthāko “sādhu devā”ti gantvā tathā vatvā tāhi “mayam pānātipātāṃ na karomā”ti paṭikkhitto āgantvā tamattham rañño ārocesi. Māgaṇḍiyā “diṭṭham te, mahārāja, idāni tāsam pānātipātassa karaṇam vā akaraṇam vā jānissasi, ‘samaṇassa gotamassa pacitvā pesentū’ti vadehi devā”ti āha. Rājā tathā vatvā pesesi. Itaro te gahetvā gacchanto viya hutvā gantvā te kukkuṭe purohitassa datvā matakukkuṭe tāsam santikam netvā, “ime kira kukkuṭe pacitvā sattu santikam paṇinathā”ti āha. Tā, “sāmi, āhara, idaṃ nāma amhākam kicca”nti paccuggantvā gaṇhimṣu. So rañño santikam gantvā, “kiṃ, tātā”ti puṭṭho, “samaṇassa gotamassa pacitvā pesethāti vuttamatteyeva paṭimaggam āgantvā gaṇhimṣū”ti ācikkhi. Māgaṇḍiyā “passa, mahārāja, na tā tumhādisaṇam karonti, bahiddhā patthanā tāsam atthīti vutte na saddhasi”ti āha. Rājā tam sutvāpi adhivāsetvā tuṅhīyeva ahoasi. Māgaṇḍiyā “kiṃ nu kho karissāmī”ti cintesi. Tadā pana rājā “sāmāvatiyā vāsuladattāya māgaṇḍiyāya cā”ti tissannampi etāsam pāsādātale vārena vārena sattāham sattāham vītināmeti . Atha nam “sve vā parasuve vā sāmāvatiyā pāsādālaṃ gamissati”ti nītvā māgaṇḍiyā cūlapitu sāsaṇam paṇiṇi – “agadena kira dāthā dhovitvā ekaṃ sappam pesetū”ti. So tathā katvā pesesi. Rājā attano gamanatthānam hatthikantavīṇam ādāyaveva gacchati, tassā pokkhare ekaṃ chiddam atthi. Māgaṇḍiyā tena chiddena sappam pavesetvā chiddam mālāguḷena thakesi. Sappo dvīhatīham antovīṇāyameva ahoasi. Māgaṇḍiyā rañño gamanadivase “ajja katarissitthiyā pāsādāṃ gamissasi devā”ti pucchitvā “sāmāvatiyā”ti vutte, “ajja mayā, mahārāja, amanāpo supino diṭṭho. Na sakkā tattha gantum, devā”ti? “Gacchāmevā”ti. Sā yāva tatiyam vāretvā, “evaṃ sante ahampi tumhehi saddhim gamissāmi, devā”ti vatvā nivattiyamānāpi anivattitvā, “na jānāmi, kiṃ bhavissati devā”ti raññā saddhimyeva agamāsi. Rājā sāmāvatimissikāhi dinnāni vatthapupphagandhābharaṇāni dhāretvā subhojanaṃ bhuñjitvā vīṇam ussīsaṃ thatpetvā sayane nipajji. Māgaṇḍiyā aparāparam vicarantī viya hutvā vīṇāchiddato pupphaguḷam apanesi. Sappo dvīhatīham nirāhāro tena chiddena nikkhamitvā passasanto phaṇam katvā sayanapitthē nipajji . Māgaṇḍiyā tam disvā, “dhī dhī, deva, sappo”ti mahāsaddam katvā rājānañca tā ca akkosantī, “ayam andhabālarājā alakkhiko mayham vacaṇam na suṇāti, imāpi nissirīkā dubbinitā, kiṃ nāma rañño santikā na labhanti, kiṃ nu tumhe imasmim mateyeva sukham jīvissatha, jīvante dukkham jīvatha, ‘ajja mayā pāpasupino diṭṭho, sāmāvatiyā pāsādāṃ gantum na vaṭṭati’ti vārentiyāpi me vacaṇam na suṇasi, devā”ti āha. Rājā sappam disvā maraṇabhayaṭṭhā jito “evarūpampi nāma imā karissanti, aho pāpā, aham imāsam pāpabhāvam ācikkhantiyāpi imissā vacaṇam na saddham, paṭhamam attano gabbhesu chiddāni katvā nisinnā, puna mayā pesite kukkuṭe paṭipahimṣu, ajja sayane sappam vissajjimṣū”ti kodhena sampajjalito viya ahoasi.</p>		
--	--	--

<p>Sāmāvāṭīpi pañcannaṃ itthisatānaṃ ovādaṃ adāsi – “ammā, amhākaṃ aññaṃ paṭisaraṇaṃ natthi, narinde ca deviyā ca attani ca samameva mettacittam pavattetha, mā kassaci kopaṃ karitthā”ti. Rājā sahassthāmaṃ siṅgadhanuṃ ādāya jiyam pothetvā visapītaṃ saraṃ sannayhitvā sāmāvāṭī dhuve katvā sabbā tā paṭipāṭiyā ṭhapāpetvā sāmāvāṭiyā ure saraṃ vissajjesi. So tassā mettānubhāvena paṭinivattitvā āgataṃ aggābhimukhova hutvā rañño hadayaṃ pavisanto viya aṭṭhāsi. Rājā cintesi – “mayā khitto saro silampi vinivijjhivā gacchati, ākāse paṭihananaṃ natthi, atha ca panesa nivattitvā mama hadayābhimukho jāto, ayañhi nāma nissatto nijjīvo saropi etissā guṇaṃ jānāti, ahaṃ manussabhūtopi na jānāmī”ti, so dhanuṃ chaḍḍetvā añjaliṃ paggayha sāmāvāṭiyā pādāmūle ukkuṭikaṃ nisīditvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā; Sāmāvāṭī maṃ tāsasu, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti.</p> <p>Sā tassa vacanaṃ sutvā, “sādhu, deva, maṃ saraṇaṃ gacchā”ti avatvā, “yamahaṃ, mahārāja, saraṇaṃ gatā, tameva tvampi saraṇaṃ gacchāhi”ti idaṃ vatvā sāmāvāṭī sammāsambuddhasāvika –</p> <p>“Mā maṃ tvaṃ saraṇaṃ gaccha, yamahaṃ saraṇaṃ gatā; Esa buddho mahārāja, esa buddho anuttaro; Saraṇaṃ gaccha taṃ buddhaṃ, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti. –</p> <p>Āha . Rājā tassa vacanaṃ sutvā, “idānaṃ atirekataraṃ bhāyāmī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Esa bhīyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti me disā; Sāmāvāṭī maṃ tāsasu, tvañca me saraṇaṃ bhavā”ti.</p> <p>Atha naṃ sā purimanayeneva puna paṭikkhipitvā, “tena hi tvañca saraṇaṃ gacchāmi, satthārañca saraṇaṃ gacchāmi, varañca te dammi”ti vutte, “varo gahito hotu, mahārāja”ti āha. So satthāraṃ upasaṅkamitvā saraṇaṃ gantvā nimantetvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa satthāraṃ mahādānaṃ datvā sāmāvāṭī āmantetvā, “uṭṭhehi, varaṃ gaṇhā”ti āha.</p> <p>“Mahārāja, mayhaṃ hiraññādīhi attho natthi, imaṃ pana me varaṃ dehi, tathā karohi, yathā satthā nibaddhaṃ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ idhāgacchati, dhammaṃ suñissāmi”ti. Rājā satthāraṃ vanditvā, “bhante, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ idhāgacchatha, sāmāvāṭī dhammaṃ suñissāmi”ti vadantī”ti āha. “Mahārāja, buddhānaṃ nāma ekasmiṃ ṭhāne nibaddhaṃ gantuṃ na vaṭṭati, mahājano satthāraṃ āgamanatthāya paccāsīsatī”ti. “Tena hi, bhante, ekaṃ bhikkhuṃ āṇāpethā”ti. Satthā ānandattheraṃ āṇāpesi. So tato paṭṭhāya pañca bhikkhusatāni ādāya nibaddhaṃ rājakulaṃ gacchati. Tāpi deviyo nibaddhaṃ therāṃ saparivāraṃ bhojenti, dhammaṃ suṇanti. Tā ekadivasaṃ therassa dhammakathaṃ sutvā pasīditvā, pañcahi uttarāsaṅgasatehi dhammapūjaṃ akaṃsu . Ekeko uttarāsaṅgo pañca satāni pañca satāni agghati. Tā ekavatthā disvā rājā pucchi – “kuhiṃ vo uttarāsaṅgo”ti. “Ayyassa no dinnā”ti. “Tena sabbe gahitā”ti? “Āma, gahitā”ti. Rājā therāṃ upasaṅkamitvā vanditvā tāhi uttarāsaṅgānaṃ dinnabhāvaṃ pucchitvā tāhi dinnabhāvañca therena gahitabhāvañca sutvā, “nanu, bhante, atibhūni vatthāni, ettakehi kiṃ karissathā”ti pucchi. “Amhākaṃ pahonakāni vatthāni gaṇhitvā sesāni jīṇṇacīvarikānaṃ bhikkhūnaṃ dassāmi, mahārāja”ti. “Te attano jīṇṇacīvarāni kiṃ karissanti”ti? “Jīṇṇataracīvarikānaṃ dassanti”ti. “Te attano jīṇṇataracīvarāni kiṃ karissanti”ti? “Paccattharaṇāni karissanti”ti. “Purāṇapaccattharaṇāni kiṃ karissanti”ti? “Bhūmattharaṇāni karissanti”ti. “Purāṇabhūmattharaṇāni kiṃ karissanti”ti? “Pādapuñchanāni karissanti, mahārāja”ti. “Purāṇapādapuñchanāni kiṃ karissanti”ti? “Khaṇḍākhāṇḍikaṃ koṭṭetvā mattikāya madditvā bhittim limpissanti”ti. “Bhante, ettakāni katvāpi ayyānaṃ dinnāni na nassanti”ti? “Āma, mahārāja”ti.</p> <p>Rājā pasanno aparānīpi pañca vatthasatāni āharāpetvā therassa pādāmūle ṭhapāpesi. Thero kira pañcasatagghanakāneva vatthāni pañcasatabhāgena pādāmūle ṭhapetvā dinnāni pañcasatakkhattuṃ labhi, sahasagghanakāni sahasabhāgena pādāmūle ṭhapetvā dinnāni sahasakkhattuṃ labhi, satahasagghanakāni satahasabhāgena pādāmūle ṭhapetvā dinnāni satahasakkhattuṃ labhi. Ekaṃ dve tīni cattāri pañca dasātiādīnā nayena laddhānaṃ pana gaṇanā nāma natthi. Tathāgate kira parinibbute thero sakalajambudīpaṃ vicarivā sabbavihāresu bhikkhūnaṃ attano santakāneva pattacīvarāni adāsi. Tadā māgaṇḍiyāpi “yamahaṃ karomi. Taṃ tathā ahutvā aññathāva hoti, idāni kiṃ nu kho karissāmi”ti cintetvā, “attheso upāyo”ti rañño uyyānakīlaṃ gacchante cūlapitu sāsaṇaṃ paṇiṇi – “sāmāvāṭiyā pāsādaṃ gantvā, dussakoṭṭhāgarāni ca</p>		
---	--	--

<p>telakoṭṭhāgārāni ca vivarāpetvā, dussāni telacāṭṭisu temetvā temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbāpi ekato katvā dvāraṃ pidahitvā bahi yantakaṃ datvā daṇḍadīpikāhi gehe aggim dadamāno otarivā gacchatu”ti. So pāsādaṃ abhiruyha koṭṭhāgārāni vivarivā vatthāni telacāṭṭisu temetvā temetvā thambhe veṭhetuṃ ārabhi. Atha naṃ sāmāvatippamukhā itthiyo “kiṃ etaṃ cūlapitā”ti vadantiyo upasaṅkamimsu. “Ammā, rājā daḥhikammatthāya ime thambhe telapilotikāhi veṭhāpeti, rājagehe nāma suyuttaṃ duyuttaṃ dujjānaṃ, mā me santike hotha, amma”ti evaṃ vatvā tā āgatā gabbhe pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaṃ datvā ādito paṭṭhāya aggim dento otari. Sāmāvatī tāsāṃ ovādaṃ adāsi – “amhākaṃ anamatagge saṃsāre vicarantīnaṃ evameva agginā jhāyamānānaṃ attabhāvānaṃ paricchedo buddhaññenapi na sukaro, appamattā hothā”ti. Tā gehe jhāyante vedanāpariggahakammatthānaṃ manasikarantiyo kāci dutiyaphalaṃ, kāci tatiyaphalaṃ pāpuṇimsu. Tena vuttaṃ – “atha kho sambahulā bhikkhū pacchābhattaṃ piṇḍapāṭapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamimsu, upasaṅkamitvā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdimsu, ekamantaṃ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṃ etadavocum – ‘idha, bhante, rañño utenassa uyyānagatassa antepuraṃ daḍḍhaṃ, pañca ca itthisatāni kālakatāni sāmāvatippamukhāni. Tāsāṃ, bhante, upāsikānaṃ kā gati, ko abhisamparāyo’ti? Santettha, bhikkhave, upāsikāyo sotāpannā, santi sakadāgāmiyo, santi anāgāmiyo, sabbā tā, bhikkhave, upāsikāyo anipphalā kālakatā”ti. Atha kho bhagavā etamatthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi –</p> <p>“Mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissati; Upadhībandhano bālo, tamasā parivārito; Sassatoriva khāyati, passato natthi kiñcana”nti. (udā. 70);</p> <p>Evañca pana vatvā, “bhikkhave, sattā nāma vaṭṭe vicarantā niccakālaṃ appamattā hutvā puññakammameva na karonti, pamādiṇo hutvā pāpakammampi karonti. Tasmā vaṭṭe vicarantā sukhampi dukkhampi anubhavanti”ti dhammaṃ desesi. Rājā “sāmāvatīyaṃ gehaṃ kira jhāyati”ti sutvā vegenāgacchantopi adaḍḍhe sampāpunituṃ nāsakki. Āgantvā pana gehaṃ nibbāpento uppannabalavadomanasso amaccagaṇaparivuto nisīditvā sāmāvatīyaṃ guṇe anussaranto, “kassa nu kho idaṃ kamma”nti cintetvā – “māgaṇḍiyāya kāritaṃ bhavissati”ti nītvā, “tāsetvā pucchīyamānā na kathessati, saṅkamaṃ upāyena pucchissāmi”ti cintetvā amacce āha – “ambho, ahaṃ ito pubbe utṭhāya samuṭṭhāya āsaṅkitaparisaṅkitova homi, sāmāvatī me niccaṃ otārameva gavesati, idāni pana me cittaṃ nibbutaṃ bhavissati, sukkena ca vasituṃ labhissāmi”ti, te “kena nu kho, deva, idaṃ kata”nti āhaṃsu. “Mayi sinehena kenaci kataṃ bhavissati”ti. Māgaṇḍiyāpi samīpe ṭhitā taṃ sutvā, “nāñño koci kātuṃ sakkhissati, mayā kataṃ, deva, ahaṃ cūlapitaraṃ āṇāpetvā kāresi”nti āha. “Taṃ ṭhapetvā añño mayi sineho satto nāma natthi, pasannosmi, varaṃ te dammi, attano nītiṅgaṇaṃ pakkosāpehi”ti. Sā nītakānaṃ sāsaṇaṃ paṇiṇi – “rājā me pasanno varaṃ deti, sīghaṃ āgacchantū”ti. Rājā āgatāgatānaṃ mahantaṃ sakkāraṃ kāresi. Taṃ disvā tassā aññātakāpi lañjaṃ datvā “mayyaṃ māgaṇḍiyāya nītakā”ti āgacchimsu. Rājā te sabbe gāhāpetvā rājaṅgaṇe nābhīppamāṇe āvāṭe khaṇāpetvā te tattha nisīdāpetvā paṃsūhi pūretvā upari palāle vikirāpetvā aggim dāpesi. Cammassa daḍḍhakāle ayanaṅgalena kasāpetvā khaṇḍakhaṇḍaṃ hīrāhīraṃ kāresi. Māgaṇḍiyāya sarīratopi tikhiṇena satthena ghanaghanaṭṭhānesu maṃsaṃ uppāpetvā telakapālaṃ uddhanaṃ āropetvā pūve viya pacāpetvā tameva khādāpesi.</p> <p>Dhammasabhāyampi bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “ananucchavikaṃ vata, āvuso, evarūpāya saddhāya pasannāya upāsikāya evarūpaṃ maraṇa”nti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte “bhikkhave, imasmim attabhāve sāmāvatippamukhānaṃ itthīnaṃ etaṃ ayuttaṃ sampattaṃ. Pubbe katakammaṃ pana yuttameva etāhi laddha”nti vatvā, “kiṃ, bhante, etāhi pubbe kataṃ, taṃ ācikkhathā”ti tehi yācito atītaṃ āhari –</p> <p>Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente rājagehe nibaddhaṃ aṭṭha paccekabuddhā bhuñjanti. Pañcasatā itthiyo te upaṭṭhahanti. Tesu satta paccekabuddhā himavantaṃ gacchanti, eko nadīṭṭre ekaṃ tiṇagahaṇaṃ atthi, tattha jhānaṃ samāpajjitvā nisīdi. Athesadivasāṃ rājā paccekabuddhesu gatesu tā itthiyo ādāya nadiyaṃ udakakīlaṃ kīlitaṃ gato. Tattha tā itthiyo divasabhāgaṃ uduke kīlitvā uttaritvā sītapīlitaṃ aggim visibbetukāma “amhākaṃ aggikaraṇaṭṭhānaṃ olokethā”ti aparāparaṃ vicarantiyo taṃ tiṇagahaṇaṃ disvā, “tiṇarāsī”ti saññāya taṃ parivāretvā ṭhitā aggim adāsu. Tīnesu jhāyitvā</p>		
--	--	--

<p>patantesu paccakabuddham disvā, “natthāmhā, amhākaṃ rañño paccakabuddho jhāyati, rājā ñatvā amhe nāsessati, sudaḍḍham naṃ karissāma”ti sabbā tā itthiyo ito cito ca dārūni āharitvā tassa upari dārurāsiṃ karimsu. Mahādārurāsi ahoṣi. Atha naṃ ālimpetvā, “idāni jhāyissati”ti pakkamiṃsu. Tā paṭhamam asañcetanikā hutvā kammunā na bajjhiṃsu, idāni pacchā sañcetanāya kammunā bajjhiṃsu. Paccakabuddham pana antosamāpattiyam sakatasahashehi dārūni āharitvā ālimpentāpi usmākāramattampi gahetum na sakkonti. Tasmā so sattame divase utthāya yathāsukham agamāsi. Tā tassa kammassa katattā bahūni vassasatasahasāni niraye paccitvā tasveva kammassa vipākāvasesena attabhāvasate imināva niyāmena gehe jhāyamāne jhāyimsu. Idam etāsam pubbakammanti.</p> <p>Evam vutte bhikkhū satthāram paṭipucchiṃsu – “khujjuttarā pana, bhante, kena kammaena khujjā jātā, kena kammaena mahāpaññā, kena kammaena sotāpattiphalaṃ adhigatā, kena kammaena paresam pesanakāritā jātā”ti? Bhikkhave, tasveva rañño bārānasiyam rajjam karanakāle sveva paccakabuddho thokam khujjadhātuko ahoṣi. Athekā upatthāyikā itthi kambalam pārupitvā suvaṇṇasaraṇam gahetvā, “amhākaṃ paccakabuddho evaṇca evaṇca vicarati”ti khujjā hutvā tassa vicaraṇākāram dassesi. Tassa nissandena khujjā jātā. Te pana paccakabuddhe paṭhamadivase rājagehe nisīdāpetvā patte gāhāpetvā pāyāsassa pūretvā dāpesi. Uṇhapāyāsassa pūre patte paccakabuddhā parivattetvā parivattetvā gaṇhanti. Sā itthi te tathā karonte disvā attano santakāni aṭṭha dantavalayāni datvā, “idha ṭhapetvā gaṇhathā”ti āha. Tesu tathā katvā tam oloketvā ṭhitesu tesam adhippāyam ñatvā, “natthi, bhante, amhākaṃ etehi attho. Tumhākaññeva etāni pariccattāni, gahetvā gacchathā”ti āha. Te gahetvā nandamūlakapabbhāram agamaṃsu. Ajjatanāpi tāni valayāni arogāneva. Sā tassa kammassa nissandena idāni tipītakadharā mahāpaññā jātā. Paccakabuddhānam kataupaṭṭhānassa nissandena pana sotāpattiphalaṃ pattā. Idamassā buddhantare pubbakammaṃ.</p> <p>Kassapasammāsambuddhakāle pana ekā bārānasisetthino dhītā vaḍḍhamānakacchāyāya ādāsam gahetvā attānam alaṅkarontī nisīdi. Athassā vissāsikā ekā khīṇāsavā bhikkhunī tam datthum agamāsi. Bhikkhuniyo hi khīṇāsavāpi sāyanhasamaye upatthākakulāni datthukamā honti. Tasmim pana khaṇe setthidhītāya santike kāci pesanakārikā natthi, sā “vandāmi, ayye, etaṃ tāva me pasāḍhanapeḷakam gahetvā dethā”ti āha. Therī cintesi – “sacassā imaṃ gaṇhitvā na dassāmi, mayi āghātam katvā niraye nibbattissati. Sace pana dassāmi, parassa pesanakārikā hutvā nibbattissati. Nirayasantāpato kho pana parassa pesanabhāvova seyyo”ti. “Sā anudayam paṭicca tam gahetvā tassā adāsi. Tassa kammassa nissandena paresam pesanakārikā jātā”ti.</p> <p>Atha punekadivasam bhikkhū dhammasabhāyam katham samutthāpesum “sāmāvatippamukhā pañcasatā itthiyo gehe agginā jhāyimsu, māgaṇḍiyāya ñātakā upari palālaggiṃ datvā ayaṇaṅgalehi bhinnā, māgaṇḍiyā pakkuthitatele pakkā, ke nu kho ettha jīvanti nāma, ke matā nāmā”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, ye keci pamattā, te vassatam jīvantāpi matāyeva nāma. Ye appamattā, te matāpi jīvantiyeva. Tasmā māgaṇḍiyā jīvantāpi matāyeva nāma, sāmāvatippamukhā pañcasatā itthiyo matāpi jīvantiyeva nāma. Na hi, bhikkhave, appamattā maranti nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>21. “Appamādo amatapadam, pamādo maccuno padam; Appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā. 22. “Evam visesato ñatvā, appamādamhi paṇḍitā; Appamāde pamodanti, ariyānam gocare ratā. 23. “Te jhāyino sātatikā, niccam dalhaparakkamā; Phusanti dhīrā nibbānam, yogakkhemam anuttara”nti. Tattha appamādoti padam mahantaṃ atthaṃ dīpeti, mahantaṃ atthaṃ gahetvā tiṭṭhati. Sakalampi hi tepītakam buddhavacanam āharitvā kathiyamānam appamādapadameva otarati. Tena vuttam –</p>		
---	--	--

“Seyyathāpi, bhikkhave, yāni kānici jaṅgalānaṃ pāṇānaṃ padajātāni, sabbāni tāni hatthipade samodhānaṃ gacchanti, hatthipadaṃ tesam aggamakkhāyati yadidaṃ mahantattena. Evameva kho, bhikkhave, ye keci kusalā dhammā, sabbete appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesam dhammānaṃ aggamakkhāyatī”ti (saṃ. ni. 5.140).

So panesa atthato satiyā avippavāso nāma. Niccaṃ upatthitāya satiyā cetam nāmaṃ. Amatapadanti amataṃ vuccati nibbānaṃ. Tañhi ajātattā nu jīyati na mīyati, tasmā amatanti vuccati. Pajjanti imināti padaṃ, amataṃ pāpuṇantīti attho. Amatassa padaṃ amatapadaṃ, amatassa adhiḡamūpāyoti vuttaṃ hoti, pamādoti pamajjanabhāvo, muṭṭhassatisaṅkhātassa satiyā vosaggassetam nāmaṃ. Maccunoti maraṇassa. Padanti upāyo maggo. Pamatto hi jātiṃ nātivattati, jāto jīyati ceva mīyati cāti pamādo maccuno padaṃ nāma hoti, maraṇaṃ upeti. Appamattā na mīyantīti satiyā samannāgatā hi appamattā na maranti. Ajarā amarā hontīti na sallakkhetabbaṃ. Na hi koci satto ajaro amaro nāma atthi, pamattassa pana vaṭṭam nāma aparicchinnaṃ, appamattassa paricchinnaṃ. Tasmā pamattā jātiādīhi aparimuttattā jīvantāpi matāyeva nāma. Appamattā pana appamādalakkhaṇaṃ vaḍḍhetvā khippaṃ maggaphalāni sacchikatvā dutiyatīyaattabhāvesu na nibbattanti. Tasmā te jīvantāpi matāpi na mīyantīyeva nāma. Ye pamattā yathā matāti ye pana sattā pamattā, te pamādamaraṇena matattā, yathā hi jīvitindriyupacchedena matā dārukkhandhasadisā apagataviññāṇā , tatheva honti. Tesampi hi matānaṃ viya gahaṭṭhānaṃ tāva “dānaṃ dassāma, sīlaṃ rakkhissāma, uposathakammaṃ karissāma”ti ekacittampi na uppajjati, pabbajitānampi “ācariyupajjhāyavattādīni pūressāma, dhutaṅgāni samādiyissāma, bhāvanaṃ vaḍḍhessāma”ti na uppajjatīti matena te kiṃ nānākaraṇāva honti. Tena vuttaṃ – “ye pamattā yathā matā”ti.

Evam visesato ñatvāti pamattassa vaṭṭato nissaraṇaṃ natthi, appamattassa atthīti evam visesatova jānitvā. Ke panetaṃ visesaṃ jānanīti? Appamādamhi paṇḍitāti ye paṇḍitā medhāvīno sappaññā attano appamāde thatvā appamādaṃ vaḍḍhenti, te evam visesakāraṇaṃ jānanti. Appamāde pamodantīti te evam ñatvā tasmiṃ attano appamāde pamodanti, pahaṃsitamukhā tuṭṭhapahaṭṭhā honti. Ariyānaṃ gocare ratāti te evam appamāde pamodantā taṃ appamādaṃ vaḍḍhetvā ariyānaṃ buddhapaṅcekabuddhabuddhasāvakaṇaṃ gocarasaṅkhāte catusatipatṭhānādibhede sattatiṃsa bodhipakkhiyadhamme navavidhalokuttaradhamme ca ratā niraṭā, abhiratā hontīti attho.

Tejhāyīnoti te appamattā paṇḍitā atṭhasamāpattisaṅkhātena ārammaṇūpanijjhānena vipassanāmaggaphalasaṅkhātena lakkhaṇūpanijjhānena cāti duvidhenapi jhānena jhāyīno. Sātatikāti abhinikkhamaṇakālo patṭhāya yāva arahattamaggā satataṃ pavattakāyikacetasikavīriyā. Niccaṃ dalhaparakkamāti yaṃ taṃ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṃ, na taṃ apāpuṇitvā vīriyassa saṅṭhānaṃ bhavissatīti evarūpena vīriyena antarā anosakkitvā niccappavattena dalhaparakkamena samannāgatā. Phusanīti ettha dve phusanā ñāṇaphusanā ca, vipākaphusanā ca. Tattha cattāro maggā ñāṇaphusanā nāma, cattāri phalāni vipākaphusanā nāma. Tesu idha vipākaphusanā adhippetā. Ariyaphalena nibbānaṃ sacchikaronto dhīrā paṇḍitā tāya vipākaphusanāya phusanti, nibbānaṃ sacchikaronti. Yogakkhemaṃ anuttaranti ye cattāro yogā mahājanaṃ vaṭṭe osīdāpentī, tehi khemaṃ nibbhayaṃ sabbehi lokiyalokuttaradhammehi seṭṭhattā anuttaranti. Desanāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.

Sāmāvatīvatthu paṭhamam.

2. Kumbhaghosakasetṭhivatthu

Uṭṭhānavatoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto kumbhaghosakaṃ ārabba kathesi. Rājagahanagarasmiñhi rājagahasetṭhino gehe ahivātarogo uppajji, tasmiṃ uppanne makkhikā ādiṃ katvā yāva gāvā paṭhamam tiracchānagatā maranti, tato dāsakammaṃ, sabbapacchā gehasāmikā, tasmā so rogo sabbapacchā seṭṭhiṇca jāyaṇca gaṇhi. Te rogena phutṭhā puttaṃ santike thitaṃ oloketvā assuṇṇehi nettehi taṃ āhaṃsu – “tāta, imasmiṃ kira roge uppanne bhittim bhinditvā palāyantāva jīvitam labhanti, tvam amhe anoloketvā palāyitvā jīvanto punāgantvā amhākaṃ asukaṭṭhāne nāma cattālīsa dhanakoṭīyo nidahitvā thapitā, tā uddharitvā jīvikam kappeyyāsi”ti. So tesam vacanaṃ sutvā rudamāno mātāpitaro vanditvā maraṇabhayaabhīto bhittim bhinditvā palāyitvā pabbatagahanaṃ gantvā dvādasa vassāni tattha vasitvā mātāpituvasanaṭṭhānaṃ paccāgañchi.

Atha naṃ daharakāle gantvā parūlhakesamassakāle āgatattā na koci sañjāni. So mātāpitūhi dinnasaññāvasena dhanatṭhānaṃ

<p>gantvā dhanassa arogabhāvaṃ ñatvā cintesi – “maṃ na koci sañjānāti, sacāhaṃ dhaṇaṃ uddharitvā valañjissāmi, ‘ekena duggatena nidhi uddhaṭo’ ti maṃ gahetvā vihetteyyuṃ, yaṃnūnāhaṃ bhaṭiṃ katvā jīveyya” nti. Athekaṃ pilotikaṃ nivāsetvā, “atthi koci bhatakena atthiko” ti pucchanto bhatakavīthiṃ pāpuṇi. Atha naṃ bhatakā disvā, “sace amhākaṃ ekaṃ kammaṃ karissasi, bhattavetaṇaṃ te dassāma” ti āhaṃsu. “Kiṃ kammaṃ nāma” ti? “Pabodhanacodanakammaṃ. Sace ussahasi, pātova uṭṭhāya ‘tātā, uṭṭhahatha, sakaṭāni sannayhatha, goṇe yojettha, hatthiassānaṃ tiṇatthāya gamanavelā; amma, tumhepi uṭṭhahatha, yāguṃ pacatha, bhattaṃ pacathā’ ti vicaritvā ārocehi” ti. So “sādhū” ti sampatiṇchi. Athassa vasanattāya ekaṃ gharaṃ adāṃsu. So devasikaṃ taṃ kammaṃ akāsi.</p> <p>Athassa ekadivasaṃ rājā bimbisāro saddamassosi. So pana sabbaravaññū ahoṣi. Tasmā “mahādhanassa purisassesa saddo” ti āha. Athassa santike ṭhitā ekā paricārikā “rājā yaṃ vā taṃ vā na kathessati, idaṃ mayā ñātuṃ vaṭṭati” ti cintetvā – “gaccha, tāta, etaṃ jānāhi” ti ekaṃ purisaṃ paḥiṇi. So vegena gantvā taṃ disvā āgantvā, “eko bhatakānaṃ bhaticāraṃ kapaṇamanusso eso” ti ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṇhī hutvā dutiyadivasepi tatiyadivasepi taṃ tassa saddaṃ sutvā tatheva āha. Sāpi paricārikā tatheva cintetvā punappunaṃ pesetvā, “kapaṇamanusso eso” ti vutte cintesi – “rājā ‘kapaṇamanusso eso’ ti vacanaṃ sutvāpi na saddahati, punappunaṃ ‘mahādhanassa purisassesa saddo’ ti vadati, bhavitabbamettha kāraṇena, yathāsabhāvato etaṃ ñātuṃ vaṭṭati” ti. Sā rājānaṃ āha, “deva, ahaṃ sahaṃsaṃ labhamānaṃ dhītaṃ ādāya gantvā etaṃ dhaṇaṃ rājakulaṃ pavesessāmi” ti. Rājā tassā sahaṃsaṃ dāpesi.</p> <p>Sā taṃ gahetvā dhītaṃ ekaṃ malinadhātukaṃ vatthaṃ nivāsetvā tāya saddhiṃ rājagehato nikkhamitvā maggapaṭipannā viya bhatakavīthiṃ gantvā ekaṃ gharaṃ pavisitvā, “amma, mayāṃ maggapaṭipannā, ekāhadvīhaṃ idha vissamitvā gamissāma” ti āha. “Amma, bahūni gharamānusakāni, na sakkā idha vasituṃ, etaṃ kumbhaghosakassa gehaṃ tucchā, tattha gacchathā” ti. Sā tattha gantvā, “sāmi, mayāṃ maggapaṭipannakā, ekāhadvīhaṃ idha vasissāma” ti vatvā tena punappunaṃ paṭikkhattāpi, “sāmi, ajjekadivasaṃtaṃ vasitvā pātova gamissāma” ti nikkhamituṃ na icchi. Sā tattheva vasitvā punadivase tassa araññagamanavelāya, “sāmi, tava nivāpaṃ datvā yāhi, āhāraṃ te pacissāmi” ti vatvā, “alaṃ, amma, ahameva pacitvā bhujjissāmi” ti vutte punappunaṃ nibandhitvā tena dinne gahitamattakeyeva katvā antarāpaṇato bhājanāni ceva parisuddhataṇḍulādīni ca āharāpetvā rājakule pacananiyāmena suparisuddhaṃ odanaṃ, sādhuṃsaṃ ca dve tīni sūpabyañjanāni pacitvā tassa araññato āgatassa adāsi. Atha naṃ bhujjivā muducittataṃ āpannaṃ ñatvā, “sāmi, kilantama, ekāhadvīhaṃ idheva homā” ti āha. So “sādhū” ti sampatiṇchi.</p> <p>Athassa sāyampi punadivasepi madhurabhattaṃ pacitvā adāsi. Atha muducittataṃ tassa ñatvā “sāmi, katipāhaṃ idheva vasissāma” ti. Tattha vasamānā tikhiṇena satthena tassa mañcavāṇaṃ heṭṭhāṭṭaniyaṃ taṃ taṃ chindī. Mañco tasmim āgantvā nisinnamatteyeva heṭṭhā olambi. So “kasmā ayaṃ mañco evaṃ chijjivā gato” ti āha. “Sāmi, daharadāraṃ vāretuṃ na sakkomi, ettheva sannipatanā” ti. “Amma, idaṃ me dukkhaṃ tumhe nissāya jātaṃ. Ahañhi pubbe katthaci gacchanto dvāraṃ pidahitvā gacchāmi” ti. “Kiṃ karomi, tāta, vāretuṃ na sakkomi” ti. Sā imināva niyāmena dve tayo divase chinditvā tena ujjhāyitvā khīyitvā vuccamānāpi tatheva vatvā puna ekaṃ dve rajjūke ṭhapetvā sese chindī. Taṃ divasaṃ tasmim nisinnamatteyeva sabbaṃ vāṇaṃ bhūmiyaṃ pati, sīsaṃ jaṇṇukehi saddhiṃ ekato ahoṣi, so uṭṭhāya, “kiṃ karomi, idāni kuhiṃ gamissāmi, nipajjanamañcassapi tumhehi asāmiko viya katomhi” ti āha. “Tāta, kiṃ karomi, paṭivissakadāraṃ vāretuṃ na sakkomi, hotu, mā cintayī, imāya nāma velāya kuhiṃ gamissāsi” ti dhītaṃ āmantetvā, “amma, tava bhātikassa nipajjanokāsaṃ karohi” ti āha. Sā ekapasse sayitvā “idhāgaccha, sāmi” ti āha. Itaropi naṃ “gaccha, tāta, bhaginiyā saddhiṃ nipajjā” ti vadesi. So tāya saddhiṃ ekamañce nipajjivā taṃ divasaññeva santhavaṃ akāsi, kumārikā parodi. Atha naṃ mātā pucchi – “kiṃ, amma, rodasī” ti? “Amma, idaṃ nāma jāta” nti. “Hotu, amma, kiṃ sakkā kātuṃ, tayāpi ekaṃ bhattāraṃ imināpekaṃ pādparicārikaṃ laddhuṃ vaṭṭati” ti taṃ jāmatāraṃ akāsi. Te samaggavāsaṃ vasimāsu.</p> <p>Sā katipāhaccayena rañño sāsaṇaṃ pesesi – “bhatakavīthiyaṃ chaṇaṃ karontu. Yassa pana ghare chaṇo na karīyati, tassa ettako nāma daṇḍoti ghosanaṃ kāretu” ti. Rājā tathā kāresi. Atha naṃ sassu āha – “tāta, bhatakavīthiyaṃ rājānāya chaṇo kattabbo jāto, kiṃ karomā” ti? “Amma, ahaṃ bhaṭiṃ karontopi jīvitūṃ na sakkomi, kiṃ karissāmi” ti? “Tāta, gharāvāsaṃ vasantā nāma iṇampi gaṇhanti, rañño āṇā akātuṃ na labbhā. Iṇato nāma yena kenaci upāyena mucchitūṃ sakkā, gaccha,</p>		
--	--	--

kutoci ekaṃ vā dve vā kahāpaṇe āharā”ti āha. So ujjhāyanto khīyanto gantvā cattālīsakoṭṭidhanaṭṭhānato ekameva kahāpaṇaṃ āhari. Sā taṃ kahāpaṇaṃ rañño pesetvā attano kahāpaṇena chaṇaṃ katvā puna katipāhaccayena tatheva sāsaṇaṃ paṇiṇi. Puna rājā tatheva “chaṇaṃ karontu, akarontānaṃ ettako daṇḍo”ti āṇāpesi. Punapi so tāya tatheva vatvā nippīliyamāno gantvā tayo kahāpaṇe āhari. Sā tepi kahāpaṇe rañño pesetvā puna katipāhaccayena tatheva sāsaṇaṃ paṇiṇi – “idāni purise pesetvā imaṃ pakkosāpetū”ti. Rājā pesesi. Purisā gantvā, “kumbhaghosako nāma kataro”ti pucchitvā pariyesantā taṃ disvā “ehi, bho rājā, taṃ pakkosati”ti āhaṃsu. So bhīto “na maṃ rājā jānāti”tiādīni vatvā gantuṃ na icchi. Atha naṃ balakkārena hatthādīsū gahetvā ākaḍḍhiṃsu. Sā itthi te disvā, “are, dubbiniṭā, tumhe mama jāmataraṃ hatthādīsū gahetuṃ ananucchavikā”ti tajjetvā, “ehi, tāta, mā bhāyi, rājānaṃ disvā tava hatthādīgāhākānaṃ hattheyeva chindāpessāmi”ti dhītaraṃ ādāya purato hutvā rājagehaṃ patvā vesam parivattetvā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā ekamantaṃ atṭhāsi. Itarampi parikaḍḍhitvā ānayiṃsueva.

Atha naṃ vanditvā ṭhitam rājā āha – “tvam kumbhaghosako nāmā”ti? “Āma, devā”ti. “Kiṃ kāraṇā mahādhanam vañcetvā khādasī”ti? “Kuto me, deva, dhanam bhatim katvā jīvantassa”ti? “Mā evaṃ kari, kiṃ amhe vañcesī”ti? “Na vañcemi, deva, natthi me dhana”nti. Athassa rājā te kahāpaṇe dassetvā, “ime kassa kahāpaṇā”ti āha. So sañjānitvā, “aho bālomhi, katham nu kho ime rañño hattham pattā”ti ito cito ca olokento tā dvepi paṭimaṇḍitapasādhanā gabbhadvāramūle ṭhitā disvā, “bhāriyam vatidaṃ kammaṃ, imāhi rañña payojitāhi bhavittabba”nti cintesi. Atha naṃ rājā “vadehi, bho, kasmā evaṃ karosī”ti āha. “Nissayo me natthi, devā”ti. “Mādiso nissayo bhavitum na vaṭṭati”ti. “Kalyāṇam, deva, sace me devo avassayo hotī”ti. “Homi, bho, kittakam te dhana”nti? “Cattālīsakoṭṭiyo, devā”ti. “Kiṃ laddhum vaṭṭati”ti? “Sakaṭāni devā”ti? Rājā anekasatāni sakaṭāni yojāpetvā paṇiṇitvā taṃ dhanam āharāpetvā rājanāṇe rāsim kārapetvā rājagahavāsino sannipātāpetvā, “atthi kassaci imasmim nagare “ettakam dhana”nti pucchitvā “natthi, devā”ti. “Kiṃ panassa kātuṃ vaṭṭati”ti? “Sakkāram, devā”ti vutte mahantena sakkārena taṃ setṭhiṭṭhāne ṭhapetvā dhītaraṃ tasseva datvā tena saddhim satthu santikam gantvā vanditvā “bhante, passathimaṃ purisaṃ, evarūpo dhitimā nāma natthi, cattālīsakoṭṭivibhavo hontopi uppilāvītākāram vā asmimānamattaṃ vā na karoti, kapaṇo viya pilotikam nivāsetvā bhatakavithiyam bhatim katvā jīvanto mayā iminā nāma upāyena ṇāto. Jānitvā ca pana pakkosāpetvā sadhanabhāvaṃ sampatiṅcchāpetvā taṃ dhanam āharāpetvā setṭhiṭṭhāne ṭhapito, dhītā cassa mayā dinnā. Bhante, mayā ca evarūpo dhitimā na diṭṭhapubbo”ti āha.

Taṃ sutvā satthā “evaṃ jīvantassa jīvikam dhammikajīvikam nāma, mahārāja, corikādikammaṃ pana idhaloke ceva piḷeti himseti, paraloke ca, tatonidānaṃ sukham nāma natthi. Purisassa hi dhanapārijuṇṇakāle kasim vā bhatim vā katvā jīvikameva dhammikajīvikam nāma. Evarūpassa hi vīriyasampannassa satisampannassa kāyavācāhi parisuddhakammassa paññāya nisammakārino kāyādīhi saññatassa dhammajīvikam jīvantassa satiavippavāse ṭhitassa issariyam vaḍḍhatiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

24.

“Uṭṭhānavato satīmato,

Sucikammasa nisammakārino;

Saññatassa dhammajīvino,

Appamattassa yasobhivaḍḍhatī”ti.

Tattha uṭṭhānavatoti uṭṭhānavīriyavantassa. Satimatoti satisampannassa. Sucikammasāti niddosehi niraparādhehi kāyakammādīhi samannāgatassa. Nisammakārīnoti evaṃ bhavissati, evaṃ karissāmīti vā, imasmim kamme evaṃ kate idaṃ nāma bhavissatīti vā evaṃ nidānaṃ sallakkhetvā rogatikicchanam viya sabbakammāni nisāmetvā upadhāretvā karontassa.

Saññatassāti kāyādīhi saññatassa nicchiddassa. Dhammajīvinoti agārikassa tulākūṭṭādīni vajjetvā kasigorakkhādīhi, anagārikassa vejjakammadūtakammādīni vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyāya jīvikam kappentassa. Appamattassāti avippavutthasatino. Yasobhivaḍḍhatīti issariyabhogasampannasaṅkhāto ceva kittivaṇṇabhaṇanasāṅkhāto ca yaso abhivaḍḍhatīti.

Gāthāpariyosāne kumbhaghosako sotāpattiphale patiṭṭhahi. Aññepi bahū sotāpattiphālādīni pāpuṇiṃsu. Evaṃ mahājanassa

<p>sāthhikā dhammadesanā jātāti. Kumbhaghosakasetthivatthu dutiyaṃ. 3. Cūlapanthakatheravatthu Uṭṭhānenappamādenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto cūlapanthakatheraṃ ārabba kathesi. Rājagahe kira dhanasetthikulassa dhītā vayappattakāle mātāpitūhi sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale ativiya rakkhiyamānā yobbanamadattatāya purisalolā hutvā attano dāseneva saddhiṃ santhavaṃ katvā, “aññepi me idaṃ kammaṃ jāneyyu”nti bhītā evamāha – “amhehi imasmiṃ thāne na sakkā vasituṃ. Sace me mātāpitāro imaṃ dosaṃ jānissanti, khaṇḍākhaṇḍikaṃ maṃ karissanti. Videsaṃ gantvā vasissāmā”ti. Te hatthasāraṃ gahetvā aggadvārena nikkhamitvā, “yattha vā tattha vā aññehi ajānanaṭṭhānaṃ gantvā vasissāmā”ti ubhopi agamaṃsu. Tesā ekasmiṃ thāne vasantānaṃ saṃvāsamanvāya tassā kucchismiṃ gabbho patiṭṭhāsi. Sā gabbhāparipākaṃ āgamma tena saddhiṃ mantesi, “gabbho me paripākaṃ gato, nātibandhuvirahite thāne gabbhavuṭṭhānaṃ nāma ubhinnampi amhākaṃ dukkhāvahaṃ, kulagehameva gacchāmā”ti. So “sacāhaṃ tattha gamissāmi, jīvitā me natthi”ti bhayena “ajja gacchāma, sve gacchāmā”ti divase atikkāmesi. Sā cintesi – “ayaṃ bālo attano dosamahantatāya gantuṃ na ussahati, mātāpitāro nāma ekantahitāva, ayaṃ gacchatu vā, mā vā, ahaṃ gamissāmi”ti. Sā tasmīṃ gehā nikkhante gehaparikkhāraṃ paṭisāmetvā attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ anantaragehāvāsīnaṃ ārocetvā maggaṃ paṭipajji. Sopi gharaṃ āgantvā taṃ adisvā paṭivissake pucchitvā, “sā kulagharaṃ gatā”ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassāpi tattheva gabbhavuṭṭhānaṃ ahosi. So “kiṃ idaṃ, bhaddhe”ti pucchi. “Sāmi, me eko putto jāto”ti. “Idāni kiṃ karissāmā”ti? “Yassatthāya mayā kulagharaṃ gaccheyyāma, taṃ kammaṃ antarāmaggeva nipphannaṃ, tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattissāmā”ti dvepi ekacittā hutvā nivattiṃsu. Tassa ca dāraḥassa panthe jātattā panthakoti nāmaṃ kariṃsu. Tassā nacirasseva aparopi gabbho patiṭṭhāhi. Sabbā purimanayeneva vitthāretabbaṃ. Tassāpi dāraḥassa panthe jātattā paṭhamajātassa mahāpanthakoti nāmaṃ katvā itarassa cūlapanthakoti nāmaṃ kariṃsu. Te dvepi dāraḥ gahetvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Tesā tattha vasantānaṃ mahāpanthakadāraḥo aññe dāraḥe “cūlapitā mahāpitāti, ayyako ayyikā”ti ca vadante sutvā mātaraṃ pucchi – “amma, aññe dāraḥaḥ ‘ayyako ayyikā’tipi, ‘mahāpitā cūlapitā’tipi vadanti, kacci amhākaññeva nātakā natthi”ti? “Āma, tāta, amhākaṃ ettha nātakā natthi. Rājagahanagare pana vo dhanasetthi nāma ayyako, tattha amhākaṃ bahū nātakā”ti. “Kasmā tattha na gacchatha, ammā”ti? Sā attano agamanakāraṇaṃ puttassa akathetvā puttesu punappunaṃ kathentesu sāmikaṃ āha – “ime dāraḥaḥ maṃ ativiya kilamenti, kiṃ no mātāpitāro disvā maṃsaṃ khādissanti, ehi, dāraḥaṇaṃ ayyakakulaṃ dassessāmā”ti? “Ahaṃ sammukhā bhavituṃ na sakkhissāmi, te pana nayissāmi”ti. “Sādhu yena kenaci upāyena dāraḥaṇaṃ ayyakakulameva daṭṭhuṃ vaṭṭati”ti. Dvepi janā dāraḥe ādāya anupubbenā rājagahaṃ patvā nagaradvāre ekissā sālāya pavisitvā dāraḥamātā dve dāraḥe gahetvā attano āgatabhāvaṃ mātāpitūnaṃ ārocāpesi. Te taṃ sāsanaṃ sutvā, “saṃsāre vicarantānaṃ na putto na dhītā bhūtapubbā nāma natthi, te amhākaṃ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṃ cakkhupathe thātūṃ, ettakaṃ nāma dhanāṃ gahetvā dvepi janā phāsukaṭṭhānaṃ gantvā jīvantu, dāraḥe pana idha pesentū”ti dhanāṃ datvā dūtaṃ pāhesuṃ. Tehi pesitaṃ dhanāṃ gahetvā dāraḥe āgatadūtānaññeva hatthe datvā paṇiṃsu. Dāraḥaḥ ayyakakule vaḍḍhanti. Tesu cūlapanthako atidhāro, mahāpanthako pana ayyakena saddhiṃ dasabalassa dhammakathaṃ sotuṃ gacchati. Tassa niccaṃ satthu santikaṃ gacchantassa pabbajjāya cittaṃ nami. So ayyakaṃ āha – “sace maṃ anujāneyyātha, ahaṃ pabbajeyya”nti . “Kiṃ vadesi, tāta, sakalassa lokassāpi me pabbajjāto tava pabbajjā bhaddikā. Sace sakkosi pabbajjhā”ti. Taṃ satthu santikaṃ netvā, “kiṃ, gahapati, dāraḥo te laddho”ti vutte, “āma, bhante, ayaṃ me nattā tumhākaṃ santike pabbajjitukāmo”ti āha. Satthā aññataraṃ piṇḍapātācārikaṃ bhikkhuṃ “imaṃ dāraḥaṃ pabbājehi”ti añāpesi. Thero tassa tacapañcakakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājesi. So bahuṃ buddhavacanaṃ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaṃ labhitvā yonisomanasikārena kammaṭṭhānaṃ karonto arahattaṃ pāpuṇi. So jhānasukhena phalasukhena vītināmento cintesi – “sakkā nu kho idaṃ sukhaṃ cūlapanthakassa dātu”nti! Tato ayyakasetthissa santikaṃ gantvā evamāha – “mahāsetthi, sace anujāneyyātha, ahaṃ cūlapanthakaṃ pabbajeyya”nti. “Pabbājetha, bhante”ti. Setthi kira sāsane ca suppasanno,</p>		
--	--	--

<p>“kataradhītāya vo ete puttā”ti pucchīyamāno ca “palātadhītāyā”ti vattuṃ lajjati, tasmā sukheveva tesam pabbajjam anujāni. Thero cūḷapanthakam pabbājetvā sīlesu patiṭṭhāpesi. So pabbajitvāva dandho ahoṣi.</p> <p>“Padmaṃ yathā kokanadam sugandham, Pāto siyā phullamavītagandham; Aṅgīrasaṃ passa virocamaṇaṃ, Tapantamādiccamivantalikkhe”ti. (sam. ni. 1.123; a. ni. 5.195) –</p> <p>Imaṃ ekaṃ gātham catūhi māsehi uggaṇhituṃ nāsakkhi. So kira kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā hutvā aññatarassa dandhabhikkhuno uddesaggahaṇakāle parihāsakeḷiṃ akāsi. So bhikkhu tena parihāseṇa lajjito neva uddesaṃ gaṇhi, na sajjhāyamakāsi. Tena kammena ayaṃ pabbajitvāva dandho jāto, gahitagahitaṃ padaṃ uparūparipadaṃ gaṇhantassa nassati. Tassa imameva gātham uggaṇhetuṃ vāyamantassa cattāro māsā atikkantā. Atha naṃ mahāpanthako, “cūḷapanthaka, tvam imasmim sāsane abhabbo, catūhi māsehi ekaṃ gāthampi gaṇhituṃ na sakkosi, pabbajitakiccaṃ pana katham matthakam pāpessasi, nikkhama ito”ti vihārā nikkadḍhi. Cūḷapanthako buddhasāsane sinehena gihibhāvaṃ na pattheti. Tasmīṇca kāle mahāpanthako bhuttuḍdesako ahoṣi. Jivako komārabhacco bahuṃ mālāgandhavilepanaṃ ādāya attano ambavanaṃ gantvā satthāraṃ pūjetvā dhammaṃ sutvā utthāyāsanaṃ dasabalaṃ vanditvā mahāpanthakam upasaṅkamitvā, “kittakā , bhante, satthu santike bhikkhū”ti pucchi. “Pañcamattāni bhikkhusatāni”ti. “Sve, bhante, buddhappamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaṃ nivesane bhikkham gaṇhathā”ti. “Upāsaka, cūḷapanthako nāma bhikkhu dandho avirulhidhammo, taṃ ṭhapetvā sesānaṃ nimantaṇaṃ sampaṭicchāmi”ti thero āha. Taṃ sutvā cūḷapanthako cintesi – “thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ sampaṭicchanto maṃ bāhiraṃ katvā sampaṭicchati, nissamsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ bhinnaṃ bhavissati, kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsaneṇa, gihī hutvā dānādīni puññāni karonto jīvissāmi”ti? So punadvase pātova vibbhamituṃ pāyāsi.</p> <p>Satthā paccūsakāleyeva lokaṃ volokento imaṃ kāraṇaṃ disvā paṭhamataraṃ gantvā cūḷapanthakassa gamanamagge dvārakoṭṭhake caṅkamanto aṭṭhāsi. Cūḷapanthako gacchanto satthāraṃ disvā upasaṅkamitvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā “kuhiṃ pana tvam, cūḷapanthaka, imāya velāya gacchasi”ti āha. “Bhātā maṃ, bhante, nikkadḍhati, tenāhaṃ vibbhamituṃ gacchāmi”ti. “Cūḷapanthaka, tava pabbajā nāma mama santakā, bhātārā nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi, ehi, kiṃ te gihibhāvena, mama santike bhavissasi”ti cakkāṅkitatalena pañinā taṃ sirasi parāmasitvā ādāya gantvā gandhakutippamukhe nisīdāpetvā, “cūḷapanthaka, puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ ‘rajoharaṇaṃ rajoharaṇa’nti parimajjanto idheva hohī”ti iddhiyā abhisāṅkhatam parisuddham pilotikaṃ datvā kāle ārocite bhikkhusaṅghaparivuto jivakassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Cūḷapanthakopi sūriyaṃ olokento taṃ pilotikaṃ “rajoharaṇaṃ rajoharaṇa”nti parimajjanto nisīdi. Tassa taṃ pilotikakhaṇḍaṃ parimajjantassa kiliṭṭhaṃ ahoṣi. Tato cintesi – “idaṃ pilotikakhaṇḍaṃ ativiya parisuddham, imaṃ pana attabhāvaṃ nissāya purimapakatiṃ vijahitvā evaṃ kiliṭṭhaṃ jātam, aniccā vata saṅkhārā”ti khayavayaṃ paṭṭhapento vipassanaṃ vaḍḍhesi. Satthā “cūḷapanthakassa cittaṃ vipassanaṃ āruḷha”nti ṇatvā, “cūḷapanthaka, tvam pilotikakhaṇḍameva samkiliṭṭhaṃ ‘rajaṃ raja’nti mā saññaṃ kari, abbhantare pana te rāgarajādayo atthi, te harāhi”ti vatvā obhāsaṃ vissajjetvā purato nisinna viya paññāyamānarūpo hutvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>“Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati, Rāgassetam adhivacanaṃ rajoti; Etaṃ rajjaṃ vippajahitva bhikkhavo, Viharanti te vigatarajassa sāsane. “Doso rajo na ca pana reṇu vuccati, Dosassetam adhivacanaṃ rajoti; Etaṃ rajjaṃ vippajahitva bhikkhavo, Viharanti te vigatarajassa sāsane. “Moho rajo na ca pana reṇu vuccati,</p>		
--	--	--

<p>Mohassetam adhivacanam rajoti; Etam rajam vippajahitva bhikkhavo, Viharanti te vigatarajassa sasane”ti. (mahāni. 209); Gāthāpariyosāne cūḷapanthako saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi. Saha paṭisambhidāhiyevassa tīṇi piṭakāni āgamimsu. So kira pubbe rājā hutvā nagaram padakkhiṇam karonto nalāṭato sede muccante parisuddhena sātakena nalāṭantam puñchi, sātako kiliṭṭho ahoṣi. So “imam sarīram nissāya evarūpo parisuddho sātako pakatiṃ jahitvā kiliṭṭho jāto, aniccā vata saṅkhārā”ti aniccasaññaṃ paṭilabhi. Te kāraṇenassa rajoharaṇameva paccayo jāto. Jīvakopi kho komārabhacco dasabalassa dakkhiṇodakam upanāmesi. Satthā “nanu, jīvaka, vihāre bhikkhū atthī”ti hatthena pattam pidahi. Mahāpanthako “nanu, bhante, vihāre bhikkhū natthī”ti āha. Satthā “atthi, jīvaka”ti āha. Jīvako “tena hi bhāṇe gaccha, vihāre bhikkhūnam atthibhāvam vā natthibhāvam vā tvaññeva jānāhi”ti purisaṃ pesesi. Tasmim khāṇe cūḷapanthako “mayham bhātiko ‘vihāre bhikkhū natthī’ti bhāṇati, vihāre bhikkhūnam atthibhāvamassa pakāsessāmi”ti sakalam ambavanam bhikkhūnaññeva pūresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammaṃ karonti, ekacce rajanakammaṃ karonti, ekacce sajjhāyam karonti. Evaṃ aññaṃāññaasadisam bhikkhusahassam māpesi. So puriso vihāre bahū bhikkhū disvā nivattivā, “ayya, sakalam ambavanam bhikkhūhi paripuṇṇa”nti jīvakassa ārocesi. Theropi kho tattheva – “Sahassakkhattumattānam, nimminivāna panthako; Nisīdambavane ramme, yāva kālappavedanā”ti. Atha satthā tam purisaṃ āha – “vihāram gantvā ‘satthā cūḷapanthakam nāma pakkosati’ti vadehi”ti. Tena gantvā tathā vutte, “aham cūḷapanthako, aham cūḷapanthako”ti mukhasahassam utthahi. So puriso puna gantvā, “sabbepi kira, bhante, cūḷapanthakāyeva nāmā”ti āha. “Tena hi gantvā yo ‘aham cūḷapanthako’ti paṭhamam vadati, tam hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissanti”ti. So tathā akāsi. Tāvadeva sahasamattā bhikkhū antaradhāyimsu. Theropi tena purisena saddhim agamāsi. Satthā bhattakiccapariyosāne jīvakaṃ āmantesi – “jīvaka, cūḷapanthakassa pattam gaṇhāhi, ayam te anumodanam karissati”ti. Jīvako tathā akāsi. Thero sīhanādam nadanto taruṇasīho viya tīhi piṭakehi saṅkhobhetvā anumodanamakāsi. Satthā utthāyāsanaṃ bhikkhusaṅghaparivuto vihāram gantvā bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭippamukhe thatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādam datvā kammaṭṭhānam kathetvā bhikkhusaṅgham uyyojetvā surabhighandhavasitam gandhakuṭim pavisitvā dakkhiṇena passena sīhaseyyam upagato. Atha sāyanhasamaye bhikkhū ito cito ca samosarivā rattakambalasāṇiyā parikkhittā viya nisīditvā satthu guṇakatham ārabhimsu, “āvuso, mahāpanthako cūḷapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto catūhi māsehi ekam gātham uggaṇhāpetum na sakkoti, ‘dandho aya’nti vihārā nikkadḍhi, sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya ekasmiṃyevassa antarabhatte saha paṭisambhidāhi arahattam adāsi, tīṇi piṭakāni saha paṭisambhidāhiyeva āgatāni, aho buddhānam balam nāma mahanta”nti. Atha bhagavā dhammasabhāyam imam kathāpavattim ṇatvā, “ajja mayā gantum vaṭṭati”ti buddhaseyyāya utthāya surattadupattam nivāsetvā vijjulataṃ viya kāyabandhanam bandhitvā rattakambalasadisaṃ sugatamahācīvaram pārupitvā surabhighandhakuṭito nikkamma mattavaravāraṇasīhavijambhitavilāsena anantāya buddhalīlāya dhammasabham gantvā alaṅkatamaṇḍalamālamajje supaññattavarabuddhāsanaṃ abhiruyha chabbaṇabuddharaṃsiyo vissajjento aṇṇavakucchim khobhayamāno yugandharamatthake bālasūriyo viya āsanamajje nisīdi. Sammāsambudde pana āgatamatte bhikkhusaṅgho katham pacchinditvā tuṇhī ahoṣi. Satthā mudukena mettacittena parisam oloketvā, “ayam parisā ativiya sobhati, ekassapi hatthakukkucam vā pādakukkucam vā ukkāsitāsaddo vā khipitāsaddo vā natthi, sabbepi ime buddhagāravena sagāravā, buddhatejāna tājjitā. Mayi āyukappampi akathetvā nisinne paṭhamam katham samuttāpetvā na kathessanti. Kathāsamuttāpanavattam nāma mayāva jānitabham, ahameva paṭhamam kathessāmi”ti madhurena brahmassarena bhikkhū āmantetvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, cūḷapanthako idāneva dandho, pubbepi dandhoyeva. Na kevalaṅcassāham idāneva avassayo jāto, pubbepi avassayo ahoṣimeva. Pubbe panāham imam lokiyakuṭumbassa sāmikam akāsim, idāni lokuttarakuṭumbassā”ti vatvā tamattham vitthārato sotukāmehi bhikkhūhi āyācito aṭṭam āhari –</p>		
---	--	--

“Atīte, bhikkhave, bārāṇasinagaravāsī eko māṇavo takkasilaṃ gantvā sippuggahaṇatthāya disāpāmokkhassa ācariyassa dhammantevāsiko hutvā pañcannaṃ māṇavakasatānaṃ antare ativiya ācariyassa upakārako ahoṣi, pādaparikkammādīni sabbakiccāni karoti. Dandhatāya pana kiñci uggaṇhituṃ na sakkoti. Ācariyo “ayaṃ mama bahūpakāro, sikkhāpessāmi na”nti vāyamantopi kiñci sikkhāpetuṃ na sakkoti. So ciraṃ vasitvā ekagāthampi uggaṇhituṃ asakkonto ukkaṇṇhitvā “gamissāmi”ti ācariyaṃ āpucchi. Ācariyo cintesi – “ayaṃ mayhaṃ upakārako, paṇḍitabhāvamassa paccāsīsāmi, na naṃ kātuṃ sakkomi, avassaṃ mayā imassa paccupakāro kātabbo, ekamassa mantāṃ bandhitvā dassāmi”ti so taṃ araṇṇaṃ netvā “ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kāraṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmi”ti imaṃ mantāṃ bandhitvā uggaṇṇhāpentō anekasatakhattuṃ parivattāpetvā, “paññāyati te”ti pucchitvā, “āma, paññāyati”ti vutte “dandhena nāma vāyāmaṃ katvā paṇḍitaṃ katvā sippaṃ na palāyati”ti cintetvā maggaṃ paribbayaṃ datvā, “gaccha, imaṃ mantāṃ nissāya jīvissasi, apalāyanatthāya panassa niccaṃ sajjhāyaṃ kareyyāsī”ti vatvā taṃ uyyojesi. Athassa mātā bārāṇasiyaṃ sampattakāle “putto me sippaṃ sikkhitvā āgato”ti mahāsakkārasammānaṃ akāsi.

Tadā bārāṇasirājā “atthi nu kho me kāyakammādīsu koci doso”ti paccavekkhanto attano aruccanakaṃ kiñci kammaṃ adisvā “attano vajjaṃ nāma attano na paññāyati, paresaṃ paññāyati, nāgarānaṃ pariggaṇhissāmi”ti cintetvā sāyaṃ aññatakavesena nikkhamitvā, “sāyamāsaṃ bhujjivā nisinnamanussānaṃ kathāsallāpo nāma nānappakārako hoti, ‘sacāhaṃ adhammena rajjaṃ kāremi, pāpena adhammikenā rañña daṇḍabaliādīhi hatamhā”ti vakkhanti. ‘Sace dhammena rajjaṃ kāremi, dīghāyuko hotu no rājā’tiādīni vatvā mama guṇaṃ kathessanti”ti tesāṃ tesāṃ gehānaṃ bhittianusāreṇeva vicarati.

Tasmiṃ khaṇe umaṅgacoraṃ dvinnaṃ gehānaṃ antare umaṅgaṃ bhindanti ekaumaṅgeneva dve gehāni pavisanatthāya. Rājā te disvā gehacchāyāya atthāsi. Tesāṃ umaṅgaṃ bhinditvā gehaṃ pavisitvā bhaṇḍakaṃ olokitaṃ kāle māṇavo pabujjhitvā taṃ mantāṃ sajjhāyanto “ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kāraṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmi”ti āha. Te taṃ sutvā, “iminā kiramhā ñātā, idāni no nāsessati”ti nivatthavatthānīpi chaḍḍetvā bhītā sammukhasammukhaṭṭhāneṇeva palāyimsu. Rājā te palāyante disvā itarassa ca mantasajjhāyanasaddaṃ sutvā gehaṇṇeva vavatthapetvā nāgarānaṃ pariggaṇhitvā nivesanaṃ pāvīsi. So vibhātāya pana rattiyā pātovekaṃ purisaṃ pakkosivā āha – “gaccha bhaṇe, asukavīthiyaṃ nāma yasmimṃ gehe umaṅgo bhinno, tattha takkasilato sippaṃ uggaṇhitvā āgatamāṇavo atthi, taṃ ānehī”ti. So gantvā “rājā taṃ pakkosati”ti vatvā māṇavaṃ ānesi. Atha naṃ rājā āha – “tvam, tāta, takkasilato sippaṃ uggaṇhitvā āgatamāṇavo”ti? “Āma, devā”ti. “Amhākampi taṃ sippaṃ dehi”ti. “Sādhu, deva, samānāsane nisīditvā gaṇhāhi”ti. Rājāpi tathā katvā mantāṃ gahetvā “ayaṃ te ācariyabhāgo”ti sahasaṃ adāsi.

Tadā senāpati rañño kappakaṃ āha – “kadā rañño massuṃ karissasi”ti? “Sve vā parasuve vā”ti. So tassa sahasaṃ datvā “kiccaṃ me atthi”ti vatvā, “kiṃ, sāmī”ti vutte “rañño massukammaṃ karonto viya hutvā khuraṃ ativiya pahaṃsitvā galaṇāḷiṃ chinda, tvam senāpati bhavissasi, ahaṃ rājā”ti. So “sādhu”ti sampaṭicchitvā rañño massukammakaraṇādivase gandhodakena massuṃ temevā khuraṃ pahaṃsitvā nalāṭante gahetvā, “khuro thokaṃ kuṇṭhadhāro, ekappahāreṇeva galaṇāḷiṃ chindituṃ vaṭṭati”ti puna ekamantaṃ thatvā khuraṃ pahaṃsi. Tasmiṃ khaṇe rājā attano mantāṃ saritvā sajjhāyaṃ karonto “ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṃ kāraṇā ghaṭṭesi? Ahampi taṃ jānāmi jānāmi”ti āha. Nhāpitassa nalāṭato sedā muccimsu. So “jānāti mama kāraṇaṃ rājā”ti bhīto khuraṃ bhūmiyaṃ khipitvā pādamaḷe urena nipajji. Rājāno nāma chekā honti, tena taṃ evamāha – “are, duṭṭha, nhāpita, ‘na maṃ rājā jānāti’ti saññaṃ karosi”ti. “Abhayaṃ me dehi, devā”ti. “Hotu, mā bhāyi, kathehi”ti. Senāpati me, deva, sahasaṃ datvā, “rañño massuṃ karonto viya galaṇāḷiṃ chinda, ahaṃ rājā hutvā taṃ senāpatiṃ karissāmi”ti āhāti. Rājā taṃ sutvā “ācariyaṃ me nissāya jīvitāṃ laddha”nti cintetvā senāpatiṃ pakkosāpetvā, “ambho, senāpati, kiṃ nāma tayā mama santikā na laddhaṃ, idāni taṃ datṭhuṃ na sakkomi, mama ratṭhā nikkhamāhi”ti taṃ ratṭhā pabbājetvā ācariyaṃ pakkosāpetvā, “ācariya, taṃ nissāya mayā jīvitāṃ laddha”nti vatvā mahantaṃ sakkāraṃ karitvā tassa senāpatiṭṭhānaṃ adāsi. “So tadā cūḷapanthako ahoṣi, satthā disāpāmokkho ācariyo”ti. Satthā imaṃ aṭṭaṃ āharitvā, “evaṃ, bhikkhave, pubbepi cūḷapanthako dandhoyeva ahoṣi, tadāpissāhaṃ avassayo hutvā taṃ lokiyakuṭumbe patiṭṭhāpesi”nti vatvā puna ekadivasāṃ “aho satthā cūḷapanthakassa avassayo jāto”ti kathāya samuṭṭhitāya cūḷasetṭhijātake aṭṭavattuṃ kathetvā –

“Appakenāpi medhāvī, pābhatena vicakkhaṇo;
Samuṭṭhāpeti attānaṃ, aṇuṃ aggimva sandhama”nti. (jā. 1.1.4) –
Gātham vatvā, “na, bhikkhave, idānevāhaṃ imassa avassayo jāto, pubbepi avassayo ahosimeva. Pubbe panāhaṃ imaṃ lokiyakuṭumbassa sāmikaṃ akāsiṃ, idāni lokuttarakuṭumbassa. Tadā hi cūḷantevāsiko cūḷapanthako ahosi, cūḷasetṭhi pana paṇḍito byatto nakkhattakovidō ahamevā”ti jātakam samodhānesi.
Punekadivasam dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum, “āvuso, cūḷapanthako catūhi māsehi catuppadam gātham gahetum asakkontopi vīriyaṃ anossajjitvāva arahatte patiṭṭhito, idāni lokuttaradhammakūṭumbassa sāmiko jāto”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mama sāsane āradhavīriyo bhikkhu lokuttaradhammassa sāmiko hotiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
25.
“Uṭṭhānenappamādena, saṃyamena damena ca;
Dīpaṃ kayirātha medhāvī, yaṃ ogho nābhikīratī”ti.
Tattha dīpaṃ kayirāthāti vīriyaśāṅkhātena utṭhānena, satiyā avippavāsākārasāṅkhātena appamādena, catupārisuddhisīlasāṅkhātena saṃyamena, indriyadadena cāti imehi kāraṇabhūtehi catūhi dhammehi dhammojapaññāya samannāgato medhāvī imasmim ativiya dullabhapatīṭṭhatāya atigambhīre saṃsārasāgare attano patiṭṭhānabhūtam arahattaphalaṃ dīpaṃ kayirātha kareyya, kātuṃ sakkuṇeyyāti atho. Kīdisaṃ? Yaṃ ogho nābhikīratīti yaṃ catubbidhopi kilesogho abhikirituṃ viddhamsetuṃ na sakkoti. Na hi sakkā arahattaṃ oghena abhikiritunti.
Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Evaṃ desanā sampattaparisāya sātthikā jātāti.
Cūḷapanthakattheravatthu tatiyaṃ.
4. Bālanakkhattasaṅghuṭṭhavatthu
Pamādamanuyuñjantīti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto bālanakkhattam ārabba kathesi.
Ekasmiñhi samaye sāvattiyaṃ bālanakkhattam nāma saṅghuṭṭham. Tasmim nakkhatte bālā dummedhino janā chārikāya ceva gomayena ca sarīraṃ makkhetvā sattāhaṃ asabbhaṃ bhaṇantā vicaranti. Kiñci nāti suhajjaṃ vā pabbajitaṃ vā disvā lajjantā nāma natthi. Dvāre dvāre thatvā asabbhaṃ bhaṇanti. Manussā tesam asabbhaṃ sotuṃ asakkontā yathābalaṃ aḍḍham vā pādam vā kahāpaṇaṃ vā pesenti. Te tesam dvāre laddham laddham gahetvā pakkamanti. Tadā pana sāvattiyaṃ pañca koṭimattā ariyasāvakā vasanti, te satthu santikaṃ sāsanaṃ pesayimsu – “bhagavā, bhante, sattāhaṃ bhikkhusaṅghena saddhiṃ nagaraṃ appavisitvā vihāreyeva hotū”ti. Tañca pana sattāhaṃ bhikkhusaṅghassa vihāreyeva yāgubhattādīni sampādetvā paṇiṇimsu, sayampi gehā na nikkhamimsu. Te nakkhatte pana pariyosite aṭṭhame divase buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantevā nagaraṃ pavesetvā mahādānaṃ datvā ekamantaṃ nisinnā, “bhante, atidukkheṇa no satta divasāni atikkantāni, bālānaṃ asabbhāni suṇantānaṃ kaṇṇā bhijjanākārappattā honti, koci kassaci na lajjati, tena mayaṃ tumhākaṃ antonagaraṃ pavisitūṃ nādamha, mayampi gehato na nikkhamimhā”ti āhamsu. Satthā tesam katham sutvā, “bālānaṃ dummedhānaṃ kiriyā nāma evarūpā hoti, medhāvino pana dhanasāraṃ viya appamādam rakkhitvā amatamahānibbānasampattiṃ pāpuṇantī”ti vatvā imā gāthā abhāsi –
26.
“Pamādamanuyuñjanti, bālā dummedhino janā;
Appamādañca medhāvī, dhanam setṭhamva rakkhati.
27.
“Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmaratisanthavaṃ;
Appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulaṃ sukha”nti.
Tattha bālāti bālyena samannāgatā idhalokaparalokattham ajānantā. Dummedhinoti nippaṇṇā. Te pamāde ādīnavaṃ apassantā pamādam anuyuñjanti pavattenti, pamādena kālam vītīnāmenti. Medhāvīti dhammojapaññāya samannāgato pana paṇḍito kulavamsāgataṃ setṭham uttamaṃ sattaratanadhanaṃ viya appamādam rakkhati. Yathā hi uttamaṃ dhanam nissāya

“kāmaguṇasampattiṃ pāpuṇissāma, puttadāraṃ poṣessāma, paralokagamanamaggam soḍhessāma”ti dhane ānisamsam passantā taṃ rakkhanti, evaṃ paṇḍitopi appamatto “paṭhamajjhānādīni paṭilabhissāmi, maggaphalādīni pāpuṇissāmi, tisso vijjā, cha abhiññā sampādessāmi”ti appamāde ānisamsam passanto dhanam seṭṭhamva appamādam rakkhatīti attho. Mā pamādanti tasmā tumhe mā pamādamanuyuñjetha mā pamādena kālam vītināmayittha. Mā kāmaratisanthavanti vatthukāmakilesakāmesu ratisaṅkhātāṃ taṅhāsanthavampi mā anuyuñjetha mā cintayittha mā paṭilabhittha. Appamatto hīti upaṭṭhitassatitāya hi appamatto jhāyanto puggalo vipulam ulāraṃ nibbānasukham pāpuṇātīti. Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti. Bālanakkhattasaṅghuṭṭhavatthu catuttham.

5. Mahākassapattheravatthu

Pamādamappamādenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahākassapattheraṃ ārabba kathesi. Ekasmiñhi divase thero pippaliguhāyaṃ viharanto rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhataṃ piṇḍapāṭapaṭikkanto ālokaṃ vaḍḍhetvā pamatte ca appamatte ca udakapathavīpabbatādīsū cavanake upapajjanake ca satte dibbena cakkhunā olokeno nisīdi. Satthā jetavane nisinnakova “kena nu kho vihārena ajja mama putto kassapo viharatī”ti dibbena cakkhunā upadhārento “sattānaṃ cutūpapātaṃ olokeno viharatī”ti ñatvā “sattānaṃ cutūpapāto nāma buddhañāṇenapi aparicchinnō, mātukucchiyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā mātāpitaro ajānāpetvā cavanasattānaṃ paricchedo kātum na sakkā, te jānitum tava avisayo, kassapa, appamattako tava visayo, sabbaso pana cavante ca upapajjante ca jānitum passitum buddhānameva visayo”ti vatvā obhāsaṃ pharivā sammukhe nisinnō viya hutvā imaṃ gāthamāha –

28.

“Pamādam appamādena, yadā nudati paṇḍito;
Paññāpāsādamārūya, asoko sokiniṃ pajam;
Pabbataṭṭhova bhūmatṭhe, dhīro bāle avekkhatī”ti.

Tattha nudatīti yathā nāma pokkharāṇiṃ pavisaṅgaṃ navodakaṃ purāṇodakaṃ khobhetvā tassokāsaṃ adatvā taṃ attano matthakamatthakena palāyantaṃ nudati nīharati, evameva paṇḍito appamādalakkhaṇaṃ brūhento pamādasokāsaṃ adatvā yadā appamādavegena taṃ nudati nīharati, atha so panunnapamādo accuggatathena parisuddhaṃ dibbacakkhusaṅkhātāṃ paññāpāsādam tassa anucchavikaṃ paṭipadam pūrento tāya paṭipadāya nissenīyā pāsādam viya āruya pahīnasokasallatāya asoko, appahīnasokasallatāya sokiniṃ pajam sattanikāyaṃ cavamānañceva upapajjamānañca dibbacakkhunā avekkhatī passati. Yathā kiṃ? Pabbataṭṭhovabhūmatṭheti pabbatamuddhani ṭhito bhūmiyaṃ ṭhite, uparipāsāde vā pana ṭhito pāsādapariveṇe ṭhite akicchena avekkhatī, tathā sopi dhīro paṇḍito mahākhīṇāsavo asamucchinnavaṭṭabje bāle cavante ca upapajjante ca akicchena avekkhatīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni sacchikariṃsūti.

Mahākassapattheravatthu pañcamam.

6. Pamattāpamattavesahāyakavatthu

Appamattopamattesūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dve sahāyake bhikkhū ārabba kathesi. Te kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā āraññakavihāraṃ pavisiṃsu. Tesu eko kira kālasseva dārūni āharitvā aṅgārakapallaṃ sajjetvā daharasāmaṇerehi saddhiṃ sallapanto paṭhamayāmaṃ visibbamāno nisīdati. Eko appamatto samaṇadhammaṃ karonto itaraṃ ovadati, “āvuso, mā evaṃ kari, pamattassa hi cattāro apāyā sakagharasadisā. Buddhā nāma sātṭheyyena ārādhetaṃ na sakkā”ti so tassovādam na suṇāti. Itaro “nāyaṃ vacanakkhamo”ti taṃ avatvā appamattova samaṇadhammakāsi. Alasattheropi paṭhamayāme visibbetvā itarassa caṅkamtivā gabbhaṃ pavitṭhakāle pavisitvā, “mahākusīta, tvaṃ nipajjitvā sayanattāya araññaṃ pavitṭhosi, kiṃ buddhānaṃ santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā utṭhāya samaṇadhammaṃ kātum vaṭṭatī”ti vatvā attano vasaṇattānaṃ pavisitvā nipajjitvā supati. Itaropi majjhimayāme vissamitvā pacchimayāme paccuṭṭhāya samaṇadhammaṃ karotī. So evaṃ appamatto viharanto na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Itaro pamādeneva kālam vītināmesī. Te vuṭṭhavassā satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ

nisīdīmsu. Sathhā tehi saddhim paṭisanthāraṃ katvā, “kacci, bhikkhave, appamattā samaṇadhammaṃ karittha, kacci vo pabbajitakiccaṃ matthakaṃ patta”nti pucchi. Paṭhamam pamatto bhikkhu āha – “kuto, bhante, etassa appamādo, gatakālato paṭṭhāya nipajjitvā niddāyanto kālaṃ vītināmesī”ti. “Tvam pana bhikkhū”ti. “Aham, bhante, kālasseva dārūni āharitvā aṅgārakapallaṃ sajjitvā paṭhamayāme visibbento nisīditvā aniddāyantova kālaṃ vītināmesi”nti. Atha nam sathhā “tvam pamatto kālaṃ vītināmetvā ‘appamattomhī’ti vadasi, appamattaṃ pana pamattaṃ karosī”ti āha. Puna pamāde dose, appamāde ānisaṃse pakāsetuṃ, “tvam mama puttassa santike javacchinno dubbalasso viya, esa pana tava santike sīghajavasso viyā”ti vatvā imam gāthamāha –

29.

“Appamatto pamattesu, suttesu bahujāgaro;
Abalassaṃva sīghasso, hitvā yāti sumedhaso”ti.

Tattha appamattoti sativapullappattatāya appamādasampanne khīṇāsavo. Pamattesu sativosagge ṭhitesu suttasu. Suttasu satijāgariyābhāvena sabbiriyāpathesu niddāyantesu. Bahujāgaroti mahante sativapulle jāgariye ṭhito. Abalassaṃvāti kuṇṭhapādaṃ chinnajavaṃ dubbalassaṃ sīghajavo sindhavājānīyo viya. Sumedhasoti uttamapañño. Tathārūpaṃ puggalaṃ āgamenapi adhigamenapi hitvā yāti. Mandapaññasmiñhi ekaṃ suttaṃ gahetuṃ vāyamanteyeva sumedhaso ekaṃ vaggam gaṇhāti, evaṃ tāva āgarena hitvā yāti. Mandapaññe pana rattiṭṭhānavivāṭṭhānāni kātuṃ vāyamanteyeva kammaṭṭhānaṃ uggahetvā sajjhāyanteyeva ca sumedhaso pubbhāgepi parena kataṃ rattiṭṭhānaṃ vā divāṭṭhānaṃ vā pavisitvā kammaṭṭhānaṃ sammāsanto sabbakilese khepetvā neva lokuttaradhamme hatthagate karoti, evaṃ adhigamenapi hitvā yāti. Vaṭṭe pana nam hitvā chaḍḍetvā vaṭṭato nissaranto yātiyevāti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiṭṭhānāni pāpuṇisūti.

Pamattāpamattadvesahāyakavattu chaṭṭhaṃ.

7. Maghavatthu

Appamādena maghavāti imam dhammadesanaṃ sathhā vesāliyaṃ upanissāya kūṭāgārasālāyaṃ viharanto sakkam devarājānaṃ ārabha kathesi.

Vesāliyañhi mahāli nāma licchavī vasati, so tathāgatassa sakkapañhasuttantadesanaṃ (dī. ni. 2.344 ādayo) sutvā “sammāsambuddho sakkasampattiṃ mahatiṃ katvā kathesi, ‘disvā nu kho kathesi, udāhu adisvā. Jānāti nu kho sakkam, udāhu no’ti pucchissāmi na”nti cintesi. Atha kho, mahāli, licchavī yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ nisinna kho, mahāli, licchavī bhagavantaṃ etadavoca – “diṭṭho kho, bhante, bhagavatā sakko devānamindo”ti? “Diṭṭho kho me, mahāli, sakko devānamindo”ti. “So hi nuna, bhante, sakkapatirūpako bhavissati. Duddaso hi, bhante, sakko devānamindo”ti. “Sakkañca khvāhaṃ, mahāli, pajānāmi sakkakaraṇe ca dhamme, yesaṃ dhammānaṃ samādinnaṃ sakko sakkattaṃ ajjhagā, tañca pajānāmi”.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno magho nāma māṇavo ahosi, tasmā “maghavā”ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno pure dānaṃ adāsi, tasmā “purindado”ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno sakkaccaṃ dānaṃ adāsi, tasmā “sakko”ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo pubbe manussabhūto samāno āvasathaṃ adāsi, tasmā “vāsavo”ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo sahasampi atthaṃ muhuttana cinteti, tasmā “sahasakkho”ti vuccati.

Sakkassa, mahāli, devānamindassa sujā nāma asurakaññā, pajāpati, tasmā “sujampati”ti vuccati.

Sakko, mahāli, devānamindo devānaṃ tāvatimsānaṃ issariyādhipaccaṃ rajjaṃ kāreti, tasmā “devānamindo”ti vuccati.

Sakkassa, mahāli, devānamindassa pubbe manussabhūtassa satta vatapadāni samattāni samādinnaṃ ahesuṃ, yesaṃ samādinnaṃ sakko sakkattaṃ ajjhagā. Katamāni satta vatapadāni? Yāvajīvaṃ mātāpettibharo assaṃ, yāvajīvaṃ kule jeṭṭhāpacāyī assaṃ, yāvajīvaṃ saṅhavāco assaṃ, yāvajīvaṃ apisuṇavāco assaṃ, yāvajīvaṃ vīgatamalamaccherena cetasā agāraṃ ajjhāvaseyyaṃ, muttacāgo payatapāni vosaggarato yācayogo dānaṃ vibhāgarato assaṃ. Yāvajīvaṃ saccavāco assaṃ, yāvajīvaṃ akkodhano assaṃ, “sacepi me kodho uppajjeyya, khippameva na paṭivineyya”nti. Sakkassa, mahāli,

devānamindassa pubbe manussabhūtaṃ imāni satta vatapadāni samattāni samādinnaṃ ahesuṃ, yesaṃ samādinnaṃ sakko sakkattaṃ ajjhagāti.

“Mātāpettibharaṃ jantuṃ, kule jetthāpacāyinaṃ;

Saṅhaṃ sakhilasambhāsaṃ, pesuṇeyyappahāyinaṃ.

“Maccheravinaye yuttaṃ, saccaṃ kodhābhūtaṃ naraṃ;

Taṃ ve devā tāvatiṃsā, āhu sappuriso itī”ti. (sam. ni. 1.257) –

Idaṃ, mahāli, sakkena maghamāṇavakāle katakammanti vatvā puna tena “kathaṃ, bhante, maghamāṇavo paṭipajjī”ti? Tassa paṭipattiṃ vitthārato sotukāmena puṭṭho “tena hi, mahāli, suṇāhi”ti vatvā atītaṃ āhari –

Atīte magadharatthe macalagāme magho nāma māṇavo gāmakammakaraṇatthānaṃ gantvā attano thitattānaṃ pādantena paṃsuṃ viyūhitvā ramaṇīyaṃ katvā atthāsi. Aparo taṃ bāhunā paharivā tato apanetvā sayāṃ tattha atthāsi. So tassa akujjhivāva aññaṃ thānaṃ ramaṇīyaṃ katvā thito. Tatopi naṃ añño āgantvā bāhunā paharivā apanetvā sayāṃ atthāsi. So tassapi akujjhivāva aññaṃ thānaṃ ramaṇīyaṃ katvā thito, iti taṃ gehato nikkhantā nikkhantā purisā bāhunā paharivā thitathitattānaṃ apanesū. So “sabbepete maṃ nissāya sukhitā jātā, iminā kammaṃ mayhaṃ sukhadāyakena puññakammaṃ bhavitabba”nti cintevā, punadivase kudālaṃ ādāya khalamaṇḍalamattaṃ thānaṃ ramaṇīyaṃ akāsi. Sabbe gantvā tattheva atthāsu. Atha nesāṃ sītasamaye aggim katvā adāsi, gimhakāle udakaṃ. Tato “ramaṇīyaṃ thānaṃ nāma sabbesaṃ piyaṃ, kassaci appiyaṃ nāma natthi, ito paṭṭhāya mayā maggaṃ samaṃ karontena vicarituṃ vaṭṭati”ti cintevā, pātova nikkhamitvā, maggaṃ samaṃ karonto chinditvā, haritabbayuttakā rukkasākhā haranto vicarati. Atha naṃ aparo disvā āha – “samma, kiṃ karosī”ti? “Mayhaṃ saggagāmināṃ maggaṃ karomi, sammā”ti. “Tena hi ahampi te sahāyo homī”ti. “Hohi, samma, saggo nāma bahūnampi manāpo sukhabahulo”ti. Tato paṭṭhāya dve janā ahesū. Te disvā tattheva pucchitvā ca sutvā ca aparopi tesāṃ sahāyo jāto, evaṃ aparopi aparopīte sabbepi tettiṃsa janā jātā. Te sabbepi kudālādihattā maggaṃ samaṃ karontā ekayojanadvijojanamattatthānaṃ gacchanti.

Te disvā gāmahojako cintesi – “ime manussa ayoge yuttā, sace ime araṇṇato macchamaṃsādīni vā āhareyyuṃ. Surāṃ vā katvā piveyyuṃ, aññaṃ vā tādisaṃ kammaṃ kareyyuṃ, ahampi kiñci kiñci labheyya”nti. Atha ne pakkosāpetvā pucchi – “kiṃ karontā vicarathā”ti? “Saggamaggaṃ, sāmī”ti. “Gharāvāsaṃ vasantehi nāma evaṃ kātuṃ na vaṭṭati, araṇṇato macchamaṃsādīni āharituṃ, surāṃ katvā pātuṃ, nānappakāre ca kammante kātuṃ vaṭṭati”ti. Te tassa vacanaṃ paṭikkhipiṃsu, evaṃ punappunaṃ vuccamānāpi paṭikkhipiṃsuyeva. So kujjhivā “nāsesāmi ne”ti raṇṇo santikaṃ gantvā, “core te, deva, vaggabandhanena vicarante passāmi”ti vatvā, “gaccha, te gehetvā ānehi”ti vutte tathā katvā sabbe te bandhitvā ānetvā raṇṇo dassesi. Rājā avīmaṃsitvā “hatthinā maddāpethā”ti āṇāpesi. Magho sesānaṃ ovādamadāsi – “sammā, thapetvā mettaṃ añño amhākaṃ avassayo natthi, tumhe kattāci kopaṃ akatvā raṇṇe ca gāmahojake ca maddanahattimhi ca attani ca mettacittena samacittāva hothā”ti. Te tathā kariṃsu. Atha nesāṃ mettānubhāvena hatthī uppasaṅkamtumpi na visahi. Rājā tamatthaṃ sutvā bahū manusse disvā maddituṃ na visahissati? “Gacchatha, ne kilañjēna paṭicchādetvā maddāpethā”ti āha. Te kilañjēna paṭicchādetvā maddituṃ pesiyamānopi hatthī dūrato vaṭṭikāmi. Rājā taṃ pavattiṃ sutvā “kāraṇettha bhavitabba”nti te pakkosāpetvā pucchi – “tātā, maṃ nissāya tumhe kiṃ na labhathā”ti? “Kiṃ nāmetāṃ, devā”ti? “Tumhe kira vaggabandhanena corā hutvā araṇṇe vicarathā”ti? “Ko evamāha, devā”ti? “Gāmahojako, tātā”ti. “Na mayāṃ, deva, corā, mayāṃ pana attano saggamaggaṃ sodhentā idaṇcīdaṇca karoma, gāmahojako amhe akusalakiriyaṃ niyojetvā attano vacanaṃ akaronte nāsetukāmo kujjhivā evamāhā”ti. Atha rājā tesāṃ kathaṃ sutvā somanassappatto hutvā, “tātā, ayaṃ tiracchāno tumhākaṃ guṇe jānāti, ahaṃ manussabhūto jānituṃ nāsakkhiṃ, khamatha me”ti. Evañca pana vatvā saputtadāraṃ gāmahojakaṃ tesāṃ dāsaṃ, hatthiṃ ārohaniyaṃ, tañca gāmaṃ yathāsukhaṃ paribhogāṃ katvā adāsi. Te “idheva no katapuññāsānisāsaṃso dittho”ti bhīyosomattāya pasannaṃ nāsa hutvā taṃ hatthiṃ vārena vārena abhiruyha gacchantā mantayimāsu “idāni amhehi atirekataraṃ puññaṃ kātābbaṃ, kiṃ karoma? Catumahāpathe thāvaram katvā mahājanassa vissamaṇasālaṃ karissāma”ti. Te vaḍḍhakim pakkosāpetvā sālaṃ paṭṭhapesuṃ. Mātugāmesu pana vigatacchandatāya tassā sālaya mātugāmaṇaṃ pattim nādāsu.

<p>Maghassa pana gehe nandā, cittā, sudhammā, sujāti catasso itthiyo honti. Tāsu sudhammā vaḍḍhakinā saddhiṃ ekato hutvā, “bhātika, imissā sālāya maṃ jeṭṭhikaṃ karohi”ti vatvā lañjaṃ adāsi. So “sādhū”ti sampatiḥchitvā paṭhamameva kaṇṇikathāya rukkhaṃ sukkhāpetvā tacchetvā vijjhivā kaṇṇikaṃ niṭṭhāpetvā, “sudhammā nāma ayaṃ sālā”ti akkharāni chinditvā vatthena paliveṭhetvā ṭhapesi. Atha ne vaḍḍhakī sālaṃ niṭṭhāpetvā kaṇṇikāropanadivase “aho, ayyā, ekaṃ karaṇīyaṃ na sarimhā”ti āha. “Kiṃ nāma, bho”ti? “Kaṇṇika”nti. “Hotu taṃ āharissāmā”ti. “Idāni chinnarukkheṇa kātumaṃ na sakkā, pubbeyeva taṃ chinditvā tacchetvā vijjhivā ṭhapitakaṇṇikā laddhuṃ vaṭṭati”ti. “Idāni kiṃ katabba”nti? “Sace kassaci gehe niṭṭhāpetvā ṭhapitā vikkāyikakaṇṇikā atthi, sā pariyesitabbā”ti. Te pariyesantā sudhammāya gehe disvā sahaṃsaṃ datvāpi mūlena na labhiṃsu. “Sace maṃ sālāya pattimā karotha, dassāmi”ti vutte pana “mayāṃ mātugāmānaṃ pattimā na dammā”ti āhaṃsu.</p> <p>Atha ne vaḍḍhakī āha – “ayyā, tumhe kiṃ kathetha, ṭhapetvā brahmalokaṃ aññaṃ mātugāmarahitaṭṭhānaṃ nāma natthi, gaṇhatha kaṇṇikaṃ. Evaṃ sante amhākaṃ kammaṃ niṭṭhaṃ gamissati”ti. Te “sādhū”ti kaṇṇikaṃ gahetvā sālaṃ niṭṭhāpetvā tidhā vibhajimāsu. Ekasmimā koṭṭhāse issarānaṃ vasanaṭṭhānaṃ karimāsu, ekasmimā duggatānaṃ, ekasmimā gilānānaṃ. Tettimsa janā tettimsa phalakāni paññāpetvā hatthissa saññaṃ adāsi – “āgantuko āgantvā yassa atthaphalake nisīdati, taṃ gahetvā phalakasāmikasseva gehe patiṭṭhāpehi, tassa pādaparikkammaṃ piṭṭhiparikkammaṃ pānīyakhādanīyabhōjanīyasayanāni sabbāni phalakasāmikasseva bhāro bhavissati”ti. Hatthi āgatāgatā gahetvā phalakasāmikasseva gharaṃ neti. So tassa taṃ divasaṃ kattabbaṃ karoti. Magho sālāya avidūre kovīlāraruḅkhaṃ ropetvā tassa mūle pāsāṇaphalakaṃ atthari. Sālaṃ pavitṭhapavitṭhā janā kaṇṇikaṃ oloketvā akkharāni vācetvā, “sudhammā nāmesā sālā”ti vadanti. Tettimsajanānaṃ nāmaṃ na paññāyati. Nandā cintesi – “ime sālaṃ karontā amhe apattikā karimāsu, sudhammā pana attano byattatāya kaṇṇikaṃ katvā pattikā jāta, mayāpi kiñci kātumaṃ vaṭṭati, kiṃ nu kho karissāmi”ti? Athassā etadahosi – “sālaṃ āgatāgatānaṃ pānīyañceva nhānodakañca laddhuṃ vaṭṭati, pokkharāniṃ khaṇāpessāmi”ti. Sā pokkharāniṃ kāresi. Cittā cintesi – “sudhammāya kaṇṇikā dinnā, nandāya pokkharāniṃ kāritā, mayāpi kiñci kātumaṃ vaṭṭati, kiṃ nu kho karissāmi”ti? Athassā etadahosi – “sālaṃ āgatāgatehi pānīyaṃ pivitvā nhatvā gamanakālepi mālaṃ pilandhitvā gantumaṃ vaṭṭati, pupphārāmaṃ kārapessāmi”ti. Sā ramaṇīyaṃ pupphārāmaṃ kāresi. Yebhuyyena tasmiṃ ārāme “asuko nāma pupphūpagaphalūpagaruḅkko natthi”ti nāhosi.</p> <p>Sujā pana “ahaṃ maghassa mātuladhītā ceva pādaparicārīkā ca, etena kataṃ kammaṃ mayhameva, mayā kataṃ etassevā”ti cintetvā, kiñci akatvā attabhāvaṃ maṇḍayamānā kālaṃ vītināmesi. Maghōpi mātāpituupattṭhānaṃ kule jeṭṭhāpacāyanakammaṃ saccavācaṃ aphaṃsavācaṃ api, suṇavācaṃ maccheravinayaṃ akkodhananti imāni satta vatapadāni pūretvā –</p> <p>“Mātāpettibharaṃ jantumaṃ, kule jeṭṭhāpacāyinaṃ; Saṇhaṃ sakhilasambhāsaṃ, pesuṇeyyappahāyinaṃ. “Maccheravinaye yuttaṃ, saccaṃ kodhābhībhumaṃ naraṃ; Taṃ ve devā tāvatimsā, āhu ‘sappuriso’itī”ti. (saṃ. ni. 1.257) –</p> <p>Evaṃ pasamsiyabhāvaṃ āpajjitvā jīvitapariyosāne tāvatimsabhavane sakko devarājā hutvā nibbatti, tepissa sahāyakā tattheva nibbattimāsu, vaḍḍhakī vissakammadevaputto hutvā nibbatti. Tadā tāvatimsabhavane asurā vasanti. Te “abhinavā devaputtā nibbattā”ti dibbapānaṃ sajjayimāsu. Sakko attano parisāya kassaci apivanatthāya saññaṃ adāsi. Asurā dibbapānaṃ pivitvā majjimāsu. Sakko “kiṃ me imehi sādharmaṇa rajjena”ti attano parisāya saññaṃ datvā te pādesu gāhāpetvā mahāsamudde khipāpesi. Te avamsirā samudde patimāsu. Atha nesā puññānubhāvena sineruno heṭṭhimatale asuravimānaṃ nāma nibbatti, cittapāṭali nāma nibbatti.</p> <p>Devāsurasāṅgāme pana asuresu parājitesu dasayojanasahassaṃ tāvatimsadevanagaraṃ nāma nibbatti. Tassa pana nagarassa pācīnapacchivadārānaṃ antarā dasayojanasahassaṃ hoti, tathā dakkhiṇuttaradvārānaṃ. Taṃ kho pana nagaraṃ dvārasahassayuttaṃ ahosi āramaṃ pokkharāniṃ paṭimaṇḍitaṃ. Tassa majjhe sālāya nissandena tiyojanasatubbedhehi dhajehi paṭimaṇḍito sattaratanaṃ mayo sattayojanasatubbedho vejayanto nāma pāsādo uggañchi. Suvaṇṇayattṭhīsu maṇḍihajā ahesumaṃ,</p>		
--	--	--

<p>maṇiyatṭhīsu suvaṇṇadhajā; pavālayatṭhīsu muttadhajā, muttayatṭhīsu pavāladhajā; sattaratanamayāsu yatṭhīsu sattaratanadhajā, majjhe thito dhajo tiyojanasatubbedho ahosi. Iti sālāya nissandena yojanasahassubbedho pāsādo sattaratanamayova hutvā nibbatti, koviḷārarukkhassa nissandena samantā tiyojanasataparimaṇḍalo pāricchattako nibbatti, pāsānaphalakassa nissandena pāricchattakamūle dīghato satṭhiyojanā puthulato paṇṇāsajojanā bahalato pañcadasajojanā jayasumanarattakambalavaṇṇā paṇḍukambalasilā nibbatti. Tattha nisinnakāle upaḍḍhakāyo pavisati, utṭhitakāle ūnaṃ paripūrati.</p> <p>Hatthī pana erāvaṇo nāma devaputto hutvā nibbatti. Devalokasmiñhi tiracchānagatā na honti. Tasmā so uyyānakīlāya nikkhamanakāle attabhāvaṃ vijahitvā diyaḍḍhayojanasatiko erāvaṇo nāma hatthī ahosi. So tettiṃsajanānaṃ atthāya tettiṃsa kumbhe māpesi āvaṭṭena tigāvutaḍḍhayojanappamāṇe, sabbesaṃ majjhe sakkassa atthāya sudassanaṃ nāma tiṃsajojanikaṃ kumbhaṃ māpesi. Tassa upari dvādasajojaniko ratanamaṇḍapo hoti. Tattha antarantarā sattaratanamayā yojanubbedhā dhajā utṭhahanti. Pariyante kinikījakajālaṃ olambati. Yassa mandavāteritassa pañcaṅgikatūriyasaddasammiṃso dibbagītasaddo viya ravo niccharati. Maṇḍapamajjhe sakkassatthāya yojaniko maṇipallaṅko pañṇatto hoti, tattha sakko nisīdi. Tettiṃsa devaputtā attano kumbhe ratanapallaṅke nisīdimṃsu. Tettiṃsāya kumbhānaṃ ekekasmim kumbhe satta satta dante māpesi. Tesu ekeko paṇṇāsajojanāyāmo, ekekasmicettha dante satta satta pokkharāṇiyo honti, ekekāya pokkharāṇiyā satta satta paduminigacchāni, ekekasmim gacche satta satta pupphāni honti, ekekasmim pupphe satta satta pattāni, ekekasmim patte satta satta devadhītarō naccanti. Evaṃ samantā paṇṇāsajojanatṭhānesu hatthidantesuyeva naṭasamajjā honti. Evaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto sakko devarājā vicarati.</p> <p>Sudhammāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti. Tassā sudhammā nāma nava yojanasatikā devasabhā nibbatti. Tato ramaṇīyataraṃ kira aññaṃ thānaṃ nāma natthi, māsassa atṭha divase dhammassavanaṃ tattheva hoti. Yāvajjatanā aññataraṃ ramaṇīyaṃ thānaṃ disvā, “sudhammā devasabhā viyā”ti vadanti. Nandāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti, tassā pañcayojanasatikā nandā nāma pokkharāṇī nibbatti. Cittāpi kālaṃ katvā gantvā tattheva nibbatti, tassāpi pañcayojanasatikaṃ cittalatāvanaṃ nāma nibbatti, tattha uppannapubbanimutte devaputte netvā mohayamānā vicaranti. Sujā pana kālaṃ katvā ekissā girikandarāya ekā bakasakuṇikā hutvā nibbatti. Sakko attano paricārikā olovento “sudhammā idheva nibbattā, tathā nandā ca cittā ca, sujā nu kho kuhiṃ nibbattā”ti cinto taṃ tattha nibbattaṃ disvā, “bālā kiñci puññaṃ akatvā idāni tiracchānayoṇiyaṃ nibbattā, idāni pana taṃ puññaṃ kāretvā idhānetuṃ vaṭṭatī”ti attabhāvaṃ vijahitvā aññātakavesena tassā santikaṃ gantvā, “kiṃ karontī idha vicarasi”ti pucchi. “Ko pana tvaṃ, sāmī”ti? “Ahaṃ te sāmiko magho”ti. “Kuhiṃ nibbattosi, sāmī”ti? “Ahaṃ tāvatimsadevaloke nibbatto”. “Tava sahāyikānaṃ pana nibbattaṭṭhānaṃ jānāsī”ti? “Na jānāmi, sāmī”ti. “Tāpi mameva santike nibbattā, passissasi tā sahāyikā”ti. “Kathāhaṃ tattha gamissāmi”ti? Sakko “ahaṃ taṃ tattha nessāmi”ti vatvā hatthatale ṭhapetvā devalokaṃ netvā nandāya pokkharāṇiyā tīre vissajjetvā itarāsaṃ tissannaṃ ārocesi – “tumahākaṃ sahāyikaṃ sujaṃ passissathā”ti. “Kuhiṃ sā, devā”ti? “Nandāya pokkharāṇiyā tīre ṭhitā”ti āha. Tā tissopi gantvā, “aho ayyāya evarūpaṃ attabhāvamaṇḍanaṃ phalaṃ, idānissā tuṇḍaṃ passatha, pāde passatha, jaṅghā passatha, sobhati vatassā attabhāvo”ti kelim katvā pakkamimṃsu.</p> <p>Puna sakko tassā santikaṃ gantvā, “diṭṭhā te sahāyikā”ti vatvā “diṭṭhā maṃ uppaṇḍetvā gatā, tattheva maṃ nehī”ti vutte taṃ tattheva netvā uduke vissajjetvā, “diṭṭhā te tāsāṃ sampattī”ti pucchi. “Diṭṭhā, devā”ti? “Tayāpi tattha nibbattanūpāyaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. “Kiṃ karomi, devā”ti? “Mayā dinnāṃ ovādaṃ rakkhissasi”ti. “Rakkhissāmi, devā”ti. Athassā pañca sīlāni datvā, “appamattā rakkhāhī”ti vatvā pakkāmi. Sā tato paṭṭhāya sayāmmatamacchakeyeva pariyesitvā khādāti. Sakko katipāhaccayena tassā vīmaṃsanatthāya gantvā, vālukāpiṭṭhe matamacchako viya hutvā uttāno nipajji. Sā taṃ disvā “matamacchako”ti saññāya aggahesi. Maccho gilanakāle naṅguṭṭhaṃ cālesi. Sā “sajivamacchako”ti uduke vissajjesi. So thokaṃ vītināmetvā puna tassā purato uttāno hutvā nipajji. Puna sā “matamacchako”ti saññāya gahetvā gilanakāle agganaṅguṭṭhaṃ cālesi. Taṃ disvā “sajivamaccho”ti vissajjesi. Evaṃ tikkhattuṃ vīmaṃsitvā “sādhukaṃ sīlaṃ rakkhatī”ti attānaṃ jānāpetvā “ahaṃ tava vīmaṃsanatthāya āgato, sādhukaṃ sīlaṃ rakkhasi, evaṃ rakkhamānā na cirasseva mama santike nibbattissasi, appamattā hohī”ti vatvā pakkāmi.</p>		
---	--	--

Sā tato paṭṭhāya pana sayammatamacchaṃ labhati vā, na vā. Alabhamānā katipāhaccayeneva sussitvā kālaṃ katvā tassa sīlassa phalena bārāṇasiyaṃ kumbhakārassa dhītā hutvā nibbatti. Athassa pannarasasoḷasavassuddesikakāle sakko “kuhiṃ nu kho sā nibbattā”ti āvajjento disvā, “idāni mayā tattha gantum vaṭṭatī”ti eḷalukavaṇṇena paññāyamānehi sattahi ratanehi yānakam pūretvā taṃ pājento bārāṇasiṃ pavisitvā, “ammatātā, eḷalukāni gaṇhatha gaṇhathā”ti ugghosento vīthiṃ paṭipajji. Muggamāsādīni gahetvā āgate pana “mūlena na demī”ti vatvā, “kathaṃ desī”ti vutte, “sīlarakkhikāya itthiyā dammī”ti āha. “Sīlaṃ nāma, sāmi, kīdisaṃ, kiṃ kālaṃ, udāhu nilādivaṇṇa”nti? “Tumhe ‘sīlaṃ kīdisa’ntipi na jānātha, kimeva naṃ rakkhissatha, sīlarakkhikāya pana dassāmi”ti. “Sāmi, esā kumbhakārassa dhītā ‘sīlaṃ rakkhāmī’ti vicarati, etissā dehī”ti. Sāpi naṃ “tena hi mayhaṃ dehi, sāmi”ti āha. “Kāsi tva”nti? “Ahaṃ avijahitapañcasīlā”ti. “Tuyhamevetāni mayā ānītāni”ti yānakam pājento tassā gharaṃ gantvā aññehi anāhariyaṃ katvā eḷalukavaṇṇena devadattiyaṃ dhanam datvā attānaṃ jānāpetvā, “idaṃ te jīvītavuttiyā dhanam, pañcasīlāni akhaṇḍādīni katvā rakkhāhi”ti vatvā pakkāmi. Sāpi tato cavitvā asurabhavane asurajēṭṭhakassa dhītā hutvā sakkassa verighare nibbatti. Dvīsu pana attabhāvesu sīlassa surakkhitattā abhirūpā ahosi suvaṇṇavaṇṇā asādhāraṇāya rūpasiriyaṃ samannāgatā. Vepacittiasurindo āgatāgatānaṃ asurānaṃ “tumhe mama dhītu anucchavikā na hothā”ti taṃ kassaci adatvā, “mama dhītā attanāva attano anucchavikam sāmikam gahessatī”ti asurabalaṃ sannipātāpetvā, “tuyhaṃ anucchavikam sāmikam gaṇhā”ti tassā, hatthe pupphadāmaṃ adāsī. Tasmim khaṇe sakko tassā nibbattaṭṭhānaṃ olokeno taṃ pavattim ṇatvā, “idāni mayā gantvā taṃ ānetuṃ vaṭṭatī”ti mahallakaasuravaṇṇam nimminivā gantvā parisapariyante aṭṭhāsī. Sāpi ito cito ca olokenī taṃ diṭṭhamattāva pubbasannivāsavasena uppanna pemena mahogheneva ajjhotthatahadayā hutvā, “eso me sāmiko”ti tassa upari pupphadāmaṃ khipi. Asurā “amhākaṃ rājā ettakaṃ kālaṃ dhītu anucchavikam alabhitvā idāni labhi, ayamevassa dhītu pitāmahato mahallako anucchaviko”ti lajjamānā apakkamiṃsu. Sakkopi taṃ hatthe gahetvā “sakkohamasmi”ti naditvā ākāse pakkhandi. Asurā “vañcitamhā jarasakkenā”ti taṃ anubandhiṃsu. Mātali, saṅgāhako vejyantarathaṃ āharitvā antarāmagge aṭṭhāsī. Sakko taṃ tattha āropetvā devanagarābhimukho pāyāsī. Athassa sippalivanaṃ sampattakāle rathasaddaṃ sutvā bhītā garuḷapotakā viraviṃsu. Tesam saddaṃ sutvā sakko mātalim pucchi – “ke ete viravanti”ti? “Garuḷapotakā, devā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Rathasaddaṃ sutvā maraṇabhayena”ti. “Maṃ ekaṃ nissāya ettako dijo rathavegena vicuṇṇito mā nassi, nivattehi ratha”nti. Sopi sindhavasahassassa daṇḍakasaññaṃ datvā rathaṃ nivattesi. Taṃ disvā asurā “jarasakko asurapurato paṭṭhāya palāyanto idāni rathaṃ nivattesi, addhā tena upatthambho laddho bhavissatī”ti nivattetvā āgamanamaggeneva asurapuraṃ pavisitvā puna sīsaṃ na ukkipiṃsu. Sakkopi sujaṃ asurakaññaṃ devanagaraṃ netvā aḍḍhateyyānaṃ accharākoṭīnaṃ jeṭṭhikaṭṭhāne ṭhapesi. Sā sakkaṃ varam yāci – “mahārāja, mama imasmim devaloke mātāpitāro vā bhātikabhaginiyo vā natthi, yattha yattha gacchasi, tattha tattha maṃ gahetvāva gaccheyyāsī”ti. So “sādhū”ti tassā paṭiññaṃ adāsī. Tato paṭṭhāya cittaṭṭhāliya pupphitāya asurā “amhākaṃ nibbattaṭṭhāne dibbapāricchattakassa pupphanakālo”ti yuddhattāya saggam abhiruhanti. Sakko heṭṭhāsamudde nāgānaṃ ārakkhaṃ adāsī, tato supaṇṇānaṃ, tato kumbhaṇḍānaṃ, tato yakkhānaṃ. Tato catunnaṃ mahārājānaṃ. Sabbūpari pana upaddavanivattanatthāya devanagaradvāresu vajirahatthā indapaṭimā ṭhapesi. Asurā nāgādayo jinitvā āgatāpi indapaṭimā dūrato disvā “sakko nikkhanto”ti palāyanti. Evaṃ, mahāli, magho māṇavo appamādapāṭipadaṃ paṭipajji. Evaṃ appamatto pana evarūpaṃ issariyaṃ patvā dvīsu devalokesu rajjaṃ kāresi. Appamādo nāmesa buddhādīhi pasattho. Appamādañhi nissāya sabbesampi lokiyalokuttarānaṃ visesānaṃ adhigamo hotīti vatvā imaṃ gāthamāha –

30.
“Appamādena maghavā, devānaṃ seṭṭhataṃ gato;

Appamādaṃ pasamsanti, pamādo garahito sadā”ti.

Tattha appamādenāti macalagāme bhūmippadesasodhanaṃ ādiṃ katvā katena appamādena. Maghavāti idāni

“maghavā”tipaññāto magho māṇavo dvinnaṃ devalokānaṃ rājabhāvena devānaṃ seṭṭhataṃ gato. Pasamsantīti buddhādayo paṇḍitā appamādameva thomenti vaṇṇayanti. Kiṃ kāraṇā? Sabbesaṃ lokiyalokuttarānaṃ visesānaṃ paṭilābhakāraṇattā.

Pamādo garahito sadāti pamādo pana tehi ariyehi niccaṃ garahito nindito. Kiṃ kāraṇā? Sabbavipattīnaṃ mūlabhāvato.

Manussadobhaggam vā hi apāyuppatti vā sabbā pamādamūlikāyevāti.

Gāthāpariyosāne mahāli licchavī sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparīsāyapi bahū sotāpannādayo jātāti.

Maghavatthu sattamaṃ.

8. Aññatarabhikkhuvatthu

Appamādarato bhikkhūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba katesi.

So kira satthu santike yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā araññaṃ pavisitvā ghaṭento vāyamanto arahattaṃ pattum nāsakki. So “visesetvā kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmi”ti tato nikkhamitvā satthu santikaṃ āgacchanto antarāmagge mahantaṃ dāvaggiṃ utṭhitaṃ disvā vegena ekaṃ muṇḍapabbatamatthakaṃ abhiruyha nisinno araññaṃ ḍayhamānaṃ aggim disvā ārammaṇaṃ gaṇhi – “yathā ayaṃ aggi mahantāni ca khuddakāni ca upādānāni ḍahanto gacchati, evaṃ ariyamaggañāggināpi mahantāni ca khuddakāni ca saṃyojanāni ḍahantena gantabbaṃ bhavissati”ti. Satthā gandhakuṭiyam nisinnova tassa cittācāraṃ ñatvā, “evameva, bhikkhu, mahantānīpi khuddakānīpi upādānāni viya imesaṃ sattānaṃ abbhantare uppajjamānāni aṇumthūlāni saṃyojanāni, tāni ñāgginā jhāpetvā abhabbuppattikāni kātum vaṭṭati”ti vatvā obhāsaṃ vissajjetvā tassa bhikkhuno abhimukhe nisinno viya paññāyamāno imaṃ obhāsagāthamāha –

31.

“Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;

Saṃyojanaṃ aṇum thūlaṃ, ḍahaṃ aggīva gacchati”ti.

Tattha appamādaratoti appamāde rato abhirato, appamādena vītināmentoti attho. Pamāde bhayadassi vāti nirayuppattiādikam pamāde bhayaṃ bhayato passanto, tāsam vā uppattīnaṃ mūlattā pamādaṃ bhayato passanto. Saṃyojananti vaṭṭadukkhena saddhim yojanaṃ bandhanaṃ pajānaṃ vaṭṭe osīdāpanasamatthaṃ dasavidhaṃ saṃyojanaṃ. Aṇum thūlanti mahantañca khuddakañca. Ḍahaṃ aggīva gacchatīti yathā ayaṃ aggī etaṃ mahantañca khuddakañca upādānaṃ ḍahantova gacchati. Evameso appamādarato bhikkhu appamādādhigatena ñāgginā etaṃ saṃyojanaṃ ḍahanto abhabbuppattikaṃ karonto gacchatīti attho.

Gāthāpariyosāne so bhikkhu yathānisinnova sabbasaṃyojanāni jhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā ākāsenāgantvā tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ thometvā vaṇṇetvā vandamānova pakkāmīti.

Aññatarabhikkhuvatthu aṭṭhamaṃ.

9. Nigamavāsītissattheravatthu

Appamādaratoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto nigamavāsītissattheraṃ nāma ārabba katesi.

Ekasmiñhi sāvatthito avidūre nigamagāme jātasamvaḍḍho eko kulaputto satthu sāsane pabbajitvā laddhūpasampado

“nigamavāsītissatthero nāma appiccho santuṭṭho pavivitto āraddhavāriyo”ti paññāyi. So nibaddhaṃ ñātīgāmeyeva piṇḍāya vicarati. Anāthapiṇḍikādīsū mahādānāni karontesu, pasenadikosale asadisadānaṃ karontepi sāvatthim nāgacchati. Bhikkhū

“ayaṃ nigamavāsītissatthero utṭhāya samuṭṭhāya ñātisaṃsaṭṭho viharati, anāthapiṇḍikādīsū mahādānādīni karontesu, pasenadikosale asadisadānaṃ karontepi neva āgacchati”ti kathaṃ samuṭṭhāpetvā satthu ārocayimsu. Satthā taṃ pakkosāpetvā, “saccaṃ kira tvaṃ, bhikkhu, evaṃ karosi”ti pucchitvā, “natthi, bhante, mayhaṃ ñātisaṃsaggo, ahaṃ ete manusse nissāya ajjhoharaṇīyamattaṃ āhāraṃ labhāmi lūkhe vā paṇīte vā. Yāpanamatte laddhe puna kiṃ āhārapariyesanenāti na gacchāmi, ñātīhi pana me saṃsaggo nāma natthi, bhante”ti vutte satthā pakatiyāpi tassa ajjhāsayaṃ vijānanto – “sādhu sādhu, bhikkhū”ti tassa sādhuḥkāraṃ datvā, “anacchariyaṃ kho panetaṃ bhikkhu, yaṃ tvaṃ mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appiccho aho. Ayañhi appicchatā nāma mama tanti, mama paveṇī”ti vatvā bhikkhūhi yācito atītaṃ āhari –

Atīte himavante gaṅgātīre ekasmiṃ udumbaravane anekasahassā suvā vasiṃsu. Tatreko suvarājā attano nivāsaruḅhassa phalesu khīṇesu yaṃ yadeva avasiṭṭhaṃ hoti aṅkuro vā pattam vā taco vā, taṃ taṃ khādītvā gaṅgāyaṃ pānīyaṃ pivītvā paramappiccho santuṭṭho hutvā aññattha na gacchati. Tassa appicchasantuṭṭhabhāvaguṇena sakkassa bhavanaṃ kampi. Sakko āvajamāno taṃ disvā tassa vīmaṃsanatthaṃ attano ānubhāvena taṃ rukkhaṃ sukkhāpesi. Rukkho obhaggo khāṇumatto

	<p>chiddāvachiddova hutvā vāte paharante ākoṭito viya saddaṃ nicchārento aṭṭhāsī. Tassa chiddehi cuṇṇāni nikkhamanti. Suvarājā tāni khāditvā gaṅgāyaṃ pāṇīyaṃ pivitvā aññattha agantvā vātātaṃ agantvā udumbarakhāṇumatthake nisīdati. Sakko tassa paramappicchabhāvaṃ ñatvā, “mittadhammaguṇaṃ kathāpetvā varamassa datvā udumbaraṃ amataphalaṃ katvā āgamissāmi”ti eko haṃsarājā hutvā sujaṃ asurakaññaṃ purato katvā udumbaravanaṃ gantvā avidūre ekassa rukkhassa sākhāya nisīditvā tena saddhiṃ kathento imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Santi rukkhā haripattā, dumānekaphalā bahū; Kasmā nu sukkhe koḷāpe, suvassa nirato mano”ti. (jā. 1.9.30);</p> <p>Sabbaṃ suvajātaṃ navakanipāte āgatanayeneva vitthāretabbaṃ. Aṭṭhuppattiyeva hi tattha ca idha ca nānā, sesaṃ tādisameva. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “tadā sakko ānando ahosi, suvarājā ahamevā”ti vatvā, “evaṃ, bhikkhave, appicchatā nāmesā mama tanti, mama pavenī, anacchariyā mama puttassa nigamavāsītissassa mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appicchatā, bhikkhunā nāma nigamavāsītissena viya appiccheneva bhavitabbaṃ. Evarūpo hi bhikkhu abhabbo samathavipassanādhammehi vā maggaphalehi vā parihānāya, aññadatthu nibbānasseva santike hoti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>32.</p> <p>“Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā; Abhabbo parihānāya, nibbānasseva santike”ti.</p> <p>Tattha abhabbo parihānāyāti so evarūpo bhikkhu samathavipassanādhammehi vā maggaphalehi vā parihānāya abhabbo, nāpi pattehi parihāyati, na appattāni na pāpuṇāti. Nibbānasseva santiketi kilesaparinihbānassapi anupādāparinibbānassāpi santikeyevāti.</p> <p>Gāthāpariyosāne nigamavāsītissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Aññepi bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti. Nigamavāsītissattheravatthu navamaṃ. Appamādavaggaṇṇāni niṭṭhitā. Dutiyo vaggo.</p>		
3	<p>3. Cittavaggo 1. Meghiyattheravatthu</p> <p>Phandanaṃcapalaṃ cittanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā cālikāya pabbate viharanto āyasmantaṃ meghiyaṃ ārabha kathesi.</p> <p>Tassa vatthuṃ vibhāvanatthaṃ sabbaṃ meghiyasuttantaṃ (udā. 31) vitthāretabbaṃ. Satthā pana tīhi vitakkehi anvāsattatāya tasmim ambavane padhānaṃ anuyuñjituṃ asakkuṇitvā āgataṃ meghiyattheraṃ āmantetvā, “atibhāriyaṃ te, meghiya, kataṃ ‘āgamehi tāva, meghiya, ekakomhi yāva aññopi koci bhikkhu āgacchati”ti maṃ yācantaṃ ekakaṃ pahāya gacchantena bhikkhunā nāma evaṃ cittavasikena bhavituṃ na vaṭṭati, cittaṃ nāmetaṃ lahukaṃ, taṃ attano vase vattetuṃ vaṭṭati”ti vatvā imā dve gāthā abhāsī –</p> <p>33.</p> <p>“Phandanaṃ capalaṃ cittaṃ, dūrakkhaṃ dunnivārayaṃ; Ujjuṃ karoti medhāvī, usukārova tejanaṃ.</p> <p>34.</p> <p>“Vārijova thale khitto, okamokataubbhato; Paripphandatidaṃ cittaṃ, māradheyyaṃ pahātave”ti.</p> <p>Tattha phandananti rūpādīsu ārammaṇesu vipphandamānaṃ. Capalanti ekairiyāpathena asaṅṭhahanto gāmadārako viya ekasmim ārammaṇe asaṅṭhahanato capalaṃ. Cittanti viññānaṃ, bhūmivatthuārammaṇakiriyādivicittatāya panetaṃ “citta”nti vuttaṃ. Dūrakkhanti kiṭṭhasambādhe thāne kiṭṭhakhādakagoṇaṃ viya ekekasmim sappāyārammaṇeyeva duṭṭhapanato</p>		

dūrakkham. Dunnivārayanti visabhāgārammaṇaṃ gacchantaṃ paṭisedhetuṃ dukkhattā dunnivārayaṃ. Usukārova tejananti yathā nāma usukāro araṇṇato ekaṃ vaṅkadanḍakaṃ āharitvā nittacaṃ katvā kaṅṅiyatēlena makkhetvā aṅgārapalle tāpetvā rukkhālake uppīletvā nivākaṃ ujuṃ vālavijjhanayoggaṃ karoti, katvā ca pana rājarājamahāmatānaṃ sippaṃ dassetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ labhati, evameva medhāvī paṇḍito viññū puriso phandaṇḍisabhāvametaṃ cittaṃ dhutaṅgāraṇṇāvāsavasena, nittacaṃ apagataolārikakilesaṃ katvā saddhāsinehena temetvā kāyikacetasikavīriyena tāpetvā samathavipassanālake uppīletvā ujuṃ akuṭilaṃ nibbisevanaṃ karoti, katvā ca pana saṅkhāre sammasitvā mahantaṃ avijakkhandhaṃ padāletvā, “tisso vijjā, cha abhiññā, nava lokuttaradhamme” ti imaṃ visesaṃ hatthagatameva katvā aggadakkhiṇeyyabhāvaṃ labhati.

Vārijovāti maccho viya, thale khittoti hatthena vā pādena vā jālādīnaṃ vā aññatarena thale chaḍḍito. Okamokataubbhatoti “okapuṇṇehi cīvarehī” ti ettha (mahāva. 306) udakaṃ okaṃ, “okaṃ pahāya aniketasārī” ti ettha (su. ni. 850) ālayo, ettha ubhayampi labbhati. “Okamokataubbhato” ti hi ettha okamokatoti udakasāṅkhātā ālayāti ayamatto. Ubbhatoti uddhaṭo. Paripphandatiṃ cittaṃ yathā so udakālayato ubbhato thale khitto maccho udakaṃ alabhanto paripphandati, evamidam pañcakāmaguṇālayābhiraṭaṃ cittaṃ tato uddharitvā māradheyyasaṅkhātāṃ vaṭṭaṃ pahātuṃ vipassanākammatthāne khittaṃ kāyikacetasikavīriyena santāpiyamānaṃ paripphandati, saṅghātuṃ na sakkoti. Evaṃ santepi dhuraṃ anikkhipitvā medhāvī puggalo taṃ vuttanayeneva ujuṃ kammaniyaṃ karotīti attho. Aparo nayo – idaṃ māradheyyaṃ kilesavaṭṭaṃ avijahitvā ṭhitam cittaṃ so vārijo viya paripphandati, tasmā māradheyyaṃ pahātave, yena kilesavaṭṭasaṅkhātēna māradheyyeneva paripphandati, taṃ pahātābanti.

Gāthāpariyosāne meghiyatthero sotāpattiphale patitṭhito, aññepi bahū sotāpannādayo jātāti.

Meghiyattheravatthu paṭhamam.

2. Aññatarabhikkhuvatthu

Dunniggahassalahunoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Kosalaraṇṇo kira vijite pabbatapāde mātīkagāmo nāma eko ghanavāso gāmo ahoṣi. Athekadivasam satṭhimattā bhikkhū satthu santike yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā taṃ gāmaṃ gantvā piṇḍāya pavasiṃsu. Atha ne yo tassa gāmassa sāmiko mātīko nāma, tassa mātā disvā gehe nisīdāpetvā nānaggarasena yāgubhattena parivisitvā, “bhante, kattha gantukāmā” ti pucchi. “Yathā phāsukatṭhānaṃ mahāupāsike” ti. Sā “vassāvāsattṭhānaṃ, ayyā, pariyesanti maññe” ti ṇatvā pādāmūle nipajjitvā, “sace, ayyā, imaṃ temāsaṃ idha vasissanti, ahaṃ tīṇi saraṇāni, pañca sīlāni gahetvā uposathakammaṃ karissāmī” ti āha. Bhikkhū “mayaṃ imaṃ nissāya bhikkhāya akilamantā bhavanissaraṇaṃ kātuṃ sakkhissāmā” ti adhivāsayaṃsu. Sā tesam vasaṇattṭhānaṃ vihāraṃ paṭijaggitvā adāsi.

Te tattheva vasantā ekadivasam sannipatitvā aññamaññaṃ ovadiṃsu, “āvuso, amhehi pamādacāraṃ carituṃ na vaṭṭati.

Amhākañhi sakagehaṃ viya aṭṭha mahānirayā vivaṭadvārāyeva, dharamānakabuddhassa kho pana santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā mayaṃ āgatā, buddhā ca nāma padānupadikaṃ vicarantenāpi saṭhena ārādhetuṃ na sakkā, yathājjhāsayeneva ārādhetuṃ sakkā, appamattā hotha, dvīhi ekaṭṭhāne na ṭhātabbam, na nisīditabbam, sāyaṃ kho pana therūpaṭṭhānakāle pātova bhikkhācāraṅkāle ekato bhavissāma, sesakāle dve ekato na bhavissāma, apica kho pana aphāsukena bhikkhunā āgantvā vihāramajjhe ghaṇḍiyā pahatāya ghaṇḍisaññāya āgantvā tassa bhesajjaṃ karissāmā” ti.

Tesu evaṃ katikaṃ katvā viharantesu ekadivasam sā upāsikā sappitelaphāṇitādīni gāhāpetvā dāsādāsikammakarādīhi parivutā sāyanhasamaye taṃ vihāraṃ gantvā vihāramajjhe bhikkhū adisvā, “kahaṃ nu kho, ayyā, gatā” ti purise pucchitvā, “attano attano rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnā bhavissanti, ayye” ti vutte, “kiṃ nu kho katvā daṭṭhuṃ sakkhissāmī” ti āha.

Atha naṃ bhikkhusaṅghassa katikavattaṃ jānanamanussā āhaṃsu – “ghaṇḍiyā pahatāya sannipatissanti, ayye” ti. Sā ca ghaṇḍim paharāpesi. Bhikkhū ghaṇḍisaddam sutvā, “kassaci aphāsukaṃ bhavissatī” ti sakasakatṭhānehi nikkhamitvā vihāramajjhe sannipatiṃsu. Dvepi janā ekamaggenāgatā nāma natthi. Upāsikā ekekaṭṭhānato ekekameva āgacchantam disvā, “mama puttehi aññamaññaṃ kalaho kato bhavissatī” ti cintetvā bhikkhusaṅghaṃ vanditvā pucchi – “kalahaṃ nu kho, bhante, karitthā” ti? “Na karoma, mahāupāsike” ti. “Sace vo, bhante, kalaho natthi, atha kasmā yathā amhākaṃ gēhaṃ

āgacchantā sabbe ekatova āgacchatha, evaṃ anāgantvā ekekaṭṭhānato ekekaṃ āgatā”ti? “Mahāupāsike, ekekasmim thāne nisīditvā samaṇadhammaṃ karimhā”ti. “Ko esa , bhante, samaṇadhammo nāma”ti? “Dvattiṃsākāre sajjhāyaṃ karoma, attabhāve ca khayavayaṃ paṭṭhapema, mahāupāsike”ti. “Kiṃ pana, bhante, dvattiṃsākāre sajjhāyaṃ kātuṃ, attabhāve ca khayavayaṃ paṭṭhapetuṃ tumhākameva vaṭṭati, udāhu amhākampīti, kassacipi avārito esa dhammo, mahāupāsike”ti. “Tena hi, bhante, mayhampi dvattiṃsākāraṃ detha, attabhāve ca khayavayaṃ paṭṭhapanam ācikkhathā”ti. “Tena hi uggaṇha, mahāupāsike”ti sabbam uggaṇhāpesum.

Sā tato paṭṭhāya dvattiṃsākāre sajjhāyaṃ katvā attani khayavayaṃ paṭṭhapetvā tehi bhikkhūhi puretameva tayo magge, tīṇi ca phalāni pāpuṇi. Maggeneva cassā catasso paṭisambhidā lokiyaabhiññā ca āgamimsu. Sā maggaphalasukhato vuṭṭhāya dibbacakkhunā oloketvā, “kadā nu kho mama puttehi ayaṃ dhammo adhigato”ti upadhārentī sabbepime sarāgā sadosā samohā jhānavipassanā mattampi tesam natthi, “kiṃ nu kho mayham puttānaṃ arahattassa upanissayo atthi, natthī”ti āvajjetvā, “atthī”ti disvā, “senāsanasappāyaṃ nu kho atthi, natthī”ti āvajjetvā tampi disvā, “puggalasappāyaṃ nu kho labhanti, na labhanti”ti āvajjesi, puggalasappāyampi disvā, “āhārasappāyaṃ nu kho labhanti, na labhanti”ti upadhārentī “āhārasappāyaṃ nesam natthī”ti disvā tato paṭṭhāya nānāvidham yāguṃ, anekappakāraṃ khajjakam, nānaggarasaṅca bhojanam sampādetvā gehe bhikkhū nisīdāpetvā dakkhiṇodakam datvā, “bhante , tumhākaṃ yaṃ yaṃ rucati, taṃ taṃ gahetvā paribhuñjathā”ti niyyādesi. Te yathārucci yāguṃ gahetvā paribhuñjanti. Tesam sappāyāhāraṃ labhantānaṃ cittaṃ ekaggam ahosi.

Te ekaggena cittaṃ vipassanaṃ vadhetvā na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattam patvā cintayimsu – “aho mahāupāsikā amhākaṃ paṭiṭṭhā jātā, sace mayaṃ sappāyāhāraṃ na labhimha, na no maggaphalapaṭivedho abhaviṣsa, idāni vuṭṭhavassā pavāretvā satthu santikam gamissāmā”ti. Te “sattāraṃ datṭhukāmaṃhā”ti mahāupāsikam āpucchimsu. “Mahāupāsikā sādhu, ayyā”ti. Te anugantvā punapi, “bhante, amhe olokeyyāthā”ti bahūni piyavacanāni vatvā paṭinivatti. Tepi kho bhikkhū sāvatthim gantvā sattāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisinnā “kacci, bhikkhave, khamanīyaṃ, kacci yāpanīyaṃ, na ca piṇḍakena kilamitthā”ti vutte “khamanīyaṃ, bhante, yāpanīyaṃ, bhante, piṇḍakena pana neva kilamimha. Amhākaṃhi mātikamātā nāmekā upāsikā cittaṅcāraṃ ṇatvā, ‘aho vata no evarūpaṃ nāma āhāraṃ paṭiyādeyyā’ti cintite yathācintitaṃ āhāraṃ paṭiyādetvā adāsī”ti tassā guṇakatham kathayimsu.

Aññataro bhikkhu tassā guṇakatham sutvā tattha gantukāmo hutvā satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā, “bhante, taṃ gāmaṃ gamissāmī”ti sattāraṃ āpucchitvā jetavanato nikkhamitvā anupubbena taṃ gāmaṃ patvā vihāraṃ pavisanadvaseyeva cintesi – “ayaṃ kira upāsikā cittaṅcintitaṃ jānāti, ahaṅca maggakilanto vihāraṃ paṭijaggituṃ na sakkhissāmi, aho vata me vihārapaṭijaggakam manussaṃ peseyyā”ti. Upāsikā gehe nisinnāva āvajjenī tamattham ṇatvā, “gaccha, vihāraṃ paṭijaggitvā ehi”ti manussaṃ pesesi. Itaropi pānīyaṃ pivitukāmo “aho vata me sakkharapānakaṃ katvā peseyyā”ti cintesi. Upāsikā tampi pesesi. So punadvase “pātova siniddhayāguṃ me sauttaribhaṅgam pesetū”ti cintesi. Upāsikā tathā akāsi . So yāguṃ pivitvā, “aho vata me evarūpaṃ khajjakam peseyyā”ti cintesi. Upāsikā tampi pesesi. So cintesi – “ayaṃ upāsikā mayā sabbam cittaṅcintitaṃ pesesi, aham etaṃ datṭhukāmo, aho vata me nānaggarasabhojanam gāhāpetvā sayameva āgaccheyyā”ti. Upāsikā “mama putto maṃ datṭhukāmo, āgamaṃ me paccāsīsatī”ti bhojanam gāhāpetvā vihāraṃ gantvā tassa adāsī. So katabhattakicco “mātikamātā nāma tvam, mahāupāsike”ti pucchi. “Āma, tātā”ti. “Tvam paracittaṃ jānāsī”ti? “Kiṃ maṃ pucchasi, tātā”ti? “Mayā cittaṅcintitaṃ sabbamakāsi, tena taṃ pucchāmi”ti. “Paracittajānanabhikkhū bahū, tātā”ti? “Nāham aññe pucchāmi, tuvaṃ pucchāmi, upāsike”ti. Evaṃ santepi upāsikā “paracittaṃ jānāmi”ti avatvā “paracittaṃ jānantā nāma evaṃ karonti puttā”ti āha. So “bhāriyaṃ vatidaṃ kammaṃ, puthujjanā nāma sobhanampi asobhanampi cintenti, sacāham kiñci ayuttaṃ cintayissāmi, saha bhaṇḍakena coram cūlāya gaṇhanti viya maṃ vipakāraṃ pāpeyya, mayā ito palāyituṃ vaṭṭati”ti cintetvā, “upāsike, aham gamissāmī”ti āha. “Kham, ayyā”ti? “Satthu santikam, upāsike”ti. “Vasatha tāva, bhante, idhā”ti. “Na vasissāmi, upāsike, gamissāmevā”ti nikkhamitvā satthu santikam āgamāsī. Atha naṃ sattā “kiṃ bhikkhu na tvam tattha vasasi”ti pucchi. “Āma, bhante, na sakkā tattha vasitu”nti. “Kiṃ kāraṇā bhikkhū”ti? “Bhante, sā upāsikā cittaṅcintitaṃ sabbam jānāti, puthujjanā ca nāma

sobhanampi asobhanampi cintenti, sacāhaṃ kiñci ayuttaṃ cintessāmi, saha bhaṇḍakena coraṃ cūḷāya gaṇhantī viya maṃ vippakāraṃ pāpessatī”ti cintetvā āgatomhīti. “Bhikkhu, tattheva tayā vasitūṃ vaṭṭatī”ti, “na sakkomi, bhante, nāhaṃ tattha vasissāmi”ti. “Tena hi tvaṃ, bhikkhu, ekameva rakkhitūṃ sakkhissasī”ti. “Kiṃ, bhante”ti? “Tava cittameva rakkha, cittaṃ nāmetaṃ durakkhaṃ, tvaṃ attano cittameva niggaṇha, mā aññaṃ kiñci cintayi, cittaṃ nāmetaṃ dunniggaḥa”nti vatvā imaṃ gāthamāha –

35.

“Dunniggaḥassa lahuṇo, yatthakāmanipātino;
Cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvaha”nti.

Tattha cittaṃ nāmetaṃ dukkhena niggaḥatīti dunniggaḥaṃ. Lahūṃ uppajjati ca nirujjhati cāti lahu. Tassa dunniggaḥassa lahuṇo. Yatthakāmanipātinoṭi yattha katthacideva nipatanasīlassa. Etañhi labhitabbaṭṭhānaṃ vā alabhitabbaṭṭhānaṃ vā yuttaṭṭhānaṃ vā ayuttaṭṭhānaṃ vā na jānāti, neva jātiṃ oloketi, na gottaṃ, na vayaṃ. Yattha yattha icchati, tattha tattheva nipatati “yatthakāmanipātī”ti vuccati. Tassa evarūpassa cittassa damatho sādhu catūhi ariyamaggehi dantabhāvo yathā nibbisevaṇaṃ hoti, tathā katabhāvo sādhu. Kiṃ kāraṇā? Idañhi cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ nibbisevaṇaṃ kataṃ maggaḥalasukhaṃ paramatthanibbānasukhaṃ āvahaṭīti.

Desanāpariyosāne sampattaparīsāya bahū sotāpannādayo ahesuṃ, mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātati.

Satthā tassa bhikkhuṇo imaṃ ovādaṃ datvā, “gaccha, bhikkhu, aññaṃ kiñci acintayitvā tattheva vasāhi”ti paṇiṇi. So bhikkhu satthu santikā ovādaṃ labhitvā tattha agamāsi. Kiñci bahiddhā cintanaṃ nāma na cintesi. Mahāupāsikāpi dibbena cakkhunā oloketi therāṃ disvā, “idāni ovādadāyakaṃ ācariyaṃ labhitvā punāgato mama putto”ti attano ñāṇeneva paricchinditvā tassa sappāyāhāraṃ paṭiyādetvā adāsi. So sappāyabhojanaṃ sevitvā katipāheneva arahattaṃ patvā maggaḥalasukhena vītināmento “aho mahāupāsikā mayhaṃ paṭiṭṭhā jātā, ahaṃ imaṃ nissāya bhavanissaraṇaṃ pattomhī”ti cintetvā, “imasmiṃ tāva me attabhāve paṭiṭṭhā jātā, samsāre pana me samsarantassa aññesupi attabhāvesu ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā, no”ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari. Sāpi ekūnaattabhāvasate tassa pādapariārikā aññesu paṭibaddhacittā hutvā taṃ jīvitā voropesi. Thero tassā ettakaṃ agūṇaṃ disvā, “aho mayā mahāupāsikā bhāriyaṃ kammaṃ akāsi”ti cintesi.

Mahāupāsikāpi gehe nisinnāva “kiṃ nu kho mayhaṃ puttassa pabbajitakiccaṃ mattakaṃ pattaṃ, no”ti upadhārayamānā tassa arahattapattimā natvā uttari upadhāriyamānā, “mama putto arahattaṃ patvā aho vata me ayaṃ upāsikā mahatī paṭiṭṭhā jātā”ti cintetvā, “atītepi nu kho me ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā, no”ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari, “ahaṃ kho pana ekūnaattabhāvasate aññehi saddhiṃ ekato hutvā etaṃ jīvitā voropesiṃ, ayaṃ me ettakaṃ agūṇaṃ disvā ‘aho bhāriyaṃ kammaṃ kataṃ upāsikāyā”ti cintesi. “Atthi nu kho evaṃ samsāre samsarantiyā mama puttassa upakāro katapubbo”ti upadhārayamānā tato uttariṃ satamaṃ attabhāvaṃ anussaritvā satame attabhāve mayā etassa pādapariārikāyā hutvā etasmimā jīvitā voropanaṭṭhāne jīvitadānaṃ dinnāṃ, aho mayā mama puttassa mahāupakāro katapubbo”ti gehe nisinnāva uttariṃ visesetvā “upadhārethā”ti āha. So dibbāya sotadhātuyā saddaṃ sutvā visesetvā satamaṃ attabhāvaṃ anussaritvā tattha tāya attano jīvitassa dinnabhāvaṃ disvā, “aho mama imāya mahāupāsikāyā upakāro katapubbo”ti attamano hutvā tassā tattheva catūsu maggaḥalesu pañhaṃ kathetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyīti.

Aññatarabhikkhuvatthu dutiyaṃ.

3. Aññataraukkaṇṭhitabhikkhuvatthu

Suddasanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto aññataraṃ ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ārabba kathesi.

Satthari kira sāvattiyaṃ viharante eko seṭṭhiputto attano kulūpagattheraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, ahaṃ dukkhā muccitukāmo, ekaṃ me dukkhato muccanakāraṇaṃ kathethā”ti āha. “Sādhāvuso, sacesi dukkhā muccitukāmo, salākabhattaṃ dehi, pakkhikabhattaṃ dehi, vassāvāsikaṃ dehi, cīvarādayo paccaye dehi, attano sapatteyyaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekena kammantaṃ payojehi, ekena puttadāraṃ posehi, ekaṃ buddhasāsane dehi”ti āha. So “sādhu, bhante”ti vuttapaṭipāṭiyā sabbāṃ katvā puna therāṃ pucchi – “tato uttariṃ aññaṃ kiṃ karomi, bhante”ti? “Āvuso, tīṇi saraṇāni

<p>gaṇha, pañca sīlāni gaṇhāhī”ti. Tānipi paṭiggahetvā tato uttarim pucchi. “Tena hi dasa sīlāni gaṇhāhī”ti. “Sādhu, bhante”ti gaṇhi. So evaṃ anupubbena puññakamassa katattā anupubbasetthiputto nāma jāto. Tato “uttarimpi kattabbaṃ atthi, bhante”ti puna pucchitvā, “tena hi pabbajāhī”ti vutto nikkhamitvā pabbaji. Tasseko ābhidhammikabhikkhu ācariyo aho. Eko vinayadharo upajjhāyo. Tassa laddhūpasampadassa ācariyo attano santikaṃ āgatakāle abhidhamme pañhaṃ kathesi – “buddhasāsane nāma idaṃ kātuṃ vaṭṭati, idaṃ na vaṭṭatī”ti. Upajjhāyopissa attano santikaṃ āgatakāle vinaye pañhaṃ kathesi – “buddhasāsane nāma idaṃ kātuṃ vaṭṭati, idaṃ na vaṭṭati, idaṃ kappati, idaṃ na kappatī”ti. So cintesi – “aho bhāriyaṃ idaṃ kammaṃ, ahaṃ dukkhā muccitukāmo pabbajito, idha ca mama hatthapasāraṇaṭṭhānampi na paññāyati, gehe ṭhatvā dukkhā muccituṃ sakkā, mayā gihinā bhavituṃ vaṭṭatī”ti. So tato paṭṭhāya ukkaṇṭhito anabhirato dvattiṃsākāre sajjhāyaṃ na karoti, uddesaṃ na gaṇhāti, kiso lūkho dhamanisanthatagatto ālassiyābhībhūto kacchuparikiṇṇo aho. Atha naṃ daharasāmaṇerā, “āvuso, kiṃ tvam ṭhitatṭhāne ṭhitova nisinnaṭṭhāne nisinnova aho, paṇḍurogābhībhūto kiso lūkho dhamanisanthatagatto ālassiyābhībhūto kacchuparikiṇṇo, kiṃ te kata”nti pucchimsu. “Ukkaṇṭhitomhi, āvuso”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? So taṃ pavattim ārocesi. Te tassa ācariyupajjhāyānaṃ ācikkhimsu. Ācariyupajjhāyā taṃ ādāya satthu santikaṃ agamaṃsu. Satthā “kiṃ, bhikkhave, āgatatthā”ti āha. “Bhante, ayaṃ bhikkhu tumhākaṃ sāsane ukkaṇṭhito”ti. “Evaṃ kira bhikkhū”ti. “Āma, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Ahaṃ, bhante, dukkhā muccitukāmo pabbajito, tassa me ācariyo abhidhammakathaṃ kathesi, upajjhāyo vinayakathaṃ kathesi, svāhaṃ idha me hatthapasāraṇaṭṭhānampi natthi, gihinā hutvā sakkā dukkhā muccituṃ, ghi bhavissāmi”ti sannitṭhānamakāsiṃ, bhante”ti. “Sace tvam, bhikkhu, ekameva rakkhituṃ sakkhissasi, avasesānaṃ rakkhanakiccaṃ natthi”ti. “Kiṃ, bhante”ti? “Tava cittameva rakkhituṃ sakkhissasi”ti. “Sakkhissāmi, bhante”ti. “Tena hi attano cittameva rakkhāhi, sakkā dukkhā muccitu”nti imaṃ ovādaṃ datvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>36.</p> <p>“Suddasam sunipuṇaṃ, yatthakāmanipātinam; Cittaṃ rakkhetha medhāvī, cittaṃ guttaṃ sukhāvaha”nti.</p> <p>Tattha suddasanti suṭṭhu duddasaṃ. Sunipuṇanti suṭṭhu nipuṇaṃ paramasaṇhaṃ. Yatthakāmanipātinanti jātiādīni anoloketvā labhitabbālabhitabbayuttāyuttaṭṭhānesu yattha katthaci nipatanasīlaṃ. Cittaṃ rakkhetha medhāvīti andhabālo dummedho attano cittaṃ rakkhituṃ samattho nāma natthi, cittavasiko hutvā anayabyasanaṃ pāpuṇāti. Medhāvī pana paṇḍitova cittaṃ rakkhituṃ sakkoti, tasmā tvampi cittameva gopehi. Idañhi cittaṃ guttaṃ sukhāvahaṃ maggaphalanibbānasukhāni āvahaṭṭi.</p> <p>Desanāpariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṃ pāpuṇi, aññepi bahū sotāpannādayo ahesuṃ, desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.</p> <p>Aññataraukkaṇṭhitabhikkhuvatthu tatiyaṃ.</p> <p>4. Saṅgharakkhitabhāgineyyattheravatthu</p> <p>Dūraṅgamaṃti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto saṅgharakkhitam nāma bhikkhuṃ ārabba kathesi. Sāvatthiyaṃ kireko kulaputto satthu dhammadesanaṃ sutvā nikkhamitvā pabbajito laddhūpasampado saṅgharakkhitatthero nāma hutvā katipāheneva arahattaṃ pāpuṇi. Tassa kaniṭṭhabhaginī puttam labhitvā therassa nāmaṃ akāsi. So bhāgineyyasaṅgharakkhito nāma hutvā vayappatto therasseva santi ke pabbajitvā laddhūpasampado aññatarasmim gāmakārāme vassaṃ upagantvā, “ekaṃ sattahattham, ekaṃ aṭṭhahattha”nti dve vassāvāsikasātake labhitvā aṭṭhahattham “upajjhāyassa me bhavissati”ti sallakkhetvā “sattahattham mayhaṃ bhavissati”ti cintetvā vuṭṭhavasso “upajjhāyaṃ passissāmi”ti āgacchanto antarāmagge piṇḍāya caranto āgantvā there vihāraṃ anāgateyeva vihāraṃ pavisitvā therassa divāṭṭhānaṃ sammajjitvā pādodakaṃ upaṭṭhapetvā āsanaṃ paññāpetvā āgamanamaggaṃ olokento nisīdi. Athassāgamanabhāvaṃ disvā paccuggamaṃ katvā pattacīvaraṃ paṭiggahetvā, “nisīdatha, bhante”ti theram nisīdāpetvā tālavaṇṭam ādāya bījītvā pānīyaṃ datvā pāde dhovitvā taṃ sātakaṃ ānetvā pādāmūle ṭhapetvā, “bhante, imaṃ paribhuñjathā”ti vatvā bijayamāno aṭṭhāsi.</p>		
--	--	--

Atha naṃ thero āha – “saṅgharakkhita, mayhaṃ cīvaraṃ paripuṇṇaṃ, tvameva paribhuñjā”ti. “Bhante, mayā laddhakālato paṭṭhāya ayaṃ tumhākameva sallakkhito, paribhogaṃ karoṭhā”ti. “Hotu, saṅgharakkhita, paripuṇṇaṃ me cīvaraṃ, tvameva paribhuñjā”ti. “Bhante, mā evaṃ karoṭha, tumhehi paribhutte mayhaṃ mahapphalaṃ bhavissatī”ti. Atha naṃ tassa punappunaṃ kathentassapi thero na icchīyeva.

Evaṃ so bījayamāno tītova cintesi – “ahaṃ therassa gihikāle bhāgīneyyo, pabbajitakāle saddhivihāriko, evampi mayā saddhiṃ upajjhāyo paribhogaṃ na kattukāmo. Imasmiṃ mayā saddhiṃ paribhogaṃ akaronte kiṃ me samaṇabhāvena, gihi bhavissāmī”ti. Athassa etadahosi – “dussaṅṭhāpito gharāvāso, kiṃ nu kho katvā gihibhūto jīvissāmī”ti. Tato cintesi – “atṭhahatthasāṭakaṃ vikkiṇitvā ekaṃ elikaṃ gaṇhissāmī, elikā nāma khippaṃ vijāyati, svāhaṃ vijātaṃ vijātaṃ vikkiṇitvā mūlaṃ karissāmī, mūle bahū katvā ekaṃ pajāpatiṃ ānessāmī, sā ekaṃ puttaṃ vijāyissati. Athassa mama mātulassa nāmaṃ katvā cūlayānake nisīdāpetvā mama puttaṃ bhariyaṃ ādāya mātulaṃ vandituṃ āgamissāmī, āgacchante antarāmagge mama bhariyaṃ evaṃ vakkhāmī – ‘ānehi tāva me puttaṃ vahissāmīna’nti. Sā ‘kiṃ te puttena, ehi, imaṃ yānakaṃ pajehī’ti vatvā puttaṃ gahetvā, ‘ahaṃ nessāmī na’nti netvā sandhāretuṃ asakkontī cakkapathe chaḍḍessati. Athassa sarīraṃ abhiruhitvā cakkāṃ gamissati, atha naṃ ‘tvam mama puttaṃ neva mayhaṃ adāsī, naṃ sandhāretuṃ nāsakkhi nāsitosmi tayā’ti vatvā patodayatṭhiyā piṭṭhiyaṃ paharissāmī”ti.

So evaṃ cintentova tathā bījayamāno therassa sīse tālavaṇṇena pahari. Thero “kiṃ nu kho ahaṃ saṅgharakkhitena sīse pahato”ti upadhārento tena cintitacintitaṃ sabbāṃ ṇāvā, “saṅgharakkhita, mātugāmassa pahāraṃ dātuṃ nāsakkhi, ko ettha mahallakatharassa doso”ti āha. So “aho natṭhomhi, ṇātaṃ kira me upajjhāyena cintitacintitaṃ, kiṃ me samaṇabhāvenā”ti tālavaṇṇaṃ chaḍḍetvā palāyituṃ āradḍho.

Atha naṃ daharā ca sāmaṇerā ca anubandhitvā ādāya satthu santikaṃ agamaṃsu. Sathā te bhikkhū disvāva “kiṃ, bhikkhave, āgatattha, eko vo bhikkhu laddho”ti pucchi. “Āma, bhante, imaṃ daharaṃ ukkaṅṭhitvā palāyantaṃ gahetvā tumhākaṃ santikaṃ āgatamhā”ti. “Evaṃ kira bhikkhū”ti? “Āma, bhante”ti. “Kimatthaṃ te bhikkhu evaṃ bhāriyaṃ kammaṃ kataṃ, nanu tvam āradḍhavīriyassa ekassa buddhassa putto, mādisassa nāma buddhassa sāsane pabbajitvā attānaṃ dametvā sotāpannoti vā sakadāgāmīti vā anāgāmīti vā arahāti vā vadāpetuṃ nāsakkhi, kimatthaṃ evaṃ bhāriyaṃ kammamakāsī”ti? “Ukkaṅṭhitosmi, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā ukkaṅṭhitosī”ti? So evaṃ vassāvāsikasāṭakānaṃ laddhadivasato paṭṭhāya yāva therassa tālavaṇṇena pahārā sabbāṃ taṃ pavattiṃ ārocetvā, “iminā kāraṇena palātosmi, bhante”ti āha. Atha naṃ sathā “ehi bhikkhu, mā cintayī cittaṃ nāmetam dūre hontampi ārammaṇaṃ sampaṭicchanaḥkajātikaṃ, rāgadosamohabandhanā muccanattāyā vāyāmituṃ vaṭṭatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

37.
“Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ, asarīraṃ guhāsayaṃ;

Ye cittaṃ saṃyamessanti, mokkhanti mārabandhanā”ti.

Tattha dūraṅgamanti cittaṃ hi makkaṭasuttamattakampi puratthimādisābhāgena gamanāgamaṇaṃ nāma natthi, dūre santampi pana ārammaṇaṃ sampaṭicchattī dūraṅgamaṃ nāma jātaṃ. Sattaṭṭhacittāni pana ekato kaṇṇikabaddhāni ekakkaṇṇe uppajjituṃ samatthāni nāma natthi. Uppattikāle ekekameva cittaṃ uppajjati, tasmimṃ niruddhe puna ekekameva uppajjati ekacaraṃ nāma jātaṃ. Cittaṃ sarīrasaṅṭhānaṃ vā nīlādippakāro vaṇṇabhedo vā natthīti asarīraṃ nāma jātaṃ. Guhā nāma catumahābhūtaguhā, idaṃca hadayarūpaṃ nissāya pavattatīti guhāsayaṃ nāma jātaṃ. Ye cittaṃ ye keci purisā vā itthiyo vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā anuppajjanakakilesassa uppajjituṃ adentā satisammosena uppannakilesaṃ pajahantā cittaṃ saṃyamessanti saṃyataṃ avikkhittaṃ karissanti. Mokkhanti mārabandhanāti sabbete kilesabandhanābhāvena mārabandhanasaṅkhātā tebhūmakavaṭṭā muccissanti.

Desanāpariyosāne bhāgīneyyasāṅgharakkhitatthero sotāpattiphalaṃ pāpuṇi, aññepi bahū sotāpannādayo jātā, mahājanassa sāṭṭhikā dhammadesanā ahoṣīti.

Saṅgharakkhitabhāgīneyyattheravatthu catutthaṃ.

5. Cittahatthatheravatthu

<p>Anavaṭṭhitacittassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto cittahatthatheraṃ ārabba kathesi. Eko kira sāvatthivāsī kulaputto naṭṭhagoṇaṃ pariyesanto araṇṇaṃ pavisitvā majjhanhike kāle goṇaṃ disvā goyūthe vissajjtvā, “avassaṃ ayyānaṃ santike āhāramattaṃ labhissāmi”ti khuppiṭṭhāpīto vihāraṃ pavisitvā bhikkhūnaṃ santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Tasmim kho pana samaye bhikkhūnaṃ avakkārapātiyaṃ bhuttāvasesakaṃ bhattaṃ hoti, te taṃ chātakapīlitaṃ disvā, “ito bhattaṃ gahetvā bhuñjāhī”ti vadimsu. Buddhakāle ca pana anekasūpabyañjanaṃ bhattaṃ uppajjati, so tato yāpanamattaṃ gahetvā bhuñjitvā pāniyaṃ pivitvā hatthe dhovitvā bhikkhū vanditvā, “kiṃ, bhante, ajja, ayyā, nimantanatṭhānaṃ agamaṃsū”ti pucchi. “Natthi, upāsaka, bhikkhū imināva nīhārena nibaddhaṃ labhanti”ti. So “mayāṃ utṭhāya samuṭṭhāya rattindivaṃ nibaddhaṃ kammaṃ karontāpi evaṃ madhurabyañjanaṃ bhattaṃ na labhāma, ime kira nibaddhaṃ bhuñjanti, kiṃ me gihibhāvena, bhikkhu bhavissāmi”ti cintetvā bhikkhū upasaṅkamitvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū “sādhū upāsakā”ti pabbājesuṃ.</p> <p>So laddhūpasampado sabbappakāraṃ vattapaṭivattaṃ akāsi. So buddhānaṃ uppannaena lābhasakkārena katipāhaccayena thūlasarīro ahoṣi. Tato cintesi – “kiṃ me bhikkhāya caritvā jīviteṇa, gihī bhavissāmi”ti. So vibbhamitvā gehaṃ pāvisi. Tassa gehe kammaṃ karontassa katipāheneva sarīraṃ milāyi. Tato “kiṃ me iminā dukkhena, samaṇo bhavissāmi”ti cintetvā puna gantvā pabbajī. So katipāhaṃ vītināmetvā puna ukkaṇṭhitvā vibbhami, pabbajitakāle pana bhikkhūnaṃ upakārako hoti. So katipāheneva punapi ukkaṇṭhitvā, “kiṃ me gihibhāvena, pabbajissāmi”ti gantvā bhikkhū vanditvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū upakārasena puna pabbājayimsu. Evaṃ so iminā niyāmeneva chakkhattuṃ pabbajitvā uppabbajito. Tassa bhikkhū “esa cittavasiko hutvā vicarati”ti cittahatthatheroti nāmaṃ karimsu.</p> <p>Tassevaṃ aparāparaṃ vicarantasseva bhariyā gabbhinī ahoṣi. So sattame vāre araṇṇato kasibhaṇḍamādāya gehaṃ gantvā bhaṇḍakaṃ ṭhapetvā “attano kāsāvaṃ gaṇhissāmi”ti gabbhaṃ pāvisi. Tasmim khane tassa bhariyā nipajjitvā niddāyati. Tassā nivatthasāṭako apagato hoti, mukhato ca lālā paggharati, nāsā ghuraghurāyati, mukhaṃ vivaṭṭaṃ, dantaṃ ghaṃsati, sā tassa uddhumātakasarīraṃ viya upaṭṭhāsi. So “aniccaṃ dukkhaṃ ida”nti saññaṃ labhitvā, “ahaṃ ettakaṃ kālaṃ pabbajitvā imaṃ nissāya bhikkhubhāve saṇṭhātuṃ nāsakkhi”nti kāsāyakoṭiyaṃ gahetvā udare bandhitvā gehā nikkhami.</p> <p>Athassa anantaragehe ṭhitā sassu taṃ tathā gacchantaṃ disvā, “ayaṃ paṭiukkaṇṭhito bhavissati, idāneva araṇṇato āgantvā kāsāvaṃ udare bandhitvā gehā nikkhanto vihārābhimukho gacchati, kiṃ nu kho”ti gehaṃ pavisitvā niddāyamānaṃ dhītaṃ passitvā “imaṃ disvā so vipphaṇṭhī hutvā gato”ti nātva dhītaṃ paharitvā “utṭhehi kālakaṇṇi, sāmiko te taṃ niddāyamānaṃ disvā vipphaṇṭhī hutvā gato, natthi so ito paṭṭhāya tuyha”nti āha. “Apehi apehi, amma, kuto tassa gamaṇaṃ atthi, katipāheneva punāgamissati”ti āha. Sopi “aniccaṃ dukkha”nti vatvā gacchanto gacchantova sotāpattiṭṭhalaṃ pāpuṇi. So gantvā bhikkhū vanditvā pabbajjaṃ yāci. “Na sakkhissāma maṃyaṃ taṃ pabbājetuṃ, kuto tuyhaṃ samaṇabhāvo, satthakanisānapāsānasadisāṃ tava sīsa”nti. “Bhante, idāni maṃ anukampāya ekavāraṃ pabbājethā”ti. Te taṃ upakārasena pabbājayimsu. So katipāheneva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi.</p> <p>Tepi naṃ āhaṃsu – “āvuso cittahattha, tava gamaṇasamayaṃ tvameva jāneyyāsi, imasmim vāre te cirāyita”nti. “Bhante, saṃsaggassa atthibhāvakāle gatamhā, so no saṃsaggo chinno, idāni agamanadhammā jātamhā”ti. Bhikkhū satthu santikaṃ gantvā, “bhante, ayaṃ bhikkhu amhehi evaṃ vutto evaṃ nāma kathesi, aññaṃ byākaroti, abhūtaṃ vadaṭi”ti āhaṃsu. Satthā “āma, bhikkhave, mama putto attano anavaṭṭhitacittakāle saddhammaṃ ajānanakāle gamaṇāgamaṇaṃ akāsi, idāniṃsa puññaṇca pāpaṇca pahīna”nti vatvā imā dve gāthā āha –</p> <p>38. “Anavaṭṭhitacittassa, saddhammaṃ avijānato; Pariplavapasādassa, paññā na paripūrati. 39. “Anavassutacittassa, ananvāhatacetaso; Puññaṇapāpapahīnassa, natthi jāgarato bhaya”nti. Tattha anavaṭṭhitacittassāti cittaṃ nāmettaṃ kassaci nibaddhaṃ vā thāvaram vā natthi. Yo pana puggalo assapiṭṭhe</p>		
--	--	--

ṭhapitakumbhaṇḍaṃ viya ca thusarāsīmhi koṭṭitakhānuko viya ca khallātasīse ṭhapitakadambapupphaṃ viya ca na katthaci saṅṭhāti, kadāci buddhasāvako hoti, kadāci ājīvako, kadāci nigaṅṭho, kadāci tāpaso. Evarūpo anavaṭṭhitacitto nāma. Tassa anavaṭṭhitacittassa. Saddhammaṃ avijānatoti sattatimsabodhipakkhiyadhammabhedam imam saddhammaṃ avijānantassa parittasaddhatāya vā uplavasaddhatāya vā pariplavapasādassa kāmāvacararūpāvacarādibhedā paññā na paripūrati. Kāmāvacarāyapi aparipūrayamānāya kutova rūpāvacarārūpāvacaralokuttarapaññā paripūrissatīti dīpeti. Anavassutacittassāti rāgena atintacittassa. Ananvāhatacetasoti “āhatacitto khilajāto”ti (dī. ni. 3.319; vibha. 941; ma. ni. 1.185) āgataṭṭhāne dosena cittassa pahatabhāvo vutto, idha pana dosena appaṭihatacittassāti attho. Puññapāpapahīnassāti catutthamaggena pahīnapuññassa ceva pahīnapāpassa ca khīṇāsavassa. Natthi jāgarato bhayanti khīṇāsavassa jāgarantasseva abhayabhāvo kathito viya. So pana saddhādīhi pañcahi jāgaradhammehi samannāgatattā jāgaro nāma. Tasmā tassa jāgarantassāpi ajāgarantassāpi kilesabhayaṃ natthi kilesānaṃ apacchāvattanato. Na hi taṃ kilesā anubandhanti tena tena maggena pahīnānaṃ kilesānaṃ puna anupagamanato. Tenevāha – “sotāpattimaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceci na paccāgacchati, sakadāgāmianāgāmiarahattamaggena ye kilesā pahīnā, te kilese na puneti na pacceci na paccāgacchati”ti (cūḷani. mettagūmāṇavapucchānidessa 27).

Desanā mahājanassa sātthikā saphalā ahoṣi.

Athekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum “bhāriyā vatime, āvuso, kilesā nāma, evarūpassa arahattassa upanissāyasampanno kulaputto kilesehi āloḷito sattavāre gihī hutvā sattavāre pabbajito”ti. Sattā tesam taṃ kathāpavattim sutvā taṅkhaṇānurūpena gamanena dhammasabham gantvā buddhāsane nisinnō “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte evameva, bhikkhave, kilesā nāma bhāriyā, sace ete rūpino hutvā katthaci pakkhipitum sakkā bhaveyyum, cakkavāḷam atisambādham, brahmaloko atinīcakoti okāso nesam na bhaveyya, mādisampi nāmete paññāsampannaṃ purisājāneyyaṃ āloḷenti, avasesesu kā kathā? “Ahañhi aḍḍhanāḷimattam varakacorakam kuṅṭhakudālañca nissāya cha vāre pabbajitvā uppabbajitapubbo”ti. “Kadā, bhante, kadā sugatā”ti? “Suñissatha, bhikkhave”ti. “Āma, bhante”ti. “Tena hi suñāthā”ti atītam āhari –

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjam kārente kudālapaṇḍito nāma bāhirakapabbajjam pabbajitvā aṭṭha māse himavante vasitvā vassārattasamaye bhūmiyā tintāya “gehe me aḍḍhanāḷimatto varakacorako ca kuṅṭhakudāḷako ca atthi, varakacorakabijam mā nassi”ti uppabbajitvā ekam thānam kudālena kasitvā taṃ bījam vapitvā vatim katvā pakkakāle uddharitvā nāḷimattabijam ṭhapetvā sesam khādi. So “kiṃ me dāni gehena, puna aṭṭha māse pabbajissāmī”ti cintetvā nikkhamitvā pabbaji. Imināva nīhārena nāḷimattam varakacorakañca kuṅṭhakudālañca nissāya sattavāre gihī hutvā sattavāre pabbajitvā sattame pana vāre cintesi – “aham cha vāre imam kuṅṭhakudālam nissāya gihī hutvā pabbajito, katthacideva nam chaḍḍessāmī”ti. So gaṅgāya tīram gantvā, “patitaṭṭhānam passanto otarivā gaṅḥeyyam, yathāssa patitaṭṭhānam na passāmi, tathā nam chaḍḍessāmī”ti cintetvā nāḷimattam bījam pilotikāya bandhitvā pilotikam kudālapalake bandhitvā kudālam aggadaṇḍake gahetvā gaṅgāya tīre thito akkhīni nimīletvā uparisīse tikkhattum āvijjhivā gaṅgāyam khipitvā nivattitvā olokeno patitaṭṭhānam adisvā “jitam me, jitam me”ti tikkhattum saddamakāsi.

Tasmim khāne bārāṇasirājā paccantaṃ vūpasamtvā āgantvā nadītīre khandhāvāram nivāsetvā nhānatthāya nadim otiṇṇo taṃ saddam assosi. Rājūnañca nāma “jitam me”ti saddo amanāpo hoti, so tassa santikam gantvā, “aham idāni amittamaddanam katvā ‘jitam me’ti āgato, tvam pana ‘jitam me, jitam me’ti viravasi, kiṃ nāmeta”nti pucchi. Kudālapaṇḍito “tvam bāhirakacore jini, tayā jitam puna avajitameva hoti, mayā pana ajjhattiko lobhacoro jito, so puna mam na jinissati, tasseva jayo sādhu”ti vatvā imam gāthamāha –

“Na taṃ jitam sādhu jitam, yaṃ jitam avajīyati;

Taṃ kho jitam sādhu jitam, yaṃ jitam nāvajīyati”ti. (jā. 1.1.70);

Taṃ khaṇamyeva ca gaṅgam olokeno āpokasiṇam nibbattetvā adhigataviseso ākāse pallaṅkena nisīdi. Rājā mahāpurisassa dhammakatham sutvā vanditvā pabbajjam yācivā saddhim balakāyena pabbaji. Yojanamattā parisā ahoṣi. Aparopi sāmantarājā tassa pabbajitabhāvaṃ sutvā, “tassa rajjam gaṅhissāmī”ti āgantvā tathā samiddham nagaram suñnam disvā,

“evarūpaṃ nagaraṃ chaḍḍetvā pabbajito rājā orake ṭhāne na pabbajissati, mayāpi pabbajitum vaṭṭati”ti cintevā tattha gantvā mahāpurisaṃ upasaṅkamitvā pabbajjaṃ yācitvā sapaṇivāro pabbaji. Eteneva nīhārena satta rājāno pabbajimsu. Sattayojaniko assamo ahoṣi. Satta rājāno bhoge chaḍḍetvā ettakaṃ jaṇaṃ gahetvā pabbajimsu. Mahāpuriso brahmacariyavāsaṃ vasitvā brahmalokūpago ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “ahaṃ, bhikkhave, tadā kudālapaṇḍito ahoṣim, kilesā nāmete evaṃ bhāriyā”ti āha. Cittahatthatheravattu pañcamaṃ.

6. Pañcasatabhikkhuvattu

Kumbhūpamanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto āradhaviṇṇasake bhikkhū ārabba kathesi. Sāvatthiyaṃ kira pañcasatā bhikkhū satthu santike yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ gahetvā, “samaṇadhammaṃ karissāmā”ti yojanasatamaggaṃ gantvā ekaṃ mahāvāsagāmaṃ agamaṃsu. Atha te manussā disvā paññattāsane nisīdāpetvā paṇṭehi yāgubhattādīhi parivisitvā, “kahaṃ, bhante, gacchathā”ti pucchitvā, “yathāphāsukatṭhāna”nti vutte, “bhante, imaṃ temāsaṃ idheva vasatha, mayampi tumhākaṃ santike saraṇesu patitṭhāya pañca silāni rakkhissāmā”ti yācitvā tesam adhvāsanaṃ viditvā, “avidūre ṭhāne mahanto vanasaṇḍo atthi, ettha vasatha, bhante”ti vatvā uyyojesuṃ. Bhikkhū taṃ vanasaṇḍaṃ pavisiṃsu. Tasmim vanasaṇḍe adhvattā devatā “silavanto, ayyā, imaṃ vanasaṇḍaṃ anuppattā, ayuttaṃ kho pana asmākaṃ ayyesu idha vasantesu puttadāre gahetvā rukkhe abhiruyha vasitu”nti rukkhatto otaritvā bhūmiyaṃ nisīditvā cintayimsu, “ayyā, imasmim ṭhāne ajjekarattim vasitvā addhā sve gamissanti”ti. Bhikkhūpi punadvise antogāme piṇḍāya caritvā puna tameva vanasaṇḍaṃ āgamiṃsu. Devatā “bhikkhusaṅgho svātānāya kenaci nimantito bhavissati, tasmā punāgacchati, ajja gamaṇaṃ na bhavissati, sve gamissati maññe”ti iminā upāyena adḍhamāsamattaṃ bhūmiyameva acchiṃsu.

Tato cintayimsu – “bhadantā imaṃ temāsaṃ idheva maññe vasissanti, idheva kho pana imesu vasantesu amhākaṃ rukkhe abhiruhitvā nisīditumpi na yuttaṃ, temāsaṃ puttadāre gahetvā bhūmiyaṃ nisīdanaṭṭhānānipi dukkhāni, kiñci katvā ime bhikkhū palāpetum vaṭṭati”ti. Tā tesu tesu rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu ceva caṅkamanakoṭṭisu ca chinnaśīsāni kabandhāni dassetuṃ amanussasaddaṇca bhāvetuṃ ārabhiṃsu. Bhikkhūnaṃ khipitakāsādayo rogā pavattiṃsu. Te aññamaññaṃ “tuyhaṃ, āvuso, kiṃ rujjati”ti pucchantā, “mayhaṃ khipitarogo, mayhaṃ kāso”ti vatvā, “āvuso, ahaṃ ajja caṅkamanakoṭṭiyaṃ chinnaśīsaṃ addasaṃ, ahaṃ rattiṭṭhāne kabandhaṃ addasaṃ, ahaṃ divāṭṭhāne amanussasaddaṃ assosiṃ, parivajjetabbayuttakamidaṃ ṭhānaṃ, amhākaṃ idha aphāsukaṃ ahoṣi, satthu santikaṃ gamissāmā”ti nikkhamitvā anupubbena satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu.

Atha ne satthā āha – “kiṃ, bhikkhave, tasmim ṭhāne vasitum na sakkhissathā”ti? “Āma, bhante, amhākaṃ tasmim ṭhāne vasantānaṃ evarūpāni bheravāraṃmaṇāni upaṭṭhahanti, evarūpaṃ aphāsukaṃ hoti, tena mayaṃ vajjetabbayuttakamidaṃ ṭhāna”nti taṃ chaḍḍetvā tumhākaṃ santikaṃ āgatā”ti. “Bhikkhave, tattheva tumhākaṃ gantuṃ vaṭṭati”ti. “Na sakkā, bhante”ti. “Bhikkhave, tumhe āvudhaṃ aggahetvā gatā, idāni āvudhaṃ gahetvā gacchathā”ti. “Katarāvudhaṃ, bhante”ti? Satthā “ahaṃ āvudhaṃ vo dassāmi, mayā dinnam āvudhaṃ gahetvā gacchathā”ti vatvā –

“Karaṇīyamattakusalena, yanta santaṃ padaṃ abhisamecca;
Sakko ujū ca suhujū ca, suvaco cassa mudu anatimānī”ti. (khu. pā. 9.1; su. ni. 143) –

Sakalaṃ mettasuttaṃ kathetvā, “bhikkhave, imaṃ tumhe bahi vihārassa vanasaṇḍato paṭṭhāya sajjhāyantaṃ antovihāraṃ paviseyyāthā”ti uyyojesi. Te satthāraṃ vanditvā nikkhamitvā anupubbena taṃ ṭhānaṃ patvā bahivihāre gaṇasajjhāyaṃ katvā sajjhāyamānā vanasaṇḍaṃ pavisiṃsu. Sakalavasaṇḍe devatā mettacittaṃ paṭilabhitvā tesam paccuggamaṇaṃ katvā pattacīvarapaṭṭiggaṇaṃ āpucchiṃsu, hatthapādasambāhanaṃ āpucchiṃsu, tesam tattha tattha ārakkhaṃ saṃvidahiṃsu, pakkadhūpanatelaṃ viya sannisinnā ahesuṃ. Katthaci amanussasaddo nāma nāhoṣi. Tesam bhikkhūnaṃ cittaṃ ekaggaṃ ahoṣi. Te rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinnā vipassanāya cittaṃ otāretvā attani khayavayaṃ paṭṭhapetvā, “ayaṃ attabhāvo nāma bhijjanakattṭhena athāvaraṭṭhena kulālabhājanasaddo”ti vipassanaṃ vadḍhayimsu. Sammāsambuddho gandhakuṭiyā nisinnova tesam vipassanāya āradhabhāvaṃ ṇatvā te bhikkhū āmantetvā, “evameva, bhikkhave, ayaṃ attabhāvo nāma

bhijjanakatthēna athāvaratthēna kulālabhājanasadiṣo evā”ti vatvā obhāsaṃ pharivā yojanasate t̥hitopi abhimukhe nisinnō viya chabbaṇṇaraṃsiyo vissajjetvā dissamānēna rūpena imaṃ gāthamāha –
40.

“Kumbhūpamaṃ kāyamiṃma viditvā, nagarūpamaṃ cittamidaṃ t̥hapetvā;
Yodhetha māraṃ paññāvudhena, jitañca rakkhe anivesano siyā”ti.

Tattha kumbhūpamanti abaladubbalaṭṭhena anaddhaniyatāvakālikatthēna imaṃ kesādisamūhasaṅkhātaṃ kāyaṃ kumbhūpamaṃ kulālabhājanasadiṣaṃ viditvā. Nagarūpamaṃ cittamidaṃ t̥hapetvāti nagaraṃ nāma bahiddhā thiraṃ hoti, gambhīraparikhamaṃ pākāraparikkhattaṃ dvāraṭṭālakayuttaṃ, antosuvibhattavīthicatukkasiṅghātakasampannaṃ antarāpaṇaṃ, taṃ “vilumpissāmā”ti bahiddhā corā āgantvā pavisitumaṃ asakkontā pabbataṃ āsajja paṭihatā viya gacchanti, evameva paṇḍito kulaputto attano vipassanācittaṃ thiraṃ nagarasadiṣaṃ katvā t̥hapetvā nagare t̥hito ekatodhārādīnānappakārāvudhena coragaṇaṃ viya vipassanāmayena ca ariyamaggamayena ca paññāvudhena taṃtaṃmaggavajjhaṃ kilesamāraṃ paṭibāhanta taṃ taṃ kilesamāraṃ yodhetha, pahareyyāthāti attho. Jitañca rakkheti jitañca uppāditaṃ taruṇavipassanaṃ āvāsasappāyautasappāyabhojanasappāyapuggalasappāyadhammassavanasappāyādīni āsevanto antarantarā samāpattiṃ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya suddhacittēna saṅkhāre sammasanto rakkheyya.

Anivesanosiyāti anālayo bhaveyya. Yathā nāma yodho saṅgāmasiṣe balakoṭṭhakaṃ katvā amittehi saddhiṃ yujjhanto chāto vā pipāsito vā hutvā sannāhe vā siṭhile āvudhe vā patite balakoṭṭhakaṃ pavisitvā vissamitvā bhujjitvā pivitvā sannahitvā āvudhaṃ gahetvā puna nikkhamitvā yujjhanto parasenaṃ maddati, ajitaṃ jināti, jitaṃ rakkhati. So hi sace balakoṭṭhake t̥hito evaṃ vissamanto taṃ assādentō accheyya, rajjaṃ parahatthagataṃ kareyya, evameva, bhikkhu, paṭiladdhaṃ taruṇavipassanaṃ punappunaṃ samāpattiṃ samāpajjitvā tato vuṭṭhāya suddhacittēna saṅkhāre sammasanto rakkhituṃ sakkoti, uttarimaggaphalapaṭilābhēna kilesamāraṃ jināti. Sace pana so samāpattimeva assādeti, suddhacittēna punappunaṃ saṅkhāre na sammasati, maggaphalapaṭivedhaṃ kātuṃ na sakkoti. Tasmā rakkhitabbayuttakaṃ rakkhanto anivesano siyā, samāpattiṃ nivesanaṃ katvā tattha na niveseyya, ālayaṃ na kareyyāti attho. “Addhā tumhepi evaṃ karoṭhā”ti evaṃ satthā tesam bhikkhūnaṃ dhammaṃ desesi.

Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū nisinnatthāne nisinnāyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ vaṇṇayantā thomentā vandantāva āgacchimsūti.

Pañcasatabhikkhuvatthu chaṭṭhaṃ.

7. Pūtigattatissattheravatthu

Aciraṃvatayaṃ kāyoti imaṃ dhammadeṣanaṃ satthā sāvattihīyaṃ viharanto pūtigattatissattheraṃ ārabba kathesi.

Eko kira sāvattihīvāsī kulaputto satthu santike dhammaṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajito, so laddhūpasampado tissatthero nāma ahoṣi. Gacchante gacchante kāle tassa sarīre rogo udapādi. Sāsapamattiyō piḷakā utthahimsu. Tā anupubbena muggamattā kalāyamattā kolaṭṭhimattā āmalakamattā beḷuvasalāṭumattā beḷuvamattā hutvā pabhijjimsu, sakalasarīraṃ chiddāvachiddaṃ ahoṣi. Pūtigattatissattherotvevassa nāmaṃ udapādi. Athassa aparabhāge atthīni bhijjimsu. So appaṭijaggiyo ahoṣi. Nivāsanapārūpanaṃ pubbalohitamakkhitaṃ jālapūvasadiṣaṃ ahoṣi. Saddhivihārikādayo paṭijaggiṭuṃ asakkontā chaḍḍayimsu. So anātho hutvā nipajji.

Buddhānañca nāma dve vāre lokavolokanaṃ avijahitaṃ hoti. Paccūsakāle lokaṃ volokentā cakkavāḷamukhavaṭṭito paṭṭhāya gandhakuṭiabhīmukhaṃ nāṇaṃ katvā olokenti, sāyaṃ olokentā gandhakuṭito paṭṭhāya bāhirābhīmukhaṃ nāṇaṃ katvā olokenti. Tasmīṃ pana samaye bhagavato nāṇajālassa anto pūtigattatissatthero paññāyi. Satthā tassa bhikkhuno arahattassa upanissayaṃ disvā, “ayaṃ saddhivihārikādīhi chaḍḍito, idānissa maṃ t̥hapetvā aññaṃ paṭisaraṇaṃ natthī”ti gandhakuṭito nikkhamitvā vihāracārikaṃ caramāno viya aggisālāṃ gantvā ukkhalīṃ dhovitvā udakaṃ datvā uddhanaṃ āropetvā udakassa tattabhāvaṃ āgamayamāno aggisālāyameva atthāsi. Tattabhāvaṃ jānitvā gantvā tassa bhikkhuno nipannamañcakotiyaṃ gaṇhi, tadā bhikkhū “apetha, bhante, mayaṃ gaṇhissāmā”ti mañcakaṃ gahetvā aggisālāṃ ānayimsu. Satthā ambaṇaṃ āharāpetvā uṇhodakaṃ āsiñcivā tehi bhikkhūhi tassa pārūpanaṃ gāhāpetvā uṇhodake maddāpetvā mandātape vissajjāpesi.

Athassa santike t̄hatvā sarīraṃ uṇhodakena temetvā ghaṃsitvā nhāpesi, tassa nahānapariyosāne pārupanaṃ sukkhi. Atha naṃ taṃ nivāsāpetvā nivatthakāsāvaṃ udake maddāpetvā ātape vissajjāpesi. Athassa gatte udake chinnamatte t̄ampi sukkhi. So ekaṃ kāsāvaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā sallahukasarīro ekaggacitto mañcake nipajji. Sathā tassa ussisake t̄hatvā, “bhikkhu ayaṃ tava kāyo apetaṃvīñṇāno nirupakāro hutvā kaliṅgaram viya pathaviyaṃ sessatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 41.

“Aciraṃ vatayaṃ kāyo, pathaviṃ adhisessati;
Chuddho apetaṃvīñṇāno, niratthamva kaliṅgara”nti.

Tattha aciraṃ vatāti bhikkhu na cirasseva ayaṃ kāyo pathaviṃ adhisessati, imissā pakatisayanena sayitāya pathaviyā upari sayissati. Chuddhoti apavidhho, apagataviñṇānatāya tuccho hutvā sessatīti dasseti. Yathā kiṃ? Niratthamva kaliṅgaram nirupakāram niratthakam katthakhaṇḍam viya. Dabbasambhāratthikā hi manussā araññaṃ pavisitvā ujukam ujukasaṅghānena vaṅkam vaṅkasaṅghānena chinditvā dabbasambhāram gaṇhanti, avasesam pana susirañca pūtikañca asārakañca gaṇhijātāñca chinditvā tattheva chaḍḍenti. Aññe dabbasambhāratthikā āgantvā taṃ gahetāro nāma natthi, oloketvā attano upakārakameva gaṇhanti, itaram pathavīgatameva hoti. Taṃ pana tena tena upāyena mañcapaṭipādakam vā pādakathalikam vā phalakaṭītham vā kātuṃ sakkāpi bhavēyya. Imasmim pana atabhāve dvattimsāya kotthāsesu ekakotthāsopi mañcapaṭipādakādivasena aññena vā upakāramukhena gayhūpago nāma natthi, kevalam niratthamva kaliṅgaram ayaṃ kāyo apagataviñṇāno katipāheneva pathaviyaṃ sessatīti.

Desanāvasāne pūtigattatissatthero saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuni, aññepi bahū sotāpannādayo ahesum. Theropi arahattam patvāva parinibbāyi. Sathā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā dhātuyo gahetvā cetiyaṃ kārāpesi. Bhikkhū sathāram pucchimsu – “bhante, pūtigattatissatthero kuhiṃ nibbato”ti. “Parinibbuto, bhikkhave”ti. “Bhante, evarūpassa pana arahattūpanissayasampannassa bhikkhuno kiṃ kāraṇā gattam putikam jātam, kiṃ kāraṇā atthīni bhinnāni, kimassa kāraṇam arahattassa upanissayabhāvam patta”nti? “Bhikkhave, sabbametaṃ etassa attanā katakammeneva nibbatta”nti. “Kiṃ pana tena, bhante, kata”nti? “Tena hi, bhikkhave, suñāthā”ti atītam āhari –

Ayam kassapasammāsambuddhakāle sākuṇiko hutvā bahū sakuṇe vadhitvā issarajanaṃ upatthahi. Tesam dinnāvasese vikkiṇāti, “vikkitāvasesā māretvā t̄hapitā pūtikā bhavissanti”ti yathā uppatitum na sakkonti, tathā tesam jaṅghatthīni ca pakkhatthīni ca bhinditvā rāsīm katvā t̄hapeti, te punadivase vikkiṇāti. Atibahūnam pana laddhakāle attanopi atthāya pacāpeti. Tassekadivasam rasabhojane pakke eko khīṇāsavo piṇḍāya caranto gehadvāre atthāsī. So theram disvā cittaṃ pasādetvā, “mayā bahū pāṇā māretvā khādītā, ayyo ca me gehadvāre t̄hito, antogehe ca rasabhojanaṃ samvijjati, piṇḍapātamaṃ dassāmi”ti tassa pattam ādāya pūretvā rasapiṇḍapātamaṃ datvā theram pañcapaṭīthitena vanditvā, “bhante, tumhehi diṭṭhadhammassa matthakam pāpuṇeyya”nti āha. Thero “evam hotū”ti anumodanam akāsi. “Bhikkhave, tadā katakammavasenetam tissassa nipphannaṃ, sakuṇānam atthibhedananissandena tissassa gattañca pūtikam jātam, atthīni ca bhinnāni, khīṇāsavassa rasapiṇḍapātadanissandena arahattam patto”ti.

Pūtigattatissattheravatthu sattamaṃ.

8. Nandagopālakavatthu

Diso disanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā kosalaJanapade nandagopālakam ārabba katesi.

Sāvathiyam kira anāthapiṇḍikassa gahapatino nando nāma gopālako goyūtham rakkhati aḍḍho mahaddhano mahābhogo. So kira yathā kenīyo jaṭilo pabbajjāvesena, evam gopālakattena rājabalim pariharanto attano kuṭumbaṃ rakkhati. So kālena kālam pañca gorase ādāya anāthapiṇḍikassa santikam āgantvā sathāram passati, dhammam suṇāti, attano vasanaṭṭhānam āgamanatthāya sathāram yācati. Sathā tassa nānapariṇāpam āgamayamāno āgantvā paripakkabhāvam ṇatvā ekadivasam mahābhikkhusaṅghaparivuto cārikam caranto maggā okkamma tassa vasanaṭṭhānāsanne aññatarasmim rukkhamūle nisīdi. Nando satthu santikam āgantvā vanditvā paṭisanthāram katvā sathāram nimantetvā sathāham buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa paṇītam pañcagorasadānam adāsi. Sattame divase sathā anumodanam katvā dānakathādhedam anupubbim katham katesi. Kathāpariyosāne nandagopālako sotāpattiphale patiṭṭhāya satthu pattam gahetvā sathāram

anugacchanto dūraṃ gantvā, “tiṭṭha, upāsakā”ti nivattiyamāno vanditvā nivatti. Atha naṃ eko luddako vijjhivā māresi. Pacchato āgacchantā bhikkhū naṃ disvā gantvā satthāraṃ āhaṃsu – “nando, bhante, gopālako tumhākaṃ idhāgatattā mahādānaṃ datvā anugantvā nivattento mārito, sace tumhe nāgacchissatha, nāssa maraṇaṃ abhavissā”ti. Satthā , “bhikkhave, mayi āgatepi anāgatepi tassa catasso disā catasso anudisā ca gacchantassāpi maraṇato mucchanūpāyo nāma natthi. Yañhi neva corā, na verino karonti, taṃ imesaṃ sattānaṃ antopaduṭṭhaṃ micchāpaṇihitaṃ cittameva karotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
42.

“Diso disaṃ yaṃ taṃ kayirā, verī vā pana verinaṃ;
Micchāpaṇihitaṃ cittaṃ, pāpiyo naṃ tato kare”ti.

Tattha diso disanti coro coraṃ. “Disvā”ti pāthaseso. Yaṃ taṃ kayirāti yaṃ taṃ tassa anayabyasanaṃ kareyya. Dutiyapadepi eseva nayo. Idaṃ vuttaṃ hoti – eko ekassa mittadubbhī coro puttadārakhattavattu gomahiṃsādīsu aparajjhanto yassa aparajjhanti, tampi tatheva attani aparajjhantaṃ coraṃ disvā, veri vā pana kenacideva kāraṇena baddhaveraṃ veriṃ disvā attano kakkhaḷatāya dāruṇatāya yaṃ taṃ tassa anayabyasanaṃ kareyya, puttadāraṃ vā pīleyya, khattādīni vā nāseyya, jīvitā vā pana naṃ voropeyya, dasasu akusalakammaopathesu micchāṭṭhapitattā micchāpaṇihitaṃ cittaṃ pāpiyo naṃ tato kare taṃ purisaṃ tato pāpataraṃ kareyya. Vuttapakārehi, diso disassa vā verī verino vā imasmiṃyeva attabhāve dukkhaṃ vā uppādeyya, jīvitakkhayaṃ vā kareyya. Idaṃ pana akusalakammaopathesu micchāṭṭhapitaṃ cittaṃ diṭṭheva dhamme anayabyasanaṃ pāpeti, attabhāvasatasahassesupi catūsū apāyesu khipitvā sīsaṃ ukkhipitum na detīti. Desanāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Mahājanassa sātthikā desanā jātā. Upāsakena pana bhavantare katakammaṃ bhikkhūhi na pucchitaṃ, tasmā satthāraṃ na kathitanti.

Nandagopālakaṃ vattu aṭṭhamāṃ.

9. Soreyyattheravattu

Nataṃ mātā pitā kayirāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ jetavane viharanto soreyyattheraṃ ārabba katesi. Vattu soreyyanagare samuṭṭhitaṃ, sāvattiyaṃ niṭṭhāpesi. Sammāsambuddhe sāvattiyaṃ viharante soreyyanagare soreyyasetṭhiputto ekena sahāyakena saddhiṃ sukhayānake nisīditvā mahantena parivārena nhānatthāya nagarā nikkhami. Tasmim̄ khaṇe mahākaccāyanatthero soreyyanagaraṃ piṇḍāya pavisitukāmo hutvā bahinagare saṅghāṭṭim̄ pārupati. Therassa ca suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ. Soreyyasetṭhiputto taṃ disvā cintesi – “aho vata ayaṃ vā thero mama bhariyā bhavēyya, mama vā bhariyāya sarīraṇaṃ etassa sarīraṇaṃ viya bhavēyyā”ti. Tassa cintitamatteyeva purisaliṅgaṃ antaradhāyi, itthiliṅgaṃ pāturaḥosi. So lajjamāno yānakā oruyha palāyi. Parijano taṃ asaṅjananto “kimeta”nti āha. Sāpi takkasilamaggaṃ paṭipajji. Sahāyakopissā ito cito ca vicarivāpi nāddasa. Sabbe nhāyitvā gehaṃ agamiṃsu. “Kahaṃ seṭṭhiputto”ti ca vutte, “nhatvā āgato bhavissatī maññimhā”ti vadim̄su. Athassa mātāpitaro tattha tattha pariyesitvā apassantā roditvā paridevitvā, “mato bhavissatī”ti matakabhantaṃ adamsu. Sā ekaṃ takkasilagāmiṃ satthavāhaṃ disvā yānakassa pacchato pacchato anubandhi. Atha naṃ manussā disvā, “amhākaṃ yānakassa pacchato pacchato anugacchati, mayaṃ ‘kassesā dārikā’ti taṃ na jānāmā”ti vadim̄su. Sāpi “tumhe attano yānakaṃ pājetha, ahaṃ padasā gamissāmī”ti gacchantī aṅgulimuddikaṃ datvā ekasmiṃ yānake okāsaṃ kāresi. Manussā cintayim̄su – “takkasilanagare amhākaṃ seṭṭhiputtassa bhariyā natthi, tassa ācikkhissāma, mahāpaṇṇākāro no bhavissatī”ti. Te gehaṃ gantvā, “sāmi, amhehi tumhākaṃ ekaṃ itthirataṃ ānīta”nti āhaṃsu. So taṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā attano vayānurūpaṃ abhirūpaṃ pāsādikaṃ disvā uppannasineho gehe akāsi. Purisā hi itthiyo, itthiyo vā purisā abhūtapubbā nāma natthi. Purisā hi parassa dāresu aticaritvā kālaṃ katvā bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā manussajāṭṭim̄ āgacchantā attabhāvasate itthibhāvaṃ āpajjanti.

Ānandattheropi kappasatasahassaṃ pūritapāramī ariyasāvako saṃsāre saṃsaranto ekasmiṃ attabhāve kammārukule nibbatto. Paradārakammaṃ katvā niraye paccitvā pakkāvasesena cuddasasu attabhāvesu purisassa pādapariārikā itthī ahoṣi, sattaṣu attabhāvesu bījuddharaṇaṃ pāpuṇi. Itthiyo pana dānādīni puññāni katvā itthibhāve chandaṃ virājetvā, “idaṃ no puññaṃ purisattabhāvapaṭilābhāya saṃvattatū”ti cittaṃ adhiṭṭhahitvā kālaṃ katvā purisattabhāvaṃ paṭilabhanti, patidevatā hutvā

sāmike sammāpaṭipattivasenāpi purisattabhāvaṃ paṭilabhanteva.

Ayaṃ pana seṭṭhiputto there ayoniso cittaṃ uppādetvā imasmiṃyeva attabhāve itthibhāvaṃ paṭilabhi. Takkasilāyaṃ seṭṭhiputtena saddhiṃ saṃvāsamanvāya pana tassā kucchiyaṃ gabbho paṭiṭṭhāsi. Sā dasamāsaccayena puttāṃ labhitvā tassa padasā gamanakāle aparampi puttāṃ paṭilabhi. Evamassā kucchiyaṃ vutthā dve, soreyyanagare taṃ paṭicca nibbattā dveti cattāro puttā ahesuṃ. Tasmim kāle soreyyanagarato tassā sahāyako seṭṭhiputto pañcahi sakatasatehi takkasilāṃ gantvā sukhayānake nisinno nagaraṃ pāvisi. Atha naṃ sā uparipāsādātale vātapānaṃ vivarivā antaravīthiṃ olokayamānā ṭhitā disvā sañjānitvā dāsiṃ pesetvā pakkosāpetvā mahātale nisīdāpetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ akāsi. Atha naṃ so āha – “bhaddhe, tvaṃ ito pubbe amhehi na diṭṭhapubbā, atha ca pana no mahantaṃ sakkāraṃ karosi, jānāsi tvaṃ amhe”ti. “Āma, sāmī, jānāmi, nanu tumhe soreyyanagaravāsino”ti? “Āma, bhaddhe”ti. Sā mātāpitūnañca bhariyāya ca puttānañca arogabhāvaṃ pucchi. Itaro “āma, bhaddhe, arogā”ti vatvā “jānāsi tvaṃ ete”ti āha. “Āma sāmī, jānāmi. Tesāṃ eko putto atthi, so kahaṃ, sāmī”ti? “Bhaddhe, mā etaṃ kathehi, mayaṃ tena saddhiṃ ekadivasaṃ sukhayānake nisīditvā nhāyitūṃ nikkhantā nevassa gatiṃ jānāma, ito cito ca vicarivā taṃ adisvā mātāpitūnaṃ ārocayimhā, tepissa roditvā kanditvā petakiccaṃ kirimsū”ti. “Ahaṃ so, sāmī”ti. “Apehi, bhaddhe, kiṃ kathesi mayhaṃ sahāyo devakumāro viya eko puriso”ti? “Hotu, sāmī, ahaṃ so”ti. “Atha idaṃ kiṃ nāmā”ti? “Taṃ divasaṃ te ayyo mahākaccāyanatthero diṭṭho”ti? “Āma, diṭṭho”ti. Ahaṃ ayyaṃ mahākaccāyanattheraṃ oloketvā, “aho vata ayaṃ vā thero mama bhariyā bhavēyya, etassa vā sarīraṇṇo viya mama bhariyāya sarīraṇṇo bhavēyya”ti cintesiṃ. Cintitakkhaṇeyeva me purisaliṅgaṃ antaradhāyi, itthiliṅgaṃ pātubhavi. Athāhaṃ lajjamānā kassaci kiñci vattuṃ asakkūnitvā tato palāyivā idhāgatā, sāmīti.

“Aho vata te bhāriyaṃ kammaṃ kataṃ, kasmā mayhaṃ nācikkhi, apica pana te thero khamāpito”ti? “Na khamāpito, sāmī. Jānāsi pana tvaṃ kahaṃ thero”ti? “Imameva nagaraṃ upanissāya viharatī”ti. “Sace piṇḍāya caranto idhāgaccheyya, ahaṃ mama ayyassa bhikkhāhāraṃ dadeyyaṃ, sāmī”ti. “Tena hi sīghaṃ sakkāraṃ karohi, amhākaṃ ayyaṃ khamāpessāmā”ti so therassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisinno, “bhante, sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. “Nanu tvaṃ, seṭṭhiputta, āgantukosī”ti. “Bhante, mā amhākaṃ āgantukabhāvaṃ pucchatha, sve me bhikkhaṃ gaṇhathā”ti. Thero adhvāsēsi, gehēpi therassa mahāsakkāro paṭiyatto. Thero punadivase taṃ gehadvāraṃ agamāsi. Atha naṃ nisīdāpetvā pañītenāhārena parivisitvā seṭṭhiputto taṃ itthiṃ gahetvā therassa pādāmūle nipajjāpetvā, “bhante, mayhaṃ sahāyikāya khamathā”ti āha. “Kimeta”nti? “Ayaṃ, bhante, pubbe mayhaṃ piyasahāyako hutvā tumhe oloketvā evaṃ nāma cintesi, athassa purisaliṅgaṃ antaradhāyi, itthiliṅgaṃ pātubhavi, khamatha, bhante”ti. “Tena hi utṭhahatha, khamāmi vo aha”nti. Therena “khamāmi”ti vuttamatteyeva itthiliṅgaṃ antaradhāyi, purisaliṅgaṃ pātubhavi.

Purisaliṅge pātubhūtamatteyeva taṃ takkasilāya seṭṭhiputto āha – “samma sahāyaka, ime dve dārakā tava kucchiyaṃ vutthattā maṃ paṭicca nibbattā ubhinnampino puttā eva, idheva vasissāma, mā ukkaṇṭhī”ti. “Samma, ahaṃ ekenattabhāvena paṭhamaṃ puriso hutvā itthibhāvaṃ patvā puna puriso jātoti vippakārappatto, paṭhamaṃ maṃ paṭicca dve puttā nibbattā, idāni me kucchito dve puttā nikkhantā, svāhaṃ ekenattabhāvena vippakārappatto, puna ‘gehe vasissatī’ti saññaṃ mā kari, ahaṃ mama ayyassa santike pabbajissāmi. Ime dve dārakā tava bhārātī, imesu mā pamajjī”ti vatvā putte sīse paricumbitvā parimajjitvā ure nipajjāpetvā pitu niyyādetvā nikkhamitvā therassa santike pabbajjaṃ yāci. Theropi naṃ pabbājetvā upasampādetvā gaṇhitvā cārikaṃ caramāno anupubbena sāvattiṃ agamāsi. Tassa soreyyattheroti nāmaṃ ahosi. Janapadavāsino taṃ pavattiṃ ṇatvā saṅkhubhitvā kotūhalajātā taṃ upasaṅkamtivā pucchimsu – “evaṃ kira, bhante”ti? “Āma, āvuso”ti. “Bhante, evarūpampi kāraṇaṃ nāma hoti”ti? “Tumhākaṃ kucchiyaṃ kira dve puttā nibbattā, tumhe paṭicca dve jātā, tesāṃ vo kataresu balavasineho hoti”ti? “Kucchiyaṃ vutthakesu, āvuso”ti. Āgatāgatā nibaddhaṃ tatheva pucchimsu.

Thero “kucchiyaṃ vuttakesu eva sineho balavā”ti punappunaṃ kathento harāyamāno ekova nisīdati, ekova tiṭṭhati. So evaṃ ekattūpagato attabhāve khayavayaṃ samuṭṭhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Atha naṃ āgatāgatā pucchanti – “bhante, evaṃ kira nāma ahosi”ti? “Āmāvuso”ti. “Kataresu sineho balavā”ti? “Mayhaṃ katthaci sineho nāma natthī”ti. Bhikkhū “ayaṃ abhūtaṃ kathesi, purimadivasesu ‘kucchiyaṃ vutthaputtēsu sineho balavā’ti vatvā idāni ‘mayhaṃ katthaci

	<p>sineho natthī’ti vadati, aññaṃ byākaroti, bhante’”ti āhaṃsu. Satthā “na, bhikkhave, mama putto aññaṃ byākaroti, mama puttassa sammāpaṇihitena cittaṃ maggassa diṭṭhakālato paṭṭhāya na katthaci sineho jāto, yaṃ sampattiṃ neva mātā, na pitā kātuṃ sakkoti, taṃ imesaṃ sattānaṃ abbhantare pavattaṃ sammāpaṇihitaṃ cittameva deṭṭī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 43.</p> <p>“Na taṃ mātā pitā kayirā, aññe vāpi ca nātakā; Sammāpaṇihitaṃ cittaṃ, seyyaso naṃ tato kare’”ti.</p> <p>Tatthana tanti taṃ kāraṇaṃ neva mātā kareyya, na pitā, na aññe nātakā. Sammāpaṇihitanti dasasu kusalakamma pathesu sammā ṭhapitaṃ. Seyyasonaṃ tato kareti tato kāraṇato seyyaso naṃ varataraṃ uttaritaraṃ kareyya, karotīti attho. Mātāpitāro hi puttānaṃ dhaṇaṃ dadamānā ekasmiṃyeva attabhāve kammaṃ akatvā sukhena jīvikakappaṇaṃ dhaṇaṃ dātuṃ sakkonti. Visākhāya mātāpitāropi tāva mahaddhanā mahābhoga, tassā ekasmiṃyeva attabhāve sukhena jīvikakappaṇaṃ dhaṇaṃ adamsu. Catūsu pana dīpesu cakkavattisiriṃ dātuṃ samatthā mātāpitāropi nāma puttānaṃ natthi, pageva dibbasampattiṃ vā paṭhamajjhānādisampattiṃ vā, lokuttarasampattidāne kathāva natthi, sammāpaṇihitaṃ pana cittaṃ sabbampetaṃ sampattiṃ dātuṃ sakkoti. Tena vuttaṃ “seyyaso naṃ tato kare’”ti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti.</p> <p>Soreyyattheravatthu navamaṃ. Cittavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Tatiyo vaggo.</p>		
4	<p>4. Pupphavaggo 1. Pathavikathāpasutapañcasatābhikkhuvatthu Koimaṃ pathaviṃ vicessatīti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto pathavikathāpasute pañcasate bhikkhū ārabha katthesi.</p> <p>Te kira bhagavatā saddhiṃ janapadacārikaṃ caritvā jetavanaṃ āgantvā sāyanhasamaye upaṭṭhānasālāyaṃ sannisinnā attanā gatagataṭṭhānesu “asukagāmato asukagāmagamaṇaṭṭhāne samaṃ visamaṃ kaddamabahulaṃ sakkharabahulaṃ kālamattikaṃ tambamattika’”nti pathavikathaṃ katthesuṃ. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’”ti pucchitvā, “bhante, amhehi vicaritaṭṭhāne pathavikathāya’”ti vutte, “bhikkhave, esā bāhirapathavī nāma, tumhehi ajjhuttikapathaviyaṃ parikammaṃ kātuṃ vaṭṭatī’”ti vatvā imā dve gāthā abhāsi – 44.</p> <p>“Ko imaṃ pathaviṃ vicessati, Yamalokañca imaṃ sadevakam; Ko dhammapadaṃ sudesitaṃ, Kusalo pupphamiva paccassati. 45.</p> <p>“Sekho pathaviṃ vicessati, Yamalokañca imaṃ sadevakam; Sekho dhammapadaṃ sudesitaṃ, Kusalo pupphamiva paccassati’”ti.</p> <p>Tattha ko imanti ko imaṃ attabhāvasaṅkhātaṃ pathaviṃ. Vicessatīti attano nāṇena vicinissati vijānissati, paṭivijjhissati, sacchikarissatīti attho. Yamalokañcāti catubbidhaṃ apāyalokañca. Imaṃ sadevakanti imaṃ manussalokañca devalokena saddhiṃ ko vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissatīti pucchi. Kodhammapadaṃ sudesitanti yathāsabhāvato kathitattā sudesitaṃ sattatīmsabodhipakkhiyadhammasaṅkhātaṃ dhammapadaṃ kusalo mālākāro puppham vicinanto viya kopaccassati vicinissati vijānissati upaparikkhissati paṭivijjhissati, sacchikarissatīti attho. Sekhoti</p>		

<p>adhisīlasikkhā, adhicittasikkhā, adhipaññāsikkhāti imā tisso sikkhā sikkhanato sotāpattimaggaṭṭham ādim katvā yāva arahattamaggaṭṭhā sattavidho sekho imaṃ attabhāvasaṅkhātaṃ pathaviṃ arahattamaggena tato chandarāgaṃ apakaḍḍhanto vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati. Yamalokañcāti taṃ yathāvuttapakāraṃ yamalokaṅca imaṃ manussalokaṅca saha devehi sadevakaṃ sveva vicessati vicinissati vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati. Sekhoti sveva sattavidho sekho, yathā nāma kusalo mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā taruṇamakuḷāni ca pāṇakaviddhāni ca milātāni ca gaṇṭhikajātāni ca pupphāni vajjetvā sobhanāni sujātasujātāneva pupphāni vicināti, evameva imaṃ sukathitaṃ suniddiṭṭham bodhipakkhiyadhammapadampi paññāya paccassati vicinissati upaparikkhissati paṭivijjhissati sacchikarissatīti satthā sayameva pañhaṃ vissajjesi.</p> <p>Desanāvasāne pañcasatāpi bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇimsu. Sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Pathavikathāpasutapañcasatabhikkhuvatthu paṭhamam.</p> <p>2. Marīcikammaṭṭhānikattheravatthu</p> <p>Phenūpamanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto aññataraṃ marīcikammaṭṭhānikaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi.</p> <p>So kira bhikkhu satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā, “samaṇadhammaṃ karissāmī”ti araññaṃ pavisitvā ghaṭetvā vāyavitvā arahattaṃ pattuṃ asakkoṃto “viseṣetvā kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmī”ti satthu santikaṃ āgacchanta antarāmagge marīciṃ disvā, “yathā ayaṃ gimhasamaye utthitā marīci dūre ṭhitānaṃ rūpagatā viya paññāyati, santikaṃ āgacchantānaṃ neva paññāyati, ayaṃ attabhāvopi uppādavayaṭṭhena evarūpo”ti marīcikammaṭṭhānaṃ bhāvento āgantvā maggakilanto aciravatiyaṃ nhāyitvā ekasmiṃ caṇḍasotatīre rukkhachāyāya nisinnō udakavegābhigāhena utthahitvā mahante mahante pheṇapiṇḍe bhijjamāne disvā, “ayaṃ attabhāvopi uppajjitvā bhijjanaṭṭhena evarūpoyevā”ti ārammaṇaṃ aggahesi. Satthā gandhakuṭiyaṃ ṭhitova taṃ theram disvā, “evameva, bhikkhu, evarūpovāyaṃ attabhāvo pheṇapiṇḍo viya marīci viya uppajjanabhijjanasabhāvoyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>46.</p> <p>“Phenūpamaṃ kāyamimaṃ viditvā, Marīcidhammaṃ abhisambudhāno; Chetvāna mārassa papupphakāni, Adassanaṃ maccurājassa gacche”ti.</p> <p>Tattha pheṇūpamanti imaṃ kesādisamūhasaṅkhātaṃ kāyaṃ abaladubbalatthena anaddhaniyatāvākālikatthena pheṇapiṇḍasarikkhakoti viditvā. Marīcidhammanti yathā marīci dūre ṭhitānaṃ rūpagatā viya gayhūpagā viya hoti, santike upagacchantānaṃ rittā tucchā agayhūpagā sampajjati, evameva khaṇikaittarapaccupaṭṭhānatthena ayaṃ kāyopi marīcidhammoti abhisambudhāno bujjhanta, jānantoti attho. Mārassa papupphakānīti mārassa papupphakasaṅkhātāni tebhūmakāni vatthāni ariyamaggena chinditvā khīṇāsavo bhikkhu maccurājassa adassanaṃ avisayaṃ amatamahānibbānaṃ gaccheyyāti.</p> <p>Gāthāpariyosāne thero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā satthu suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ thomento vaṇṇento vandantova āgatoti.</p> <p>Marīcikammaṭṭhānikattheravatthu dutiyaṃ.</p> <p>3. Viṭaṭṭubhavatthu</p> <p>Pupphāniheva pacinantanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto sapaṇisaṃ mahoghena ajjhottharivā māritaṃ viṭaṭṭubhaṃ ārabha kathesi.</p> <p>Tatrāyaṃ anupubbikathā – sāvatthiyañhi mahākosalarañño putto pasenadikumāro nāma. Vesāliyaṃ licchavirañño putto licchavikumāro mahāli nāma, kusiṇārāyaṃ mallarājaputto bandhulo nāmāti ime tayo disāpāmokkhaṃsācariyassa santike sippuggahaṇattham takkasilaṃ gantvā bahinagare sālāya samāgatā aññaṃaññaṃ āgatakāraṇaṅca kulaṅca nāmaṅca</p>		
---	--	--

pucchitvā saḥāyakā hutvā ekatova ācariyaṃ upasaṅkamitvā sippaṃ sikkhantā na cirasseva uggahitasippā ācariyaṃ āpucchitvā ekatova nikkhamitvā sakasakaṭṭhānāni agamaṃsu. Tesu pasenadikumāro pitu sippaṃ dassetvā pasannena pitarā rajje abhisitto. Mahālikumāro licchavīnaṃ sippaṃ dassento mahantena ussāhena dassesi, tassa akkhīni bhijjitvā agamaṃsu. Licchavirājāno “aho vata amhākaṃ ācariyo akkhivīnāsaṃ patto, na naṃ pariccajissāma, upaṭṭhahissāma na”nti tassa sataśahassutṭhānakaṃ ekaṃ dvāraṃ adāsaṃsu. So taṃ nissāya pañcasate licchavirājaduputte sippaṃ sikkhāpentova vasi. Bandhulakumāro saṭṭhiṃ saṭṭhiṃ velū gahetvā majjhe ayasalākaṃ pakkhipitvā saṭṭhikalāpe ussāpetvā ṭhapite mallarājakulehi “ime kappetū”ti vutto asītiṭṭhānaṃ ākāsaṃ ullānghitvā asinā kappento agamāsi. So osānakalāpe ayasalākāya “kirī”ti saddaṃ sutvā, “kiṃ eta”nti pucchitvā sabbakalāpesu ayasalākānaṃ ṭhapitabhāvaṃ ṇatvā asim chaddetvā rodamāno “mayhaṃ ettakesu ṇātisuhajjesu ekopi sasineho hutvā imaṃ kāraṇaṃ nācikkhi. Sace hi ahaṃ jāneyyaṃ, ayasalākāya saddaṃ anuṭṭhāpentova chindeyya”nti vatvā, “sabbepime māretvā rajjaṃ kareyya”nti mātāpitūnaṃ kathesi. Tehi “paveṇirajjaṃ nāma, tāta, idaṃ na labbhā evaṃ kātu”nti nānappakārena vārito “tena hi mama saḥāyakassa santikaṃ gamissāmi”ti sāvatthiṃ agamāsi.

Pasenadi kosalo rājā tassāgamaṇaṃ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena taṃ nagaraṃ paveśetvā senāpatiṭṭhāne ṭhapesi. So mātāpitāro pakkosāpetvā tattheva vāsaṃ kappesi. Athekadivasāṃ rājā uparipāsāde ṭhito antaravīthiṃ olokayamāno “anāthapiṇḍikassa cūlaanāthapiṇḍikassa visākhāya suppvāsāyā”ti etesaṃ gehe niccaṃ bhattakiccatthāya gacchante anekasahasā bhikkhū disvā, “kahaṃ, ayyā, gacchantī”ti pucchitvā, “deva, anāthapiṇḍikassa gehe niccabhattasālākabhattagilānabhattādīnaṃ atthāya devasikaṃ dve bhikkhusahassāni gacchanti, cūlaanāthapiṇḍikassa gehe pañcasatāni, tathā visākhāya tathā suppvāsāyā”ti vutte sayampi bhikkhusaṅghaṃ upaṭṭhahitukāmo vihāraṃ gantvā bhikkhusahasāna saddhiṃ satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ sahatthā dānaṃ datvā sattame divase satthāraṃ vanditvā, “bhante, pañcahi me bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇṭhathā”ti āha. “Mahārāja buddhā nāma ekatṭhāne nibaddhaṃ bhikkhaṃ na gaṇṭhanti, bahū janā buddhānaṃ āgamaṇaṃ paccāsanti”ti. “Tena hi ekaṃ bhikkhuṃ nibaddhaṃ pesethā”ti āha. Satthā ānandattherassa bhāraṃ akāsi. Rājā bhikkhusaṅge āgate pattaṃ gahetvā, “ime nāma parivisanti”ti avicāretvāva sattāhaṃ sayameva parivisitvā atṭhame divase vikkhittacitto pamajjamakāsi. Rājakule nāma anāṇattā āsanāni paññāpetvā bhikkhū nisīdāpetvā parivisitum na labhanti “na mayā idha ṭhātuṃ sakkhissāma”ti bahū bhikkhū pakkamiṃsu. Rājā dutiyadivasepi pamajji, dutiyadivasepi bahū bhikkhū pakkamiṃsu. Tatiyadivasepi pamajji, tadā ānandattheraṃ ekakameva ṭhapetvā avasā pakkamiṃsu. Puññavanta nāma kāraṇavasikā honti, kulānaṃ pasādaṃ rakkhanti. Tathāgatassa ca sārīputtatthero mahāmogallānattheroti dve aggasāvaka, khemā uppalavaṇṇāti dve aggasāvika, upāsakesu citto, gahapati, hatthako ālavakoti dve aggaupāsaka, upāsikāsu velukaṇṭhaki nandamātā, khujjuttarāti dve aggaupāsika, iti ime atṭha jane ādiṃ katvā ṭhānantarapattā sabbepi sāvaka ekadesena dasannaṃ pāramīnaṃ pūritattā mahāpuñña abhinīhārasampannā. Ānandattheropi kappasatasahasānaṃ pūritapāramī abhinīhārasampanno mahāpuñño attano kāraṇavasikatāya kulassa pasādaṃ rakkhanto atṭhāsi. Taṃ ekakameva nisīdāpetvā parivisiṃsu.

Rājā bhikkhūnaṃ gatakāle āgantvā khādanīyabhojanīyāni tattheva ṭhitāni disvā, “kiṃ, ayyā, nāgamiṃsū”ti pucchitvā, “ānandatthero ekakova āgato devā”ti sutvā, “addhā ettakaṃ me bhattacchedanamakāmsū”ti bhikkhūnaṃ kuddho satthu santikaṃ gantvā, “bhante, mayā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ bhikkhā paṭiyattā, ānandatthero kira ekakovāgato, paṭiyattā bhikkhā tattheva ṭhitā, pañcasatā bhikkhū mama gehe saññaṃ na kariṃsu, kiṃ nu kho kāraṇa”nti āha. Satthā bhikkhūnaṃ dosaṃ avatvā, “mahārāja, mama sāvakaṇaṃ tumhehi saddhiṃ viśāso natthi, tena na gatā bhavissanti”ti vatvā kulānaṃ anupagamanakāraṇaṇca upagamanakāraṇaṇca pakāsento bhikkhū āmantetvā imaṃ suttaṃ māha –

“Navahi, bhikkhave, aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā nālaṃ upagantum, upagantvā vā nālaṃ upanisīditum. Katamehi navahi? Na manāpena paccuṭṭhenti, na manāpena abhivādentī, na manāpena āsanaṃ denti, santamassa pariguhanti, bahukampi thokaṃ denti, paṇīṭampi lūkaṃ denti, asakkaccaṃ denti no sakkaccaṃ, na upanisīdanti dhammassavanāya, bhāsitamassa na sussūsanti. Imehi kho, bhikkhave, navahaṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā nālaṃ upagantum, upagantvā vā nālaṃ upanisīditum.

<p>“Navahi, bhikkhave, aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ upagantum, upagantvā vā alaṃ upanisīdituṃ. Katamehi navahi? Manāpeṇa paccuṭṭhenti, manāpeṇa abhivādentī, manāpeṇa āsanaṃ denti, santamassa na pariguhanti, bahukampi bahukaṃ denti, pañītampi pañītaṃ denti, sakkaccaṃ denti no asakkaccaṃ, upanisīdanti dhammassavanāya, bhāsitamassa sussūsanti. Imehi kho, bhikkhave, navahaṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ upagantum, upagantvā vā alaṃ upanisīditu”nti (a. ni. 9.17).</p> <p>Iti kho, mahārāja, mama sāvakā tumhākaṃ santikā vissāsaṃ alabhantā na gatā bhavissantīti. Porāṇakapaṇḍitāpi hi avissāsikaṭṭhāne sakkaccaṃ upaṭṭhiyamānāpi māraṇantikaṃ vedanaṃ patvā vissāsikaṭṭhānameva agamiṃsūti. “Kadā, bhante”ti raññā puṭṭho atītaṃ āhari –</p> <p>Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente kesavo nāma rājā rajjaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbaji. Taṃ pañca purisatāni anupabbajimsu. So kesavatāpaso nāma ahoṣi. Pasādhanakappako panassa anupabbajitvā kappako nāma antevāsiko ahoṣi. Kesavatāpaso parisāya saddhiṃ aṭṭha māse himavante vasitvā vassāratasamaye loṇambilasevanatthāya bārāṇasiṃ patvā bhikkhāya pāvisi. Atha naṃ rājā disvā pasīditvā catumāsāṃ attano santike vasanatthāya paṭiññaṃ gahetvā uyyāneva vasāpento sayāṃ sāyampātaṃ assa upaṭṭhānaṃ gacchati. Avasesā tāpasā katipāhaṃ vasitvā hatthisaddādāhi ubbālā hutvā ukkaṇṭhitvā, “ācariya, ukkaṇṭhitamhā, gacchāmā”ti āhaṃsu. “Kahaṃ, tātā”ti? “Himavantā, ācariyā”ti. Rājā amhākaṃ āgatavaseyeva catumāsāṃ idha vasanatthāya paṭiññaṃ gaṇhi. “Kathaṃ gamissatha, tātā”ti? “Tumhehi amhākaṃ anācikkhitvā paṭiññā dinnā, mayā idha na sakkoma vasitū, ito avidūre tumhākaṃ pavattissavanatthāne vasissāmā”ti vanditvā pakkamiṃsu. Kappantevāsikena saddhiṃ ācariyo ohīyi.</p> <p>Rājā upaṭṭhānaṃ āgato, “kahaṃ, ayyā”ti pucchi. “Sabbe ukkaṇṭhitamhāti vatvā himavantāṃ gatā, mahārāja”ti āha. Kappakopi na cirasseva ukkaṇṭhitvā ācariyena punappunaṃ vāriyamānopi “na sakkomī”ti vatvā pakkāmi. Itaresaṃ pana santikaṃ agantvā ācariyassa pavattiṃ suṇanto avidūre ṭhāne vasi. Aparabhāge ācariyassa antevāsike anussarantassa kucchirogo uppajji. Rājā vejjehi tikicchāpesi, rogo na vūpasammati. Tāpaso āha – “kiṃ, mahārāja, icchasi me rogavūpasama”nti? “Bhante, sacāhaṃ sakkūneyyaṃ, idāneva vo phāsukaṃ kareyya”nti. “Mahārāja, sace me phāsukaṃ icchasi, maṃ antevāsikānaṃ santikaṃ pesehī”ti. Rājā “sādhu, bhante”ti taṃ mañcake nipajjāpetvā nāradaamaccappamukhe cattāro amacce “mama ayyassa pavattiṃ ṇatvā, mayhaṃ sāsaṇaṃ paṇḍeyyāthā”ti uyyojesi. Kappantevāsiko ācariyassa āgamaṇaṃ sutvā paccuggamaṇaṃ katvā itare “kaha”nti vutte, “asukatthāne kira vasanti”ti āha. Tepi ācariyassāgamaṇabhāvaṃ sutvā tattheva samosaritvā ācariyassa uṇhodakaṃ datvā phalāphalaṃ adamsu. Taṃ khaṇaṇṇeva rogo vūpasammati. So katipāheneva suvaṇṇavaṇṇo ahoṣi. Atha naṃ nārado pucchi –</p> <p>“Manussindaṃ jahitvāna, sabbakāmasamiddhinaṃ; Kathaṃ nu bhagavā kesī, kappassa ramati assame. “Sādūni ramaṇīyāni, santi vakkhā manoramā; Subhāsītāni kappassa, nārada ramayanti maṃ. “Sālīnaṃ odanaṃ bhuñje, suciṃ maṃsūpasecanaṃ; Kathaṃ sāmākanīvāraṃ, aloṇaṃ chādayanti taṃ. “Sādumaṃ vā yadi vāsādumaṃ, appamaṃ vā yadi vā bahumaṃ; Vissattho yattha bhuñjeyya, vissāsaparamā rasā”ti. (jā. 1.4.181-184);</p> <p>Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānento “tadā rājā moggallāno ahoṣi, nārado sāriputto, kappantevāsiko ānando, kesavatāpaso ahamevā”ti vatvā, “evaṃ, mahārāja, pubbepi paṇḍitā māraṇantikaṃ vedanaṃ patvā vissāsikaṭṭhānaṃ gamiṃsu, mama sāvakā tumhākaṃ santike vissāsaṃ na labhanti maññe”ti āha. Rājā “bhikkhusaṅghena saddhiṃ mayā vissāsaṃ kātuṃ vaṭṭati, kathaṃ nu kho karissāmīti sammāsambuddhassa ṇātīdhitāraṃ mama gehe kātuṃ vaṭṭati, evaṃ sante ‘dahaṛā ca sāmaṇerā ca sammāsambuddhassa ṇātīrājā’ti mama santikaṃ vissatthā nibaddhaṃ āgamissantī”ti cintitvā – “ekaṃ me dhītaṃ dentū”ti sākiyānaṃ santikaṃ sāsaṇaṃ pesesi. “Katarassa sakyassa dhīta”ti ca pucchitvā, “ṇatvā āgaccheyyāthā”ti vatvā dūte āṇāpesi. Dūtā gantvā sākiye dārikaṃ yācimsu. Te sannipatitvā,</p>		
--	--	--

“pakkhantariko rājā, sace na dassāma, vināsessati no, na kho pana amhehi kulena sadiso, kiṃ nu kho kātabba”nti mantayim̐su. Mahānāmo “mama dāsiyā kucchimhi jātā vāsabhakhattiyā nāma dhītā rūpasobhaggappattā atthi, taṃ dassāmā”ti vatvā dūte āha – “sādhu, rañño dārikam̐ dassāmā”ti. “Sā kassa, dhītā”ti? “Sammāsambuddhassa cūḷapituputtassa mahānāmassa sakkassa dhītā vāsabhakhattiyā nāmā”ti.

Te gantvā rañño ārocayim̐su. Rājā “yadi evaṃ, sādhu, sīgham̐ ānetha, khattiyā ca nāma bahumāyā, dāsīdhītaram̐ pahīṇeyyūṃ, pitarā saddhim̐ ekabhājane bhūñjantiṃ āneyyāthā”ti pesesi. Te gantvā, “deva, tumhehi saddhim̐ ekato bhūñjantiṃ rājā icchatī”ti āhaṃsu. Mahānāmo “sādhu, tātā”ti taṃ alankārāpetvā attano bhojanakāle pakkosāpetvā tāya saddhim̐ ekato bhūñjanākāram̐ dassetvā dūtānam̐ niyyādesi. Te taṃ ādāya sāvattiṃ gantvā taṃ pavattiṃ rañño ārocesūṃ. Rājā tuṭṭhamānaso taṃ pañcannaṃ itthisatānam̐ jeṭṭhikam̐ katvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisiñci. Sā na cirasseva suvaṇṇavaṇṇam̐ puttaṃ vijāyi.

Athassa nāmaggaṇadivase rājā dārakassa ayyakassa santikam̐ pesesi “sakyarājadhītā vāsabhakhattiyā puttaṃ vijātā, kimassa nāmaṃ karomā”ti? Taṃ pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokam̐ badhiradhātuko, so gantvā rañño ayyakassa ārocesi, so taṃ sutvā “vāsabhakhattiyā puttaṃ avijāyitvāpi sabbjanaṃ abhibhavi, idāni pana rañño ativiya vallabhā bhavissatī”ti āha. Badhiro amacco “vallabhā”ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā “viṭaṭūbho”ti sallakkhetvā rājānam̐ upagantvā, “deva, kumārassa kira ‘viṭaṭūbho’ti nāmaṃ karothā”ti āha. Rājā “porāṇakam̐ no kulasantakam̐ nāmaṃ bhavissatī”ti cintetvā taṃ nāmaṃ akāsi. Athassa daharakāleyeva rājā “satthu piyam̐ karomī”ti senāpatitṭhānam̐ adāsi.

So kumārāparihārena vaḍḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānam̐ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakādīni āhariyamānāni disvā mātaram̐ pucchi – “amma, aññesaṃ mātāmahakulato paṇṇākāro āharīyati, mayhaṃ koci kiñci na pesesi, kiṃ tvam̐ nimātā nipitā”ti? Atha naṃ sā, “tāta, tava sakyarājāno mātāmahā dūre pana vasanti, tena te kiñci na pesenti”ti vañcesi. Soḷasavassikakāle, “amma, tava mātāmahakulam̐ passitukāmomhī”ti vatvā, “alam̐, tāta, kiṃ tattha gantvā karissatī”ti vāriyamānopi punappunaṃ yāci. Athassa mātā “tena hi gacchā”ti sampaṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaram̐ paṇṇam̐ pesesi – “ahaṃ idha sukham̐ vasāmi, māssa kiñci sāmīno antaram̐ dassayim̐sū”ti. Sākiyā viṭaṭūbhassa āgamaṇam̐ ñatvā, “vanditūṃ na sakkomā”ti tassa daharadahare kumāre janapadaṃ pahīṇitvā tasmim̐ kapilapuraṃ sampatte santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro tattha gantvā atṭhāsi.

Atha naṃ “ayam̐ te, tāta, mātāmaho, ayam̐ mātulo”ti vatvā vandāpesūṃ. So sabbe vandamāno vicarivā ekampī attānam̐ vandantaṃ adisvā “kiṃ nu kho maṃ vandantā natthī”ti pucchi. Sākiyā, “tāta, te kaniṭṭhakumārā janapadaṃ gatā”ti vatvā tassa mahantaṃ sakkāram̐ kariṃsu. So katipāham̐ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Athekā dāsī santhāgāre tena nisinnaphalakaṃ “idam̐ vāsabhakhattiyāya dāsiyā puttassa nisinnaphalaka”nti akkositvā paribhāsivā khīrodakena dhovi. Eko puriso attano āvudham̐ pamussitvā nivatto taṃ gaṇhanto viṭaṭūbhakumārassa akkosanasaddam̐ sutvā taṃ kāraṇam̐ pucchitvā, “vāsabhakhattiyā dāsiyā kucchimhi mahānāmasakkam̐ paṭicca jātā”ti ñatvā balakāyassa kathesi.

“Vāsabhakhattiyā kira dāsīdhītā”ti mahākolāhalaṃ ahosi. Taṃ sutvā viṭaṭūbho “ete tāva mama nisinnaphalakaṃ khīrodakena dhovantu, aham̐ pana rajje patitṭhitakāle etesaṃ galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmī”ti cittaṃ paṭṭhapesi. Tasmim̐ sāvattiṃ gate amaccā taṃ pavattiṃ rañño ārocayim̐su. Rājā “mayhaṃ dāsīdhītaram̐ adamsū”ti sākiyānam̐ kujjhivā vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnāparihāram̐ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabbamattameva dāpesi.

Tato katipāhaccayena satthā rājanivesanaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Rājā āgantvā vanditvā, “bhante, tumhākam̐ kira ñātakehi dāsīdhītā mayhaṃ dinnā, tenassā aham̐ saputtāya parihāram̐ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabbamattameva dāpesi”nti āha. Satthā “ayuttaṃ, mahārāja, sākiyehi kataṃ, dadantehi nāma samānājatikā dātābbā assa, taṃ pana , mahārāja, vadāmi, vāsabhakhattiyā khattiyarājadhītā khattiyarañño gehe abhisekam̐ labhi. Viṭaṭūbhopi khattiyarājānameva paṭicca jāto, mātugottaṃ nāma kiṃ karissati, pitugottameva pamāṇanti. Porāṇakapaṇḍitā dalidditthiyā kaṭṭhahārikāya aggamaheṣiṭṭhānam̐ adamsu, tassā ca kucchimhi jātakumāro dvādasayojanikāya bārāṇasiyā rajjam̐ patvā kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto”ti kaṭṭhahārijātakam̐ (jā. 1.1.7) kathesi. Rājā dhammakathaṃ sutvā “pitugottameva kira pamāṇa”nti tussitvā vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca pakatiparihārameva dāpesi.

Bandhulassenāpatissapi kho kusinārāyaṃ mallarājadhītā mallikā nāma bhariyā dīgharattaṃ puttaṃ na vijāyi. Atha naṃ bandhulo “attano kulagharameva gacchā”ti uyyojesi. Sā “sathhāraṃ disvāva gamissāmī”ti jetavanaṃ pavisitvā tathāgataṃ vanditvā thitā, “kahaṃ gacchasi”ti vuttā “sāmiko maṃ bhante, kulagharaṃ peseti” āha. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Vañjhā kirasmi aputtikā”ti. “Yadi evaṃ, gamanakiccaṃ natthi, nivattassū”ti. Sā tuṭṭhamānasā sathhāraṃ vanditvā nivesanaṃ gantvā “kasmā nivattāsī”ti vuttā “dasabalena nivattitāmhi”ti āha bandhulo “diṭṭhaṃ bhavissati dīghadassinā kāraṇa”nti sampaṭicchi. Sā na cirasseva gabbhaṃ paṭilabhivā uppannadāhaḷā “dohaḷo me uppanno”ti ārocesi. “Kiṃ dohaḷo”ti? “Vesālinagare gaṇarājakulānaṃ abhisekamaṅgalapokkharāṇiyaṃ otarivā nhatvā pānīyaṃ pātukāmāmi, sāmī”ti. Bandhulo “sādhū”ti vatvā sahasathāmadhanuṃ gahetvā taṃ rathaṃ āropetvā sāvattitho nikkhamitvā rathaṃ pājento mahālicchavino dinnadvārena vesāliṃ pāvīsi. Mahālicchavino ca dvārasamīpe eva nivesanaṃ hoti. So rathassa ummāre panighātasaddaṃ sutvāva “bandhulassa rathasaddo eso, ajja licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatī”ti āha.

Pokkharāṇiyā anto ca bahi ca ārakkhā balavatī, upari lohajālaṃ patthaṭaṃ, sakuṇānampi okāso natthi. Bandhulassenāpati pana rathā otarivā ārakkhake manusse vettena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharāṇiyaṃ bhariyaṃ nhāpetvā sayampi nhatvā puna taṃ rathaṃ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggena pāyāsi. Te ārakkhamanussā licchavirājūnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno kujjhivā pañca rathasatāni āruya “bandhulamallaṃ gaṇhissāmā”ti nikkhamiṃsu. Taṃ pavattiṃ mahāliṃ ārocesuṃ. Mahāli, “mā gamittha, so hi vo sabbe ghotessatī”ti āha. Tepi “mayāṃ gamissāma evā”ti vadīṃsu. “Tena hi tassa rathacakkassa yāva nābhito pathaviṃ pavitṭhaṭṭhānaṃ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya suṇissatha, tamhā thānā nivatteyyātha. Tato anivattantā tumhākaṃ rathadhuresu chiddaṃ passissatha, tamhā thānā nivatteyyātha, purato mā gamitthā”ti. Te tassa vacanena anivattitvā taṃ anubandhiṃsu eva. Mallikā disvā, “rathā, sāmi, paññāyanti”ti āha. “Tena hi ekasseva rathassa paññāyanakāle maṃ āroceyyāsī”ti. Sā yadā sabbe rathā eko viya hutvā paññāyiṃsu, tadā “ekameva, sāmi, rathasīsaṃ paññāyati”ti āha. Bandhulo “tena hi imā rasmiyo gaṇhāhi”ti tassā rasmiyo datvā rathe thitova dhanuṃ āropesi, rathacakkaṃ yāva nābhito pathaviṃ pāvīsi.

Licchavino taṃ thānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyāṃ pothesi, asanisaddo viya ahosi. Te tatopi na nivattiṃsu, anubandhantā gacchanteva. Bandhulo rathe thitakova ekasaraṃ khiṃpi, so pañcannaṃ rathasatānaṃ rathasīse chiddaṃ katvā pañca rājasatāni parikarabandhanaṭṭhāne vinivijjhivā pathaviṃ pāvīsi. Te attano paviddhabhāvaṃ ajānitvā, “tiṭṭha, re, tiṭṭha, re”ti vadantā anubandhiṃsu eva. Bandhulo rathaṃ thāpetvā “tumhe matakā, matakehi saddhiṃ mayhaṃ yuddhaṃ nāma natthī”ti āha. “Matakā nāma amhādisā na hontī”ti. “Tena hi sabbapacchimassa parikaraṃ mocethā”ti. Te mocayiṃsu. So muttamatte eva maritvā patito. Atha te sabbepi “tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saṃvidhātabbaṃ saṃvidahitvā puttadāraṃ anusāsivā sannāhaṃ mocethā”ti āha. Te tathā katvā sabbepi jīvitakkhayaṃ pattā. Bandhulopi mallikaṃ sāvattiṃ ānesi. Sā soḷasakkhattuṃ yamake yamake putte vijāyi. Sabbepi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippānaṃ nipphattiṃ pāpuṃsi. Ekekassa purisahasassaṃ parivāro ahosi. Pitarā saddhiṃ rājanivesanaṃ gacchantehi teheva rājanānaṃ paripūri.

Athekadivasaṃ vinicchaye kūṭṭaparājītā manussā bandhulaṃ āgacchantāṃ disvā mahāviraṃ viravantā vinicchayaamaccānaṃ kūṭṭakaraṇaṃ tassa ārocesuṃ. So vinicchayaṃ gantvā taṃ aṭṭaṃ vicāretvā sāmikameva sāmikaṃ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhuṃ pavatteti. Rājā “kiṃ ida”nti pucchitvā tamatthaṃ sutvā tussitvā sabbepi te amacce hāretvā bandhulasseva vinicchayaṃ niyyādesi. So tato paṭṭhāya sammā vinicchayi. Tato te porāṇakavinicchayikā amaccā kiñci lañjaṃ alabhantā appalābhā hutvā “bandhulo rajjaṃ pattheti”ti rājakule paribhindiṃsu. Rājā tesāṃ kathaṃ saddahitvā cittaṃ niggahetuṃ nāsakkhi. “Imasmiṃ idheva ghātiyamāne garahā me uppajjissatī”ti puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṃ pahārāpetvā bandhulaṃ pakkosāpetvā, “paccanto kira kupito, tava puttehi saddhiṃ gantvā, core gaṇhāhi”ti pahīnitvā, “ettevassa dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ sīsaṃ chinditvā āharathā”ti tehi saddhiṃ aññepi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmīṃ paccantaṃ gacchanteyeva “senāpati kira āgacchatī”ti payuttacorā palāyiṃsu. So taṃ padesaṃ āvāsāpetvā saṅghāpetvā nivatti.

Athassa nagarato avidūre thāne te yodhā puttehi saddhiṃ sīsaṃ chindiṃsu. Taṃ divasaṃ mallikāya pañcahi bhikkhusatehi

saddhiṃ dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Athassā pubbaṅhe eva “sāmikassa te saddhiṃ puttehi sīsaṃ chinna”nti paṇṇaṃ āharitvā adamsu. Sā taṃ pavattimā ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge ṭhapetvā bhikkhusaṅghameva parivisi. Athassā paricārikāyo bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā sappicāṭim āharantiyo therānaṃ purato sappicāṭim bhindimsu. Dhammasenāpati “bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintitabba”nti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṃ nīharitvā “dvattimsāya puttehi saddhiṃ pitusīsaṃ chinnanti me imaṃ paṇṇaṃ āhariṃsu, ahaṃ idaṃ sutvāpi na cintemi, sappicāṭiyā bhinnāya kiṃ cintayissāmi, bhante”ti āha. Dhammasenāpati “animittamanaññātaṃ, maccānaṃ idha jīvita”ntiādīni (su. ni. 579) vatvā dhammaṃ desetvā uṭṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattimsa suṇisāyo pakkosāpetvā, “tumhākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhiṃsu, tumhe mā socayittha, mā paridevittha, rañño upari manopadosaṃ mā karitthā”ti ovadi.

Rañño carapurisā taṃ kathaṃ sutvā gantvā tesamā niddosabhāvaṃ rañño kathayimsu. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ gantvā mallikañca suṇisāyo cassā khamāpetvā mallikāya varaṃ adāsi. Sā “varo gahito me hotū”ti vatvā tasmimā gate matakabhataṃ datvā nhatvā rājānaṃ upasaṅkamitvā vanditvā, “deva, tumhehi mayhaṃ varo dinno, mayhañca aññena attho natthi, dvattimsāya me suṇisānaṃ mamañca kulagharaḡamanamā anujānāthā”ti āha. Rājā sampaṭicchi. Sā dvattimsa suṇisāyo yathāsakāni kulāni pesesi, sayampi kusiṇārānagare attano kulagharaṃ agamāsi.

Rājāpi bandhulāsenāpatino bhāḡineyyassa dīghakārāyanassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi. So pana “mātulo me iminā mārito”ti rañño otāraṃ gavesanto vicarati. Rājāpi niraparādhassa bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vipparisāri hutvā cittasādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ nānubhoti. Tadaṃ satthā sakyānaṃ medārupaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā tattha gantvā āramato avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā, “mandena parivārena satthāraṃ vandissāmi”ti vihāraṃ gantvā pañcarājākkakudhabhaṇḡāni dīghakārāyanassa datvā ekakova gandhakuṭimā pavisi. Sabbaṃ dhammacetiyasuttaniyāmena (ma. ni. 2.364 ādayo) dīpetabbaṃ. Tasmimā gandhakuṭimā pavitṭhe dīghakārāyano tāni pañca rājākkakudhabhaṇḡāni gahetvā viṭaṭṭubhaṃ rājānaṃ katvā rañño ekaṃ assaṃ ekañca upaṭṭhānakārikamā mātugāmaṃ ṭhapetvā nivattetvā sāvatthimā agamāsi. Rājā satthāraṃ saddhiṃ piyakathaṃ kathetvā satthāraṃ vanditvā nikkhanto senamā adisvā taṃ mātugāmaṃ pucchitvā taṃ pavattimā sutvā, “ahaṃ bhāḡineyyamā ādaya gantvā, viṭaṭṭubhaṃ gahessāmi”ti rājāḡanaḡaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pidahitesu naḡaraṃ patvā ekissā sālāya nipajjitvā vātātapehi kilanto rattibhāḡe tattheva kālamakāsi. Vibhātāya rattiyā, “deva, kosalanarinda anātho jātosī”ti vipparapantiyā tassā itthiyā saddamā sutvā rañño ārocesuṃ. So mātulassa mahantena sakkārena sarīrakiccaṃ kāresi.

Viṭaṭṭubhopi rajjamā labhitvā taṃ veraṃ saritvā “sabbepi sākiye māressāmi”ti mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ satthā paccūsakāle lokamā volokento ñātisaṅghassa vināsaṃ disvā, “ñātisaṅghamā kātumā vaṭṭati”ti cintetvā pubbaṅhasamāye piṇḡāya caritvā, piṇḡapātaṭṭikkanto gandhakuṭiyamā sīhaseyyamā kappetvā, sāyanhasamāye ākāseṇa gantvā, kapilavatthusāmante ekasmimā kabaracchāye rukkhāmūle nisīdi. Tato viṭaṭṭubhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo nigrodho atthi. Viṭaṭṭubho satthāraṃ disvā upasaṅkamitvā vanditvā, “bhante, kiṃ kāraṇā evarūpāya uḡhavelāya imasmimā kabaracchāye rukkhāmūle nisīdatha, etasmimā sandacchāye nigrodhamūle nisīdatha, bhante”ti vatvā, “hotu, mahārāja, ñātakānaṃ chāyā nāma sītala”ti vutte, “ñātakānurakkhanatthāya satthā āḡato bhavissati”ti cintetvā satthāraṃ vanditvā nivattitvā sāvatthimāyeva paccāḡami. Satthāpi uppatitvā jetavanameva gato.

Rājā sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyampi nikkhamitvā tatheva satthāraṃ passitvā puna nivatti. Tatiyavārepi nikkhamitvā tatheva satthāraṃ passitvā puna nivatti. Catutthavāre pana tasmimā nikkhante satthā sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesamā ekadivasaṃ nadiyamā visapakkhipanapāpakammaṃ appaṭibhāhiyabhāvaṃ ñatvā catutthavāre nāḡamāsi. Viṭaṭṭubho “sākiye ḡhātessāmi”ti mahantena balakāyena nikkhami. Sammāsambuddhassa pana ñātakā asatḡaghātakā nāma, attanā marantāpi paresamā jīvitamā na voropenti. Te cintayimsu – “mayamā susikkhitā katahatthā katūpāsanaṃ mahissāsā, na kho pana sakkā amhehi paramā jīvitā voropetuṃ, attano kammaṃ dassetvā palāpessāmā”ti te katasannāhā nikkhamitvā yuddhamā ārabhiṃsu. Tehi khittā sarā viṭaṭṭubhassa purisānaṃ antarantarena gacchanti, phalakantarakaṇḡachiddantarādīhi nikkhamanti. Viṭaṭṭubho disvā nanu bhāḡe “sākiyā asatḡaghātakāmāhā”ti vadanti, atha ca pana me purise nāsentīti.

Atha naṃ eko puriso āha – “kiṃ sāmi, nivattitvā olokesī”ti? “Sākiyā me purise nāsentī”ti. “Tumhākaṃ koci puriso mato nāma natthi. Ingha te gaṇāpethā”ti. Gaṇāpento ekassapi khayāṃ na passi. So tato nivattitvā “ye ye pana bhaṇe ‘sākiyamhā’ti bhaṇanti, sabbe māretha, mātāmahassa pana mahānāmasakkassa santike tñitānaṃ jīvitaṃ dethā”ti āha. Sākiyā gahetabbagahaṇaṃ apassantā ekacce tñiṇaṃ ḍamsitvā, ekacce naḷaṃ gahetvā aṭṭhaṃsu. “Tumhe sākiyā, no”ti pucchitā yasmā te marantāpi musāvādaṃ na bhaṇanti, tasmā tñiṇaṃ ḍamsitvā tñitā “no sāko, tñiṇa”nti vadanti. Naḷaṃ gahetvā tñitā “no sāko, naḷo”ti vadanti. Ye ca mahānāmassa santike tñitā, te ca jīvitaṃ labhiṃsu. Tesu tñiṇaṃ ḍamsitvā tñitā tñiṇasākiyā nāma, naḷaṃ gahetvā tñitā naḷasākiyā nāma jātāti, viṭaṭṭubho avasese khīrapakepi dārake avissajjtvā ghātāpento lohitanadiṃ pavatttvā tesam galalohitena phalakaṃ dhovāpesi. Evaṃ sākiyavaṃso viṭaṭṭubhena upacchinno.

So mahānāmasakkaṃ gāhāpetvā nivatto “pātarāsavelāya pātarāsaṃ karissāmi”ti ekasmiṃ tñāne otaritvā bhojane upanīte “ekatova bhuñjissāmā”ti ayyakaṃ pakkosāpesi. Khattiyā pana jīvitaṃ ca jantāpi dāsiputtehi saddhiṃ na bhuñjanti. Tasmā mahānāmo ekaṃ saraṃ oloketvā “kiliṭṭhagattomhi, nhāyissāmi, tātā”ti āha. “Sādhu, ayyaka, nhāyathā”ti. So “ayaṃ maṃ ekato abhuñjantaṃ ghātesati, sayameva me mataṃ seyyo”ti kese muñcivā agge gaṇṭhiṃ katvā kesesu pādaṅguṭṭhake pavesetvā uduke nimujji. Tassa guṇatejēna nāgabavanaṃ unḥākāraṃ dassesi. Nāgarājā “kiṃ nu kho”ti upadhārento taṃ nātva tassa santikaṃ āgantvā taṃ attano phaṇe nisīdāpetvā nāgabavanaṃ pavesesi. So dvādassa vassāni tattheva vasi.

Viṭaṭṭubhōpi “mayhaṃ ayyako idāni āgamissati, idāni āgamissati”ti āgamayamānova nisīdi. Tasmim aticirāyante saraṃ vicināpetvā dīpālokena purisabbhantarāni oloketvā adisvā “gato bhavissati”ti pakkāmi. So rattibhāge aciravatiṃ patvā khandhāvāraṃ nivāsesi. Ekacce antonadiyaṃ vālukāpuline nipajjimsu, ekacce bahithale, antonipannesupi pubbe akatapāpakammā atthi, bahinipannesupi pubbe katapāpakammā atthi, tesam nipannaṭṭhānesu kipillikā utṭhahimsu. Te “mayhaṃ nipannaṭṭhāne kipillikā, mayhaṃ nipannaṭṭhāne kipillikā”ti utṭhahitvā akatapāpakammā uttaritvā thale nipajjimsu, katapāpakammā otaritvā vālukāpuline nipajjimsu. Tasmim khaṇe mahāmegho utṭhahitvā ghanavassaṃ vassi. Nadiyā ogho āgantvā viṭaṭṭubhaṃ saddhiṃ parisāya samuddameva pāpesi. Sabbe tattha macchakacchapabhakkhā ahesuṃ.

Mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi “sākiyānaṃ maraṇaṃ ayuttaṃ, evaṃ nāma koṭṭetvā koṭṭetvā sākiyā māretabbā”ti ananucchavikameta”nti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, imasmiṃ attabhāve kiñcāpi sākiyānaṃ evaṃ maraṇaṃ ayuttaṃ, pubbe katapāpakammavasena pana yuttamevetehi laddha”nti āha. “Kiṃ pana, bhante, ete pubbe akaṃsū”ti? Sabbe ekato hutvā nadiyaṃ visaṃ pakkhipimsūti. Punekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “viṭaṭṭubho ettake sākiye māretvā āgacchanto attano manorathe matthakaṃ appatṭeveya ettakaṃ janaṃ ādāya mahāsamudde macchakacchapabhakkho jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “imesaṃ sattānaṃ manorathe matthakaṃ appatṭeveya maccurājā suttaṃ gāmaṃ ajjhottharanto mahogho viya jīvitindriyaṃ chinditvā catūsu apāyasamuddesu nimujjāpetī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

47.

“Pupphāni heva pacinantam, byāsattamanasaṃ naraṃ;

Suttaṃ gāmaṃ mahoghova, maccu ādāya gacchati”ti.

Tattha byāsattamanasaṃ naranti sampatte vā asampatte vā laggamānaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā “pupphāni pacinissāmi”ti tato pupphāni gahetvā aññamaññaṃ vā gacchaṃ patthento sakale pupphārāme manam peseti, “ito cito ca pupphāni pacinissāmi”ti tato pupphāni aggahetvā aññattha manam pesesi, tameva gacchaṃ pacinanto pamādamāpajjati, evameva ekacco pupphārāmasadisam pañcakāmaguṇamajjhaṃ otaritvā manoramaṃ rūpaṃ labhitvā manoramānaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbānaṃ aññataraṃ pattheti. Añño tesu vā aññataraṃ labhitvā aññataraṃ pattheti, rūpameva vā labhitvā aññaṃ apatthento tameva assādeti, saddādīsu vā aññataraṃ. Eseva nayo gomahimsadāsīdāsakhattavattugāmanigamajanapadādīsu, pabbajitānampi parivenāvihārapattacīvarādīsūti evaṃ pañcakāmaguṇasaṅkhātāni pupphāni eva pacinantam sampatte vā asampatte vā kāmaguṇe byāsattamanasaṃ naraṃ. Suttaṃ gāmantī gāmassa gehabhittiādīnaṃ pana supanavasena supanaṃ nāma natthi, sattānaṃ pana suttapamattataṃ upādāya sutto nāma hoti. Evaṃ suttaṃ gāmaṃ dve tñi yojanāni āyatagambhīro mahoghova maccu ādāya gacchati. Yathā so mahogho

itthipurisagamahimsakukkuṭṭādīsu kiñci anavasesetvā sabbam taṃ gāmaṃ samuddaṃ pāpetvā macchakacchapabhakkhaṃ karoti, evameva byāsattamanasaṃ naraṃ maccu ādāya jvītindriyamassa chinditvā catūsu apāyasamuddesu nimujjāpetīti. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pattā. Mahājanassa sātthikā desanā jātāti.

Viṭaṭṭabhavattū tatiyaṃ.

4. Patipūjīkākumārīvatthū

Pupphāni hevāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā sāvattīyaṃ viharanto patipūjīkaṃ nāma kumārīkaṃ ārabba kathesi. Vatthū tāvatīmsadevaloke samuṭṭhitam.

Tattha kira mālabhārī nāma devaputto accharāsahassaparivuto uyyānaṃ pāvīsi. Pañcasatā devadhītarō rukkhaṃ āruya pupphāni pāteṇi, pañcasatā patitāni pupphāni gahetvā devaputtaṃ alaṅkaronti. Tāsu ekā devadhītā rukkhasākhāyameva cutā, sarīraṃ dīpasikhā viya nibbāyi. Sā sāvattīyaṃ ekasmiṃ kulagehe paṭisandhiṃ gahetvā jātakāle jātissarā hutvā “mālabhārīdevaputtassa bhariyāmhī”ti anussarantī vuḍḍhimanvāya gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sāmīkassa santike abhinibbattīṃ patthesi. Sā soḷasavassakāle parakulaṃ gatāpi salākabhattapakkhikabhattavassāvāsīkādīni datvā, “ayaṃ me sāmīkassa santike nibbattanattāya paccayo hotū”ti vadati. Athassā bhikkhū “ayaṃ kumārīkā utthāya samuṭṭhāya patimeva patthetīti patipūjīkā”ti nāmaṃ kariṃsu. Sāpi nibaddhaṃ āsanasālaṃ paṭijagati, pānīyaṃ upaṭṭhāpeti, āsanāni paññāpeti. Aññepi manussā salākabhattādīni dātukāmā, “amma, imānīpi bhikkhusaṅghassa paṭipādeyyāsī”ti vatvā āharitvā denti. Sāpi etena niyāmena āgacchantī gacchantī ekapadavāre chapaññāsa kusalaḍḍhamme (dha. sa. 1; dha. sa. aṭṭha. 1 yevāpanakavaṇṇanā) paṭilabhati. Tassā kucchiyaṃ gabbho paṭiṭṭhahi. Sā dasamāsaccayena puttaṃ vijāyi. Tassa padasā gamanākāle aññāmpi aññāmpīti cattāro putte paṭilabhi.

Sā ekadivasam dānaṃ datvā pūjaṃ katvā dhammaṃ sutvā sikkhāpadāni rakkhitvā divasapariyosāne taṃ khaṇaṃ nibbattena kenaci rogena kālaṃ katvā attano sāmīkasseva santike nibbatti. Itarāpi ettakaṃ kālaṃ devaputtaṃ alaṅkaronti eva. Devaputto taṃ disvā “tvam pātova paṭṭhāya na dissasi, kuhiṃ gatāsī”ti āha. “Cutāmhī sāmī”ti. “Kiṃ vadesī”ti? “Evametam, sāmī”ti. “Kuhiṃ nibbattāsī”ti? “Sāvattīyaṃ kulagehe”ti. “Kittakaṃ kālaṃ tattha ṭhitāsī”ti? “Dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhamitvā soḷasavassakāle parakulaṃ gantvā cattāro putte vijāyitvā dānādīni puññāni katvā tumhe patthetvā āgantvā tumhākameva santike nibbattāmhī, sāmī”ti. “Manussānaṃ kittakaṃ āyū”ti? “Vassasatamatta”nti. “Ettakamevā”ti? “Āma, sāmī”ti. “Ettakaṃ āyuaṃ gahetvā nibbattamanussā kiṃ nu kho suttapamattā kālaṃ atikkāmenti, udāhu dānādīni puññāni karontī”ti. “Kiṃ vadetha, sāmī”? “Asaṅkhyeyyaṃ āyuaṃ gahetvā nibbattā viya ajarāmarā viya ca niccaṃ pamattā, manussā”ti. Mālabhārīdevaputtassa mahāsamvego udapādi “vassasatamattamāyuaṃ gahetvā nibbattamanussā kira pamattā nipajjitvā niddāyanti, kadā nu kho dukkhā muccissantī”ti? Manussānaṃ pana vassasatam tāvatīmsānaṃ devānaṃ eko rattindivo, tāya rattiyā tīmsarattīyo māso, tena māseṇa dvādasamāsiko saṃvaccharo, tena saṃvaccharena dibbavassasahassaṃ āyuppanānaṃ, taṃ manussagaṇānāya tisso vassakoṭīyo, satthi ca vassasatasahassāni honti. Tasmā tassa devaputtassa ekadivasopi nātikkanto muhuttasadisova kālo ahoṣi. Evaṃ appāyukamanussānaṃ pamādo nāma ativiya ayuttoti.

Punadvise bhikkhū gāmaṃ pavīṭṭhā āsanasālaṃ apaṭijaggitaṃ, āsanāni apaññattāni, pānīyaṃ anuṭṭhāpitaṃ disvā, “kahaṃ patipūjīkā”ti āhaṃsu. “Bhante, kahaṃ tumhe taṃ dakkhissatha, hiyyo ayyesu bhujjītvā gatesu sāyanhasamaye matā”ti. Taṃ sutvā puthujjanā bhikkhū tassā upakāraṃ sarantā assūni sandhāretuṃ nāsakkhiṃsu. Khīṇāsavānaṃ dhammasamvego udapādi. Te bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gantvā satthāraṃ vanditvā pucchīṃsu – “bhante, patipūjīkā nāma upāsīkā utthāya samuṭṭhāya nānappakārāni puññāni katvā sāmīkameva patthesi, sā idāni matā, kahaṃ nu kho nibbattā”ti? “Attano sāmīkasseva santike, bhikkhave”ti. “Natthi, bhante, sāmīkassa santike”ti. “Na sā, bhikkhave, etaṃ sāmīkaṃ pattheti, tāvatīmsabhavane tassā mālabhārīdevaputto nāma sāmīko, sā tassa pupphapilandhanaṭṭhānato cavitvā puna gantvā tasseeva santike nibbattā”ti. “Evaṃ kira, bhante”ti. “Āma, bhikkhave”ti. “Aho parittaṃ, bhante, sattānaṃ jīvitaṃ, pātova amhe parivisitvā sāyaṃ uppannabyādhinā matā”ti. Satthā “āma, bhikkhave, parittaṃ sattānaṃ jīvitaṃ nāma, teneva ime satte vatthukāmehi ceva kilesakāmehi ca atitte eva antako attano vase vattetvā kandante paridevante gahetvā gacchati”ti vatvā

<p>imaṃ gāthamāha – 48. “Pupphāni heva pacinantam, byāsattamanasam naram; Atittamyeva kāmesu, antako kurute vasa”nti. Tattha pupphāni heva pacinantanti pupphārāme mālākāro nānāpupphāni viya attabhāvapaṭibaddhāni ceva upakaraṇapaṭibaddhāni ca kāmaguṇapupphāni ocinantameva . Byāsattamanasam naranti asampattesu patthanāvasena, sampattesu gedhavasena vividhenākārena āsattacittam. Atittamyeva kāmesūti vatthukāmakilesakāmesu pariyesanenapi paṭilābhenapi paribhogenapi nidhānenapi atittam eva samānam. Antako kurute vasanti maraṇasaṅkhāto antako kandantam paridevantam gahetvā gacchanto attano vasam pāpetūti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Patipūjikkakumārivatthu catuttham. 5. Macchariyakosiyasetthivatthu Yathāpi bhamaro pupphanti imaṃ dhammadesanam satthā sāvatthiyam viharanto macchariyakosiyasetthim ārabba kathesi. Tassa vatthu rājagahe samuṭthitam. Rājaganagarassa kira avidūre sakkāram nāma nigamo ahosi. Tattheko macchariyakosiyā nāma setthi asītikoṭivibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindumpi paresam na deti, na attanā paribhuṅgati. Itissa tam vibhavajātam neva puttadārādīnam, na samaṇabrāhmaṇānam attham anubhoti, rakkhasapariggahitā pokkharāṇi viya aparibhogam tiṭṭhati. Satthā ekadivasam paccūsasamaye mahākaraṇāsamāpattito vuṭṭhāya sakalalokadhātuyam bodhaneyyabandhave olokento pañcaccattālīsajōjanamatthake vasantassa setthino sapajāpatikassa sotāpattiphalassa upanissayam addasa. Tato purimadivase pana so rājānam upatṭhātum rājageham gantvā rājūpatṭhānam katvā āgacchanto ekam chātajjhataṃ janapadamanussam kummāsapūram kapallakapūvam khādantam disvā tattha pipāsam uppādetvā attano gharam gantvā cintesi – “sacāham kapallakapūvam khādītukāmomhīti vakkhāmi, bahū manussā mayā saddhim khādītukāmā bhavissanti, evam me bahūni tilataṇḍulasappihānitādīni parikkhayaṃ gamissanti, na kassaci kathessāmi”ti taṇham adhivāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthataḡatto jāto. Tato taṇham adhivāsetum asakkonto gabbham pavisitvā mañcake upagūhitvā nipajji. Evam gatopi dhanahānibhayena na kassaci kiñci kathesi. Atha nam bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhim parimajjitvā, “kiṃ te, sāmi, aphāsukam jāta”nti pucchi. “Na me kiñci aphāsukam atthi”ti. “Kiṃ nu kho te rājā kupito”ti? “Rājāpi me na kuppāti”ti. “Atha kiṃ te puttadhītāhi vā dāsakammakarādīhi vā kiñci amanāpam kataṃ atthi”ti? “Evarūpampi natthi”ti. “Kismiñci pana te taṇhā atthi”ti? Evam vuttepi dhanahānibhayena kiñci avatvā nissaddova nipajji, atha nam bhariyā “kathehi, sāmi kismiñci te taṇhā atthi”ti āha. So vacanam parigilanto viya “atthi me taṇhā”ti āha. “Kiṃ taṇhā, sāmi”ti? “Kapallakapūvam khādītukāmomhī”ti. “Atha kimattham me na kathesi, kiṃ tvam daliddosi, idāni sakalanigamavāsīnam pahonake kapallakapūve pacissāmi”ti. “Kiṃ te etehi, attano kammaṃ katvā khādissanti”ti? “Tena hi ekaracchavāsīnam pahonake pacissāmi”ti. “Jānāmahaṃ tava mahaddhanabhāva”nti. “Imasmim gehasāmate sabbesam pahonakam katvā pacāmi”ti. “Jānāmahaṃ tava mahajjhāsaya bhāva”nti. “Tena hi te puttadāramattasseva pahonakam katvā pacāmi”ti. “Kiṃ te etehi”ti? “Kiṃ pana tuyhañca mayhañca pahonakam katvā pacāmi”ti? “Tvam kiṃ karissasi”ti? “Tena hi ekakasseva te pahonakam katvā pacāmi”ti. “Imasmim ṭhāne pacamāne bahū paccāsīsanti. Sakalataṇḍule ṭhapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni ca ādāya thokam khīrasappimadhuphāṇitañca gahetvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatalam āruya paca, tatthāham ekakova nisīditvā khādissāmi”ti. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā gahetabbam gāhāpetvā pāsādam abhiruyha dāsiyo vissajjetvā setthim pakkosāpesi, so ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūciḡaṭikam datvā sattamatalam abhiruhitvā tatthapi dvāram pidahitvā nisīdi. Bhariyāpissa uddhane aggim jāletvā kapallam āropetvā pūve pacitum ārabhi. Atha satthā pātova mahāmogallānattheram āmantesi – “eso, moggallāna, rājagahassa avidūre sakkāranigame macchariyasetthi ‘kapallakapūve khādissāmi’ti aññesam dassanabhayena sattabhūmike pāsāde kapallakapūve pacāpeti, tvam</p>		
---	--	--

tattha gantvā seṭṭhiṃ dametvā nibbisevanam katvā ubhopi jāyampatike pūve ca khīrasappimadhuphāṇitāni ca gāhāpetvā attano balena jetavanam ānehi, ajjāham pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre eva nisīdissāmi, pūveheva bhattakiccam karissāmi”ti.

Thero “sādhu, bhante”ti satthu vacanam sampaṭicchitvā tāvadeva iddhibalena tam nigamaṃ gantvā tassa pāsādassa sīhapañjaradvāre sunivattho supāruto ākāse eva mañirūpakam viya aṭṭhāsi. Mahāseṭṭhino theram disvāva hadayamaṃsam kampi. So aham evarūpānamyeva dāssanabhayena imaṃ thānamāgato, ayañca bhikkhu ākāsenāgantvā vātapānavāre thitoti. So gahetabbagahaṇam apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya dosena taṭataṭāyanto evamāha – “samaṇa, ākāse thātvāpi kiṃ labhissasi, ākāse apade padaṃ dassetvā caṅkamantopi neva labhissasi”ti. Thero tasmim eva thāne aparāparam caṅkami. Seṭṭhi “caṅkamanto kiṃ labhissasi, ākāse pallaṅkena nisīdantopi na labhissasiyevā”ti āha. Thero pallaṅkam ābhujitvā nisīdi. Atha nam “ākāse nisīno kiṃ labhissasi, āgantvā vātapānassa ummāre thitopi na labhissasi”ti āha. Thero ummāre thito. “Ummāre thitopi kiṃ labhissasi, dhūmāyantopi na labhissasi evā”ti āha. Theropi dhūmāyi. Sakalapāsādo ekadhūmo ahoṣi. Seṭṭhino akkhīnam sūciyā vijjanakālo viya ahoṣi, gehajjhāyanabhayena pana “tvam pajjalantopi na labhissasi”ti avatvā “ayaṃ samaṇo suṭṭhu laggo, aladdhā na gamissati, ekamassa pūvam dāpessāmi”ti bhariyam āha – “bhadde ekam khuddakapūvam pacitvā samaṇassa datvā uyyojehi na”nti. Sā thokam eva piṭṭham kapallapātiyam pakkhipi, mahāpūvo hutvā sakalapātiṃ pūretvā uddhumāto hutvā aṭṭhāsi.

Seṭṭhi tam disvā “bham tam tayā piṭṭham gahitam bhavissati”ti sayameva dabbikaṇṇena thokam piṭṭham gahetvā pakkhipi, pūvo purimāpūvato mahantaro jāto. Evaṃ yaṃ yaṃ pacati, so so mahantamahantova hoti. So nibbinno bhariyam āha – “bhadde, imassa ekam pūvam dehī”ti. Tassā pacchito ekam pūvam gaṇhantiyā sabbe ekābaddhā allīyimsu. Sā seṭṭhiṃ āha – “sāmi, sabbe pūvā ekato laggā, visum kātuṃ na sakkomi”ti. “Aham karissāmi”ti sopi kātuṃ nāsakkhi. Ubhopi janā koṭiyam gahetvā kaḍḍhantāpi viyojetum nāsakkhimsu eva. Athassa pūvehi saddhiṃ vāyamantasseva sarīrato sedā muccimsu, pipāsā upacchijji. Tato bhariyam āha – “bhadde, na me pūvehi attho, pacchiyā saddhimyeva imassa dehī”ti. Sā pacchīm ādāya theram upasaṅkamitvā adāsi. Thero ubhinnaṃpi dhammaṃ desesi, tiṇṇam ratanānam guṇam kathesi, “atthi dinnam, atthi yittha”nti dinnadānādīnam phalam gaganatale punṇacandaṃ viya dassesi.

Tam sutvā pasannacitto hutvā seṭṭhi “bhante, āgantvā imasmim pallaṅke nisīditvā paribhuñjathā”ti āha. Thero, “mahāseṭṭhi, sammāsambuddho ‘pūve khādissāmi’ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre nisīno, tumhākam ruciyā sati aham vo nessāmi, seṭṭhibhariyam pūve ca khīrādīni ca gaṇhāpetha, satthu santikam gamissāmi”ti āha. “Kham pana, bhante, etarahi sathā”ti? “Ito pañcacattālīsajjanamatthake jetavanavīhāre, mahāseṭṭhi”ti. “Bhante, kalam anatikkamitvā ettakam addhānam katham gamissāmi”ti. “Mahāseṭṭhi, tumhākam ruciyā sati aham vo attano iddhibalena nessāmi, tumhākam pāsāde sopānasīsam attano thāne eva bhavissati, sopānapariyosānam pana vo jetavanadvārakoṭṭhake bhavissati, uparipāsādā heṭṭhāpāsādā otaraṇakālamatteneva jetavanam nessāmi”ti. So “sādhu, bhante”ti sampaṭicchi.

Thero sopānasīsam tattheva katvā “sopānapādamūlam jetavanadvārakoṭṭhake hotū”ti adhiṭṭhāsi. Tattheva ahoṣi. Iti thero seṭṭhiṃca seṭṭhibhariyañca uparipāsādā heṭṭhāpāsādā otaraṇakālate khippataram jetavanam sampāpesi. Te ubhopi sathāram upasaṅkamitvā kalam ārocesum. Sathā bhattagam pavisitvā paññattavarabuddhāsane nisīdi saddhiṃ bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhi buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakam adāsi. Bhariyāpissa tathāgatassa patte pūvam patitṭhāpesi. Sathā attano yāpanamattam gaṇhi, pañcasatā bhikkhūpi yāpanamattam gaṇhimsu. Seṭṭhi khīrasappimadhusakkharādīni dadamāno na khayam agamāsi. Sathā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ bhattakiccam niṭṭhāpesi. Mahāseṭṭhipi saddhiṃ bhariyāya yāvadattham khādi. Pūvanam pariyoṣānameva na paññāyati. Sakalavīhāre bhikkhūnañca vighāsādānañca dīnnesupī pariyoṣanto na paññāyateva. “Bhante, pūvā parikkhayam na gacchantī”ti bhagavato ārocesum. “Tena hi jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā”ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāratṭhāne chaḍḍayimsu. Yāvajjatanāpi tam thānam kapallakapūvapabbhāranteva paññāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāya bhagavantam upasaṅkamitvā vanditvā ekamantam aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanamakāsi. Anumodanavasāne ubhopi sotāpattiphale patitṭhāya sathāram vanditvā dvārakoṭṭhake sopānam āruya attano pāsādeyeva patitṭhahimsu.

Tato paṭṭhāya seṭṭhi asītikotiḍhanaṃ buddhasāsaneyeva vikkiri. Punadivase sāyanhasamaye dhammasabhāyaṃ sannisinnā bhikkhū “passathāvuso, mahāmoggallānattherassa ānubhavaṃ, anupahacca nāma saddhaṃ, anupahacca bhoge macchariyasetṭhiṃ muhutteneva dametvā nibbisevanaṃ katvā pūve gāhāpetvā jetavanaṃ ānetvā satthu sammukhaṃ katvā sotāpattiṃ phale patiṭṭhāpesi, aho mahānubhāvo therō”ti therassa guṇaṃ kathentā nisīdimṃsu. Satthā dibbāya sotadhātuyā kathaṃ sutvā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, kuladamakena nāma bhikkhunā anupahacca saddhaṃ, anupahacca bhoge, kulaṃ akilametvā avihetṭevā pupphato reṇuṃ gaṇhantena bhamarena viya upasaṅkamitvā buddhaguṇaṃ jānāpetabbaṃ, tādiso mama putto moggallāno”ti therāṃ pasamsitvā imaṃ gāthamāha –

49.

“Yathāpi bhamaro pupphaṃ, vaṇṇagandhamahetṭhayaṃ;

Paleti rasamādāya, evaṃ gāme munī care”ti.

Tattha bhamaroti yā kāci madhukarajāti. Pupphanti pupphārāme caranto pupphañca vaṇṇaṅca gandhañca ahetṭhayaṃ avināsento vicarānti attho. Paletīti evaṃ caritvā yāvadatthaṃ rasaṃ pivitvā aparampi madhukaraṇatthāya ādāya paleti, so evaṃ vanagahaṇaṃ ajjhogāhetvā ekasmīṃ rukkhāsire taṃ rajamissakaṃ rasaṃ ṭhapetvā anupubbena madhurasamā madhuṃ karoti, na tassa pupphārāme vicaritaṃ paccayā pupphaṃ vā vaṇṇagandhaṃ vāssa vigacchati, atha kho sabbam pākātikameva hoti. Evaṃ gāme munī careti evaṃ sekhaṃ sekhabhedo anāgāriyamuni kulapaṭipāṭiyā gāme bhikkhaṃ gaṇhanto vicarānti attho. Na hi tassa gāme caraṇapaccayā kulānaṃ saddhāhāni vā bhogahāni vā honti. Saddhāpi bhogāpi pākātikāva honti. Evaṃ caritvā ca pana nikkhamitvā sekhamuni tāva bahigāme udakaphāsukaṭṭhāne saṅghāṭiṃ paññāpetvā nisinnō akkhabhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamāsupamādivasena paccavekkhanto piṇḍapātaṃ paribhuñjitvā tathārūpaṃ vanasaṇḍaṃ anupavisitvā ajjhattakakammaṭṭhānaṃ sammāsanto cattāro magge, cattāri ca sāmāññaphalāni hatthagatāneva karoti. Asekhamuni pana diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyūjati. Ayamassa bhamarena saddhiṃ madhukaraṇasarikkhatā veditabbā. Idha pana khīṇāsavova adhippeto.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ vatvā uttaripi therassa guṇaṃ pakāsetuṃ “na, bhikkhave, idāneva moggallānena macchariyasetṭhi damito, pubbepe naṃ dametvā kammaphalasambandhaṃ jānāpesi evā”ti vatvā imamattaṃ pakāseto atītaṃ āharitvā –

“Ubho khañjā ubho kuṇī, ubho visamacakkhukā;

Ubhinnaṃ piḷakā jātā, nāhaṃ passāmi illisa”nti. (jā. 1.1.78) –

Imaṃ illisajātaṃ kathaṃsīti.

Macchariyakosiyasetṭhivatthu pañcamaṃ.

6. Pāveyyakājīvakavatthu

Na paresaṃ vilomānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto pāveyyaṃ nāma ājīvakaṃ ārabba kathesi. Sāvattiyaṃ kirekā gahapatānī puttattṭhāne ṭhapetvā pāveyyaṃ nāma ājīvakaṃ paṭijjaggi. Tassānantaragharesu manussā satthu dhammadesanaṃ sutvā āgantvā, “aho acchariyā buddhānaṃ dhammadesanā”ti nānappakārehi buddhaguṇe vaṇṇenti. Sā buddhānaṃ guṇakathaṃ sutvā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotukāmā ājīvakassa etamattaṃ kathetvā, “gacchissāmi ahaṃ buddhasantikāṃ, ayyā”ti āha. So “mā gacchāhi”ti nivāretvā taṃ punappunaṃ yācamānampi nivāresi eva. Sā “ayaṃ mama vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotuṃ na deti, satthāraṃ nimantetvā idheva dhammaṃ suṇissāmi”ti sāyanhasamaye puttaṃ pakkosivā, “gaccha, tāta, svātānāya satthāraṃ nimantehi”ti pesesi. So gacchanto paṭhamataraṃ ājīvakassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā taṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ so “kahaṃ gacchasi”ti āha. “Mātu vacanena satthāraṃ nimantetuṃ gacchāmi”ti āha. “Mā tassa santikaṃ gacchāhi”ti. “Alaṃ, ayya, mama mātu bhāyāmi, gacchissāmaha”nti. “Etassa katasakkāraṃ ubhopi khādisāma, mā gacchāhi”ti. “Alaṃ, ayya, māta me tajjessaṃ”ti. Tena hi gaccha, gantvā pana nimantetvā, “amhākaṃ gehaṃ asukaṭṭhāne vā asukavīthiyaṃ vā asukamaggena vā gantabba”nti mā ācikkhi. “Santike ṭhito viya aññena maggena

<p>gacchanto viya palāyitvā ehi”ti. So ājīvakassa vacanaṃ sutvā satthu santikaṃ gantvā nimantetvā ājīvakena vuttaniyāmeneva sabbhaṃ katvā tassa santikaṃ gantvā, “kiṃ te kata”nti puṭṭho, “sabbhaṃ kataṃ, ayyā”ti āha. “Bhaddakaṃ te kataṃ, tassa sakkāraṃ ubhopi khādisāma”ti vatvā punadivase ājīvako pātova taṃ gehaṃ agamāsi. Taṃ gahetvā pacchāgabbhe nisīdāpesuṃ.</p> <p>Paṭivissakamanussā taṃ gehaṃ allagomayena upalimpitvā lājapañcamāni pupphāni vikiritvā satthu nisīdanatthāya mahārahaṃ āsanaṃ paññāpesuṃ. Buddhehi saddhiṃ aparicitamanussā hi āsanapaññattiṃ na jānanti, buddhānañca maggadesakena kiccaṃ nāma natthi, bodhimūle dasasahassisokadhātuṃ kampetvā sambodhiṃ pattadivaseyeva hi nesuṃ “ayaṃ maggo nirayaṃ gacchati, ayaṃ tiracchānayoṇiṃ, ayaṃ pettivisaṃ, ayaṃ manussalokaṃ, ayaṃ devalokaṃ, ayaṃ amatamahānibbāna”nti sabbe maggā āvibhūtā. Gāmanigamādīnaṃ pana magge vattabbameva natthi. Tasmā satthā pātova pattacīvaramādāya mahāupāsikāya gehadvāraṃ gato. Sā gehā nikkhamitvā satthāraṃ pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā antonivesanaṃ pavesetvā āsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paññāna khādanīyena bhojanīyena parivisi. Upāsikā katabhattakiccassa satthuno anumodanaṃ kāretukāmaṃ pattaṃ gaṇhi. Satthā madhurassarena anumodanadhammakathaṃ ārabhi. Upāsikā “sādhū, sādhū”ti sādhukāraṃ dadamānā dhammaṃ suṇi. Ājīvakopi pacchāgabbhe nisinnova tassā sādhukāraṃ datvā dhammaṃ suṇantiyā saddaṃ sutvā sandhāretuṃ nāsakkhi. “Na idānesā mayha”nti nikkhamitvā “natthāsi kālakaṇṇi, etassa evaṃ sakkāraṃ karotī”ti nānappakārena upāsikañca satthārañca akkosanto palāyi. Upāsikā tassa kathāya lajjitā aññathattaṃ gataṃ cittaṃ desanānusārena ñāṇaṃ pesetuṃ nāsakkhi. Atha naṃ satthā “kiṃ upāsike cittaṃ desanānugataṃ kātuṃ na sakkosī”ti? “Bhante, etassa me kathāya cittaṃ aññathattaṃ upagata”nti. Satthā “evarūpassa visabhāgajanassa kathitaṃ kathaṃ nāma āvajjituṃ na vaṭṭati, evarūpaṃ asamannāharitvā attano katākatameva oloketuṃ vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>50.</p> <p>“Na paresaṃ vilomāni, na paresaṃ katākatā;</p> <p>Attanova avekkheyya, katāni akatāni cā”ti.</p> <p>Tattha na paresaṃ vilomāni paresaṃ vilomāni pharusāni mammacchedakavacanāni na manasikātabbāni. Na paresaṃ katākatanti “asuko upāsako assaddho appasanno, nāpissa gehe kaṭacchubhikkhādīni diyyanti, na salākabhaddādīni, na cīvarādīpaccayadānaṃ etassa atthi, tathā asukā upāsikā assaddhā appasannā, nāpissā gehe kaṭacchubhikkhādīni diyyanti, na salākabhaddādīni, na cīvarādīpaccayadānaṃ etissā atthi, tathā asuko bhikkhu assaddho appasanno, nāpi upajjhāyavattaṃ karoti, na ācariyavattaṃ, na āgantukavattaṃ, na gamikavattaṃ, na cetiyaṅgaṇavattaṃ, na uposathāgāravattaṃ, na bhojanāsālāvattaṃ, na jantāgharavattādīni, nāpissa kiñci dhutaṅgaṃ atthi, na bhāvanārāmatāya ussāhamattampī”ti evaṃ paresaṃ katākatānaṃ nāma na oloketabbāna. Attanova avekkheyyāti “kathaṃ bhūtassa me rattindivā vītivattanīti pabbajitena abhiṅgaṃ paccavekkhitabba”nti (a. ni. 10.48) imaṃ ovādaṃ anussaranto saddhāpabbajito kulaputto “kiṃ nu kho ahaṃ ‘aniccaṃ dukkhaṃ anattā’ti tilakkhaṇaṃ āropetvā yoge kammaṃ kātuṃ sakkhiṃ, nāsakkhi”nti evaṃ attano katākatāni olokeyyāti.</p> <p>Desanāvasāne sā upāsikā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhitā, desanā mahājanassa sātthikā jātāti.</p> <p>Pāveyyakājīvakavatthu chaṭṭhaṃ.</p> <p>7. Chattapāṇiupāsakavatthu</p> <p>Yathāpi ruciraṃ pupphanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyaṃ viharanto chattapāṇiupāsakaṃ ārabha katesi. Sāvattiyañhi chattapāṇi nāma upāsako tipītakadharo anāgāmī. So pātova uposathiko hutvā satthu upaṭṭhānaṃ agamāsi. Anāgāmiariyasāvakañāhi samādānavasena uposathakammaṃ nāma natthi, maggeneva tesu brahmacariyañca ekabhaddikañca āgataṃ. Tenevāha – “ghaṭīkāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabhaddiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo”ti (ma. ni. 2.288). Evaṃ anāgāmīno pakatiyāva ekabhaddikā ca brahmacārīno ca honti. Sopi tatheva uposathiko hutvā satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā dhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmim samaye rājā pasenadi kosalo satthu upaṭṭhānaṃ agamāsi. Chattapāṇi upāsako taṃ āgacchantaṃ disvā “utthātabbaṃ nu kho, no”ti cintetvā – “ahaṃ</p>		
---	--	--

aggarājassa santike nisinno, tassa me padesarājānaṃ disvā uṭṭhātuṃ na yuttaṃ, rājā kho pana me anuṭṭhahantassa kujjhissati, etasmim̃ kujjhantepi neva uṭṭhahissāmi . Rājānaṃ disvā uṭṭhahantena hi rājā garukato hoti, no satthā, tasmā neva uṭṭhahissāmi”ti na uṭṭhahi. Paṇḍitapurisā nāma garutarānaṃ santike nisīditvā anuṭṭhahantaṃ disvā na kujjhanti. Rājā pana taṃ anuṭṭhahantaṃ disvā kupitamānaso satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā kupitabhāvaṃ ñatvā, “mahārāja, ayaṃ chattapāṇi upāsako paṇḍito diṭṭhadhammo tipītakadhara atthānatthakusalo”ti upāsakassa guṇaṃ kathesi. Rañño tassa guṇakathaṃ suṇantasseva cittaṃ mudukaṃ jātaṃ.

Athekadivasam̃ rājā uparipāsāde ṭhito chattapāṇim̃ upāsakaṃ katabhattakiccaṃ chattamādāya upāhanamāruyha rājāṅgaṇena gacchantaṃ disvā pakkosāpesi. So chattupāhanaṃ apanetvā rājānaṃ upasankamitvā vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi. Atha naṃ rājā āha – “bho upāsaka, kinte chattupāhanaṃ apanīta”nti. “Rājā pakkosati”ti sutvā apanetvā āgatamhī”ti. “Ajja amhākaṃ rājabhāvo tumhehi ñāto bhavissati”ti. “Sadāpi mayaṃ, deva, tumhākaṃ rājabhāvaṃ jānāmā”ti. “Yadi evaṃ kasmā purimadivase satthu santike nisinno maṃ disvā na uṭṭhahī”ti? “Mahārāja, ahaṃ aggarājassa santike nisinno, padesarājānaṃ disvā uṭṭhahanto satthari agāraṃ padevyaṃ, tasmā na uṭṭhahī”nti. “Hotu, bho, tiṭṭhatetaṃ”. “Tumhe kira diṭṭhadhammikasamparāyikānaṃ atthānatthānaṃ kusalaṃ tipītakadhara amhākaṃ antepure dhammaṃ vācethā”ti. “Na sakkomi, deva”ti. “Kim̃ kāraṇā”ti? “Rājagehaṃ nāma mahāsāvajjaṃ, duyuttasuyuttakāni garukānettha, deva”ti. “Mā evaṃ vadetha, ‘purimadivase maṃ disvā na uṭṭhitomhī’ti mā kukkucchaṃ karoṭhā”ti. “Deva, gihīnaṃ vicaraṇatṭhānaṃ nāma mahāsāvajjaṃ, ekaṃ pabbajitaṃ pakkosāpetvā dhammaṃ vācāpethā”ti. Rājā “sādhu, bho, gacchatha tumhe”ti taṃ uyyojetvā satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ yāci, “bhante, mallikā ca devī vāsabhakkhattiyā ca dhammaṃ pariyāpuṇissāmāti vadanti, pañcahi bhikkhusatehi saddhim̃ nibaddhaṃ mama gehaṃ gantvā tāsāṃ dhammaṃ uddisathā”ti. “Buddhānaṃ nibaddhaṃ ekaṭṭhānagamaṃ nāma natthi, mahārāja”ti. “Tena hi, bhante, aññaṃ ekaṃ bhikkhuṃ dethā”ti. Satthā ānandattherassa bhāramakāsi. Thero nibaddhaṃ gantvā tāsāṃ uddesaṃ uddisati. Tāsu mallikā sakkaccaṃ gahetvā sajjhāyitvā uddesaṃ paṭicchāpesi. Vāsabhakkhattiyā pana neva sakkaccaṃ gaṇhāti, na sajjhāyati, na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti. Athekadivasam̃ satthā theram̃ pucchi – “kimānanda, upāsikā dhammaṃ pariyāpuṇantī”ti? “Āma, bhante”ti. “Kā sakkaccaṃ gaṇhāti”ti? “Mallikā, bhante, sakkaccaṃ gaṇhāti, sakkaccaṃ sajjhāyati, sakkaccaṃ uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti. Tumhākaṃ pana ñātidhīta neva sakkaccaṃ gaṇhāti, na sajjhāyati, na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti”ti. Satthā therassa vacanaṃ sutvā, “ānanda, mayā kathitadhammo nāma sakkaccamasuṇantassa aggaṇhantassa asajjhāyantassa adesaṃ vaṇṇasampannaṃ agandhakapupphaṃ viya aphalo hoti, sakkaccaṃ pana savanādīni karontassa mahapphalo hoti mahānisamsa”ti vatvā imā dve gāthā abhāsi –

51.

“Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ, vaṇṇavantaṃ agandhakaṃ;

Evaṃ subhāsītā vācā, aphalā hoti akubbato.

52.

“Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ, vaṇṇavantaṃ sagandhakaṃ;

Evaṃ subhāsītā vācā, saphalā hoti kubbato”ti.

Tattha ruciranti sobhanaṃ. Vaṇṇavantaṃ vaṇṇasaṇṭhānasampannaṃ, agandhakanti gandhavirahitaṃ

pālibhaddakagirikāṇṇikajayasumanādibhedam̃. Evaṃ subhāsītā vācāti subhāsītā vācā nāma teṭṭhakaṃ buddhavacanaṃ. Taṃ vaṇṇasaṇṭhānasampannaṃ agandhakapupphasadisam̃. Yathā pana agandhakapupphaṃ yo naṃ dhāreti, tassa sarīre gandhaṃ na pharati, evaṃ etampi yo naṃ sakkaccaṃ savanādīhi na samācarati, tassa sakkaccaṃ asamācarantassa yaṃ tattha kattabbaṃ, taṃ akubbato sutagandhaṃ vācāgandhaṃ paṭipattigandhaṃ na āvahati aphalā hoti. Tena vuttaṃ – “evaṃ subhāsītā vācā, aphalā hoti akubbato”ti. Sagandhakanti campakanīluppalādibhedam̃. Evanti yathā taṃ pupphaṃ dhārentassa sarīre gandho pharati, evaṃ teṭṭhakabuddhavacanasāṅkhātā subhāsītā vācāpi. Kubbatoti yo sakkaccaṃ savanādīhi tattha kattabbaṃ karoti, sā assa puggalassa saphalā hoti, sutagandhavācāgandhapāṭipattigandhānaṃ āvahanato mahapphalā hoti, mahānisamsāti attho.

<p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphālādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Chattapāṇiupāsakavatthu sattamaṃ.</p> <p>8. Visākhāvatthu</p> <p>Yathāpipuppharāsimsihāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ upanissāya pubbārāme viharanto visākhaṃ upāsikaṃ ārabha kathesi.</p> <p>Sā kira aṅgaratthe bhaddiyānagare meṇḍakasetthiputtassa dhanañcayasetthino aggamaheṣiyā sumanadeviyā kucchismim nibbatti. Tassā sattavassikakāle satthā selabrāhmaṇādīnaṃ bodhaneyyabandhavānaṃ upanissayasampadaṃ disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṃ caramāno taṃ nagaraṃ pāpuṇi.</p> <p>Tasmiṃca samaye meṇḍako, gahapati, tasmim nagare pañcannaṃ mahāpuññaṃ jeṭṭhako hutvā setthiṭṭhānaṃ karoti. Pañca mahāpuñña nāma meṇḍako setthi, candapadumā nāma tasveva jeṭṭhakabhariyā, tasveva jeṭṭhakuputto dhanañcayo nāma, tassa bhariyā sumanadevī nāma, meṇḍakasetthino dāso puṇṇo nāmāti. Na kevalaṃca meṇḍakasetthiyeva, bimbisārarañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuṃ – jotiko, jaṭilo, meṇḍako, puṇṇako, kākavaliyoti. Tesu ayaṃ meṇḍakasetthi dasabalassa attano nagaraṃ sampattabhāvaṃ ṇatvā puttassa dhanañcayasetthino dhītaṃ visākhaṃ dārikaṃ pakkosāpetvā āha – “amma, tuyhampī maṅgalaṃ, amhākampī maṅgalaṃ, tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ pañca rathasatāni āruya pañcahi dāsīsatehi parivutā dasabalassa paccuggamaṃ karohī”ti. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā tathā akāsi.</p> <p>Kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikāva satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Athassā cariyāvasena satthā dhammaṃ desesi. Sā desanāvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhahi. Meṇḍakasetthipi kho satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāya svātānāya nimantevā punadivase attano nivesane paṇītena khādanīyena bhojanīyena buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā eteneva upāyena aḍḍhamāsaṃ mahādānamadāsi. Satthā bhaddiyānagare yathābhirantaṃ viharitvā pakkāmi.</p> <p>Tena kho pana samayena bimbisāro ca pasenadi kosalo ca aññaṃaññaṃ bhaginipatikā honti. Athekadivasam kosalarājā cintesi – “bimbisārassa vijite pañca amitabhogā mahāpuñña vasanti, mayhaṃ vijite ekopi tādiso natthi, yaṃnūnāhaṃ bimbisārassa santikaṃ gantvā ekaṃ mahāpuññaṃ yāceyya”nti. So tattha gantvā rañña katapaṭisaṅghāro “kiṃ kāraṇā āgato”ti puṭṭho “tumahākaṃ vijite pañca amitabhogā mahāpuñña vasanti, tato ekaṃ gahetvā gamissāmi”ti āgatoṃhi, tesu me ekaṃ dethā”ti āha. “Mahākulāni amhehi cāletuṃ na sakkā”ti āha. “Ahaṃ aladdhā na gamissāmi”ti āha. Rājā amaccehi saddhiṃ mantevā “jotikādīnaṃ mahākulānaṃ cālanāṃ nāma mahāpathaviyā cālanasadiṣaṃ, meṇḍakamahāsetthissa putto dhanañcayasetthi nāma atthi, tena saddhiṃ mantevā paṭivacanaṃ te dassāmi”ti vatvā taṃ pakkosāpetvā, tāta, kosalarājā “ekaṃ dhanasetthiṃ gahetvā gamissāmi”ti vadati, tvaṃ tena saddhiṃ gacchāhi”ti. “Tumhesu paṇīnantesu gamissāmi, devā”ti. “Tena hi parivacchaṃ katvā gaccha, tāta”ti. So attano kattabbayuttakamakāsi. Rājāpissa mahantaṃ sakkāraṃ katvā, “imaṃ ādāya gacchathā”ti pasenadirājānaṃ uyyojesi. So taṃ ādāya sabbattha ekarattivāsena gacchanta ekaṃ phāsukatṭhānaṃ patvā nivāsaṃ gaṇhi, atha naṃ dhanañcayasetthi pucchi – “idaṃ kassa vijita”nti? “Mayhaṃ, setthi”ti. “Kīva dūro ito sāvatthi”ti? “Sattayojanamattake”ti. “Antonagaraṃ sambādhaṃ, amhākaṃ parijano mahanto, sace rocetha, idheva vaseyyāma, devā”ti. Rājā “sādhū”ti sampaticchitvā tasmim ṭhāne nagaraṃ māpetvā tassa datvā agamāsi.</p> <p>Tasmim padese sayam vasanaṭṭhānassa gahitattā nagarassa sāketantveva nāmaṃ ahosi.</p> <p>Sāvatthiyampi kho migārasethino putto puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma vayappatto ahosi. Atha naṃ mātāpitaro vadimsu – “tāta, tava rucanaṭṭhāne ekaṃ dārikaṃ upadhārehi”ti. “Mayhaṃ evarūpāya bhariyāya kiccaṃ natthi”ti, putta, mā evaṃ kari, kulaṃ nāma aputtakam na tiṭṭhati”ti. So punappunaṃ vuccamāno “tena hi pañcakalyāṇasamannāgataṃ dārikaṃ labhamāno tumhākaṃ vacanaṃ karissāmi”ti āha. “Kāni panetāni pañca kalyāṇāni nāma, tāta”ti. Kesakalyāṇaṃ, maṃsakalyāṇaṃ, aṭṭhikalyāṇaṃ, chavikalyāṇaṃ, vayakalyāṇanti. Mahāpuññaṃ hi itthiyā kesā morakalāpasadisā hutvā muñcitvā vissatṭhā nivāsanantaṃ paharitvā nivattitvā uddhaggā tiṭṭhanti, idaṃ kesakalyāṇaṃ nāma, dantāvaraṇaṃ bimbaphalasadiṣaṃ vaṇṇasampannaṃ samaṃ suphusitaṃ hoti, idaṃ maṃsakalyāṇaṃ nāma, dantā sukkā samā aviraḷā ussāpetvā ṭhapitavajirapanti viya samacchinnaṃsaṅkhaṇṭhi viya ca sobhanti, idaṃ aṭṭhikalyāṇaṃ nāma, kāḷiyā cuṇṇakādīhi</p>		
---	--	--

avilitto eva chavivaṇṇo siniddho nīluppalaḍāmasadiso hoti, odātāya ca kaṇikārapupphadāmasadiso hoti, idaṃ chavikalyāṇaṃ nāma, dasakkhattuṃ vijātāpi kho pana sakim vijātā viya avigatayobbanāyeve hoti, idaṃ vayakalyāṇaṃ nāma hoti. Athassa mātāpitaro aṭṭhuttarasatabrahmaṇe nimantetvā bhojetvā “pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma honṭi”ti pucchimsu. “Āma, honṭi”ti. “Tena hi evarūpaṃ dārikaṃ pariyesituṃ aṭṭha janā gacchantū”ti bahuṃ dhanam datvā “āgatakāle vo kattappaṃ jānissāma, gacchatha, evarūpaṃ dārikaṃ pariyesatha, diṭṭhakāle ca imaṃ pilandhanaṃ dadeyyāthā”ti satasahassagghanikaṃ suvaṇṇamālaṃ datvā uyyojesum.

Te mahantamahantāni nagarāni gantvā pariyesamānā pañcakalyāṇasamannāgataṃ dārikaṃ adisvā nivattitvā āgacchantā vivaṭanakkhattadivase sāketam anuppattā – “ajja amhākaṃ kammaṃ nipphajjissati”ti cintayimsu. Tasmim pana nagare anusamvaccharaṃ vivaṭanakkhattam nāma hoti. Tadā bahi anikkhamanakulānipi parivārena saddhim gehā nikkhamitvā appaṭicchannena sarīrena padasāva nadītūram gacchanti. Tasmim divase khattiyamahāsālādīnaṃ puttāpi “attano samānajātikaṃ manāpaṃ kuladārikaṃ disvā mālāguḷena parikkhipissāma”ti taṃ taṃ maggaṃ nissāya tiṭṭhanti. Tepi kho brāhmaṇā nadītīre ekaṃ sālam pavisitvā aṭṭhamsu. “Tasmim khaṇe visākhā pannarasasoḷasavassuddesikā hutvā sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā pañcahi kumārikāsatehi parivutā nadim gantvā nhāyissāmī”ti taṃ padesaṃ pattā, atha kho megho utṭhahitvā pāvassi. Pañcasatā kumārikāyo vegena gantvā sālam pavisimsu. Brāhmaṇā oloketā tāsū ekampi pañcakalyāṇasamannāgataṃ na passimsu. Atha visākhā pakatigamaneneva sālam pāvīsi, vatthābharaṇāni temimsu. Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā “alāsajātikā amhākaṃ dhītā, etissā sāmiko kaṇjikamattampi na labhissati maññe”ti aññamaññaṃ kathayimsu. Atha ne visākhā āha – “kaṃ vadetha tumhe”ti? “Taṃ kathema, amma”ti. Madhuro hi tassā saddo kaṃsatālasaro viya niccharati. Atha ne puna madhurasaddena “kim kāraṇā bhaṇathā”ti pucchi. “Tava parivāritthiyo vatthālanākāre atemetvā vegena sālam pavitṭhā, tuyhaṃ ettakaṃ ṭhānaṃ vegena āgamanamattampi natthi, vatthābharaṇāni temetvā āgatāsi. Tasmā kathema, amma”ti. “Tātā, evaṃ mā vadetha, ahaṃ etāhi balavatarā, kāraṇaṃ pana sallakkhetvā javena nāgatāmhī”ti. “Kim, amma”ti? “Tātā, cattāro janā javamānā na sobhanti, aparaṃpi kāraṇaṃ atthi”ti. “Katame cattāro janā javamānā na sobhanti, amma”ti? Tātā, abhisittarājā tāva sabbābharaṇapaṭimaṇḍito kacchaṃ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno na sobhati, “kim ayaṃ rājā gahapatiko viya dhāvati”ti aññadatthu garaṃ labhati, saṇikaṃ gacchantova sobhati. Rañño maṅgalahatthīpi alaṅkato javamāno na sobhati, vāraṇalīlāya gacchantova sobhati. Pabbajito javamāno na sobhati, “kim ayaṃ samaṇo gihī viya dhāvati”ti kevalaṃ garahameva labhati, samitagamanena pana sobhati. Itthī javamānā na sobhati, “kim esā itthī puriso viya dhāvati”ti garahitabbāva hoti, “ime cattāro janā javamānā na sobhanti, tātā”ti. “Katamaṃ pana aparaṃ kāraṇaṃ, amma”ti? “Tātā, mātāpitaro nāma dhītaraṃ āṅgapaccaṅgāni saṅṭhāpetvā posenti. Mayañhi vikkiṇeyyabhaṇḍaṃ nāma, amhe parakulapesanattāya posenti. Sace javamānaṃ nivatthadussakaṇṇe vā akkamitvā bhūmiyaṃ vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya, kulasseva bhāro bhavyeyya, pasādhanabhaṇḍaṃ pana me temetvā sussissati. Imaṃ kāraṇaṃ sallakkhetvā na dhāvītāmhī, tātā”ti.

Brāhmaṇā tassā kathanakāle dantasampattiṃ disvā “evarūpā no dantasampatti diṭṭhapubbā”ti tassā sādhuakāraṃ datvā, “amma, tuyhamevesā anucchavikā”ti vatvā taṃ suvaṇṇamālaṃ pilandhayimsu. Atha ne pucchi – “kataranagarato āgatāttha, tātā”ti? “Sāvattitho, amma”ti. “Seṭṭhikulaṃ kataraṃ nāmā”ti? “Migāraseṭṭhi nāma, amma”ti. “Ayyaputto ko nāmā”ti? “Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma, amma”ti. Sā “samānajātikaṃ no kula”nti adhivāsetvā pitu sāsanaṃ paṇiṇi “amhākaṃ rathaṃ pesetū”ti. Kiñcāpi hi sā āgamanakāle padasā āgatā, suvaṇṇamālāya pana pilandhanakālato paṭṭhāya tathā gantuṃ na labhati, issaradārikā rathādīhi gacchanti, itarā pakatiyānaṃ vā abhiruhanti, chatṭam vā tālapaṇṇaṃ vā upari karonti, tasmimpi asati nivatthasāṭakassa dasantaṃ ukkhipitvā aṃse khipantā gacchanti eva. Tassā pana pitā pañca rathasatāni pesesi. Sā saparivārā rathaṃ āruya gatā. Brāhmaṇāpi ekatova agamaṃsu. Atha ne seṭṭhi pucchi – “kuto āgatātthā”ti? “Sāvattitho mahāseṭṭhi”ti. “Seṭṭhi katara nāmā”ti? “Migāraseṭṭhi nāmā”ti. “Putto ko nāmā”ti? “Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma mahāseṭṭhi”ti. “Dhanaṃ kittaka”nti? “Cattālisakotiyo mahāseṭṭhi”ti. “Dhanaṃ tāva amhākaṃ dhanam upādāya kākaṇikamattam, dārikāya pana ārakkhamattāya laddhakālato paṭṭhāya kim aññena kāraṇenā”ti adhivāsesi. So tesam

<p>sakkāraṃ katvā ekāhadvīhaṃ vasāpetvā uyyojesi.</p> <p>Te sāvathīṃ gantvā migāraseṭṭhissa “laddhā no dārikā”ti ārocayīmsu. “Kassa dhītā”ti? “Dhanañcayaseṭṭhino”ti. So “mahākulassa me dārikā laddhā, khippameva naṃ ānetuṃ vaṭṭati”ti tatha gamanattamaṃ rañño ārocesi. Rājā “mahākulaṃ etaṃ mayā bimbisārassa santikā ānetvā sākete nivesitaṃ, tassa sammānaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti ahampi āgamissāmi”ti āha, so “sādhu, devā”ti vatvā dhanañcayaseṭṭhino sāsanaṃ pesesi – “mayi āgacchante rājāpi āgamissati, mahantaṃ rājabalaṃ ettakassa janassa kattabbayuttakaṃ kātuṃ sakkhissasi, na sakkhissasi”ti? Itaropi “sacepi dasa rājāno āgacchanti, āgacchantū”ti paṭisāsanaṃ pesesi. Migāraseṭṭhi tāva mahante nagare gehagopakamattaṃ ṭhapetvā sesajanaṃ ādāya gantvā aḍḍhayanamaṃte thāne thatvā “āgatāmhā”ti sāsanaṃ paṇiṇi. Dhanañcayaseṭṭhi bahupaṇṇākāraṃ pesetvā dhītaraṃ saddhim mantesi, “amma, sasuro kira te kosalaraññā saddhim āgato, tassa kataṃ gehaṃ paṭijaggitabbaṃ, rañño kataṃ, uparājādīnaṃ katarāni”ti? Paṇḍitā seṭṭhidhītā vajiraggatikhiṇaṇṇā kappasatasahassaṃ patthitapatthanā abhinīhārasampannā “sasurassa me asukagehaṃ paṭijaggatha, rañño asukagehaṃ, uparājādīnaṃ asukāni”ti samvidahitvā dāsakammakare pakkosāpetvā “ettakā rañño kattabbakiccaṃ karotha, ettakā uparājādīnaṃ, hatthiassādayopi tumheyyeva paṭijaggatha, assabandhādayopi āgantvā maṅgalachanaṃ anubhavissanti”ti samvidahi. “Kiṃ kārāṇā”? “Mayaṃ visākhāya maṅgalatṭhānaṃ gantvā na kiñci labhimha, assarakkhaṇādīni karontā sukhaṃ na vicarimhā”ti keci vattumaṃ mā labhimsū”ti. Taṃ divasameva visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā “dhītu me mahālatāpasādhanā nāma karoṭhā”ti rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṃ, tadanurūpāni ca rajatamaṇimuttāpavālavajirādīni dāpesi. Rājā katipāhaṃ vasitvā dhanañcayaseṭṭhissa sāsanaṃ paṇiṇi “na sakkā seṭṭhiṇā amhākaṃ ciraṃ posanaṃ nāma kātuṃ, dāni dārikāya gamanakālaṃ jānātū”ti. Sopi rañño sāsanaṃ pesesi – “idāni vassakālo āgato, na sakkā catumāsamaṃ vicarituṃ, tumhākaṃ balakāyassa yaṃ yaṃ laddhumaṃ vaṭṭati, sabbamaṃ taṃ mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissati”ti. Tato paṭṭhāya sāketanagaraṃ niccanakkhattaṃ viya ahoṣi. Rājānaṃ ādiṃ katvā sabbesaṃ mālāgandhavatthādīni paṭiyattāneva honti. Tato te janā cintayīmsu – “seṭṭhi amhākameva sakkāraṃ karoti”ti, evaṃ tayo māsā atikkantā, pasādhanā pana tāva na niṭṭhāti. Kammantādhiṭṭhāyakaṃ āgantvā seṭṭhino ārocesumaṃ – “aññaṃ asantaṃ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacanaḍḍarūni nappahonti”ti. “Gacchatha, tātā, imasmīṃ nagare pariṇṇā hatthisālādayo ceva pariṇṇakāni ca gehāni gahetvā pacathā”ti. Evaṃ pacantānampi aḍḍhamāso atikkanto. Tato punapi “dārūni natthi”ti ārocayīmsu. “Imasmīṃ kāle na sakkā dārūni laddhumaṃ, dussakoṭṭhāgarāni vivaritvā thūlasātakehi vaṭṭiyo katvā telacāṭṭisu temetvā bhattaṃ pacathā”ti. Te aḍḍhamāsaṃ tathā akāmsu. Evaṃ cattāro māsā atikkantā, pasādhanampi niṭṭhitaṃ.</p> <p>Tasmīṃ pasādhanā catasso vajiraṇāliyo upayogaṃ agamaṃsu, muttānaṃ ekādasa nāliyo, pavālassa bāvīsati nāliyo, maṇīnaṃ tettiṃsa nāliyo. Iti etehi ca aññehi ca ratanehi niṭṭhānaṃ agamāsi. Asuttamaṃ pasādhanā rajatena suttakiccaṃ kariṃsu. Taṃ sīse paṭimukkaṃ pādapiṭṭhiṃ gacchati. Tasmīṃ tasmīṃ thāne muddikā yojetvā katā suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā, matthakamajjhe ekā muddikā, dvīsu kaṇṇapiṭṭhīsu dve, galavātake ekā, dvīsu jattūsu dve, dvīsu kapparesu dve, dvīsu kaṭipassesu dveti. Tasmīṃ kho pana pasādhanā ekaṃ moraṃ kariṃsu, tassa dakkhiṇapakkhe rattasuvaṇṇamayāni pañca pattasatāni ahesumaṃ, vāmapakkhe pañca pattasatāni, tuṇḍaṃ pavālamayaṃ, akkhīni maṇimayāni, tathā gīvā ca piñchāni ca, pattanāliyo rajatamayā, tathā jaṅghāyo. So visākhāya matthakamajjhe pabbatakūte thatvā naccanamayūro viya khāyati. Pattanālisahassassa saddo dibbasaṅgītaṃ viya pañcaṅgikatūriyaghosa viya ca pavattati. Santikaṃ upagatāyeva tassā amorabhāvaṃ jānanti. Pasādhanā navakoṭṭiagghanakaṃ ahoṣi, satasahassaṃ hatthakammamūlaṃ dīyittha. “Kissa pana nissandena tāyetaṃ pasādhanā laddha”nti? Sā kira kassapasammāsambuddhakāle vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ cīvarasātakāṃ datvā suttampi sūciyopi rajanampi attano santakameva adāsi. Tassa cīvaradānassa nissandena imaṃ mahālatāpasādhanā labhi. Itthīnañhi cīvaradānaṃ mahālatāpasādhanabhaṇḍena matthakaṃ pappoti, purisānaṃ iddhimayapattacīvarenāti. Evaṃ mahāseṭṭhi catūhi māsehi dhītu parivacchaṃ katvā tassā deyyadhammaṃ dadamāno kahāpaṇapūrāni pañca sakataṣatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāni pañca, rajatabhājanapūrāni pañca, tambabhājanapūrāni pañca, pattuṇṇavatthakoseyyavatthapūrāni pañca, sappipūrāni pañca, telapūrāni pañca, sālitaṇḍulapūrāni pañca, naṅgalaphālādiupakaraṇapūrāni pañcasakataṣatāni adāsi. Evaṃ kirassa ahoṣi – “mama dhītu gataṭṭhāne asukena</p>		
---	--	--

<p>nāma me attho'ti mā parassa gehadvāraṃ pahīṇī'ti. Tasmā sabbūpakaraṇāni dāpesi. Ekekasmim rathe sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tisso tisso vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañca rathasatāni adāsi. "Etaṃ nhāpentiyo bhojentiyo alaṅkarontiyo vicarathā'ti diyaḍḍhasahassaparicārikāyo adāsi. Athassa etadahosi – "mama dhītu gāvo dassāmī'ti. So purise āṇāpesi – "gacchatha bhāṇe cūlavajassa dvāraṃ vivaritvā tīsu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha, puthulato usabhamatte ṭhāne ubhosu passesu tiṭṭhatha. Gāvīnaṃ tato paraṃ gantuṃ mā adattha. Evaṃ ṭhitakāle bherisaññaṃ kareyyāthā'ti. Te tathā akāmsu. Te gāvīnaṃ vajato nikkhamitvā gāvutaṃ gatakāle bherisaññaṃ akāmsu, puna aḍḍhayaṇaṃ gatakāle akāmsu. Punapi tigāvutaṃ gatakāle bherisaññaṃ akāmsu, puthulato gamanañca nivāresuṃ. Evaṃ dīghato tigāvute, puthulato usabhamatte ṭhāne gāvīyo aññaṃaññaṃ nighamsantiyo aṭṭhaṃsu.</p> <p>Mahāseṭṭhi "mama dhītu ettakā gāvo alaṃ, dvāraṃ pidahathā'ti vajadvāraṃ pidahāpesi. Dvārasmiṃ pidahite visākhāya puññabalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppatitvā nikkhamiṃsu. Manussānaṃ vārentānaṃ vārentānameva saṭṭhisahassā balavagāvo ca saṭṭhisahassā dhenuyo ca nikkhantā, tattakā balavavacchā tāsāṃ dhenūnaṃ usabhā uppatitvā anubandhā ahesuṃ. "Kissa pana nissandena evaṃ gāvo gatā'ti? Nivārentānaṃ nivārentānaṃ dinnadānassa. Sā kira kassapasammāsambuddhakāle kikissa rañño sattanaṃ dhītānaṃ kaniṭṭhā saṅghadāsī nāma hutvā vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ pañcagorasadānaṃ dadamānā therānañca daharānañca sāmaṇerānañca pattāṃ pidahitvā, "alaṃ, ala'ti nivārentānampi "idaṃ madhuraṃ, idaṃ manāpa'ti adāsi. Evaṃ tassa nissandena vāriyamānāpi gāvo nikkhamiṃsu. Seṭṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle seṭṭhibhariyā āha – "tumhehi mayhaṃ dhītu sabbāṃ saṃvidahitaṃ, veyyāvaccakarā pana dāsādāsiyo na saṃvidahitā, kiṃ kāraṇā'ti? "Mama dhītari sasinehanissinehānaṃ jānanatthaṃ. Ahañhi tāya saddhiṃ āgacchamānake gīvāya gahetvā na pahīṇāmi, yānaṃ āruya gamanakāleyeva etāya saddhiṃ gantukāmā gacchantu, mā agantukāmāti vakkhāmi'ti āha.</p> <p>Atha "sve mama dhīta gamissati'ti gabbhe nisinnō dhītaraṃ samīpe nisīdāpetvā, "amma, patikule vasantiyā nāma imañca imañca ācāraṃ rakkhituṃ vaṭṭati'ti ovādamadāsi. Ayampi migāraseṭṭhi anantaragabbhe nisinnō dhanañcayaseṭṭhino ovādam assosi. Sopi seṭṭhi dhītaraṃ evaṃ ovadi –</p> <p>"Amma, sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na nīharitabbo, bahiaggi anto na pavesetabbo, dadantasseva dātābbaṃ, adadantassa na dātābbaṃ, dadantassāpi adadantassāpi dātābbaṃ, sukhaṃ nisīditābbaṃ, sukhaṃ bhuñjitābbaṃ, sukhaṃ nipajjitābbaṃ, aggi paricaritabbo, antodevatā namassitābba'ti.</p> <p>Imaṃ dasavidhaṃ ovādam datvā punadvise sabbā seniyo sannipātetvā rājasenāya majjhe aṭṭha kuṭumbike pāṭibhoge gahetvā, "sace me gataṭṭhāne dhītu doso uppajjati, tumhehi sodhetabbo'ti vatvā navakoṭiagghanakena mahālatāpasādhanena dhītaraṃ pasādhetvā nhānacūṇṇamūlakāṃ catupaññāsakoṭidhanaṃ datvā yānaṃ āropetvā sāketassa sāmāntā attano santakesu anurādhapuramattesu cuddasasu bhattagāmesu bheriṃ carāpesi – "mama dhītarā saddhiṃ gantukāmā gacchantū'ti. Te saddaṃ sutvā – "amhākaṃ ayyāya gamanakāle kiṃ amhākaṃ idhā'ti cuddasa gāmakā kiñci asesetvā nikkhamiṃsu? Dhanañcayaseṭṭhipi rañño ca migāraseṭṭhino ca sakkāraṃ katvā thokaṃ anugantvā tehi saddhiṃ dhītaraṃ uyyojesi.</p> <p>Migāraseṭṭhipi sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaṃ disvā, "ke nāmete'ti pucchi. "Sunisāya vo veyyāvaccakarā dāsīdāsā'ti. "Ettake ko possessa'ti? "Pothevā te palāpetha, apalāyante ito daṇḍaṃ karoṭhā'ti. Visākhā pana "apetha, mā vāretha, balameva balassa bhattaṃ dassati'ti āha. Seṭṭhi evaṃ vuttepi, "amma, natthi amhākaṃ etehi attho, ko ete possessati'ti leḍḍudaṇḍādīhi pothevā palāpetvā sesake "alaṃ amhākaṃ ettakehi'ti gahetvā pāyāsi. Atha visākhā sāvatthinagaradvāraṃ sampattakāle cintesi – "paṭicchannayānasmim nu kho nisīditvā pavissāmi, udāhu rathe ṭhatvā'ti. Athassā etadahosi – "paṭicchannayānena me pavissantiyā mahālatāpasādhanassa viseso na paññāyissati'ti. Sā sakalanagarassa attānaṃ dassenti rathe ṭhatvā nagaraṃ pāvīsi. Sāvathivāsino visākhāya sampattiṃ disvā, "esā kira visākhā nāma, evarūpā ayaṃ sampatti etissāva anucchavikā'ti āhaṃsu. Iti sā mahāsampattiyā seṭṭhino gehaṃ pāvīsi. Gatadvise cassā sakalanagaravāsino "amhākaṃ dhanañcayaseṭṭhi attano nagaraṃ sampattānaṃ mahāsakkāraṃ akāsi'ti yathāsatti yathābalaṃ paññākāraṃ pahīṇiṃsu. Visākhā pahitapahitaṃ paññākāraṃ tasmimyeva nagare aññaṃaññesu kulesu sabbatthakameva dāpesi. Iti sā "idaṃ mayhaṃ mātu detha, idaṃ mayhaṃ pitu detha, idaṃ mayhaṃ bhātu detha, idaṃ</p>		
---	--	--

mayhaṃ bhaginiyā dethā”ti tesam tesam vayānurūpaṃ piyavacanaṃ vatvā paṇṇākāraṃ pesentī sakalanagaravāsino nātaka viya akāsi. Athassā rattibhāgasamanantare ājaññaṃvaḷavāya gabbhavuttāhānaṃ ahoṣi. Sā dāsīhi daṇḍadīpikā gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṃ uṇhodakena nhāpetvā telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānameva agamāsi.

Migārasethhipi puttassa āvāhamaṅgalaṃ karonto dhuravihāre vasantampi tathāgataṃ amanasikarivā dīgharattaṃ naggasamaṇakesu patiṭṭhitena pemena codiyamāno “mayhaṃ ayyānampi sakkāraṃ karissāmi”ti ekadivasam anekasatesu navabhājanesu nirudakapāyāsam pacāpetvā pañcasate acelake nimantāpetvā antogehaṃ pavesetvā, “āgacchatu me suṇisā, arahante vandatū”ti visākhāya sāsanaṃ paṇiṇi. Sā “arahanto”ti vacanaṃ sutvā sotāpannā ariyasāvikaṃ haṭṭhatuttā hutvā tesam bhojanatṭhānaṃ āgantvā te oloketvā, “evarūpā hirottappavirahitā arahantā nāma na honti, kasmā maṃ sasuro pakkosāpesi”ti, “dhī, dhī”ti setṭhiṃ garahitvā attano vasanaṭṭhānameva gatā. Acelakā taṃ disvā sabbe ekappahārenea setṭhiṃ garahiṃsu – “kiṃ tvam, gahapati, aññaṃ nālattha, samaṇassa gotamassa sāvikaṃ mahākāḷakaṇṇiṃ idha pavesesi, vegena naṃ imasmā gehā nikkadḍhāpehi”ti. So “na sakkā mayā imesaṃ vacanamatteneva nikkadḍhāpetuṃ, mahākulassa sā dhītā”ti cintetvā, “ayyā, daharā nāma jānitvā vā ajānitvā vā kareyyuṃ, tumhe tuṇhī hothā”ti te uyyojetvā sayam mahārahe āsane nisīditvā suvaṇṇapātiyaṃ nirudakaṃ madhupāyāsam paribhuñji.

Tasmiṃ samaye eko piṇḍapātikatthero piṇḍāya caranto taṃ nivesanaṃ pāvīsi. Visākhā sasuraṃ bījayamānā ṭhitā taṃ disvā “sasurassa ācikkhituṃ ayutta”nti yathā so theram passati, evaṃ apagantvā atṭhāsi. So pana bālo theram disvāpi apassanto viya hutvā adhomukho bhuñjateva. Visākhā “theram disvāpi me sasuro saññaṃ na karoti”ti ṇatvā, “aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purāṇaṃ khādāti”ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle adhivāsetvāpi “purāṇaṃ khādāti”ti vuttakkhaṇeyeva hatthaṃ apantvā, “imaṃ pāyāsam ito nīharatha, etaṃ imasmā gehā nikkadḍhatha, ayaṃ maṃ evarūpe maṅgalakāle asucikhādakaṃ nāma karoti”ti āha. Tasmiṃ kho pana nivesane sabbepi dāsakammakarā visākhāya santakāva, ko naṃ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena kathetuṃ samatthopi natthi. Visākhā sasurassa kathaṃ sutvā āha – “tāta, na ettakeneva mayam nikkhamāma, nāhaṃ tumhehi udakatitthato kumbhadāsī viya aññitā, dharamānakamātāpitūnaṃ dhītaro nāma na ettakeneva nikkhamanti, eteneva me kāraṇena pitā idhāgamanakāle atṭha kuṭumbike pakkosāpetvā ‘sace me dhītu doso uppajjati, sodheyāthā’ti vatvā maṃ tesam hatthe ṭhapesi, te pakkosāpetvā mayhaṃ dosādosam sodhāpethā”ti. Setṭhi “kalyāṇaṃ eṣā katheti”ti atṭha kuṭumbike pakkosāpetvā, “ayaṃ dārikā maṅgalakāle nisīditvā suvaṇṇapātiyaṃ nirudakapāyāsam paribhuñjantaṃ maṃ ‘asucikhādako’ti vadati”ti āha, “imissā dosaṃ āropetvā imaṃ gehato nikkadḍhathā”ti. “Evaṃ kira, amma”ti. Nāhaṃ evaṃ vadāmi, ekasmiṃ pana piṇḍapātikatthere gharadvāre ṭhite sasuro me appodakaṃ madhupāyāsam paribhuñjanto taṃ na manasikaroti, ahaṃ “mayhaṃ sasuro imasmiṃ atabhāve puññaṃ na karoti, purāṇapuññaṃ eva khādāti”ti cintetvā, “aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purāṇaṃ khādāti”ti avacaṃ, “ettha me ko doso”ti? “Ayya, idha doso natthi, amhākaṃ dhītā yuttaṃ katheti, tvam kasmā kujjhasi”ti? “Ayyā, esa tāva doso mā hotu, ayaṃ pana ekadivasam majjhimayāme dāsīparivutā pacchāgehaṃ agamāsi”ti. “Evaṃ kira, amma”ti. “Tātā, nāhaṃ aññena kāraṇena gatā, imasmiṃ pana gehe ājāneyyavaḷavāya vijātāya saññaṃpi akatvā nisīdituṃ nāma ayutta”nti daṇḍadīpikā gāhāpetvā uṇhodakādīnīpi gāhāpetvā dāsīhi saddhiṃ gantvā vaḷavāya vijātaparihāraṃ kārapesiṃ, “ettha me ko doso”ti? “Ayya, idha doso natthi, amhākaṃ dhītā tava gehe dāsīhipi akattabbayuttakaṃ kammaṃ karoti, tvam kiṃ ettha dosaṃ passasi”ti?

Ayyā, idhāpi tāva doso mā hotu, imissā pana pitā idhāgamanakāle imaṃ ovaḍanto guyhe paṭicchanne dasa ovāde adāsī, tesam atthaṃ na jānāmi, tesam me atthaṃ kathetu. Imissā pana pitā “antoaggi bahi na nīharitabbo”ti āha, “sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggim adavā vasitu”nti? “Evaṃ kira, amma”ti. “Tātā, mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi. Idaṃ pana sandhāya kathesi – ‘amma, tava sassusurasāmikānaṃ agunaṃ disvā bahi tasmiṃ tasmiṃ gehe ṭhatvā mā kathesi. Evarūpo hi aggisadiso aggi nāma natthi”ti.

Ayyā, etaṃ tāva evaṃ hotu, imissā pana pitā “bāhirato aggi na anto pavesetabbo”ti āha, “kiṃ sakkā amhehi anto aggimhi nibbuta bāhirato aggim anāharitu”nti? “Evaṃ kira, amma”ti. Tātā, mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi – sace paṭivissakagehesu itthiyo vā purisā vā sassusurasāmikānaṃ agunaṃ kathenti, tehi kathitaṃ

<p>āharitvā “asuko nāma tumhākaṃ evaṅca evaṅca aguṇaṃ kathetī”ti puna mā katheyysi. “Etena hi agginā sadiso aggi nāma natthī”ti. Evaṃ imasmimpi kāraṇe sā niddosāva ahoṣi. Yathā ca ettha, evaṃ sesesupi.</p> <p>Tesu pana ayamadhippāyo – yampi hi tassā pitarā “ye dadanti, tesameva dātabba”nti vuttaṃ. Taṃ “yācikaṃ upakaraṇaṃ gahetvā ye paṭidenti, tesaṅheva dātabba”nti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Ye na denti, tesam na dātabba”nti idampi ye yācikaṃ gahetvā na paṭidenti, tesam na dātabbanti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Dadantassāpiadadantassāpi dātabba”nti idaṃ pana daliddesu ñātimittesu sampattesu te paṭidātuṃ sakkontu vā mā vā, tesam dātumeva vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Sukhaṃ nisīditabba”nti idampi sassusurasāmike disvā vuṭṭhātabbatthāne nisīdituṃ na vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Sukhaṃ bhuñjitabba”nti idaṃ pana sassusurasāmikehi puretaraṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhāladhamā ñatvā pacchā sayam bhuñjituṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Sukhaṃ nipajjitabba”nti idampi sassusurasāmikehi puretaraṃ sayanaṃ āruya na nipajjitabbaṃ, tesam kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā pacchā sayam nipajjituṃ yuttanti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Aggi paricaritabbo”ti idaṃ pana sassumpi sasurampi sāmikampi aggikkhandhaṃ viya uragarājānaṃ viya ca katvā passituṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>“Antodevatā namassitabbā”ti idampi sassuṅca sasuraṅca sāmikaṅca devatā viya katvā datthiṃ vaṭṭatīti sandhāya vuttaṃ.</p> <p>Evaṃ seṭṭhi imesaṃ dasaovādānaṃ atthaṃ sutvā paṭivacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi.</p> <p>Atha naṃ kuṭumbikā “kiṃ seṭṭhi aññopi amhākaṃ dhītu doso atthī”ti pucchimsu. “Natthi, ayyā”ti. “Atha kasmā naṃ niddosaṃ akāraṇena gehā nikkadḍhāpesi”ti evaṃ vutte visākhā āha – “tātā, kiñcāpi mayhaṃ sasurassa vacanena paṭhamameva gamaṇaṃ na yuttaṃ, pitā pana me āgamanakāle mama dosasodhanatthāya maṃ tumhākaṃ hatthe ṭhapesi, tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca mayhaṃ gantuṃ yutta”nti dāsīdāse “yānādīhi sajjāpethā”ti aññāpesi. Atha naṃ seṭṭhi kuṭumbike gahetvā “amma, mayā ajānitvāva kathitaṃ, khamāmi me”ti āha. “Tātā, tumhākaṃ khamitabbaṃ tāva khamāmi, ahaṃ pana buddhasāsane aveccappasannaṃ kulassa dhītā, na mayam vinā bhikkhusaṅghena vattāma, sace mama ruciya bhikkhusaṅghaṃ paṭijaggituṃ labhāmi, vasissāmi”ti. “Amma, tvaṃ yathāruciya tava samaṇe paṭijaggā”ti āha.</p> <p>Visākhā dasabalaṃ nimantāpetvā punadivase nivesanaṃ pavesesi. Naggasamaṇāpi satthu migāraseṭṭhino gehaṃ gamanabhāvaṃ sutvā gantvā gehaṃ parivāretvā nisīdīmsu. Visākhā dakkhiṇodakaṃ datvā “sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me āgantvā dasabalaṃ parivisatū”ti sāsanaṃ pesesi. Atha naṃ gantukāmaṃ ājīvakaṃ “mā kho tvaṃ, gahapati, samaṇassa gotamassa santikaṃ gacchā”ti nivāresuṃ. So “sunhā me sayameva parivisatū”ti sāsanaṃ paṇiṇi. Sā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaṃ pesesi – “sasuro me āgantvā dhammakathaṃ suṇātū”ti. Atha naṃ “idāni agamanaṃ nāma ativiya ayutta”nti dhammaṃ sotukāmatāya gacchantam puna te āhaṃsu – “tena hi samaṇassa gotamassa dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyaṃ nisīditvā suṇāhi”ti. Puretamevassa gantvā sāniṃ parikkhipīmsu. So gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Satthā “tvaṃ bahisāṇiyaṃ vā nisīda, parakuṭṭe vā parasele vā paracakkavāle vā pana nisīda, ahaṃ buddho nāma sakkomi taṃ mama saddaṃ sāvetu”nti mahājambūṃ khandhe gahetvā cāleno viya amatavassaṃ vassento viya ca dhammaṃ desetūṃ anupubbim kathaṃ ārabhi.</p> <p>Sammāsambuddhe ca pana dhammaṃ desente purato ṭhitāpi pacchato ṭhitāpi cakkavālasataṃ cakkavālasahassaṃ atikkamitvā ṭhitāpi akaniṭṭhabhavane ṭhitāpi “satthā mamaññeva oloketi, mayhameva dhammaṃ deseti”ti vadanti. Satthā hi taṃ taṃ oloketo viya tena tena saddhiṃ sallapanto viya ca ahoṣi. Candasaṃ kira buddhā. Yathā cando gaganamajjhe ṭhito “mayhaṃ upari cando, mayhaṃ upari cando”ti sabbasattānaṃ khāyati, evameva yattha katthaci ṭhitānaṃ abhimukhe ṭhitā viya khāyanti. Idaṃ kira tesam alaṅkatasīsaṃ chinditvā aññitaakkhīni uppāṭetvā hadayaṃsaṃ uppāṭetvā parassa dāsattāya jālisadise putte kaṅhājināsadisā dhītarō maddisadisā pajāpatiyo pariccajitvā dinnadānaṃ phalaṃ. Migāraseṭṭhipi kho tathāgate dhammadesanaṃ vinivattente bahisāṇiyaṃ nisīnova sahassa nayapaṭimaṇḍite sotāpattiphale paṭiṭṭhāya acalāya saddhāya samannāgato tīsu ratanesu nikkānko hutvā sānikaṇṇaṃ ukkhipitvā āgantvā suṇhāya thanaṃ mukhena gahetvā, “tvaṃ me ajjato paṭṭhāya mātā”ti taṃ mātuṭṭhāne ṭhapesi. Tato paṭṭhāya migāramātā nāma jātā. Pacchābhāge puttā</p>		
---	--	--

<p>labhītvāpi migārotissa nāmamakāsi. Mahāseṭṭhi suṅhāya thanaṃ vissajjetvā gantvā bhagavato dvīsu pādesu siraṣā nipatitvā pāde paññhi ca parisambāhanto mukhena ca paricumbanto “migāro ahaṃ, bhante, migāro ahaṃ, bhante”ti tikkhattuṃ nāmaṃ sāvetvā, “ahaṃ, bhante, ettakaṃ kālaṃ yattha nāma dvinnaṃ mahapphalanti na jānāmi, idāni ca me suṅisaṃ nissāya ñātaṃ, sabbā apāyadukkhā muttomhi, suṅisā me imaṃ gehaṃ āgacchantī mama atthāya hitāya sukhāya āgatā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – “Sohaṃ ajja pajānāmi, yattha dinnam mahapphalam; Atthāya vata me bhaddā, suṅisā gharamāgatā”ti. Visākhā punadivasatthāyapi satthāraṃ nimantesi. Athassā punadivasepi sassu sotāpattiphalaṃ pattā. Tato paṭṭhāya taṃ gehaṃ sāsanassa vivaṭadvāraṃ ahosi. Tato seṭṭhi cintesi – “bahūpakārā me suṅisā pasannākāramassā karissāmi, etissā bhāriyaṃ pasādhanam niccakālam pasādhetuṃ na sakkā, sallahukamassā divā ca ratto ca sabbairiyāpathesu pasādhanayoggaṃ pasādhanam kāressāmi”ti satahassagghanakaṃ ghanamaṭṭhakaṃ nāma pasādhanam kāretvā tasmim niṭṭhite buddhappamukkaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sakkaccaṃ bhojetvā visākhāṃ soḷasahi gandhodakaghaṭehi nhāpetvā satthu sammukhe ṭhapetvā pasādhetvā satthāraṃ vandāpesi. Satthā anumodanaṃ katvā vihārameva gato. Visākhāpi tato paṭṭhāya dānādāni puññāni karontī satthu santikā aṭṭha vare (mahāva. 350) labhītvā gaganatale candalekhā viya paññāyamānā puttadhītāhi vuḍḍhiṃ pāpuṇi. Tassā kira dasa puttā dasa dhītaro ca ahesuṃ. Tesu ekekassa dasa dasa puttā dasa dasa dhītaro ahesuṃ. Tesu tesupi ekekassa dasa dasa puttā dasa dasa dhītaro cāti evamassā puttanattapanattasantānavasena pavattāni vīsādhikāni cattāri satāni aṭṭha ca paṇasahassāni ahesuṃ. Tenāhu porāṇā – “Visākhā vīsati puttā, nattā ca caturo satā; Panattā aṭṭhasahassā, jambudīpe supākātā”ti. Āyu vīsavassasataṃ ahosi, sīse ekampi palitaṃ nāma nāhosi, niccaṃ soḷasavassuddesikā viya ahosi. Taṃ puttanattapanattaparivāraṃ vihāraṃ gacchantiṃ disvā, “katamā ettha visākhā”ti paripucchitāro honti? Ye naṃ gacchantiṃ passanti, “idāni thokaṃ gacchatu, gacchamānāva no, ayyā sobhatī”ti, cintenti. Ye naṃ ṭhitaṃ nisinnaṃ nipannaṃ passanti, “idāni thokaṃ nipajjatu, nipannāva no, ayyā, sobhatī”ti cintenti. Iti sā “catūsu iriyāpathesu asukairiyāpathena nāma na sobhatī”ti vattabbā na hoti. Pañcannaṃ kho pana hatthīnaṃ balaṃ dhāreti. Rājā “visākhā kira pañcannaṃ hatthīnaṃ balaṃ dhāretī”ti sutvā tassā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgamanavelāya thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi, so soṇḍaṃ ukkhipitvā visākhābhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā ekaccā palāyimsu, ekaccā na parissajjitvā “kiṃ ida”nti vutte – “rājā kira te, ayye, balaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesī”ti vadimsu. Visākhā imaṃ disvā, “kiṃ palāyitena, kathaṃ nu kho taṃ gaṇhissāmi”ti cintetvā, “sace taṃ dalhaṃ gaṇhissāmi, vinasseyyā”ti dvīhi aṅgulīhi soṇḍāya gahetvā paṭipaṇāmesi. Hatthī attānaṃ sandhāretvā ṭhātuṃ nāsakkhi, rājaṅgaṇe ukkuṭiko hutvā patito. Mahājano sādhukāraṃ adāsi. Sāpi saparivārā sotthinaṃ gehaṃ agamāsi. Tena kho pana samayena sāvatthiyaṃ visākhā migāramātā bahuputtā hoti bahunattā arogaputtā aroganattā abhimaṅgalasammata, tāvatakesu puttanattesu ekopi antarā maraṇaṃ patto nāma nāhosi. Sāvatthivāsino maṅgalesu chaṇesu visākhāṃ paṭhamam nimantetvā bhojenti. Atheskasmim ussavadivase mahājane maṇḍitapasādhithe dhammassavanāya vihāraṃ gacchante visākhāpi nimantitaṭṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanam pasādhetvā mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā ābharaṇāni omuñcitvā uttarāsaṅgena bhaṇḍikaṃ bandhitvā dāsiyā adāsi. Yaṃ sandhāya vuttaṃ – “Tena kho pana samayena sāvatthiyaṃ ussavo hoti, manussā alaṅkatapaṭiyattā āramaṃ gacchanti, visākhāpi migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraṃ gacchati. Atha kho visākhā migāramātā ābharaṇāni omuñcitvā uttarāsaṅgena bhaṇḍikaṃ bandhitvā dāsiyā adāsi ‘handa je imaṃ bhaṇḍikaṃ gaṇhāhī’”ti (pāci. 503). Sā kira vihāraṃ gacchantī cintesi – “evarūpaṃ mahaggaṃ pasādhanam sīse paṭimukkaṃ yāva pādapiṭṭhiṃ alaṅkāraṃ alaṅkaritvā vihāraṃ pavisitum ayutta”nti naṃ omuñcitvā bhaṇḍikaṃ katvā attano puññeneva nibbattāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe adāsi. Sā eva kira taṃ gaṇhituṃ sakkoti. Tena naṃ āha – “amma, imaṃ pasādhanam gaṇha, satthusantikā nivattanakāle pasādhesāmi na”nti. Taṃ pana datvā ghanamaṭṭhakaṃ pasādhanam pasādhetvā</p>		
---	--	--

<p>sathhāraṃ upasaṅkamitvā dhammaṃ assosi, dhammassavanāvasāne bhagavantam vanditvā uttāhāya pakkāmi. Sāpissā dāsī taṃ pasādhanam pamuttāhā. Dhammaṃ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pamuttāham hoti, taṃ ānandatthero paṭisāmeti. Iti so taṃ divasaṃ mahālatāpasādhanam disvā sattu ārocesi – “bhante, visākhā pasādhanam pamussitvā gatā”ti.</p> <p>“Ekamantaṃ thapehi, ānandā”ti. Thero taṃ ukkhipitvā sopānapasse laggetvā thapesi.</p> <p>Visākhāpi suppiyāya saddhiṃ “āgantukagamikagilānādīnam kattabbayuttakam jānissāmi”ti antovihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappimadhutelādīhi atthikā pakatīyāva daharā ca sāmaṇerā ca thālakādīni gahetvā upasaṅkamanti. Tasmimpi divase tatheva karīmsu. Athekam gilānam bhikkhum disvā suppiyā (mahāva. 280) “kenattho ayyassā”ti pucchitvā “paṭicchādanīyenā”ti vutte hotu, ayya, pesessāmīti dutiyadvase kappiyamaṃsam alabhanāti attano ūrumaṃsena kattabbakiccam katvā puna sathhari pasādēna pākatikasārīrāva ahosi. Visākhāpi gilāne ca dahare ca sāmaṇere ca oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā vihārūpacāre thitā, “amma, pasādhanam āhara pasādheṣṣāmī”ti āha. Tasmim khane sā dāsī pamussitvā nikkhantabhāvam nātva, “ayye, pamuttāhamhī”ti āha. “Tena hi gantvā gaṇhitvā ehi, sace pana mayham ayyena ānandattherena ukkhipitvā aññasmim thāne thapitam hoti, mā āhareyyāsī, ayyasseva taṃ mayā pariccatta”nti. Jānāti kira sā “kulamanussānam pamuttābhaṇḍakam thero paṭisāmeti”ti; tasmā evamāha. Theropi taṃ dāsīm disvāva “kimattham āgatāsī”ti pucchitvā, “ayyāya me pasādhanam pamussitvā āgatāmhī”ti vutte, “etasmim me sopānapasse thapitam, gaccha nam gaṇhāhī”ti āha. Sā, “ayya, tumhākam hatthena āmatthabhaṇḍakam mayham ayyāya anāhāriyam kata”nti vatvā tucchahatthāva gantvā, “kiṃ, amma”ti visākhāya puṭṭhā tamattham ārocesi. “Amma, nāham mama ayyena āmatthabhaṇḍam pilandhissāmi, pariccattam mayā. Ayyānam pana paṭijaggitum dukkham, taṃ vissajjetvā kappiyabhaṇḍam upanessāmi, gaccha, taṃ āharāhī”ti. Sā gantvā āhari. Visākhā taṃ apilandhitvāva kammāre pakkosāpetvā agghāpesi. Tehi “nava koṭiyo agghati, hatthakārāpaṇiyam panassa satasahassa”nti vutte pasādhanam yāne thapāpetvā “tena hi taṃ vikkiṇāthā”ti āha. Bhattakam dhanam datvā gaṇhitu na koci sakkhissati. Tañhi pasādhanam pasādhetum anucchavikā itthiyo nāma dullabhā. Pathavimaṇḍalasmañhi tissova itthiyo mahālatāpasādhanam labhīmsu visākhā mahāupāsikā, bandhulamallasenāpatissa bhariyā, mallikā, bārānasīsetthino dhītāti.</p> <p>Tasmā visākhā sayameva tassa mūlam datvā satasahassādhikā nava koṭiyo sakāte āropetvā vihāram netvā sathhāraṃ vanditvā, “bhante, mayham ayyena ānandattherena mama pasādhanam hatthena āmattham, tena āmatthakālato paṭṭhāya na sakkā taṃ mayā pilandhitum. Taṃ pana vissajjetvā kappiyam upanessāmīti vikkiṇāpentī aññam taṃ gaṇhitum samattham adisvā ahameva tassa mūlam gāhāpetvā āgatā, catūsu paccayesu katarapaccayena upanessāmi, bhante”ti. Pācīnadvāre saṅghassa vasanaṭṭhānam kātum te yuttam visākhēti “yuttam, bhante”ti visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭīhi bhūmīmeva gaṇhi. Aparāhi navakoṭīhi vihāram kātum ārabhi.</p> <p>Athekadivasam sathhā paccūsamaye lokam volokento devalokā cavitvā bhaddiyanagare setthikule nibbattassa bhaddiyassa nāma setthiputtassa upanissayasampattim disvā anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccam katvā uttaradvārābhīmukho ahosi. Pakatīyā hi sathhā visākhāya gehe bhikkham gaṇhitvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā jetavane vasati. Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkham gahetvā pācīnadvārena nikkhamitvā pubbārāme vasati. Uttaradvāram sandhāya gacchantamyeva bhagavantam disvā, “cārikam pakkamissati”ti jānanti. Visākhāpi taṃ divasaṃ “sathhā uttaradvārābhīmukho gato”ti sutvā vegena gantvā vanditvā āha – “cārikam gantukāmattha, bhante”ti? “Āma, visākhē”ti. “Bhante, ettakam dhanam pariccājitvā tumhākam vihāram kāremi, nivattatha, bhante”ti. “Anivattagamanam idaṃ visākhē”ti. Sā “addhā hetusampannam kañci passissati bhagavā”ti cintevā, “tena hi, bhante, mayham katākatavijānanakam ekam bhikkhum nivattetvā gacchathā”ti āha. “Yam ruccasi, tassa pattam gaṇha visākhē”ti āha. Sā kiñcāpi ānandattheram piyāyati, “mahāmogallānatthero iddhimā, etam me nissāya kammaṃ lahum nipphajjissati”ti pana cintevā therassa pattam gaṇhi. Thero sathhāraṃ olokesi. Sathhā “tava parivāre pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta mogallānā”ti āha. So tathā akāsi. Tassānubhāvena paññāsasatthiyojanānīpi rukkhathhāya ca pāsānatthāya ca gatā manussā mahante mahante rukkhe ca pāsāne ca gahetvā taṃ divasameva āgacchanti, neva sakāte rukkhapāsāne āropentā kilamanti, na akkho bhijjati. Na cirasseva dvebhūmikam pāsādam karīmsu. Heṭṭhābhūmiyam pañca gabbhasatāni, uparībhūmiyam pañca gabbhasatānīti gabbhasahassapaṭimaṇḍito pāsādo ahosi. Aṭṭhakarīse parisuddhe</p>		
--	--	--

<p>bhūmibhāge pāsādaṃ kārāpesi, “suddhapāsādo pana na sobhatī”ti taṃ parivāretvā pañca padhānavettagehasatāni, pañca cūlapāsādasatāni, pañca dīghamālakasatāni kārāpesi.</p> <p>Atha satthā navahi māsehi cārikaṃ caritvā puna sāvattim̄ agamāsi. Visākhāyapi pāsāde kammaṃ navahi māsehi niṭṭhitam̄. Pāsādakūtaṃ ghanakoṭṭitarattasuvanēna satthiudakaghaṭaṅṅhanakam̄ kārāpesi. “Satthā jetavanavihāraṃ gacchatī”ti ca sutvā paccuggamanam̄ katvā satthāraṃ attano vihāraṃ netvā paṭiññam̄ gaṇhi, “bhante, imaṃ catumāsam̄ bhikkhusaṅgham̄ gahetvā idheva vasatha, pāsādamahaṃ karissāmī”ti. Satthā adhvāsesi. Sā tato paṭṭhāya buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa vihāre eva dānam̄ deti. Athassā ekā sahāyikā satasahassagghanakam̄ ekam̄ vattham̄ ādāya āgantvā, “sahāyike aham̄ imaṃ vattham̄ tava pāsāde bhūmattharaṇasaṅkhepena attharitikāmā, attharaṇaṭṭhānam̄ me ācikkhathā”ti āha. “Sādhu sahāyike, sace tyāham̄ ‘okāso natthī’ti vakkhāmi, tvam̄ ‘me okāsam̄ adātukāmā’ti maññissasi, sayameva pāsādassa dve bhūmiyo gabbhasahassaṅca oloketvā attharaṇaṭṭhānam̄ jānāhi”ti āha. Sā satasahassagghanakam̄ vattham̄ gahetvā tattha tattha vicarantī tato appataramūlam̄ vattham̄ adisvā “nāham̄ imasmim̄ pāsāde puññabhāgam̄ labhāmī”ti domanassappattā ekasmim̄ ṭhāne rodantī aṭṭhāsi. Atha nam̄ ānandatthero disvā, “kasmā rodasi”ti pucchi. Sā tamattham̄ ārocesi. Thero “mā cintayi, aham̄ te attharaṇaṭṭhānam̄ ācikkhissāmī”ti vatvā, “sopānapādamūle pādadhovanatṭhāne imaṃ pādapuñchanakam̄ katvā attharāhi, bhikkhū pāde dhovivā paṭhamam̄ ettha pādam̄ puñchitvā anto pavissanti, evam̄ te mahapphalam̄ bhavissati”ti āha. Visākhāya kiretam̄ asallakkhitatṭhānam̄.</p> <p>Visākhā cattāro māse antovihāre buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānam̄ adāsi, avasānavivase bhikkhusaṅghassa cīvarasātake adāsi. Saṅghanavakena laddhacīvarasātakā saḥassagghanakā honti. Sabbesam̄ pattāni pūretvā bhesajjam̄ adāsi. Dānapariccāge nava koṭṭiyo agamaṃsu. Iti vihārassa bhūmiggaḥaṇe nava koṭṭiyo, vihārassa kārāpane nava, vihāramahe navāti sabbāpi sattavīsati koṭṭiyo sā buddhasāsane pariccaji. Itthibhāve ṭhatvā micchādiṭṭhikassa gehe vasamānāya evarūpo mahāpariccāgo nāma aññissā natthi. Sā vihāramahassa niṭṭhitadvivase vaḍḍhamānakacchāyāya puttantattanattaparivutā “yaṃ yaṃ mayā pubbe patthitam̄, sabbameva matthakam̄ patta”nti pāsādam̄ anupariyāyanti pañcahi gāthāhi madhurasaddena imaṃ udānam̄ udānesi –</p> <p>“Kadāham̄ pāsādam̄ rammaṃ, sudhāmatikalepanam̄; Vihāradānam̄ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito. “Kadāham̄ mañcapīṭhaṅca, bhisibimbohanāni ca; Senāsanabhaṅgam̄ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito. “Kadāham̄ salākabhattam̄, suciṃ mamsūpasecanam̄; Bhojanadānam̄ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito. “Kadāham̄ kāsikam̄ vattham̄, khomakappāsikāni ca; Cīvaradānam̄ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito. “Kadāham̄ sappinavanītam̄, madhutelaṅca phāṇitam̄; Bhesajjadānam̄ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito”ti.</p> <p>Bhikkhū tassā saddam̄ sutvā satthu ārocayim̄su – “bhante, amhehi ettake addhāne visākhāya gāyanam̄ nāma na diṭṭhapubbam̄, sā ajja puttantattanattaparivutā gāyamānā pāsādam̄ anupariyāyati, kiṃ nu khvassā pittaṃ vā kupitaṃ, udāhu ummattikā jāta”ti? Satthā “na, bhikkhave, mayham̄ dhītā gāyati, attano panassā ajjhāsayo paripuñño, sā ‘patthitapatthanā me matthakam̄ patta’ti tuṭṭhamānasā udānam̄ udānentī vicarati”ti vatvā “kadā pana, bhante, tāya patthanā patthitā”ti? “Suñissatha, bhikkhave”ti. “Suñissāma, bhante”ti vutte atītam̄ āhari –</p> <p>“Atīte , bhikkhave, ito kappasatasahassamatthake padumuttaro nāma buddho loke nibbatti. Tassa vassasatasahassam̄ āyu ahosi, khīṇāsavānam̄ satasahassaparivāro, nagaram̄ hamsavatī nāma, pitā sunando nāma rājā, mātā sujātā nāma devī, tassa aggaupatṭhāyikā ekā upāsikā aṭṭha vare yācivā mātuṭṭhāne ṭhatvā satthāraṃ catūhi paccayehi paṭijaggantī sāyampātam̄ upatṭhānam̄ gacchati. Tassā ekā sahāyikā tāya saddhim̄ vihāraṃ nibaddham̄ gacchati. Sā tassā satthārā saddhim̄ vissāsena kathanaṅca vallabhabhāvaṅca disvā, ‘kiṃ nu kho katvā evam̄ buddhānam̄ vallaṭā hotī’ti cintetvā satthāraṃ pucchi – ‘bhante,</p>		
--	--	--

esā itthī tumhākaṃ kiṃ hotī”ti? “Upaṭṭhāyikānaṃ aggā”ti. “Bhante, kiṃ katvā upaṭṭhāyikānaṃ aggā hotī”ti? “Kappasatasahassaṃ patthanaṃ patthetvā”ti. “Idāni patthetvā laddhuṃ sakkā, bhante”ti. “Āma, sakkā”ti. “Tena hi, bhante, bhikkhusatasahassena saddhiṃ sattāhaṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā”ti āha. Satthā adhvāsēsi. Sā sattāhaṃ dānaṃ datvā osānadivase cīvarasātake datvā satthāraṃ vanditvā pādamūle nipajjitvā, “bhante, nāhaṃ imassa dānassa phalena devissariyādīnaṃ aññataraṃ patthemī, tumhādisassa panekassa buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātuṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggitūṃ samatthānaṃ aggā bhaveyya”nti patthanaṃ paṭṭhapesi. Satthā “samijjhissati nu kho imissā patthanā”ti anāgataṃ āvajjento kappasatasahassaṃ oloketvā “kappasatasahassapariyosāne gotamo nāma buddho uppajjissati, tadā tvaṃ visākhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātuṭṭhāne ṭhatvā catūhi paccayehi paṭijaggantīnaṃ upaṭṭhāyikānaṃ aggā bhavissasī”ti āha. Tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahoṣi. Sā yāvatāyukaṃ puññaṃ katvā tato cutā devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsarantī kassapasammāsambuddhakāle kikissa kāsirañño sattannaṃ dhītānaṃ kaniṭṭhā saṅghadāsī nāma hutvā parakulaṃ agantvā tāhi jeṭṭhabhaginīhi saddhiṃ dīgharattaṃ dānādīni puññāni katvā kassapasammāsambuddhassa pādamūlepi “anāgate tumhādisassa buddhassa mātuṭṭhāne ṭhatvā catupaccayādāyikānaṃ aggā bhaveyya”nti patthanaṃ akāsi. Sā tato paṭṭhāya pana devamanussesu saṃsarantī imasmīṃ attabhāve meṇḍakaseṭṭhiputtassa dhanañcayaseṭṭhino dhītā hutvā nibbattā. Mayhaṃ sāsane bahūni puññāni akāsi. Iti kho, bhikkhave, “na mayhaṃ dhītā gāyati, patthitapatthanāya pana nipphattim disvā udānaṃ udānetī”ti vatvā satthā dhammaṃ desento, “bhikkhave, yathā nāma cheko mālākāro nānāpupphānaṃ mahantaṃ rāsīm katvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evameva visākhāya nānappakārāni puññāni kātuṃ cittaṃ namaṭī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

53.

“Yathāpi puppharāsīmhā, kayirā mālāguṇe bahū;

Evam jātena maccena, kattabbaṃ kusalaṃ bahu”nti.

Tattha puppharāsīmhāti nānappakārānaṃ pupphānaṃ rāsīmhā. Kayirāti kareyya. Mālāguṇe bahūti ekato vaṇṭikamālādibhedā nānappakārā mālāvikiatiyo. Maccenāti maritabbasabhāvatāya “macco”ti laddhanāmena sattena cīvaradānādibhedam bahum kusalam kattabbam. Tattha puppharāsiggahaṇam bahupupphadassanattam. Sace hi appāni pupphāni honti, mālākāro ca cheko neva bahū mālāguṇe kātuṃ sakkoti, acheke pana appesu bahūsupi pupphesu na sakkotiyeva. Bahūsu pana pupphesu sati cheko mālākāro dakkho kusalo bahū mālāguṇe karoti, evameva sace ekaccassa saddhā mandā hoti, bhogā ca bahū saṃvijjanti, neva sakkoti bahūni kusalāni kātuṃ, mandāya ca pana saddhāya mandesu ca pana bhogesu na sakkoti. Uḷārāya ca pana saddhāya mandesu ca bhogesu na sakkotiyeva. Uḷārāya ca pana saddhāya uḷāresu ca bhogesu sati sakkoti. Tathārūpā ca visākhā upāsikā. Tam sandhāyetaṃ vuttam – “yathāpi...pe... kattabbaṃ kusalaṃ bahu”nti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādāyo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Visākhāvatthu aṭṭhamam

9. Ānandattherapañhāvatthu

Na pupphagandho paṭivātametīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyam viharanto ānandattherassa pañham vissajjento kathesi.

Thero kira sāyanhasamaye paṭisallīno cintesi – “bhagavatā mūlagandho, sāragandho, pupphagandhoti tayo uttamagandhā vuttā, tesam anuvātemeva gandho gacchati, no paṭivātam. Atthi nu kho tam gandhajātam, yassa paṭivātampi gandho gacchati”ti. Athassa etadahosi – “kiṃ mayham attanā vinicchitena, satthāraṃyeva pucchissāmi”ti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi. Tena vuttam –

“Atha kho āyasmā ānando sāyanhasamaye paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca –

“Tṇimāni, bhante, gandhajātāni, yesam anuvātemeva gandho gacchati, no paṭivātam. Katamāni tṇi? Mūlagandho, sāragandho, pupphagandho, imāni kho, bhante, tṇi gandhajātāni. Yesam anuvātemeva gandho gacchati, no paṭivātam. Atthi nu kho, bhante, kiñci gandhajātam yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātapāṭivātampi

<p>gandho gacchati’’ti? (A. ni. 3.80) Athassa bhagavā pañhaṃ vissajjento – “‘Atthānanda, kiñci gandhajātaṃ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṭṭhātampi gandho gacchati’’ti. “‘Katamaṃ pana taṃ, bhante, gandhajātaṃ’’? “‘Yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṭṭhātampi gandho gacchati’’ti? “‘Idhānanda, yasmim gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti, pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, surāmerayamajjapamādatthānā paṭivirato hoti, sīlavā hoti kalyāṇadhammo, vigatamalamaccherena cetasā agāraṃ ajjhāvasati muttacāgo payatapāṇi vossaggarato yācayogo dānaṃvibhāgarato. “‘Tassa disāsu samaṇabrāhmaṇā vaṇṇaṃ bhāsanti, ‘amukasmim nāma gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti...pe... dānaṃvibhāgarato’’ti. “‘Devatāpissa vaṇṇaṃ bhāsanti, ‘amukasmim nāma gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā buddhaṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti...pe... dānaṃvibhāgarato’’ti. “‘Idaṃ kho taṃ, ānanda, gandhajātaṃ, yassa anuvātampi gandho gacchati, paṭivātampi gandho gacchati, anuvātaṭṭhātampi gandho gacchati’’ti (a. ni. 3.80) vatvā imā gāthā abhāsi – 54. “‘Na pupphagandho paṭivātameti, Na candanaṃ tagaramallikā vā; Satañca gandho paṭivātameti, Sabbā disā sappuriso pavāyati. (a. ni. 3.80); 55. “‘Candanaṃ tagaraṃ vāpi, uppalaṃ atha vassikī; Etesaṃ gandhajātānaṃ, sīlagandho anuttaro’’ti. Tattha na pupphagandhoti tāvatimsabhavane paricchattakarukkho āyāmato ca vitthārato ca yojanasatiko, tassa pupphānaṃ ābhā paññāsa yojanāni gacchati, gandho yojanasataṃ, sopi anuvātameva gacchati, paṭivātamaṃ pana atthāṅgulamattampi gantaṃ na sakkoti, evarūpopi na pupphagandho paṭivātameti. Candananti candanagandho. Tagaramallikā vāti imesampi gandho eva adhippeto. Sāragandhānaṃ aggassa hi lohitaṇḍanaṃvibhāgarato tagarassapi mallikāyapi anuvātameva vāyati, no paṭivātamaṃ. Satañca gandhoti sappurisānaṃ pana buddhapaccekaḍḍhasāvakaṇaṃ sīlagandho paṭivātameti. Kiṃ kāraṇā? Sabbā disā sappuriso pavāyati yasmā pana sappuriso sīlagandhena sabbāpi disā ajjhottharivāva gacchati, tasmā “‘tassa gandho na paṭivātameti’’ti na vattabbo . Tena vuttamaṃ “‘paṭivātameti’’ti. Vassikīti jātisumanā. Etesanti imesaṃ candanādīnaṃ gandhajātānaṃ gandhato sīlavantānaṃ sappurisānaṃ sīlagandhova anuttaro asadisō apaṭibhāgoti. Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Ānandattherapañhāvattu navamaṃ. 10. Mahākassapatheraṇḍapātadinnavattu Appamattoyaṃ gandhoti imaṃ dhammasanaṃ sathā veḷuvane viharanto mahākassapatherassa piṇḍapātādānaṃ ārabha katesi. Ekasmiñhi divase thero sattāhaccayena nirodhā vuṭṭhāya “‘rājagahe sapadānaṃ piṇḍāya carissāmī’’ti nikkhami. Tasmim pana samaye sakkassa devaraṇḍo paricārikā kakuṭapādiniyo pañcasatā accharāyo “‘therassa piṇḍapātamaṃ dassāmā’’ti ussāhajātā pañca piṇḍapātasatāni sajjetvā ādāya antarāmagge ṭhatvā, “‘bhante, imaṃ piṇḍapātamaṃ gaṇhatha, saṅghamaṃ no karoṭhā’’ti vadimsu. “‘Gacchatha tumhe, ahaṃ duggatānaṃ saṅghamaṃ karissāmī’’ti. “‘Bhante, mā no nāsetha, saṅghamaṃ no karoṭhā’’ti. Thero ñatvā puna paṭikkhipitvā punapi apagantaṃ anicchamānā yācantiyo “‘attano pamāṇaṃ na jānātha, apagacchatha’’ti accharaṃ pahari. Tā therassa accharasaddamaṃ sutvā santhambhitvā sammukhā ṭhatuṃ asakkontiyo palāyitvā devalokameva</p>		
--	--	--

<p>gantvā, sakkena “kahaṃ gatāthā”ti puṭṭhā, “samāpattito vuṭṭhitassa therassa piṇḍapātaṃ dassāmā”ti gatāmhā, devā”ti. “Dinno pana vā”ti? “Gaṇhituṃ na icchati”ti. “Kiṃ kathesi”ti? “Duggatānaṃ saṅgahaṃ karissāmi”ti āha, devā”ti. “Tumhe kenākāreṇa gatā”ti. “Imināva, devā”ti. Sakko “tumhādisiyo therassa piṇḍapātaṃ kiṃ dassanti”ti sayāṃ dātukāmo hutvā, jarājiṇṇo mahallako khaṇḍadanto palitakeso ottaggasarīro mahallakatanta vāyo hutvā sujampi devadhītaraṃ tathārūpameva mahallikaṃ katvā ekaṃ pesakāravīthiṃ māpetvā tantāṃ pasārento acchi.</p> <p>Theropi “duggatānaṃ saṅgahaṃ karissāmi”ti nagarābhimukho gacchanto bahinagare eva taṃ vīthiṃ disvā olokeno dve jane addasa. Tasmīṃ khaṇe sakko tantāṃ pasāreti, sujā tasaraṃ vaṭṭeti. Thero cintesi – “ime mahallakakālepi kammaṃ karontiyeva imasmīṃ nagare imehi duggatatarā natthi maññe, imehi dinnāṃ uḷunkamattampi sākamattampi gahetvā imesaṃ saṅgahaṃ karissāmi”ti. So tesāṃ gehābhimukho ahosi. Sakko taṃ āgacchantāṃ disvā sujā āha – “bhadde, mayhaṃ ayyo ito āgacchati, tvaṃ apassanti viya tuṇhī hutvā nisīda, khaṇena therāṃ vañcetvā piṇḍapātaṃ dassāmā”ti. Thero āgantvā gehadvāre aṭṭhāsi. Tepi apassantā viya attano kammameva karontā thokaṃ āgamimsu.</p> <p>Atha sakko “gehadvāre eko thero viya ṭhito, upadhārehi tāvā”ti āha. “Gantvā upadhāretha, sāmī”ti. So gehā nikkhamitvā therāṃ pañcapatīṭṭhitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇukāni olambitvā nitthunanto uṭṭhāya “kataro thero nu kho ayyo”ti thokaṃ osakkitvā “akkhīni me dhūmayanti”ti vatvā nalāṭe hatthaṃ ṭhapetvā uddhaṃ oloketvā “aho dukkhaṃ, ayyo no mahākassapatthero cirassaṃ me kuṭṭidvāraṃ āgato, atthi nu kho kiñci gehe”ti āha. Sujā thokaṃ ākulaṃ viya hutvā “atthi, sāmī”ti paṭivacanaṃ adāsi. Sakko, “bhante, lūkhaṃ vā paṇītaṃ vāti acintetvā saṅgahaṃ no karoṭhā”ti pattāṃ gaṇhi. Thero “etehi dinnāṃ sākāṃ vā hotu kuṇḍakamuṭṭhi vā, saṅgahaṃ nesaṃ karissāmi”ti pattāṃ adāsi. So antogharaṃ pavisitvā ghaṭṭodanaṃ nāma ghaṭṭiyā uddharitvā pattāṃ pūretvā therassa hatthe ṭhapesi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpabyañjano, sakalaṃ rājagahanagaraṃ gandhena ajjhotthari.</p> <p>Tadā thero cintesi – “ayaṃ puriso appesakkho, piṇḍapāto mahesakkho, sakkassa bhojanasadiṣo, ko nu kho eso”ti. Atha naṃ “sakko”ti ṇatvā āha – “bhāriyaṃ te kammaṃ kataṃ duggatānaṃ sampattim vilumpantena, ajja mayhaṃ dānaṃ datvā kocideva duggato senāpatiṭṭhānaṃ vā setṭhiṭṭhānaṃ vā labheyyā”ti. “Mayā duggatataro natthi, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā tvaṃ duggato devaloke rajjasiriṃ anubhavanto”ti? “Bhante, evaṃ nāmetāṃ, mayā pana anuppanne buddhe kalyāṇakammaṃ kataṃ, buddhuppāde vattamāne kalyāṇakammaṃ katvā cūlarathadevaputto mahārathadevaputto anekavaṇṇadevaputtoti ime tayo samānadevaputtā mama āsannaṭṭhāne nibbattā, mayā tejavantatarā. Ahañhi tesu devaputtesu ‘nakkhattāṃ kīḷissāmā’ti paricārikāyo gahetvā antaravīthiṃ otiṇṇesu palāyitvā gehāṃ pavisāmi. Tesañhi sarīrato tejo mama sarīraṃ ottharati, mama sarīrato tejo tesāṃ sarīraṃ na ottharati, ‘ko mayā duggatataro, bhante’ti. ‘Evaṃ santepi ito paṭṭhāya mayhaṃ mā evaṃ vañcetvā dānamadāsi’”ti. “Vañcetvā tumhākaṃ dāne dinne mayhaṃ kusalaṃ atthi, na atthi”ti? “Atthāvuso”ti. “Evaṃ sante kusalakammakaraṇaṃ nāma mayhaṃ bhāro, bhante”ti. So evaṃ vatvā therāṃ vanditvā sujāṃ gahetvā therāṃ padakkhiṇaṃ katvā vehāsaṃ abhuggantvā “aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita”nti udānaṃ udānesi. Tena vuttāṃ –</p> <p>“Ekaṃ samayaṃ bhagavā rājagahe viharati veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguhāyaṃ viharati, sattāhaṃ ekapallaṅkena nisinna hoti aññataraṃ samādhim samāpajjitvā. Atha kho āyasmā mahākassapo tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etadahosi – “yaṃnūnāhaṃ rājagahaṃ piṇḍāya paviseyya”nti.</p> <p>“Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsātāni ussukkaṃ āpannāni honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātaṃ paṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsātāni paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṃ piṇḍāya pāvīsi.</p> <p>“Tena kho pana samayena sakko devānamindo āyasmato mahākassapassa piṇḍapātaṃ dātukāmo hoti. Pesakāraṇaṃ abhinimmitvā tantāṃ vināti, sujā asurakaññā tasaraṃ pūreti. Atha kho āyasmā mahākassapo rājagahe sapadānaṃ piṇḍāya caramāno yena sakkassa devānamindassa nivesanaṃ tenupasaṅkami, addasā kho sakko devānamindo āyasmantaṃ mahākassapaṃ dūratova āgacchantāṃ, disvā gharā nikkhamitvā paccugantvā hatthato pattāṃ gahetvā gharaṃ pavisitvā</p>		
---	--	--

<p>ghaṭṭiyā odanaṃ uddharitvā pattam pūretvā āyasmato mahākassapassa adāsi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpo anekabyañjano anekarasabyañjano. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi – ‘ko nu kho ayam satto, yassāyam evarūpo iddhānubhāvo’ti. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi – ‘sakko kho ayam devānamindo’ti viditvā sakkam devānamindaṃ etadvoca – ‘kataṃ kho te idaṃ, kosiya, mā punapi evarūpamakāsi’”ti. “‘Amhākampi, bhante kassapa, puññaena attho, amhākampi puññaena karaṇīya’”nti.</p> <p>“‘Atha kho sakko devānamindo āyasmantaṃ mahākassapaṃ abhivādetvā padakkhiṇaṃ katvā vehāsaṃ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṃ udānaṃ udānesi – ‘aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita’”nti (udā. 27).</p> <p>Atha kho bhagavā vihāre titho eva tassa taṃ saddaṃ sutvā bhikkhū āmantetvā – ‘passatha, bhikkhave, sakkam devānamindaṃ udānaṃ udānetvā ākāseṇa gacchanta’”nti āha. “‘Kiṃ pana tena kataṃ, bhante’”ti? “‘Vañcetvā tena mayhaṃ puttassa kassapassa piṇḍapāto dinno, taṃ datvā tuṭṭhamānaso udānaṃ udāneto gacchati’”ti. “‘Therassa piṇḍapātaṃ dātuṃ vaṭṭati’”ti kathaṃ, bhante, tena nītanti. “‘Bhikkhave, mama puttassa sadisaṃ nāma piṇḍapātikaṃ devāpi manussāpi pihayanti’”ti vatvā sayampi udānaṃ udāne’”si. Sutte pana etthakameva āgataṃ –</p> <p>“‘Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantaṃanusikāya sakkassa devānamindassa vehāsaṃ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṃ udānaṃ udānetassa – ‘aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhitaṃ, aho dānaṃ paramadānaṃ kassape suppatiṭṭhita’”nti (udā. 27).</p> <p>Atha kho bhagavā etamatthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi –</p> <p>“‘Piṇḍapātikassa bhikkhuno, Attābhārassa anaññāposino; Devā pihayanti tādino, Upasantaṃ sadā satīmato’”ti. (udā. 27);</p> <p>Imaṃca pana udānaṃ udānetvā, “‘bhikkhave, sakko devānamindo mama puttassa sīlagandhena āgantvā piṇḍapātaṃ adāsi’”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>56.</p> <p>“‘Appamatto ayam gandho, yvāyaṃ tagaracandaṇaṃ; Yo ca sīlavataṃ gandho, vāti devesu uttamo’”ti.</p> <p>Tattha appamattoti parittappamāṇo. Yo ca sīlavatanti yo pana sīlavantaṇaṃ sīlagandho, so tagaraṃ viya lohitacandaṇaṃ viya ca parittako na hoti, ativiya ulāro vipphārito. Teneva kāraṇena vāti devesu uttamoti pavaro seṭṭho hutvā devesu ca manussesu ca sabbatthameva vāyati, ottharanto gacchati.</p> <p>Desanāvāsāne bahū sotāpattiṭṭhānāni pattā. Desanā mahājanassa sāthhikā jātāti.</p> <p>Mahākassapatherapiṇḍapātadinnavattu dasamaṃ.</p> <p>11. Godhikattheraparibbānavatthu</p> <p>Tesaṃsammānasīlānanti imaṃ dhammasānaṃ satthā rājagahaṃ upanissāya veluvane viharanto godhikattherassa paribbānaṃ ārabba kathaṃ.</p> <p>So hi āyasmā isigilipasse kāḷasīlāyaṃ viharanto appamatto ātāpī pahitatto sāmāyikaṃ cetovimuttiṃ phusitvā ekassa anussāyikassa rogassa vasena tato parihāyi. So dutiyampi tatiyampi chakkhattuṃ jhānaṃ nibbattetvā parihīno, sattame vāre uppādetvā cintesi – ‘ahaṃ chakkhattuṃ jhānaṃ parihīno, parihīnājjhānassa kho pana aniyatā gati, idāneva satthaṃ āharissāmi’”ti kesoropanasatthakaṃ gahetvā galanāḷiṃ chindituṃ pañcake nipajji. Māro tassa cittaṃ nātvā “‘ayam bhikkhu satthaṃ āharitukāmo, satthaṃ āharantā kho pana jīvite nirapekkhā honti, te vipassanaṃ paṭṭhapetvā arahattampi pāpuṇanti, sacāhaṃ etaṃ vāressāmi, na me vacanaṃ karissati, satthāraṃ vārāpessāmi’”ti aññātakavesena satthāraṃ upasaṅkamitvā evamāha –</p> <p>“‘Mahāvīra mahāpaṇṇa, iddhiyā yasaṃ jālam;</p>		
--	--	--

<p>Sabbaverabhayātīta, pāde vandāmi cakkhuma. “Sāvako te mahāvīra, maraṇaṃ maraṇābhībhū; Ākaṅkhati cetayati, taṃ nisedha jutindhara. “Kathaṅhi bhagavā tuyhaṃ, sāvako sāsane rato; Appattamānaso sekkho, kālaṃ kayirā jane sutā”ti. (saṃ. ni. 1.159); Tasmiṃ khaṇe therena satthaṃ āharitaṃ hoti. Satthā “māro aya”nti viditvā imaṃ gāthamāha – “Evaṅhi dhīrā kubbanti, nāvakaṅkhanti jīvitam; Samūlaṃ taṇhamabbuyha, godhiko parinibbuto”ti. (saṃ. ni. 1.159); Atha kho bhagavā sambahulehi bhikkhūhi saddhiṃ therassa satthaṃ āharitvā nipannaṭṭhānaṃ agamāsi. Tasmiṃ khaṇe māro pāpimā “kattha nu kho imassa paṭisandhiviññānaṃ paṭiṭṭhita”nti dhūmarāsi viya timirapuṅjo viya ca hutvā sabbadisāsu therassa viññānaṃ samanvesati. Bhagavā taṃ dhūmatimirabhāvaṃ bhikkhūnaṃ dassetvā “eso kho, bhikkhave, māro pāpimā godhikassa kulaputtassa viññānaṃ samanvesati ‘kattha godhikassa kulaputtassa viññānaṃ paṭiṭṭhita’nti. Apatiṭṭhitena ca, bhikkhave, viññāneṇa godhiko kulaputto parinibbuto”ti āha. Māropi tassa viññānaṭṭhānaṃ daṭṭhum asakkonto kumārakavaṇṇo hutvā beluvapaṇḍuvīnaṃ ādāya satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi – “Uddhaṃ adho ca tiriyaṃ, disā anudisā svahaṃ; Anvesaṃ nādhigacchāmi, godhiko so kuhiṃ gato”ti. (saṃ. ni. 1.159); Atha naṃ satthā āha – “Yo dhīro dhitisampanno, jhāyī jhānarato sadā; Ahorattaṃ anuyuṅjaṃ, jīvitam anikāmayam. “Jetvāna maccuno senaṃ, anāgantvā punabbhavam; Samūlaṃ taṇhamabbuyha, godhiko parinibbuto”ti. (saṃ. ni. 1.159); Evaṃ vutte māro pāpimā bhagavantaṃ gāthāya ajjhabhāsi – “Tassa sokaparetassa, vīṇā kacchā abhassatha; Tato so dummano yakkho, tatthevantaradhāyathā”ti. (saṃ. ni. 1.159); Satthāpi “kiṃ te, pāpima, godhikassa kulaputtassa nibbattaṭṭhānena? Tassa hi nibbattaṭṭhānaṃ tumhādisānaṃ satampi saḥassampi daṭṭhum na sakkotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 57. “Tesaṃ sampannasīlānaṃ, appamādavihāriṇaṃ; Sammadaññā vimuttānaṃ, māro maggaṃ na vindatī”ti. Tattha tesanti yathā appatiṭṭhitena viññāneṇa godhiko kulaputto parinibbuto, ye ca evaṃ parinibbāyanti, tesam sampannasīlānanti paripuṇṇasīlānaṃ. Appamādavihāriṇanti sativippavāsasaṅkhātena appamādena viharantānaṃ. Sammadaññā vimuttānanti hetunā ñāyena kāraṇena jānitvā “tadaṅgavimuttiyā, vikkhambhanavimuttiyā, samucchadavimuttiyā, paṭippassaddhivimuttiyā, nissaraṇavimuttiyā”ti imāhi pañcahi vimuttīhi vimuttānaṃ. Māro maggaṃ na vindatīti evarūpānaṃ mahākhīṇāsavānaṃ sabbathāmena maggantopi māro gatamaggaṃ na vindatīti na labhati na passatīti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā. Desanā mahājanassa sātthikā jātāti. Godhikattheraparinibbānavatthu ekādasamaṃ. 12. Garahadinnavatthu Yathāsankāraṭṭhānasminti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto garahadinnaṃ nāma nigaṇṭhasāvakaṃ ārabha katesi. Sāvathiyaṅhi sirigutto ca garahadinno cāti dve sahāyakā ahesuṃ. Tesu sirigutto upāsako buddhasāvako, garahadinno nigaṇṭhasāvako . Taṃ nigaṇṭhā abhikkhaṇaṃ evaṃ vadanti – “tava sahāyakaṃ siriguttaṃ ‘kiṃ tvam samaṇaṃ gotamaṃ upasaṅkamaṃ, tassa santike kiṃ labhissasī’ti vatvā yathā amhe upasaṅkamitvā amhākaṅca deyyadhammaṃ dassati, kiṃ</p>		
--	--	--

<p>evaṃ ovaditūṃ na vaṭṭati”ti. Garahadinno tesam vacanam sutvā abhikkhaṇaṃ gantvā ʘitanisinnatṭhānādīsu siriguttaṃ evaṃ ovadati – “samma, kiṃ te samaṇena gotamena, taṃ upasaṅkavitvā kiṃ labhissasi, kiṃ te mama, ayye, upasaṅkavitvā tesam dānaṃ dātūṃ na vaṭṭati”ti? Sirigutto tassa kathaṃ sutvāpi bahū divase tuṅhī hutvā nibbijitvā ekadivasam, “samma, tvaṃ abhikkhaṇaṃ āgantvā maṃ ʘitattṭhānādīsu evaṃ vadesi, ‘samaṇaṃ gotamaṃ upasaṅkavitvā kiṃ labhissasi, mama, ayye, upasaṅkavitvā tesam dānaṃ dehī”ti, kathehi tāva me, tava, ayyā, kiṃ jānanti”ti? “Aho, sāmi, mā evaṃ vada, mama ayyānaṃ aññātaṃ nāma natthi, sabbaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ sabbaṃ kāyavacīmanokammaṃ idaṃ bhavissati, idaṃ na bhavissati”ti sabbaṃ bhābhābhābbaṃ jānanti”ti? “Evaṃ vadesi”ti. “Āma, vademī”ti. “Yadi evaṃ, atibhāriyaṃ te kataṃ, ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ etamatthaṃ anācikkhantena, ajja mayā ayyānaṃ nīṇānubhāvo nīṇato, gaccha, samma, ayye, mama vacanena nimantehi”ti. So nigaṇṭhānaṃ santikaṃ gantvā te vanditvā “mayhaṃ sahāyako sirigutto svātanāya tumhe nimantehi”ti āha. “Siriguttena sāmaṃ tvaṃ vutto”ti? “Āma, ayyā”ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā “nippannaṃ no kiccaṃ, siriguttassa amhesu pasannaṃ kālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaṃ na bhavissati”ti vadīmsu.</p> <p>Siriguttassāpi mahantaṃ nivesanaṃ. So tasmim dvinnam gehānaṃ antare ubhato dīghaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi. Bahiāvāṭe dvīsu pariyaṇtesu khānūke koṭṭāpetvā tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaṃ purimāpāde āvāṭassa purimāpasse ʘapāpetvā pacchimāpāde rajjukesu ʘapāpesi. “Evaṃ nisinnakāle evaṃ avamsirā patissanti”ti maññamāno yathā āvāṭo na paññāyati, evaṃ āsanānaṃ upari paccattharaṇāni dāpesi. Mahantā mahantā cāṭiyo ʘapāpetvā kadalipaṇṇehi ca setapilotikāhi ca mukhāni bandhāpetvā tā tucchā eva gehassa pacchimabhāge bahi yāgubhattasitthasappitelamadhuṇāpāpūvacuṇṇamakkhitā katvā ʘapāpesi. Garahadinno pātova tassa gharaṃ vegena gantvā, “ayyānaṃ sakkāro sajjito”ti pucchi. “Āma, samma, sajjito”ti. “Kahaṃ pana eso”ti. “Etāsu ettikāsu cāṭīsu yāgu, ettikāsu bhantaṃ, ettikāsu sappiṇṇāpūvādīni pūrītāni, āsanāni paññattāni”ti. So “sādhū”ti vatvā gato tassa gatakāle pañcasatā nigaṇṭhā āgamiṃsu. Sirigutto gehā nikkhamitvā pañcapatitṭhitena nigaṇṭhe vanditvā tesam purato añjalim paggayha ʘito evaṃ cintesi – “tumhe kira atītādibhedam sabbaṃ jānātha, evaṃ tumhākaṃ upaṭṭhākena mayhaṃ kathitaṃ. Sace sabbaṃ tumhe jānātha, mayhaṃ gehaṃ mā pavisittha. Mama gehaṃ pavitṭhānañhi vo neva yāgu atthi, na bhattādīni. Sace ajānitvā pavissatha, gūthāāvāṭe vo pātētvā pothessāmī”ti evaṃ cintētvā purisānaṃ saññaṃ adāsi. Evaṃ tesam nisīdanabhāvaṃ nātētvā pacchimāpasse ʘatvā āsanānaṃ upari paccattharaṇāni apāneyyātha, mā tāni asucinā makkhayīmsūti. Atha nigaṇṭhe “ito etha, bhante”ti āha. Nigaṇṭhā pavisitvā paññattāsanesu nisīditūṃ ārabhiṃsu. Atha ne manussā vadīmsu – “āgametha, bhante, mā tāva nisīdathā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Amhākaṃ gehaṃ pavitṭhānaṃ ayyānaṃ vattaṃ nātētvā nisīditūṃ vaṭṭati”ti. “Kiṃ kātūṃ vaṭṭati, āvuso”ti? “Attano attano paṭṭāsanamūlesu ʘatvā sabbepi ekappahāreṇeva nisīditūṃ vaṭṭati”ti. Idaṃ kirassa adhippāyo – “ekasmim āvāṭe patite mā, āvuso, avasesā āsane nisīdantū”ti vattum mā labhatū”ti. Te “sādhū”ti vatvā “imehi kathitakathaṃ amhehi kātūṃ vaṭṭati”ti cintayīmsu. Atha sabbe attano attano paṭṭāsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu. Atha ne, “bhante, khippam ekappahāreṇeva nisīdathā”ti vatvā tesam nisinnabhāvaṃ nātētvā āsanānaṃ upari paccattharaṇāni nīhariṃsu. Nigaṇṭhā ekappahāreṇeva nisinnā, rajjūnaṃ upari ʘapitā āsanapādā bhāṭṭhā, nigaṇṭhā avamsirā āvāṭe patīmsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraṃ pidahitvā te uttinṇuttinṇe “atītānāgatapaccuppannaṃ kasmā na jānātha”ti danḍehi pāthetvā “ettakaṃ etesaṃ vaṭṭissati”ti dvāraṃ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyitūṃ ārabhiṃsu. Gamanamagge pana tesam sudhāparikkamakataṃ bhūmim picchilam kārāpesi. Te tattha asaṇṭhahitvā patite patite puna pothāpetvā “alam ettakaṃ tumhāka”nti uyyojesi. Te “nāsitamhā tayā, nāsitamhā tayā”ti kandantā upaṭṭhākassa gehadvāraṃ āgamaṃsu.</p> <p>Garahadinno taṃ vippakāraṃ disvā kuddho “nāsitamhi siriguttena, hatthaṃ pasāretvā vandantānaṃ sadevake loke yathāruciyā dātūṃ samatthe nāma puññakkhettabhūte mama, ayye, pothāpetvā byasanaṃ pāpesi”ti rājakulam gantvā tassa kahāpaṇasahassaṃ danḍam kāresi. Athassa rājā sāsanam pesesi. So gantvā rājānaṃ vanditvā, “deva, upaparikkhitvā danḍam gaṇhatha, mā anupaparikkhitvā”ti āha. “Upaparikkhitvā gaṇhissāmī”ti. “Sādhū, devā”ti. “Tena hi gaṇhāhi”ti. Deva, mayhaṃ sahāyako nigaṇṭhasāvako maṃ upasaṅkavitvā ʘitanisinnatṭhānādīsu abhiṇhaṃ evaṃ vadesi – “samma, kiṃ te samaṇena gotamena, taṃ upasaṅkavitvā kiṃ labhissasi”ti idaṃ ādim katvā sirigutto sabbaṃ taṃ pavattim ārocetvā “deva,</p>		
---	--	--

sace imasmim kārāṇe daṇḍaṃ gaheṭṭuṃ yuttaṃ, gaṇhathā”ti. Rājā garahadinnāṃ oloketvā “saccaṃ kira te evaṃ vutta”nti āha. “Saccaṃ, devā”ti. Tvaṃ ettakampi ajānante satthāroṭi gaheṭṭvā vicaranto “sabbāṃ jānānti”ti kiṃ kārāṇā tathāgatasāvakaṃsa kathesi. “Tayā āropitadaṇḍo tuyhameva hotū”ti evaṃ sveva daṇḍaṃ pāpito, tasseva kulūpakā pothetvā nīhaṭā.

So taṃ kujjhivā tato paṭṭhāya aḍḍhamāsamattampi siriguttena saddhiṃ akathetvā cintesi – “evaṃ vicarituṃ mayhaṃ ayuttaṃ, etassa kulūpakānampi mayā byasanaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti siriguttaṃ upasaṅkamitvā āha – “sahāya sirigutta”ti. “Kiṃ, sammā”ti? “Nātisuhajjānaṃ nāma kalahopi hoti vivādopi, kiṃ tvaṃ kiñci na kathesi, kasmā evaṃ karosī”ti? “Samma, tava mayā saddhiṃ akathanato na kathemi”ti. “Yaṃ, samma, kataṃ, katameva taṃ na mayhaṃ mettiṃ bhindissāmā”ti. Tato paṭṭhāya ubhopi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisīdanti. Athekadivasāṃ sirigutto garahadinnāṃ āha – “kiṃ te nigaṇṭhehi, te upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi, mama satthāraṃ upasaṅkamituṃ vā ayyānaṃ dānaṃ dātuṃ vā kiṃ te na vaṭṭati”ti? Sopi etameva paccāsīṣati, tenassa kaṇḍuvanaṭṭhāne nakkena vilekhitāṃ viya ahoṣi. So, “sirigutta, tava satthā kiṃ jānānti”ti pucchi. “Ambho, mā evaṃ vada, satthu me ajānītabbāṃ nāma natthi, atītādibhedāṃ sabbāṃ jānānti, soḷasahākārehi sattānaṃ cittaṃ paricchindatī”ti. “Ahaṃ evaṃ na jānāmi, kasmā mayhaṃ ettakaṃ kālaṃ na kathesi, tena hi tvaṃ gaccha, tava satthāraṃ svātanāya nimantehi, bhojessāmi, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ mama bhikkhaṃ gaṇhituṃ vadehī”ti. Sirigutto satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā evamāha – “bhante, mama sahāyako garahadinnō tumhe nimantāpeti, pañcahi kira bhikkhusatehi saddhiṃ sve tassa bhikkhaṃ gaṇhatha, purimadivase kho pana tassa kulūpakānaṃ mayā idaṃ nāma kataṃ, mayā katassa paṭikaraṇāṃ na jānāmi, tumhākaṃ suddhacittena bhikkhaṃ dātukāmatampi na jānāmi, āvajjetvā yuttaṃ ce, adhvāsētha. No ce, mā adhvāsāyitthā”ti. Satthā “kiṃ nu kho so amhākaṃ kātu kāmō”ti āvajjetvā addasa “dvinnaṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūni āharāpetvā pūrāpetvā aggim datvā amhe āṅgārāvāṭe pātetvā niggaṇhitukāmo”ti. Puna āvajjesi – “kiṃ nu kho tattha gatapaccayā attho atthi, natthi”ti. Tato idaṃ addasa – “ahaṃ āṅgārāvāṭe pādaṃ pasāressāmi, taṃ paṭicchādetvā ṭhapitakilaṅjaṃ antaradhāyissati, āṅgārakāsuṃ bhinditvā cakkamattaṃ mahāpadumaṃ utṭhahissati, athāhaṃ padumakaṇṇikā akkamanto āsane nisīdissāmi, pañcasatā bhikkhūpi tatheva gantvā nisīdissanti, mahājano sannipatissati, ahaṃ tasmim samāgame dvīhi gāthāhi anumodanaṃ karissāmi, anumodanapariyosāne caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, sirigutto ca garahadinnō ca sotāpannā bhavissanti, attano ca dhanarāsīm sāsane vikirissanti, imaṃ kulaputtaṃ nissāya mayā gantuṃ vaṭṭati”ti bhikkhaṃ adhvāsēsi.

Sirigutto gantvā satthu adhvāsanaṃ garahadinnassa ārocetvā “lokajetṭhassa sakkāraṃ karohī”ti āha. Garahadinnō “idānissa kattabbayuttakaṃ jānissāmi”ti dvinnaṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūni āharāpetvā pūrāpetvā aggim datvā khadirāṅgārārāsīnaṃ yojāpetvā sabbarattim dhamāpetvā khadirāṅgārārāsīm kārapetvā āvāṭamatthake rukkhapadarāni ṭhapāpetvā kilaṅjānaṃ paṭicchādetvā gomayena limpāpetvā ekena passena dubbaladaṇḍake attharivā gamanamaggaṃ kāresi, “evaṃ akkantaakkantakāle daṇḍakesu bhaggesu parivaṭṭetvā āṅgārakāsuyāṃ patissanti”ti maññaṃ māno gehapaccābhāge siriguttānaṃ ṭhapitaniyāmeneva cāṭiyo ṭhapāpesi, āsanānīpi tatheva paññāpesi. Sirigutto pātova tassa gehāṃ gantvā “kato te, samma, sakkāro”ti āha. “Āma, sammā”ti. “Kahaṃ pana so”ti? “Ehi, passāmā”ti sabbāṃ siriguttānaṃ dassitanayeneva dassesi. Sirigutto “sādhu, sammā”ti āha. Mahājano sannipati. Micchādīṭṭhikena hi nimantite mahanto sannipāto ahoṣi. Micchādīṭṭhikāpi “samaṇassa gotamassa vipakāraṃ passissāmā”ti sannipatanti, sammādīṭṭhikāpi “ajja satthā mahādharmadesanaṃ desessati, buddhavisayaṃ buddhalīlaṃ upadhāressāmā”ti sannipatanti.

Punadivase satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ garahadinnassa gehadvāraṃ agamāsi. So gehā nikkhamitvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā purato añjalim paggayha ṭhito cintesi – “bhante, ‘tumhe kira atītādibhedāṃ sabbāṃ jānātha, sattānaṃ soḷasahākārehi cittaṃ paricchindathā’ti evaṃ tumhākaṃ upaṭṭhākena mayhaṃ kathitaṃ. Sace jānātha, mayhaṃ gehāṃ mā pavisittha. Pavitṭhānañhi vo neva yāgu atthi, na bhattādīni, sabbe kho pana tumhe āṅgārakāsuyāṃ pātetvā niggaṇhissāmi”ti. Evaṃ cintetvā satthu pattaṃ gaheṭṭvā “ito etha bhagavā”ti vatvā, “bhante, amhākaṃ gehāṃ āgatānaṃ vattaṃ ṇatvā āgantuṃ vaṭṭati”ti āha. “Kiṃ kātuṃ vaṭṭati, āvuso”ti? “Ekekassa pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā

añña āgantvā vaṭṭatī”ti. Evaṃ kirassa ahoṣi – “purato gacchantam aṅgārakāsuyam patitam disvā avasesā na āgacchissanti, ekekameva pāteṭvā niggaṇḥissāmī”ti. Satthā “sādhū”ti vatvā ekakova pāyāsi. Garahadinnō aṅgārakāsum patvā apasakkitvā thito “purato yātha, bhante”ti āha. Atha satthā aṅgārakāsumatthake pādam pasāresi, kilañjam antaradhāyi, aṅgārakāsum bhinditvā cakkamattāni padumāni utthahimsu. Satthā padumakaṇṇikā akkamanto gantvā paññatte buddhāsane nisīdi, bhikkhūpi tatheva gantvā nisīdīmsu. Garahadinnassa kāyato dāho utthahi.

So vegena gantvā siriguttam upasaṅkamitvā, “sāmi, me tāṇam hohī”ti āha. “Kiṃ eta”nti? “Pañcannaṃ bhikkhusatānam gehe yāgu vā bhaddāni vā natthi, kiṃ nu kho karomī”ti? “Kiṃ pana tayā kata”nti āha. Aham dvinnam gehānam antare mahantam āvātam aṅgārassa pūram kāresim – “tatha pāteṭvā niggaṇḥissāmī”ti. “Atha nam bhinditvā mahāpadumāni utthahimsu. Sabbe padumakaṇṇikā akkamitvā gantvā paññattāsanesu nisinnā, idāni kiṃ karomi, sāmī”ti? Nanu tvam idāneva mayham “ettikā cāṭiyo, ettikā yāgu, ettakāni sattādīni”ti dassesi”ti. “Musā tam, sāmi, tucchāva cāṭiyo”ti. Hotu, “gaccha, tāsu cāṭisu yāguādīni olokehi”ti. Tam khaṇṇāneva tena yāsu cāṭisu “yāgū”ti vuttam, tā yāguyā pūrayīmsu, yāsu “bhaddāni”ti vuttam, tā bhaddānam paripunnāva ahesum. Tam sampattim disvāva garahadinnassa sarīram pītipāmojjena paripūritam, cittam pasannaṃ. So sakkaccaṃ buddhappamukham bhikkhusaṅgham parivisitvā katabhattakicassa satthuno anumodanam kāretukāmo pattam gaṇhi. Satthā anumodanam karonto “ime sattā paññācakkhuno abhāveneva mama sāvakānam buddhasāsanassa guṇam na jānanti. Paññācakkhuvirahitā hi andhā nāma, paññavanto sacakkhukā nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

58.

“Yathā saṅkārādhānasmim, ujjhitasmim mahāpathe;

Padumam tattha jāyetha, sucigandham manoramam.

59.

“Evaṃ saṅkārābhūtesu, andhabhūte puthujjane;

Atirocati paññāya, sammāsambuddhasāvako”ti.

Tattha saṅkārādhānasminti saṅkārādhānasmim, kacavararāsimhīti attho. Ujjhitasmim mahāpatheti mahāmagge chaḍḍitasmim. Sucigandhanti surabhigandham. Mano ettha ramatīti manoramam. Saṅkārābhūtesūti saṅkārāmiva bhūtesu. Puthujjāneti puthūnam kilesānam janānato evaṃladdhanāme lokiyamahājane. Idam vuttam hoti – yathā nāma mahāpathe chaḍḍite saṅkārāsimhi asucijecchuyapaṭikūlepi sucigandham padumam jāyetha, tam rājarājamahāmatādīnam manoramam piyam manāpam uparimatthake patiṭṭhānārahameva bhavyya, evameva saṅkārābhūtesu puthujjānesu jāto nippaṇṇassa mahājanassa acakkhukassa antare nibbatopi attano paññābalena kāmesu ādīnavam, nekkhamme ca ānisamsam disvā nikkhamitvā pabbajito pabbajāmattenapi, kato uttarim silasamādhipaṇṇāvīmuttivimuttīṇānadassanāni ārādhētvāpi atirocati. Sammāsambuddhasāvako hi khīṇāsavo bhikkhu andhabhūte puthujjane atikkamitvā rocati virocati sobhatīti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānam dhammābhisamayo ahoṣi. Garahadinnō ca sirigutto ca sotāpattiphalam pāpuṇīmsu. Te sabbam attano dhanam buddhasāsane vippakirīmsu. Satthā utthāyāsānā vihāramagamāsi. Bhikkhū

sāyanhasamaye dhammasabhāyam katham samutthāpesum – “aho acchariyā buddhaguṇā nāma, tathārūpam nāma khadiraṅgārāsim bhinditvā padumāni utthahimsū”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “imāya nāmā”ti vutte – “anacchariyam, bhikkhave, yam mama etarahi buddhabhūtasā

aṅgārāsimhā padumāni utthitāni, aparipakke ñāṇe vattamānassa bodhisattabhūtasāpi me utthahimsū”ti vatvā, “kadā,

bhante, ācikkhatha no”ti yācito atītam āharitvā –

“Kāmam patāmi nirayam, uddhampādo avamsiro;

Nānariyam karissāmi, handa piṇḍam paṭiggahā”ti. (jā. 1.1.40) –

Idam khadiraṅgārājātakam vitthāretvā kathesīti.

Garahadinnavathu dvādasamam.

Pupphavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

	Catuttho vaggo.		
5	<p>5. Bālavaggo 1. Aññatarapurisavattu Dīghajāgarato rattīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pasenadikosalañceva aññatarañca purisaṃ ārabha kathesi. Rājā kira pasenadi kosalo ekasmiṃ chaṇadivase alaṅkatapaṭiyattaṃ sabbasettaṃ ekaṃ puṇḍarīkaṃ nāma hatthiṃ abhiruyha mahantena rājānubhāvena nagaraṃ padakkhiṇaṃ karoti. Ussāraṇāya vattamānāya leḍḍudaṇḍādīhi pothiyamāno mahājano palāyanto gīvaṃ parivaṭṭetvāpi oloketiyeva. Rājūnaṃ kira sudinnadānassettaṃ phalaṃ. Aññatarassāpi duggatapurisassa bhariyā sattabhūmikassa pāsādassa uparitale tthitā ekaṃ vātapānakavāṭaṃ vivarivā rājānaṃ oloketvāva apagacchi. Rañño puṇṇacando valāhakantaraṃ pavittho viya upatthāsi. So tassā paṭibaddhacitto hatthikkhandhato patanākārapatto viya hutvā khippaṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā antepuraṃ pavisitvā ekaṃ vissāsakaṃ amaccaṃ āha – “asukatthāne te mayā olokitapāsādo diṭṭho”ti? “Āma, devā”ti. “Tatthekaṃ itthiṃ addasā”ti? “Addasaṃ, devā”ti. “Gaccha, tassā sasāmikaasāmikabhāvaṃ jānāhi”ti. So gantvā tassā sasāmikabhāvaṃ ñatvā āgantvā rañño “sasāmikā”ti ārocesi. Atha raññā “tena hi tassā sāmikaṃ pakkosāhi”ti vutte so gantvā, “ehi, bho, rājā taṃ pakkosati”ti āha. So “bhariyaṃ me nissāya bhayena uppanna bhavitabba”nti cintevā rañño āṇaṃ paṭibāhitaṃ asakko gantvā rājānaṃ vanditvā atthāsi. Atha naṃ rājā “maṃ ito paṭṭhāya upatthāhi”ti āha. “Alaṃ, deva, ahaṃ attano kammaṃ katvā tumhākaṃ suṅkaṃ dadāmi, ghareyeva me jīvika hotū”ti. “Tava suṅkena mayhaṃ attho natthi, ajjato paṭṭhāya maṃ upatthāhi”ti tassa phalakañca āvudhañca dāpesi. Evaṃ kirassa ahoṣi – “kañcivevassa dosaṃ āropetvā ghātetvā bhariyaṃ gaṇhissāmi”ti. Atha naṃ so maraṇabhaya bhito appamatto hutvā upatthāsi. Rājā tassa dosaṃ appasanto kāmaparilāhe vaḍḍhante “ekamassa dosaṃ āropetvā rājānaṃ karissāmi”ti pakkosāpetvā evamāha – “ambho ito yojanamattake nadiyā asukatthānaṃ nāma gantvā sāyaṃ mama nhānavelāya kumuduppalāni ceva aruṇavatīmattikañca āhara. Sace tasmim khāne nāgacchasi, āṇaṃ te karissāmi”ti. Sevako kira catūhiṃ dāsehi patikiṭṭhataro. Dhanakkītādayo hi dāsā “sīsaṃ me rujjati, piṭṭhi me rujjati”ti vatvā acchitaṃ labhantiyeva. Sevassettaṃ natthi, āṇattakammaṃ kātumeva vaṭṭati. Tasmā so “avassaṃ mayā gantabbaṃ, kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikā nāma nāgabhavevane uppajjati, ahaṃ kuhiṃ labhissāmi”ti cinto maraṇabhaya bhito vegena gehaṃ gantvā, “bhadde, niṭṭhitaṃ me bhatta”nti āha. “Uddhanamattake, sāmī”ti. So yāva bhattaṃ otarati, tāva sandhāretuṃ asakko ulūkena kañjikaṃ harāpetvā yathāladhena byañjanaṃ saddhiṃ allameva bhattaṃ pacchiyaṃ opīletvā ādāya yojanikaṃ maggaṃ pakkhanda, tassa gacchantasseva bhattaṃ pakkaṃ ahoṣi. So anucchiṭṭhaṃ katvāva thokaṃ bhattaṃ apantvā bhuñjanto ekaṃ addhikaṃ dīsvā mayā apantvā tthapitaṃ thokaṃ anucchiṭṭhaṃ bhattameva atthi gahetvā bhuñja sāmīti. So gaṇhitvā bhuñji. Itaropi bhuñjitvā ekaṃ bhattamuṭṭhiṃ uduke khipitvā mukhaṃ vikkhāletvā mahantena saddena “imasmiṃ nadīpadesa adhivatthā nāgā supaṇṇā devatā ca vacanaṃ me suṇantu, rājā mayhaṃ āṇaṃ kātukāmo ‘kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ āhara’ti maṃ āṇāpesi, addhikamanussassa ca me bhattaṃ dinnaṃ, taṃ sahaṇṇāsaṃsaṃ, uduke macchānaṃ dinnaṃ, taṃ satānisamsaṃ. Ettakaṃ puññaphalaṃ tumhākaṃ patthiṃ katvā dammi, mayhaṃ kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ āharathā”ti tikkhattuṃ anussāvesi. Tattha adhivattho nāgarājā taṃ saddaṃ sutvā mahallakavesena tassa santikaṃ gantvā “kiṃ vadesī”ti āha. So punapi tatheva vatvā “mayhaṃ taṃ patthiṃ dehi”ti vutte, “demi”ti āha. Punapi “dehi”ti vutte, “demi, sāmī”ti āha. Evaṃ so dve tayo vāre patthiṃ āharāpetvā kumuduppalehi saddhiṃ aruṇavatīmattikaṃ adāsi. Rājā pana cintesi – “manussā nāma bahumāyā, sace so kenaci upāyena labheyya, kiccaṃ me na nipphajjeyyā”ti. So kālasseva dvāraṃ pidahāpetvā muddikaṃ attano santikaṃ āharāpesi. Itaropi puriso rañño nhānavelāyamevāgantvā dvāraṃ alabhanto dvārapālaṃ pakkosetvā “dvāraṃ vivarā”ti āha. “Na sakkā vivarituṃ, rājā kālasseva muddikaṃ datvā rājagehaṃ āharāpesi”ti. So “rājadūto ahaṃ, dvāraṃ vivarā”ti vatvāpi “dvāraṃ alabhanto natthi me idāni jīvitaṃ. Kiṃ nu kho karissāmi”ti cintevā dvārassa upariummāre mattikāpiṇḍaṃ khipitvā tassūpari pupphāni laggetvā mahāsaddaṃ karonto,</p>		

“ambho, nagaravāsino rañño mayā ānattiyā gatabhāvaṃ jānātha, rājā maṃ akāraṇena vināsetukāmo”ti tikkhattuṃ viravitvā “kattha nu kho gacchissāmi”ti cintetvā “bhikkhū nāma muduhadaya, vihāraṃ gantvā nipajjissāmi”ti sannitthānamakāsi. Ime hi nāma sattā sukhitakāle bhikkhūnaṃ atthibhāvampi ajānitvā dukkhābhībhūtakāle vihāraṃ gantukāmā honti, tasmā sopi “me aññaṃ tānaṃ natthi”ti vihāraṃ gantvā ekasmiṃ phāsukaṭṭhāne nipajji. Atha raññoopi taṃ rattim niddaṃ alabhantassa taṃ itthim anussarantassa kāmapariḷāho uppajji. So cintesi – “vibhātakkhaṇeyeva taṃ purisaṃ ghātāpetvā taṃ itthim ānessāmi”ti.

Tasmim khāneyeva satthiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattā cattāro purisā pakkuthitāya ukkhaliyā taṇḍulā viya samparivattakaṃ paccamānā tiṃsāya vassasahashehi heṭṭhimatalaṃ patvā aparehi tiṃsāya vassasahashehi puna mukhavaṭṭiyāṃ pāpuṇiṃsu. Te sīsaṃ ukkhipitvā aññamaññaṃ oloketvā ekekaṃ gāthaṃ vattukāmā vattum asakkontā ekekaṃ akkharaṃ vatvā parivattitvā lohakumbhimeva pavitthā. Rājā niddaṃ alabhanto majjhimayāmasamanantare taṃ saddaṃ sutvā bhīto utrastamānaso “kiṃ nu kho mayhaṃ jīvitantarāyo bhavissati, udāhu me aggamaheṣiyā, udāhu me rajjaṃ vinassissati”ti cinto sakalarattim akkhīni nimiletum nāsakkihi. So aruṇṇagamanavelāya eva purohitaṃ pakkosāpetvā, “ācariya, mayā majjhimayāmasamanantare mahantā bheravasaddā sutā, ‘rajassa vā aggamaheṣiyā vā mayhaṃ vā kassa antarāyo bhavissati’ti na jānāmi, tena me tvaṃ pakkosāpito”ti āha. Mahārāja, kiṃ te saddā sutāti? “Ācariya, du-iti sa-iti na-iti so-īṭi ime sadde assosiṃ, imesaṃ nipphattim upadhārehi”ti. Brāhmaṇassa mahāandhakāraṃ pavitthassa viya na kiñci paññāyati, “na jānāmi”ti vutte “pana lābhasakkāro me pariḷāyissati”ti bhāyitvā “bhāriyaṃ, mahārāja”ti āha. “Kiṃ, ācariyā”ti? “Jīvitantarāyo te paññāyati”ti. So dviguṇaṃ bhīto, “ācariya, atthi kiñci pana paṭighātakāraṇa”nti āha. “Atthi, mahārāja, mā bhāyi, ahaṃ tayo vede jānāmi”ti. “Kiṃ pana laddhuṃ vaṭṭati”ti? “Sabbasatayaññaṃ yajitvā jīvitaṃ labhissasi, devā”ti. “Kiṃ laddhuṃ vaṭṭati”ti? Hatthisataṃ assasataṃ usabhasataṃ dhenusataṃ ajasataṃ urabbhasataṃ kukkuṭasataṃ sūkarasataṃ dāraśasataṃ dārikāsataṃ evaṃ ekekaṃ pāṇajātīm sataṃ sataṃ katvā gaṇhāpento “sace migajātīmeva gaṇhāpessāmi, ‘attano khādanīyameva gaṇhāpeti’ti vakkhanti”ti hatthiassamanussepi gaṇhāpeti. Rājā “mama jīviteva mayhaṃ lābho”ti cintetvā “sabbapāṇe sīghaṃ gaṇhathā”ti āha. Ānattamanussā adhikāraṃ gaṇhiṃsu. Vuttampi cetam kosalaṃyutte –

“Tena kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa mahāyañño paccupaṭṭhito hoti, pañca ca usabhasatāni pañca ca vaccharasatāni pañca ca vaccharisatāni pañca ca ajasatāni pañca ca urabbhasatāni thūṇūpanitāni honti yaññatthāya. Yepissa te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikkammāni karontī”ti (saṃ. ni. 1.120).

Mahājano attano attano puttadhītuññānaṃ atthāya paridevamāno mahāsaddamakāsi, mahāpathavīndriyanasaddo viya ahosi. Atha mallikā devī taṃ saddaṃ sutvā rañño santikaṃ gantvā “kiṃ nu kho te, mahārāja, indriyāni apākatikāni, kilantarūpāni viya paññāyanti”ti pucchi. “Kiṃ tuyhaṃ, mallike, tvaṃ mama kaṇṇamūlena āsivisampi gacchantāṃ na jānāsī”ti? “Kiṃ panetaṃ, devā”ti? “Rattibhāge me evarūpo nāma saddo suto, svāhaṃ purohitaṃ pucchitvā jīvitantarāyo te paññāyati, sabbasatayaññaṃ yajitvā jīvitaṃ labhissasi”ti sutvā “mama jīviteva mayhaṃ lābho”ti ime pāṇe gaṇhāpesinti. Mallikā devī, “andhabālosi, mahārāja, kiñcāpi mahābhakkhosi, anekasūpabyañjanavatikāṃ doṇapākaṃ bhojanaṃ bhujjasi, dvīsu raṭṭhesu rajjaṃ kāresi, paññaṃ pana te mandā”ti āha. “Kasmā evaṃ vadesi, devī”ti? “Kahaṃ tayā aññassa maraṇena aññassa jīvitalābho ditthapubbo, andhabālassa brāhmaṇassa kathaṃ gahetvā kasmā mahājanassa upari dukkhaṃ khīpasi, dhuravihāre sadevakassa lokassa aggapuggalo atītādīsu appaṭihataññaṃ satthā vasati, taṃ pucchitvā tassovādaṃ karoḥi”ti vutte rājā sallahukehi yānehi mallikāya saddhiṃ vihāraṃ gantvā maraṇabhayatajjito kiñci vattum asakkonto satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi.

Atha naṃ satthā “handa kuto nu tvaṃ, mahārāja, āgacchasi divā divassā”ti paṭhamataraṃ ālapi. So tuṇhīyeva nisīdi. Tato mallikā bhagavato ārocesi – “bhante, raññaṃ kira majjhimayāmasamanantare saddo suto. Atha naṃ purohitassa ārocesi. Purohito ‘jīvitantarāyo te bhavissati, tassa paṭighātatthāya sabbasate pāṇe gahetvā tesāṃ galalohitena yaññe yajite jīvitaṃ labhissasi’ti āha. Rājā pāṇe gaṇhāpesi, tenāyaṃ mayā idhānīto”ti. “Evaṃ kira, mahārāja”ti? “Evaṃ, bhante”ti. “Kinti te

<p>saddo suto’’ti? So attanā sutaniyāmeneva ācikkhi. Tathāgatassa taṃ sutvāva ekobhāso ahoṣi. Atha naṃ sattā āha – ‘‘mā bhāyi, mahārāja, tava antarāyo natthi, pāpakammīno satthā attano dukkhaṃ āvīkarontā evamāhaṃsū’’ti. ‘‘Kiṃ pana, bhante, tehi kata’’nti? Atha kho bhagavā tesam kammaṃ ācikkhituṃ ‘‘tena hi, mahārāja, suṇāhi’’ti vatvā aṭṭaṃ āhari –</p> <p>Atīte vīsativassasahassāyukesu manussesu kassapo bhagavā loke uppajjivā vīsatiyā khīṇāsavasahasseehi saddhiṃ cārikaṃ caramāno bārāṇasimagamāsī. Bārāṇasivāsino dvepi tayopi bahutarāpi ekato hutvā āgantukadānaṃ pavattayimsu. Tadā bārāṇasiyaṃ cattālīsakoṭṭivibhavā cattāro seṭṭhiputtā sahāyakā ahesuṃ. Te mantayimsu – ‘‘amhākaṃ gehe bahudhanaṃ, tena kiṃ karomā’’ti? ‘‘Evarūpe buddhe cārikaṃ caramāne dānaṃ dassāma, sīlaṃ rakkhissāma, pūjaṃ karissāma’’ti ekopi avatvā tesu eko tāva evamāha – ‘‘tikhiṇasuraṃ pivantā madhuramaṃsaṃ khādantā vicarissāma, idaṃ amhākaṃ jīvitaphala’’nti.</p> <p>Aparopi evamāha – ‘‘devasikaṃ tivassikagandhasālibhattaṃ nānaggarasehi bhuñjantā vicarissāma’’ti. Aparopi evamāha – ‘‘nānappakāraṃ pūvakhajjakavikaṭṭiṃ pacāpetvā khādantā vicarissāma’’ti. Aparopi evamāha – ‘‘sammā mayaṃ aññaṃ kiñci na karissāma, ‘dhanaṃ dassāma’’ti vutte aniccamānā itthī nāma natthi, tasmā dhanena palobhetvā pārādārikakammaṃ karissāma’’ti. ‘‘Sādhu, sādhu’’ti sabbeva tassa kathāya aṭṭhaṃsu.</p> <p>Te tato paṭṭhāya abhirūpānaṃ itthīnaṃ dhanaṃ pesetvā vīsativassasahassāni pārādārikakammaṃ katvā kālaṃ katvā avācīniraye nibbattā. Te ekaṃ buddhantaṃ niraye paccitvā tatha kālaṃ katvā pakkāvesena saṭṭhiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattitvā tiṃsāya vassasahasseehi heṭṭhimatalaṃ patvā punapi tiṃsāya vassasahasseehi lohakumbhimukhaṃ patvā ekekaṃ gāthaṃ vattukāmā hutvā vattum asakkontā ekekaṃ akkharaṃ vatvā puna parivattitvā, lohakumbhimeva pavitṭhā. ‘‘Vadehi, mahārāja, paṭhamaṃ te kiṃ saddo nāma suto’’ti? ‘‘Du-iti, bhante’’ti. Satthā tena aparipuṇṇaṃ katvā vuttaṃ gāthaṃ paripuṇṇaṃ katvā dassento evamāha –</p> <p>‘‘Dujjīvitamaṃjīvimha , ye sante na dadamhase; Vijjamaṇesu bhogesu, dīpaṃ nākaṃ attano’’ti. (jā. 1.4.53; pe. va. 804);</p> <p>Atha rañño imissā gāthāya atthaṃ pakāsetvā, ‘‘kiṃ te, mahārāja, dutiyasaddo tatiyasaddo catutthasaddo suto’’ti pucchitvā ‘‘evaṃ nāma’’ti vutte avasesaṃ paripūrento –</p> <p>‘‘Saṭṭhivassasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso; Niraye paccamānānaṃ, kadā anto bhavissati. ‘‘Natthi anto kuto anto, na anto paṭṭidissati;</p> <p>Tadā hi pakataṃ pāpaṃ, mama tuyhaṅca mārisā. ‘‘Sohaṃ nūna ito gantvā, yoniṃ laddhāna mānusiṃ; Vadaññū sīlasampanno, kāhāmi kusalaṃ bahu’’nti. (jā. 1.4.54-56; pe. va. 802, 803, 805) –</p> <p>Paṭipāṭiyā imā gāthā vatvā tāsama atthaṃ pakāsetvā ‘‘iti kho, mahārāja, te cattāro janā ekekaṃ gāthaṃ vattukāmāpi vattum asakkontā ekakameva akkharaṃ vatvā puna lohakumbhimeva pavitṭhā’’ti āha.</p> <p>Raññā kira pasenadikosalena tassa saddassa sutakālato paṭṭhāya te heṭṭhā bhassanti eva, ajjāpi ekaṃ vassasahasama nātikkamanti. Rañño taṃ desanaṃ sutvā mahāsaṃvego uppajjī. So ‘‘bhāriyaṃ vatidaṃ pārādārikakammaṃ nāma, ekaṃ kira buddhantaṃ niraye paccitvā tato cutā saṭṭhiyojanikāya lohakumbhiyā nibbattitvā tatha saṭṭhivassasahassāni paccitvā evampi nesaṃ dukkhā muccanakālo na paññāyati, ahampi paradāre sinehaṃ katvā sabbarattim niddaṃ na labhiṃ, idāni ito paṭṭhāya paradāre mānaṃ na bandhissāmi’’ti cintetvā tathāgataṃ āha – ‘‘bhante, ajja me rattiyā dīghabhāvo ñāto’’ti. Sopi puriso tattheva nisinna taṃ kathaṃ sutvā ‘‘laddho me balavappaccayo’’ti satthāraṃ āha – ‘‘bhante, raññā tāva ajja rattiyā dīghabhāvo ñāto, ahaṃ pana hiyyo sayameva yojanassa dīghabhāvaṃ aññāsi’’nti. Satthā dvinnampi kathaṃ saṃsanditvā ‘‘ekaccassa ratti dīghā hoti, ekaccassa yojanaṃ dīghaṃ hoti, bālassa pana saṃsāro dīgho hoti’’ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>60. ‘‘Dīghā jāgarato ratti, dīghaṃ santassa yojanaṃ; Dīgho bālāna saṃsāro, saddhammaṃ avijānata’’nti.</p>		
--	--	--

Tattha dīghāti ratti nāmesā tiyāmamattāva, jāgarantassa pana dīghā hoti, dviguṇatiguṇā viya hutvā khāyati. Tassā dīghabhāvaṃ attānaṃ maṅkuṇasaṅghassa bhattaṃ katvā yāva sūriyuggamanā samparivattakaṃ semāno mahākusītopi, subhojanaṃ bhuñjītvā sirisayane sayamāno kāmahogīpi na jānāti, sabbarattīṃ pana padhānaṃ padahanto yogāvacarō ca, dhammakathaṃ kathento dhammakathiko ca, āsanasamīpe thatvā dhammaṃ suṇanto ca, sīsarogādīphuṭṭho vā hatthapādachedanādīṃ patto vā vedanābhībhūto ca, rattīṃ maggaṇipanno addhiko ca jānāti. Yojananti yojanampi catugāvutamattameva, santassa pana kilantassa dīghaṃ hoti, dviguṇatiguṇaṃ viya khāyati. Sakaladivasañhi maggaṃ gantvā kilanto paṭipathaṃ āgacchantāṃ disvā “purato gāmo kīvadūro”ti pucchitvā “yojana”nti vutte thokaṃ gantvā aparampi pucchitvā tenāpi “yojana”nti vutte puna thokaṃ gantvā aparampi pucchati. Sopi “yojana”nti vadati. So pucchitapucchitā yojananteva vadanti, dīghaṃ vatidaṃ yojanaṃ, ekayojanaṃ dve tīṇi yojanāni viya maññeti. Bālānanti idhalokaparalokathāṃ pana ajānantānaṃ bālānaṃ saṃsāraṇaṃ pariyantaṃ kātuṃ asakkontānaṃ yaṃ sattatīṃsabodhipakkhiyabhedāṃ saddhammaṃ ñatvā saṃsāraṇaṃ antaṃ karonti, taṃ saddhammaṃ avijānataṃ saṃsāro dīgho nāma hoti. So hi attano dhammatāya eva dīgho nāma. Vuttampi cetāṃ – “anamataggoyāṃ, bhikkhave, saṃsāro, pubbā koṭi na paññāyati”ti (saṃ. ni. 2.124). Bālānaṃ pana pariyantaṃ kātuṃ asakkontānaṃ atidīghoyevāti.

Desanāvasāne so puriso sotāpattīphalaṃ patto, aññepi bahū sotāpattīphalādīni pattā. Mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātāti.

Rājā satthāraṃ vanditvā gacchantoyeva te satte bandhanā mocesi. Tattha itthipurisā bandhanā muttā sīsaṃ nhatvā sakāni gehāni gacchantā “ciraṃ jīvatu no, ayyā, mallikā devī, taṃ nissāya jīvitaṃ labhimhā”ti mallikāya guṇakathaṃ kathayīṃsu. Sāyanhasamaye bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “aho paṇḍitā vatāyaṃ, mallikā, attano paññaṃ nissāya ettakassa janassa jīvitadānaṃ adāsī”ti. Satthā gandhakuṭiyāṃ nisinnova tesāṃ bhikkhūnaṃ kathaṃ sutvā gandhakuṭito nikkhamitvā dhammasabhaṃ pavisitvā paññatte āsane nisīditvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “na, bhikkhave, mallikā, idāneva attano paññaṃ nissāya mahājanassa jīvitadānaṃ deti, pubbepi adāsiyevā”ti vatvā tamatthaṃ pakāsanto atītaṃ āhari –

Atīte bārāṇasiyāṃ rañño putto ekaṃ nigrodharukkhaṃ upasaṅkamitvā tattha nibbattāya devatāya āyāci – “sāmi devarāja, imasmiṃ jambudīpe ekasatarājāno ekasataaggamaheṣiyo, sacāhaṃ pitu accayena rajjaṃ labhissāmi, etesaṃ galalohitena baliṃ karissāmi”ti. So pitari kālakate rajjaṃ patvā “devatāya me ānubhāvena rajjaṃ pattāṃ, balimassā karissāmi”ti mahatiyā senāya nikkhamitvā ekaṃ rājānaṃ attano vase vattetvā tena saddhiṃ aparampi aparampīti sabbe rājāno attano vase katvā saddhiṃ aggamaheṣiṃ ādāya gacchanto uggasenassa nāma sabbakaniṭṭhassa rañño dhammadinnā nāma aggamaheṣi garugabbhā, taṃ ohāya āgantvā “ettakajanaṃ visapānakaṃ pāyetvā māressāmi”ti rukkhamūlaṃ sodhāpesi. Devatā cintesi – “ayaṃ rājā ettake rājāno gaṇhanto ‘maṃ nissāya gahitā ime’ti cintetvā tesāṃ galalohitena mayhaṃ baliṃ kātukāmo, sace paṇāyaṃ ete ghātesati, jambudīpe rājāvaṃso upacchijjissati, rukkhamūlepi, me asuci bhavissati, sakkhissāmi nu kho etaṃ nivāretu”nti. Sā upadhārentī “nāhaṃ sakkhissāmi”ti ñatvā aññampi devataṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ ārocetvā “tvāṃ sakkhissasi”ti āha. Tāyapi paṭikkhittā aññampi aññampīti evaṃ sakalacakkavāḷadevatāyo upasaṅkamitvā tāhipi paṭikkhittā catunnaṃ mahārājūnaṃ santikaṃ gantvā “mayāṃ na sakkoma, amhākaṃ pana rājā amhehi puññaṃ ca paññāya ca visiṭṭho, taṃ pucchā”ti tehipi paṭikkhittakāle sakkāṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ ārocetvā, “deva, tumhesu appossukkataṃ āpannesu khattiyavaṃso upacchijjissati, tassa paṭisaraṇaṃ hothā”ti āha. Sakko “ahampi naṃ paṭibāhituṃ na sakkhissāmi, upāyaṃ pana te vakkhāmi”ti vatvā upāyaṃ ācikkhi – “gaccha, tvāṃ rañño passantasseva rattavatthaṃ nivāsetvā attano rukkhatto nikkhamitvā gamanākāraṃ dassehi. Atha taṃ rājā ‘devatā gacchati, nivattāpessāmi na’nti nānappakārena yācissati. Atha naṃ vadeyyāsi ‘tvāṃ ekasatarājāno saddhiṃ aggamaheṣiṃ ānetvā tesāṃ galalohitena baliṃ karissāmi’ti mayhaṃ āyācitvā uggasenassa rañño devīṃ ohāya āgato, nāhaṃ tādisassa musāvādassa baliṃ sampācchāmi”ti, “evaṃ kira vutte rājā taṃ ānāpessati, sā rañño dhammaṃ desetvā ettakassa janassa jīvitadānaṃ dassati”ti. Iminā kāraṇena sakko devatāya imaṃ upāyaṃ ācikkhi. Devatā tathā akāsi.

Rājāpi taṃ ānāpesi. Sā āgantvā tesāṃ rājūnaṃ pariyante nisinnampi attano rājānameva vandi. Rājā “mayi sabbarājajetthake

ṭhite sabbakanīṭṭhaṃ attano sāmikaṃ vandatī”ti tassā kujjhi. Atha naṃ sā āha – “kiṃ mayhaṃ tayi paṭibaddhaṃ, ayaṃ pana me sāmiko issariyassa dāyako, imaṃ avanditvā kasmā taṃ vandissāmī”ti? Rukkhadevatā passantasseva mahājanassa “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā taṃ pupphamuṭṭhinā pūjesi . Puna rājā āha – “sace maṃ na vandasi, mayhaṃ rajjasiridāyikaṃ evaṃ mahānubhāvaṃ devataṃ kasmā na vandasi”ti? “Mahārāja, tayā attano puññe ṭhatvā rājāno gahitā, na devatāya gahetvā dinnā”ti. Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā tatheva pūjesi. Puna sā rājānaṃ āha – “tvam ‘devatāya me ettakā rājāno gahetvā dinnā’ti vadesi, idāni te devatāya upari vāmapasse rukkho agginā daḍḍho, sā taṃ aggiṃ nibbāpetuṃ kasmā nāsakkhi, yadi evaṃ mahānubhāvā”ti. Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā tatheva pūjesi.

Sā kathayamānā ṭhitā rodi ceva hasi ca. Atha naṃ rājā “kiṃ ummattikāsī”ti āha. “Kasmā deva evaṃ vadesi”? “Na mādisiyo ummattikā hontī”ti. Atha “naṃ kiṃ kāraṇā rodasi ceva hasasi cā”ti? “Suṇāhi, mahārāja, ahañhi atīte kuladhītā hutvā patikule vasantī sāmikassa sahāyakaṃ pāhunakaṃ āgataṃ disvā tassa bhataṃ pacitukāmā ‘maṃsaṃ āharā’ti dāsiyā kahāpaṇaṃ datvā tāya maṃsaṃ alabhivā āgatāya ‘natthi maṃsa’nti vutte gehassa pacchimabhāge sayitāya eḷikāya sīsaṃ chinditvā bhataṃ sampādesiṃ. Sāhaṃ ekissāya eḷikāya sīsaṃ chinditvā niraye paccitvā pakkāvasesena tassā lomagaṇanāya sīsacchedaṃ pāpuṇiṃ, ‘tvam ettakaṃ janaṃ vadhitvā kadā dukkhā muccissasī’ti evamaṃ tava dukkhaṃ anussarantī rodī”nti vatvā imaṃ gāthamāha –

“Ekissā kaṇṭhaṃ chetvāna, lomagaṇanāya paccisaṃ;

Bahūnaṃ kaṇṭhe chetvāna, kathaṃ kāhasi khattiyā”ti.

Atha “kasmā tvam hasasī”ti? “Etasmā dukkhā muttāmhī”ti tussitvā, mahārājā”ti . Punapi taṃ devatā “evaṃ, bhadde, evaṃ, bhadde”ti vatvā pupphamuṭṭhinā pūjesi. Rājā “aho me bhāriyaṃ kataṃ kammaṃ, ayaṃ kira ekaṃ eḷikaṃ vadhitvā niraye pakkāvasesena tassā lomagaṇanāya sīsacchedaṃ pāpuṇi, ahaṃ ettakaṃ janaṃ vadhitvā kadā sotthiṃ pāpuṇissāmī”ti sabbe rājāno mocetvā attano mahallakatare vanditvā daharadahaṇānaṃ añjalim paggayha sabbe khamāpetvā sakasakaṭṭhānameva paḥiṇi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, na idāneva, mallikā devī, attano paññaṃ nissāya mahājanassa jīvitadānaṃ deti, pubbepi adāsiyevā”ti vatvā atītaṃ samodhānesi – “tadā bārāṇasirājā pasenadi kosalo aho, dhammadinnā, devī mallikā, rukkhadevatā ahavevā”ti. Evaṃ atītaṃ samodhānetvā puna dhammaṃ desento, “bhikkhave, pāṇātipāto nāma na kattabbayuttako. Pāṇātipāto hi dīgharattaṃ socatī”ti vatvā imā gāthā āha –

“Idha socatī pecca socatī,

Pāpakārī ubhayattha socatī;

So socatī so vihaññati,

Disvā kammakiliṭṭhamattano”ti. (dha. pa. 15);

“Evaṃ ce sattā jāneyyūṃ, dukkhāyaṃ jātisambhavo;

Na pāṇo pāṇinaṃ haññe, pāṇaghātī hi socatī”ti. (jā. 1.1.18);

Aññatarapurisavatthu paṭhamaṃ.

2. Mahākassapattherasaddhivihārikavatthu

Carañcenādhigaccheyyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyam jetavane viharanto mahākassapattherassa saddhivihārikaṃ ārabha kathesi. Desanā rājagahe samuṭṭhitā.

Theraṃ kira rājagaṃ nissāya pippaliguḥāyaṃ vasantaṃ dve saddhivihārikā upaṭṭhahimsu. Tesu eko sakkaccaṃ vattaṃ karoti, eko tena kataṃ kataṃ attanā kataṃ viya dassento mukhodakadantaṭṭhānaṃ paṭiyāditaḥāvamā ṇatvā, “bhante, mukhodakadantaṭṭhāni me paṭiyāditaṇi, mukhaṃ dhovathā”ti vadati, pādadhovanānānādikālepi evameva vadati. Itaro cintesi – “ayaṃ niccakālam mayā kataṃ kataṃ attanā kataṃ viya katvā dasseti, hotu, kattabbayuttakamassa karissāmī”ti.

Tassa bhujjivā supantasseva nhānodakaṃ tāpetvā ekasmiṃ ghaṭe katvā piṭṭhikoṭṭhake ṭhapesi, udakatāpanabhājane pana nālimattaṃ udakaṃ sesetvā usumaṃ muñcantaṃ ṭhapesi. Taṃ itaro sāyanhasamaye pabujjhitvā usumaṃ nikkhantaṃ disvā

“udakaṃ tāpetvā koṭṭhake ṭhapitaṃ bhavissatī”ti vegena gantvā therāṃ vanditvā, “bhante, koṭṭhake udakaṃ ṭhapitaṃ, nhāyathā”ti vatvā therena saddhimyeva koṭṭhakaṃ pāvisi. Thero udakaṃ apassanto “kahaṃ udakaṃ, āvuso”ti āha. Daharo aggisālaṃ gantvā bhājane ulūkaṃ otāretvā tucchabhāvaṃ ṇatvā “passatha dutṭhassa kammaṃ tucchabhājanaṃ uddhane āropetvā kuhiṃ gato, ahaṃ ‘koṭṭhake udaka’nti saññāya ārocesi”nti ujjhāyanto ghaṭaṃ ādāya titthaṃ agamāsi. Itaropi piṭṭhikoṭṭhakato udakaṃ āharitvā koṭṭhake ṭhapesi.

Thero cintesi – “ayaṃ daharo ‘udakaṃ me tāpetvā koṭṭhake ṭhapitaṃ, etha, bhante, nhāyathā’ti vatvā idāni ujjhāyanto ghaṭaṃ ādāya titthaṃ gacchati, kiṃ nu kho eta’nti upadhārento “ettakaṃ kālaṃ esa daharo iminā kataṃ vattaṃ attanāva kataṃ viya pakāsetī”ti ṇatvā sāyaṃ āgantvā nisinnassa ovādamadāsi, “āvuso, bhikkhunā nāma ‘attanā katameva kata’nti vattaṃ vaṭṭati, no akataṃ, tvaṃ idāneva ‘koṭṭhake udakaṃ ṭhapitaṃ, nhāyathā, bhante’ti vatvā mayi pavisitvā ṭhite ghaṭaṃ ādāya ujjhāyanto gacchasi, pabbajitassa nāma evaṃ kātuṃ na vaṭṭatī”ti. So “passatha therassa kammaṃ, udakamattakaṃ nāma nissāya maṃ evaṃ vadesī”ti kujjhivā punadivase therena saddhiṃ piṇḍāya na pāvisi. Thero itarena saddhiṃ ekaṃ padesaṃ agamāsi. So tasmīṃ gate therassa upaṭṭhākakulaṃ gantvā “thero kahaṃ, bhante”ti puṭṭho “therassa aphāsukaṃ jātaṃ, vihāreyeva nisinnō”ti āha. “Kiṃ pana, bhante, laddhuṃ vaṭṭatī”ti? “Evarūpaṃ kira nāma āhāraṃ dethā”ti vutte tena vuttaniyāmeneva sampādetvā adamsu. So antarāmaggeva taṃ bhattaṃ bhuñjitvā vihāraṃ gato. Theropi gataṭṭhāne mahantaṃ sukhumavattaṃ labhitvā attanā saddhiṃ gatadaharassa adāsi. So taṃ rajitvā attano nivāsanapārūpanaṃ akāsi.

Thero punadivase taṃ upaṭṭhākakulaṃ gantvā, “bhante, ‘tumahākaṃ kira aphāsukaṃ jāta’nti amhehi daharena vuttaniyāmeneva paṭiyādetvā āhāro pesito, paribhuñjitvā vo phāsukaṃ jāta’nti vutte tunhī aho. Vihāraṃ pana gantvā taṃ daharaṃ vanditvā nisinnaṃ evamāha – “āvuso, tayā kira hiyyo, idaṃ nāma kataṃ, idaṃ pabbajitānaṃ na anucchavikaṃ, viññattim katvā bhuñjitum na vaṭṭatī”ti. So kujjhivā there āghātaṃ bandhitvā “purimadivase udakamattaṃ nissāya maṃ musāvādim katvā ajja attano upaṭṭhākakule bhattamuttūhiyā bhuttakāraṇā maṃ ‘viññattim katvā bhuñjitum na vaṭṭatī’ti vadati, vatthampi tena attano upaṭṭhākasēva dinnā, aho therassa bhāriyaṃ kammaṃ, jānissāmissa kattabbayuttaka’nti punadivase there gāmaṃ pavisante sayāṃ vihāre ohīyitvā daṇḍaṃ gahetvā paribhogabhājanāni bhinditvā therassa paṇṇasālāya aggiṃ datvā yaṃ na jhāyati, taṃ muggarena paharanto bhinditvā nikkhamitvā palāto. So kālaṃ katvā avīcimahāniraye nibbatti.

Mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi – “therassa kira saddhivihāriko ovādamattaṃ asahanto kujjhivā paṇṇasālaṃ jhāpetvā palāto”ti. Atheko bhikkhu aparabhāge rājagahā nikkhamitvā sathhāraṃ datṭhukāmo jetavanaṃ gantvā sathhāraṃ vanditvā sathhāraṃ paṭisanthāraṃ katvā “kuto āgatosī”ti puṭṭho “rājagahato, bhante”ti āha. “Mama puttassa mahākassapassa khamanīya”nti? “Khamanīyaṃ, bhante, eko pana saddhivihāriko ovādamattena kujjhivā paṇṇasālaṃ jhāpetvā palāto”ti. Sathhā “na so idāneva ovādaṃ sutvā kujjhati, pubbepi kujjhiyeva. Na idāneva kuṭim dūseti, pubbepi dūsesiyevā”ti vatvā aṭṭaṃ āhari –

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente himavantaṃ padese eko siṅgilaṃ kulāvakaṃ katvā vasi. Athekadivasaṃ deve vassante eko makkaṭo sītena kampamāno taṃ padesaṃ agamāsi. Siṅgilo taṃ disvā gāthamāha –

“Manussasseva te sīsaṃ, hatthapādā ca vānara;
Atha kena nu vaṇṇena, agāraṃ te na vijjati”ti. (jā. 1.4.81);

Makkaṭo “kiñcāpi me hatthapādā atthi, yāya pana paññāya vicāretvā agāraṃ kareyyaṃ, sā me paññā natthi”ti cintetvā tamattaṃ viññāpetukāmo imaṃ gāthamāha –

“Manussasseva me sīsaṃ, hatthapādā ca siṅgila;
Yāhu setṭhā manussesu, sā me paññā na vijjati”ti. (jā. 1.4.82);

Atha naṃ “evarūpassa tava kathaṃ gharāvāso ijjhissatī”ti garahanto siṅgilo imaṃ gāthādvayamāha –

“Anavattāhitācittassa, lahucittassa dubbhino;
Niccaṃ addhavasīlassa, sukhabhāvo na vijjati.
“So karassu ānubhāvaṃ, vītivattassu sīliyaṃ;
Sītāvātaparittānaṃ, karassu kuṭavaṃ kapī”ti. (jā. 1.4.83-84);

<p>Makkaṭo “ayaṃ maṃ anavaṭṭhitacittaṃ lahuṇṇaṃ mittadubbhiṃ addhuvasīlaṃ karoti, idānissa mittadubbhibhāvaṃ dassessāmi”ti kulāvakaṃ viddhamsetvā vipakiri. Sakuṇo tasmim kulāvakaṃ gaṇhante eva ekena passena nikkhamitvā palāyi.</p> <p>Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi – “tadā makkaṭo kuṭidūsakabhikkhu ahoṣi, siṅgilaṃ kuṭiṃ kassapo ahoṣi”ti . Jātaṃ samodhānetvā “evaṃ, bhikkhave, na idāneva, pubbepi so ovādakkhaṇe kujjhivā kuṭiṃ dūsesi, mama puttassa kassapassa evarūpena bālena saddhiṃ vasanato ekakasseva nivāso seyyo”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 61.</p> <p>“Carañce nādhigaccheyya, seyyaṃ sadisamattano; Ekacariyaṃ daḷhaṃ kayirā, natthi bāle sahāyatā”ti.</p> <p>Tattha caranti iriyāpathacāraṃ aggahetvā manasācāro veditabbo, kalyāṇamittaṃ pariyasantoti attho. Seyyaṃ sadisamattanoti attano sīlasamādhīpaññaṃ gūṇehi adhikataṃ vā sadisaṃ vā na labheyya ce. Ekacariyanti etesu hi seyyaṃ labhamāno sīlādīhi vaḍḍhati, sadisaṃ labhamāno na parihāyati, hīnena pana saddhiṃ ekato vasanto ekato sambhogaparibhogaṃ karonto sīlādīhi parihāyati. Tena vuttaṃ – “evarūpo puggalo na sevitaṃ na bhajitaṃ na payirupāsitaṃ aññatra anuddayā aññatra anukampā”ti (pu. pa. 121; a. ni. 3.26). Tasmā sace kāruṇṇaṃ paṭicca “ayaṃ maṃ nissāya sīlādīhi vaḍḍhissatī”ti tamhā puggalā kiñci apaccāsīnto taṃ saṅgaṇhituṃ sakkoti, iccetaṃ kusalaṃ . No ce sakkoti, ekacariyaṃ daḷhaṃ kayirā ekibhāveva thiraṃ katvā sabbairiyāpathesu ekakova vihareyya. Kiṃ kāraṇā? Natthi bāle sahāyatāti sahāyatā nāma cūlasīlaṃ majjhimsīlaṃ mahāsīlaṃ dasa kathāvattūni terasa dhutaṅgagūṇā vipassanāgūṇā cattāro maggā cattāri phalāni tisso vijjā cha abhiññā. Ayaṃ sahāyatāgūṇo bālaṃ nissāya natthīti.</p> <p>Desanāvasāne āgantuko bhikkhu sotāpattiphalāṃ patto, aññepi bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇimsu, desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.</p> <p>Mahākassapattherasaddhivihārikavatthu dutiyaṃ.</p> <p>3. Ānandasetṭhivatthu</p> <p>Puttāmatthīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvatthiyaṃ viharanto ānandasetṭhiṃ ārabha katesi.</p> <p>Sāvatthiyaṃ kira ānandasetṭhi nāma cattālisakoṭṭivibhavo mahāmaccharī ahoṣi. So anvaḍḍhamāsaṃ nātaka sannipātetvā puttāṃ mūlasiriṃ nāma tīsu velāsu evaṃ ovadati – “idaṃ cattālisakoṭṭidhanaṃ ‘bahū’”ti mā saññaṃ kari, vijjamānaṃ dhanaṃ na dātabbaṃ, navaṃ dhanaṃ uppādetabbaṃ. Ekekampi hi kahāpaṇaṃ vayaṃ karontassa pana khīyateva. Tasmā – “Añjanānaṃ khayāṃ disvā, upacikānañca ācayaṃ; Madhūnañca samāhāraṃ, paṇḍito gharamāvase”ti.</p> <p>So aparena samayena attano pañca mahānidhiyo puttassa anācikkhitvā dhananissito maccheramalalino kālaṃ katvā tasseva nagarassa ekasmiṃ dvāragāmake caṇḍālānaṃ kulasaṃsaṃsaṃ paṭivasati. Tatthekissā caṇḍāliyaṃ kucchisimim paṭisandhiṃ gaṇhi. Rājā tassa kālakiriyaṃ sutvā puttassa mūlasiriṃ pakkosāpetvā setṭhitthāne thapesi. Tampi caṇḍālakulasahassaṃ ekatova bhatiyā kammaṃ katvā jīvamānaṃ tassa paṭisandhiggahaṇato patṭhāya neva bhatim labhati, na yāpanamattato paraṃ bhattapiṇḍampi. Te “mayaṃ etaraha kammaṃ karontāpi piṇḍabhattampi na labhāma, amhākaṃ antare kālakanniya bhavitabba”nti dve koṭṭhāsā hutvā yāva tassa mātāpitāro visuṃ honti, tāva vibhajitvā “imasmiṃ kule kālakanni uppannā”ti tassa mātaraṃ nīharimsu.</p> <p>Sāpi yāvassā so kucchigato, tāva yāpanamattampi kicchena labhitvā puttāṃ vijjāyi. Tassa hatthā ca pādā ca akkhīni ca kaṇṇā ca nāsā ca mukhañca yathāthāne na ahesuṃ. So evarūpena aṅgavekallena samannāgato paṃsupisācako viya ativirūpo ahoṣi. Evaṃ santepi taṃ mātā na pariccaji. Kucchiyaṃ vasitaputtasmiñhi sineho balavā hoti. Sā taṃ kicchena posayamānā taṃ ādāya gatadivase kiñci alabhitvā gehe katvā sayameva gatadivase bhatim labhati. Atha naṃ piṇḍāya caritvā jīvitum samatthakāle sā kapālakāṃ hatthe thapetvā, “tāta , mayaṃ taṃ nissāya mahādukkhaṃ pattā, idāni na sakkomi taṃ posetuṃ, imasmim nagare kapaṇadikkādīnaṃ paṭiyattabhattāni atthi, tattha bhikkhāya caritvā jīvāhī”ti taṃ vissajjesi. So gharapaṭipāṭiyā caranto ānandasetṭhikāle nivuttaṭṭhānaṃ gantvā jātissaro hutvā attano gehaṃ pāvīsi. Tīsu pana</p>		
---	--	--

dvārakoṭṭhakesu na koci sallakkhesi. Catutthe dvārakoṭṭhake mūlasiriseṭṭhino puttakā disvā ubbiggahadayā parodiṃsu. Atha naṃ seṭṭhipurisā “nikkhama kāḷakaṇṇī”ti pothetvā nīharitvā saṅkāraṭṭhāne khipiṃsu. Sathā ānandattherena pacchāsamaṇena piṇḍāya caranto taṃ ṭhānaṃ patto theram oloketvā tena puṭṭho taṃ pavattiṃ ācikkhi. Thero mūlasiriṃ pakkosāpesi. Atha mahājanakāyo sannipati. Sathā mūlasiriṃ āmantetvā “jānāsi eta”nti pucchitvā “na jānāmī”ti vutte, “pitā te ānandaseṭṭhi”ti vatvā asaddahantaṃ “ānandaseṭṭhi puttassa te pañca mahānidhiyo ācikkhāhi”ti ācikkhāpetvā saddahāpesi. So sathāraṃ saraṇaṃ agamāsi. Tassa dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

62.

“Puttā matthi dhanammatthi, iti bālo vihaññati;

Attā hi attano natthi, kuto puttā kuto dhana”nti.

Tassattho – puttā me atthi, dhanam me atthi, iti bālo puttataṇhāya ceva dhanataṇhāya ca haññati vihaññati dukkhayati, “puttā me nassiṃsū”ti vihaññati, “nassantī”ti vihaññati, “nassissantī”ti vihaññati. Dhanepi eseva nayo. Iti chahākārehi vihaññati.

“Putte possessāmi”ti rattiṇca divā ca thalajalopathādīsu nānappakārato vāyamaṇtopi vihaññati, “dhanam uppādessāmi”ti kasivāññijādīni karontopi vihaññateva. Evaṃ vihaññassa ca attā hi attano natthi tena vighātena dukkhitam attānaṃ sukhitam kātum asakkontassa pavattiyampissa attā hi attano natthi, maraṇamañce nipannassa mārāṇantikāhi vedanāhi aggijālāhi viya pariḍayhamānassa chijjamānesu sandhibandhanesu, bhijjamānesu aṭṭhisāṅghātesu nimīletvā paralokaṃ ummīletvā idhalokaṃ passantassāpi divase divase dvikkhattum nhāpetvā tikkhattum bhojetvā gandhamālādīhi alaṅkaritvā yāvajivaṃ positopi sahāyabhāvena dukkharittānaṃ kātum asamattatāya attā hi attano natthi. Kutoputtā kuto dhanam puttā vā dhanam vā tasmim samaye kimeva karissanti, ānandaseṭṭhinopi kassaci kiñci adatvā puttassatthāya dhanam saṅṭhapetvā pubbe vā maraṇamañce nipannassa, idāni vā imaṃ dukkham pattassa kuto puttā kuto dhanam. Puttā vā dhanam vā tasmim samaye kiṃ dukkham hariṃsu, kiṃ vā sukham uppādayiṃsūti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi. Desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Ānandaseṭṭhivatthu tatiyaṃ.

4. Gaṇṭhibhedakacoravatthu

Yo bāloti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto gaṇṭhibhedakacore ārabba katesi.

Te kira dve sahāyakā dhammassavanatthāya gacchantena mahājanena saddhiṃ jetavanaṃ gantvā eko dhammakatham assosi, eko attano gayhūpagaṃ olokesi. Tesu eko dhammaṃ suṇamāno sotāpattiphalaṃ pāpuṇi, itaro ekassa dussante baddham pañcamāsakamattam labhi. Tassa taṃ gehe pākabhataṃ jātam, itarassa gehe na paccati. Atha naṃ sahāyakacoro attano bhariyāya saddhiṃ uppaṇḍayamāno “tvaṃ atipaṇḍitatāya attano gehe pākabhataṃ mūlampi na nipphādesī”ti āha. Itaro pana “bālabhāveneva vatāyaṃ attano paṇḍitabhāvaṃ maññati”ti taṃ pavattiṃ sathu ārocetum nātīhi saddhiṃ jetavanaṃ gantvā ārocesi. Sathā tassa dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

63.

“Yo bālo maññati bālyam, paṇḍito vāpi tena so;

Bālo ca paṇḍitamānī, sa ve ‘bālo’ti vuccatī”ti.

Tattha yo bāloti yo andhabālo apaṇḍito samāno “bālo aha”nti attano bālyam bālabhāvaṃ maññati jānāti. Tena soti tena kāraṇena so puggalo paṇḍito vāpi hoti paṇḍitasadiso vā. So hi “bālo aha”nti jānamāno aññaṃ paṇḍitam upasaṅkamanto payirupāsanto tena paṇḍitabhāvatthāya ovadiyamāno anusāsiyamāno taṃ ovādam gaṇhitvā paṇḍito vā hoti paṇḍitataro vā. Sa ve bāloti yo ca bālo samāno “ko añño mayā sadiso bahussuto vā dhammakathiko vā vinayadharo vā dhutaṅgadharo vā atthī”ti evaṃ paṇḍitamānī hoti. So aññaṃ paṇḍitam anupasaṅkamanto apayirupāsanto neva pariyattim uggaṇhāti, na paṭipattim pūreti, ekantabālabhāvameva pāpuṇāti. So gaṇṭhibhedakacoro viya. Tena vuttaṃ “sa ve ‘bālo’ti vuccatī”ti.

Desanāpariyosāne itarassa nātakehi saddhiṃ mahājano sotāpattiphalaḍḍini pāpuṇīti.

Gaṇṭhibhedakacoravatthu catuttham.

5. Udāyittheravatthu

<p>Yāvajīvampi ce bāloti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto udāyittheraṃ ārabba kathesi. So kira mahātheresu paṭikkantesu dhammasabhaṃ gantvā dhammāsane nisīdi. Atha naṃ ekadivasam āgantukā bhikkhū disvā “ayaṃ bahussuto mahāthero bhavissatī”ti maññamānā khandhādipaṭisaṃyuttaṃ pañhaṃ pucchitvā kiñci ajānamānaṃ “ko eso, buddhehi saddhiṃ ekavihāre vasamāno khandhadhātuāyatanaṃ mattampi na jānātī”ti garahitvā taṃ pavattiṃ tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā tesam dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 64. “Yāvajīvampi ce bālo, paṇḍitaṃ payirupāsati; Na so dhammaṃ vijānāti, dabbī sūparasam yathā”ti. Tassattho – bālo nāmesa yāvajīvampi paṇḍitaṃ upasaṅkamanto payirupāsanto “idaṃ buddhavacanaṃ, ettakaṃ buddhavacana”nti evaṃ pariyattidhammaṃ vā “ayaṃ cāro, ayaṃ vihāro, ayaṃ ācāro, ayaṃ gocaro, idaṃ sāvajjaṃ, idaṃ anavajjaṃ, idaṃ sevitabbaṃ, idaṃ na sevitabbaṃ, idaṃ paṭivijjhitabbaṃ, idaṃ sacchikātabba”nti evaṃ paṭipattipaṭivedhadhammaṃ vā na jānāti. Yathā kiṃ? Dabbī sūparasam yathāti. Yathā hi dabbī yāva parikkhayā nānappakārāya sūpavikatiyā samparivattamānāpi “idaṃ loṇikaṃ, idaṃ aloṇikaṃ, idaṃ tittakaṃ, idaṃ khārikaṃ, idaṃ kaṭukaṃ, idaṃ ambilaṃ, idaṃ anambilaṃ, idaṃ kasāva”nti sūparasam na jānāti, evameva bālo yāvajīvampi paṇḍitaṃ payirupāsamāno vuttappakāraṃ dhammaṃ na jānātīti. Desanāvasāne āgantukā bhikkhū āsavehi cittāni vimuccīmsūti. Udāyittheravatthu pañcamaṃ. 6. Tīṃsamattapāveyyakabhikkhuvatthu Muhuttamapi ce viññūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto tīṃsamatte pāveyyake bhikkhū ārabba kathesi. Tesañhi bhagavā itthiṃ pariyesantānaṃ kappāsikavanasaṅge paṭhamaṃ dhammaṃ desesi. Tadā te sabbeva ehibhikkhubhāvaṃ patvā iddhiṃ mayapattācīvaradharā hutvā terasa dhutaṅgāni samādāya vattamānā punapi dīghassa addhuno accayena satthāraṃ upasaṅkamitvā anamataggadhammadesanaṃ sutvā tasmīmyeva āsane arahattaṃ pāpuṇīmsu. Bhikkhū “aho vatimehi bhikkhūhi khippameva dhammo viññāto”ti dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā taṃ sutvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi ime tīṃsamattā sahāyaka dhuttā hutvā tuṇḍilajātaka (jā. 1.6.88 ādayo) mahātuṇḍilassa dhammadesanaṃ sutvāpi khippameva dhammaṃ viññāya pañca sīlāni samādiyīmsu, te teneva upanissayena etarahi nisinnāsaneveva arahattaṃ pattā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 65. “Muhuttamapi ce viññū, paṇḍitaṃ payirupāsati; Khippaṃ dhammaṃ vijānāti, jivhā sūparasam yathā”ti. Tassattho – viññū paṇḍitapuriso muhuttamapi ce aññaṃ paṇḍitaṃ payirupāsati, so tassa santike uggaṇhanto paripucchanto khippameva pariyattidhammaṃ vijānāti. Tato kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā paṭipattiyam ghaṭento vāyamanto yathā nāma anupahatajivhāpasādo puriso rasavijānanatthaṃ jivhagge ṭhapetvā eva loṇikādibhedam rasmaṃ vijānāti, evaṃ paṇḍito khippameva lokuttaradhammampi vijānātīti. Desanāvasāne bahū bhikkhū arahattaṃ pāpuṇīmsūti. Tīṃsamattapāveyyakabhikkhuvatthu chaṭṭhaṃ. 7. Suppabuddhakuṭṭhivatthu Caranti bālā dummedhāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto suppabuddhakuṭṭhiṃ ārabba kathesi. Suppabuddhakuṭṭhivatthu udāne (udā. 43) āgatameva. Tadā hi suppabuddhakuṭṭhi parisapariyante nisinno bhagavato dhammadesanaṃ sutvā sotāpattiphalaṃ patvā attanā paṭiladdhaguṇaṃ satthu ārocetukāmo parisamajje ogāhituṃ avisahanto mahājanassa satthāraṃ vanditvā anugantvā nivattanakāle vihāraṃ agamāsi. Tasmīṃ khaṇe sakko devarājā “ayaṃ suppabuddhakuṭṭhi attano satthu sāsane paṭiladdhaguṇaṃ pākātaṃ kātukāmo”ti ñatvā “vīmaṃsissāmi na”nti gantvā ākāse ṭhitova etadavoca – “suppabuddha, tvam</p>		
--	--	--

<p>manussadaliddo manussavarāko, ahaṃ te apariyantam dhanam dassāmi, ‘buddho na buddho, dhammo na dhammo, saṅgho na saṅgho, alaṃ me buddhena, alaṃ me dhammena, alaṃ me saṅghena’ti vadehī’ti. Atha naṃ so āha – ‘‘kosi tva’’nti? ‘‘Ahaṃ sakko’’ti. Andhabāla, ahirika tvaṃ mayā saddhiṃ kathetuṃ na yuttarūpo, tvaṃ maṃ ‘‘duggato daliddo kapaṇo’’ti vadesi, nevāhaṃ duggato, na daliddo, sukhappatto ahamasmi mahaddhano –</p> <p>‘‘Saddhādhanaṃ sīladhanaṃ, hirī ottappiyaṃ dhanam; Sutadhanañca cāgo ca, paññā ve sattamaṃ dhanam. ‘‘Yassa ete dhanā atthi, itthiyā purisassa vā; ‘Adaliddo’ti taṃ āhu, amoghaṃ tassa jīvita’’nti. (a. ni. 7.5-6) –</p> <p>Imāni me sattavidhaariyadhanāni santi, yesaṃhi imāni satta dhanāni santi, na te buddhehi vā paccekabuddhehi vā ‘‘daliddā’’ti vuccantīti. Sakko tassa katham sutvā taṃ antarāmagge ohāya satthu santikaṃ gantvā sabbaṃ taṃ vacanapaṭivacanam ārocesi. Atha naṃ bhagavā āha – ‘‘na kho, sakka, sakkā tādisānaṃ satenapi sahassenapi suppbuddhakuṭṭhiṃ ‘buddho na buddho’ti vā, ‘dhammo na dhammo’ti vā, ‘saṅgho na saṅgho’ti vā kathāpetu’’nti. Suppbuddhopi kho kuṭṭhi satthu santikaṃ gantvā satthārā katapaṭisanthāro sammodamāno attanā paṭiladdhaguṇam ārocetvā vuṭṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Atha naṃ acirapakkantaṃ gāvī taruṇavacchā jīvitā voropesi.</p> <p>Sā kira ekā yakkhinī pukkusātikulaputtaṃ, bāhiyaṃ dāruccīriyaṃ, tambadāṭhikacoraghātakaṃ, suppbuddhakuṭṭhinti imesaṃ catunnaṃ janānaṃ anekasate attabhāve gāvī hutvā jīvitā voropesi. Te kira aṭṭe cattāro seṭṭhiputtā hutvā ekaṃ nagarasobhinaṃ gaṇikaṃ uyyānaṃ netvā divasaṃ sampattiṃ anubhavitvā sāyanhasamaye evaṃ sammantayimsu –</p> <p>‘‘imasmiṃ ṭhāne añño natthi, imissā amhehi dinnaṃ kahāpaṇasahassañca sabbañca pasādhanabhaṇḍam gahetvā imaṃ māretvā gacchāmā’’ti. Sā tesam katham sutvā ‘‘ime nillajjā, mayā saddhiṃ abhiramitvā idāni maṃ māretukāmā, jānissāmi nesaṃ kattabbayuttaka’’nti tehi māriyamānā ‘‘ahaṃ yakkhinī hutvā yathā maṃ ete mārenti, evameva te māretuṃ samatthā bhaveyya’’nti patthanaṃ akāsi. Tassa nissandena ime māresi. Sambahulā bhikkhū tassa kālakiriyaṃ bhagavato ārocetvā ‘‘tassa kā gati, kena ca kāraṇena kuṭṭhibhāvaṃ patto’’ti pucchiṃsu. Satthā sotāpattiphalaṃ patvā tassa tāvatimsabhavane uppanabhāvañca tagarasikhipaccekabuddham disvā niṭṭhubhitvā apasabyaṃ katvā dīgharattaṃ niraye paccitvā vipākāvasesena idāni kuṭṭhibhāvappattiñca byākāritvā, ‘‘bhikkhave, ime sattā attanāva attano kaṭukavipākakammaṃ karontā vicarantī’’ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā uttari dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>66. ‘‘Caranti bālā dummedhā, amitteneva attanā; Karontā pāpakaṃ kammaṃ, yaṃ hoti kaṭukapphala’’nti. Tattha carantīti catūhi iriyāpathehi akusalameva karontā vicaranti. Bālāti idhalokatthañca paralokatthañca ajānantā idha bālā nāma. Dummedhāti duppaññā. Amittenevaattanāti attanā amittabhūtena viya verinā hutvā. Kaṭukapphalanti tikhinaphalaṃ dukkhaphalanti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇimsūti. Suppbuddhakuṭṭhivatthu sattamaṃ. 8. Kassakavatthu Na taṃ kammaṃ kataṃ sādhuṭi imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ kassakaṃ ārabba katesi. So kira sāvathhito avidūre ekaṃ khettaṃ kasati. Corā udakaniddhamaṇaṇa nagaraṃ pavisitvā ekasmiṃ aḍḍhakule umaṅgaṃ bhinditvā bahuṃ hiraññasuvaṇṇaṃ gahetvā udakaniddhamaṇeṇa nikkhamiṃsu. Eko coro te vañcetvā ekaṃ sahasatthavikaṃ ovaṭṭikāya katvā taṃ khettaṃ gantvā tehi saddhiṃ bhaṇḍam bhājetvā ādāya gacchanto ovaṭṭikato patamānaṃ sahasatthavikaṃ na sallakkhesi. Taṃ divasaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento taṃ kassakaṃ attano ñāṇajālassa antopaviṭṭhaṃ disvā ‘‘kiṃ nu kho bhavissatī’’ti upadhārayamāno idaṃ addasa – ‘‘ayaṃ kassako pātova kasituṃ gamissatī, bhaṇḍasāmikā corānaṃ anupadaṃ gantvā ovaṭṭikato patamānaṃ sahasatthavikaṃ disvā etaṃ gaṇhissanti, maṃ ṭhapetvā tassa añño sakkhī nāma na bhavissati, sotāpattimaggassa upanissayopissa atthi, tattha mayā gantuṃ vaṭṭatī’’ti. Sopi</p>		
---	--	--

kassako pātova kasitum gato. Sathā ānandattherena pacchāsamaṇena tattha agamāsi. Kassako sathhāraṃ disvā gantvā bhagavantaṃ vanditvā puna kasitum ārabhi. Sathā tena saddhim kiñci avatvāva saḥassatthavikāya patitaṭṭhānaṃ gantvā taṃ disvā ānandattheraṃ āha – ‘passa, ānanda, āsīviso’ ti. ‘Passāmi, bhante, ghoraviso’ ti.

Kassako taṃ kathaṃ sutvā ‘mama velāya vā avelāya vā vicaraṇaṭṭhānametaṃ, āsīviso kirettha atthi’ ti cintetvā sathhari ettakaṃ vatvā pakkante ‘māressāmi na’ nti patodalatṭhim ādāya gato saḥassabhaṇḍikaṃ disvā ‘imaṃ sandhāya sathhārā kathitaṃ bhavissati’ ti taṃ ādāya nivatto, abyattatāya ekamante ṭhapetvā paṃsunā paṭicchādetvā puna kasitum ārabhi. Manussā ca vibhātāya rattiyā gehe corehi katakammaṃ disvā padānupadaṃ gacchantā taṃ khettaṃ gantvā tattha corehi bhaṇḍassa bhājitaṭṭhānaṃ disvā kassakassa padavalaṅgaṃ addasaṃsu. Te tassa padānusārena gantvā thavikāya ṭhapitaṭṭhānaṃ disvā paṃsum viyūhitvā thavikaṃ ādāya ‘tvam geḥaṃ vilumpitvā khettaṃ kasamāno viya vicarasī’ ti tajjetvā pothetvā netvā rañño dassayimsu. Rājā taṃ pavattim sutvā tassa vadhaṃ āṇāpesi. Rājapurisā taṃ pacchābāhaṃ bandhitvā kasāhi tāḷentā āghātaṃ nayimsu. So kasāhi tāḷiyamāno aññaṃ kiñci avatvā ‘passānanda, āsīvisoti, passāmi bhagavā ghoraviso’ ti vadanto gacchati. Atha naṃ rājapurisā ‘tvam satthu ceva ānandattherassa ca kathaṃ kathesi, kiṃ nāmeta’ nti pucchitvā – ‘rājānaṃ daṭṭhum labhamāno kathessāmi’ ti vutte rañño santikaṃ netvā rañño taṃ pavattim kathayimsu. Atha naṃ rājā ‘kasmā evaṃ kathesi’ ti pucchi. So ‘nāhaṃ, deva, coro’ ti vatvā kasanatthāya nikkhantakālato paṭṭhāya sabbam taṃ pavattim rañño ācikkhi. Rājā tassa kathaṃ sutvā ‘ayaṃ bhāṇe loke aggapuggalaṃ sathhāraṃ sakkhim apadisati, na yuttaṃ etassa dosaṃ āropetum, ahamettha kattabbaṃ jānissāmi’ ti taṃ ādāya sāyanhasamaye satthu santikaṃ gantvā sathhāraṃ pucchi – ‘bhagavā kacci tumhe ānandattherena saddhim etassa kassakassa kasanatthānaṃ gatā’ ti? ‘Āma, mahārājā’ ti. ‘Kiṃ vo tattha diṭṭha’ nti? ‘Sahassatthavikā, mahārājā’ ti. ‘Disvā kiṃ avocutthā’ ti? ‘Idaṃ nāma, mahārājā’ ti. ‘Bhante, sacāyaṃ puriso tumhādisaṃ apadisam nākarissa, na jīvitam alabhissa, tumhehi pana kathitakathaṃ kathetvā tena jīvitaṃ laddha’ nti. Taṃ sutvā sathā ‘āma, mahārājā, ahampi ettakameva vatvā gato, paṇḍitena nāma yaṃ kammaṃ katvā pacchānuttappaṃ hoti, taṃ na kattabba’ nti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

67.
‘Na taṃ kammaṃ kataṃ sādhu, yaṃ katvā anuttappati;

Yassa assumukho rodaṃ, vipākaṃ paṭisevatī’ ti.

Tattha na taṃ kammanti yaṃ nirayādīsu nibbattanasamatthaṃ dukkhudrayaṃ kammaṃ katvā anussaranto anussaritānussaritakkhaṇe anuttappati anusocati, taṃ kataṃ na sādhu na sundaraṃ niratthakaṃ. Yassa assumukhoti yassa assūhi tintamukho rodanto vipākaṃ anubhotīti.

Desanāvasāne kassako upāsako sotāpattiphalam patto, sampattabhikkhūpi sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Kassakavatthu aṭṭhamaṃ.

9. Sumanamālākāravatthu

Taṅca kammaṃ kataṃ sādhiṭi imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto sumanaṃ nāma mālākāraṃ ārabha kathesi.

So kira devasikaṃ bimbisārarājānaṃ pātova aṭṭhahi sumanapupphanāḷihi upaṭṭhahanto aṭṭha kahāpaṇe labhati.

Athekadivasam tasmim pupphāni gahetvā nagaraṃ pavitṭhamatte bhagavā mahābhikkhusaṅghaparivuto chabbaṇṇaramsiyo vissajjetvā mahatā buddhānubhāvena mahatiyā buddhalīḷāya nagaraṃ piṇḍāya pāvīsi. Bhagavā hi ekadā chabbaṇṇaramsiyo cīvarena paṭicchādetvā aññataro piṇḍapātiko viya carati tiṃsayojanamaggaṃ aṅgulimālassa paccuggamaṃ gacchanta viya, ekadā chabbaṇṇaramsiyo vissajjetvā kapilavatthuppavesanādīsu viya. Tasmimpi divase sarīrato chabbaṇṇaramsiyo vissajjento mahantena buddhānubhāvena mahatiyā buddhalīḷāya rājagahaṃ pāvīsi. Mālākāro bhagavato ratanagghiyasadisam attabhāvaṃ disvā dvattimsamahāpurisalakkhaṇasītānubyañjanasārīrasobhaggaṃ oloketvā pasannacitto ‘kiṃ nu kho satthu adhikāraṃ karomi’ ti cintetvā aññaṃ apassanto ‘imehi pupphehi bhagavantaṃ pūjessāmi’ ti cintetvā puna cintesi – ‘imāni rañño nibaddhaṃ upaṭṭhānapupphāni, rājā imāni alabhanto maṃ bandhāpeyya vā ghātāpeyya vā raṭṭhato vā pabbājeyya, kiṃ nu kho karomi’ ti? Athassa etadahosi ‘rājā maṃ ghātetu vā bandhāpetu vā raṭṭhato pabbājetu vā, so hi mayhaṃ dadamānopi

imasmim attabhāve jīvitamattam dhanam dadeyya, satthupūjā pana me anekāsu kappakoṭṭisu alam hitāya ceva sukhāya cā”ti attano jīvitam tathāgatassa pariccaji.

So “yāva me pasannaṃ cittaṃ na patikuṭati, taṃ tāvadeva pūjam karissāmi”ti haṭṭhatuṭṭho udaggudaggo satthāraṃ pūjesi. Kathaṃ? Paṭhamam tāva dveva pupphamutṭhiyo tathāgatassa upari khipi, tā uparimatthake vitānaṃ hutvā aṭṭhamsu. Aparā dve mutṭhiyo khipi, tā dakkhiṇahatthapassena mālāpaṭacchannena otarivā aṭṭhamsu. Aparā dve mutṭhiyo khipi, tā piṭṭhipassena otarivā tatheva aṭṭhamsu. Aparā dve mutṭhiyo khipi, tā vāmahatthapassena otarivā tatheva aṭṭhamsu. Evaṃ aṭṭha nāliyo aṭṭha mutṭhiyo hutvā catūsu ṭhānesu tathāgataṃ parikkhipimsu. Purato gamanadvāramattameva ahosi. Pupphānaṃ vaṇṭāni anto ahesuṃ, pattāni bahimukhāni. Bhagavā rajatapattaparikkhitto viya hutvā pāyāsi. Pupphāni acittakānipi sacittakam nissāya sacittakāni viya abhijjivā apatitvā satthārā saddhimyeva gacchanti, ṭhitatṭhitatṭhāne titṭhanti. Satthu sarīrato satahassavijjulatā viya raṃsiyo nikkhamimsu. Purato ca pacchato ca dakkhiṇato ca vāmato ca sīsamattakato ca nirantaram nikkhantaramsīsu ekāpi sammukhasammukhatṭhānena apalāyitvā sabbāpi satthāraṃ tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā taruṇatālakkhandhappamāṇā hutvā purato eva dhāvanti. Sakalanagaraṃ saṅkhubhi. Antonagare nava koṭiyo, bahinagare nava koṭiyoti aṭṭhārasasu koṭṭisu ekopi puriso vā itthī vā bhikkham gahetvā anikkhanto nāma natthi. Mahājano sīhanādam nadanto celukkhepasahassāni karonto satthu puratova gacchati. Satthāpi mālākārassa guṇaṃ pākaṭaṃ kātuṃ tigāvutappamāṇe nagare bhericaraṇamaggeneva acari. Mālākārassa sakalasarāmaṃ pañcavaṇṇāya pītiyā paripūri.

So thokaññeva tathāgatena saddhim caritvā manosilārase nimuggo viya buddharasmīnaṃ anto pavitṭho satthāraṃ thometvā vanditvā tucchapacchimeva gahetvā gehaṃ agamāsi. Atha naṃ bhariyā pucchi “kahaṃ pupphāni”ti? “Satthā me pūjito”ti. “Rañño dāni kiṃ karissasi”ti? “Rājā maṃ ghātetu vā raṭṭhato vā nīharatu, ahaṃ jīvitam pariccājitvā satthāraṃ pūjesim, sabbapupphāni aṭṭha mutṭhiyova ahesuṃ, evarūpā nāma pūjā jātā. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni karonto satthārā saddhim carati, yo esa mahājanassa ukkuṭṭhisaddo, tasmim ṭhāne eso”ti. Athassa bhariyā andhabālātāya evarūpe pātihāriye pasādam nāma ajanetvā taṃ akkositvā paribhāsivā “rājāno nāma caṇḍā, sakim kuddhā hatthapādādicchedanena bahumpi anattham karonti, tayā katakammaṃ mayhampi anatto siyā”ti putte ādāya rājakulaṃ gantvā rañña pakkositvā “kiṃ eta”nti pucchitā āha – “mama sāmiko tumhākaṃ upaṭṭhānapupphehi satthāraṃ pūjetvā tucchahattho gharaṃ āgantvā ‘kahaṃ pupphāni’ti mayā puṭṭho idaṃ nāma vadesi, ahaṃ taṃ paribhāsivā ‘rājāno nāma caṇḍā, sakim kuddhā hatthapādādicchedanena bahumpi anattham karonti, tayā katakammaṃ mayhampi anatto siyā’ti taṃ chaḍḍetvā idhāgatā, tena kataṃ kammaṃ sukataṃ vā hotu, dukkaṭaṃ vā, tassevetam, mayā tassa chaḍḍitabhāvaṃ jānāhi, devā”ti. Rājā paṭhamadassanena sotāpattiphalaṃ patto saddho pasanno ariyasāvako cintesi – “aho ayaṃ itthī andhabālā, evarūpe guṇe pasādam na uppādesī”ti. So kuddho viya hutvā, “amma, kiṃ vadesi, mayhaṃ upaṭṭhānapupphehi tena pūjā katā”ti? “Āma, devā”ti. “Bhaddakaṃ te kataṃ taṃ chaḍḍentiyā, mama pupphehi pūjākārassa ahaṃ kattabbayuttakaṃ jānissāmi”ti taṃ uyyojetvā vegena satthu santikaṃ gantvā vanditvā satthārā saddhimyeva vicari.

Satthā rañño cittappasādam ṇatvā bhericaraṇavīthiyā nagaram caritvā rañño gharadvāraṃ agamāsi. Rājā pattam gahetvā satthāraṃ gehaṃ pavesetukāmo ahosi. Satthā pana rājaṅgaṇeyeva nisīdanākāraṃ dassesi. Rājā taṃ ṇatvā “sīghaṃ maṇḍapaṃ karoṭhā”ti taṅkhaṇaṇñeva maṇḍapaṃ kārapesi. Nisīdi satthā saddhim bhikkhusaṅghena. Kasmā pana satthā rājagehaṃ na pāvīsi?

Evaṃ kirassa ahosi – “sacāhaṃ anto pavisitvā nisīdeyyam, mahājano maṃ datṭhuṃ na labheyya, mālākārassa guṇo pākaṭo na bhaveyya, rājaṅgaṇe pana maṃ nisinnaṃ mahājano datṭhuṃ labhissati, mālākārassa guṇo pākaṭo bhavissati”ti.

Guṇavantānaṃhi guṇaṃ buddhā eva pākaṭaṃ kātuṃ sakkonti, avasesajano guṇavantaṇaṃ guṇaṃ kathento maccharāyati. Cattāro pupphapaṭā catuddisaṃ aṭṭhamsu. Mahājano satthāraṃ parivāresi. Rājā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ paṇītenāhārena parivīsi. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṃ katvā purimanayena catūhi pupphapatehi parikkhitto sīhanādam nadanto mahājanena parivuto vihāraṃ agamāsi. Rājā satthāraṃ anugantvā nivatto mālākāraṃ pakkosāpetvā “mama āharitapupphehi kinti katvā satthāraṃ pūjesi”ti pucchi. Mālākāro “rājā maṃ ghātetu vā raṭṭhato vā pabbājetūti

<p>jīvitam pariccajivā pūjesim devā”ti āha. Rājā “tvam mahāpuriso nāmā”ti vatvā aṭṭha hatthī ca asse ca dāse ca dāsiyo ca mahāpasādhanāni ca aṭṭha kahāpaṇasahassāni ca rājakulato nīharitvā sabbālaṅkārappaṭimaṇḍitā aṭṭha nāriyo ca aṭṭha gāmaṇare cāti idam sabbatṭhakaṃ nāma dānam adāsi.</p> <p>Ānandatthero cintesi – “ajja pātova paṭṭhāya sīhanādasahassāni ceva celukkhepasahassāni ca pavattanti, ko nu kho mālākārassa vipāko”ti? So satthāraṃ pucchi. Atha nam satthā āha – “ānanda, iminā mālākārena appamattakaṃ kammaṃ kata”nti mā sallakkhesi, ayañhi mayham jīvitam pariccajivā pūjam akāsi. So evaṃ mayi cittaṃ pasādetvā –</p> <p>“Kappānaṃ satasahassaṃ, duggatiṃ na gamissati; Thatvā devamanussesu, phalaṃ etassa kammuno; Pacchā paccekasambuddho, sumano nāma bhavissati”ti. –</p> <p>Āha. Satthu pana vihāraṃ gantvā gandhakuṭipavisanakāle tāni pupphāni dvārakoṭṭhake paṭimsu. Sāyanhasamaye bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “aho acchariyaṃ mālākārassa kammaṃ, dharamānakabuddhassa jīvitam pariccajivā pupphapūjam katvā taṅkhaṇaṇṇeva sabbatṭhakaṃ nāma labhati”ti. Satthā gandhakuṭito nikkhamitvā tiṇṇaṃ gamanānaṃ aññatarena gamanena dhammasabhaṃ gantvā buddhāsane nisīditvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “āma, bhikkhave, yassa kammaṃ katattā pacchānutappaṃ na hoti, anussarītānussaritakkhaṇe somanassameva uppajjati, evarūpaṃ kammaṃ kattabbamevā”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>68. “Tañca kammaṃ kataṃ sādhu, yaṃ katvā nānutappati; Yassa paṭīto sumano, vipākaṃ paṭisevati”ti.</p> <p>Tattha yaṃ katvāti yaṃ devamanussasampattīnañceva nibbānasampattiyā ca nibbattanasamatthaṃ sukhudrayaṃ kammaṃ katvā nānutappati, atha kho diṭṭhadhammeyeva anussarītānussaritakkhaṇeyeva pīṭivegena paṭīto somanassavegena ca sumano hutvā āyatim pīṭisomanassajāto hutvā vipākaṃ paṭisevati, taṃ kammaṃ kataṃ sādhu bhaddakanti.</p> <p>Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti. Sumanamālākāravatthu navamaṃ.</p> <p>10. Uppalavaṇṇattherīvattu Madhuvāmaññatīti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto uppalavaṇṇattherim ārabba kathesi.</p> <p>Sā kira padumuttarabuddhassa pādamaṇḍale patthanaṃ paṭṭhapetvā kappasatasahassaṃ puññāni kurumānā devesu ca manussesu ca saṃsarantī imasmim buddhuppāde devalokato cavitvā sāvatthiyaṃ seṭṭhikule paṭisandhiṃ gaṇhi.</p> <p>Nīluppalagabbhasamānavaṇṇatāya cassā uppalavaṇṇatveva nāmaṃ akaṃsu. Athassā vayappattakāle sakalajambudīpe rājāno ca seṭṭhino ca seṭṭhissa santikaṃ sāsaṇaṃ paṇiṃsu – “dhīraṃ amhākaṃ detū”ti. Apahiṇanto nāma nāhosi. Tato seṭṭhi cintesi – “ahaṃ sabbesaṃ manaṃ gahetuṃ na sakkhissāmi, upāyaṃ panekaṃ karissāmi”ti dhīraṃ pakkosāpetvā, “amma, pabbajituṃ sakkhissasi”ti āha. Tassā pacchimabhavikattā taṃ vacanaṃ sīse āsittaṃ satapākatelaṃ viya ahoṣi. Tasmā pitaraṃ “pabbajissāmi, tāta”ti āha. So tassā mahantaṃ sakkāraṃ katvā bhikkhunūpassayaṃ netvā pabbājesi. Tassā acirapabbajitāya eva uposathāgāre kālavāro pāpuṇi. Sā dīpaṃ jāletvā uposathāgāraṃ sammajjitvā dīpasikhāya nimittaṃ gaṇhitvā ṭhitāva punappunaṃ olokayamānā tejakasiṇārammaṇaṃ jhānaṃ nibbattetvā tameva pādakaṃ katvā arahattaṃ pāpuṇi saddhiṃ paṭisambhidāhi ceva abhiññāhi ca.</p> <p>Sā aparena samayena janapadacārikaṃ caritvā paccāgantvā andhavanaṃ pāvisi. Tadā bhikkhunīnaṃ araññavāso appaṭikkhitto hoti. Athassā tattha kuṭikaṃ katvā mañcaṃ paññāpetvā sāniyā parikkhipiṃsu. Sā sāvatthiyaṃ piṇḍāya pavisitvā nikkhami. Mātulaputto panassā nandamaṇavo nāma gihikālo paṭṭhāya paṭibaddhacitto. So tassā āgatabhāvaṃ sutvā theriyā āgamanato puretameva andhavanaṃ gantvā taṃ kuṭikaṃ pavisitvā heṭṭhāmañcake nilīno theriyā āgantvā kuṭikaṃ pavisitvā dvāraṃ pidhāya mañcake nisinnamattāya bahi ātapato āgatattā cakkhupathe andhakāre avigateyeva heṭṭhāmañcakato nikkhamitvā mañcaṃ abhiruyha “mā nassi bāla, mā nassi bāla”ti theriyā vāriyamānoyeva abhibhavitvā</p>		
--	--	--

attanā patthitakammaṃ katvā pāyāsī. Athassa aguṇaṃ dhāretuṃ asakkontī viya mahāpathavī dvedhā bhijjī. So pathaviṃ pavitṭho gantvā mahāvīcimhi eva nibbatti. Therīpi tamatthaṃ bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhuniyo bhikkhūnaṃ etamatthaṃ ārocesuṃ. Bhikkhū bhagavato ārocayiṃsu. Taṃ sutvā sathā bhikkhū āmantetvā, “bhikkhave, bhikkhubhikkhūnī upāsakaupāsikāsu yo koci bālo pāpakammaṃ karonto madhusakkharādīsu kiñci deva madhurasāṃ khādamāno puriso viya tuṭṭhahaṭṭho udaggudaggo viya karotī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

69.

“Madhuvā maññati bālo, yāva pāpaṃ na paccati;

Yadā ca paccati pāpaṃ, bālo dukkhaṃ nigacchati”ti.

Tattha madhuvāti bālassa hi pāpaṃ akusalakammaṃ karontassa taṃ kammaṃ madhu viya madhurasāṃ viya iṭṭhaṃ kantaṃ manāpaṃ viya upaṭṭhāti. Iti naṃ so madhuṃva maññati. Yāvāti yattakaṃ kālaṃ. Pāpaṃ na paccatīti diṭṭhadhamme vā samparāye vā vipākaṃ na deti, tāva naṃ evaṃ maññati. Yadā cāti yadā panassa diṭṭhadhamme vā vividhā kammakāraṇā kayiramānassa, samparāye vā nirayādīsu mahādukkhaṃ anubhavantassa taṃ pāpaṃ paccati, atha so bālo dukkhaṃ nigacchati vindati paṭilabhatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsu.

Aparena pana samayena dhammasabhāyaṃ mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi “khīṇāsavāpi maññe kāmasukhaṃ sādīyanti, kāmaṃ sevanti, kiṃ na sevissanti, na hi ete koḷāparukkha, na ca vammikā allamaṃsaraṇāva, tasmā etepi kāmasukhaṃ sādīyanti, kāmaṃ sevanti”ti. Sathā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, khīṇāsavā kāmasukhaṃ sādīyanti, na kāmaṃ sevanti. Yathā hi padumapatte patitaṃ udakabindu, na vilimpati, na saṅṭhāti, vinivattetvā patateva, yathā ca āragge sāsapo na vilimpati, na saṅṭhāti, vinivattetvā patateva, evaṃ khīṇāsavassa citte duvidhopi kāmo na vilimpati, na saṅṭhāti”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ brāhmaṇavagge gāthamāha –

“Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo;

Yo na limpiti kāmesu, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. (dha. pa. 401);

Imissā attho brāhmaṇavaggeyeva āvi bhavissati. Sathā pana rājānaṃ pasenadikosalaṃ pakkosāpetvā, “mahārāja, imasmim sāsane yatheva kulaputtā, evaṃ kuladhītaropi mahantaṃ nātigaṇaṇca bhogakkhandhaṇca pahāya pabbajitvā araṇṇe viharanti. Tā evaṃ viharamānā rāgarattā pāpuggalā omānātimānavasena vihetṭenti, brahmacariyantarāyampi pāpenti, tasmā bhikkhunisaṅghassa antonagare vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti. Rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā nagarassa ekapasse bhikkhunisaṅghassa vasanaṭṭhānaṃ kārāpesi. Tato paṭṭhāya bhikkhuniyo antogāmeyeva vasantīti.

Uppalavaṇṇattherīvatthu dasamaṃ.

11. Jambukattheravatthu

Māse māseti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto jambukaṃ ājīvakaṃ ārabba katesi.

Atīte kira kassapasammāsambuddhakāle gāmvāsī eko kuṭumbiko ekassa therassa vihāraṃ katvā taṃ tattha viharantaṃ catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Thero tassa gehe nibaddhaṃ bhuñjati. Atheko khīṇāsavo bhikkhu divā piṇḍāya caranto tassa gehadvāraṃ pāpuṇi. Kuṭumbiko taṃ disvā tassa iriyāpathe pasanno gehaṃ pavesetvā sakkaccaṃ paṇītena bhojanena parivisitvā, “bhante, imaṃ sātakaṃ rajitvā nivāseyyāthā”ti mahantaṃ sātakaṃ datvā, “bhante, kesā vo dīghā, tumhākaṃ kesoropanathāya nhāpitaṃ ānessāmi, sayanathāya ca vo mañcakaṃ gāhāpetvā āgamissāmi”ti āha. Nibaddhaṃ gehe bhuñjanto kulūpako bhikkhu taṃ tassa sakkāraṃ disvā cittaṃ pasādetuṃ nāsakkhi, “ayaṃ taṃ muhuttaṃ diṭṭhakassa evarūpaṃ sakkāraṃ karoti, nibaddhaṃ gehe bhuñjantassa pana mayhaṃ na karotī”ti cintetvā vihāraṃ agamāsī. Itaropi teneva saddhiṃ gantvā kuṭumbikena dinnasātakaṃ rajitvā nivāsesi. Kuṭumbikopi nhāpitaṃ ādāya gantvā therassa kese ohārāpetvā mañcakaṃ attharāpetvā, “bhante, imasmimyeve mañcake sayathā”ti vatvā dvepe there svātanāya nimantetvā pakkāmi.

Nevāsiko tassa taṃ sakkāraṃ kayiramānaṃ adhvāsetuṃ nāsakkhi. Athassa so sāyaṃ therassa nipannaṭṭhānaṃ gantvā

catūhākārehi theram akkosī, “āvuso, āgantuka kuṭumbikassa te gehe bhattam bhuñjanato varataram mīlham khādītuṃ, kuṭumbikena ānītanhāpītena kesohārāpanato varataram tālatthikena kese luñcāpetuṃ. Kuṭumbikena dinnasāṭakanivāsānato varataram naggena vicarītuṃ, kuṭumbikena ābhatamañcake nipajjanato varataram bhūmiyaṃ nipajjītu”ntī. Theropi “mā esa bālo maṃ nissāya nass”ti nimantanam anādiyivā pātova utthāya yathāsukham agamāsī . Nevāsīkopi pātova vihāre kattabbavattam katvā bhikkhācāraṇelāya “idānīpi āgantuko niddāyati, ghaṇḍikasaddena pabujjheyyā”ti saññāya nakhapiṭṭheneva ghaṇḍim paharivā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Kuṭumbīkopi sakkāram katvā therānam āgamanamaggam olokeno nevāsīkam disvā, “bhante, thero kuhi”ntī pucchi. Atha nam nevāsīko “mā, āvuso, kiñci avaca, tuyham kulūpako hiyyo, tava nikkhantavelāya ovarakam pavisitvā niddam okkanto pātova utthāya mama vihārasammajjanasaddampi pānīyaghaṭaparibhojanīyaghaṭesu udakasiñcanasaddampi ghaṇḍikasaddampi karontassa na jānātī”ti āha. Kuṭumbīko cintesi – “tādisāya iriyāpathasampattiyā samannāgatassa me ayyassa yāva imamhā kālā niddāyanam nāma natthī, maṃ pana tassa sakkāram karontam disvā addhā iminā bhadantena kiñci vuttam bhavissatī”ti. So attano paṇḍitabhāvena tam sakkaccam bhojetvā tassa pattam sādhuṃ dhovivā nānaggarasabhojanassa pūretvā, “bhante, sace me ayyam passeyyātha, imamassa piṇḍapātam dadeyyāthā”ti āha.

Itaro tam gahetvāya cintesi – “sace so evarūpam piṇḍapātam bhuñjissati, imasmimyeva thāne paluddho bhavissatī”ti antarāmagge tam piṇḍapātam chaḍḍetvā therassa vasanattānam gantvā tam tattha olokeno na addasa. Atha nam ettakassa kammassa katattā vīsativassasahassāni katopi samānadharmo rakkhituṃ nāsakkhi. Āyupariyosāne pana kālam katvā avīcimhi nibbattivā ekam buddhantaram mahādukkham anubhavivā imasmim buddhuppāde rājaganagare ekasmim bahvannapāne kulaghare nibbatti. So padasā gamanakālato paṭṭhāya neva sayane sayītuṃ, na bhattam bhuñjītuṃ icchati, attano sarīralaṅjameva khādati. “Bālatāya ajānanto karotī”ti tam posayīmsu. Mahallakakālepi vattham nivāsetuṃ na icchati, naggova vicarati, bhūmiyaṃ sayati, attano sarīralaṅjameva khādati. Athassa mātāpitaro “nāyam kulagharassa anucchaviko, kevalam alajjanako ājīvākānam esa anucchaviko”ti tesam santikam netvā “imam dāram pabbājethā”ti adamsu. Atha nam te pabbājesuṃ. Pabbājentā ca pana galappamāne āvāte thapetvā dvinnam amsakūṭānam uparim padarāni datvā tesam upari nisīditvā tālatthikhaṇḍena kese luñcīmsu. Atha ne tassa mātāpitaro svātanāya nimantetvā pakkamīmsu. Punadvise ājīvākā “ehi, gāmaṃ pavissāmā”ti tam vadīmsu. So “gacchatha tumhe, aham idheva bhavissāmī”ti na icchi. Atha nam punappunam vatvā anicchamānam ohāya agamāmsu. Sopi tesam gatabhāvam ṇatvā vaccakuṭiyā padaram vivarivā oruyha ubhoḥi hatthehi ālopam ālopam katvā gūtham khādi . Ājīvākā tassa antogāmato āhāram pahīnīmsu. Tampi na icchi. Punappunam vuccamānopī “na me iminā attho. Laddho me āhāro”ti āha. “Kaham laddho”ti? “Idheva laddho”ti. Evaṃ dutiye tatiye catutthepī divise tehi bahumpi vuccamāno “aham idheva bhavissāmī”ti gāmaṃ gantuṃ na icchi. Ājīvākā “ayaṃ divise divise neva gāmaṃ pavisitū icchati, na amhehi pahitāhāram āharitū icchati, idheva me laddho”ti vadati, kiṃ nu kho karotī, pariggāṇhissāmā na”ntī gāmaṃ pavisantā ekam dve jane tassa pariggāṇhanattham ohāya gamīmsu. Te pacchato gacchantā viya hutvā nilīyīmsu. Sopi tesam gatabhāvam ṇatvā purimanayeneva vaccakuṭim oruyha gūtham khādi. Itare tassa kiriyam disvā ājīvākānam ārocayīmsu. Tam sutvā ājīvākā “aho bhāriyam kammaṃ, sace samānassa gotamassa sāvākā jāneyyūṃ, ājīvākā gūtham khādamānā vicarantī”ti amhākam akittim pakāseyyūṃ, nāyam amhākam anucchaviko”ti tam attano santikā nīharīmsu. So tehi nīharito mahājanassa uccārakaraṇattāhāne pattharito eko piṭṭhipāsāno atthi. Tasmim mahantam soṇḍi, piṭṭhipāsānam nissāya mahājanassa uccārakaraṇattāhānam. So tattha gantvā rattim gūtham khādītvā mahājanassa sarīralaṅjanatthāya āgamanakāle ekena hatthena pāsānassa ekam antam olubbha ekam pādam ukkhipitvā jaṇṇuke thapetvā uddhamvātābhī mukho mukham vivarivā tiṭṭhati. Mahājano tam disvā upasaṅkamitvā vanditvā, “bhante, kasmā ayyo mukham vivarivā thito”ti pucchati. “Aham vātābhakkho, añño me āhāro natthī”ti. Atha “kasmā ekam pādam jaṇṇuke katvā thitosi, bhante”ti? “Aham ugatapo ghoratapo, mayā dvīhi pādehi akkantā pathavī kampati, tasmā ekam pādam ukkhipitvā jaṇṇuke thapetvā thitomhi. Ahañhi rattindivam thitakova vītināmemi, na nisīdāmi, na nipajjāmī”ti. Manussā nāma yebhuyyena vacanamattameva saddahanti, tasmā “aho acchariyam, evarūpāpi nāma tapassino honti, na no evarūpā diṭṭhapubbā”ti yebhuyyena aṅgamagadhavāsino saṅkhubhitvā upasaṅkamitvā māse māse mahantam sakkāram

abhiharanti. So “ahaṃ vāṭameva bhakkhāmi, na aññaṃ āhāraṃ. Aññañhi me khādanassa tapo nassatī”ti tehi abhihaṭaṃ na kiñci icchati. Manussā “mā no, bhante, nāsetha, tumhādisena ghoratapena paribhoge kate amhākaṃ dīgharattaṃ hitāya sukhāya saṃvattatī”ti punappunaṃ yācanti. Tassa añño āhāro na ruccati. Mahājanassa pana yācanāya pīlito tehi ābhatāni sappiphānitāḍṇi kusaggena jivhagge ṭhapetvā “gacchatha, alaṃ vo ettakaṃ hitāya sukhāya cā”ti uyyojesi. Evaṃ so pañcapaññāsa vassāni naggo gūthaṃ khādanto kese luñcanto bhūmiyaṃ sayamāno vītināmesi.

Buddhānampi kho paccūsakāle lokavolokanaṃ avijahitameva hoti. Tasmā ekadivasaṃ bhagavato paccūsasamaye lokam volokentassa ayaṃ jambukājīvako ñāṇajālassa anto paññāyi. Satthā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti āvajjetvā tassa saha paṭisambhidāhi arahattassūpanissayaṃ disvā “ahaṃ etaṃ ādiṃ katvā ekaṃ gāthaṃ bhāsissāmi, gāthāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati. Imaṃ kulaputtaṃ nissāya mahājano sotthibhāvaṃ pāpuñissatī”ti ñatvā punadivase rājagahe piṇḍāya caritvā piṇḍapāṭapaṭikkanto ānandattheraṃ āmantesi – “ānanda, jambukājīvakassa santikaṃ gamissāmi”ti. “Bhante, kiṃ tumheyyeva gamissathā”ti? “Āma, ahamevā”ti evaṃ vatvā satthā vaḍḍhamānakacchāyāya tassa santikaṃ pāyāsi.

Devatā cintayimisu – “satthā sāyaṃ jambukājīvakassa santikaṃ gacchati, so ca jegucche uccārapassāvadantakāṭṭhakiliṭṭhe piṭṭhipāsāne vasatī, devaṃ vassāpetuṃ vaṭṭatī”ti attano ānubhāvena taṃ muhuttaṃyeva devaṃ vassāpesuṃ. Piṭṭhipāsāno suci nimmalo ahoṣi. Athassa upari pañcavaṇṇaṃ pupphavassaṃ vassāpesuṃ. Satthā sāyaṃ jambukājīvakassa santikaṃ gantvā “jambukā”ti saddamakāsi. Jambuko “ko nu kho esa, dujjano maṃ jambukavādena vadatī”ti cintetvā “ko eso”ti āha. “Ahaṃ samaṇo”ti. “Kiṃ mahāsamaṇā”ti? “Aja me ekarattim idha vasanaṭṭhānaṃ dehi”ti. “Natthi, mahāsamaṇa, imasmim ṭhāne vasanaṭṭhāna”nti. “Jambuka, mā evaṃ kari, ekarattim me vasanaṭṭhānaṃ dehi, pabbajitā nāma pabbajitaṃ patthenti, manussā manussaṃ, pasavo pasava”nti. “Kiṃ pana tvam pabbajito”ti? “Āma, pabbajitomi”ti. “Sace tvam pabbajito, kahaṃ te lābukaṃ, kahaṃ dhūmakaṭacchuko, kahaṃ yaññasuttaka”nti? “Atthetaṃ mayhaṃ, visuṃ visuṃ pana gahetvā vicaraṇaṃ dukkha”nti abbhantareneva gahetvā carāmi”ti. So “carissasi tvam etaṃ aggaṇhitvā”ti kujjhi. Atha naṃ satthā āha – “hotu, jambuka, mā kujjha, vasanaṭṭhānaṃ me ācikkhā”ti. “Natthi, mahāsamaṇa, ettha vasanaṭṭhāna”nti. Satthā tassa vasanaṭṭhānato avidūre ekaṃ pabbhāraṃ atthi, taṃ niddisanto “etasmim pabbhāre ko vasatī”ti āha. “Natthi koci, mahāsamaṇā”ti. “Tena hi etaṃ mayhaṃ dehi”ti. “Tvaññeva jāna, mahāsamaṇā”ti. Satthā pabbhāre nisīdanaṃ paññāpetvā nisīdi. Paṭhamayāme cattāro mahārājāno catuddisaṃ ekobhāsaṃ karontā satthu upaṭṭhānaṃ āgamimisu. Jambuko obhāsaṃ disvā “ko obhāso nāmeso”ti cintesi. Majjhimayāme sakko devarājā āgami. Jambuko tampi disvā “ko nāmeso”ti cintesi. Pacchimayāme ekāya aṅguliyaṃ ekaṃ, dvīhi dve, dasahi dasa cakkavāḷāni obhāsetuṃ samattho mahābrahmā sakalaṃ araññaṃ ekobhāsaṃ karonto āgami. Jambuko tampi disvā “ko nu kho eso”ti cintetvā pātova satthu santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhito satthāraṃ pucchi – “mahāsamaṇa, tumhākaṃ santikaṃ catasso disā obhāsento ke āgatā”ti? “Cattāro mahārājāno”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Maṃ upaṭṭhātu”nti. “Kiṃ pana tvam catūhi mahārājehi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, mahārājūnampi atirājā”ti. “Majjhimayāme pana ko āgato”ti? “Sakko devarājā, jambukā”ti. “Kiṃ kārāṇā”ti? “Maṃ upaṭṭhātumevā”ti. “Kiṃ pana tvam sakkadevarājatopi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, sakkatopi uttaritaromi, eso pana mayhaṃ gilānupaṭṭhāko kappiyakārasamaṇerasadiso”ti. “Pacchimayāme sakalaṃ araññaṃ obhāsetvā ko āgato”ti? “Yaṃ loke brāhmaṇādayo khipitvā pakkhalitvā ‘namo mahābrahmuno’ti vadanti, so eva mahābrahmā”ti. “Kiṃ pana tvam mahābrahmatopi uttaritaro”ti? “Āma, jambuka, ahañhi brahmunāpi atibrahmā”ti. “Acchariyosi tvam, mahāsamaṇa, mayhaṃ pana pañca paññāsa vassāni idha vasantassa etesu ekopi maṃ upaṭṭhātuṃ nāgatapubbo. Ahañhi ettakaṃ addhānaṃ vātabhakkho hutvā ṭhitakova vītināmesim, na tāva te mayhaṃ upaṭṭhānaṃ āgatapubbā”ti.

Atha naṃ satthā āha – jambuka, tvam lokasmim andhabālaṃ mahājanaṃ vañcayamāno mampi vañcetukāmo jāto, nanu tvam pañcapaññāsa vassāni gūthameva khādi, bhūmiyaṃyeva nipajji, naggo hutvā vicari, tālaṭṭhikhaṇḍena kese luñci. Atha ca pana lokaṃ vañcento “ahaṃ vātabhakkho, ekapādena tiṭṭhāmi, na nisīdāmi, na nipajjāmi”ti vadesi, “mamampi vañcetukāmosi pubbepi tvam pāpikaṃ lāmikaṃ diṭṭhim nissāya ettakaṃ kālaṃ gūthabhakkho bhūmisayo naggo vicaranto

tālaṭṭhikhaṇḍena kesaluṇcaṇaṃ patto, idānipi pāpikaṃ lāmikaṃ diṭṭhimeva gaṇhāsī”ti. “Kiṃ pana mayā kataṃ, mahāsamaṇā”ti? Athassa satthā pubbe katakammaṃ ācikkhi. Tassa satthari kathenteyeva saṃvego uppajji, hirottappaṃ upaṭṭhitam, so ukkuṭiko nisīdi. Athassa satthā udakasāṭikaṃ khipitvā adāsi. So taṃ nivāsetvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthāpissa anupubbim katham kathetvā dhammaṃ desesi. So desanāvasāne saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā satthāraṃ vanditvā utthāyāsanā pabbajjaṇca upasampadaṇca yāci. Ettāvātā tassa purimakammaṃ parikkhīṇaṃ. Ayaṇhi khīṇāsavamaḥātheraṃ catūhi akkosehi akkositvā yāvāyaṃ mahāpathavī tigāvutādhikaṃ yojanaṃ ussannā, tāva avīcimhi paccitvā tattha pakkāvasesena pañcapanāsa vassāni imaṃ vippakāraṃ patto. Tenassa taṃ kammaṃ khīṇaṃ. Vīsati pana vassasahassāni iminā katassa samaṇadhammassa phalaṃ nāsetuṃ na sakkā. Tasmā satthā dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā “ehi, bhikkhu, cara brahmacariyaṃ sammā dukkhassa antakiriyyā”ti āha. Tāvadevassa gihiliṅgaṃ antaradhāyi aṭṭhaparikkhāradharo satthivassikamahāthero viya ahoṣi.

Aṅgamagadhavāsīnaṃ tassa sakkāraṃ gaḥetvā āgatadivaso kiresa, tasmā ubhayaṭṭhavāsīno sakkāraṃ gaḥetvā āgatā tathāgataṃ disvā “kiṃ nu kho amhākaṃ ayyo jambuko mahā, udāhu samaṇo gotamo”ti cintetvā “sace samaṇo gotamo mahā bhaveyya, ayaṃ samaṇassa gotamassa santikaṃ gaccheyya, jambukājīvakassa pana mahantatāya samaṇo gotamo imassa santikaṃ āgato”ti cintayimsu. Satthā mahājanassa parivattakkaṃ ṇatvā, “jambuka, tava upaṭṭhākaṇaṃ kaṅkhaṃ chindāhi”ti āha, so “ahampī, bhante, ettakameva paccāsīsāmī”ti vatvā catutthajjhānaṃ samāpajjitvā utthāya tālappamaṇaṃ vehāsaṃ abbhuggantvā “satthā me, bhante bhagavā, sāvakohamasmi”ti vatvā oruyha vanditvā puna dvitālamattaṃ titālamattanti evaṃ sattatālamattaṃ vehāsaṃ abbhuggantvā oruyha attano sāvakabhāvaṃ jānāpesi. Taṃ disvā mahājano “aho buddhā nāma acchariyā anopamaguṇā”ti cintesi. Satthā mahājanena saddhim kathento evamāha – “ayaṃ ettakaṃ kālaṃ tumhehi ābhattaṃ sakkāraṃ kusaggena jivhagge ṭhapetvā ‘tapacaraṇaṃ pūremī’ti idha nivuttṭho, sacepi iminā upāyena vassasataṃ tapacaraṇaṃ pūreyya, yā cassa idāni kālaṃ vā bhattaṃ vā kukkucāyitvā abhuñjantassa bhattacchedanakusalacetanā, tassā taṃ tapacaraṇaṃ soḷasiṃ kalampi na agghatī”ti anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

70.

“Māse māse kusaggena, bālo bhuñjeyya bhojanaṃ;

Na so saṅkhātadhammānaṃ, kalaṃ agghati soḷasi”nti.

Tassattho – sace bālo aparīṇātadhammo silādiguṇā paribāhiro titthāyatane pabbajito “tapacaraṇaṃ pūressāmī”ti māse māse patte kusaggena bhojanaṃ bhuñjanto vassasataṃ bhuñjeyya bhojanaṃ. Na so saṅkhātadhammānaṃ, kalaṃ agghati soḷasinti saṅkhātadhammā vuccanti ṇātadhammā tulitadhammā. Tesu heṭṭhimakoṭiyā sotāpanno saṅkhātadhammo, uparimakoṭiyā khīṇāsavo. Imesaṃ saṅkhātadhammānaṃ so bālo kalaṃ na agghati soḷasinti puggalādhiṭṭhānā desanā. Ayaṃ panettha attho – yā cassa tathā tapacaraṇaṃ pūrentassa vassasataṃ cetanā yā ca saṅkhātadhammānaṃ kālaṃ vā bhattaṃ vā kukkucāyitvā abhuñjantānaṃ ekā bhattacchedanakusalacetanā, tassā cetanāya sā tāva dīgharattaṃ pavattacetanā soḷasiṃ kalaṃ na agghati. Idaṃ vuttaṃ hoti – yaṃ tassā saṅkhātadhammānaṃ cetanāya phalaṃ, taṃ soḷasa koṭṭhāse katvā tato ekekaṃ puna soḷasa soḷasa koṭṭhāse katvā tato ekassa koṭṭhāsassa yaṃ phalaṃ, tadeva tassa bālassa tapacaraṇato mahapphalataranti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti.

Jambukattheravatthu ekādasamaṃ.

12. Ahipetavatthu

Na hi pāpaṃ kataṃ kammanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto aññataraṃ ahipetaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiṇhi divase jaṭilasahassassa abbhantaro āyasmā lakkhaṇatthero ca mahāmogallānatthero ca “rājagahe piṇḍāya carissāmā”ti gijjhakūṭato otaranti. Tesu āyasmā mahāmogallānatthero ekaṃ ahipetaṃ disvā sitaṃ pātvaḥkāsi. Atha naṃ lakkhaṇatthero “kasmā, āvuso, sitaṃ pātukarosi”ti sitakāraṇaṃ pucchi. “Akālo, āvuso lakkhaṇa, imassa pañhassa, bhagavato santike maṃ puccheyyāsi”ti therō āha. Tesu rājagahe piṇḍāya caritvā bhagavato santikaṃ gantvā nisinnesu lakkhaṇatthero pucchi, “āvuso, mogallānaṃ tvam gijjhakūṭā otaranto sitaṃ pātukaritvā mayā sitakāraṇaṃ puṭṭho

‘bhagavato santike maṃ puccheyyāsī’ti avaca, kathehi idāni taṃ kāraṇa’nti. Thero āha – ‘‘ahaṃ, āvuso, ekaṃ petaṃ disvā sitaṃ pātvākāsiṃ. Tassa evarūpo attabhāvo – manussasīsaṃ viya assa sīsaṃ, ahiṣsa viya seso attabhāvo, ahipeto nāmesa pamāṇato pañcavīsatiyojaniko, tassa sīsato uṭṭhitā aggijālā yāva naṅguṭṭhā gacchanti, naṅguṭṭhato uṭṭhitā aggijālā yāva sīsā, majjhesīsato uṭṭhitā dve passāni gacchanti, dvīhi passehi uṭṭhitā majjhe otarantī’ti . Dvinnaṃyeva kira petānaṃ attabhāvo pañcavīsatiyojaniko, avasesānaṃ tigāvutappamāṇo. Imassa ceva ahipetassa kākapetassa ca pañcavīsatiyojaniko. Tesu ayam tāva ahipeto. Kākapetampi mahāmoggallāno gijjhakūṭamatthake paccamānaṃ disvā tassa pubbakammaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha –

‘‘Pañcayojanikā jivhā, sīsaṃ te navayojanaṃ;

Kāyo accuggato tuyhaṃ, pañcavīsatiyojanaṃ;

Kim nu kammaṃ karitvāna, pattosi dukkhamīdisa’nti.

Athassa peto ācikkhanto –

‘‘Ahaṃ bhante moggallāna, kassapassa mahesino;

Saṅghassa ābhatam bhattam, āhāresim yadicchaka’nti. –

Gātham vatvā āha – ‘‘bhante, kassapabuddhakāle sambahulā bhikkhū gāmaṃ piṇḍāya pavisiṃsu. Manussā there disvā sampiyāyamānā āsanāsālāyaṃ nisīdāpetvā pāde dhovitvā telam makkhetvā yāgum pāyevā khajjakam datvā piṇḍapātakālam āgamayamānā dhammam suṇantā nisīdiṃsu. Dhammakathāvasāne therānaṃ patte ādāya attano attano gehā nānaggarasabhojanaṃ pūretvā āhariṃsu. Tadā ahaṃ kāko hutvā āsanāsālāya chadanapitṭhe nilīno taṃ disvā ekena gahitapattato tikkhattum mukham pūrento tayo kabaḷe aggahesiṃ. Taṃ pana bhattam neva saṅghassa santakam, na saṅghassa niyametvā dinnam, na bhikkhūhi gahitāvasesakam. Attano attano geham netvā manussehi bhujjītabbakam, kevalam saṅgham uddissa abhihaṭamattameva. Tato mayā tayo kabaḷā gahitā, ettakam me pubbakammaṃ. Svāham kālam katvā tassa kammaṃ vipākena avīcimhi paccitvā tattha pakkāvasesena idāni gijjhakūṭe kākapeto hutvā nibbato imaṃ dukkham paccānubhomī’ti. Idaṃ kākapetassa vatthu.

Idha pana thero ‘‘ahipetaṃ disvā sitaṃ pātvākāsi’nti āha. Athassa satthā sakkhī hutvāpi uṭṭhāya ‘‘saccam, bhikkhave, moggallāno āha. Mayāpesa sambodhipattadivaseyeva diṭṭho, apicāham ‘ye me vacanaṃ na saddaheyyum, tesam ahitāya bhavyeyā’ti parānuddayāya na kathesi’nti āha. Lakkhaṇasammuttepi (sam. ni. 2.202 ādayo) hi mahāmoggallānena diṭṭhakāleyeva satthā tassa sakkhī hutvā vinītavatthūni kathesi, idampi tena tatheva kathitam. Taṃ sutvā bhikkhū tassa pubbakammaṃ pucchīṃsu. Satthāpi tesam kathesi –

Atīte kira bārāṇasiṃ nissāya nadīṭire paccekabuddhassa paṇṇasālam kariṃsu. So tattha viharanto nibaddham nagare piṇḍāya carati. Nāgarāpi sāyampātam gandhapupphādihatthā paccekabuddhassūpaṭṭhānam gacchanti. Eko bārāṇasivāsī puriso taṃ maggaṃ nissāya khettaṃ kasi. Mahājano sāyampātam paccekabuddhassūpaṭṭhānam gacchanto taṃ khettaṃ maddanto gacchati. Kassako ca ‘‘mā me khettaṃ maddathā’ti vārentopi vāretum nāsakkhi. Athassa etadahosi – ‘‘sace imasmim ṭhāne paccekabuddhassa paṇṇasālā na bhavyeyya, na me khettaṃ maddeyyu’nti. So paccekabuddhassa piṇḍāya pavitṭhakāle paribhogabhājanāni bhinditvā paṇṇasālam jhāpesi. Paccekabuddho taṃ jhāmaṃ disvā yathāsukham pakkāmi. Mahājano gandhamālam ādāya āgato jhāmapaṇṇasālam disvā ‘‘kahaṃ nu kho no ayyo gato’ti āha. Sopi mahājaneneva saddhim gato mahājanamajjhe ṭhitakova evamāha – ‘‘mayā tassa paṇṇasālā jhāpitā’ti. Atha naṃ ‘‘gaṇhatha, imaṃ pāpimaṃ nissāya mayam paccekabuddham daṭṭhum na labhimhā’ti daṇḍādīhi pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So avīcimhi nibbattitvā yāvāyam mahāpathavī yojanamattaṃ ussannā, tāva niraye paccitvā pakkāvasesena gijjhakūṭe ahipeto hutvā nibbatti. Satthā idaṃ tassa pubbakammaṃ kathetvā, ‘‘bhikkhave, pāpakammaṃ nāmetam khīrasadisam, yathā khīram duyhamānameva na pariṇamati. Tathā kammaṃ kayiramānameva na vipaccati. Yadā pana vipaccati, tadā evarūpena dukkhena socatī’ti anusandhim ghaṭetvā dhammam desento imaṃ gāthamāha –

71.

‘‘Na hi pāpaṃ kataṃ kammaṃ, sajjukhīramva muccati;

Ḍahantaṃ bālaṃanveti, bhasmacchannova pāvako’’ti.
Tattha sajjukhīraṃ vāti taṃ khaṇaṃyeva dhenuyā thanehi nikkhantaṃ abbhūṇhaṃ khīraṃ na muccati na pariṇamati. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā idaṃ sajjukhīraṃ taṃ khaṇaṃñeva na muccati na pariṇamati na pakatiṃ vijahati. Yasmiṃ pana bhājane duhitvā gahitaṃ yāva tattha takkādiambilaṃ na pakkhipati, yāva dadhibhājanādikaṃ ambulabhājanam na pāpuṇāti, tāva pakatiṃ avijahitvā pacchā jahati, evameva pāpakammampi kariyamānameva na vipaccati. Yadi vipacceyya, na koci pāpakammaṃ kātuṃ visaheyya. Yāva pana kusalābhiniḃattā khandhā dharanti, tāva naṃ te rakkhanti. Tesam bheda apāye nibbattakkhandhesu vipaccati, vipaccamānaṃca ḍahantaṃ bālaṃanveti. ‘‘Kiṃ viyā’’ti? ‘‘Bhasmacchannova pāvako’’ti. Yathā hi chārikāya paṭicchanno vītaccitaṅgāro akkantaṃtopi chārikāya paṭicchannattā na tāva ḍahati, chārikaṃ pana tāpetvā cammādīnaṃ ḍahanaḃasena yāva matthaluṅgā ḍahanto gacchati, evameva pāpakammampi yena kataṃ hoti, taṃ bālaṃ dutiye vā tatiye vā attabhāve nirayādīsu nibbattaṃ ḍahantaṃ anugacchati.
Desanāḃasāne bahū sotāpannādayo ahesunti.
Ahipetaḃatthu dvādasamaṃ.
13. Saṭṭhikūṭapetaḃatthu
Yāvadeva anattāyāti imaṃ dhammaḃasanaṃ satthā veḷuvane viharanto saṭṭhikūṭapetaṃ ārabha kathesi.
Purimaṃyeneva hi mahāmogallānatthero lakkhaṇattherena saddhiṃ gijjhakūṭā orohanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Therena sitakāraṇaṃ puṭṭho ‘‘bhagavato santike maṃ puccheyyāsi’’ti vatvā piṇḍāya caritvā satthāraṃ upasaṃkamitvā vanditvā nisinnakāle puna puṭṭho āha – ‘‘ahaṃ, āvuso, ekaṃ petaṃ addasaṃ tigāvutappamāṇena attabhāvena, tassa saṭṭhi ayakūṭasaḃasāni ādittāni sampajjalitāni uparimattake patitvā patitvā utṭhahanti sīsaṃ bhindanti, bhinnaṃ bhinnaṃ puna samutṭhahati, iminā attabhāvena mayā evarūpo attabhāvo na diṭṭhapubbo, ahaṃ taṃ disvā sitaṃ pātvākāsi’’nti. Petavattusmiṃhi –
‘‘Saṭṭhi kūṭasaḃasāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Sīse tuyhaṃ nipatanti, vobhindanteva matthaka’’nti. (pe. va. 808, 810, 813) ādi –
Imameva petaṃ sandhāya vuttaṃ. Satthā therassa kathaṃ sutvāva, ‘‘bhikkhave, mayāpesa satto bodhimaṇḍe nisinneneva diṭṭho ‘ye ca pana me vacanaṃ na saddaheyyuṃ, tesam ahitāya bhaveyyā’’ti paresam anukampāya na kathesiṃ, idāni pana mogallānassa sakkhī hutvā kathamē’’ti āha. Taṃ sutvā bhikkhū tassa pubbakammaṃ pucchiṃsu. Satthāpi nesam kathesi –
Atīte kira bārāṇasiyaṃ sāḷittakasippe nipphattiṃ patto eko pīṭhasappi ahoṣi. So nagaradvāre ekassa vaṭarukkhaṃsa heṭṭhā nisinna sakkharāni khipitvā tassa paṇṇāni chindanto ‘‘hatthirūpakaṃ no dassehi, assarūpakaṃ no dassehi’’ti gāmadārakehi vuccamāno icchiticchitāni rūpāni dassetvā tesam santikā khādanīyādīni labhati. Athekadivasam rājā uyyānaṃ gacchanto taṃ padesaṃ pāpuṇi. Dārakā pīṭhasappaṃ pāroḃantare katvā palāyīṃsu. Raṇṇo ṭhitamajjhāhike rukkhamūlaṃ pavitṭhassa chiddāvachiddacchāyā sarīraṃ phari. So ‘‘kiṃ nu kho eta’’nti uddhaṃ olokento rukkhaṃṇesu hatthirūpakādīni disvā ‘‘kassetam kamma’’nti pucchitvā ‘‘pīṭhasappino’’ti sutvā taṃ pakkosāpetvā āha – ‘‘mayhaṃ purohito atimukharo appamattakepi vutte bahuṃ bhaṇanto maṃ upaddaveti, sakkhissasi tassa mukhe nāḷimattā ajalaṇḍikā khipitu’’nti?
‘‘Sakkhissāmi, deva. Ajalaṇḍikā āharāpetvā purohitena saddhiṃ tumhe antosāṇiyaṃ nisīdatha, ahamettha kattabbaṃ jānissāmi’’ti. Atha rājā tathā kāresi. Itaro kattariyaggena sāṇiyā chiddam katvā purohitassa raṇṇā saddhiṃ kathentassa mukhe vivaṭamatte ekekaṃ ajalaṇḍikaṃ khipi. Purohito mukhaṃ pavitṭhaṃ pavitṭhaṃ gili. Pīṭhasappi khīṇāsu ajalaṇḍikāsu sāṇiṃ cālesi. Rājā tāya saṇṇāya ajalaṇḍikānaṃ khīṇabhāvaṃ ṇatvā āha – ‘‘ācariya, ahaṃ tumhehi saddhiṃ kathento kathaṃ nittharituṃ na sakkhissāmi, tumhe atimukharatāya nāḷimattā ajalaṇḍikā gilantāpi tuṇḃhāvaṃ nāpajjathā’’ti. Brāhmaṇo maṅguubhāvaṃ āpajjitvā tato paṭṭhāya mukhaṃ vivaritvā raṇṇā saddhiṃ sallapituṃ nasakkhi. Rājā pīṭhasappiṇaṃ anussaritvā taṃ pakkosāpetvā ‘‘taṃ nissāya me sukhaṃ laddha’’nti tuṭṭho tassa sabbatṭhakaṃ nāma dhanam datvā nagarassa catūsu disāsu cattāro varagāme adāsi. Tamatthaṃ viditvā raṇṇo atthadhammānusāsako amacco imaṃ gāthamāha –
‘‘Sādhu kho sippakaṃ nāma, api yādisa kīdisaṃ;
Passa khaṇṇappahārena, laddhā gāma catuddisā’’ti. (jā. 1.1.107);

So pana amacco tena samayena ayameva bhagavā ahoṣi. Atheke puriso pīṭhasappinā laddhasampattiṃ disvā cintesi – “ayaṃ nāma pīṭhasappī hutvā imaṃ sippaṃ nissāya mahāsampattiṃ patto, mayāpetam sikkhituṃ vaṭṭati”ti. So taṃ upasaṅkamitvā vanditvā “idaṃ me , ācariya, sippaṃ dethā”ti āha. “Na sakkā, tāta, dātu”nti. So tena paṭikkhitto “hotu, ārādhessāmi na”nti tassa hatthapādaparikammāḍṇi karonto cirassaṃ taṃ ārādhētva punappunaṃ yāci, pīṭhasappī “ayaṃ me ativiya upakāro”ti taṃ paṭibāhituṃ asakko sippaṃ sikkhāpetvā “nippannaṃ te, tāta, sippaṃ, idāni kiṃ karissasi”ti āha. “Bahi gantvā sippaṃ vīmaṃsissāmi”ti. “Kiṃ karissasi”ti? “Gāviṃ vā manussaṃ vā paharivā māressāmi”ti. “Tātā, gāviṃ mārentassa sataṃ daṇḍo hoti manussaṃ mārentassa sahaṃsaṃ, tvam saputtadāropi taṃ nittharituṃ na sakkhissasi, mā vinassa, yamhi pahaṇe daṇḍo natthi, tādisaṃ nimātāpitikaṃ kañci upadhārehi”ti. So “sādhū”ti sakkharā ucchaṅge katvā tādisaṃ upadhārayamāno vicaranto gāviṃ disvā “ayaṃ sasāmikā”ti paharituṃ na visahi, manussaṃ disvā “ayaṃ samātāpitiko”ti paharituṃ na visati.

Tena samayena sunetto nāma paccekabuddho taṃ nagaraṃ nissāya paṇṇasālāya viharati. So taṃ piṇḍāya pavisantaṃ nagaradvārantare disvā “ayaṃ nimātāpitiko, imasmim pahaṇe daṇḍo natthi, imaṃ paharivā sippaṃ vīmaṃsissāmi”ti paccekabuddhassa dakkhiṇakaṇṇasotaṃ sandhāya sakkharaṃ khipi. Sā dakkhiṇakaṇṇasotena pavisitvā vāmena nikkhami, dukkhā vedanā uppajji. Paccekabuddho bhikkhāya carituṃ nāsakkhi, ākāseṇa paṇṇasālaṃ gantvā parinibbāyi. Manussa paccekabuddhe anāgacchante “kiñci aphāsukaṃ bhavissati”ti cintetvā tattha gantvā taṃ parinibbutaṃ disvā roḍḍisu parideviṃsu. Sopi mahājanaṃ gacchantaṃ disvā tattha gantvā paccekabuddhaṃ sañjānitvā “ayaṃ piṇḍāya pavisanto dvārantare mama sammukhībhūto, ahaṃ attano sippaṃ vīmaṃsanto imaṃ pahari”nti āha. Manussa “iminā kira pāpakena paccekabuddho pahaṇo, gaṇhatha gaṇhathā”ti pothetvā tattheva naṃ jīvitakkhayaṃ pāpesuṃ. So avīcimhi nibbattitvā yāvāyaṃ mahāpathavī yojanamattaṃ ussannā, tāva paccitvā vipākāvasesena giṃḥakūṭamatthake saṭṭhikūṭapeto hutvā nibbatti. Satthā tassa imaṃ pubbakammaṃ kathetvā, “bhikkhave, bālassa nāma sippaṃ vā issariyaṃ vā uppajjamānaṃ anathāya uppajjati. Bālo hi sippaṃ vā issariyaṃ vā labhitvā attano anathameva karoti”ti anusandhiṃ ghatetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha.

72.

“Yāvadeva anathāya, nattaṃ bālassa jāyati;

Hanti bālassa sukkaṃsaṃ, muddhamassa vipātaya”nti.

Tattha yāvadevāti avadhiparicchedanathe nipāto. Nattanti jānanaṃ abhāvo. Yaṃ sippaṃ jānāti , yamhi vā issariye yase sampattiyañca ṭhito janena nāyati, pākaṇḍo paññāto hoti, tassetam nāmaṃ. Sippaṃ vā hi issariyādibhāvo vā bālassa anathāyeva jāyati. Taṃ nissāya so attano anathameva karoti. Hanṭi vināseti. Sukkaṃsanti kusalaḥṭhāsaṃ, bālassa hi sippaṃ vā issariyaṃ vā uppajjamānaṃ kusalaḥṭhāsaṃ ghātentameva uppajjati. Muddhanti paññāyetaṃ nāmaṃ. Vipātayanti viddhaṃsayamānaṃ. Tassa hi taṃ sukkaṃsaṃ hanantaṃ paññāsaṅkhataṃ muddhaṃ vipātentaṃ viddhaṃsentameva hanṭi. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍini pāpuṇiṃsu.

Saṭṭhikūṭapetavattu terasamaṃ.

14. Cittagahapativattu

Asantaṃ bhāvanamiccheyyāti imaṃ dhammadeṇaṃ satthā jetavane viharanto sudhammattheraṃ ārabha katesi. Desanā macchikāsaṇḍe samuṭṭhāya sāvattiyam nitṭhitā.

Macchikāsaṇḍanagarasmiṇhi citto nāma gahapati pañcavaggiyānaṃ abbhantaraṃ mahānāmattheraṃ nāma piṇḍāya caramānaṃ disvā tassa iriyāpathe pasīditvā pattaṃ ādāya gehaṃ pavesetvā bhojetvā bhattakiccāvasāne dhammakathaṃ suṇanto sotāpattiphalaṃ patvā acalasaddho hutvā ambāṭakavanaṃ nāma attano uyyānaṃ saṅghārāmaṃ kattukāmo therassa hatthe udakaṃ pātetvā niyyādesi. Tasmim khāṇe “paṭiṭṭhitaṃ buddhasāsana”nti udakapariyantaṃ katvā mahāpathavī kampi. Mahāsetṭhi uyyāne mahāvihāraṃ kāretvā sabbadisāhi āgatānaṃ bhikkhūnaṃ vivaṭadvāro ahoṣi. Macchikāsaṇḍe sudhammatthero nāma nevāsiko ahoṣi.

Aparena samayena cittassa guṇakathaṃ sutvā dve aggasāvaka tassa saṅghaṃ kattukāmā macchikāsaṇḍaṃ agamaṃsu. Citto

gahapati tesam āgamanam sutvā adbhayaṃjanamaggam paccuggantvā te ādāya attano vihāram pavesetvā āgantukavattam katvā, “bhante, thokam dhammakatham sotukāmomhī”ti dhammasenāpatim yāci. Atha nam therō, “upāsaka, addhānena āgatāmhā kilantarūpā. Apica thokam suṇhī”ti tassa dhammam suṇantova anāgāmiṃphalam pāpuṇi. So dve aggasāvake vanditvā, “bhante, sve bhikkhusahassena saddhim mama gehe bhikkham gaṇhathā”ti nimantetvā pacchā nevāsikam sudhammattheram “tumhepi, bhante, sve therehi saddhim āgaccheyyāthā”ti nimantesi. So “ayam mam pacchā nimanteti”ti kuddho paṭikkhipitvā punappunam yāciyamānōpi paṭikkhipi eva. Upāsako “paññāyissatha, bhante”ti pakkamitvā punadvise attano nivesane mahādānam sajjesi. Sudhammattheropi paccūsakāleyeva “kīdiso nu kho gahapatinā aggasāvakanam sakkāro sajjito, sve gantvā passissāmī”ti cintetvā pātova pattacīvaram ādāya tassa geḥam agamāsi. So gahapatinā “nisīdatha, bhante”ti vuccamānōpi “nāham nisīdāmi, piṇḍāya carissāmī”ti vatvā aggasāvakanam paṭiyāditaṃ sakkāram oloketvā gahapatim jātiyā ghaṭṭetukāmo “ulāro te, gahapati, sakkāro, apicettha ekaññeva natthī”ti āha. “Kiṃ, bhante”ti? “Tilasamgulikā, gahapati”ti vatvā gahapatinā kākopamāya apasādito kujjhivā “eso te, gahapati, āvāso, pakkamissāmaha”nti vatvā yāvatatiyam vāriyamānōpi pakkamitvā satthu santikam gantvā citta ca attanā ca vuttavacanam ārocesi. Satthā “tayā upāsako saddho pasanno hīnena khumsito”ti tasseva dosam āropetvā paṭisāraṇīyakammaṃ kārapetvā “gaccha, cittagahapatim khamāpehi”ti pesesi. So tattha gantvā, “gahapati, mayhameva so doso, khamāhi me”ti vatvāpi “nāham khamāmi”ti tena paṭikkhitto maṅkubhūto tam khamāpetum nāsakkhi. Punadeva satthu santikam paccāgamāsi. Satthā “nāssa upāsako khamissati”ti jānantopi “mānathaddho esa, tiṃsayojanam tāva maggam gantvā paccāgacchatū”ti khamanūpāyam anācikkhitvā uyyojesi. Athassa punāgatakāle nihataṃnassa anudūtam datvā “gaccha, iminā saddhim gantvā upāsakam khamāpehi”ti vatvā “samanena nāma ‘mayham vihāro, mayham nivāsathānam, mayham upāsako, mayham upāsikā’ti mānam vā issam vā kātum na vaṭṭati. Evaṃ karontassa hi icchānādayo kilesā vaḍḍhanti”ti anusandhim ghaṭṭetvā dhammam desento imā gāthā abhāsi –

73.

“Asantam bhāvanamiccheyya, purekkhāraṇca bhikkhusu;
 Āvāsesu issariyam, pūjā parakulesu ca.

74.

“Mameva kata maññantu, gihī pabbajitā ubho.

Mamevātivāsā assu, kiccākicesu kismici;

Iti bālāsa saṅkappo, icchā māno ca vaḍḍhati”ti.

Tattha asantanti yo bālo bhikkhu avijjamānam sambhāvanam iccheyya, “assaddhova samāno ‘saddhoti mam jano jānātū’ti icchati”ti. Pāpicchatānidde (vibha. 851) vuttanayeva bālo “asaddho dussīlo appassuto appavivitto kusīto anupaṭṭhitassati asamāhito duppañño akhīṇāsavova samāno ‘aho vata mam jano ayam saddho, sīlavā, bahussuto, pavivitto, āradhāvīriyo, upaṭṭhitassati, samāhito, paññavā, khīṇāsavo’ti jāneyyā”ti idaṃ asantasambhāvanam icchati. Purekkhāraṇti parivāram.

“Aho vata mam sakalavīhāre bhikkhū parivāretvā pañham pucchanta vihareyyu”nti evam icchācāre thatvā purekkhāraṇca bhikkhūsu icchati. Āvāsesūti saṅghikesu ca āvāsesu yāni vihāramajje pañāsanānāni, tāni attano sandiṭṭhasambhāddānam bhikkhūnam “tumhe idha vasathā”ti vicārento sayampi varataram senāsanam palibodhento, sesānam āgantukabhikkhūnam paccantimāni lāmakasenāsanāni ceva amanussapariggahitāni ca “tumhe idha vasathā”ti vicārento āvāsesu issariyam icchati. Pūjā parakulesu cāti neva mātāpitūnam na nātākānam paresuyeva kulesu “aho vatime mayhameva dadeyyum, na aññesa”nti evam catuppaccayehi pūjam icchati.

Mameva kata maññantūti yassa ca bālāsa “yamkiñci vihare uposathāgārādikaraṇavasena katam navakammaṃ, tam sabbam amhākam therena katanti evam gihī ca pabbajitā ca ubhopi mameva nissāya katam parikammaṃ niṭṭhitam maññantū”ti saṅkappo uppajjati. Mamevātivāsā assūti “gihī ca pabbajitā ca sabbepi mameva vase vattantu, sakatagoṇavāsipharasuādīni vā laddhabbāni hontu, antamaso yāgumattampi tāpetvā pivanādīni vā, evarūpesu kiccākicesu khuddakamahantesu karaṇīyesu kismiñci ekakicepi mameva vase vattantu, mameva āpucchitvā karontū”ti saṅkappo uppajjati. Iti bālāsāti yassa

<p>bālassa sā ca icchā ayañca evarūpo saṅkappo uppajjati, tassa neva vipassanā, na maggaphalāni vaḍḍhanti. Kevalaṃ panassa candodaye samuddassa udakaṃ viya chasu dvāresu uppajjamānā taṇhā ceva navavidhamāno ca vaḍḍhatīti. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Sudhammattheropi imaṃ ovādaṃ sutvā satthāraṃ vanditvā utthāyāsanaṃ padakkhiṇaṃ katvā tena anudūtena bhikkhunā saddhiṃ gantvā upāsakassa cakkhupathe āpattiṃ paṭikarivā upāsakaṃ khamāpesi. So upāsakena ‘‘khamāmahaṃ, bhante, sace mayhaṃ doso atthi, khamatha me’’ti paṭikhamāpito satthārā dinne ovāde tathā katipāheneva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Upāsakopi cintesi – ‘‘mayā satthāraṃ adisvāva sotāpattiṃphalaṃ pattaṃ, adisvā eva anāgāmiphale patiṭṭhito, satthāraṃ me daṭṭhuma vaṭṭati’’ti. So tilaṇḍulasapphāṇitavattacchādānādīhi paripūrāni pañca sakaṭasatāni yojāpetvā ‘‘satthāraṃ daṭṭhukāmā āgacchantu, piṇḍapātādīhi na kilamissanti’’ti bhikkhusaṅghassa ārocāpetvā bhikkhunīsaṅghassa upāsakānampi upāsikānampi ārocāpesi. Tena saddhiṃ pañcasatā pañcasatā bhikkhū ca bhikkhuniyo ca upāsakā ca upāsikāyo ca nikkhamiṃsu. So tesañceva attano parisāya cāti tiṇṇaṃ janasaṃsaṇaṃ yathā tiṃsayojane magge yāgubhattādīhi kiñci vekallaṃ na hoti, tathā saṃvidahi. Tassa pana nikkhantabhāvaṃ nātvā yojane yojane devatā khandhāvāraṃ bandhitvā dibbehī yāgukhajjakabhattapānākādīhi taṃ mahājanaṃ upaṭṭhāsiṃsu, kassaci kenaci vekallaṃ na hoti. Evaṃ devatāhi upaṭṭhiyamāno devasikaṃ yojanaṃ gacchanto māsenā sāvatthiṃ pāpuṇi, pañca sakaṭasatāni yathāpūritāneva ahesuṃ. Devatāhi ceva manussehi ca abhihaṭṭaṃ paṇṇākāraṃ vissajjento va agamāsi.</p> <p>Satthā ānandattheraṃ āha – ‘‘ānanda, ajja vaḍḍhamānakachāyāya citto gahapati pañcahi upāsakasatehi parivuto āgantvā maṃ vandissati’’ti. ‘‘Kiṃ pana, bhante, tassa tumhākaṃ vandana kāle kiñci paṭihāriyaṃ bhavissati’’ti? ‘‘Bhavissati, ānanda’’ti. ‘‘Kiṃ, bhante’’ti? Tassa āgantvā ‘‘maṃ vandana kāle rājamānena aṭṭhakarīsamatte padese jaṇṇukamattena odhinā pañcavaṇṇānaṃ dibbapupphānaṃ ghanavassaṃ vassissati’’ti. Taṃ kathaṃ sutvā nagaravāsino ‘‘evaṃ mahāpuñño kira citto nāma gahapati āgantvā ajja satthāraṃ vandissati, evarūpaṃ kira paṭihāriyaṃ bhavissati, mayampi taṃ mahāpuññaṃ daṭṭhuma labhissāmā’’ti paṇṇākāraṃ ādāya maggassa ubhosu passesu aṭṭhaṃsu. Vihārasamīpe āgata kāle pañca bhikkhusatāni paṭhamaṃ āgamiṃsu. Citto gahapati, ‘‘ammā, tumhe pacchato āgacchathā’’ti mahāupāsikāyo tathāpetvā pañcahi upāsakasatehi parivuto satthu santikaṃ agamāsi. Buddhānaṃ sammukhaṭṭhāne pana tithā vā nisinnā vā ito vā etto vā na honti, buddhavīthiyā dvīsu passesu niccalāva tiṭṭhanti. Citto gahapati mahantaṃ buddhavīthiṃ okkami. Tīṇi phalāni pattena ariyasāvakena olokitolokitaṭṭhānaṃ kampi. ‘‘Eso kira citto gahapati’’ti mahājano olokesi. So satthāraṃ upasaṅkamitvā chabbaṇṇānaṃ buddharasmiṇaṃ anto pavisitvā dvīsu gopphakesu satthu pāde gahetvā vandi. Taṃ khaṇaṇṇeva vuttappakāraṃ pupphavassaṃ vassi, sādhu kārasaṃsaṇāni pavattayīṃsu. So ekamaṃsaṃ satthu santike vasi, vasamāno ca sakalaṃ buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ vihāreyeva nisīdāpetvā mahādānaṃ adāsi, attanā saddhiṃ āgatepi antovihāreyeva katvā paṭijaggi. Ekadivasampi attano sakaṭesu kiñci gahetabbaṃ nāhosi, devamanussehi ābhatapaṇṇākāreṇeva dānaṃ adāsi, sabbakiccāni akāsi. So satthāraṃ vanditvā āha – ‘‘bhante, ahaṃ ‘tumhākaṃ dānaṃ dassāmi’’ti āgacchanto māsaṃ antarāmagge ahoṣiṃ. Idheva me māso vītivatto, mayā ābhatāṃ paṇṇākāraṃ kiñci gahetuma na labhāmi, ettakaṃ kālaṃ devamanussehi ābhatapaṇṇākāreṇeva dānaṃ adāsiṃ, sohaṃ sacepi idha saṃvaccharaṃ vasissāmi, neva mama deyyadhammaṃ dātuma labhissāmi. Ahaṃ sakaṭāni otāretvā gantuma icchāmi, paṭisāmanatṭhānaṃ me ārocāpethā’’ti.</p> <p>Satthā ānandattheraṃ āha – ‘‘ānanda, upāsakassa ekaṃ padesaṃ tucchaṃ kāretvā dehī’’ti. Thero tathā akāsi. Kappiyabhūmi (mahāva. 295) kira cittassa gahapatino anuññātā. Upāsakopi attanā saddhiṃ āgatehi tīhi janasaṃsaṇehi saddhiṃ tucchasaṅgātehi puna maggaṃ paṭipajji. Devamanussā utthāya, ‘‘ayya, tayā tucchasaṅgātehi gamanakammaṃ kata’’nti sattahi ratanehi sakaṭāni pūrayīṃsu. So attano ābhatapaṇṇākāreṇeva mahājanaṃ paṭijagganto agamāsi. Ānandatthero satthāraṃ vanditvā āha – ‘‘bhante, tumhākaṃ santikaṃ āgacchantopi māsenā āgato, idhāpi māseva vuṭṭho, ettakaṃ kālaṃ devamanussehi abhihaṭṭapaṇṇākāreṇeva mahāvadānaṃ adāsi, idāni pañca sakaṭasatāni tucchāni katvā māseva kira gamissati, devamanussā panassa utthāya, ‘ayya, tayā tucchasaṅgātehi gamanakammaṃ kata’’nti pañca sakaṭasatāni sattaratanehi pūrayīṃsu. So puna attano ābhatapaṇṇākāreṇeva kira mahājanaṃ paṭijagganto gamissati’’ti. ‘‘Kiṃ pana,</p>		
--	--	--

<p>bhante, etassa tumhākaṃ santikaṃ āgacchantassevāyaṃ sakkāro uppajjati, udāhu aññattha gacchantassāpi uppajjati’ ti? “Ānanda, mama santikaṃ āgacchantassāpi aññattha gacchantassāpi etassa uppajjateva. Ayañhi upāsako saddho pasanno sampannasīlo, evarūpo puggalo yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tatthevassa lābhasakkāro nibbattati’ ti vatvā sathā imaṃ pakiṇṇakavagge gāthamāha –</p> <p>“Saddho sīlena sampanno, yaso bhogasamappito; Yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tattheva pūjito’ ti. (dha. pa. 303); Attho panassā tattheva āvibhavissati. Evaṃ vutte ānandatthero cittassa pubbakammaṃ pucchi. Athassa sathā ācikkhanto āha –</p> <p>Ānanda, ayaṃ padumuttarassa bhagavato pādāmūle katābhinihāro kappasatasahassaṃ devamanussesu samsarivā kassapabuddhakāle migaluddakakule nibbatto vuddhimanvāya ekadivasaṃ deve vassante migānaṃ māraṇattāya satthiṃ ādāya araññaṃ gantvā mige olokeno ekasmiṃ akatāpabbhāre sasīsaṃ pārupitvā ekaṃ bhikkhuṃ nisinnaṃ disvā “eko, ayyo, samaṇadhammaṃ karonto nisinna bhavissati, bhattamassa āharissāmī’ ti vegena geḥaṃ gantvā ekasmiṃ uddhane hiyyo, ābhatamaṃsaṃ, ekasmiṃ bhattaṃ pacāpetvā aññe piṇḍapātacārike bhikkhū disvā tesampi patte ādāya paññattāsane nisīdāpetvā bhikkhaṃ sampādetvā, “ayye, parivisathā’ ti aññaṃ āṇāpetvā taṃ bhattaṃ puṭake pakkhipitvā ādāya gacchanto antarāmagge nānāpupphāni ocinitvā pattapute katvā therassa nisinnaṭṭhānaṃ gantvā “mayhaṃ, bhante, saṅgahaṃ karoṭhā’ ti vatvā pattaṃ ādāya pūretvā therassa hatthe ṭhapetvā tehi pupphehi pūjaṃ katvā “yathā me ayaṃ rasapiṇḍapāto pupphapūjāya saddhiṃ cittaṃ tosesi, evaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne paṇṇākārasahassāni ādāya āgantvā mayhaṃ cittaṃ tosentu, pañcavaṇṇakusumavassaṅca vassatū’ ti patthanaṃ paṭṭhapesi. So yāvajīvaṃ kusalaṃ katvā devaloke nibbatti, nibbattaṭṭhāne jaṇṇukamattena odhinā dibbapupphavassaṃ vassi. Idānipissa jātadivase ceva idha ca āgatassa pupphavassavassanaṅca paṇṇākārābhīhāro ca sattahi ratanehi sakaṭapūraṅca tasseva kammaṃ nissandoti. Cittagahapativatthu cuddasamaṃ. 15. Vanavāsītissasāmaṇeravatthu Aññāhi lābhūpanisāti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto vanavāsikatissattheraṃ ārabha kathesi. Desanā rājagahe samuṭṭhitā. Sāriputtattheraṃ kira pitu vaṅgantabrāhmaṇassa sahāyako mahāsenabrāhmaṇo nāma rājagahe vasati. Sāriputtatthero ekadivasaṃ piṇḍāya caranto tasmīṃ anukampāya tassa gehadvāraṃ agamāsī. So pana parikkhīṇavibhavo daliddo. So “mama putto mayhaṃ gehadvāraṃ piṇḍāya caritūṃ āgato bhavissati, ahañcamhi duggato, mayhaṃ duggatabhāvaṃ na jānāti maññe, natthi me koci deyyadhammo’ ti therassa sammukhā bhavitūṃ asakkonto nilīyi. Thero aparaṃpi divasaṃ agamāsī, brāhmaṇo tattheva nilīyi. “Kiñciveva labhitvā dassāmī’ ti cintentopi nālabhi. Athekadivasaṃ ekasmiṃ brāhmaṇavācaka thūlasāṭakena saddhiṃ pāyasapātīṃ labhitvā ādāya geḥaṃ gantvāva therāṃ anussari, “imaṃ piṇḍapātaṃ mayā therassa dātūṃ vaṭṭati’ ti. Theropi taṃ khaṇaṃ jhānaṃ samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya taṃ brāhmaṇaṃ disvā “brāhmaṇo deyyadhammaṃ labhitvā mama āgamaṇaṃ paccāsīti, mayā tattha gantūṃ vaṭṭati’ ti saṅghāṭiṃ pārupitvā pattaṃ ādāya tassa gehadvāre ṭhitameva attānaṃ dassesi. Brāhmaṇo therāṃ disvāva cittaṃ pasīdi. Atha naṃ upasaṅkamitvā vanditvā paṭisanthāraṃ katvā antogehe nisīdāpetvā pāyasapātīṃ gahetvā therassa patte ākiri. Thero upaḍḍhaṃ sampaṭicchitvā hatthena pattaṃ pidahi. Atha naṃ brāhmaṇo āha – “bhante, ekapaṭivīsamattova ayaṃ pāyaso, paralokasaṅgahaṃ me karoṭha, mā idhalokasaṅgahaṃ, niravasesameva dātukāmomhī’ ti sabbaṃ ākiri. Thero tattheva paribhuñji. Athassa bhattakiccapariyosāne tampi sātakaṃ datvā vanditvā evamāha – “bhante, ahampi tumhehi diṭṭhadhammaeva pāpuṇeyya’ nti. Thero “evaṃ hotu brāhmaṇā’ ti tassa anumodanaṃ katvā vuṭṭhāyāsanā pakkamanto anupubbena cārikaṃ caranto jetavanaṃ agamāsī. “Duggatakāle dinnadānaṃ pana ativiya toseti’ ti brāhmaṇopi taṃ dānaṃ datvā pasannacitto somanassajāto there adhimattaṃ sinehamakāsī. So there sineheneva kālaṃ katvā sāvatthiyaṃ therassūpaṭṭhākakule paṭisandhiṃ gaṇhi. Taṃkhaṇeyeva panassa mātā “kucchiyaṃ me gabbho paṭiṭṭhito’ ti ṇatvā sāmikassa ārocesi. So tassā gabbhaharihāraṃ adāsī.</p>		
---	--	--

Tassā accuṇḥaatisītaatiambilādiparibhogam vajjetvā sukheṇa gabbhaṃ parihariyamānāya evarūpo dohaḷo uppajji “aho vatāhaṃ sārīputtattherappamukhāni pañca bhikkhusatāni nimantetvā gehe nisīdāpetvā asambhinnakhīrapāyasam datvā sayampi kāsāyavathhāni paridahitvā suvaṇṇasarakam ādāya āsanapariyante nisīditvā ettakānam bhikkhūnam ucchiṭṭhapāyasam paribhuñjeyya”nti. Tassā kira so kāsāyavaththaparidahane dohaḷo kucchiyam puttassa buddhasāsane pabbajjāya pubbanimittam ahoṣi. Athassa nātakā “dhammiko no dhītāya dohaḷo”ti sārīputtattheram saṅghattheram katvā pañcannam bhikkhusatānam asambhinnakhīrapāyasam adamsu. Sāpi ekam kāsāvam nivāsetvā ekam pārūpitvā suvaṇṇasarakam gahetvā āsanapariyante nisinnā ucchiṭṭhapāyasam paribhuñji, dohaḷo paṭippassambhi. Tassā yāva gabbhavuṭṭhānā antarantarā katamaṅgalesupi, dasamāsaccayena puttam vijjātāya katamaṅgalesupi sārīputtattherappamukhānam pañcannam bhikkhusatānam appodakamadhupāyasameva adamsu. Pubbe kiresa dārakena brāhmaṇakāle dinnapāyasassa nissando.

Jātamaṅgaladivase pana taṃ dārakam pātova nhāpetvā maṇḍetvā sirisayane sataśahassagghanikassa kambalassa upari nipajjāpesuṃ. So tattha nipannakova theram oloketvā “ayam me pubbācariyo, mayā theram nissāya ayam sampatti laddhā, mayā imassa ekam pariccāgam kātum vaṭṭati”ti sikkhāpadagahaṇatthāya ānīyamāno taṃ kambalam cūlaṅguliya veṭṭetvā aggahesi. Athassa “aṅguliyaṃ kambalo laggo”ti te taṃ harituṃ ārabhiṃsu. So parodi. Nātakā “apetha, mā dārakam rodāpethā”ti kambaleneva saddhiṃ ānāyimsu. So theram vandanaḷe kambalato aṅguliṃ apakaḍḍhitvā kambalam therassa pādamaḷe pātesi. Nātakā “daharakumārena ajānitvā kata”nti avatvā “puttena no dinnam, pariccattameva hotu, bhante”ti vatvā, “bhante, sataśahassagghanikena kambalena pūjākārakassa tumhākam dāsassa sikkhāpadāni dethā”ti āhaṃsu. “Ko nāmo ayam dārako”ti? “Bhante, ayyena samānanāmakko, tisso nāmesa bhavissati”ti. Thero kira gihikāle upatissamaṇavo nāma ahoṣi. Mātāpissa cintesi – “na mayā puttassa ajjhāsayo bhinditabbo”ti. Evaṃ dārakassa nāmakaraṇamaṅgalam katvā puna tassa āhāraparibhogamaṅgalepi puna tassa kaṇṇavijjhanamaṅgalepi dussagahaṇamaṅgalepi cūlakappanamaṅgalepi sārīputtattherappamukhānam pañcannam bhikkhusatānam appodakamadhupāyasameva adamsu.

Dārako vuddhimanvāya sattavassikakāle mātaram āha – “amma, therassa santike pabbajissāmī”ti. “Sādhu, tāta, pubbevāham ‘na mayā puttassa ajjhāsayo bhinditabbo’ti manam akāsim, pabbaja, puttā”ti theram nimantāpetvā tassa āgatassa bhikkhānaḷa datvā, “bhante, tumhākam dāso ‘pabbajissāmī’ti vadati, imam ādāya sāyam vihāram āgamissāmā”ti theram uyyojetvā sāyanhasamaye mahantena sakkārasammānena puttam ādāya vihāram gantvā therassa niyyādesi. Thero tena saddhiṃ kathesi – “tissa, pabbajjā nāma dukkarā, uṇhena atthe satī sītam labhati, sītena atthe satī uṇham labhati, pabbajitā kicchena jīvanti, tvaṇca sukhedhito”ti. “Bhante, aham tumhehi vuttaniyameneva sabbam kātum sakkhissāmī”ti. Thero “sādhu”ti vatvā tassa paṭikūlamanasikāravasena tacapañcakakammaṭṭhānam ācikkhitvā taṃ pabbājesi. Sakalampi hi dvattiṃsākāram kathetuṃ vaṭṭatiyeva. Sabbam kathetuṃ asakkontena pana tacapañcakakammaṭṭhānam kathetabbameva. Idañhi kammaṭṭhānam sabbabuddhānam avijahitameva. Kesādīsū ekekakoṭṭhāsesu arahattaṃ pattānam bhikkhūnampi bhikkhūnampi upāsakānampi upāsikānampi paricchedo natthi. Abyattā bhikkhū pana pabbajentā arahattassūpanissayam nāsenti. Tasmā thero kammaṭṭhānam ācikkhitvā pabbājetvā dasasu sīlesu patitṭhāpesi.

Mātāpitaro puttassa pabbajitasakkāram karontā sattāham vihareyeva buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa appodakamadhupāyasameva adamsu. Bhikkhūpi “nibaddham appodakamadhupāyasam paribhuñjituṃ na sakkomā”ti ujjhāyimsu. Tassapi mātāpitaro sattame divase sāyam geham agamaṃsu. Sāmaṇero aṭṭhame divase bhikkhūhi saddhiṃ piṇḍāya pāvīsi. Sāvattivāsino “sāmaṇero kira ajja piṇḍāya pavissati, sakkāramassa karissāmā”ti pañcahi sātakasatehi cumbaṭakāni katvā pañca piṇḍapātasatāni sajjetvā ādāya paṭipathe ṭhatvā adamsu, punadivase viharassa upavanam āgantvā adamsu. Evaṃ sāmaṇero dvīheva divasehi sātakasahashehi saddhiṃ piṇḍapātasahasam labhitvā bhikkhusaṅghassa dāpesi. Brāhmaṇakāle dinnathūlasātakassa kiresa nissando. Athassa bhikkhū “piṇḍapātadāyakitisso”ti nāmam karimsu.

Punekadivasam sāmaṇero sītakāle viharacārikam caranto bhikkhū tattha tattha aggisālādīsū visibbente disvā āha – “kim, bhante, visibbentā nisinnāthā”ti? “Sītam no piṭeti sāmaṇero”ti. “Bhante, sītakāle nāma kambalam pārūpituṃ vaṭṭati. So hi sītam paṭibāhituṃ samattho”ti. Sāmaṇero “tvaṃ mahāpuṇṇo kambalam labheyyāsi, amhākam kuto kambalo”ti. “Tena hi,

bhante, kambalatthikā mayā saddhiṃ āgacchantū”ti sakalavihāre ārocāpesi. Atha bhikkhū “sāmaṇerena saddhiṃ gantvā kambalaṃ āharissāmā”ti sattavassikasāmaṇeraṃ nissāya sahasamattā bhikkhū nikkhamiṃsu. So “ettakānaṃ bhikkhūnaṃ kuto kambalaṃ labhissāmi”ti cittampi anuppādetvā te ādāya nagarābhimukho pāyāsi. Sudinnassa hi dānassa evarūpo ānubhāvo hoti. So bahinagareyeva gharapaṭipāṭiyā caranto pañca kambalāsātāni labhitvā antonagaraṃ pāvīsi. Manussā ito cito ca kambale āharanti.

Eko pana puriso āpaṇadvārena āgacchanto pañca kambalāsātāni pasāretvā nisinnaṃ ekaṃ āpaṇikaṃ disvā āha – “ambho, eko sāmaṇero kambale saṃharanto āgacchati, tava kambale paṭicchādehī”ti? “Kiṃ pana so dinnake gaṇhāti, udāhu adinnake”ti? “Dinnake gaṇhāti”ti. “Evaṃ sante sace icchāmi, dassāmi, no ce, na dassāmi, gaccha tva”nti uyyojesi. Maccharino hi andhabālā evarūpesu dānaṃ dadamānesu maccharāyivā asadisādānaṃ disvā maccharāyanto kālo (dha. pa. 177) viya niraye nibbattanti. Āpaṇiko cintesi – “ayaṃ puriso attano dhammatāya āgacchamāno ‘tava kambale paṭicchādehī’ti maṃ āha. ‘Sacepi so dinnakaṃ gaṇhā’ti, ahaṃ pana ‘mama santakaṃ sace icchāmi, dassāmi, no ce, na dassāmi’ti avacaṃ, diṭṭhakaṃ pana adentassa lajjā uppajjati, attano santakaṃ paṭicchādentassa doso natthi, imesu pañcakambalāsatesu dve kambalāni sataśahassagghanikāni, imāneva paṭicchādetuṃ vaṭṭatī”ti. Dvepi kambale dasāya dasaṃ sambandhitvā tesam antare pakkhipitvā paṭicchādesi. Sāmaṇeropi bhikkhusahassena saddhiṃ taṃ padesaṃ pāpuṇi. Āpaṇikassa sāmaṇeraṃ disvāva puttasiṃhe uppajji, sakalasaṃraṃ sinehena paripuṇṇaṃ ahoṣi. So cintesi – “tiṭṭhatu kambalāni, imaṃ disvā hadayaṃsaṃsāmi dātuṃ yutta”nti. Te dvepi kambale nīharitvā sāmaṇerassa pādāmūle ṭhapetvā vanditvā, “bhante, tayā diṭṭhadhammassa bhāgī assa”nti avaca. Sopissa “evaṃ hotū”ti anumodanaṃ akāsi.

Sāmaṇero antonagarepi pañca kambalāsātāni labhi. Evaṃ ekadivasāmyeva kambalāsahassaṃ labhitvā bhikkhusahassassa adāsi. Athassa kambalādāyakaṭṭhattheroti nāmaṃ karimṃsu. Evaṃ nāmakaraṇādivase dinnakambalo sattavassikakāle kambalāsahassabhāvaṃ pāpuṇi. Buddhasāsanañhi ṭhapetvā natthaññaṃ taṃ ṭhānaṃ, yattha appaṃ dinnam bahuṃ hoti, bahuṃ dinnam bahutaraṃ. Tenāha bhagavā –

“Tathārūpoyaṃ, bhikkhave, bhikkhusaṅgho, yathārūpe bhikkhusaṅghe appaṃ dinnam bahuṃ hoti, bahuṃ dinnam bahutara”nti (ma. ni. 3.146) –

Evaṃ sāmaṇero ekakambalassa nissandena sattavassikova kambalāsahassaṃ labhi. Tassa jetavane viharantassa abhikkhaṇaṃ nātīdāyakaṃ santikaṃ āgantvā kathāsallāpaṃ karonti. So cintesi – “mayā idha vasantena nātīdāyakesu āgantvā kathentesu akathetumpi na sakkā, etehi saddhiṃ kathāpapañcena attano patiṭṭhaṃ kātuṃ na sakkā, yaṃnūnāhaṃ satthu santike kammaṭṭhānaṃ uggaṇhitvā araṇṇaṃ paviseyya”nti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā upajjhāyaṃ vanditvā pattacīvaramādāya vihārā nikkhamitvā “sace āsannaṭṭhāne vasissāmi, nātakaṃ maṃ pakkosissanti”ti vīsati yojanasataṃ maggaṃ agamāsi. Athekena gāmadvārena gacchanto ekaṃ mahallakapurisaṃ disvā pucchi – “kiṃ nu kho, mahāupāsaka, imasmiṃ padese vasantānaṃ araṇṇakavihāro atthī”ti? “Atthi, bhante”ti. “Tena hi me maggaṃ ācikkhāhī”ti. Mahallakaupāsakassa pana taṃ disvāva puttasiṃhe udapādi. Athassa tattheva ṭhito anācikkhitvā “ehi, bhante, ācikkhissāmi te”ti gahetvā agamāsi. Sāmaṇero tena saddhiṃ gacchanto antarāmagge nānāpupphaphalapaṭimaṇḍite rukkhapabbatapadese disvā “ayaṃ, upāsaka, kiṃ padeso nāma, ayaṃ upāsaka kiṃ padeso nāmā”ti pucchi. Sopissa tesam nāmāni ācikkhanto araṇṇakavihāraṃ patvā “idaṃ, bhante, phāsukaṭṭhānaṃ, idheva vasāhī”ti vatvā, “bhante, ko nāmo tva”nti nāmaṃ pucchitvā “ahaṃ vanavāsītisso nāma upāsakā”ti vutte, “sve amhākaṃ gāme bhikkhāya caritūṃ vaṭṭatī”ti vatvā nivattitvā antogāmameva gato. “Vanavāsītisso nāma vihāraṃ āgato, tassa yāgubhattādīni paṭiyādethā”ti manussānaṃ ārocesi.

Sāmaṇero paṭhamameva tisso nāma hutvā tato piṇḍapātādāyakaṭṭhattho kambalādāyakaṭṭhattho vanavāsītissoti tīṇi nāmāni labhitvā sattavassabbhantare cattāri nāmāni labhi. So punādivase pātova taṃ gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Manussā bhikkhaṃ datvā vandimṃsu. Sāmaṇero “sukhitā hoṭha, dukkhā muccathā”ti āha. Ekamanussopi tassa bhikkhaṃ datvā puna geḥaṃ gantuṃ nāsakkhi, sabbeva olokaṇṭhaṃ. Sopi attano yāpanamattameva gaṇhi. Sakalagāmaṃvāsino tassa pādāmūle urena nipajjitvā, “bhante, tumhesu imaṃ temāsaṃ idha vasantesu mayam tīṇi saraṇāni gahetvā pañcasu silesu patiṭṭhāya māssa

<p>at̥ṭha uposathakammāni upavasissāma, idha vasanatthāya no paṭiññaṃ dethā”ti. So upakāraṃ sallakkhetvā tesam paṭiññaṃ datvā nibaddham tattheva piṇḍapātacāraṃ cari. Vanditavanditakkhaṇe ca “sukhitā hotha, dukkhā muccathā”ti padadvayameva kathetvā pakkāmi. So tatthevapaṭhamamāsaṇca dutiyamāsaṇca vītināmetvā tatiyamāse gacchante saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi.</p> <p>Athassa pavāretvā vuṭṭhavassakāle upajjhāyo satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā āha – “ahaṃ, bhante, tissasāmaṇerassa santikaṃ gacchāmi”ti. “Gaccha, sārīputtā”ti. So attano parivāre pañcasate bhikkhū ādāya pakkanto, “āvuso moggallāna, ahaṃ tissasāmaṇerassa santikaṃ gacchāmi”ti āha. Mahāmogallānatthero “ahampi, āvuso, gacchāmi”ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nikkhami. Etenupāyena mahākassapatthero anuruddhatthero upālītthero puṇṇatthero sabbe mahāsāvaka pañcahi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nikkhamiṃsu. Sabbepi mahāsāvakaṇaṃ parivārā cattālīsa bhikkhusahassāni ahesuṃ. Te vīsatiyojanasataṃ maggaṃ gantvā gocaragāmaṃ sampattā. Sāmaṇerassa nibaddhūpaṭṭhāko upāsako dvāreyeva disvā paccugantvā vandi.</p> <p>Atha naṃ sārīputtatthero pucchi – “atthi nu kho, upāsaka, imasmim padese āraññakavihāro”ti? “Atthi, bhante”ti. “Sabhikkhuko, abhikkhuko”ti? “Sabhikkhuko, bhante”ti. “Ko nāmo tattha vasatī”ti? “Vanavāsītisso, bhante”ti. “Tena hi maggaṃ no ācikkhā”ti. “Ke tumhe, bhante”ti? “Mayaṃ sāmaṇerassa santikaṃ āgatā”ti. Upāsako oloketvā dhammasenāpatim ādiṃ katvā sabbepi mahāsāvake sañjānitvā nīrantaraṃ pītiyā phutṭhasarīro hutvā “tiṭṭhatha tāva, bhante”ti vegena gāmaṃ pavisitvā “ete, ayyā, sārīputtattheraṃ ādiṃ katvā asīti mahāsāvaka attano attano parivārehi saddhiṃ sāmaṇerassa santikaṃ āgatā, mañcapīṭṭhapaccattharaṇadīpatelādīni gahetvā vegena nikkhamathā”ti ugghosesi. Manussā “tāvadeva mañcādīni gahetvā therānaṃ padānupadikā hutvā therehi saddhiṃyeva vihāraṃ pavisimṃsu. Sāmaṇero bhikkhusaṅghaṃ sañjānitvā katipayānaṃ mahātherānaṃ pattacīvarāni paṭiggahetvā vattamakāsi. Tassa therānaṃ vasanatthānaṃ saṃvidahantassa pattacīvaraṃ paṭisāmentasseva andhakāro jāto”ti. Sārīputtatthero upāsake āha – “gacchatha, upāsakā, tumhākaṃ andhakāro jāto”ti. “Bhante, ajja dhammassavanadivaso, na mayaṃ gamissāma, dhammaṃ suñissāma, ito pubbe dhammassavanampi natthi”ti. “Tena hi, sāmaṇera, dīpaṃ jāletvā dhammassavanassa kālaṃ ghosehi”ti. So tathā akāsi. Atha naṃ thero āha – “tissa tava upaṭṭhākā ‘dhammaṃ sotukāmāmhā’ti vadanti, kathehi tesam dhamma”nti. Upāsakā ekappahārenea uttāya, “bhante, amhākaṃ ayyo ‘sukhitā hotha, dukkhā muccathā’ti imāni dve padāni ṭhapetvā aññaṃ dhammakathaṃ na jānāti, amhākaṃ aññaṃ dhammakathikaṃ dethā”ti vadimṃsu. “Sāmaṇero pana arahattam patvāpi neva tesam dhammakathaṃ kathesi”ti.</p> <p>Tadā pana naṃ upajjhāyo, “sāmaṇera, kathaṃ pana sukhitā honti, kathaṃ pana dukkhā muccantī”ti imesaṃ no dvīnaṃ padānaṃ atthaṃ kathehi”ti āha. So “sādhu, bhante”ti cittabījaniṃ gahetvā dhammasanaṃ āruya pañcahi nikāyehi atthaṇca kāraṇaṇca ākaḍḍhitvā ghanavassaṃ vassanto cātuddīpakamahāmegho viya khandhadhātuāyatanabodhipakkhiyadhamme vibhajanto arahattakūṭena dhammakathaṃ kathetvā, “bhante, evaṃ arahattappattassa sukhaṃ hoti, arahattam pattoyeva dukkhā muccati, sesajānā jātīdukkhādīhi ceva nirayadukkhadīhi ca na parimuccantī”ti āha. “Sādhu, sāmaṇera, sukathito te paṭibhāṇo, idāni sarabhaññaṃ bhaññāhi”ti. So sarabhaññaṃ bhaññi. Aruṇe ugghacchante sāmaṇerassa upaṭṭhākamanussā dve bhāgā ahesuṃ. Ekacce “na vata no ito pubbe evarūpo kakkhaḷo diṭṭhapubbo. Kathaṇhi nāma evarūpaṃ dhammakathaṃ jānanto ettakaṃ kālaṃ mātāpituṭṭhāne ṭhatvā upaṭṭhahantānaṃ manussānaṃ ekampi dhammapadaṃ na kathesi”ti kujjhimṃsu. Ekacce “lābhā vata no, ye mayaṃ evarūpaṃ bhadantaṃ guṇaṃ vā aguṇaṃ vā ajānantāpi upaṭṭhahimha, idāni ca panassa santike dhammaṃ sotaṃ labhimhā”ti tussimṃsu.</p> <p>Sammāsambuddhopi taṃ divasaṃ paccūsasamaye lokaṃ volokento vanavāsītissassa upaṭṭhāke attano nāṇajālassa anto pavitṭhe disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti āvajjento imamattaṃ upadhāresi “vanavāsītissasāmaṇerassa upaṭṭhākā ekacce tuṭṭhā, ekacce kuddhā, mayhaṃ puttassa pana sāmaṇerassa kuddhā nirayabhāgino bhavissanti, gantabbameva tattha mayā, mayi gate sabbepi te sāmaṇere mettacittaṃ katvā dukkhā muccissantī”ti. Tepi manussā bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā gāmaṃ gantvā maṇḍapaṃ kāretvā yāgubhattādīni sampādetvā āsanāni paññāpetvā saṅghassa āgamanamaggaṃ oloketvā nisīdimṃsu. Bhikkhūpi sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā bhikkhācārelāya gāmaṃ piṇḍāya pavisantā sāmaṇeraṃ pucchimṃsu – “kiṃ, tissa, tvam</p>		
---	--	--

<p>amhehi saddhiṃ gamissasi, udāhu pacchā”ti? “Mama gamanavelāyameva gamissāmi, gacchatha tumhe, bhante”ti. Bhikkhū pattacīvaramādāya pavisimsu.</p> <p>Satthā jetavanasmimīyeva cīvaram pārupitvā pattamādāya ekacittakkhaneneva gantvā bhikkhūnaṃ purato t̥hitameva attānaṃ dassesi. “Sammāsambuddho āgato”ti sakalagāmo saṅkhubhitvā ekakolāhala ahoṣi. Manussā udaggacittā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā yāguṃ datvā khajjakam adamsu. Sāmaṇero bhatte anit̥thiteyeva antogāmaṃ pāvīsi.</p> <p>Gāmaṃvāsino nīharitvā tassa sakkaccaṃ bhikkhaṃ adamsu. So yāpanamattam gahetvā satthu santikaṃ gantvā pattam upanāmesi. Satthā “āhara, tissā”ti hatthaṃ pasāretvā pattam gahetvā “passa, sāriputta, tava sāmaṇerassa patta”nti therassa dassesi. Thero satthu hatthato pattam gahetvā sāmaṇerassa datvā “gaccha, attano pattaṭṭhāne nisīditvā bhattakiccaṃ karohī”ti āha.</p> <p>Gāmaṃvāsino buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā satthāraṃ vanditvā anumodanaṃ yācimsu. Satthā anumodanaṃ karonto evamāha – “lābhā vata vo upāsakā, ye tumhe attano kulūpakam sāmaṇeraṃ nissāya sāriputtam moggallānaṃ kassapaṃ anuruddhanti asītimahāsāvake dassanāya labhatha, ahampi tumhākam kulūpakameva nissāya āgato, buddhadassanampi vo imaṃ nissāyeva laddhaṃ, lābhā vo, suladdhaṃ vo”ti. Manussā cintayimsu – “aho amhākam lābhā, buddhānañceva bhikkhusaṅghassa ca ārādhanaṃ samattamaṃ amhākam ayyam dassanāya labhāma, deyyadhammañcassa dātum labhāmā”ti sāmaṇerassa kuddhā manussā tussimsu. Tuṭṭhā manussā bhīyyosomattāya pasīdīmsu. Anumodanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpunīmsu. Satthā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Manussā satthāraṃ anugantvā vanditvā nivattīmsu. Satthā sāmaṇerena saddhiṃ samadhurena gacchanta , “sāmaṇera, ayaṃ padeso konāmo, ayaṃ padeso konāmo”ti pubbe tassa upāsakena dassitapadese pucchanta agamāsi. Sāmaṇeropi, “bhante, ayaṃ itthannāmo, ayaṃ itthannāmo”ti ācikkhamānova agamāsi. Satthā tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā pabbatamatthakaṃ abhiruhi. Tattha t̥hitānaṃ pana mahāsamuddo paññāyati.</p> <p>Satthā sāmaṇeraṃ pucchi – “tissa, pabbatamatthake t̥hito ito cito ca oloketvā kiṃ passasi”ti? “Mahāsamuddaṃ, bhante”ti. “Mahāsamuddaṃ disvā kiṃ cintesi”ti? “Mama dukkhitakāle rodantassa catūhi mahāsamuddehi atirekatarena assunā bhavitabbanti idaṃ, bhante, cintesi”nti. “Sādhu sādhu, tissa, evametaṃ. Ekekassa hi sattassa dukkhitakāle paggharitaassūni catūhi mahāsamuddehi atirekatarānevā”ti. Idañca pana vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Catūsu samuddesu jalaṃ parittakaṃ, Tato bahum assujalaṃ anappakaṃ; Dukkheṇa phutṭhassa narassa socanā, Kiṃkāraṇā samma tuvaṃ pamajjasi”ti.</p> <p>Atha naṃ puna pucchi – “tissa, kahaṃ vasasi”ti? “Imasmiṃ pabbhāre, bhante”ti. “Tattha pana vasanto kiṃ cintesi”ti? “Mayā marantena imasmiṃ t̥hāne katassa sarīranikkhepassa paricchedo ‘natthi’ti cintesiṃ, bhante”ti. “Sādhu sādhu, tissa, evametaṃ. Imesañhi sattānaṃ pathaviyaṃ nipajjitvā amatatṭhānaṃ nāma natthi”ti vatvā –</p> <p>“Upasāḷakanāmāni, saḥassāni catuddasa; Asmiṃ padese daḍḍhāni, natthi loke anāmatam. “Yamhi saccañca dhammo ca, ahimsā saṃyamo damo; Etaṃ ariyā sevanti, etaṃ loke anāmata”nti. (jā.1.2.31-32) –</p> <p>Imaṃ dukanipāte upasāḷakajātakaṃ kathesi. Iti pathaviyaṃ sarīranikkhepaṃ katvā marantesu sattesu amatapubbapadese marantā nāma natthi, ānandattherasadisā pana amatapubbapadese parinibbāyanti.</p> <p>Ānandatthero kira vīsavassasatikakāle āyusaṅkhāraṃ olovento parikkhīṇabhāvaṃ ñatvā “ito sattame divase parinibbāyissāmi”ti ārocesi. Taṃ pavattim sutvā rohiṇīnadiyā ubhayaṭṭravāsikesu manusseṣu orimaṭṭravāsikā “mayam therassa bahūpakārā, amhākam santike parinibbāyissati”ti vadīmsu. Paratṭravāsikāpi “mayam therassa bahūpakārā, amhākam santike parinibbāyissati”ti vadīmsu. Thero tesam vacanaṃ sutvā “ubhayaṭṭravāsino mayham upakārā, ime nāma anupakārāti na sakkā vattum, sacāham orimaṭṭre parinibbāyissāmi, paratṭravāsino dhātugahaṇattham tehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti. Sace paratṭre parinibbāyissāmi, orimaṭṭravāsinoṃpi tathā karissanti, kalaho uppajjamānoṃpi maṃ nissāyeva</p>		
---	--	--

uppajjissati, vūpasamamānopi maṃ nissāyeva vūpasamissatī”ti cintetvā “orimatīravāsīnopi mayhaṃ upakārā, paratīravāsīnopi mayhaṃ upakārā, anupakārāpi nāma natthi, orimatīravāsīno orimatīreyeva sannipatantu, paratīravāsīnopi paratīreyevā”ti āha. Tato sattame divase majjhenadiyā sattatālapparamāṇe ākāse pallaṅkena nisīditvā mahājanassa dhammaṃ kathetvā “mama sarīraṃ majjhe bhijjivā eko bhāgo orimatīre patatu, eko bhāgo paratīre”ti adhitthāya yathānisinnova tejodhātum samāpajji, jālā utthahimsu. Sarīraṃ majjhe bhijjivā eko bhāgo orimatīre pati, eko bhāgo paratīre. Tato mahājano paridevi, pathaviundriyanasaddo viya ārodanasaddo ahosi. Satthu parinibbāne ārodanasaddatopi kāruṇṇātaro ahosi. Manussā cattāro māse rodantā paridevantā “satthu pattaṭṭavaraggāhake tiṭṭhante satthu ṭhitakālo viya no ahosi, idāni no satthā parinibbuto”ti vippalapatā viravantā vicariṃsūti.

Puna satthā sāmaṇeraṃ pucchi – “tissa, imasmiṃ vanasaṇḍe dīpiādīnaṃ saddena bhāyasi, na bhāyasi”ti? “Na bhāyāmi bhagavā, apica kho pana me etesaṃ saddaṃ sutvā vanarati nāma uppajjati”ti vatvā satthimattāhi gāthāhi vanavaṇṇanaṃ nāma kathesi. Atha naṃ satthā “tissā”ti āmantesi. “Kiṃ, bhante”ti? “Mayaṃ gacchāma, tvaṃ gamissasi, nivattissasi”ti. “Mayhaṃ uppajjhāye maṃ ādāya gacchante gamissāmi, nivattente nivattissāmi, bhante”ti. Satthā bhikkhusaṅghena saddhiṃ pakkāmi. Sāmaṇessa pana nivattitumeva ajjhāsayo, thero taṃ ṇatvā “tissa, sace nivattitukāmo, nivattā”ti āha. So satthāraṇca bhikkhusaṅghaṇca vanditvā nivatti. Satthā jetavanaṃeva agamāsi.

Bhikkhūnaṃ dhammasabhāyaṃ kathā udapādi – “aho vata vanavāsītissasāmaṇero dukkaraṃ karoti, paṭisandhiggaṇato paṭṭhāyassa ṇātakā sattu maṅgalesu pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ appodakamadhupāyasameva adamsu, pabbajitakāle antovihāre buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa satta divasāni appodakamadhupāyasameva adamsu. Pabbajitvā atthame divase antogāmaṃ pavisanto dvīheva divasehi sātakaśahassena saddhiṃ piṇḍapātasahassaṃ labhi, punekadivasam kambalasaṅghassaṃ labhi. Itissa idha vasanakāle mahālābhasakkāro uppajji, idāni evarūpaṃ lābhasakkāraṃ chaḍḍetvā araṇṇaṃ pavisitvā missakāhārena yāpeti, dukkarakārako vata tissa sāmaṇero”ti. Satthā āgantvā, “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte “āma, bhikkhave, lābhūpanisā nāmesā aññā, nibbānagāminī paṭipadā aññā. ‘Evaṃ lābhaṃ labhissāmi’ti hi āraṇṇikādihutaṅgasamādānavasena lābhūpanisaṃ rakkhantassa bhikkhuno cattāro apāyā vivaṭṭavārā eva tiṭṭhanti, nibbānagāminiyā pana paṭipadāya uppannaṃ lābhasakkāraṃ pahāya araṇṇaṃ pavisitvā ghaṭento vāyamanto arahattaṃ gaṇhātī”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

75.

“Aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminī;

Evametam abhiññāya, bhikkhu buddhassa sāvako;

Sakkāraṃ nābhinandeyya, vivekamanubrūhaye”ti.

Tattha aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminīti lābhūpanisā nāmesā aññā eva, aññā nibbānagāminī paṭipadā.

Lābhuppādakena hi bhikkhunā thokaṃ akusalakammaṃ kātuṃ vaṭṭati, kāyavaṅkādinī kātābbāni hontī. Yasmiṃhi kāle kāyavaṅkādisu kiñci karoti, tadā lābho uppajjati. Pāyasapātiyañhi vaṅkaṃ akatvā ujukameva hatthaṃ otāretvā ukkhipantassa hattho makkhitamattakova hoti, vaṅkaṃ katvā otāretvā ukkhipantassa pana pāyasapiṇḍaṃ uddharantova nikkhamati, evaṃ kāyavaṅkādinī karaṇakāleyeva lābho uppajjati. Ayaṃ adhammikā lābhūpanissā nāma. Upadhisampadā cīvaradhāraṇaṃ bāhusaccaṃ parivāro araṇṇāvāsoti evarūpehi pana kāraṇehi uppanno lābho dhammiko nāma hoti. Nibbānagāminī paṭipadaṃ pūrentena pana bhikkhunā kāyavaṅkādinī pahātābbāni. Anandheneva andhena viya, amūgeneva mūgena viya, abadhireneva badhirena viya bhavitum vaṭṭati. Asaṭhena amāyena bhavitum vaṭṭati. Evametanti etaṃ lābhuppādanaṃ paṭipadaṇca nibbānagāminī paṭipadaṇca evaṃ ṇatvā sabbesaṃ saṅkhatāsaṅkhatadhammānaṃ bujjhanaṭṭhena buddhassa savanante jātaṭṭhena ovādānusāsaniṃ vā savanaṭṭhena sāvako bhikkhu adhammikaṃ catupaccayasakkāraṃ nābhinandeyya, na ceva dhammikaṃ paṭikkoseyya, kāyavivekādikam vivekaṃ anubrūhaye. Tattha kāyavivekoti kāyassa ekībhāvo. Cittavivekoti attha samāpattiyo. Upadhivivekoti nibbānaṃ. Tesu kāyaviveko gaṇasaṅgaṇikaṃ vinodeti, cittaviveko kilesasaṅgaṇikaṃ vinodeti, upadhiviveko saṅkhārasaṅgaṇikaṃ vinodeti. Kāyaviveko cittavivekassa paccayo hoti, cittaviveko upadhivivekassa paccayo hoti. Vuttampihetaṃ –

	<p>“Kāyaviveko ca vivekaṭṭhakāyānaṃ nekkhammābhiratānaṃ, cittaviveko ca parisuddhacittānaṃ paramavodānappattānaṃ, upadhiviveko ca nirupadhīnaṃ puggalānaṃ visaṅkhāragatānaṃ”nti (mahāni. 150). – Imaṃ tividhampi vivekaṃ brūheyya vaḍḍheyya, upasampajja vihareyyāti attho. Desanāvāsāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇiṃsūti. Vanavāsītissasāmaṇeravatthu pannarasamaṃ. Bālavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Pañcama vaggo.</p>		
6	<p>6. Paṇḍitavaggo 1. Rādhatheravatthu Nidhīnaṃvapavattāraṃti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto āyasmantaṃ rādhatheraṃ ārabba kathesi. So kira gihikāle sāvattihyaṃ duggatabrahmaṇo ahoṣi. So “bhikkhūnaṃ santike jīviṣṣāmi”ti cintevā vihāraṃ gantvā appaharitaṃ karonto pariveṇaṃ sammajjanto mukhadhovanādīni dadanto antovihāreyeva vasi. Bhikkhūpi naṃ saṅgaṇhiṃsu, pabbājetuṃ pana na icchanti. So pabbajjaṃ alabhamāno kiso ahoṣi. Atekaḍḍivaṣaṃ satthā paccūsakāle lokaṃ volokento taṃ brāhmaṇaṃ disvā “kiṃ nu kho”ti upadhārento “arahā bhavissati”ti ṇatvā sāyanhasamaye vihāracārikaṃ caranto viya brāhmaṇassa santikaṃ gantvā, “brāhmaṇa, kiṃ karonto vicarasī”ti āha. “Bhikkhūnaṃ vattapaṭivattaṃ karonto, bhante”ti. “Labhasi nesaṃ santikā saṅgaha”nti? “Āma, bhante, āhāramattaṃ labhāmi, na pana maṃ pabbājenti”ti. Satthā etasmiṃ nidāne bhikkhusaṅghaṃ sannipātāpetvā tamattaṃ pucchitvā, “bhikkhave, atthi koci imassa brāhmaṇassa adhikāraṃ sarati”ti pucchi. Sāriputtatthero “ahaṃ, bhante, sarāmi, ayaṃ me rājagahe piṇḍāya carantassa attano abhihaṭṭaṃ kaṭacchubhikkhaṃ dāpesi, imassasāhaṃ adhikāraṃ sarāmi”ti āha. So satthārā “kiṃ pana te, sāriputta, evaṃ katūpakāraṃ dukkhato mocetuṃ na vaṭṭati”ti vutte, “sādhu, bhante, pabbājessāmi”ti taṃ brāhmaṇaṃ pabbājesi. Tassa bhattage āsanapariyante āsanaṃ pāpuṇāti, yāgubhattādīhiṃ kilamati. Thero taṃ ādāya cārikaṃ pakkāmi, abhikkhaṇaṃca naṃ “idaṃ te kattabbaṃ, idaṃ te na kattabba”nti ovadi anusāsi. So suvaco ahoṣi padakkhiṇaggāhī. Tasmā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjamāno katipāheneva arahattaṃ pāpuṇi. Thero taṃ ādāya satthu santikaṃ gantvā vanditvā nisīdi. Atha naṃ satthā paṭisanthāraṃ katvā āha – “suvaco nu kho, sāriputta, te antevāsiko”ti. “Āma, bhante, ativiya suvaco, kismiṃci dose vuccamāne na kuddhapubbo”ti. “Sāriputta, evarūpe saddhivihārike labhanto kittake gaṇheyyāsī”ti? “Bhante, bahukepi gaṇheyyamevā”ti. Atekaḍḍivaṣaṃ dhammasabhāya kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “sāriputtatthero kira kataññū katavedī, kaṭacchubhikkhāmatthaṃ upakāraṃ saritvā duggatabrahmaṇaṃ pabbājesi. Theropi ovādakkhamo ovādakkhamameva labhī”ti. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi sāriputto kataññū katavedīyeva”ti vatvā tamattaṃ pakāsetuṃ – “Alīnacittaṃ nissāya, pahaṭṭhā mahati camū; Kosalaṃ senāsantuṭṭhaṃ, jīvaggāhaṃ agāhayi. “Evaṃ nissayasampanno, bhikkhu āradhāvīriyo; Bhāvayaṃ kusalaṃ dhammaṃ, yogakkhemassa pattiyā; Pāpune anupubbena, sabbasaṃyojanakkhaya”nti. (jā. 1.2.11-12) – Imaṃ dukanipāte alīnacittajātakaṃ vitthāretvā kathesi. Tadā kira vaḍḍhakīhi pādassa arogakaraṇabhāvena kahaṃ attano upakāraṃ ṇatvā sabbasetassa hatthipotakassa dāyako ekacāriko hatthī sāriputtatthero ahoṣīti evaṃ therāṃ ārabba jātaṃ kathetvā rādhatheraṃ ārabba, “bhikkhave, bhikkhunā nāma rādhena viya suvacena bhavitabbaṃ, dosaṃ dassetvā ovadiyamānenapi na kujjhitabbaṃ, ovādadāyako pana nidhiācikkhaṇako viya daṭṭhabbo”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 76. “Nidhīnaṃva pavattāraṃ, yaṃ passe vajjadassinaṃ;</p>		

<p>Niggayhavādiṃ medhāvīṃ, tādisaṃ paṇḍitaṃ bhaje; Tādisaṃ bhajamānassa, seyyo hoti na pāpiyo”ti. Tattha nidhīnanti tattha tattha nidahitvā ṭhapitānaṃ hiraññasuvaṇṇādiṃpūrānaṃ nidhikumbhīnaṃ. Pavattāranti kicchajīvike duggatamanusse anukampaṃ katvā “ehi, sukkena jīvanūpāyaṃ dassessāmī”ti nidhiṭṭhānaṃ netvā hatthaṃ pasāretvā “imaṃ gahetvā sukkena jīvā”ti ācikkhitāraṃ viya. Vajjadassinanti dve vajjadassino “iminā naṃ asāruppena vā khalitena vā saṅghamajjhe niggaṇhissāmī”ti randhagavesako ca, aññātaṃ nīpanatthāya nītaṃ anuggahaṇatthāya sīlādīnamassa vuddhikāmatāya taṃ taṃ vajjaṃ olokanena ullumpanasabhāvasaṅghito ca. Ayaṃ idha adhippeto. Yathā hi duggatamanusso “imaṃ gaṇhāhī”ti tajjetvāpi pothetvāpi nidhiṃ dassente kopaṃ na karoti, pamudito eva hoti, evameva evarūpe puggale asārappaṃ vā khalitaṃ vā disvā ācikkhante kopo na kātabbo, tuṭṭheneva bhavitabbaṃ, “bhante, mahantaṃ vo kammaṃ kataṃ, mayhaṃ ācariyupajjhāyatthāne thatvā ovadantehi punapi maṃ vadeyyāthā”ti pavāretabbameva. Niggayhavādinti ekacco hi saddhivihārikādīnaṃ asārappaṃ vā khalitaṃ vā disvā “ayaṃ me mukhodakadānādīhi sakkaccaṃ upaṭṭhahati, sace naṃ vakkhāmi, na maṃ upaṭṭhahissati, evaṃ me parihāni bhavissati”ti vatthum avisahanto na niggayhavādī nāma hoti. So imasmiṃ sāsane kacavaraṃ ākirati. Yo pana tathārūpaṃ vajjaṃ disvā vajjānurūpaṃ tajjento paṇāmento daṇḍakammaṃ karonto vihārā taṃ nīharanto sikkhāpeti, ayaṃ niggayhavādī nāma seyyathāpi sammāsambuddho. Vuttañhettaṃ – “niggayha niggayhāhaṃ, ānanda, vakkhāmi, pavayha pavayha, ānanda, vakkhāmi, yo sāro so ṭhassati”ti (ma. ni. 3.196). Medhāvinti dhammojapaññāya samannāgataṃ. Tādisanti evarūpaṃ paṇḍitaṃ bhajeyya payirupāseyya. Tādisaṃhi ācariyaṃ bhajamānassa antevāsikassa seyyo hoti, na pāpiyo vaḍḍhiyeva hoti, no parihānti. Desanāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Rādhatheravattu paṭhamam. 2. Assajipunabbasukavatthu Ovadeyyānusāseyyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto assajipunabbasukabhikkhū ārabba kathesi. Desanā pana kīṭāgirismiṃ samuṭṭhitā. Te kira dve bhikkhū kiñcāpi aggasāvakaṇaṃ saddhivihārikā, alajjino pana ahesuṃ pāpabhikkhū. Te pāpakehi attano parivārehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ kīṭāgirismiṃ viharanta “mālāvacchaṃ ropentipi ropāpentipi”tiādikaṃ (pārā. 431; cūḷava. 21) nānappaḥāraṃ anācāraṃ karontā kuladūsakakammaṃ katvā tato uppannehi paccayehi jīvikaṃ kappentā taṃ āvāsaṃ pesalānaṃ bhikkhūnaṃ anāvāsaṃ akaṃsu. Satthā taṃ pavattiṃ sutvā tesam pabbājanīyakammakaraṇatthāya sapaṇvāre dve aggasāvake āmantetvā “gacchatha, sārīputtā, tesu ye tumhākaṃ vacanaṃ na karonti, tesam pabbājanīyakammaṃ karotha, ye pana karonti, te ovadatha anusāsatha. Ovadanto hi anusāsanto apaṇḍitānaṃ appiyo hoti amanāpo, paṇḍitānaṃ pana piyo hoti manāpo”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 77. “Ovadeyyānusāseyya, asabbhā ca nivāraye; Satañhi so piyo hoti, asataṃ hoti appiyo”ti. Tattha ovadeyyāti uppanne vatthusmiṃ vadanto ovadati nāma, anuppanne vatthusmiṃ “ayasopi te siyā”tiādivasena anāgataṃ dassento anusāsati nāma. Sammukhā vadanto ovadati nāma, parammukhā dūtaṃ vā sāsanaṃ vā pesento anusāsati nāma. Sakim vadanto ovadati nāma, punappunaṃ vadanto anusāsati nāma. Ovadanto eva vā anusāsati nāmāti evaṃ ovadeyya anusāseyya. Asabbhā cāti akusaladhammā ca nivāreyya, kusaladhamme patiṭṭhāpeyyāti attho. Satañhi so piyo hoti so evarūpo puggalo buddhādīnaṃ sappurisānaṃ piyo hoti. Ye pana adiṭṭhadhammā avitiṇṇaparalokā āmisacakkhukā jīvikatthāya pabbajitā, tesam asataṃ so ovādako anusāsako, “na tvam amhākaṃ upajjhāyo, na ācariyo, kasmā amhe ovadasī”ti evaṃ mukhasatthi vijjhantānaṃ appiyo hoti”ti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Sārīputtamoggallānāpi tattha gantvā te bhikkhū ovadimṃsu anusāsimsu. Tesu ekacce ovādaṃ sampatichitvā sammā vattimsu, ekacce vibbhamimsu, ekacce pabbājanīyakammaṃ pāpuṇiṃsūti. Assajipunabbasukavatthu dutiyaṃ.</p>		
--	--	--

3. Channattheravatthu

Nabhaje pāpake mitteti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto channattheraṃ ārabha katesi.

So kira āyasmā “ahaṃ amhākaṃ ayyaputtana saddhiṃ mahābhīnikkhamanaṃ nikkhanto tadā aññaṃ ekampi na passāmi, idāni pana ‘ahaṃ sārīputto nāma, ahaṃ moggallāno nāma, mayaṃ aggasāvakaṃhā’ ti vatvā ime vicarantī” ti dve aggasāvake akkosati. Satthā bhikkhūnaṃ santikā taṃ pavattim sutvā channattheraṃ pakkosāpetvā ovadati. So taṅkhaṇeyeva tuṅhī hutvā puna gantvā there akkosatiyeva. Evaṃ yāvattiyam akkosantaṃ pakkosāpetvā satthā ovaditvā “channa, dve aggasāvaka nāma tuyhaṃ kalyāṇamittā uttamapurisā, evarūpe kalyāṇamitte sevasu bhajassū” ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

78.

“Na bhaje pāpake mitte, na bhaje purisādhamē;

Bhajetha mitte kalyāṇe, bhajetha purisuttame” ti.

Tassattho – kāyaduccarītādiakusalakammābhiratā pāpamittā nāma. Sandhicchedanādike vā ekavīsātiesanādibhede vā aṭṭhāne niyojakā purisādhamā nāma. Ubhopi vā ete pāpamittā ceva purisādhamā ca, te na bhajeyya na payirupāseyya, viparītā pana kalyāṇamittā ceva sappurisā ca, te bhajetha payirupāsethāti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphālāṇī pāpuṇiṃsūti.

Channatthero pana taṃ ovādaṃ sutvāpi purimanayeneva bhikkhū akkosati paribhāsati. Punapi satthu ārocesuṃ . Satthā, “bhikkhave, mayi dharante channaṃ sikkhāpetuṃ na sakkhissatha, mayi pana parinibbute sakkhissathā” ti vatvā parinibbānakāle āyasmatā ānandena, “bhante, kathaṃ channatthere amhehi paṭipajjitabba” nti vutte, “ānanda, channassa bhikkhuno brahmadāṇḍo dātabbo” ti āṇāpesi. So satthari parinibbute ānandattherena ārocitaṃ brahmadāṇḍaṃ sutvā dukkhī dummano tikkhattuṃ mucchito patitvā “mā maṃ, bhante, nāsayingthā” ti yācitvā sammā vattaṃ pūrento na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇīti.

Channattheravatthu tatiyaṃ.

4. Mahākappinattheravatthu

Dhammapāṭisukhaṃ seṭṭhi imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahākappinattheraṃ ārabha katesi.

Tatrāyaṃ anupubbī kathā – atīte kira āyasmā mahākappino padumuttarabuddhassa pādāmūle katābhīnīhāro saṃsāre saṃsaranto bārāṇasito avidūre ekasmiṃ pesakāragāme jeṭṭhakapesakāro hutvā nibbatti. Tadā saḥassamattā paccakabuddhā aṭṭha māse himavante vasitvā vassike cattāro māse janapade vasanti. Te ekavāraṃ bārāṇasiyā avidūre otarivā “senāsanakaraṇaṭṭhāya hatthakammaṃ yācathā” ti rañño santikaṃ aṭṭha paccakabuddhe paṇiṃsu. Tadā pana rañño vappamaṅgalakālo hoti. So “paccakabuddhā kira āgatā” ti sutvā tasmim khāṇe nikkhamitvā āgatakāraṇaṃ pucchitvā “ajja, bhante, okāso natthi, sve amhākaṃ vappamaṅgalaṃ, tatiyādivase karissāmi” ti vatvā paccakabuddhe animantetvā paṇiṃsu. Paccakabuddhā “aṅṅattha gamissāmi” ti pakkamiṃsu. Tasmim khāṇe jeṭṭhapesakāraṇaṃ bhariyā kenacideva karaṇīyena bārāṇasiṃ gacchanti te paccakabuddhe disvā vanditvā “kim, bhante, avelāya, ayyā, āgatā” ti pucchitvā ādito paṭṭhāya katesuṃ. Taṃ pavattim sutvā saddhāsampannā nāṇasampannā itthi “sve, bhante, amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā” ti nimantesi. “Bahukā mayaṃ bhagini” ti. “Kittakā, bhante” ti? “Sahassamattā” ti. “Bhante, imasmiṃ gāme saḥsapesakārā vasimha. Ekeko ekekassa bhikkhaṃ dassati, bhikkhaṃ adhivāsetha, ahameva vo vasanaṭṭhānampi kāressāmi” ti āha. Paccakabuddhā adhivāsayiṃsu.

Sā gāmaṃ pavisitvā ugghosesi – “ahaṃ saḥsamatte paccakabuddhe disvā nimantayim, ayyānaṃ nisīdanaṭṭhānaṃ saṃvidahatha , yāgubhattādīni sampādethā” ti . Gāmamajje maṇḍapaṃ kāretvā āsanāni paṇṇāpetvā punādivase paccakabuddhe nisīdāpetvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena parivisitvā bhattakiccāvasāne tasmim gāme sabbā itthiyo ādāya tāhi saddhiṃ paccakabuddhe vanditvā, “bhante, temāsaṃ vasanaṭṭhāya paṭiṇṇaṃ dethā” ti tesam paṭiṇṇaṃ gahetvā puna gāme ugghosesi – “ammaṭātā, ekekakulato ekeko puriso pharasuvāsīādīni gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā dabbasambhāre āharitvā ayyānaṃ vasanaṭṭhānaṃ karotū” ti. Gāmaṃvāsino tassāyeva vacanaṃ sutvā ekeko ekekaṃ katvā saddhiṃ

<p>rattiṭṭhānadivāṭṭhānehi pañnasālasahassam kāretvā attano attano pañnasālāyam vassūpagate paccekabuddhe “ahaṃ sakkaccaṃ upaṭṭhahissāmi, ahaṃ sakkaccaṃ upaṭṭhahissāmi”ti upaṭṭhahiṃsu. Vassaṃvuṭṭhakāle “attano attano pañnasālāya vassaṃvuṭṭhānaṃ paccekabuddhānaṃ cīvarasātake sajjetthā”ti samādapetvā ekekassa sahasasahassamūlaṃ cīvaraṃ dāpesi. Paccekabuddhā vuṭṭhavassā anumodanaṃ katvā pakkamiṃsu.</p> <p>Gāmaṃvāsinopi idaṃ puññakammaṃ katvā ito cutā tāvatimsabhavane nibbattitvā gaṇadevaputtā nāma ahesuṃ. Te tattha dibbasampattim anubhavitvā kassapasammāsambuddhakāle bārāṇasiyaṃ kuṭumbikagehesu nibbattiṃsu. Jeṭṭhakapesakāro jeṭṭhakakuṭumbikassa putto ahoṣi. Bhariyāpissa jeṭṭhakakuṭumbikasseva dhītā ahoṣi. Tā sabbāpi vayappattā parakulaṃ gacchantiyo tesam tesameva gehāni agamiṃsu. Athekadivasam vihāre dhammassavanaṃ saṅghuṭṭham. “Sathā dhammaṃ desessati”ti sutvā sabbepi te kuṭumbikā “dhammaṃ sossāmā”ti bhariyāhi saddhiṃ vihāraṃ agamiṃsu. Tesam vihāramajjham pavitṭhakkhaṇe vassaṃ uṭṭhahi. Yesam kulūpakā vā nātisāmaṇerādayo vā atthi, te tesam pariveṇāni pavisiṃsu. Te pana tathārūpānaṃ natthitāya katthaci, pavisituṃ avisahantā vihāramajjheyaṃ aṭṭhaṃsu. Atha ne jeṭṭhakakuṭumbiko āha – “passatha amhākaṃ vippakāraṃ, kulaputtehi nāma ettakena lajjituṃ yutta”nti. “Ayya, kiṃ pana karomā”ti? “Mayaṃ vissāsikaṭṭhānassa abhāvena imaṃ vippakāraṃ pattā, sabbe dhanam saṃharitvā pariveṇaṃ karomā”ti. “Sādhu, ayyā”ti jeṭṭhako sahasam adāsi, sesā pañca pañca satāni. Itthiyo aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni satāni. Te taṃ dhanam saṃharitvā sahasakūṭāgaraparivāraṃ satthu vasaṇatthāya mahāpariveṇaṃ nāma ārabhiṃsu. Navakammaṃsa mahantatāya dhane appahonte pubbe dinnadhanato puna upaḍḍhūpaḍḍham adamsu. Niṭṭhite pariveṇe vihāramahaṃ karontā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa sattāhaṃ mahādānaṃ datvā vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ cīvarāni sajjimṃsu. Jeṭṭhakakuṭumbikassa pana bhariyā sabbehi samānaṃ akatvā attano paññāya ṭhitā “atirekataraṃ katvā sathāraṃ pūjessāmi”ti anojapupphavaṇṇena sahasamūlena sātakena saddhiṃ anojapupphacaṅkoṭakaṃ gahetvā anumodanakāle sathāraṃ anojapupphehi pūjetvā taṃ sātakaṃ satthu pādāmuḷe ṭhapetvā, “bhante, nibbattanibbattaṭṭhāne anojapupphavaṇṇameva me sarīraṃ hotu, anojā eva ca me nāmaṃ hotū”ti patthanaṃ paṭṭhapesi. Sathā “evaṃ hotū”ti anumodanaṃ akāsi. Te sabbepi yāvatāyukaṃ ṭhatvā tato cutā devaloke nibbattitvā imasmim buddhuppāde devalokā cavitvā jeṭṭhakakuṭumbiko kukkuṭavāṭṭinagare rājakule nibbattitvā vayappatto mahākappinārājā nāma ahoṣi, sesā amaccakule nibbattiṃsu. Jeṭṭhakakuṭumbikassa bhariyā maddaraṭṭhe sāgalanagare rājakule nibbatti, anojapupphavaṇṇamevassā sarīraṃ ahoṣi, anojātvevassā nāmaṃ kariṃsu. Sā vayappattā mahākappinarañño gehaṃ gantvā anojādevī nāma ahoṣi. Sesitthiyopi amaccakulesu nibbattitvā vayappattā tesameva amaccaputtānaṃ gehāni agamaṃsu. Te sabbe rañño sampattisadisam sampattim anubhaviṃsu. Yadā rājā sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito hatthim abhiruhitvā vicari, tadā tepi tatheva vicaranti. Tasmim assena vā rathena vā vicarante tepi tatheva vicaranti? Evaṃ te ekato hutvā katānaṃ puññānaṃ ānubhāvena ekatova sampattim anubhaviṃsu. Rañño pana balo, balavāhano, puppho, pupphavāhano, supattoti pañca assā honti. Rājā tesu supattaṃ assaṃ sayam ārohati, itare cattāro assāroṇānaṃ sāsanaṃharaṇatthāya adāsi. Rājā te pātova bhojetvā “gacchatha dve vā tīni vā yojanāni āhiṇḍitvā buddhassa vā dhammassa vā saṅghassa vā uppanabhāvaṃ ñatvā mayham sukhasānaṃ āharathā”ti pesesi. Te catūhi dvārehi nikkhamitvā tīni yojanāni āhiṇḍitvā sāsanaṃ alabhitvā paccāgacchanti.</p> <p>Athekadivasam rājā supattaṃ assam āruya amaccasahassaparivuto uyyānaṃ gacchanto kilantarūpe pañcasatavāṇijake nagaraṃ pavisante disvā “ime addhānakilantā, addhā imesaṃ santikā ekaṃ bhaddakaṃ sāsanaṃ sossāmī”ti te pakkosāpetvā “kuto āgacchathā”ti pucchi. “Atthi, deva, ito vīsatiyojanasatamatthake sāvatthi nāma nagaraṃ, tato āgacchāmā”ti. “Atthi pana vo padese kiñci sāsanaṃ uppanna”nti. “Deva, aññaṃ kiñci natthi, sammāsambuddho pana uppanno”ti. Rājā tāvadeva pañcavaṇṇāya pītiyā phutṭhasarīro kiñci sallakkhetuṃ asakkoṃto muhuttaṃ vītināmetvā, “tātā, kiṃ vadethā”ti pucchi. “Buddho, deva, uppanno”ti. Rājā dutiyampi tatiyampi tatheva vītināmetvā catutthe vāre “kiṃ vadetha, tātā”ti pucchitvā “buddho, deva, uppanno”ti vutte, “tātā, vo satasahassam dadāmi”ti vatvā “aññaṃ kiñci sāsanaṃ atthi”ti pucchi. “Atthi, deva, dhammo uppanno”ti. Rājā tampi sutvā purimanayeneva tayo vāre vītināmetvā catutthe vāre “dhammo uppanno”ti vutte “idhāpi vo satasahassam dammi”ti vatvā “aparampi sāsanaṃ atthi, tātā”ti pucchi. “Atthi, deva, saṅgharataṃ uppanna”nti. Rājā tampi sutvā tayo vāre vītināmetvā catutthe vāre “saṅgho”ti pade vutte “idhāpi vo satasahassam</p>		
---	--	--

<p>dammi”ti vatvā amaccasahassam oloketvā, “tātā, kiṃ karissathā”ti pucchi. “Deva, tumhe kiṃ karissathā”ti? “Aham, tātā, ‘buddho uppanno, dhammo uppanno, saṅgho uppanno’ti sutvā na puna nivattissāmi, sathhāram uddissa gantvā tassa santike pabbajissāmi”ti. “Mayampi, deva, tumhehi saddhiṃ pabbajissāma”ti. Rājā suvaṇṇapaṭṭe akkharāni likhāpetvā vāṇijake āha – “anojā nāma devī tumhākaṃ tīṇi sataśahassāni dassati, evañca pana naṃ vadeyyātha ‘rañño kira te issariyaṃ vissatṭham, yathāsukhaṃ sampattiṃ paribhuñjāhī”ti, sace pana vo ‘rājā kaha’nti pucchati, ‘sathhāram uddissa pabbajissāmiti vatvā gato’ti āroceyyāthā”ti. Amaccāpi attano attano bhariyānaṃ tatheva sāsanaṃ paṇiṃsu. Rājā vāṇijake uyyojetvā assam abhiruyha amaccasahassaparivuto taṃ khaṇamyeva nikkhami.</p> <p>Satthāpi taṃ divasaṃ paccūsakāle lokaṃ volokento mahākappinarājānaṃ saparivāraṃ disvā “ayaṃ mahākappino vāṇijakānaṃ santikā tiṇṇaṃ ratanānaṃ uppannabhāvaṃ sutvā tesam vacanaṃ tīhi sataśahassehi pūjetvā rajjaṃ pahāya amaccasahassehi parivuto maṃ uddissa pabbajitukāmo sve nikkhamissati. So saparivāro saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇissati, paccuggamanamassa karissāmi”ti punadivase cakkavattī viya khuddakagāmaḥojakaṃ paccuggacchanta sayameva pattacīvaraṃ gahetvā vīsayojanasataṃ maggaṃ paccuggantvā candabhāgāya nadiyā tīre nigrodharukkhamūle chabbaṇarasmiyo vissajjento nisīdi. “Rājāpi āgacchanta ekaṃ nadiṃ patvā “kā nāmesā”ti pucchi. “Aparacchā nāma, devā”ti. “Kimassā parimāṇaṃ, tātā”ti? “Gambhīrato gāvutaṃ, puthulato dve gāvutāni, devā”ti. “Atthi panettha nāvā vā uḷumpo vā”ti? “Natthi, devā”ti. “Nāvādīni olokente amhe jāti jaraṃ upaneti, jarā maraṇaṃ. Ahaṃ nibbematiko hutvā tīṇi ratanāni uddissa nikkhanto, tesam me ānubhāvena imaṃ udakaṃ udakaṃ viya mā aho”ti tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ āvajjetvā “itipi so bhagavā ahaṃ sammāsambuddho”ti buddhānussatiṃ anussaranto saparivāro assasahassena udakapiṭṭhiṃ pakkhandi. Sindhavā piṭṭhipāsāne viya pakkhandiṃsu. Khurānaṃ aggā neva temiṃsu.</p> <p>So taṃ uttarivā purato gacchanta aparaṃpi nadiṃ disvā “ayaṃ kā nāmā”ti pucchi. “Nīlavāhinī nāma, devā”ti. “Kimassā parimāṇa”nti? “Gambhīratopi puthulatopi aḍḍhajojanaṃ, devā”ti. Sesam purimasadisameva. Taṃ pana nadiṃ disvā “svākkhāto bhagavatā dhammo”ti dhammānussatiṃ anussaranto pakkhandi. Tampi atikkamivā gacchanta aparaṃpi nadiṃ disvā “ayaṃ kā nāmā”ti pucchi. “Candabhāgā nāma, devā”ti. “Kimassā parimāṇa”nti? “Gambhīratopi puthulatopi yojanaṃ, devā”ti. Sesam purimasadisameva. Imaṃ pana nadiṃ disvā “suppaṭipanno bhagavato sāvakaśaṅgho”ti saṅghānussatiṃ anussaranto pakkhandi. Taṃ pana nadiṃ atikkamivā gacchanta satthu sarīrato nikkhantā chabbaṇarasmiyo addasa. Nigrodharukkhasa sākhaṇīpapalāsāni sovaṇṇamayāni viya ahesuṃ. Rājā cintesi – “ayaṃ pana obhāso neva candassa, na sūriyassa, na devamābrahmanāgasupaṇṇādīnaṃ aññatarassa, addhā ahaṃ sathhāram uddissa āgacchanta mahāgotamabuddhena diṭṭho bhavissāmi”ti. So tāvadeva assapiṭṭhito otarivā onatasarīro rasmianusārena sathhāram upasaṅkamivā manosilārāse nimujjanto viya buddharasmīnaṃ anto pavisitvā sathhāram vanditvā ekamantaṃ nisīdi saddhiṃ amaccasahassena, sathhā tassa anupubbhiṃ kathaṃ kathesi. Desanāvāsāne rājā saparivāro sotāpattiphale patiṭṭhahi. Atha sabbeva utṭhahitvā pabbajjaṃ yāciṃsu. Satthā “āgamissati nu kho imesaṃ kulaputtānaṃ iddhimayapattacīvara”nti upadhārento “ime kulaputtā paccekabuddhasahassassa cīvarasahassam adamsu, kassapasammāsambuddhakāle vīsatiyā bhikkhusahassānaṃpi vīsaticīvarasahassānīpi adamsu. Anacchariyaṃ imesaṃ iddhimayapattacīvarāgamaṇa”nti nātva dakkhiṇahatthaṃ pasāretvā “etha, bhikkhavo, caratha brahmacariyaṃ sammā dukkhassa antakiriyaṃ”ti āha. Te tāvadeva aṭṭhaparikkhāradharā vassasatṭhikattherā viya hutvā vehāsaṃ abbhuggantvā paccorohitvā sathhāram vanditvā nisīdiṃsu.</p> <p>Tepi vāṇijakā rājakulaṃ gantvā raññā pahitabhāvaṃ ārocāpetvā deviyā “āgacchantū”ti vutte pavisitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhaṃsu. Atha ne devī pucchi – “tātā, kiṃ kāraṇā āgatāthā”ti? “Mayaṃ raññā tumhākaṃ santikaṃ pahitā, tīṇi kira no sataśahassāni dethā”ti. “Tātā, atibahaṃ bhaṇatha, kiṃ tumhehi rañño kataṃ, kismiṃ vo rājā pasanno ettakaṃ dhanam dāpesi”ti? “Devī, na aññaṃ kiñci kataṃ, rañño pana ekaṃ sāsanaṃ ārocayimhā”ti? “Sakkā pana, tātā, mayhaṃ ārocetu”nti. “Sakkā, devī”ti. “Tena hi, tātā, vadethā”ti. “Devi buddho loka uppanno”ti. Sāpi “taṃ sutvā purimanayeneva pītiyā phuṭṭhasarīrā tikkhattuṃ kiñci asallakkhetvā catutthe vāre ‘buddho’ti padaṃ sutvā, tātā, imasmim pade raññā kiṃ dinna”nti? “Sataśahassam, devī”ti. “Tātā, ananucchavikaṃ raññā kataṃ evarūpaṃ sāsanaṃ sutvā tumhākaṃ sataśahassam dadamāna. Ahañhi vo mama duggatapaṇṇākāre tīṇi sataśahassāni dammi, aparaṃpi tumhehi rañño kiṃ ārocita”nti? Te</p>		
---	--	--

idañcīdañcī itarānīpi dve sāsānāni ārocayīmsu. Devī purīmanayeneva pītiyā phutṭhasarīrā tikkhattuṃ kiñci asallakkhetvā catutthe vāre tatheva sutvā tīṇi tīṇi sataśahassāni dāpesi, evaṃ te sabbānīpi dvādasa sataśahassāni labhīmsu. Atha ne devī pucchi – “rājā kahaṃ, tātā”ti? Devī, “sathhāraṃ uddissa ‘pabbajissāmī’ti gato”ti. “Mayhaṃ tena kiṃ sāsanaṃ dinna”nti? “Sabbhaṃ kira tena tumhākaṃ issariyaṃ vissatṭhaṃ, tumhe kira yathāruciyā sampattiṃ anubhavathā”ti. “Amaccā pana kahaṃ, tātā”ti? Tepi “raññā saddhimyeva pabbajissāmā”ti gatā, devī”ti. Sā tesāṃ bhariyāyo pakkosāpetvā, ammā, tumhākaṃ sāmikā “raññā saddhim pabbajissāmā”ti gatā, “tumhe kiṃ karissathā”ti? “Kiṃ pana tehi amhākaṃ sāsanaṃ pahitaṃ, devī”ti? “Tehi kira attano sampatti tumhākaṃ vissatṭhā, tumhe kira taṃ sampattiṃ yathāruci paribhuñjathā”ti. “Tumhe pana, devī, kiṃ karissathā”ti? “Ammā, so tāva rājā sāsanaṃ sutvā magge thitakova tīhi sataśahassehi tīṇi ratanāni pūjetvā khelapiṇḍaṃ viya sampattiṃ pahāya ‘pabbajissāmī’ti nikkhanto, mayā pana tiṇṇaṃ ratanānaṃ sāsanaṃ sutvā tīṇi ratanāni navahi sataśahassehi pūjitāni, na kho panesā sampatti nāma raññoyeva dukkhā, mayhampi dukkhāyeva. Ko raññā chaḍḍitakhelapiṇḍaṃ jānukehi patiṭṭhahitvā mukhena gaṇhissati, na mayhaṃ sampattiyā attho, ahampi sathhāraṃ uddissa gantvā pabbajissāmī”ti. “Devī, mayampi tumheheva saddhim pabbajissāmā”ti. “Sace sakkotha, sādhu, ammā”ti? “Sakkoma, devī”ti. “Sādhu, ammā, tena hi ethā”ti rathasahassaṃ yojāpetvā rathaṃ āruya tāhi saddhim nikkhamitvā antarāmagge paṭhamaṃ nadim disvā yathā raññā puṭṭhaṃ, tatheva pucchitvā sabbapavattiṃ sutvā “rañño gatamaggaṃ oloketthā”ti vatvā “sindhavānaṃ padavalañjaṃ na passāma, devī”ti vutte “rājā tīṇi ratanāni uddissa nikkhanto saccakiriyaṃ katvā gato bhavissati. Ahampi tīṇi ratanāni uddissa nikkhantā, tesameva anubhāvena idaṃ udakaṃ viya mā aho”ti tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ anussarivā rathasahassaṃ pesesi. Udaṃ piṭṭhipāsānasadisāṃ aho. Cakkānaṃ aggaganemivaṭṭiyo neva temīmsu. Eteneva upāyena itarā dve nadiyo uttari. Atha sathhā tassāgamanabhāvaṃ nītvā yathā attano santike nisinnā bhikkhū na paññāyanti, evamakāsi. Sāpi gacchantī gacchantī satthu sarīrato nikkhantā chabbaṇṇarasmiyo disvā tatheva cintevā sathhāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ thitā pucchi – “bhante, mahākappino tumhākaṃ uddissa nikkhanto āgatetha maññe, kahaṃ so, amhākampi naṃ dassethā”ti? “Nisīdatha tāva, idheva naṃ passissathā”ti. Tā sabbāpi tuṭṭhacittā “idheva kira nisinnā sāmike passissāmā”ti nisīdiṃsu. Sathhā tāsāṃ anupubbim kathaṃ kathesi, anojādevī desanāvasāne saparivārā sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Mahākappinatthero tāsāṃ vaḍḍhitadhammaṃ suṇanto saparivāro saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Tasmim khaṇe sathhā tāsāṃ te bhikkhū arahattappatte dassesi. Tāsāṃ kira āgatakkhaṇeyeva attano sāmike kāsāvadhare muṇḍakasīse disvā cittaṃ ekaggaṃ na bhavēyya, tena maggaḥāni pattuṃ na sakkunēyyuṃ. Tasmā acalāsaddhāya patiṭṭhitakāle tāsāṃ te bhikkhū arahattappatteyeva dassesi. Tāpi te disvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, tumhākaṃ tāva pabbajitakiccaṃ matthakaṃ patta”nti vatvā sathhāraṃ vanditvā ekamantaṃ thitā pabbajjaṃ yāciṃsu. Evaṃ kira vutte “sathhā uppalavañṇāya āgamaṃ cintesī”ti ekacce vadanti. Sathhā pana tā upāsikāyo āha – “sāvattiṃ gantvā bhikkhunūpassaye pabbajethā”ti. Tā anupubbena janapadacārikaṃ caramānā antarāmagge mahājanena abhihaṭṭasakkārasammānā padasāva vīsayojanasatikāṃ gantvā bhikkhunūpassaye pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Sathhāpi bhikkhusahassaṃ ādāya ākāseneva jetavanaṃ agamāsi. Tatra sudāṃ āyasmā mahākappino rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīsu “aho sukhaṃ, aho sukha”nti udānaṃ udānento vicarati. Bhikkhū bhagavato ārocesuṃ – “bhante, mahākappino ‘aho sukhaṃ, aho sukha’nti udānaṃ udānento vicarati, attano kāmasukhaṃ rajjasukhaṃ ārabba kathesi maññe”ti. Sathhā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvāṃ, kappina, kāmasukhaṃ rajjasukhaṃ ārabba udānaṃ udānesi”ti. “Bhagavā me, bhante, taṃ ārabba udānabhāvaṃ vā anudānabhāvaṃ vā jānāti”ti? Sathhā “na, bhikkhave, mama putto kāmasukhaṃ rajjasukhaṃ ārabba udānaṃ udāneti, puttassa pana me dhammapīti nāma dhammarati nāma uppajjati, so amatamahānibbānaṃ ārabba eva udānaṃ udānesi”ti anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

79.
 “Dhammapīti sukhaṃ seti, vippasannena cetasā;
 Ariyappavedite dhamme, sadā ramati paṇḍito”ti.
 Tattha dhammapīti dhammapāyako, dhammaṃ pivantoti attho. Dhammo ca nāmesa na sakkā bhājanena yāguādīni viya

pātuṃ? Navavidhaṃ pana lokuttaradhammaṃ nāmakāyena phusanto ārammaṇato sacchikaronto pariññābhisamayādīhi dukkhādīni ariyasaccāni paṭivijjhanto dhammaṃ pivati nāma. Sukhaṃ sefīti desanāmatamevetam, catūhipi iriyāpathehi sukhaṃ viharatīti attho. Vipassannenāti anāvīlena nirupakkilesena. Ariyappavediteti buddhādīhi ariyehi pavedite satipaṭṭhānādibhede bodhipakkhiyadhamme. Sadā ramatīti evarūpo dhammapīti vipassannena cetasā viharanto paṇḍiccena samannāgato sadā ramati abhiramatīti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesunti.

Mahākappinattheravatthu catutthaṃ.

5. Paṇḍitasāmaṇeravatthu

Udakañhi nayanatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto paṇḍitasāmaṇeraṃ ārabba kathesi.

Atīte kira kassapasammāsambuddho vīsati khīṇāsavasahassaparivāro bārāṇasiṃ agamāsī. Manussā attano balaṃ sallakkhetvā atṭhapi dasapi ekato hutvā agantukadānādīni adamsu. Athekadivasam satthā bhattakiccapariyosāne evaṃ anumodanamakāsi

–

“Upāsakā idha ekacco ‘attano santakameva dātuṃ vaṭṭati, kiṃ parena samādapitenā’ ti attanāva dānaṃ deti, paraṃ na samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadaṃ labhati, no parivārasampadaṃ. Ekacco paraṃ samādapeti, attanā na deti. So nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadaṃ labhati, no bhogasampadaṃ ekacco attanāpi na deti, parampi na samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne neva bhogasampadaṃ labhati, na parivārasampadaṃ, vighāsādova hutvā jīvati. Ekacco attanā ca deti, parañca samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadampi labhati parivārasampadampi” ti.

Taṃ sutvā samīpe thito eko paṇḍitapuriso cintesi – “ahaṃ dāni tathā karissāmi, yathā me dvepi sampattiyo bhavissanti” ti.

So satthāraṃ vanditvā āha – “bhante, svātānāya mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā” ti. “Kittakehi te bhikkhūhi attho” ti?

“Kittako pana vo, bhante, parivāro” ti? “Vīsati bhikkhusahassāni” ti. “Bhante, sabbehi saddhiṃ svātānāya mayhaṃ

bhikkhaṃ gaṇhathā” ti. Satthā adhvāsēsi. So gāmaṃ pavisitvā, “ammaṭā, svātānāya mayā buddhappamukho

bhikkhusaṅgho nimantito, tumhe yattakānaṃ bhikkhūnaṃ dātuṃ sakkhissatha, tattakānaṃ dānaṃ dethā” ti ārocetvā

vicaranto attano attano balaṃ sallakkhetvā “mayam dasannaṃ dassāma, mayam vīsatiyā, mayam satassa, mayam

pañcasatāna” nti vutte sabbesaṃ vacanaṃ ādito paṭṭhāya paṇṇe āropesi.

Tena ca samayena tasmim nagare atiduggatabhāveneva “mahāduggato” ti paññāto eko puriso atthi. So tampi

sammukhāgataṃ disvā, samma mahāduggata, mayā svātānāya buddhappamukho bhikkhusaṅgho nimantito, sve nagaravāsino

dānaṃ dassanti, “tvam kati bhikkhū bhojessasi” ti? “Sāmi, mayhaṃ kiṃ bhikkhūhi, bhikkhūhi nāma sadhanānaṃ attho,

mayhaṃ pana sve yāguatthāya taṇḍulanālimattampi natthi, ahaṃ bhatim katvā jīvāmi, kiṃ me bhikkhūhi” ti? Samādapakena

nāma byattena bhavitabbaṃ. Tasmā so tena “natthi” ti vuttepi tuṅhībhūto ahutvā evamāha – “samma mahāduggata,

imasmim nagare subhojanaṃ bhuñjitvā sukhumavatthaṃ nivāsetvā nānābharaṇapaṭimaṇḍitā sirisayane sayamānā bahū janā

sampattiṃ anubhavanti, tvam pana divasaṃ bhatim katvā kucchipūraṇamattampi na labhasi, evaṃ santepi ‘ahaṃ pubbe

puññaṃ akatattā kiñci na labhāmī” ti na jānāsī” ti? “Jānāmi, sāmi” ti. “Atha kasmā idāni puññaṃ na karosi, tvam yuvā

balasampanno, kiṃ tayā bhatim katvāpi yathābalaṃ dānaṃ dātuṃ na vaṭṭati” ti? So tasmim kathenteyeva samvegappatto

hutvā “mayhampi ekaṃ bhikkhuṃ paṇṇe āropehi, kiñciveva bhatim katvā ekassa bhikkhaṃ dassāmi” ti āha. Itaro “kiṃ

ekena bhikkhunā paṇṇe āropitenā” ti na āropesi? Mahāduggatopi geḥaṃ gantvā bhariyaṃ āha – “bhadde, nagaravāsino sve

saṅghabhataṃ karissanti, ahampi samādapakena ‘ekassa bhikkhaṃ dehi’ ti vutto, mayampi sve ekassa bhikkhaṃ dassāmi” ti.

Athassa bhariyā “mayam daliddā, kasmā tayā sampatiṇṇita” nti avatvāva, “sāmi, bhaddakaṃ te kataṃ, mayam pubbepi

kiñci adatvā idāni duggatā jātā, mayam ubhopi bhatim katvā ekassa bhikkhaṃ dassāma, sāmi” ti vatvā ubhopi geḥā

nikkhamitvā bhatitṭhānaṃ agamaṃsu.

Mahāsetṭhi taṃ disvā “kiṃ, samma mahāduggata, bhatim karissasi” ti pucchi. “Āma, ayyā” ti. “Kiṃ karissasi” ti? “Yaṃ

tumhe kāressatha, taṃ karissāmi” ti. “Tena hi mayam sve dve tṇi bhikkhusatāni bhojessāma, ehi, dārūni phālehi” ti

vāsipharaṣuṃ niharitvā dāpesi. Mahāduggato daḥaṃ kacchaṃ bandhitvā mahussāhappatto vāsīm pahāya pharaṣuṃ

<p>gañhanto, pharasuṃ pahāya vāsiṃ gañhanto dārūni phāleti. Atha naṃ seṭṭhi āha – “samma, tvam aṃṃa ativiya ussāhappatto kammaṃ karosi, kiṃ nu kho kāraṇa”nti? “Sāmi, ahaṃ sve ekaṃ bhikkhuṃ bhojessāmi”ti. Taṃ sutvā seṭṭhi pasannamānaso cintesi – “aho iminā dukkaraṃ kataṃ, ‘ahaṃ duggato’ti tuṇhībhāvaṃ anāpajjitvā ‘bhatim katvā ekaṃ bhikkhuṃ bhojessāmi’ti vadaṭi”ti. Seṭṭhibhāriyāpi tassa bhāriyaṃ disvā, “amma, kiṃ kammaṃ karissasī”ti pucchitvā “yaṃ tumhe kāressatha, taṃ karomī”ti vutte udakkhalasālaṃ pavesetvā supparamasāladāni dāpesi. Sā naccantī viya tuṭṭhapahatṭhā vīhiṃ koṭṭeti ceva ophuṇāti ca. Atha naṃ seṭṭhibhāriyā pucchi – “amma, tvam ativiya tuṭṭhapahatṭhā kammaṃ karosi, kiṃ nu kho kāraṇa”nti? “Ayye, imaṃ bhatim katvā mayampi ekaṃ bhikkhuṃ bhojessāmi”ti. Taṃ sutvā seṭṭhibhāriyāpi tassam “aho vatāyaṃ dukkarakārikā”ti pasīdi. Seṭṭhi mahāduggatassa dārūnaṃ phālitakāle “ayaṃ te bhatī”ti sālīnaṃ catasso nāliyo dāpetvā “ayaṃ te tuṭṭhidāyo”ti aparāpi catasso nāliyo dāpesi.</p> <p>So gehaṃ gantvā bhāriyaṃ āha – “mayā bhatim katvā sāli laddho, ayaṃ nivāpo bhavissati, tayā laddhāya bhāriyā dadhitelakaṭukabhaṇḍāni gañhāhi”ti. Seṭṭhibhāriyāpi puna tassā ekaṃ sappikarotikañceva dadhibhājanañca kaṭukabhaṇḍāni suddhataṇḍulīnāliñca dāpesi. Iti ca ubhinnaṃpi nava taṇḍulanāliyo ahesuṃ. Te “deyyadhammo no laddho”ti tuṭṭhahatṭhā pātova utṭhahimsu. Bhāriyā mahāduggataṃ āha – “gaccha, sāmi, paṇṇaṃ pariyesitvā āharā”ti. So antarāpaṇe paṇṇaṃ adisvā nadītīraṃ gantvā “aṃṃa ayyānaṃ bhojanaṃ dātuṃ labhissāmi”ti pahatṭhamānaso gāyanto paṇṇaṃ uccinati. Mahājālaṃ khipitvā ṭhito kevaṭṭo “mahāduggatassa saddena bhavitabba”nti taṃ pakkositvā pucchi – “ativiya tuṭṭhacitto gāyasi, kiṃ nu kho kāraṇa”nti? “Paṇṇaṃ uccināmi, sammā”ti. “Kiṃ karissasī”ti? “Ekaṃ bhikkhuṃ bhojessāmi”ti. “Aho sukhito, bhikkhu, so tava kiṃ paṇṇaṃ khādissasī”ti? “Kiṃ karomi, samma, attanā laddhapaṇṇena bhojessāmi”ti? “Tena hi ehi”ti. “Kiṃ karomi, sammā”ti? “Ime macche gahetvā pādaggahanakāni aḍḍhaggahanakāni kahāpaṇagghanakāni ca uddānāni karohī”ti. So tathā akāsi. Baddhabaddhe macche nagaravāsino nimantitanimantitānaṃ bhikkhūnaṃ atthāya harimsu. Tassa macchuddānāni karontasseva bhikkhācāraṇelā pāpuṇi. So velaṃ sallakkhetvā “gamissāmaṃ, samma, ayaṃ bhikkhūnaṃ āgamanavelā”ti āha. “Atthi pana kiñci macchuddāna”nti? “Natthi, samma, sabbāni khīṇāni”ti. “Tena hi mayā attano atthāya vālukāya nikkhaṇitvā cattāro rohitamacchā ṭhapitā, sace bhikkhuṃ bhojetukāmosi, ime gahetvā gacchā”ti te macche tassa adāsi.</p> <p>Taṃ divasaṃ pana satthā paccūsakāle lokaṃ volokento mahāduggataṃ attano nānājalassa anto pavitṭhaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissasī”ti āvajjento “mahāduggato ‘ekaṃ bhikkhuṃ bhojessāmi’ti bhāriyāya saddhiṃ hiyyo bhatim akāsi, kataraṃ nu kho bhikkhuṃ labhissasī”ti cintetvā “manussā paṇṇe āropitasāññāya bhikkhū gahetvā attano attano gehesu nisīdāpessanti, mahāduggato maṃ ṭhapetvā aññaṃ bhikkhuṃ na labhissasī”ti upadhāresi. Buddhā kira duggatesu anukampaṃ karonti. Tasmā satthā pātova sarīrapaṭṭijagganaṃ katvā “mahāduggataṃ saṅgaṇhissāmi”ti gandhakuṭiṃ pavisitvā nisīdi.</p> <p>Mahāduggatepi macche gahetvā gehaṃ pavisante sakkassa paṇḍukambalasilāsanam uṇhākāraṃ dassesi. So “kiṃ nu kho kāraṇa”nti olokento “hiyyo, mahāduggato ‘ekassa bhikkhuṃ bhikkhaṃ dassāmi’ti attano bhāriyāya saddhiṃ bhatim akāsi, kataraṃ nu kho bhikkhuṃ labhissasī”ti cintetvā “natthetassa añño bhikkhu, satthā pana mahāduggatassa saṅgahaṃ karissāmi”ti gandhakuṭiyaṃ nisinno. Mahāduggato attano upakappanaṃ yāgubhattaṃ paṇṇasūpeyyampi tathāgatassa dadeyya, “yaṃnūnāhaṃ mahāduggatassa gehaṃ gantvā bhattakārakammaṃ kareyya”nti aññātakavesena tassa gehasamīpaṃ gantvā “atthi nu kho kassaci kiñci bhāriyā kātabba”nti pucchi. Mahāduggato taṃ disvā āha – “samma, kiṃ kammaṃ karissasī”ti? “Ahaṃ, sāmi, sabbasippiko, mayhaṃ ajānanaṃ paṇṇaṃ nāma natthi, yāgubhattādīnīpi sampādetuṃ jānāmi”ti. “Samma, mayhaṃ tava kammaṃ atthikā, tuyhaṃ pana kiñci dātabbaṃ bhatim na passāmi”ti. “Kiṃ pana te kattabba”nti? “Ekassa bhikkhussa bhikkhaṃ dātukāmomhi, tassa yāgubhattasaṃvidhānaṃ icchāmi”ti. “Sace bhikkhussa bhikkhaṃ dassasi, na me bhāriyā attho, kiṃ mama puññaṃ na vaṭṭati”ti? “Evaṃ sante sādhu, samma, pavisā”ti. So tassa gehaṃ pavisitvā telataṇḍulādāni āharāpetvā “gaccha, attano pattabhikkhuṃ ānehi”ti taṃ uyyojesi. Dānaveyyāvaṭṭikopi paṇṇe āropitaniyāmeneva tesam tesam gehāni bhikkhū pahīni.</p> <p>Mahāduggato tassa santikaṃ gantvā “mayhaṃ pattabhikkhuṃ dehī”ti āha. So tasmim khāṇe satim labhitvā “ahaṃ tava bhikkhuṃ pamuṭṭho”ti āha. Mahāduggato tikhiṇāya sattiyā kucchiyaṃ pahaṭo viya, “sāmi, kasmā maṃ nāsesi, ahaṃ tayā</p>		
--	--	--

hiyyo samādapito bhariyāya saddhīm divasaṃ bhatim katvā ajja pātova paṇṇathāya nadītīre āhiṇḍitvā āgato, dehi me ekaṃ bhikkhu”nti bāhā paggayha paridevi. Manussā sannipatitvā “kimetaṃ, mahāduggatā”ti pucchimsu. So tamatthaṃ ārocesi. Te veyyāvāṭikaṃ pucchimsu – “saccaṃ kira, samma, tayā esa ‘bhatim katvā ekassa bhikkhussa bhikkhaṃ dehi’ti samādapito”ti? “Āma, ayyā”ti. “Bhāriyaṃ te kammaṃ kataṃ, yo tvaṃ ettake bhikkhū saṃvidahanto etassa ekaṃ bhikkhuṃ nādāsī”ti. So tesam vacanena maṅkubhūto taṃ āha – “samma mahāduggata, mā maṃ nāsaya, ahaṃ tava kāraṇā mahāvihesaṃ patto, manussā paṇṇe āropitaniyāmena attano attano pattabhikkhū nayimsu, attano gehe nisinnabhikkhuṃ nīharitvā dento nāma natthi, satthā pana mukhaṃ dhovitvā gandhakuṭiyameva nisinno, rājayuvārājaseṇāpatiādayo satthu gandhakuṭito nikkhamaṇaṃ oloketā nisinnā satthu pattam gahetvā ‘gamissāmā’ti. Buddhā nāma duggate anukampaṃ karonti, tvaṃ vihāraṃ gantvā ‘duggatomhi, bhante, mama saṅgahaṃ karothā’ti satthāraṃ vanda, sace te puññaṃ atthi, addhā lacchāsī”ti.

So vihāraṃ agamāsī. Atha naṃ aññesu divasesu vihāre vighāsādabhāvena diṭṭhattā rājayuvārājādayo, “mahāduggata, na tāva bhattakālo, kasmā tvaṃ āgacchāsī”ti āhaṃsu. So “jānāmi, sāmi, ‘na tāva bhattakālo’ti. Satthāraṃ pana vanditum āgacchāmi”ti vadanto gantvā gandhakuṭiyā ummāre sīsaṃ ṭhapetvā pañcapatitṭhitena vanditvā, “bhante, imasmim nagare mayā duggatataro natthi, avassayo me hotha, karotha me saṅgaha”nti āha. Satthā gandhakuṭidvāraṃ vivaritvā pattam nīharitvā tassa hatthe ṭhapesī. So cakkavattisirim patto viya ahosi, rājayuvārājādayo aññamaññassa mukhāni olokayimsu. Satthārā dinnapattaṇhi koci issariyavasena gahetum samattho nāma natthi. Evaṃ pana vadimsu, “samma mahāduggata, satthu pattam amhākaṃ dehi ettakaṃ nāma te dhanam dassāma, tvaṃ duggato dhanam gaṇhāhi, kim te pattenā”ti?

Mahāduggato “na kassaci dassāmi, na me dhanena attho, satthāraṃyeva bhojessāmi”ti āha. Avasesā taṃ yācivā pattam alabhitvā nivattimsu. Rājā pana “mahāduggato dhanena palobhiyamānopi satthu pattam na deti, satthārā ca sayam dinnapattam koci gahetum na sakkoti, imassa deyyadhammo nāma kittako bhavissati, iminā deyyadhammassa dinnakāle satthāraṃ ādāya geham netvā mayham sampāditaṃ āhāraṃ dassāmi”ti cintetvā satthārā saddhimeva agamāsī. Sakkopi devarājā yāgukhajjakabhattachasūpeyyapaṇḍāni sampādetvā satthu nisīdanārahaṃ āsanam paññāpetvā nisīdi.

Mahāduggato satthāraṃ netvā “pavisatha, bhante”ti āha. Vasanagehañcassa nīcam hoti, anonatena pavisitum na sakkā.

Buddhā ca nāma geham pavisantā na onamitvā pavisanti. Gehañhi pavisanakāle mahāpathavī vā hetṭhā ogacchati, geham vā uddham gacchati. Idam tesam sudinnadānassa phalaṃ. Puna nikkhamitvā gatakāle sabbam pākatikameva hoti. Tasmā satthā ṭhitakova geham pavisitvā sakkena paññattāsane nisīdi. Satthari nisinne rājā āha – “samma mahāduggata, tayā amhākaṃ yācantānampī satthu patto na dinno, passāma tāva, kīdiso te satthu sakkāro kato”ti? Athassa sakkō yāgukhajjakādāni vivaritvā dassesi. Tesam vāsagandho sakalanagaraṃ chādetvā atṭhāsī. Rājā yāguādāni oloketvā bhagavantam āha – “bhante, ‘ahaṃ mahāduggatassa deyyadhammo kittako bhavissati, iminā deyyadhamme dinne satthāraṃ geham netvā attano sampāditaṃ āhāraṃ dassāmi”ti cintetvā āgato, mayā evarūpo āhāro na diṭṭhapubbo, mayi idha ṭhite mahāduggato kilameyya, gacchāmaha”nti satthāraṃ vanditvā pakkāmi. Sakkopi satthāraṃ yāguādāni datvā sakkaccaṃ parivisi. Satthāpi katabhattakicco anumodanam katvā utṭhāyāsanaṃ pakkāmi.

Sakko mahāduggatassa saññaṃ adāsī. So pattam gahetvā satthāraṃ anugacchi. Sakko nivattitvā mahāduggatassa gehadvāre ṭhito ākāsaṃ olokesi. Tāvadeva ākāsaṃ sattaratanavassam vassitvā tassa gehe sabbabhājanāni pūretvā sakalam geham pūresi.

Tassa gehe okāso nāhosi. Tassa bhariyā dārake hatthesu gahetvā nīharitvā bahi atṭhāsī. So satthāraṃ anugantvā nivatto dārake bahi disvā “kim ida”nti pucchi. “Sāmi, sakalam no geham sattahi ratanehi puṇṇam, pavisitum okāso natthi”ti. So “ajjeva me dānena vipāko dinno”ti cintetvā rañño santikaṃ gantvā vanditvā, “kasmā āgatosī”ti vutte āha – “deva, geham me sattahi ratanehi puṇṇam, taṃ dhanam gaṇhathā”ti. Rājā “aho buddhānaṃ dinnadānaṃ, ajjeva matthakaṃ patta”nti cintetvā taṃ āha – “kim te laddhum vaṭṭati”ti? “Dhanaharaṇatthāya sakaṭasahassaṃ, devā”ti. Rājā sakaṭasahassaṃ pesetvā dhanam āharāpetvā rājaṅgaṇe okirāpesi. Tālappamaṇo rāsī ahosi. Rājā nagare sannipāpetvā “imasmim nagare atthi kassaci ettakaṃ dhana”nti pucchi. “Natthi, devā”ti. “Evaṃ mahādhanassa kim katum vaṭṭati”ti? “Setṭhitṭhānaṃ dātuṃ vaṭṭati, devā”ti. Rājā tassa mahāsakkāraṃ katvā setṭhitṭhānaṃ dāpesi.

Athassa pubbe ekassa seṭṭhino gehaṭṭhānaṃ ācikkhitvā “ettha jāte gacche harāpetvā gehaṃ uṭṭhāpetvā vasāhī”ti āha. Tassa taṃ ṭhānaṃ sodhetvā samaṃ katvā bhūmiyā khaññaṃānāya aññaṃānāya āhacca nidhikumbhiyo uṭṭhahimsu. Tena rañño ārocite “tava puññaṃ nibbattā, tvameva gaṇhāhī”ti āha. So gehaṃ kāretvā sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adāsi. Tato parampi yāvatāyukaṃ tiṭṭhanto puññaṃ karitvā āyupariyosāne devaloke nibbato.

Ekam buddhantaram dibbasampattiṃ anubhavitvā imasmiṃ buddhuppāde tato cuto sāvatthiyaṃ sārīputtattherassūpaṭṭhākakule seṭṭhidhītu kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Athassā mātāpitaro gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ nātva gabbhāparihāraṃ adamsu. Tassā aparena samayena evarūpo dohaḷo uppajji – “aho vatāhaṃ dhammadesanāpatiṃ ādiṃ katvā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ rohitamaccharasena dānaṃ datvā kāsāyāni vatthāni nivāsetvā āsanapariyante nisinnā tesam bhikkhūnaṃ ucchiṭṭhabhattaṃ paribhuñjeyya”nti. Sā mātāpitūnaṃ ārocetvā tathā akāsi, dohaḷo paṭipassambhi. Athassā tato aparesupi sattuṃ maṅgalesu rohitamaccharaseneva dhammasenāpatittherappamukhāni pañca bhikkhusatāni bhojesuṃ. Sabbaṃ tissakumārassa vatthumhi vuttaniyāmeneva veditabbaṃ. Ayamassa pana mahāduggatakāle dinnassa rohitamaccharasadānasseva nissando. Nāmaggaṇadivase panassa, “bhante, dāsassa vo sikkhāpadāni dethā”ti mātārā vutte thero āha – “konāmo ayaṃ dārako”ti? “Bhante, imassa dārakassa kucchiyaṃ paṭisandhiggahaṇato paṭṭhāya imasmiṃ gehe jaḷā eḷamūgāpi paṇḍitā jātā, tasmā me puttassa paṇḍitotveva nāmaṃ bhavissatī”ti. Thero sikkhāpadāni adāsi. Jātadivasato paṭṭhāya panassa “nāhaṃ mama puttassa ajjhāsayam bhindissāmi”ti mātu cittaṃ uppajji. So sattavassikakāle mātaram āha – “amma, therassa santike pabbajissāmi”ti. “Sādhu, tāta, ahaṃ tava ajjhāsayam na bhindissāmicceva manaṃ uppādesi”nti vatvā theram nimantevā bhojetvā, “bhante, dāso vo pabbajitukāmo, ahaṃ imaṃ sāyanhasamaye vihāraṃ ānessāmi”ti theram uyyojetvā nātaka sannipātāpetvā “mama puttassa gihikāle kattabbasakkāraṃ ajjeva karissāma”ti mahantaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ ādāya vihāraṃ gantvā “imaṃ, bhante, pabbājethā”ti therassa adāsi.

Thero pabbajjāya dukkarabhāvaṃ ācikkhitvā “karissāmaṃ, bhante, tumhākaṃ ovāda”nti vutte “tena hi ehi”ti kese temetvā tacapañcakakammaṭṭhānaṃ ācikkhitvā pabbājesi. Mātāpitaropissa sattāhaṃ vihāreyyeva vasantā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa rohitamaccharaseneva dānaṃ datvā sattame divase sāyaṃ gehaṃ agamaṃsu. Thero aṭṭhame divase antogāmaṃ gacchanto taṃ ādāya gacchati, bhikkhusaṅghena saddhiṃ nāgamāsi. Kiṃ kāraṇā? Na tāvassa pattaḍḍavaraggahaṇāni vā iriyāpatho vā pāsādiko hoti, apica vihāre therassa kattabbavattaṃ atthi. Thero hi bhikkhusaṅghe antogāmaṃ pavitṭhe sakalavihāraṃ vicaranto asammajjanaṭṭhānaṃ sammajjitvā tucchabhājanesu pānīyaparibhojanīyāni upaṭṭhāpetvā dunnikkhittāni mañcapitṭhādāni paṭisāmetvā pacchā gāmaṃ pavisati. Apica “aññatitthiyā tucchavihāraṃ pavisitvā ‘passatha samaṇassa gotamassa sāvakanāṃ nisinnaṭṭhānāni’ti vattum mā labhimsū”ti sakalavihāraṃ paṭijaggitvā pacchā gāmaṃ pavisati. Tasmā taṃ divasampi sāmaṇerena pattaḍḍivaram gāhāpetvā divātaram piṇḍāya pāvīsi.

Sāmaṇero upajjhāyena saddhiṃ gacchanto antarāmagge mātikaṃ disvā, “bhante, idaṃ kiṃ nāma”ti pucchi. “Mātikā nāma, sāmaṇerā”ti. “Imāya kiṃ karontī”ti? “Ito cito ca udakaṃ āharitvā attano sassakammaṃ sampādentī”ti. “Kiṃ pana, bhante, udakassa cittaṃ atthī”ti? “Natthāvuso”ti. “Evarūpaṃ acittakaṃ attano icchitaṭṭhānaṃ haranti, bhante”ti? “Āmāvuso”ti. So cintesi – “sace evarūpampi acittakaṃ attano icchitacchitaṭṭhānaṃ haritvā kammaṃ karonti, kasmā sacittakāpi cittaṃ attano vase vattetvā samaṇadhammaṃ kātuṃ na sakkhissantī”ti. Atheso purato gacchanto usukāre saradaṇḍakaṃ aggimhi tāpetvā akkhikoṭiyā oloketvā ujukaṃ karonte disvā, “ime, bhante, ke nāma”ti pucchi. “Usukārā nāmāvuso”ti. “Kiṃ panete karontī”ti? “Aggimhi tāpetvā saradaṇḍakaṃ ujukaṃ karontī”ti. “Sacittako, bhante, eso”ti? “Acittako, āvuso”ti. So cintesi – “sace acittakaṃ gahetvā aggimhi tāpetvā ujukaṃ karonti, kasmā sacittakāpi attano cittaṃ vase vattetvā samaṇadhammaṃ kātuṃ na sakkhissantī”ti. Atheso purato gacchanto dārūni araneminābhiādāni tacchante disvā, “bhante, ime ke nāma”ti pucchi. “Tacchakā nāmāvuso”ti. “Kiṃ panete karontī”ti? “Dārūni gahetvā yānakādīnaṃ cakkādīni karontī, āvuso”ti. “Etāni pana sacittakāni, bhante”ti? “Acittakāni, āvuso”ti. Athassa etadahosi – “sace acittakāni kaṭṭhakaliṅgarāni gahetvā cakkādīni karontī, kasmā sacittakā attano cittaṃ vase vattetvā samaṇadhammaṃ kātuṃ na sakkhissantī”ti. So imāni kāraṇāni disvā, “bhante, sace tumhākaṃ pattaḍḍivare tumhe gaṇheyyātha, ahaṃ nivatteyya”nti. Thero “ayaṃ adhunā pabbajito daharasāmaṇero maṃ anubandhamāno evaṃ vadetī”ti cittaṃ anuppādetvā “āhara, sāmaṇerā”ti vatvā attano pattaḍḍivaram

<p>aggahesi.</p> <p>Sāmaṇeropi upajjhāyaṃ vanditvā nivattanto, ‘bhante, mayhaṃ āhāraṃ āharanto rohitamaccharaseneva āhareyyāthā’ ti āha. ‘Kathaṃ labhissāmvuso’ ti? ‘Bhante, attano puñña alabhanta mama puñña labhissathā’ ti āha. Thero ‘daharasāmaṇerassa bahi nisinnakassa paripanthopi bhavyeyā’ ti kuñjikaṃ datvā ‘mayhaṃ vasanagabbhassa dvāraṃ vivaritvā anto pavisitvā nisideyyāsī’ ti āha. So tathā katvā attano karajakāye nāṇaṃ otāretvā attabhāvaṃ sammasanto nisīdi. Athassa guṇatejēna sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So ‘kiṃ nu kho kāraṇa’ nti upadhārento ‘paṇḍitasāmaṇero upajjhāyassa pattacīvaraṃ datvā ‘samaṇadhammaṃ karissāmi’ ti nivatto, mayāpi tattha gantvā vaṭṭati’ ti cintetvā cattāro mahārāje āmantetvā ‘vihāraṃ upavane vasante sakūṇe palāpetvā samantato ārakkhaṃ gaṇhathā’ ti vatvā candadevaputtaṃ ‘candamaṇḍalaṃ ākaḍḍhitvā gaṇhāhi’ ti, sūriyadevaputtaṃ ‘sūriyamaṇḍalaṃ ākaḍḍhitvā gaṇhāhi’ ti vatvā sayamaṃ gantvā āviñchanarajjuttāne ārakkhaṃ gahetvā atthāsi, vihāre purāṇapaṇṇassa patantassapi saddo nāhosi, sāmaṇerassa cittaṃ ekaggaṃ ahosi. So antarābhatteyeva attabhāvaṃ sammasitvā tīṇi phalāni pāpuṇi.</p> <p>Theropi ‘sāmaṇero vihāre nisinno, tassa upakappanaṃ bhojanaṃ asukakule nāma sakkā laddhu’ nti ekaṃ pemagāravayuttaṃ upatthākakulaṃ agamāsi. Tattha ca manussā taṃ divasaṃ rohitamacche labhitvā therasseva āgamaṇaṃ olokeno nisīdīmsu. Te theramaṃ āgacchantaṃ disvā, ‘bhante, bhaddakaṃ vo kataṃ idhāgacchantehi’ ti antogehe pavesetvā yāgukhajakādīni datvā rohitamaccharasenaṃ piṇḍapātaṃ adamsu. Thero haraṇākāraṃ dassesi. Manussā ‘paribhuñjatha, bhante, haraṇakabhattampi labhissathā’ ti vatvā therassa bhattakiccāvasāne pattaṃ rohitamaccharasabhojanaṃ pūretvā adamsu. Thero ‘sāmaṇero me chāto’ ti sīghamaṃ agamāsi. Satthāpi taṃ divasaṃ kālasseva bhūñjitvā vihāraṃ gantvā evamaṃ āvajjesi – ‘paṇḍitasāmaṇero upajjhāyassa pattacīvaraṃ datvā ‘samaṇadhammaṃ karissāmi’ ti nivatto, nipphajjissati nu kho assa pabbajitakicca’ nti upadhārento tiṇṇamaṃ phalaṇaṃ pattabhāvaṃ natvā ‘arahattassa upanissayo atthi, natthi’ ti āvajjento ‘atthi’ ti disvā ‘purebhattameva arahattaṃ pattamaṃ sakkhissati, na sakkhissati’ ti upadhārento ‘sakkhissati’ ti aññāsi. Athassa etadahosi – ‘sāriputto sāmaṇerassa bhattaṃ ādāya sīghamaṃ āgacchati, antarāyampissa kareyya dvārakoṭṭhake ārakkhaṃ gahetvā nisīdissāmi, atha maṃ pañhaṃ pucchissāmi, tasmīṃ pañhe vissajjiamāne sāmaṇero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇissati’ ti. Tato gantvā dvārakoṭṭhake thatvā sampattaṃ theramaṃ cattāro pañhe pucchi, puṭṭhaṃ puṭṭhaṃ pañhaṃ vissajjesi.</p> <p>Tatridamaṃ pucchāvissajjanaṃ – satthā kira maṃ āha – ‘sāriputta, kiṃ te laddha’ nti? ‘Āhāro, bhante’ ti. ‘Āhāro nāma kiṃ āharati, sāriputta’ ti? ‘Vedanaṃ, bhante’ ti. ‘Vedanaṃ kiṃ āharati, sāriputta’ ti? ‘Rūpaṃ, bhante’ ti. ‘Rūpaṃ pana kiṃ āharati, sāriputta’ ti? ‘Phassaṃ, bhante’ ti. Tatrāyamaṃ adhippāyo – ‘jīghacchitena hi paribhutto āhāro tassa khuddamaṃ pariharitvā sukhaṃ vedanaṃ āharati. Āhāraparibhogena sukhitassa sukhāya vedanāya uppajjamānāya saṅghe vaṇṇasampatti hoti. Evaraṃ vedanā rūpaṃ āharati. Sukhito pana āhārajārūpavasena uppannasukhasomanasso ‘idāni me assādo jāto’ ti nippajjanto vā nisīdanto vā sukhasamphassaṃ paṭilabhati’ ti.</p> <p>Evaraṃ imesu catūsu pañhesu vissajjikesu sāmaṇero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patto. Satthāpi theramaṃ āha – ‘gaccha, sāriputta, tava sāmaṇerassa bhattaṃ dehi’ ti. Thero gantvā dvāraṃ ākoṭesi. Sāmaṇero nikkhamitvā therassa hatthato pattaṃ gahetvā ekamantaṃ ṭhapetvā tālavaṇṇena theramaṃ bīji. Atha maṃ thero āha – ‘sāmaṇera, bhattakiccaṃ karohi’ ti. ‘Tumhe pana, bhante’ ti. ‘Kataṃ mayā bhattakiccaṃ, tvaṃ karohi’ ti. Sattavassikadārako pabbajitvā atthame divase taṃ khaṇaṃ vikasitapadumuppalasadiso arahattaṃ patto, paccavekkhitatthānaṃ pana paccavekkhanto nisīditvā bhattakiccamaṃkāsi. Tena pattaṃ dhovitvā paṭisāmitakāle candadevaputto candamaṇḍalaṃ vissajjesi, sūriyadevaputto sūriyamaṇḍalaṃ. Cattāro mahārājāno catuddisaṃ ārakkhaṃ vissajjesuṃ, sakko devarājā āviñchanake ārakkhaṃ vissajjesi. Sūriyo majjhatthānato galitvā gato.</p> <p>Bhikkhū ujjhāyīmsu, ‘chāyā adhikappamāṇā jātā, sūriyo majjhatthānato galitvā gato, sāmaṇerena ca idāneva bhuttaṃ, kiṃ nu kho eta’ nti. Satthā taṃ pavattīṃ natvā āgantvā pucchi – ‘bhikkhave, kiṃ kathethā’ ti? ‘Idamaṃ nāma, bhante’ ti? ‘Āma, bhikkhave, puññavato samaṇadhammaṃ karaṇakāle candadevaputto candamaṇḍalaṃ, sūriyadevaputto sūriyamaṇḍalaṃ ākaḍḍhitvā gaṇhi, cattāro mahārājāno vihāropavane catuddisaṃ ārakkhaṃ gaṇhiṃsu, sakko devarājā āviñchanake ārakkhaṃ</p>		
---	--	--

gañhi, ahampi ‘buddhomhī’ ti appossukko nisīditum nālattham, gantvā dvārakoṭṭhake mama puttassa ārakkham aggahesiṃ, nettike ca mātikāya udakam harante, usukāre ca usum ujum karonte, tacchake ca dārūni tacchante disvā ettakam ārammaṇam gahetvā paṇḍitā attānaṃ dametvā arahattam gaṇhantiyevā” ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

80.

“Udakañhi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanam;
Dāruṃ namayanti tacchakā, attānaṃ damayanti paṇḍitā” ti.

Tattha udakanti pathaviyā thalaṭṭhānaṃ khaṇitvā āvāṭṭhānaṃ pūretvā mātikam vā katvā rukkhadoṇim vā ṭhapetvā attanā icchiticchitaṭṭhānaṃ udakam. Nentīti nettikā. Tejananti kaṇḍam. Idam vuttam hoti – nettikā attano ruciyā udakam nayanti, usukārāpi tāpetvā tejanam namayanti usum ujum karonti. Tacchakāpi nemiādīnaṃ atthāya tacchantā dāruṃ namayanti attano ruciyā ujum vā vaṅkam vā karonti. Evaṃ ettakam ārammaṇam katvā paṇḍitā sotāpattimaggādīni uppādentā attānaṃ damayanti, arahattappattā pana ekantadantā nāma hontīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Paṇḍitasāmaṇeravattu pañcamam.

6. Lakunḍakabhaddiyattheravattu

Selo yathāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto lakunḍakabhaddiyattheram ārabha kathesi.

Puthujjanā kira sāmaṇerādayo theram disvā sīsepi kaṇṇesupi nāsāyapi gahetvā “kiṃ, cūḷapita, sāsanasmiṃ na ukkaṇṭhasi, abhiramaṣī” ti vadanti. Thero tesu neva kujjhati, na dussati. Dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum “passathāvuso, lakunḍakabhaddiyattheram disvā sāmaṇerādayo evañcevañca vihethenti, so tesu neva kujjhati, na dussati” ti. Satthā āgantvā “kiṃ kathetha, bhikkhave” ti pucchitvā “imaṃ nāma, bhante” ti vutte “āma, bhikkhave, khīṇāsavā nāma neva kujjhanti, na dussanti. Ghanaselasadisā hete acalā akampiyā” ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

81.

“Selo yathā ekaghano, vātena na samīrati;

Evaṃ nindāpasamsāsu, na samiñjanti paṇḍitā” ti.

Tattha nindāpasamsāsūti kiñcāpi idha dve lokadhammā vuttā, attho pana atṭhannampi vasena vedītabbo. Yathā hi ekaghano asusiro selo puratthimādhedena vātena na samīrati na iñjati na calati, evaṃ atṭhasupi lokadhammesu ajjhottharantesu paṇḍitā na samiñjanti, paṭighavasena vā anunayavasena vā na calanti na kampanti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Lakunḍakabhaddiyattheravattu chaṭṭham.

7. Kāṇamātuvattu

Yathāpi rahadoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kāṇamātaram ārabha kathesi. Vatthu vinaye (pāci. 230) āgatameva.

Tadā pana kāṇamātaraṃ atucchahattham dhītaram patikulam pesetum pakkesu pūvesu catukkhattum catunnam bhikkhūnam dinnakāle satthārā tasmiṃ vatthusmiṃ sikkhāpade paññate kāṇāya sāmikena aññāya pajāpatiyā aññāya kāṇā tam pavattim sutvā “imehi me gharāvāso nāsito” ti ditṭhaditṭhe bhikkhū akkosati paribhāsati. Bhikkhū tam vīthim paṭipajjitum na visahiṃsu. Satthā tam pavattim ṇatvā tattha agamāsi. Kāṇamātā satthāram vanditvā paññattāsane nisīdāpetvā yāgukhajjakam adāsi. Satthā katapātarāso “kaṇḍam kāṇā” ti pucchi. “Esā, bhante, tumhe disvā maṅkubhūtā rodantī ṭhitā” ti. “Kiṃ kāraṇā” ti? “Esā, bhante, bhikkhū akkosati paribhāsati, tasmā tumhe disvā maṅkubhūtā rodamānā ṭhitā” ti. Atha nam satthā pakkosāpetvā – “kāṇe, kasmā maṃ disvā maṅkubhūtā nilīyitvā rodasī” ti. Athassā mātā tāya katakiriyaṃ ārocesi. Atha nam satthā āha – “kiṃ pana kāṇamāte mama sāvakā tayā dinnakam gaṇhiṃsu, adinnaka” nti? “Dinnakam, bhante” ti. “Sace mama sāvakā piṇḍāya carantā tava gehadvāram pattā tayā dinnakam gaṇhiṃsu, ko tesam doso” ti? “Natthi, bhante, ayyānam doso”. “Etissāyeva doso” ti. Satthā kāṇam āha – “kāṇe, mayham kira sāvakā piṇḍāya caramānā gehadvāram āgatā, atha

<p>nesaṃ tava mātaraṃ pūvā dinnā, ko nāmettha mama sāvakaṇaṃ doso’’ti? ‘‘Natthi, bhante, ayyānaṃ doso, mayhameva doso’’ti sathhāraṃ vanditvā khamāpesi.</p> <p>Athassā sathhā anupubbimā kathaṃ kathesi, sā sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Sathhā utthāyāsanaṃ vihāraṃ gacchanto rājaṅgaṇena pāyāsi. Rājā disvā ‘‘sathhā viya bhaṇe’’ti pucchitvā ‘‘āma, devā’’ti vutte ‘‘gacchatha, mama āgantvā vandanabhāvaṃ ārocethā’’ti pesetvā rājaṅgaṇe thitaṃ sathhāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ‘‘kahaṃ, bhante, gatāthā’’ti pucchi. ‘‘Kāṇamātāya gehaṃ, mahārājā’’ti. ‘‘Kiṃ kāraṇā, bhante’’ti? ‘‘Kāṇā kira bhikkhū akkosati paribhāsati, taṃkāraṇā gatohi’’ti. ‘‘Kiṃ pana vo, bhante, tassā anakkosanaṃ kato’’ti? ‘‘Āma, mahārāja, bhikkhūnaṃ anakkosikā katā, lokuttarakuṭumbasāminī cā’’ti . ‘‘Hotu, bhante, tumhehi sā lokuttarakuṭumbasāminī katā, ahaṃ pana naṃ lokiyakuṭumbasāminim karissāmi’’ti vatvā rājā sathhāraṃ vanditvā paṭinivatto paṭicchannamahāyoggaṃ paṇiṇitvā kāṇaṃ pakkosāpetvā sabbābharaṇehi alaṅkaritvā jeṭṭhadhītuṭṭhāne thapetvā ‘‘mama dhītaṃ posetaṃ samatthā gaṇhantū’’ti āha. Atheko sabbatthakamahāmatto ‘‘ahaṃ devassa dhītaṃ posessāmi’’ti taṃ attano gehaṃ netvā sabbhaṃ issariyaṃ paṭicchāpetvā ‘‘yathāruci puññāni karohi’’ti āha. Tato paṭṭhāya kāṇā catūsu dvāresu purise thapetvā attanā upaṭṭhātabbe bhikkhū ca bhikkhuniyo ca pariyesamānāpi na labhati. Kāṇāya gehadvāre paṭiyādetvā thapitaṃ khādanīyabhojanīyaṃ mahogho viya pavattati. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ ‘‘pubbe, āvuso, cattāro mahallakattarā kāṇāya vipattiṣāraṃ kariṃsu, sā evaṃ vipattiṣārīni hutvāpi sathhāraṃ āgamma saddhāsampadaṃ labhi. Sathhāraṃ puna tassā gehadvāraṃ bhikkhūnaṃ upasaṅkamanārahaṃ kataṃ. Idāni upaṭṭhātabbe bhikkhū vā bhikkhuniyo vā pariyesamānāpi na labhati, aho buddhā nāma acchariyagunā’’ti. Sathhā āgantvā ‘‘kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’’ti pucchitvā ‘‘imāya nāmā’’ti vutte ‘‘na, bhikkhave, idāneva tehi mahallakabhikkhūhi kāṇāya vipattiṣāro kato, pubbepi kariṃsuyeva. Na ca idāneva mayā kāṇā mama vacanakārikā katā, pubbepi katāyeva’’ti vatvā tamatthaṃ sotukāmehi bhikkhūhi yācīto –</p> <p>‘‘Yattheko labhate babbu, dutiyo tattha jāyati; Tatiyo ca catuttho ca, idaṃ te babbukā bila’’nti. (jā. 1.1.137) –</p> <p>Idaṃ babbujātakam vitthārena kathetvā ‘‘tadā cattāro mahallakabhikkhū cattāro biḷārā ahesuṃ, mūsikā kāṇā, maṇikāro ahamevā’’ti jātakam samodhānetvā ‘‘evaṃ, bhikkhave, atītepi kāṇā dummanā āvilacittā vikkhittacittā hutvā mama vacanena pasannaudakarahado viya vippasannacittā aho’’ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>82.</p> <p>‘‘Yathāpi rahado gambhīro, vippasanno anāvilo; Evaṃ dhammāni sutvāna, vippasīdanti paṇḍitā’’ti.</p> <p>Tattha rahadoti yo caturaṅginīyāpi senāya ogāhantiyā nakhubhati evarūpo udakaṇṇavo, sabbākārena pana caturāsītiyojanasahassagambhīro nīlamahāsamuddo rahado nāma. Tassa hi heṭṭhā cattālisayojanasahassamatte thāne udakam macchehi calati, upari tāvattakeyeva thāne udakam vātena calati, majjhe catuyojanasahassamatte thāne udakam niccalaṃ tiṭṭhati. Ayaṃ gambhīro rahado nāma. Evaṃ dhammānīti desanādhammāni. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā nāma rahado anākulatāya vippasanno, acalatāya anāvilo, evaṃ mama desanādhammaṃ sutvā sotāpattimaggādivasena nirupakkilesacittataṃ āpajjantā vippasīdanti paṇḍitā, arahattappattā pana ekantavippasannāva hontīti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Kāṇamātuvatthu sattaṃ.</p> <p>8. Pañcasatthabhikkhuvatthu</p> <p>Sabbattha ve sappurisā cājantīti imaṃ dhammadeśanaṃ sathhā jetavane viharanto pañcasate bhikkhū ārabba kathesi. Desanā verañjāyaṃ samuṭṭhitā.</p> <p>Paṭhamabodhiyāñhi bhagavā verañjaṃ gantvā verañjena brāhmaṇena nimantito pañcahi bhikkhusatehi saddhim vassaṃ upagañchi. Verañjo brāhmaṇo mārāvattaṇena āvaṭṭo ekadivasaṃpi sathhāraṃ ārabba satim na uppādesi. Verañjāpi dubbhikkhā aho, bhikkhū santarabāhiraṃ verañjaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṃ alabhantā kilamiṃsu. Tesam assavāñjakā patthapathapulakaṃ bhikkhaṃ pañāpesuṃ. Te kilamante disvā mahāmogallānatthero pathavojaṃ bhojetukāmo,</p>		
--	--	--

<p>uttarakuruñca piṇḍāya pavesetukāmo ahosi, satthā taṃ paṭikkhipi. Bhikkhūnaṃ ekadivasampi piṇḍapātaṃ ārabha parittāso nāhosi , icchācāraṃ vajjetvā eva viharimsu. Satthā tattha temāsaṃ vasitvā verañjaṃ brāhmaṇaṃ apaloketvā tena katasakkārasammāno taṃ saranaṃ paṭiṭṭhāpetvā tato nikkhanto anupubbena cārikaṃ caramāno ekasmiṃ samaye sāvattim paṭvā jetavane vihāsi, sāvattivāsino satthu āgantukabhattāni kariṃsu. Tadā pana pañcasatamattā vighāsādā bhikkhū nissāya antovihāreyeva vasanti. Te bhikkhūnaṃ bhuttāvasesāni paṇṭabhojanāni bhuñjitvā niddāyitvā utthāya nadīraṃ gantvā nadantā vaggantā mallamuṭṭhiyuddhaṃ yujjhantā kīlāntā antovihārepi bahivihārepi anācārameva carantā vicaranti. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “passathāvuso , ime vighāsādā dubbhikkhakāle verañjāyaṃ kañci vikāraṃ na dassesuṃ, idāni pana evarūpāni paṇṭabhojanāni bhuñjitvā anekappakāraṃ vikāraṃ dassentā vicaranti. Bhikkhū pana verañjāyampi upasantarūpā viharitvā idānipi upasantupasantāva viharanti”ti. Satthā dhammasabhaṃ gantvā, “bhikkhave, kiṃ kathethā”ti pucchitvā “idaṃ nāmā”ti vutte “pubbepete gadrabhayoniyaṃ nibbattā pañcasatā gadrabhā hutvā pañcasatānaṃ ājānīyasindhavānaṃ allarasamuddikapānakapitāvasesaṃ ucchiṭṭhakasaṭaṃ udakena madditvā makacipilotikāhi parissāvitattā ‘volodaka’nti saṅkhyāṃ gatāṃ aparasaṃ niḥīnaṃ pivitvā madhumattā viya nadantā vicariṃsūti vatvā –</p> <p>“Vālodakaṃ aparasaṃ niḥīnaṃ, Pitvā mado jāyati gadrabhānaṃ; Imaṅca pitvāna rasaṃ paṇṭitaṃ, Mado na sañjāyati sindhavānaṃ. “Appaṃ pivitvāna niḥīnājacco, So majjati tena janinda puṭṭho; Dhorayhasīlī ca kulamhi jāto, Na majjati aggarasaṃ pivitvā”ti. (jā. 1.2.65); Idaṃ vālodakajātaṃ vitthārena kathetvā “evaṃ, bhikkhave, sappurisā lokadhammaṃ vivaajjetvā sukhitaḥkālepi dukkhitakālepi nibbikārāva honti”ti anusandhiṃ ghatetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>83. “Sabbattha ve sappurisā cajanti, Na kāmakāmā lapayanti santo; Sukhena phuṭṭhā atha vā dukhena, Na uccāvacaṃ paṇḍitā dassayanti”ti. Tattha sabbatthāti pañcakkhandhādibhedesu sabbadhammesu. Sappurisāti supurisā. Cajantīti arahattamaggañāṇena apakaḍḍhantā chandarāgaṃ vijahanti. Kāmakāmāti kāme kāmayantā kāmahetu kāmakāraṇā. Na lapayanti santoti buddhādayo santo kāmahetu neva attanā lapayanti, na paraṃ lapāpentī. Ye hi bhikkhāya pavitṭhā icchācāre ṭhitā “kiṃ, upāsaka, sukhaṃ te puttadārassa, rājacorādīnaṃ vasena dvipadacatuppadesu natthi koci upaddavo”tiādīni vadanti, tāva te lapayanti nāma. Tathā pana vatvā “āma, bhante, sabbesaṃ no sukhaṃ, natthi koci upaddavo, idāni no gehaṃ pahūtaannapānaṃ, idheva vasathā”ti attānaṃ nimantāpentā lapāpentī nāma. Santo pana idaṃ ubhayampi na karonti. Sukhena phuṭṭhā atha vā dukhenaṇāti desanāmettaṃ, aṭṭhahi pana lokadhammehi phuṭṭhā tuṭṭhibhāvamaṅkubhāvavasena vā vaṇṇabhaṇaṇaavaṇṇabhaṇaṇavasena vā uccāvacaṃ ākāraṃ paṇḍitā na dassayanti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇisūti. Pañcasatabhikkhuvatthu aṭṭhamāṃ. 9. Dhammikatheravatthu Na attahetūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dhammikatheraṃ ārabha kathesi. Sāvattiyaṃ kireko upāsako dhammena samena agāraṃ ajjhāvasati. So pabbajitukāmo hutvā ekadivasāṃ bhariyāya saddhiṃ nisīditvā sukhakathaṃ kathento āha – “bhaddo, icchāmahāṃ pabbajitu”nti. “Tena hi, sāmi, āgamehi tāva , yāvāhaṃ kucchigataṃ dāraṃ vijāyāmi”ti. So āgametvā dāraṃ padasā gamanakāle puna taṃ āpucchitvā “āgamehi tāva, sāmi,</p>		
--	--	--

yāvāyaṃ vayappatto hoti”ti vutte “kiṃ me imāya apalokitāya vā anapalokitāya vā, attano dukkhanissaraṇaṃ karissāmī”ti nikkhamitvā pabbaji. So kammaṭṭhānaṃ gahetvā ghaṭento vāyamanto attano pabbajitakiccaṃ niṭṭhapetvā tesam dassanathāya puna sāvattihim gantvā puttassa dhammakathaṃ kathesi. Sopi nikkhamitvā pabbaji, pabbajitvā ca pana na cirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Purānadutiyaikāpissa “yesam atthāya ahaṃ gharāvāse vaseyyaṃ, te ubhopi pabbajitā, idāni me kiṃ gharāvāseṇa, pabbajissāmī”ti nikkhamitvā pabbaji, pabbajitvā ca pana na cirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Athekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “āvuso, dhammikaupāsako attano dhamme patiṭṭhitattā nikkhamitvā pabbajitvā arahattaṃ patto puttadārassāpi patiṭṭhā jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, paṇḍitena nāma neva attahetu, na parahetu samiddhi icchitabbā, dhammikeneva pana dhammapaṭisaraṇena bhavitabba”nti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 84.

“Na attahetu na parassa hetu,

Na puttamicche na dhaṇaṃ na raṭṭhaṃ;

Na iccheyya adhammena samiddhimattano,

Sa sīlavā paññavā dhammiko siyā”ti.

Tattha na attahetūti paṇḍito nāma attahetu vā parahetu vā pāpaṃ na karoti. Na puttamiccheti puttaṃ vā dhaṇaṃ vā raṭṭhaṃ vā pāpakammaṇa na iccheyya, etānipi icchato pāpakammaṃ na karotiyevāti attho. Samiddhimattanoti yā attano samiddhi, tampi adhammena na iccheyya, samiddhikāraṇāpi pāpaṃ na karotīti attho. Sa sīlavāti yo evarūpo puggalo, so eva sīlavā ca paññavā ca dhammikoca siyā, na aññoti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Dhammikatheravattu navamaṃ.

10. Dhammassavanavattu

Appakā te manussesūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dhammassavanaṃ ārabha kathesi.

Sāvattihyaṃ kira ekavīthivāsino manussā samaggā hutvā gaṇabandhena dānaṃ datvā sabbarattim dhammassavanaṃ kāresuṃ, sabbarattim pana dhammaṃ sotuṃ nāsakkhimsu. Ekacce kāmaratinissitā hutvā, puna gehameva gatā, ekacce dosanissitā hutvā, ekacce mānanissitā hutvā, ekacce thinamiddhasamaṅgino hutvā tattheva nisīditvā pacalāyantā sotuṃ nāsakkhimsu. Punadivase bhikkhū taṃ pavattim ṇatvā dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, imā sattā nāma yebhuyyena bhavanissitā, bhavesu eva laggā viharanti, pāragāmino nāma appakā”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā āha –

85.

“Appakā te manussesu, ye janā pāragāmino;

Athāyaṃ itarā pajā, tīramevānudhāvati.

86.

“Ye ca kho sammadakkhāte, dhamme dhammānuvattino;

Te janā pāramessanti, maccudheyyaṃ suduttara”nti.

Tattha appakāti thokā na bahū. Pāragāminoti nibbānapāragāmino. Athāyaṃ itarā pajāti yā panāyaṃ avasesā pajā sakkāyaditṭhīrameva anudhāvati, ayameva bahutarāti attho. Sammadakkhāteṭi sammā akkhāte sukathite. Dhammeti desanādhamme. Dhammānuvattinoti taṃ dhammaṃ sutvā tadanucchavikaṃ paṭipadaṃ pūretvā maggaphalasacchikaraṇena dhammānuvattino. Pāramessantīti te evarūpā janā nibbānapāraṃ gamissanti. Maccudheyyanti kilesamārasaṅkhātassa maccussa nivāsaṭṭhānabhūtaṃ tebhūmikavaṭṭaṃ. Suduttaranti ye janā dhammānuvattino, te etaṃ suduttaraṃ duratikkamaṃ māradheyyaṃ taritvā atikkamitvā nibbānapāraṃ gamissantīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

	<p>Dhammassavanavatthu dasamaṃ. 11. Pañcasataāgantukabhikkhuvatthu Kaṇhaṃ dhammaṃ vippahāyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañcasate āgantuke bhikkhū ārabha kathesi. Kosalaratthe kira pañcasatā bhikkhū vassaṃ vasitvā vuṭṭhavassā “satthāraṃ passissāmā”ti jetavanaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. Satthā tesāṃ cariyapaṭipakkhaṃ nisāmetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 87. “Kaṇhaṃ dhammaṃ vippahāya, sukkaṃ bhāvettha paṇḍito; Okā anokamāgama, viveke yattha dūramaṃ. 88. “Tatrābhiratimiccheyya, hitvā kāme akiñcano; Pariyodapeyya attānaṃ, cittaklesehi paṇḍito. 89. “Yesāṃ sambodhiyaṅgesu, sammā cittaṃ subhāvitam; Ādānapaṭinissagge, anupādāya ye ratā; Khīṇāsavā jutimanto, te loke parinibbutā”ti. Tattha kaṇhaṃ dhammanti kāyaducaritādibhedam akusalam dhammaṃ vippahāya jahitvā. Sukkaṃ bhāvetthāti paṇḍito bhikkhu abhinikkhamaṇato paṭṭhāya yāva arahattamaggā kāyasucaritādibhedam sukkaṃ dhammaṃ bhāveyya. Kathaṃ? Okānokamāgammāti okaṃ vuccati ālayo, anokaṃ vuccati anālayo, ālayato nikkhamitvā anālayasaṅkhātaṃ nibbānaṃ paṭicca ārabha taṃ paṭṭhayaṃāno bhāveyyāti attho. Tatrābhiratimiccheyyāti yasmiṃ anālayasaṅkhāte viveke nibbāne imehi sattehi durabhiraṃ, tatra abhiratiṃ iccheyya. Hitvā kāmeti vatthukāmakilesakāme hitvā akiñcano hutvā viveke abhiratiṃ iccheyyāti attho. Cittaklesehīti pañcahi nīvaraṇehi, attānaṃ pariyodapeyya vodāpeyya, parisodheyyāti attho. Sambodhiyaṅgesūti sambojjhaṅgesu. Sammā cittaṃ subhāvitanti hetunā nayena cittaṃ suṭṭhu bhāvitam vaḍḍhitam. Ādānapaṭinissaggeti ādānaṃ vuccati gahaṇaṃ, tassa paṭinissaggasaṅkhāte aggahaṇe catūhi upādānehi kiñci anupādiyitvā ye ratāti attho. Jutimantoti ānubhāvavanto, arahattamaggañānājutiyā khandhādibhede dhamme jotetvā ṭhitāti attho. Te loketi imasmiṃ khandhādiloke parinibbutā nāma arahattapattito paṭṭhāya kilesavaṭṭassa khepitattā saupādisesena, carimacittanirodhena khandhavaṭṭassa khepitattā anupādisesena cāti dvīhi parinibbānehi parinibbutā, anupādāno viya paḍīpo apanṇattikabhāvaṃ gatāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇīmsūti. Pañcasataāgantukabhikkhuvatthu ekādasamaṃ. Paṇḍitavaggaṇaṇā niṭṭhitā. Chaṭṭho vago.</p>		
7	<p>7. Arahantavaggo 1. Jīvakaṇḍavaṭṭu Gataddhinoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jīvakaṇḍavane viharanto jīvakena puṭṭhapaṇḍhaṃ ārabha kathesi. Jīvakaṇḍavattu khandhake (mahāva. 326 ādayo) vitthāritameva. Ekasmiṃ pana samaye devadatto ajātasattunā saddhiṃ ekato hutvā gijjhakūṭaṃ abhiruhitvā paduṭṭhacitto “satthāraṃ vadhiṃsāmī”ti silaṃ pavijjhi. Taṃ dve pabbatakūṭāni sampaṭicchīmsu. Tato bhijjivā gatā papaṭikā bhagavato pādaṃ paharivā lohitaṃ uppādesi, bhusā vedanā pavattīmsu. Bhikkhū satthāraṃ maddakucchiṃ nayīmsu. Satthā tatopi jīvakaṇḍavanaṃ gantukāmo “tattha maṃ nethā”ti āha. Bhikkhū bhagavantaṃ ādāya jīvakaṇḍavanaṃ agamaṃsu. Jīvako taṃ pavattīṃ sutvā satthu santikaṃ gantvā vaṇapaṭikkammaṭṭhāya tikhīnabhesajjaṃ datvā vaṇaṃ bandhitvā satthāraṃ</p>		

etadavoca – ‘bhante, mayā antonagare ekassa manussassa bhesajjam katam, tassa santikam gantvā puna āgamissāmi, idam bhesajjam yāva mamāgamanā baddhaniyameneva tiṭṭhatū’ ti. So gantvā tassa purisassa kattabbakiccam katvā dvārapidahanelāya āgacchanto dvāram na sampāpuṇi. Athassa etadahosi – ‘aho mayā bhāriyam kammam katam, yvāham aññatarassa purisassa viya tathāgatassa pāde tikhiṇabhesajjam datvā vaṇam bandhim, ayam tassa mocanelā, tasmim amuccamāne sabbarattim bhagavato sarīre pariḷāho uppajjissati’ ti. Tasmim khaṇe satthā ānandattheram āmantesi – ‘ānanda, jīvako sāyam āgacchanto dvāram na sampāpuṇi, ‘ayam vaṇassa mocanelā’ ti pana cintesi, mocesi na’ nti. Thero mocesi, vaṇo rukkhato challi viya apagato. Jīvako antoaruṇeyeva satthu santikam vegena āgantvā ‘kiṃ nu kho, bhante, sarīre vo pariḷāho uppanno’ ti pucchi. Satthā ‘tathāgatassa kho, jīvaka, bodhimaṇḍeyeva sabbapariḷāho vūpasanto’ ti anusandhim ghatetvā dhammam desento imam gāthamāha –

90.

‘Gataddhino visokassa, vippamuttassa sabbadhi;

Sabbaganthappahīnassa, pariḷāho na vijjati’ ti.

Tattha gataddhinoti gatamaggassa kantāraddhā vaṭṭaddhāti dve addhā nāma. Tesu kantārapaṭipanno yāva icchitaṭṭhānam na pāpuṇāti, tāva addhikoyeva, etasmim pana patte gataddhi nāma hoti. Vaṭṭasannissitāpi sattā yāva vaṭṭe vasanti, tāva addhikā eva. Kasmā? Vaṭṭassa akhepitattā. Sotāpannādayopi addhikā eva, vaṭṭam pana khepetvā ṭhito khīṇāsavo gataddhi nāma hoti. Tassa gataddhino. Visokassāti vaṭṭamūlakassa sokassa vīgatattā visokassa. Vippamuttassa sabbadhīti sabbesu khandhādidhammesu vippamuttassa, sabbaganthappahīnassāti catunnampi ganthānam pahīnattā sabbāganthappahīnassa. Pariḷāho na vijjati duvidho pariḷāho kāyiko cetasiko cāti. Tesu khīṇāsavassa sītuṇhādivasena uppannattā kāyikapariḷāho anibbutova, tam sandhāya jīvako pucchati. Satthā pana dhammarājatāya desanāvidhikusalatāya cetasikapariḷāhavasena desanam vinivattento, ‘jīvaka, paramatthena evarūpassa khīṇāsavassa pariḷāho na vijjati’ ti āha.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Jīvaka pañhavatthu paṭhamam.

2. Mahākassapattheravatthu

Uyyuñjantīti imam dhammadesanam satthā veḷuvane viharanto mahākassapattheram ārabba kathesi.

Ekasmīhi samaye satthā rājagahe vuṭṭhavasso ‘addhamāsaccayena cārikam pakkamissāmī’ ti bhikkhūnam ārocāpesi.

Vattam kiretam buddhānam bhikkhūhi saddhim cārikam caritukāmānam ‘evam bhikkhū attano pattapacanacīvararajanādīni katvā sukham gamissantī’ ti ‘idāni addhamāsaccayena cārikam pakkamissāmī’ ti bhikkhūnam ārocāpanam. Bhikkhūsu pana attano pattacīvarādīni karontesu mahākassapattheropi cīvarāni dhovī. Bhikkhū ujjhāyimsu ‘thero kasmā cīvarāni dhovati, imasmim nagare anto ca bahi ca aṭṭhārasa manussakoṭiyo vasanti . Tattha ye therassa na nātakā, te upaṭṭhākā, ye na upaṭṭhākā, te nātakā. Te therassa catūhi paccayehi sammānasakkāram karonti. Ettakam upakāram pahāya esa kham gamissati? Sacepi gaccheyya, māpamādakandarato param na gamissati’ ti. Satthā kira yaṃ kandaram patvā nivattetabbayuttake bhikkhū ‘tumhe ito nivattatha, mā pamajjitthā’ ti vadati. Tam ‘māpamādakandara’ nti vuccati, tam sandhāyetam vuttam.

Satthāpi cārikam pakkamanto cintesi – ‘imasmim nagare anto ca bahi ca aṭṭhārasa manussakoṭiyo vasanti. Manussānam maṅgalāmaṅgalaṭṭhānesu bhikkhūhi gantabbam hoti, na sakkā vihāram tuccam kātum, kam nu kho nivattessāmī’ ti? Athassa etadahosi – ‘kassapa hete manussā nātakā ca upaṭṭhākā ca, kassapam nivattetum vaṭṭati’ ti. So theram āha – ‘kassapa, na sakkā vihāram tuccam kātum, manussānam maṅgalāmaṅgalaṭṭhānesu bhikkhūhi attho hoti, tvam attano parisāya saddhim nivattassū’ ti. ‘Sādhu, bhante’ ti thero parisam ādāya nivatti. Bhikkhū upajjhāyimsu ‘dittham vo, āvuso, nanu idāneva amhehi vuttam ‘mahākassapo kasmā cīvarāni dhovati, na eso satthārā saddhim gamissantī’ ti, yaṃ amhehi vuttam, tadeva jāta’ nti. Satthā bhikkhūnam kham sutvā nivattitvā ṭhito āha – ‘bhikkhave, kiṃ nāmetam kathethā’ ti?

‘Mahākassapattheram ārabba kathema, bhante’ ti attanā kathitaniyameneva sabbam ārocesum. Tam sutvā satthā ‘na, bhikkhave, tumhe kassapam ‘kulesu ca paccayesu ca laggo’ ti vadetha, so ‘mama vacanam karissāmī’ ti nivatto. Eso hi pubbe

<p>patthanam karontoyeva ‘catūsu paccayesu alaggo candūpamo hutvā kulāni upasaṅkamitum samattho bhavēyya’nti patthanam akāsi. Natthetassa kule vā paccaye vā laggo, aham candopamappaṭipadañceva (saṃ. ni. 2.146) ariyavaṃsappaṭipadañca kathento mama puttam kassapam ādim katvā kathesi’nti āha.</p> <p>Bhikkhū satthāraṃ pucchiṃsu – ‘bhante, kadā pana therena patthanā ṭhapitā’? ‘Sotukāmāttha, bhikkhave’? ‘Āma, bhante’?ti. Satthā tesam, ‘bhikkhave, ito kappasatasahassamatthake padumuttaro nāma buddho loke udapādi’?ti vatvā padumuttarapādamūle tena ṭhapitapatthanam ādim katvā sabbam therassa pubbacaritam kathesi. Tam therapāliyam (theragā. 1054 ādayo) vitthāritameva. Satthā pana imam therassa pubbacaritam vitthāretvā ‘iti kho, bhikkhave, aham candopamappaṭipadañceva ariyavaṃsappaṭipadañca mama puttam kassapam ādim katvā kathesiṃ, mama puttassa kassapassa paccayesu vā kulesu vā vihāresu vā parivenesu vā laggo nāma natthi, pallale otarivā tattha carivā gacchanto rājahaṃso viya katthaci alaggoyeva mama putto’?ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammam desento imam gāthamāha –</p> <p>91.</p> <p>‘Uyyuñjanti saṃmanto, na nikete ramanti te; Hamsāva pallalam hitvā, okamokam jahanti te’?ti.</p> <p>Tattha uyyuñjanti saṃmantoti sativēpullappattā khīṇāsavā attanā paṭividdhagūṇesu jhānavipassanādīsū āvajjanasamāpajanavuttāhānādhīṭṭhānapaccavekkhānāhi yuñjanti ghaṭenti. Na nikete ramanti teti tesam ālaye rati nāma natthi. Hamsāvāti desanāsīsametaṃ, ayam panettha attho – yathā gocarasampanne pallale sakuṇā attano gocaram gahetvā gamanakāle ‘mama udakam, mama padumam, mama uppalam, mama kaṇṇikā’?ti tasmim ṭhāne kañci ālayam akatvā anapekkhāva tam ṭhānam pahāya uppatitvā ākāse kīlamānā gacchanti; evamevam khīṇāsavā yattha katthaci viharantāpi kulādīsū alaggā eva viharitvā gamanasamayepi tam ṭhānam pahāya gacchantā ‘mama vihāro, mama parivenam, mamūpaṭṭhākā’?ti anālayā anupekkhāva gacchanti. Okamokanti ālayālayam, sabbālaye pariccajanāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Mahākassapattheravatthu dutiyam.</p> <p>3. Belaṭṭhasīsattheravatthu</p> <p>Yesam sannicayo natthīti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto āyasmantaṃ belaṭṭhasīsam ārabha kathesi. So kirāyasmā antogāme ekam vithim piṇḍāya caritvā bhattakiccam katvā puna aparam vithim caritvā sukkham kūram ādāya vihāram haritvā paṭisāmetvā ‘nibaddham piṇḍapātapariyesanam nāma dukkha’nti katipāham jhānasukhena vītināmetvā āhārena atthe sati tam paribhuñjati. Bhikkhū natvā ujjhāyitvā tamattham bhagavato ārocesum. Satthā etasmim nidāne āyatim sannidhikāraparivajanatthāya bhikkhūnam sikkhāpadaṃ paññāpetvāpi therena pana apaññatte sikkhāpade appicchataṃ nissāya katattā tassa dosābhāvam pakāsento anusandhiṃ ghaṭetvā dhammam desento imam gāthamāha –</p> <p>92.</p> <p>‘Yesam sannicayo natthi, ye pariññātabhojanā; Suññato animitto ca, vimokkho yesam gocaro; Ākāseva sakuntānam, gati tesam durannayā’?ti.</p> <p>Tattha sannicayoti dve sannicayā – kammāsannicayo ca, paccayasannicayo ca. Tesu kusalākusalakammaṃ kammāsannicayo nāma, cattāro paccayā paccayasannicayo nāma. Tattha vihāre vasantassa bhikkhuno ekam guḷapiṇḍam, catubhāgamattaṃ sappim, ekañca taṇḍulanālim ṭhapentassa paccayasannicayo natthi, tato uttari hoti. Yesam ayam duvidhopi sannicayo natthi. Pariññātabhojanāti tīhi pariññāhi pariññātabhojanā. Yāguādīnañhi yāgubhāvādi jānanam nātāpariññā, āhāre paṭikūlasaññāvasena pana bhojanassa pari jānanam tīraṇāpariññā, kabalīkārāhāre chandarāgaapakadḍhanaññānam pahānapariññā. Imāhi tīhi pariññāhi ye pariññātabhojanā. Suññato animitto cāti ettha appaṇihitavimokkhopi gahitoyeva. Tīpi cetāni nibbānasēva nāmāni. Nibbānañhi rāgadosamohānam abhāvena suññato, tehi ca vimuttanti suññato vimokkho, tathā rāgādinimittānam abhāvena animittam, tehi ca vimuttanti animitto vimokkho, rāgādipaṇidhīnam pana abhāvena appaṇihitam, tehi ca vimuttanti appaṇihito vimokkhoti vuccati. Phalasaṃpattivasena tam ārammaṇam katvā viharantānam</p>		
---	--	--

<p>ayaṃ tividho vimokkho yesaṃ gocaro. Gati tesam durannayāti yathā nāma ākāseṇa gatānaṃ sakuṇānaṃ padanikkhepassa adassanena gati durannayā na sakkā jānitum, evameva yesaṃ ayaṃ duvidho sannicayo natthi, imāhi ca tīhi pariññāhi pariññātabhojanā, yesaṃca ayaṃ vuttappakāro vimokkho gocaro, tesam tayo bhavā, catasso yoniyo, pañca gatiyo, satta viññāṇaṭṭhitiyo, nava sattāvāsāti imesu pañcasu koṭṭhāsesu iminā nāma gatāti gamanassa apaññāyanato gati durannayā na sakkā paññāpetunti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Belatṭhasīsatheravattu tatiyaṃ.</p> <p>4. Anuruddhattheravattu</p> <p>Yassāsavāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto anuruddhattheraṃ ārabba kathesi.</p> <p>Ekasmiñhi divase thero jīṇṇacīvaro saṅkārakūṭādīsu cīvaraṃ pariyesati. Tassa ito tatiye attabhāve purānadutiyaikā tāvatimsabhavane nibbattivā jālinī nāma devadhītā ahoṣi. Sā therāṃ coļakāni pariyesamānaṃ disvā therassa atthāya terasahatthāyatāni catuhatthavitthatāni tīṇi dibbadussāni gahetvā “sacāhaṃ imāni iminā nīhārena dassāmi, thero na gaṇhissatī”ti cintetvā tassa coļakāni pariyesamānassa purato ekasmiṃ saṅkārakūṭe yathā nesam dasantamattameva paññāyati, tathā ṭhapesi. Thero tena maggena coļakapariyesamānaṃ caranto nesam dasantaṃ disvā tattheva gahetvā ākaḍḍhamāno vuttappamāṇāni dibbadussāni disvā “ukkaṭṭhapamsukūlaṃ vata ida”nti ādāya pakkāmi. Athassa cīvarakaraṇadivase satthā pañcasatabhikkhuparivāro vihāraṃ gantvā nisīdi, asītimahātherāpi tattheva nisīdiṃsu, cīvaraṃ sibbetum mahākassapathero mūle nisīdi, sāriputtatthero majjhe, ānandatthero agge, bhikkhusaṅgho suttaṃ vaṭṭesi, satthā sūcipāsake āvuṇi, mahāmoggallānatthero yena yena attho, taṃ taṃ upanento vicari.</p> <p>Devadhītāpi antogāmaṃ pavisitvā “bhontā ayyassa no anuruddhattherassa cīvaraṃ karonto satthā asītimahāsāvakaṃ parivuto pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ vihāre nisīdi, yāguādīni ādāya vihāraṃ gacchathā”ti bhikkhaṃ samādapesi.</p> <p>Mahāmoggallānattheropi antarābhatte mahājambupesim āhari, pañcasatā bhikkhū parikkhīṇaṃ khādītum nāsakkhiṃsu. Sakko cīvarakaraṇaṭṭhāne bhūmiparibhaṇḍamakāsi, bhūmi alattakarasaṇḍitā viya ahoṣi. Bhikkhūhi paribhuttāvasesānaṃ yāgukhajjakabhattānaṃ mahārāsi ahoṣi. Bhikkhū ujjhāyimsu “ettakānaṃ bhikkhūnaṃ kiṃ evambahukehi yāguādīhi, nanu nāma pamāṇaṃ sallakkhetvā ettakaṃ nāma āharathā”ti nātakā ca upatṭhākā ca vattabbā siyumu, anuruddhatthero attano nātiupatṭhākānaṃ bahubhāvaṃ nāpetukāmo maññe”ti, atha ne satthā “kiṃ, bhikkhave, kathethā”ti pucchitvā, “bhante, idaṃ nāma”ti vutte “kiṃ pana tumhe, bhikkhave, ‘idaṃ anuruddhena āharāpita’nti maññathā”ti? “Āma, bhante”ti. “Na, bhikkhave, mama putto anuruddho evarūpaṃ vadeti. Na hi khīṇāsavā paccayapaṭisaṃyuttaṃ kathaṃ kathenti, ayaṃ pana piṇḍapāto devatānubhāvena nibbatta”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>93.</p> <p>“Yassāsavā parikkhīṇā, āhāre ca anissito; Suññato animitto ca, vimokkho yassa gocaro; Ākāseva sakuntānaṃ, padaṃ tassa durannaya”nti.</p> <p>Tattha yassāsavāti yassa cattāro āsavā parikkhīṇā. Āhāre ca anissitoti āhārasmiṃca taṇhādīṭṭhinissayehi anissito. Padaṃ tassa durannayanti yathā ākāse gacchantānaṃ sakuṇānaṃ “imasmiṃ ṭhāne pādehi akkamitvā gatā, idaṃ ṭhānaṃ urena paharivā gatā, idaṃ sīseṇa, idaṃ pakkhehi”ti na sakkā nātumu, evameva evarūpassa bhikkhuno “nirayapadena vā gato, tiracchānayanipadena vā”tiādīnaṃ nayena padaṃ paññāpetumu nāma na sakkoti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpatti phalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Anuruddhattheravattu catutthaṃ.</p> <p>5. Mahākaccāyanattheravattu</p> <p>Yassindriyānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā pubbārāme viharanto mahākaccāyanattheraṃ ārabba kathesi.</p> <p>Ekasmiñhi samaye bhagavā mahāpavāraṇāya migāramātuyā pāsādassa heṭṭhā mahāsāvakaṃ parivuto nisīdi. Tasmim samaye mahākaccāyanatthero avantīsu viharati. So panāyasmā dūrato pi āgantvā dhammassavanaṃ paggaṇhātiyeva. Tasmā</p>		
---	--	--

mahātherā nisīdantā mahākaccāyanattherassa āsanam ṭhapetvā nisīdimṣu. Sakko devarājā dvīhi devalokehi devaparisāya saddhiṃ āgantvā dībbagandhamālādīhi sathhāraṃ pūjetvā ṭhito mahākaccāyanattheraṃ adisvā kiṃ nu kho mama, ayyo, na dissati, sādhu kho panassa sace āgaccheyyāti. Theropi taṃ khaṇaṇṇeva āgantvā attano āsane nisinnaṃ attānaṃ dassesi. Sakko therāṃ disvā goppakesu dalhaṃ gahetvā “sādhu vata me, ayyo, āgato, ahaṃ ayyassa āgamaṃ nameva paccāsīsāmī”ti vatvā ubho hi hatthehi pāde sambāhitvā gandhamālādīhi pūjetvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Bhikkhū ujjhāyimsu. “Sakko mukhaṃ oloketvā sakkāraṃ karoti, avasesamahāsāvakaṇaṃ evarūpaṃ sakkāraṃ akaritvā mahākaccāyanaṃ disvā vegena goppakesu gahetvā ‘sādhu vata me, ayyo, āgato, ahaṃ ayyassa āgamaṃ nameva paccāsīsāmī’ti vatvā ubho hi hatthehi pāde sambāhitvā pūjetvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito”ti. Sathhā tesam taṃ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, mama puttana mahākaccāyanena sadisā indriyesu guttadvārā bhikkhū devānampi manussānampi piyāyevā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

94.

“Yassindriyāni samathaṅgatāni,

Assā yathā sārathinā sudantā;

Pahīnamānassa anāsavassa,

Devāpi tassa pihayanti tādino”ti.

Tassattho – yassa bhikkhuno chekena sārathinā sudantā assā viya cha indriyāni samathaṃ dantabhāvaṃ nibbisevanabhāvaṃ gatāni, tassa navavidhaṃ mānaṃ pahāya ṭhitatā pahīnamānassa catunnaṃ āsavānaṃ abhāvena anāsavassa. Tādinoti tādibhāvasaṅghitassa tathārūpassa devāpi pihayanti, manussāpi dassanaṅca āgamaṅca patthentiyevatī.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Mahākaccāyanattheravatthu pañcamam.

6. Sāriputtattheravatthu

Pathavisamoti imaṃ dhammadesanaṃ sathhā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha katesi.

Ekasmiṇhi samaye āyasmā sāriputto vuṭṭhavasso cārikaṃ pakkamitukāmo bhagavantaṃ āpucchitvā vanditvā attano parivārena saddhiṃ nikkhami. Añṇepi bahū bhikkhū therāṃ anugacchimsu. Thero ca nāmagottavasena paññāyamāne bhikkhū nāmagottavasena kathetvā nivattāpesi. Añṇataro nāmagottavasena apākaṭo bhikkhu cintesi – “aho vata mampi nāmagottavasena paggaṇhanto kathetvā nivattāpeyyā”ti thero mahābhikkhusaṅghassa antare taṃ na sallakkhesi. So “añṇe viya bhikkhū na maṃ paggaṇhātī”ti there āghātaṃ bandhi. Therassapi saṅghāṭikaṇṇo tassa bhikkhuno sarīraṃ phusi, tenāpi āghātaṃ bandhiyeva. So “dāni thero viharūpacāraṃ atikkanto bhavissatī”ti ṇatvā sathhāraṃ upasaṅkamtvā “āyasmā maṃ, bhante, sāriputto tumhākaṃ aggasāvakaṃhīti kaṇṇasakkhalim bhindanto viya paharivā akhamāpetvāva cārikaṃ pakkanto”ti āha. Sathhā therāṃ pakkosāpesi.

Tasmiṃ khaṇe mahāmoggallānatthero ca ānandatthero ca cintesuṃ – “amhākaṃ aggajetṭhabhātārā imassa bhikkhuno apahaṭabhāvaṃ sathhā no na jānāti, sīhanādaṃ pana nadāpetukāmo bhavissatīti parisam sannipātāpessāmā”ti. Te kuṅcikaṭhatthā pariveṇadvārāni vivaritvā “abhikkamathāyasmanto, bhikkamathāyasmanto, idānāyasmā sāriputto bhagavato sammukhā sīhanādaṃ nadissatī”ti (a. ni. 9.11) mahābhikkhusaṅghaṃ sannipātesuṃ. Theropi āgantvā sathhāraṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ sathhā tamatthaṃ pucchi. Thero “nāyaṃ bhikkhu mayā pahaṭo”ti avatvāva attano guṇakathaṃ kathento “yassa nūna, bhante, kāye kāyagatāsati anupaṭṭhitā assa, so idha añṇatarāṃ sabrahmacāriṃ āsajja appaṭinissajja cārikaṃ pakkameyyā”ti vatvā “seyyathāpi, bhante, pathaviyaṃ sucimpi nikkhipanti, asucimpi nikkhipantī”tiādinā nayena attano pathavisamacittataṅca āpotejovāyo rajoharaṇacaṇḍālakumārakausabhachinnavisāṇasamacittataṅca ahikuṇapādīhi viya attano kāyena aṭṭiyanaṅca medakathālikā viya attano kāyapariharaṇaṅca pakāsesi. Imāhi ca pana navahi upamāhi there attano guṇe kathente navasupi ṭhānesu udakapariyantaṃ katvā mahāpathavī kampi. Rajoharaṇacaṇḍālakumārakamedakathāliko pamānaṃ pana āharaṇakāle puthujjanā bhikkhū assūni sandhāretuṃ nāsakkhimsu, khīṇāsavānaṃ dhammasaṃvego udapādi.

There attano guṇaṃ kathenteyeva abbhācikkhanakassa bhikkhuno sakalasarīre dāho uppajji, so tāvadeva bhagavato pādesu

<p>pativā attano abbhācikkhanadosaṃ pakāsetvā accayaṃ desesi. Sathā therāṃ āmantevā, “sāriputta, khama imassa moghapurisassa, yāvassa sattadhā muddhā na phalaṭī”ti āha. Thero ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggayha “khamāmaḥaṃ, bhante, tassa āyasmato, khamatu ca me so āyasmā, sace mayhaṃ doso atthī”ti āha. Bhikkhū kathayimsu “passatha dānāvuso, therassa anopamaḥaṃ, evarūpassa nāma musāvādena abbhācikkhanakassa bhikkhuno upari appamattakampi kopam vā dosaṃ vā akatvā sayameva ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggayha khamāpetī”ti. “Sathā taṃ kathaṃ sutvā, bhikkhave, kiṃ kathethā”ti pucchitvā “idaṃ nāma, bhante”ti vutte, “na bhikkhave, sakkā sāriputtasadisānaṃ kopam vā dosaṃ vā uppādetum, mahāpathavīsadisam, bhikkhave, indakhīlasadisam pasannaudakarahadasadisānaṃ sāriputtassa citta”nti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>95. “Pathavisamo no virujjhati, Indakhilupamo tādi subbato; Rahadova apetakaddamo, Saṃsārā na bhavanti tādino”ti.</p> <p>Tassattho – bhikkhave, yathā nāma pathaviyaṃ sucīni gandhamālādīnipi nikkhipanti, asucīni muttakarīsādīnipi nikkhipanti, yathā nāma nagaradvāre nikhātaṃ indakhīlaṃ dāraḥādayo omuttentipi ūhadantipi, apare pana taṃ gandhamālādīhi sakkaronti. Tattha pathaviyā indakhīlassa ca neva anurodho uppajjati, na virodho; evameva yvāyaṃ khīṇāsavo bhikkhu atṭhahi lokadhammehi akampiyabhāvena tādi, vatānaṃ sundaratāya subbato. So “ime maṃ catūhi paccayehi sakkaronti, ime pana na sakkarontī”ti sakkāraṇa asakkāraṇa karontesu neva anurujjhati, no virujjhati, atha kho pathavisamo ca indakhilupamo eva ca hoti. Yathā ca apagatakaddamo rahado pasannodako hoti, evaṃ apagatakilesatāya rāgakaddamādīhi akaddamo vipasannaṃ hoti. Tādinoti tassa pana evarūpassa sugatiduggatīsu saṃsaraṇavasena saṃsārā nāma na hontīti. Desanāvāsāne nava bhikkhusahassāni saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇimsūti. Sāriputtattheravattu chaṭṭhaṃ.</p> <p>7. Kosambivāsītissattherasāmaṇeravattu</p> <p>Santaṃ tassa manam hotīti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto tissattherassa sāmaṇeraṃ ārabha kathesi. Eko kira kosambivāsī kulaputto sattu sāsane pabbajitvā laddhupasampado “kosambivāsītissatthero”ti paññāyi. Tassa kosambiyaṃ vuṭṭhavassassa upatṭhāko ticīvaraṇeva sappiphāṇitaṇa āharitvā pādāmūle ṭhapesi. Atha naṃ thero āha – “kiṃ idaṃ upāsakā”ti. “Nanu mayā, bhante, tumhe vassaṃ vāsītā, amhākaṇa vihāre vuṭṭhavassā imaṃ lābhaṃ labhanti, gaṇhatha, bhante”ti. “Hotu, upāsaka, na mayhaṃ iminā attho”ti. “Kiṃ kāraṇā, bhante”ti? “Mama santike kappiyakārako sāmaṇeropi natthi, āvuso”ti. “Sace, bhante, kappiyakārako natthi, mama putto ayyassa santike sāmaṇero bhavissatī”ti. Thero adhvāsēsi. Upāsako sattavassikaṃ attano puttaṃ therassa santikaṃ netvā “imaṃ pabbājethā”ti adāsī. Athassa thero kese temevā tacapaṇcakkammaṭṭhānaṃ datvā pabbājesi. So khuraggeyyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi.</p> <p>Thero taṃ pabbājetvā aḍḍhamāsaṃ tattha vasitvā “sathāraṃ passissāmī”ti sāmaṇeraṃ bhaṇḍakaṃ gāhāpetvā gacchanto antarāmagge ekaṃ vihāraṃ pāvīsi. Sāmaṇero upajjhāyassa senāsanaṃ gahetvā paṭijaggi. Tassa taṃ paṭijaggantasēva vikālo jāto, tena attano senāsanaṃ paṭijaggituṃ nāsakkhi. Atha naṃ upatṭhānavelāyaṃ āgantvā nisinnaṃ thero pucchi – “sāmaṇera, attano vasanaṭṭhānaṃ paṭijaggita”nti? “Bhante, paṭijaggituṃ okāsaṃ nālattha”nti. “Tena hi mama vasanaṭṭhāneyeva vasa, dukkhaṃ te āgantukaṭṭhāne bahi vasitu”nti taṃ gahetvā senāsanaṃ pāvīsi. Thero pana puthujjano nipannamattova niddam okkami. Sāmaṇero cintesi – “ajja me upajjhāyena saddhiṃ tatiyo divaso ekasenāsane vasantassa, ‘sace nipajjitvā niddāyissāmi, thero sahaseyyaṃ āpajjeyyā’ti nisinnakova vītināmessāmī”ti upajjhāyassa maṇcakasamīpe pallaṅkaṃ ābhujitvā nisinnakova rattim vītināmesi. Thero paccūsakāle paccuṭṭhāya “sāmaṇeraṃ nikkhamāpetum vaṭṭatī”ti maṇcakaṃ paṭipattānaṃ gahetvā bījanipattassa aggena sāmaṇerassa kaṭasāraṇaṃ paharitvā bījanim uddham ukkhipanto “sāmaṇera, bahi nikkhamā”ti āha, bījanipattadaṇḍako akkhiṃhi paṭihaṇṇi, tāvadeva akkhi bhijji. So “kiṃ, bhante”ti vatvā uṭṭhāya “bahi nikkhamā”ti vutte “akkhi me, bhante, bhinna”nti avatvā ekena hatthena paṭicchādetvā nikkhami.</p>		
--	--	--

Vattakaraṇakāle ca pana “akkhi me bhinna”nti tuṅhī anisīditvā ekena hatthena akkhiṃ gahetvā ekena hatthena muṭṭhisammuṇṇaṇiṃ ādāya vaccaḷaṇṇa mukhadhovanatṭhānaṇa sammajjitvā mukhadhovanodakaṇa ṭhapetvā pariveṇaṃ sammajji. So upajjhāyassa dantakaṭṭhaṃ dadamāno ekeneva hatthena adāsi.

Atha naṃ upajjhāyo āha – “asikkhito vatāyaṃ sāmaṇero, ācariyupajjhāyānaṃ ekena hatthena dantakaṭṭhaṃ dātuṃ na vaṭṭatī”ti. Jānāmaḥaṃ, bhante, “na evaṃ vaṭṭatī”ti, eko pana me hattho na tucchoti. “Kiṃ sāmaṇerā”ti? So ādito paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocesi. Thero sutvāva samviggamānaso “aho vata mayā bhāriyaṃ kammaṃ kata”nti vatvā “khamāhi me, sappurisa, nāhametaṃ jānāmi, avassayo me hohī”ti añjaliṃ paggayha sattavassikadāraḷassa pādāmūle ukkuṭikaṃ nisīdi.

Atha naṃ sāmaṇero āha – “nāhaṃ, bhante, etadatthāya kathesiṃ, tumhākaṃ cittaṃ anurakkhantena mayā evaṃ vuttaṃ nevettha tumhākaṃ doso atthi, na mayhaṃ. Vaṭṭasseveso doso, mā cintayittha, mayā tumhākaṃ vipaṭṭisāraṃ rakkhanteneva nārocita”nti. Thero sāmaṇerena assāsiyamānopi anassāsivā uppannasamvego sāmaṇerassa bhaṇḍakaṃ gahetvā satthu santikaṃ pāyāsi. Satthāpissa āgamaṇaṃ oloketova nisīdi. So gantvā satthāraṃ vanditvā satthārā saddhiṃ paṭisammodanaṃ katvā “khamāniyaṃ te bhikkhu, kiñci atirekaṃ aphaṣukaṃ atthi”ti pucchito āha – “khamāniyaṃ, bhante, natthi me kiñci atirekaṃ aphaṣukaṃ, apica kho pana me ayaṃ daharasāmaṇero viya añño atirekaḷaṇo na diṭṭhapubbo”ti. “Kiṃ pana iminā kataṃ bhikkhū”ti. So ādito paṭṭhāya sabbhaṃ taṃ pavattiṃ bhagavato ārocento āha – “evaṃ, bhante, mayā khamāpiyamāno maṃ evaṃ vadesi ‘nevettha tumhākaṃ doso atthi, na mayhaṃ. Vaṭṭasseveso doso, tumhe mā cintayitthā’ti, iti maṃ assāsesiyeva, mayi neva kopaṃ, na dosamakāsi, na me, bhante, evarūpo ḷaṇasampanno diṭṭhapubbo”ti. Atha naṃ satthā “bhikkhu khīṇāsavā nāma na kassaci kuppanti, na dussanti, santindriyā santamānasāva hontī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

96.

“Santam tassa manam hoti, santā vācā ca kamma ca;

Sammadaññā vimuttassa, upasantassa tādino”ti.

Tattha santam tassāti tassa khīṇāsavasāmaṇerassa abhiṇṇādhānaṃ abhāvena manam santameva hoti upasantam nibbutam .

Tathā musāvādādhānaṃ abhāvena vācā ca pañātipātādhānaṃ abhāvena kāyakkammaṇa santameva hoti. Sammadaññā

vimuttassāti nayena hetunā jānitvā pañcahi vimuttīhi vimuttassa. Upasantassāti abbhantare rāgādhānaṃ upasamena upasantassa. Tādinoti tathārūpassa ḷaṇasampannassāti.

Desanāvasāne kosambivāsītissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Sesamahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Kosambivāsītissattherasāmaṇeravatthu sattamaṃ.

8. Sāriputtattheravatthu

Assaddhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṇhi samaye tiṃsamattā āraññakā bhikkhū satthu santikaṃ āgantvā vanditvā nisīdiṃsu. Satthā tesam saha paṭisambhidāhi arahattassūpanissayaṃ disvā sāriputtattheraṃ āmantetvā “saddahasi tvam, sāriputta, saddhindriyaṃ bhāvitam bahulīkataṃ amatogadham hoti amatapariyosāna”nti (saṃ. ni. 5.514) evaṃ pañcindriyāni ārabha pañham pucchi.

Thero “na khvāhaṃ, bhante, ettha bhagavato saddhāya gacchāmi, saddhindriyaṃ...pe... amatapariyosānaṃ. Yesañhetam, bhante, aññātam assa adittham aviditam asacchikataṃ aphaṣitaṃ paññāya, te tattha paresam saddhāya gaccheyyūṃ.

Saddhindriyaṃ...pe... amatapariyosāna”nti (saṃ. ni. 5.514) evaṃ taṃ pañham byākāsi. Taṃ sutvā bhikkhū katham samuṭṭhāpesuṃ “sāriputtatthero micchāgahaṇaṃ neva vissajjesi, ajjāpi sammāsambuddhassa na saddahatiyevā”ti. Taṃ sutvā satthā “kiṃ nāmetaṃ, bhikkhave, vadetha. Ahañhi ‘pañcindriyāni abhāvetvā samathavipassanaṃ avaddhetvā maggaphalāni sacchikātuṃ samattho nāma atthīti saddahasi tvam sāriputto’ti pucchim. So ‘evaṃ sacchikaronto atthi nāmāti na saddahāmi, bhante’ti kathesi. Na dinnassa vā katassa vā phalaṃ vipākaṃ na saddahati, nāpi buddhādhānaṃ ḷaṇaṃ na saddahati. Eso pana attanā paṭividdhesu jhānavipassanāmaggaphaladhammesu paresam saddhāya na gacchati. Tasmā anupavajjo”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

97.

“Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro,
Hatāvakāso vantāso, sa ve uttamaporiso”ti.

Tassatho – attano paṭividdhaguṇaṃ paresaṃ kathāya na saddahaṭṭi assaddho. Akataṃ nibbānaṃ jānāṭṭi akataññū, sacchikatanibbānoti attho. Vaṭṭasandhiṃ, saṃsārasandhiṃ chinditvā ṭhitoti sandhicchedo. Kusalākusalakammabṭjassa khīṇattā nibbattanāvakāso hato assāti hatāvakāso. Catūhi maggehi kattabbakiccassa katattā, sabbā āsā iminā vantāti vantāso. So evarūpo naro. Paṭividdhalokuttaradhammatāya purisesu uttamabhāvaṃ pattoti purisuttamoti. Gāthāvasāne te āraññakā tiṃsamattā bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu. Sesajanassāpi satthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Sāriputtattheravatthu aṭṭhamam.

9. Khadiravaniyarevatattheravatthu

Gāme vāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto khadiravaniyarevatattheraṃ ārabba kathesi.

Āyasmā hi sāriputto sattāsītikoṭidhanaṃ pahāya pabbajitvā cālā, upacālā, sīsūpacālāti tisso bhaginiyo, cundo upasenoti ime dve ca bhātaro pabbājesi. Revatakumāro ekova gehe avasiṭṭho. Athassa mātā cintesi – “mama putto upatisso ettakaṃ dhanam pahāya pabbajitvā tisso ca bhaginiyo dve ca bhātaro pabbājesi, revato ekova avaseso. Sace imampi pabbājessati, ettakaṃ no dhanam nassissati, kulavamso pacchijjissati, daharakāleyeva naṃ gharāvāsena bandhissāmī”ti. Sāriputtattheropi paṭikacceva bhikkhū ānāpesi “sace, āvuso, revato pabbajitukāmo āgacchati, āgatamattameva naṃ pabbājeyyātha, mama mātāpitāro micchādītṭhikā, kiṃ tehi āpucchitehi, ahameva tassa mātā ca pitā cā”ti. Mātāpissa revatakumāraṃ sattavassikameva gharabandhanena bandhitukāmā samānājetike kule dārikaṃ vāretvā divasaṃ vavatthapetvā kumāraṃ maṇḍetvā pasādhetvā mahatā parivārena saddhiṃ ādāya kumārikāya nātigharaṃ agamāsi. Atha nesaṃ katamaṅgalānaṃ dvinnampi nātakesu sannipātesu udakapātiyaṃ hatthe otāretvā maṅgalāni vatvā kumārikāya vuḍḍhiṃ ākaṅkhamānā nātakā “tava ayyikāya dītṭhadhammaṃ passa, ayyikā viya ciraṃ jīva, amma”ti āhaṃsu. Revatakumāro “ko nu kho imissā ayyikāya dītṭhadhammo”ti cintetvā “katarā imissā ayyikā”ti pucchi. Atha naṃ āhaṃsu, “tāta, kiṃ na passasi imaṃ vīsavassasatikam khaṇḍadantaṃ palitakesaṃ valittacaṃ tilakāhatagattaṃ gopānasivaṅkaṃ, esā etissā ayyikā”ti. “Kiṃ pana ayampi evarūpā bhavissatī”ti? “Sace jīvissati, bhavissati, tāta”ti. So cintesi – “evarūpampi nāma sarīraṃ jarāya imaṃ vippakāraṃ pāpuṇṇissati, imaṃ me bhātaraṃ upatissena dītṭhaṃ bhavissati, ajeva mayā palāyitvā pabbajitum vaṭṭatī”ti. Atha naṃ nātakā kumārikāya saddhiṃ ekayānaṃ āropetvā ādāya pakkamīṃsu.

So thokaṃ gantvā sarīrakiccaṃ apadisitvā “ṭhapetha tāva yānaṃ, otaritvā āgamissāmī”ti yānā otaritvā ekasmiṃ gumbhe thokaṃ papañcaṃ katvā agamāsi. Punapi thokaṃ gantvā teneva apadesena otaritvā abhiruhi, punapi tatheva akāsi. Athassa nātakā “addhā imassa uṭṭhānāni vattantī”ti sallakkhetvā nātidaḷhaṃ ārakkhaṃ kariṃsu. So punapi thokaṃ gantvā teneva apadesena otaritvā “tumhe pājento purato gacchatha, mayaṃ pacchato saṅkaṃ āgamissāmā”ti vatvā otaritvā gumbābhimukho ahoṣi. Nātakāpissa “pacchato āgamissati”ti saññāya yānaṃ pājentā gamīṃsu. Sopi tato palāyitvā ekasmiṃ padese tiṃsamattā bhikkhū vasanti, tesam santikaṃ gantvā vanditvā āha – “pabbājetha maṃ, bhante”ti. “Āvuso, tvaṃ sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito, mayaṃ te rājaputtabhāvaṃ vā amaccaputtabhāvaṃ vā na jānāma, kathaṃ pabbājessāmā”ti? “Tumhe maṃ, bhante, na jānāthā”ti? “Na jānāmāvuso”ti. “Ahaṃ upatissassa kaniṭṭhabhātiko”ti. “Ko esa upatisso nāmā”ti? “Bhante, bhaddantā mama bhātaraṃ ‘sāriputto’ti vadanti, tasmā mayā ‘upatisso’ti vutte na jānantī”ti. “Kiṃ pana tvaṃ sāriputtattherassa kaniṭṭhabhātiko”ti? “Āma, bhante”ti. “Tena hi ehi, bhātaraṃ te anuññāteva”ti vatvā bhikkhū tassa ābharaṇāni omuñcāpetvā ekamantaṃ ṭhapetvā taṃ pabbājetvā therassa sāsanaṃ pahīṇiṃsu. Thero taṃ sutvā bhagavato ārocesi – “bhante, ‘āraññikabhikkhūhi kira revato pabbājito’ti sāsanaṃ pahīṇiṃsu, gantvā taṃ passitvā āgamissāmī”ti. Satthā “adhivāsehi tāva, sāriputtā”ti gantum na adāsi. Thero puna katipāhaccayena satthāraṃ āpucchi. Satthā “adhivāsehi tāva, sāriputta, mayampi āgamissāmā”ti neva gantum adāsi.

Sāmaṇeropi “sacāhaṃ idha vasissāmī, nātakā maṃ anubandhitvā pakkosissantī”ti tesam bhikkhūnaṃ santike yāva arahattā

<p>kammaṭṭhānaṃ uggaṇḥitvā pattacīvaramādāya cārikaṃ caramāno tato timsayojanike ṭhāne khadiravanam gantvā antovasseyeva temāsabbhantare saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Theropi pavāretvā satthāraṃ puna tattha gamanattāhāya āpucchi. Satthā “mayampi gamissāma, sāriputtā”ti pañcāhi bhikkhusatehi saddhiṃ nikkhami. Thokaṃ gatakāle ānandatthero dvedhāpathe ṭhatvā satthāraṃ āha – “bhante, revatassa santikaṃ gamanamaggesu ayaṃ parihārapatho satṭhiyojaniko manussāvāso, ayaṃ ujumaggo timsayojaniko amanussapariggahito, katarena gacchāmā”ti. “Sīvali, pana, ānanda, amhehi saddhiṃ āgato”ti? “Āma, bhante”ti. “Sace, sīvali, āgato, ujumaggameva gaṇḥāhī”ti. Satthā kira “ahaṃ tumhākaṃ yāgubhattaṃ uppādessāmi, ujumaggaṃ gaṇḥāhī”ti avatvā “tesaṃ tesaṃ janānaṃ puññassa vipākadānaṭṭhānaṃ eta”nti ṇatvā “sace, sīvali, āgato, ujumaggaṃ gaṇḥāhī”ti āha. Satthari pana taṃ maggaṃ paṭipanne devatā “amhākaṃ ayyassa sīvalittherassa sakkāraṃ karissāmā”ti cintetvā ekeayo jane vihāre kāretvā ekayojanato uddhaṃ gantuṃ adatvā pāto vuttāhāya dibbayāguādīni gahetvā, “ayyo, no sīvalitthero kahaṃ nisinno”ti vicaranti. Thero attano abhihaṭṭaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dāpesi. Evaṃ satthā saparivāro timsayojanikaṃ kantāraṃ sīvalittherassa puññaṃ anubhavamānova āgamāsi. Revatattheropi satthu āgamaṇaṃ ṇatvā bhagavato gandhakuṭṭiṃ māpetvā pañca kūṭāgārasatāni, pañca caṅkamanasatāni, pañcarattiṭṭhānadivāṭṭhānasatāni ca māpesi. Satthā tassa santike māsamattameva vasi. Tasmim vasamānopi sīvalittherasseva puññaṃ anubhavi.</p> <p>Tattha pana dve mahallakabhikkhū satthu khadiravanam pavisanakāle evaṃ cintayimsu – “ayaṃ bhikkhu ettakaṃ navakammaṃ karonto kiṃ sakkhissati samaṇadhammaṃ kātuṃ, satthā ‘sāriputtassa kaniṭṭho’ti mukholokanakkiccaṃ karonto evarūpassa navakammikassa bhikkhussa santikaṃ āgato”ti. Satthāpi taṃ divasaṃ paccūsakāle lokaṃ voloketvā te bhikkhū disvā tesaṃ cittācāraṃ aññāsi. Tasmā tattha māsamattaṃ vasitvā nikkhamanadvise yathā te bhikkhū attano telanāliṅga udakatumbaṅca upāhanāni ca pamussanti, tathā adhiṭṭhahitvā nikkhamanto vihārūpacārato bahi nikkhantakāle iddhiṃ vissajjesi. Atha te bhikkhū “mayā idaṅcīdaṅca pamuṭṭhaṃ, mayāpi pamuṭṭha”nti ubhopi nivattitvā taṃ ṭhānaṃ asallakkhetvā khadirarukkhakaṅṭakehi vijjhamānā vicarivā ekasmiṃ khadirarukkhe olambantaṃ attano bhaṇḍakaṃ disvā ādāya pakkamiṃsu. Satthāpi bhikkhusaṅghaṃ ādāya puna māsamatteneva sīvalittherassa puññaṃ anubhavamāno paṭigantvā pubbārāmaṃ pāvīsi.</p> <p>Atha te mahallakabhikkhū pātova mukhaṃ dhovitvā “āgantukabhaddāyikāya visākhāya gharaṃ yāguṃ pivissāmā”ti gantvā yāguṃ pivitvā khajjakaṃ khādītva nisīdimsu. Atha ne visākhā pucchi – “tumhepi, bhante, satthārā saddhiṃ revatattherassa vasanaṭṭhānaṃ agamittā”ti. “Āma, upāsiketi, ramaṇīyaṃ, bhante, therassa vasanaṭṭhāna”nti. “Kuto tassa ramaṇīyatā setakaṅṭakakhadirarukkhagahanaṃ petānaṃ nivāsanaṭṭhānasadisam upāsike”ti. Athaññe dve daharabhikkhū āgamimsu. Upāsikā tesaṃpi yāgukhajjakaṃ datvā tatheva paṭipucchi. Te āhaṃsu – “na sakkā upāsike vaṇṇetuṃ, sudhammadevasabhāsadisam iddhiyā abhisāṅkhataṃ viya therassa vasanaṭṭhāna”nti. Upāsikā cintesi – “paṭhamam āgatā bhikkhū aññathā vadimsu, ime aññathā vadanti, paṭhamam āgatā bhikkhū kiñcīdeva pamussitvā iddhiyā vissaṭṭhakāle paṭinivattitvā gatā bhavissanti, ime pana iddhiyā abhisāṅkharitvā nimmitakāle gatā bhavissanti”ti attano paṇḍitabhāvena etamatthaṃ ṇatvā “satthāraṃ āgatakāle pucchissāmi”ti atṭhāsi. Tato muhuttanyeva satthā bhikkhusaṅghaparivuto visākhāya gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Sā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ sakkaccaṃ parivisitvā bhattakiccavasāne satthāraṃ vanditvā paṭipucchi – “bhante, tumhehi saddhiṃ gatabhikkhūsu ekacce revatattherassa vasanaṭṭhānaṃ ‘khadiragahanaṃ araṇṇa’nti vadanti, ekacce ‘ramaṇīya’nti, kiṃ nu kho eta”nti? Taṃ sutvā satthā “upāsike gāmo vā hotu araṇṇam vā, yasmim ṭhāne arahanto viharanti, taṃ ramaṇīyamevā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>98.</p> <p>“Gāme vā yadi vāraṇṇe, ninne vā yadi vā thale; Yattha arahanto viharanti, taṃ bhūmirāmaṇeyyaka”nti.</p> <p>Tattha kiñcāpi arahanto gāmate kāyavivekaṃ na labhanti, cittavivekaṃ pana labhanteva. Tesañhi dibbapaṭibhāgānīpi ārammaṇāni cittaṃ cāletuṃ na sakkonti. Tasmā gāmo vā hotu araṇṇādīnaṃ vā aññātaraṃ, yattha arahanto viharanti, taṃ</p>		
--	--	--

<p>bhūmirāmaṇeyyakanti so bhūmipadeso ramaṇīyo evāti attho. Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Aparena samayena bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – ‘āvuso, kena nu kho kāraṇena āyasmā sīvalitthero sattadivasasattamāsādhikāni satta vassāni mātu kucchiyaṃ vasi, kena niraye pacci, kena nissandena lābhaggayasaggappatto jāto’?ti? Satthā taṃ kathaṃ sutvā, ‘bhikkhave, kiṃ kathethā’?ti pucchitvā, ‘bhante, idaṃ nāma’?ti vutte tassāyasmato pubbakammaṃ kathento āha – Bhikkhave, ito ekanavutikappe vipassī bhagavā loke uppajjitvā ekasmiṃ samaye janapadacārikaṃ caritvā pitu nagaraṃ paccāgamāsi. Rājā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa āgantukadānaṃ sajjetvā nāgarānaṃ sāsanaṃ pesesi ‘āgantvā mayhaṃ dāne sahāyakā hontū’?ti. Te tathā katvā ‘raññā dinnadānato atirekataraṃ dassāmā’?ti satthāraṃ nimantetvā punadivase dānaṃ paṭiyādetvā rañño sāsanaṃ pahiṇiṃsu. Rājā āgantvā tesam dānaṃ disvā ‘ito adhikataṃ dassāmī’?ti punadivasatthāya satthāraṃ nimantesi, neva rājā nāgare parājetuṃ sakkhi, na nāgarā rājānaṃ. Nāgarā chaṭṭhe vāre ‘sve dāni yathā ‘imasmīṃ dāne idaṃ nāma natthī’?ti na sakkā hoti vattuṃ, evaṃ dānaṃ dassāmā’?ti cintetvā punadivase dānaṃ paṭiyādetvā ‘kiṃ nu kho ettha natthī’?ti oloketā allamadhumeva na addasaṃsu. Pakkamadhu pana bahuṃ atthi. Te allamadhusatthāya catūsu nagaradvāresu cattāri kahāpaṇasahassāni gāhāpetvā pahiṇiṃsu. Atheko janapadamanusso gāmaḥojakaṃ passituṃ āgacchanto antarāmagge madhupaṭalaṃ disvā makkhikā palāpetvā sākhaṃ chinditvā sākhaḍaṇḍakeneva saddhiṃ madhupaṭalaṃ ādāya ‘gāmaḥojakassa dassāmī’?ti nagaraṃ pāvīsi. Madhuatthāya gato taṃ disvā, ‘ambho, vikkīniyaṃ madhu’?nti pucchi. ‘Na vikkīniyaṃ, sāmī’?ti. ‘Handa, imaṃ kahāpaṇaṃ gahetvā dehi’?ti. So cintesi – ‘imaṃ madhupaṭalaṃ pādamaṭampi na agghati, ayaṃ pana kahāpaṇaṃ deti. Bahukahāpaṇako maññe, mayā vadḍhetuṃ vaṭṭati’?ti. Atha naṃ ‘na demī’?ti āha, ‘tena hi dve kahāpaṇe gaṇhāhi’?ti. ‘Dvīhi na demī’?ti. Evaṃ tāva vadḍhesi, yāva so ‘tena hi idaṃ sahasaṃ gaṇhāhi’?ti bhaṇḍikaṃ upanesi. Atha naṃ so āha – ‘kiṃ nu kho tvam ummattako, udāhu kahāpaṇānaṃ ṭhapanokāsaṃ na labhasi, pādampi na agghanakaṃ madhuṃ ‘sahassaṃ gahetvā dehi’?ti vadasi, ‘kiṃ nāmeta’?nti? ‘Jānāmaḥ, bho, iminā pana me kammaṃ atthi, tenevaṃ vadāmi’?ti. ‘Kiṃ kammaṃ, sāmī’?ti? ‘Amhehi vipassībuddhassa aṭṭhasatṭhisamaṇasahassaparivāressa mahādānaṃ sajjitaṃ, tattekaṃ allamadhumeva natthi, tasmā evaṃ gaṇhāmi’?ti. Evaṃ, sante, nāhaṃ mūlena dassāmi, sace ‘ahampi dāne pattim labhissāmi, dassāmī’?ti. So gantvā nāgarānaṃ tamatthaṃ ārocesi. Nāgarā tassa saddhāya balavabhāvaṃ ṇatvā, ‘sādhu, pattiko hotū’?ti paṭijāniṃsu, te buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā yāgukhajjakaṃ datvā mahatiṃ suvaṇṇapātiṃ āharāpetvā madhupaṭalaṃ piḷāpesuṃ. Teneva manussena paṇṇākārattāya dadhivāraḥkopī āhaṭo atthi, so tampi dadhiṃ pātiyaṃ ākiritvā tena madhunā saṃsanditvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa ādito paṭṭhāya adāsi. Taṃ yāvadatthaṃ gaṇhantānaṃ sabbesaṃ pāpuṇi uttarimpi avasiṭṭhaṃ ahoṣiyeva. ‘Evaṃ thokaṃ madhu kathaṃ tāva bahūnaṃ pāpuṇi’?ti na cintetabbaṃ. Tañhi buddhānubhāvena pāpuṇi. Buddhavisayo na cintetabbo. Cattāri hi ‘acinteyyāni’?ti (a. ni. 4.77) vuttāni. Tāni cintento ummādasseeva bhāgī hotīti. So puriso ettakaṃ kammaṃ katvā āyupariyosāne devaloke nibbattitvā ettakaṃ kālaṃ saṃsaranto ekasmiṃ samaye devalokā cavitvā bārāṇasiyaṃ rājakule nibbato pitu accayena rajjaṃ pāpuṇi. So ‘ekaṃ nagaraṃ gaṇhissāmī’?ti gantvā parivāresi, nāgarānaṃ sāsanaṃ pahiṇi ‘rajjaṃ vā me dentu yuddhaṃ vā’?ti. Te ‘neva rajjaṃ dassāma, na yuddha’?nti vatvā cūḷadvārehi nikkhamitvā dārūdakādīni āharanti, sabbakiccāni karonti. Itaropi cattāri mahādvārāni rakkhanto sattamāsādhikāni satta vassāni nagaraṃ uparundhi. Athassa mātā ‘kiṃ me putto karoti’?ti pucchitvā ‘idaṃ nāma devī’?ti taṃ pavattiṃ sutvā ‘bālo mama putto, gacchatha, tassa ‘cūḷadvārānipi pidhāya nagaraṃ uparundhatū’?ti vadethā’?ti. So mātu sāsanaṃ sutvā tathā akāsi. Nāgarāpi bahi nikkhamituṃ alabhantā sattame divase attano rājānaṃ māretvā tassa rajjaṃ adāsu. So imaṃ kammaṃ katvā āyupariyosāne avīcimhi nibbattitvā yāvāyaṃ pathavī yojanamattaṃ ussannā, tāva niraye paccitvā catunnaṃ cūḷadvārānaṃ pidahitattā tato cuto tassā eva mātu kucchismiṃ paṭisandhiṃ gahetvā sattamāsādhikāni satta vassāni antokucchismiṃ vasitvā satta divasāni yonimukhe tiriyaṃ nipajji. Evaṃ, bhikkhave, sīvali, tadā nagaraṃ uparundhitvā gahitakammaṃ ettakaṃ kālaṃ niraye paccitvā catunnaṃ cūḷadvārānaṃ pidahitattā tato cuto tassā eva mātu kucchiyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā ettakaṃ kālaṃ kucchiyaṃ vasi. Navamadhuṃ dinnattā</p>		
--	--	--

	<p>lābhaggayasaggappatto jātoti. Punekadivasam bhikkhū katham samuṭṭhāpesum – ‘‘aho sāmaṇerassa lābho, aho puññaṃ, yena ekakena pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ pañcakūṭāgārasatādīni katānī’’ti. Sathā āgantvā ‘‘kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’’ti pucchitvā ‘‘imāya nāma’’ti vutte, ‘‘bhikkhave, mayhaṃ puttassa neva puññaṃ atthi, na pāpaṃ, ubhayamassa pahīna’’nti vatvā brāhmaṇavagge imaṃ gāthamāha – ‘‘Yodha puññañca pāpañca, ubho saṅgamupaccagā; Asokaṃ virajaṃ suddhaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa’’nti. (dha. pa. 412); Khadiravaniyarevatattheravatthu navamaṃ. 10. Aññataraitthivatthu Ramaṇīyānīti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto aññataraṃ itthiṃ ārabba kathesi. Eko kira piṇḍapātiko bhikkhu satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā ekaṃ jīṇauyyānaṃ pavisitvā samaṇadhammaṃ karoti. Ekā nagarasobhinī itthī purisena saddhiṃ ‘‘ahaṃ asukaṭṭhānaṃ nāma gamissāmi, tvaṃ tatha āgaccheyyāsī’’ti saṅketam katvā agamāsi. So puriso nāgacchi. Sā tassa āgamanamaggaṃ oloketī taṃ adisvā ukkaṇṭhitvā ito cito ca vicaramānā taṃ uyyānaṃ pavisitvā theram pallaṅkaṃ ābhujitvā nisinnaṃ disvā ito cito ca olokayamānā aññaṃ kañci adisvā ‘‘ayañca puriso eva, imassa cittaṃ pamohessāmi’’ti tassa purato thatvā punappunaṃ nivatthasāṭakaṃ mocetvā nivāseti, kese muñcitvā bandhati, pāṇiṃ paharivā hasati. Therassa saṃvego uppajjitvā sakalasarīraṃ phari. So ‘‘kiṃ nu kho ida’’nti cintesi. Sathāpi ‘‘mama santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā ‘samaṇadhammaṃ karissāmi’’ti gatassa bhikkhuno kā nu kho pavattī’’ti upadhārento taṃ itthiṃ disvā tassā anācārakiriyaṃ, therassa ca saṃveguppattiṃ ñatvā gandhakuṭiyaṃ nisinnova tena saddhiṃ kathesi – ‘‘bhikkhu, kāmagavesakānaṃ aramaṇaṭṭhānameva vītarāgānaṃ ramaṇaṭṭhānaṃ hotī’’ti . Evañca pana vatvā obhāsaṃ pharivā tassa dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 99. ‘‘Ramaṇīyāni araṇṇāni, yattha na ramatī jano; Vītarāgā ramissanti, na te kāmagavesino’’ti. Tattha araṇṇānīti supupphitaruvanasaṇḍapaṭimaṇḍitāni vimalasalilasampannāni araṇṇāni nāma ramaṇīyāni. Yatthāti yesu araṇṇesu vikasitesu padumavanesu gāmamakkhikā viya kāmagavesako jano na ramati. Vītarāgāti vigatarāgā pana khīṇāsavā nāma bhamaramadhukarā viya padumavanesu tathārūpesu araṇṇesu ramissanti. Kiṃ kāraṇā? Na te kāmapavesino, yasmā te kāmagavesino na honṭīti attho. Desanāvasāne so thero yathānisinnova saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpūnitvā ākāsenāgantvā thutiṃ karonto tathāgatassa pāde vanditvā agamāsīti. Aññataraitthivatthu dasamaṃ. Arahantavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Sattamo vaggo.</p>		
8	<p>8. Sahassavaggo 1. Tambadāṭhikacoraghātakavattu Sahassamapice vācāti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto tambadāṭhikacoraghātakam ārabba kathesi. Ekūnapañcasatā kira corā gāmaghātakādīni karontā jīvikam kappesum. Atheke puriso nibbidhapiṅgalo tambadāṭhiko tesam santikam gantvā ‘‘ahampi tumhehi saddhiṃ jīvissāmi’’ti āha. Atha naṃ corajēṭṭhakassa dassetvā ‘‘ayampi amhākam santike vasitum icchatī’’ti āhamsu. Atha naṃ corajēṭṭhako oloketvā ‘‘ayaṃ mātu thanaṃ chinditvā pitu vā galalohitam nīharitvā khādanasamatto atikkhalo’’ti cintetvā ‘‘natthetassa amhākam santike vasanakicca’’nti paṭikkhipi. So evaṃ paṭikkhittopi āgantvā ekaṃ tasseva antevāsikam upaṭṭhahanto ārādhesi. So taṃ ādāya corajēṭṭhakam upasaṅkamitvā, ‘‘sāmi, bhaddako esa, amhākam upakāraḥ, saṅgaṇhatha na’’nti yācitvā corajēṭṭhakam paṭicchāpesi. Athekadivasam nāgarā rājapurisehi saddhiṃ</p>		

ekato hutvā te core gahetvā vinicchayamahāmaccānaṃ santikaṃ nayiṃsu. Amaccā tesam pharasunā sīsacchedaṃ āṇāpesuṃ. Tato “ko nu kho ime māressati”ti pariyesantā te māretuṃ icchantam kañci adisvā corajetthakaṃ āhaṃsu – “tvam ime māretvā jīvitañceva labhissasi sammānañca, mārehi ne”ti. Sopi attānaṃ nissāya vasitattā te māretuṃ na icchi. Etenūpāyena ekūnapañcasate pucchimsu, sabbepi na icchimsu. Sabbapacchā taṃ nibbiddhapiṅgalaṃ tambadāṭhikaṃ pucchimsu. So “sādhū”ti sampañcchitvā te sabbepi māretvā jīvitañceva sammānañca labhi. Etenūpāyena nagarassa dakkhiṇatopi pañca corasatāni ānetvā amaccānaṃ dassetvā tehi tesampi sīsacchede ānatte corajetthakaṃ ādiṃ katvā pucchantā kañci māretuṃ icchantam adisvā “purimadivase eko puriso pañcasate core māresi, kahaṃ nu kho so”ti. “Asukaṭṭhāne amheti diṭṭho”ti vutte taṃ pakkosāpetvā “ime mārehi, sammānaṃ lacchasi”ti āṇāpesuṃ. So “sādhū”ti sampañcchitvā te sabbepi māretvā sammānaṃ labhi. Atha naṃ “bhaddako ayaṃ puriso, nibaddham coraghātakameva etaṃ karissāmā”ti mantetvā tassa taṃ ṭhānantaram datvāva sammānaṃ kariṃsu. So pacchimadisatopi uttaradisatopi ānīte pañcasate pañcasate core ghātesiyeva. Evaṃ catūhi disāhi ānītāni dve sahasāni māretvā tato paṭṭhāya devasikaṃ ekaṃ dveti ānīte te manusse māretvā pañcapaṇṇāsa samvaccharāni coraghātakakammaṃ akāsi.

So mahallakakāle ekappahārenea sīsam chindituṃ na sakkoti, dve tayo vāre paharanto manusse kilameti. Nāgarā cintayimsu – “aṇṇopi coraghātako uppajjissati, ayaṃ ativiya manusse kilameti, kiṃ iminā”ti tassa taṃ ṭhānantaram harimsu. So pubbe coraghātakakammaṃ karonto “ahatasātake nivāsetuṃ, navasappinā saṅkhatam khīrayāguṃ pivituṃ, sumanapupphāni pilandhituṃ, gandhe vilimpitu”nti imāni cattāri na labhi. So ṭhānā cāvitadivase “khīrayāguṃ me pacathā”ti vatvā ahatavatthasumanamālāvilepanāni gāhāpetvā nadiṃ gantvā nhatvā ahatavatthāni nivāsetvā mālā pilandhitvā gandhehi anulittagatto gehaṃ āgantvā nisīdi. Athassa navasappinā saṅkhatam khīrayāguṃ purato ṭhapetvā hatthadhovanodakam āharimsu. Tasmim khane sārīputtatthero samāpattito vuṭṭhāya “kattha nu kho ajja mayā gantabba”nti attano bhikkhācāram olokeno tassa gehe khīrayāguṃ disvā “karissati nu kho me puriso saṅgaha”nti upadhārento “maṃ disvā mama saṅgahaṃ karissati, karitvā ca pana mahāsampattim labhissati ayaṃ kulaputto”ti ṇatvā cīvaram pārūpitvā pattam ādāya tassa gehadvāre ṭhitameva attānaṃ dassesi.

So theram disvā pasannacitto cintesi – “mayā ciraṃ coraghātakakammaṃ kataṃ, bahū manussā māritā, idāni me gehe khīrayāgu paṭiyattā, therō āgantvā mama gehadvāre ṭhito, idāni mayā ayyassa deyyadhammaṃ dātuṃ vaṭṭatī”ti purato ṭhapitayāguṃ apanetvā theram upasaṅkamitvā vanditvā antogehe nisīdāpetvā patte khīrayāguṃ ākiritvā navasappim āsiñcivā theram bījamāno aṭṭhāsi. Athassa ca dīgharattam aladdhapubbatāya khīrayāguṃ pātuṃ balavaajjhāsayo ahosi. Thero tassa ajjhāsayaṃ ṇatvā “tvam, upāsaka, attano yāguṃ pivā”ti āha. So aṇṇassa hatthe bījanim datvā yāguṃ pivi. Thero bījamānaṃ purisam “gaccha, upāsakameva bījāhī”ti āha. So bījiyamāno kucchipūram yāguṃ pivitvā āgantvā theram bījamāno ṭhatvā katāhārakiccassa therassa pattam aggahehi. Thero tassa anumodanam ārabhi. So attano cittaṃ therassa dhammadesanānugaṃ kātuṃ nāsakkhi. Thero sallakkhetvā, “upāsaka, kasmā cittaṃ desanānugaṃ kātuṃ na sakkosī”ti pucchi. “Bhante, mayā dīgharattam kakkhaḷakammaṃ kataṃ, bahū manussā māritā, tamahaṃ attano kammaṃ anussaranto cittaṃ ayyassa desanānugaṃ kātuṃ nāsakkhi”nti. Thero “vañcessāmi na”nti cintetvā “kiṃ pana tvam attano ruciyā akāsi, aṇṇehi kāritosi”ti? “Rājā maṃ kāresi, bhante”ti. “Kiṃ nu kho te, upāsaka, evaṃ sante akusalam hotī”ti? Mandadhātuko upāsako therenevaṃ vutte “natthi mayham akusala”nti saṇṇī hutvā tena hi, “bhante, dhammaṃ kathethā”ti. So there anumodanam karonte ekaggacitto hutvā dhammaṃ suṇanto sotāpattimaggassa orato anulomikaṃ khantiṃ nibbattesi. Theropi anumodanam katvā pakkāmi.

Upāsakam theram anugantvā nivattamānaṃ ekā yakkhinī dhenuvesena āgantvā ure paharivā māresi. So kālam katvā tusitapure nibbatti. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesuṃ “coraghātako pañcapaṇṇāsa vassāni kakkhaḷakammaṃ katvā ajeva tato mutto, ajeva therassa bhikkham datvā ajeva kālam kato, kahaṃ nu kho nibbatto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, tusitapure nibbatto”ti āha. “Kiṃ, bhante, vadetha, ettakam kālam ettake manusse ghātetvā tusitavimāne nibbatto”ti. “Āma, bhikkhave, mahanto tena kalyāṇamitto laddho, so sārīputtassa dhammadesanam sutvā anulomañānaṃ nibbattetvā ito cuto

<p>tusitavimāne nibbatto”ti vatvā imaṃ gāthamāha – “Subhāsitaṃ suṇitvāna, nagare coraghātako; Anulomakhantiṃ laddhāna, modatī tidivaṃ gato”ti. “Bhante , anumodanakathā nāma na balavā, tena kataṃ akusalakammaṃ mahantaṃ, kathaṃ ettakena visesaṃ nibbatesi”ti. Satthā “kiṃ, bhikkhave, ‘mayā desitadhammassa appaṃ vā bahuṃ vā’ti mā pamāṇaṃ gaṇhatha. Ekavācāpi hi atthanissitā seyyāvā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 100. “Sahassamapi ce vācā, anattapadasaṃhitā; Ekaṃ atthapadaṃ seyyo, yaṃ sutvā upasammatī”ti. Tattha sahassamapīti paricchedavacanaṃ, ekaṃ sahassaṃ dve sahassānīti evaṃ sahassena cepi paricchinnavācā honti, tā ca pana anattapadasaṃhitā ākāsavaṇṇanāpabbatavaṇṇanāvanavaṇṇanādīni pakāsakehi aniyyānadīpakehi anattakehi padehi saṃhitā yāva bahukā hoti, tāva pāpikā evāti attho. Ekaṃ atthapadanti yaṃ pana “ayaṃ kāyo, ayaṃ kāyagatāsati, tisso vijjā anupatto, kataṃ buddhassa sāsana”nti evarūpaṃ ekaṃ atthapadaṃ sutvā rāgādivūpasamena upasammati, taṃ atthasādhakaṃ nibbānappaṭisaṃyuttaṃ khandhadhātuāyatanaindriyabalabojjhaṅgasatipaṭṭhānaparidīpakaṃ ekampi padaṃ seyyoyevāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Tambadāṭhikacoraghātakaṃ paṭhamam. 2. Bāhiyadārucīriyattheravatthu Sahassamapi ce gāthāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto dārucīriyattheraṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃhi kāle bahū manussā nāvāya mahāsamuddaṃ pakkhanditvā antomahāsamudde bhinnāya nāvāya macchakacchapabhakkhā ahesuṃ. Ekovettha ekaṃ phalakaṃ gahetvā vāyamanto supparakapaṭṭanāṭīraṃ okkami, tassa nivāsanapārūpanaṃ natthi. So aññaṃ kiñci apassanto sukkhakaṭṭhandaṇḍake vākehi paliveṭhetvā nivāsanapārūpanaṃ katvā devakulato kapālaṃ gahetvā supparakapaṭṭanaṃ agamāsi, manussā taṃ disvā yāgubhattādīni datvā “ayaṃ eko arahā”ti sambhāvesuṃ. So vatthesu upanītesu “sacāhaṃ nivāsessāmi vā pārupissāmi vā, lābhasakkāro me parihāyissati”ti tāni vatthāni paṭikkhipitvā dārucīrāneva paridahi. Athassa bahūhi “arahā arahā”ti vuccamānassa evaṃ cetaso parivitaṃko udapādi “ye kho keci loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpannā, ahaṃ tesam aññataro”ti. Athassa purāṇasālohitā devatā evaṃ cintesi. Purāṇasālohitāti pubbe ekato katasamaṇadhammā. Pubbe kira kassapadasabalassa sāsane osakkamāne sāmaṇerādīnaṃ vipākāraṃ disvā satta bhikkhū saṃvegappattā “yāva sāsanaṃ antaradhānaṃ na hoti, tāva attano paṭiṭṭhaṃ karissāmā”ti suvaṇṇacetiyaṃ vanditvā araṇṇaṃ pavīṭṭhā ekaṃ pabbataṃ disvā “jīvite sālayā nivattantu. Nirālayā imaṃ pabbataṃ abhiruhantū”ti vatvā nisseṇiṃ bandhitvā sabbepi taṃ abhiruyha nisseṇiṃ pātetvā samaṇadhammaṃ kariṃsu. Tesu saṅghatthero ekarattātikkaṃeneva arahattaṃ pāpuṇi. So anotattadahe nāgalatādantakaṭṭhaṃ khādītva uttarakuruto piṇḍapātaṃ āharitvā te bhikkhū āha – “āvuso, imaṃ dantakaṭṭhaṃ khādītva mukhaṃ dhovitvā imaṃ piṇḍapātaṃ paribhuñjathā”ti. Kiṃ pana, bhante, amhehi evaṃ katikā katā “yo paṭhamam arahattaṃ pāpuṇāti, tenābhattaṃ piṇḍapātaṃ avasesā paribhuñjissanti”ti? “No hetam, āvuso”ti. “Tena hi sace mayampi tumhe viya visesaṃ nibbattessāma, sayam āharitvā paribhuñjissāmā”ti na icchiṃsu. Dutiyadivase dutiyatthero anāgāmiphalaṃ pāpuṇi. Sopi tattheva piṇḍapātaṃ āharitvā itare nimantesi. Te evamāhaṃsu – “kiṃ pana, bhante, amhehi evaṃ katikā katā ‘mahātherena ābhattaṃ piṇḍapātaṃ abhuñjitvā anatherena ābhattaṃ bhuñjissāmā’”ti? “No hetam, āvuso”ti. “Evaṃ sante tumhe viya mayampi visesaṃ nibbattetvā attano purisakāreṇa bhuñjituṃ sakkontā bhuñjissāmā”ti na icchiṃsu. Tesu arahattaṃ patto bhikkhu parinibbāyi, anāgāmī brahmaloke nibbatti. Itare pañca therā visesaṃ nibbattetuṃ asakkontā sussitvā sattame divase kālaṃ katvā devaloke nibbattitvā imasmiṃ buddhuppāde tato cavitvā tattha tattha kulagharesu nibbattiṃsu. Tesu eko pukkusāti rājā (ma. ni. 3.342) ahoṣi, eko kumārakassapo (ma. ni. 1.249), eko dārucīriyo (udā. 10), eko dabbo mallaputto (pārā. 380; udā. 79) eko sabhiyo</p>		
--	--	--

<p>paribbājakoti (su. ni. sabhiyasuttam). Tattha yo brahmaloke nibbatto bhikkhu taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ “purāṇasālohitā devatā”ti.</p> <p>Tassa hi brahmuno etadahosi – “ayaṃ mayā saddhiṃ nisseṇiṃ bandhitvā pabbataṃ abhiruhitvā samaṇadhammaṃ akāsi, idāni imaṃ laddhiṃ gahetvā vicaranto vinasseyya, saṃvejessāmi na”nti. Atha naṃ upasaṅkamitvā evamāha – “neva kho tvaṃ, bāhiya, arahā, napi arahattamaggaṃ vā samāpanno, sāpi te paṭipadā natthi, yāya tvaṃ arahā vā assa arahattamaggaṃ vā samāpanno”ti. Bāhiyo ākāse ṭhatvā kathentaṃ mahābrahmānaṃ oloketvā cintesi – “aho bhāriyaṃ kammaṃ kataṃ, ahaṃ ‘arahantomhī’ti cintesiṃ, ayañca maṃ ‘na tvaṃ arahā, napi arahattamaggaṃ vā samāpanno’ti vadati, atthi nu kho loke añño arahā”ti. Atha naṃ pucchi – “atthi nu kho etarahi devate loke arahā vā arahattamaggaṃ vā samāpanno”ti. Athassa devatā ācikkhi – “atthi, bāhiya, uttaresu janapadesu sāvatti nāma nagaraṃ, tattha so bhagavā etarahi viharati araham sammāsambuddho. So hi, bāhiya, bhagavā arahā ceva arahattatthāya ca dhammaṃ deseti”ti.</p> <p>Bāhiyo rattibhāge devatāya kathaṃ sutvā saṃviggamānaso taṃ khaṇaṃyeva suppārakā nikkhamitvā ekarattivāsena sāvattiṃ agamāsi, sabbam vīsayojanasatikam maggaṃ ekarattivāseneva agamāsi. Gacchanto ca pana devatānubhāvena gato. “Buddhānubhāvenā”tipi vadantiyeva. Tasmim pana khaṇe satthā sāvattiṃ piṇḍāya pavittho hoti. So bhuttapātarāse kāyāālasiyavimocanattaṃ abbhokāse caṅkamante sambahule bhikkhū “kahaṃ etarahi satthā”ti pucchi. Bhikkhū “bhagavā sāvattiṃ piṇḍāya pavittho”ti vatvā taṃ pucchiṃsu – “tvaṃ pana kuto āgatosi”ti? “Suppārakā āgatomhī”ti. “Kadā nikkhantosī”ti? “Hiyyo sāyaṃ nikkhantomhī”ti. “Dūratosi āgato, nisīda, tava pāde dhovitvā telena makkhetvā thokam vissamāhi, āgatakāle satthāraṃ dakkhissasi”ti. “Ahaṃ, bhante, satthu vā attano vā jīvitantarāyaṃ na jānāmi, ekarattenevami katthaci aṭṭhatvā anisīditvā vīsayojanasatikam maggaṃ āgato, satthāraṃ passitvāya vissamissāmi”ti. So evam vatvā taramānarūpo sāvattiṃ pavisitvā bhagavantaṃ anopamāya buddhasiriyā piṇḍāya carantaṃ disvā “cirassaṃ vata me gotamo sammāsambuddho diṭṭho”ti diṭṭhatthānato paṭṭhāya onatasāro gantvā antaravīthiyameva pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā gopphakesu dalhaṃ gahetvā evamāha – “desetu me, bhante, bhagavā dhammaṃ, desetu sugato dhammaṃ, yaṃ mamassa dīgharattaṃ hitāya sukhāyā”ti. Atha naṃ satthā “akālo kho tāva, bāhiya, antaragharaṃ pavitthamhā piṇḍāyā”ti paṭikkhipi.</p> <p>Taṃ sutvā bāhiyo, bhante, saṃsāre saṃsarantena kabaḷikārāhāro na aladdhapubbo, tumhākaṃ vā mayhaṃ vā jīvitantarāyaṃ na jānāmi, desetu me dhammanti. Satthā dutiyampi paṭikkhipiyeva. Evaṃ kirassa ahosi – “imassa maṃ diṭṭhakālo paṭṭhāya sakalasarīraṃ pīṭiyā nirantaraṃ ajjhotthaṃ hoti, balavapīṭivego dhammaṃ sutvāpi na sakkhissati paṭivijjhituṃ, majjhattupekkhāya tāva tiṭṭhatu, ekaratteneva vīsayojanasatikam maggaṃ āgatattā darathopissa balavā, sopi tāva paṭippassambhatū”ti. Tasmā dvikkhattuṃ paṭikkhipitvā tatiyaṃ yācīto antaravīthiyaṃ ṭhitova “tasmātiha te, bāhiya, evam sikkhitabbam ‘diṭṭhe diṭṭhamattaṃ bhavissati’”tiādinā (udā. 10) nayena dhammaṃ desesi. So satthu dhammaṃ suṇanto yeva sabbāsave khepetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Tāvadeva ca pana bhagavantaṃ pabbajjaṃ yāci, “paripuṇṇaṃ te pattacīvara”nti puṭṭho “na paripuṇṇa”nti āha. Atha naṃ satthā “tena hi pattacīvaraṃ pariyesāhi”ti vatvā pakkāmi.</p> <p>“So kira vīsati vassasahassāni samaṇadhammaṃ karonto ‘bhikkhunā nāma attanā paccaye labhitvā aññaṃ anoloketvā sayameva paribhuñjituṃ vaṭṭati’ti ekabhikkhussāpi pattena vā cīvarena vā saṅghaṃ na akāsi, tenassa iddhimayapattacīvaraṃ na upajjissati”ti nātva ehibhikkhubhāvena pabbajjaṃ na adāsi. Tampi pattacīvaraṃ pariyesamānameva ekā yakkhinī dhenurūpena āgantvā uramhi paharivā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Satthā piṇḍāya caritvā katabhattakicco sambahulehi bhikkhūhi saddhiṃ nikkhanto bāhiyassa sarīraṃ saṅkāraṭṭhāne patitaṃ disvā bhikkhū āṇāpesi, “bhikkhave, ekasmim gehadvāre ṭhatvā mañcakaṃ āharāpetvā imaṃ sarīraṃ nagarato nīharitvā jhāpetvā thūpaṃ karoṭhā”ti. Bhikkhū tathā karimṃsu, katvā ca pana vihāraṃ gantvā satthāraṃ upasaṅkamitvā attanā katakiccaṃ ārocetvā tassa abhisamparāyaṃ pucchiṃsu. Atha nesam bhagavā tassa parinibbutabhāvaṃ ācikkhitvā “etadaggaṃ, bhikkhave, mama sāvakanāṃ bhikkhūnaṃ khippābhīññānaṃ yadidaṃ bāhiyo dārucīriyo”ti (a. ni. 1.216) etadagge ṭhapesi. Atha naṃ bhikkhū pucchiṃsu – “bhante, tumhe ‘bāhiyo arahattaṃ patto’ti vadetha, kadā so arahattaṃ patto”ti? “Mama dhammaṃ sutakāle, bhikkhave”ti. “Kadā panassa, bhante, tumhehi dhammo kathito”ti? “Piṇḍāya carantena antaravīthiyaṃ ṭhatvā”ti.</p>		
---	--	--

“Appamattako hi, bhante, tumhehi antaravīthiyam thatvā kathitadhammo katham so tāvattakena visesaṃ nibbattesī”ti, atha ne satthā “kiṃ, bhikkhave, mama dhammaṃ ‘appaṃ vā bahuṃ vā’ti mā pamāṇaṃ gaṇhatha. Anekānipi hi gāthāsahassāni anathanissitāni na seyyo, atthanissitaṃ pana ekampi gāthāpadaṃ seyyo”ti vatvā anusandhiṃ ghatetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

101.

“Sahassamapi ce gāthā, anattapadasamhitā;

Ekam gāthāpadaṃ seyyo, yaṃ sutvā upasammatī”ti.

Tattha ekam gāthāpadaṃ seyyoti “appamādo amatapadaṃ...pe... yathā mayā”ti (dha. pa. 21) evarūpā ekā gāthāpi seyyoti attho. Sesam purimanayeneva veditabbam.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Bāhiyadārucriyattheravatthu dutiyaṃ.

3. Kuṇḍalakesittherīvatthu

Yoca gāthasataṃ bhāseti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kuṇḍalakesiṃ ārabba kathesi.

Rājagahe kira ekā seṭṭhidhītā soḷasavassuddesikā abhirūpā ahoṣi dassanīyā pāsādikā. Tasmīṃca vaye ṭhitā nāriyo

purisajjhāsayaṃ hontī purisalolā. Atha naṃ mātāpitaro sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale sirigabbhe nivāsāpesuṃ.

Ekamevassā dāsiṃ paricārikam adamsu. Athekam kulaputtam corakammaṃ karontam gahetvā pacchābāham bandhitvā catukke catukke kasāhi paharivā āghātanam nayimsu. Seṭṭhidhītā mahājanassa saddam sutvā “kiṃ nu kho eta”nti pāsādāle

thatvā oloketī tam disvā paṭibaddhacittā hutvā tam patthayamānā āhāram paṭikkhipitvā mañcake nipajji. Atha naṃ mātā pucchi – “kiṃ idam, amma”ti? “Sace etam ‘coro’ti gahetvā niyyamānam purisam labhissāmi, jīvissāmi. No ce labhissāmi,

jīvitam me natthi, idheva marissāmi”ti. “Amma, mā evam kari, amhākam jātiyā ca gottena ca bhogena ca sadisaṃ aññaṃ sāmikam labhissasi”ti. “Mayham aññaena kiccaṃ natthi, imaṃ alabhamānā marissāmi”ti. Mātā dhītarā saññāpetuṃ

asakkontī pituno ārocesi. Sopi naṃ saññāpetuṃ asakkonto “kiṃ sakkā kātu”nti cintetvā tam coram gahetvā gacchantassa rājapurisassa sahasabhaṇḍikam pesesi – “imaṃ gahetvā etam purisam mayham dehi”ti. So “sādhū”ti kahāpaṇe gahetvā

tam muñcitvā aññaṃ māretvā “mārito, deva, coro”ti rañño ārocesi. Seṭṭhipi tassa dhītarā adāsi.

Sā tato patṭhāya “sāmikam ārādhessāmi”ti sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā sayameva tassa yāguādīni samvidahati, coro

katipāhaccayena cintesi – “kadā nu kho imaṃ māretvā etissā ābharaṇāni gahetvā ekasmiṃ surāgehe vikkiṇitvā khādituṃ

labhissāmi”ti? So “attheko upāyo”ti cintetvā āhāram paṭikkhipitvā mañcake nipajji, atha naṃ sā upasaṅkamitvā “kiṃ te, sāmi, rujjatī”ti pucchi. “Na kiñci me, bhaddeti, kacci pana me mātāpitaro tuyham kuddhā”ti? “Na kujjhanti, bhaddeti”ti .

Atha “kiṃ nāmeta”nti? “Bhadde, aham tam divasaṃ bandhitvā niyyamāno corapapāte adhivatthāya devatāya balikammaṃ paṭissuṇitvā jīvitam labhiṃ, tvampi mayā tassā eva ānubhāvena laddhā, tam me devatāya balikammaṃ ṭhapita”nti cintemi, bhaddeti”ti. “Sāmi, mā cintayi, karissāmi balikammaṃ, vadehi , kenattho”ti? “Appodakamadhapāyasena ca

lājapañcamakapupphehi cā”ti. “Sādhū, sāmi, aham paṭiyādessāmi”ti sā sabbam balikammaṃ paṭiyādetvā “ehi, sāmi,

gacchāma”ti āha. “Tena hi, bhaddeti, tava nātāke nivattetvā mahagghāni vatthābharaṇāni gahetvā attānam alaṅkarohi, hasantā kīḷantā sukham gamissāma”ti. Sā tathā akāsi.

Atha naṃ so pabbatapādam gatakāle āha – “bhaddeti, ito param ubhova janā gamissāma, sesajanaṃ yānakena saddhiṃ nivattāpetvā balikammabhājanam sayam ukkhipitvā gaṇhāhi”ti. Sā tathā akāsi. Coro tam gahetvā corapapātapabbatam

abhiruhi. Tassa hi ekena passena manussā abhiruhanti, ekam passam chinnapapātam. Pabbatamatthake ṭhitā tena passena core pātentī. Te khaṇḍākhaṇḍam hutvā bhūmiyam patanti. Tasmā “corapapāto”ti vuccatī. Sā tassa pabbatassa matthake

thatvā “balikammaṃ te, sāmi, karohī”ti āha. So tuṅhī ahoṣi. Puna tāya “kasmā, sāmi, tuṅhībhūtosī”ti vutte tam āha – “na mayham balikammenattho, vañcetvā pana tam ādāya āgatohī”ti. “Kiṃ kāraṇā, sāmi”ti? “Tam māretvā tava ābharaṇāni

gahetvā palāyanatthāya”ti. Sā maraṇabhayaṭṭhitā āha – “sāmi, ahañca ābharaṇāni ca tava santakāneva, kasmā evam vadesī”ti? So, “mā evam karohī”ti, punappunam yāciyamānopi “māremi evā”ti āha. “Evam sante kiṃ te mama maraṇena?

<p>Imāni ābharaṇāni gahetvā mayhaṃ jīvitam dehi, ito paṭṭhāya maṃ ‘matā’ti dhārehi, dāsī vā te hutvā kammaṃ karissāmī’ti vatvā imaṃ gāthamāha – ‘Idaṃ suvaṇṇakeyūraṃ, muttā veḷuriyā bahū; Sabbam harassu bhaddante, maṃ ca dāsīti sāvayā’ti. (apa. therī 2.3.27); Taṃ sutvā coro ‘evaṃ kate tvaṃ gantvā mātāpitūnaṃ ācikkhissasi, māressāmiyeva, mā tvaṃ bālhaṃ paridevasī’ti vatvā imaṃ gāthamāha – ‘Mā bālhaṃ paridevesi, khippaṃ bandhāhi bhaṇḍikaṃ; Na tuyhaṃ jīvitam atthi, sabbam gaṇhāmi bhaṇḍaka’nti. – Sā cintesi – ‘aho idaṃ kammaṃ bhāriyaṃ. Paññā nāma na pacitvā khādanatthāya katā, atha kho vicāraṇatthāya katā, jānissāmiṃsa kattabba’nti, atha naṃ āha – ‘sāmi, yadā tvaṃ ‘coro’ti gahetvā nīyasi, tadāhaṃ mātāpitūnaṃ ācikkhiṃ, te sahaṃsaṃ vissajjetvā taṃ āharāpetvā gehe karimsu. Tato paṭṭhāya ahaṃ tuyhaṃ upakārikā, ajja me sudiṭṭhaṃ katvā attānaṃ vanditum dehi’ti. So ‘sādhu, bhadda, sudiṭṭhaṃ katvā vandāhi’ti vatvā pabbatante aṭṭhāsi. Atha naṃ sā tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā, ‘sāmi, idaṃ te pacchimadassanaṃ, idāni tuyhaṃ vā mama dassanaṃ, mayhaṃ vā tava dassanaṃ natthi’ti purato ca pacchato ca ālīngitvā pamattaṃ hutvā pabbatante ṭhitaṃ piṭṭhipasse ṭhatvā ekena hatthena khandhe gahetvā ekena piṭṭhikacchāya gahetvā pabbatapapāte khipi. So pabbatakucchiyaṃ paṭihato khaṇḍakhaṇḍikaṃ hutvā bhūmiyaṃ paṭi. Corapapātamatthake adhivatthā devatā tesam dvinnampi kiriyaṃ disvā tassā itthiyā sādhuḥkāraṃ datvā imaṃ gāthamāha – ‘Na hi sabbesu ṭhānesu, puriso hoti paṇḍito; Itthipi paṇḍitā hoti, tattha tattha vicakkhaṇā’nti. (apa. therī 2.3.31); Sāpi coraṃ papāte khipitvā cintesi – ‘sacāhaṃ gehaṃ gamissāmi, ‘sāmiko te kuhi’nti pucchissanti, sacāhaṃ evaṃ puṭṭhā ‘mārito me’ti vakkhāmi, ‘dubbinīte sahaṃsaṃ datvā taṃ āharāpetvā idāni naṃ māressī’ti maṃ mukhasattīhi vijjhissanti, ‘ābharaṇatthāya so maṃ māretukāmo aho’ti vuttepi na saddahissanti, alaṃ me gehenā’ti tatthevābharaṇāni chaḍḍetvā araṇṇaṃ pavisitvā anupubbena vicarantī ekaṃ paribbājakānaṃ assamaṃ patvā vanditvā ‘mayhaṃ, bhante, tumhākaṃ santike pabbajjaṃ dethā’ti āha. Atha naṃ pabbājesuṃ. Sā pabbajitvāva pucchi – ‘bhante, tumhākaṃ pabbajjāya kiṃ uttama’nti? ‘Bhadde, dasasu vā kaṣiṇesu parikammaṃ katvā jhānaṃ nibbattetabbaṃ, vādasahaṃsaṃ vā uggaṇhitabbaṃ, ayaṃ amhākaṃ pabbajjāya uttamatto’ti. ‘Jhānaṃ tāva nibbattetum ahaṃ na sakkhissāmi, vādasahaṃsaṃ pana uggaṇhissāmi, ayyā’nti. Atha naṃ te vādasahaṃsaṃ uggaṇhāpetvā ‘uggahitaṃ te sippaṃ, idāni tvaṃ jambudīpatale vicaritvā attanā saddhiṃ pañhaṃ kathetum samatthaṃ olokehi’ti tassa hatthe jambusākhāṃ datvā uyyojesuṃ – ‘gaccha, bhadda, sace koci gīhibhūto tayā saddhiṃ pañhaṃ kathetum sakkoti, tasseva pādaparicārikā bhavāhi, sace pabbajito sakkoti, tassa santike pabbajāhi’nti. Sā nāmena jambuparibbājikā nāma hutvā tato nikkhamitvā diṭṭhe diṭṭhe pañhaṃ pucchantī vicarati. Tāya saddhiṃ kathetum samattho nāma nāhosi. ‘Ito jambuparibbājikā āgacchati’nti sutvāva manussā palāyanti. Sā gāmaṃ vā nigamaṃ vā bhikkhāya pavisantī gāmadvāre vālukarāsiṃ katvā tattha jambusākhāṃ ṭhapetvā ‘mayā saddhiṃ kathetum samattho jambusākhāṃ maddatū’nti vatvā gāmaṃ pāvīsi. Taṃ ṭhānaṃ upasaṅkamtum samattho nāma nāhosi. Sāpi milātāya jambusākhāya aññaṃ jambusākhāṃ gaṇhāti, iminā nīhārena vicarantī sāvatthiṃ patvā gāmadvāre vālukarāsiṃ katvā jambusākhāṃ ṭhapetvā vuttanayeneva vatvā bhikkhāya pāvīsi. Sambahulā gāmadārakā jambusākhāṃ parivāretvā aṭṭhaṃsu. Tadā sārīputtatthero piṇḍāya caritvā katabhattakicco nagarā nikkhanto te dārake jambusākhāṃ parivāretvā ṭhite disvā ‘kiṃ ida’nti pucchi. Dārakā therassa taṃ pavattim ācikkhiṃsu. ‘Tena hi dārakā imaṃ sākhaṃ maddathā’nti. ‘Bhāyāma, bhante’nti. ‘Ahaṃ pañhaṃ kathessāmi, maddatha tumhe’nti. Te therassa vacanena sañjātussāhā tathā katvā maddantā jambusākhāṃ ukkhipiṃsu. Paribbājikā āgantvā te paribhāsītva ‘tumhehi saddhiṃ mama pañhena kiccaṃ natthi, kasmā me sākhaṃ maddathā’nti āha. ‘Ayyenamhā maddāpitā’nti ahaṃsu. ‘Bhante, tumhehi me sākhaṃ maddāpitā’nti? ‘Ama, bhaginī’nti. ‘Tena hi mayā saddhiṃ pañhaṃ kathethā’nti. ‘Sādhu kathessāmi’nti.</p>		
--	--	--

Sā vaḍḍhamānakacchāyā pañhaṃ pucchitum therassa santikaṃ agamāsi, sakalanagaraṃ saṅkhubhi. “Dvinnam paṇḍitānaṃ katham suñissāmā”ti nāgarā tāya saddhimyeva gantvā theram vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. Paribbājikā theram āha – “bhante, pucchāmi te pañha”nti. “Puccha, bhaginī”ti. Sā vādasahassaṃ pucchi, pucchitaṃ pucchitaṃ thero vissajjesi. Atha nam thero āha – “ettakā eva te pañhā, aññepi atthī”ti? “Ettakā eva, bhante”ti. “Tayā bahū pañhā puttā, mayampi ekam pucchāma, vissajjissasi no”ti? “Jānamānā vissajjissāmi pucchatha, bhante”ti. Thero “ekam nāma ki”nti (khu. pā. 4.1) pañhaṃ pucchi. Sā “evaṃ nāmesa vissajjetabbo”ti ajānantī “kiṃ nāmetam, bhante”ti pucchi. “Buddhapañho nāma, bhaginī”ti. “Mayhampi tam detha, bhante”ti. “Sace mādisā bhavissasi, dassāmī”ti. “Tena hi maṃ pabbājethā”ti. Thero bhikkhunīnaṃ ācikkhitvā pabbājesi. Sā pabbajitvā laddhūpasampadā kuṇḍalakesittherī nāma hutvā katipāhaccayeneva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuttāpesum – “kuṇḍalakesittheriyā dhammassavanañca bahum natthi, pabbajitakiccañcassā matthakam pattam, ekena kira corena saddhim mahāsaṅgāmaṃ katvā jinitvā āgatā”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mayā desitadhammaṃ ‘appam vā bahum vā’ti pamāṇam mā ganhatha, anattakam padasatampi seyyo na hoti, dhammapadam pana ekampi seyyova. Avasesacore jinantassa ca jayo nāma na hoti, ajjhattikakilesacore jinantasseva pana jayo nāma hoti”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

102.

“Yo ca gāthasatam bhāse, anattapadasaṃhitā;

Ekam dhammapadam seyyo, yam sutvā upasammati.

103.

“Yo sahasam sahasena, saṅgāme mānuse jine;

Ekañca jeyyamattānam, sa ve saṅgāmajuttamo”ti.

Tattha gāthasatanti yo ca puggalo sataparicchedā bahūpi gāthā bhāseyyāti attho. Anattapadasaṃhitāti ākāsaṇṇanādivasena anattakehi padehi saṃhitā. Dhammapadanti atthasādhakam khandhādipaṭisaṃyuttam, “cattārimāni paribbājakā dhammapadāni. Katamāni cattāri? Anabhijjhā paribbājakā dhammapadam, abyāpādo paribbājakā dhammapadam, sammāsati paribbājakā dhammapadam, sammāsamādhī paribbājakā dhammapada”nti (a. nī. 4.30) evam vuttetu catūsu dhammapadesu ekampi dhammapadam seyyo. Yo sahasam sahasenāti yo eko saṅgāmayodho sahasena guṇitam sahasam mānuse ekasmiṃ saṅgāme jineyya, dasamanussasatasahasam jinitvā jayam āhareyya, ayampi saṅgāmajinataṃ uttamo pavaro nāma na hoti. Ekañca jeyyamattānanti yo rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu ajjhattikakammaṭṭhānam sammasanto attano lobhādikilesajayena attānam jineyya. Sa ve saṅgāmajuttamoti so saṅgāmajinānam uttamo pavaro saṅgāmasīsayodhoti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhānāni pāpuṇīmsūti.

Kuṇḍalakesittherīvatthu tatiyam.

4. Anattapucchakabrāhmaṇavatthu

Attā haveti imam dhammadeśanam satthā jetavane viharanto anattapucchakam brāhmaṇam ārabha kathesi.

So kira brāhmaṇo “kiṃ nu kho sammāsambuddho atthameva jānāti, udāhu anattampi, pucchissāmi na”nti satthāram upasaṅkamitvā pucchi – “bhante, tumhe atthameva jānātha maññe, no anatta”nti? “Atthañcāham, brāhmaṇa, jānāmi anattañcā”ti. “Tena hi me anattam kathethā”ti. Athassa satthā imam gāthamāha –

“Ussūraseyyam ālasyam, caṇḍikkam dīghasoṇḍiyam;

Ekassaddhānagamanam paradārūpasevanam;

Etam brāhmaṇa sevassu, anattam te bhavissatī”ti.

Tam sutvā brāhmaṇo sādhuḥkāramadāsi “sādhu sādhu, gaṇācariya, gaṇajetthaka, tumhe atthañca jānātha anattañcā”ti.

“Evaṃ kho, brāhmaṇa, atthānattahajānanako nāma mayā sadiso natthī”ti. Athassa satthā ajjhāsayaṃ upadhāretvā,

“brāhmaṇa, kena kammaena jīvasī”ti pucchi. “Jūtakkammaena, bho gotamā”ti. “Kiṃ pana te jayo hoti parājayo”ti. “Jayopi

hoti parājayopī”ti vutte, “brāhmaṇa, appamattako esa, paraṃ jinantassa jayo nāma na seyyo. Yo pana kilesajayena attānaṃ jināti, tassa jayo seyyo. Na hi taṃ jayaṃ koci apajayaṃ kātuṃ sakkoti”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

104.

“Attā have jitaṃ seyyo, yā cāyaṃ itarā pajā;
Attadantassa posassa, niccaṃ saññatacārino.

105.

“Neva devo na gandhabbo, na māro saha brahmunā;
Jitaṃ apajitaṃ kayirā, tathārūpassa jantuno”ti.

Tattha haveti nipāto. Jitanti liṅgavipallāso, attano kilesajayena attā jito seyyoti attho. Yā cāyaṃ itarā pajāti yā panāyaṃ avasesā pajā jūtena vā dhanaharaṇena vā saṅgāmena vā balābhibhavana vā jitaṃ bhavēyya, taṃ jinantena yaṃ jitaṃ, na taṃ seyyoti attho. Kasmā pana tadeva jitaṃ seyyo, idaṃ na seyyoti? Yasmā attadantassa...pe... tathārūpassa jantunoti. Idaṃ vuttaṃ hoti – yasmā hi yvāyaṃ nikkilesatāya attadanto poso, tassa attadantassa kāyādīhi niccaṃ saññatacārino evarūpassa imehi kāyasaññamādīhi saññatassa jantuno devo vā gandhabbo vā māro vā brahmunā saha utṭhahitvā “ahamassa jitaṃ apajitaṃ karissāmi, maggabhāvanāya pahīne kilese puna uppādessāmi”ti ghaṭentopi vāyamantopi yathā dhanādīhi parājito pakkhantaro hutvā itarena jitaṃ puna jinanto apajitaṃ kareyya, “evaṃ apajitaṃ kātuṃ neva sakkūneyyā”ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Anatthapucchakabrāhmaṇavatthu catutthaṃ.

5. Sāriputtattherassa mātulabrāhmaṇavatthu

Māsemāseti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veļuvane viharanto sāriputtattherassa mātulabrāhmaṇaṃ ārabba kathesi.

Thero kira tassa santikaṃ gantvā āha – “kiṃ nu kho, brāhmaṇa, kiñcīdeva kusalaṃ karosī”ti? “Karomi, bhante”ti. “Kiṃ karosī”ti? “Māse māse saḥassapariccāgena dānaṃ dammi”ti. “Kassa desī”ti? “Nigaṇṭhānaṃ, bhante”ti. “Kiṃ patthayanto”ti? “Brahmalokaṃ, bhante”ti. “Kiṃ pana brahmalokassa ayaṃ maggo”ti? “Āma, bhante”ti. “Ko evamāhā”ti? “Ācariyehi me kathitaṃ, bhante”ti. “No tvamaṃ brahmalokassa maggaṃ jānāsi, nāpi te ācariyā, sathāva eko jānāti, ehi, brāhmaṇa, brahmalokassa te maggaṃ kathāpessāmi”ti taṃ ādāya sathu santikaṃ netvā, “bhante, ayaṃ brāhmaṇo evamāhā”ti, “taṃ pavattiṃ ārocetvā sādhu vatassa brahmalokassa maggaṃ kathethā”ti. Sathā “evaṃ kira, brāhmaṇā”ti pucchitvā “āma, bho gotamā”ti vutte, “brāhmaṇa, tayā evaṃ dadamānena vassasataṃ dinnadānatopi muhuttamattaṃ pasannacittena mama sāvakassa olokaṃ vā kaṭacchubhikkhāmattadānaṃ vā mahapphalatara”nti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

106.

“Māse māse saḥassena, yo yajetha sataṃ samaṃ;

Ekañca bhāvitattānaṃ, muhuttamapi pūjaye;

Sāyeva pūjanā seyyo, yañce vassasataṃ huta”nti.

Tattha saḥassenāhi saḥassapariccāgena. Yo yajetha sataṃ samanti yo vassasataṃ māse māse saḥassaṃ pariccajanto lokiyamahājanassa dānaṃ dadeyya, ekañca bhāvitattānanti yo pana ekaṃ sīlādiguṇavisesena vaḍḍhitaattānaṃ heṭṭhimakoṭiyā sotāpannaṃ, uparimakoṭiyā khīṇāsavaṃ gharadvāraṃ sampattaṃ kaṭacchubhikkhādānavasena vā yāpanamattaāhāradānavasena vā thūlasāṭakadānamattena vā pūjeyya. Yaṃ itarena vassasataṃ hutam. Tato sāyeva pūjanā seyyo. Setṭho uttamoti atthoti.

Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphalam patto, aññepi bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sāriputtattherassa mātulabrāhmaṇavatthu pañcamaṃ.

6. Sāriputtattherassa bhāgineyyavatthu

Yoca vassasataṃ jantūti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veļuvane viharanto sāriputtattherassa bhāgineyyaṃ ārabba kathesi.

<p>Tampi hi thero upasaṅkamitvā āha – “kiṃ, brāhmaṇa, kusalaṃ karosī”ti? “Āma, bhante”ti. “Kiṃ karosī”ti? “Māse māse ekaṃ ekaṃ pasuṃ ghāṭetvā aggim paricarāmī”ti. “Kimatthaṃ evaṃ karosī”ti? “Brahmalokamaggo kireso”ti. “Kenevaṃ kathita”nti? “Ācariyehi me, bhante”ti. “Neva tvam brahmalokassa maggaṃ jānāsi, nāpi te ācariyā, ehi, satthu santikaṃ gamissāmā”ti taṃ satthu santikaṃ netvā taṃ pavattiṃ ārocetvā “imassa, bhante, brahmalokassa maggaṃ kathethā”ti āha. Satthā “evaṃ kirā”ti pucchitvā “evaṃ, bho gotamā”ti vutte, “brāhmaṇa, vassasatampi evaṃ aggim paricarantassa tava aggipāricariyā mama sāvakassa taṅkhaṇamattaṃ pūjampi na pāpuṇātī”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>107.</p> <p>“Yo ca vassasataṃ jantu, aggim paricare vane; Ekañca bhāvitattānaṃ, muhuttamapi pūjaye; Sāyeva pūjanā seyyo, yañce vassasataṃ huta”nti. Tattha jantūti sattādhivacanametam. Aggim paricare vaneti nippapañcabhāvapattanāya vanaṃ pavisitvāpi tattha aggim paricareyya. Sesam purimasadisamevāti. Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphalaṃ pāpuṇi, aññepi bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇimsūti. Sāriputtattherassa bhāgineyyavatthu chaṭṭhaṃ. 7. Sāriputtattherassa sahāyakabrāhmaṇavatthu Yaṃkiñci yitthaṃ vāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto sāriputtattherassa sahāyakabrāhmaṇaṃ ārabha katesi. Tampi hi thero upasaṅkamitvā “kiṃ, brāhmaṇa, kiñci kusalaṃ karosī”ti pucchi. “Āma, bhante”ti. “Kiṃ karosī”ti? “Yitthayāgaṃ yajāmī”ti. “Tadā kira taṃ yāgaṃ mahāpariccāgena yaja”nti. Ito paraṃ thero purimanayeneva pucchitvā taṃ satthu santikaṃ netvā taṃ pavattiṃ ārocetvā “imassa, bhante, brahmalokassa maggaṃ kathethā”ti āha. Satthā, “brāhmaṇa, evaṃ kirā”ti pucchitvā “evaṃ, bho gotamā”ti vutte, “brāhmaṇa, tayā saṃvaccharaṃ yitthayāgaṃ yajantena lokiyamahājanassa dinnadānaṃ pasannacittena mama sāvakānaṃ vandantānaṃ uppannakusalacetanāya catubhāgamattampi na agghatī”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>108.</p> <p>“Yaṃ kiñci yitthaṃ va hutam va loke, Saṃvaccharaṃ yajetha puññapekkho; Sabbampi taṃ na catubhāgameti, Abhivādanā ujjugatesu seyyo”ti. Tattha yaṃ kiñcīti anavasesapariyādānavacanametam. Yitthanti yebhuyyena maṅgalakiriyādivasesu dinnadānaṃ. Hutanti abhisankharitvā kataṃ pāhunadānañceva, kammañca phalañca saddahitvā katadānañca. Saṃvaccharaṃ yajethāti ekasaṃvaccharaṃ nirantameva vuttappakāraṃ dānaṃ sakalacakkavālepi lokiyamahājanassa dadeyya. Puññapekkhoti puññaṃ icchanto. Ujjugatesūti hetthimakotiyaṃ sotāpannesu uparimakotiyaṃ khīṇāsavesu. Idaṃ vuttam hoti – “evarūpesu pasannacittena sarīraṃ onamitvā vandantassa kusalacetanāya yaṃ phalaṃ, tato catubhāgampi sabbam taṃ dānaṃ na agghati, tasmā ujjugatesu abhivādanameva seyyo”ti. Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphalaṃ patto, aññepi bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇimsūti. Sāriputtattherassa sahāyakabrāhmaṇavatthu sattamaṃ. 8. Āyuvaḍḍhanakumāravatthu Abhivādanasīlissāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā dīghalaṅghikaṃ nissāya araññakuṭiyaṃ viharanto dīghāyukumāraṃ ārabha katesi. Dīghalaṅghikanagaravāsino kira dve brāhmaṇā bahirakapabbajjaṃ pabbajitvā atthacattālīsa vassāni tapacaraṇaṃ kariṃsu. Tesu eko “paveṇi me nassissati, vibbhamissāmī”ti cintetvā attanā kataṃ tapam paresam vikkinitvā gosatena ceva</p>		
--	--	--

kahāpanasatena ca saddhim bhariyaṃ labhitvā kuṭumbaṃ saṅghapesi. Athassa bhariyā puttā vijāyī. Itaro panassa sahāyako pavāsaṃ gantvā punadeva taṃ nagaraṃ paccāgami. So tassa āgatabhāvaṃ sutvā puttadāraṃ ādāya sahāyakassa dassanathāya agamāsi. Gantvā puttāṃ mātu hatthe datvā sayāṃ tāva vandi, mātāpi puttāṃ pitu hatthe datvā vandi. So “dīghāyukā hothā”ti āha, putte pana vandāpīte tuṅhī ahoṣi. Atha naṃ “kasmā, bhante, amhehi vandite ‘dīghāyukā hothā’ti vatvā imassa vandanakāle kiñci na vadethā”ti āha. “Imasseko antarāyo atthi, brāhmaṇā”ti. “Kittakaṃ jīvissati, bhante”ti? “Sattāhaṃ, brāhmaṇā”ti. “Paṭibāhanakāraṇaṃ atthi, bhante”ti? “Nāhaṃ paṭibāhanakāraṇaṃ jānāmi”ti. “Ko pana jāneyya, bhante”ti? “Samaṇo gotamo jāneyya, tassa santikaṃ gantvā pucchāhi”ti. “Tattha gacchanto tapaparihānito bhāyāmi”ti. “Sace te puttāsineho atthi, tapaparihāniṃ acintevā tassa santikaṃ gantvā pucchāhi”ti.

So satthu santikaṃ gantvā sayāṃ tāva vandi. Satthā “dīghāyuko hohī”ti āha, pajāpatiyā vandanakālepi tassā tatheva vatvā puttassa vandāpanakāle tuṅhī ahoṣi. So purimanayeneva satthāraṃ pucchi, satthāpi tatheva byākāsi. So kira brāhmaṇo sabbaññutaññāṇaṃ apaṭivijjhivāva attano mantāṃ sabbaññutaññāṇena saṃsandesi, paṭibāhanūpāyaṃ pana na jānāti. Brāhmaṇo satthāraṃ pucchi – “atthi pana, bhante, paṭibāhanūpāyo”ti? “Bhaveyya, brāhmaṇā”ti. “Kiṃ bhaveyyā”ti? “Sace tvāṃ attano gehadvāre maṇḍapaṃ kāretvā tassa majje pīṭhikaṃ kāretvā taṃ parikkhipanto attha vā soḷasa vā āsanāni paññāpetvā tesu mama sāvake nisīdāpetvā sattāhaṃ niraṇṭaraṃ parittaṃ kātuṃ sakkuṇeyyāsi, evamassa antarāyo nasseyyā”ti. “Bho gotama, mayā maṇḍapādāni sakkā kātuṃ, tumhākaṃ pana sāvake kathaṃ lacchāmi”ti? “Tayā ettake kate ahaṃ mama sāvake paṇiṇissāmi”ti. “Sādhu, bho gotama”ti so attano gehadvāre sabbaṃ kiccaṃ niṭṭhāpetvā satthu santikaṃ agamāsi. Satthā bhikkhū paṇiṇi, te gantvā tattha nisīdiṃsu, dāraṃ pīṭhikāyaṃ nipajjāpesuṃ, bhikkhū sattaṃ rāttindivaṃ niraṇṭaraṃ parittaṃ bhaṇiṃsu, sattaṃ divase sāyaṃ satthā āgacchi. Tasmīṃ āgate sabbaṃ kiccaṃ niṭṭhāpetvā sannipatiṃsu. Eko pana avaruddhako nāma yakkho dvādasa saṃvaccharāni vessavaṇaṃ upaṭṭhahitvā tassa santikā varam labhanto “ito sattaṃ divase imaṃ dāraṃ gaṇheyyāsi”ti labhi. Tasmā sopi āgantvā atthāsi.

Satthāri pana tattha gate mahesakkhāsu devatāsu sannipatitāsu appesakkhā devatā osakkitvā osakkitvā okāsaṃ alabhamānā dvādasa yojanāni paṭikkamiṃsu. Avaruddhakopi tatheva paṭikkami, satthāpi sabbarattim parittamakāsi. Sattāhe vītivatte avaruddhako dāraṃ na labhi. Atthame pana divase aruṇe uggaṭamatte dāraṃ ānetvā satthāraṃ vandāpesuṃ. Satthā “dīghāyuko hohī”ti āha. “Kīvaciraṃ pana, bho gotama, dāraṃ tassa”ti? “Vīsavassasataṃ, brāhmaṇā”ti. Athassa “āyuvaddhanakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. So vuddhimanvāya pañcahi upāsakasatehi parivuto vicari. Athekadivasāṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “passathāvuso, āyuvaddhanakumārena kira sattaṃ divase maritabbaṃ abhaviṃsa, so idāni vīsavassasataṭṭhāyī hutvā pañcahi upāsakasatehi parivuto vicarati, atthi maññe imesaṃ sattānaṃ āyuvaddhanakāraṇa”nti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, na kevalaṃ āyuvaddhanameva, ime pana sattaṃ guṇavante vandantā abhivādentā catūhi kāraṇehi vaddhanti, parissayato muccanti, yāvātāyukameva tiṭṭhanti”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

109.
 “Abhivādanasīlissa, niccaṃ vuḍḍhāpacāyino;
 Cattāro dhammā vaddhanti, āyu vaṇṇo sukhaṃ bala”nti.

Tattha abhivādanasīlissāti vandanasīlissa, abhiṇhaṃ vandanakiccapasutassāti attho. Vuḍḍhāpacāyinoṇi gihissa vā tadahupabbajite daharasāmaṇerepi, pabbajitassa vā pana pabbajjāya vā upasampadāya vā vuḍḍhatare guṇavuḍḍhe apacāyamānassa, abhivādanena vā niccaṃ pūjentassāti attho. Cattāro dhammā vaddhanti āyumi vaddhamāne yattakaṃ kālaṃ taṃ vaddhati, tattakaṃ itarepi vaddhantiyeva. Yena hi paññāsavassāyusaṃvattanikaṃ kusalaṃ kataṃ, pañcavīsativassakāle cassa jīvitantarāyo uppajjeyya, so abhivādanasīlatāya paṭippassambhati, so yāvātāyukameva tiṭṭhati, vaṇṇādayopissa āyuvāya saddhim vaddhanti. Ito uttaripe eseva nayo. Anantarāyena pavattassāyuno vaddhanaṃ nāma natthi. Desanāvasāne āyuvaddhanakumāro pañcahi upāsakasatehi saddhim sotāpattiṃ phale patiṭṭhahi, aññepi bahū sotāpattiṃ phalādāmi pāpuṇiṃsūti.

Āyuvaḍḍhanakumāravatthu aṭṭhamam.

9. Saṃkiccasāmaṇeravatthu

Yoca vassasataṃ jīveti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto saṃkiccasāmaṇeraṃ ārabba kathesi.

Sāvatthiyaṃ kira tiṃsamattā kulaputtā satthu dhammakathaṃ sutvā sāsane uraṃ datvā pabbajimsu. Te upasampadāya pañcavassā hutvā satthāraṃ upasaṅkamitvā ganthadhuraṃ vipassanādhuranti dve dhurānti sutvā “mayaṃ mahallakakāle pabbajitā”ti ganthadhuraṃ ussāhaṃ akatvā vipassanādhuraṃ pūretukāmā yāva arahattā kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā, “bhante, ekaṃ araṇṇīyatanam gamissāmā”ti satthāraṃ āpucchimsu. Satthā “kataraṃ ṭhānaṃ gamissathā”ti pucchitvā “asukaṃ nāmā”ti vutte “tattha tesam ekaṃ vighāsādaṃ nissāya bhayaṃ uppajjissati, tañca pana saṃkiccasāmaṇere gate vūpasamissati, atha nesam pabbajitakiccaṃ pāripūriṃ gamissatī”ti aññāsi.

Saṃkiccasāmaṇero nāma sārīputtattherassa sāmaṇero sattavassiko jātiyā. Tassa kira mātā sāvatthiyaṃ aḍḍhakulassa dhītā. Sā tasmim kucchigate ekena byādhinā taṅkhaṇaṇṇeva kālamakāsi. Tassā jhāpiyamānāya ṭhapetvā gabbhamaṃsam sesam jhāyi. Athassa gabbhamaṃsam citakato otāretvā dvīsu tīsu ṭhānesu sūlehi vijjhimsu. Sūlakoṭi dārakassa akkhikoṭim pahari. Evaṃ gabbhamaṃsam vijjhivā aṅgārārasimhi khipitvā aṅgāreheva paṭicchādetvā pakkamimsu. Gabbhamaṃsam jhāyi, aṅgāramatthake pana suvaṇṇabimbasadiso dārako padumagabbhe nipanno viya ahoṣi. Pacchimabhavikassa sattassa hi sinerunā othariyamānassapi arahattaṃ appatvā jīvitakkhaya nāma natthi. Punadivase “citakaṃ nibbāpessāmā”ti āgatā tathānipannaṃ dārakaṃ disvā acchariyabbhutaṃcittajātā “kathaṇhi nāma ettakesu dārūsu khīyamānesu sakalasarīre jhāpiyamāne dārako na jhāyi, kiṃ nu kho bhavissatī”ti dārakaṃ ādāya antogāmaṃ gantvā nemittake pucchimsu. Nemittakā “sace ayaṃ dārako agāraṃ ajjhāvassissati, yāva sattamā kulaparivaṭṭā nātakā duggatā bhavissanti? Sace pabbajissati, pañcahi samaṇasatehi parivuto vicarissatī”ti āhaṃsu. Tassa saṅkunā akkhikoṭiyā bhinnattā saṃkiccanti nāmaṃ karimsu. So aparena samayena saṃkiccoti paññāyi. Atha naṃ nātakā “hotu, vaḍḍhitakāle amhākaṃ ayyassa sārīputtassa santike pabbājessāmā”ti posimsu. So sattavassikakāle “tava mātukucchiyaṃ vasanakāle mātā te kālamakāsi, tassā sarīre jhāpiyamānepi tvam na jhāyi”ti kumārakānaṃ kathaṃ sutvā “ahaṃ kira evarūpā bhayā mutto, kiṃ me gharāvāsena, pabbajissāmī”ti nātakānaṃ ārocesi. Te “sādhū, tātā”ti sārīputtattherassa santikaṃ netvā, “bhante, imaṃ pabbājethā”ti adamsu. Thero tacapañcakammaṭṭhānaṃ datvā pabbājesi. So khuragegeveva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Ayaṃ saṃkiccasāmaṇero nāma.

Satthā “etasim gate taṃ bhayaṃ vūpasamissati, atha nesam pabbajitakiccaṃ pāripūriṃ gamissatī”ti ṇatvā, “bhikkhave, tumhākaṃ jeṭṭhabhātikaṃ sārīputtattheraṃ oloketvā gacchathā”ti āha. Te “sādhū”ti vatvā therassa santikaṃ gantvā “kiṃ, āvuso”ti vutte mayaṃ satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araṇṇīyaṃ pavisitukāmā hutvā āpucchimhā, atha no satthā evamāha – “tumhākaṃ jeṭṭhabhātikaṃ oloketvā gacchathā”ti? “Tenamhā idhāgatā”ti. Thero “satthārā ime ekaṃ kāraṇaṃ disvā idha pahitā bhavissanti, kiṃ nu kho eta”nti āvajjento tamatthaṃ ṇatvā āha – “atthi pana vo, āvuso, sāmaṇero”ti? “Natthi, āvuso”ti. “Sace natthi, imaṃ saṃkiccasāmaṇeraṃ gahetvā gacchathā”ti. “Alaṃ, āvuso, sāmaṇeraṃ nissāya no palibodho bhavissati, kiṃ araṇṇīyaṃ vasantānaṃ sāmaṇerena”ti? “Nāvuso, imaṃ nissāya tumhākaṃ palibodho, apica kho pana tumhe nissāya imassa palibodho bhavissati. Satthāpi tumhe mama santikaṃ paṇṇanto tumhehi saddhiṃ sāmaṇerassa paṇṇanaṃ paccāsanto paṇṇi, imaṃ gahetvā gacchathā”ti. Te “sādhū”ti adhvāsetvā sāmaṇerena saddhiṃ ekatiṃsa janā theram apaloketvā vihārā nikkhamma cārikaṃ carantā vīsayojanasatamatthake ekaṃ saḥassakulaṃ gāmaṃ pāpuṇimsu. Manussā te disvā pasannacittā sakkaccaṃ parivisitvā, “bhante, kattha gamissathā”ti pucchitvā “yathāphāsukaṭṭhānaṃ, āvuso”ti vutte pādāmūle nipajjitvā “mayaṃ, bhante, ayyesu imaṃ ṭhānaṃ nissāya antovassaṃ vasantesu pañcasīlaṃ samādāya uposathakammaṃ karissāmā”ti yācimsu. Therā adhvāsesuṃ. Atha nesam manussā rattitṭhānadivāṭṭhānacaṅkamanapaṇṇasālāyo saṃvidahitvā “ajja mayaṃ, sve maya”nti ussāhappattā upaṭṭhānamakamsu. Therā vassūpanāyikadivase katikavattaṃ karimsu, “āvuso, amhehi dhamaṇakabuddhassa santike kammaṭṭhānaṃ gahitaṃ, na kho pana sakkā aññatra paṭipattisampadāya buddhe ārādetuṃ, amhākaṃca apāyadvārāni vivaṭṭāneva, tasmā aññatra pāto bhikkhācārelaṃ, sāyaṃ therūpaṭṭhānavelaṅca sesakāle dve ekatṭhāne na bhavissāma, yassa aphāsukaṃ bhavissati, tena

<p>ghaṇḍiyā pahaṭāya tassa santikaṃ gantvā bhesajjaṃ karissāma, ito aññasmiṃ rattibhāge vā divasabhāge vā appamattā kammaṭṭhānamanuyuñjissāma”ti.</p> <p>Tesu evaṃ katikaṃ katvā viharantesu eko duggatapurisō dhītaraṃ upanissāya jīvanto tasmim̃ ṭhāne dubbhikkhe uppanne aparāṃ dhītaraṃ upanissāya jīvitukāmo maggaṃ paṭipajji. Therāpi gāme piṇḍāya caritvā vasanaṭṭhānaṃ āgacchantā antarāmagge ekissā nadiyā nhatvā vālukapuline nisīditvā bhattakiccaṃ karim̃su. Tasmim̃ khaṇe so purisō taṃ ṭhānaṃ patvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ therā “kahaṃ gacchasi”ti pucchim̃su. So tamatthaṃ ārocesi. Therā tasmim̃ kāruññaṃ uppādetvā, “upāsaka, ativiya chātosi, gaccha, paṇṇaṃ āhara, ekamekaṃ te bhattapiṇḍaṃ dassāma”ti vatvā tena paṇṇe āhaṭe attanā attanā bhuñjananiyāmeneva sūpabyañjanehi sannahitvā ekamekaṃ piṇḍaṃ adamsu. Etadeva kira vattaṃ, yaṃ bhojanakāle āgatassa bhattaṃ dadamānena bhikkhūnaṃ aggabhattaṃ adatvā attanā bhuñjananiyāmeneva thokaṃ vā bahuṃ vā dāttabbaṃ. Tasmā tepi tathā adamsu. So katabhattakicco there vanditvā pucchi – “kiṃ, bhante, ayyā, kenaci nimantitā”ti? “Natthi, upāsaka, nimantaṃ, manussā devasikaṃ evarūpameva āhāraṃ denti”ti. So cintesi – “mayāṃ niccakālaṃ utṭhāya samuṭṭhāya kammaṃ karontāpi evarūpaṃ āhāraṃ laddhuṃ na sakkoma, kiṃ me aññattha gatena, imesaṃ santikeyeva jīvissāmi”ti. Atha ne āha – “ahaṃ vattapaṭivattaṃ katvā ayyānaṃ santike vasitūṃ icchāmi”ti. “Sādhu, upāsaka”ti. So tehi saddhim̃ tesāṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā sādhuṃ vattapaṭivattaṃ karonto bhikkhū ativiya ārādhetaṃ dvemāsaccayena dhītaraṃ daṭṭhukāmo hutvā “sace, ayye, āpucchissāmi, na maṃ vissajjissanti, anāpucchā gamissāmi”ti tesāṃ anācikkhitvā nikkhami. Ettakameva kirassa oḷārikaṃ khalitaṃ ahosi, yaṃ bhikkhūnaṃ anārocetvā pakkāmi.</p> <p>Tassa pana gamanamagge ekā aṭavī atthi. Tatha pañcasatānaṃ corānaṃ “yo imaṃ aṭaviṃ pavasi, taṃ māretvā tassa maṃsalohitena tuyhaṃ balikammaṃ karissāma”ti devatāya āyācanaṃ katvā vasantānaṃ sattamo divaso hoti. Tasmā sattame divase corajēṭṭhako rukkaṃ āruya oloketo taṃ āgacchantāṃ disvā corānaṃ saññamadāsi. Te tassa aṭavimajjhaṃ pavitṭhabhāvaṃ ṇatvā parikkhipitvā taṃ gaṇhitvā gāḷhabandhanaṃ katvā araṇisahitena aggim̃ nibbattetvā dārūni saṅkaḍḍhitvā mahantaṃ aggikkhandhaṃ katvā sūlāni tacchim̃su. So tesāṃ taṃ kiriyāṃ disvā, “sāmi, imasmim̃ ṭhāne neva sūkarā, na migādayo dissanti, kiṃ kāraṇā idaṃ karoṭhā”ti pucchi. “Taṃ māretvā tava maṃsalohitena devatāya balikammaṃ karissāma”ti. So maraṇabhayatajjito bhikkhūnaṃ taṃ upakāraṃ acintevā kevalaṃ attano jīvitameva rakkhamāno evamāha – “sāmi, ahaṃ vighāsādo, ucchiṭṭhabhattaṃ bhuñjitvā vaḍḍhito, vighāsādo nāma kāḷakaṇṇiko, ayyā pana yato tato nikkhamitvā pabbajitāpi khattiyāva, asukasmim̃ ṭhāne ekatimsa bhikkhū vasanti, te māretvā balikammaṃ karoṭha, ativiya vo devatā tussissati”ti. Taṃ sutvā corā “bhaddakaṃ esa vadeti, kiṃ iminā kāḷakaṇṇinā, khattiyē māretvā balikammaṃ karissāma”ti cintevā “ehi, nesaṃ vasanaṭṭhānaṃ dassēhi”ti tameva maggadesakaṃ katvā taṃ ṭhānaṃ patvā vihāramajjhe bhikkhū adisvā “kahaṃ bhikkhū”ti naṃ pucchim̃su. So dve māse vasitattā tesāṃ katikavattaṃ jānanto evamāha – “attano divāṭṭhānarattiṭṭhānesu nisinnā, etaṃ ghaṇḍim̃ paharatha, ghaṇḍisaddena sannipatissanti”ti. Corajēṭṭhako ghaṇḍim̃ pahari. Bhikkhū ghaṇḍisaddaṃ sutvā “akāle ghaṇḍi pahaṭā, kassaci aphāsukaṃ bhavissati”ti āgantvā vihāramajjhe paṭipāṭiyā paññattesu pāsāṇaphalakesu nisīdim̃su. Saṅghatthero core oloketvā pucchi – “upāsakā kenāyaṃ ghaṇḍi pahaṭā”ti? Corajēṭṭhako āha – “mayā, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Amhehi aṭavidevatāya āyācitaṃ atthi, tassā balikammakaraṇatṭhāya ekaṃ bhikkhūṃ gahetvā gamissāma”ti. Taṃ sutvā mahāthero bhikkhū āha – “āvuso, bhātikānaṃ uppannakiccaṃ nāma jēṭṭhabhātikena nittharitabbaṃ, ahaṃ attano jīvitaṃ tumhākaṃ pariccajitvā imehi saddhim̃ gamissāmi, mā sabbesāṃ antarāyo hotu, appamattā samaṇadhammaṃ karoṭhā”ti. Anuthero āha – “bhante, jēṭṭhabhātu kiccaṃ nāma kaniṭṭhassa bhāro, ahaṃ gamissāmi, tumhe appamattā hothā”ti. Iminā upāyena “ahameva ahamevā”ti vatvā paṭipāṭiyā tiṃsapi janā utṭhahim̃su, evaṃ te neva ekissā mātuyā puttā, na ekassa pituno, nāpi vītarāgā, atha ca pana avasesānaṃ atthāya paṭipāṭiyā jīvitaṃ pariccajim̃su. Tesu ekopi “tvam̃ yāhi”ti vattūṃ samattho nāma nāhosi.</p> <p>Samkiccasāmaṇero tesāṃ kathaṃ sutvā, “bhante, tumhe tiṭṭhatha, ahaṃ tumhākaṃ jīvitaṃ pariccajitvā gamissāmi”ti āha. Te āhaṃsu – “āvuso, mayāṃ sabbe ekato māriyamānāpi taṃ ekakaṃ na vissajjessāma”ti. “Kiṃ kāraṇā, bhante”ti? “āvuso, tvam̃ dhammasenāpatisāriputtattherassa sāmaṇero, sace taṃ vissajjessāma, sāmaṇeraṃ me ādāya gantvā corānaṃ niyyādim̃su”ti therō no garahissati, taṃ nindaṃ nittharitaṃ na sakkhissāma, tena taṃ na vissajjessāma”ti. “Bhante,</p>		
---	--	--

sammāsambuddho tumhe mama upajjhāyassa santikaṃ pahīnantopi, mama upajjhāyo maṃ tumhehi saddhiṃ pahīnantopi idameva kāraṇaṃ disvā pahīni, tiṭṭhatha tumhe, ahameva gamissāmi”ti so tiṃsa bhikkhū vanditvā “sace, bhante, me doso atthi, khamathā”ti vatvā nikkhami. Tada bhikkhūnaṃ mahāsaṃvego uppajji, akkhīni assuṇṇāni hadayaṃsaṃ pavedhi. Mahāthero core āha – “upāsakā ayaṃ daharako tumhe aggim karonte, sūlāni tacchante, paṇṇāni attharante disvā bhāyissati, imaṃ ekamante ṭhapetvā tāni kiccāni kareyyāthā”ti. Corā sāmaṇeraṃ ādāya gantvā ekamante ṭhapetvā sabbakiccāni kariṃsu.

Kiccapariyosāne corajettako asim abbāhitvā sāmaṇeraṃ upasaṅkama. Sāmaṇero nisīdamāno jhānaṃ samāpajjitvāva nisīdi. Corajettako asim parivattetvā sāmaṇerassa khandhe pātesi, asi namitvā dhārāya dhāraṃ pahari, so “na sammā pahari”nti maññaṃ māno puna taṃ ujukaṃ katvā pahari. Asi tālapaṇṇaṃ viya veṭṭhayamāno tharumūlaṃ agamāsi. Sāmaṇerañhi tasmiṃ kāle sinerunā avattharantopi māretuṃ samattho nāma natthi, pageva asinā. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā corajettako cintesi – “pubbe me asi silāthambhaṃ vā khadirakhāṇuṃ vā kaḷīraṃ viya chindati, idāni ekavāraṃ nami, ekavāraṃ tālapattaveṭṭhako viya jāto. Ayaṃ nāma asi acetanā hutvāpi imassa guṇaṃ jānāti, ahaṃ sacetanopi na jānāmi”ti. So asim bhūmiyaṃ khipitvā tassa pādāmūle urena nipajjitvā, “bhante, mayaṃ dhanakāraṇā aṭaviṃ pavitthāmhā, amhe dūratova disvā saḥassamattāpi manussā pavedhanti, dve tisso kathā kathetuṃ na sakkonti. Tava pana santāsamattampi natthi, ukkāṃukhe suvaṇṇaṃ viya supupphitakaṇikāraṃ viya ca te mukhaṃ virocāti, kiṃ nu kho kāraṇa”nti pucchanto imaṃ gāthamāha –

“Tassa te natthi bhītattaṃ, bhiiyo vaṇṇo pasīdati;

Kasmā na paridevesi, evarūpe mahabbhaye”ti. (theragā. 706);

Sāmaṇero jhānā vuṭṭhāya tassa dhammaṃ desento, “āvuso gāmaṇi, khīṇāsavassa attabhāvo nāma sīse ṭhapitabhāro viya hoti, so tasmiṃ bhijjante vā nassante vā tussateva, na bhāyati”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

“Natthi cetasikaṃ dukkhaṃ, anapekkhassa gāmaṇi;

Atikkantā bhayā sabbe, khīṇasaṃyojanassa ve.

“Khīṇāya bhavanettiyā, ditthe dhamme yathāthe;

Na bhayaṃ maraṇe hoti, bhāranikkhepane yathā”ti. (theragā. 707-708);

So tassa kathaṃ sutvā pañca corasatāni oloketvā āha – “tumhe kiṃ karissathā”ti? “Tumhe pana, sāmī”ti. “Mama tāva, bho, evarūpaṃ pāṭihāriyaṃ disvā agāramajjhe kammaṃ natthi, ayyassa santike pabbajissāmi”ti. Mayampi tatheva karissāmā”ti.

“Sādhu, tātā”ti tato pañcasatāpi corā sāmaṇeraṃ vanditvā pabbajjaṃ yācīṃsu . So tesam asidhārāhi eva kese ceva vatthadasā ca chinditvā tambamattikāya rajitvā tāni kāsāyāni acchādāpetvā dasasu sīlesu patitthāpetvā te ādāya gacchanto cintesi – “sacāhaṃ there adisvāva gamissāmi, te samaṇadhammaṃ kātumuṃ na sakkhissanti. Corānañhi maṃ gahetvā nikkhantakālato paṭṭhāya tesu ekopi assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, mārito nu kho sāmaṇero, no”ti cintentānaṃ kammaṭṭhānaṃ abhimukhaṃ na bhavissati, tasmā disvāva ne gamissāmi”ti. So pañcasatabhikkhuparivāro tattha gantvā attano dassanena paṭiladdhaassāsehi tehi “kiṃ, sappurisa, saṃkicca, laddhaṃ te jīvita”nti vutte, “āma, bhante, ime maṃ māretukāmā hutvā māretuṃ asakkontā mama guṇe pasīditvā dhammaṃ sutvā pabbajitā, ahaṃ ‘tumhe disvāva gamissāmi’ti āgato, appamattā samaṇadhammaṃ karotha, ahaṃ satthu santikaṃ gamissāmi”ti te bhikkhū vanditvā itare ādāya upajjhāyassa santikaṃ gantvā “kiṃ saṃkicca, antevāsikā te laddhā”ti vutte, “āma, bhante”ti taṃ pavattim ārocesi. Thereṇa “gaccha saṃkicca, satthāraṃ passāhi”ti vutte, “sādhu”ti theram vanditvā te ādāya satthu santikaṃ gantvā satthārāpi “kiṃ saṃkicca, antevāsikā te laddhā”ti vutte, “āma, bhante”ti taṃ pavattim ārocesi. Satthā “evaṃ kira, bhikkhave”ti pucchitvā, “āma, bhante”ti vutte, “bhikkhave, tumhākaṃ corakammaṃ katvā dussīle patitthāya vassasataṃ jīvanato idāni sīle patitthāya ekadivasampi jīvitaṃ seyyo”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

110.

“Yo ca vassasataṃ jīve, dussīlo asamāhito;

Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, sīlavantassa jhāyino”ti.

Tattha dussīloti nissīlo. Sīlavantassāti dussīlassa vassasataṃ jīvanato sīlavantassa dvīhi jhānehi jhāyino ekadivasampi

<p>ekamuhuttampi jīvitam seyyo, uttamanti attho. Desanāvasāne te pañcasatāpi bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattam paṇuṇimsu, sampattamahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahosīti.</p> <p>Aparena samayena saṃkicco upasampadam labhitvā dasavasso hutvā sāmaṇeram gaṇhi. So pana tasseva bhāgineyyo adhimuttasāmaṇero nāma. Atha nam thero paripuṇṇavassakāle āmantetvā “upasampadam te karissāmi, gaccha, nītakānam santike vassaparimāṇam pucchitvā ehī”ti uyyojesi. So mātāpitūnam santikam gacchanto antarāmagge pañcasatehi corehi balikammattāyā māriyamāno tesam dhammam desetvā pasannacittehi tehi “na te imasmim thāne amhākam atthibhāvo kassaci ārocetabbo”ti vissattho paṭipathe mātāpitāro āgacchante disvā tameva maggam paṭipajjantānampi tesam saccamanurakkhanto nārocesi. Tesam corehi viheṭṭhiyamānānam “tvampi corehi saddhim ekato hutvā maññe, amhākam nārocesi”ti paridevantānam saddam sutvā te mātāpitūnampi anārocitabhāvam nītvā pasannacittā pabbajjam yāciṃsu. Sopi saṃkiccāsāmaṇero viya te sabbe pabbājetvā upajjhāyassa santikam ānetvā tena satthu santikam pesito gantvā tam pavattim ārocesi. Satthā “evam kira, bhikkhave”ti pucchitvā, “āma, bhante”ti vutte purimanayeneva anusandhim ghaṭetvā dhammam desento imameva gāthamāha –</p> <p>“Yo ca vassasatam jīve, dussīlo asamāhito; Ekāham jīvitam seyyo, sīlavantassa jhāyino”ti. Idampi adhimuttasāmaṇeravattu vuttanayamevāti. Saṃkiccāsāmaṇeravattu navamaṇ.</p> <p>10. Khāṇukonḍaññattheravattu Yoca vassasatam jīveti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto khāṇukonḍaññattheram ārabha kathesi. So kira thero satthu santike kammattānam gahetvā araṇṇe viharanto arahattam patvā “satthu ārocessāmi”ti tato āgacchanto antarāmagge kilanto maggā okkamma ekasmim piṭṭhipāsāne nisinnō jhānam samāpajji. Athekam gāmam vilumpitvā pañcasatā corā attano balānurūpena bhaṇḍikam bandhitvā sīsenādāya gacchantā dūram gantvā kilantarūpā “dūram āgatāmma, imasmim piṭṭhipāsāne vissamissāmā”ti maggā okkamma piṭṭhipāsānassa santikam gantvā theram disvāpi “khāṇuko aya”nti saññino ahesum. Atheko coro therassa sīse bhaṇḍikam thapesi, aparopi tam nissāya bhaṇḍikam thapesi. Evam pañcasatāpi corā pañcahi bhaṇḍikasatehi theram parikkhipitvā sayampi nisinnā niddāyitvā aruṇuggamanakāle pabujjhivā attano attano bhaṇḍikam gaṇhantā theram disvā “amanusso”ti saññāya palāyitum ārabhimso. Atha ne thero āha – “mā bhāyittha upāsakā, pabbajito aha”nti. Te therassa pādamūle nipajjitvā “khamatha, bhante, mayam khāṇukasaññino ahumhā”ti theram khamāpetvā corajettakena “ahaṇ ayyassa santike pabbajissāmi”ti vutte sesā “mayampi pabbajissāmā”ti vatvā sabbepi ekacchandā hutvā theram pabbajjam yāciṃsu. Thero saṃkiccāsāmaṇero viya sabbepi te pabbājesi. Tato paṭṭhāya khāṇukonḍaññoti paññāyi. So tehi bhikkhūhi saddhim satthu santikam gantvā satthārā “kim, koṇḍañña, antevāsikā te laddhā”ti vutte tam pavattim ārocesi. Satthā “evam kira, bhikkhave”ti pucchitvā, “āma, bhante, na no aññassa evarūpo ānubhāvo diṭṭhapubbo, tenamhā pabbajitā”ti vutte, “bhikkhave, evarūpe duppaññakamme patiṭṭhāya vassasatam jīvanato idāni vo paññāsampadāya vattamānānam ekāhampi jīvitam seyyo”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammam desento imam gāthamāha –</p> <p>111. “Yo ca vassasatam jīve, duppañño asamāhito; Ekāham jīvitam seyyo, paññavantassa jhāyino”ti. Tattha duppañño nippañño. Paññavantassāti sappaññassa. Sesam purimasadisamevāti. Desanāvasāne pañcasatāpi te bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattam paṇuṇimsu. Sampattamahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahosīti. Khāṇukonḍaññattheravattu dasamaṇ.</p> <p>11. Sappadāsattheravattu</p>		
---	--	--

Yoca vassasatam jīveti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sappadāsatheraṃ ārabba kathesi. Sāvathiyam kireko kulaputto satthu dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā laddhūpasampado aparena samayena ukkaṅṭhitvā “mādisassa kulaputtassa gihibhāvo nāma ayutto, pabbajjāya ṭhatvā maraṇamhi me seyyo”ti cintevā attano maraṇūpāyaṃ cinto vīcarati. Athekadivasam pātova katabhattakiccā bhikkhū vihāraṃ gantvā aggisālāya sappam disvā taṃ ekasmim kuṭe pakkhipitvā kuṭam pidahitvā ādāya vihārā nikkhamimsu. Ukkaṅṭhitabhikkhupi bhattakiccaṃ katvā āgacchanto te bhikkhū disvā “kim idaṃ, āvuso”ti pucchitvā “sappo, āvuso”ti vutte iminā “kim karissathā”ti? “Chaddessāma na”nti. Tesam vacanaṃ sutvā “iminā attānaṃ dāmsāpetvā marissāmī”ti “āharatha, ahaṃ taṃ chaddessāmī”ti tesam hatthato kuṭam gahetvā ekasmim ṭhāne nisinno tena sappena attānaṃ dāmsāpeti, sappo dāmsitum na icchati. So kuṭe hattham otāretvā ito cito ca āloleti, ghorasappassa mukhaṃ vivaritvā aṅgulim pakkhipati, neva naṃ sappo dāmsi. So “nāyaṃ āsīvisso, gharasappo eso”ti taṃ pahāya vihāraṃ agamāsi. Atha naṃ bhikkhū “chaddito te, āvuso, sappo”ti āhamsu. “Na so, āvuso, ghorasappo, gharasappo eso”ti. “Ghorasappoyevāvuso, mahantaṃ phaṇaṃ katvā susuyanto dukkhena amhehi gahito, kim kāraṇā evaṃ tvaṃ vadesi”ti āhamsu. “Ahaṃ, āvuso, tena attānaṃ dāmsāpentopi mukhe aṅgulim pakkhipentopi taṃ dāmsāpetum nāsakkhi”nti. Taṃ sutvā bhikkhū tuṅhī ahesum.

Athekadivasam nhāpito dve tayo khure ādāya vihāraṃ gantvā ekaṃ bhūmiyaṃ ṭhapetvā ekena bhikkhūnaṃ kese ohāreti. So bhūmiyaṃ ṭhapitaṃ khuraṃ gahetvā “iminā gīvaṃ chinditvā marissāmī”ti ekasmim rukke gīvaṃ upanidhāya khuradhāraṃ galaṇāliyaṃ katvā ṭhito upasampadāmāḷato paṭṭhāya attano sīlaṃ āvajjento vimalacandaṃḍalaṃ viya sudhotamaṅkhandhamiva ca nimmalaṃ sīlaṃ addasa. Tassa taṃ oloketassa sakalasaṅgāraṃ pharaṇṭi pīti uppajji. So pītim vikkhambhetvā vipassanaṃ vadḍhento saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā khuraṃ ādāya vihāraṃajjhaṃ pāvisi. Atha naṃ bhikkhū “kahaṃ gatosi, āvuso”ti pucchimsu. “Iminā khurena galaṇālim chinditvā marissāmī”ti gatomi, āvuso”ti. Atha “kasmā na matosi”ti? Idānimhi satthaṃ āharitum abhabbo jāto. Ahañhi “iminā khurena galaṇālim chindissāmī”ti ṇāṇakhurena sabbakilese chindinti. Bhikkhū “ayaṃ abhūtena aññaṃ byākaroti”ti bhagavato ārocesum. Bhagavā tesam kathaṃ sutvā āha – “na, bhikkhave, khīṇāsava nāma sahatthā attānaṃ jīvitā voropenti”ti. Bhante, tumhe imaṃ “khīṇāsavo”ti vadatha, evaṃ arahattūpanissayasampanno panāyaṃ kasmā ukkaṅṭhati, kimassa arahattūpanissayakāraṇaṃ “kasmā so sappo etaṃ na dāmsati”ti? “Bhikkhave, so tāva sappo imassa ito tatiye atabhāve dāso ahoṣi, so attano sāmikassa saṅgāraṃ dāmsitum na viṣahati”ti. Evaṃ tāva nesaṃ satthā ekaṃ kāraṇaṃ ācikkhi. Tato paṭṭhāya ca so bhikkhu sappadāso nāma jāto.

Kassapasammāsambuddhakāle kireko kulaputto satthu dhammakathaṃ sutvā uppannasaṃvego pabbajitvā laddhūpasampado aparena samayena anabhiratiyā uppannāya ekassa sahāyakassa bhikkhuno ārocesi. So tassa abhiṅhaṃ gihibhāve ādīnavaṃ kathesi. Taṃ sutvā itaro sāsane abhiramitvā pubbe anabhiratakāle malaggahite samaṇaparikkhāre ekasmim soṇḍiṭṭe nimmale karonto nisīdi. Sahāyakopissa santikeyeva nisinno. Atha naṃ so evamāha – “ahaṃ, āvuso, uppabbajanto ime parikkhāre tuyhaṃ dātukāmo ahoṣi”nti. So lobhaṃ uppādetvā cintesi – “iminā mayhaṃ pabbajitena vā uppabbajitena vā ko attho, idāni parikkhāre gaṇhissāmī”ti. So tato paṭṭhāya “kim dānāvuso, ambhākaṃ jīvitena, ye mayaṃ kapālahatthā parakulesu bhikkhāya carāma, puttadārehi saddhiṃ ālāpasallāpaṃ na karomā”tiādāni vadanto gihibhāvassa guṇaṃ kathesi. So tassa kathaṃ sutvā puna ukkaṅṭhito hutvā cintesi – “ayaṃ mayā ‘ukkaṅṭhitomhi’ti vutte paṭṭhamaṃ gihibhāve ādīnavaṃ kathetvā idāni abhiṅhaṃ guṇaṃ katheti, ‘kim nu kho kāraṇa’nti cinto “imesu samaṇaparikkhāresu lobhenā”ti ṇātvā sayameva attano cittaṃ nivattesi. Evamassa kassapasammāsambuddhakāle ekassa bhikkhuno ukkaṅṭhāpitattā idāni anabhirati uppannā. Yo pana teneva tadā vīsatī vassasahassāni samaṇadhammo kato, svassa etaraha arahattūpanissayo jātoti.

Imamatthaṃ te bhikkhū bhagavato santikā sutvā uttarim pucchimsu – “bhante, ayaṃ kira bhikkhu khuradhāraṃ galaṇāliyaṃ katvā ṭhitova arahattaṃ pāpuṇāti, uppajjissati nu kho ettakena khaṇena arahattamaggo”ti. “Āma, bhikkhave, āradhāvīriyassa bhikkhuno pādaṃ ukkhipitvā bhūmiyaṃ ṭhapentassa pāde bhūmiyaṃ asampatteyeva arahattamaggo uppajjati. Kusītassa puggalassa hi vassasatam jīvanato āradhāvīriyassa khaṇamattampi jīvitam seyyo”ti vatvā anusandhiṃ ghatetvā imaṃ gāthamāha –

112.

“Yo ca vassasataṃ jīve, kusīto hīnavīriyo;

Ekāhaṃ jīvikaṃ seyyo, vīriyamārabhato daḥha”nti.

Tattha kusītoti kāmavittakkādīhi tīhi vitakkehi vītināmento puggalo. Hīnavīriyoti nibbīriyo. Vīriyamārabhato daḥhanti duvidhajjhānanibbattanasamatthaṃ thiraṃ vīriyaṃ ārabhantassa. Sesam purimasadisameva.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Sappadāsatheravatthu ekādasamaṃ.

12. Paṭācārātherīvatthu

Yo ca vassasataṃ jīveti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto paṭācāraṃ theriṃ ārabha kathesi.

Sā kira sāvatthiyaṃ cattālīsakoṭivibhavassa seṭṭhino dhītā ahosi abhirūpā. Taṃ soḷasavassuddesikakāle sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale rakkhantā vasāpesuṃ. Evaṃ santēpi sā ekena attano cūlūpaṭṭhākena saddhiṃ vipaṭṭipajji . Athassā mātāpitaro samajātikakule ekassa kumārassa paṭissuṇitvā vivāhadivasam ṭhapesuṃ. Tasmim upakaṭṭhe sā taṃ cūlūpaṭṭhākaṃ āha – “maṃ kira asukakulassa nāma dassanti, mayi patikulam gate mama paṇṇākāraṃ gahetvā āgatopi tattha pavesanaṃ na labhissasi, sace te mayi sineho atthi, idāneva maṃ gahetvā yena vā tena vā palāyassū”ti. “So sādhu, bhadde”ti. “Tena hi ahaṃ sve pātova nagaradvārassa asukaṭṭhāne nāma ṭhassāmi, tvaṃ ekena upāyena nikkhamitvā tattha āgaccheyyāsī”ti vatvā dutiyadivase saṅketatṭhāne aṭṭhāsi. Sāpi pātova kiliṭṭhaṃ vatthaṃ nivāsetvā kese vikkiritvā kuṇḍakena sarīraṃ makkhitvā kuṭam ādāya dāsīhi saddhiṃ gacchantī viya gharā nikkhamitvā taṃ ṭhānaṃ agamāsi. So taṃ ādāya dūraṃ gantvā ekasmim gāme nivāsam kappetvā araṇṇe khettaṃ kasitvā dārupaṇṇādīni āharati. Itarā kuṭena udakaṃ āharitvā sahatthā koṭṭanapacanādīni karontī attano pāpassa phalaṃ anubhoti. Athassā cucchiyaṃ gabbho patiṭṭhāsi. Sā paripuṇṇagabbhā “idha me koci upakārako natthi, mātāpitaro nāma puttesu muduhadayā honti, tesam santikaṃ maṃ nehi, tattha me gabbhavuṭṭhānaṃ bhavissati”ti sāmikaṃ yāci. So “kiṃ, bhadde, kathesi, maṃ disvā tava mātāpitaro vividhā kammakāraṇā kareyyuṃ, na sakkā mayā tattha gantu”nti paṭikkhipi. Sā punappunaṃ yācitvāpi gamanaṃ alabhamānā tassa araṇṇaṃ gatakāle paṭivissake āmantetvā “sace so āgantvā maṃ apassanto ‘kahaṃ gatā’ti pucchissati, mama attano kulagharaṃ gatabhāvaṃ ācikkheyyāthā”ti vatvā gehadvāraṃ pidahitvā pakkāmi. Sopi āgantvā taṃ apassanto paṭivissake pucchitvā taṃ pavattim sutvā “nivattessāmi na”nti anubandhitvā taṃ disvā nānappakāraṃ yāciyamānopi nivattetuṃ nāsakkhi. Athassā ekasmim ṭhāne kammajavātā calimsu. Sā ekaṃ gacchantaraṃ pavisitvā, “sāmi, kammajavātā me calitā”ti vatvā bhūmiyaṃ nīpajjitvā samparivattamānā kicchena dāraṃ vijāyitvā “yassatthāyāhaṃ kulagharaṃ gaccheyyaṃ, so attho nipphanno”ti punadeva tena saddhiṃ gehaṃ āgantvā vāsam kappesi.

Tassā aparena samayena puna gabbho patiṭṭhahi. Sā paripuṇṇagabbhā hutvā purimanayeneva sāmikaṃ yācitvā gamanaṃ alabhamānā puttaṃ ankenādāya tatheva pakkamitvā tena anubandhitvā “tiṭṭhāhi”ti vutte nivattituṃ na icchi. Atha nesam gacchantānaṃ mahā akālamegho udapādi samantā vijjulātāhi ādittaṃ viya megghatthanitehi, bhijjamānaṃ viya udakadhārānīpātanirantaraṃ nabhaṃ ahosi. Tasmim khaṇe tassā kammajavātā calimsu. Sā sāmikaṃ āmantetvā, “sāmi, kammajavātā me calitā, na sakkomi sandhāretuṃ, anovassakaṭṭhānaṃ me jānāhī”ti āha. So hatthagatāya vāsiyā ito cito ca upadhārento ekasmim vammikamatthake jātāṃ gumbaṃ disvā chindituṃ ārabhi. Atha naṃ vammikato nikkhamitvā ghoraviso āsīvo daṃsi. Taṅkhaṇaṇṇevassa sarīraṃ antosamuṭṭhitāhi aggijālāhi ḍayhamānaṃ viya nīlavaṇṇaṃ hutvā tattheva pati. Itarāpi mahādukkhaṃ anubhavamānā tassa āgamaṃ oloketūpi taṃ adisvāva aparampi puttaṃ vijāyi. Dve dārakā vātavuṭṭhivegaṃ asahamānā mahāviraṃ viravanti. Sā ubhopi te urantare katvā dvīhi jaṇṇukehi ceva hatthehi ca bhūmiyaṃ uppīletvā tathā ṭhitāva rattim vītināmesi. Sakalasarīraṃ nillohitam viya paṇḍupalāsavaṇṇaṃ ahosi. Sā utṭhite aruṇe maṃsapesivaṇṇaṃ ekaṃ puttaṃ ankenādāya itaraṃ aṅguliyaṃ gahetvā “ehi, tāta, pitā te ito gato”ti vatvā sāmikassa gatamaggena gacchantī taṃ vammikamatthake kālam katvā patitaṃ nīlavaṇṇaṃ thaddhasarīraṃ disvā “maṃ nissāya mama sāmiko panthe mato”ti rodantī paridevantī pāyāsi.

Sā sakalarattim devena vuṭṭhattā aciravatim nadim jaṇṇupamāṇena kaṭippamāṇena thanappamāṇena udakena paripuṇṇaṃ

disvā attano mandabuddhitāya dvīhi dārakehi saddhim udakaṃ otarituṃ avisahantī jeṭṭhaputtaṃ orimatīre ṭhapetvā itaraṃ ādāya paratīraṃ gantvā sākḥābhaṅgaṃ attharivā nipajjāpetvā “itarassa santikaṃ gamissāmi”ti bālaputtakaṃ pahāya tarituṃ asakkontī punappunaṃ nivattitvā olokayamānā pāyāsī. Athassā nadīmajjhaṃ gatakāle eko seno taṃ kumāraṃ disvā “maṃsapesī”ti saññāya ākāso bhassi. Sā taṃ puttassatthāya bhassantaṃ disvā ubho hatthe ukkhipitvā “sūsū”ti tikkhattuṃ mahāsaddaṃ nicchāresi. Seno dūrabhāvena taṃ asutvāva kumārakaṃ gahetvā vehāsaṃ uppativā gato. Orimatīre ṭhitaputto mātaraṃ nadīmajjhe ubho hatthe ukkhipitvā mahāsaddaṃ nicchārayamānaṃ disvā “maṃ pakkosati”ti saññāya vegena udake pati. Itissā bālaputtaṃ seno hari, jeṭṭhaputto udakena vūlho.

Sā “eko me putto senena gahito, eko udakena vūlho, panthe me pati mato”ti rodantī paridevantī gacchamānā sāvatthito āgacchantaṃ ekaṃ purisaṃ disvā pucchi – “kattha vāsikosi, tātā”ti? “Sāvatthivāsikomhi, amma”ti. “Sāvatthinagare asukavīthiyaṃ evarūpaṃ asukakulaṃ nāma atthi, jānāsī, tātā”ti? “Jānāmi, amma, taṃ pana mā pucchi, sace aññaṃ jānāsī pucchā”ti. “Añña me kammaṃ natthi, tadeva pucchāmi, tātā”ti. “Amma, tvaṃ attano anācikkhituṃ na desi, ajja te sabbarattim devo vassanto diṭṭho”ti. “Diṭṭho me, tāta, mayhameveso sabbarattim vuṭṭho, na añña. Mayhaṃ pana vuṭṭhakāraṇaṃ pacchā te kathessāmi, etasmim tava me setṭhigehe pavattim kathehī”ti. “Amma, ajja rattim setṭhiṅca setṭhibhariyaṅca setṭhiputtaṅcāti tayopi jane avattharamānaṃ geḥaṃ pati, te ekacitakasmim jhāyanti. Esa dhūmo paññāyati, amma”ti. Sā tasmim khaṇe nivatthavatthaṃ patamānaṃ na sañjāni, ummattikabhāvaṃ patvā yathājātāva rodantī paridevantī

–
“Ubho puttā kālakatā, panthe mayhaṃ pati mato;

Mātā pitā ca bhātā ca, ekacitamhi ḍayhare”ti. (apa. therī 2.2.498) –

Vilapantī paribbhāmi. Manussā taṃ disvā “ummattikā ummattikā”ti kacavaraṃ gahetvā paṃsum gahetvā matthake okirantā leḍḍhi paharanti. Satthā jetavanamahāvihāre atṭhāparisamajjhe nisīditvā dhammaṃ desento taṃ āgacchamānaṃ addasa kappasatasahassaṃ pūritapāraṃ abhinīhārasampannaṃ.

Sā kira padumuttarabuddhakāle padumuttarasatthārā ekaṃ vinayadharattherim bāhāya gahetvā nandanavane ṭhapentaṃ viya etadaggaṭṭhāne ṭhapiyamānaṃ disvā “ahampi tumhādisassa buddhassa santike vinayadharattherīnaṃ aggaṭṭhānaṃ labheyya”nti adhikāraṃ katvā patthanaṃ ṭhapesi. Padumuttarabuddho anāgataṃsaññaṃ pattharivā patthanāya samijjhanabhāvaṃ ṇatvā “anāgate gotamabuddhassa nāma sāsane ayaṃ paṭācārā nāmena vinayadharattherīnaṃ aggā bhavissati”ti byākāsī. Taṃ evaṃ patthitapatthanaṃ abhinīhārasampannaṃ satthā dūratova āgacchantaṃ disvā “imissā ṭhapetvā maṃ añño avassayo bhavituṃ samattho nāma natthī”ti cintetvā taṃ yathā vihārābhimukhaṃ āgacchati, evaṃ akāsī. Parisā taṃ disvā “imissā ummattikāya ito āgantuṃ mā dadiṭṭhā”ti āha. Satthā “apetha, mā naṃ vārayitthā”ti vatvā avidūratṭhānaṃ āgatakāle “satim paṭilabha bhaginī”ti āha. Sā taṃ khaṇaṃyeva buddhānubhāvena satim paṭilabhi.

Tasmimkāle nivatthavatthassa patitabhāvaṃ sallakkhetvā hirottappaṃ paccupaṭṭhāpetvā ukkuṭikaṃ nisīdi. Athassā eko puriso uttarasāṭakaṃ khipi. Sā taṃ nivāsetvā satthāraṃ upasaṅkamitvā suvaṇṇavaṇṇesu pādesu pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, avassayo me hotha, patitṭhā me hotha. Ekañhi me puttaṃ seno gaṇhi, eko udakena vūlho, panthe me pati mato, mātāpitāro ceva me bhātā ca gehena avatthaṭā ekacitakasmim jhāyanti”ti.

Satthā tassā vacanaṃ sutvā “paṭācāre, mā cintayi, tava tānaṃ saraṇaṃ avassayo bhavituṃ samatthasseva santikaṃ āgatāsī.

Yathā hi tava idāni eko puttako senena gahito, eko udakena vūlho, panthe pati mato, mātāpitāro ceva bhātā ca gehena avatthaṭā; evameva imasmim saṃsāre puttādīnaṃ matakāle tava rodantiyā paggharitaassu catunnaṃ mahāsamuddānaṃ udakato bahutara”nti vatvā imaṃ gāthamāha –

“Catūsu samuddesu jalaṃ parittakaṃ,

Tato bahuṃ assujalaṃ anappakaṃ;

Dukkheṇa phuṭṭhassa narassa socanā,

Kiṃ kāraṇā amma tvaṃ pamajjasī”ti.

Evaṃ satthari anamataggaṃpariyāyaṃ kathente tassa sarīre soko tanuttaṃ agamāsī. Atha naṃ tanubhūtasokaṃ ṇatvā puna

<p>sathā āmantetvā “paṭācāre puttādayo nāma paralokaṃ gacchantassa tāṇaṃ vā leṇaṃ vā saraṇaṃ vā bhavituṃ na sakkonti, tasmā vijjamaṇāpi te na santiyeva, paṇḍitena pana sīlaṃ visodhetvā attano nibbānagāmmaggam khippameva sodhetuṃ vaṭṭatī”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsī –</p> <p>“Na santi puttā tāṇāya, na pitā nāpi bandhavā; Antakenādhpannassa, natthi nāṭisu tāṇatā. (dha. pa. 288; apa. therī 2.2.501);</p> <p>“Etamatthavassamā ñatvā, paṇḍito sīlasamvuto; Nibbānagamaṇam maggaṃ, khippameva visodhaye”ti. (dha. pa. 289);</p> <p>Desanāvasāne paṭācārā mahāpathaviyaṃ paṃsuparimāṇe kilese jhāpetvā sotāpattiphale patiṭṭhahi, añṇepi bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇṇimsūti. Sā pana sotāpannā hutvā sathhāraṃ pabbajjāṃ yāci. Sathhā taṃ bhikkhunīnaṃ santikaṃ pahīnitvā pabbājesi. Sā laddhūpasampadā paṭitācārattā paṭācārātveva pañṇāyi. Sā ekadivasaṃ kuṭena udakaṃ ādāya pāde dhovantī udakaṃ āsiṅci, taṃ thokaṃ gantvā pacchijji. Dutiyavāre āsittamā tato dūratarāṃ agamāsī. Tatiyavāre āsittamā tatopi dūrataranti. Sā tadeva ārammaṇaṃ gahetvā tayo vaye paricchinditvā “mayā paṭhamamā āsittamā udakaṃ viya ime sathhā paṭhamavayepi maranti, tato dūratarāṃ gatamā dutiyavāre āsittamā udakaṃ viya majjhimavayepi maranti, tatopi dūratarāṃ gatamā tatiyavāre āsittamā udakaṃ viya pacchimavayepi marantiyevā”ti cintesi. Sathhā gandhakuṭiyaṃ nisinnova obhāsam pharivā tassā sammukhe thātvā kathento viya “evametamā paṭācāre, paṇcannampi khandhānaṃ udayabbayaṃ apassantassa vassasatamā jīvanato tesamā udayabbayaṃ passantassa ekāhampi ekakkhaṇampi jīvitamā seyyo”ti vatvā anusandhimā ghatetvā dhammaṃ desento gāthamāha –</p> <p>113. “Yo ca vassasatamā jīve, apassamā udayabbayaṃ; Ekāhamā jīvitamā seyyo, passato udayabbaya”nti.</p> <p>Tattha apassamā udayabbayanti paṇcannamā khandhānaṃ paṇcavīsatiyā lakkhaṇehi udayaṅca vayaṅca apassanto. Passato udayabbayanti tesamā udayaṅca vayaṅca passantassa. Itarassa jīvanato ekāhampi jīvitamā seyyoti.</p> <p>Desanāvasāne paṭācārā saha paṭisambhidāhi arahattamā pāpuṇi.</p> <p>Paṭācārātherīvatthu dvādasamāṃ.</p> <p>13. Kisāgotamīvatthu</p> <p>Yoca vassasatamā jīveti imamā dhammadeśanaṃ sathhā jetavane viharanto kisāgotamimā ārabha kathesi.</p> <p>Sāvattiyamā kirekassa seṭṭhissa gehe cattālīsakoṭṭidhanaṃ aṅgārā eva hutvā aṭṭhāsī. Seṭṭhi taṃ disvā uppannasoko āhāraṃ paṭikkhipitvā maṅcake nipajji. Tasseko sahāyako gehamā gantvā, “samma, kasmā socasī”ti pucchitvā taṃ pavattimā sutvā, “samma, mā soci, ahamā ekamā upāyamā jānāmi, taṃ karohī”ti. “Kiṃ karomi, sammā”ti? Attano āpaṇe kilaṅjamā pasāretvā tattha te aṅgāre rāsīm katvā vikkiṇanto viya nisīda, āgatāgatesu manussesu ye evamā vadanti – “sesajanā vatthatelamadhuphāṇitāḍḍhāni vikkiṇanti, tvamā pana aṅgāre vikkiṇanto nisinnō”ti. Te vadeyyāsī – “attano santakamā avikkiṇanto kiṃ karomī”ti? Yo pana taṃ evamā vadati “sesajanā vatthatelamadhuphāṇitāḍḍhāni vikkiṇanti, tvamā pana hiraṅṅasuvannaṃ vikkiṇanto nisinnō”ti. Taṃ vadeyyāsī “khamā hiraṅṅasuvanna”nti. “Ida”nti ca vutte “āhara, tāva na”nti hatthehi paṭiccheyyāsī. Evamā dinnaṃ tava hatthe hiraṅṅasuvannaṃ bhavissati. Sā pana sace kumārīkā hoti, tava gehe puttassa namā āharitvā cattālīsakoṭṭidhanaṃ tassā niyyādetvā tāya dinnaṃ valaṅṅeyyāsī. Sace kumārako hoti, tava gehe vayappattamā dhītarāṃ tassa datvā cattālīsakoṭṭidhanaṃ niyyādetvā tena dinnaṃ valaṅṅeyyāsīti. So “bhaddako upāyo”ti attano āpaṇe aṅgāre rāsīm katvā vikkiṇanto viya nisīdi. Ye pana namā evamāhamāsu – “sesajanā vatthatelamadhuphāṇitāḍḍhāni vikkiṇanti, kiṃ pana tvamā aṅgāre vikkiṇanto nisinnō”ti? Tesamā “attano santakamā avikkiṇanto kiṃ karomī”ti paṭivacanaṃ adāsī. Athekā gotamī nāma kumārīkā kisasarīratāya kisāgotamīti pañṇāyamānā pariṇṇakulassa dhītā attano ekena kiccena āpaṇadvāraṃ gantvā taṃ seṭṭhimā disvā evamāha – “kiṃ, tāta, sesajanā vatthatelamadhuphāṇitāḍḍhāni vikkiṇanti, tvamā hiraṅṅasuvannaṃ vikkiṇanto nisinnō”ti? “Khamā, amma, hiraṅṅasuvanna”nti? “Nanu ‘tvamā tadeva gahetvā nisinnosī’ti, āhara, tāva namā, amma”ti. Sā hatthapūraṃ gahetvā tassa hatthesu thapesi, taṃ hiraṅṅasuvannaṃameva ahoṣi.</p>		
---	--	--

Atha naṃ seṭṭhi “kataram te, amma, geha”nti pucchitvā “asukam nāmā”ti vutte tassā assāmikabhāvaṃ ñatvā dhanam paṭisāmetvā taṃ attano puttassa ānetvā cattālīsakoṭṭidhanam paṭicchāpesi. Sabbaṃ hiraññasuvaṇṇameva ahosi. Tassā aparena samayena gabbho paṭiṭṭhahi. Sā dasamāsaccayena puttam vijāyi. So padasā gamanakāle kālamakāsi. Sā adiṭṭhapubbamarāṇatāya taṃ jhāpetuṃ nīharante vāretvā “puttassa me bhesajjam pucchissāmī”ti matakalevaram aṅkenādāya “api nu me puttassa bhesajjam jānāthā”ti pucchantī gharapaṭipāṭiyā vicarati. Atha naṃ manussā, “amma, tvam ummattikā jātā, matakaputtassa bhesajjam pucchantī vicarasī”ti vadanti. Sā “avassaṃ mama puttassa bhesajjam jānanakam labhissāmī”ti maññamānā vicarati. Atha naṃ eko paṇḍitapuriso disvā, “ayaṃ mama dhītā paṭhamam puttakam vijjātā bhavissati adiṭṭhapubbamarāṇā, mayā imissā avassayena bhavituṃ vaṭṭatī”ti cintetvā āha – “amma, aham bhesajjam na jānāmi, bhesajjajānanakam pana jānāmī”ti. “Ko jānāti, tāta”ti? “Satthā, amma, jānāti, gaccha, taṃ pucchāhi”ti. Sā “gamissāmi, tāta, pucchissāmi, tāta”ti vatvā satthāram upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ ṭhitā pucchi – “tumhe kira me puttassa bhesajjam jānātha, bhante”ti? “Āma, jānāmī”ti. “Kiṃ laddhuṃ vaṭṭatī”ti? “Accharaggahaṇamatte siddhatthake laddhuṃ vaṭṭatī”ti. “Labhissāmi, bhante”. “Kassa pana gehe laddhuṃ vaṭṭatī”ti? “Yassa gehe putto vā dhītā vā na koci matapubbo”ti. Sā “sādhu, bhante”ti satthāram vanditvā mataputtakam aṅkenādāya antogāmaṃ pavisitvā paṭhamagehassa dvāre ṭhatvā “atthi nu kho imasmim gehe siddhatthako, puttassa kira me bhesajjam eta”nti vatvā “atthī”ti vutte tena hi dethāti. Tehi āharitvā siddhatthakesu diyyamānesu “imasmim gehe putto vā dhītā vā matapubbo koci natthi, amma”ti pucchitvā “kiṃ vadesi, amma? Jīvamānā hi katipayā, matakā eva bahukā”ti vutte “tena hi gaṇhatha vo siddhatthake, netam mama puttassa bhesajja”nti paṭiādāsi.

Sā iminā nīyāmena ādito paṭṭhāya naṃ pucchantī vicari. Sā ekagehepi siddhatthake agahetvā sāyanhasamaye cintesi – “aho bhāriyam kammaṃ, aham ‘mameva putto mato’ti saññamakāsim, sakalagāmepe pana jīvantehi matakāva bahutarā”ti. Tassā evaṃ cintayamānāya puttasineham mudukahadayam thaddhabhāvaṃ agamāsi. Sā puttam araṇṇe chaḍḍetvā satthu santikam gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā “laddhā te ekaccharamattā siddhatthakā”ti āha. “Na laddhā, bhante, sakalagāme jīvantehi matakāva bahutarā”ti. Atha naṃ satthā “tvam ‘mameva putto mato’ti sallakkhesi, dhuvadhammo esa sattānaṃ. Maccurājā hi sabbasatte aparipunnajjhāsaye eva mahogho viya parikaḍḍhamānoyeva apāyasamudde pakkhipatī”ti vatvā dhammam desento imam gāthamāha –

“Taṃ puttapasusammattam, byāsattamanasam naram;

Suttam gāmaṃ mahoghova, maccu ādāya gacchatī”ti. (dha. pa. 287);

Gāthāpariyosāne kisāgotamī sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, aññepi bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇimsūti.

Sā pana satthāram pabbajjam yāci, satthā taṃ bhikkhunīnam santikam pesetvā pabbājesi. Sā laddhūpasampadā kisāgotamī therīti paññāyi. Sā ekadivasam uposathāgāre vāram patvā dīpaṃ jāletvā nisinnā dīpajālā uppajjantiyo ca bhijjantiyo ca disvā “evameva ime sattā uppajjanti ceva nirujjhanti ca, nibbānappattā eva na paññāyantī”ti ārammaṇam aggahesi. Satthā gandhakuṭiyam nisinnova obhāsam pharivā tassā sammukhe nisīditvā kathento viya “evameva, gotamī, ime sattā dīpajālā viya uppajjanti ceva nirujjhanti ca, nibbānappattā eva na paññāyanti, evam nibbānam apassantānam vassasatam jīvanato nibbānam passantassa khaṇamattampi jīvitam seyyo”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammam desento imam gāthamāha – 114.

“Yo ca vassasatam jīve, apassam amatam padam;

Ekāham jīvitam seyyo, passato amatam pada”nti.

Tattha amatam padanti maraṇavirahitakoṭṭhāsam, amatamahānibbānanti attho. Sesam purimasadisameva.

Desanāvasāne kisāgotamī yathānisinnāva saha paṭisambhidāhi arahatte paṭiṭṭhahīti.

Kisāgotamīvatthu terasamaṃ.

14. Bahuputtikattherīvatthu

Yoca vassasatam jīveti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto bahuputtikam therim ārabba katesi.

Sāvattiyam kirekasmim kule satta puttā satta ca dhītarō ahesum. Te sabbepi vayappattā gehe paṭiṭṭhahitvā attano

	<p>dhammatāya sukhappattā ahesuṃ. Tesam aparena samayena pitā kālamakāsi. Mahāupāsikā sāmike natṭhepi na tāva kuṭumbaṃ vibhajati. Atha naṃ puttā āhamsu – “amma, amhākaṃ pitari natṭhe tuyhaṃ ko attho kuṭumbena, kiṃ mayam taṃ upaṭṭhātuṃ na sakkomā”ti. Sā tesam kathaṃ sutvā tuṅhī hutvā punappunaṃ tehi vuccamānā “puttā maṃ paṭijaggissanti, kiṃ me visuṃ kuṭumbenā”ti sabbaṃ sāpateyyaṃ majjhe bhinditvā adāsi. Atha naṃ katipāhaccayena jeṭṭhaputtassa bhariyā “aho amhākaṃ, ayyā, ‘jeṭṭhaputto me’ti dve koṭṭhāse datvā viya imameva gehaṃ āgacchati”ti āha. Sesaputtānaṃ bhariyāpi evameva vadimsu. Jeṭṭhadhītaṃ ādim katvā tāsam gehaṃ gatakālepi naṃ evameva vadimsu. Sā avamānappattā hutvā “kiṃ imesaṃ santike vuṭṭhena, bhikkhunī hutvā jīvissāmī”ti bhikkhunīupassayaṃ gantvā pabbajjaṃ yāci. Tā naṃ pabbājesuṃ. Sā laddhūpasampadā hutvā bahuputtikattherīti paññāyi. Sā “ahaṃ mahallakakāle pabbajitā, appamattāya me bhavitabba”nti bhikkhunīnaṃ vattapaṭivattaṃ karontī “sabbarattim samaṇadhammaṃ karissāmī”ti heṭṭhāpāsāde ekaṃ thambhaṃ hatthena gahetvā taṃ āviñchamānāva samaṇadhammaṃ karoti, caṅkamamānāpi “andhakāraṭṭhāne me rukkhe vā katthaci vā sīsaṃ paṭihaññeyyā”ti taṃ rukkhaṃ hatthena gahetvā taṃ āviñchamānāva samaṇadhammaṃ karoti, “sathārā desitadhammaeva karissāmī”ti dhammaṃ āvajjetvā dhammaṃ anussaramānāva samaṇadhammaṃ karoti. Atha sathā gandhakuṭiyaṃ nisinnova obhāsaṃ pharivā sammukhe nisinno viya tāya saddhiṃ kathento “bahuputtike mayā desitaṃ dhammaṃ anāvajjentassa apassantassa vassasataṃ jīvanato mayā desitaṃ dhammaṃ passantassa muhuttampi jīvitaṃ seyyo”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>115.</p> <p>“Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ dhammamuttamaṃ; Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato dhammamuttama”nti.</p> <p>Tattha dhammamuttamanti navavidhaṃ lokuttaradhammaṃ. So hi uttamo dhammo nāma. Yo hi taṃ na passati, tassa vassasatampi jīvanato taṃ dhammaṃ passantassa paṭivijjhantassa ekāhampi ekakkhaṇampi jīvitaṃ seyyoti.</p> <p>Gāthāpariyosāne bahuputtikattherī saha paṭisambhidāhi arahatte paṭiṭṭhahīti.</p> <p>Bahuputtikattherīvatthu cuddasamaṃ.</p> <p>Sahassavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.</p> <p>Aṭṭhamo vaggo.</p> <p>Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa</p> <p>Khuddakanikāye</p> <p>Dhammapada-aṭṭhakathā</p> <p>(Dutiyo bhāgo)</p>		
9	<p>9. Pāpavaggo</p> <p>1. Cūlekasātakabrāhmaṇavatthu</p> <p>Abhitharethakalyāṇeti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto cūlekasātakabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi. Vipassidasabalassa kālasmiñhi mahāekasātakabrāhmaṇo nāma ahosi, ayaṃ pana etarahi sāvattiyaṃ cūlekasātakako nāma. Tassa hi eko nivāsanasātakako ahosi, brāhmaṇiyāpi eko. Ubhinnaṃ ekameva pārupanaṃ, bahi gamanakāle brāhmaṇo vā brāhmaṇī vā taṃ pārupati. Athekadivasam vihāre dhammassavane ghosite brāhmaṇo āha – “bhoti dhammassavanaṃ ghositaṃ, kiṃ divā dhammassavanaṃ gamissasi, udāhu rattim. Pārupanassa hi abhāvena na sakkā amhehi ekato gantu”nti. Brāhmaṇī, “sāmi, ahaṃ divā gamissāmī”ti sātakaṃ pārupitvā agamāsi. Brāhmaṇo divasabhāgaṃ gehe vītināmetvā rattim gantvā satthu purato nisinnova dhammaṃ assosi. Athassa sarīraṃ pharamānā pañcavaṇṇā pīti uppajji. So sathāraṃ pūjītukāmo hutvā “sace imaṃ sātakaṃ dassāmi, neva brāhmaṇiyā, na mayhaṃ pārupanaṃ bhavissati”ti cintesi. Athassa maccheracittānaṃ sahasaṃ uppajji, punekaṃ saddhācittaṃ uppajji. Taṃ abhibhavitvā puna maccherasahassaṃ uppajji. Itissa balavamaccheraṃ bandhitvā gaṇhantaṃ viya saddhācittaṃ paṭibāhatiyeva. Tassa “dassāmi, na dassāmī”ti cintentasseva paṭhamayāmo apagato, majjhimayāmo sampatto. Tasmimpi dātuṃ nāsakkhi. Pacchimayāme sampatte so</p>		

cintesi – “mama saddhācittena maccheracittena ca saddhiṃ yujjhantasseva dve yāma vītivattā, idaṃ mama ettakaṃ maccheracittaṃ vaḍḍhamānaṃ catūhi apāyehi sīsaṃ ukkhipituṃ na dassati, dassāmi na”nti. So maccherasahassaṃ abhibhavivā saddhācittaṃ purecārikaṃ katvā sātakaṃ ādāya satthu pādamaḷe ṭhapetvā “jitaṃ me, jitaṃ me”ti tikkhattuṃ mahāsaddamakāsi.

Rājā pasenadi kosalo dhammaṃ suṇanto taṃ saddaṃ sutvā “pucchatha naṃ, kiṃ kira tena jita”nti āha. So rājapurisehi pucchito tamatthaṃ ārocesi. Taṃ sutvā rājā “dukkaraṃ kataṃ brāhmaṇena, saṅghamaṃsa karissāmi”ti ekaṃ sātakayugaṃ dāpesi. So tampi tathāgatasseva adāsi. Puna rājā dve cattāri aṭṭha soḷasāti dviguṇaṃ katvā dāpesi. So tānipi tathāgatasseva adāsi. Athassa rājā dvattiṃsa yugāni dāpesi. Brāhmaṇo “attano aggahetvā laddhaṃ laddhaṃ vissajjesiyevā”ti vādamocanattaṃ tato ekaṃ yugaṃ attano, ekaṃ brāhmaṇiyāti dve yugāni gahetvā tiṃsa yugāni tathāgatasseva adāsi. Rājā pana tasmiṃ sattakkhattuṃpi dadante puna dātukāmayeva ahosi. Pubbe mahāekasātako catusaṭṭhiyā sātakayugesu dve aggahesi, ayaṃ pana dvattiṃsāya laddhakāle dve aggahesi. Rājā purise āṇāpesi – “dukkaraṃ bhāṇe brāhmaṇena kataṃ, antepure mama dve kambalāni āharāpeyyāthā”ti. Te tathā karimsu. Rājā sataśahassagghanaṃ dve kambale dāpesi. Brāhmaṇo “na ime mama sarīre upayogaṃ arahanti, buddhasāsanasseva ete anucchavikā”ti ekaṃ kambalaṃ antogandhakuṭiyaṃ satthu sayanassa upari vitānaṃ katvā bandhi, ekaṃ attano ghare nibaddhaṃ bhūñjantassa bhikkhuno bhattakiccatthāne vitānaṃ katvā bandhi. Rājā sāyanhasamaye satthu santikaṃ gantvā taṃ kambalaṃ sañjānitvā, “bhante, kena pūjā katā”ti pucchitvā “ekasātakenā”ti vutte “brāhmaṇo mama pasādaṭṭhāneyeva pasādati”ti vatvā “cattāro hatthi cattāro asse cattāri kahāpaṇasahassāni catasso itthiyo catasso dāsiyo cattāro purise caturo gāmaṃvare”ti evaṃ yāva sabbasatā cattāri cattāri katvā sabbacattukkaṃ nāma assa dāpesi.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “aho acchariyaṃ cūḷekasātakassa kammaṃ, taṃmuhuttameva sabbacattukkaṃ labhi, idāni katena kalyāṇakammaṃ ajjameva vipāko dinno”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, sacāyaṃ ekasātako paṭhamayāme mayhaṃ dātuṃ asakkhissa, sabbasoḷasakaṃ alabhissa. Sace majjhimaṃ mayāme asakkhissa, sabbatthakaṃ alabhissa .

Balavapacchimaṃ dinnattā panesa sabbacattukkaṃ labhi. Kalyāṇakammaṃ karontena hi uppannaṃ cittaṃ ahāpetvā taṅkhaṇāññeva kātappaṃ. Dandhaṃ kataṃ kusalañhi sampattiṃ dadamānaṃ dandhameva dadāti, tasmā cittuppādasamanantameva kalyāṇakammaṃ kātabba”nti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 116.

“Abhittharetha kalyāṇe, pāpā cittaṃ nivāraye;

Dandhañhi karoto puññaṃ, pāpasmiṃ ramatī mano”ti.

Tattha abhittharethāti turitaturitaṃ sīghasīghaṃ kareyyāti attho. Gihinā vā hi “salākabhattadānādīsu kiñcideva kusalaṃ karissāmi”ti citte uppanne yathā aññe okāsaṃ na labhanti, evaṃ “ahaṃ pure, ahaṃ pure”ti turitaturitameva kātabbaṃ.

Pabbajitena vā upajjhāyavattādīni karontena aññassa okāsaṃ adatvā “ahaṃ pure, ahaṃ pure”ti turitaturitameva kātabbaṃ.

Pāpā cittanti kāyaduccarītādīpāpakammato vā akusalacittuppādato vā sabbathāmena cittaṃ nivāraye. Dandhañhi karototi yo pana “dassāmi, na dassāmi sampajjissati nu kho me, no”ti evaṃ cikkhallaṃ maggena gacchanto viya dandhaṃ puññaṃ karoti, tassa ekasātakassa viya maccherasahassaṃ pāpaṃ okāsaṃ labhati. Athassa pāpasmiṃ ramatī mano, kusalakammakaraṇakāleyeva hi cittaṃ kusale ramati, tato muccitvā pāpaninnameva hotīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇisūti.

Cūḷekasātakabrāhmaṇavatthu paṭhamam.

2. Seyyasakattheravatthu

Pāpañcapurisoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto seyyasakattheraṃ ārabha katesi.

So hi lāḷudāyittherassa saddhivihāriko, attano anabhiraṭṭiṃ tassa ārocetvā tena paṭhamasaṅghādisesakamme samādapito uppānuppānāya anabhiraṭṭiyā taṃ kammamakāsi (pārā. 234). Satthā tassa kiriyāṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā “evaṃ kira tvaṃ karosī”ti pucchitvā “āma, bhante”ti vutte “kasmā bhāriyaṃ kammaṃ akāsi, anucchavikaṃ moghapurisā”ti

nānappakārato garahitvā sikkhāpadaṃ paññāpetvā “evarūpañhi kammaṃ diṭṭhadhammepi samparāyepi dukkhasaṃvattanikameva hoti”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
117.

“Pāpañce puriso kayirā, na naṃ kayirā punappunam;

Na tamhi chandaṃ kayirātha, dukkho pāpassa uccayo”ti.

Tassattho – sace puriso sakiṃ pāpakammaṃ kareyya, tañkhaṇeyeva paccavekkhitvā “idaṃ appatirūpaṃ olārika”nti na naṃ kayirā punappunam. Yopi tamhi chando vā ruci vā uppajjeyya, tampi vinodetvā na kayirātheva. Kiṃ kāraṇā? Dukkho pāpassa uccayo. Pāpassa hi uccayo vuḍḍhi idhalokepi samparāyepi dukkhameva āvahaṭīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Seyyasakattheravatthu dutiyaṃ.

3. Lājadevadhītāvattthu

Puññañceti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto lājadevadhītaṃ ārabba kathesi. Vatthu rājagahe samuṭṭhitam.

Āyasmā hi mahākassapo pippaliguhāyaṃ viharanto jhānaṃ samāpajjitvā sattame divase vuṭṭhāya dibbena cakkhunā

bhikkhācāraṭṭhānaṃ olokeno ekaṃ sālikhetapālikam itthiṃ sālisīsāni gahetvā lāje kurumānaṃ disvā “saddhā nu kho, assaddhā”ti vīmaṃsitvā “saddhā”ti ñatvā “sakkhissati nu kho me saṅgahaṃ kātuṃ, no”ti upadhārento “visāradā kuladhītā mama saṅgahaṃ karissati, katvā ca pana mahāsampattiṃ labhissati”ti ñatvā cīvaraṃ pārupitvā pattamādāya

sālikhetasamīpeyeva aṭṭhāsi. Kuladhītā theram disvā pasannacittā pañcavaṇṇāya pītiyā phuṭṭhasarīrā “tiṭṭhatha, bhante”ti vatvā lāje ādāya vegena gantvā therassa patte ākiritvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, tumhehi diṭṭhadhammassa bhāginī assa”nti patthanaṃ akāsi. Thero “evaṃ hotū”ti anumodanamakāsi. Sāpi theram vanditvā attanā dinnadānaṃ āvajjamānā nivatti. Tāya ca pana kedāramariyādāya gamanamagge ekasmiṃ bile ghoraviso sappo nipajji. So therassa

kāsāyapaṭicchannaṃ jaṅghaṃ ḍaṃsitum nāsakkhi. Itarā dānaṃ āvajjamānā nivattanti taṃ padesaṃ pāpuṇi. Sappo bilā

nikkhamitvā taṃ ḍaṃsitvā tattheva pātesi. Sā pasannacittena kālam katvā tāvatimsabhavane tiṃsayojanike kanakavimāne

suttappabuddhā viya sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitena tigāvutena attabhāvena nibbatti. Sā dvādasayojanikaṃ ekaṃ dibbavattham

nivāsetvā ekaṃ pārupitvā accharāsahassaparivutā pubbakammapakāsanaṭṭhāya suvaṇṇalājabbharitena olambakena

suvāṇṇasarakena paṭimaṇḍite vimānadvāre ṭhitā attano sampattiṃ oloketvā “kiṃ nu kho me katvā ayaṃ sampatti laddhā”ti

dibbena cakkhunā upadhārentī “ayyassa me mahākassapattherassa dinnalājaniṃsandena sā laddhā”ti aññāsi.

Sā evaṃ parittakena kammaṃ evarūpaṃ sampattiṃ labhitvā “na dāni mayā pamajjitum vaṭṭati, ayyassa vattapaṭivattam

katvā imaṃ sampattiṃ thāvaram karissāmī”ti cintetvā pātova kanakamayaṃ sammajjaniṃceva kacavarachaddānakañca

pacchiṃ ādāya gantvā therassa pariveṇaṃ sammajjitvā pānīyaparibhojanīyaṃ upaṭṭhāpesi. Thero taṃ disvā “kenaci

daharena vā sāmaṇerena vā vattam kataṃ bhavissati”ti sallakkhesi. Sā dutiyadvisepi tattheva akāsi, theropi tattheva

sallakkhesi. Tatiyadvise pana thero tassā sammajjanisaddam sutvā tālacchiddādīhi ca pavitṭham sarīrobhāsaṃ disvā dvāram

vivaritvā “ko esa sammajjati”ti pucchi. “Aham, bhante, tumhākaṃ upaṭṭhāyikā lājadevadhītā”ti. “Nanu mayham

evamñamikā upaṭṭhāyikā nāma natthī”ti. “Aham, bhante, sālikhetam rakkhamānā lāje datvā pasannacittā nivattanti sappena

daṭṭhā kālam katvā tāvatimsadevaloke uppannā, mayā ayyam nissāya ayaṃ sampatti laddhā, idānipi tumhākaṃ

vattapaṭivattam katvā ‘sampattiṃ thāvaram karissāmī’ti āgatāmi, bhante”ti. “Hiyyopi parepi tayāvetam ṭhānaṃ

sammajjitam, tayāva pānīyabhojanīyaṃ upaṭṭhāpita”nti. “Āma, bhante”ti. “Apehi devadhīte, tayā kataṃ vattam kataṃva

hotu, ito paṭṭhāya imaṃ ṭhānaṃ mā āgami”ti. “Bhante, mā maṃ nāsetha, tumhākaṃ vattam katvā sampattiṃ me thiram

kātuṃ dethā”ti. “Apehi devadhīte, mā maṃ anāgate cittabjaniṃ gahetvā nisinnehi dhammakathikehi ‘mahākassapattherassa

kira ekā devadhītā āgantvā vattapaṭivattam katvā pānīyaparibhojanīyaṃ upaṭṭhāpesī’ti vattabbatam kari, ito paṭṭhāya idha mā

āgami, paṭikkamā”ti. Sā “mā maṃ, bhante, nāsethā”ti punappunam yāciyeva. Thero “nāyam mama vacanaṃ suṇāti”ti

cintetvā “tuvam pamānaṃ na jānāsī”ti accharam pahari. Sā tattha saṅṭhātuṃ asakkonti ākāse uppatitvā añjaliṃ paggayha,

“bhante, mayā laddhasampattiṃ mā nāsetha, thāvaram kātuṃ dethā”ti rodanti ākāse aṭṭhāsi.

Satthā jetavane gandhakuṭiyam nisinnova tassā roditasaddam sutvā obhāsam pharivā devadhītāya sammukhe nisīditvā kathento viya “devadhīte mama puttassa kassapassa saṃvarakaraṇameva bhāro, puññatthikānaṃ pana ‘ayaṃ no attho’ ti sallakkhetvā puññakaraṇameva bhāro. Puññakaraṇāñhi idha ceva samparāye ca sukhavevā” ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

118.

“Puññañce puriso kayirā, kayirā naṃ punappunam;
Tamhi chandaṃ kayirātha, sukho puññaṃ uccayo” ti.

Tassattho – sace puriso puññaṃ kareyya, “ekavāraṃ me puññaṃ kataṃ, alaṃ ettāvātā” ti anoramitvā punappunam karotheva. Tassa akaraṇakkhaṇepi tamhi puññaṃ chandaṃ ruciṃ ussāhaṃ karotheva. Kiṃ kāraṇā? Sukho puññaṃ uccayo. Puññaṃ hi uccayo vuḍḍhi idhalokaparalokasukhāvahanato sukhoti.

Desanāvasāne devadhītā pañcattālīsajoyanamattthake tthitāva sotāpattiphalaṃ pāpuṇīti.

Lājadevadhītāvattu tatiyaṃ.

4. Anāthapiṇḍikaseṭṭhivatthu

Pāpopipassatī bhadranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto anāthapiṇḍikaṃ ārabba kathesi.

Anāthapiṇḍiko hi vihārameva uddissa catupaññāsakoṭṭidhanaṃ buddhasāsane vikiritvā satthari jetavane viharante devasikaṃ tñi mahāupaṭṭhānāni gacchati, gacchanto ca “kiṃ nu kho ādāya āgatoti sāmaṇerā vā daharā vā hatthampi me olokeyyu” nti tucchahattho nāma na gatapubbo. Pātova gacchanto yāguṃ gāhāpetvāva gacchati, katapātarāso sappinavanītādīni bhesajjāni. Sāyanhasamaye mālāgandhavilepanavatthādīni gāhāpetvā gacchati. Evaṃ niccakālemeva divase divase dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhati. Aparabhāge dhanam parikkhayaṃ gacchati. Vohārūpajīvinopissa hatthato aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ iṇaṃ gaṇhimsu,

kulasantakāpissa aṭṭhārasahiraññaṇkoṭṭiyo, nadītīre nidahitvā tthapitā udakena kūle bhinne mahāsamuddaṃ pavisimsu. Evamassa anupubbena dhanam parikkhayaṃ agamāsi. So evambhūtopi saṅghassa dānaṃ detiyeva, pañītaṃ pana katvā dātuṃ na sakkoti.

So ekadivasaṃ satthārā “dīyati pana te, gahapati, kule dāna” nti vutte “dīyati, bhante, tañca kho kaṇḍajakaṃ

bilaṅgadutiya” nti āha. Atha naṃ satthā, “gahapati, ‘lūkhaṃ dānaṃ demī’ ti mā cintayi. Cittasmiñhi pañīte buddhādīnaṃ dinnadānaṃ lūkhaṃ nāma natthi, apica tvam aṭṭhannaṃ ariyapuggalānaṃ dānaṃ desi, ahaṃ pana velāmakāle sakalajambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahādānaṃ pavattayamānopi tisanagaṇatampi kañci nālattham, dakkhiṇeyyā nāma evaṃ dullabhā. Tasmā ‘lūkhaṃ me dāna’ nti mā cintayi” ti vatvā velāmasuttamassa (a. nī. 9.20) kathesi. Athassa

dvārakoṭṭhake adhivatthā devatā satthari ceva satthasāvakesu ca gehaṃ pavisantesu tesam tejana saṅghātuṃ asakkontī, “yathā ime imaṃ gehaṃ na pavisanti, tathā gahapatim paribhindissāmī” ti taṃ vattukāmāpi issarakāle kiñci vattum nāsakkhi, idāni “panāyaṃ duggato gaṇhissati me vacana” nti rattibhāge seṭṭhissa sirigabbhaṃ pavisitvā ākāse aṭṭhāsi. Atha seṭṭhi naṃ disvā “ko eso” ti āha. Ahaṃ te mahāseṭṭhi catutthadvārakoṭṭhake adhivatthā devatā, tuyhaṃ ovādādānatthāya āgatāti. Tena hi ovadehīti. Mahāseṭṭhi tayā pacchimakālaṃ anoloketvāva samaṇassa gotamassa sāsane bahuṃ dhanam vippakiṇṇam, idāni

duggato hutvāpi taṃ na muñcasiyeva, evaṃ vattamāno katipāheneva ghāsacchādānamattampi na labhissasi, kiṃ te samaṇena gotamena, atipariccāgato oramitvā kammante payojento kuṭumbaṃ saṅghāpehīti. Ayaṃ me tayā dinnaovādoti.

Āma, seṭṭhīti. Gaccha, nāhaṃ tādīsīnaṃ satenapi sahasassenapi satasahasassenapi sakkā kampetuṃ, ayuttam te vuttam, kaṃ tayā mama gehe vasamānāya, sīghaṃ sīghaṃ me gharā nikkhamāhīti. Sā sotāpannassa ariyasāvakaṃ vacanaṃ sutvā tthātuṃ asakkontī dārake ādāya nikkhami, nikkhamitvā ca pana aññattha vasanaṭṭhānaṃ alabhamānā “seṭṭhim khamāpetvā tattheva vasissāmī” ti nagarapariggāhakaṃ devaputtaṃ upasaṅkamitvā attanā katāparādham ācikkhitvā “ehi, maṃ seṭṭhissa santikaṃ

netvā khamāpetvā vasanaṭṭhānaṃ dāpehī” ti āha. So “ayuttam tayā vuttam, nāhaṃ tassa santikaṃ gantuṃ ussahāmī” ti taṃ paṭikkhipi. Sā catunnaṃ mahārājānaṃ santikaṃ gantvā tehipi paṭikkhittā sakkam devarājānaṃ upasaṅkamitvā taṃ pavattim ācikkhitvā, “ahaṃ, deva, vasanaṭṭhānaṃ alabhamānā dārake hatthena gahetvā anāthā vicarāmi, vasanaṭṭhānaṃ me dāpehī” ti

sutṭhutam yāci.

sutṭhutam yāci.

Atha naṃ so “ahampi tava kāraṇā seṭṭhiṃ vattum na sakkhissāmi, ekaṃ pana te upāyaṃ kathessāmi”ti āha. Sādhu, deva, kathehīti. Gaccha, seṭṭhino āyuttakavesaṃ gahetvā seṭṭhissa hatthato paṇṇaṃ āropetvā vohārūpajīvīhi gahitaṃ aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ attano ānubhāvena sodhetvā tucchagabbhe pūretvā mahāsamuddaṃ pavīṭṭhaṃ aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ atthi, aññampi asukaṭṭhāne nāma assāmikaṃ aṭṭhārasakoṭṭidhanaṃ atthi, taṃ sabbaṃ saṃharitvā tassa tucchagabbhe pūretvā daṇḍakammaṃ katvā khamāpehīti. Sā “sādhu, devā”ti vuttanayeneva taṃ sabbaṃ katvā puna tassa sirigabbhaṃ obhāsayaṃānā ākāse thatvā “ko eso”ti vutte ahaṃ te catutthadvārakoṭṭhake adhivatthā andhabāladevatā, mayā andhabālatāya yaṃ tumhākaṃ santike kathitaṃ, taṃ me khamatha. Sakkassa hi me vacanena catupaṇṇāsakoṭṭidhanaṃ saṃharitvā tucchagabbhapūraṇaṃ daṇḍakammaṃ kataṃ, vasanaṭṭhānaṃ alabhamānā kilamāmiti. Anāthapiṇḍiko cintesi – “ayaṃ devatā ‘daṇḍakammañca me kata’nti vadati, attano ca dosaṃ paṭijānāti, sammāsambuddhassa naṃ dassessāmi”ti. So taṃ satthu santikaṃ netvā tāya katakammaṃ sabbaṃ ārocesi. Devatā satthu pādesu sirasā nipatitvā, “bhante, yaṃ mayā andhabālatāya tumhākaṃ guṇe ajānitvā pāpakaṃ vacanaṃ vuttaṃ, taṃ me khamathā”ti satthāraṃ khamāpetvā mahāseṭṭhiṃ khamāpesi. Satthā kalyāṇapāpakānaṃ kammānaṃ vipākavasena seṭṭhiñceva devatañca ovadanto “idha, gahapati, pāpapuggalopi yāva pāpaṃ na paccati, tāva bhadrampi passati. Yadā panassa pāpaṃ paccati, tadā pāpameva passati. Bhadrampuggalopi yāva bhadrāṃ na paccati, tāva pāpāni passati. Yadā panassa bhadrāṃ paccati, tadā bhadrāmeva passati”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

119.

“Pāpopi passatī bhadrāṃ, yāva pāpaṃ na paccati;

Yadā ca paccatī pāpaṃ, atha pāpo pāpāni passati.

120.

“Bhadropi passatī pāpaṃ, yāva bhadrāṃ na paccati;

Yadā ca paccatī bhadrāṃ, atha bhadro bhadrāni passatī”ti.

Tattha pāpoti kāyaduccarītādinā pāpakammaṃ yuttapuggalo. Sopi hi purimasucaritānubhāvena nibbattaṃ sukhaṃ anubhavamāno bhadrampi passati. Yāva pāpaṃ na paccatīti yāvassa taṃ pāpakammaṃ diṭṭhadhamme vā samparāye vā vipākaṃ na deti. Yadā panassa taṃ diṭṭhadhamme vā samparāye vā vipākaṃ deti, atha diṭṭhadhamme vividhā kammakāraṇā, samparāye ca apāyadukkhaṃ anubhonto so pāpo pāpāniyeva passati. Dutiyagāthāyapi kāyasucaritādinā bhadrakammaṃ yutto bhadro. Sopi hi purimaduccaritānubhāvena nibbattaṃ dukkhaṃ anubhavamāno pāpaṃ passati. Yāva bhadrāṃ na paccatīti yāvassa taṃ bhadrāṃ kammaṃ diṭṭhadhamme vā samparāye vā vipākaṃ na deti. Yadā pana taṃ vipākaṃ deti, atha diṭṭhadhamme lābhasakkārādisukhaṃ, samparāye ca dibbasampattisukhaṃ anubhavamāno so bhadro bhadrāniyeva passatīti. Desanāvasāne sā devatā sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisiyāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Anāthapiṇḍikaseṭṭhivattho catutthaṃ.

5. Asaññataparikkhārabhikkhuvattho

Māvamaññetha pāpassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ asaññataparikkhāraṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi.

So kira yaṃ kiñci mañcapīṭhādibhedaṃ parikkhāraṃ bahi paribhuñjitvā tattheva chaḍḍeti. Parikkhāro vassenapi ātapenapi upacikādīhipi vinassati. So bhikkhūhi “nanu, āvuso, parikkhāro nāma paṭisāmitabbo”ti vutte “appakaṃ mayā kataṃ, āvuso, etaṃ, na etassa cittaṃ atthi, na pitta”nti vatvā tatheva karoti. Bhikkhū tassa kiriyāṃ satthu ārocesuṃ. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu evaṃ karosī”ti pucchi. So satthārā pucchitopi “kiṃ etaṃ bhagavā appakaṃ mayā kataṃ, na tassa cittaṃ atthi, nāssa pitta”nti tatheva avamaññanto āha. Atha naṃ satthā “bhikkhūhi evaṃ kātuṃ na vaṭṭati, pāpakammaṃ nāma ‘appaka’nti na avamaññitabbaṃ. Ajjhokāse ṭhapitañhi vivaṭṭamukhaṃ bhājanaṃ deve vassante kiñcāpi ekabindunā na pūrati, punappunaṃ vassante pana pūrāteva, evamevaṃ pāpaṃ karonto puggalo anupubbena mahantaṃ pāparāsiṃ karotī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

121.

<p>“Māvamaññetha pāpassa, na mandam āgamissati; Udabindunipātena, udakumbhopi pūrati; Bālo pūrati pāpassa, thokam thokampi ācina”nti. Tattha māvamaññethāti na avajāneyya. Pāpassāti pāpam. Na mandam āgamissatī “appamattakam me pāpakam katam, kadā etam vipaccissatī”ti evam pāpam nāvajāneyyāti attho. Udakumbhopīti deve vassante mukham vivarivā thapitam yam kiñci kulālabhājanam yathā tam ekekassāpi udakabinduno nipātena anupubbenā pūrati, evam bālapuggalo thokam thokampi pāpam ācinanto karonto vaḍḍhento pāpassa pūratiyevāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuñimsu. Satthāpi “ajjhokāse seyyam santharivā paṭipākatikam akaronto imam nāma āpattimāpajjati”ti (pāci. 108-110) sikkhāpadam paññāpesīti. Asaññataparikkhārabhikkhuvatthu pañcamam. 6. Biḷālapādakaseṭṭhivatthu Māvamaññethapuññassāti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto biḷālapādakaseṭṭhim ārabba kathesi. Ekasmiñhi samaye sāvattivāsino vaggabandhanena buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānam denti. Atheskadivasam satthā anumodanam karonto evamāha – “Upāsakā idhekacco attanāva dānam deti, param na samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadam labhati, no parivārasampadam. Ekacco attanā dānam na deti, param samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadam labhati, no bhogasampadam. Ekacco attanā ca na deti, parañca na samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne neva bhogasampadam labhati, na parivārasampadam, vighāsādo hutvā vicarati. Ekacco attanā ca deti, parañca samādapeti. So nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadañceva labhati, parivārasampadañca”ti. Athesko paṇḍitapuriso tam dhammadesanam sutvā “aho acchariyamidam kāraṇam, aham dāni ubhayasampattisamvattanikam kammam karissāmi”ti cintetvā satthāram utthāya gamanakāle āha – “bhante, sve amhākam bhikkham gaṇhathā”ti. Kittakehi pana te bhikkhūhi atthoti? Sabbabhikkhūhi, bhanteti. Satthā adhivāsesi. Sopi gāmam pavisitvā, “ammatātā, mayā svātanāya buddhappamukho bhikkhusaṅgho nimantito, yo yattakānam bhikkhūnam sakkoti, so tattakānam yāguādīnam atthāya taṇḍulādīni detu, ekasmiñ thāne pacāpetvā dānam dassāmā”ti ugghosento vicari. Atha nam eko seṭṭhi attano āpaṇadvāram sampattam disvā “ayam attano pahonake bhikkhū animantetvā pana sakalagāmam samādapento vicarati”ti kujjhitvā “tayā gahitabhājanam āharā”ti tīhi aṅgulīhi gahetvā thoke taṇḍule adāsi, tathā mugge, tathā māseti. So tato paṭṭhāya biḷālapādakaseṭṭhi nāma jāto, sapphāṇitādīni dentopi karaṇam kuṭe pakkhipitvā ekato koṇam katvā bindum bindum paggharāyanto thokathokameva adāsi. Upāsako avasesehi dinnam ekato katvā iminā dinnam visumyeva aggeshi. So seṭṭhi tassa kiriyam disvā “kim nu kho esa mayā dinnam visum gaṇhātī”ti cintetvā tassa pacchato pacchato ekam cūḷupaṭṭhākam pahini “gaccha, yam esa karoti, tam jānāhi”ti. So gantvā “seṭṭhissa mahapphalam hotū”ti yāgubhattapūvānam atthāya ekam dve taṇḍule pakkhipitvā muggamāsepi telaphāṇitādibindūnīpi sabbabhājanesu pakkhipi. Cūḷupaṭṭhāko gantvā seṭṭhissa ārocesi. Tam sutvā seṭṭhi cintesi – “sace me so parisamajjhe avaṇṇam bhāsissati, mama nāme gahitamatteyeva nam paharivā māressāmi”ti nivāsantare churikam bandhitvā punadvase gantvā bhattachge atthāsi. So puriso buddhappamukham bhikkhusaṅgham parivisitvā bhagavantam āha – “bhante, mayā mahājanam samādapetvā imam dānam dinnam, tattha samādapitamanussā attano attano balena bahūnīpi thokānīpi taṇḍulādīni adamsu, tesam sabbesam mahapphalam hotū”ti. Tam sutvā so seṭṭhi cintesi – “aham asukena nāma accharāya gaṇhitvā taṇḍulādīni dinnānti mama nāme gahitamatte imam māressāmi”ti āgato, ayam pana sabbasaṅgāhikam katvā ‘yehipi nāḷiādīhi minitvā dinnam, yehipi accharāya gahetvā dinnam, sabbesam mahapphalam hotū’ti vadati. Sacāham evarūpam na khamāpessāmi, devadaṇḍo mama matthake patissatī”ti. So tassa pādāmūle nipajjitvā “khamāhi me, sāmī”ti āha. “Kim ida”nti ca tena vutte sabbam tam pavattim ārocesi. Tam kiriyam disvā satthā “kim ida”nti dānavyāvaṭikam pucchi. So atīdivasato paṭṭhāya sabbam tam pavattim ārocesi. Atha nam satthā “evam kira seṭṭhi”ti pucchitvā, “āma, bhante”ti vutte, “upāsaka, puññam nāma ‘appaka’nti na avamaññitabbam, mādisassa buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānam datvā ‘appaka’nti na</p>		
---	--	--

avamaññitabbam. Paṇḍitamanussā hi puññaṃ karontā vivaṭṭabhājanam viya udakena anukkamena puññaṃ pūrantiyevā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
122.

“Māvamaññetha puññaṃ, na mandaṃ āgamissati;
Udabindunipātena, udakumbhopi pūراتي;
Dhīro pūراتي puññaṃ, thokaṃ thokampi ācina”nti.

Tassattho – paṇḍitamanusso puññaṃ katvā “appakamattaṃ mayā kataṃ, na mandaṃ vipākavasena āgamissati, evaṃ parittakaṃ kammaṃ kahaṃ maṃ dakkhissati, ahaṃ vā taṃ kahaṃ dakkhissāmi, kadā etaṃ vipaccissatī”ti evaṃ puññaṃ māvamaññetha na avajāneyya. Yathā hi nirantaraṃ udabindunipātena vivarivā ṭhapitaṃ kulālabhājanam pūراتي, evaṃ dhīro paṇḍitapuriso thokaṃ thokampi puññaṃ ācinanto puññaṃ pūراتي.

Desanāvasāne so seṭṭhi sotāpattiphalaṃ pāpuṇi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Biḷālapādakasetṭhivatthu chaṭṭham.

7. Mahādhanavāṇijavatthu

Vāṇijovāti imaṃ dhammadesanam sathā jetavane viharanto mahādhanavāṇijaṃ ārabha kathesi.

Tassa kira vāṇijassa gehe pañcasatā corā otāraṃ gavesamānā otāraṃ na labhiṃsu. Aparena samayena vāṇijo pañca sakataṣaṭāni bhaṇḍassa pūretvā bhikkhūnaṃ ārocāpesi – “ahaṃ asukaṭṭhānaṃ nāma vāṇijattāhāya gacchāmi, ye, ayyā, taṃ ṭhānaṃ gantukāmā, te nikkhamantu, magge bhikkhāya na kilamissanti”ti. Taṃ sutvā pañcasatā bhikkhū tena saddhiṃ maggaṃ paṭipajjimsu. Tepi corā “so kira vāṇijo nikkhanto”ti gantvā aṭaviyaṃ aṭṭhamsu. Vāṇijopi gantvā aṭavimukhe ekasmiṃ gāme vāsaṃ katvā dve tayopi divase goṇasakataḍḍhiṃ samvidahi, tesam pana bhikkhūnaṃ nibaddham bhikkham detiyeva. Corā tasmīṃ aticirāyante “gaccha, tassa nikkhamanadivasaṃ ṇatvā ehi”ti ekaṃ purisaṃ pahīṇimsu. So taṃ gāmaṃ gantvā ekaṃ sahāyakaṃ pucchi – “kadā vāṇijo nikkhamissatī”ti. So “dvīhatīhaccayenā”ti vatvā “kimatthaṃ pana pucchasi”ti āha. Athassa so “mayaṃ pañcasatā corā etassatthāya aṭaviyaṃ ṭhitā”ti ācikkhi. Itaro “tena hi gaccha, sīghaṃ nikkhamissatī”ti taṃ uyyojetvā, “kiṃ nu kho core vāremi, udāhu vāṇija”nti cintetvā, “kiṃ me corehi, vāṇijaṃ nissāya pañcasatā bhikkhū jīvanti, vāṇijassa saññaṃ dassāmi”ti so tassa santikaṃ gantvā “kadā gamissathā”ti pucchitvā “tatiyadivase”ti vutte mayhaṃ vacanaṃ karoṭha, aṭaviyaṃ kira tumhākaṃ atthāya pañcasatā corā ṭhitā, mā tāva gamitthāti. Tvam kathaṃ jānāsīti? Tesam antare mama sahāyo atthi, tassa me kathāya ṇātanti. “Tena hi ‘kiṃ me etto gatenā’ti nivattitvā gehameva gamissāmi”ti āha. Tasmīṃ cirāyante puna tehi corehi pesito puriso āgantvā taṃ sahāyakaṃ pucchitvā taṃ pavattim sutvā “nivattitvā gehameva kira gamissatī”ti gantvā corānaṃ ārocesi. Taṃ sutvā corā tato nikkhamitvā itarasmīṃ magge aṭṭhamsu, tasmīṃ cirāyante puna te corā tassa santikaṃ purisaṃ pesesum. So tesam tattha ṭhitabhāvaṃ ṇatvā puna vāṇijassa ārocesi. Vāṇijo “idhāpi me vekallaṃ natthi, evaṃ sante neva etto gamissāmi, na ito, idheva bhavissāmi”ti bhikkhūnaṃ santikaṃ gantvā āha – “bhante, corā kira maṃ vilumpitukāmā magge ṭhitā, ‘puna nivattissatī’ti sutvā itarasmīṃ magge ṭhitā, ahaṃ etto vā ito vā agantvā thokaṃ idheva bhavissāmi, bhadanta idheva vasitukāmā vasantu, gantukāmā attano ruciṃ karontū”ti. Bhikkhū “evaṃ sante mayaṃ nivattissāmi”ti vāṇijaṃ āpucchitvā punadeva sāvatthim gantvā sathāraṃ vanditvā nisīdiṃsu. Sathā “kiṃ, bhikkhave, mahādhanavāṇijena saddhiṃ na gamitthā”ti pucchitvā “āma, bhante, mahādhanavāṇijassa vilumpanatthāya dvīsupi maggesu corā pariyuṭṭhimsu, tena so tattheva ṭhito, mayaṃ pana taṃ āpucchitvā āgatā”ti vutte, “bhikkhave, mahādhanavāṇijo corānaṃ atthitāya maggaṃ parivajjati, jīvitukāmo viya puriso halāhalaṃ viṣaṃ parivajjeti, bhikkhunāpi ‘tayo bhavā corehi pariyuṭṭhitamaggasadisā’ti ṇatvā pāpaṃ parivajjetum vaṭṭatī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
123.

“Vāṇijova bhayaṃ maggaṃ, appasattho mahaddhano;
Viṣaṃ jīvitukāmova, pāpāni parivajjaye”ti.

Tattha bhayanti bhāyitabbam, corehi pariyuṭṭhitattā sappaṭibhayanti attho. Idaṃ vuttam hoti – yathā mahādhanavāṇijo

<p>appasatto sappaṭibhayaṃ maggaṃ, yathā ca jīvitukāmo halāhalaṃ viṣaṃ parivajjeti, evaṃ paṇḍito bhikkhu appamattakānīpi pāpāni parivajjeyyāti.</p> <p>Desanāvasāne te bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu, sampattamahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Mahādhanavāṇijavatthu sattamaṃ.</p> <p>8. Kukkuṭamittanesādavatthu</p> <p>Pāṇimhi ceti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto kukkuṭamittaṃ nāma nesādaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Rājagahe kira ekā seṭṭhidhītā vayappattā sattabhūmikapāsādassa upari sirigabbhe ārakkhaṇatthāya ekaṃ paricārikaṃ datvā mātāpitūhi vāsiyamānā ekadivasaṃ sāyanhasamaye vātapānena antaravīthim olokenṭī pañca pāsasatāni pañca sūlasatāni ādāya mige vadhitvā jīvamānaṃ ekaṃ kukkuṭamittaṃ nāma nesādaṃ pañca migasatāni vadhitvā tesam maṃsena mahāsakaṭaṃ pūretvā sakaṭadhure nisīditvā maṃsavikkiṇanattāya nagaraṃ pavisaṇṭaṃ disvā tasmim paṭibaddhacittā paricārikāya hatthe paṇṇākāraṃ datvā “gaccha, etassa paṇṇākāraṃ datvā gamanakālaṃ ñatvā ehi”ti pesesi. Sā gantvā tassa paṇṇākāraṃ datvā pucchi – “kadā gamissasi”ti? So “ajja maṃsaṃ vikkiṇitvā pātova asukadvārena nāma nikkhamitvā gamissāmi”ti āha. Sā tena kathitakathaṃ sutvā āgantvā tassā ārocesi. Seṭṭhidhītā attanā gahetabbayuttakaṃ vatthābharāṇajātaṃ saṃvidahitvā pātova malinavatthaṃ nivāsetvā kuṭaṃ ādāya dāsīhi saddhim udakatitthaṃ gacchanṭī viya nikkhamitvā taṃ thānaṃ gantvā tassāgamaṇaṃ olokenṭī aṭṭhāsi. Sopi pātova sakaṭaṃ pājento nikkhami. Sā tassa pacchato pacchato pāyāsi. So taṃ disvā “ahaṃ taṃ asukassa nāma dhītā”ti na jānāmi, mā maṃ anubandhi, amma”ti āha. Na maṃ tvam pakkosasi, ahaṃ attano dhammatāya āgacchāmi, tvam tuṇhī hutvā attano sakaṭaṃ pājehīti. So punappaṇaṃ taṃ nivāretiyeva. Atha naṃ sā āha – “sāmi, sirī nāma attano santikaṃ āgacchanṭī nivāretuṃ na vaṭṭati”ti. So tassā nissamsayena āgamanakāraṇaṃ ñatvā taṃ sakaṭaṃ āropetvā agamāsi. Tassā mātāpitāro ito cito ca pariyesāpetvā appasanta “matā bhavissati”ti matakabhattaṃ karimṃsu. Sāpi tena saddhim saṃvāsamanvāya paṭipāṭiyā satta putte vijāyitvā te vayappatte gharabandhanena bandhi.</p> <p>Athekadivasaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento kukkuṭamittaṃ saputtaṃ saṇṇisaṃ attano ñāṇajālassa anto pavitthaṃ disvā, “kiṃ nu kho eta”nti upadhārento tesam pannarasannampi sotāpattimaggaṃ upanissayaṃ disvā pātova pattacīvaraṃ ādāya tassa pāsattānaṃ agamāsi. Taṃ divasaṃ pāse baddho ekamigopi nāhosi. Satthā tassa pāsamūle padavalaṇṇaṃ dassetvā purato ekassa gumbassa heṭṭhā chāyāyaṃ nisīdi. Kukkuṭamitto pātova dhanuṃ ādāya pāsattānaṃ gantvā ādito paṭṭhāya pāse olokayamāno pāse baddhaṃ ekampi migam adisvā satthu padavalaṇṇaṃ addasa. Athassa etadahosi – “ko mayhaṃ baddhamige mocento vicarati”ti. So satthari āghātaṃ bandhitvā gacchanto gumbamūle nisinnaṃ satthāraṃ disvā, “iminā mama migā mocitā bhavissanti, māressāmi na”nti dhanuṃ ākaḍḍhi. Satthā dhanuṃ ākaḍḍhituṃ datvā vissajjetuṃ nādāsi. So saraṃ vissajjetumpi oropetumpi asakkonto phāsukāhi bhijjantīhi viya mukhato kheḷena paggharantena kilantarūpo aṭṭhāsi. Athassa puttā geḥaṃ gantvā “pitā no cirāyati, kiṃ nu kho eta”nti vatvā “gacchatha, tātā, pitu santika”nti mātārā pesitā dhanūni ādāya gantvā pitaraṃ tathāṭṭhitaṃ disvā “ayaṃ no pitu paccāmitto bhavissati”ti sattapi janā dhanūni ākaḍḍhitvā buddhānubhāvena yathā nesam pitā thito, tatheva aṭṭhaṃsu. Atha nesam mātā “kiṃ nu kho me puttāpi cirāyanti”ti vatvā sattahi suṇisāhi saddhim gantvā te tathāṭṭhite disvā “kassa nu kho ime dhanūni ākaḍḍhitvā thitā”ti olokenṭī satthāraṃ disvā bāhā paggayha – “mā me pitaraṃ nāsetha, mā me pitaraṃ nāsethā”ti mahāsaddamakāsi.</p> <p>Kukkuṭamitto taṃ saddaṃ sutvā cintesi – “naṭṭho vatamhi, sasuro kira me esa, aho mayā bhāriyaṃ kammaṃ kata”nti. Puttāvissa “ayyako kira no esa, aho bhāriyaṃ kammaṃ kata”nti cintayimṃsu. Kukkuṭamitto “ayaṃ sasuro me”ti mettacittaṃ upaṭṭhapesi, puttāpissa “ayyako no”ti mettacittaṃ upaṭṭhapesuṃ. Atha te nesam mātā seṭṭhidhītā “khippaṃ dhanūni chaḍḍetvā pitaraṃ me khamāpethā”ti āha.</p> <p>Satthā tesam muducittataṃ ñatvā dhanuṃ otāretuṃ adāsi. Te sabbe satthāraṃ vanditvā “khamatha no, bhante”ti khamāpetvā ekamantaṃ nisīdimṃsu. Atha nesam satthā anupubbim kathaṃ kathesi. Desanāvasāne kukkuṭamitto saddhim puttehi ceva suṇisāhi ca attapañcadasamo sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Satthā piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ vihāraṃ agamāsi. Atha naṃ ānandatthero pucchi – “bhante, kahaṃ gamitthā”ti. Kukkuṭamittassa santikaṃ, ānandāti. Pāṇātipātakammaṃ vo, bhante,</p>		
--	--	--

akārako katoti. Āmānanda, so attapañcadasamo acalasaddhāya patiṭṭhāya tīsu ratanesu nikkañkho hutvā pāṇātipātakamassa akārako jātoti. Bhikkhū āhaṃsu – “nanu, bhante, bhariyāpissa atthi”ti. Āma, bhikkhave, sā kulagehe kumārikā hutvā sotāpattiphalaṃ pattāti. Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “kukkuṭamittassa kira bhariyā kumārikakāle eva sotāpattiphalaṃ patvā tassa gehaṃ gantvā satta putte labhi, sā ettakaṃ kālaṃ sāmikena ‘dhanuṃ āhara, sare āhara, sattiṃ āhara, sūlaṃ āhara, jālaṃ āhara’ti vuccamānā tāni adāsi. Sopi tāya dinnāni ādāya gantvā pāṇātipātaṃ karoti, kiṃ nu kho sotāpannāpi pāṇātipātaṃ karonti”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “na, bhikkhave, sotāpannā pāṇātipātaṃ karonti, sā pana ‘sāmikassa vacanaṃ karomī’ti tathā akāsi. ‘Idaṃ gahetvā esa gantvā pāṇātipātaṃ karotū’ti tassā cittaṃ natthi. Pāṇitalasmiñhi vaṇe asati viṣaṃ gaṇhantassa taṃ viṣaṃ anudāhituṃ na sakkoti, evamevaṃ akusalacetanāya abhāvena pāpaṃ akarontassa dhanuādīni nīharitvā dadatopi pāpaṃ nāma na hotī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

124.

“Pāṇimhi ce vaṇo nāssa, hareyya pāṇinā viṣaṃ;

Nābbaṇaṃ visamanveti, natthi pāpaṃ akubbato”ti.

Tattha nāssāti na bhaveyya. Hareyyāti harituṃ sakkuṇeyya. Kiṃ kāraṇā? Yasmā nābbaṇaṃ visamanveti avaṇaṇhi pāṇiṃ viṣaṃ anvetuṃ na sakkoti, evameva dhanuādīni nīharitvā dentassāpi akusalacetanāya abhāvena pāpaṃ akubbato pāpaṃ nāma natthi, avaṇaṃ pāṇiṃ viṣaṃ viya nāssa cittaṃ pāpaṃ anugacchatīti.

Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Aparena samayena bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “ko nu kho kukkuṭamittassa saputtassa saṇṇisassa sotāpattimaggassūpanissayo, kena kāraṇena nesādakule nibbato”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, bhikkhave, atīte kassapadasabalassa dhātucetiyaṃ samvidahantā evamāhaṃsu – “kiṃ nu kho imassa cetiyassa mattikā bhavissati, kiṃ udaka”nti. Atha nesam etadahosi – “haritālamānosilā mattikā bhavissati, tilatelaṃ udaka”nti. Te haritālamānosilā koṭṭetvā tilatelena saṃsanditvā iṭṭhakāya ghaṭetvā suvaṇṇena khacitvā anto cinīṃsu, bahimukhe pana ekagghanasuvaṇṇaiṭṭhakāva ahesuṃ. Ekekā sataṣaṇṇasagghanikā ahoṣi. Te yāva dhātunidhānā cetiye niṭṭhite cintayīṃsu – “dhātunidhānakāle bahunā dhanena attho, kaṃ nu kho jeṭṭhakaṃ karomā”ti. Atheko gāmvāsiko seṭṭhi “ahaṃ jeṭṭhako bhavissāmi”ti dhātunidhāne ekaṃ hiraññakoṭiṃ pakkhipi. Taṃ disvā raṭṭhavāsino “ayaṃ nagaraseṭṭhi dhanameva saṃharati, evarūpe cetiye jeṭṭhako bhavituṃ na sakkoti, gāmvāsī pana koṭidhanaṃ pakkhipitvā jeṭṭhako jāto”ti ujjhāyīṃsu. So tesam kathaṃ sutvā “ahaṃ dve koṭiyo datvā jeṭṭhako bhavissāmi”ti dve koṭiyo adāsi. Itaro “ahameva jeṭṭhako bhavissāmi”ti tisso koṭiyo adāsi. Evaṃ vaḍḍhetvā vaḍḍhetvā nagaravāsī aṭṭha koṭiyo adāsi. Gāmvāsino pana gehe navakoṭidhanameva atthi, nagaravāsino cattālisakoṭidhanaṃ. Tasmā gāmvāsī cintesi – “sacāhaṃ nava koṭiyo dassāmi, ayaṃ ‘dasa koṭiyo dassāmi’ti vakkhati, atha me niddhanabhāvo paññāyissati”ti. So evamāha – “ahaṃ ettakañca dhanaṃ dassāmi, saputtadāro ca cetiyassa dāso bhavissāmi”ti satta putte satta saṇṇisāyo bhariyañca gahetvā attanā saddhiṃ cetiyassa niyyādesi. Raṭṭhavāsino “dhanam nāma sakkā uppādetuṃ, ayaṃ pana saputtadāro attānaṃ niyyādesi, ayameva jeṭṭhako hotū”ti taṃ jeṭṭhakaṃ karīṃsu. Iti te soḷasapi janā cetiyassa dāsā ahesuṃ. Raṭṭhavāsino pana te bhujisse akāṃsu. Evaṃ santepi cetiyameva paṭijaggitvā yāvātāyukaṃ ṭhatvā tato cutā devaloke nibbatiṃsu. Tesu ekaṃ buddhantaram devaloke vasantesu imasmiṃ buddhuppāde bhariyā tato cavitvā rājagahe seṭṭhino dhītā hutvā nibbatti. Sā kumārikāva hutvā sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Adiṭṭhasaccassa pana paṭisandhi nāma bhāriyāti tassā sāmiko samparivattamāno gantvā nesādakule nibbatti. Tassa saha dassaneneva seṭṭhidhītaṃ pubbasineho ajjhotthari. Vuttampi cetam –

“Pubbeva sannivāsena, paccuppannahitena vā;

Evaṃ taṃ jāyate pemaṃ, uppalamva yathodake”ti. (jā. 1.2.174);

Sā pubbasineheneva nesādakulaṃ agamāsi. Puttāpissā devalokā cavitvā tassā eva kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, saṇṇisāyopissā tattha tattha nibbattitvā vayappattā tesameva gehaṃ agamaṃsu. Evaṃ te sabbepi tadā cetiyam paṭijaggitvā tassa kammassānubhāvena sotāpattiphalaṃ pattāti.

<p>Kukkuṭamittanesādavatthu aṭṭhamam.</p> <p>9. Kokasunakhaluddakavatthu</p> <p>Yo appaduṭṭhassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kokaṃ nāma sunakhaluddakaṃ ārabba kathesi. So kira ekadivasaṃ pubbaṅhasamaye dhanuṃ ādāya sunakhaparivuto araṇṇaṃ gacchanto antarāmagge ekaṃ piṇḍāya pavisantaṃ bhikkhuṃ disvā kujjhivā “kāḷakaṇṇi me diṭṭho, ajja kiñci na labhissāmī”ti cintevā pakkāmi. Theropi gāme piṇḍāya caritvā katabhattakicco puna vihāraṃ pāyāsi. Itaropi araṇṇe vicarivā kiñci alabhitvā paccāgacchanto puna theram disvā “ajjāhaṃ imaṃ kāḷakaṇṇiṃ disvā araṇṇaṃ gato kiñci na labhiṃ, idāni me punapi abhimukho jāto, sunakhehi naṃ khādāpessāmī”ti saṇṇaṃ datvā sunakhe vissajjesi. Theropi “mā evaṃ kari upāsakā”ti yāci. So “ajjāhaṃ tava sammukhībhūtattā kiñci nālatthaṃ, punapi me sammukhībhāvamāgatosi, khādāpessāmeva ta”nti vatvā sunakhe uyyojesi. Thero vegena ekaṃ rukkaṃ abhiruhitvā purisappamāṇe thāne nisīdi. Sunakhā rukkaṃ parivāresuṃ. Luddako gantvā “rukkaṃ abhiruhatopi te makkho natthī”ti taṃ saratuṇḍena pādātaḷe vijjhi. Thero “mā evaṃ karohi”ti taṃ yāciyeva. Itaro tassa yācanaṃ anādiyitvā punappunaṃ vijjhiyeva. Thero ekasmiṃ pādātaḷe vijjhiyamāne taṃ ukkhipitvā dutiyaṃ pādaṃ olambitvā tasmim vijjhiyamāne tampi ukkhipati, evamassa so yācanaṃ anādiyitvā dvepi pādātaḷāni vijjhiyeva. Therassa sarāraṃ ukkāhi ādittaṃ viya ahoṣi. So vedanānuvattiko hutvā satim paccupaṭṭhāpetuṃ nāsakkhi, pārutacīvaraṃ bhassantampi na sallakkhesi. Taṃ patamānaṃ kokaṃ sīsato paṭṭhāya parikkhipantameva pati. Sunakhā “thero patito”ti saṇṇāya cīvarantaraṃ pavisitvā attano sāmikaṃ luṅjitvā khādantaṃ aṭṭhimattāvasesaṃ karimsu. Sunakhā cīvarantarato nikkhamitvā bahi aṭṭhamsu.</p> <p>Atha nesaṃ thero ekaṃ sukkhadaṇḍakaṃ bhaṅgitvā khiṇi. Sunakhā theram disvā “sāmikova amhehi khādito”ti ṇatvā araṇṇaṃ pavisimsu. Thero kukkucāṃ uppādesi “mama cīvarantaraṃ pavisitvā esa nattho, arogaṃ nu kho me sīla”nti. So rukkhā otarivā satthu santikaṃ gantvā ādito paṭṭhāya sabbam taṃ pavattim ārocetvā – “bhante, mama cīvaraṃ nissāya so upāsako nattho, kacci me arogaṃ sīlaṃ, atthi me samaṇabhāvo”ti pucchi. Satthā tassa vacanaṃ sutvā “bhikkhu arogaṃ te sīlaṃ, atthi te samaṇabhāvo, so appaduṭṭhassa padussitvā vināsaṃ patto, na kevalaṅca idāneva, atītepi appaduṭṭhānaṃ padussitvā vināsaṃ pattoyevā”ti vatvā tamatthaṃ pakāsento atītaṃ āhari –</p> <p>Atīte kireko vejjō vejjakammatthāya gāmaṃ vicarivā kiñci kammaṃ alabhitvā chātajjhato nikkhamitvā gāmadvāre sambahule kumārake kīḷante disvā “ime sappena ḍaṃsāpetvā ticchitvā āhāraṃ labhissāmī”ti ekasmiṃ rukkhābale sīsāṃ niharitvā nipannaṃ sappam dassetvā, “ambho, kumārakā eso sālīkapotako, gaṇhatha na”nti āha. Atheko kumārako sappam gīvāyaṃ daḷhaṃ gahetvā niharitvā tassa sappabhāvaṃ ṇatvā viravanto avidūre thitassa vejjassa matthake khiṇi. Sappo vejjassa khandhaṭṭhikaṃ parikkhipitvā daḷhaṃ ḍaṃsitvā tattheva jīvitakkhayaṃ pāpesi, evamesa koko sunakhaluddako pubbepi appaduṭṭhassa padussitvā vināsaṃ pattoyevāti.</p> <p>Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>125.</p> <p>“Yo appaduṭṭhassa narassa dussati, suddhassa posassa anaṅgaṇassa; Tameva bālaṃ pacceti pāpaṃ, sukhumo rajo paṭivātaṃva khitto”ti.</p> <p>Tattha appaduṭṭhassāti attano vā sabbasattānaṃ vā aduṭṭhassa. Narassāti sattassa. Dussatīti aparajjhati. Suddhassāti niraparāḍhasseva. Posassāti idampi aparenākāreṇa sattādhivacanameva. Anaṅgaṇassāti nikkilesassa. Paccetīti patietī.</p> <p>Paṭivātanti yathā ekena purisena paṭivāte thitaṃ paharitukāmatāya khitto sukhumo rajoti tameva purisaṃ pacceti, tasseva upari patati, evameva yo puggalo apaduṭṭhassa purisassa paṇippaharādīni dadanto padussati, tameva bālaṃ diṭṭheva dhamme, samparāye vā nirayādīsu vipaccamānaṃ taṃ pāpaṃ vipākadukkhavasena paccetīti attho.</p> <p>Desanāvasāne so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Kokasunakhaluddakavatthu navamaṃ.</p> <p>10. Maṇikārakulūpakatissattheravatthu</p> <p>Gabbhameketi imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto maṇikārakulūpakaṃ tissattheraṃ ārabba kathesi.</p>		
--	--	--

<p>So kira thero ekassa maṇikārassa kule dvādasa vassāni bhuñji. Tasmim kule jayampatikā mātāpituṭṭhāne ṭhatvā theram paṭijaggimsu. Athekadivasam so maṇikāro therassa purato maṃsam chindanto nisinno hoti. Tasmim khaṇe rājā pasenadi kosalo ekam maṇiratanam “imaṃ dhovitvā vijjhivā pahīnatu”ti pesesi. Maṇikāro salohiteneva hatthena tam paṭiggahetvā peḷāya upari ṭhapetvā hatthadhovanattham anto pāvīsi. Tasmim pana gehe posāvaniyakoñcasakuṇo atthi. So lohitagandhena maṃsasaññāya tam maṇim therassa passantasseva gili. Maṇikāro āgantvā maṇim apassanto “maṇi kena gahito”ti bhariyañca puttake ca paṭipāṭiyā pucchitvā tehi “na gaṇhāmā”ti vutte “therena gahito bhavissati”ti. Cintetvā bhariyāya saddhim mantesi – “therena maṇi gahito bhavissati”ti. Sā, sāmi, mā evam avaca, ettakam kalam mayā therassa na kiñci vajjam diṭṭhapubbam, na so maṇim gaṇhātīti. Maṇikāro theram pucchi – “bhante, imasmim ṭhāne maṇiratanam tumhehi gahita”nti. Na gaṇhāmi, upāsakāti. Bhante, na idha añño atthi, tumhehiyeva gahito bhavissati, detha me maṇiratananti. So tasmim asampaṭicchante puna bhariyam āha – “thereneva maṇi gahito, piḷetvā nam pucchissāmi”ti. Sā, sāmi, mā no nāsayi, varam amhehi dāsabyam upagantum, na ca theram evarūpam vattunti. So “sabbeva mayam dāsattam upagacchantā maṇimulam na agghāmā”ti rajjam gahetvā therassa sīsam veṭhetvā daḍḍena ghaṭṭesi. Therassa sīsato ca kaṇṇanāsāhi ca lohitam pagghari, akkhīni nikkhamanākārappattāni ahesum, so vedanāpamatto bhūmiyam pati. Koṇco lohitagandhenā gantvā lohitam pivi. Atha nam maṇikāro there uppannakodhavegena “tvam kiṃ karosī”ti pādena paharivā khipi. So ekappahārenea maritvā uttāno ahosi.</p> <p>Thero tam disvā, upāsaka, sīse veṭhanam tāva me sithilam katvā imaṃ koñcam olokehi “mato vā, no vā”ti. Atha nam so āha – “eso viya tvampi marissasī”ti. Upāsaka, iminā so maṇi gilito, sace ayam na amarissā, na te aham marantopi maṇim ācikkhissanti. So tassa udaram phāletvā maṇim disvā pavedhento samvigamānaso therassa pādāmūle nipajjitvā “khamatha, me, bhante, ajānanta mayā kata”nti āha. Upāsaka, neva tuyham doso atthi, na mayham, vaṭṭassevesa doso, khamāmi teti. Bhante, sace me khamatha, pakatiniyāmeneva me gehe nisīditvā bhikkham gaṇhathāti. “Upāsaka, na dānāham ito paṭṭhāya paresam gehassa antochadanam pavississāmi, antogehapavesanasseva hi ayam doso, ito paṭṭhāya padesu āvahantesu gehadvāre ṭhitova bhikkham gaṇhissāmi”ti vatvā dhutaṅgam samādāya imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Paccati munino bhattam, thokam thokam kule kule; Piṇḍikāya carissāmi, atthi jaṅghabalam mamā”ti. (theragā. 248) –</p> <p>Idaṅca pana vatvā thero teneva byādhinā na cirasseva parinibbāyi. Koṇco maṇikārassa bhariyāya kucchismim paṭisandhim gaṇhi. Maṇikāro kalam katvā niraye nibbatti. Maṇikārassa bhariyā there muducittāya kalam katvā devaloke nibbatti. Bhikkhū satthāram tesam abhisamparāyam pucchimsu. Satthā, “bhikkhave, idhekacce gabbhe nibbattanti, ekacce pāpakārino niraye nibbattanti, ekacce katakalyāṇā devaloke nibbattanti, anāsavā pana parinibbāyantī”ti vatvā anusandhim ghaṭetvā dhammam desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>126. “Gabbhameke uppajjanti, nirayam pāpakammino; Saggam sugatino yanti, parinibbanti anāsavā”ti. Tattha gabbhanti idha manussagabbhova adhippeto. Sesamettha uttānatthameva. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Maṇikārakulūpakatissattheravatthu dasamam. 11. Tayojanavatthu Naantalikkheti imaṃ dhammadesanam satthā jetavane viharanto tayo jane ārabba katesi. Satthari kira jetavane viharante sambahulā bhikkhū satthu dassanatthāya āgacchantā ekam gāmam piṇḍāya pavissimsu. Gāmvāsino te sampatte ādāya āsanāsālāya nisīdāpetvā yāgukhajjakam datvā piṇḍapāvelam āgamayamānā dhammam suṇantā nisīdimsu. Tasmim khaṇe bhattam pacitvā sūpabyañjanam dhūpayamānāya ekissā itthiyā bhājanato aggijālā utthahitvā chadanam gaṇhi. Tato ekam tiṇakaraḷam utthahitvā jalamānam ākāsam pakkhandi. Tasmim khaṇe eko kāko ākāseṇa gacchanta tattha gīvam pavesetvā tiṇavalliveṭhito jhāyitvā gāmamajje pati. Bhikkhū tam disvā “aho bhāriyam</p>		
--	--	--

<p>kammaṃ, passathāvuso, kākena pattam vippakāraṃ, iminā katakammaṃ aññatra satthārā ko jānissati, satthāramassa kammaṃ pucchissāmā”ti cintetvā pakkamimsu.</p> <p>Aparesampi bhikkhūnaṃ satthu dassanattāyā nāvaṃ abhiruyha gacchantānaṃ nāvā samudde niccalā atthāsi. Manussā “kāḷakaṇṇinā ettha bhavitabba”nti salākaṃ vicāresuṃ. Nāvikaṃ ca bhariyā paṭhamavaye tthitā dassanīyā pāsādikā, salākā tassā pāpuṇi. “Salākaṃ puna vicārethā”ti vatvā yāvatiyaṃ vicāresuṃ, tikkhattumpi tassā eva pāpuṇi. Manussā “kiṃ, sāmī”ti nāvikaṃ mukhaṃ olokesuṃ. Nāviko “na sakkā ekissā atthāyā mahājanaṃ nāsetuṃ, udaye naṃ khipathā”ti āha. Sā gahetvā udaye khipiyamānā maraṇabhayaṭṭhā viravaṃ akāsi. Taṃ sutvā nāviko ko attho imissā ābharaṇehi natthehi, sabbābharaṇāni omuñcitvā ekaṃ pilotikaṃ nivāsāpetvā chaḍḍetha naṃ, ahaṃ panetaṃ udakapitthe plavamānaṃ daṭṭhuṃ na sakkhissāmī tasmā yathā naṃ ahaṃ na passāmi, tathā ekaṃ vālukakuṭaṃ gīvāya bandhitvā samudde khipathāti. Te tathā karimsu. Tampi patitattāneyeva macchakacchapā vilumpimsu. Bhikkhū taṃ pavattiṃ ñatvā “tthapetvā satthāraṃ ko añño etissā itthiyā katakammaṃ jānissati, satthāraṃ tassā kammaṃ pucchissāmā”ti icchitattānaṃ patvā nāvāto oruyha pakkamimsu.</p> <p>Apārepi satta bhikkhū satthu dassanattāyā gacchantā sāyaṃ ekaṃ vihāraṃ pavisitvā vasanattānaṃ pucchimsu. Ekasmiṃca leṇe satta mañcā honti. Tesam tadeva labhitvā tatha nipannānaṃ rattibhāge kūṭāgāramatto pāsāno pavaṭṭamāno āgantvā leṇadvāraṃ pidahi. Nevāsikā bhikkhū “mayam imaṃ leṇaṃ āgantukabhikkhūnaṃ pāpayimhā, ayañca mahāpāsāno leṇadvāraṃ pidahanto atthāsi, apanessāma na”nti samantā sattaḥi gāmehi manusse sannipātetvā vāyamaṇṭāpi thānā cāletuṃ nāsakkhimsu. Anto pavittābhikkhūpi vāyamisuyeva. Evaṃ santepe sattaḥam pāsānaṃ cāletuṃ nāsakkhimsu. Āgantukā sattaḥam chātājjhattā mahādukkhaṃ anubhavimsu. Sattame divase pāsāno sayameva pavaṭṭitvā apagato. Bhikkhū nikkhamitvā “amhākaṃ imaṃ pāpaṃ aññatra satthārā ko jānissati, satthāraṃ pucchissāmā”ti cintetvā pakkamimsu. Te purimehi saddhiṃ antarāmagge samāgantvā sabbe ekatova satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisinnā satthārā katapaṭisanthārā attanā attanā dīṭṭhānubhūṭāni kāraṇāni paṭipāṭiyā pucchimsu.</p> <p>Sattāpi tesam paṭipāṭiyā evaṃ byākāsi – “bhikkhave, so tāva kāko attanā katakammameva anubhosi. Atitakāle hi bārāṇasiyaṃ eko kassako attano goṇaṃ damento dametuṃ nāsakkhi. So hissa goṇo thokaṃ gantvā nipajji, pothetvā utthāpito thokaṃ gantvā punapi tatheva nipajji. So vāyavitvā taṃ dametuṃ asakkonto kodhābhībhūto hutvā ‘ito dāni patthāya sukhaṃ nipajjissasi’ti palālapindaṃ viya karonto palālena tassa gīvaṃ palivethetvā aggimadāsi, goṇo tatheva jhāyitvā mato. Tadā, bhikkhave, tena kākena taṃ pāpakammaṃ kataṃ. So tassa vipākena dīgharattaṃ niraye paccitvā vipākāvesena sattakkhattuṃ kākayoniyaṃ nibbattitvā evameva ākāse jhāyitvā mato”ti.</p> <p>Sāpi, bhikkhave, itthi attanā katakammameva anubhosi. Sā hi atthe bārāṇasiyaṃ ekassa gahapatikassa bhariyā udakāharaṇakoṭṭanapacānādīni sabbakiccāni sahattheneva akāsi. Tassā eko sunakho taṃ gehe sabbakiccāni kurumānaṃ oloketova nisīdati. Khettaṃ bhattaṃ harantiyā dāruṇānādīnaṃ vā atthāya araṇṇaṃ gacchantiyā tāya saddhiṃyeva gacchati. Taṃ disvā daharamanussā “ambho nikkhanto sunakhaluddako, ajja mayam mamsena bhūñjissāmā”ti uppaṇḍenti. Sā tesam kathāya maṅku hutvā sunakhaṃ leḍḍudaṇḍādīhi paharitvā palāpeti, sunakho nivattitvā puna anubandhati. So kirassā tatiye attabhāve bhattā ahosi, tasmā sinehaṃ chindituṃ na sakkoti. Kiñcāpi hi anamatagge samsāre jāyā vā pati vā abhūtapubbā nāma natthi, avidūre pana attabhāve ñātakesu adhimatto sineho hoti, tasmā so sunakho taṃ vijahituṃ na sakkoti. Sā tassa kujjhitvā khettaṃ sāmikassa yāguṃ haramānā rajjuṃ ucchaṅge tthapetvā agamāsi, sunakho tāyeva saddhiṃ gato. Sā sāmikassa yāguṃ datvā tucchakuṭaṃ ādāya ekaṃ udakattānaṃ gantvā kuṭaṃ vālukāya pūretvā samīpe oloketvā tthitassa sunakhassa saddamakāsi. Sunakho “cirassaṃ vata me ajja madhurakathā laddhā”ti naṅguṭṭhaṃ cāleno taṃ upasaṅkami. Sā taṃ gīvāyaṃ dalhaṃ gahetvā ekāya rajjukotiyaṃ kuṭaṃ bandhitvā ekaṃ rajjukotiṃ sunakhassa gīvāyaṃ bandhitvā kuṭaṃ udakābhimukhaṃ pavaṭṭesi. Sunakho kuṭaṃ anubandhanto udaye patitvā tatheva kālamakāsi. Sā tassa kammaṃ vipākena dīgharattaṃ niraye paccitvā vipākāvesena attabhāvasate vālukakuṭaṃ gīvāyaṃ bandhitvā udaye pakkhittā kālamakāsi. Tumhehipi, bhikkhave, attanā katakammameva anubhūtaṃ. Atitasmīhi bārāṇasivāsino satta gopālakadārakā ekasmiṃ atāvipadese sattāhāvarena gāvīyo vicarantā ekadivasam gāvīyo vicāretvā āgacchantā ekaṃ mahāgodhaṃ disvā</p>		
--	--	--

anubandhimsu. Godhā palāyivā ekaṃ vammikaṃ pāvisi. Tassa pana vammikassa satta chiddāni, dārakā “mayāṃ dāni gahetuṃ na sakkhissāma, sve āgantvā gaṇhissāmā”ti ekeko ekekaṃ sākhahaṅgamuṭṭhiṃ ādāya sattapi jānā satta chiddāni pidahitvā pakkamiṃsu. Te punadivase taṃ godhaṃ amanasikatvā aññasmiṃ padese gāviyo vicāretvā sattame divase gāviyo ādāya gacchantā taṃ vammikaṃ disvā satīṃ paṭilabhivā “kā nu kho tassā godhāya pavattī”ti attanā attanā pidahitāni chiddāni vivariṃsu. Godhā jīvite nirālayā hutvā aṭṭhicammāveseṇā pavedhamānā nikkhami. Te taṃ disvā anukampaṃ katvā “mā naṃ māretha, sattāhaṃ chinnabhattā jātā”ti tassā piṭṭhiṃ parimajjitvā “sukhena gacchāhi”ti vissajjesuṃ. Te godhāya amāritattā niraye tāva na paccimsu. Te pana satta jānā ekato hutvā cuddasasu atabhāvesu satta satta divasāni chinnabhattā ahesuṃ. Tadā, bhikkhave, tumhehi sattahi gopālakehi hutvā taṃ kammaṃ katanti. Evaṃ satthā tehi puṭṭhapuṭṭhaṃ pañhaṃ byākāsi.

Atheko bhikkhu satthāraṃ āha – “kiṃ pana, bhante, pāpakammaṃ katvā ākāse uppatitassapi samuddaṃ pakkhandassāpi pabbatantaraṃ pavīṭṭhassāpi mokkho natthi”ti. Satthā “evametāṃ, bhikkhave, ākāśādīsopi ekapadesopi natthi, yattha ṭhito pāpakammato mucceyyā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
127.

“Na antalikkhe na samuddamajjhe, na pabbatānaṃ vivaraṃ pavissa;

Na vijjati so jagatippadeso, yatthaṭṭhito mucceyya pāpakammā”ti.

Tassattho – sace hi koci “iminā upāyena pāpakammato mucchissāmī”ti antalikkhe vā nisīdeyya,

caturāsītīyojanasahasagambhīraṃ mahāsamuddaṃ vā paviseyya, pabbatantare vā nisīdeyya, neva pāpakammato mucceyya.

Purathimādīsū jagatipadesesu pathavībhāgesu na so vālaggamattopi okāso atthi, yattha ṭhito pāpakammato mucchitūṃ

sakkuṇeyyāti.

Desanāvasāne te bhikkhū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu, sampattamahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Tayojanavatthu ekādasamaṃ.

12. Suppabuddhasakyavatthu

Naantalikkheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā nigrodhārāme viharanto suppabuddhaṃ sakkāṃ ārabba katesi.

So kira “ayaṃ mama dhītaraṃ chaḍḍetvā nikkhanto ca, mama puttaṃ pabbājetvā tassa veriṭṭhāne ṭhito cā”ti imehi dvīhi

kāraṇehi satthari āghātaṃ bandhitvā ekadivasaṃ “na dānissa nimantanaṭṭhānaṃ gantvā bhūñjitūṃ dassāmī”ti

gamanamaggaṃ pidahitvā antaravīthiyaṃ suraṃ pīvanto nisīdi. Athassa satthari bhikkhusaṅghaparivute taṃ ṭhānaṃ āgate

“satthā āgato”ti ārocesuṃ. So āha – “purato gacchāti tassa vadetha, nāyaṃ mayā mahallakataro, nāssa maggaṃ dassāmī”ti

punappunaṃ vuccamānopi tatheva vatvā nisīdi. Satthā mātulassa santikā maggaṃ alabhitvā tato nivatti. Sopi ekaṃ

carapurisaṃ pesesi “gaccha, tassa kathaṃ sutvā ehi”ti. Satthāpi nivattanto sitaṃ katvā ānandattherena “ko nu kho, bhante,

sitassa pātukammaṃ paccayo”ti puṭṭho āha – “passasi, ānanda, suppabuddha”nti. Passāmi, bhanteti. Bhāriyaṃ tena

kammaṃ kataṃ mādisassa buddhassa maggaṃ adentena, ito sattame divase heṭṭhāpāsāde sopānapādamūle pathaviṃ

pavisissatīti. Carapuriso taṃ kathaṃ sutvā suppabuddhassa santikaṃ gantvā “kiṃ mama bhāgineyyena nivattantena

vutta”nti puṭṭho yathāsutaṃ ārocesi. So tassa vacanaṃ sutvā “na dāni mama bhāgineyyassa kathāya doso atthi, addhā yaṃ

so vadati, taṃ tatheva hoti. Evaṃ santepi naṃ idāni musāvādena niggaṇhissāmi. So hi maṃ ‘sattame divase pathaviṃ

pavisissati”ti aniyamena avatvā ‘heṭṭhāpāsāde sopānapādamūle pathaviṃ pavisissati”ti āha. “Ito dāni paṭṭhāyāhaṃ taṃ

ṭhānaṃ na gamissāmi, atha naṃ tasmim ṭhāne pathaviṃ apavisitvā musāvādena niggaṇhissāmi”ti attano upabhogajātaṃ

sabbaṃ sattabhūmikapāsādassa upari āropetvā sopānaṃ harāpetvā dvāraṃ pidahāpetvā ekekasmim dvāre dve dve malle

ṭhapetvā “sacāhaṃ pamādena heṭṭhā orohitukāmo homi, nivāreyyātha ma”nti vatvā sattame pāsādāte sirigabbhe nisīdi.

Satthā taṃ pavattim sutvā, “bhikkhave, suppabuddho na kevalaṃ pāsādāte vehāsaṃ uppatitvā ākāse vā nisīdatu, nāvāya vā

samuddaṃ pakkhandatu, pabbatantaraṃ vā pavisatu, buddhānaṃ kathāya dvidhābhāvo nāma natthi, mayā vuttatṭhāneyeva so

pathaviṃ pavisissati”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

128.

	<p>“Na antalikkhe na samuddamajjhe, na pabbatānaṃ vivaraṃ pavissa; Na vijjaṭī so jagatippadeso, yatthaṭṭhitāṃ nappasaheyya maccū”ti. Tattha yattha ṭhitāṃ nappasaheyya, maccūti yasmim̐ padese ṭhitāṃ maraṇaṃ nappasaheyya nābhivhaveyya, kesaggamattopi pathavippadeso natthi. Sesāṃ purimasadisamevāti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Sattame divase satthu bhikkhācāramaggassa niruddhavelāya heṭṭhāpāsāde suppbuddhassa maṅgalasso uddāmo hutvā taṃ taṃ bhittim̐ pahari. So upari nisinnovassa saddaṃ sutvā “kimeta”nti pucchi. “Maṅgalasso uddāmo”ti. So panasso suppbuddhaṃ disvāva sannisīdati. Atha naṃ so gaṇhitukāmo hutvā nisinnaṭṭhānā utṭhāya dvārābhimukho ahosi, dvārāni sayameva vivaṭāni, sopānaṃ sakaṭṭhāneyeva ṭhitāṃ. Dvāre ṭhitā mallā taṃ gīvāyaṃ gahetvā heṭṭhābhimukhaṃ khipiṃsu. Etenupāyena sattasupi talesu dvārāni sayameva vivaṭāni, sopānāni yathāṭṭhāne ṭhitāni. Tattha tattha mallā taṃ gīvāyameva gahetvā heṭṭhābhimukhaṃ khipiṃsu. Atha naṃ heṭṭhāpāsāde sopānapādamūlaṃ sampattameva mahāpathavī vivaramānā bhijjivā sampaticchi, so gantvā avīcimhi nibbattīti. Suppbuddhasakyavatthu dvādasamaṃ. Pāvavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Navamo vaggio.</p>		
10	<p>10. Daṇḍavaggo 1. Chabbaggiyabhikkhuvatthu Sabbetasantīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto chabbaggiye bhikkhū ārabba kathesi. Ekasmiṃhi samaye sattarasavaggiyeṇi senāsane paṭijaggite chabbaggiyā bhikkhū “nikkhamatha, mayaṃ mahallakatarā, amhākaṃ etaṃ pāpuṇāti”ti vatvā tehi “na mayaṃ dassāma, amhehi paṭhamāṃ paṭijaggita”nti vutte te bhikkhū pahariṃsu. Sattarasavaggiyā maraṇabhayatajjitā mahāviraṃsaṃ viraviṃsu. Satthā tesāṃ saddaṃ sutvā “kim̐ ida”nti pucchitvā “idaṃ nāmā”ti ārocite “na, bhikkhave, ito paṭṭhāya bhikkhunā nāma evaṃ kattabbaṃ, yo karoti, so imaṃ nāma āpattim̐ āpajjati”ti pahāradānasikkhāpadaṃ (pāci. 449 ādayo) paññāpetvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma ‘yathā ahaṃ, tatheva aññepi daṇḍassa tasanti, maccono bhāyanti”ti nātvā paro na paharitaṃ, na ghātetabba”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 129. “Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbe bhāyanti maccono; Attānaṃ upamaṃ katvā, na haneyya na ghātaye”ti. Tattha sabbe tasantīti sabbeṇi sattā attāni daṇḍe patante tassa daṇḍassa tasanti. Maccunoti maraṇassāpi bhāyantiyeva. Imissā ca desanāya byañjanaṃ niravasesaṃ, attho pana sāvaseso. Yathā hi rañña “sabbe sannipatantū”ti bheriyā carāpitāyapi rājamaḥāmatte ṭhapetvā sesā sannipatanti, evamidha “sabbe tasanti”ti vuttepi hatthājaneyyo assājāneyyo usabhājaneyyo khīṇāsavoti ime cattāro ṭhapetvā avasesāva tasantīti veditabbā. Imesu hi khīṇāsavo sakkāyaditṭhiyā pahīnattā maraṇakasattaṃ apassanto na bhāyati, itare tayo sakkāyaditṭhiyā balavattā attano paṭipakkhabhūtaṃ sattaṃ apassantā na bhāyantīti. Na haneyya na ghātayeti yathā ahaṃ, evaṃ aññepi sattāti neva paraṃ pahareyya na paharāpeyyāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Chabbaggiyabhikkhuvatthu paṭhamāṃ. 2. Chabbaggiyabhikkhuvatthu Sabbe tasantīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto chabbaggiye bhikkhū ārabba kathesi. Teyeva ekasmiṃhi samaye teneva kāraṇena purimasikkhāpade sattarasavaggiye pahariṃsu. Teneva kāraṇena tesāṃ talasattikaṃ uggiṃsu. Idhāpi satthā tesāṃ saddaṃ sutvā “kim̐ ida”nti pucchitvā “idaṃ nāmā”ti ārocite “na, bhikkhave, ito paṭṭhāya bhikkhunā nāma evaṃ kattabbaṃ, yo karoti, so imaṃ nāma āpattim̐ āpajjati”ti talasattikasikkhāpadaṃ (pāci.</p>		

<p>454 ādayo) paññāpetvā, ‘‘bhikkhave, bhikkhunā nāma ‘yathā ahaṃ, tatheva aññepi daṇḍassa tasanti, yathā ca mayhaṃ, tatheva nesam jīvitam piya’nti ñatvā paro na paharitabbo na ghāṭetabbo’’ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>130. ‘‘Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbesaṃ jīvitam piyaṃ; Attānaṃ upamaṃ katvā, na haneyya na ghātaye’’ti. Tattha sabbesaṃ jīvitam piyaṃ khīṇāsavaṃ ṭhapetvā sesasattānaṃ jīvitam piyaṃ madhuraṃ, khīṇāsavo pana jīvite vā maraṇe vā upekkhako hoti. Sesam purimasadisamevāti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Chabbaggiyabhikkhuvatthu dutiyaṃ.</p> <p>3. Sabbahulakumārakavatthu Sukhākāmānibhūtānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jētavane viharanto sambahule kumārake ārabba kathesi. Ekasmiṃhi samaye satthā sāvatthiyaṃ piṇḍāya pavisanto antarāmagge sambahule kumārake ekaṃ gharasappajātikaṃ ahiṃ daṇḍakena paharante disvā ‘‘kumārakā kiṃ karoṭhā’’ti pucchitvā ‘‘ahiṃ, bhante, daṇḍakena paharāmā’’ti vutte ‘‘kiṃ kāraṇā’’ti puna pucchitvā ‘‘ḍaṃsanabhayena, bhante’’ti vutte ‘‘tumhe ‘attano sukhaṃ karissāmā’’ti imaṃ paharantā nibbattanibbattaṭṭhāne sukhālābhino na bhavissatha. Attano sukhaṃ patthentena hi paraṃ paharitaṃ na vaṭṭatī’’ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –</p> <p>131. ‘‘Sukhākāmāni bhūtāni, yo daṇḍena vihiṃsati; Attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukhaṃ.</p> <p>132. ‘‘Sukhākāmāni bhūtāni, yo daṇḍena na hiṃsati; Attano sukhamesāno, pecca so labhate sukha’’nti. Tattha yo daṇḍenāti yo puggalo daṇḍena vā leḍḍuādīhi vā vihetṭeti. Pecca so na labhate sukhaṃ so puggalo paraloke manussasukhaṃ vā dibbasukhaṃ vā paramatthabhūtaṃ vā nibbānasukhaṃ na labhati. Dutiyagāthāya pecca so labhateti so puggalo paraloke vuttappakāraṃ tividhampi sukhaṃ labhatīti attho. Desanāvasāne pañcasatāpi te kumārakā sotāpattiphale patiṭṭhahimsūti. Sambahulakumārakavatthu tatiyaṃ.</p> <p>4. Koṇḍadhānattheravatthu Māvocapharusam kañcīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jētavane viharanto koṇḍadhānattheram ārabba kathesi. Tassa kira pabbajitadivasato patṭhāya ekaṃ itthirūpaṃ therena saddhiṃyeva vicarati. Taṃ thero na passati, mahājano pana passati. Antogāmaṃ piṇḍāya caratopissa manussā ekaṃ bhikkhaṃ datvā, ‘‘bhante, ayaṃ tumhākaṃ hotu, ayaṃ pana tumhākaṃ sahāyikāyā’’ti vatvā dutiyampi dadanti. Kiṃ tassa pubbakammanti? Kassapasammāsambuddhakāle kira dve sahāyakā bhikkhū ekamātukucchito nikkhantasadisā ativiya samaggā ahesuṃ. Dīghāyukabuddhakāle ca anusaṃvaccharaṃ vā anuchamāsaṃ vā bhikkhū uposathatthāya sannipatanti. Tasmā tepi ‘‘uposathaggaṃ gamissāmā’’ti vasaṇatṭhānā nikkhamiṃsu. Te ekā tāvatimsabhavane nibbattadevatā disvā ‘‘ime bhikkhū ativiya samaggā, sakkā nu kho ime bhinditu’’nti cintetvā attano bālatāya cintitasamanantameva āgantvā tesu ekena, ‘‘āvuso, muhuttaṃ āgamehi, sarīrakiccenamhi atthiko’’ti vutte sā devatā ekaṃ manussitthivaṇṇaṃ māpetvā therassa gacchantaraṃ pavisitvā nikkhamanakāle ekena hatthena kesakalāpaṃ, ekena nivāsanaṃ saṅṭhāpayamānā tassa piṭṭhito nikkhami. So taṃ na passati, tamāgamayamāno pana purato ṭhitabhikkhu nivattitvā olokayamāno taṃ tathā katvā nikkhamantaṃ passi. Sā tena diṭṭhabhāvaṃ ñatvā antaradhāyī. Itaro taṃ bhikkhuṃ attano santikaṃ āgatakāle āha – ‘‘āvuso, silaṃ te bhinna’’nti. ‘‘Natthāvuso, mayhaṃ evarūpa’’nti. Idāneva te mayā pacchato nikkhamamānā taruṇaitthī idaṃ</p>		
--	--	--

nāma karontī diṭṭhā, tvam “natthi mayham evarūpa”nti kiṃ vadesīti. So asaniyā matthake avatthaṭo viya mā maṃ, āvuso, nāsehi, natthi mayham evarūpanti. Itaro “mayā sāmaṃ akkhīhi diṭṭham, kiṃ tava saddahissāmī”ti daṇḍako viya bhijjivā pakkāmi, uposathaggepi “nāham iminā saddhiṃ uposatham karissāmī”ti nisīdi. Itaro “mayham, bhante, sīle aṇumattampi kāḷaṃ natthī”ti bhikkhūnaṃ kathesi. Sopi “mayā sāmaṃ diṭṭha”nti āha. Devatā taṃ tena saddhiṃ uposatham kātuṃ anicchantaṃ disvā “bhāriyaṃ mayā kammaṃ kata”nti cintetvā – “bhante, mayham ayyassa sīlabhedo natthi, mayā pana vīmaṃsanavasetanaṃ kataṃ, karotha tena saddhiṃ uposatha”nti āha. So tassā ākāse ṭhatvā kathentiyaṃ saddahitvā uposatham akāsi, na pana there pubbe viya muducitto aho. Ettakaṃ devatāya pubbakammaṃ.

Āyupariyosāne pana te therā yathāsukhaṃ devaloke nibbattiṃsu. Devatā apīcimhi nibbattivā ekaṃ buddhantaraṃ tattha paccitvā imasmiṃ buddhuppāde sāvattiyāṃ nibbattivā vuddhimanvāya sāsane pabbajitvā upasampadaṃ labhi. Tassa pabbajitadivasato paṭṭhāya taṃ itthirūpaṃ tatheva paññāyi. Tenevassa koṇḍadhānattheroti nāmaṃ kariṃsu. Taṃ tathāvicarantaṃ disvā bhikkhū anāthapaṇḍikaṃ āhaṃsu – “mahāsetṭhi, imaṃ dussīlaṃ tava vihārā nīhara. Imañhi nissāya sesabhikkhūnaṃ ayaso uppajjissatī”ti. Kiṃ pana, bhante, satthā vihāre natthīti? Atthi upāsakāti. Tena hi, bhante, satthāva jānissatīti. Bhikkhū gantvā visākhāyapī tatheva kathesum. Sāpi nesam tatheva paṭivacanaṃ adāsi.

Bhikkhūpi tehi asampaṭicchitavacanaṃ rañño ārocesum – “mahārāja, koṇḍadhānatthero ekaṃ itthiṃ gahetvā vicaranto sabbesaṃ ayasaṃ uppādesī, taṃ tumhākaṃ vijitā nīharathā”ti. “Kahaṃ pana so, bhante”ti? “Vihāre, mahārājā”ti. “Katarasmim senāsane viharatī”ti? “Asukasmiṃ nāmā”ti. “Tena hi gacchatha, ahaṃ taṃ gaṇhissāmī”ti so sāyanhasamaye vihāraṃ gantvā taṃ senāsanaṃ purisehi parikkhipāpetvā therassa vasanaṭṭhānābhimukho agamāsi. Thero mahāsaddaṃ sutvā vihārā nikkhamitvā pamukhe aṭṭhāsi. Tampi itthirūpaṃ piṭṭhipasse ṭhitam rājā addasa. Thero rañño āgamaṃ ṇatvā vihāraṃ abhiruhitvā nisīdi. Rājā theram na vandī, tampi itthiṃ nāddasa. So dvārantarepi hetthāmañcepi olokento adisvāva theram āha – “bhante, imasmiṃ ṭhāne ekaṃ itthiṃ addasaṃ, kahaṃ sā”ti? “Na passāmi, mahārājā”ti. “Idāni mayā tumhākaṃ piṭṭhipasse ṭhitā diṭṭhā”ti vuttepi “ahaṃ na passāmi”ccevāha. Rājā “kiṃ nu kho eta”nti cintetvā, “bhante, ito tāva nikkhamathā”ti āha. There nikkhamitvā pamukhe ṭhite puna sā therassa piṭṭhipasse aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā puna uparitalaṃ abhiruhi, tassa āgatabhāvaṃ ṇatvā thero nisīdi. Puna rājā taṃ sabbatṭhānesu olokontopi adisvā, “bhante, kahaṃ sā itthī”ti puna theram pucchi. Nāham passāmi mahārājāti. “Kiṃ kathetha, bhante, mayā idāneva tumhākaṃ piṭṭhipasse ṭhitā diṭṭhā”ti āha. Āma, mahārāja, mahājanopi “me pacchato pacchato itthī vicarati”ti vadati, ahaṃ pana na passāmīti. Rājā “paṭirūpakena bhavitabba”nti sallakkhetvā puna theram, “bhante, ito tāva otarathā”ti vatvā there otarivā pamukhe ṭhite puna taṃ tassa piṭṭhipasse ṭhitam disvā uparitalaṃ abhiruhi. Puna nāddasa. So puna theram pucchitvā tena “na passāmi”cceva vutte “paṭirūpakameveta”nti niṭṭhaṃ gantvā theram āha – “bhante, evarūpe saṃkilese tumhākaṃ piṭṭhito vicarante añño koci tumhākaṃ bhikkhaṃ na dassati, nibaddhaṃ mama gehaṃ pavisatha, ahameva catūhi paccayehi upaṭṭhahissāmī”ti theram nimantetvā pakkāmi.

Bhikkhū “passathāvuso, rañño pāpakiriyaṃ, ‘etaṃ vihārato nīharā’ti vutte āgantvā catūhi paccayehi nimantetvā gato”ti ujjhāyīṃsu. Tampi theram āhaṃsu – “ambho, dussīla, idānisi rājakoṇḍo jāto”ti. Sopi pubbe bhikkhū kiñci vattum asakkonto “tumhe dussīlā, tumhe koṇḍā, tumhe itthiṃ gahetvā vicarathā”ti āha. Te gantvā satthu ārocesum – “bhante, koṇḍadhānatthero amhehi vutto amhe ‘dussīlā’tiādīni vatvā akkosatī”ti. Satthā taṃ pakkosāpetvā pucchi – “saccaṃ kira tvam, bhikkhu, evaṃ vadesī”ti? “Saccaṃ, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Mayā saddhiṃ kathitakāraṇā”ti. “Tumhe, bhikkhave, iminā saddhiṃ kasmā kathethā”ti. “Imassa pacchato itthiṃ vicarantiṃ disvā, bhante”ti. “Ime kira tayā saddhiṃ itthiṃ vicarantiṃ disvā vadanti, tvam kasmā kathesi, ete tāva disvā kathenti. Tvam adisvāva imehi saddhiṃ kasmā kathesi, nanu pubbe taveva pāpikaṃ diṭṭhiṃ nissāya idaṃ jātaṃ, idāni kasmā puna pāpikaṃ diṭṭhiṃ gaṇhāsī”ti. Bhikkhū “kiṃ pana, bhante, iminā pubbe kata”nti pucchiṃsu. Atha nesam satthā tassa pubbakammaṃ kathetvā “bhikkhu idaṃ pāpakammaṃ nissāya tvam imaṃ vipakāraṃ patto, idāni te puna tathārūpaṃ pāpikaṃ diṭṭhiṃ gahetum na yuttaṃ, mā puna bhikkhūhi saddhiṃ kiñci kathehi, nissaddo mukhavaṭṭiyaṃ chinnaṃsathālasadiso hohi, evaṃ karonto nibbānappatto nāma bhavissatī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

<p>133. “Māvoca pharusam kañci, vuttā paṭivadeyyu taṃ; Dukkhā hi sārambhakathā, paṭidaṇḍā phuseyyu taṃ. 134. “Sace neresi attānaṃ, kaṃso upahato yathā; Esa pattosi nibbānaṃ, sārambho te na vijjati”ti. Tattha māvoca pharusam kañcīti kañci ekapuggalampi pharusam mā avaca. Vuttāti tayā pare “dussilā”ti vuttā, tampi tatheva paṭivadeyyuṃ. Sārambhakathāti esā karanuttarā yugaggāhakathā nāma dukkhā. Paṭidaṇḍāti kāyadaṇḍādīhi paraṃ paharantassa tādisā paṭidaṇḍā ca tava matthake pateyyuṃ. Sace neresīti sace attānaṃ niccalaṃ kātuṃ sakkhissasi. Kaṃso upahato yathāti mukhavaṭṭiyam chinditvā talamattaṃ katvā ṭhapitakaṃsathālaṃ viya. Tañhi hatthapādehi vā daṇḍakena vā pahaṭampi saddaṃ na karoti, esa pattosīti sace evarūpo bhavituṃ sakkhissasi, imaṃ paṭipadaṃ pūrayamāno idāni appattopi eso nibbānappatto nāma. Sārambho te na vijjati evaṃ sante ca pana “tvam dussilo, tumhe dussilā”tievamādiko uttarakaraṇavācālakkhaṇo sārambhopi te na vijjati, na bhavissatiyevāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsu, koṇḍadhānattheropi sathhārā dinnaovāde ṭhatvā arahattaṃ pāpuṇi, na cirasseva ākāse uppatitvā paṭhamam salākam gaṇhīti. Koṇḍadhānattheravatthu catutthaṃ. 5. Uposathikaitthīnaṃ vatthu Yathā daṇḍenaṭi imaṃ dhammadesanaṃ sathhā pubbārāme viharanto visākhādīnaṃ upāsikānaṃ uposathakammaṃ ārabba katesi. Sāvattiyam kira ekasmiṃ mahāuposathadivase pañcasatamattā itthiyo uposathikā hutvā vihāraṃ agamiṃsu. Visākhā tāsū mahallakittiyo upasaṅkamitvā pucchi, “ammā, kimattaṃ uposathikā jātathā”ti. Tāhi “dibbasampattiṃ patthetvā”ti vutte majjhimitthiyo pucchi, tāhi “sapattivāsā muccanattāyā”ti vutte taruṇitthiyo pucchi, tāhi “paṭhamagabbhe puttapaṭilābhattāyā”ti vutte kumārīkāyo pucchi, tāhi “taruṇabhāveveva patikulagamanattāyā”ti vutte taṃ sabbampi tāsam kathaṃ sutvā tā ādāya sathu santikaṃ gantvā paṭipāṭiyā ārocesi. Taṃ sutvā sathhā “visāke imesaṃ sattānaṃ jātiādayo nāma daṇḍahattakagopālakasadisā, jāti jarāya santikaṃ, jarā byādhino santikaṃ, byādhi maraṇassa santikaṃ pesetvā maraṇam kuṭhāriyā chindantā viya jīvitaṃ chindati, evaṃ santepi vivaṭṭam patthentā nāma natthi, vaṭṭameva pana patthentī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 135. “Yathā daṇḍena gopālo, gāvo pājeti gocaraṃ; Evaṃ jarā ca maccu ca, āyūṃ pājenti pāṇina”nti. Tattha pājetīti cheko gopālo kedārantaraṃ pavisaṅgiyo gāvo daṇḍena nivāretvā teneva pothento sulabhatiṇḍakam gocaraṃ neti. Āyūṃ pājetīti jīvitindriyam chindanti khepenti. Gopālako viya hi jarā ca maccu ca, gogaṇo viya jīvitindriyam, gocarabhūmi viya maraṇam. Tattha jāti tāva sattānaṃ jīvitindriyam jarāya santikaṃ pesesi, jarā byādhino santikaṃ, byādhi maraṇassa santikaṃ. Tameva maraṇam kuṭhāriyā chedaṃ viya chinditvā gacchatīti idamettha opammasampaṭipādanam. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsūti. Uposathikaitthīnaṃ vatthu pañcamam. 6. Ajarapetavatthu Athapāpāni kammānīti imaṃ dhammadesanaṃ sathhā veḷuvane viharanto ajarapetaṃ ārabba katesi. Ekasmiṃhi samaye mahāmogallānatthero lakkhaṇattherena saddhiṃ gijjhakūṭato otaranto dibbena cakkhunā pañcavīsatiyojanikaṃ ajarapetaṃ nāma addasa. Tassa sīsato aggijālā utthahitvā pariyantaṃ gacchanti, pariyantato utthahitvā sīsam gacchanti, ubhayato utthahitvā majjhe otaranti. Thero taṃ disvā sitaṃ pātvākāsi. Lakkhaṇattherena sitakāraṇam puṭṭho “akālo, āvuso, imassa pañhassa veyyākaraṇāya, sathu santike maṃ puccheyyāsi”ti vatvā rājagahe</p>		
--	--	--

<p>piṇḍāya caritvā satthu santikaṃ gatakāle lakkhaṇattherena puṭṭho āha – “tatrāhaṃ, āvuso, ekaṃ petaṃ addasaṃ, tassa evarūpo nāma attabhāvo, ahaṃ taṃ disvā ‘na vata me evarūpo attabhāvo diṭṭhapubbo’ ti sitaṃ pātvākāsi” nti. Sathā “cakkhubhūtā vata, bhikkhave, sāvaka viharanti” tiādīni (pārā. 228; sam. ni. 2.202) vadanto therassa kathaṃ patitṭhāpetvā “mayāpi eso, bhikkhave, peto bodhimaṇḍeyeva diṭṭho, ‘ye ca pana me vacanaṃ na saddaheyyuṃ, tesam taṃ ahitāya assā’ ti na kathesiṃ, idāni moggallānaṃ sakkhiṃ labhitvā kathemi” ti vatvā bhikkhūhi tassa pubbakammaṃ puṭṭho byākāsi – Kassapabuddhakāle kira sumaṅgalasetṭhi nāma suvaṇṇiṭṭhakāhi bhūmiṃ santharivā vīsatiusabhaṭṭhāne tattakeneva dhanena vihāraṃ kāretvā tāvattakeneva vihāramahaṃ kāresi. So ekadivasaṃ pātova satthu santikaṃ gacchanto nagaradvāre ekissā sālāya kāsāvaṃ sasīsaṃ pārupitvā kalalamakkhitehi pādehi nipannaṃ ekaṃ coraṃ disvā “ayaṃ kalalamakkhitapādo rattim vicarivā divā nipannamanusso bhavissati” ti āha. Coro mukhaṃ vivarivā setṭhiṃ disvā “hotu, jānissāmi te kattabba” nti āghātaṃ bandhitvā sattakkhattuṃ khettaṃ jhāpesi, sattakkhattuṃ vaje gunnaṃ pāde chindi, sattakkhattuṃ gehaṃ jhāpesi, so ettakenāpi kopam nibbāpetuṃ asakkonto tassa cūlūpaṭṭhākena saddhiṃ mittasanthavaṃ katvā “kiṃ te setṭhino piya” nti puṭṭho “gandhakuṭito aññaṃ tassa piyataraṃ natthi” ti sutvā “hotu, gandhakuṭim jhāpetvā kopam nibbāpessāmi” ti satthari piṇḍāya pavitṭhe pānīyaparibhojanīyaghaṭe bhinditvā gandhakuṭiyaṃ aggim adāsi. Setṭhi “gandhakuṭi kira jhāyati” ti sutvā āgacchanto jhāmakāle āgantvā gandhakuṭim jhāmaṃ olokento vālaggamattampi domanassaṃ akatvā vāmaḥāhuṃ samañjitvā dakkhiṇena hatthena mahāapphoṭanaṃ apphotesi. Atha naṃ samīpe ṭhitā pucchimsu – “kasmā, sāmi, ettakaṃ dhanam vissajjetvā katagandhakuṭiyā jhāmakāle apphotesi” ti? So āha – “ettakaṃ me, tāta, aggiādīhi asādhāraṇe buddhassa sāsane dhanam nidahituṃ laddhaṃ, ‘punapi ettakaṃ dhanam vissajjetvā satthu gandhakuṭim kātuṃ labhissāmi’ ti tuṭṭhamānaso apphotesi” nti. So puna tattakaṃ dhanam vissajjetvā gandhakuṭim kāretvā vīsatisahassabhikkhuparivārassa satthuno dānam adāsi. Taṃ disvā coro cintesi – “ahaṃ imaṃ amāretvā maṅkukātuṃ na sakkhissāmi, hotu, māressāmi na” nti nivāsanantare churikaṃ bandhitvā sathāhaṃ vihāre vicarantopi okāsaṃ na labhi. Mahāsetṭhipi satta divasāni buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānam datvā sathāraṃ vanditvā āha – “bhante, mama ekena purisena sattakkhattuṃ khettaṃ jhāpitam, sattakkhattuṃ vaje gunnaṃ pādā chinnā, sattakkhattuṃ gehaṃ jhāpitam, idāni gandhakuṭipi teneva jhāpitā bhavissati, ahaṃ imasmim dāne paṭhamam pattim tassa dammī” ti. Taṃ sutvā coro “bhāriyam vata me kammaṃ kataṃ, evaṃ aparādhakārake mayi imassa kopamattampi natthi, imasmimpi dāne mayhameva paṭhamam pattim deti, ahaṃ imasmim dubbhāmi, evarūpaṃ me purisaṃ akhamāpentassa devadaṇḍopi me matthake pateyyā” ti gantvā setṭhissa pādāmūle nipajjitvā “khamāhi me, sāmi” ti vatvā “kiṃ ida” nti vutte, “sāmi, evaṃ ayuttakaṃ kammaṃ mayā kataṃ, tassa me khamāhi” ti āha. Atha naṃ setṭhi “tayā me idaṇcīdaṇca kata” nti sabbaṃ pucchitvā “āma, mayā kata” nti vutte, “tvam mayā na diṭṭhapubbo, kasmā me kujjhivā evamakāsi” ti pucchi. So ekadivasaṃ nagarā nikkhantena tena vuttavacanaṃ sāretvā “iminā me kāraṇena kopo uppādito” ti āha. Setṭhi attanā vuttaṃ saritvā “āma, tāta, vuttaṃ mayā, taṃ me khamāhi” ti coraṃ khamāpetvā “uṭṭhehi, tāta, khamāmi te, gaccha, tāta” ti āha. Sace me, sāmi, khamasi, saputtadāraṃ maṃ gehe dāsaṃ karohīti. Tāta, tvam mayā ettake kathite evarūpaṃ chedanaṃ akāsi, gehe vasantena pana saddhiṃ na sakkā kiñci kathetuṃ, na me tayā gehe vasantena kiccaṃ atthi, khamāmi te, gaccha, tātāti. Coro taṃ kammaṃ katvā āyupariyosāne avicimhi nibbatto dīgharattaṃ tattha paccitvā vipākāvasesena idāni gijjhakūṭe pabbate paccatīti. Evaṃ sathā tassa pubbakammaṃ kathetvā, “bhikkhave, bālā nāma pāpāni kammāni karontā na bujjhanti, pacchā pana attanā katakammehi ḍayhamānā attanāva attano dāvaggisadisāva hontī” ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>136.</p> <p>“Atha pāpāni kammāni, karaṃ bālo na bujjhati; Sehi kammehi dummedho, aggiḍaḍdhova tappatī” ti.</p> <p>Tattha atha pāpānīti na kevalaṃ bālo kodhavasena pāpāni karoti, karontopi pana na bujjhatīti attho. Pāpaṃ karonto ca “pāpaṃ karomī” ti abujjhanako nāma natthi. “Imassa kammassa evarūpo nāma vipāko” ti aṇānatāya “na bujjhatī” ti</p>		
---	--	--

vuttaṃ. Sehīti so tehi attano santakehi kammehi dummedho nippañño puggalo niraye nibbattivā aggiḍaḍḍhova tappatīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiḥalādīni pāpuṇiṃsūti.

Ajagarapetavattu chaṭṭhaṃ.

7. Mahāmogallānattheravattu

Yodaṇḍenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto mahāmogallānattheraṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye titthiyā sannipatitvā mantesaṃ – “jānāthāvuso, ‘kena kāraṇena samaṇassa gotamassa lābhasakkāro mahā hutvā nibbatto’ti. Mayaṃ na jānāma, tumhe pana jānāthāti. Āma, jānāma, mahāmogallānaṃ nāma ekaṃ nissāya uppanno.

So hi devalokaṃ gantvā devatāhi katakammaṃ pucchitvā āgantvā manussaṇaṃ katheti ‘idaṃ nāma katvā evarūpaṃ sampattiṃ labhanti’ti. Niraye nibbattānampi kammaṃ pucchitvā āgantvā manussaṇaṃ katheti ‘idaṃ nāma katvā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanti’ti. Manussa tassa kathaṃ sutvā mahantaṃ lābhasakkāraṃ abhiharanti, sace taṃ māretuṃ sakkhissāma, so lābhasakkāro amhākaṃ nibbattissati’ti. Te “attheko upāyo”ti sabbe ekacchanda hutvā “yaṃkiñci katvā taṃ mārāpessāma”ti attano upaṭṭhāke samādapetvā kahāpaṇasahassaṃ labhitvā purisaghātakammaṃ katvā carante core pakkosāpetvā “mahāmogallānatthero nāma kāḷasilāyaṃ vasati, tattha gantvā taṃ mārethā”ti tesāṃ kahāpaṇe adamsu. Corā dhanalobhena sampaṭicchitvā “theraṃ māressāma”ti gantvā tassa vasanaṭṭhānaṃ parivāresaṃ. Thero tehi parikkhittabhāvaṃ ṇatvā kuñcikasiddhena nikkhamitvā pakkāmi. Te corā taṃ divasaṃ therāṃ adisvā punekadivasaṃ gantvā parikkhipiṃsu.

Thero ṇatvā kaṇṇikāmaṇḍalaṃ bhinditvā ākāsaṃ pakkhandi. Evaṃ te paṭhamamāsepi majjhimamāsepi therāṃ gahetuṃ nāsakkhiṃsu. Pacchimamāse pana sampatte thero attanā katakammaṃ ākaḍḍhanabhāvaṃ ṇatvā na apagacchi. Corā gantvā therāṃ gahetvā taṇḍulakaṇamattānissa aṭṭhīni karontā bhindiṃsu. Atha naṃ “mato”ti saññāya ekasmiṃ gumbapitṭhe khipitvā pakkamiṃsu.

Thero “satthāraṃ passitvā parinibbāyissāmi”ti attabhāvaṃ jhānaveṭhanena veṭhetvā thiraṃ katvā ākāseṇa satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā, “bhante, parinibbāyissāmi”ti āha. “Parinibbāyissasi, mogallānā”ti? “Āma, bhante”ti. “Kattha gantvā”ti? “Kāḷasilāpadesaṃ, bhante”ti. Tena hi, mogallāna, mayhaṃ dhammaṃ kathetvā yāhi. Tādisassa hi me sāvakassa idāni dassanaṃ natthīti. So “evaṃ karissāmi, bhante”ti satthāraṃ vanditvā ākāsaṃ uppatitvā parinibbānadivase sārīputtatthero viya nānappakārā iddhiyo katvā dhammaṃ kathetvā satthāraṃ vanditvā kāḷasilāṭaviṃ gantvā parinibbāyi.

“Theraṃ kira corā māresu”nti ayampi kathā sakalajambudīpe patthari. Rājā ajātasattu core pariyesanattāya carapurise payojesi. Tesupi coresu surāpāne suraṃ pivantesu eko ekassa piṭṭhiṃ paharivā pātesī. So taṃ santejjetvā “ambho dubbhīta, tvaṃ kasmā me piṭṭhiṃ pātesī”ti āha. Kiṃ pana hare duṭṭhacora, tayā mahāmogallānatthero paṭhamāṃ pahaṭoti? Kiṃ pana mayā pahaṭabhāvaṃ tvaṃ na jānāsīti? Iti nesaṃ “mayā pahaṭo, mayā pahaṭo”ti vadantānaṃ vacanaṃ sutvā te carapurisā te sabbe core gahetvā rañño ārocesuṃ. Rājā core pakkosāpetvā pucchi – “tumhehi thero mārito”ti? “Āma, devā”ti. “Kena tumhe uyyojitā”ti? “Naggasamaṇakehi, devā”ti. Rājā pañcasate naggasamaṇake gāhāpetvā pañcasatehi corehi saddhiṃ rājāṅgaṇe nābhīpamānesu āvātesu nikhaṇāpetvā palālehi paṭicchādapetvā aggiṃ dāpesi. Atha nesaṃ jhāmbhāvaṃ ṇatvā ayanaṅgalehi kasāpetvā sabbe khaṇḍākhāṇḍikaṃ kārapesi.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “mahāmogallānatthero attano ananurūpameva maraṇaṃ patto”ti.

Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, mogallāno imasseva attabhāvassa ananurūpaṃ maraṇaṃ patto, pubbe pana tena katassa kammaṃ ananurūpameva maraṇaṃ patto”ti vatvā “kiṃ panassa, bhante, pubbakamma”nti puṭṭho vitthāretvā kathesi –

Atīte kira bārāṇasivāsī eko kulaputto sayameva koṭṭanapacanādīni kammāni karonto mātāpitaro paṭijaggi. Athassa mātāpitaro naṃ, “tāta, tvaṃ ekakova gehe ca araṇṇe ca kammaṃ karonto kilamasi, ekaṃ te kumārīkaṃ ānessāma”ti vatvā, “ammatāta, na mayhaṃ evarūpāyattho, ahaṃ yāva tumhe jīvatha, tāva vo sahatthā upaṭṭhahissāmi”ti tena paṭikkhittā punappunaṃ taṃ yācitvā kumārīkaṃ ānayiṃsu. Sā katipāhameva te upaṭṭhahitvā pacchā tesāṃ dassanampi anicchantī “na sakkā tava mātāpitūhi saddhiṃ ekaṭṭhāne vasitu”nti ujjhāyitvā tasmīṃ attano kathaṃ agganhante tassa bahigatakāle

makacivākakhaṇḍāni ca yāgupheṇaṅca gaheṭvā tattha tattha ākirivā tenāgantvā “kiṃ ida”nti puṭṭhā āha – “imesaṃ andhamahallakānaṃ etaṃ kammaṃ, sabbhaṃ gehaṃ kiliṭṭhaṃ karontā vicaranti, na sakkā etehi saddhiṃ ekaṭṭhāne vasitu”nti. Evaṃ tāya naṃ punappunaṃ kathayamānāya evarūpopi pūritapāramī satto mātāpītūhi saddhiṃ bhijji. So “hotu, jānissāmi nesaṃ kattabba”nti te bhojetvā, “ammatātā, asukaṭṭhāne nāma tumhākaṃ ñātakā āgamaṇaṃ paccāsanti, tattha gamissāmā”ti te yānakaṃ āropetvā ādāya gacchanto aṭavimajjhaṃ pattakāle, “tāta, rasmiyo gaṇhātha, gāvo patodasaññāya gamissanti, imasmim̐ thāne corā vasanti, ahaṃ otarāmī”ti pitu hatthe rasmiyo datvā otarivā gacchanto saddaṃ parivattetvā corānaṃ uṭṭhitasaddamakāsi. Mātāpitaro saddaṃ sutvā “corā uṭṭhitā”ti saññāya, “tāta, mayaṃ mahallakā, tvaṃ attānameva rakkhāhī”ti āhaṃsu. So mātāpitaro tathāviraavantepi corasaddaṃ karonto koṭṭetvā māretvā aṭaviyaṃ khipitvā paccāgami. Sathā idaṃ tassa pubbakammaṃ kathetvā, “bhikkhave, moggallāno ettakaṃ kammaṃ katvā anekavassasatasahassāni niraye paccitvā vipākāvasesena attabhāvasate evameva koṭṭetvā saṃcuṇṇito maraṇaṃ patto. Evaṃ moggallānena attano kammānurūpameva maraṇaṃ laddhaṃ, pañcahi corasatehi saddhiṃ labhiṃsu. Appaduṭṭhesu hi padussanto dasahi kāraṇehi anayabyasanaṃ pāpuṇātiyevā”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

137.

“Yo daṇḍena adaṇḍesu, appaduṭṭhesu dussati;

Dasannamaññataraṃ ṭhānaṃ, khippameva nigacchati.

138.

“Vedanaṃ pharusam̐ jānim̐, sarīrassa va bhedanaṃ;

Garukaṃ vāpi ābādhaṃ, cittakkhepaṃ va pāpuṇe.

139.

“Rājato vā upasaggaṃ, abbhakkhānaṃ va dāruṇaṃ;

Parikkhayaṃ va ñātīnaṃ, bhogānaṃ va pabhaṅguraṃ.

140.

“Atha vāssa agārāni, aggi ḍahati pāvako;

Kāyassa bhedaṃ duppañño, nirayaṃ sopapajjati”ti.

Tattha adaṇḍesūti kāyadaṇḍādirahitesu khīṇāsavesu. Appaduṭṭhesūti paresu vā attani vā niraparādhesu. Dasannamaññataraṃ ṭhānanti dasasu dukkhakāraṇesu aññataraṃ kāraṇaṃ. Vedananti sīsarogādibhedaṃ pharusam̐ vedanaṃ. Jāninti kicchādhiḡatassa dhanassa jānim̐. Bhedananti hatthacchedādikaṃ sarīrabhedanaṃ. Garukanti pakkhahataekacakkhukapīṭhasappikuṇṭbhāvakuṭṭharogādibhedaṃ garukābādhaṃ vā. Cittakkhepanti ummādaṃ. Upasagganti yasavilopasenāpatiṭṭhānādiacchindanādikaṃ rājato upasaggaṃ vā. Abbhakkhānanti adiṭṭhaasutaacintitapubbaṃ “idaṃ sandhicchedādikammaṃ, idaṃ vā rājāparādhitakammaṃ tayā kata”nti evarūpaṃ dāruṇaṃ abbhakkhānaṃ vā. Parikkhayaṃ va ñātīnanti attano avassayo bhavitum̐ samatthānaṃ ñātīnaṃ parikkhayaṃ vā. Pabhaṅguraṃ pabhaṅgubhāvaṃ pūtibhāvaṃ. Yaṃ hissa gehe dhaññaṃ, taṃ pūtibhāvaṃ āpajjati, suvaṇṇaṃ aṅgārabhāvaṃ, muttā kappāsattṭhibhāvaṃ, kahāpaṇaṃ kapālakhaṇḍādibhāvaṃ, dvipadacatuppādā kāṇakuṇḍātibhāvanti attho. Aggi ḍahati ekasam̐vacchare dvattikkhattum̐ aññasmim̐ ḍāhake avijjamānēpi asaniaggi vā patitvā ḍahati, attanova dhammatāya uṭṭhito pāvako vā ḍahatiyeva. Nirayanti diṭṭheva dhamme imesaṃ dasannaṃ ṭhānānaṃ aññataraṃ patvāpi ekasena samparāye pattabbaṃ dassetuṃ “nirayaṃ sopapajjati”ti vuttaṃ.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Mahāmogallānattheravatthu sattamaṃ.

8. Bahubhaṇḍikabhikkhuvatthu

Nanaggacariyāti imaṃ dhammadešanaṃ sathā jetavane viharanto bahubhaṇḍikaṃ bhikkhum̐ ārabha kathesi.

Sāvathivāsī kireko kuṭumbiko bhariyāya kālakatāya pabbaji. So pabbajanto attano pariveṇaṅca aggisālaṅca

bhaṇḍagabbhaṅca kāretvā sabbampi bhaṇḍagabbhaṃ sappimadhutelādīhi pūretvā pabbaji, pabbajitvā ca pana attano dāse

pakkosāpetvā yathārucikaṃ āhāraṃ pacāpetvā bhuñjati. Bahubhaṇḍo ca bahuparikkhāro ca ahosi. Rattiṃ aññaṃ nivāsanapārūpanaṃ hoti, divā aññaṃ nivāsanapārūpanaṃ hoti, divā aññaṃ vihārapaccante vasati. Tassekadivasam cīvarapaccattharaṇāni sukkhāpentassa senāsanacārikaṃ āhiṇḍantā bhikkhū passitvā “kassimāni, āvuso”ti pucchitvā “mayha”nti vutte, “āvuso, bhagavatā ticīvarāni anuññātāni, tvañca pana evaṃ appicchassa buddhassa sāsane pabbajitvā evaṃ bahuparikkhāro jāto”ti taṃ satthu santikaṃ netvā, “bhante, ayaṃ bhikkhu atibahubhaṇḍo”ti ārocesuṃ. Satthā “saccaṃ kira taṃ bhikkhū”ti pucchitvā “saccaṃ, bhante”ti vutte āha – “kasmā pana tvaṃ, bhikkhu, mayā appicchatāya dhamme desite evaṃ bahubhaṇḍo jāto”ti. So tāvattakeneva kupito “iminā dāni nihārena carissāmi”ti pārūpanaṃ chaḍḍetvā parisamajjhe ekacīvaro atthāsi. Atha naṃ satthā upatthambhayamāno nanu tvaṃ bhikkhu pubbe hirottappagavesako dakarakkhasakālepi hirottappaṃ gavesamāno dvādasa vassāni vihāsi, kasmā idāni evaṃ garuke buddhasāsane pabbajitvā catuparisamajjhe pārūpanaṃ chaḍḍetvā hirottappaṃ pahāya thitosīti. So satthu vacanaṃ sutvā hirottappaṃ paccupaṭṭhāpetvā taṃ cīvaraṃ pārūpitvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Bhikkhū tassa atthassa āvibhāvattaṃ bhagavantaṃ yācimsu. Bhagavā atītaṃ āharitvā kathesi –

Atīte kira bārāṇasirañño aggamaheṣiyā kucchismiṃ bodhisatto paṭisandhiṃ gaṇhi. Tassa nāmaggaṇādivase mahimsakumāroti nāmaṃ kariṃsu. Tassa kaniṭṭhabhātā candakumāro nāma ahosi. Tesam mātari kālakatāya rājā aññaṃ aggamaheṣiṭṭhāne thapesi. Sāpi puttaṃ vijāyī, sūriyakumārotissa nāmaṃ kariṃsu. Taṃ disvā rājā tuṭṭho “puttassa te varaṃ dammi”ti āha. Sāpi kho, “deva, icchitakāle gaṇhissāmi”ti vatvā puttassa vayappattakāle rājānaṃ āha – “devena mayhaṃ puttassa jātakāle varo dinno, idāni me puttassa rajjaṃ dehi”ti. Rājā “mama dve puttā aggikkhandhā viya jalantā vicaranti, na sakkā tassa rajjaṃ dātu”nti paṭikkhipitvāpi taṃ punappunaṃ yācamānameva disvā “ayaṃ me puttānaṃ anantthampi kareyya”ti putte pakkosāpetvā, “tātā, ahaṃ sūriyakumārassa jātakāle varaṃ adāsiṃ, idāniṃ mātā rajjaṃ yācati, ahaṃ tassa na dātukāmo, tassa mātā tumhākaṃ anantthampi kareyya, gacchatha tumhe, araññe vasitvā mamaccayenāgantvā rajjaṃ gaṇhathā”ti uyyojesi. Te pitaraṃ vanditvā pāsādā otarante rājāṅgaṇe kīlāmāno sūriyakumāro disvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā tehi saddhiṃ nikkhami. Tesam himavantaṃ pavitṭhakāle bodhisatto maggā okkamma aññatarasmim rukkhamūle nisīditvā sūriyakumāraṃ āha – “tātā, etaṃ saraṃ gantvā nhatvā ca pivitvā ca amhākampi paduminipaṇṇehi udakaṃ āharā”ti. So pana saro vessavaṇṇassa santikā ekena dakarakkhasena laddho hoti. Vessavaṇṇo ca taṃ āha – “thāpetvā devadhammajānanake ye ca aññe imaṃ saraṃ otaranti, te khāditaṃ labhasi”ti. Tato paṭṭhāya so taṃ saraṃ otiṇṇotiṇṇe devadhamme pucchitvā ajānante khādati, sūriyakumārōpi taṃ saraṃ avīmaṃsitvāva otari, tena ca “devadhamme jānāsi”ti pucchito “devadhammā nāma candimasūriyā”ti āha. Atha naṃ “tvaṃ devadhamme na jānāsi”ti udakaṃ pavesetvā attano bhavane thapesi. Bodhisattopi taṃ cirāyantaṃ disvā candakumāraṃ pesesi. Sopi tena “devadhamme jānāsi”ti pucchito “devadhammā nāma catasso disā”ti āha. Dakarakkhaso tampi udakaṃ pavesetvā tattheva thapesi.

Bodhisatto tasmimpi cirāyante “antarāyena bhavitabba”nti sayam gantvā dvinnampi otaraṇapadaṃyeva disvā “ayaṃ saro rakkhasapariggahito”ti ñatvā khaggam sannayhitvā dhanuṃ gahetvā atthāsi. Rakkhaso taṃ anotarantaṃ disvā vanakammikapurisavesenāgantvā āha – “bho purisa, tvaṃ maggakilanto, kasmā imaṃ saraṃ otaritvā nhatvā ca pivitvā ca bhisamulālam khāditaṃ pupphāni pilandhitvā na gacchasi”ti. Bodhisatto taṃ disvāva “esa so yakkho”ti ñatvā “tayā me bhātaro gahitā”ti āha. Āma, mayā gahitāti. Kiṃ kāraṇāti? Ahaṃ imaṃ saraṃ otiṇṇotiṇṇe labhāmīti. Kiṃ pana sabbeva labhasīti? Devadhammajānanake thāpetvā avasese labhāmīti. Atthi pana te devadhammehi atthoti? Āma, atthīti. Ahaṃ kathessāmīti. Tena hi kathehīti. Na sakkā kiliṭṭhena gattena kathetunti. Yakkho bodhisattaṃ nhāpetvā pānīyaṃ pāyetvā alaṅkaritvā alaṅkatamaṇḍapamajjhe pallaṅkaṃ āropetvā sayamassa pādāmūle nisīdi. Atha naṃ bodhisatto “sakkaccaṃ suṇāhi”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

“Hiriottappasampannā, sukkadhammasamāhitā;

Santo sappurisā loke, devadhammāti vuccare”ti. (jā. 1.1.6);

Yakkho imaṃ dhammadesanaṃ sutvā pasanno bodhisattaṃ āha – “paṇḍita, ahaṃ te pasanno, ekaṃ bhātaraṃ dammi, kataraṃ ānemi”ti? “Kaniṭṭhaṃ ānehī”ti. Paṇḍita, tvaṃ kevalaṃ devadhamme jānāsiyeva, na pana tesu vattasīti. Kiṃ

kāraṇāti? Yasmā jeṭṭhaṃ ṭhapetvā kaniṭṭhaṃ āharāpento jeṭṭhāpacāyikakammaṃ na karosīti, devadhamme cāhaṃ yakkha jānāmi, tesu ca vattāmi. Mayañhi etaṃ nissāya imaṃ araṇṇaṃ pavitṭhā. Etassa hi atthāya amhākaṃ pitaraṃ etassa mātā rajjaṃ yāci, amhākaṃ pana pitā taṃ varaṃ adatvā amhākaṃ anurakkhaṇatthāya araṇṇe vāsaṃ anujāni, so kumāro anivattitvā amhehi saddhiṃ āgato. “Taṃ araṇṇe eko yakkho khādī”ti vuttepi na koci saddahissati. Tenāhaṃ garahabhayabhīto tamevāharāpemīti. Yakkho bodhisattassa pasāditvā “sādhu paṇḍita, tvameva devadhamme jānāsi, devadhammesu ca vattasī”ti dve bhātaro ānetvā adāsi. Atha naṃ bodhisatto yakkhabhāve ādīnavāṃ kathetvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpesi. So tena susaṃvihitārakkho tasmimā araṇṇe vasitvā pitari kālakate yakkhaṃ ādāya bārāṇasiṃ gantvā rajjaṃ gahetvā candakumārassa uparajjaṃ, sūriyakumārassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā yakkhassa ramaṇīye ṭhāne āyatanāṃ kārāpetvā yathā so lābhaggappatto hoti, tathā akāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā jātaṃ samodhānesi “tadā rakkhaso bahubhaṇḍikabhikkhu aho, sūriyakumāro ānando, candakumāro sārīputto, mahimsakumāro pana ahamevā”ti. Evaṃ satthā jātaṃ kathetvā “evaṃ tvam, bhikkhu, pubbe devadhamme gavesamāno hiriottappasampanno vicarivā idāni catuparisamajjhe iminā nīhārena ṭhatvā mama purato ‘appicchomhī’ti vadanto ayuttaṃ akāsi. Na hi sātakaṇṭhāpādimattena samaṇo nāma hotī”ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

141.

“Na naggacariyā na jaṭā na paṅkā, nānāsakā thaṇḍilasāyikā vā;

Rajojallaṃ ukkuṭikappadhānaṃ, sodhenti maccaṃ avitīṇṇakaṅkha”nti.

Tattha nānāsakāti na anasakā, bhattapaṭikkhepakāti attho. Thaṇḍilasāyikāti bhūmisayanā. Rajojallanti kaddamalepanākārena sarīre sannihitarajo . Ukkuṭikappadhānanti ukkuṭikabhāvena āradhāvīriyaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti – yo hi macco “evaṃ ahaṃ lokanissaraṇasaṅkhātāṃ suddhiṃ pāpuṇissāmi”ti imesu naggacariyādīsū yaṃ kiñci samādāya vatteyya, so kevalaṃ micchādassanañceva vaḍḍheyya, kilamathassa ca bhāgī assa. Na hi etāni susamādinānīpi aṭṭhavatthukāya kaṅkhāya avitīṇṇabhāvena avitīṇṇakaṅkhaṃ maccaṃ sodhentīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Bahubhaṇḍikabhikkhuvatthu aṭṭhamāṃ.

9. Santatimahāmatavattu

Alaṅkato cepīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto santatimahāmatāṃ ārabha kathesi.

So hi ekasmiṃ kāle raṇṇo pasenadikosalassa paccantaṃ kupitaṃ vūpasamtvā āgato. Athassa rājā tuṭṭho satta divasāni

rajjaṃ datvā ekaṃ naccagītakusalaṃ itthiṃ adāsi. So satta divasāni surāmadamatto hutvā sattame divase

sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito hatthikkhandhavaragato nhānatiṭṭhaṃ gacchanto satthāraṃ piṇḍāya pavisaṇṭaṃ dvārantare disvā

hatthikkhandhavaragatova sīsaṃ cāletvā vanditvā pakkāmi. Satthā sitaṃ katvā “ko nu kho, bhante, sitapātukaraṇe hetū”ti

ānandattherena puṭṭho sitakāraṇaṃ ācikkhanto āha – “passānanda, santatimahāmatāṃ, ajja sabbābharaṇapaṭimaṇḍitova

mama santikaṃ āgantvā catuppadikagāthāvasāne arahattaṃ patvā sattatālamatte ākāse nisīditvā parinibbāyissati”ti.

Mahājano therena saddhiṃ kathentassa satthu vacanaṃ assosi. Tattha micchādīṭṭhikā cintayimsu – “passatha samaṇassa

gotamassa kiriyāṃ, mukhappattameva bhāsati, ajja kira esa evaṃ surāmadamatto yathālaṅkatova etassa santike dhammaṃ

sutvā parinibbāyissati, ajjeva taṃ musāvādena niggaṇhissāmā”ti. Sammādiṭṭhikā cintesum – “aho buddhānaṃ

mahānubhāvata, ajja buddhalīlañceva santatimahāmattalīlañca datṭhum labhissāmā”ti.

Santatimahāmattopi nhānatiṭṭhe divasabhāgaṃ udakakīlaṃ kīlītvā uyyānaṃ gantvā āpānabhūmiyaṃ nisīdi. Sāpi itthī

raṅgamajjhaṃ otarivā naccagītaṃ dassetaṃ ārabhi. Tassā sarīralīlāya dassanattaṃ satthāhaṃ appāhāratāya taṃ divasaṃ

naccagītaṃ dassayamānāya antokucchiyaṃ satthakavātā samuṭṭhāya hadayamaṃsaṃ kantitvā agamaṃsu. Sā taṅkhaṇaṇṇeva

mukhena ceva akkhīhi ca vivaṭehi kālamakāsi. Santatimahāmatto “upadhāretha na”nti vatvā “niruddhā, sāmī”ti ca

vuttamatteyyeva balavasokena abhibhūto taṅkhaṇaṇṇevassa satthāhaṃ pītasurā tattakapāle udakabindu viya parikkhayaṃ

agamāsi. So “na me imaṃ sokaṃ aṇṇe nibbāpetuṃ sakkhissanti aṇṇatra tathāgatenā”ti balakāyaparivuto sāyanhasamaye

<p>satthu santikaṃ gantvā vanditvā evamāha – ‘bhante, ‘evarūpo me soko uppanno, taṃ me tumhe nibbāpetuṃ sakkhissathā’ ti āgatomhi, paṭisaraṇaṃ me hothā’ ti. Atha naṃ satthā ‘sokaṃ nibbāpetuṃ samatthasseva santikaṃ āgatosi. Imissā hi itthiyā imināva ākārena matakāle tava rodantassa paggharitaassūni catunnaṃ mahāsamuddānaṃ udakato atirekatarānī’ ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>‘Yaṃ pubbe taṃ visosehi, pacchā te māhu kiñcanaṃ; Majjhe ce no gahessasi, upasanto carissasi’ ti. (su. ni. 955, 1105; cūḷani. jatukaṇṇimāṇavapucchāniddeśa 68);</p> <p>Gāthāpariyosāne santatimahāmatto arahattaṃ patvā attano āyusaṅkhāraṃ olokeno tassa appavattanabhāvaṃ ñatvā satthāraṃ āha – ‘bhante, parinibbānaṃ me anujānāthā’ ti. Satthā tena katakammaṃ jānantopi ‘musāvādena niggaṇhanatthaṃ sannipatitā micchādiṭṭhikā okāsaṃ na labhissanti, ‘buddhalīlañceva santatimahāmattalīlañca passissāmā’ ti sannipatitā sammādiṭṭhikā iminā katakammaṃ sutvā puññesu ādaraṃ karissanti’ ti sallakkhetvā ‘tena hi tayā katakammaṃ mayhaṃ kathehi, kathento ca bhūmiyaṃ ṭhito akathetvā sattatālamatte ākāse ṭhito kathehi’ ti āha. So ‘sādhu, bhante’ ti satthāraṃ vanditvā ekatālappamānaṃ uggamma orohitvā puna satthāraṃ vanditvā uggacchanto paṭipāṭiyā sattatālappamāne ākāse pallaṅkena nisīditvā ‘suṇātha me, bhante, pubbakamma’ nti vatvā āha –</p> <p>Ito ekanavutikappe vipassīsammasambuddhakāle ahaṃ bandhumatinagare ekasmiṃ kule nibbattitvā cintesiṃ – ‘kiṃ nu kho paresaṃ chedaṃ vā piḷaṃ vā akaraṇakamma’ nti upadhārento dhammaghosakakammaṃ disvā tato paṭṭhāya taṃ kammaṃ karonto mahājānaṃ samādapetvā ‘puññāni karotha, uposathadivasesu uposathaṃ samādiyatha, dānaṃ detha, dhammaṃ suṇātha, buddharatanādīhi sadisaṃ aññaṃ nāma natthi, tiṇṇaṃ ratanānaṃ sakkāraṃ karothā’ ti ugghosento vicarāmi. Tassa mayhaṃ saddaṃ sutvā buddhapitā bandhumatimahārājā maṃ pakkosāpetvā, ‘tāta, kiṃ karonto vicarasi’ ti pucchitvā, ‘deva, tiṇṇaṃ ratanānaṃ guṇaṃ pakāsetvā mahājānaṃ puññakammesu samādapento vicarāmi’ ti vutte, ‘kattha nisinno vicarasi’ ti maṃ pucchitvā ‘padasāva, devā’ ti mayā vutte, ‘tāta, na tvaṃ evaṃ vicarituṃ arahasi, imaṃ pupphadāmaṃ pilandhitvā assapiṭṭhe nisinnova vicarā’ ti mayhaṃ muttādāmasadisāṃ pupphadāmaṃ datvā dantaṃ assaṃ adāsi. Atha maṃ raññā dinnaparihārena tatheva ugghosetvā vicarantaṃ puna rājā pakkosāpetvā, ‘tāta, kiṃ karonto vicarasi’ ti pucchitvā ‘tadeva, devā’ ti vutte, ‘tāta, assopi te nānucchaviko, idha nisīditvā vicarā’ ti catusindhavayuttarathaṃ adāsi. Tatiyavārepi me rājā saddaṃ sutvā pakkosāpetvā, ‘tāta, kiṃ karonto vicarasi’ ti pucchitvā ‘tadeva, devā’ ti vutte, ‘tāta, rathopi te nānucchaviko’ ti mayhaṃ mahantaṃ bhogakkhandhaṃ mahāpasādhanañca datvā ekañca hatthiṃ adāsi. Svāhaṃ sabbābharaṇapaṭimaṇḍito hatthikkhandhe nisinno asīti vassasahassāni dhammaghosakakammaṃ akāsiṃ, tassa me ettakaṃ kālaṃ kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppalagandho vāyati. Idaṃ mayā katakammanti.</p> <p>Evaṃ so attano pubbakammaṃ kathetvā ākāse nisinnova tejjodhātuṃ samāpajjitvā parinibbāyi. Sarīre aggijālā utṭhahitvā maṃsalohitaṃ jhāpesi, sumanapupphāni viya dhātuyo avasissimsu. Satthā suddhavatthaṃ pasāresi, dhātuyo tattha paṭimsu. Tā patte pakkhipitvā catumahāpathe thūpaṃ kāresi ‘mahājāno vanditvā puññabhāgī bhavissati’ ti. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, ‘āvuso, santatimahāmatto gāthavasāne arahattaṃ patvā alaṅkatapaṭiyattoyeva ākāse nisīditvā parinibbuto, kiṃ nu kho etaṃ ‘samaṇo’ ti vattuṃ vaṭṭati udāhu brāhmaṇo’ ti. Satthā āgantvā ‘kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’ ti pucchitvā ‘imāya nāmā’ ti vutte, ‘bhikkhave, mama puttaṃ ‘samaṇo’ tipi vattuṃ vaṭṭati, ‘brāhmaṇo’ tipi vattuṃ vaṭṭatiyevā’ ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>142.</p> <p>Alaṅkato cepi samaṃ careyya, Santo danto niyato brahmacārī; Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ, So brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū’ ti.</p> <p>Tattha alaṅkatoti vatthābharaṇehi paṭimaṇḍito. Tassattho – vatthālaṅkāradīhi alaṅkato cepi puggalo kāyādīhi samaṃ careyya, rāgādivūpasamena santo indriyadamanena danto catumagganiyamena niyato seṭṭhacariyāya brahmacārī kāyadaṇḍādīnaṃ oropitāyā sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ. So evarūpo bāhitapāpattā brāhmaṇotipi samitapāpattā samaṇotipi</p>		
--	--	--

<p>bhinnakilesattā bhikkhūtipi vattabboyevāti. Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇiṃsūti. Santatimahāmattevattū navamaṃ. 10. Pilotikatissattheravattū Hirīnisedhoti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto pilotikattheraṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃhi samaye ānandatthero ekaṃ pilotikakhaṇḍanivattamaṃ kapālaṃ ādāya bhikkhāya carantaṃ dāraṃ disvā “kiṃ te evaṃ vicarivā jīvanato pabbajjā na uttaritārā”ti vatvā, “bhante, ko maṃ pabbājessatī”ti vutte “ahaṃ pabbājessāmī”ti taṃ ādāya gantvā sahatthā nhāpetvā kammaṭṭhānaṃ datvā pabbājesi. Tañca pana nivatthapilotikakhaṇḍaṃ pasāretvā olovento parissāvanakaraṇamattampi gayhūpagaṃ kañci padesaṃ adisvā kapālena saddhiṃ ekissā rukkhāsākhāya ṭhapesi. So pabbajitvā laddhūpasampado buddhānaṃ uppānalābhasakkāraṃ paribhuñjamāno mahagghāni cīvarāni acchādetvā vicaranto thūlasarīro hutvā ukkaṇṭhitvā “kiṃ me janassa saddhādeyyaṃ nivāsetvā vicaraṇena, attano pilotikameva nivāsessāmī”ti taṃ ṭhānaṃ gantvā pilotikaṃ gahetvā “ahirika nillajja evarūpānaṃ vatthānaṃ acchādanaṭṭhānaṃ pahāya imaṃ pilotikakhaṇḍaṃ nivāsetvā kapālahattho bhikkhāya caritaṃ gacchasi”ti taṃ ārammaṇaṃ katvā attanāva attānaṃ ovadi, ovadantasseva panassa cittaṃ sannisīdi. So taṃ pilotikaṃ tattheva paṭisāmetvā nivattitvā vihāremeva gato. So katipāhaccayena punapi ukkaṇṭhitvā tattheva vatvā nivatti, punapi tathevāti. Taṃ evaṃ aparāparaṃ vicarantaṃ disvā bhikkhū “kahaṃ , āvuso, gacchasi”ti pucchanti. So “ācariyassa santikaṃ gacchāmāvuso”ti vatvā eteneva nīhārena attano pilotikakhaṇḍameva ārammaṇaṃ katvā attānaṃ nisedhetvā katipāheneva arahattaṃ pāpuṇi. Bhikkhū āhamsu – “kiṃ, āvuso, na dāni ācariyassa santikaṃ gacchasi, nanu ayaṃ te vicaraṇamaṃgo”ti. Āvuso, ācariyena saddhiṃ saṃsagge sati gatomihi, idāni pana me chinno saṃsaggo, tenassa santikaṃ na gacchāmīti. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ – “bhante, pilotikatthero aññaṃ byākaroti”ti. Kimāha, bhikkhave? Idamaṃ nāma, bhanteti. Taṃ sutvā sathā “āma, bhikkhave, mama putto saṃsagge sati ācariyassa santikaṃ gato, idāni panassa saṃsaggo chinno, attanāva attānaṃ nisedhetvā arahattaṃ patto”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 143. “Hirīnisedho puriso, koci lokasmiṃ vijjati; Yo niddamaṃ apabodheti, asso bhadro kasāmiva. 144. “Asso yathā bhadro kasāniviṭṭho, Ātāpino saṃvegiṇo bhavātha; Saddhāya sīlena ca vīriyena ca, Samādhinā dhammavinicchayena ca; Sampannavijjācaraṇā patissatā, Jahissatha dukkhamidaṃ anappaka”nti. Tattha anto uppamaṃ akusalavitakkaṃ hiriyā nisedhetīti hirīnisedho. Koci lokasinti evarūpo puggalo dullabho, kocideva lokasmiṃ vijjati. Yo niddanti appamatto samaṇadhammaṃ karonto attano uppamaṃ niddamaṃ apaharanto bujjhatīti apabodheti. Kasāmivāti yathā bhadro asso attani patamānaṃ kasaṃ apaharati, attani patitūnaṃ na deti. Yo evaṃ niddamaṃ apabodheti, so dullabhoti attho. Dutiyaḡāthāya ayaṃ saṅkhepattho – “bhikkhave, yathā bhadro asso pamādamāgamaṃ kasāya nivīṭṭho, ahampi nāma kasāya pahaṇo”ti aparabhāge ātappaṃ karoti, evaṃ tumhepi ātāpino saṃvegiṇo bhavātha, evaṃbhūtā lokiyalokuttarāya duvidhāya saddhāya ca catupārisuddhisīlena ca kāyikacetasikavīriyena ca aṭṭhasamāpattisamādhinā ca kāraṇākāraṇajānanalakkhaṇena dhammavinicchayena ca samannāgatā hutvā tissannaṃ vā aṭṭhannaṃ vā vijjānaṃ, pañcadasannaṃ ca caraṇānaṃ sampattiyā sampannavijjācaraṇā. Upaṭṭhitasatitāya patissatā hutvā idamaṃ anappakaṃ vaṭṭadukkaṃ pajahissathāti. Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇiṃsūti. Pilotikatissattheravattū dasamaṃ.</p>		
--	--	--

<p>11. Sukhasāmaṇeravattu Udakañhi nayanfīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sukhasāmaṇeraṃ ārabba kathesi. Atītasmiñhi bāraṇasiseṭṭhino gandhakumāro nāma putto ahosi. Rājā tassa pitari kālakate taṃ pakkosāpetvā samassāsetvā mahantena sakkārena tasseva seṭṭhitthānaṃ adāsi. So tato paṭṭhāya gandhasēṭṭhīti paññāyi. Athassa bhaṇḍāgāriko dhanagabbhadvāraṃ vivarivā, “sāmi, idaṃ te ettakaṃ pitu dhanam, ettakaṃ pitāmahādīna”nti nīharivā dassesi. So taṃ dhanarāsīm oloketvā āha – “kiṃ pana te imaṃ dhanam gahetvā na gamiṃsū”ti. “Sāmi, dhanam gahetvā gatā nāma natthi. Attanā kataṃ kusalākusalameva hi ādāya sattā gacchanti”ti. So cintesi – “te bālatāya dhanam saṅṭhāpetvā pahāya gatā, ahaṃ panetaṃ gahetvāva gamissāmi”ti. Evaṃ pana cinto “dānam vā dassāmi, pūjaṃ vā karissāmi”ti acintetvā “idaṃ sabbam khādīvāva gamissāmi”ti cintesi. So satahassam vissajjetvā phalikamayam nhānakoṭṭhakaṃ kāresi, satahassam datvā phalikamayameva nhānaphalakaṃ, satahassam datvā nisīdanapallaṅkaṃ, satahassam datvā bhojanapātim, satahassameva datvā bhojanatthāne maṇḍapaṃ kārāpesi, satahassam datvā bhojanapātiyā āsittakūpadhānaṃ kāresi, satahasseneva gehe sihapañjaraṃ saṅṭhāpesi, attano pātarāsathāya sahasam adāsi, sāyamāsathāyapi sahasameva. Puṇṇamadivase pana bhojanatthāya satahassam dāpesi, taṃ bhattaṃ bhuñjanadivase satahassam vissajjetvā nagaram alaṅkaritvā bheriṃ carāpesi – “gandhasēṭṭhissa kira bhattabhuñjanākāraṃ oloketū”ti. Mahājano mañcātimañce bandhitvā sannipati. Sopi satahassagghanake nhānakoṭṭhake satahassagghanake phalake nisīditvā solasahi gandhodakaghaṭehi nhatvā taṃ sihapañjaraṃ vivarivā tasmim pallaṅke nisīdi. Athassa tasmim āsittakūpadhāne taṃ pātim ṭhapetvā satahassagghanakaṃ bhojanaṃ vadḍhesuṃ. So nātakaparivuto evarūpāya sampattiyā taṃ bhojanaṃ bhuñjati. Aparena samayena eko gāmikamanusso attano paribbayāharaṇatthaṃ dāruādīni yānake pakkhipitvā nagaram gantvā sahāyakassa gehe nivāsam gañhi. Tadā pana puṇṇamadivaso hoti. “Gandhasēṭṭhino bhuñjanalīlaṃ oloketū”ti nagare bheriṃ carāpesi. Atha naṃ sahāyako āha – “samma, gandhasēṭṭhino te bhuñjanalīlaṃ diṭṭhapubba”nti. “Na diṭṭhapubbaṃ, samma”ti. “Tena hi ehi, gacchāma, ayaṃ nagare bherī carati, etassa mahāsampattiṃ passāmā”ti nagaravāsī janapadavāsīm gahetvā agamāsi. Mahājano pi mañcātimañce abhiruhitvā passati. Gāmvāsī bhattagandhaṃ ghāyitvāva nagaravāsīm āha – “mayhaṃ etāya pātiyā bhattapiṇḍe pipāsā jātā”ti. Samma, mā etaṃ patthayi, na sakkā laddhanti. Samma, alabhanto na jīvissāmīti. So taṃ paṭibāhituṃ asakkoṃto parisapariyante ṭhatvā “paṇamāmi te, sāmī”ti tikkhattuṃ mahāsaddaṃ nicchāretvā “ko eso”ti vutte ahaṃ, sāmīti. “Kimeta”nti. “Ayaṃ eko gāmvāsī tumhākaṃ pātiyaṃ bhattapiṇḍe pipāsaṃ upādesi, ekaṃ bhattapiṇḍaṃ dāpethā”ti. “Na sakkā laddhu”nti. “Kiṃ, samma, sutam te”ti? “Sutam me, apica labhanto jīvissāmi, alabhantassa me maraṇaṃ bhavissati”ti. So punapi viravi – “ayaṃ kira, sāmi, alabhanto marissati, jīvitamassa dethā”ti. Ambho bhattapiṇḍo nāma satampi agghati, satadvayampi agghati. Yo yo yāceti, tassa tassa dadamāno ahaṃ kiṃ bhuñjissāmīti? Sāmi, ayaṃ alabhanto marissati, jīvitamassa dethāti. Na sakkāva mudhā laddhuṃ, yadi pana alabhanto na jīvati, tīṇi saṃvaccharāni mama gehe bhatim karotu, evamassa bhattapātim dāpessāmīti. Gāmvāsī taṃ sutvā “evaṃ hotu, samma”ti sahāyakaṃ vatvā puttadāraṃ pahāya “bhattapātiatthāya tīṇi saṃvaccharāni bhatim karissāmi”ti seṭṭhissa geḥaṃ pāvīsi. So bhatim karonto sabbakiccāni sakkaccaṃ akāsi. Gehe vā araṇṇe vā rattim vā divā vā sabbāni kattabbakammāni katāneva paññāyimsu. “Bhattabhatiko”ti ca vutte sakalanagarepi paññāyi. Athassa divase paripuṇṇe bhattaveyyāvaṭiko “bhattabhatikassa, sāmi, divaso puṇṇo, dukkaraṃ tena kataṃ tīṇi saṃvaccharāni bhatim karontena, ekampi kammaṃ na kopitapubba”nti āha. Athassa seṭṭhi attano sāyapātarāsathāya dve sahasāni, tassa pātarāsathāya sahasanti tīṇi sahasāni dāpetvā āha – “ajja mayhaṃ kattabbaṃ parihāraṃ tasseva karothā”ti. Vatvā ca pana ṭhapetvā ekaṃ cintāmaṇiṃ nāma piyabhariyaṃ avasesajanampi “ajja tameva parivārethā”ti vatvā sabbasampattiṃ tassa niyyādesi. So seṭṭhino nhānodakena tasseva koṭṭhake tasmim phalake nisīno nhatvā tasseva nivāsanasāṭake nivāsetvā tasseva pallaṅke nisīdi. Seṭṭhipi nagare bheriṃ carāpesi – “bhattabhatiko gandhasēṭṭhissa gehe tīṇi saṃvaccharāni bhatim katvā pātim labhi, tassa bhuñjanasampattiṃ oloketū”ti. Mahājano mañcātimañce abhiruhitvā passati, gāmvāsissa olokilokitattānaṃ kampanākārapattaṃ ahosi. Nātakā parivāretvā aṭṭhasuṃ, tassa purato bhattapātim vadḍhetvā ṭhapayimsu. Athassa hatthadhovanavelāya gandhamādane</p>		
---	--	--

<p>eko paccekabuddho sattame divase samāpattito vuṭṭhāya “kattha nu kho aḷa bhikkhācārathāya gacchāmi”ti upadhārento bhattabhatikaṃ addasa. Atha so “ayaṃ tīṇi saṃvaccharāṇi bhatiṃ katvā bhattapātiṃ labhi, atthi nu kho etassa saddhā, natthi”ti upadhārento “atthi”ti ṇatvā “saddhāpi ekacce saṅgahaṃ kātuṃ na sakkonti, sakkhissati nu kho me saṅgahaṃ kātu”nti cintevā “sakkhissati ceva mama ca saṅgahakaraṇaṃ nissāya mahāsampattiṃ labhissati”ti ṇatvā cīvaraṃ pārupitvā pattamādāya vehāsaṃ abbhuggantvā parisantarena gantvā tassa purato thitameva attānaṃ dassesi.</p> <p>So paccekabuddhaṃ disvā cintesi – “ahaṃ pubbe adinnabhāvena ekissā bhattapātiyā atthāya tīṇi saṃvaccharāṇi paragehe bhatiṃ akāsiṃ, idāni me idaṃ bhattaṃ ekaṃ rattindivaṃ rakkheyya, sace pana naṃ ayyassa dassāmi, anekānipi kappakoṭisahasāni rakkhissati, ayyasseva naṃ dassāmi”ti. So tīṇi saṃvaccharāṇi bhatiṃ katvā laddhabhattapātito ekapiṇḍampi mukhe atthapetvā taṇhaṃ vinodetvā sayameva pātiṃ ukkhipitvā paccekabuddhassa santikaṃ gantvā pātiṃ aññassa hatthe datvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā pātiṃ vāmahatthena gahetvā dakkhiṇahatthena tassa patte bhattaṃ ākiri. Paccekabuddho bhattassa upadḍhasakāle pattam hatthena pidahi. Atha naṃ so āha – “bhante, ekova paṭiviso na sakkā dvidhā kātuṃ, mā maṃ idhalokena saṅgahatha, paralokena saṅgahameva karotha, sāvasesaṃ akatvā niravasesameva dassāmi”ti. Attano hi thokampi anavasesetvā dinnam niravasesadānaṃ nāma, taṃ mahapphalaṃ hoti. So tathā karonto sabbam datvā puna vanditvā āha – “bhante, ekaṃ bhattapātiṃ nissāya tīṇi saṃvaccharāṇi me paragehe bhatiṃ karontena dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni me nibbattanibhattatṭhāne sukhomeva hotu, tumhehi diṭṭhadhammasseva bhāgī assa”nti.</p> <p>Paccekabuddho “evaṃ hotu, cintāmaṇi viya te sabbakāmadado manosāṅkappā puṇṇacando viya pūrentu”ti anumodanaṃ karonto –</p> <p>“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, sabbameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā. “Icchitaṃ patthikaṃ tuyhaṃ, khippameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, maṇi jotiraso yathā”ti. –</p> <p>Vatvā “ayaṃ mahājano yāva gandhamādanapabbatagamanā maṃ passanto tiṭṭhatu”ti adhiṭṭhāya ākāseṇa gandhamādanaṃ agamāsi.</p> <p>Mahājanopi naṃ passantova atthāsi. So tattha gantvā taṃ piṇḍapātaṃ pañcasatānaṃ paccekabuddhānaṃ vibhajitvā adāsi. Sabbe attano pahonakaṃ gaṇhimsu. “Appo piṇḍapāto kathaṃ pahosi”ti na cintetabbaṃ. Cattāri hi acinteyyāni (a. ni. 4.77) vuttāni, tatrāyaṃ paccekabuddhavisayoti. Mahājano paccekabuddhānaṃ piṇḍapātaṃ vibhajitvā diyyamānaṃ disvā sādhuḷārasahasāni pavattesi, asanisatanipākasaddo viya ahoṣi. Taṃ sutvā gandhasetthi cintesi – “bhattabhatiko mayā dinnasampattiṃ dhāretuṃ nāsakki maññe, tenāyaṃ mahājano parihāsaṃ karonto sannipatito nadati”ti. So tappavattijānanatthaṃ manusse pesesi. Te āgantvā “sampattidhārakā nāma, sāmi, evaṃ hontu”ti vatvā taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. Setthi taṃ sutvā pañcavaṇṇāya pītiyā phuṭṭhasarīro hutvā “aho dukkaraṃ tena kataṃ, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ evarūpāya sampattiyā thito kiñci dātuṃ nāsakki”nti taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tayā idaṃ nāma kata”nti pucchitvā “āma, sāmi”ti vutte, “handā, sahasaṃ gahetvā tava dāne mayhampi pattiṃ dehī”ti āha. So tathā akāsi. Setthipissa sabbam attano santakaṃ majjhe bhinditvā adāsi.</p> <p>Catasso hi sampadā nāma – vatthusampadā, paccayasampadā, cetanāsampadā, guṇāṭirekasampadāti. Tattha nirodhasamāpattiraho arahā vā anāgāmi vā dakkhiṇeyyo vatthusampadā nāma. Paccayānaṃ dhammena samena uppatti paccayasampadā nāma. Dānato pubbe dānakāle pacchā bhāgeti tīsu kālesu cetanāya somanassasahagatañāṇasampayuttabhāvo cetanāsampadā nāma. Dakkhiṇeyyassa samāpattito vuṭṭhitabhāvo guṇāṭirekasampadā nāmāti. Imassa ca khīṇāsavo paccekabuddho dakkhiṇeyyā, bhatiṃ katvā laddhabhāvena paccayo dhammato uppanno, tīsu kālesu parisuddhā cetanā, samāpattito vuṭṭhitamatto paccekabuddho guṇāṭirekoti catassopi sampadā nipphannā. Etāsaṃ ānubhāvena diṭṭheva dhamme mahāsampattiṃ pāpuṇanti. Tasmā so setthino santikā sampattiṃ labhi. Aparabhāge ca rājāpi iminā katakammaṃ sutvā taṃ pakkosāpetvā sahasaṃ datvā pattiṃ gahetvā tuṭṭhamānaso mahantaṃ bhogakkhandhaṃ datvā setthiṭṭhānaṃ adāsi. Bhattabhatikasetthiṭṭhissa nāmaṃ akāsi. So gandhasetthinā saddhiṃ sahāyo hutvā</p>		
---	--	--

ekato khādanto pivanto yāvātāyukaṃ tātva tato cuto devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaram dibbasampattiṃ anubhavitvā imasmim buddhuppāde sāvattihyaṃ sārīputtattherassūpaṭṭhākakule paṭisandhim gaṇhi. Athassa mātā laddhagabbhāparihārā katipāhaccayena “aho vatāhaṃ pañcasatehi bhikkhūhi saddhim sārīputtattherassa satarasabhojanaṃ datvā kāsāyavatthanivatthā suvaṇṇasarakāṃ ādāya āsanapariyante nisinnā tesāṃ bhikkhūnaṃ ucchiṭṭhāvasesakāṃ paribhuñjeyya”nti dohaṇī hutvā tatheva katvā dohaṇaṃ paṭivinodesi. Sā sesamaṅgalesupī tathārūpameva dānaṃ datvā puttāṃ vijāyitvā nāmaggaṇādivase “puttassa me, bhante, sikkhāpadāni dethā”ti therāṃ āha. Thero “kimassa nāma”nti pucchi. “Bhante, puttassa me paṭisandhiggaṇato paṭṭhāya imasmim gehe kassaci dukkhaṃ nāma na bhūtapubbaṃ, tenevassa sukhakumārōti nāmaṃ bhavissati”ti vutte tadevassa nāmaṃ gahetvā sikkhāpadāni adāsi.

Tadā evañcassa mātu “nāhaṃ mama puttassa ajjhāsayaṃ bhindissāmi”ti cittaṃ uppajji. Sā tassa kaṇṇavijjhanamaṅgalādīsūpī tatheva dānaṃ adāsi. Kumārōpī sattavassikakāle “icchāmahāṃ, amma, therassa santike pabbajitu”nti āha. Sā “sādhu, tāta, nāhaṃ tava ajjhāsayaṃ bhindissāmi”ti therāṃ nimantetvā bhojetvā, “bhante, putto me pabbajitūṃ icchati, imāhaṃ sāyanhasamaye vihāraṃ ānessāmi”ti therāṃ uyyojetvā nātāke sannipātetvā “puttassa me gihikāle kattabbaṃ kiccaṃ ajjeva karissāmi”ti vatvā puttāṃ alaṅkaritvā mahantena sirisobhaggena vihāraṃ netvā therassa niyyādesi. Therōpī taṃ, “tāta, pabbajjā nāma dukkarā, sakkhissasi abhiramitu”nti vatvā “karissāmi vo, bhante, ovāda”nti vutte kammaṭṭhānaṃ datvā pabbājesi. Mātāpitarōpissa pabbajjāya sakkāraṃ karontā antovihāreyeva sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa satarasabhojanaṃ datvā sāyaṃ attano geḥaṃ agamaṃsu. Atṭhame divase sārīputtatthero bhikkhusaṅghe gāmaṃ pavitṭhe vihāre kattabbakiccaṃ katvā sāmaṇeraṃ pattacīvaraṃ gāhāpetvā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Sāmaṇero antarāmagge mātikādīni disvā paṇḍitasāmaṇero viya pucchi. Therōpī tassa tatheva byākāsi. Sāmaṇero tāni kāraṇāni sutvā “sace tumhe attano pattacīvaraṃ gaṇheyyātha, ahaṃ nivatteyya”nti vatvā therena tassa ajjhāsayaṃ abhinditvā, “sāmaṇera, dehi mama pattacīvara”nti pattacīvare gahite therāṃ vanditvā nivattamāno, “bhante, mayhaṃ āhāraṃ āharamāno satarasabhojanaṃ āhareyyāthā”ti āha. Kuto taṃ labhissāmi? Attano puññaena alabhanto mama puññaena labhissatha, bhanteti. Athassa thero kuñcikaṃ datvā gāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Sopi vihāraṃ āgantvā therassa gabbhaṃ vivaritvā pavisitvā dvāraṃ pidhāya attano kāye nānaṃ otāretvā nisīdi.

Tassa guṇatejena sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko “kiṃ nu kho eta”nti olokeno sāmaṇeraṃ disvā “sukhasāmaṇero attano upajjhāyassa pattacīvaraṃ datvā samaṇadhammaṃ karissāmi”ti nivatto, mayā tattha gantūṃ vaṭṭati”ti cintetvā cattāro mahārāje pakkosāpetvā “gacchatha, tāta, vihāraṃ sūpavane dussaddake sakuṇe palāpethā”ti uyyojesi. Te tathā katvā sāmāntā ārakkhaṃ gaṇhimsu. Candimasūriye “attano vimānāni gahetvā tiṭṭhathā”ti āṇāpesi. Tepi tathā karimsu. Sayampi āviñchanaṭṭhāne ārakkhaṃ gaṇhi. Vihāro sannisinno niravo ahoṣi. Sāmaṇero ekaggacittena vipassanaṃ vaḍḍhetvā tīṇi maggaphalāni pāpuṇi. Thero “sāmaṇerena ‘satarasabhojanaṃ āhareyyāthā’ti vuttaṃ, kassa nu kho ghare sakkā laddhu”nti olokeno ekaṃ ajjhāsayasampannaṃ upaṭṭhākatulāṃ disvā tattha gantvā, “bhante, sādhu vo kataṃ ajja idhāgacchantehi”ti tehi tuṭṭhamānasehi pattaṃ gahetvā nisīdāpetvā yāgukhajjakaṃ datvā yāva bhattakālaṃ dhammakathaṃ yācīto tesāṃ sārāṇiyadhammakathaṃ kathetvā kālaṃ sallakkhetvā desanaṃ niṭṭhāpesi. Athassa satarasabhojanaṃ datvā taṃ ādāya gantukāmaṃ therāṃ disvā “bhuñjatha, bhante, aparampi te dassāmi”ti therāṃ bhojetvā puna pattapūraṃ adāsu. Thero taṃ ādāya “sāmaṇero me chāto”ti turitaturito vihāraṃ pāyāsi. Taṃ divasaṃ satthā pātova nikkhamitvā gandhakuṭiyaṃ nisinnova āvajjesi – “ajja sukhasāmaṇero upajjhāyassa pattacīvaraṃ datvā samaṇadhammaṃ karissāmi”ti nivatto, nipphannaṃ nu kho tassa kicca”nti. So tiṇṇamyeva maggaphalānaṃ pattabhāvaṃ disvā uttaripi upadhārento “sakkhissatāyaṃ ajja arahattaṃ pāpuṇitūṃ, sārīputto pana ‘sāmaṇero me chāto’ti vegena bhattaṃ ādāya nikkhamati, sace imasmim arahattaṃ appatte bhattaṃ āharissati, imassa antarāyo bhavissati, mayā gantvā dvārakoṭṭhake ārakkhaṃ gaṇhitūṃ vaṭṭati”ti cintetvā gandhakuṭito nikkhamitvā dvārakoṭṭhake tātva ārakkhaṃ gaṇhi.

Therōpī bhattaṃ āhari. Atha naṃ heṭṭhā vuttanayeneva cattāro pañhe pucchi. Pañhavissajjanāvasāne sāmaṇero arahattaṃ pāpuṇi. Satthā therāṃ āmantetvā “gaccha, sārīputta, sāmaṇerassa te bhattaṃ dehī”ti āha. Thero gantvā dvāraṃ ākoṭesi. Sāmaṇerōpī nikkhamitvā upajjhāyassa vattaṃ katvā “bhattakiccaṃ karohī”ti vutte therassa bhattena anattikabhāvaṃ nītvā

	<p>sattavassikkakumāro taṅkhaṇaṇīeva arahattaṃ patto nīcāsanaṭṭhānaṃ paccavekkhanto bhattakiccaṃ katvā pattāṃ dhovī. Tasmim̄ kāle cattāro mahārājāno ārakkhaṃ vissajjesuṃ. Candimasūriyāpi vimānāni muñciṃsu. Sakkopi āviñchanaṭṭhāne ārakkhaṃ vissajjesi. Sūriyo nabhamajjhaṃ atikkantoyeva paññāyi. Bhikkhū “sāyanho paññāyati, sāmaṇerena ca idāneva bhattakiccaṃ kataṃ, kiṃ nu kho ajja pubbaṅho balavā jāto, sāyanho mando”ti vadiṃsu. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “bhante, ajja pubbaṅho balavā jāto, sāyanho mando, sāmaṇerena ca idāneva bhattakiccaṃ kataṃ, atha ca pana sūriyo nabhamajjhaṃ atikkantoyeva paññāyati”ti vutte, “bhikkhave, evamevaṃ hoti puññavantaṇaṃ samaṇadhammakaraṇakāle. Ajja hi cattāro mahārājāno sāmanta ārakkhaṃ gaṇhiṃsu, candimasūriyā vimānāni gahetvā aṭṭhaṃsu, sakko āviñchanake ārakkhaṃ gaṇhi, ahampi dvārakoṭṭhake ārakkhaṃ gaṇhiṃ, ajja sukhasāmaṇero mātikāya udakaṃ harante, usukāre usuṃ ujum karonte, tacchake cakkādīni karonte disvā attānaṃ dametvā arahattaṃ patto”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>145. “Udakañhi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanam; Dāruṃ namayanti tacchakā, attānaṃ damayanti subbatā”ti. Tattha subbatāti suvadā, sukkena ovaditabbā anusāsītabbāti attho. Sesam̄ heṭṭhā vuttanayameva. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Sukhasāmaṇeravatthu ekādasamaṃ. Daṇḍavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Dasamo vaggo.</p>		
11	<p>11. Jarāvaggo 1. Visākhāya sahāyikānaṃ vatthu Konu hāso kimānandoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto visākhāya sahāyikāyo ārabba kathesi. Sāvathiyam̄ kira pañcasatā kulaputtā “evaṃ imā appamādavihārīniyo bhavissanti”ti attano attano bhariyāyo visākhaṃ mahāupāsikaṃ sampaṭicchāpesuṃ. Tā uyyānaṃ vā vihāraṃ vā gacchantiyo tāya saddhiṃyeva gacchanti. Tā ekasmim̄ kāle “sattāhaṃ surāchaṇo bhavissati”ti chaṇe saṅghuṭṭhe attano attano sāmikānaṃ suraṃ paṭiyādesuṃ. Te sattāhaṃ surāchaṇaṃ kīḷitvā aṭṭhame divase kammantabheriyā nikkhantāya kammante agamaṃsu. Tāpi itthiyo “mayaṃ sāmikānaṃ sammukhā suraṃ pātuṃ na labhimhā, avasesā surā ca atthi, idaṃ yathā te na jānanti, tathā pivissāmā”ti visākhāya santikaṃ gantvā “icchāma, ayye, uyyānaṃ daṭṭhu”nti vatvā “sādhu, ammā, tena hi kattabbakiccāni katvā nikkhamathā”ti vutte tāya saddhiṃ gantvā paṭicchannākārena suraṃ nīharāpetvā uyyāne pivitvā mattā vicariṃsu. Visākhāpi “ayuttaṃ imāhi kataṃ, idāni maṃ ‘samaṇassa gotamassa sāvika visākhā suraṃ pivitvā vicarati’ti titthiyāpi garahissanti”ti cintetvā tā itthiyo āha – “ammā ayuttaṃ vo kataṃ, mamaṃ ayaso uppādito, sāmikāpi vo kujjhissanti, idāni kiṃ karissathā”ti. Gilānālayaṃ dassayissāma, ayyeti. Tena hi paññāyissatha sakena kammenāti. Tā gehaṃ gantvā gilānālayaṃ kariṃsu. Atha tāsam̄ sāmikā “itthannāmā ca itthannāmā ca kaha”nti pucchitvā “gilānā”ti sutvā “addhā etāhi avasesasurā pitā bhavissanti”ti sallakkhetvā tā pothetvā anayabyasanaṃ pāpesuṃ. Tā aparasmimpi chaṇavāre tatheva suraṃ pivitukāmā visākhaṃ upasaṅkamitvā, “ayye, uyyānaṃ no nehi”ti vatvā “pubbepi me tumhehi ayaso uppādito, gacchatha, na vo ahaṃ nessāmī”ti tāya paṭikkhittā “idāni evaṃ na karissāmā”ti sammantayitvā puna taṃ upasaṅkamitvā āhaṃsu, “ayye, buddhapūjaṃ kātukāmāmhā, vihāraṃ no nehi”ti. Idāni ammā yujjati, gacchatha, parivacchaṃ karoṭhāti. Tā caṅkoṭakehi gandhamālādīni gāhāpetvā surāpuṇṇe muṭṭhivārake hatthehi olambetvā mahāpaṭe pārupitvā visākhaṃ upasaṅkamitvā tāya saddhiṃ vihāraṃ pavisaṃmānā ekamantaṃ gantvā muṭṭhivārakeheva suraṃ pivitvā vārake chaḍḍetvā dhammasabhāyaṃ satthu purato nisīdiṃsu . Visākhā “imāsaṃ, bhante, dhammaṃ kathethā”ti āha. Tāpi madavegena kampamānasarīrā “iccāma, gāyāmā”ti cittam̄ uppādesuṃ. Athekā mārakāyikā devatā “imāsaṃ sarīre adhimuccitvā samaṇassa gotamassa purato vippakāraṃ dassessāmī”ti cintetvā tāsam̄ sarīre adhimucci. Tāsu ekaccā satthu purato pāṇim̄ paharivā hasituṃ, ekaccā naccituṃ</p>		

ārabhimsu. Sathhā “kiṃ ida”nti āvajjento taṃ kāraṇaṃ ñatvā “na idāni mārakāyikānaṃ otāraṃ labhituṃ dassāmi. Na hi mayā ettakaṃ kālaṃ pāramiyo pūrentena mārakāyikānaṃ otāralābhatthāya pūritā”ti tā saṃvejetuṃ bhamukalomato rasmiyo vissajjesi, tāvadeva andhakāratimisa ahoṣi. Tā bhītā ahesuṃ maraṇabhayatajjitā. Tena tāsaṃ kucchiyaṃ surā jīri. Sathhā nisinnapallaṅke antarahito sinerumuddhani tthatvā uṇṇālomato rasmiṃ vissajjesi, taṅkhaṇaṃyeva candasahassuggamaṇaṃ viya ahoṣi. Atha sathhā tā itthiyo āmantetvā “tumhehi mama santikaṃ āgacchamānāhi pamattāhi āgantuṃ na vaṭṭati. Tumhākañhi pamādeneva mārakāyikā devatā otāraṃ labhitvā tumhe hasādīnaṃ akaraṇaṭṭhāne hasādīni kārāpesi, idāni tumhehi rāgādīnaṃ aggīnaṃ nibbāpanatthāya ussāhaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

146.

“Ko nu hāso kimānando, niccaṃ pajjalite sati;
Andhakārena onaddhā, padīpaṃ na gavesathā”ti.

Tattha ānandoti tuṭṭhi. Idaṃ vuttaṃ hoti – imasmiṃ lokasannivāse rāgādīhi ekādasahi aggīhi niccaṃ pajjalite sati ko nu tumhākaṃ hāso vā tuṭṭhi vā? Nanu esa akattabbarūpoyeva. Aṭṭhavatthukena hi avijjāndhakārena onaddhā tumhe tasveva andhakārassa vidhamanattāya kiṃ kāraṇā ñāṇappadīpaṃ na gavesatha na karoṭhāti.

Desanāvasāne pañcasatāpi tā itthiyo sotāpattiphale patiṭṭhahimsu.

Sathhā tāsaṃ acalasaddhāya patiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā sinerumatthakā otaritvā buddhāsane nisīdi. Atha naṃ visākhā āha – “bhante, surā nāmesā pāpikā. Evarūpā hi nāma imā itthiyo tumhādisassa buddhassa purato nisīditvā iriyāpathamattampi saṇṭhāpetuṃ asakkontīyo uṭṭhāya pañiṃ paharivā hasanagītanaccādīni ārabhimsū”ti. Sathhā “āma, visākhe, pāpikā eva esā surā nāma. Etañhi nissāya aneke sattā anayabyasaṇaṃ pattā”ti vatvā “kadā panesā, bhante, uppannā”ti vutte tassā uppattiṃ vitthārena kathetuṃ atītaṃ āharivā kumbhajātaṃ (jā. 1.16.33 ādayo) kathesīti.

Visākhāya saḥāyikānaṃ vatthu paṭhamam.

2. Sirimāvattu

Passacittakatanti imaṃ dhammadeṣanaṃ sathhā veḷuvane viharanto sirimaṃ ārabha kathesi.

Sā kira rājagahe abhirūpā gaṇikā. Ekasmiṃ pana antovasse sumanasetṭhiputtassa bhariyāya puṇṇakasetṭhissa dhītāya uttarāya nāma upāsikāya aparajjhivā taṃ pasādetukāmā tassā gehe bhikkhusaṅghena saddhiṃ katabhattakiccaṃ sathhāraṃ khamāpetvā taṃ divasaṃ dasabalassa bhattānumodanaṃ sutvā –

“Akkodhena jine kodhaṃ, asādhūṃ sādhunā jine;

Jine kadariyaṃ dānena, saccenālikavādina”nti. (jā. 1.2.2; dha. pa. 223) –

Gāthāpariyosāne sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Ayamettha saṅkhepo, vitthārakathā pana kodhavagge anumodanagāthāvaṇṇanāyameva āvibhavissati. Evaṃ sotāpattiphalaṃ pattā pana sirimā dasabalaṃ nimantetvā punadivase mahādānaṃ datvā saṅghassa aṭṭhakabhataṃ nibaddhaṃ dāpesi. Ādīto paṭṭhāya nibaddhaṃ aṭṭha bhikkhū geḥaṃ gacchanti. “Sappiṃ gaṇhatha, khīraṃ gaṇhathā”tiādīni vatvā tesāṃ patte pūreti. Ekena laddhaṃ tiṇṇampi catunnampi pahoti.

Devasikaṃ soḷasakahāpaṇaparibbayena piṇḍapāto dīyati. Athekadivasaṃ eko bhikkhu tassā gehe aṭṭhakabhataṃ bhuñjivā tiyojanamatthake ekaṃ vihāraṃ agamāsi. Atha naṃ sāyaṃ therupaṭṭhāne nisinnaṃ pucchimsu – “āvuso, kahaṃ bhikkhaṃ gahetvā āgatosī”ti. Sirimāya aṭṭhakabhataṃ me bhuttanti. Manāpaṃ katvā deti, āvusoti. “Na sakkā tassā bhataṃ vaṇṇetuṃ, ativiya paṇītaṃ katvā deti, ekena laddhaṃ tiṇṇampi catunnampi pahoti, tassā pana deyyadhammatopi dassanameva uttaritaraṃ. Sā hi itthī evarūpā ca evarūpā cā”ti tassā guṇe vaṇṇesi.

Atheko bhikkhu tassā guṇakathaṃ sutvā adassaneneva sinehaṃ uppādetvā “mayā gantvā taṃ datṭhuṃ vaṭṭati”ti attano vassaggaṃ kathetvā taṃ bhikkhuṃ tṭhikaṃ pucchitvā “sve, āvusō, tasmīṃ gehe tvaṃ saṅghatthero hutvā aṭṭhakabhataṃ labhissasī”ti sutvā taṅkhaṇaṇṇeva pattacīvaraṃ ādāya pakkantopi pātova aruṇe uggate salākaggaṃ pavisitvā tṭhito saṅghatthero hutvā tassā gehe aṭṭhakabhataṃ labhi. Yo pana bhikkhu hiyyo bhuñjivā pakkāmi, tassa gatavelāyameva assā sarīre rogo uppajji. Tasmā sā ābharaṇāni omuñcitvā nipajji. Athassā dāsiyo aṭṭhakabhataṃ labhitvā āgate bhikkhū disvā ārocesuṃ. Sā sahatthā patte gahetvā nisīdāpetuṃ vā parivisitūṃ vā asakkontī dāsiyo āṇāpesi – “ammā patte gahetvā, ayye,

nisīdāpetvā yāguṃ pāyevā khajjakam datvā bhattavelāya patte pūretvā dethā”ti. Tā “sādhu, ayye”ti bhikkhū pavesetvā yāguṃ pāyevā khajjakam datvā bhattavelāya bhattassa patte pūretvā tassā ārocayimsu. Sā “maṃ pariggahetvā netha, ayye, vandissāmi”ti vatvā tāhi pariggahetvā bhikkhūnaṃ santikaṃ nīta vedhamānena sarīrena bhikkhū vandi. So bhikkhu taṃ oloketvā cintesi – “gilānāya tāva evarūpā ayaṃ etissā rūpasobhā, arogakāle pana sabbābharanapaṭimaṇḍitāya imissā kīdisī rūpasampattī”ti. Athassa anekavassakotīsaniccito kilesa samudācari, so aññāṇī hutvā bhattaṃ bhuñjitum asakkonto pattamādāya vihāraṃ gantvā pattam pidhāya ekamante ṭhapetvā cīvaraṃ pattharivā nipajji.

Atha naṃ eko sahāyako bhikkhu yācantopi bhojetum nāsakki. So chinnabhatto ahoṣi. Taṃ divasameva sāyanhasamaye sirimā kalamakāsi. Rājā satthu sāsanam pesesi – “bhante, jīvakassa kaniṭṭhabhaginī, sirimā, kalamakāsi”ti. Sathā taṃ sutvā rañño sāsanam pahīni “sirimāya jhāpanakiccaṃ natthi, āmakasūsanē taṃ yathā kākasunakhādāyo na khādanti, tathā nipajjāpetvā rakkhāpethā”ti. Rājāpi tathā akāsi. Paṭipāṭiyā tayo divasā atikkantā, catutthe divase sarīraṃ uddhumāyi, navahi vaṇamukhehi puḷavā paggharimsu, sakalasarīraṃ bhinnam sālībhattachāṭi viya ahoṣi. Rājā nagare bherim carāpesi – “ṭhapetvā geharakkhake dārake sirimāya dassanattam anāgacchantānam aṭṭha kahāpaṇāni daṇḍo”ti. Sathā santi kañca pesesi – “buddhappamukho kira bhikkhusaṅgho sirimāya dassanattam āgacchatū”ti. Sathā bhikkhūnaṃ ārocesi – “sirimāya dassanattam gamissāmā”ti. Sopi daharabhikkhu cattāro divase kassaci vacanam aggahetvā chinnabhattova nipajji. Patte bhattaṃ pūtikaṃ jātam, patte malam utthahi. Atha naṃ so sahāyako bhikkhu upasaṅkamitvā, “āvuso, sathā sirimāya dassanattam gacchatī”ti āha. So tathā chātājhattopi “sirimā”ti vuttapadeyeva sahasā utthahitvā “kiṃ bhaṇasī”ti āha. “Sathā sirimam daṭṭhum gacchati, tvampi gamissasī”ti vutte, “āma, gamissāmi”ti bhattaṃ chaḍḍetvā pattam dhovitvā thavikāya pakkhipitvā bhikkhusaṅghena saddhim āgamāsi. Sathā bhikkhusaṅghaparivuto ekapasse aṭṭhāsi, bhikkhunisaṅghopi rājaparisāpi upāsakaparisāpi upāsikāparisāpi ekekapasse aṭṭhamso.

Sathā rājānam pucchi – “kā esā, mahārājo”ti. Bhante, jīvakassa bhaginī, sirimā, nāmāti. Sirimā, esāti. Āma, bhanteti. Tena hi nagare bherim carāpehi “sahassam datvā sirimam gaṇhantū”ti. Rājā tathā kāresi. Ekopi ‘ha’nti vā ‘hu’nti vā vadanto nāma nāhoṣi. Rājā satthu ārocesi – “na gaṇhanti, bhante”ti. Tena hi, mahārāja, aggham ohārehīti. Rājā “pañcasatāni datvā gaṇhantū”ti bherim carāpetvā kañci gaṇhanakam adisvā “aḍḍhateyyāni satāni, dve satāni, satam, paṇṇāsam, pañcavīsati kahāpaṇe, dasa kahāpaṇe, pañca kahāpaṇe, ekam kahāpaṇam aḍḍham, pādam, māsakam, kākaṇikam datvā sirimam gaṇhantū”ti bherim carāpesi. Koci taṃ na icchi. “Mudhāpi gaṇhantū”ti bherim carāpesi. ‘Ha’nti vā ‘hu’nti vā vadanto nāma nāhoṣi. Rājā “mudhāpi, bhante, gaṇhanto nāma natthi”ti āha. Sathā “passatha, bhikkhave, mahājanassa piyam mātugāmam, imasmimyeva nagare sahasam datvā pubbe ekadivasaṃ labhimso, idāni mudhā gaṇhantopi natthi, evarūpaṃ nāma rūpaṃ khayavayappattam, passatha, bhikkhave, āturaṃ attabhāva”nti vatvā imam gāthamāha –

147.

“Passa cittakatam bimbam, arukāyam samussitam;

Āturaṃ bahusaṅkappam, yassa natthi dhuvam ṭhiti”ti.

Tattha cittakatanti katacittam, vatthābharanamālālattakādīhi vicittanti attho. Bimbanti dīghādiyuttatṭhānesu dīghādīhi aṅgapaccaṅgehi saṅghitam attabhāvam. Arukāyanti navannaṃ vaṇamukhānam vasena arubhūtam kāyam. Samussitanti tīhi aṭṭhisatehi samussitam. Āturanti sabbakālam iriyāpathādīhi pariharitabbatāya niccagilānam. Bahusaṅkappanti mahājanena bahudhā saṅkappitam. Yassa natthi dhuvam ṭhitiṭi yassa dhuvabhāvo vā ṭhitiḥbhāvo vā natthi, ekantena bhedanavikiraṇavidhamāsanadhamamevetam, imam passathāti attho.

Desanāvasāne caturāsītiyā pānasahassānam dhammābhisamayo ahoṣi, sopi bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahīti.

Sirimāvatthu dutiyam.

3. Uttarātherīvatthu

Parijīṇnamidanti imam dhammadesanam sathā jetavane viharanto uttarātherim nāma bhikkhunim ārabha kathesi.

Therī kira vīsavassasatikā jātiyā piṇḍāya caritvā laddhapinḍapātā antaravīthiyam ekam bhikkhum disvā piṇḍapātena

āpucchitvā tassa apaṭikkhipitvā gaṇhantassa sabbam datvā nirāhāra ahoṣi. Evaṃ dutiyepi tatiyepi divase tasseva bhikkhuno

tasmimyeva thāne bhattaṃ datvā nirāhārā ahoṣi, catutthe divase pana piṇḍāya carantī ekasmiṃ sambādhatthāne satthāraṃ disvā paṭikkamantī olambantaṃ attano cīvarakaṇṇaṃ akkamitvā saṅghātuṃ asakkontī parivattitvā pati. Satthā tassā santikaṃ gantvā, “bhagini, pariṇiṇṇo te attabhāvo na cirasseva bhijjissatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
148.

“Pariṇiṇṇamidaṃ rūpaṃ, rogaṇīlaṃ pabhaṅguraṃ;
Bhijjati pūṭisandeho, maraṇantañhi jīvita”nti.

Tassattho – bhagini idaṃ tava sarīrasaṅkhātāṃ rūpaṃ mahallakabhāvena pariṇiṇṇaṃ, tañca kho sabbarogānaṃ nivāsathānaṭṭhena rogaṇīlaṃ, yathā kho pana taruṇopi siṅgālo “jarasiṅgālo”ti vuccati, taruṇāpi gaḷocīlatā “pūtilatā”ti vuccati, evaṃ tadahujātaṃ suvaṇṇavaṇṇampi samānaṃ niccaṃ paggharaṇaṭṭhena pūṭitāya pabhaṅguraṃ, so esa pūṭiko samāno tava deho bhijjati, na cirasseva bhijjissatīti veditabbo. Kiṃ kāraṇā? Maraṇantañhi jīvitaṃ yasmā sabbasattānaṃ jīvitaṃ maraṇapariyosānamevāti vuttaṃ hoti.

Desanāvasāne sā therī sotāpattiphalāṃ pattā, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Uttarātherīvatthu tatiyaṃ.

4. Sambahulaadhimānikabhikkhuvatthu

Yānimānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahule adhimānike bhikkhū ārabba kathesi.

Pañcasatā kira bhikkhū satthu santike kammaṭṭhānaṃ gaheṭvā araṇṇaṃ pavisitvā ghaṭentā vāyamaṇā jhānaṃ nibbattetvā

“kilesānaṃ asamudācārena pabbajitakiccaṃ no nipphannaṃ, attanā paṭiladdhaguṇaṃ satthu āroccesāma”ti āgamiṃsu.

Satthā tesāṃ bahidvārakoṭṭhakaṃ pattakāleyeva ānandattheraṃ āha – “ānanda, etesaṃ bhikkhūnaṃ pavisitvā mayā diṭṭhena kammaṃ natthi, āmakasusānaṃ gantvā tato āgantvā maṃ passantū”ti. Thero gantvā tesāṃ tamatthaṃ āroccesi. Te “kiṃ amhākaṃ āmakasusānenā”ti avatvā “dīghadassinā buddhena kāraṇaṃ diṭṭhaṃ bhavissatī”ti āmakasusānaṃ gantvā tattha kuṇapāni passantā ekāhadvīhapatitesu kuṇapesu āghātaṃ paṭilabhitvā taṃ khaṇaṃ patitesu allasarīresu rāgaṃ uppādayiṃsu, tasmim khāne attano sakilesabhāvaṃ jāniṃsu. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinnova obhāsaṃ pharitvā tesāṃ bhikkhūnaṃ sammukhe kathento viya “nappatirūpaṃ nu kho, bhikkhave, tumhākaṃ evarūpaṃ atṭhisāṅghātaṃ disvā rāgaratiṃ uppādetu”nti vatvā imaṃ gāthamāha –

149.

“Yānimāni apatthāni, alābūneva sārade;

Kāpotakāni atṭhīni, tāni disvāna kā rati”ti.

Tattha apatthānīti chaḍḍitāni. Sāradeti saradakāle vātātapapahatāni tattha tattha vippakiṇṇaalābūni viya. Kāpotakānīti

kapotakavaṇṇāni. Tāni disvānāti tāni evarūpāni atṭhīni disvā tumhākaṃ kā rati, nanu appamattakampi kāmaratiṃ kātuṃ na vaṭṭatiyevāti attho.

Desanāvasāne te bhikkhū yathāṭṭhitāva arahattaṃ patvā bhagavantaṃ abhitthavamānā āgantvā vandimṣūti.

Sambahulaadhimānikabhikkhuvatthu catutthaṃ.

5. Janapadakalyāṇī rūpanandātherīvatthu

Atṭhīnaṃnagaraṃ katanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto janapadakalyāṇiṃ rūpanandātheriṃ ārabba kathesi.

Sā kira ekadivasaṃ cintesi – “mayhaṃ jetṭhabhātiko rajjasiriṃ pahāya pabbajitvā loke aggapuggalo buddho jāto, puttopissa rāhulakumāro pabbajito, bhattāpi me pabbajito, mātāpi me pabbajitā, ahampi ettake nātijane pabbajite gehe kiṃ karissāmi, pabbajissāma”ti. Sā bhikkhunupassayaṃ gantvā pabbaji nāṭisineheneva, no saddhāya, abhirūpatāya pana rūpanandāti paññāyi. “Satthā kira ‘rūpaṃ aniccaṃ dukkhaṃ anattā, vedanā... saññā... saṅkhārā... viññānaṃ aniccaṃ dukkhaṃ anattā’ti vadetī”ti sutvā sā evaṃ dassanīye pāsādike mamapi rūpe dosaṃ katheyvāti satthu sammukhībhāvaṃ na gacchati.

Sāvathivāsino pātova dānaṃ datvā samādinuṇuposathā suddhuttarāsāṅgā gandhamālādihattā sāyanhasamaye jetavane sannipatitvā dhammaṃ suṇanti. Bhikkhunisaṅghopi satthu dhammadesanāya uppannacchando vihāraṃ gantvā dhammaṃ

<p>suñāti. Dhammaṃ sutvā nagaraṃ pavisanto satthu guṇakathaṃ kathentova pavisati. Catuppamaṇīke hi lokasannivāse appakāva te sattā, yesaṃ tathāgataṃ passantānaṃ pasādo na uppajjati. Rūpappamaṇīkāpi hi tathāgatassa lakkhaṇānubyañjanapaṭimaṇḍitaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ disvā pasīdanti, ghosappamaṇīkāpi anekāni jātisatāni nissāya pavattaṃ satthu guṇaghoṣaṇceva aṭṭhaṅgasamannāgataṃ dhammadesanāghosaṇca sutvā pasīdanti, lūkhappamaṇīkāpissa cīvarādīlūkhataṃ paṭicca pasīdanti, dhammappamaṇīkāpi “evarūpaṃ dasabalassa sīlaṃ, evarūpo samādhi, evarūpā paññā, bhagavā sīlādīhi guṇehi asamo appaṭipuggalo”ti pasīdanti. Tesāṃ tathāgatassa guṇaṃ kathentānaṃ mukhaṃ nappahoti. Rūpanandā bhikkhunīnaṇceva upāsikānaṇca santikā tathāgatassa guṇakathaṃ sutvā cintesi – “ativiya me bhātikassa vaṇṇaṃ kathentiyeva. Ekadivasampi me rūpe dosaṃ kathento kittakaṃ kathessati. Yaṃnūnāhaṃ bhikkhunīhi saddhiṃ gantvā attānaṃ adassetvāva tathāgataṃ passitvā dhammammaṃsa suṇitvā āgaccheyya”nti. Sā “ahampi ajja dhammassavanaṃ gamissāmi”ti bhikkhunīnaṃ ārocesi.</p> <p>Bhikkhuniyo “cirassaṃ vata rūpanandāya satthu upaṭṭhānaṃ gantukāmatā uppannā, ajja satthā imaṃ nissāya vicitradhammadesanaṃ nānānaṃ desessati”ti tuṭṭhamānasā taṃ ādāya nikkhamiṃsu. Sā nikkhantakālate paṭṭhāya “ahaṃ attānaṃ neva dassessāmi”ti cintesi. Satthā “ajja rūpanandā mayhaṃ upaṭṭhānaṃ āgamiṃsati, kīdisī nu kho tassā dhammadesanā sappāya”ti cintetvā “rūpagarukā esā attabhāve balavasinehā, kaṇṭakena kaṇṭakuddharaṇaṃ viya rūpenevassā rūpamadanimmadanaṃ sappāya”nti sannipāṭhānaṃ katvā tassā vihāraṃ pavisanasamaye ekaṃ pana abhirūpaṃ itthiṃ soḷasavassuddesikaṃ rattavathanivatthaṃ sabbābharāṇapaṭimaṇḍitaṃ bījanaṃ gahetvā attano santike ṭhatvā bījayamānaṃ iddhibalena abhinimmini. Taṃ kho pana itthiṃ satthā ceva passati rūpanandā ca. Sā bhikkhunīhi saddhiṃ vihāraṃ pavisitvā bhikkhunīnaṃ piṭṭhipasse ṭhatvā pañcapaṭiṭṭhitena satthāraṃ vanditvā bhikkhunīnaṃ antare nisinnā pādantato paṭṭhāya satthāraṃ oloketi lakkhaṇavicittaṃ anubyañjanasamujjalaṃ byāmapabhāparikkhittaṃ satthu sarīraṃ disvā puṇṇacandasassirikaṃ mukhaṃ oloketi samīpe ṭhitaṃ itthirūpaṃ addasa . Sā taṃ oloketvā attabhāvaṃ oloketi suvaṇṇarājamaṃsiyā purato kākīsadisāṃ attānaṃ avamaññi. Iddhimayarūpaṃ diṭṭhakālate paṭṭhāyeva hi tassā akkhīni bhamiṃsu. Sā “aho imissā kesā sobhanā, aho nalāṭaṃ sobhana”nti sabbesaṃ sarīrapadesānaṃ rūpasiriyā samākaḍḍhitacittā tasmīṃ rūpe balavasinehā ahosi.</p> <p>Satthā tassā tattha abhiratiṃ ñatvā dhammaṃ desentova taṃ rūpaṃ soḷasavassuddesikabhāvaṃ atikkamitvā vīsativassuddesikaṃ katvā dassesi. Rūpanandā oloketvā “na vatidaṃ rūpaṃ purimasadisa”nti thokaṃ virattacittā ahosi. Satthā anukkameneva tassā itthiyā sakiṃ vijātavaṇṇaṃ majjhimitthivaṇṇaṃ jarājīṇṇamahallikitthivaṇṇaṇca dassesi. Sāpi anupubbeneva “idampi antarahitaṃ, idampi antarahita”nti jarājīṇṇakāle taṃ virajjamānā khaṇḍadantiṃ palitasiraṃ obhagaṃ gopānasivaṅkaṃ daṇḍaparāyaṇaṃ pavedhamānaṃ disvā ativiya virajji. Atha satthā taṃ byādhinā abhibhūtaṃ katvā dassesi. Sā taṅkhaṇaṇṇeva daṇḍaṇca tālavaṇṇaṇca chaḍḍetvā mahāviraṃ viravamānā bhūmiyaṃ patitvā sake muttakarīse nimuggā aparāparaṃ parivatti. Rūpanandā tampi disvā ativiya virajji. Satthāpi tassā itthiyā maraṇaṃ dassesi. Sā taṅkhaṇaṃyeva uddhumātakabhāvaṃ āpajji, navahi vaṇamukhehi pubbavaṭṭiyo ceva puḷavā ca pagghariṃsu, kākādāyo sannipatitvā vilumpiṃsu. Rūpanandāpi taṃ oloketvā “ayaṃ itthi imasmiṃyeva ṭhāne jaraṃ pattā, byādhim pattā, maraṇaṃ pattā, imassāpi me attabhāvassa evameva jarābyādhimaraṇāni āgamiṃsanti”ti attabhāvaṃ aniccato passi. Aniccato diṭṭhattā eva pana dukkhato anattato diṭṭhoyeva hoti. Athassā tayo bhavā ādittā gehā viya gīvāya baddhakuṇapaṃ viya ca upaṭṭhahiṃsu, kammaṭṭhānābhimukhaṃ cittaṃ pakkhandi. Satthā tāya aniccato diṭṭhabhāvaṃ ñatvā “sakkhissati nu kho sayameva attano paṭiṭṭhaṃ kātu”nti oloketto “na sakkhissati, bahiddhā paccayaṃ laddhum vaṭṭati”ti cintetvā tassā sappāyavasena dhammaṃ desento āha –</p> <p>“Āturaṃ asuciṃ pūtiṃ, passa nande samussayaṃ; Uggharantaṃ paggharantaṃ, bālānaṃ abhipatthitaṃ. “Yathā idaṃ tathā etaṃ, yathā etaṃ tathā idaṃ; Dhātuto suññato passa, mā lokaṃ punarāgami; Bhave chandaṃ virājetvā, upasanto carissati”ti. –</p>		
--	--	--

Ittham sudam bhagavā nandaṃ bhikkhuniṃ ārabha imā gāthāyo abhāsītthāti. Nandā desanānusārena ñāṇaṃ pesetvā sotāpattiṃ phalaṃ pāpuṇi. Athassā upari tiṇṇaṃ maggaphalānaṃ vipassanāparivāsathāya suññatākammaṭṭhānaṃ kathetuṃ, “nande, mā ‘imasmiṃ sarīre sāro atthi’ ti saññaṃ kari. Appamattakopi hi ettha sāro natthi, tīṇi aṭṭhisatāni ussāpetvā kataṃ aṭṭhinagarameta” nti vatvā imaṃ gāthamāha –

150.

“Aṭṭhīnaṃ nagaraṃ kataṃ, maṃsalohitalepanaṃ;
Yattha jarā ca maccu ca, māno makkho ca ohito” ti.

Tassattho – yatheva hi pubbaṇṇāparaṇṇādīnaṃ odahanatthāya kaṭṭhāni ussāpetvā vallīhi bandhitvā mattikāya vilimpetvā nagarasāṅkhātāṃ bahiddhā gehaṃ karonti, evamidaṃ ajjhattikampi tīṇi aṭṭhisatāni ussāpetvā nhāruvinaddhaṃ maṃsalohitalepanaṃ tacapaṭicchannaṃ jīraṇalakkhaṇāya jarāya maraṇalakkhaṇassa maccuno ārohasampadādīni paṭicca maññanalakkhaṇassa mānassa sukatakāraṇavināsanalakkhaṇassa makkhassa ca odahanatthāya nagaraṃ kataṃ. Evarūpo eva hi ettha kāyikacetāsiko ābādho ohito, ito uddhaṃ kiñci gayhūpagaṃ natthīti.

Desanāvasāne sā therī arahattaṃ pāpuṇi, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Janapadakalyāṇī rūpanandātherīvatthu pañcamāṃ.

6. Mallikādevīvatthu

Jīrantiveti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mallikaṃ devīṃ ārabha kathesi.

Sā kira ekadivasāṃ nhānakoṭṭhakaṃ pavittā mukhaṃ dhovivā onatasarīrā jaṅghaṃ dhovituṃ ārabhi. Tāya ca saddhimyeva pavittā eko vallabhasunakho atthi. So taṃ tathā onataṃ disvā asaddhammasanthavaṃ kātuṃ ārabhi. Sā phassaṃ sādiyanti aṭṭhāsi. Rājāpi uparipāsāde vātapānena olokento taṃ disvā tato āgatakāle “nassa, vasali, kasmā evarūpamakāsi” ti āha. Kiṃ mayā kataṃ, devāti. Sunakhena saddhiṃ santhavoti. Natthetaṃ, devāti. Mayā sāmaṃ diṭṭhaṃ, nāhaṃ tava saddahissāmi, nassa, vasalīti. “Mahārāja, yo koci imaṃ koṭṭhakaṃ pavittā iminā vātapānena olokentassa ekova dvidhā paññāyati” ti abhūtaṃ kathesi. Deva, sace me saddhasi, etaṃ koṭṭhakaṃ pavisa, ahaṃ taṃ iminā vātapānena olokessāmīti. Rājā mūlhadhātuko tassā vacanaṃ saddahitvā koṭṭhakaṃ pāvīsi. Sāpi kho devī vātapāne tathā olokenti “andhabāla, mahārāja, kiṃ nāmetaṃ, ajikāya saddhiṃ santhavaṃ karosi” ti āha. “Nāhaṃ, bhadda, evarūpaṃ karomī” ti ca vuttepi “mayā sāmaṃ diṭṭhaṃ, nāhaṃ tava saddahissāmi” ti āha.

Taṃ sutvā rājā “addhā imaṃ koṭṭhakaṃ pavittā ekova dvidhā paññāyati” ti saddahi. Mallikā cintesi – “ayaṃ rājā andhabālatāya mayā vañcīto, pāpaṃ me kataṃ, ayañca me abhūtena abbhācikkhito, idaṃ me kammaṃ satthāpi jānissati, dve aggasāvākāpi asīti mahāsāvākāpi jānissanti, aho vata me bhāriyaṃ kammaṃ kata” nti. Ayaṃ kira rañño asadisādāne sahāyikā ahoṣi. Tattha ca ekadivasāṃ katapariccāgo dhanassa cuddasakoṭṭhāgghanaṃ ahoṣi. Tathāgatassa setacchattaṃ nisīdanapallaṅko ādhāraṃ pādapīṭhanti imāni pana cattāri anagghāneva ahesuṃ. Sā maraṇakāle evarūpaṃ mahāpariccāgaṃ nānussarivā tadeva pāpakammaṃ anussaranti kālaṃ katvā avīcimhi nibbatti. Rañño pana sā ativiya piyā ahoṣi. So balavasokābhībūto tassā sarīrakiccaṃ kāretvā “nibbattaṭṭhānamassā pucchissāmi” ti satthu santikaṃ agamāsi. Satthā yathā so āgatakāraṇaṃ na sarati, tathā akāsi. So satthu santike saraṇīyadhammakathaṃ sutvā gehaṃ pavittakāle saritvā “ahaṃ bhane mallikāya nibbattaṭṭhānaṃ pucchissāmi” ti satthu santikaṃ gantvā pamuṭṭho, sve puna pucchissāmi” ti punadivasepi agamāsi. Satthāpi paṭipāṭiyā satta divasāni yathā so na sarati, tathā akāsi. Sāpi sattāhameva niraye paccitvā aṭṭhame divase tato cutā tusitabhavane nibbatti. Kasmā panassa satthā asaraṇabhāvaṃ akāsi? Sā kira tassa ativiya piyā ahoṣi manāpā, tasmā tassā niraye nibbattaṭṭhānaṃ sutvā “sace evarūpā saddhāsampannā niraye nibbattā, dānaṃ datvā kiṃ karissāmi” ti micchādiṭṭhiṃ gahetvā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ gehe pavattaṃ niccabhattaṃ harāpetvā niraye nibbatteyya, tenassa satthā sattāhaṃ asaraṇabhāvaṃ katvā aṭṭhame divase piṇḍāya caranto sayameva rājakuladvāraṃ agamāsi.

Rājā “satthā āgato” ti sutvā nikkhamitvā pattaṃ ādāya pāsādaṃ abhiruhituṃ ārabhi. Satthā pana rathasālāya nisīdituṃ ākāraṃ dassesi. Rājā satthāraṃ tattheva nisīdāpetvā yāgukhajjena paṭimānetvā vanditvā nisinnova ahaṃ, bhante, mallikāya deviyā nibbattaṭṭhānaṃ pucchissāmi” ti gantvā pamuṭṭho, kattha nu kho sā, bhante, nibbattāti. Tusitabhavane, mahārājāti,

bhante, tāya tusitabhavane anibbattantiyā ko añño nibbattissati , bhante, natthi tāya sadisā itthī. Tassā hi nisinnaṭṭhānādīsu “sve tathāgatassa idaṃ dassāmi, idaṃ karissāmi”ti dānasaṃvidhānaṃ ṭhapetvā aññaṃ kiccameva natthi, bhante, tassā paralokaṃ gatakālato paṭṭhāya sarīraṃ me na vahaṭṭi. Atha naṃ sathā “mā cintayi, mahārāja, sabbesaṃ dhuvadhammo aya”nti vatvā “ayaṃ, mahārāja, ratho kassā”ti pucchi. Taṃ sutvā rājā sirasmiṃ añjaliṃ paṭiṭṭhāpetvā “pitāmahassa me, bhante”ti āha. “Ayaṃ kassā”ti? “Pitu me, bhante”ti. “Ayaṃ pana ratho kassā”ti? “Mama, bhante”ti. Evaṃ vutte sathā, “mahārāja, tava pitāmahassa ratho tenevākārena tava pitu rathaṃ na pāpuṇi, tava pitu ratho tava rathaṃ na pāpuṇi, evarūpassa nāma kaṭṭhakaliṅgarassāpi jarā āgacchati, kimaṅgaṃ pana attabhāvassa. Mahārāja, sappurisadhammasseva hi jarā natthi, sattā pana ajīrakā nāma natthi”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

151.
 “Jīranti ve rājarathā sucittā,
 Atho sarīrampi jaraṃ upeti;
 Satañca dhammo na jaraṃ upeti,
 Santo have sabbhi pavedayanti”ti.

Tattha veti nipāto. Sucittāti sattahi ratanehi aparehi ca rathālaṅkārehi suṭṭhu cittitā rājūnaṃ rathāpi jīranti. Sarīrampīti na kevalaṃ rathā eva, idaṃ suppaṭijaggitaṃ sarīrampi khaṇḍiccādīni pāpuṇantaṃ jaraṃ upeti. Satañcāti buddhādīnaṃ pana santānaṃ navavidho lokuttaradhammo ca kiñci upaghātaṃ na upetīti na jaraṃ upeti nāma. Pavedayanti evaṃ santo buddhādayo sabbhi paṇḍitehi saddhiṃ kathenti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Mallikādevīvatthu chaṭṭhaṃ.

7. Lāḷudāyittheravatthu

Appassutāyanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto lāḷudāyittheraṃ ārabba katesi.

So kira maṅgalaṃ karontānaṃ geḥaṃ gantvā “tirokuṭṭesu tiṭṭhanti”tiādīnā (khu. pā. 7.1; pe. va. 14) nayena avamaṅgalaṃ katheti, avamaṅgalaṃ karontānaṃ geḥaṃ gantvā tirokuṭṭādīsu kathetabbesu “dānañca dhammacariyā cā”tiādīnā (khu. pā. 5.7; su. ni. 266) nayena maṅgalagāthā vā “yaṃ kiñci vittaṃ idha vā hurāṃ vā”ti ratanasuttaṃ (khu. pā. 6.3; su. ni. 226) vā katheti. Evaṃ tesu tesu ṭhānesu “aññaṃ kathessāmi”ti aññaṃ kathentopi “aññaṃ kathemi”ti na jānāti. Bhikkhū tassa kathaṃ sutvā sathu ārocesuṃ – “kiṃ, bhante, lāḷudāyissa maṅgalāmaṅgalatṭhānesu gamanena, aññaṃsiṃ kathetabbe aññaṃeva katheti”ti. Sathā “na, bhikkhave, idānevesa evaṃ katheti, pubbepi aññaṃsiṃ kathetabbe aññaṃeva kathesi”ti vatvā aṭṭhaṃ āhari –

Atīte kira bārāṇasiyaṃ aggidattassa nāma brāhmaṇassa putto somadattakumāro nāma rājānaṃ upaṭṭhahi. So rañña piyo ahosi maṇāpo. Brāhmaṇo pana kasikammaṃ nissāya jīvati. Tassa dveyeva goṇā ahesuṃ. Tesu eko mato. Brāhmaṇo puttaṃ āha –

“tāta, somadatta, rājānaṃ me yācivā ekaṃ goṇaṃ āharā”ti. Somadatto “sacāhaṃ rājānaṃ yācissāmi, lahubbhāvo me paññāyissati”ti cintevā “tumheyeva, tāta, rājānaṃ yācathā”ti vatvā “tena hi, tāta, maṃ gahetvā yāhi”ti vutto cintesi –

“ayaṃ brāhmaṇo dandhapañño abhikkamādivacanamatampi na jānāti, aññaṃsiṃ vattabbe aññaṃeva vadati, sikkhāpetvā pana naṃ nessāmi”ti. So taṃ ādāya bīraṇatthambhakaṃ nāma susānaṃ gantvā tiṇakalāpe bandhitvā “ayaṃ rājā, ayaṃ uparājā, ayaṃ senāpati”ti nāmāni katvā paṭipāṭiyā pitu dassetvā “tumhehi rājakulaṃ gantvā evaṃ abhikkamitabbaṃ, evaṃ paṭikkamitabbaṃ, evaṃ nāma rājā vattabbo, evaṃ nāma uparājā, rājānaṃ pana upasaṅkamitvā ‘jayatu bhavaṃ, mahārājā’ti vatvā evaṃ ṭhatvā imaṃ gāthaṃ vatvā goṇaṃ yāceyyāthā”ti gāthaṃ uggaṇhāpesi –

“Dve me goṇā mahārāja, yehi khettaṃ kasāmase;

Tesu eko mato deva, dutiyaṃ dehi khattiyā”ti.

So hi saṃvaccharamattena taṃ gāthaṃ paṇaṃ katvā paṇaṃbhāvaṃ puttassa ārocetvā “tena hi, tāta, kañcīdeva paṇṇākāraṃ ādāya āgacchatha, ahaṃ purimataṃ gantvā rañño santike ṭhassāmi”ti vutte “sādhu, tāta”ti paṇṇākāraṃ gahetvā somadattassa rañño santike ṭhitakāle ussahappatto rājakulaṃ gantvā rañña tuṭṭhacittena katapaṭisammodano, “tāta,

<p>cirassaṃ vata āgatattha, idamāsanaṃ nisīditvā vadatha, yenattho’’ti vutte imaṃ gāthamāha – “Dve me goṇā mahārāja, yehi khettaṃ kasāmase; Tesu eko mato deva, dutiyaṃ gaṇha khattiyā’’ti. Raññā “kiṃ vadesi, tāta, puna vadehī’’ti vuttepi tameva gāthaṃ āha. Rājā tena virajjhivā kathitabhāvaṃ ñatvā sitaṃ katvā, “somadatta, tumhākaṃ gehe bahū maññe goṇā’’ti vatvā “tumhehi dinnā bahū bhavissanti, devā’’ti vutte bodhisattassa tussitvā brāhmaṇassa soḷasa goṇe alankārabhaṇḍakaṃ nivāsagāmañcassa brahmadeyyaṃ datvā mahantena yasena brāhmaṇaṃ uyyojesīti. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “tadā rājā ānando ahosi, brāhmaṇo lāḷudāyī, somadatto pana ahamevā’’ti jātakam samodhānetvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa attano appassutatāya aññasmiṃ vattabbe aññameva vadati. Appassutapuriso hi balibaddasadiso nāma hotī’’ti vatvā imaṃ gāthamāha – 152. “Appassutāyaṃ puriso, balibaddova jīrati; Maṃsāni tassa vaḍḍhanti, paññā tassa na vaḍḍhati’’ti. Tattha appassutāyanti ekassa vā dvinnam vā paññāsakānaṃ. Atha vā pana vaggānaṃ sabbantimena paricchedena ekassa vā dvinnam vā suttantānaṃ vāpi abhāvena appassuto ayaṃ. Kammatthānaṃ pana uggahetvā anuyuñjanto bahussutova. Balibaddova jīratīti yathā hi balibaddo jīramāno vaḍḍhamāno neva mātu, na pitu, na sesaññātakānaṃ atthāya vaḍḍhati, atha kho niratthakameva jīrati, evamevaṃ ayampi na upajjhāyavattaṃ karoti, na ācariyavattaṃ, na āgantukavattādīni, na bhāvanārāmatam anuyuñjati, niratthakameva jīrati, maṃsāni tassa vaḍḍhantīti yathā balibaddassa “yuganaṅgalādīni vahitum asamattho eso’’ti araññe vissatthassa tattheva vicarantassa khādantassa pivantassa maṃsāni vaḍḍhanti, evameva imassāpi upajjhāyādīni vissatthassa saṅghaṃ nissāya cattāro paccaye labhitvā uddhavirecanādīni katvā kāyaṃ posentassa maṃsāni vaḍḍhanti, thūlasarīro hutvā vicarati. Paññā tassāti lokiyalokuttarā panassa paññā ekaṅgulamattāpi na vaḍḍhati, araññe pana gacchalatādīni viya cha dvārāni nissāya taṇhā ceva navavidhamāno ca vaḍḍhatīti attho. Desanāvasāne mahājano sotāpattiphalādīni pāpuṇīti. Lāḷudāyittheravatthu sattamaṃ. 8. Udānavatthu Anekajātisaṃsāranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bodhirukkhamūle nisinno udānavasena udānetvā aparabhāge ānandattherena puṭṭho kathesi. So hi bodhirukkhamūle nisinno sūriye anattaṅgateyeva mārabalaṃ viddhamsetvā paṭhamayāme pubbenivāsapaṭicchādakaṃ tamaṃ padāletvā majjhimayāme dibbacakkhūṃ visodhetvā pacchimayāme sattesu kāruṇṇītaṃ paṭicca paccayākāre ñānaṃ otāretvā taṃ anulomapaṭilomavasena sammāsanto aruṇuggamanavelāya sammāsambodhiṃ abhisambujjhivā anekehi buddhasatasahasseehi avijahitaṃ udānaṃ udānento imā gāthā abhāsi – 153. “Anekajātisaṃsāraṃ, sandhāvissaṃ anibbisam; Gahakāraṃ gavesanto, dukkhā jāti punappunaṃ. 154. “Gahakāraka diṭṭhosi, puna geḥaṃ na kāhasi; Sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūṭaṃ visaṅkhatam; Visaṅkhāragataṃ cittaṃ, taṇhānaṃ khayamajjhagā’’ti. Tattha gahakāraṃ gavesantoti ahaṃ imassa attabhāvasaṅkhātassa gehassa kāraṃ taṇhāvaḍḍhakim gavesanto yena ñāneṃ sakkā taṃ daṭṭhum , tassa bodhiñāṇassatthāya dīpaṅkarapādāmūle katābhinihāro ettakaṃ kālaṃ anekajātisaṃsāraṃ anekajātisatasahasasaṅkhātānaṃ imaṃ saṃsāraṃvattaṃ anibbisam taṃ ñānaṃ avindanto alabhantoyeva sandhāvissaṃ saṃsarim, aparāparaṃ anuvaricanti attho. Dukkā jāti punappunanti idaṃ gahakāragavesanassa kāraṇavacanam. Yasmā</p>		
--	--	--

jarābyādhimaraṇamissitāya jāti nāmesā punappunaṃ upagantaṃ dukkhā, na ca sā tasmim aditthe nivattati. Tasmā taṃ gavesanto sandhāvissanti attho. Diṭṭhosīti sabbaññutaññānaṃ paṭivijjhantena mayā idāni diṭṭhosi. Puna gehanti puna imasmim saṃsāraṇaṃ attabhāvasaṅkhātāṃ mama gehaṃ na kāhasi. Sabbā te phāsukā bhaggāti tava sabbā avasesā kilesaphāsukā mayā bhaggā. Gahakūṭaṃ visaṅkhatanti imassa tayā katassa attabhāvagehassa avijjāsāṅkhātāṃ kaṇṇikamaṇḍalampi mayā viddhaṃsitāṃ. Visaṅkhāragataṃ cittanti idāni mama cittaṃ visaṅkhāraṃ nibbānaṃ ārammaṇakaraṇavasena gataṃ anupaviṭṭhaṃ. Taṇhānaṃ khayamajjhagāti taṇhānaṃ khayasaṅkhātāṃ arahattaṃ adhigatosmīti.

Udānavatthu aṭṭhamāṃ.

9. Mahādhanasetṭhiputtavatthu

Acaritvāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā isipatane migadāye viharanto mahādhanasetṭhiputtaṃ ārabba kathesi. So kira bārāṇasiyaṃ asītikoṭivibhave kule nibbatti. Athassa mātāpitaro cintesuṃ – “amhākaṃ kule mahābhogakkhandho, puttassa no hatthe ṭhapetvā yathāsukhaṃ paribhogaṃ karissāma, aññena kammaṇa kiccaṃ natthī”ti. Taṃ naccagītavādītamattameva sikkhāpesuṃ. Tasmimyeva nagare aññasmim asītikoṭivibhave kule ekā dhītāpi nibbatti. Tassāpi mātāpitaro tatheva cintetvā taṃ naccagītavādītamattameva sikkhāpesuṃ. Tesāṃ vayappattānaṃ āvāhavivāho ahoṣi. Atha nesāṃ aparabhāge mātāpitaro kālamakaṃsu. Dveasītikoṭidhanaṃ ekasmimyeva gehe ahoṣi. Setṭhiputto divasassa tikkhattuṃ rañño upaṭṭhānaṃ gacchati. Atha tasmim nagare dhuttā cintesuṃ – “sacāyaṃ setṭhiputto surāsoṇḍo bhavissati, amhākaṃ phāsukaṃ bhavissati, uggaṇhāpema naṃ surāsoṇḍabhāva”nti. Te surāṃ ādāya khajjakamaṃse ceva loṇasakkharā ca dussante bandhitvā mūlakande gahetvā tassa rājakulato āgacchantassa maggaṃ olokayamānā nisīditvā taṃ āgacchantāṃ disvā surāṃ pivitvā loṇasakkharaṃ mukhe khipitvā mūlakandaṃ ḍamsitvā “vassasataṃ jīva sāmī, setṭhiputta, taṃ nissāya mayā khādanapivanasamatthā bhavyeyāma”ti āhaṃsu. So tesāṃ vacanaṃ sutvā pacchato āgacchantāṃ cūlūpaṭṭhākaṃ pucchi – “kiṃ ete pivanti”ti. Ekaṃ pānakaṃ, sāmīti. Manāpajātikaṃ etanti. Sāmī, imasmim jīvaloke iminā sadisaṃ pātabbayuttakaṃ nāma natthīti. So “evaṃ sante mayāpi pātuṃ vaṭṭatī”ti thokaṃ thokaṃ āharāpetvā pivati. Athassa nacirasseva te dhuttā pivanabhāvaṃ ṇatvā taṃ parivārayiṃsu. Gacchante kāle parivāro mahā ahoṣi. So satenāpi satadvāyenaṃ surāṃ āharāpetvā pivanto iminā anukkameneva nisinnaṭṭhānādīsu kahāpaṇarāsīṃ ṭhapetvā surāṃ pivanto “iminā mālā āharatha, iminā gandhe, ayaṃ jano jute cheko, ayaṃ nacce, ayaṃ gīte, ayaṃ vādīte. Imassa sahasaṃ detha, imassa dve sahasāni”ti evaṃ vikiranto nacirasseva attano santakaṃ asītikoṭidhanaṃ khepetvā “khīṇaṃ te, sāmī, dhana”nti vutte kiṃ bhariyāya me santakaṃ natthīti. Atthi, sāmīti. Tena hi taṃ āharathāti. Tampi tatheva khepetvā anupubbena khettaārāmuyyānāyoggaḍḍikampi antamaso bhājanabhāṇḍakampi attharaṇapāvuraṇanisīdanampi sabbaṃ attano santakaṃ vikkiṇitvā khādi. Atha naṃ mahallakakāle yehissa kulasantakaṃ gehaṃ vikkiṇitvā gahitaṃ, te taṃ gehā nīharīṃsu. So bhariyaṃ ādāya parajanaṃsa gehabhittim nissāya vasanto kapālakhaṇḍaṃ ādāya bhikkhāya caritvā janassa ucchiṭṭhakaṃ bhuñjituṃ ārabhi.

Atha naṃ ekadvāsaṃ āsanasālāya dvāre ṭhatvā daharasāmaṇerehi diyyamānaṃ ucchiṭṭhakabhojanaṃ paṭiggaṇhantaṃ disvā satthā sitaṃ pāvākāsi. Atha naṃ ānandatthero sitakāraṇaṃ pucchi. Satthā sitakāraṇaṃ kathento “passānanda, imaṃ mahādhanasetṭhiputtaṃ imasmim nagare dveasītikoṭidhanaṃ khepetvā bhariyaṃ ādāya bhikkhāya carantaṃ. Sace hi ayaṃ paṭhamavāye bhoge akhepetvā kammante payojayissa, imasmimyeva nagare aggasetṭhi abhavissa. Sace pana nikkhamitvā pabbajissa, arahattaṃ pāpuṇissa, bhariyāpissa anāgāmiphale paṭiṭṭhahissa. Sace majjhimavāye bhoge akhepetvā kammante payojayissa, dutiyasetṭhi abhavissa, nikkhamitvā pabbajanto anāgāmī abhavissa. Bhariyāpissa sakadāgāmiphale paṭiṭṭhahissa. Sace pacchimavāye bhoge akhepetvā kammante payojayissa, tatiyasetṭhi abhavissa, nikkhamitvā pabbajantopi sakadāgāmī abhavissa, bhariyāpissa sotāpattiphale paṭiṭṭhahissa. Idāni panesa gihibhogatopi parihīno sāmāññatopi. Parihāyitvā ca pana sukkhapallale koṇcasakuṇo viya jāto”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

155.

“Acaritvā brahmacariyaṃ, aladdhā yobbane dhanāṃ;

	<p>Jiṇṇakoṇcāva jhāyanti, khīṇamaccheva pallale. 156. “Acaritvā brahmacariyaṃ, aladdhā yobbane dhanam; Senti cāpātikhīṇāva, purāṇāni anutthuna”nti. Tattha acaritvāti brahmacariyavāsaṃ avasitvā. Yobbaneti anuppanne vā bhoge uppādetuṃ uppanne vā bhoge rakkhituṃ samatthakāle dhanampi alabhitvā. Khīṇamacchete te evarūpā bālā udakassa abhāvā khīṇamacche pallale parikkhīṇapattā jiṇṇakoṇcā viya avajhāyanti. Idaṃ vuttaṃ hoti – pallale udakassa abhāvo viya hi imesaṃ vasanaṭṭhānassa abhāvo, macchānaṃ khīṇabhāvo viya imesaṃ bhogānaṃ abhāvo, khīṇapattānaṃ koṇcānaṃ uppattivā gamaṇābhāvo viya imesaṃ idāni jalathalapaṭṭhādīhi bhoge saṅghāpetuṃ asamatthabhāvo. Tasmā te khīṇapattā koṇcā viya ettheva bajjhivā avajhāyanti. Cāpātikhīṇāvāti cāpato atikhīṇā, cāpā vinimuttāti attho. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā cāpā vinimuttā sarā yathāvegaṃ gantvā patitā, taṃ gahetvā ukkhipante asati tattheva upacikānaṃ bhantaṃ honti, evaṃ imepi tayo vaye atikkantā idāni attānaṃ uddharitūṃ asamatthatāya maraṇaṃ upagamissanti. Tena vuttaṃ – “senti cāpātikhīṇāvā”ti. Purāṇāni anutthunanti “iti amhehi khāditaṃ iti pīta”nti pubbe katāni khāditaṃ upatāpānaṃ accagītavādītāni anutthunantā socantā anusocantā sentīti. Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Mahādhanasetṭhiputtavattu navamaṃ. Jarāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Ekādasamo vaggo.</p>		
12	<p>12. Attavaggo 1. Bodhirājakumāravattu Attānañceti imaṃ dhammadesanaṃ sathā bhesakaḷāvane viharanto bodhirājakumāraṃ ārabha kathesi. So kira pathavītale aññehi pāsādehi asadisarūpaṃ ākāse uppataṃānaṃ viya kokanudaṃ nāma pāsādaṃ kāretvā vaḍḍhakiṃ pucchi – “kiṃ tayā aññatthāpi evarūpo pāsādo katapubbo, udāhu paṭhamasippameva te ida”nti. “Paṭhamasippameva, devā”ti ca vutte cintesi – “sace ayaṃ aññassapi evarūpaṃ pāsādaṃ karissati, ayaṃ pāsādo anacchariyo bhavissati. Imaṃ mayā māretuṃ vā hatthapāde vāssa chindituṃ akkhīni vā uppādetuṃ vaṭṭati, evaṃ aññassa pāsādaṃ na karissati”ti. So tamatthaṃ attano piyasahāyakassa sañjīvakaputtassa nāma māṇavakassa kathesi. So cintesi – “nissamsayaṃ esa vaḍḍhakiṃ nāsessati, anaggho sippī, so mayi passante mā nassatu, saññamassa dassāmi”ti. So taṃ upasaṅkamitvā “pāsāde te kammaṃ niṭṭhitaṃ, no”ti pucchitvā “niṭṭhita”nti vutte “rājakumāro taṃ nāsetukāmo attānaṃ rakkheyyāsi”ti āha . Vaḍḍhakīpi “bhaddakaṃ te, sāmi, kataṃ mama ārocetena, ahamettha kattabbaṃ jānissāmi”ti vatvā “kiṃ, samma, amhākaṃ pāsāde kammaṃ niṭṭhita”nti rājakumārena puṭṭho “na tāva, deva, niṭṭhitaṃ, bahu avasiṭṭha”nti āha. Kiṃ kammaṃ nāma avasiṭṭhanti? Pacchā, deva, ācikkhissāmi, dārūni tāva āharāpethāti. Kiṃ dārūni nāmāti? Nissārāni sukkhadārūni, devāti. So āharāpetvā adāsi. Atha naṃ āha – “deva, te ito paṭṭhāya mama santikaṃ nāgantabbaṃ. Kiṃ kāraṇā? Sukhumakammaṃ karontassa hi aññehi saddhiṃ sallapantassa me kammavikkhepo hoti, āhāraṇāyaṃ pana me bhariyāva āhāraṃ āharissati”ti. Rājakumārōpi “sādhū”ti paṭissuṇi. Sopi ekasmim gabbhe nisīditvā tāni dārūni tacchetvā attano puttadārassa anto nisīdanayoggaṃ garuḷasakuṇaṃ katvā āhāraṇāya pana bhariyaṃ āha – “gehe vijjamaṇakaṃ sabbaṃ vikkiṇitvā hiraññasuvāṇṇaṃ gaṇhāhi”ti. Rājakumārōpi vaḍḍhakissa anikkhamaṇatthāya gehaṃ parikkhipitvā ārakkhaṃ ṭhapesi. Vaḍḍhakīpi sakuṇassa niṭṭhitakāle “ajja sabbepi dārake gahetvā āgaccheyyāsi”ti bhariyaṃ vatvā bhuttaṭṭarāso puttadāraṃ sakuṇassa kucchiyaṃ nisīdāpetvā vātapānena nikkhamitvā palāyi. So tesam, “deva, vaḍḍhakī palāyati”ti kandantānaṃyeva gantvā himavante otarivā ekaṃ nagaraṃ māpetvā kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto. Rājakumārōpi “pāsādamahaṃ karissāmi”ti sathhāraṃ nimantetvā pāsāde catujjātiyagandhehi paribhaṇḍikaṃ katvā paṭhamaummārato paṭṭhāya celapaṭikaṃ patthari. So kira aputtako, tasmā “sacāhaṃ puttam vā dhīraṃ vā lacchāmi, sathhā imaṃ akkamissati”ti cintetvā patthari. So sathhari āgate sathhāraṃ pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā pattaṃ gahetvā “pavisatha,</p>		

bhante”ti āha. Sathhā na pāvīsi, so dutiyampi tatiyampi yāci. Sathhā apavisitvāva ānandattheraṃ olokesi. Thero olokitasaññāyeva vatthānaṃ anakkamanabhāvaṃ ñatvā taṃ “saṃharatu, rājakumāra, dussāni, na bhagavā celapaṭikaṃ akkamissati, pacchimajanaṃ tathāgato oloketi”ti dussāni saṃharāpesi. So dussāni saṃharitvā sathhāraṃ antonivesanaṃ pavesatvā yāgukhajjena sammānetvā ekamantaṃ nisinna vanditvā āha – “bhante, ahaṃ tumhākaṃ upakāraṃ tickhattuṃ saraṇaṃ gato, kucchigato ca kiramhi ekavāraṃ saraṇaṃ gato, dutiyaṃ taruṇadārakakāle, tatiyaṃ viññubhāvaṃ pattakāle. Tassa me kasmā celapaṭikaṃ na akkamitthā”ti? “Kiṃ pana tvam, kumāra, cintetvā celāni atthari”ti? “Sace puttāṃ vā dhītaraṃ vā lacchāmi, sathhā me celapaṭikaṃ akkamissati”ti idaṃ cintetvā, bhanteti. Tenevāhaṃ taṃ na akkaminti. “Kiṃ panāhaṃ, bhante, puttāṃ vā dhītaraṃ vā neva lacchāmi”ti? “Āma, kumārā”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? “Purimakaattabhāve jāyāya saddhiṃ pamādaṃ āpannattā”ti. “Kasmim kāle, bhante”ti? Athassa sathhā atītaṃ āharitvā dassesi – Atīte kira anekasatā manussā mahatiyā nāvāya samuddaṃ pakkhandimsu. Nāvā samuddamajjhe bhijji. Dve jayampatikā ekaṃ phalakaṃ gahetvā antaradīpaṃ pavisimsu, sesā sabbe tattheva marimsu. Tasmim kho pana dīpake mahāsakuṇasaṅgho vasati. Te aññaṃ khādītābbaṃ adisvā chātājjhattā sakuṇaṇḍāni aṅgāresu pacitvā khādimsu, tesu appahontesu sakuṇacchāpe gahetvā khādimsu. Evaṃ paṭhamavayepi majjhimavayepi pacchimavayepi khādimsu. Ekasmimpi vaye appamādaṃ nāpajjimsu, ekopi ca nesam appamādaṃ nāpajji. Sathhā idaṃ tassa pubbakammaṃ dassetvā “sace hi tvam, kumāra, tadā ekasmimpi vaye bhariyāya saddhiṃ appamādaṃ āpajjissa, ekasmimpi vaye putto vā dhītā vā uppajjeyya. Sace pana vo ekopi appamatto abhaviṃsa, taṃ paṭicca putto vā dhītā vā uppajjissa. Kumāra, attānañhi piyaṃ maññaṃānena tīsupi vayesu appamattena attā rakkhitabbo, evaṃ asakkontena ekavayepi rakkhitabbo evā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

157.

“Attānañce piyaṃ jañña, rakkheyya naṃ surakkhitaṃ;

Tiṇṇaṃ aññataraṃ yāmaṃ, paṭijaggeyya paṇḍito”ti.

Tattha yāmaṃti sathhā attano dhammissaratāya desanākusalatāya ca idha tiṇṇaṃ vayānaṃ aññataraṃ vāyaṃ yāmaṃti katvā desesi, tasmā evamettha attho vedītabbo. Sace attānaṃ piyaṃ jāneyya, rakkheyya naṃ surakkhitanti yathā so surakkhito hoti, evaṃ naṃ rakkheyya. Tattha sace gīhī samāno “attānaṃ rakkhissāmi”ti uparipāsādāle susaṃvutaṃ gabbhaṃ pavisitvā sampannārakkho hutvā vasantopi, pabbajito hutvā susaṃvute pihitadvārāvātapāne leṇe viharantopi attānaṃ na rakkhatiyeva. Gīhī pana samāno yathābalaṃ dānasīlādīni puññaṃ karonto, pabbajito vā pana vattapaṭivattapariyattimanāsikāresu ussukkaṃ āpajjanto attānaṃ rakkhati nāma. Evaṃ tīsu vayesu asakkonto aññatarasmimpi vaye paṇḍitapuriso attānaṃ paṭijaggetiyeva. Sace hi gīhibhūto paṭhamavaye khiḍḍāpasutatāya kusalaṃ kātum na sakkoti, majjhimavaye appamattena hutvā kusalaṃ kātabbaṃ. Sace majjhimavaye puttadāraṃ posento kusalaṃ kātum na sakkoti, pacchimavaye kātabbameva. Evampi karontena attā paṭijaggitova hoti. Evaṃ akarontassa pana attā piyo nāma na hoti, apāyaparāyaṇameva naṃ karoti. Sace pana pabbajito paṭhamavaye sajjhāyaṃ karonto dhārento vācento vattapaṭivattaṃ karonto pamādaṃ āpajjati, majjhimavaye appamattena samaṇadhammo kātabbo. Sace paṭhamavaye uggahitapariyattiyā atthakathaṃ vinicchayaṃ kāraṇākāraṇaṇica pucchanto majjhimavaye pamādaṃ āpajjati, pacchimavaye appamattena samaṇadhammo kātabbo. Evampi karontena attā paṭijaggitova hoti. Evaṃ akarontassa pana attā piyo nāma na hoti, pacchānutāpeneva naṃ tāpetīti.

Desanāvasāne bodhirājakumāro sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattaparīsāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Bodhirājakumāravattu paṭhamam.

2. Upanandasakyaputtattheravattu

Attānamevapaṭhamanti imaṃ dhammadesanaṃ sathhā jetavane viharanto upanandaṃ sakyaputtaṃ ārabha katesi.

So kira thero dhammakathaṃ kathetuṃ cheko. Tassa appicchatādīpaṭisaṃyuttaṃ dhammakathaṃ sutvā bahū bhikkhu taṃ ticīvarehi pūjetvā dhutaṅgāni samādiyimsu. Tehi vissaṭṭhaparikkhāre soyeva gaṇhi. So ekasmim antovasse upakāṭṭhe janapadaṃ agamāsi. Atha naṃ ekasmim vihāre daharasāmaṇerā dhammakathikapemena, “bhante, idha vassaṃ upethā”ti vadimsu. “Idha kittakaṃ vassāvāsikaṃ labbhati”ti pucchitvā tehi “ekeko sāṭako”ti vutte tattha upāhanā ṭhapetvā aññaṃ

vihāraṃ agamāsi . Dutiyāṃ vihāraṃ gantvā “idha kiṃ labbhaṃ”ti pucchitvā “dve sātākā”ti vutte kattarayaṭṭhiṃ ṭhapesi. Tatiyāṃ vihāraṃ gantvā “idha kiṃ labbhaṃ”ti pucchitvā “tayo sātākā”ti vutte tattha udakatumbaṃ ṭhapesi. Catutthāṃ vihāraṃ gantvā “idha kiṃ labbhaṃ”ti pucchitvā “cattāro sātākā”ti vutte “sādhu idha vasissāmī”ti tattha vassaṃ upagantvā gahaṭṭhānañceva bhikkhūnañca dhammakathaṃ kathesi. Te naṃ bahūhi vatthehi ceva cīvarehi ca pūjesuṃ. So vuṭṭhavasso itaresupi vihāresu sāsanaṃ pesetvā “mayā parikkhārassa ṭhapitattā vassāvāsikaṃ laddhabbaṃ, taṃ me pahiṇantū”ti sabbāṃ āharāpetvā yānakaṃ pūretvā pāyāsi.

Athekasmiṃ vihāre dve daharabhikkhū dve sātāke ekañca kambalaṃ labhitvā “tuyhaṃ sātākā hontu, mayhaṃ kambalo”ti bhājetuṃ asakkontā maggasamīpe nisīditvā vivadanti. Te taṃ therāṃ āgacchantaṃ disvā, “bhante, tumhe no bhājetvā dethā”ti vadimsu. Tumheyeva bhājethāti. Na sakkoma, bhante, tumheyeva no bhājetvā dethāti. Tena hi mama vacane ṭhassathāti. Āma, ṭhassāmāti. “Tena hi sādhu”ti tesāṃ dve sātāke datvā “ayaṃ dhammakathaṃ kathentānaṃ amhākaṃ pārupanāraho”ti mahagghaṃ kambalaṃ ādāya pakkāmi. Daharabhikkhū vipptāṣārino hutvā satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “na, bhikkhave, idāneva tumhākaṃ santakaṃ gahetvā tumhe vipptāṣārino karoti, pubbepi akāsiyevā”ti vatvā atītaṃ āhari –

Atītasmiṃ anutīracārī ca gambhīracārī cāti dve uddā mahantaṃ rohitamacchaṃ labhitvā “mayhaṃ sīsaṃ hotu, tava naṅguṭṭha”nti vivādāpannā bhājetuṃ asakkontā ekaṃ siṅgālaṃ disvā āhamsu – “mātula, imaṃ no bhājetvā dehi”ti. Ahaṃ raññā vinicchayaṭṭhāne ṭhapito, tattha ciraṃ nisīditvā jaṅghavihāratthāya āgatomhi, idāni me okāso natthīti. Mātula, mā evaṃ karotha, bhājetvā eva no dethāti. Mama vacane ṭhassathāti. Ṭhassāma, mātulāti. “Tena hi sādhu”ti so sīsaṃ chinditvā ekamante akāsi, naṅguṭṭhaṃ ekamante. Katvā ca pana, “tātā, yena vo anutīre caritaṃ, so naṅguṭṭhaṃ gaṇhātu. Yena gambhīre caritaṃ, tassa sīsaṃ hotu. Ayaṃ pana majjhimo khaṇḍo mama vinicchayadhamme ṭhitassa bhavissati”ti te saññāpento –

“Anutīracārī naṅguṭṭhaṃ, sīsaṃ gambhīracārino;
Accāyaṃ majjhimo khaṇḍo, dhammaṭṭhassa bhavissati”ti. (jā. 1.7.33) –

Imaṃ gāthaṃ vatvā majjhimakhaṇḍaṃ ādāya pakkāmi. Tepi vipptāṣārino taṃ oloketvā atṭhaṃsu. Satthā imaṃ atītaṃ dassetvā “evamesa atītepi tumhe vipptāṣārino akāsiyevā”ti te bhikkhū saññāpetvā upanandaṃ garahanto, “bhikkhave, paraṃ ovaḍantena nāma paṭhamameva attā patirūpe patiṭṭhāpetabbo”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 158.

“Attānameva paṭhamam, patirūpe nivesaye;
Athaññāmanusāseyya, na kilisseyya paṇḍito”ti.

Tattha patirūpe nivesayeti anucchavike guṇe patiṭṭhāpeyya. Idaṃ vuttaṃ hoti – yo appicchatādiguṇehi vā ariyavaṃsapaṭipadādīhi vā paraṃ anusāsītukāmo, so attānameva paṭhamam tasmim guṇe patiṭṭhāpeyya. Evaṃ patiṭṭhāpetvā athaññaṃ tehi guṇehi anusāseyya. Attānañhi tattha anivesetvā kevalaṃ parameva anusāsamāno parato nindaṃ labhitvā kilissati nāma, tattha attānaṃ nivesetvā anusāsamāno parato pasamsaṃ labhati, tasmā na kilissati nāma. Evaṃ karonto paṇḍito na kilisseyyāti.

Desanāvasāne te bhikkhū sotāpattiphale patiṭṭhahimsu, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Upanandasakyaputtattheravatthu dutiyaṃ.

3. Padhānikatissattheravatthu

Attānañceti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto padhānikatissattheraṃ ārabba kathesi.

So kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā pañcasate bhikkhū ādāya araññe vassaṃ upagantvā, “āvuso, dharamānakassa buddhassa santike vo kammaṭṭhānaṃ gahitaṃ, appamattāva samaṇadhammaṃ karothā”ti ovaḍitvā sayam gantvā nipajjitvā supati. Te bhikkhū paṭhamayāme caṅkamitvā majjhimayāme vihāraṃ pavisanti. So niddāyitvā pabuddhakāle tesāṃ santikaṃ gantvā “kiṃ tumhe ‘nipajjitvā niddāyissāmā’ti āgatā, sīghaṃ nikkhamitvā samaṇadhammaṃ karothā”ti vatvā sayam gantvā tatheva supati. Itare majjhimayāme bahi caṅkamitvā pacchimayāme vihāraṃ pavisanti. So punapi pabujjhitvā tesāṃ santikaṃ

<p>gantvā te vihārā nīharitvā sayam puna gantvā tatheva supati. Tasmim niccakālam evam karonte te bhikkhū sajjhāyam vā kammaṭṭhānam vā manasikātuṃ nāsakkhimsu, cittaṃ aññathattam agamāsi. Te ‘‘amhākaṃ ācariyo ativiya āradhaviṛiyo, pariggaṇhissāma na’’nti pariggaṇhantā tassa kiriyam disvā ‘‘naṭṭhamhā, āvuso, ācariyo no tuccharavam ravaṭi’’ti vadimsu. Tesam ativiya niddāya kilamantānam ekabhikkhupi visesaṃ nibbattetuṃ nāsakkihi. Te vuṭṭhavassā satthu santikaṃ gantvā satthārā katapaṭisanthārā ‘‘kiṃ, bhikkhave, appamattā hutvā samaṇadhammaṃ karitthā’’ti pucchitā tamattham ārocesuṃ. Satthā ‘‘na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa tumhākaṃ antarāyamakāsiyevā’’ti vatvā tehi yācito –</p> <p>‘‘Amātāpitarasamvaddho, anācerakule vasam; Nāyam kālam akālam vā, abhijānāti kukkuṭo’’ti. (jā. 1.1.119) –</p> <p>Imam akālarāvīkukkuṭajātakam vitthāretvā kathesi. ‘‘Tadā hi so kukkuṭo ayam padhānikatissatthero ahosi, ime pañca satā bhikkhū te māṇavā ahesuṃ, disāpāmokkho ācariyo ahamevā’’ti satthā imam jātakam vitthāretvā, ‘‘bhikkhave, param ovadantena nāma attā sudanto kātabbo. Evam ovadanto hi sudanto hutvā dameti nāmā’’ti vatvā imam gāthamāha –</p> <p>159.</p> <p>‘‘Attānañce tathā kayirā, yathāññamanusāsati; Sudanto vata dametha, attā hi kira duddamo’’ti.</p> <p>Tassattho – yo hi bhikkhu ‘‘paṭhamayāmādīsū caṅkamatibba’’nti vatvā param ovadati, sayam caṅkamanādīni adhiṭṭhahanto attānañce tathā kayirā, yathāññamanusāsati, evam sante sudanto vata damethāti yena guṇena param anusāsati, tena attanā sudanto hutvā dameyya. Attā hi kira duddamoti ayañhi attā nāma duddamo. Tasmā yathā so sudanto hoti, tathā dametabboti. Desanāvasāne pañca satāpi te bhikkhū arahattam pāpuṇimsūti.</p> <p>Padhānikatissattheravatthu tatiyam.</p> <p>4. Kumārakassapamātuttherivatthu</p> <p>Attāhi attano nāthoti imam dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kumārakassapatterassa mātaram ārabba kathesi. Sā kira rājagahanagare seṭṭhidhītā viññutaṃ pattakālato paṭṭhāya pabbajam yāci. Atha sā punappunam yācamānāpi mātāpitūnam santikā pabbajam alabhivā vayappattā patikulam gantvā patidevatā hutvā agāram ajjhāvasi. Athassā na cirasseva kucchimim gabbho patiṭṭhahi. Sā gabbhassa patiṭṭhitabhāvam ajānitvāva sāmikam ārādhētva pabbajam yāci. Atha nam so mahantena sakkārena bhikkhunupassayam netvā ajānanto devadattapakkhikānam bhikkhunīnam santike pabbājesi. Aparena samayena bhikkhuniyo tassā gabbhinibhāvam ṇatvā tāhi ‘‘kiṃ ida’’nti vuttā nāham, ayye, jānāmi ‘‘kimetaṃ’’, sīlam vata me arogamevāti. Bhikkhuniyo tam devadattassa santikam netvā ‘‘ayam bhikkhunī saddhāpabbajitā, imissā mayam gabbhassa patiṭṭhitabhāvam jānāma, kālam na jānāma, kiṃ dāni karomā’’ti pucchimsu. Devadatto ‘‘mā mayham ovādakārikānam bhikkhunīnam ayaso uppajjatū’’ti ettakameva cintetvā ‘‘uppabbājetha na’’nti āha. Tam sutvā sā daharā mā mam, ayye, nāsetha, nāham devadattam uddissa pabbajitā, etha, mam satthu santikam jetavanaṃ nethāti. Tā tam ādāya jetavanaṃ gantvā satthu ārocesuṃ. Satthā ‘‘tassā gihikāle gabbho patiṭṭhito’’ti jānantopi paravādamocanattam rājānam pasenadikosalam mahāanāthapiṇḍikam cūlaanāthapiṇḍikam visākhāpāsikam aññāni ca mahākulāni pakkosāpetvā upālitttheram ānāpesi – ‘‘gaccha, imissā daharāya bhikkhuniyā catuparisamajjhe kammaṃ parisodhehi’’ti. Thero rañño purato visākhā pakkosāpetvā tam adhikaraṇam paṭicchāpesi. Sā sāṇipākāram parikkhipāpetvā antosāṇiyam tassā hatthapādanābhiudarapariyosānāni oloketvā māsadvase samānetvā ‘‘gihibhāve imāya gabbho laddho’’ti ṇatvā therassa tamattham ārocesi. Athassā thero parisamajjhe parisuddhabhāvam patiṭṭhāpesi. Sā aparena samayena padumuttarabuddhassa pādāmūle patthitapatthanaṃ mahānubhāvam puttam vijāyi.</p> <p>Athekadivasam rājā bhikkhunupassayasamīpena gacchanto dārakasaddam sutvā ‘‘kiṃ ida’’nti pucchitvā, ‘‘deva, ekissā bhikkhuniyā putto jāto, tassesa saddo’’ti vutte tam kumāram attano gharam netvā dhātīnam adāsi. Nāmaggaṇādivase cassa kassapoti nāmam katvā kumārāparihārena vadḍhitattā kumārakassapoti sañjānimsu. So kīlāmaṇḍale dārake paharivā ‘‘nimmātāpitikenamhā pahaṭā’’ti vutte rājānam upasaṅkamitvā, ‘‘deva, mam ‘nimmātāpitiko’’ti vadanti, mātaram me ācikkhathā’’ti pucchitvā rañña dhātiyo dassetvā ‘‘imā te mātaro’’ti vutte ‘‘na ettikā me mātaro, ekāya me mātārā</p>		
--	--	--

bhavitabbaṃ, taṃ me ācikkhathā”ti āha. Rājā “na sakkā imaṃ vañcetu”nti cintevā, tāta, tava mātā bhikkhunī, tvaṃ mayā bhikkhunupassayā ānītoti. So tāvatakeneva samuppannasamvego hutvā, “tāta, pabbājetha ma”nti āha. Rājā “sādhu, tātā”ti taṃ mahantena sakkārena satthu santike pabbājesi. So laddhūpasampado kumārakassapattheroti paññāyi. So satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araññaṃ pavisitvā vāyamitvā visesaṃ nibbattetuṃ asakkonto “puna kammaṭṭhānaṃ visesetvā gahessāmi”ti satthu santikaṃ gantvā andhavane vihāsi.

Atha naṃ kassapabuddhakāle ekato samaṇadhammaṃ katvā anāgāmiṃ phalaṃ patvā brahmaloke nibbatta bhikkhu brahmalokato āgantvā pannarasa pañhe pucchitvā “ime pañhe ṭhapetvā satthāraṃ añño byākātuṃ samatto nāma natthi, gaccha, satthu santike imesaṃ atthaṃ uggaṇhā”ti uyyojesi. So tathā katvā pañhavissajjanāvasāne arahattaṃ pāpuṇi. Tassa pana nikkhantadivasato paṭṭhāya dvādasa vassāni mātubhikkhuniyā akkhīhi assūni pavattiṃsu. Sā puttaviyogadukkhitā assutinteneva mukhena bhikkhāya caramānā antaravīthiyaṃ therāṃ disvāva, “putta , puttā”ti viravantī taṃ gaṇhituṃ upadhāvamānā parivattitvā pati. Sā thanehi khīraṃ muñcantehi utṭhahitvā allacīvarā gantvā therāṃ gaṇhi. So cintesi – “sacāyaṃ mama santikā madhuravacanaṃ labhissati, vinassissati. Thaddhameva katvā imāya saddhiṃ sallapissāmi”ti. Atha naṃ āha – “kiṃ karontī vicarasi, sinehamattampi chindituṃ na sakkosī”ti. Sā “aho kakkhalā therassa kathā”ti cintevā “kiṃ vadesi, tātā”ti vatvā punapi tena tatheva vuttā cintesi – “ahaṃ imassa kāraṇā dvādasa vassāni assūni sandhāretuṃ na sakkomi, ayaṃ panevaṃ thaddhahadayo, kiṃ me iminā”ti puttasiṇhaṃ chinditvā taṃ divasameva arahattaṃ pāpuṇi. Aparena samayena dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “āvuso, devadattena evaṃ upanissayasampanno kumārakassapo ca therī ca nāsītā, satthā pana tesāṃ patiṭṭhā jāto, aho buddhā nāma lokānukampakā”ti . Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva ahaṃ imesaṃ paccayo patiṭṭhā jāto, pubbepi nesaṃ ahaṃ patiṭṭhā ahoṣiṃyevā”ti vatvā –

“Nigrodhameva seveyya, na sākhamupasaṃvase;

Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo, yañce sākhasmi jīvita”nti. (jā. 1.1.12; 1.10.81) –

Imaṃ nigrodhajātakaṃ vitthārena kathetvā “tadā sākhamigo devadatto ahoṣi, parisāpissa devadattaparīsā, vārappattā migadhenu therī ahoṣi, putto kumārakassapo, gabbhinī migiyā jīvitaṃ pariccajitvā gato nigrodhamigarājā pana ahamevā”ti jātakaṃ samodhānetvā puttasiṇhaṃ chinditvā theriyā attanāva attano patiṭṭhānakatabhāvaṃ pakāsento, “bhikkhave, yasmā parassa attani ṭhitena saggaparāyaṇena vā maggaparāyaṇena vā bhavituṃ na sakkā, tasmā attāva attano nātho, paro kiṃ karissatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

160.

“Attā hi attano nātho, ko hi nātho paro siyā;

Attanā hi sudantena, nāthaṃ labhati dullabha”nti.

Tattha nātho patiṭṭhā. Idaṃ vuttaṃ hoti – yasmā attani ṭhitena attasampannena kusalaṃ katvā saggāṃ vā pāpūṇitūṃ, maggaṃ vā bhāvetuṃ, phalaṃ vā sacchikātuṃ sakkā . Tasmā hi attāva attano patiṭṭhā hoti, paro ko nāma kassa patiṭṭhā siyā.

Attanā eva hi sudantena nibbisevanena arahattaphalasaṅkhātāṃ dullabhaṃ nāthaṃ labhati. Arahattañhi sandhāya idha “nāthaṃ labhati dullabha”nti vuttaṃ.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.

Kumārakassapamātuttherīvatthu catutthaṃ.

5. Mahākālaupāsakavatthu

Attanā hi kataṃ pāpanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ mahākālaṃ nāma sotāpannaupāsakaṃ ārabha kathesi.

So kira māsassa aṭṭhadivasesu uposathiko hutvā vihāre sabbarattim dhammakathaṃ suṇāti. Atha rattim corā ekasmiṃ gehe sandhiṃ chinditvā bhaṇḍakaṃ gahetvā lohahājanasaddena pabuddhehi sāmikehi anubaddhā gahitabhaṇḍaṃ chaḍḍetvā palāyimsu. Sāmikāpi te anubandhimsuyeva, te disā pakkhandimsu. Eko pana vihāramaggaṃ gahetvā mahākālassa rattim dhammakathaṃ sutvā pātova pokkharaniṃre mukhaṃ dhovantassa purato bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā palāyi. Core anubandhitvā

āgatamanussā bhaṇḍikaṃ disvā “tvam no gehasandhiṃ chinditvā bhaṇḍikaṃ haritvā dhammaṃ suṇanto viya vicarasī”ti taṃ gahetvā pothetvā māretvā chaḍḍetvā agamimsu. Atha naṃ pātova pāṇiyaghaṭaṃ ādāya gatā daharasāmaṇerā disvā “vihāre dhammakathaṃ sutvā sayitaupāsako ayuttaṃ maraṇaṃ labhatī”ti vatvā satthu ārocesuṃ. Satthā “āma, bhikkhave, imasmim attabhāve kālena appatirūpaṃ maraṇaṃ laddhaṃ, pubbe katakammaṃ pana tena yuttameva laddha”nti vatvā tehi yācito tassa pubbakammaṃ kathesi –

Atīte kira bārāṇasirañño vijite ekassa paccantagāmassa aṭavimukhe corā paharanti. Rājā aṭavimukhe ekaṃ rājabhaṭaṃ ṭhapesi, so bhatim gahetvā manusse orato pāraṃ neti, pārato oraṃ āneti. Atheko manusso abhirūpaṃ attano bhariyaṃ cūlayānakaṃ āropetvā taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Rājabhaṭo taṃ itthim disvā sañjātasineho tena “aṭaviṃ no , sāmi, atikkāmehi”ti vuttepi “idāni vikālo, pātova atikkāmessāmī”ti āha. So sakālo, sāmi, idāneva no nehīti. Nivatta, bho, amhākaṃyeva gehe āhāro ca nivāso ca bhavissatīti. So neva nivattitum icchi. Itaro purisānaṃ saññaṃ datvā yānakaṃ nivattāpetvā anicchantasseva dvārakoṭṭhake nivāsaṃ datvā āhāraṃ paṭiyādāpesi. Tassa pana gehe ekaṃ maṇiratanāṃ atthi. So taṃ tassa yānakantare pakkhipāpetvā paccūsakāle corānaṃ pavitṭhasaddaṃ kāresi. Athassa purisā “maṇiratanāṃ, sāmi, corehi haṭa”nti ārocesuṃ. So gāmadvāresu ārakkhaṃ ṭhāpetvā “antogāmato nikkhamante vicinathā”ti āha. Itaropi pātova yānakaṃ yojetvā pāyāsi. Athassa yānakaṃ sodhentā attanā ṭhāpitaṃ maṇiratanāṃ disvā santajjetvā “tvam maṇim gahetvā palāyasī”ti pothetvā “gahito no, sāmi, coro”ti gāmaḥojakassa dassesuṃ. So “bhatakassa vata me gehe nivāsaṃ datvā bhataṃ dinnaṃ, maṇim gahetvā gato, gaṇhatha naṃ pāpapurisa”nti pothāpetvā māretvā chaḍḍāpesi. Idaṃ tassa pubbakammaṃ. So tato cuto avīcimhi nibbattitvā tattha dīgharattaṃ paccitvā vipākāvasesena attabhāvasate tattheva pothito maraṇaṃ pāpuṇi.

Evam satthā mahākālassa pubbakammaṃ dassetvā, “bhikkhave, evaṃ ime satte attanā katapāpakammameva catūsu apāyesu abhimatthati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

161.

“Attanā hi kataṃ pāpaṃ, attajaṃ attasambhavaṃ;

Abhimatthati dummedhaṃ, vajiraṃvasmamayaṃ maṇi”nti.

Tattha vajiraṃvasmamayaṃ maṇinti vajiraṃva asmamayaṃ maṇim. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā pāsāṇamayaṃ pāsāṇasambhavaṃ vajiraṃ tameva asmamayaṃ maṇim attano utṭhānaṭṭhānasankhātaṃ pāsāṇamaṇim khādītva chiddaṃ chiddaṃ khaṇḍaṃ khaṇḍaṃ katvā aparibhogaṃ karoti, evameva attanā kataṃ attanā jātāṃ attasambhavaṃ pāpaṃ dummedhaṃ nippaṇṇaṃ puggalaṃ catūsu apāyesu abhimatthati kantati viddhamsetīti.

Desanāvasāne sampattabhikkhū sotāpattiphalādīni pāpuṇimṣūti.

Mahākālaupāsakavatthu pañcamaṃ.

6. Devadattavatthu

Yassaaccantadussīlyanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto devadattaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiṃhi divase bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “āvuso, devadatto dussīlo pāpadhammo dussīyakāraṇena vadḍhitāya taṇhāya ajātasattum saṅgaṇhitvā mahantaṃ lābhasakkāraṃ nibbattetvā ajātasattum pituvadhe samādapetvā tena saddhiṃ ekato hutvā nānappakārena tathāgatassa vadhāya parisakkaṭī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi devadatto nānappakārena mayhaṃ vadhāya parisakkaṭī”ti vatvā kuruṅgamigajātakādīni (jā. 1.2.111-2) kathetvā, “bhikkhave, accantadussīlapuggalaṃ nāma dussīyakāraṇā uppannā taṇhā māluvā viya sālaṃ pariyonandhitvā sambhañjamānā nirayādīsu pakkhipatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

162.

“Yassa accantadussīlyam, māluvā sālamivotthataṃ;

Karoti so tathattānaṃ, yathā naṃ icchatī diso”ti.

Tattha accantadussīlyanti ekantadussīlabhāvo. Gihī vā jātito paṭṭhāya dasa akusalakammaṃpathe karonto, pabbajito vā

upasampannadivasato paṭṭhāya garukāpattiṃ āpajjamāno accantadussīlo nāma. Idha pana yo dvīsu tīsu attabhāvesu dussīlo, etassa gatiyā āgataṃ dussīlabhāvaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Dussīlabhāvoti cettha dussīlassa cha dvārāni nissāya uppannā taṇhā veditabbā. Māluvā sālamivotthanti yassa puggalassa taṃ taṇhāsāṅkhātāṃ dussīlyaṃ yathā nāma māluvā sālaṃ ottharantī deve vassante pattehi udakaṃ sampatiṇchitvā sambhañjanavasena sabbatthakameva pariyonandhati, evaṃ attabhāvaṃ otthataṃ pariyonandhitvā ṭhitaṃ. So māluvāya sambhañjitvā bhūmiyaṃ pātiyamāno rukkho viya tāya dussīlyasāṅkhātāya taṇhāya sambhañjitvā apāyesu pātiyamāno, yathā naṃ anattakāmo diso icchati, tathā attānaṃ karoti nāmāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Devadattavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Saṅghabhedaparisakkanavatthu

Sukarānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto saṅghabhedaparisakkaṃ ārabba kathesi.

Ekadivasañhi devadatto saṅghabhedāya parisakkanto āyasmantaṃ ānandaṃ piṇḍāya carantaṃ disvā attano adhippāyaṃ ārocesi. Taṃ sutvā thero satthu santikaṃ gantvā bhagavantaṃ etadavoca – ‘‘idhāhaṃ, bhante, pubbaṅhasamayaṃ nivāsetvā pattaṇṇavaramādāya rājagaḥaṃ piṇḍāya pāvisiṃ. Addasā kho maṃ, bhante, devadatto rājagaḥe piṇḍāya carantaṃ. Disvā yenāhaṃ tenupasaṅkami, upasaṅkamtivā maṃ etadavoca – ‘ajjtagge dānāhaṃ, āvuso ānanda, aññatreva bhagavatā aññatra bhikkhusaṅghena uposathaṃ karissāmi saṅghakammañcā’’ti. Ajja bhagavā devadatto saṅghaṃ bhindissati, uposathañca karissati saṅghakammāni cā’’ti. Evaṃ vutte satthā –

‘‘Sukaraṃ sādhuṇā sādhu, sādhu pāpena dukkaraṃ;

Pāpaṃ pāpena sukaraṃ, pāpamariyehi dukkara’’nti. (udā. 48) –

Imaṃ udānaṃ udānetvā, ‘‘ānanda, attano ahitakammaṃ nāma sukaraṃ, hitakammameva dukkara’’nti vatvā imaṃ gāthamāha –

163.

‘‘Sukarāni asādhūni, attano ahitāni ca;

Yaṃ ve hitaṇca sādhuñca, taṃ ve paramadukkara’’nti.

Tassattho – yāni kammāni asādhūni sāvajjāni apāyasaṃvattanikattāyeva attano ahitāni ca honti, tāni sukaraṇi. Yaṃ pana sugatisaṃvattanikattā attano hitaṇca anavajjathena sādhuñca sugatisaṃvattanikañceva nibbānasaṃvattanikañca kammaṃ, taṃ pācīnaninnāya gaṅgāya ubbattetvā pacchāmukhakarāṇaṃ viya atidukkaranti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Saṅghabhedaparisakkanavatthu sattamaṃ.

8. Kālattheravatthu

Yosāsananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kālattheraṃ ārabba kathesi.

Sāvatthiyaṃ kirekā itthī mātuṭṭhāne ṭhatvā taṃ therāṃ upaṭṭhahi. Tassā paṭivissakagehe manussā satthu santike dhammaṃ sutvā āgantvā ‘‘aho buddhā nāma acchariyā, aho dhammadesanā madhurā’’ti pasamsanti. Sā itthī tesāṃ kathaṃ sutvā, ‘‘bhante, ahampi satthu dhammadesanaṃ sotukāmā’’ti tassa ārocesi. So ‘‘tattha mā gamī’’ti taṃ nivāresi. Sā punadivase punadivaseṭṭi yāvattiyāṃ tena nivāriyamānāpi sotukāmāva ahosi. Kasmā so panetaṃ nivāresīti? Evaṃ kirassa ahosi – ‘‘satthu santike dhammaṃ sutvā mayi bhijjissatī’’ti. Sā ekadivasaṃ pātova bhuttaṇṇapātarāsā uposathaṃ samādiyitvā, ‘‘amma, sādhukaṃ ayyaṃ pariviseyyāsī’’ti dhītaraṃ āṇāpetvā vihāraṃ agamāsī. Dhītāpissā taṃ bhikkhuṃ āgatakāle parivisitvā ‘‘kuhiṃ mahāupāsikā’’ti vuttā ‘‘dhammassavanāya vihāraṃ gatā’’ti āha. So taṃ sutvāva kucchiyaṃ uṭṭhitena dāhena santappamāno ‘‘idāni sā mayi bhinnā’’ti vegena gantvā satthu santike dhammaṃ suṇamānaṃ disvā satthāraṃ āha, ‘‘bhante, ayaṃ itthī dandhā sukhumaṃ dhammakathaṃ na jānāti, imissā khandhādipaṭisaṃyuttaṃ sukhumaṃ dhammakathaṃ akathetvā dānakathaṃ vā sīlakathaṃ vā kathetaṃ vaṭṭatī’’ti. Satthā tassajjhāsayāṃ viditvā ‘‘tvāṃ duppañño pāpikaṃ ditṭhiṃ nissāya buddhānaṃ sāsaṇaṃ paṭikkosasi. Attaghātāyeva vāyamaṣī’’ti vatvā imaṃ gāthamāha –

<p>164. “Yo sāsanam arahataṃ, ariyānaṃ dhammajīvinam; Paṭikkosati dummedho, diṭṭhiṃ nissāya pāpikaṃ; Phalāni kaṭṭhakaṃseva, attaghātāya phallatī”ti. Tassattho – yo dummedho puggalo attano sakkārahānibhayaena pāpikaṃ diṭṭhiṃ nissāya “dhammaṃ vā sossāma, dānaṃ vā dassāmā”ti vadante paṭikkosanto arahataṃ ariyānaṃ dhammajīvinam buddhānaṃ sāsanam paṭikkosati, tassa taṃ paṭikkosanaṃ sā ca pāpikā diṭṭhi veḷusaṅkhātassa kaṭṭhakaṃseva phalāni viya hoti. Tasmā yathā kaṭṭhako phalāni gaṇhanto attaghātāya phallati, attano ghātathameva phalati, evaṃ sopi attaghātāya phallatīti. Vuttampi cetam – “Phalam ve kadaliṃ hanti, phalam veḷum phalam naḷam; Sakkāro kāpurisaṃ hanti, gabbho assatariṃ yathā”ti. (cūḷava. 335; a. ni. 4.68); Desanāvasāne upāsikā sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Kālattheravattū aṭṭhamam. 9. Cūḷakālaupāsakavattū Attanāhi katanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto cūḷakālam upāsakaṃ ārabha kathesi. Ekadivasañhi mahākālavatthusmiṃ vuttanayeneva umaṅacorā sāmikehi anubaddhā rattiṃ vihāre dhammakathaṃ sutvā pātova vihāre nikkhamitvā sāvattiṃ āgacchantassa tassa upāsakassa purato bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā palāyimsu. Manussā taṃ disvā “ayaṃ rattiṃ corakammaṃ katvā dhammaṃ suṇanto viya carati, gaṇhatha na”nti taṃ pothayimsu. Kumbhadāsiyo udakatitthaṃ gacchamānā taṃ disvā “apetha, sāmi, nāyaṃ evarūpaṃ karotī”ti taṃ mocesuṃ. So vihāraṃ gantvā, “bhante, ahamhi manussehi nāsito, kumbhadāsiyo me nissāya jīvitam laddha”nti bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tathāgatassa tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā tesam kathaṃ sutvā, “bhikkhave, cūḷakālaupāsako kumbhadāsiyo ceva nissāya, attano ca akaraṇabhāvena jīvitam labhi. Ime hi nāma sattā attanā pāpakammaṃ katvā nirayādīsu attanāva kilissanti, kusalam katvā pana sugatiñceva nibbānañca gacchantā attanāva visujjhanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 165. “Attanā hi kataṃ pāpaṃ, attanā saṃkilissati; Attanā akataṃ pāpaṃ, attanāva visujjhati; Suddhī asuddhī paccattaṃ, nāñño aññaṃ visodhaye”ti. Tassattho – yena attanā akusalakammaṃ kataṃ hoti, so catūsu apāyesu dukkhaṃ anubhavanto attanāva saṃkilissati. Yena pana attanā akataṃ pāpaṃ, so sugatiñceva nibbānañca gacchanto attanāva visujjhati. Kusalakammasaṅkhātā suddhī akusalakammasaṅkhātā ca asuddhī paccattaṃ kāraṇasattānaṃ attaniyeva vipaccati. Añño puggalo aññaṃ puggalaṃ na visodhaye neva visodheti, na kileseṭīti vuttaṃ hoti. Desanāvasāne cūḷakālo sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Cūḷakālaupāsakavattū navamaṃ. 10. Attadatthatheravattū Attadatthanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto attadatthatheraṃ ārabha kathesi. Satthārā hi parinibbānakāle, “bhikkhave, ahaṃ ito catumāsaccayena parinibbāyissāmī”ti vutte uppannasamvegā sattasatā puthujjanā bhikkhū satthu santikaṃ avijahitvā “kiṃ nu kho, āvuso, karissāmā”ti sammantayamānā vicaranti. Attadatthathero pana cintesi – “satthā kira catumāsaccayena parinibbāyissati, ahañcamhi avītarāgo, satthari dharamāneyeva arahattatthāya vāyamiṣṣāmī”ti. So bhikkhūnaṃ santikaṃ na gacchati. Atha naṃ bhikkhū “kasmā, āvuso, tvaṃ neva amhākaṃ santikaṃ āgacchasi, na kiñci mantesi”ti vatvā satthu santikaṃ netvā “ayaṃ, bhante, evaṃ nāma karotī”ti ārocayimsu. So satthārāpi “kasmā evaṃ karosī”ti vutte “tumhe kira, bhante, catumāsaccayena parinibbāyissatha, ahaṃ tumhesu dharantesuyeva arahattappattiyā vāyamiṣṣāmī”ti. Satthā tassa sādhuḷakāraṃ datvā, “bhikkhave, yassa mayi sineho atthi, tena attadatthena viya bhavitum vaṭṭati. Na hi gandhādīhi pūjenti māṃ pūjenti, dhammānudhammapaṭipattiyā pana</p>		
---	--	--

	<p>maṃ pūjenti. Tasmā aññenapī attadatthasadiseneva bhavitabba’’nti vatvā imaṃ gāthamāha – 166. “Attadattham paratthena, bahunāpi na hāpaye; Attadatthamabhiññāya, sadatthapasuto siyā’’ti. Tassattho – gihibhūtā tāva kākaṇikamattampi attano attham saḥassamattenāpi parassa atthena na hāpaye. Kākaṇikamattenāpi hissa attadatthova khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā nipphādeyya, na parattho. Idam pana evaṃ akathetvā kammaṭṭhānasīsenā kathitaṃ, tasmā “attadattham na hāpemi’’ti bhikkhunā nāma saṅghassa uppannaṃ cetiyapaṭisaṅkharānādikkiccam vā upajjhāyādivattaṃ vā na hāpetabbaṃ. Ābhisamācārikavattañhi pūrentoyeva ariyaphalādīni sacchikaroti, tasmā ayampi attadatthova. Yo pana accāradhāvipassako “ajja vā suve vā’’ti paṭivedham patthayamāno vicarati, tena upajjhāyavattādīnīpi hāpetvā attano kiccameva kātabbaṃ. Evarūpañhi attadatthamabhiññāya “ayaṃ me attano attho’’ti sallakkhetvā , sadatthapasuto siyāti tasmim sake atthe uyyuttapayutto bhaveyyāti. Desanāvasāne so thero arahatte paṭiṭṭhahi, sampattabhikkhūnampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Attadatthatheravatthu dasamaṃ. Attavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Dvādasamo vaggio.</p>		
13	<p>13. Lokavaggo 1. Daharabhikkhuvatthu Hīnaṃdhammanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññatarāṃ daharabhikkhūṃ ārabba katesi. Aññataro kira thero daharabhikkhūnā saddhiṃ pātova visākhāya gehaṃ agamāsi. Visākhāya gehe pañcasatānaṃ bhikkhūnaṃ dhuvayāgu niccapaññattā hoti. Thero tattha yāguṃ pivitvā daharabhikkhūṃ nisīdāpetvā sayāṃ aññaṃ gehaṃ agamāsi. Tena ca samayena visākhāya puttassa dhītā ayyikāya ṭhāne ṭhatvā bhikkhūnaṃ veyyāvaccam karoti. Sā tassa daharassa udakam parissāventī cāṭiyaṃ attano mukhanimittaṃ disvā hasi, daharopi taṃ oloketvā hasi. Sā taṃ hasamānaṃ disvā “chinnasīso hasatī’’ti āha. Atha naṃ daharo “tvam chinnasīsā, mātāpitaropi te chinnasīsā’’ti akkosi. Sā rodamānā mahānase ayyikāya santikaṃ gantvā “kiṃ idam, ammā’’ti vutte tamattham ārocesi. Sā daharassa santikaṃ āgantvā, “bhante, mā kujjhi, na etaṃ chinnakesanakhassa chinnavāsanaṃpārūpanassa majjhe chinnakapālaṃ ādāya bhikkhāya carantassa ayyassa agaruka’’nti āha. Daharo āma, upāsike, tvam mama chinnakesādībhāvaṃ jānāsi, imissā maṃ “chinnasīso’’ti katvā akkosituṃ vaṭṭissatīti. Visākhā neva daharam saññāpetuṃ asakkhi, napi dārikaṃ. Tasmim khaṇe thero āgantvā “kimidaṃ upāsike’’ti pucchitvā tamattham sutvā daharam ovdanto āha – “apehi, āvuso, nāyaṃ chinnakesanakhavattassa majjhe chinnakapālaṃ ādāya bhikkhāya carantassa akkoso, tuñhī hohī’’ti. Āma, bhante, kiṃ tumhe attano upaṭṭhāyikaṃ atajjetvā maṃ tajjetha, maṃ “chinnasīso’’ti akkosituṃ vaṭṭissatīti. Tasmim khaṇe satthā āgantvā “kiṃ ida’’nti pucchi. Visākhā ādito paṭṭhāya taṃ pavattim ārocesi. Satthā tassa daharassa sotāpattiphalūpanissayaṃ disvā “mayā imaṃ daharam anuvattituṃ vaṭṭatī’’ti cintetvā visākhāya āha – “kiṃ pana visākhā tava dārikāya chinnakesādīmattakeneva mama sāvake chinnasīse katvā akkosituṃ vaṭṭatī’’ti? Daharo tāvadeva utṭhāya añjaliṃ paggahetvā , “bhante, etaṃ pañham tumheva sutṭhu jānātha, amhākaṃ upajjhāyo ca upāsikā ca sutṭhu na jānanti’’ti āha. Satthā daharassa attano anukulabhāvaṃ ñatvā “kāmaguṇaṃ ārabba hasanabhāvo nāma hīno dhammo, hīnañca nāma dhammaṃ sevituṃ pamādena saddhiṃ samvasituṃ na vaṭṭatī’’ti vatvā imaṃ gāthamāha – 167. “Hīnaṃ dhammaṃ na seveyya, pamādena na samvase; Micchādīṭṭhiṃ na seveyya, na siyā lokavaḍḍhana’’ti. Tattha hīnaṃ dhammanti pañcakāmaguṇaṃ dhammaṃ. So hi hīno dhammo na antamaso oṭṭhagoṇādīhipi paṭisevitabbo. Hīnesu ca nirayādīsū ṭhānesu nibbattāpetīti hīno nāma, taṃ na seveyya. Pamādenāti sativossaggalakkhaṇena pamādenāpi na</p>		

saṃvase. Na seveyyāti micchādīṭṭhimpī na gaṇḥeyya. Lokavaḍḍhanoti yo hi evaṃ karoti, so lokavaḍḍhano nāma hoti. Tasmā evaṃ akaraṇena na siyā lokavaḍḍhanoti.

Desanāvasāne so daharo sotāpattiphale patīṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Daharabhikkhuvatthu paṭhamaṃ.

2. Suddhodanavatthu

Uttiṭṭheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā nigrodhārāme viharanto pitaraṃ ārabba kathesi.

Ekasmiṃhi samaye satthā paṭhamaganena kapilapuraṃ gantvā ñātīhi katapaccuggamano nigrodhārāmaṃ patvā ñātīnaṃ mānabhindanattāya ākāse ratanacaṅkamaṃ māpetvā tattha caṅkamanto dhammaṃ desesi. Ñātī pasannacittā suddhodanamahārājānaṃ ādiṃ katvā vandīmsu. Tasmīṃ ñātisamāgame pokkharavassaṃ vassi. Taṃ ārabba mahājanena kathāya samuṭṭhāpitāya “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi mayhaṃ ñātisamāgame pokkharavassaṃ vassiyevā”ti vatvā vessantarajātakam (jā. 2.22.1655 ādayo) kathesi. Dhammadesanaṃ sutvā pakkamantesu ñātīsu ekopi satthāraṃ na nimantesi. Rājāpi “mayhaṃ putto mama geḥaṃ anāgantvā kahaṃ gamissatī”ti animantetvāva agamāsi. Gantvā ca pana geḥe vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ yāguādīni paṭiyādāpetvā āsanāni paññāpesi. Punadivase satthā piṇḍāya pavisanto “kiṃ nu kho atītabuddhā pitu nagaraṃ patvā ujukameva ñātikulaṃ pavisīmsu, udāhu paṭipāṭiyā piṇḍāya carīmsū”ti āvajjento “paṭipāṭiyā carīmsū”ti disvā paṭhamagehato paṭṭhāya piṇḍāya caranto pāyāsi. Rāhulamātā pāsādātale nisinnāva disvā taṃ pavattīṃ rañño ārocesi. Rājā sātakam saṅṭhāpento vegena nikkhamitvā satthāraṃ vanditvā – “putta, kasmā maṃ nāsesi, ativiya te piṇḍāya carantena lajjā uppādītā, yuttaṃ nāma vo imasmiṃyeva nagare suvaṇṇasivikādīhi vicarivā piṇḍāya caritum, kiṃ maṃ lajjāpesī”ti? “Nāhaṃ taṃ, mahārāja, lajjāpemi, attano pana kulavaṃsaṃ anuvattāmi”ti. “Kiṃ pana, tāta, piṇḍāya caritvā jīvanavaṃso mama vaṃso”ti? “Neso, mahārāja, tava vaṃso, mama paneso vaṃso. Anekāni hi buddhasahassāni piṇḍāya caritvāva jīviṃsū”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

168.

“Uttiṭṭhe nappamajjeyya, dhammaṃ sucaritaṃ care;

Dhammacārī sukhaṃ seti, asmiṃ loke paramhi ca.

169.

“Dhammaṃ care sucaritaṃ, na naṃ duccharitaṃ care;

Dhammacārī sukhaṃ seti, asmiṃ loke paramhi cā”ti.

Tattha uttiṭṭheti utṭahitvā paresaṃ gharadvāre ṭhatvā gahetabbapiṇḍe. Nappamajjeyyāti piṇḍacārikavattañhi hāpetvā pañītabhojanāni pariyesanto uttiṭṭhe pamajjati nāma, sapadānaṃ piṇḍāya caranto pana na pamajjati nāma. Evaṃ karonto uttiṭṭhe nappamajjeyya. Dhammanti anesanaṃ pahāya sapadānaṃ caranto tameva bhikkhācariyadhammaṃ sucaritaṃ care. Sukhaṃ setīti desanāmettaṃ, evaṃ panetaṃ bhikkhācariyadhammaṃ caranto dhammacārī idha loke catūhi iriyāpathehi sukhaṃ viharatīti attho. Na naṃ duccharitanti vesiyādibhede agocare caranto bhikkhācariyadhammaṃ duccharitaṃ carati nāma. Evaṃ acaritvā dhammaṃ care sucaritaṃ, na naṃ duccharitaṃ care. Sesam vuttatthameva.

Desanāvasāne rājā sotāpattiphale patīṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Suddhodanavatthu dutiyaṃ.

3. Pañcasatavipassakabhikkhuvatthu

Yathāpubbuḷakanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañcasate vipassake bhikkhū ārabba kathesi.

Te kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araññaṃ pavisitvā ghaṭentā vāyamantā appavisesā “visevā kammaṭṭhānaṃ gahessāma”ti satthu santikaṃ āgacchantā antarāmagge marīcikammaṭṭhānaṃ bhāventāva āgamiṃsu. Tesam vihāraṃ pavīṭṭhakkhaṇeyeva devo vassi. Te tattha tattha pamukhesu ṭhatvā dhārāvegena utṭahitvā bhijjante pubbaḷake disvā “ayampi attabhāvo uppajjitvā bhijjanatthena pubbuḷakasadiṣoyevā”ti ārammaṇaṃ gaṇhiṃsu. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinnova te bhikkhū oloketvā tehi saddhiṃ kathento viya obhāsaṃ pharivā imaṃ gāthamāha –

170.

<p>“Yathā pubbūlakam passe, yathā passe marīcikam; Evaṃ lokam avekkhantaṃ, maccurājā na passatī”ti. Tattha marīcikanti mayūkhama. Te hi dūratova gehasaṅghānādivasena upaṭṭhitāpi upagacchantānaṃ agayhūpagā rittakā tucchakāva. Tasmā yathā uppajjitvā bhijjanatthena pubbūlakam rittatucchādibhāveva passeyya, evaṃ khandhādilokam avekkhantaṃ maccurājā na passatīti attho. Desanāvasāne te bhikkhū thitaṭṭhāneyeva arahattaṃ pāpuṇimsūti. Pañcasatavipassakabhikkhuvatthu tatiyaṃ. 4. Abhayarājakumāravatthu Etha passathimaṃ lokanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto abhayarājakumāraṃ ārabha kathesi. Tassa kira paccantaṃ vūpasamētvā āgataṃ pitā bimbisāro tussitvā ekaṃ naccagītakusalaṃ nāṭakitthiṃ datvā sattāhaṃ rajjamadāsi. So sattāhaṃ gehā bahi anikkhantova rajjasiriṃ anubhavitvā aṭṭhame divase nadītithaṃ gantvā nhatvā uyyānaṃ pavisitvā santatimahāmatto viya tassā itthiyā naccagītaṃ passanto nisīdi. Sāpi taṅkhaṇaṇṇeva santatimahāmatassa nāṭakitthī viya satthakavātānaṃ vasena kālamakāsi. Kumāro tassā kālakiriyāya uppannasoko “na me imaṃ sokaṃ ṭhapetvā satthāraṃ añño nibbāpetuṃ sakkhissatī”ti satthāraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, sokaṃ me nibbāpethā”ti āha. Satthā taṃ samassāsetvā “tayā hi, kumāra, imissā itthiyā evameva matakāle rodantena pavattitānaṃ assūnaṃ anamatage samsāre pamāṇaṃ natthī”ti vatvā tāya desanāya sokassa tanubhāvaṃ ṇatvā, “kumāra, mā soci, bālayanānaṃ samsīdanaṭṭhānameta”nti vatvā imaṃ gāthamāha – 171. “Etha passathimaṃ lokam, cittaṃ rājarathūpamaṃ; Yattha bālā visīdanti, natthi saṅgo vijānata”nti. Tattha te passathāti rājakumārameva sandhāyāha. Imaṃ lokanti imaṃ khandhalokādisaṅkhātaṃ attabhāvaṃ. Cittanti sattaratanādivicittaṃ rājarathaṃ viya vatthālanākārādicittitaṃ. Yattha bālāti yasmim attabhāve bālā evaṃ visīdanti. Vijānataṃ vijānantānaṃ paṇḍitānaṃ ettha rāgasāṅgādīsū ekopi saṅgo natthīti attho. Desanāvasāne rājakumāro sotāpattiphale patitthahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Abhayarājakumāravatthu catutthaṃ. 5. Sammajjanattheravatthu Yoca pubbeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sammajjanattheraṃ ārabha kathesi. So kira pāto vā sāyaṃ vāti velaṃ pamāṇaṃ akatvā abhikkhaṇaṃ sammajjantova vicarati. So ekadivasaṃ sammajjanaṃ gahetvā divāṭṭhāne nisinnassa revatattherassa santikaṃ gantvā “ayaṃ mahākusīto janassa saddhādeyyaṃ bhūñjitvā āgantvā nisīdati, kiṃ nāmetassa sammajjanaṃ gahetvā ekaṃ ṭhānaṃ sammajjituṃ na vaṭṭatī”ti āha. Thero “ovādamassa dassāmi”ti cintetvā ehāvusoti. Kiṃ, bhanteti? Gaccha nhatvā ehīti. So tathā akāsi. Atha naṃ thero ekamantaṃ nisīdāpetvā ovadanto āha – “āvuso, bhikkhūnā nāma na sabbakālaṃ sammajjantena vicarituṃ vaṭṭati, pāto eva pana sammajjitvā piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭhāntena āgantvā rattiṭṭhāne vā divāṭṭhāne vā nisinnena dvattimsākāraṃ sajjhāyitvā attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā sāyanhe utthāya sammajjituṃ vaṭṭati, niccakālaṃ asammajjitvā attanopi nāma okāso kātabbo”ti. So therassa ovāde ṭhatvā na cirasseva arahattaṃ pāpuṇi. Taṃ taṃ ṭhānaṃ uklāpaṃ ahoṣi. Atha naṃ bhikkhū āhaṃsu – “āvuso sammajjanatthera, taṃ taṃ ṭhānaṃ uklāpaṃ kasmā na sammajjasi”ti? “Bhante, mayā pamādakāle evaṃ kataṃ, idānāmi appamatto”ti. Bhikkhū “ayaṃ thero aññaṃ byākaroti”ti satthu ārocesuṃ. Satthā “āma, bhikkhave, mama putto pubbe pamādakāle sammajjanto vicari, idāni pana maggaphalasukhena vītināmento na sammajjati”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 172. “Yo ca pubbe pamajjitvā, pacchā so nappamajjati; Somaṃ lokam pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti. Tassattho – yo puggalo pubbe vattapaṭivattakaraṇena vā sajjhāyādīhi vā pamajjitvā pacchā maggaphalasukhena vītināmento</p>		
---	--	--

<p>nappamajjati, so abbhādihi mutto candova okāsaloḥkaṃ maggañāṇena imaṃ khandhādiloḥkaṃ obhāseti, ekāloḥkaṃ karotīti. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Sammajjanattheravattu pañcamaṃ.</p> <p>6. Aṅgulimālattheravattu</p> <p>Yassa pāpanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aṅgulimālattheraṃ ārabba kathesi. Vatthu aṅgulimālasuttantavaseneva (ma. ni. 2.347 ādayo) veditabbaṃ.</p> <p>Thero pana satthu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Atha kho āyasmā aṅgulimālo rahogato paṭisallīno vimuttisukhapaṭisaṃvedī. Tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi –</p> <p>“Yo ca pubbe pamajjitvā, pacchā so nappamajjati; Somaṃ loḥkaṃ pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti. –</p> <p>Ādinā nayena udānaṃ udānetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbuto. Bhikkhū “kahaṃ nu kho, āvuso, thero uppanno”ti dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ? Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā, “bhante, aṅgulimālattherassa nibbattaṭṭhānakathāyā”ti vutte “parinibbuto ca, bhikkhave, mama putto”ti. “Bhante, ettake manusse māretvā parinibbuto”ti? “Āma, bhikkhave, so pubbe ekaṃ kalyāṇamittaṃ alabhitvā ettakaṃ pāpamakāsi, pacchā pana kalyāṇamittapaccayaṃ labhitvā appamatto ahosi. Tenassa taṃ pāpakammaṃ kusalena pihita”nti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>173.</p> <p>“Yassa pāpaṃ kataṃ kammaṃ, kusalena pidhīyati; Somaṃ loḥkaṃ pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti.</p> <p>Tattha kusalenāti arahattamaggaṃ sandhāya vuttaṃ. Sesam uttānatthamevāti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Aṅgulimālattheravattu chaṭṭhaṃ.</p> <p>7. Pesakāradhītāvattu</p> <p>Andhabhūtoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā aggālave cetiye viharanto ekaṃ pesakāradhītaraṃ ārabba kathesi. Ekadivasañhi ālavivāsino satthari ālavīṃ sampatte nimantevā dānaṃ adamsu. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṃ karonto “addhavaṃ me jīvītaṃ, dhuvaṃ me maraṇaṃ, avassaṃ mayā maritabbameva, maraṇapariyosānaṃ me jīvītaṃ, jīvītameva aniyataṃ, maraṇaṃ niyatanti evaṃ maraṇassatiṃ bhāvettha. Yesañhi maraṇassati abhāvitā, te pacchime kāle āsīvisaṃ disvā bhītaadaṇḍapuriso viya santāsapattā bheravaravaṃ ravantā kālaṃ karonti. Yesaṃ pana maraṇassati bhāvitā, te dūratova āsīvisaṃ disvā daṇḍakena gahetvā chaḍḍetvā ṭhitapuriso viya pacchime kāle na santasanti, tasmā maraṇassati bhāvetabbā”ti āha. Taṃ dhammadesanaṃ sutvā avasesajānā sakiccappasutāva ahesuṃ. Ekā pana soḷasavassuddesikā pesakāradhītā “aho buddhānaṃ kathā nāma acchariyā, mayā pana maraṇassatiṃ bhāvetuṃ vaṭṭati”ti rattindivaṃ maraṇassatimeva bhāvesi. Satthāpi tato nikkhamitvā jetavanaṃ agamāsi. Sāpi kumārikā tīṇi vassāni maraṇassatiṃ bhāvesiyeva.</p> <p>Athekadivasaṃ satthā paccūsasamaye loḥkaṃ olovento taṃ kumārikaṃ attano ñāṇajālassa antopavitṭhaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti upadhārento “imāya kumārikāya mama dhammadesanāya sutadivasato paṭṭhāya tīṇi vassāni maraṇassati bhāvitā, idānāhaṃ tattha gantvā imaṃ kumārikaṃ cattāro pañhe pucchitvā tāya vissajjentiyā catūsu ṭhānesu sādhuḥkāraṃ datvā imaṃ gāthaṃ bhāsissāmi. Sā gāthāvasāne sotāpattiphale patiṭṭhahissati, taṃ nissāya mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā bhavissatī”ti ñatvā pañcasatabhikkhuparivāro jetavanaṃ nikkhamitvā anupubbena aggālavavihāraṃ agamāsi. Ālavivāsino “satthā āgato”ti sutvā taṃ vihāraṃ gantvā nimantayīmsu. Tada sāpi kumārikā satthu āgamaṇaṃ sutvā “āgato kira mayhaṃ pitā, sāmī, ācariyo puññacandamukho mahāgotamabuddho”ti tuṭṭhamānasā “ito me tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ matthake suvaṇṇavaṇṇo satthā diṭṭhapubbo, idānissa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ datṭhuṃ madhurojaṇca varadhammaṃ sotuṃ labhissāmi”ti cintesi. Pitā panassā sālaṃ gacchanto āha – “amma, parasantako me sātako āropito, tassa vidatthimattaṃ</p>		
--	--	--

aniṭṭhitam, taṃ ajja niṭṭhāpessāmi, sīghaṃ me tasaraṃ vaṭṭetvā āhareyyāsī”ti. Sā cintesi – “ahaṃ satthu dhammaṃ sotukāmā, pitā ca maṃ evaṃ āha. Kiṃ nu kho satthu dhammaṃ suṇāmi, udāhu pitu tasaraṃ vaṭṭetvā harāmī”ti? Athassā etadahosi “pitā maṃ tasare anāhariyamāne potheyyapi pahareyyapi, tasmā tasaraṃ vaṭṭetvā tassa datvā pacchā dhammaṃ sossāmī”ti pīṭhake nisīditvā tasaraṃ vaṭṭesi.

Ālavivāsīnopi satthāraṃ parivisitvā pattamaṃ gahetvā anumodanathāya atṭhamsu. Satthā “yamahaṃ kuladhītaraṃ nissāya tiṃsayojanamaggaṃ āgato, sā ajjāpi okāsaṃ na labhati. Tāya okāse laddhe anumodanaṃ karissāmī”ti tuṇhībhūto ahosi. Evaṃ tuṇhībhūtampi satthāraṃ sadevake loke koci kiñci vattuṃ na visahati. Sāpi kho kumārikā tasaraṃ vaṭṭetvā pacchiyaṃ ṭhapetvā pitu santikaṃ gacchamānā parisapariyante ṭhatvā satthāraṃ olokayamānāva atṭhāsi. Satthāpi gīvaṃ ukkhipitvā taṃ olokesi. Sā olokitaḥkāreṇeva aññāsī – “satthā evarūpāya parisāya majjhe nisīditvāva maṃ olokeno mamāgamaṇaṃ paccāsīti, attano santikaṃ āgamaṇeṇeva paccāsīti”ti. Sā tasarapacchiṃ ṭhapetvā satthu santikaṃ agamāsī. Kasmā pana naṃ satthā olokesīti? Evaṃ kirassa ahosi “esā ettova gacchamānā puthujjanakālakiriyaṃ katvā aniyatagatikā bhavissati, mama santikaṃ āgantvā gacchamānā sotāpattiphalaṃ patvā niyatagatikā hutvā tusitavimāne nibbattissati”ti. Tassā kira taṃ divasaṃ maraṇato mutti nāma natthi. Sā olokitasaññāneṇeva satthāraṃ upasaṅkamitvā chabbaṇṇaraṃsīnaṃ antaraṃ pavisitvā vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi. Tathārūpāya parisāya majjhe nisīditvā tuṇhībhūtaṃ satthāraṃ vanditvā ṭhitakkhāneyeva taṃ āha – “kumārike, kuto āgacchasi”ti? “Na jānāmi, bhante”ti. “Kattha gamissasi”ti? “Na jānāmi, bhante”ti. “Na jānāsī”ti? “Jānāmi, bhante”ti. “Jānāsī”ti? “Na jānāmi, bhante”ti. Iti naṃ satthā cattāro pañhe pucchi. Mahājano ujjhāyi – “ambho, passatha, ayaṃ pesakāradhītā sammāsambuddhena saddhiṃ icchitichitaṃ kathesi, nanu nāma imāya ‘kuto āgacchasi’ti vutte ‘pesakāragehato’ti vattabbaṃ. ‘Kahaṃ gacchasi’ti vutte ‘pesakārasāla’nti vattabbaṃ siyā”ti. Satthā mahājanaṃ nissaddaṃ katvā, “kumārike, tvam kuto āgacchasi”ti vutte “kasmā na jānāmīti vadesī”ti pucchi. Bhante, tumhe mama pesakāragehato āgatabhāvaṃ jānātha, ‘kuto āgatāsī’ti pucchantaṃ pana “kuto āgantvā idha nibbattāsī”ti pucchatha. Ahaṃ pana na jānāmi ‘kuto ca āgantvā idha nibbattāmhi’ti. Athassā satthā “sādhu sādhu, kumārike, mayā pucchitapañhova tayā vissajjito”ti paṭhamaṃ sādhuḥkāraṃ datvā uttarimpi pucchi – “kattha gamissasīti puna puṭṭhā kasmā ‘na jānāmī’ti vadesī”ti? Bhante, tumhe maṃ tasarapacchiṃ gahetvā pesakārasālaṃ gacchantiṃ jānātha, ‘‘ito gantvā kattha nibbattissasi’”ti pucchatha. Ahañca ito cutā na jānāmi ‘kattha gantvā nibbattissāmī’”ti. Athassā satthā “mayā pucchitapañhoyeva tayā vissajjito”ti dutiyaṃ sādhuḥkāraṃ datvā uttarimpi pucchi – “atha kasmā ‘na jānāsī’ti puṭṭhā ‘jānāmī’ti vadesī”ti? “Maraṇabhāvaṃ jānāmi, bhante, tasmā evaṃ vademī”ti. Athassā satthā “mayā pucchitapañhoyeva tayā vissajjito”ti tatiyaṃ sādhuḥkāraṃ datvā uttarimpi pucchi – “atha kasmā ‘jānāsī’ti puṭṭhā ‘na jānāmī’ti vadesī”ti. Mama maraṇabhāvameva ahaṃ jānāmi, bhante, “rattindivapubbaṇhādīsu pana asukakāle nāma marissāmī”ti na jānāmi, tasmā evaṃ vademīti. Athassā satthā “mayā pucchitapañhoyeva tayā vissajjito”ti catutthaṃ sādhuḥkāraṃ datvā parisāṃ āmantetvā “ettakaṃ nāma tumhe imāya kathitaṃ na jānātha, kevalaṃ ujjhāyatheva. Yesañhi paññācakkhu natthi, te andhā eva . Yesaṃ paññācakkhu atthi, te eva cakkhumanto”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

174.

“Andhabhūto ayaṃ loko, tanukettha vipassati;

Sakuṇo jālamuttova, appo saggāya gacchati”ti.

Tattha andhabhūto ayaṃ lokoti ayaṃ lokiyamahājano paññācakkhuno abhāvena andhabhūto. Tanuketthāti tanuko ettha, na bahu jano aniccādivasena vipassati. Jālamuttovāti yathā chekena sākuṇikena jālena ottharivā gayhamānesu vaṭṭakesu kocideva jālato muccati. Sesā antojālameva pavisanti. Tathā maraṇājālena otthaṭesu sattesu bahū apāyagāmino honti, appo kocideva satto saggāya gacchati, sugatiṃ vā nibbānaṃ vā pāpuṇātīti attho.

Desanāvasāne kumārikā sotāpattiphale patiṭṭhahi, mahājanassāpi sāthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Sāpi tasarapacchiṃ gahetvā pitu santikaṃ agamāsī, sopi nisinnakova niddāyi. Tassā asallakhetvāva tasarapacchiṃ upanāmentiyā tasarapacchi vemakoṭiyaṃ paṭihaññitvā saddaṃ kurumānā pati. So pabujjhivā gahitanimitteneva vemakoṭiṃ ākaḍḍhi. Vemakoṭi gantvā taṃ kumārikaṃ ure pahari, sā tattheva kālaṃ katvā tusitabhavane nibbatti. Athassā pitā taṃ

olokento sakalasarirena lohitamakkhithena patitvā mataṃ addasa. Athassa mahāsoko uppajji. So “na mama sokaṃ añño nibbāpetuṃ sakkhissatī”ti rodanto satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocetvā, “bhante, sokaṃ me nibbāpethā”ti āha. Satthā taṃ samassāsetvā “mā soci, upāsaka. Anamataggasmīhi samsāre tava evameva dhītu maraṇakāle paggharitaassu catunnaṃ mahāsamuddānaṃ udakato atirekatara”nti vatvā anamataggakathaṃ kathesi. So tanubhūtasoko satthāraṃ pabbajjaṃ yācitvā laddhūpasampado na cirasseva arahattaṃ pāpuṇīti.

Pesakāradhītāvattu sattamaṃ.

8. Tiṃsabhikkhuvattu

Haṃsādiccapatheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto tiṃsa bhikkhū ārabba kathesi.

Ekasmiṃhi divase tiṃsamattā disāvāsikā bhikkhū satthāraṃ upasaṅkamimsu. Ānandatthero satthu vattakaraṇavelāya āgantvā te bhikkhū disvā “satthārā imehi saddhiṃ paṭisanthāre kate vattaṃ karissāmī”ti dvārakoṭṭhake atṭhāsī. Satthāpi tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā tesam saraṇīyadhammaṃ kathesi. Taṃ sutvā te sabbepi arahattaṃ patvā uppatitvā ākāseṇa agamimsu.

Ānandatthero tesu cirāyantesu satthāraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, idāneva tiṃsamattā bhikkhū āgatā, te kuhi”nti pucchi.

“Gatā, ānandā”ti. “Katarena maggena, bhante”ti? “Ākāsenānandā”ti. “Kiṃ pana te, bhante, khīṇāsavā”ti? “Āmānanda,

mama santike dhammaṃ sutvā arahattaṃ pattā”ti. Tasmīṃ pana khaṇe ākāseṇa haṃsā āgamimsu. Satthā “yassa kho

panānanda, cattāro iddhipādā subhāvītā, so haṃsā viya ākāseṇa gacchatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

175.

“Haṃsādiccapathe yanti, ākāse yanti iddhiyā;

Nīyanti dhīrā lokamhā, jetvā mārāṃ savāhini”nti.

Tassattho – ime haṃsā ādiccapathe ākāse gacchanti. Yesaṃ iddhipādā subhāvītā, tepi ākāse yanti iddhiyā. Dhīrā paṇḍitā savāhiniṃ mārāṃ jetvā imamhā vaṭṭalokā nīyanti, nibbānaṃ pāpuṇantīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Tiṃsabhikkhuvattu atṭhamaṃ.

9. Ciṅcamāṇavikāvattu

Ekamdhammanti dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ciṅcamāṇavikaṃ ārabba kathesi.

Paṭhamabodhiyāhi dasabalassa puthubhūtesu sāvakesu appamāṇesu devamanussesu ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṭe guṇasamudaye mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā sūriyuggamane khajjopanakasadisā ahesuṃ hatalābhasakkārā. Te antaravīthiyaṃ thatvā “kiṃ samaṇo gotamova buddho, mayampi buddhā, kiṃ tasseva dinnāṃ mahapphalaṃ, amhākampi dinnāṃ mahapphalameva, amhākampi detha sakkaroṭhā”ti evaṃ manusse viññāpentāpi lābhasakkāraṃ alabhitvā raho sannipatitvā “kena nu kho upāyena samaṇassa gotamassa manussānaṃ antare avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāseyyāmā”ti cintayimsu.

Tadā sāvattthiyaṃ ciṅcamāṇavikā nāmekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā devaccharā viya. Assā sarīrato rasmiyo niccharanti. Atheko kharamantī evamāha – “ciṅcamāṇavikaṃ paṭicca samaṇassa gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsessāmā”ti. Te “attheko upāyo”ti sampāṭicchimsu. Atha sā titthiyārāmaṃ gantvā vanditvā atṭhāsī, titthiyā tāya saddhiṃ na kathesuṃ. Sā “ko nu kho me doso”ti yāvattthiyaṃ “vandāmi, ayyā”ti vatvā, “ayyā, ko nu kho me doso, kiṃ mayā saddhiṃ na kathethā”ti āha. “Bhagini, samaṇaṃ gotamaṃ amhe viheṭṭhayantaṃ hatalābhasakkāre katvā vicarantaṃ na jānāsī”ti? “Na jānāmi, ayyā, kiṃ panettha mayā kattabba”nti. “Sace tvam, bhagini, amhākaṃ sukhamicchasi, attānaṃ paṭicca samaṇassa gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsehi”ti.

Sā “sādhu, ayyā, mayhaṃveso bhāro, mā cintayitthā”ti vatvā pakkamitvā itthimāyāsu kusalatāya tato paṭṭhāya sāvattthivāsīnaṃ dhammakathaṃ sutvā jetavanā nikkhamanasamaye indagopakavaṇṇaṃ paṭaṃ pārupitvā gandhamālādihattā jetavanābhimukhī gacchati. “Imāya velāya kuhiṃ gacchasi”ti vutte, “kiṃ tumhākaṃ mama gamanaṭṭhānenā”ti vatvā jetavanasamīpe titthiyārāme vasitvā pātova “aggavandanaṃ vandissāmā”ti nagarā nikkhamante upāsakajane jetavanassa antovuṭṭhā viya hutvā nagaraṃ pavisati. “Kuhiṃ vuṭṭhāsī”ti vutte, “kiṃ tumhākaṃ mama vuṭṭaṭṭhānenā”ti vatvā

<p>māsaddhamāsaccayena pucchiamānā jetavane samaṇena gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭiyā vuṭṭhāmhīti. Puthujjanānaṃ “saccaṃ nu kho etaṃ, no”ti kaṅkhaṃ uppādetvā temāsacatumāsaccayena pilotikāhi udaraṃ veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dassetvā upari rattapaṭaṃ pārupitvā “samaṇaṃ gotamaṃ paṭicca gabbho uppanno”ti andhabāle saddahāpetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dārumaṇḍalikaṃ bandhitvā upari paṭaṃ pārupitvā hatthapādapiṭṭhiyo gohanukena koṭṭāpetvā ussade dassetvā kilantindriyā hutvā sāyanhasamaye tathāgate alaṅkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desente dhammasabhaṃ gantvā tathāgatassa purato ṭhatvā, “mahāsamaṇa, mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te saddo, samphusitaṃ dantāvaraṇaṃ. Ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ labhitvā paripunnagabbhā jātā, neva me sūtigharaṃ jānāsi, sappitelādīni sayāṃ akaronto upaṭṭhākānampi aññataraṃ kosalarājānaṃ vā anāthapiṇḍikaṃ vā visākhaṃ upāsikaṃ vā ‘imissā ciṅcamāṇavikāya kattabbayuttakaṃ karohī’ti na vadesi, abhiramituṃyeva jānāsi, gabbhapiṇḍikaṃ na jānāsi”ti gūthapiṇḍaṃ gahetvā candamaṇḍalaṃ dūsetuṃ vāyamantī viya parisamajjhe tathāgataṃ akkosi. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto, “bhagini, tayā kathitassa tathabhāvaṃ vā vitathabhāvaṃ vā ahameva ca tvaṅca jānāmā”ti āha. “Āma, mahāsamaṇa, tayā ca mayā ca nātabhāvenetaṃ jātā”nti.</p> <p>Tasmim̐ khaṇe sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno “ciṅcamāṇavikā tathāgataṃ abhūtena akkosatī”ti nātva “idaṃ vatthuṃ sodhessāmī”ti catūhi devaputtehi saddhiṃ āgami. Devaputtā mūsikapotakā hutvā dārumaṇḍalikassa bandhanarajjūke ekappahārenea chindimsu, pārutapaṭaṃ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalikaṃ patamānaṃ tassā pādapiṭṭhiyaṃ patī , ubho aggapādā chijjimsu. Manussā “dhī kāḷakaṇṇi, sammāsambuddhaṃ akkosī”ti sīse kheḷaṃ pātetvā leḍḍudaṇḍādihattā jetavanā nīhariṃsu. Athassā tathāgatassa cakkhupathaṃ atikkantakāle mahāpathavī bhijjitvā vivaramadāsi, avīcīto aggijālā uṭṭhahi. Sā kuladattiyaṃ kambalaṃ pārupamānā viya gantvā avīcimhi nibbatti.</p> <p>Aññatitthiyaṇaṃ lābhasakkāro pariḥāyi, dasabalassa bhīyosomattāya vaḍḍhi. Punadivase dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, ciṅcamāṇavikā evaṃ ulāraguṇaṃ aggadakkhiṇeyyaṃ sammāsambuddhaṃ abhūtena akkositvā mahāvīnāsaṃ pattā”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi esā maṃ abhūtena akkositvā vināsaṃ pattāyevā”ti vatvā –</p> <p>“Nādatṭhā parato dosaṃ, aṇuṃ thūlāni sabbaso; Issaro paṇaye daṇḍaṃ, sāmaṃ appaṭivekkhiyā”ti. –</p> <p>Imaṃ dvādasanipāte mahāpadumajātakaṃ (jā. 1.12.106) vitthāretvā kathesi –</p> <p>Tadā kiresā mahāpadumakumārassa bodhisattassa mātu sapattī rañño aggamaheṣī hutvā mahāsattaṃ asaddhammena nimantetvā tassa maṇaṃ alabhivā attanāva attani vippakāraṃ katvā gilānālayaṃ dassetvā “tava putto maṃ anicchantiṃ imaṃ vippakāraṃ pāpesī”ti rañño ārocesi. Rājā kuddho mahāsattaṃ corapapāte khipi. Atha maṃ pabbatakucchiyaṃ adhivatthā devatā paṭiggahetvā nāgarājassa phaṇagabbhe patiṭṭhapesi. Nāgarājā taṃ nāgabhanānaṃ netvā upaḍḍharajjena sammānesi. So tatha saṃvaccharaṃ vasitvā pabbajitukāmo himavantappadesaṃ patvā pabbajitvā jhānābhīṇṇāyo nibbattesi. Atha maṃ eko vanacarako disvā rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro sabbāṃ taṃ pavattiṃ nātva mahāsattaṃ rajjena nimantetvā tena “mayhaṃ rajjena kiccaṃ natthi, tvaṃ pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamaṇaṃ pahāya dhammena rajjaṃ kārehi”ti ovadito uṭṭhāyāsanaṃ roditvā nagaraṃ gacchanto antarāmagge amacce pucchi – “ahaṃ kaṃ nissāya evaṃ ācārasampannaṃ puttana viyogaṃ patto”ti? “Aggamaheṣiṃ nissāya, devā”ti. Rājā taṃ uddhampādaṃ gahetvā corapapāte khipāpetvā nagaraṃ pavisitvā dhammena rajjaṃ kāresi. Tadā mahāpadumakumāro satthā ahosi, mātu sapattī ciṅcamāṇavikāti.</p> <p>Satthā imamathaṃ pakāsetvā, “bhikkhave, ekaṃ dhammaṇhi saccavacanaṃ pahāya musāvāde patiṭṭhitānaṃ vissatṭhaparalokānaṃ akattabbapāpakammaṃ nāma natthi”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>176. “Ekaṃ dhammaṃ atītaṃ, musāvādissa jantuno; Vitiṇṇaparalokassa, natthi pāpaṃ akāriya”nti. Tattha ekaṃ dhammaṃ saccāṃ. Musāvādissatī yassa dasasu vacanesu ekampi saccāṃ natthi, evarūpassa musāvādino .</p>		
---	--	--

Vitiṇṇaparalokassāti viṣṣatṭhaparalokassa. Evarūpo hi manussasampattiṃ devasampattiṃ avasāne nibbānasampattinti imā tissoṇi sampattiyo na passati. Natthi pāpanti tassa evarūpassa idaṃ nāma pāpaṃ akattabbanti natthi.

Desanāvāsāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇiṃsūti.

Ciñcamāṇavikāvatthu navamaṃ.

10. Asadisadānavatthu

Nave kadariyāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto asadisadānaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye satthā cārikaṃ caritvā pañcasatabhikkhuparivāro jetavanaṃ pāvisi. Rājā vihāraṃ gantvā satthāraṃ nimantetvā punadivase āgantukadānaṃ sajjetvā “dānaṃ me passantū”ti nāgare pakkosi. Nāgarā āgantvā rañño dānaṃ disvā punadivase satthāraṃ nimantetvā dānaṃ sajjetvā “amhākampi dānaṃ, devo, passatū”ti rañño pahiṇiṃsu. Rājā tesam dānaṃ disvā “imehi mama dānato uttaritaraṃ kataṃ, puna dānaṃ karissāmi”ti punadivasepi dānaṃ sajjesi. Nāgarāpi taṃ disvā punadivase sajjayiṃsu. Evaṃ neva rājā nāgare parājetuṃ sakkoti, na nāgarā rājānaṃ. Atha chaṭṭhe vāre nāgarā sataguṇaṃ sahasaguṇaṃ vaḍḍhetvā yathā na sakkā hoti “idaṃ nāma imesaṃ dāne natthi”ti vattum, evaṃ dānaṃ sajjayiṃsu. Rājā taṃ disvā “sacāhaṃ imesaṃ dānato uttaritaraṃ kātum na sakkhissāmi, kiṃ me jīvitena”ti upāyaṃ cintento nipajji. Atha naṃ mallikā devī upasaṅkamitvā, “kasmā, mahārāja, evaṃ nipannosi, kena te indriyāni kilantāni viyā”ti pucchi. Rājā āha – “na dāni tvaṃ, devī, jānāsi”ti. “Na jānāmi, devā”ti. So tassā tamatthaṃ ārocesi.

Atha naṃ mallikā āha – “deva, mā cintayī, kahaṃ tayā pathavissaro rājā nāgarehi parājīyamāno diṭṭhapubbo vā sutapubbo vā, ahaṃ te dānaṃ saṃvidahissāmi”ti. Itissa asadisadānaṃ saṃvidahitukāmatāya evaṃ vatvā, mahārāja, sālakalyāṇipadarehi pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ anto āvaṭṭe nisīdanamaṇḍapaṃ kārehi, sesā bahiāvaṭṭe nisīdissanti. Pañca setacchattasatāni kārehi, tāni gahetvā pañcasatā hatthi pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ matthake dhārayamānā ṭhassanti. Attha vā dasa vā rattasuvanānāvāyo kārehi, tā maṇḍapamajje bhavissanti. Dvinnaṃ dvinnaṃ bhikkhūnaṃ antare ekekā khattiyadhītā nisīditvā gandhe pisissati, ekekā khattiyadhītā bījanaṃ ādāya dve dve bhikkhū bījamānā ṭhassati, sesā khattiyadhītaro pise pise gandhe haritvā suvaṇṇanāvāsu pakkhipissanti, tāsu ekaccā khattiyadhītaro nīluppakalāpe gahetvā suvaṇṇanāvāsu pakkhittagandhe ālojetvā vāsaṃ gāhāpessanti. Nāgarānañhineva khattiyadhītaro atthi, na setacchattāni, na hatthino ca. Imehi kāraṇehi nāgarā parājissanti, evaṃ karohi, mahārājāti. Rājā “sādhu, devī, kalyāṇaṃ te kathita”nti tāya kathitanīyāmena sabbaṃ kāresi. Ekassa pana bhikkhuno eko hatthi nappahosi. Atha rājā mallikaṃ āha – “bhadde, ekassa bhikkhuno eko hatthi nappahoti, kiṃ karissāmi”ti. “Kiṃ, deva, pañca hatthisatāni natthi”ti? “Atthi, devī, avasesā duṭṭhahatthino, te bhikkhū disvā verambhavātā viya caṇḍā hontī”ti. “Deva, ahaṃ ekassa duṭṭhahatthipotakassa chaṭṭaṃ gahetvā tiṭṭhanaṭṭhānaṃ jānāmi”ti. “Kattha naṃ ṭhappessāmi”ti? “Ayyassa aṅgulimālassa santike”ti. Rājā tathā kāresi. Hatthipotako vāladhiṃ antarasatthimhi pakkhipitvā ubho kaṇṇe pātetvā akkhīni nimiletvā atthāsi. Mahājano “evarūpassa nāma caṇḍahatthino ayamākāro”ti hatthimeva olokesi.

Rājā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā satthāraṃ vanditvā, “bhante, yaṃ imasmim dānagge kappiyabhaṇḍaṃ vā akappiyabhaṇḍaṃ vā, sabbaṃ taṃ tumhākameva dammi”ti āha . Tasmim pana dāne ekadivaseneva pariccattaṃ cuddasakoṭidhanaṃ hoti. Satthu pana setacchattaṃ nisīdanapallaṅko ādhārako pādapīṭhikāti cattāri anagghāneva. Puna evarūpaṃ katvā buddhānaṃ dānaṃ nāma dātum samattho nāhosi, teneva taṃ “asadisadāna”nti paññāyi. Taṃ kira sabbabuddhānaṃ ekavāraṃ hotiyeva, sabbesaṃ pana itthīyeva saṃvidahati. Rañño pana kāḷo ca juṇho cāti dve amaccā ahesuṃ. Tesu kāḷo cintesi – “aho rājakulassa parihāni, ekadivaseneva cuddasakoṭidhanaṃ khayam gacchati, ime imaṃ dānaṃ bhuñjitvā gantvā nipannā niddāyissanti, aho naṭṭhaṃ rājakula”nti. Juṇho cintesi – “aho rañño dānaṃ sudinnaṃ. Na hi sakkā rājabhāve atthitena evarūpaṃ dānaṃ dātum, sabbasattānaṃ pattim adento nāma natthi, ahaṃ panidaṃ dānaṃ anumodāmi”ti.

Satthu bhattakiccāvasāne rājā anumodanattāya pattaṃ gaṇhi. Satthā cintesi – “raññā mahoghaṃ pavattentena viya mahādānaṃ dinnaṃ, asakkhi nu kho mahājano cittaṃ pasādetum, udāhu no”ti. So tesam amaccānaṃ cittācāraṃ ṇatvā “sace rañño dānānucchavikaṃ anumodanaṃ karissāmi, kāḷassa muddhā sattadhā phalissati, juṇho sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahissati”ti

<p>ñatvā kālē anukampaṃ paṭicca evarūpaṃ dānaṃ datvā ʔhitassa rañño catuppadikaṃ gāthameva vatvā utṭhāyāsanā vihāraṃ gato. Bhikkhū aṅgulimālaṃ pucchiṃsu – “na kiṃ nu kho, āvuso, duṭṭhahatthiṃ chattaṃ dhāretvā ʔhitaṃ disvā bhāyī”ti? “Na bhāyim, āvuso”ti. Te satthāraṃ upasaṅkamitvā āhaṃsu – “aṅgulimālo, bhante, aññaṃ byākarosī”ti. Satthā “na, bhikkhave, aṅgulimālo bhāyati. Khīṇāsavausabhānañhi antare jeṭṭhakausabhā mama puttasadisā bhikkhū na bhāyanī”ti vatvā brāhmaṇavagge imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Usabhaṃ pavaraṃ vīraṃ, mahesiṃ vijitāvinam; Anejaṃ nhātakam buddham, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. (dha. pa. 422; su. ni. 651);</p> <p>Rājāpi domanassappatto “evarūpāya nāma parisāya dānaṃ datvā ʔhitassa mayhaṃ anucchavikaṃ anumodanaṃ akatvā gāthameva vatvā satthā utṭhāyāsanā gato. Mayā satthu anucchavikaṃ dānaṃ akatvā ananucchavikaṃ kataṃ bhavissati, kappiyabhaṇḍaṃ adatvā akappiyabhaṇḍaṃ vā dinnaṃ bhavissati, satthārā me kupitena bhavitabbaṃ. Evañhi asadisadānaṃ nāma, dānānurūpaṃ anumodanaṃ kātum vaṭṭati”ti vihāraṃ gantvā satthāraṃ vanditvā etadavoca – “kiṃ nu kho me, bhante, dātabbayuttakaṃ dānaṃ na dinnaṃ, udāhu dānānurūpaṃ kappiyabhaṇḍaṃ adatvā akappiyabhaṇḍameva dinna”nti.</p> <p>“Kimetaṃ, mahārājā”ti? “Na me tumhehi dānānucchavikā anumodanā katā”ti? “Mahārāja, anucchavikameva te dānaṃ dinnaṃ. Etañhi asadisadānaṃ nāma, ekassa buddhassa ekavārameva sakkā dātum, puna evarūpaṃ nāma dānaṃ duddada”nti.</p> <p>“Atha kasmā, bhante, me dānānurūpaṃ anumodanaṃ na karitthā”ti? “Parisāya asuddhattā, mahārājā”ti. “Ko nu kho, bhante, parisāya doso”ti? Athassa satthā dvinnampi amaccānaṃ cittācāraṃ ārocetvā kālē anukampaṃ paṭicca anumodanāya akatabhāvaṃ ācikkhi. Rājā “saccaṃ kira te, kāla, evaṃ cintita”nti pucchitvā “sacca”nti vutte “tava santakaṃ aggahetvā mama puttadārehi saddhiṃ mayi attano santakaṃ dente tuyhaṃ kā pīlā. Gaccha, bho, yaṃ te mayā dinnaṃ, taṃ dinnameva hotu, raṭṭhato pana me nikkhamā”ti taṃ raṭṭhā niharitvā juṇhaṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira te evaṃ cintita”nti pucchitvā “sacca”nti vutte, “sādhu, mātula, pasannosmi, tvam mama parijanaṃ gahetvā mayā dinnaniyāmeneva satta divasāni dānaṃ dehi”ti sattāhaṃ rajjaṃ niyyādetvā satthāraṃ āha – “passatha, bhante, bālassa karaṇaṃ, mayā evaṃ dinnadāne pahāramadāsī”ti. Satthā “āma, mahārāja, bālā nāma parassa dānaṃ anabhinanditvā duggatiparāyaṇā honti, dhīrā pana paresampi dānaṃ anumoditvā saggaparāyaṇā eva hontī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>177.</p> <p>“Na ve kadariyā devalokaṃ vajanti, bālā have nappasaṃsanti dānaṃ; Dhīro ca dānaṃ anumodamāno, teneva so hoti sukhī paratthā”ti.</p> <p>Tattha kadariyāti thaddhamaccharino. Bālāti idhalokaparalokaṃ ajānanakā. Dhīroti paṇḍito. Sukhī paratthāti teneva so dānānumodanaṃ puññaṃ paraloke dibbasampattiṃ anubhavamāno sukhī hotīti.</p> <p>Desanāvasāne juṇho sotāpattiṃ phale patiṭṭhahi, sampattaparisaṃyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣi, juṇhopi sotāpanno hutvā sattāhaṃ raññā dinnaniyāmeneva dānaṃ adāsīti.</p> <p>Asadisadānavatthu dasamaṃ.</p> <p>11. Anāthapiṇḍakaputtakālavatthu</p> <p>Pathabyā ekarajjenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kālaṃ nāma anāthapiṇḍikassa puttaṃ ārabha katesi.</p> <p>So kira tathāvidhassa saddhāsampannassa seṭṭhino putto hutvā neva satthu santikaṃ gantum, na gehaṃ āgatakāle daṭṭhum, na dhammaṃ sotum, na saṅghassa veyyāvaccam kātum icchati. Pitarā “mā evaṃ, tāta, karī”ti vuttopi tassa vacanaṃ na suṇāti. Athassa pitā cintesi – “ayaṃ evarūpaṃ diṭṭhiṃ gahetvā vicaranto avīciparāyaṇo bhavissati, na kho panetaṃ patirūpaṃ, yaṃ mayi passante mama putto nirayaṃ gaccheyya. Imasmiṃ kho pana loke dhanadānena abhijjanakasatto nāma natthi, dhanena naṃ bhindissāmī”ti. Atha naṃ āha – “tāta, uposathiko hutvā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā ehi, kahāpaṇasataṃ te dassāmī”ti. Dassatha, tātāti. Dassāmī, puttāti. So yāvatatiyaṃ paṭiññaṃ gahetvā uposathiko hutvā vihāraṃ agamāsī.</p> <p>Dhammassavanena panassa kiccaṃ natthi, yathāphāsukaṭṭhāne sayitvā pātova gehaṃ agamāsī. Athassa pitā “putto me uposathiko ahoṣi, sīghamassa yāguādīni āharathā”ti vatvā dāpesi. So “kahāpaṇe aggahetvā na bhuñjissāmī”ti āhaṭṭhaṃ</p>		
---	--	--

	<p>paṭikkhipi. Athassa pitā pīlaṃ asahanto kahāpaṇabhaṇḍaṃ dāpesi. So taṃ hatthena gahetvāva āhāraṃ paribhuñji. Atha naṃ punadivase seṭṭhi, “tāta, kahāpaṇasahassaṃ te dassāmi, satthu purato thatvā ekaṃ dhammapadaṃ uggaṇhitvā āgaccheyyāsi”ti pesesi. Sopi vihāraṃ gantvā satthu purato thatvāva ekameva padaṃ uggaṇhitvā palāyitukāmo ahoṣi. Athassa satthā asallakkhaṇākāraṃ akāsi. So taṃ padaṃ asallakkhetvā uparipadaṃ uggaṇhissāmīti thatvā assosiyeva . Uggaṇhissāmīti suṇantova kira sakkaccaṃ suṇāti nāma. Evañca kira suṇantānaṃ dhammo sotāpattimaggādayo deti. Sopi uggaṇhissāmīti suṇāti, satthāpissa asallakkhaṇākāraṃ karoti. So “uparipadaṃ uggaṇhissāmī”ti thatvā suṇantova sotāpattiphale patitṭhāsi. So punadivase buddhappamukhena bhikkhusaṅghena saddhiṃyeva sāvatthiṃ pāvīsi. Mahāseṭṭhi taṃ disvā “ajja mama puttassa ākāro rucati”ti cintesi. Tassapi etadahosi – “aho vata me pitā ajja satthu santike kahāpaṇe na dadeyya, kahāpaṇakāraṇā mayhaṃ uposathikabhāvaṃ paṭicchadeyyā”ti. Satthā panassa hiyyova kahāpaṇassa kāraṇā uposathikabhāvaṃ aññāsi. Mahāseṭṭhi, buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa yāguṃ dāpetvā puttassapi dāpesi. So nisīditvā tuṇhībhūto va yāguṃ pīvi, khādanīyaṃ khādi, bhattaṃ bhuñji. Mahāseṭṭhi satthu bhattakiccāvasāne puttassa purato sahaṣṣabhaṇḍikaṃ thatvāpetvā, “tāta, mayā te ‘sahassaṃ dassāmi’ti vatvā uposathaṃ samādāpetvā vihāraṃ pahito. Idaṃ te sahaṣṣa”nti āha. So satthu purato kahāpaṇe diyyamāne disvā lajjanto “alaṃ me kahāpaṇehī”ti vatvā, “gaṇha, tātā”ti vuccamānopi na gaṇhi. Athassa pitā satthāraṃ vandītvā, “bhante, ajja me puttassa ākāro rucati”ti vatvā “kiṃ, mahāseṭṭhi”ti vutte “mayā esa purimadivase ‘kahāpaṇasataṃ te dassāmi’ti vatvā vihāraṃ pesīto. Punadivase kahāpaṇe aggahetvā bhuñjituṃ na icchī, ajja pana diyyamānepi kahāpaṇe na icchatī”ti āha. Satthā “āma, mahāseṭṭhi, ajja tava puttassa cakkavattisampattitopi devalokabrahmalokasampattīhipi sotāpattiphalaṃ vara”nti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>178.</p> <p>“Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā; Sabbalokādhipaccena, sotāpattiphalaṃ vara”nti.</p> <p>Tattha pathabyā ekarajjenāti cakkavattirajjena. Saggassa gamanena vāti chabbīsatividhassa saggassa adhigamanena. Sabbalokādhipaccenāti na ekasmiṃ ettake loke nāgasupaṇṇavemānikapeteḥi saddhiṃ, sabbasmiṃ loke ādhipaccena. Sotāpattiphalaṃ varanti yasmā ettake thāne rajjaṃ kāretvāpi nirayādīhi amuttova hoti, sotāpanno pana pihitāpāyadvāro hutvā sabbadubbaloṃ atṭhame bhava na nibbattati, tasmā sotāpattiphalaṃ varaṃ uttamanti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍini pāpuṇiṃsūti. Anāthapiṇḍakaputtakālavatthu ekādasamaṃ. Lokavaggaṇṇanā niṭṭhitā. Terasamo vaggo.</p>		
14	<p>14. Buddhavaggo 1. Māradhītaravatthu Yassajitanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bodhimaṇḍe viharanto māradhītaro ārabba katesi. Desanaṃ pana sāvatthiyaṃ samutṭhāpetvā puna kururaṭṭhe māgaṇḍiyabrāhmaṇassa katesi. Kururaṭṭhe kira māgaṇḍiyabrāhmaṇassa dhīta māgaṇḍiyāyeva nāma ahoṣi uttamarūpadharā. Taṃ patthayamānā anekabrāhmaṇamahāsālā ceva khattiyamahāsālā ca “dhītaraṃ no detū”ti māgaṇḍiyassa paṇiṃsu. Sopi “na tumhe mayhaṃ dhītu anucchavikā”ti sabbe paṭikkhipateva. Atekadivasanaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento attano ñāṇajālassa anto pavitṭhaṃ māgaṇḍiyabrāhmaṇaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissatī”ti upadhārento brāhmaṇassa ca brāhmaṇiyā ca tiṇṇaṃ maggaḥalaṇaṃ upanissayaṃ addasa. Brāhmaṇopi bahigāme nibaddhaṃ aggaṃ paricarati. Satthā pātova pattacīvaramādāya taṃ thānaṃ agamāsi. Brāhmaṇo satthu rūpasiriṃ olokento “imasmīṃ loke iminā sadiso puriso nāma natthi, ayaṃ mayhaṃ dhītu anucchaviko, imassa me dhītaraṃ dassāmā”ti cintetvā satthāraṃ āha – “samaṇa, mama ekā dhīta atthi, ahaṃ tassā anucchavikaṃ purisaṃ apassanto taṃ na kassaci adāsīṃ, tvaṃ panassā anucchaviko, ahaṃ te dhītaraṃ pādaparcīrikaṃ katvā dātukāmo, yāva naṃ ānemi, tāva idheva tiṭṭhāhi”ti. Satthā tassa kathaṃ sutvā neva abhinandī, na paṭikkosi.</p>		

Brāhmaṇopi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āha – ‘bhoti, aḷja me dhītu anucchaviko puriso diṭṭho, tassa naṃ dassāmā’ ti dhītaraṃ alaṅkārapetvā ādāya brāhmaṇiyā saddhiṃ taṃ thānaṃ agamāsi. Mahājanopi kutūhalajāto nikkhami. Sathā brāhmaṇena vuttaṭṭhāne aṭṭhatvā tatha pada cetiyāṃ dassetvā aññasmiṃ thāne aṭṭhāsi. Buddhānaṃ kira pada cetiyāṃ ‘‘idaṃ asuko nāma passatū’’ ti adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāneyeva paññāyati, sesaṭṭhāne taṃ passanto nāma natthi. Brāhmaṇo attanā saddhiṃ gacchamānāya brāhmaṇiyā ‘‘kahaṃ so’’ ti puṭṭho ‘‘imasmim thāne tiṭṭhāhīti taṃ avaca’’ nti olokeno padavalañjaṃ disvā ‘‘idaṃ pada’’ nti dassesi. Sā lakkhaṇamantakusalatāya ‘‘na idaṃ, brāhmaṇa, kāma bhogino pada’’ nti vatvā brāhmaṇena, ‘‘bhoti, tvam udakapātimhi susumāraṃ passasi, mayā so samaṇo diṭṭho ‘dhītaraṃ te dassāmī’ ti vutto, tenāpi adhivāsita’’ nti vutte, ‘‘brāhmaṇa, kiñcāpi tvam evaṃ vadesi, idaṃ pana nikkilesasseva pada’’ nti vatvā imaṃ gāthamāha –

‘‘Rattassa hi ukkuṭikaṃ padaṃ bhava,
Duṭṭhassa hoti sahasānupīlitaṃ;
Mūlhassa hoti avakaḍḍhitaṃ padaṃ,
Vivaṭṭacchadassa idamīdisaṃ pada’’ nti. (visuddhi. 1.45; a. ni. aṭṭha. 1.1.260-261; dha. pa. aṭṭha. 1.sāmāvatīvattu);

Atha naṃ brāhmaṇo, ‘‘bhoti, mā viravi, tuṅhībhūtāva ehi’’ ti gacchanto sathāraṃ disvā ‘‘ayaṃ so puriso’’ ti tassā dassetvā sathāraṃ upasaṅkamitvā, ‘‘samaṇa, dhītaraṃ te dassāmī’’ ti āha. Sathā ‘‘na me tava dhītāya attho’’ ti avatvā, ‘‘brāhmaṇa, ekaṃ te kāraṇaṃ kathessāmi, suñissasi’’ ti vatvā ‘‘kathehi, bho samaṇa, suñissāmī’’ ti vutte abhinikkhamanato paṭṭhāya aṭṭhaṃ āharitvā dassesi.

Tatrāyaṃ saṅkhepakathā – mahāsatto rajjasiriṃ pahāya kaṅṅakaṃ āruya channasahāyo abhinikkhamanto nagaradvāre thitena mārena ‘‘siddhattha, nivatta, ito te sattame divase cakkarataṇaṃ pātubhavissati’’ ti vutte, ‘‘ahametam, māra, jānāmi, na me tenattho’’ ti āha. Atha kimatthāya nikkhamasīti? Sabbaññutaññāṇatthāyāti. ‘‘Tena hi sace ajjato paṭṭhāya kāmavitakkādīnaṃ ekampi vitakkaṃ vitakkessasi, jānissāmi te kattabba’’ nti āha. So tato paṭṭhāya otārāpekkho satta vassāni mahāsattaṃ anubandhi.

Satthāpi chabbassāni dukkarakārikaṃ caritvā paccattapurisakāraṃ nissāya bodhimūle sabbaññutaññāṇaṃ paṭivijjhivā vimuttisukhaṃ paṭisaṃvedayamāno pañcamasattāhe ajapālanigrodhamūle nisīdi. Tasmim samaye māro ‘‘ahaṃ ettakaṃ kālaṃ anubandhitvā otārāpekkhoṃpi imassa kiñci khalitaṃ nāddasaṃ, atikkanto idāni esa mama visaya’’ nti domanassappatto mahāmagge nisīdi. Athassa taṅhā aratī ragāti imā tisso dhītaro ‘‘pitā no na paññāyati, kahaṃ nu kho etarahī’’ ti olokayamānā taṃ tathā nisinnaṃ disvā upasaṅkamitvā ‘‘kasmā, tāta, dukkhī dummanosī’’ ti pucchimsu. So tāsāṃ tamatthāṃ ārocesi. Atha naṃ tā āhaṃsu – ‘‘tāta, mā cintayi, mayaṃ taṃ attano vase katvā ānessāmā’’ ti. ‘‘Na sakkā ammā, esa kenaci vase kātuntī. ‘‘Tāta, mayaṃ itthiyo nāma idāneva naṃ rāgapāsādīhi bandhitvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā’’ ti sathāraṃ upasaṅkamitvā ‘‘pāde te, samaṇa, paricāremā’’ ti āhaṃsu. Sathā neva tāsāṃ vacanaṃ manasākāsi, na akkhīni ummīletvā olokesi.

Puna māradhītaro ‘‘uccāvacā kho purisānaṃ adhippāyā, kesañci kumārīkāsu pemaṃ hoti, kesañci paṭhamavaye thitāsu, kesañci majjhimavaye thitāsu, kesañci pacchimavaye thitāsu, nānappakārehi taṃ palobhessāmā’’ ti ekekā kumārīkavaṇṇādivasena sataṃ sataṃ atabhāve abhinimminivā kumārīyo, avijātā, sakim vijātā, duvijātā, majjhimitthiyo, mahallakittithiyo ca hutvā chakkhattuṃ bhagavantaṃ upasaṅkamitvā ‘‘pāde te, samaṇa, paricāremā’’ ti āhaṃsu. Tampi bhagavā na manasākāsi yathā taṃ anuttare upadhisaṅkhaye vimuttoti. Atha sathā ettakenapi tā anugacchantiyo ‘‘apetha, kim disvā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma vītarāgānaṃ purato kātum na vaṭṭati. Tathāgatassa pana rāgādayo pahīnā. Kena taṃ kāraṇena attano vasaṃ nessathā’’ ti vatvā imā gāthā abhāsi –

179.
‘‘Yassa jitaṃ nāvajīyati,
Jitaṃ yassa noyāti koci loke;
Taṃ buddhamanantagocaraṃ,
Aparaṃ kena padena nessatha.

<p>180. “Yassa jālinī visattikā, Taṇhā natthi kuhiñci netave; Taṃ buddhamanantagocaraṃ, Apadaṃ kena padena nessathā”ti. Tattha yassa jitaṃ nāvajīyatīti yassa sammāsambuddhassa tena tena maggena jitaṃ rāgādikilesajātaṃ puna asamudācaraanato nāvajīyati, dujjitaṃ nāma na hoti. Noyātīti na uyyāti, yassa jitaṃ kilesajātaṃ rāgādīsu koci eko kilesopi loke pacchato vattī nāma na hoti, nānubandhatīti attho. Anantagocaranti anantārammaṇassa sabbaññutaññāṇassa vasena apariyanta gocaraṃ. Kena padenāti yassa hi rāgapadādīsu ekapadampi atthi, taṃ tumhe tena padena nessatha. Buddhassa pana ekapadampi natthi, taṃ apadaṃ buddhaṃ tumhe kena padena nessatha. Dutiyaḡāthāya taṇhā nāmesā saṃsibbitapariyonandhanatṭhena jālamassā atthītipi jālakārikātipi jālūpamātipi jālinī. Rūpādīsu ārammaṇesu visattatāya visattamanatāya visāharatāya visapupphatāya visaphalatāya visaparibhogatāya visattikā. Sā evarūpā taṇhā yassa kuhiñci bhava netuṃ natthi, taṃ tumhe apadaṃ buddhaṃ kena padena nessathāti attho. Desanāvasāne bahūnaṃ devatānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Māradhītaropi tattheva antaradhāyīṃsu. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “māgaṇḍiya, ahaṃ pubbe imā tisso māradhītaro addasaṃ semhādīhi apalibuddhena suvaṇṇakkhandhasadisena attabhāvena samannāgatā, tadāpi methunasmiṃ chando nāhosiyeva. Tava dhītu sarīraṃ dvattiṃsākārakuṇapaparipūraṃ bahivicitto viya asucighaṭo. Sace hi mama pādo asucimakkhito bhavyeaya, ayaṇca ummāraṭṭhāne tiṭṭheyya, tathāpissā sarīre ahaṃ pāde na phuseyya”nti vatvā imaṃ ḡāthamāha – “Disvāna taṇhaṃ aratiṃ ragaṇca, Nāhosi chando api methunasmiṃ; Kimevidaṃ muttakarīsapuṇṇaṃ, Pādāpi naṃ samphusituṃ na icche”ti. (su. ni. 841; mahāni. 70); Desanāvasāne ubhopi jayampatikā anāḡāmiphale patiṭṭhahimsūti. Māradhītaravatthu paṭhamāṃ. 2. Devorohaṇavatthu Yejhānapasutā dhīrāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā saṅkassanagaradvāre bahū devamanusse ārabba kathesi. Desanā pana rājagahe samuṭṭhitā. Ekasmiñhi samaye rājagahasetṭhi parissayamocanattañceva pamādena galitānaṃ ābharaṇādīnaṃ rakkhaṇatthañca jālakaraṇḍakaṃ parikkhipāpetvā gaṅgāya udakakīlaṃ kīlī. Atheko rattacandanarukkho gaṅgāya uparīṭṭe jāto gaṅgodakena dhotamūlo pativā tattha tattha pāsānesu saṃbhajjamaṇo vippakiri. Tato ekā ghaṭappamānā ghaṭikā pāsānehi ghaṃsiyamānā udakaūmīhi pothiyamānā maṭṭhā hutvā anupubbena vuyhamānā sevālapariyonaddhā āgantvā tassa jāle laggi. Setṭhi “kimeta”nti vatvā “rukkhaghaṭikā”ti sutvā taṃ āharāpetvā “kiṃ nāmeta”nti upadhāraṇatthaṃ vāsikaṇṇena tacchāpesi. Tāvadeva alattakavaṇṇaṃ rattacandanaṃ paññāyi. Setṭhi pana neva sammādiṭṭhi na micchādiṭṭhi, majjhataḡhātuko. So cintesi – “mayhaṃ gehe rattacandanaṃ bahu, kiṃ nu kho iminā karissāmi”ti. Athassa etadahosi – “imasmiṃ loke ‘mayhaṃ arahanto mayhaṃ arahanto’ti vattāro bahū, ahaṃ ekaṃ arahantampi na passāmi. Gehe bhamaṃ yojetvā pattaṃ likhāpetvā sikkāya ṭhapetvā veḡuparamparāya satṭhihatthamate ākāse olambāpetvā ‘sace arahā atthi, imaṃ ākāsenāgantvā gaṇhātū’ti vakkhāmi. Yo taṃ gahessati, taṃ saputtadāro saraṇaṃ gamissāmi”ti. So cintitaniyāmeneva pattaṃ likhāpetvā veḡuparamparāya ussāpetvā “yo imasmiṃ loke arahā, so ākāsenāgantvā imaṃ pattaṃ gaṇhātū”ti āha. Cha satthāro “amhākaṃ esa anucchaviko, amhākameva naṃ dehi”ti vadiṃsu. So “ākāsenāgantvā gaṇhathā”ti āha. Atha chaṭṭhe divase niḡaṇṭho nāṭaputto antevāsike pesesi – “gacchatha, setṭhiṃ evaṃ vadetha – ‘amhākaṃ ācariyasseeva anucchavikoyaṃ, mā appamattakassa kāraṇā ākāsenāgamaṇaṃ kari, dehi kira me taṃ patta’”nti . Te gantvā setṭhiṃ tathā vadiṃsu. Setṭhi “ākāsenāgantvā gaṇhituṃ samatthova gaṇhātū”ti āha. Nāṭaputto sayhaṃ gantukāmo antevāsikānaṃ saññaṃ</p>		
--	--	--

adāsi – “ahaṃ ekaṃ hatthañca pādañca ukkhipitvā uppatitukāmo viya bhavissāmi, tumhe maṃ, ‘ācariya, kiṃ karotha, dārumayapattassa kāraṇā paṭicchannaṃ arahattaṅgaṇaṃ mahājanassa mā dassayitthā’ ti vatvā maṃ hatthesu ca pādesu ca gahetvā ākaḍḍhantā bhūmiyaṃ pāteyyāthā” ti. So tattha gantvā seṭṭhiṃ āha, “mahāseṭṭhi, mayhaṃ ayaṃ patto anucchaviko, aññesaṃ nānucchaviko, mā te appamattakassa kāraṇā mama ākāse uppatanaṃ rucci, dehi me patta” nti. Bhante, ākāse uppatitvāva gaṇhathāti. Tato nāṭaputto “tena hi apetha apethā” ti antevāsike apanetvā “ākāse uppatissāmi” ti ekaṃ hatthañca pādañca ukkhipi. Atha naṃ antevāsikā, “ācariya, kiṃ nāmetam karotha, chavassa lāmakassa dārumayapattassa kāraṇā paṭicchannagaṇena mahājanassa dassitena ko attho” ti taṃ hatthapādesu gahetvā ākaḍḍhitvā bhūmiyaṃ pātesuṃ. So seṭṭhiṃ āha – “ime, mahāseṭṭhi, uppatituṃ na denti, dehi me patta” nti. Uppatitvā gaṇhatha, bhanteti. Evaṃ titthiyā cha divasāni vāyāmitvāpi taṃ pattam na labhiṃsuyeva.

Sattame divase āyasmato mahāmogallānassa ca āyasmato piṇḍolabhāradvājassa ca “rājagahe piṇḍāya carissāmā” ti gantvā ekasmiṃ piṭṭhipāsāne ṭhatvā cīvaram pārupanakāle dhuttakā katham samuṭṭhāpesuṃ “ambho pubbe cha satthāro loke ‘mayam arahantamhā’ ti vicariṃsu., Rājagahaseṭṭhino pana ajja sattamo divaso pattam ussāpetvā ‘sace arahā atthi, ākāsenāgantvā gaṇhātū’ ti vadantassa, ekopi ‘ahaṃ arahā’ ti ākāse uppatanto natthi. Ajja no loke arahantānaṃ natthibhāvo ṇāto” ti. Taṃ katham sutvā āyasmā mahāmogallāno āyasmantaṃ piṇḍolabhāradvājānaṃ āha – “sutam te, āvuso bhāradvāja, imesaṃ vacanaṃ, ime buddhassa sāsanam pariggāhantā viya vadanti. Tvañca mahiddhiko mahānubhāvo, gaccha taṃ pattam ākāsenā gantvā gaṇhāhi” ti. Āvuso mahāmogallāna, tvaṃ iddhiṃantānaṃ aggo, tvaṃ etaṃ gaṇhāhi, tayi pana aggaṇhante ahaṃ gaṇhissāmi. “Gaṇhāvuso” ti vutte āyasmā piṇḍolabhāradvājo abhiññāpādaṃ catutthajjhānaṃ samāpajjitvā utthāya tigāvutaṃ piṭṭhipāsānaṃ pādantena paṭicchādentō tulapicu viya ākāse utthāpetvā rājagahanagarassa upari sattakkhattuṃ anupariyāyi. So tigāvutapamaṇassa nagarassa pidhānaṃ viya paññāyi. Nagaravāsino “pāsāno no avattharivā gaṇhāti” ti bhītā suppādini matthake katvā tattha tattha niḷiyiṃsu. Sattame vāre thero piṭṭhipāsānaṃ bhinditvā attānaṃ dassesi. Mahājano theram disvā, “bhante piṇḍolabhāradvāja, tava pāsānaṃ dalham katvā gaṇha, mā no sabbe nāsāyi” ti. Thero pāsānaṃ pādantena khipitvā vissajjesi. So gantvā yathāthāneyeva patiṭṭhāsi. Thero seṭṭhissa gehamatthake atṭhāsi. Taṃ disvā seṭṭhi urena nipajjitvā “otaratha sāmī” ti vatvā ākāso otinnaṃ theram nisidāpetvā pattam otārāpetvā catumadhurapunnaṃ katvā therassa adāsi. Thero pattam gahetvā vihārābhimukho pāyāsi. Athassa ye araññagatā vā suññāgaragatā vā taṃ pāṭihāriyaṃ nāddasamsu. Te sannipatitvā, “bhante, amhākampi pāṭihāriyaṃ dassehi” ti theram anubandhiṃsu. So tesam tesam pāṭihāriyaṃ dassetvā vihāraṃ agamāsi.

Satthā taṃ anubandhitvā unnādentassa mahājanassa saddam sutvā, “ānanda, kasseso saddo” ti pucchitvā, “bhante, piṇḍolabhāradvājena ākāse uppatitvā candanapatto gahito, tassa santike eso saddo” ti sutvā bhāradvājānaṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tayā evaṃ kata” nti pucchitvā “saccaṃ, bhante” ti vutte, “kasmā te, bhāradvāja, evaṃ kata” nti theram garahitvā taṃ pattam khaṇḍākhaṇḍam bhedaṭpetvā bhikkhūnaṃ añjanapisanattāya dāpetvā pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakanam sikkhāpadaṃ (cūlava. 252) paññāpesi.

Titthiyā “samaṇo kira gotamo taṃ pattam bhedaṭpetvā pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakanam sikkhāpadaṃ paññāpesi” ti sutvā “samaṇassa gotamassa sāvakā paññattaṃ sikkhāpadaṃ jīvitahetupi nātikkamanti, samaṇopi gotamo taṃ rakkhissateva. Idāni amhehi okāso laddho” ti nagaravīthiṃ ārocentā vicariṃsu “mayam attano gaṇam rakkhantā pubbe dārumayapattassa kāraṇā attano gaṇam mahājanassa na dassayimhā, samaṇassa gotamassa sāvakā pattakamattassa kāraṇā attano gaṇam mahājanassa dassesuṃ. Samaṇo gotamo attano paṇḍitatāya pattam bhedaṭpetvā sikkhāpadaṃ paññāpesi, idāni mayam teneva saddhiṃ pāṭihāriyaṃ karissāmā” ti.

Rājā bimbisāro taṃ katham sutvā satthu santikaṃ gantvā “tumhehi kira, bhante, pāṭihāriyassa akaraṇattāya sāvakanam sikkhāpadaṃ paññatta” nti? “Āma, mahārāja” ti. Idāni titthiyā “tumhehi saddhiṃ pāṭihāriyaṃ karissāmā” ti vadanti, kiṃ idāni karissathāti? “Tesu karontesu karissāmi, mahārāja” ti. Nanu tumhehi sikkhāpadaṃ paññattanti. Nāham, mahārāja, attano sikkhāpadaṃ paññāpesiṃ, taṃ mameva sāvakanam paññattanti. Tumhe ṭhapetvā aññattha sikkhāpadaṃ paññattaṃ nāma hoti, bhanteti. Tena hi, mahārāja, tamevettha paṭipucchāmi, “atthi pana te, mahārāja, vijite uyyāna” nti. “Atthi,

<p>bhante”ti. “Sace te, mahārāja, uyyāne mahājano ambādīni khādeyya, kimassa kattabba”nti? “Daṇḍo, bhante”ti. “Tvam pana khādītum labhasī”ti? “Ama, bhante, mayham daṇḍo natthi, aham attano santakam khādītum labhāmī”ti. “Mahārāja, yathā tava tiyojanasatike rajje ānā pavattati, attano uyyāne ambādīni khādantassa daṇḍo natthi, aññesaṃ atthi, evaṃ mamapi cakkavālakotisatasahassee ānā pavattati, attano sikkhāpadapaññattiyā atikkamo nāma natthi, aññesaṃ pana atthi, karissāmaḥam pāṭihāriya”nti. Titthiyā taṃ katham sutvā “idānamhā natthā, samaṇena kira gotamena sāvakanāmyeva sikkhāpadam paññattam, na attano. Sayameva kira pāṭihāriyam kattukāmo, kiṃ nu kho karomā”ti mantayimsu. Rājā satthāraṃ pucchi – “bhante, kadā pāṭihāriyam karissathā”ti. “Ito catumāsaccayena āsālhipuṇṇamāyam, mahārājā”ti. “Kattha karissatha, bhante”ti? “Sāvattim nissāya, mahārājā”ti. “Kasmā pana satthā evaṃ dūrattāhānam apadisī”ti? “Yasmā taṃ sabbabuddhānam mahāpāṭihāriyakaraṇattāhānam, apica mahājanassa sannipātanattāyapi dūrattāhānameva apadisī”ti. Titthiyā taṃ katham sutvā “ito kira catunnam māsānam accayena samaṇo gotamo sāvattiyam pāṭihāriyam karissati, idāni taṃ amuñcivāva anubandhissāma, mahājano amhe disvā ‘kiṃ ida’nti pucchissati. Athassa vakkhāma ‘mayam samaṇena gotamena saddhim pāṭihāriyam karissāmā’ti vadimhā. So palāyati, mayamassa palāyitum adatvā anubandhāmā”ti. Satthā rājagahe piṇḍāya caritvā nikkhami. Titthiyāpissa pacchatova nikkhamitvā bhattakiccatthāne vasanti. Vasitattāhāne punadvase pātārasam karonti. Te manussehi ‘kimida’nti pucchitā heṭṭhā cintitaniyameneva ārocesum . Mahājanopi “pāṭihāriyam passissāmā”ti anubandhi.</p> <p>Satthā anupubbena sāvattim pāpuṇi. Titthiyāpi tena saddhimyeva gantvā upattāhake samādapetvā satasahasam labhitvā khādirathambhehi maṇḍapam kāretvā nīluppalehi chādāpetvā “idha pāṭihāriyam karissāmā”ti nisidimsu. Rājā pasenadi kosalo satthāraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, titthiyehi maṇḍapo kārito, ahampi tumhākam maṇḍapam karissāmī”ti. “Alam, mahārāja, atthi mayham maṇḍapakāra”ti. “Bhante, maṃ ṭhapetvā ko añño kātum sakkhissati”ti? “Sakko, devarājā”ti. “Kaham pana, bhante, pāṭihāriyam karissathā”ti? “Kaṇḍambarukkhamūle, mahārājā”ti. Titthiyā “ambarukkhamūle kira pāṭihāriyam karissati”ti sutvā attano upattāhākanam ārocesvā yojanabbhantare ṭhāne antamaso tadahuṇṇatampi ambapotakam uppāṭetvā araṇṇe khipāpesum.</p> <p>Satthā āsālhipuṇṇamadivase antonagaram pāvīsi. Raññopi uyyānapālo kaṇḍo nāma ekam piṅgalakipillikehi katapattapuṭassa antare mahantam ambapakkam disvā tassa gandharasalobhena sampatante vāyase palāpetvā rañño khādanattāyā ādāya gacchanta antarāmagge satthāraṃ disvā cintesi – “rājā imam ambam khādītva mayham attha vā soḷasa vā kahāpaṇe dadeyya, taṃ me ekattabhāvepi jīvitavuttiyā nālam. Sace panāham satthu imam dassāmi, avassam taṃ me dīghakālam hitāvaham bhavissati”ti. So taṃ ambapakkam satthu upanāmesi. Satthā ānandattheram olokesi . Athassa thero catumahārājattiyam pattam nīharitvā hatthe ṭhapesi. Satthā pattam upanāmetvā ambapakkam paṭiggahetvā tattheva nisīdanākāram dassesi. Thero cīvaram paññāpetvā adāsi. Athassa tasmim nisinne thero pāṇiyam parissāvetvā ambapakkam madditvā pānakam katvā adāsi. Satthā ambapānakam pivitvā kaṇḍam āha – “imam ambaṭṭhim idheva paṃsum viyūhitvā ropehī”ti. So tathā akāsi. Satthā tassa upari hattham dhovi. Hatthe dhovitamattēyeva naṅgalasīsamattakkhandho hutvā ubbedhena paṇṇāsahattho ambarukkho utthahi. Catūsu disāsu ekekā, uddham ekāti pañca mahāsākhā paṇṇāsahattā ahesum. So tāvadeva pupphaphalasañchanno hutvā ekekasmim ṭhāne pariṭakkaambapiṇḍidharo ahoṣi. Pacchato āgacchantā bhikkhū ambapakkāni khādantā eva āgamimsu. Rājā “evarūpo kira ambarukkho utthito”ti sutvā “mā nam koci chindī”ti ārakkham ṭhapesi. So pana kaṇḍena ropitattā kaṇḍambarukkhotveva paññāyī. Dhuttakāpi ambapakkāni khādītva “hare duṭṭhatitthiyā ‘samaṇo kira gotamo kaṇḍambarukkhamūle pāṭihāriyam karissati’ti tumhehi yojanabbhantare tadahuṇṇatāpi ambapotakā uppāṭepitā, kaṇḍambo nāma aya”nti vatvā te ucchitthaambaṭṭhīhi paharimsu.</p> <p>Sakko vātavalāhakam devaputtam āṇāpesi “titthiyānam maṇḍapam vātehi uppāṭetvā ukkārabhūmiyam khipāpehī”ti. So tathā akāsi. Sūriyampi devaputtam āṇāpesi “sūriyamaṇḍalam nikaḍḍhanto tāpehī”ti. So tathā akāsi. Puna vātavalāhakam āṇāpesi “vātamaṇḍalam utthāpento yāhī”ti. So tathā karonto titthiyānam paggharitasedasaṅgare rajovaṭṭiyā okiri. Te tambamattikasadisā ahesum. Vassavalāhakampi āṇāpesi “mahantāni bindūni pātehī”ti. So tathā akāsi. Atha nesam kāyo kabaraḡāvisadisā ahoṣi. Te nigaṇṭhā lajjamānā hutvā sammukhasammukhatthāneveva palāyimsu. Evaṃ palāyantesu</p>		
---	--	--

<p>purāṇakassapassa upatthāko eko kassako “idāni me ayyānaṃ pāṭihāriyakaraṇavelā, gantvā pāṭihāriyaṃ passissāmi”ti goṇe vissajjetvā pātova ābhatam yāgukutañceva yottakañca gahetvā āgacchanto purāṇam tathā palāyantaṃ disvā, bhante, ajja ‘ayyānaṃ pāṭihāriyaṃ passissāmi’ti āgacchāmi, tumhe kahaṃ gacchathā”ti. Kiṃ te pāṭihāriyena, imaṃ kuṭaṇca yottañca dehīti. So tena dinnam kuṭaṇca yottañca ādāya nadīṭīraṃ gantvā kuṭam yottena attano gīvāya bandhitvā lajjanto kiñci akathetvā rahade patitvā udakapubbuḷe utthāpento kālam katvā avīcimhi nibbatti.</p> <p>Sakko ākāse ratanacaṅkamaṃ māpesi. Tassa ekā koṭi pācīnacakkavālamukhavaṭṭiyaṃ ahosi, ekā pacchimakakkavālamukhavaṭṭiyaṃ. Satthā sannipatitāya chattimsayojanikāya parisāya vaḍḍhamānakacchāyāya “idāni pāṭihāriyakaraṇavelā”ti gandhakuṭito nikkhamitvā pamukhe atthāsi. Atha naṃ gharāṇī nāma iddhimantī ekā anāgāmiupāsikā upasaṅkamitvā, “bhante, mādisāya dhītari vijjamānāya tumhākaṃ kilamanakiccaṃ natthi, ahaṃ pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti āha. “Katham tvam karissasi, gharāṇī”ti? “Bhante, ekasmiṃ cakkavālagabbhe mahāpathaviṃ udakaṃ katvā udakasakuṇikā viya nimujjitvā pācīnacakkavālamukhavaṭṭiyaṃ attānaṃ dassessāmi, tathā pacchimaṭṭaradakkhiṇacakkavālamukhavaṭṭiyaṃ, tathā majjhe”. Mahājano maṃ disvā “kā esā”ti vutte vakkhati “gharāṇī nāmesā, ayaṃ tāva ekissā itthiyā ānubhāvo, buddhānubhāvo pana kīdiso bhavissati”ti. Evaṃ titthiyā tumhe adisvāva palāyissantīti. Atha naṃ satthā “jānāmi te gharāṇī evarūpaṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samatthabhāvaṃ, na panāyaṃ tavatthāya baddho mālāpuṭo”ti vatvā paṭikkhipi. Sā “na me satthā anujānāti, addhā mayā uttaritaraṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samattho añño atthi”ti ekamantaṃ atthāsi. Satthāpi “evameva tesam guṇo pākaṭo bhavissati evaṃ chattimsayojanikāya parisāya majjhe sīhanādaṃ nadissati”ti maññamāno aparepi pucchi – “tumhe katham pāṭihāriyaṃ karissathā”ti. Te “evaṇca evaṇca karissāma, bhante”ti satthu purato thitāva sīhanādaṃ nadimsu. Tesu kira cūlaanāthapiṇḍiko “mādise anāgāmiupāsake putte vijjamāne satthu kilamanakiccaṃ natthi”ti cintetvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti vatvā “katham karissasi”ti puṭṭho “ahaṃ, bhante, dvādasayojanikaṃ brahmattabhāvaṃ nimminivā imissā parisāya majjhe mahāmeghagajjitasadisena saddena brahmaapphoṭanaṃ nāma apphoṭessāmi”ti. Mahājano “kiṃ nāmeso saddo”ti pucchitvā “cūlaanāthapiṇḍikassa kira brahmaapphoṭanasaddo nāmā”ti vakkhati. Titthiyā “gahapatikassa kira tāva eso ānubhāvo, buddhānubhāvo kīdiso bhavissati”ti tumhe adisvāva palāyissantīti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassapi tatheva vatvā pāṭihāriyakaraṇam nānujāni.</p> <p>Athekā paṭisambhidappattā sattavassikā cīrasāmaṇerī kira nāma satthāraṃ vanditvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti āha. “Katham karissasi cīre”ti? “Bhante, sineruṇca cakkavālapabbatañca himavantañca āharitvā imasmiṃ thāne paṭipāṭiyā thapetvā ahaṃ haṃsasakuṇī viya tato tato nikkhamitvā asajjamānā gamissāmi, mahājano maṃ disvā “kā esā”ti pucchitvā ‘cīrasāmaṇerī’ti vakkhati. Titthiyā ‘sattavassikāya tāva sāmaṇeriyā ayamānubhāvo, buddhānubhāvo kīdiso bhavissati’ti tumhe adisvāva palāyissantīti. Ito paraṃ evarūpāni vacanāni vuttānusāreneva veditabbāni. Tassāpi bhagavā “jānāmi te ānubhāva”nti vatvā pāṭihāriyakaraṇam nānujāni. Atheko paṭisambhidappatto khīṇāsavo cundasāmaṇero nāma jātiyā sattavassiko satthāraṃ vanditvā “ahaṃ bhagavā pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti vatvā “katham karissasi”ti puṭṭho āha – “ahaṃ, bhante, jambudīpassa dhajabhūtam mahājamburukkham khandhe gahetvā cāletvā mahājambupesiyō āharitvā imaṃ parisam khādāpessāmi, pāricchattakakusumāni ca āharitvā tumhe vandissāmi”ti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassa pāṭihāriyakaraṇam paṭikkhipi.</p> <p>Atha uppalavaṇṇā therī satthāraṃ vanditvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti vatvā “katham karissasi”ti puṭṭhā āha – “ahaṃ, bhante, samantā dvādasayojanikaṃ parisam dassetvā āvaṭṭato chattimsayojanāya parisāya parivuto cakkavattirājā hutvā āgantvā tumhe vandissāmi”ti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassāpi pāṭihāriyakaraṇam paṭikkhipi. Atha mahāmogallānatthero bhagavantaṃ vanditvā “ahaṃ, bhante, pāṭihāriyaṃ karissāmi”ti vatvā “katham karissasi”ti puṭṭho āha – “ahaṃ, bhante, sinerupabbatarājānaṃ dantantare thapetvā māsasāsapabījāṃ viya khādāpessāmi”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasi”ti? “Imaṃ mahāpathaviṃ kaṭasāraṃ viya samvelltivā aṅgulantare nikkhipissāmi”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasi”ti? “Mahāpathaviṃ kulālacakkaṃ viya parivattetvā mahājānaṃ pathavojaṃ khādāpessāmi”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasi”ti? “Vāmahatthe pathaviṃ katvā ime satte dakkhiṇahatthena aññaṃ dīpe thapessāmi”ti. “Aññaṃ kiṃ karissasi”ti? “Sineruṃ chattadaṇḍam viya katvā mahāpathaviṃ ukkhipitvā tassupari thapetvā chattahattho bhikkhu viya ekahatthenādāya</p>		
---	--	--

<p>ākāse caṅkamissāmī”ti. Satthā “jānāmi te ānubhāva”nti tassapi pāṭihāriyakaraṇaṃ nānujāni. So “jānāti maññe satthā mayā uttaritaraṃ pāṭihāriyaṃ kātuṃ samattha”nti ekamantaṃ aṭṭhāsi.</p> <p>Atha naṃ satthā “nāyaṃ moggallānaṃ tavatthāya baddho bālāpuṭo. Ahañhi asamadhuro, mama dhuraṃ añño vahituṃ samattho nāma natthi. Anacchariyametam, yaṃ idāni mama dhuraṃ vahituṃ samattho nāma bhavēyya. Ahetukatiracchānāyoniyam nibbattakālepi mama dhuraṃ añño vahituṃ samattho nāma nāhosiyevā”ti vatvā “kadā pana, bhante”ti therena puṭṭho aṭṭam āharitvā –</p> <p>“Yato yato garu dhuraṃ, yato gambhīravattanī; Tadāssu kaṇham yuñjanti, svāssu tam vahate dhura”nti. –</p> <p>Idam kaṇhausabhajātakaṃ (jā. 1.1.29) vitthāretvā puna tameva vatthum visesetvā dassento –</p> <p>“Manuññameva bhāseyya, nāmanuññam kudācanaṃ; Manuññam bhāsamānassa, garuṃ bhāram udaddhari; Dhanañca naṃ alābhesi, tena cattamano ahū”ti. –</p> <p>Idam nandivīsālājātakaṃ vitthāretvā kathesi. Kathetvā ca pana satthā ratanacaṅkamaṃ abhiruhi, purato dvādasayojanikā parisā ahoṣi tathā pacchato ca uttarato ca dakkhiṇato ca. Ujukaṃ pana catuvīsatiyojanikāya parisāya majjhe bhagavā yamakapāṭihāriyam akāsi.</p> <p>Tam pālito tāva evaṃ veditabbaṃ (paṭi. ma. 1.116) – katamaṃ tathāgatassa yamakapāṭihāriye ñāṇam? Idham tathāgato yamakapāṭihāriyam karoti asādhāraṇam sāvakehi, uparimakāyato aggikkhandho pavattati, heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Heṭṭhimakāyato aggikkhandho pavattati, uparimakāyato udakadhārā pavattati. Puratthimakāyato, pacchimakāyato; pacchimakāyato, puratthimakāyato; dakkhiṇaakkhito, vāmaakkhito; vāmaakkhito, dakkhiṇaakkhito; dakkhiṇakaṇṇasotato, vāmakaṇṇasotato; vāmakaṇṇasotato, dakkhiṇakaṇṇasotato; dakkhiṇanāsikāsotato, vāmanāsikāsotato; vāmanāsikāsotato, dakkhiṇanāsikāsotato; dakkhiṇaamsakūtato, vāmaamsakūtato; vāmaamsakūtato, dakkhiṇaamsakūtato; dakkhiṇahatthato, vāmahatthato; vāmahatthato, dakkhiṇahatthato; dakkhiṇapassato, vāmapassato; vāmapassato, dakkhiṇapassato; dakkhiṇapādato, vāmapādato; vāmapādato, dakkhiṇapādato; aṅgulaṅgulehi, aṅgulantarikāhi; aṅgulantarikāhi, aṅgulaṅgulehi; ekekalomakūpato aggikkhandho pavattati, ekekalomato udakadhārā pavattati. Ekekalomato aggikkhandho pavattati, ekekalomakūpato udakadhārā pavattati channaṃ vaṇṇānaṃ nīlānaṃ pītākānaṃ lohitākānaṃ odātānaṃ mañjetthānaṃ pabhassarānaṃ. Bhagavā caṅkamati, buddhanimmito tiṭṭhati vā nisīdati vā seyyam vā kappeti...pe... nimmito seyyam kappeti, bhagavā caṅkamati vā tiṭṭhati vā nisīdati vā. Idam tathāgatassa yamakapāṭihāriye ñāṇanti.</p> <p>Idam pana pāṭihāriyam bhagavā tasmim caṅkame caṅkamitvā akāsi. Tassa tejokasiṇasamāpattivasena uparimakāyato aggikkhandho pavattati, āpokasiṇasamāpattivasena heṭṭhimakāyato udakadhārā pavattati. Na pana udakadhārāya pavattanaṭṭhānato aggikkhandho pavattati, aggikkhandhassa pavattanaṭṭhānato udakadhārā pavattati dassetum “heṭṭhimakāyato uparimakāyato”ti vuttaṃ. Eseva nayo sabbapadesu. Aggikkhandho panettha udakadhārāya asammisso ahoṣi, tathā udakadhārā aggikkhandhena. Ubhayampi kira cetam yāva brahmalokā uggantvā cakkavālamukhavattiyam patati. “Channaṃ vaṇṇāna”nti vuttā panassa chabbaṇaramsiyo ghatehi āsiñcamānaṃ vilīnasuvaṇṇam viya yantanālikato nikkhantasuvaṇṇarasadhārā viya ca ekacakkavālagabbhato uggantvā brahmalokaṃ āhacca paṭinivattitvā cakkavālamukhavattimeva gaṇhiṃsu. Ekacakkavālagabbham vaṅkagopānasikaṃ viya bodhigharam ahoṣi ekālokaṃ. Tamdivasaṃ satthā caṅkamitvā pāṭihāriyam karonto antarantarā mahājanassa dhammaṃ kathesi. Kathento ca janam nirassāsaṃ akatvā tassa assāsavāraṃ deti. Tasmim khaṇe mahājano sādhuṅkaraṃ pavattesi. Tassa sādhuṅkarapavattanakāle satthā tāvamahatiyā parisāya cittam olokento ekekassa soḷasannaṃ ākāraṇam vasena cittācāraṃ aññāsi. Evaṃ lahukaparivattaṃ buddhānaṃ cittam. Yo yo yasmiñca dhamme yasmiñca pāṭihāre pasanno, tassa tassa ajjhāsayasaseneva dhammañca kathesi, pāṭihārañca akāsi. Evaṃ dhamme desiyamāne pāṭihāre ca kariyamāne mahājanassa dhammābhisamayo ahoṣi. Satthā pana tasmim samāgame attano manam gahetvā aññaṃ pañham pucchitum samattham adisvā nimmitabuddham māpesi. Tena pucchitam pañham satthā vissajjesi, sathārā pucchitam so vissajjesi. Bhagavato caṅkamanakāle nimmito</p>		
--	--	--

<p> ʈhānādīsu aññatarāṃ kappesi, nimmitassa caṅkamanakāle bhagavā ʈhānādīsu aññatarāṃ kappesi. Tamatthaṃ dassetuṃ “nimmito caṅkamati vā”tiādi vuttaṃ. Evaṃ karontassa satthu pāṭihāriyaṃ disvā dhammakathaṃ sutvā tasmim̐ samāgame vīsatiyā pāṇakoṭīnaṃ dhammābhisamayo ahoṣi. Sathā pāṭihāraṃ karontova “kattha nu kho aṭṭabuddhā idaṃ pāṭihāraṃ katvā vassaṃ upentī”ti āvajjtvā “tāvatiṃsabhavane vassaṃ upagantvā mātu abhidhammapiṭakaṃ desetī”ti disvā dakkhiṇapādaṃ ukkhipitvā yugandharamatthake ʈapetvā itaraṃ pādaṃ ukkhipitvā sinerumatthake ʈapesi. Evaṃ aṭṭhasatṭhiyojanasatasahasasatṭhāne tayo padavārā ahesuṃ, dve pādachiddāni. Sathā pādaṃ pasāretvā akkamīti na sallakkhetabbaṃ. Tassa hi pādukkhipanakāleyeva pabbatā pādāmūlaṃ āgantvā sampaṭicchim̐su, satthārā akkamanakāle te pabbatā utṭhāya sakaṭṭhāneyeva aṭṭhaṃsu. Sakko satthāraṃ disvā cintesi – “paṇḍukambalasilāya maññe satthā imaṃ vassāvāsaṃ upessati, bahūnañca devatānaṃ upakāro bhavissati, satthari panettha vassāvāsaṃ upagate aññā devatā hatthampi ʈapetuṃ na sakkhissanti. Ayaṃ kho pana paṇḍukambalasilā dīghato satṭhiyojanā, vitthārato paṇṇāsayaṃjanā, puthulato paṇṇarasayaṃjanā, satthari nisinnepi tucchaṃ bhavissati”ti. Sathā tassa ajjhāsayāṃ viditvā attano saṅghāṭim̐ silāsaṃ paṭicchādayamānaṃ khiṃpi. Sakko cintesi – “cīvaraṃ tāva paṭicchādayamānaṃ khiṃpi, sayāṃ pana parittake ʈhāne nisīdissati”ti. Sathā tassa ajjhāsayāṃ viditvā nīcapiṭhakaṃ mahāpamsukūlika viya paṇḍukambalasilāṃ antocīvarabhogeyeva katvā nisīdi. Mahājanopi taṃkhaṇaṃñeva satthāraṃ oloketto nāddasa, candassa atthaṅgamitakālo viya sūriyassa ca atthaṅgamitakālo viya ahoṣi. Mahājano – “Gato nu cittakūṭaṃ vā, kelāsaṃ vā yugandharaṃ; Na no dakkhemu sambuddhaṃ, lokajetṭhaṃ narāsabha”nti. – Imaṃ gāthaṃ vadanto paridevi. Apare “sathā nāma pavivekarato, so ‘evarūpāya me parisāya evarūpaṃ pāṭihāraṃ kata’nti lajjāya aññaṃ raṭṭhaṃ vā janapadaṃ vā gato bhavissati, na dāni taṃ dakkhissāmā”ti paridevantā imaṃ gāthamāhaṃsu – “Pavivekarato dhīro, nimaṃ lokaṃ punehiti; Na no dakkhemu sambuddhaṃ, lokajetṭhaṃ narāsabha”nti. Te mahāmoggallānaṃ pucchim̐su – “kahaṃ, bhante, satthā”ti? So sayāṃ jānantopi “paresampi guṇā pākāṭā hontū”ti ajjhāsayena “anuruddhaṃ pucchathā”ti āha. Te therāṃ tathā pucchim̐su – “kahaṃ, bhante, satthā”ti? Tāvatiṃsabhavane paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃ upagantvā mātu abhidhammapiṭakaṃ desetūṃ gatoti. “Kadā āgamissati, bhante”ti? “Tayo māse abhidhammapiṭakaṃ desetvā mahāpavāraṇadivase”ti. Te “satthāraṃ adisvā na gamissāmā”ti tatttheva khandhāvāraṃ bandhim̐su. Ākāsameva kira nesaṃ chadanaṃ ahoṣi. Tāya ca mahatiyā parisāya sarīranighaṃso nāma na paññāyi, pathavī vivaraṃ adāsī, sabbattha parisuddhameva bhūmitalaṃ ahoṣi. Sathā paṭhamameva moggallānattherāṃ avoca – “moggallāna, tvaṃ etissāya parisāya dhammaṃ deseyyāsī, cūlaanāthapiṇḍiko āhāraṃ dassati”ti. Tasmā taṃ temāsaṃ cūlaanāthapiṇḍikova tassā parisāya yāpanaṃ yāgubhattaṃ khādāntiyaṃ tambulatelagandhamālāpilandhanāni ca adāsī. Mahāmoggallāno dhammaṃ desesi, pāṭihāriyadassanattaṃ āgatāgatehi puṭṭhapañhe ca vissajjesi. Satthārampi mātu abhidhammadesanattaṃ paṇḍukambalasilāyaṃ vassaṃ upagataṃ dasasahasacakkavāḷadevatā parivārayim̐su. Tena vuttaṃ – “Tāvatiṃse yadā buddho, silāyaṃ paṇḍukambale; Pāricchattakamūlamhi, vihāsi purisuttamo. “Dasasu lokadhātūsu, sannipatitvāna devatā; Payirupāsanti sambuddhaṃ, vasantaṃ nāgamuddhani. “Na koci devo vaṇṇena, sambuddhassa virocati; Sabbe deve atikkamma, sambuddhova virocati”ti. (pe. va. 317-319); Evaṃ sabbā devatā attano sarīrappabhāya abhibhavitvā nisinnassa panassa mātā tusitavimānato āgantvā dakkhiṇapasse nisīdi. Indakopi devaputto āgantvā dakkhiṇapasseyeva nisīdi, aṅkuro vāmapasse nisīdi. So mahesakkhāsu devatāsu sannipatantīsu apagantvā dvādasayaṃjanike ʈhāne okāsaṃ labhi, indako tatttheva nisīdi. Sathā te ubhopi oloketvā attano sāsane dakkhiṇeyyapuggalānaṃ dinnadānassa mahapphalabhāvaṃ nāpetukāmo evamāha – “aṅkura, tayā dīghamantare </p>		
--	--	--

<p>dasavassasahassaparimāṇakāle dvādasayojanikaṃ uddhanapantiṃ katvā mahādānaṃ dinnam, idāni mama samāgamaṃ āgantvā dvādasayojanike tḥāne okāsaṃ labhi, kiṃ nu kho ettha kāraṇa”nti? Vuttampi cetam –</p> <p>“Oloketvāna sambuddho, aṅkurañcāpi indakaṃ; Dakkhiṇeyyaṃ sambhāvento, idaṃ vacanamabravi. “Mahādānaṃ tayā dinnam, aṅkura dīghamantare; Atidūre nisinnosi, āgaccha mama santike”ti. (pe. va. 321-322); So saddho pathavītaṃ pāpuṇi. Sabbāpi naṃ sā parisā assosi. Evaṃ vutte – “Codito bhāvitattena, aṅkuro etamabravi; Kiṃ mayhaṃ tena dānena, dakkhiṇeyyena suññataṃ. “Ayaṃ so indako yakkho, dajjā dānaṃ parittakaṃ; Atirocati amhehi, cando tārāgaṇe yathā”ti. (pe. va. 323-324); Tattha dajjāti datvā. Evaṃ vutte satthā indakaṃ āha – “indaka, tvaṃ mama dakkhiṇapasse nisinno, kasmā anapagantvāva nisīdasi”ti? So “ahaṃ, bhante, sukhetta appakabījaṃ vapanakassako viya dakkhiṇeyyasampadaṃ alattha”nti dakkhiṇeyyaṃ pabhāvento āha – “Ujjaṅgale yathā khetta, bījaṃ bahumpi ropitaṃ; Na phalaṃ vipulaṃ hoti, napi toseti kassakaṃ. “Tattheva dānaṃ bahukaṃ, dussīlesu patiṭṭhitaṃ; Na phalaṃ vipulaṃ hoti, napi toseti dāyakaṃ. “Yathāpi bhaddake khetta, bījaṃ appampi ropitaṃ; Sammā dhāraṃ paveccante, phalaṃ toseti kassakaṃ. “Tattheva sīlavantesu, guṇavantesu tādisu; Appakampi kataṃ kāraṃ, puññaṃ hoti mahapphala”nti. (pe. va. 325-328); Kiṃ panetassa pubbakammanti? So kira anuruddhattherassa antogāmaṃ piṇḍāya pavīṭṭhassa attano ābhatam kaṭacchubhikkhaṃ dāpesi. Tadā tassa puññaṃ aṅkurena dasavassasahassāni dvādasayojanikaṃ uddhanapantiṃ katvā dinnadānato mahapphalataraṃ jātam. Tasmā evamāha. Evaṃ vutte satthā, “aṅkura, dānaṃ nāma viceyya dātuṃ vaṭṭati, evaṃ taṃ sukhettesu vuttabījaṃ viya mahapphalaṃ hoti. Tvaṃ pana na tathā akāsi, tena te dānaṃ mahapphalaṃ na jāta”nti imamattaṃ vibhāvento – “Viceyya dānaṃ dātabbaṃ, yattha dinnam mahapphalaṃ...pe.... “Viceyya dānaṃ sugatappasatthaṃ, Ye dakkhiṇeyyā idha jīvaloke; Etesu dinnāni mahapphalāni, Bījāni vuttāni yathā sukhetta”ti. (pe. va. 329-330) – Vatvā uttarimpi dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – “Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayaṃ pajā; Tasmā hi vītarāgesu, dinnam hoti mahapphalaṃ. “Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayaṃ pajā; Tasmā hi vītadosesu, dinnam hoti mahapphalaṃ. “Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayaṃ pajā; Tasmā hi vītamohesu, dinnam hoti mahapphalaṃ. “Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayaṃ pajā; Tasmā hi vīgaticchesu, dinnam hoti mahapphala”nti. Desanāvasāne aṅkuro ca indako ca sotāpattiphale patiṭṭhahimsu, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p>		
--	--	--

Atha satthā devaparisāya majjhe nisinno mātarāṃ ārabha “kusalā dhammā, akusalā dhammā, abyākatā dhammā”ti abhidhammapīṭakaṃ paṭṭhapesi. Evaṃ tayo māse nīrantarāṃ abhidhammapīṭakaṃ kathesi. Kathento pana bhikkhācāraṃ vāyā “yāva mamāgamanā ettakaṃ nāma dhammaṃ desetū”ti nimmitabuddhaṃ māpetvā himavantaṃ gantvā nāgalatādantakaṭṭhaṃ khādītvā anottadahe mukhaṃ dhovītvā uttarakuruto piṇḍapātaṃ āharītvā mahāsālamālake nisinno bhattakiccaṃ akāsi. Sāriputtathero tattha gantvā satthu vattaṃ karoti. Satthā bhattakiccāpariyosāne, “sāriputta , ajja mayā ettako nāma dhammo bhāsito, tvaṃ attano antevāsikānaṃ bhikkhūnaṃ vācehi”ti therassa kathesi. Yamakapāṭihīre kira pasīditvā pañcasatā kulaputtā therassa santike pabbajīmsu. Te sandhāya therāṃ evamāha. Vatvā ca pana devalokaṃ gantvā nimmitabuddhena desitaṭṭhānato paṭṭhāya sayāṃ dhammaṃ desesi. Theropi gantvā tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ desesi. Te satthari devaloke viharanteyeva sattapakaraṇikā ahesuṃ.

Te kira kassapabuddhakāle khuddakavagguliyo hutvā ekasmiṃ pabbhāre olambantā dvinnāṃ therānaṃ caṅkamītvā abhidhammaṃ sajjhāyantaṃ saddaṃ sutvā sare nimittaṃ aggaḥesuṃ. Te “ime khandhā nāma, imā dhātuyo nāmā”ti ajānitvā sare nimittagahaṇamatteneva tato cutā devaloke nibbattā, ekaṃ buddhantaṃ dibbasampattim anubhavītvā tato cavitvā sāvattihīyaṃ kulaghaṃsu nibbattā. Yamakapāṭihīre uppannapasādā therassa santike pabbajītvā sabbapaṭṭhamāṃ sattapakaraṇikā ahesuṃ. Satthāpi teneva nīhārena taṃ temāsaṃ abhidhammaṃ desesi. Desanāvasāne asītikoṭṭisassānaṃ devatānaṃ dhammābhisamāyo ahoṣi, mahāmāyāpi sotāpattiphale patīṭhahi.

Sāpi kho chaṭṭimsayojanaparimaṇḍalā parisā “idāni sattame divase mahāpavāraṇā bhavissati”ti mahāmogallānatheraṃ upasaṅkamītvā āha – “bhante satthu, orohaṇadivasā saññātaṃ vaṭṭati, na hi mayāṃ satthāraṃ adīsvā gamissāmā”ti.

Āyasmā mahāmogallāno taṃ kathaṃ sutvā “sādhāvuso”ti vatvā tattheva pathaviyaṃ nimuggo sinerupādaṃ gantvā “maṃ abhiruhantaṃ parisā passatū”ti adhiṭṭhāya maṇiratanena āvutaṃ paṇḍukambalasuttaṃ viya paññāyamānarūpova sinerumajjhena abhiruhi. Manussāpi naṃ “ekayojanaṃ abhiruḷho, dviyojanaṃ abhiruḷho”ti olokayīmsu. Theropi satthu pāde sīsena ukkhipanto viya abhiruhītvā vandītvā evamāha – “bhante, parisā tumhe disvāva gantukāmā, kadā orohissathā”ti.

“Kahaṃ pana te, mogallāna, jeṭṭhabhātiko sāriputto”ti. “Bhante, saṅkassanagare vassaṃ upagato”ti. Mogallāna, ahaṃ ito sattame divase mahāpavāraṇāya saṅkassanagaradvāre otarissāmi, maṃ daṭṭhukāmā tattha āgacchantu, sāvattihito saṅkassanagaradvāraṃ tiṃsayojanāni, ettake magge kassaci pātheyyakiccaṃ natthi, uposathikā hutvā dhuravīhāraṃ dhammassavanatthāya gacchantā viya āgaccheyyāthāti tesāṃ āroceyyāsīti. Thero “sādhu, bhante”ti gantvā tathā ārocesi.

Satthā vuṭṭhavasso pavāretvā sakkassa ārocesi – “mahārāja, manussapathaṃ gamissāmī”ti . Sakko suvaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ rajatamayanti tīṇi sopānāni māpesi. Tesāṃ pādā saṅkassanagaradvāre patīṭṭhahiṃsu, sīsāni sinerumuddhani.

Tesu dakkhiṇapasse suvaṇṇamayaṃ sopānaṃ devatānaṃ ahoṣi, vāmapasse rajatamayāṃ sopānaṃ mahābrahmānaṃ ahoṣi, majjhe maṇimayaṃ sopānaṃ tathāgatassa ahoṣi. Satthāpi sinerumuddhani ṭhatvā devorohaṇasamāye yamakapāṭihīriyaṃ katvā uddhaṃ olokesi, yāva brahmalokā ekaṅgaṇā ahesuṃ. Adho olokesi, yāva avīcīto ekaṅgaṇā ahoṣi. Disāvidisā olokesi, anekāni cakkavālasatasahassāni ekaṅgaṇāni ahesuṃ. Devā manusse passīmsu, manussāpi deve passīmsu, sabbe sammukhāva passīmsu.

Bhagavā chabbaṇaraṃsiyo vissajjesi. Taṃ divasaṃ buddhasiriṃ oloketvā chaṭṭimsayojana parimaṇḍalāya parisāya ekopi buddhabhāvaṃ apatthento nāma natthi. Suvaṇṇasopānena devā otarīmsu, rajatasopānena mahābrahmāno otarīmsu, maṇisopānena sammāsambuddho otari. Pañcasikho gandhabbadevaputto beluvapaṇḍuvīnaṃ ādāya dakkhiṇapasse ṭhatvā satthu gandhabbamadhuradibbavīṇāya saddena pūjaṃ karonto otari, mātali, saṅgāhako vāmapasse ṭhatvā dibbagandhamālāpupphaṃ gahetvā namassamāno pūjaṃ katvā otari, mahābrahmā chaṭṭaṃ dhāresi, suyāmo vālabjaniṃ dhāresi. Satthā iminā parivārena saddhiṃ otarītvā saṅkassanagaradvāre patīṭṭhahi. Sāriputtatheropi āgantvā satthāraṃ vandītvā yasmā sāriputtatherena tathārūpāya buddhasiriyaṃ otaranto satthā ito pubbe na diṭṭhapubbo, tasmā – “Na me diṭṭho ito pubbe, na suto uda kassaci;

Evaṃ vagguvado satthā, tusitā gaṇimāgato”ti. (su. ni. 961; mahāni. 190) –

Ādīhi attano tuṭṭhiṃ pakāsetvā, “bhante, ajja sabbepi devamanussā tumhākaṃ pihayanti, patthenti”ti āha. Atha naṃ satthā,

<p>“sāriputta, evarūpehi guṇehi samannāgatā buddhā devamanussānaṃ piyā hontiyevā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 181. “Ye jhānapasutā dhīrā, nekkhammūpasame ratā; Devāpi tesam pihayanti, sambuddhānaṃ satīmata”nti. Tattha ye jhānapasutāti lakkhaṇūpanijjhānaṃ ārammaṇūpanijjhānanti imesu dvīsu jhānesu āvajjanasamāpajjanaadhiṭṭhānavuṭṭhānapaccavekkhaṇehi yuttappayuttā. Nekkhammūpasame ratāti ettha pabbajjā nekkhammanti na gahetabbā, kilesavūpasamanibbānaratiṃ pana sandhāyetam vuttam. Devāpīti devāpi manussāpi tesam pihayanti patthenti. Satīmatanti evarūpaguṇānaṃ tesam satiyā samannāgatānaṃ sambuddhānaṃ. “Aho vata mayam buddhā bhavyeyyāma”ti buddhabhāvaṃ icchamānā pihayantīti attho. Desanāvasāne tiṃsamattānaṃ paṇakoṭīnaṃ dhammābhisamayo ahoṣi, therassa saddhivihārikā pañcasatabhikkhū arahatte patīṭṭhahimsu. Sabbabuddhānaṃ kira avijahitameva yamakapāṭihīraṃ katvā devaloke vassaṃ vasitvā saṅkassanagaradvāre otaraṇaṃ. Tattha pana dakkhiṇapādassa patīṭṭhitaṭṭhānaṃ acalacetiyatṭhānaṃ nāma hoti. Satthā tattha ṭhatvā puthujjanādīnaṃ visaye pañhaṃ pucchi, puthujjanā attano visaye pañhe vissajjetvā sotāpannavisaye pañhaṃ vissajjetum nāsakkhimsu. Tathā sakadāgāmiādīnaṃ visaye sotāpannādayo, mahāmoggallānavisaye sesamahāsāvaka, sāriputtattherassa visaye mahāmoggallāno, buddhavisaye ca sāriputtopi vissajjetum nāsakkhiyeva. So pācīnadisaṃ ādiṃ katvā sabbadisā olokesi, sabbattha ekaṅgaṇameva ahoṣi. Atṭhasu disāsu devamanussā uddham yāva brahmalokā heṭṭhā bhūmatṭhā ca yakkhanāgasupaṇṇā añjaliṃ paggahetvā, “bhante, idha tassa pañhassa vissajjetā natthi, ettheva upadhārethā”ti āhamsu. Satthā sāriputto kilamati. Kiñcāpi hesa – “Ye ca saṅkhātadhammāse, ye ca sekhā puthū idha; Tesaṃ me nipako iriyaṃ, puṭṭho pabrūhi mārisā”ti. (su. ni. 1044; cūḷani. ajitamāṇavapucchāniddeṣa 7) – Imaṃ buddhavisaye puṭṭhapañhaṃ sutvā ‘satthā maṃ sekhāsekhānaṃ āgamanapaṭipadaṃ pucchati’ti pañhe nikkankho, khandhādīsu pana katarena nu kho mukhena imaṃ paṭipadaṃ kathento ‘ahaṃ satthu ajjhāsayaṃ gaṇhitum na sakkhissāmī’ti mama ajjhāsaye kaṅkhati, so mayā naye adinne kathetum na sakkhissati, nayamassa dassāmīti nayaṃ dassento “bhūtamidaṃ, sāriputta, samanupassasī”ti āha. Evaṃ kirassa ahoṣi “sāriputto mama ajjhāsayaṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessati”ti. Therassa saha nayadānena so pañho nayasatena nayasahassena nayasatasahassena upatṭhāsī. So satthārā dinnanaye ṭhatvā taṃ pañhaṃ kathesi. Ṭhapetvā kira sammāsambuddham añño sāriputtattherassa pañhaṃ pāpuṇitum samattho nāma natthi. Teneva kira thero satthu purato ṭhatvā sīhanādaṃ nadi – “ahaṃ, bhante, sakalakappampi deve vuṭṭhe ‘ettakāni bindūni mahāsamudde patitāni, ettakāni bhūmiyaṃ, ettakāni pabbate’ti gaṇetvā lekhaṃ āropetum samattho”ti. Satthāpi naṃ “jānāmi, sāriputta, gaṇetum samatthabhāva”nti āha. Tassa āyasmato paññāya upamā nāma natthi. Tenevāha – “Gaṅgāya vālukā khīye, udakaṃ khīye mahaṇṇave; Mahiyā mattikā khīye, na khīye mama buddhiyā”ti. Idaṃ vuttam hoti – sace hi, bhante, buddhisampannalokanātha, mayā ekasmiṃ pañhe vissajjite ekaṃ vā vālukaṃ ekaṃ vā udakabinduṃ ekaṃ vā paṃsukhaṇḍaṃ akhipitvā pañhānaṃ satena vā sahasseṇavā satasahassena vā vissajjite gaṅgāya vālukādīsu ekekaṃ ekamante khipeyya, khippataraṃ gaṅgādīsu vālukādayo parikkhayaṃ gaccheyyumaṃ, na tveva mama pañhānaṃ vissajjananti. Evaṃ mahāpaññopi hi bhikkhu buddhavisaye pañhassa antaṃ vā koṭiṃ vā adisvā satthārā dinnanaye ṭhatvā pañhaṃ vissajjesi. Taṃ sutvā bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesum – “yaṃ pañhaṃ puṭṭho sabbopi jano kathetum na sakkhi, taṃ dhammasenāpati sāriputto ekakova kathesi”ti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā “na idāneva sāriputto yaṃ pañhaṃ mahājano vissajjetum nāsakkhi, taṃ vissajjesi, pubbepi anena vissajjitoyevā”ti vatvā aṭṭhaṃ āharitum – “Parosahassampi samāgatānaṃ, Kandeyyumaṃ te vassasataṃ apaññā;</p>		
--	--	--

<p>Ekova seyyo puriso sapañño, Yo bhāsitaṣṣa vijānāti attha”nti. (jā. 1.1.99) – Imaṃ jātakam vitthārena kathesīti. Devorohaṇavattu dutiyaṃ. 3. Erakapattanāgarājavattu Kicchomanussapaṭilābhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bārāṇasiyaṃ upanissāya sattasirīsakarukkhamūle viharanto erakapattam nāma nāgarājam ārabba kathesi. So kira pubbe kassapabuddhasāsane daharabhikkhu hutvā gaṅgāya nāvaṃ abhiruyha gacchanto ekasmiṃ erakagumbe erakapattam gahetvā nāvāya vegasā gacchamānāyapi na muñci, erakapattam chijjivā gatam. So “appamattakam eta”nti āpattim adesetvā vīsati vassasahassāni araññe samaṇadhammam katvāpi maraṇakāle erakapattena gīvāya gahito viya āpattim desetukāmopi aññaṃ bhikkhum apassamāno “aparissuddham me sīla”nti uppannavippatisāro tato cavitvā ekarukkhadonikanāvappamāno nāgarājā hutvā nibbatti, erakapattotvevassa nāmam ahosi. So nibbattakkhaṇeyeva attabhāvaṃ oloketvā “ettakam nāma kālam samaṇadhammam katvā ahetukayoniyaṃ maṇḍūkabhakkhaṭṭhāne nibbattomhī”ti vippatisārī ahosi. So aparabhāge ekam dhītaram labhivā majje gaṅgāya udakapiṭṭhe mahantaṃ phalaṃ ukkhipivā dhītaram tasmim ṭhapetvā naccāpetvā gāyāpesi. Evaṃ kirassa ahosi – “addhā aham idha iminā upāyena buddhe upanne tassa uppanabhāvaṃ suñissāmī”ti. Yo me gītassa paṭigītam āharati , tassa mahantena nāgabhavanena saddhim dhītaram dassāmīti anvaḍḍhamāsam uposathadivase tam dhītaram phaṇe ṭhapesi. Sā tattha ṭhitā naccantī – “Kimsu adhippatī rājā, kimsu rājā rajjissaro; Kathamsu virajo hoti, katham bāloti vuccatī”ti. – Imaṃ gītam gāyati. Sakalajambudīpavāsino “nāgamāṇavikam ganhissāmā”ti gantvā attano attano paññābalena paṭigītam katvā gāyanti. Sā tam paṭikkhipati. Tassā anvaḍḍhamāsam phaṇe ṭhatvā evaṃ gāyantiyāva ekam buddhantaram vītivattam. Atha amhākam satthā loke uppajjivā ekadivasam paccūsakāle lokam volokento erakapattam ādim katvā uttaramāṇavaṃ nāma attano ñāṇajālassa anto pavitṭham disvā “kiṃ nu kho bhavissati”ti āvajjento “ajja erakapattassa dhītaram phaṇe ṭhapetvā naccāpanadivaso, ayam uttaramāṇavo mayā dinnam paṭigītam ganhantova sotāpanno hutvā tam ādāya nāgarājassa santikam gamissati. So tam sutvā ‘buddho uppanno’ti ñatvā mama santikam āgamissati, aham tasmim āgate mahāsamāgame gātham kathessāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā pānasahassānam dhammābhisamayo bhavissati”ti addasa. So tattha gantvā bārāṇasito avidūre satta sirīsakarukkha atthi, tesu ekassa mūle nisīdi. Jambudīpavāsino gītapāṭigītam ādāya sannipatimsu. Satthā avidūre ṭhāne gacchantam uttaramāṇavaṃ disvā “ehi, uttarā”ti āha. “Kiṃ, bhante”ti? “Ito tāva ehī”ti. Atha naṃ āgantvā vanditvā nisinnam āha “kham gacchasi”ti? “Erakapattassa dhītu gāyanatṭhāna”nti. “Jānāsi pana gītapāṭigīta”nti? “Jānāmi, bhante”ti. “Vadehi tāva na”nti? Atha naṃ attano jānananiyāmeneva vadantaṃ “na uttaram etaṃ paṭigītam, aham te paṭigītam dassāmi, ādāya naṃ gamissasi”ti. “Sādhu, bhante”ti. Atha naṃ satthā, uttara, tvam nāgamāṇavikāya gītakāle – “Chadvārādhippatī rājā, rajjamāno rajjissaro; Arajjam virajo hoti, rajjam bāloti vuccatī”ti. – Imaṃ paṭigītam gāyeyyāsīti āha. Māṇavikāya gītassa attho – kimsu adhippatī rājāti kiṃ adhippatī rājā nāma hoti? Kimsu rājā rajjissaroti katham pana rājā rajjissaro nāma hoti? Kathamsu virajo hotīti katham nu kho so rājā virajo nāma hotīti? Paṭigītassa pana attho – chadvārādhippatī rājāti yo channam dvārānam adhippati, ekadvārepi rūpādīhi anabhibhūto, ayam rājā nāma. Rajjamāno rajjissaroti yo pana tesu ārammaṇesu rajjati, so rajjamāno rajjissaro nāma. Arajjanti arajjamāno pana virajo nāma hoti. Rajjanti rajjamāno bāloti vuccatīti. Evamassa satthā paṭigītam datvā, uttara, tayā imasmim gīte gāyite imassa gītassa imaṃ paṭigītam gāyissati – “Kenassu vuyhati bālo, katham nudati paṇḍito;</p>		
---	--	--

<p>Yogakkhemī kathaṃ hoti, taṃ me akkhāhi pucchito”ti. Athassa tvam idaṃ paṭigītaṃ gāyeyyāsi – “Oghena vuyhati bālo, yogā nudati paṇḍito; Sabbayogavisamyutto, yogakkhemī vuccatī”ti. Tassattho – “kāmoghādīnā catubbidhena oghena bālo vuyhati, taṃ oghaṃ paṇḍito sammappadhānasāṅkhātena yogena nudati. So sabbehi kāmayogādīhi visamyutto yogakkhemī nāma vuccatī”ti. Uttaro imaṃ paṭigītaṃ gaṇhantova sotāpattiṃhale paṭiṭṭhahi. So sotāpanno hutvā taṃ gāthaṃ ādāya gantvā, “ambho, mayā gītapaṭigītaṃ āhaṃ, okāsaṃ me dethā”ti vatvā nirantaraṃ ṭhitassa mahājanassa jaṇṇunā akkamanto agamāsi. Nāgamāṇavikā pitu phaṇe ṭhatvā naccamānā “kiṃsu adhippatī rājā”ti gītaṃ gāyati? Uttaro “chadvārādhippatī rājā”ti paṭigītaṃ gāyī. Puna nāgamāṇavikā “kenassu vuyhati”ti tassa gītaṃ gāyati? Athassa paṭigītaṃ gāyanto uttaro “oghena vuyhati”ti imaṃ gāthamāha. Nāgarājā taṃ sutvāva buddhassa uppanabhāvaṃ nātvā “mayā ekaṃ buddhantaṃ evarūpaṃ padaṃ nāma na sutapubbaṃ, uppanno vata, bho, loke buddho”ti tuṭṭhamānaso naṅgutṭhena udakaṃ pahari, mahāvīciyo utṭhahimsu, ubho tīrāni bhijjimsu. Ito cito ca usabhamatte ṭhāne manussā uduke nimujjimsu. So ettakaṃ mahājanaṃ phaṇe ṭhapetvā ukkhipitvā thale paṭiṭṭhapesi. So uttaraṃ upasaṅkamitvā “kahaṃ, sāmi, satthā”ti pucchi. “Ekasmim rukkhamūle nisinnō, mahārājā”ti. So “ehi, sāmi, gacchāmā”ti uttarena saddhim agamāsi. Mahājanopi tena saddhimyeva gato. Nāgarājā gantvā chabbāṇaraṃsinaṃ antaraṃ pavisitvā satthāraṃ vanditvā rodamāno aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā āha – “kiṃ idaṃ, mahārājā”ti? “Ahaṃ, bhante, tumhādisassa buddhassa sāvako hutvā vīsati vassasahassāni samaṇadhammaṃ akāsiṃ, sopi maṃ samaṇadhammo niddhāretuṃ nāsakkihi. Appamattakaṃ erakapattachindanamattaṃ nissāya ahētukaṃ paṭisaṅgahaṃ gahetvā urena parisakkaṇṭhāne nibbattosmi, ekaṃ buddhantaṃ neva manussattaṃ labhāmi, na saddhammassavanaṃ, na tumhādisassa buddhassa dassana”nti satthā tassa kathaṃ sutvā, “mahārāja, manussattaṃ nāma dullabhaveva, tathā saddhammassavanaṃ, tathā buddhuppādo, idaṃ kicchena kasirena labbhatī”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 182. “Kiccho manussapaṭilābho, kicchaṃ maccāna jīvitam; Kicchaṃ saddhammassavanaṃ, kiccho buddhānamuppādo”ti. Tassattho – mahantena hi vāyāmena mahantena kusalena laddhattā manussattaṃ paṭilābho nāma kiccho dullabho. Nirantaraṃ kasikkamādīni katvā jīvitavuttiṃ ghaṭanātopi parittatṭhāyitāyapi maccānaṃ jīvitam kicchaṃ. Anekesupi kappesu dhammadesakassa puggalassa dullabhatāya saddhammassavanaṃ kicchaṃ. Mahantena vāyāmena abhinīhārasa samijjhanato samiddhābhinihārasa ca anekhipi kappakoṭisahasseehi dullabhuppādato buddhānaṃ uppādo kicchoyeva, ativiya dullabhoti. Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi. Nāgarājāpi taṃdivasaṃ sotāpattiṃhalaṃ labheyya, tiracchānagatattā pana nālattha. So yesu paṭisaṅgahaṇatacajahanavissatṭhaniddokkamanasajātiyāmethunasevanacutisaṅkhātesu pañcasu ṭhānesu nāgasarīrameva gahetvā kilamanti, tesu akilamanabhāvaṃ patvā māṇavarūpeneva vicarituṃ labhatīti. Erakapattanāgarājavatthu tatiyaṃ. 4. Ānandattherapañhavatthu Sabbapāpassa akaraṇanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ānandattherassa pañhaṃ ārabba katesi. Thero kira divāṭṭhāne nisinnō cintesi – “satthārā sattannaṃ buddhānaṃ mātāpitaro āyuparicchedo bodhi sāvakasannipāto aggasāvakasannipāto aggasāvakaupatṭhākoṭi idaṃ sabbam kathitaṃ, uposatho pana akathito, kiṃ nu kho tesampi ayameva uposatho, añño”ti? So satthāraṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Yasmā pana tesam buddhānaṃ kālabhedova ahoṣi, na kathābhedo. Vipassī sammāsambuddho hi sattame sattame saṃvacchare uposathaṃ akāsi. Ekadivasaṃ dinnovādoyeva hissa sattannaṃ saṃvaccharānaṃ alaṃ hoti. Sikhī ceva vessabhū ca chaṭṭhe chaṭṭhe saṃvacchare uposathaṃ karimsu, kakusandho koṇāgamano ca saṃvacchare saṃvacchare. Kassapadasabalo chaṭṭhe chaṭṭhe māse uposathaṃ akāsi. Ekadivasaṃ dinnovādo</p>		
--	--	--

<p>eva hissa channaṃ māsānaṃ alaṃ ahoṣi. Tasmā satthā tesam imaṃ kālabhedam ārocetvā “ovādagāthā pana nesam imāyevā”ti vatvā sabbesaṃ ekameva uposathaṃ āvi karonto imā gāthā abhāsi –</p> <p>183. “Sabbapāpassa akaraṇaṃ, kusalassa upasampadā; Sacittapariyodapanaṃ, etaṃ buddhāna sāsanaṃ. 184. “Khantī paramaṃ tapo titikkhā, Nibbānaṃ paramaṃ vadanti buddhā; Na hi pabbajito parūpaghātī, Na samaṇo hoti paraṃ viheṭṭhayanto. 185. “Anūpavādo anūpaghāto, pātimokkhe ca saṃvaro; Mattaññutā ca bhattasmiṃ, pantaṇca sayanāsanaṃ; Adhicitte ca āyogo, etaṃ buddhāna sāsana”nti. Tattha sabbapāpassāti sabbassa akusalakammaṃ. Upasampadāti abhinikkhamaṇato paṭṭhāya yāva arahattamaggā kusalassa uppādanaṃceva uppāditassa ca bhāvanā. Sacittapariyodapanaṃ pañcahi nīvaraṇehi attano cittaṃ vodāpanaṃ. Etaṃ buddhāna sāsanaṃ sabbabuddhānaṃ ayamaṇusitṭhi. Khanṭīti yā eṣā titikkhāsankhātā khantī nāma, idaṃ imasmiṃ sāsane paramaṃ uttamaṃ tapo. Nibbānaṃ paramaṃ vadanti buddhāti buddhā ca paccekabuddhā ca anubuddhā cāti ime tayo buddhā nibbānaṃ uttamantī vadanti. Na hi pabbajitoti pañiādīhi paraṃ apahanaṇto viheṭṭhento parūpaghātī pabbajito nāma na hoti. Na samaṇoti vuttanayeneva paraṃ viheṭṭhayanto samaṇopi na hotiyeva . Anūpavādoti anūpavādanaṃceva anūpavādāpanaṇca. Anūpaghātoti anūpaghātanaṃceva anūpaghātāpanaṇca . Pātimokkheti jeṭṭhakasīle. Saṃvaroti pidhanaṃ. Mattaññutāti mattaññubhāvo pamāṇajānaṃ. Pantanti vivittaṃ. Adhicitteti aṭṭhasamāpattisaṅkhāte adhicitte. Āyogoti payogakaraṇaṃ. Etanti etaṃ sabbesaṃ buddhānaṃ sāsanaṃ. Ettha hi anūpavādena vācasikaṃ sīlaṃ kathitaṃ, anūpaghātena kāyikasīlaṃ, “pātimokkhe ca saṃvaro”ti sīlaṃ kathitaṃ, anūpaghātena kāyikasīlaṃ, “pātimokkhe ca saṃvaro”ti iminā pātimokkhasīlaṃceva indriyasamvaraṇca, mattaññutāya ājīvaṇapārisuddhi ceva paccayasannisitasīlaṇca, pantaṇca sāsanaṇca sappāyasaṇca, adhicittena aṭṭha samāpattiyo. Evaṃ imāya gāthāya tissopi sikkhā kathitā eva hontīti. Desanāvāsāne bahū sotāpattiṇalādīni pāpuṇiṃsūti. Ānandattherapaṇhavatthu catutthaṃ. 5. Anabhiratabhikkhuvatthu Nakahāpaṇavassenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ anabhiratabhikkhuṃ ārabha katesi. So kira sāsane pabbajitvā laddhūpasampado “asukatṭhānaṃ nāma gantvā uddesaṃ uggaṇhāhi”ti upajjhāyena pesito tattha agamāsi. Athassa pituno rogo uppajji. So puttaṃ datṭhukāmo hutvā taṃ pakkosituṃ samatthaṃ kañci alabhitvā puttasokena vippalapaṇtoyeva āsannaṃ araṇo hutvā “idaṃ me puttaṃ pattaṇcāvamūlaṃ kareyyāsi”ti kahāpaṇasataṃ kaniṭṭhassa hatthe datvā kālamakāsi. So daharassa āgataṃ pādamaṇe nipatitvā pavatṭento roditvā, “bhante, pitā te vippalapaṇtova kālakato, mayhaṃ pana tena kahāpaṇasataṃ hatthe ṭhapitaṃ, tena kiṃ karomī”ti āha. Daharo “na me kahāpaṇehi attho”ti paṭikkhipitvā aparabhāge cintesi – “kiṃ me parakulesu piṇḍāya caritvā jīvitena, sakkā taṃ kahāpaṇasataṃ nissāya jīvitum, vibbhamissāmi”ti. So anabhiratiyā piṇḍito vissatṭhasajjhāyanakammaṭṭhāno paṇḍurogī viya ahoṣi. Atha naṃ daharasāmaṇerā “kiṃ ida”nti pucchitvā “ukkaṇṭhitomhī”ti vutte ācariyupajjhāyānaṃ ācikkhimsu. Atha naṃ te satthu santikaṃ netvā satthu dassesuṃ. Satthā “saccaṃ kira tvaṃ ukkaṇṭhito”ti pucchitvā, “āma, bhante”ti vutte “kasmā evamakāsi, atthi pana te koci jīvitapaccayo”ti āha. “Āma, bhante”ti. “Kiṃ te atthi”ti? “Kahāpaṇasataṃ, bhante”ti. Tena hi katthaci tāva sakkharā āhara,</p>		
---	--	--

<p>gaṇetvā jānissāma “sakkā vā tāvattakena jīvituṃ, no vā”ti. So sakkharā āhari. Atha naṃ satthā āha – “paribhogatthāya tāva paṇṇāsaṃ ṭhapehi, dvinnāṃ goṇānaṃ atthāya catuvīsati, ettakaṃ nāma bījattāya, yuganaṅgalatthāya, kuddālavāsīpharasuattāyā”ti evaṃ gaṇiyamāne taṃ kahāpaṇasataṃ nappahoti. Atha naṃ satthā “bhikkhu tava kahāpaṇā appakā, kathaṃ ete nissāya taṇhaṃ pūressasi, aṭṭe kira cakkavattirajjaṃ kāretvā apphoṭitamattena dvādasayojanaṭṭhāne kaṭṭipamāṇena ratanavassaṃ vassāpetuṃ samattho yāva chattimsa sakkā cavanti, ettakaṃ kālaṃ devarajjaṃ kāretvāpi maraṇakāle taṇhaṃ apūretvāva kālamakāsi”ti vatvā tena yācito atītaṃ āharitvā mandhātujātakam (jā. 1.3.22) vitthāretvā – “Yāvata candimasūriyā pariharanti, disā bhanti virocana; Sabbeva dāsā mandhātu, ye paṇā pathavissitā”ti. – Imissā gāthāya anantarā imā dve gāthā abhāsi – 186.</p> <p>“Na kahāpaṇavassena, titti kāmesu vijjati; Appassādā dukhā kāmā, iti viññāya paṇḍito. 187.</p> <p>“Api dibbesu kāmesu, ratim so nādhigacchati; Taṇhakkhayarato hoti, sammāsambuddhasāvako”ti.</p> <p>Tattha kahāpaṇavassenāti yaṃ so apphoṭetvā sattaratanaṃ vassāpesi, taṃ idha kahāpaṇavassanti vuttaṃ. Tenapi hi vatthukāmakilesakāmesu titti nāma natthi. Evaṃ duppurā esā taṇhā. Appassādāti supinasadisatāya parittasukhā. Dukhāti dukkhakkhandhādisu āgata dukkhavasena pana bahudukkhāva. Iti viññāyāti evamete kāme jānitvā. Api dibbesūti sace hi devānaṃ upakappanakakāmehi nimanteyyāpi āyasmā samiddhi viya evampi tesu kāmesu ratim na vindatiyeva. Taṇhakkhayaratoti arahatte ceva nibbāne ca abhirato hoti, taṃ patthayamāno viharati. Sammāsambuddhasāvakoti sammāsambuddhena desitassa dhammassa savanena jāto yogāvacarabhikkhūti. Desanāvasāne so bhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Anabhiratabhikkhuvatthu pañcamam.</p> <p>6. Aggidattabrāhmaṇavatthu</p> <p>Bahuṃ ve saraṇaṃ yaṅṅti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto vālikarāsimhi nisinnaṃ aggidattaṃ nāma kosalarāṇṇo purohitaṃ ārabha kathesi.</p> <p>So kira mahākosalassa purohito ahoṣi. Atha naṃ pitari kālakate rājā pasenadi kosalo “pitu me purohito”ti gāravana tasmiṃyeva ṭhāne ṭhapatvā tassa attano upaṭṭhānaṃ āgatakāle paccuggamaṇaṃ karoti, “ācariya, idha nisīdathā”ti samānāsaṇaṃ dāpesi. So cintesi – “ayaṃ rājā mayi ativiya gāravaṃ karoti, na kho pana rājūnaṃ niccākālemeva sakkā cittaṃ gahetuṃ. Samānavayeneva hi saddhim rajjasukhaṃ nāma sukhaṃ hoti, ahañcamhi mahallako, pabbajituṃ me yutta”nti. So rājānaṃ pabbajjaṃ anujānāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā sattāhena sabbaṃ attano dhanam dānamukhe vissajjetvā bāhirakapabbajjaṃ pabbaji. Taṃ nissāya dasa purisasaṃhassāni anupabbajjimsu. So tehi saddhim āṅgamagadhānaṅga kururaṭṭhassa ca antare vāsaṃ kappetvā imaṃ ovādaṃ deti, “tātā, yassa kāmavitakkādayo uppajjanti, so nadito ekekaṃ vālukapuṭaṃ uddharitvā imasmiṃ okiratū”ti. Te “sādhū”ti paṭissuṇitvā kāmavitakkādīnaṃ uppanakāle tathā kariṃsu. Aparena samayena mahāvālukarāsi ahoṣi, taṃ ahichatto nāma nāgarājā paṭiggahesi. āṅgamagadhavāsino ceva kururaṭṭhavāsino ca māse māse tesam mahantaṃ sakkāraṃ abhiharitvā dānaṃ denti. Atha nesam aggidatto imaṃ ovādaṃ adāsi – “pabbataṃ saraṇaṃ yātha, vanaṃ saraṇaṃ yātha, ārāmaṃ saraṇaṃ yātha, rukkaṃ saraṇaṃ yātha, evaṃ sabbadukkhato muccissathā”ti. Attano antevāsikepi iminā ovādena ovadi.</p> <p>Bodhisattopi katābhinnikkhamano sammāsambodhim patvā tasmiṃ samaye sāvattim nissāya jetavane viharanto paccūsakāle lokaṃ volokento aggidattabrāhmaṇaṃ saddhim antevāsikehi attano nānājalassa anto pavitṭhaṃ disvā “sabbepi ime arahattassa upanissayasampannā”ti ṇatvā sāyanhasamaye mahāmogallānattheraṃ āha – “mogallāna, kiṃ passasi aggidattabrāhmaṇaṃ mahājanaṃ atitthe pakkhandāpentaṃ, gaccha tesam ovādaṃ dehi”ti. Bhante, bahū ete, ekakassa</p>		
---	--	--

<p>mayhaṃ avisayhā. Sace tumhepi āgamissatha, visayhā bhavissanti. Moggallāna, ahampi āgamissāmi, tvaṃ purato yāhīti. Thero purato gacchantova cintesi – “ete balavanto ceva bahū ca. Sace sabbesaṃ samāgamaṭṭhāne kiñci kathessāmi, sabbepi vaggavaggena uṭṭhaheyyu”nti attano ānubhāvena thūlaphusitakaṃ devaṃ vuṭṭhāpesi. Te thūlaphusitakesu patantesu uṭṭhāyūṭṭhāya attano attano paṇṇasālaṃ pavisiṃsu. Thero aggidattassa brāhmaṇassa paṇṇasāladvāre ṭhatvā “aggidattā”ti āha. So therassa saddaṃ sutvā “maṃ imasmiṃ loke nāmena ālapituṃ samattho nāma natthi, ko nu kho maṃ nāmena ālapatī”ti mānathaddhatāya “ko eso”ti āha. “Ahaṃ, brāhmaṇā”ti. “Kiṃ vadesī”ti? “Ajja me ekarattiṃ idha vasanaṭṭhānaṃ tvaṃ ācikkhāhī”ti. “Idha vasanaṭṭhānaṃ natthi, ekassa ekāva paṇṇasālā”ti. “Aggidatta, manussā nāma manussānaṃ, gāvo gunnaṃ, pabbajitā pabbajitānaṃ santikaṃ gacchanti, mā evaṃ kari, dehi me vasanaṭṭhāna”nti. “Kiṃ pana tvaṃ pabbajito”ti? “Āma, pabbajitomaṃ”ti. “Sace pabbajito, kahaṃ te khāribhaṇḍaṃ, ko pabbajitaparikkhāro”ti. “Atthi me parikkhāro, viṣuṃ pana naṃ gahetvā vicarituṃ dukkhanti abbhantareneva naṃ gahetvā vicarāmi, brāhmaṇā”ti. So “taṃ gahetvā vicarissasī”ti therassa kujjhi. Atha naṃ so āha – “amhe, aggidatta, mā kujjhi, vasanaṭṭhānaṃ me ācikkhāhī”ti. Natthi ettha vasanaṭṭhānanti. Etasmiṃ pana vālukarāsīmhi ko vasatīti. Eko, nāgarājāti. Etaṃ me dehīti. Na sakkā dātuṃ, bhāriyaṃ etassa kammanti. Hotu, dehi meti. Tena hi tvaṃ eva jānāhīti.</p> <p>Thero vālukarāsīabhimukho pāyāsi. Nāgarājā taṃ āgacchantaṃ disvā “ayaṃ samaṇo ito āgacchati, na jānāti maññe mama atthibhāvaṃ, dhūmayitvā naṃ māressāmi”ti dhūmayi. Thero “ayaṃ nāgarājā ‘ahameva dhūmayitūṃ sakkomi, aññe na sakkonti”ti maññe sallakkhetī”ti sayampi dhūmayi. Dvinnampi sarīrato uggaṭā dhūmā yāva brahmalokā uṭṭhahiṃsu. Ubhopi dhūmā therāṃ abādhetvā nāgarājānameva bādheti. Nāgarājā dhūmavegaṃ sahituṃ asakkonto pajjali. Theropi tejjodhātuṃ samāpajjitvā tena saddhimyeva pajjali. Aggijālā yāva brahmalokā uṭṭhahiṃsu. Ubhopi therāṃ abādhetvā nāgarājānameva bādhayiṃsu. Athassa sakalasarīraṃ ukkāhi padittaṃ viya ahoṣi. Isigaṇo oloketvā cintesi – “nāgarājā, samaṇaṃ jhāpeti, bhaddako vata samaṇo amhākaṃ vacanaṃ asutvā naṭṭho”ti. Thero nāgarājānaṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā vālukarāsīmhi nisīdi. Nāgarājā vālukarāsīm bhogehi parikkhipitvā kūṭāgārakucchipamānaṃ phaṇaṃ māpetvā therassa upari dhāresi. Isigaṇā pātova “samaṇassa matabhāvaṃ vā amatabhāvaṃ vā jānissāmā”ti therassa santikaṃ gantvā taṃ vālukarāsimatthake nisinnaṃ disvā añjaliṃ paggayha abhiththavantaṃ āhaṃsu – “samaṇa, kacci nāgarājena na bādhitō”ti. “Kiṃ na passatha mama upariphaṇaṃ dhāretvā ṭhita”nti? Te “acchariyaṃ vata bho, samaṇassa evarūpo nāma nāgarājā damito”ti therāṃ parivāretvā aṭṭhaṃsu. Tasmīṃ khāṇe satthā āgato. Thero satthāraṃ disvā uṭṭhāya vandi. Atha naṃ isayo āhaṃsu – “ayampi tayā mahantataro”ti. Eso bhagavā satthā, ahaṃ imassa sāvakotī. Satthā vālukarāsimatthake nisīdi, isigaṇo “ayaṃ tāva sāvakassa ānubhāvo, imassa pana ānubhāvo kīdiso bhavissati”ti añjaliṃ paggayha satthāraṃ abhiththavi. Satthā aggidattaṃ āmantetvā āha – “aggidatta, tvaṃ tava sāvakānaṃ upaṭṭhākānaṃ ovādaṃ dadamāno kinti vatvā desī”ti. “Etaṃ pabbataṃ saraṇaṃ gacchatha, vanaṃ ārāmaṃ rukkhāṃ saraṇaṃ gacchatha. Etāni hi saraṇaṃ gato sabbadukkhā pamuccati”ti evaṃ tesāṃ ovādaṃ dammīti. Satthā “na kho, aggidatta, etāni saraṇaṃ gato sabbadukkhā pamuccati, buddhaṃ dhammaṃ saṅghaṃ pana saraṇaṃ gantvā sakalavattadukkhā pamuccati”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>188. “Bahū ve saraṇaṃ yanti, pabbatāni vanāni ca; Ārāmarukkhacetyāni, manussā bhayatajjitā.</p> <p>189. “Netāṃ kho saraṇaṃ khemaṃ, netāṃ saraṇamuttamaṃ; Netāṃ saraṇamāgama, sabbadukkhā pamuccati.</p> <p>190. “Yo ca buddhaṇca dhammaṇca, saṅghaṇca saraṇaṃ gato; Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.</p> <p>191. “Dukkhaṃ dukkhasamuppādaṃ, dukkhassa ca atikkamaṃ;</p>		
--	--	--

<p>Ariyaṃ caṭṭhaṅgikaṃ maggaṃ, dukkhūpasamaḡāmiṇaṃ. 192. “Etaṃ kho saraṇaṃ khemaṃ, etaṃ saraṇamuttamaṃ; Etaṃ saraṇamāḡamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti. Tattha bahunti bahu. Pabbatānti tattha tattha isigilivepullavebhārādike pabbate ca mahāvanagosīḡasālavanādīni vanāni ca veḡuvanajīvakambavanādayo ārāme ca udenacetiyaḡotamacetiyaḡādīni rukkhacetyāni ca te te manussā tena tena bhayena tajjīta bhayato mucceitukāmā puttalābhādīni vā patthayamānā saraṇaṃ yantīti attho. Netamaṃ saraṇanti etaṃ sabbampi saraṇaṃ neva khemaṃ na uttamaṃ, na ca etaṃ paṭicca jātiādiddhammesu sattesu ekopi jātiādito sabbadukkhā pamuccatīti attho. Yo cāti idaṃ akhemaṃ anuttamaṃ saraṇaṃ dassetvā khemaṃ uttamaṃ saraṇaṃ dassanattaṃ āraddhaṃ. Tassattho – yo ca gahaṭṭho vā pabbajito vā “itipi so bhagavā arahaṃ sammāsambuddho”tiādikaṃ buddhadhammasaṅghānussatikammaṭṭhānaṃ nissāya seṭṭhavasena buddhaṅca dhammaṅca saṅghaṅca saraṇaṃ gato, tassapi taṃ saraṇagamaṇaṃ aññatitthiyavandanādīhi kuppati calati. Tassa pana acalabhāvaṃ dassetuṃ maggena āgatasaraṇameva pakāsanto cattāri ariyasaccāni sammappaññāya passaṭīti āha. Yo hi etesaṃ saccānaṃ dassanavasena etāni saraṇaṃ gato, etassa etaṃ saraṇaṃ khemaṅca uttamaṅca, so ca puggalo etaṃ saraṇaṃ paṭicca sakalasmāpi vaṭṭadukkhā pamuccati, tasmā etaṃ kho saraṇaṃ khemantiādi vuttaṃ. Desanāvasāne sabbepi te isayo saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā sathhāraṃ vanditvā pabbajjaṃ yācimsu. Sathhāpi cīvaragabbhato hatthaṃ pasāretvā “etha bhikkhavo, caratha brahmacariya”nti āha. Te taṅkhaṇeyeva aṭṭhaparikkhāradharā vassasaṭṭhikatherā viya ahesuṃ. So ca sabbesampi āḡamagadhakururaṭṭhavāsīnaṃ sakkāraṃ ādāya āḡamanadivaso ahosi. Te sakkāraṃ ādāya āgatā sabbepi te isayo pabbajite disvā “kiṃ nu kho amhākaṃ aggidattabrāhmaṇo mahā, udāhu samaṇo gotamo”ti cintetvā samaṇassa gotamassa āgatattā “aggidattova mahā”ti maññīmsu. Sathhā tesamaṃ ajjhāsayaṃ oloketvā, “aggidatta, parisāya kaṅkhaṃ chindā”ti āha. So “ahampi ettakameva paccāsīsāmī”ti iddhibalena sattakkhattuṃ vehāsaṃ abbhuggantvā punappunaṃ oruyha sathhāraṃ vanditvā “sathhā me, bhante, bhagavā, sāvako hamasmī”ti vatvā sāvakattaṃ pakāsesīti. Aggidattabrāhmaṇavatthu chaṭṭhaṃ. 7. Ānandattherapañhavatthu Dullabhoti imaṃ dhammadešanaṃ sathhā jetavane viharanto ānandattherassa pañhaṃ ārabba kathesi. Thero hi ekadivasaṃ divāṭṭhāne nisinna cintesi – “hatthājānīyo chaddantakule vā uposathakule vā uppajjati, assājānīyo sindhavakule vā valāhakassarājakule vā, usabho goājanīyo dakkhiṇapathetiādīni vadantena sathhārā hatthiājānīyādīnaṃ uppattiṭṭhānādīni kathitāni, purisājānīyo pana kahaṃ nu kho uppajjati”ti. So sathhāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīditvā etamatthaṃ pucchi. Sathhā, “ānanda, purisājānīyo nāma sabbattha nuppajjati, ujukato pana tiyojanasatāyāme vitthārato adḡhateyyasate āvaṭṭato navayojanasatappamāṇe majjhimapadesaṭṭhāne uppajjati. Uppajjanto ca pana na yasmim vā tasmim vā kule uppajjati, khattiyamahāsālābrahmaṇamaḡasālakulānaṃ pana aññatarasmimyeva uppajjati”ti vatvā imaṃ ḡāthamāha – 193. “Dullabho purisājañño, na so sabbattha jāyati; Yattha so jāyatī dhīro, taṃ kulaṃ sukhamedhatī”ti. Tattha dullabhoti purisājañño hi dullabho, na hatthiājānīyādayo viya sulabho, so sabbattha paccantadesa vā nīcakule vā na jāyati, majjhimadesepi mahājanassa abhivādanādisakkārakaraṇaṭṭhāne khattiyabrāhmaṇakulānaṃ aññatarasmim kule jāyati. Evaṃ jāyamāno yattha so jāyati dhīro uttamapañño sammāsambuddho, taṃ kulaṃ sukhamedhatīti sukhappattameva hotīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiḡhalādīni pāpuṇīmsūti. Ānandattherapañhavatthu sattaṃ.</p>		
--	--	--

<p>8. Sambahulabhikkhuvatthu Sukhobuddhānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahulānaṃ bhikkhūnaṃ kathaṃ ārabba katesi. Ekadivasañhi pañcasatabhikkhū upaṭṭhānasālāyaṃ nisinnā, “āvuso, kiṃ nu kho imasmiṃ loke sukha”nti kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ? Tattha keci “rajjasukhasadisāṃ sukhaṃ nāma natthī”ti āhaṃsu. Keci kāmasukhasadisāṃ, keci “sālimāṃsabhojanādisadisāṃ sukhaṃ nāma natthī”ti āhaṃsu. Satthā tesāṃ nisinnaṭṭhānaṃ gantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, kiṃ kathetha? Idañhi sabbampi sukhaṃ vaṭṭadukkhapariyāpannameva, imasmiṃ loke buddhuppādo dhammassavanaṃ, saṅghasāmaggī, sammōdamānabhāvoti idameva sukha”nti vatvā imaṃ gāthamāha – 194. “Sukho buddhānamuppādo, sukhā saddhammadesanā; Sukhā saṅghassa sāmaggī, samaggānaṃ tapo sukho”ti. Tattha buddhānamuppādōti yasmā buddhā uppajjamānā mahājanaṃ rāgakantārādīhi tārenti, tasmā buddhānaṃ uppādo sukho uttamo. Yasmā saddhammadesanaṃ āgamma jātiādidhammā sattā jātiādihi muccanti, tasmā saddhammadesanā sukhā. Sāmaggīti samacittatā, sāpi sukhā eva. Samaggānaṃ pana ekacittānaṃ yasmā buddhavacanaṃ vā uggaṇhituṃ dhutaṅgāni vā pariharitūṃ samaṇadhammaṃ vā kātuṃ sakkā, tasmā samaggānaṃ tapo sukhoti vuttaṃ. Tenevāha – “yāvakiṃvañca, bhikkhave, bhikkhū samaggā sannipatissanti, sammaggā vuṭṭhahissanti, samaggā saṅghakaraṇīyāni karissanti, vuddhiyeva, bhikkhave, bhikkhūnaṃ paṭīkankhā, no parihānī”ti (dī. ni. 2.136). Desanāvasāne te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Sambahulabhikkhuvatthu aṭṭhamāṃ.</p> <p>9. Kassapadasabalassa suvaṇṇacetiya vatthu Pūjāraheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā cārikaṃ caramāno kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyaṃ ārabba katesi. Tathāgato sāvatthito nikkhamitvā anupubbena bārāṇasiṃ gacchanto antarāmagge todeyyagāmassa samīpe mahābhikkhusaṅghaparivāro aññataraṃ devaṭṭhānaṃ sampāpuṇi. Tatra nisinnō sugato dhammabhaṇḍāgārikaṃ pesetvā avidūre kasikammaṃ karontaṃ brāhmaṇaṃ pakkosāpesi . So brāhmaṇo āgantvā tathāgataṃ anabhivanditvā tameva devaṭṭhānaṃ vanditvā aṭṭhāsi. Sugatopi “imaṃ padesaṃ kinti maññasi brāhmaṇa”ti āha. Amhākaṃ pavēṇiyā āgatacetiyaṭṭhānanti vandāmi, bho gotamāti. “Imaṃ ṭhānaṃ vandantena tayā sādhu kataṃ brāhmaṇa”ti sugato taṃ sampahaṃsesi. Taṃ sutvā bhikkhū “kena nu kho kāraṇena bhagavā evaṃ sampahaṃsesī”ti saṃsayāṃ sañjanesuṃ. Tato tathāgato tesāṃ saṃsayamaṇetūṃ majjhimanikāye ghaṭikārasuttantaṃ (ma. ni. 2.282 ādayo) vatvā iddhānubhāvena kassapadasabalassa yojanubbedhaṃ kanakacetiyaṃ aparāñca kanakacetiyaṃ ākāse nimminivā mahājanaṃ dassetvā, “brāhmaṇa, evaṃvidhānaṃ pūjārahānaṃ pūjā yuttarāvā”ti vatvā mahāparinibbānasutte (dī. ni. 2.206) dassitanayeneva buddhādike cattāro thūpārahe pakāsetvā sarīracetiyaṃ uddissacetiyaṃ paribhogacetiyaṃ tiṇi cetiyāni visesato paridīpetvā imā gāthā abhāsi – 195. “Pūjārahe pūjayato, buddhe yadi ca sāvake; Papañcasamatikkante, tiṇṇasokapariddave. 196. “Te tādise pūjayato, nibbuta akutobhaye; Na sakkā puññaṃ saṅkhātūṃ, imettamapi kenacī”ti. (apa. thera 1.10.1-2); Tattha pūjituṃ arahā pūjārahā, pūjituṃ yuttatī attho. Pūjārahe pūjayatoti abhivādanādīhi ca catūhi ca paccayehi pūjentassa. Pūjārahe dasseti buddhetiādinā. Buddheti sammāsambuddhe. Yādīti yadi vā, atha vāti attho. Tattha paccakabuddheti kathitaṃ hoti, sāvake ca. Papañcasamatikkanteti samatikkantataṇhādīṭṭhimānapapañce. Tiṇṇasokapariddaveti atikkantasokapariddave , ime dve atikkanteti attho. Etehi pūjārahattaṃ dassitaṃ.</p>		
--	--	--

	<p>Teti buddhādayo. Tādiseti vuttagaṇavasena. Nibbuteti rāgādinibbutiyā. Natthi kutoci bhavato vā ārammaṇato vā etesaṃ bhayanti akutobhayā, te akutobhaye. Na sakkā puññaṃ saṅkhātunti puññaṃ gaṇetuṃ na sakkā. Kathanti ce? Imettamapi kenacīti imaṃ ettakaṃ, imaṃ ettakanti kenacīti apisaddo idha sambandhitabbo, kenaci puggalena mānena vā. Tattha puggalenāti tena brahmādinā. Mānenāti tividhena mānena tīraṇena dhāraṇena pūraṇena vā. Tīraṇaṃ nāma idaṃ ettakanti nayato tīraṇaṃ. Dhāraṇanti tulāya dhāraṇaṃ. Pūraṇaṃ nāma aḍḍhapasatapatthanālikādivasena pūraṇaṃ. Kenaci puggalena imehi tīhi mānehi buddhādike pūjayato puññaṃ vipākavasena gaṇetuṃ na sakkā pariyantarahitatoti dvīsu tñānesu pūjayato kiṃ dānaṃ paṭhamaṃ dhamaṇe buddhādī pūjayato na sakkā puññaṃ saṅkhātuṃ, puna te tādisa kilesaparinibbānanimittena khandhāparinibbānena nibbutepi pūjayato na sakkā saṅkhātunti bhedā yujjanti. Tena hi vimānavatthumhi –</p> <p>“Tittāhante nibbuta cāpi, same citte samaṃ phalaṃ; Cetopaṇḍihetu hi, sattā gacchanti suggati”nti. (vi. va. 806);</p> <p>Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpanno ahoṣīti. Yojanikaṃ kanakacetiyaṃ sattāhamākāseva atthāsi, mahantena samāgamo cāhoṣi, sattāhaṃ cetiyaṃ nānappakārena pūjesuṃ. Tato bhinnaladdhikānaṃ laddhibhedo jāto, buddhānubhāvena taṃ cetiyaṃ sakaṭṭhānameva gataṃ, tattheva taṃkhaṇe mahantaṃ pāsāṇacetiyaṃ ahoṣi. Tasmim samāgame caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣīti.</p> <p>Kassapadasabalassa suvaṇṇacetiyaṃ navamaṃ. Buddhavaggaṇṇanā niṭṭhitā. Cuddasamo vaggio. Paṭṭhamabhānavāraṃ niṭṭhitaṃ.</p>		
15	<p>15. Sukhavaggo 1. Nāṭikalāhavūpasamanavattu</p> <p>Susukhaṃvatāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sakkesu viharanto kalahavūpasamanatthaṃ nātāke ārabha kathesi. Sākiyakoliyā kira kapilavattunagarassa ca koliyanagarassa ca antare rohiṇiṃ nāma nadiṃ ekeneva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni karonti. Atha jeṭṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayanagaravāsikānampi kammakārā sannipatiṃsu. Tattha koliyanagaravāsino āhaṃsu – “idaṃ udakaṃ ubhayato hariyamānaṃ neva tumhākaṃ, na amhākaṃ pahossati, amhākaṃ pana sassāṃ ekaudakeneva nipphajjissati, idaṃ udakaṃ amhākaṃ dethā”ti. Itarepi āhaṃsu – “tumhesu koṭṭhake pūretvā tñitesu mayaṃ rattasuvaṇṇanīlamanīkālakahāpaṇe ca gahetvā pacchipasibbakādihattā na sakkhissāma tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃpi sassāṃ ekaudakeneva nipphajjissati, idaṃ udakaṃ amhākaṃ dethā”ti. Na mayaṃ dassāmāti. Mayampi na dassāmāti evaṃ kathaṃ vaḍḍhetvā eko utthāya ekassa pahāraṃ adāsi, sopi aññassāti evaṃ aññamaññaṃ paharivā rājakulānaṃ jātiṃ ghaṭṭetvā kalahā vaḍḍhayiṃsu.</p> <p>Koliyakammakārā vadanti – “tumhe kapilavattuvāsike gahetvā gajjatha, ye soṇasingālādayo viya attano bhaginīhi saddhiṃ saṃvasiṃsu, etesaṃ hatthino ceva assā ca phalakāvudhāni ca amhākaṃ kiṃ karissanti”ti. Sākiyakammakārāpi vadanti “tumhe idāni kuṭṭhino dārake gahetvā gajjatha, ye anāthā niggatikā tiracchānā viya kolarukkhe vasiṃsu, etesaṃ hatthino ca assā ca phalakāvudhāni ca amhākaṃ kiṃ karissanti”ti. Te gantvā tasmim kamme niyuttānaṃ amaccānaṃ kathayiṃsu, amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ. Tato sākiyā “bhaginīhi saddhiṃ saṃvasitakānaṃ thāmañca balañca dassessāmā”ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Koliyāpi “kolarukkhavāsīnaṃ thāmañca balañca dassessāmā”ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Satthāpi paccūsasamaye lokaṃ volokento nātāke disvā “mayi agacchante ime nassissanti, mayā gantuṃ vaṭṭatī”ti cintevā ekakova ākāse gantvā rohiṇinadiyā majjhe ākāse pallaṅkena nisīdi. Nātākā satthāraṃ disvā āvudhāni chaḍḍetvā vandimṃsu. Atha ne satthā āha – “kiṃ kalaho nāmesa, mahārājā”ti? “Na jānāma, bhante”ti. “Ko dāni jānissati”ti? Te “uparājā jānissati, senāpati jānissati”ti iminā upāyena yāva dāsakammakare pucchitvā, “bhante, udakakalaho”ti āhaṃsu. “Udakaṃ kiṃ agghati, mahārājā”ti? “Appagghaṃ, bhante”ti. “Khattiyā kiṃ agghanti mahārājā”ti? “Khattiyā nāma anagghā, bhante”ti. “Ayuttaṃ tumhākaṃ appamattataṃ udakaṃ nissāya anagghaṃ khattiyā nāsetu”nti. Te tuṅhī ahesuṃ. Atha te satthā</p>		

<p>āmantetvā “kasmā mahārājā evarūpaṃ karoṭha, mayi asante aḷja lohitanādī pavattissati, ayuttaṃ vo kataṃ, tumhe pañcahi verehi saverā viharatha, ahaṃ avero viharāmi. Tumhe kilesāturā hutvā viharatha, ahaṃ anāturo. Tumhe kāmaguṇapariyesanussukkā hutvā viharatha, ahaṃ anussukko viharāmi”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>197. “Susukhaṃ vata jīvāma, verinesu averino, Verinesu manussesu, viharāma averino. 198. “Susukhaṃ vata jīvāma, āturesu anāturā; Āturesu manussesu, viharāma anāturā. 199. “Susukhaṃ vata jīvāma, ussukesu anussukā; Ussukesu manussesu, viharāma anussukā”ti. Tattha susukhanti suṭṭhu sukhaṃ. Imaṃ vuttaṃ hoti – ye gihino sandhicchedādivasena, pabbajitā vā pana vejjakammādivasena jīvitavuttiṃ uppādetvā “sukhena jīvāmā”ti vadanti, tehi mayameva susukhaṃ vata jīvāma, ye mayaṃ pañcahi verīhi verinesu manussesu averino, kilesāturesu manussesu nikkilesatāya anāturā, pañcakāmaguṇapariyesane ussukesu tāya pariyesanāya abhāvena anussukāti. Sesāṃ uttānatthameva. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇiṃsūti. Ñātikalahavūpasamanavatthu paṭṭhamāṃ. 2. Māravatthu Susukhaṃvata jīvāmāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā pañcasālāya brāhmaṇagāme viharanto māraṃ ārabba katesi. Ekadivasañhi satthā pañcasatānaṃ kumārikānaṃ sotāpattimagassūpanissayaṃ disvā taṃ gāmaṃ upanissāya vihāsi. Tāpi kumārikāyo ekasmiṃ nakkhattadivase nadiṃ gantvā nhatvā alaṅkatapaṭiyattā gāmābhikkhūyo pāyimsu. Satthāpi taṃ gāmaṃ pavisitvā piṇḍāya carati. Atha māro sakalagāmaṃsarānaṃ sarīre adhimuccitvā yathā satthā kaṭacchubbhattamattampi na labhati, evaṃ katvā yathāhotena pattena nikkhamantaṃ satthāraṃ gāmadvāre tathā āha – “api, samaṇa, piṇḍapātaṃ labhitthā”ti. “Kiṃ pana tvāṃ, pāpima, tathā akāsi, yathāhaṃ piṇḍaṃ na labheyya”nti? “Tena hi, bhante, puna pavisathā”ti. Evaṃ kirassa ahoṣi – “sace puna pavisati, sabbesaṃ sarīre adhimuccitvā imassa purato pāṇiṃ paharivā hassakeḷiṃ karissāmi”ti. Tasmīṃ khaṇe tā kumārikāyo gāmadvāraṃ patvā satthāraṃ disvā vanditvā ekamantaṃ atṭhamsu. Māropi satthāraṃ āha – “api, bhante, piṇḍaṃ alabhamānā jighacchādukkhena pīḷitathā”ti. Satthā “aḷja mayaṃ, pāpima, kiñci alabhitvāpi ābhassaraloke mahābrahmāno viya pītisukheneva vītināmessāma”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>200. “Susukhaṃ vata jīvāma, yesaṃ no natthi kiñcanaṃ; Pītibhakkhā bhavissāma, devā ābhassarā yathā”ti. Tattha yesaṃ noti yesaṃ amhākaṃ palibujjhanatthena rāgādīsū kiñcanesu ekampi kiñcanaṃ natthi. Pītibhakkhāti yathā ābhassarā devā pītibhakkhā hutvā pītisukheneva vītināmenti, evaṃ mayampi, pāpima, kiñci alabhitvā pītibhakkhā bhavissāmāti attho. Desanāvasāne pañcasatāpi kumārikāyo sotāpattiphale patitṭhahiṃsūti. Māravatthu dutiyaṃ. 3. Kosalarañño parājayaṃvatthu Jayaṃveranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño parājayaṃ ārabba katesi. So kira kāsikagāmaṃ nissāya bhāgineyyena aḷjatasattunā saddhiṃ yujjhanto tena tayo vāre parājito tatiyavāre cintesi – “ahaṃ khīramukhampi dāraṃ parājetuṃ nāsakkhiṃ, kiṃ me jīvitena”ti. So āhārūpacchedaṃ katvā mañcake nipajji. Athassa sā pavatti sakalanagaraṃ paṭṭhari. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ – “bhante, rājā kira kāsikagāmakāṃ nissāya tayo vāre</p>		
--	--	--

<p>parājito, so idāni parājītvā āgato ‘khīramukhampi dāraṅgaṃ parājetuṃ nāsakkhiṃ, kiṃ me jīvitena’ ti āhārūpacchedaṃ katvā mañcake nipanno’ ti. Satthā tesam kathaṃ sutvā, ‘bhikkhave, jinantopi veraṃ pasavati, parājito pana dukkhaṃ setiyeva’ ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>201. ‘Jayam veraṃ pasavati, dukkhaṃ seti parājito; Upasanto sukhaṃ seti, hitvā jayaparājaya’ nti. Tattha jayanti param jinanto veraṃ paṭilabhati. Parājītoti parena parājito ‘kadā nu kho paccāmittassa piṭṭhiṃ daṭṭhuṃ sakkhissāmi’ ti dukkhaṃ seti sabbiriyāpathesu dukkhameva viharatīti attho. Upasantoti abbhantare upasantarāgādikilesa khīṇāsavo jayañca parājayañca hitvā sukhaṃ seti, sabbiriyāpathesu sukhameva viharatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Kosalarañño parājayavatthu tatiyaṃ. 4. Aññatarakuladārikāvattu Natthi rāgasamoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataram kuladārikaṃ ārabha katesi. Tassā kira mātāpitaro āvāhaṃ katvā maṅgaladivase satthāraṃ nimantayimsu. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto tattha gantvā nisīdi. Sāpi kho vadhukā bhikkhusaṅghassa udakaparissāvanādīni karontī aparāparaṃ sañcarati. Sāmikopissā taṃ olokeno atṭhāsī. Tassa rāgavasena oloketassa anto kilesa samudācari. So aññānābhībhūto neva buddhaṃ upaṭṭhahi, na asīti mahāthere. Hatthaṃ pasāretvā ‘taṃ vadhukaṃ gaṇhissāmi’ ti pana cittaṃ akāsi. Satthā tassajjhāsayam oloketvā yathā taṃ itthiṃ na passati, evamakāsi. So adisvā satthāraṃ olokeno atṭhāsī. Satthā tassa oloketvā ṭhitakāle ‘kumāraka, na hi rāgaginā sadiso aggi nāma, dosakalinā sadiso kali nāma, khandhapariharaṇadukkhena sadisaṃ dukkhaṃ nāma atthi, nibbānasukhasadisam sukhampi natthiyeva’ ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>202. ‘Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo kali; Natthi khandhasamā dukkhā, natthi santiparam sukha’ nti. Tattha natthi rāgasamoti dhūmaṃ vā jālaṃ vā āṅgāraṃ vā adassetvā antoyeva jhāpetvā bhasmamuttṭhiṃ kātuṃ samattho rāgena samo añño aggi nāma natthi. Kalīti dosena samo aparādhopi natthi. Khandhasamāti khandhehi samā. Yathā parihariyamānā khandhā dukkhā, evaṃ aññaṃ dukkhaṃ nāma natthi. Santiparanti nibbānato uttariṃ aññaṃ sukhampi natthi. Aññañhi sukhaṃ sukhameva, nibbānaṃ paramasukhanti attho. Desanāvasāne kumārīkā ca kumārako ca sotāpattiphale patiṭṭhahimsu. Tasmim samaye bhagavā tesam aññamaññaṃ dassanākāraṃ akāsīti. Aññatarakuladārikāvattu catuttham. 5. Ekaupāsakavatthu Jighacchāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā ālavīyaṃ viharanto ekaṃ upāsakaṃ ārabha katesi. Ekasmiñhi divase satthā jetavane gandhakuṭiyaṃ nisinnova paccūsakāle lokaṃ volokento ālavīyaṃ ekaṃ duggatamanussaṃ disvā tassūpanissayasampattim hitvā pañcasatabhikkhuparivāro ālavim agamāsi. Ālavivāsino satthāraṃ nimantayimsu. Sopi duggatamanusso ‘satthā kira āgato’ ti sutvā ‘satthu santike dhammaṃ sossāmi’ ti manam akāsi. Taṃdivasameva cassa eko goṇo palāyi. So ‘kiṃ nu kho goṇam pariyesissāmi, udāhu dhammaṃ suṇāmi’ ti cintevā ‘goṇam pariyesitvā pacchā dhammaṃ sossāmi’ ti pātova gehā nikkhami. Ālavivāsīnopi buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅgham nisīdāpetvā parivisitvā anumodanattāya pattam gaṇhimsu. Satthā ‘yam nissāya aham tiṃsayojanamaggaṃ āgato, so goṇam pariyesituṃ araṇñaṃ pavitṭho, tasmim āgateyeva dhammaṃ desessāmi’ ti tuṇhī ahosi. Sopi manusso divā goṇam disvā gogaṇe pakkhipitvā ‘sacepi aññaṃ natthi, satthu vandanamattampi karissāmi’ ti jighacchāpīlītopi geham gamanāya manam akatvā vegena satthu santikaṃ āgantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsī. Satthā tassa ṭhitakāle dānaveyyavāṭikaṃ āha – ‘atthi kiñci bhikkhusaṅghassa atirittabhata’ nti? ‘Bhante, sabbam atthi’ ti.</p>		
---	--	--

<p>Tena hi “imaṃ parivisaṁhi”ti. So satthāra vuttaṭṭhāneyeva taṃ nisīdāpetvā yāgukhādanīyabhojanīyehi sakkaccaṃ parivisi. So bhuttabhatto mukhaṃ vikkhālesi. Thapetvā kira imaṃ thānaṃ tisu piṭakesu aññattha gatāgatassa bhattavicāraṇaṃ nāma natthi. Tassa passaddhadarathassa cittaṃ ekaggaṃ ahoṣi. Athassa satthā anupubbiṃ kathaṃ kathetvā saccāni pakāsesi. So desanāvasāne sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi. Satthāpi anumodanaṃ katvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Mahājano satthāraṃ anugantvā nivatti.</p> <p>Bhikkhū satthāraṃ saddhiṃ gacchantāyeva ujjhāyimsu – “passathāvuso, satthu kammaṃ, aññesu divasesu evarūpaṃ natthi, ajja panekaṃ manussaṃ disvā yāguādīni vicāretvā dāpesi”ti. Satthā nivattitvā thitakova “kiṃ kathetha, bhikkhave”ti pucchitvā tamatthaṃ sutvā “āma, bhikkhave, ahaṃ tiṃsayojanaṃ kantāraṃ āgacchanto tassa upāsakassūpanissayaṃ disvā āgato, so ativiya jighacchito, pātova paṭṭhāya goṇaṃ pariyesanto araññe vicari. ‘Jighacchadukkhena dhamme desiyamānēpi paṭivijjhitaṃ na sakkhissati’ti cintetvā evaṃ akāsiṃ, jighacchārogasadiṣo rogo nāma natthi”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 203.</p> <p>“Jighacchāparamā rogā, saṅkhāraparamā dukhā; Etaṃ ñatvā yathābhūtaṃ, nibbānaṃ paramaṃ sukha”nti.</p> <p>Tattha jighacchāparamā rogāti yasmā añño rogo sakiṃ tikicchito vinassati vā tadaṅgavasena vā pahīyati, jighacchā pana niccakālaṃ tikicchitabbāyevāti sesarogānaṃ ayaṃ paramā nāma. Saṅkhārāti pañca khandhā. Etaṃ ñatvāti jighacchāsamo rogo natthi, khandhapariharaṇasamaṃ dukkhaṃ nāma natthīti etamatthaṃ yathābhūtaṃ ñatvā paṇḍito nibbānaṃ sacchi karoti. Nibbānaṃ paramaṃ sukhaṃ tañhi sabbasukhānaṃ paramaṃ uttamaṃ sukhaṃ attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇimsūti. Ekaupāsakavatthu pañcamaṃ.</p> <p>6. Pasenadikosala vatthu Ārogya paramā lābhāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto rājānaṃ pasenadikosalaṃ ārabha kathesi. Ekasmiṇhi samaye rājā taṇḍuladōṇassa odanaṃ tadupiyena sūpabyañjanaṃ bhuñjati. Ekadivasaṃ bhuttaṭṭhāraṃ bhattasammadaṃ avinodetvā satthu santikaṃ gantvā kilantarūpo ito cito ca samparivattati, niddāya abhibhūyamānōpi ujukaṃ nipajjitva asakkaṃ ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ satthā āha – “kiṃ, mahārāja, avissamitvāva āgatosi”ti? “Āma, bhante, bhuttakālaṃ paṭṭhāya me mahādukkhaṃ hoti”ti. Atha naṃ satthā, “mahārāja, atibahubhojanaṃ evaṃ dukkhaṃ hoti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Middhī yadā hoti mahagghaso ca, Niddāyitā samparivattasāyī; Mahāvarāhova nivāpapaṭṭho, Punappunaṃ gabbhamupeti mando”ti. (dha. pa. 325); –</p> <p>Imāya gāthāya ovaditvā, “mahārāja, bhojanaṃ nāma mattāya bhuñjitva vaṭṭati. Mattabhojino hi sukhaṃ hoti”ti uttari ovadanto imaṃ gāthamāha –</p> <p>“Manujassa sadā satimato, Mattam jānato laddhabhojane; Tanukassa bhavanti vedanā, Saṅkama jīrati āyupālaya”nti. (saṃ. ni. 1.124);</p> <p>Rājā gātham uggaṇhitva nāsakkhi, samīpe thitaṃ pana bhāgineyyaṃ, sudassanaṃ nāma māṇavaṃ “imaṃ gātham uggaṇha, tātā”ti āha. So taṃ gātham uggaṇhitvā “kiṃ karomi, bhante”ti satthāraṃ pucchi. Atha naṃ satthā āha – “rañño bhuñjantassa osānapinḍakāle imaṃ gātham vadeyyāsi, rājā atthaṃ sallakkhetvā yaṃ piṇḍaṃ chaddessati, tasmim piṇḍe sitthaganaṇāya rañño bhattapacanaṅkāle tattake taṇḍule hareyyāsi”ti. So “sādhu, bhante”ti sāyampi pātopi rañño bhuñjantassa osānapinḍakāle taṃ gātham udāharitvā tena chadditapiṇḍe sitthaganaṇāya taṇḍule hāpesi. Rājāpi tassa gātham sutvā sahaṃ sahaṃ dāpesi. So aparena samayena nālikodanaparamatāya saṅghahitvā sukhappatto tanusarīro ahoṣi.</p>		
--	--	--

Athekadivasam satthu santikam gantvā satthāraṃ vanditvā āha – “bhante, idāni me sukhaṃ jātaṃ, migampi assampi anubandhitvā gaṇhanasamattho jātomhi. Pubbe me bhāgineyyena saddhiṃ yuddhameva hoti, idāni vajīrakumāriṃ nāma dhītaṃ bhāgineyyassa datvā so gāmo tassāyeva nhānacūṇamūlaṃ katvā dinno, tena saddhiṃ viggaho vūpasanto, imināpi me kāraṇena sukhaṃ jātaṃ. Kulasantakaṃ rājamaṇiratanaṃ no gehe purimadivase nattham, tampi idāni hatthapattaṃ āgataṃ, imināpi me kāraṇena sukhaṃ jātaṃ. Tumhākaṃ sāvakehi saddhiṃ vissāsaṃ icchantena nītidhītāpi no gehe katā, imināpi me kāraṇena sukhaṃ jāta’nti. Satthā “ārogyaṃ nāma, mahārāja, paramo lābho, yathāladhena santuṭṭhabhāvasadisampi dhanam, vissāsasado ca paramā nīti, nibbānasadisāṅca sukhaṃ nāma natthī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

204.

“Ārogyaparamā lābhā, santuṭṭhiparamam dhanam;
Vissāsaparamā nīti, nibbānaparamam sukha’nti.

Tattha ārogyaparamā lābhāti arogabhāvaparamā lābhā. Rogino hi vijjamaṇāpi lābhā alābhāyeva, tasmā arogassa sabbalābhā āgatāva honti. Tenetaṃ vuttam – “ārogyaparamā lābhā”ti. Santuṭṭhiparamam dhananti gihino vā pabbajitassa vā yaṃ attanā laddham attano santakam, teneva tussanabhāvo santuṭṭhī nāma sesadhanehi paramam dhanam. Vissāsaparamā nītīti mātā vā hotu pitā vā, yena saddhiṃ vissāso natthi, so aññātakova. Yena aññātakena pana saddhiṃ vissāso atthi, so asambandhopi paramo uttamo nīti. Tena vuttam – “vissāsaparamā nīti”ti. Nibbānasadisam pana sukhaṃ nāma natthi, tenevāha – nibbānaparamam sukhanti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Pasenadikosalavatthu chaṭṭham.

7. Tissattheravatthu

Pavivekarasanti imaṃ dhammadesanam satthā vesāliyam viharanto aññataram bhikkhum ārabha katesi.

Satthāra hi, “bhikkhave, aham ito catūhi māsehi parinibbāyissāmi”ti vutte satthu santike satta bhikkhusatāni santāsam āpajjimsu, khīṇāsavānaṃ dhammasamvego uppajji, puthujjanā assūni sandhāretum nāsakkhimsu. Bhikkhū vaggā vaggā hutvā “kiṃ nu kho karissāma”ti mantentā vicaranti. Atheko tissatthero nāma bhikkhū “satthā kira catumāsaccayena parinibbāyissati, ahaṅcamhi avītarāgo, satthari dharamāneyeva mayā arahattaṃ gaṇhitum vaṭṭati”ti catūsu iriyāpathesu ekakova vihāsi. Bhikkhūnaṃ santike gamanaṃ vā kenaci saddhiṃ kathāsallāpo vā natthi. Atha naṃ bhikkhū āhaṃsu – “āvuso, tissa tasmā evaṃ karosī”ti. So tesam katham na suṇāti. Te tassa pavattiṃ satthu ārocetvā, “bhante, tumhesu tissattherassa sineho natthī”ti āhaṃsu. Satthā taṃ pakkosāpetvā “kasmā tissa evaṃ akāsī”ti pucchitvā tena attano adhippāye ārocite “sādhu, tissa”ti sādhuṅkaṃ datvā, “bhikkhave, mayi sineho tissasadisova hotu. Gandhamālādīhi pūjam karontāpi neva maṃ pūjenti, dhammānudhammaṃ paṭipajjamānāyeva pana maṃ pūjenti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

205.

“Pavivekarasam pitvā, rasam upasamassa ca;

Niddaro hoti nippāpo, dhammapīrasam piva’nti.

Tattha pavivekarasanti pavivekato uppannam rasam, ekībhāvasukhanti attho. Pitvāti dukkhaparīññādīni karonto ārammaṇato sacchikiriyāvasena pivivā. Upasamassacāti kilesūpasamanibbānassa ca rasam pitvā. Niddaro hotīti tena ubhayarasapānena khīṇāsavo bhikkhu abbhantare rāgarathādīnaṃ abhāvena niddaro ceva nippāpo ca hoti. Rasam pivanti navavidhalokuttaradhammasena uppannam pīrasam pivantopi niddaro nippāpo ca hoti.

Desanāvasāne tissatthero arahattaṃ pāpuṇi, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Tissattheravatthu sattamaṃ.

8. Sakkavatthu

Sāhudassananti imaṃ dhammadesanam satthā veḷuvagāmake viharanto sakkam ārabha katesi.

Tathāgatassa hi āyusāṅkhāre vissatthe lohitaṃ pakkhandikābhāssa uppannabhāvaṃ nītvā sakkā devarājā “mayā satthu

<p>santikam gantvā gilānupaṭṭhānam kātuṃ vaṭṭati”ti cintetvā tigāvutappamānam attabhāvaṃ vijahitvā satthāraṃ upasaṅkamtivā hatthehi pāde parimajji. Atha naṃ satthā āha “ko eso”ti? “Ahaṃ, bhante, sakko”ti. “Kasmā āgato”ti? “Tumhe gilāne upaṭṭhahitūṃ, bhante”ti. “Sakka, devānaṃ manussagandho yojanasatato paṭṭhāya gale baddhakuṇapaṃ viya hoti , gaccha tvam, atthi me gilānupaṭṭhakā bhikkhū”ti. “Bhante, caturāsītiyojanasahassamatthake t̥hito tumhākaṃ sīlagandhaṃ ghāyitvā āgato, ahameva upaṭṭhahissāmi”ti so satthu sarīravaḷaṅjanabhājanam aññassa hatthenāpi phusitūṃ adatvā sīseyeva t̥hapetvā nīharanto mukhasaṅkocanamattampi na akāsi, gandhabhājanam pariharanto viya ahoṣi. Evaṃ satthāraṃ paṭijaggitvā satthu phāsukakāleyeva agamāsi.</p> <p>Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “aho satthari sakkassa sineho, evarūpaṃ nāma dibbasampattiṃ pahāya mukhasaṅkocanamattampi akatvā gandhabhājanam nīharanto viya satthu sarīravaḷaṅjanabhājanam sīsenā nīharanto upaṭṭhānamakāsi”ti. Satthā tesam kathaṃ sutvā kiṃ vadetha, bhikkhave, anacchariyaṃ etaṃ, yaṃ sakko devarājā mayi sinehaṃ karoti. Ayaṃ sakko hi devarājā maṃ nissāya jarasakkabhāvaṃ vijahitvā sotāpanno hutvā taruṇasakkassa bhāvaṃ patto, ahaṃ hissa maraṇabhayatajjitassa pañcasikhagandhabbadevaputtam purato katvā āgatakāle indasālaguhāyaṃ devaparisāya majjhe nisinnassa –</p> <p>“Puccha vāsava maṃ pañhaṃ, yaṃ kiñci manasicchasi; Tassa tasseva pañhassa, ahaṃ antaṃ karomi te”ti. (dī. ni. 2.356) –</p> <p>Vatvā tassa kaṅkhaṃ vinodento dhammaṃ desesiṃ. Desanāvasāne cuddasannaṃ pāṇakoṭīnaṃ dhammābhisamayo ahoṣi, sakkopi yathānisinnaṃ sotāpattiṃ phalaṃ patvā taruṇasakko jāto. Evamassāhaṃ bahūpakāro. Tassa mayi sineho nāma anacchariyo. Bhikkhave, ariyānañhi dassanampi sukhaṃ, tehi saddhiṃ ekaṭṭhāne sannivāso pi sukho. Bālehi saddhiṃ pana sabbametam dukkhanti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>206. “Sāhu dassanamariyānaṃ, sannivāso sadā sukho; Adassanena bālānaṃ, niccameva sukhī siyā. 207. “Bālasaṅgatacārī hi, dīghamaddhāna socati; Dukkho bālehi saṃvāso, amitteneva sabbadā; Dhīro ca sukhasaṃvāso, ñātīnaṃva samāgamo”.</p> <p>Tasmā hi –</p> <p>208. “Dhīrañca paññañca bahussutañca, dhorayhasīlaṃ vatavantaṃ mariyaṃ; Taṃ tādisaṃ sappurisaṃ sumedhaṃ, bhajetha nakkhattapathaṃ va candimā”ti. Tattha sāhūti sundaraṃ bhaddakaṃ. Sannivāsoti na kevalaṅca tesam dassanameva, tehi saddhiṃ ekaṭṭhāne nisīdanādibhāvopi tesam vattapaṭivattam kātuṃ labhanabhāvopi sādhuveva. Bālasaṅgatacārī hīti yo bālena saha cārī. Dīghamaddhānanti so bālasahāyena “ehi sandhicchedādīni karomā”ti vuccamāno tena saddhiṃ ekacchando hutvā tāni karonto hatthacchedādīni patvā dīghamaddhānaṃ socati. Sabbadāti yathā asihatthena vā amittena āsīvisādīhi vā saddhiṃ ekato vāso nāma niccam dukkho, tatheva bālehi saddhinti attho. Dhīro ca sukhasaṃvāsoti ettha sukho saṃvāso etenāti sukhasaṃvāso, paṇḍitena saddhiṃ ekaṭṭhāne saṃvāso sukhoti attho. Kathaṃ? Ñātīnaṃva samāgamoti yathāpi ñātīnaṃ samāgamo sukho, evaṃ sukho. Tasmā hīti yasmā bālehi saddhiṃ saṃvāso dukkho, paṇḍitena saddhiṃ sukho, tasmā hi dhitisampannaṃ dhīrañca, lokiyalokuttarapaññaṃ sampannaṃ paññañca , āgamādhigamasampannaṃ bahussutañca, arahattapāpanakasaṅkhātāya dhuravahanasīlatāya dhorayhasīlaṃ, sīlavatena ceva dhutaṅgavatena ca vatavantaṃ, kilesehi ārakatāya ariyaṃ, tathārūpaṃ sappurisaṃ sobhanapañhaṃ yathā nimmalaṃ nakkhattapathasaṅkhātāṃ ākāsaṃ candimā bhajati, evaṃ bhajetha payirupāsethāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuniṃsūti.</p>		
---	--	--

	Sakkavatthu aṭṭhamam. Sukhavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Pannarasamo vaggo.		
16	<p>16. Piyavaggo 1. Tayojanapabbajitavatthu Ayogeti imam dhammadesanam sathā jetavane viharanto tayo pabbajite ārabba katesi. Sāvattiyam kira ekasmiṃ kule mātāpitūnam ekaputtako ahosi piyo manāpo. So ekadivasam gehe nimantitānam bhikkhūnam anumodanam karontānam dhammakatham sutvā pabbajitukāmo hutvā mātāpitāro pabbajjam yāci. Te nānujānimsu. Tassa etadahosi – “aham mātāpitūnam apassantānamyeva bahi gantvā pabbajissāmi”ti. Athassa pitā bahi nikkhamanto “imam rakkheyyāsi”ti mātaram paṭicchāpesi, mātā bahi nikkhamanti pitaram paṭicchāpesi. Athassa ekadivasam pitari bahi gate mātā “puttam rakkhissāmi”ti ekam dvārabāham nissāya ekam pādehi uppīletvā chamāya nisinnā suttam kantati. So “imam vañcetvā gamissāmi”ti cintevā, “amma, thokam tāva apehi, sarīvalaṅgam karissāmi”ti vatvā tāya pāde samīñjite nikkhamitvā vegena vihāram gantvā bhikkhū upasaṅkamitvā “pabbajetha mam, bhante”ti yācitvā tesam santike pabbaji. Athassa pitā āgantvā mātaram pucchi – “kaham me putto”ti? “Sāmi, imasmim padese ahosi”ti. So “kaham nu kho me putto”ti olokeno tam adisvā “vihāram gato bhavissati”ti vihāram gantvā puttam pabbajitam disvā kanditvā roditvā, “tāta, kim mam nasesi”ti vatvā “mama putte pabbajite aham idāni gehe kim karissāmi”ti sayampi bhikkhū yācitvā pabbaji. Athassa mātāpi “kim nu kho me putto ca pati ca cirāyanti, kacci vihāram gantvā pabbajitā”ti te olokeni vihāram gantvā ubhopi pabbajite disvā “imesam pabbajitakāle mama gehena ko attho”ti sayampi bhikkhuniupassayam gantvā pabbaji. Te pabbajitvāpi vinā bhavitum na sakkonti, vihārepi bhikkhuniupassayepi ekatova nisīditvā sallapantā divasam vītināmenti. Tena bhikkhūpi bhikkhūniyopi ubbālā honti. Athekadivasam bhikkhū nesam kiriyam satthum ārocesum. Sathā te pakkosāpetvā “saccam kira tumhe evam karoṭhā”ti pucchitvā “sacca”nti vutte “kasmā evam karoṭhā? Na hi esa pabbajitānam yogo”ti. “Bhante, vinā bhavitum na sakkomā”ti. “Pabbajitakālate paṭṭhāya evam karaṇam ayuttam. Piyānañhi adassanam, appiyānañca dassanam dukkhameva. Tasmā sattesu ca saṅkhāresu ca kañci piyam vā appiyam vā katum na vaṭṭati”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 209. “Ayoge yuñjamattānam, yogasmiñca ayojayam; Attham hitvā piyaggāhī, pihetattānuyoginam. 210. “Mā piyehi samāgañchi, appiyehi kudācanam; Piyānam adassanam dukkham, appiyānañca dassanam. 211. “Tasmā piyam na kayirātha, piyāpāyo hi pāpako; Ganthā tesam na vijjanti, yesam natthi piyāppiya”nti. Tattha ayogeti ayuñjītabbe ayonisomanasikāre. Vesiyāgocarādibhedassa hi chabbidhassa agocarassa sevānam idha ayonisomanasikāro nāma, tasmim ayonisomanasikāre attānam yuñjantoti attho. Yogasminti tabbiparīte ca yonisomanasikāre ayuñjantoti attho. Attham hitvāti pabbajitakālate paṭṭhāya adhisīlādisikkhattayam attho nāma, tam attham hitvā. Piyaggāhīti pañcakāmaguṇasaṅkhātānam piyameva gaṇhanto. Pihetattānuyoginanti tāya paṭipattiyā sāsānato cuto gihibhāvam patvā pacchā ye attānuyogam anuyuttā sīlādīni sampādetvā devamanussānam santikā sakkāram labhanti, tesam piheti, “aho vatāhampi evarūpo assa”nti icchatīti attho. Mā piyehīti piyehi sattehi vā saṅkhārehi vā kudācanam ekakkhaṇepi na samāgaccheyya, tathā appiyehi. Kim karaṇā? Piyā nañhi viyogavasena adassanam appiyānañca upasaṅkamanavasena dassanam nāma dukkham. Tasmāti yasmā idam</p>		

<p>ubhayampi dukkhaṃ, tasmā kañci sattaṃ vā saṅkhāraṃ vā piyaṃ nāma na kareyya. Piyāpāyo hīti piyehi apāyo viyogo . Pāpakoti lāmakō. Ganthā tesam na vijjantīti yesam piyaṃ natthi, tesam abhijjhākāyagantho pahīyati. Yesam appiyam natthi, tesam byāpādo kāyagantho. Tesu pana dvīsu pahīnesu sesaganthā pahīnā honti. Tasmā piyaṃ vā appiyam vā na kattabbanti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphālādīni pāpuṇiṃsūti. Tena pana tayo janā “mayam vinā bhavitum na sakkomā”ti vibbhamitvā gehameva agamiṃsūti.</p> <p>Tayojanapabbajitavatthu paṭhamam.</p> <p>2. Aññatarakuṭumbikavatthu</p> <p>Piyato jāyatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataram kuṭumbikaṃ ārabba kathesi.</p> <p>So hi attano putte kālakate puttakābhībūto ālāhanam gantvā rodati, puttakā sandhāretum na sakkoti. Satthā paccūsakāle lokam volokento tassa sotāpattimaggassūpanissayam disvā piṇḍapāṭapaṭikkanto ekam pacchāsamaṇam gahetvā tassa gehadvāram agamāsi. So satthu āgatabhāvam sutvā “mayā saddhim paṭisanthāram kātukāmo bhavissati”ti satthāram pavesetvā gehamajjhe āsanam paññāpetvā satthari nisinne āgantvā ekamantaṃ nisīdi. Atha nam satthā “kiṃ nu kho, upāsaka, dukkhitosī”ti pucchitvā tena puttaviyogadukkhe ārocite, “upāsaka, mā cintayi, idam maraṇam nāma na ekasmiṃyeva thāne, na ca ekasseva hoti, yāvataṃ pana bhavupatti nāma atthi, sabbasattānam hotiyeva. Ekasaṅkhāropi nicco nāma natthi. Tasmā ‘maraṇadhammam matam, bhijjanadhammam bhinna’nti yoniso paccavekkhitabbam, na socitabbam. Porānapaṇḍitāpi hi puttassa matakāle ‘maraṇadhammam matam, bhijjanadhammam bhinna’nti sokaṃ akatvā maraṇassatimeva bhāvayimṣū”ti vatvā, “bhante, ke evamakamsu, kadā ca akamsu, ācikkhatha me”ti yācito tassatthassa pakāsanattham atītam āharitvā –</p> <p>“Uragova tacam jīṇṇam, hitvā gacchati sam tanum;</p> <p>Evam sarīre nibbhoge, pete kālakate sati.</p> <p>“Dayhamāno na jānāti, ñātīnam paridevitam;</p> <p>Tasmā etaṃ na socāmi, gato so tassa yā gatī”ti. (jā. 1.5.19-20) –</p> <p>Imam pañcakanipāte uragajātakam vitthāretvā “evam pubbe paṇḍitā piyaputte kālakate yathā etarahi tvam kammante vissajjetvā nirāhāro rodanto vicarasi, tathā avicaritvā maraṇassatibhāvanābalena sokaṃ akatvā āhāram paribhuñjimsu, kammantaṇca adhiṭṭhahimsu . Tasmā ‘piyaputto me kālakato’ti mā cintayi. Uppajjamāno hi soko vā bhayam vā piyameva nissāya uppajjati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>212.</p> <p>“Piyato jāyatī soko, piyato jāyatī bhayam;</p> <p>Piyato vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya”nti.</p> <p>Tattha piyatoti vaṭṭamūlako hi soko vā bhayam vā uppajjamānam piyameva sattaṃ vā saṅkhāraṃ vā nissāya uppajjati, tato pana vippamuttassa ubhayampetaṃ natthīti attho.</p> <p>Desanāvasāne kuṭumbiko sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Aññatarakuṭumbikavatthu dutiyaṃ.</p> <p>3. Visākhāvatthu</p> <p>Pemato jāyatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto visākhā upāsikaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Sā kira puttassa dhītarāṃ sudattaṃ nāma kumārikaṃ attano thāne thāpetvā gehe bhikkhusaṅghassa veyyāvaccam kāresi. Sā aparena samayena kālamakāsi. Sā tassā sarīranikkhepaṃ kāretvā sokaṃ sandhāretum asakkonti dukkhinī dummanā satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Atha nam satthā “kiṃ nu kho tvam, visākhe, dukkhinī dummanā assumukhā rodamānā nisinnā”ti āha. Sā tamattham ārocetvā “piyā me, bhante, sā kumārikā vattasampannā, idāni tathārūpaṃ na passāmī”ti āha. “Kittakā pana, visākhe, sāvatthiyaṃ manussā”ti? “Bhante, tumhehiyeva me kathitaṃ satta janakoṭiyo”ti. “Sace panāyam ettako jano tava nattāya sadiso bhavyeva, iccheyyāsi na”nti? “Āma, bhante”ti. “Kati pana janā</p>		
---	--	--

<p>sāvattihyaṃ devasikaṃ kālaṃ karonti”ti? “Bahū, bhante”ti. “Nanu evaṃ, bhante, tava asocanakālo na bhaveyya, rattindivaṃ rodantiyeva vicareyyāsi”ti. “Hotu, bhante, ñātaṃ mayā”ti. Atha naṃ satthā “tena hi mā soci, soko vā bhayaṃ vā pematova jāyatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>213.</p> <p>“Pemato jāyatī soko, pemato jāyatī bhayaṃ; Pemato vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya”nti. Tattha pematoti puttadhītādīsu kataṃ pemameva nissāya soko jāyatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Visākhāvatthu tatiyaṃ.</p> <p>4. Licchavīvatthu</p> <p>Ratiyā jāyatīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā vesāliṃ nissāya kūtāgārasālāyaṃ viharanto licchavī ārabha kathesi. Te kira ekasmiṃ chaṇḍavise aññamaññaṃ asadisehi alaṅkārehi alaṅkaritvā uyyānagamanatthāya nagarā nikkhamiṃsu. Satthā piṇḍāya pavisanto te disvā bhikkhū āmantesi – “passatha, bhikkhave, licchavayo, yehi devā tāvatimsā na diṭṭhapubbā, te ime olokontū”ti vatvā nagaraṃ pāvisi. Tepi uyyānaṃ gacchantā ekaṃ nagarasobhiniṃ itthiṃ ādāya gantvā taṃ nissāya issābhībhūtā aññamaññaṃ paharivā lohitaṃ nadiṃ viya pavattayiṃsu. Atha ne mañcenādāya ukkhipitvā āgamaṃsu. Satthāpi katabhattakicco nagarā nikkhami. Bhikkhūpi licchavayo tathā nīyamāne disvā satthāraṃ āhaṃsu – “bhante, licchavirājāno pātova alaṅkatapaṭiyattā devā viya nagarā nikkhamitvā idāni ekaṃ itthiṃ nissāya imaṃ byasanaṃ pattā”ti. Satthā, “bhikkhave, soko vā bhayaṃ vā uppajjamānaṃ ratiṃ nissāya uppajjatiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>214.</p> <p>“Ratiyā jāyatī soko, ratiyā jāyatī bhayaṃ; Ratiyā vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya”nti. Tattha ratiyāti pañcakāmaguṇaratito, taṃ nissāyāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Licchavīvatthu catutthaṃ.</p> <p>5. Anitthigandhakumāravatthu</p> <p>Kāmatoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto anitthigandhakumāraṃ nāma ārabha kathesi. So kira brahmalokā cutasatto sāvattihyaṃ mahābhogakule nibbatto jātadivasato paṭṭhāya itthisamīpaṃ upagantaṃ na icchati, itthiyā gayhamāno rodāti. Vatthacumbaṭakena naṃ gahetvā thaññaṃ pāyenti. So vayappatto mātāpitūhi, “tāta, āvāhaṃ te karissāmā”ti vutte “na me itthiyā attho”ti paṭikkhipitvā punappunaṃ yāciyamāno pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā rattasuvaṇṇanikkhasahassaṃ dāpetvā ativiya pāsādikaṃ ghanakoṭṭimaṃ itthirūpaṃ kāretvā puna mātāpitūhi, “tāta, tayi āvāhaṃ akaronte kulavaṃso na patiṭṭhahissati, kumārikaṃ te ānessāmā”ti vutte “tena hi sace me evarūpaṃ kumārikaṃ ānessatha, karissāmi vo vacana”nti taṃ suvaṇṇarūpakam dasseti. Athassa mātāpitāro abhiññāte brāhmaṇe pakkosāpetvā “amhākaṃ putto mahāpuṇṇo, avassaṃ iminā saddhiṃ katapuṇṇā kumārikā bhavissati, gacchatha imaṃ suvaṇṇarūpakam gahetvā evarūpaṃ kumārikaṃ āharathā”ti pahiṇiṃsu. Te “sādhū”ti cārikaṃ carantā maddaraṭṭhe sāgalanagaraṃ gatā. Tasmiṃca nagare ekā soḷasavassuddesikā abhirūpā kumārikā ahosi, taṃ mātāpitāro sattabhūmikassa pāsādassūparimatale parivāsesuṃ. Tepi kho brāhmaṇā “sace idha evarūpā kumārikā bhavissati, imaṃ disvā ‘ayaṃ asukassa kulassa dhītā viya abhirūpā’ti vakkhanti”ti taṃ suvaṇṇarūpakam titthamagge ṭhapetvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Athassa kumārikāya dhātī taṃ kumārikaṃ nhāpetvā sayampi nhāyitukāmā hutvā titthaṃ āgatā taṃ rūpakam disvā “dhītā me”ti saññāya “dubbiniṭāsi, idānevāhaṃ nhāpetvā nikkhantā, tvam mayā puretaraṃ idhāgatāsi”ti hatthena paharivā thaddhabhāvañceva nibbikāratañca ñatvā “ahaṃ me, dhītāti saññamakāsim, kiṃ nāmeta”nti āha. Atha naṃ te brāhmaṇā “evarūpā te, amma, dhītā”ti pucchīṃsu. Ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghatīti? Tena hi te dhītaraṃ amhākaṃ dassehīti. Sā tehi saddhiṃ gehaṃ gantvā sāmikānaṃ ārocesi. Te brāhmaṇehi saddhiṃ katapaṭisammodanā dhītaraṃ otāretvā</p>		
---	--	--

heṭṭhāpāsāde suvaṇṇarūpakassa santike ṭhapesuṃ. Suvaṇṇarūpakam nippabham ahoṣi, kumārikā sappabhā ahoṣi. Brāhmaṇa taṃ tesam datvā kumārikam paṭicchāpetvā gantvā anitthigandhakumārassa mātāpitūnaṃ ārocayiṃsu. Te tuṭṭhamānasā “gacchatha, naṃ sīgham ānethā”ti mahantena sakkārena paṇiṃsu.

Kumāropi taṃ pavattiṃ sutvā “kañcanarūpatopi kira abhirūpatarā dārikā atthī”ti savanavaseneva sineham uppādetvā “sīgham ānetū”ti āha. Sāpi kho yānaṃ āropetvā ānīyamānā atisukhumālatāya yānuggāhātena samuppāditavātarogā antarāmaggeyeva kālamakāsi. Kumāropi “āgatā”ti nīrantaraṃ pucchati, tassa atisinehena pucchantassa sahasāva anārocetvā katipāham vikkhepaṃ katvā tamattham ārocayiṃsu. So “tathārūpāya nāma itthiyā saddhim samāgamaṃ nālattha”nti uppānādomanasso pabbatena viya sokadukkheṇa ajjhotthaṭṭha ahoṣi. Sathā tassūpanissayaṃ disvā piṇḍāya caranto taṃ gehadvāraṃ agamāsi. Athassa mātāpitāro sathāraṃ antogeham pavesetvā sakkaccaṃ parivisiṃsu. Sathā bhattakiccāvasāne “kaḥam anitthigandhakumāro”ti pucchi. “Eso, bhante, āhārūpacchedam katvā antogabbhe nisinnō”ti. “Pakkosatha na”nti. So āgantvā sathāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sathā “kiṃ nu kho, kumāra, balavasoko uppanno”ti vutte, “āma, bhante, ‘evarūpā nāma itthī antarāmagge kālakatā’ti sutvā balavasoko uppanno, bhattampi me nacchādetī”ti. Atha naṃ sathā “jānāsi pana tvam, kumāra, kiṃ te nissāya soko uppanno”ti? “Na jānāmi, bhante”ti. “Kāmaṃ nissāya, kumāra, balavasoko uppanno, soko vā bhayaṃ vā kāmaṃ nissāya uppajjati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

215.

“Kāmato jāyati soko, kāmato jāyati bhayaṃ;

Kāmato vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya”nti.

Tattha kāmatoṭi vatthukāmakilesakāmato, duvidhampetaṃ kāmam nissāyati attho.

Desanāvasāne anitthigandhakumāro sotāpattiphale patitthahi.

Anitthigandhakumāravatthu pañcamam.

6. Aññatarabrāhmaṇavatthu

Taṇhāya jāyati imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto aññataram brāhmaṇam ārabha kathesi.

So kira micchādītthiko ekadivasam nadītīram gantvā khettaṃ sodheti. Sathā tassa upanissayasampattiṃ disvā tassa santikam agamāsi. So sathāraṃ disvāpi sāmīcikkammaṃ akatvā tuṇhī ahoṣi. Atha naṃ sathā puretaram ālapitvā, “brāhmaṇa, kiṃ karosī”ti āha. “Khettaṃ, bho gotama, sodhemī”ti. Sathā ettakameva vatvā gato. Punadivasepi tassa khettaṃ kasitum āgatassa santikam gantvā, “brāhmaṇa, kiṃ karosī”ti pucchitvā “khettaṃ kasāmi, bho gotamā”ti sutvā pakkāmi.

Punadivasādīsipi theva gantvā pucchitvā, “bho gotama, khettaṃ vapāmi niddemi rakkhāmī”ti sutvā pakkāmi. Atha naṃ ekadivasam brāhmaṇo āha – “bho gotama, tvam mama khettasodhanadivasato paṭṭhāya āgato. Sace me sassam sampajjissati, tuyhampi samvibhāgam karissāmi, tuyham adatvā sayam na khādissāmi, ito dāni paṭṭhāya tvam mama sahāyo”ti.

Athassa aparena samayena sassam sampajji, tassa “sampannam me sassam, sve dāni lāyāpessāmi”ti lāyanattham kattabbakiccassa rattim mahāmegho vassitvā sabbam sassam hari, khettaṃ tacchetvā ṭhāpitasadisam ahoṣi. Sathā pana paṭhamadivasamyeva “taṃ sassam na sampajjissati”ti aññāsi. Brāhmaṇo pātova “khettaṃ olokessāmi”ti gato tuccham khettaṃ disvā uppānābalavasoko cintesi – “samaṇo gotamo mama khettasodhanakālato paṭṭhāya āgato, ahampi naṃ ‘imasmim sasse nippanne tuyhampi samvibhāgam karissāmi, tuyham adatvā sayam na khādissāmi, ito paṭṭhāya dāni tvam mama sahāyo’ti avacam. Sopi me manoratho matthakam na pāpuṇī”ti āhārūpacchedam katvā mañcake nipajji. Athassa sathā gehadvāraṃ agamāsi. So sathā āgamaṃ sutvā “sahāyam me ānetvā idha nisīdāpethā”ti āha. Parijano tathā akāsi. Sathā nisīditvā “kaḥam brāhmaṇo”ti pucchitvā “gabbhe nipanno”ti vutte “pakkosatha na”nti pakkosāpetvā āgantvā ekamantaṃ nisinnaṃ āha “kiṃ, brāhmaṇa”ti? Bho gotama, tumhe mama khettasodhanadivasato paṭṭhāya āgatā, ahampi “sasse nippanne tumhākam samvibhāgam karissāmi”ti avacam. So me manoratho anipphanno, tena me soko uppanno, bhattampi me nacchādetī. Atha naṃ sathā “jānāsi pana, brāhmaṇa, kiṃ te nissāya soko uppanno”ti pucchitvā “na jānāmi, bho gotama, tvam pana jānāsi”ti vutte, “āma, brāhmaṇa, uppajjamāno soko vā bhayaṃ vā taṇham nissāya uppajjati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

<p>216. “Taṇhāya jāyatī soko, taṇhāya jāyatī bhayaṃ; Taṇhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhaya”nti. Tattha taṇhāyāti chadvārikāya taṇhāya, etaṃ taṇhaṃ nissāya uppajjati attho. Desanāvasāne brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahīti. Aññatarabrāhmaṇavatthu chaṭṭhaṃ. 7. Pañcasatadārakavatthu Sīladassanasampannanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto antarāmagge pañcasatadārake ārabba katesi. Ekadivasañhi satthā asītimahātherehi saddhiṃ pañcasatabhikkhuparivāro rājagahaṃ piṇḍāya pavisanto ekasmiṃ chaṇḍivase pañcasate dārake pūvapakchiyo ukkhipāpetvā nagarā nikkhamma uyyānaṃ gacchante addasa. Tepi satthāraṃ vanditvā pakkamiṃsu, te ekaṃ bhikkhumpi “pūvaṃ gaṇhathā”ti na vadiṃsu. Satthā tesam gatakāle bhikkhū āha – “khādissatha, bhikkhave, pūve”ti. “Kahaṃ bhante, pūvā”ti? “Kiṃ na passatha te dārake pūvapakchiyo ukkhipāpetvā atikkante”ti? “Bhante, evarūpā nāma dārakā kassaci pūvaṃ na denti”ti. “Bhikkhave, kiñcāpi ete maṃ vā tumhe vā pūvehi na nimantayimṃsu, pūvasāmiko pana bhikkhu pacchato āgacchati, pūve khādīvāva gantaṃ vaṭṭati”ti. Buddhānañhi ekapuggalepi issā vā doso vā natthi, tasmā imaṃ vatvā bhikkhusaṅghaṃ ādāya ekasmiṃ rukkhamūle chāyāya nisīdi. Dārakā mahākassapattheraṃ pacchato āgacchantam disvā uppannasinehā pītivegena paripuṇṇasarīrā hutvā pacchiyo otāretvā theram pañcapatiṭṭhitena vanditvā pūve pacchīhi saddhimyeva ukkhipitvā “gaṇhatha, bhante”ti theram vadiṃsu. Atha ne thero āha – “esa satthā bhikkhusaṅghaṃ gahetvā rukkhamūle nisinno, tumhākaṃ deyyadhammaṃ ādāya gantvā bhikkhusaṅghassa saṃvibhāgaṃ karothā”ti. Te “sādhu, bhante”ti nivattitvā therena saddhimyeva gantvā pūve datvā olokayamānā ekamante ṭhatvā paribhogāvasāne udakaṃ adamsu. Bhikkhū ujjhāyimsu “dārakehi mukholokanena bhikkhā dinnā, sammāsambuddhaṃ vā mahāthere vā pūvehi anāpucchitvā mahākassapattheraṃ disvā pacchīhi saddhimyeva ādāya āgamiṃsū”ti. Satthā tesam kathaṃ sutvā, “bhikkhave, mama puttana mahākassapena sadiso bhikkhu devamanussānaṃ piyo hoti, te ca tassa catupaccayena pūjaṃ karontiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 217. “Sīladassanasampannaṃ, dhammaṭṭhaṃ saccavedinaṃ; Attano kamma kubbānaṃ, taṃ jano kurute piya”nti. Tattha sīladassanasampannanti catupārisuddhisīlena ceva maggaphalasampayuttana ca sammāḍassanena sampannaṃ. Dhammaṭṭhanti navavidhalokuttaradhamme ṭhitam, sacchikatalokuttaradhammanti attho. Saccavedinanti catunnaṃ saccānaṃ soḷasaḥkārehi sacchikatattā saccāññaṇa saccavedinaṃ. Attano kamma kubbānanti attano kammaṃ nāma tisso sikkhā, tā pūrayamānanti attho. Taṃ janoti taṃ puggalaṃ lokiyamahājano piyaṃ karoti, daṭṭhukāmo vanditukāmo paccayena pūjetukāmo hotiyevāti attho. Desanāvasāne sabbepi te dārakā sotāpattiphale patiṭṭhahimsūti. Pañcasatadārakavatthu sattamaṃ. 8. Ekaanāgāmittheravatthu Chandajātoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ anāgāmittheraṃ ārabba katesi. Ekadivasañhi taṃ theram saddhivihārikā pucchimsu – “atthi pana vo, bhante, visesādhigamo”ti. Thero “anāgāmiphalaṃ nāma gahaṭṭhāpi pāpuṇanti, arahattaṃ pattakāleyeva tehi saddhiṃ kathessām”ti harāyamāno kiñci akathetvāva kālakato suddhāvāsadevaloke nibbatti. Athassa saddhivihārikā roditvā paridevitvā satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā rodantāva ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha ne satthā “kiṃ, bhikkhave, rodathā”ti āha. “Upajjhāyo no, bhante, kālakato”ti. “Hotu, bhikkhave, mā cintayittha, dhuvadhammo nāmeso”ti? “Āma, bhante, mayampi jānāma, apica mayaṃ upajjhāyaṃ visesādhigamaṃ pucchimhā, so kiñci akathetvāva kālakato, tenamha dukkhitā”ti. Satthā, “bhikkhave, mā cintayittha, upajjhāyena vo anāgāmiphalaṃ pattam, so ‘gihīpetam pāpuṇanti, arahattaṃ patvāva nesam kathessām”ti harāyanto</p>		
---	--	--

tumhākaṃ kiñci akathetvā kālaṃ katvā suddhāvāse nibbatto, assāsatha, bhikkhave, upajjhāyo vo kāmesu appaṭibaddhacittataṃ patto”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
218.

“Chandajāto anakkhāte, manasā ca phuṭo siyā;

Kāmesu ca appaṭibaddhacitto, uddhaṃsototi vuccati”ti.

Tattha chandajātoti kattukāmatāvasena jātachando ussāhapatto. Anakkhātetī nibbāne. Tañhi “asukena kataṃ vā nīlādīsu evarūpaṃ vā”ti avattabbatāya anakkhātaṃ nāma. Manasā ca phuṭo siyāti heṭṭhimehi tīhi maggaphalacittehi phuṭo pūrito bhavēyya. Appaṭibaddhacittoti anāgānimaggavasena kāmesu appaṭibaddhacitto. Uddhaṃsototi evarūpo bhikkhu aviheṣu nibbattitvā tato paṭṭhāya paṭisandhivasena akaniṭṭhaṃ gacchanto uddhaṃsototi vuccati, tādiso vo upajjhāyoti attho.

Desanāvāsāne te bhikkhū arahattaphale patiṭṭhahiṃsu, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Ekaanāgāmittheravatthu aṭṭhamāṃ.

9. Nandiyavatthu

Cirappavāsinti imaṃ dhammadesanaṃ satthā isipatane viharanto nandiyāṃ ārabba kathesi.

Bārāṇasiyāṃ kira saddhāsampannassa kulassa nandiyo nāma putto ahoṣi, so mātāpitūnaṃ anurūpo saddhāsampanno saṅghupaṭṭhāko ahoṣi. Athassa mātāpitāro vayappattakāle sammukhagehato mātuladhītaṃ revatiṃ nāma ānetukāmā ahesuṃ. Sā pana assaddhā adānasīlā, nandiyo taṃ na icchi. Athassa mātā revatiṃ āha – “amma, tvaṃ imasmiṃ gehe bhikkhusaṅghassa nisajjanatṭhānaṃ upalimpitvā āsanāni paññāpehi, ādhārake ṭhāpehi, bhikkhūnaṃ āgatakāle pattaṃ gahetvā nisīdāpetvā dhammakaraṇena pāṇiyāṃ parissāvetvā bhuttakāle patte dhova, evaṃ me puttassa ārādhitā bhavissasi”ti. Sā tathā akāsi. Atha naṃ “ovādakkhamā jātā”ti puttassa ārocetvā tena sādhiṭi sampatṭicchite divasaṃ ṭhapetvā āvāhaṃ karīmsu

.
Atha naṃ nandiyo āha – “sace bhikkhusaṅghaṅca mātāpitāro ca me upaṭṭhahissasi, evaṃ imasmiṃ gehe vasituṃ labhissasi, appamattā hohi”ti. Sā “sādhiṭi”ti paṭissuṇitvā katipāhaṃ saddhā viya hutvā bhattāraṃ upaṭṭhahantī dve putte vijāyi.

Nandiyassāpi mātāpitāro kālamakaṃsu, gehe sabbissariyāṃ tassāyeva ahoṣi. Nandiyopi mātāpitūnaṃ kālakiriyato paṭṭhāya mahādānāpati hutvā bhikkhusaṅghassa dānaṃ paṭṭhapesi. Kapaṇaddhikādīnampi gehadvāre pākavattaṃ paṭṭhapesi. So aparabhāge satthu dhammadesanaṃ sutvā āvāsādāne ānisaṃsaṃ sallakkhetvā isipatane mahāvihāre catūhi gabbhehi paṭimaṇḍitaṃ catusālaṃ kāretvā mañcapīṭhādīni attharāpetvā taṃ āvāsaṃ niyyādentō buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā tathāgatassa dakkhiṇodakaṃ adāsi. Satthu hatthe dakkhiṇodakapatiṭṭhānena saddhiṃyeva tāvatimsadevaloke sabbadisāsu dvādasayojaniko uddhaṃ yojanasatubbedho sattaratanamayo nārīgaṇasampanno dibbapāsādo uggacchi.

Athekadivase mahāmoggallānatthero devacārikaṃ gantvā tassa pāsādassa avidūre ṭhito attano santike āgate devaputte pucchi – “kasseso accharāgaṇaparivuto dibbapāsādo nibbatto”ti. Athassa devaputtā vimānasāmikaṃ ācikkhantā āhaṃsu – “bhante, yena nandiyena nāma gahapatiputtēna isipatane satthu vihāraṃ kāretvā dinno, tassatṭhāya etaṃ vimānaṃ nibbatta”nti .

Accharāsaṅghopi naṃ disvā pāsādato orohitvā āha – “bhante, mayaṃ ‘nandiyassa paricārikā bhavissāmā’ti idha nibbattā, taṃ pana apassantī ativiya ukkaṇṭhitamhā, mattikapātiṃ bhinditvā suvaṇṇapātigahaṇaṃ viya manussasampattiṃ jahitvā dibbasampattigahaṇaṃ, idhāgamanatṭhāya naṃ vadeyyāthā”ti. Thero tato āgantvā satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi – “nibbattati nu kho, bhante, manussaloke ṭhitānaṃyeva katakalyāṇānaṃ dibbasampattī”ti. “Moggallāna, nanu te devaloke nandiyassa nibbattā dibbasampattī sāmaṃ diṭṭhā, kasmā maṃ pucchasi”ti. “Evaṃ, bhante, nibbattatī”ti.

Atha naṃ satthā “moggallānaṃ kiṃ nāmetāṃ kathesi. Yathā hi cirappavutṭhaṃ puttaṃ vā bhātaraṃ vā vipavāsato āgacchantāṃ gāmadvāre ṭhito kocideva disvā vegena gehaṃ āgantvā ‘asuko nāma āgato’ti āroceyya, athassa nītakā hatṭhapahaṭṭhā vegena nikkhamitvā ‘āgatosi, tāta, arogosi, tāta’ti taṃ abhinandeyyūṃ, evameva idha katakalyāṇaṃ itthiṃ vā purisaṃ vā imaṃ lokaṃ jahitvā paralokaṃ gataṃ dasavidhaṃ dibbapaṇṇākāraṃ ādāya ‘ahaṃ purato , ahaṃ purato’ti paccuggantvā devatā abhinandantī”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

219.

	<p>“Cirappavāsīm purisaṃ, dūrato sotthimāgataṃ; Ñātimittā suhajjā ca, abhinandanti āgataṃ. 220. “Tattheva katapuññampi, asmā lokā paraṃ gataṃ; Puññāni paṭigaṇhanti, piyaṃ ñāṭīva āgata”nti. Tattha cirappavāsinti cirappavutṭhaṃ. Dūrato sotthimāgataṃ vaṇijjaṃ vā rājaporisaṃ vā katvā laddhalābham nipphannasampattiṃ anupaddavena dūraṭṭhānato āgataṃ. Ñātimittā suhajjā cāti kulasambandhavasena ñāṭī ca sanditṭhādibhāvena mittā ca suhadayaabhāvena suhajjā ca. Abhinandanti āgataṃ naṃ disvā āgataṃ vacanamattena vā añjalikaraṇamattena vā gehasampattaṃ pana nānappakārapaṇṇākārābhīharaṇavasena abhinandanti. Tathevāti tenevākārena katapuññampi puggalaṃ imasmā lokā paralokaṃ gataṃ dibbaṃ āyuvapaṇṇasukhayasaādhipateyyaṃ, dibbaṃ rūpasaddagandharasaphoṭṭhabbanti imaṃ dasavidhaṃ paṇṇākāraṃ ādāya mātāpituṭṭhāne ṭhitāni puññāni abhinandantāni paṭigaṇhanti. Piyaṃ ñāṭīvāti idhaloke piyañāṭakaṃ āgataṃ sesañāṭakā viyāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Nandiyavatthu navamaṃ. Piyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Soḷasamo vaggio.</p>		
17	<p>17. Kodhavaggo 1. Rohinīkhattiyakaññāvattu Kodhaṃjaheti imaṃ dhammadesanaṃ satthā nigrodhārāme viharanto rohinim nāma khattiyakaññāṃ ārabha kathesi. Ekasmiṃ kira samaye āyasmā anuruddho pañcasatehi bhikkhūhi saddhim kapilavatthum agamāsi. Athassa ñāṭakā “thero āgato”ti sutvā therassa santikaṃ agamaṃsu ṭhapetvā rohinim nāma therassa bhaginim. Thero ñāṭake pucchi “kahaṃ, rohini”ti? “Gehe, bhante”ti. “Kasmā idha nāgatā”ti? “Sarīre tassā chavirogo uppannoti lajjāya nāgatā, bhante”ti. Thero “pakkosatha na”nti pakkosāpetvā paṭakañcukaṃ paṭimuñcitvā āgataṃ evamāha – “rohini, kasmā nāgatāsī”ti? “Sarīre me, bhante, chavirogo uppanno, tasmā lajjāya nāgatāmhī”ti. “Kiṃ pana te puññaṃ kātuṃ na vaṭṭatī”ti? “Kiṃ karomi, bhante”ti? “Āsanasālaṃ kārehī”ti. “Kiṃ gahetvā”ti? “Kiṃ te pasādhanabhaṇḍakaṃ natthī”ti? “Atthi, bhante”ti. “Kiṃ mūla”nti? “Dasasahassamūlaṃ bhavissatī”ti. “Tena hi taṃ vissajjetvā āsanasālaṃ kārehī”ti. “Ko me, bhante, kāressatī”ti? Thero samīpe ṭhitāñāṭake oloketvā “tumahākaṃ bhāro hotū”ti āha. “Tumhe pana, bhante, kiṃ karissathā”ti? “Ahampi idheva bhavissāmī”ti. “Tena hi etissā dabbasambhāre āharathā”ti. Te “sādhu, bhante”ti āhariṃsu. Thero āsanasālaṃ samvidahanto rohinim āha – “dvibhūmikaṃ āsanasālaṃ kāretvā upari padarānaṃ dinnakālato paṭṭhāya hetṭhāsālaṃ nibaddhaṃ sammajjitvā āsanāni paññāpehi, nibaddhaṃ pānīyaghaṭe upaṭṭhāpehi”ti. Sā “sādhu, bhante”ti pasādhanabhaṇḍakaṃ vissajjetvā dvibhūmikaāsanasālaṃ kāretvā upari padarānaṃ dinnakālato paṭṭhāya hetṭhāsālaṃ sammajjanādīni akāsi. Nibaddhaṃ bhikkhū nisīdanti. Athassā āsanasālaṃ sammajjantiyāva chavirogo milāyi. Sā āsanasālaya niṭṭhitāya buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā āsanasālaṃ pūretvā nisinnassa buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa pañītaṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ adāsi. Satthā katabhattakicco “kassetāṃ dāna”nti pucchi. “Bhaginiyā me, bhante, rohinīyā”ti. “Sā pana kaha”nti? “Gehe, bhante”ti. “Pakkosatha na”nti? Sā āgantum na icchi. Atha naṃ satthā anicchamānampi pakkosāpesiyeva. Āgantvā ca pana vanditvā nisinnaṃ āha – “rohini, kasmā nāgamitthā”ti? “Sarīre me, bhante, chavirogo atthi, tena lajjamānā nāgatāmhī”ti. “Jānāsi pana kiṃ te nissāya esa uppanno”ti? “Na jānāmi, bhante”ti. “Tava kodhaṃ nissāya uppanno eso”ti. “Kiṃ pana me, bhante, kata”nti? “Tena hi suñāhī”ti. Athassā satthā atītaṃ āhari. Atīte bārāṇasirañño aggamahesī ekissā rañño nāṭakitthiyā āghātaṃ bandhitvā “dukkhamassā uppādessāmī”ti cintetvā mahākacchuphalāni āharāpetvā taṃ nāṭakitthim attano santikaṃ pakkosāpetvā yathā sā na jānāti, evamassā sayane ceva pāvārajojāvādīnaṃ antaresu kacchucunṇāni ṭhapāpesi, kelim kurumānā viya tassā sarīrepi okiri. Taṃ khaṇamēva tassā</p>		

sarīraṃ uppakkuppakkaṃ gaṇḍāgaṇḍajātaṃ ahoṣi. Sā kaṇḍuvantī gantvā sayane nipajji, tatrāpissā kacchucuṇṇehi khādiyamānāya kharatarā vedanā uppajji. Tadā aggamaheṣi rohinī ahoṣīti.

Satthā imaṃ aṭṭaṃ āharitvā, “rohinī, tadā tayāvetam kammaṃ kataṃ. Appamattakopi hi kodho vā issā vā kātuṃ na yuttarūpo evā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

221.

“Kodhaṃ jahe vippajaheyya mānaṃ,

Samyojanaṃ sabbamatikkameyya;

Taṃ nāmarūpasmmasajjamānaṃ,

Akiñcanaṃ nānupatanti dukkhā”ti.

Tattha kodhanti sabbākāraṃpi kodhaṃ navavidhampi mānaṃ jaheyya. Samyojananti kāmarāgasamyojanādikaṃ dasavidhampi sabbasamyojanaṃ atikkameyya. Asajjamānanti alaggamānaṃ. Yo hi “mama rūpaṃ mama vedanā”tiādinā nayena nāmarūpaṃ paṭiggaṇhāti, tasmiñca bhijjamāne socati vihaññati, ayaṃ nāmarūpasmiṃ sajjati nāma. Evaṃ aggaṇhanto avihaññanto na sajjati nāma. Taṃ puggalaṃ evaṃ asajjamānaṃ rāgādīnaṃ abhāvena akiñcanaṃ dukkhā nāma nānupatantīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhīni pāpuṇiṃsūti. Rohinīpi sotāpattiphale patiṭṭhitā, taṅkhaṇaṇṇevassā sarīraṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ ahoṣi.

Sā tato cutā tāvatimsabhavane catunnaṃ devaputtānaṃ sīmantare nibbattitvā pāsādikā rūpasobhaggappattā ahoṣi. Cattāropi devaputtā taṃ disvā uppannasinehā hutvā “mama sīmāya anto nibbattā, mama sīmāya anto nibbattā”ti vivadantā sakkassa devaraṇṇo santikaṃ gantvā, “deva, imaṃ no nissāya aḍḍo uppanno, taṃ vinicchīnāthā”ti āhaṃsu. Sakkopi taṃ oloketvāya uppannasineho hutvā evamāha – “imāya vo diṭṭhakālato paṭṭhāya kathaṃ cittāni uppannāni”ti. Atheko āha – “mama tāva uppannacittaṃ saṅgāmaḍḍhi viya sannisīdituṃ nāsakkhī”ti. Dutiyo “mama cittaṃ pabbatanadī viya sīghaṃ pavattatiyevā”ti. Tatiyo “mama imissā diṭṭhakālato paṭṭhāya kakkatassa viya akkhīni nikkhamiṃsū”ti. Catuttho “mama cittaṃ cetiye ussāpitadhajo viya niccalaṃ ṭhātuṃ nāsakkhī”ti. Atha ne sakko āha – “tātā, tumhākaṃ tāva cittāni pasayharūpāni, ahaṃ pana imaṃ labhanto jīviṃsāmi, alabhantassa me maraṇaṃ bhavissati”ti. Devaputtā, “mahārāja, tumhākaṃ maraṇena attho natthī”ti taṃ sakkassa vissajjetvā pakkamiṃsu. Sā sakkassa piyā ahoṣi manāpā. “Asukakīḷaṃ nāma gacchāmā”ti vutte sakko tassā vacanaṃ paṭikkhipituṃ nāsakkhīti.

Rohinīkhattiyakaṇṇāvattthu paṭhamam.

2. Aññatarabhikkhuvattthu

Yo ve uppatitanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā aggālave cetiye viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba katesi.

Satthārā hi bhikkhusaṅghassa senāsane anuññāte rājagahaseṭṭhiādīhi senāsanesu kariyamānesu eko ālaviko bhikkhu attano senāsanaṃ karonto ekaṃ manāparukkaṃ disvā chindituṃ ārabhi. Tattha pana nibbattā ekā taruṇaputtā devatā puttam ankenādāya ṭhitā yāci “mā me, sāmi, vimānaṃ chindi, na sakkhissāmi puttam ādāya anāvāsā vicaritu”nti. So “ahaṃ aññatra īdisaṃ rukkaṃ na labhissāmi”ti tassā vacanaṃ nādiyi. Sā “imampi tāva dāraṃ oloketvā oramissati”ti puttam rukkasākhāya ṭhapesi. Sopi bhikkhu ukkhipitaṃ pharasuṃ sandhāretuṃ asakko dāraṃ bāhuṃ chindi, devatā uppannabalavakodhā “paharivā naṃ māressāmi”ti ubho hatthe ukkhipitvā evaṃ tāva cintesi – “ayaṃ bhikkhu sīlavā. Sacāhaṃ imaṃ māressāmi, nirayagāminī bhavissāmi. Sesadevatāpi attano rukkaṃ chindante bhikkhū disvā ‘asukadevatāya evaṃ nāma mārito bhikkhū’ti maṃ pamāṇaṃ katvā bhikkhū māressanti. Ayañca sasāmiko bhikkhu, sāmikasappaṃ naṃ kathessāmi”ti ukkhittattho apanetvā rodamaṇā satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā “kiṃ devate”ti āha. Sā, “bhante, tumhākaṃ me sāvakena idaṃ nāma kataṃ, ahampi naṃ māretukāmā hutvā idaṃ nāma cintetvā amāretvāya idhāgatā”ti sabbam taṃ pavattiṃ vitthārato ārocesi.

Satthā taṃ sutvā “sādhu, sādhu devate, sādhu te kataṃ evaṃ uggataṃ kopam bhantaṃ rathaṃ viya niggaṇhamānāya”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

222.

<p>“Yo ve uppatitaṃ kodhaṃ, rathaṃ bhantaṃva vāraye; Tamahaṃ sārathiṃ brūmi, rasmiggāho itaro jano”ti. Tattha uppatitanti uppannaṃ. Rathaṃ bhantaṃ vāti yathā nāma cheko sārathi ativegena dhāvantaṃ rathaṃ niggaṇhitvā yathicchakaṃ ṭhpeti, evaṃ yo puggalo uppannaṃ kodhaṃ vāraye niggaṇhituṃ sakkoti. Tamahanti taṃ ahaṃ sārathiṃ brūmi. Itaro janoti itaro pana rājauparājādīnaṃ rathasārathijano rasmiggāho nāma hoti, na uttamasārathīti. Desanāvasāne devatā sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisāyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Devatā pana sotāpannā hutvāpi rodamaṇā aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā ‘kiṃ devate’ti pucchitvā, ‘bhante, vimānaṃ me naṭṭhaṃ, idāni kiṃ karissāmi’ti vutte, ‘alam devate, mā cintayi, ahaṃ te vimānaṃ dassāmi’ti jetavane gandhakuṭṭisamīpe purimadivase cutadevataṃ ekaṃ rukkaṃ apadisanto ‘amukasmim okāse rukko vivitto, tattha upagacchā’ti āha. Sā tattha upagañchi. Tato paṭṭhāya ‘buddhadattiyaṃ imissā vimāna’nti mahesakkhadavatāpi āgantvā taṃ cāletuṃ nāsakkhimsu. Satthā taṃ atthupattim katvā bhikkhūnaṃ bhūtagāmasikkhāpadaṃ paññāpesīti. Aññatarabhikkhuvatthu dutiyaṃ. 3. Uttarūpāsikāvattu Akkodhena jine kodhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto uttarāya gehe katabhattakicco uttaraṃ upāsikaṃ ārabha kathesi. Tatrāyamanupubbī kathā – rājagahe kira sumanasetṭhiṃ nissāya puṇṇo nāma daliddo bhatim katvā jīvati. Tassa bhariyā ca uttarā nāma dhītā cāti dveveva gehamaṇusakā. Atheadivasam ‘sattāhaṃ nakkhattaṃ kīḷitabba’nti rājagahe ghosanaṃ kariṃsu. Taṃ sutvā sumanasetṭhi pātova āgataṃ puṇṇaṃ āmantetvā, ‘tāta, amhākaṃ parijano nakkhattaṃ kīḷitukāmo, tvam kiṃ nakkhattaṃ kīḷissasi, udāhu bhatim karissasi’ti āha. ‘Sāmi, nakkhattaṃ nāma sadhanaṃ hoti, mama pana gehe svātanāya yāgutaṇḍulampi natthi, kiṃ me nakkhattena, goṇe labhanto kasituṃ gamissāmi’ti. ‘Tena hi goṇe gaṇhāhi’ti. So balavagoṇe ca naṅgalaṅca gahetvā, ‘bhadde, nāgarā nakkhattaṃ kīḷanti, ahaṃ daliddatāya bhatim kātuṃ gamissāmi, mayhampi tāva ajja dviguṇaṃ nivāpaṃ pacitvā bhattaṃ āhareyyāsi’ti bhariyaṃ vatvā khettaṃ agamāsi. Sāriputtattheropi sattāhaṃ nirodhasamaṇaṃ taṃ divasaṃ vuttāya ‘kassa nu kho ajja mayā saṅghaṃ kātuṃ vaṭṭati’ti olokeno puṇṇaṃ attano ñāṇajālassa anto pavitṭhaṃ disvā ‘saddho nu kho esa, sakkhissati vā me saṅghaṃ kātu’nti olokeno tassa saddhabhāvaṅca saṅghaṃ kātuṃ samatthabhāvaṅca tappaccayā cassa mahāsampattipāḷābhaṅca ñatvā pattacivaramādāya tassa kasanatṭhānaṃ gantvā āvāṭāṭire ekaṃ gumbaṃ olokeno aṭṭhāsi. Puṇṇo theram disvāva kasim ṭhpetvā pañcapatitṭhitena theram vanditvā ‘dantakaṭṭhena attho bhavissati’ti dantakaṭṭhaṃ kappiyaṃ katvā adāsi. Athassa thero pattaṅca parissāvanaṅca nīharitvā adāsi. So ‘pāṇīyena attho bhavissati’ti taṃ ādāya pāṇīyaṃ parissāvetvā adāsi. Thero cintesi – ‘ayaṃ paresam pacchimagehe vasati. Sacassa gehadvāraṃ gamissāmi, imassa bhariyā maṃ daṭṭhuṃ na labhissati. Yāvassā bhattaṃ ādāya maggaṃ paṭipajjati, tāva idheva bhavissāmi’ti. So tattheva thokaṃ vītināmetvā tassa maggāruḷhabhāvaṃ ñatvā antonagarābhimukho pāyāsi. Sā antarāmagge theram disvā cintesi – ‘appekadāhaṃ deyyadhamme sati ayyaṃ na passāmi, appekadā me ayyaṃ passantiyā deyyadhammo na hoti. Ajja pana me ayyo ca ditṭho, deyyadhammo cāyaṃ atthi, karissati nu kho me saṅgha’nti. Sā bhatabhājanam oropetvā theram pañcapatitṭhitena vanditvā, ‘bhante, idaṃ lūkhaṃ vā paṇītaṃ vāti acintetvā dāsassa vo saṅghaṃ karoṭhā’ti āha. Thero pattaṃ upanāmetvā tāya ekena hatthena bhājanaṃ dhāretvā ekena hatthena tato bhattaṃ dadamaṇāya upaḍḍhabhatte dinne ‘ala’nti hatthena pattaṃ pidahi. Sā, ‘bhante, ekova paṭiviso, na sakkā dvidhā kātuṃ. Tumhākaṃ dāsassa idhalokasaṅghaṃ akatvā paralokasaṅghaṃ karoṭhā, niravasesameva dātukāmamhi’ti vatvā sabbameva therassa patte patiṭṭhpetvā ‘tumhehi ditṭhadhammasseva bhāgi assa’nti patthanaṃ akāsi. Thero ‘evaṃ hotū’ti vatvā ṭhitakova anumodanaṃ karitvā ekasmim udakaphāsukaṭṭhāne nisīditvā bhattakiccamakāsi. Sāpi nivattitvā taṇḍule pariyesitvā bhattaṃ paci. Puṇṇopi aḍḍhakarīsamattaṭṭhānaṃ kasitvā jighacchaṃ sahituṃ asakkonto goṇe vissajjetvā ekarukkacchāyaṃ pavisitvā maggaṃ olokeno nisīdi. Athassa bhariyā bhattaṃ ādāya gacchamānā taṃ disvāva ‘esa jighacchāya pīḷito maṃ olokeno nisīno. Sace maṃ ativiya</p>		
---	--	--

je cirāyī”ti tajjetvā patodalaṭṭhiyā maṃ paharissati, mayā katakammaṃ niraṭṭhakaṃ bhavissati. Paṭikacceva āroccasāmi”ti cintetvā evamāha – “sāmi, ajjekadivasam cittaṃ pasādehi, mā mayā katakammaṃ niraṭṭhakaṃ kari. Ahañhi pātova te bhattaṃ āharantī antarāmagge dhammasenāpatiṃ disvā tava bhattaṃ tassa datvā puna gantvā bhattaṃ pacitvā āgatā, pasādehi, sāmi, citta”nti. So “kiṃ vadesi, bhadde”ti pucchitvā puna tamatthaṃ sutvā, “bhadde, sādhu vata te kataṃ mama bhattaṃ ayyassa dadamānāya, mayāpissa ajja pātova dantakaṭṭhañca mukhodakañca dinna”nti pasannamānaso taṃ vacanaṃ abhinanditvā ussure laddhabhattatāya kilantakāyo tassā aṅke sīsam katvā niddaṃ okkami.

Athassa pātova kasitaṭṭhānaṃ paṃsucunṇaṃ upādāya sabbam rattasuvanṇaṃ kaṇikārapuppharāsi viya sobhamānaṃ aṭṭhāsi. So pabuddho oloketvā bhariyaṃ āha – “bhadde, etaṃ kasitaṭṭhānaṃ sabbam mama suvaṇṇaṃ hutvā paññāyati, kiṃ nu kho me atiusure laddhabhattatāya akkhīni bhamanti”ti. “Sāmi, mayhampi evameva paññāyati”ti. So utṭhāya tattha gantvā ekapiṇḍaṃ gahetvā naṅgalasīse paharivā suvaṇṇabhāvaṃ ñatvā “aho ayyassa dhammasenāpatissa me dinnadānena ajjeva vipāko dassito, na kho pana sakkā ettakaṃ dhanam paṭicchadetvā paribhuñjitu”nti bhariyāya ābhattaṃ bhattapātiṃ suvaṇṇassa pūretvā rājakulaṃ gantvā raññā katokāso pavisitvā rājānaṃ abhivādetvā “kiṃ, tātā”ti vutte, “deva, ajja mayā kasitaṭṭhānaṃ sabbam suvaṇṇabharitameva hutvā ṭhitaṃ, idaṃ suvaṇṇaṃ āharāpetuṃ vaṭṭati”ti. “Kosi tva”nti? “Puṇṇo nāma aha”nti. “Kiṃ pana te ajja kata”nti? “Dhammasenāpatissa me ajja pātova dantakaṭṭhañca mukhodakañca dinnaṃ, bhariyāyapi me mayhaṃ āharaṇabhattaṃ tasseva dinna”nti.

Taṃ sutvā rājā “ajjeva kira, bho, dhammasenāpatissa dinnadānena vipāko dassito”ti vatvā, “tāta, kiṃ karom”ti pucchi. “Bahūni sakaṭṭasahassāni pahinivā suvaṇṇaṃ āharāpethā”ti. Rājā sakaṭṭāni pahīni. Rājapurisese “rañño santaka”nti gaṇhantesu gahitagahitaṃ mattikāva hoti. Te gantvā rañño ārocetvā “tumhehi kinti vatvā gahita”nti. Puṭṭhā “tumhākaṃ santaka”nti āhaṃsu. Na mayhaṃ, tātā, santakaṃ, gacchatha “puṇṇassa santaka”nti vatvā gaṇhathāti. Te tathā karimsu, gahitagahitaṃ suvaṇṇameva ahoṣi. Sabbampi āharitvā rājāṅgaṇe rāsimaṃsu, asītiṭṭhubbedho rāsi ahoṣi. Rājā nāgare sannipādetvā “imasmiṃ nāgare atthi kassaci ettakaṃ suvaṇṇa”nti? “Natthi, devā”ti. “Kiṃ panassa dātuṃ vaṭṭati”ti? “Seṭṭhichattaṃ, devā”ti. Rājā “bāhudhanasetṭhi nāma hotū”ti mahantena bhogena saddhiṃ tassa seṭṭhichattamadāsi. Atha naṃ so āha – “mayhaṃ, deva, ettakaṃ kālaṃ parakule vasimhā, vasanaṭṭhānaṃ no dethā”ti. “Tena hi passa, esa gumbo paññāyati, etaṃ harāpetvā gehaṃ kārehi”ti purānasetṭhissa gehaṭṭhānaṃ ācikkhi. So tasmim ṭhāne katipāheneva gehaṃ kārāpetvā gehappavesanaṅgalañca chattamaṅgalañca ekatova karonto sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ adāsi. Athassa satthā anumodanaṃ karonto anupubbim kathaṃ kathesi. Dhammakathāvasāne puṇṇasetṭhi ca bhariyā cassa dhītā ca uttarāti tayo janā sotāpannā ahesuṃ.

Aparabhāge rājagahasetṭhi puṇṇasetṭhino dhītaraṃ attano puttassa vāresi. So “nāhaṃ dassāmi”ti vatvā “mā evaṃ karotu, ettakaṃ kālaṃ amhe nissāya vasanteneva te sampatti laddhā, detu me puttassa dhītara”nti vutte “so micchādiṭṭhiko, mama dhītā tīhi ratanehi vinā vattituṃ na sakkoti, nevassa dhītaraṃ dassāmi”ti āha. Atha naṃ bahū seṭṭhigaṇādayo kulaputtā “mā tena saddhiṃ vissāsaṃ bhindi, dehissa dhītara”nti yāciṃsu. So tesam vacanaṃ sampaṭicchitvā āsāḥhipuṇṇamāyaṃ dhītaraṃ adāsi. Sā patikulam gatakālato paṭṭhāya bhikkhuṃ vā bhikkhuniṃ vā upasaṅkamituṃ dānaṃ vā dātuṃ dhammaṃ vā sotuṃ nālattha. Evaṃ aḍḍhatiyesu māsesu vītivattesu santike ṭhitaṃ paricārikaṃ pucchi – “idāni kittakaṃ antovassassa avasiṭṭha”nti? “Aḍḍhamāso, ayye”ti. Sā pitu sāsanaṃ pahīni “kasmā maṃ evarūpe bandhanāgāre pakkhipiṃsu, varam me lakkhaṇāhataṃ katvā paresaṃ dāsim sāvetuṃ. Evarūpassa micchādiṭṭhikulassa dātuṃ na vaṭṭati. Āgatakālato paṭṭhāya bhikkhudassanādīsu ekampi puññaṃ kātuṃ na labhāmi”ti.

Athassa pitā “dukkhitā vata me dhītā”ti anattamanataṃ pavedetvā pañcadasa kahāpaṇasahassāni pesesi “imasmiṃ nāgare sirimā nāma gaṇikā atthi, devasikaṃ sahasaṃ gaṇhāti. Imehi kahāpaṇehi taṃ ānetvā sāmikassa pādapariṅkamaṃ katvā sayam puññaṃ karotū”ti. Sā sirimaṃ pakkosāpetvā “sahāyike ime kahāpaṇe gahetvā imaṃ aḍḍhamāsaṃ tava sahāyakaṃ paricarāhi”ti āha. Sā “sādhu”ti paṭissuṇi. Sā taṃ ādāya sāmikassa santikaṃ gantvā tena sirimaṃ disvā “kiṃ ida”nti vutte, “sāmi, imaṃ aḍḍhamāsaṃ mama sahāyikā tumhe paricaratu, ahaṃ pana imaṃ aḍḍhamāsaṃ dānañceva dātukāmā dhammañca sotukāmā”ti āha. So taṃ abhirūpaṃ itthim disvā uppannasineho “sādhu”ti sampaṭicchī.

Uttarāpi kho buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā, “bhante, imaṃ aḍḍhamāsaṃ aññattha agantvā idheva bhikkhā gahetabbā”ti sattu paṭiññaṃ gahetvā “īto dāni paṭṭhāya yāva mahāpavāraṇā, tāva sathhāraṃ upaṭṭhātuṃ dhammaṅca sotuṃ labhissāmi”ti tuṭṭhamānasā “evaṃ yāguṃ pacatha, evaṃ pūve pacathā”ti mahānase sabbakiccāni saṃvidahanṭi vicarati. Athassā sāmiko “sve pavāraṇā bhavissati”ti mahānasābhimukho vātapāne thatvā “kiṃ nu kho karontī sā andhabālā vicarati”ti olovento taṃ seṭṭhīdhītarāṃ sedakilinnaṃ chārikāya okiṇṇaṃ aṅgāramasimakkhitaṃ tathā saṃvidahitvā vicaramānaṃ disvā “aho andhabālā evarūpe thāne imaṃ sirisampattiṃ nānubhavati, ‘muṇḍakasamaṇe upaṭṭhahissāmi’ti tuṭṭhacittā vicarati”ti hasitvā apagañchi.

Tasmiṃ apagate tassa santike thitā sirimā “kiṃ nu kho oloketvā esa hasī”ti teneva vātapānena oloketi uttaraṃ disvā “imaṃ oloketvā iminā hasitaṃ, addhā imassa etāya saddhiṃ santhavo atthi”ti cintesi. Sā kira aḍḍhamāsaṃ tasmiṃ gehe bāhirakaitthī hutvā vasamānāpi taṃ sampattiṃ anubhavamānā attano bāhirakaitthibhāvaṃ ajānitvā “ahaṃ gharasāminī”ti saññamakāsi. Sā uttarāya āghātaṃ bandhitvā “dukkhamassā uppādessāmi”ti pāsādā oruyha mahānasaṃ pavisitvā pūvapacanaṭṭhāne pakkuthitaṃ sappiṃ kaṭacchunā ādāya uttarābhimukhaṃ pāyāsi. Uttarā taṃ āgacchantiṃ disvā “mama sahāyikāya mayhaṃ upakāro kato, cakkavāḷaṃ atisambādhaṃ, brahmaloko atinīcako, mama sahāyikāya guṇova mahanto. Ahañhi etaṃ nissāya dānaṅca dātuṃ dhammaṅca sotuṃ labhiṃ. Sace mama etissā upari kopo atthi, idaṃ sappi maṃ dahatu. Sace natthi, mā dahatū”ti taṃ mettāya phari. Tāya tassā matthake āsittaṃ pakkuthitasappi sītudakaṃ viya aho. Atha naṃ “idaṃ sītalaṃ bhavissati”ti kaṭacchuṃ pūretvā ādāya āgacchantiṃ uttarāya dāsiyo disvā “apehi dubbinīte, na tvam amhākaṃ ayyāya pakkuthitaṃ sappiṃ āsiñcituṃ anucchavikā”ti santajjentiyo ito cito ca utṭhāya hatthehi ca pādehi ca pothetvā bhūmiyaṃ pātesuṃ. Uttarā vārentīpi vāretuṃ nāsakki. Athassā upari thitā sabbā dāsiyo paṭibāhitvā “kissa te evarūpaṃ bhāriyaṃ kata”nti sirimaṃ ovaditvā uṇhodakena nhāpetvā satapākatelena abbhañji. Tasmiṃ khaṇe sā attano bāhirakaitthibhāvaṃ nātvā cintesi – “mayā bhāriyaṃ kammaṃ kataṃ sāmikassa hasanamattakāraṇā imissā upari pakkuthitaṃ sappiṃ āsiñcantiyā, ayaṃ ‘gaṇhatha na’nti dāsiyo na āñāpesi. Maṃ vihetthanakālepi sabbadāsiyo paṭibāhitvā mayhaṃ kattabbameva akāsi. Sacāhaṃ imaṃ na khamāpessāmi, muddhā me sattadhā phaleyyā”ti tassā pādāmūle nipajjitvā, “ayye, khamāhi me”ti āha. Ahaṃ sapitikā dhītā, pitari khamante khamāmīti. Hotu, ayye, pitaraṃ te puṇṇasetṭhiṃ khamāpessāmīti. Puṇṇo mama vaṭṭajanakapitā, vivaṭṭajanake pitari khamante panāhaṃ khamissāmīti. Ko pana te vivaṭṭajanakapitāti? Sammāsambuddhoti. Mayhaṃ tena saddhiṃ vissāso natthīti. Ahaṃ karissāmi, sathā sve bhikkhusaṅghaṃ ādāya idhāgamissati, tvam yathāladhaṃ sakkāraṃ gahetvā idheva āgantvā taṃ khamāpehīti. Sā “sādhu, ayye”ti utṭhāya attano gehaṃ gantvā pañcasatā parivāritthiyo āñāpetvā nānāvidhāni khādanīyāni ceva sūpeyyāni ca sampādetvā punadvise taṃ sakkāraṃ ādāya uttarāya gehaṃ āgantvā buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa patte paṭiṭṭhāpetuṃ avisahanṭi atṭhāsi. Taṃ sabbhaṃ gahetvā uttarāva saṃvidahi. Sirimāpi bhattakiccāvasāne saddhiṃ parivārena sattu pādāmūle nipajji. Atha naṃ sathā pucchi – “ko te aparādho”ti? Bhante, mayā hiyyo idaṃ nāma kataṃ, atha me sahāyikā maṃ vihetṭhayamānā dāsiyo nivāretvā mayhaṃ upakārameva akāsi. Sāhaṃ imissā guṇaṃ jānitvā imaṃ khamāpesiṃ, atha maṃ esā “tumhesu khamantesu khamissāmi”ti āha. “Evaṃ kira uttare”ti? “Āma, bhante, sīse me sahāyikāya pakkuthitasappi āsitta”nti. Atha “tayā kiṃ cintita”nti? “Cakkavāḷaṃ atisambādhaṃ, brahmaloko atinīcako, mama sahāyikāya guṇova mahanto. Ahañhi etaṃ nissāya dānaṅca dātuṃ dhammaṅca sotuṃ alatthaṃ, sace me imissā upari kopo atthi, idaṃ maṃ dahatu. No ce, mā dahatū”ti evaṃ cintetvā imaṃ mettāya phariṃ, bhanteti. Sathā “sādhu sādhu, uttare, evaṃ kodhaṃ jinituṃ vaṭṭati. Kodho hi nāma akkodhena, akkosakaparibhāsako anakkosantena aparibhāsantena, thaddhamaccharī attano santakassa dānena, musāvādī saccavacanena jinitabbo”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

223.

“Akkodhena jine kodhaṃ, asādhūṃ sādhunā jine;

Jine kadariyaṃ dānena, saccenālikavādina”nti.

Tattha akkodhenāti kodhano hi puggalo akkodhena hutvā jinitabbo. Asādhūnti abhaddako bhaddakena hutvā jinitabbo.

Kadariyanti thaddhamaccharī attano santakassa cāgacittena jinitabbo. Alikavādī saccavacanena jinitabbo. Tasmā evamāha –

<p>“akkodhena jine kodham...pe... saccenālikavādina”nti. Desanāvasāne sirimā saddhim pañcasatāhi itthīhi sotāpattiphale patiṭṭhahīti. Uttarūpāsikāvattu tatiyaṃ. 4. Mahāmoggallānatherapañhavatthu Saccambhaṇeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahāmoggallānatherassa pañhaṃ ārabba kathesi. Ekasmiñhi samaye therō devacārikaṃ gantvā mahesakkhāya devatāya vimānadvāre ṭhatvā taṃ attano santikaṃ āgantvā vanditvā ṭhitaṃ evamāha – “devate mahatī te sampatti, kiṃ kammaṃ katvā imaṃ alatthā”ti? “Mā maṃ, bhante, pucchathā”ti. Devatā kira attano parittakammaṃ lajjamānā evaṃ vadati. Sā pana therena “kathehiyevā”ti vuccamānā āha – “bhante, mayā neva dānaṃ dinnam, na pūjā katā, na dhammo suto, kevalaṃ saccamattaṃ rakkhita”nti. Thero aññāni vimānadvārāni gantvā āgatāgata aparāpi devadhītarō pucchi. Tāsupi tatheva niguhitvā theram paṭibāhituṃ asakkontīsu ekā tāva āha – “bhante, mayā neva dānādīsu kataṃ nāma atthi, ahaṃ pana kassapabuddhakāle parassa dāsī ahoṣiṃ, tassā me sāmiko ativiya caṇḍo pharusō, gahitaggahiteneva kaṭṭhena vā kaliṅgarena vā sīsaṃ bhindati. Sāhaṃ uppanne kope ‘esa tava sāmiko lakkhaṇāhataṃ vā kātuṃ nāsādīni vā chindituṃ issaro, mā kujjhī’ti attānameva paribhāsetvā kopam nāma na akāsiṃ, tena me ayaṃ sampatti laddhā”ti. Aparā āha – “ahaṃ, bhante, ucchukhettaṃ rakkhamānā ekassa bhikkhuno ucchuyatthiṃ adāsiṃ”. Aparā ekaṃ timbarusakaṃ adāsiṃ. Aparā ekaṃ eḷāluṃ adāsiṃ. Aparā ekaṃ phārusakaṃ adāsiṃ. Aparā ekaṃ mūlamuṭṭhiṃ. Aparā “nimbamuṭṭhi”ntiādīnā nayena attanā attanā kataṃ parittadānaṃ ārocetvā “iminā iminā kāraṇena amhehi ayaṃ sampatti laddhā”ti āhaṃsu. Thero tāhi katakammaṃ sutvā satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi – “sakkā nu kho, bhante, saccakathanamattena, kopanibbāpanamattena, atiparittakena timbarusakādīdānamattena dibbasampattiṃ laddhu”nti. “Kasmā maṃ, moggallāna, pucchasi, nanu te devatāhi ayaṃ attho kathito”ti? “Āma, bhante, labbhati maññe ettakena dibbasampatti”ti. Atha naṃ satthā “moggallāna, saccamattaṃ kathetvāpi kopamattaṃ jahitvāpi parittakam dānaṃ datvāpi devalokaṃ gacchatiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 224. “Saccaṃ bhaṇe na kujjheyya, dajjā appampi yācito; Etehi tīhi ṭhānehi, gacche devāna santike”ti. Tattha saccaṃ bhaṇeti saccaṃ dīpeyya vohareyya, sacce patiṭṭhaheyyāti attho. Na kujjheyyāti parassa na kujjheyya . Yācitoti yācakā nāma sīlavanto pabbajitā. Te hi kiñcāpi “dethā”ti ayācitvāva gharadvāre tiṭṭhanti, atthato pana yācantiyeva nāma. Evaṃ sīlavantehi yācito appasmīṃ deyyadhamme vijjamāne appamattakampi dadeyya. Etehi tīhīti etesu tīsu ekenāpi kāraṇena devalokaṃ gaccheyyāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Mahāmoggallānatherapañhavatthu catutthaṃ. 5. Buddhapitubrahmaṇavatthu Ahimsakā yeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāketam nissāya añjanavane viharanto bhikkhūhi paṭṭhapañhaṃ ārabba kathesi. Bhagavato kira bhikkhusaṅghaparivutassa sāketam piṇḍāya pavisanakāle eko sāketavāsī mahallakabrāhmaṇo nagarato nikkhamanto antaragharadvāre dasabalaṃ disvā pādesu nipatitvā gopphakesu daḷhaṃ gahetvā, “tāta, nanu nāma puttehi jīṇṇakāle mātāpitaro paṭijaggitabbā, kasmā ettakam kalam amhākaṃ attānaṃ na dassesi. Mayā tāva diṭṭhosi, mātarampi passituṃ ehī”ti satthāraṃ gahetvā attano geham agamāsī. Satthā tattha gantvā paññatte āsane nisīdi saddhiṃ bhikkhusaṅghena. Brāhmaṇīpi āgantvā satthu pādesu nipatitvā, “tāta, ettakam kalam kuhiṃ gatosi, nanu nāma mātāpitaro mahallakakāle upaṭṭhātabbā”ti vatvā puttadhītarō “etha bhātaram vandathā”ti vandāpesi. Te ubhopi tuṭṭhamānasā buddhappamukham bhikkhusaṅgham parivisitvā, “bhante, idheva nibaddham bhikkham gaṇhathā”ti vatvā “buddhā nāma ekaṭṭhāneyeva nibaddham bhikkham na gaṇhanti”ti vutte, “tena hi, bhante, ye vo nimantetuṃ āgacchantī, te amhākaṃ</p>		
--	--	--

<p>santikam pahīneyyāthā”ti āhaṃsu. Satthā tato paṭṭhāya nimantetuṃ āgate “gantvā brāhmaṇassa āroceyyāthā”ti pesesi. Te gantvā “mayam svātanāya satthāraṃ nimantemā”ti brāhmaṇam vadanti. Brāhmaṇo punadivase attano gehato bhattabhājanasūpeyyabhājanāni ādāya satthu nisīdanaṭṭhānam gacchati. Aññātra pana nimantane asati satthā brāhmaṇasseva gehe bhattakiccaṃ karoti. Te ubhopi attano deyyadhammaṃ niccakālam tathāgatassa dentā dhammakathaṃ suṇantā anāgāmiṃphalaṃ pāpuṇiṃsu.</p> <p>Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, brāhmaṇo ‘tathāgatassa suddhodano pitā, mahāmāyā mātā’ti jānāti, jānantova saddhiṃ brāhmaṇiyyā tathāgataṃ ‘amhākaṃ putto’ti vadati, satthāpi tatheva adhivāseti. Kiṃ nu kho kāraṇa”nti? Satthā tesam kathaṃ sutvā, “bhikkhave, ubhopi te attano puttameva puttoti vadanti”ti vatvā atītaṃ āhari.</p> <p>Atīte, bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo nirantaraṃ pañca jātisatāni mayhaṃ pitā ahoṣi, pañca jātisatāni cūlapitā, pañca jātisatāni mahāpitā. Sāpi me brāhmaṇī nirantareva pañca jātisatāni mātā ahoṣi, pañca jātisatāni cūlamātā, pañca jātisatāni mahāmātā. Evāhaṃ diyaḍḍhajātisahassaṃ brāhmaṇassa hatthe saṃvadaḍḍho, diyaḍḍhajātisahassaṃ brāhmaṇiyyā hattheti tīṇi jātisahassāni tesam puttabhāvaṃ dassetvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>“Yasmiṃ mano nivisati, cittañcāpi pasīdati; Adiṭṭhapubbake pose, kāmaṃ tasmimpi vissase. (jā. 1.1.68); “Pubbeva sannivāsena, paccuppannahitena vā; Evaṃ taṃ jāyate pemaṃ, uppalaṃva yathodake”ti. (jā. 1.2.174); Satthā temāsameva taṃ kulaṃ nissāya vihāsi. Te ubhopi arahattaṃ sacchikatvā parinibbāyiṃsu. Atha nesam mahāsakkāraṃ katvā ubhopi ekakūṭāgārameva āropetvā nīhariṃsu. Satthāpi pañcasatabhikkhuparivāro tehi saddhiṃyeva ālāhanaṃ agamāsi. “Buddhānaṃ kira mātāpitaro”ti mahājano nikkhami. Satthāpi ālāhanasamīpe ekaṃ sālaṃ pavisitvā atṭhāsi. Manussa satthāraṃ vanditvā ekamante ṭhatvā, “bhante, ‘mātāpitaro vo kālakatā’ti mā cintayitthā”ti satthārā saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonti. Satthā te “mā evaṃ avacutthā”ti appaṭikkhipitvā parisāya āsayam oloketvā taṅkhaṇānurūpaṃ dhammaṃ desento –</p> <p>“Appaṃ vata jīvitaṃ idaṃ, Oraṃ vassasatāpi miyyati; Yo cepi aticca jīvati, Atha so jarasāpi miyyati”ti. (su. ni. 810; mahāni. 39) –</p> <p>Idaṃ jarāsuttaṃ kathesi. Desanāvasāne caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisaṃmayo ahoṣi. Bhikkhū brāhmaṇassa ca brāhmaṇiyyā ca parinibbutabhāvaṃ ajānantā, “bhante, tesam ko abhisamparāyo”ti pucchīṃsu. Satthā, “bhikkhave, evarūpānaṃ asekkhamunīnaṃ abhisamparāyo nāma natthi. Evarūpā hi accutaṃ amataṃ mahānibbānameva pāpuṇanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>225. “Ahimsakā ye munayo, niccaṃ kāyena saṃvutā; Te yanti accutaṃ ṭhānaṃ, yattha gantvā na socare”ti. Tattha munayoti moneyyapaṭipadāya maggaphalapatā asekkhamunayo. Kāyenāti desanāmatamevetam, tīhipi dvārehi susaṃvutāti attho. Accutanti sassataṃ. Ṭhānanti akuppaṭṭhānaṃ dhuvattṭhānaṃ. Yatthāti yasmiṃ nibbāne gantvā na socare na socanti na vihaññanti, taṃ ṭhānaṃ gacchantīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Buddhapitubrāhmaṇavatthu pañcamaṃ.</p> <p>6. Puṇṇadāsīvatthu Sadā jāgaramānānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā gijjhakūṭe viharanto puṇṇam nāma rājagahasetṭhino dāsiṃ ārabha kathesi. Tassā kira ekadivasam koṭṭanattāya bahuvīhiṃ adamsu. Sā rattimpi dīpaṃ jāletvā vīhiṃ koṭṭentī vissamanattāya sedatintena gattena bahivāte atṭhāsi. Tasmim samaye dabbo mallaputto bhikkhūnaṃ senāsanapaññāpako ahoṣi. So</p>		
--	--	--

dhammassavanaṃ sutvā attano attano senāsaṇaṃ gacchantānaṃ bhikkhūnaṃ aṅgulim jāletvā purato purato maggadesanattāyā gacchanto bhikkhūnaṃ ālokaṃ nimmini. Puṇṇā tenālokena pabbate vicarante bhikkhū disvā ‘‘ahaṃ tāva attano dukkhena upaddutā imāyapi velāya niddaṃ na upemi, bhaddantā kiṃ kāraṇā na niddāyanti’’ti cintetvā ‘‘addhā kassaci bhikkhuno aphāsukaṃ vā bhavissati, dīghajātikena vā upaddavo bhavissati’’ti saññaṃ katvā pātova kuṇḍakaṃ ādāya udakena temetvā hatthatale pūvaṃ katvā aṅgāresu pacitvā ucchaṅge katvā titthamagge khādissāmiti ghaṭaṃ ādāya titthābhimukhī pāyāsi. Sattāpi gāmaṃ piṇḍāya pavisitum tameva maggaṃ paṭipajji.

Sā sattāraṃ disvā cintesi – ‘‘aññesu divasesu sathhari diṭṭhepi mama deyyadhammo na hoti, deyyadhamme sati sattāraṃ na passāmi, idāni me deyyadhammo ca atthi, sattā ca sammukhībhuṭo. Sace lūkhaṃ vā paṇītaṃ vāti acintetvā gaṇheyya, dadeyyāhaṃ imaṃ pūva’’nti ghaṭaṃ ekamante nikkhipitvā sattāraṃ vanditvā, ‘‘bhante, imaṃ lūkhaṃ dānaṃ paṭiggaṇhantā mama saṅgahaṃ karothā’’ti āha. Sattā ānandattheraṃ oloketvā tena nīharitvā dinnāṃ mahārājadattiyāṃ pattaṃ upanāmetvā pūvaṃ gaṇhi. Puṇṇāpi taṃ satthu patte patiṭṭhapetvā paṇcapatiṭṭhitena vanditvā, ‘‘bhante, tumhehi diṭṭhadhammoyeva me samijjhatū’’ti āha. Sattā ‘‘evaṃ hotū’’ti ṭhitakova anumodanaṃ akāsi.

Puṇṇāpi cintesi – ‘‘kiñcāpi me sattā saṅgahaṃ karonto pūvaṃ gaṇhi, na panidaṃ khādissati. Addhā purato kākassa vā sunakhassa vā datvā rañño vā rājaputtassa vā geḥaṃ gantvā paṇītabhojanaṃ bhuñjissati’’ti. Sattāpi ‘‘kiṃ nu kho esā cintesi’’ti tassā cittācāraṃ ṇatvā ānandattheraṃ oloketvā nisīdanākāraṃ dassesi. Thero cīvaraṃ paññāpetvā adāsi. Sattā bahinagareyeva nisīditvā bhattakiccaṃ akāsi. Devatā sakalacakkavālagabbhe devamanussānaṃ upakappanaṃ ojaṃ madhupaṭalaṃ viya piṭetvā tattha pakkhipimsu. Puṇṇā ca oloketi aṭṭhāsi. Bhattakiccāvasāne thero udakaṃ adāsi. Sattā katabhattakicco puṇṇaṃ āmantetvā ‘‘kasmā tvaṃ puṇṇe mama sāvake paribhavasī’’ti āha. Na paribhavāmi, bhanteti. Atha tayā mama sāvake oloketvā kiṃ kathitanti? ‘‘Ahaṃ tāva iminā dukkhupaddavena niddaṃ na upemi, bhaddantā kimatthaṃ niddaṃ na upenti, addhā kassaci aphāsukaṃ vā bhavissati, dīghajātikena vā upaddavo bhavissati’’ti ettakaṃ mayā, bhante, cintitanti. Sattā tassā vacanaṃ sutvā ‘‘puṇṇe tvaṃ na tāva dukkhupaddavena niddāyasi, mama sāvakā sadā jāgariyamanuyuttatāya na niddāyanti’’ti vatvā imaṃ gāthamāha –

226.

‘‘Sadā jāgaramānānaṃ, ahorattānusikkhināṃ;

Nibbānaṃ adhimuttānaṃ, atthaṃ gacchanti āsavā’’ti.

Tattha ahorattānusikkhinanti divā ca rattiñca tisso sikkhā sikkhamānānaṃ. Nibbānaṃ adhimuttānanti nibbānajjhāsayaṇaṃ.

Atthaṃ gacchanti evarūpānaṃ sabbepi āsavā atthaṃ vināsaṃ natthibhāvaṃ gacchanti attho.

Desanāvasāne yathāhitā puṇṇā sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattaparisaṃyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Sattā kuṇḍakaṃ āraṇḍapūvena bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ agamāsi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum ‘‘dukkaraṃ, āvuso, sammāsambuddhena kataṃ puṇṇāya dinnena kuṇḍakaṃ āraṇḍapūvena bhattakiccaṃ karontena’’ti. Sattā āgantvā ‘‘kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’’ti pucchitvā ‘‘imāya nāma’’ti vutte ‘‘na, bhikkhave, idāneva, pubbepi mayā imāya dinnakuṇḍakaṃ paribhuttameva’’ti vatvā atītaṃ āharitvā –

‘‘Bhutvā tiṇaparighāsaṃ, bhutvā ācāmaṃ kuṇḍakaṃ;

Etaṃ te bhōjanaṃ āsi, kasmā dāni na bhuñjasi.

‘‘Yattha posaṃ na jānanti, jātiyā vinayena vā;

Bahaṃ tattha mahābrahme, api ācāmaṃ kuṇḍakaṃ.

‘‘Tvañca kho maṃ pajānāsi, yādisāyaṃ hayuttamo;

Jānanto jānamāgamma, na te bhakkhāmi kuṇḍaka’’nti. (jā. 1.3.10-12) –

Imaṃ kuṇḍakasindhavapotakajātakaṃ vitthāretvā kathesi.

Puṇṇadāsivatthu chaṭṭhaṃ.

7. Atulaupāsakavatthu

Porānametanti imaṃ dhammadesanaṃ sattā jetavane viharanto atulaṃ nāma upāsakaṃ ārabha kathesi.

So hi sāvattvivāsī upāsako pañcasataupāsakaparivāro ekadivasam te upāsake ādāya dhammassavanatthāya vihāram gantvā revatatherassa santike dhammaṃ sotukāmo hutvā revatatheraṃ vanditvā nisīdi. So pañāyasmā paṭisallānārāmo sīho viya ekacāro, tasmā tena saddhiṃ na kiñci kathesi. So “ayaṃ thero na kiñci kathesi”ti kuddho uṭṭhāya sārīputtattherassa santikaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito therena “kenatthena āgatathā”ti vutte “ahaṃ, bhante, ime upāsake ādāya dhammassavanatthāya revatatheraṃ upasaṅkamim, tassa me thero na kiñci kathesi, svāhaṃ tassa kujjhitvā idhāgato, dhammaṃ me kathethā”ti āha. Atha thero “tena hi upāsakā nisīdathā”ti vatvā bahukaṃ katvā abhidhammakathaṃ kathesi. Upāsakopi “abhidhammakathā nāma atisaṅhā, thero bahuṃ abhidhammameva kathesi, amhākaṃ iminā ko attho”ti kujjhitvā parisam ādāya ānandattherassa santikaṃ agamāsi.

Therenāpi “kiṃ upāsakā”ti vutte, “bhante, mayaṃ dhammassavanatthāya revatatheraṃ upasaṅkamimhā, tassa santike ālāpasallāpamattampi alabhivā kuddhā sārīputtattherassa santikaṃ agamimhā, sopi no atisaṅhaṃ bahuṃ abhidhammameva kathesi, ‘iminā amhākaṃ ko attho’ti etassāpi kujjhitvā idhāgamimhā, kathehi no, bhante, dhammakatha”nti. Tena hi nisīditvā suṇāthāti thero tesam suviññeyyaṃ katvā appakameva dhammaṃ kathesi. Te therassapi kujjhitvā satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu, atha ne satthā āha – “kasmā upāsakā āgatathā”ti? “Dhammassavanāya, bhante”ti. “Suto pana vo dhammo”ti? “Bhante, mayaṃ ādito revatatheraṃ upasaṅkamimhā, so amhehi saddhiṃ na kiñci kathesi, tassa kujjhitvā sārīputtattheraṃ upasaṅkamimhā, tena no bahu abhidhammo kathito, taṃ asallakkhetvā kujjhitvā ānandattheraṃ upasaṅkamimhā, tena no appamattakova dhammo kathito, tassapi kujjhitvā idhāgatamhā”ti.

Satthā tassa kathaṃ sutvā, “atula, porānato paṭṭhāya āciṇṇamevetam, tuṅhībhūtampi bahukathampi mandakathampi garahantiyeva. Ekantaṃ garahitabboyeva vā hi pasamsitabboyeva vā natthi . Rājānopi ekacce nindanti, ekacce pasamsanti. Mahāpathavimpi candimasūriyepi ākāsādayopi catuparisamajjhe nisīditvā dhammaṃ kathentampi sammāsambuddhaṃ ekacce garahanti, ekacce pasamsanti. Andhabālānañhi nindā vā pasamsā vā appamāṇā, paṇḍitena pana medhāvinā nindito nindito nāma, pasamsito ca pasamsito nāma hoti”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

227.

“Porānametaṃ atula, netam ajjatanāmiva;
Nindanti tuṅhimāsīnaṃ, nindanti bahubhāṇinaṃ;
Mitabhāṇimpi nindanti, natthi loke anindito.

228.

“Na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjati;
Ekantaṃ nindito poso, ekantaṃ vā pasamsito.

229.

“Yaṃ ce viññū pasamsanti, anuvicca suve suve;
Acchiddavuttiṃ medhāvim, paññāsīlasamāhitam.

230.

“Nikkham jambonadasseva, ko taṃ ninditumarahati;
Devāpi nam pasamsanti, brahmunāpi pasamsito”ti.

Tattha porānametanti purānakaṃ etaṃ. Atulāti taṃ upāsakaṃ nāmena ālapati. Netam ajjatanāmivāti idam nindanam vā pasamsanam vā ajjatanam adhunā uppannam viya na hoti. Tuṅhimāsīnanti kiṃ eso mūgo viya badhiro viya kiñci ajānanto viya tuṅhī hutvā nisinnoti nindanti. Bahubhāṇinanti kiṃ esa vātāhatatālapannaṃ viya taṭataṭāyati, imassa kathāpariyantoyeva natthīti nindanti. Mitabhāṇimpīti kiṃ esa suvaṇṇahiraññaṃ viya attano vacanaṃ maññaṃ ekam vā dve vā vatvā tuṅhī ahoṣīti nindanti. Evaṃ sabbathāpi imasmiṃ loke anindito nāma natthīti attho. Na cāhūti atītepi nāhosi, anāgatepi na bhavissati.

Yaṃ ce viññūti bālānaṃ nindā vā pasamsā vā appamāṇā, yaṃ pana paṇḍitā divase divase anuvicca nindakāraṇam vā pasamsakāraṇam vā jānitvā pasamsanti, acchiddāya vā sikkhāya acchiddāya vā jīvitavuttiya samannāgatattā acchiddavuttiṃ

	<p>dhammojapaññāya samannāgatattā medhāviṃ lokiyalokuttarapaññāya ceva catupārisuddhisīlena ca samannāgatattā paññāsīlasamāhitam pasamsanti, tam suvaṇṇadosavirahitam ghaṭṭanamajjanakkhamam jambonadanikkham viya ko ninditumarahatīti attho. Devāpīti devatāpi paṇḍitamanussāpi tam bhikkhum upaṭṭhāya thomenti pasamsanti. Brahmunāpīti na kevalam devamanussehi, dasasahassacakkavāle mahābrahmunāpi esa pasamsitoyevāti attho.</p> <p>Desanāvasāne pañcasatāpi upāsakā sotāpattiphale patiṭṭhahimsūti. Atulaupāsakavatthu sattamaṃ.</p> <p>8. Chabbaggiyatthu Kāyappakopanti imaṃ dhammadesanam satthā veḷuvane viharanto chabbaggiye bhikkhū ārabba kathesi. Ekadivasāhi satthā veḷuvane viharanto tesam chabbaggiyānam ubho hi hatthehi yaṭṭhiyo gahetvā kaṭṭhapādukā āruya piṭṭhipāsāne caṅkamantānam khaṭakhaṭātisaddam sutvā, “ānanda, kiṃ saddo nāmeso”ti pucchitvā “chabbaggiyānam pādukā āruya caṅkamantānam khaṭakhaṭasaddo”ti sutvā sikkhāpadam paññāpetvā “bhikkhunā nāma kāyādīni rakkhitum vaṭṭatī”ti vatvā dhammam desento imā gāthā abhāsi – 231. “Kāyappakopam rakkheyya, kāyena saṃvuto siyā; Kāyaducaritam hitvā, kāyena sucaritam care. 232. “Vacīpakopam rakkheyya, vācāya saṃvuto siyā; Vacīduccaritam hitvā, vācāya sucaritam care. 233. “Manopakopam rakkheyya, manasā saṃvuto siyā; Manoducaritam hitvā, manasā sucaritam care. 234. “Kāyena saṃvutā dhīrā, atho vācāya saṃvutā; Manasā saṃvutā dhīrā, te ve suparisamvutā”ti. Tattha kāyappakopanti tividham kāyaducaritam rakkheyya. Kāyena saṃvutoti kāyadvāre ducaritapavesanam nivāretvā saṃvuto pihitadvāro siyā. Yasmā pana kāyaducaritam hitvā kāyasucaritam caranto ubhayampetaṃ karoti, tasmā kāyaducaritam hitvā, kāyena sucaritam caretī vuttam. Anantaragāthāsūpi ese va nayo. Kāyena saṃvutā dhīrāti ye paṇḍitā pāṇātipātādīni akarontā kāyena, musāvādādīni akarontā vācāya, abhijjhādīni asamuttāpentā manasā saṃvutā, te idha lokasmim saṃvutā surakkhitā sugopitā supihitadvārāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍīni pāpuṇimsūti. Chabbaggiyatthu aṭṭhamaṃ. Kodhavaḅḅavaṇṇanā niṭṭhitā. Sattarasamo vaggo.</p>		
18	<p>18. Malavaggo 1. Goghātakaputtavatthu Paṇḍupalāsavadānisīti imaṃ dhammadesanam satthā jetavane viharanto ekaṃ goghātakaputtam ārabba kathesi. Sāvattiyam kireko goghātako gāvo vadhitvā varamamsāni gahetvā pacāpetvā puttadārehi saddhim nisīditvā maṃsaṅca khādāti, mūlena ca vikkiṇitvā jīvikam kappesi. So evam pañcapaṇṇāsa vassāni goghātakakammam karonto dhuravihāre viharantassa satthu ekadivasampi kaṭacchumattampi yāgum vā bhattam vā na adāsī. So ca vinā maṃsena bhattam na bhūñjati. So ekadivasam divasabhāge maṃsam vikkiṇitvā attano atthāya pacitum ekaṃ maṃsakhaṇḍam bhariyāya datvā nhāyitum agamāsī. Athassa sahāyako geḥam gantvā bhariyam āha – “thokam me vikkiṇiyamaṃsam dehi, geḥam me</p>		

<p>pāhunako āgato”ti. Natthi vikkiniyamamsam, sahāyako te mamsam vikkiniṭvā idāni nhāyitum gatoti. Mā evaṃ kari, sace mamsakhaṇḍam atthi, dehīti. Sahāyakassa te nikkhittamamsam thapetvā aññaṃ natthīti. So “sahāyakassa me atthāya thapitamamsato aññaṃ mamsam natthi, so ca vinā mamsena na bhuñjati, nāyaṃ dassaṭi”ti sāmaṃyeva taṃ mamsam gahetvā pakkāmi.</p> <p>Goghātakopi nhatvā āgato tāya attano pakkapaṇṇena saddhiṃ vaḍḍhetvā bhatte upanīte āha “kahaṃ mamsa”nti? “Natthi, sāmī”ti. Nanu ahaṃ paccanathāya mamsam datvā gatoti. Tava sahāyako āgantvā “pāhunako me āgato, vikkiniyamamsam dehi”ti vatvā mayā “sahāyakassa te thapitamamsato aññaṃ mamsam natthi, so ca vinā mamsena na bhuñjati”ti vuttepi balakkārena taṃ mamsam sāmaṃyeva gahetvā gatoti. Ahaṃ vinā mamsena bhattaṃ na bhuñjāmi, harāhi nanti. Kiṃ sakkā kātum, bhuñja, sāmīti. So “nāhaṃ bhuñjāmi”ti taṃ bhattaṃ harāpetvā satthaṃ ādāya pacchāgehe thito goṇo atthi, tassa santikaṃ gantvā mukhe hatthaṃ pakkhipitvā jivhaṃ nīharitvā satthena mūle chinditvā ādāya gantvā aṅgāresu pacāpetvā bhattamatthake thapetvā nisinno ekaṃ bhattapiṇḍam bhuñjitvā ekaṃ mamsakhaṇḍam mukhe thapesi. Taṅkhaṇāññevassa jivhā chijjitvā bhattapātiyaṃ pati. Taṅkhaṇāññeva kammaarikkhakaṃ vipākaṃ labhi. Sopi kho goṇo viya lohitadhārāya mukhato paggharantiyā antogehaṃ pavisitvā jaṇṇukehi vicaranto viravi.</p> <p>Tasmim samaye goghātakassa putto pitaraṃ olokeno samīpe thito hoti. Atha naṃ mātā āha – “passa, putta, imaṃ goghātakam goṇam viya gehamajjhe jaṇṇukehi vicarivā viravantaṃ, idaṃ dukkhaṃ tava matthake patissati, mamampi anoloketvā attano sotthim karonto palāyassū”ti. So maraṇabhayatajjito mātaraṃ vanditvā palāyi, palāyitvā ca pana takkasilaṃ agamāsi. Goghātakopi goṇo viya gehamajjhe viravanto vicarivā kālakato avīcimhi nibbatti. Goṇopi kalamakāsi. Goghātakaputtopi takkasilaṃ gantvā suvaṇṇakāraṃ uggahaṃ. Athassācariyo gāmaṃ gacchanto “evarūpaṃ nāma alaṅkāraṃ kareyyāsi”ti vatvā pakkāmi. Sopi tathārūpaṃ alaṅkāraṃ akāsi. Athassācariyo āgantvā alaṅkāraṃ disvā “ayaṃ yattha katthaci gantvā jīvitum samattho”ti vayappattaṃ attano dhītaraṃ adāsi. So puttadhītāhi vaḍḍhi.</p> <p>Athassa puttā vayappattā sippaṃ uggahitvā aparabhāge sāvattiyaṃ gantvā tattha gharāvāsaṃ saṅthapetvā vasantā saddhā pasannā ahesuṃ. Pitāpi nesam takkasilāyaṃ kiñci kusalaṃ akatvāva jaraṃ pāpuṇi. Athassa puttā “pitā no mahallako”ti attano santikaṃ pakkosāpetvā “pitu atthāya dānaṃ dassamā”ti buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantayimsu. Te punadivase antogehaṃ buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā sakkaccaṃ parivisitvā bhattakiccāvasāne satthāraṃ āhamsu – “bhante, amhehi idaṃ pitu jīvabhattaṃ dinnaṃ, pitu no anumodanaṃ karothā”ti. Satthā taṃ āmantetvā, “upāsaka, tvaṃ mahallako paripakkasarīro paṇḍupalāsasadisō, tava paralokagamaṇāya kusalapātheyyaṃ natthi, attano patitthaṃ karohi, paṇḍito bhava, mā bālo”ti anumodanaṃ karonto imā dve gāthā abhāsi –</p> <p>235.</p> <p>“Paṇḍupalāsōva dānisi, Yamapurisāpi ca te upaṭṭhitā; Uyyogamukhe ca tiṭṭhasi, Pātheyyampi ca te na vijjati.</p> <p>236.</p> <p>“So karohi dīpamattano, Khippaṃ vāyama paṇḍito bhava; Niddhantamalo anaṅgaṇo, Dibbaṃ ariyabhūmiṃ upehisī”ti.</p> <p>Tattha paṇḍupalāsōva dānisīti, upāsaka, tvaṃ idāni chijjitvā bhūmiyaṃ patitapaṇḍupalāso viya ahosi. Yamapurisāti yamadūtā vuccanti, idaṃ pana maraṇameva sandhāya vuttaṃ, maraṇaṃ te paccupaṭṭhitanti attho. Uyyogamukheti parihānimukhe, avuḍḍhimukhe ca thitosīti attho. Pātheyyanti gamikassa taṇḍulādīpātheyyaṃ viya paralokaṃ gacchantassa tava kusalapātheyyampi natthīti attho. So karohīti so tvaṃ samudde nāvāya bhinnāya dīpasāṅkhātaṃ patitthaṃ viya attano kusalapatitthaṃ karohi. Karonto ca khippaṃ vāyama, sīghaṃ sīghaṃ vīriyaṃ ārabha, attano kusalakammaapatiṭṭhakarāna</p>		
--	--	--

<p>paṇḍito bhava. Yo hi maraṇamukhaṃ appatvā kātuṃ samatthakāleva kusalaṃ karoti, esa paṇḍito nāma, tādiso bhava, mā andhabāloti attho. Dibbaṃ ariyabhūminti evaṃ vīriyaṃ karonto rāgādīnaṃ malānaṃ nīhaṭatāya niddhantamalo aṅgaṇābhāvena anaṅgaṇo nikkilesa hutvā pañcavidhaṃ suddhāvāsabhūmiṃ pāpunissasīti attho.</p> <p>Desanāvasāne upāsako sotāpattiṃphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Te punadivasatthāyapi satthāraṃ nimantetvā dānaṃ datvā katabhattakiccaṃ satthāraṃ anumodanakāle āhaṃsu – “bhante, idampi amhākaṃ pitu jīvabhattameva, imasseva anumodanaṃ karothā”ti. Satthā tassa anumodanaṃ karonto imā dve gāthā abhāsi –</p> <p>237. “Upanītavayo ca dānisi, Sampayātosī yamassa santikaṃ; Vāso te natthi antarā, Pātheyyampi ca te na vijjati.</p> <p>238. “So karohi dīpamattano, Khippaṃ vāyama paṇḍito bhava; Niddhantamalo anaṅgaṇo, Na puna jātijaraṃ upehisī”ti.</p> <p>Tattha upanītavayoti upāti nipātamattaṃ, nītavayoti vigatavayo atikkantavayo, tvañcasi dāni tayo vaye atikkamitvā maraṇamukhe ṭhitoti attho. Sampayātosī yamassa santikanti maraṇamukhaṃ gantuṃ sajjo hutvā ṭhitosīti attho. Vāso te natthi antarāti yathā maggaṃ gacchantā tāni tāni kiccāni karontā antarāmagge vasanti, na evaṃ paralokaṃ gacchantā. Na hi sakkā paralokaṃ gacchantena “adhivāsetha katipāhaṃ, dānaṃ tāva demi, dhammaṃ tāva suṇāmi”tiādīni vattum. Ito pana cavitvā paraloke nibbattova hoti. Imamatthaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Pātheyyanti idaṃ kiñcāpi heṭṭhā vuttameva, upāsakassa pana punappunaṃ dalhīkaraṇatthaṃ idhāpi satthārā kathitaṃ. Jātijaranti ettha byādhimaraṇānīpi gahitāneva honti.</p> <p>Heṭṭhimagāthāhi ca anāgāmiṃ maggo kathito, idha arahattamaggo kathito. Evaṃ santepi yathā nāma raññā attano mukhapamāneṇa kabaḷaṃ vaḍḍhetvā puttassa upanīte so kumāro attano mukhapamāneṇeva gaṇhāti, evameva satthārā uparimaggavasena dhamme desitepi upāsako attano upanissayavasena heṭṭhā sotāpattiṃphalaṃ patvā imissā anumodanāya avasāne anāgāmiṃphalaṃ patto. Sesaparisaṃyapi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Goghātakaputtavattu paṭhamam.</p> <p>2. Aññatarabrāhmaṇavattu</p> <p>Anupubbenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññatarabrāhmaṇaṃ ārabba kathesi.</p> <p>So kira ekadivasam pātova nikkhamitvā bhikkhūnaṃ cīvaraṃ pārupanattāne bhikkhū cīvaraṃ pārupante olovento aṭṭhāsi. Tam pana thānaṃ virūhataṇaṃ hoti. Athekassa bhikkhuno cīvaraṃ pārupantassa cīvarakaṇṇo tiṇesu pavaṭṭento ussāvabindūhi temi. Brāhmaṇo “imaṃ thānaṃ appaharitaṃ kātuṃ vaṭṭati”ti punadivase kuddālaṃ ādāya gantvā taṃ thānaṃ tacchetvā khalamaṇḍalasadisaṃ akāsi. Punadivasepi taṃ thānaṃ āgantvā bhikkhūso cīvaraṃ pārupantesu ekassa cīvarakaṇṇam bhūmiyaṃ patitvā paṃsumhi pavaṭṭamānaṃ disvā “idha vālukaṃ okirituṃ vaṭṭati”ti cintetvā vālukaṃ āharitvā okiri.</p> <p>Athekadivasam purebhattaṃ caṇḍo ātaṇḍo ahoṣi, tadāpi bhikkhūnaṃ cīvaraṃ pārupantānaṃ gattato sede muccante disvā “idha mayā maṇḍapaṃ kāretuṃ vaṭṭati”ti cintetvā maṇḍapaṃ kāresi. Punadivase pātova vassam vassi, vaddalikaṃ ahoṣi.</p> <p>Tadāpi brāhmaṇo bhikkhū olokontova ṭhito tintacīvarake bhikkhū disvā “ettha mayā sālaṃ kāretuṃ vaṭṭati”ti sālaṃ kāretvā “idāni sālamaṃ karissāmi”ti cintetvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā anto ca bahi ca bhikkhū nisīdāpetvā bhattakiccāvasāne anumodanattāya satthu pattaṃ gahetvā, “bhante, ahaṃ bhikkhūnaṃ cīvaraṃ pārupanakāle imasmim thāne olovento ṭhito idañcīdañca disvā idañcīdañca kāresi”nti ādito paṭṭhāya sabbam taṃ pavattim ārocesi. Satthā tassa vacanaṃ sutvā, “brāhmaṇa, paṇḍitā nāma khaṇe khaṇe thokaṃ kusalaṃ karontā anupubbena attano akusalamaṃ</p>		
---	--	--

nīharantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
239.

“Anupubbena medhāvī, thokaṃ thokaṃ khaṇe khaṇe;
Kammāro rajatasseva, niddhame malamattano”ti.

Tattha anupubbenāti anupaṭipāṭiyā. Medhāvīti dhammojapaññāya samannāgato. Khaṇe khaṇeti okāse okāse kusalaṃ karonto. Kammāro rajatassevāti yathā suvaṇṇakāro ekavārameva suvaṇṇaṃ tāpetvā koṭṭetvā malaṃ nīharitvā pilandhanavikaṭiṃ kātum na sakkoti, punappunaṃ tāpento koṭṭento pana malaṃ nīharati, tato anekavidhaṃ pilandhanavikaṭiṃ karoti, evameva punappunaṃ kusalaṃ karonto paṇḍito attano rāgādimalaṃ niddhameyya, evaṃ niddhantamalo nikkilesova hotīti attho. Desanāvasāne brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhati, mahājanassāpi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Aññatarabrāhmaṇavatthu dutiyaṃ.

3. Tissattheravatthu

Ayasāvamalanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto tissattheraṃ nāma bhikkhuṃ ārabba kathesi.

Eko kira sāvathivāsī kulaputto pabbajitvā laddhūpasampado tissattheroti paññāyi. So aparabhāge janapadavihāre vassūpagato aṭṭhahatthakaṃ thūlasāṭakaṃ labhitvā vutthavasso pavāretvā taṃ ādāya gantvā bhaginiyā hatthe ṭhapesi. Sā “na me eso sāṭako bhātu anucchaviko”ti taṃ tikhiṇāya vāsiyā chinditvā hīrahīraṃ katvā udukkhale koṭṭetvā pavisetvā pothetvā vaṭṭetvā sukhumasuttaṃ kantitvā sāṭakaṃ vāyāpesi. Theropi suttañceva sūciyo ca saṃvidahitvā cīvarakāraḥ daharasāmaṇere sannipādetvā bhaginiyā santikaṃ gantvā “taṃ me sāṭakaṃ detha, cīvaraṃ kāressāmi”ti āha. Sā navahatthaṃ sāṭakaṃ nīharitvā kaniṭṭhabhātikassa hatthe ṭhapesi. So taṃ gahetvā vitthāretvā oloketvā “mama sāṭako thūlo aṭṭhahattho, ayaṃ sukhumo navahattho. Nāyaṃ mama sāṭako, tumhākaṃ esa, na me iminā attho, tameva me dethā”ti āha. “Bhante, tumhākameva eso, gaṇhatha na”nti? So neva icchi. Athassa attanā katakiccaṃ sabbaṃ ārocetvā, “bhante, tumhākamevesa, gaṇhatha na”nti adāsi. So taṃ ādāya vihāraṃ gantvā cīvarakammaṃ paṭṭhapesi.

Athassa bhaginī cīvarakārānaṃ atthāya yāgubhattādīni sampādesi. Cīvarassa niṭṭhitadivase pana atirekasakkāraṃ kāresi. So cīvaraṃ oloketvā tasmim uppannasineho “sve dāni naṃ pārupissāmi”ti saṃharitvā cīvaravaṃse ṭhapetvā taṃ rattim bhuttāhāraṃ jirāpetum asakkonto kālaṃ katvā tasmimyeva cīvare ūkā hutvā nibbatti. Bhaginīpissa kālakiriyaṃ sutvā bhikkhūnaṃ pādesu pavattamānā rodī. Bhikkhū tassa sarīrakiccaṃ katvā gilānupaṭṭhākassa abhāvena saṅghasseva taṃ pāpuṇāti. “Bhājessāma na”nti taṃ cīvaraṃ nīharāpesum. Sā ūkā “ime mama santakaṃ vilumpantī”ti viravantī ito cito ca sandhāvi. Satthā gandhakuṭiyaṃ nisinnova dibbāya sotadhātuyā taṃ saddaṃ sutvā, “ānanda, tissassa cīvaraṃ abhājetvā sattāhaṃ nikkhipitum vadehī”ti āha. Thero tathā kāresi. Sāpi sattame divase kālaṃ katvā tusitavimāne nibbatti. Satthā “aṭṭhame divase tissassa cīvaraṃ bhājetvā gaṇhathā”ti ānāpesi. Bhikkhū tathā karimūsu.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum “kasmā nu kho satthā tissassa cīvaraṃ satta divase ṭhapāpetvā aṭṭhame divase gaṇhitum anujānī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, tisso attano cīvare ūkā hutvā nibbatta, tumhehi tasmim bhājīyamāne ‘ime mama santakaṃ vilumpantī’ti viravantī ito cito ca dhāvi. Sā tumhehi cīvare gayhamāne tumhesu manam padussitvā niraye nibbatteyya, tena cāhaṃ cīvaraṃ nikkhipāpesim. Idāni pana sā tusitavimāne nibbattā, tena vo mayā cīvaragahaṇaṃ anuññāta”nti vatvā puna tehi “bhāriyā vata ayaṃ, bhante, taṇhā nāmā”ti vutte “āma, bhikkhave, imesaṃ sattānaṃ taṇhā nāma bhāriyā. Yathā ayato malaṃ uṭṭhahitvā ayameva khādati vināseti aparibhogaṃ karoti, evamevāyaṃ taṇhā imesaṃ sattānaṃ abbhantare uppajjitvā te satte nirayādīsu nibbattāpeti, vināsaṃ pāpeti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
240.

“Ayasāva malaṃ samuṭṭhitam,

Tatuṭṭhāya tameva khādati;

Evaṃ atidhonacāriṇam,

Sāni kammāni nayanti duggati”nti.

<p>Tattha ayasāvāti ayato samuṭṭhitam. Tatuṭṭhāyāti tato uṭṭhāya. Atidhona-carinanti dhonā vuccati cattāro paccaye “idamattham ete”ti paccavekkhitvā paribhuñjanapaññā, taṃ atikkamitvā caranto atidhona-carī nāma. Idaṃ vuttam hoti – yathā ayato malaṃ samuṭṭhāya tato samuṭṭhitam tameva khādanti, evamevaṃ catupaccaye apaccavekkhitvā paribhuñjantaṃ atidhona-carinaṃ sāni kammāni attani ṭhitattā attano santakāneva tāni kammāni duggatiṃ nayanṭīti.</p> <p>Desanāvāsāne bahū sotāpatti-phalādīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Tissattheravatthu tatiyaṃ.</p> <p>4. Lāludāyittheravatthu</p> <p>Asajjhāyamalāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto lāludāyittheraṃ ārabba kathesi.</p> <p>Sāvattiyaṃ kira pañcakoṭimattā ariyasāvaka vasanti, dve koṭimattā puthujjana vasanti. Tesu ariyasāvaka purebhattaṃ dānaṃ datvā pacchābhattaṃ sappitelamadhuphāṇitavatthādīni gahetvā vihāraṃ gantvā dhammakathaṃ suṇanti. Dhammaṃ sutvā gamanakāle ca sārīputtamoggallānānaṃ guṇakathaṃ kathenti. Udāyitthero tesam kathaṃ sutvā “etesam tāva dhammaṃ sutvā tumhe evaṃ kathetha, mama dhammakathaṃ sutvā kiṃ nu kho na kathessathā”ti vadati. Manussā tassa kathaṃ sutvā “ayaṃ eko dhammakathiko bhavissati, imassapi amhehi dhammakathaṃ sotuṃ vaṭṭati”ti te ekadivasaṃ theram yācivā, “bhante, ajja amhākaṃ dhammassavanadivaso”ti saṅghassa dānaṃ datvā, “bhante, tumhe amhākaṃ divā dhammakathaṃ katheyyāthā”ti āhamsu. Sopi tesam adhivāsesi.</p> <p>Tehi dhammassavanavelāya āgantvā, “bhante, no dhammaṃ kathethā”ti vutte lāludāyitthero āsane nisīditvā cittabījaniṃ gahetvā cāleto ekampi dhammapadaṃ adisvā “ahaṃ sarabhaññaṃ bhaṇissāmi, añño dhammakathaṃ kathetū”ti vatvā otari.</p> <p>Te aññena dhammakathaṃ kathāpetvā sarabhāññāya puna taṃ āsanaṃ āropayiṃsu. So punapi kiñci adisvā “ahaṃ rattim kathessāmi, añño sarabhaññaṃ bhaṇatū”ti vatvā āsanā otari. Te aññena sarabhaññaṃ bhaṇāpetvā puna rattim theram ānayaṃsu. So rattimpi kiñci adisvā “ahaṃ paccūsakāle kathessāmi, rattim añño kathetū”ti vatvā otari. Te aññena rattim kathāpetvā puna paccūse taṃ ānayaṃsu. So punapi kiñci nāddasa. Mahājano leḍḍudaṇḍādīni gahetvā, “andhabāla, tvam sārīputtamoggallānānaṃ vaṇṇe kathiyamāne evañcevañca vadesi, idāni kasmā na kathesi”ti santajjetvā palāyantaṃ anubandhi. So palāyanto ekissā vaccakuṭiyā pati.</p> <p>Mahājano kathaṃ samuṭṭhāpesi – “ajja lāludāyī sārīputtamoggallānānaṃ guṇakathāya pavattamānāya ussūyanto attano dhammakathikabhāvaṃ pakāsetvā manussehi sakkāraṃ katvā ‘dhammaṃ suṇomā’ti vutte catukkhattuṃ āsane nisīditvā kathetabbayuttakaṃ kiñci apassanto ‘tvam amhākaṃ ayyehi sārīputtamoggallānattherehi saddhiṃ yugaggāhaṃ gaṇhāsī’ti leḍḍudaṇḍādīni gahetvā santajjetvā palāpiyamāno vaccakuṭiyā patito”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi eso gūthakūpe nimuggoyevā”ti vatvā aṭṭam āharitvā –</p> <p>“Catuppado ahaṃ samma, tvampi samma catuppado; Ehi samma nivattassu, kiṃ nu bhīto palāyasi. “Asucipūtilomosi, duggandho vāsi sūkara; Sace yujjhitukāmosi, jayaṃ samma dadāmi te”ti. (jā. 1.2.5-6) –</p> <p>Imaṃ jātakam vitthāretvā kathesi. Tadā sīho sārīputto ahoṣi, sūkaro lāludāyīti. Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā, “bhikkhave, lāludāyinaṃ appamattakova dhammo uggahito, sajjhāyaṃ pana neva akāsi, kiñci pariyaṭṭim uggahetvā tassā asajjhāyakaraṇaṃ malamevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>241.</p> <p>“Asajjhāyamalā mantā, anuṭṭhānamalā gharā; Malaṃ vaṇṇassa kosajjaṃ, pamādo rakkhato mala”nti.</p> <p>Tattha asajjhāyamalāti yākāci pariyaṭṭi vā sippaṃ vā yasmā asajjhāyantassa ananuyuñjantassa vinassati vā nirantaraṃ vā na upaṭṭhāti, tasmā “asajjhāyamalā mantā”ti vuttam. Yasmā pana gharāvāsaṃ vasantassa uṭṭhāyutṭhāya jīṇapaṭisaṅkharāṇādīni akarontassa gharaṃ nāma vinassati, tasmā “anuṭṭhānamalā gharā”ti vuttam. Yasmā gihissa vā pabbajitassa vā kosajjavasena</p>		
--	--	--

<p>sarīrapaṭijjaggaṇaṃ vā parikkhārapaṭijjaggaṇaṃ vā akarontassa kāyo dubbaṇṇo hoti, tasmā “malaṃ vaṇṇassa kosajja”nti vuttaṃ. Yasmā gāvo rakkhantassa pamādasena niddāyantassa vā kīlantassa vā tā gāvo atitthapakkhandanādīnā vā vāḷamigacorādiupaddavena vā paresaṃ sālikhettādīni otarivā khādanavasena vināsaṃ āpajjanti, sayampi daṇḍaṃ vā paribhāsaṃ vā pāpuṇāti, pabbajitaṃ vā pana cha dvārāni arakkhantaṃ pamādasena kilesā otarivā sāsanā cāventi, tasmā “pamādo rakkhato mala”nti vuttaṃ. So hissa vināsāvahanena malaṭṭhāniyattā malanti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Lāludāyittheravatthu catutthaṃ.</p> <p>5. Aññatarakulaputtavatthu</p> <p>Malitthiyā duccharitanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto aññataraṃ kulaputtaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Tassa kira samānajātikaṃ kulakumārikaṃ ānesuṃ. Sā aññatadivasato paṭṭhāya aticārīnī ahoṣi. So kulaputto tassā aticārena lajjito kassaci sammukhībhāvaṃ upagantaṃ asakkonto buddhupaṭṭhānādīni pacchindivā katipāhaccayena satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisinna “kiṃ, upāsaka, na dissasī”ti vutte tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ satthā, “upāsaka, pubbepi mayā ‘itthiyo nāma nadīādīsadisā, tāsū paṇḍitena kodho na kātabbo’ti vuttaṃ, tvaṃ pana bhavapaṭicchannattā na sallakkhesī”ti vatvā tena yācito –</p> <p>“Yathā nadī ca pantho ca, pānāgāraṃ sabhā papā;</p> <p>Evaṃ lokitthiyo nāma, velā tāsā na vijjati”ti. (jā. 1.1.65; 1.12.9) –</p> <p>Jātaṃ viṭṭhāretvā, “upāsaka, itthiyā hi aticārīnibhāvo malaṃ, dānaṃ dentassa maccheraṃ malaṃ, idhalokaparalokesu sattānaṃ akusalakammaṃ vināsanatthena malaṃ, avijjā pana sabbamalānaṃ uttamamala”nti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>242.</p> <p>“Malitthiyā duccharitaṃ, maccheraṃ dadato malaṃ;</p> <p>Malā ve pāpakā dhammā, asmiṃ loke paramhi ca.</p> <p>243.</p> <p>“Tato malā malataraṃ, avijjā paramaṃ malaṃ;</p> <p>Etaṃ malaṃ pahantvāna, nimmalā hotha bhikkhavo”ti.</p> <p>Tattha duccharitanti aticāro. Aticārīnihi itthiṃ sāmikopi gehā nīharati, mātāpitūnaṃ santikaṃ gatampi “tvaṃ kulassa agāravabhūtā, akkhīhipi na daṭṭhabbā”ti taṃ nīharanti. Sā anāthā vicarantī mahādukkhaṃ pāpuṇāti. Tenassā duccharitaṃ “mala”nti vuttaṃ. Dadatoti dāyakassa. Yassa hi khettakasanakāle “imasmiṃ khetto sampanne salākabhāttādīni dassāmi”ti cintevā nipphanne sassepī maccheraṃ uppajjitvā cāgacittaṃ nivāreti, so maccheravasena cāgacitte avirūhante manussasampattiṃ dibbasampattiṃ nibbānasampattinti tisso sampattiyo na labhati. Tena vuttaṃ – “maccheraṃ dadato malā”nti. Sesesupi eseva nayo. Pāpakā dhammāti akusaladhammā pana idhaloke ca paraloke ca malameva.</p> <p>Tatoti heṭṭhā vuttamalato. Malataranti atirekamalaṃ vo kathamīti attho. Avijjāti aṭṭhavatthukaṃ aññānameva paramaṃ malaṃ. Pahantvānāti etaṃ malaṃ jahitvā, bhikkhave, tumhe nimmalā hothāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Aññatarakulaputtavatthu pañcamaṃ.</p> <p>6. Cūḷasārivatthu</p> <p>Sujīvanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto cūḷasāriṃ nāma sārīputtattherassa saddhivihārikaṃ ārabba kathesi.</p> <p>So kira ekadivase vejjakammaṃ katvā paṇṭabhojanaṃ labhitvā ādāya nikkhamanto antarāmagge therāṃ disvā, “bhante, idaṃ mayā vejjakammaṃ katvā laddhaṃ, tumhe aññattha evarūpaṃ bhojanaṃ na labhissatha, imaṃ bhuñjatha, ahaṃ te vejjakammaṃ katvā niccaḷālaṃ evarūpaṃ āhāraṃ āharissāmi”ti āha. Thero tassa vacanaṃ sutvā tuṅhībhūtova pakkāmi. Bhikkhū vihāraṃ gantvā satthu tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā, “bhikkhave, ahiriko nāma pagabbho kākasadiso hutvā ekavīsativadhāya anesanāya ṭhatvā sukhaṃ jīvati, hirīottappasampanno pana dukkhaṃ jīvati”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p>		
--	--	--

<p>244. “Sujjīvaṃ ahirikena, kākasūreṇa dhamṣinā; Pakkhandinā pagabbhena, saṃkiliṭṭhena jīvitam.</p> <p>245. “Hirīmatā ca dujjīvaṃ, niccaṃ sucigavesinā; Alīnenāppagabbhena, suddhājīveṇa passatā”ti. Tattha ahirikenāti chinnahirottappakena. Evarūpena hi amātareveva “mātā me”ti apitādayo eva ca “pitā me”tiadinā nayena vatvā ekavīsatividhāya anesanāya patitṭhāya sukheṇa jīvatum sakkā. Kākasūrenāti sūrakākasadisena. Yathā hi sūrakāko kulaghesu yāguādīni gaṇhitukāmo bhittiādīsu nisīditvā attano olokanabhāvaṃ ñatvā anolokento viya aññavīhitako viya niddāyanto viya ca hutvā manussānaṃ pamādaṃ sallakkhetvā anupatitvā “sūsū”ti vadantesuyeva bhājanato mukhapūraṃ gahetvā palāyati, evamevaṃ ahirikapuggalopi bhikkhūhi saddhim gāmaṃ pavisitvā yāgubhattatṭhānādīni vavatthapeti. Tattha bhikkhū piṇḍāya caritvā yāpanamattaṃ ādāya āsanasālaṃ gantvā paccavekkhantā yāgum pivitvā kammaṭṭhānaṃ manasi karonti sajjhāyanti āsanasālaṃ sammajjanti. Ayaṃ pana akatvā gāmābhīmukhova hoti. So hi bhikkhūhi “passathima”nti olokiyamānopi anolokento viya aññavīhito viya niddāyanto viya gaṇṭhikaṃ paṭimuñcanto viya cīvaraṃ saṃvidahanto viya hutvā “asukāṃ nāma me kammaṃ atthī”ti vadanto utṭhāyāsanā gāmaṃ pavisitvā pātova vavatthapitagehesu aññataraṃ geḥaṃ upasaṅkamitvā gharamānusakesu thokaṃ kavāṭaṃ pidhāya dvāre nisīditvā kandantesupi ekena hatthena kavāṭaṃ paṇāmetvā anto pavisati. Atha naṃ disvā akāmakāpi āsane nisīdāpetvā yāguādīsu yaṃ atthi, taṃ denti. So yāvadatthaṃ bhujjītvā avasesaṃ pattenādāya pakkamati. Ayaṃ kākasūro nāma. Evarūpena ahirikena sujīvanti attho. Dhamṣināti “asukatthero nāma appiccho”tiādīni vadantesu – “kiṃ pana mayaṃ na appicchā”tiādivacanena paresaṃ guṇadhamṣanatāya dhamṣinā. Tathārūpassa vacanaṃ sutvā “ayampi appicchatādiguṇe yutto”ti maññamānā manussā dātābbaṃ maññanti. So pana tato paṭṭhāya viññūpurisānaṃ cittaṃ ārādhentuṃ asakkonto tamhāpi lābhā parihāyati. Evaṃ dhamṣipuggalo attanopi parassapi lābhaṃ nāsetiyeva. Pakkhandināti pakkhandacārīnā. Paresaṃ kiccānīpi attano kiccāni viya dassento pātova bhikkhūsu cetiyaṅgaṇādīsu vattaṃ katvā kammaṭṭhānamanasikāreṇa thokaṃ nisīditvā utṭhāya gāmaṃ pavisantesu mukhaṃ dhovitvā paṇḍukāsāvapārūpanaakkhāñjanasāsamakkhanādīhi atabhāvaṃ maṇḍetvā sammajjanto viya dve tayo sammajjanipahāre datvā dvārakoṭṭhakābhīmukho hoti. Manussā pātova “cetiyaṃ vandissāma, mālāpūjaṃ karissāma”ti āgatā taṃ disvā “ayaṃ vihāro imaṃ daharaṃ nissāya paṭijagganaṃ labhati, imaṃ mā pamajjitthā”ti vatvā tassa dātābbaṃ maññanti. Evarūpena pakkhandināpi sujīvaṃ. Pagabbhenāti kāyapāgabbhiyādīhi samannāgatena. Saṃkiliṭṭhena jīvanti evaṃ jīvikaṃ kappetvā jīvantena hi puggalena saṃkiliṭṭhena hutvā jīvitaṃ nāma hoti, taṃ dujjīvitaṃ pāpamevāti attho. Hirīmatā cāti hirōttappasampānnaṃ puggalena dujjīvaṃ. So hi amātādayova “mātā me”tiādīni avatvā adhammike paccaye gūthaṃ viya jigucchanto dhammena samena pariyesanto sapadānaṃ piṇḍāya caritvā jīvikaṃ kappento lūkhaṃ jīvikaṃ jīvatīti attho. Sucigavesināti sucīni kāyakammādīni gavesantena. Alīnenāti jīvitavuttimanallīnena. Suddhājīveṇa passatāti evarūpo hi puggalo suddhājīvo nāma hoti. Tena evaṃ suddhājīveṇa tameva suddhājīvaṃ sārato passatā lūkhajīvitavasena dujjīvaṃ hotīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Cūlasārivatthu chaṭṭhaṃ. 7. Pañcaupāsakavatthu Yo paṇanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañca upāsake ārabbha kathesi. Tesu hi eko paṇātipātāveramaṇisikkhāpadameva rakkhati, itare itarāni. Te ekadivasaṃ “ahaṃ dukkaraṃ karomi, dukkaraṃ rakkhāmī”ti vivādāpannā satthu santikaṃ gantvā vanditvā tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā ekasīlāmpi kaniṭṭhakaṃ akatvā “sabbāneva durakkhāni”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p>		
---	--	--

<p>246. “Yo pānamatipātetī, musāvādañca bhāsati; Loke adinnamādiyati, paradārañca gacchati. 247. “Surāmerayapānañca , yo naro anuyuñjati; Idheva meso lokasmim, mūlaṃ khaṇati attano. 248. “Evaṃ bho purisa jānāhi, pāpadhammā asaññatā; Mā taṃ lobho adhammo ca, ciraṃ dukkhāya randhayu”nti. Tattha yo pānamatipātetīti yo sāhatthikādīsū chasu payogesu ekapayogenāpi parassa jīvitindriyaṃ upacchindati. Musāvādanti paresaṃ atthabhañjanakaṃ musāvādañca bhāsati. Loke adinnamādiyatīti imasmim satta-loke theyyāvahārādīsū ekenapi avahārena parapariggahitaṃ ādiyati. Paradārañca gacchatīti parassa rakkhitagopitesu bhaṇḍesu aparajjhanto uppathacāraṃ carati. Surāmerayapānanti yassa kassaci surāya ceva merayassa ca pānaṃ. Anuyuñjatīti sevati bahulīkaroti. Mūlaṃ khaṇatīti tiṭṭhatu paraloko, so pana puggalo idha lokasmimyeva yena khattavattuādīnā mūlena patitṭhapeyya, tampi atṭhapetvā vā vissajjetvā vā suraṃ pivanto attano mūlaṃ khaṇati, anātho kapaṇo hutvā vicarati. Evaṃ, bhoti pañcadussīlyakammakāraṃ puggalaṃ ālāpāti. Pāpadhammāti lāmakadhammā. Asaññatāti kāyasaññatādirahitā. Acetasātipi pāṭho, acittakāti attho. Lobho adhammo cāti lobho ceva doso ca. Ubhayampi hetama kusalameva. Ciraṃ dukkhāya randhayunti cirakālaṃ nirayadukkhādīnaṃ atthāya taṃ ete dhammā mā randhentu mā matthentūti attho. Desanāvasāne te pañca upāsakā sotāpattiphale patitṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Pañcaupāsakavatthu sattamaṃ. 8. Tissadaharavatthu Dadātiveti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto tissadaharaṃ nāma ārabha kathesi. So kira anāthapiṇḍikassa gahapatino visākhāya upāsikāyāti pañcannaṃ ariyasāvakaṃ dānaṃ nindanto vicari, asadisadānaṃpi nindiyeva. Tesama tesama dānagge sītalaṃ labhitvā “sītala”nti nindi, uṇhaṃ labhitvā “uṇha”nti nindi. Appama dentepi “kiṃ ime appamattakaṃ denti”ti nindi, bahuṃ dentepi “imesama gehe ṭhapanatṭhānaṃ maññe natthi, nanu nāma bhikkhūnaṃ yāpanamattaṃ dātappaṃ, ettama yāgubhattama niratthakameva vissajjati”ti nindi. Attano pana nātaka ārabha “aho amhākaṃ nātakānaṃ gehama catūhi disāhi āgatāgatānaṃ bhikkhūnaṃ opānabhūta”ntiādīni vatvā pasamsama pavattesi. So panekassa dovārikassa putto janapadaṃ vicarantehi vaḍḍhakīhi saddhima vicaranto sāvatthima patvā pabbajito. Atha nama bhikkhū evama manussānaṃ dānādīni nindantaṃ disvā “pariggaṇhissāma na”nti cintevā, “āvuso, tava nātaka kama vasanti”ti pucchitvā “asukagāme nāma”ti sutvāva katipaye dahare pesesuma. Te tattha gantvā gāma vāsikehi āsanāsālāya nisīdāpetvā katasakkārā pucchimsu – “imama gāma nikkhamitvā pabbajito tisso nāma daharo atthi. Tassa katame nātaka”ti? Manussa “idha kulagehato nikkhamitvā pabbajitadārako natthi, kiṃ nu kho ime vadanti”ti cintevā, “bhante, eko dovārikaputto vaḍḍhakīhi saddhima vicarivā pabbajitoti suṇoma, taṃ sandhāya vadetha maññe”ti āhamsu. Daharabhikkhū tissa tattha issarañātakānaṃ abhāvaṃ natvā sāvatthima gantvā “akāraṇameva, bhante, tisso vilapanto vicarati”ti taṃ pavattima bhikkhūnaṃ ārocesuma. Bhikkhūpi taṃ tathāgatassa ārocesuma. Satthā “na, bhikkhave, idāneva vikatthento vicarati, pubbepi vikatthakova ahoṣī”ti vatvā bhikkhūhi yācīto atītaṃ āharitvā – “Bahumpi so vikattheyya, aññaṃ janapadaṃ gato; Anvāgantvāna dūseyya, bhuñja bhoge kaṭāhaka”ti. (jā. 1.1.125) – Imama kaṭāhajātaṃ vitthāretvā, “bhikkhave, yo hi puggalo parehi appake vā bahuke vā lūkhe vā paṇīte vā dinne aññesaṃ vā datvā attano adinne maṅku hoti, tassa jhānaṃ vā vipassanaṃ vā maggaḥāladīni vā na uppajjanti”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 249.</p>		
---	--	--

“Dadāti ve yathāsaddham, yathāpasādanam jano;
Tattha yo ca maṅku hoti, paresam pānabhōjane;
Na so divā vā rattim vā, samādhimadhigacchati.
250.

“Yassa cetam samucchinnam, mūlaghaccam samūhatam;
Sa ve divā vā rattim vā, samādhimadhigacchati”ti.

Tattha dadāti ve yathāsaddhanti lūkhapaṇītādīsu yaṅkiñci dento jano yathāsaddham attano saddhānurūpameva deti.
Yathāpasādananti theranavādīsu cassa yasmim yasmim pasādo uppajjati, tassa dento yathāpasādanam attano pasādānurūpameva deti. Tatthāti tasmim parassa dāne “mayā appam vā laddham, lūkham vā laddha”nti maṅkubhāvaṃ āpajjati. Samādhinti so puggalo divā vā rattim vā upacārappanāvasena vā maggaphalavasena vā samādhim nādhigacchati. Yassa cetanti yassa puggalassa etam ekesu thānesu maṅkubhāvasaṅkhātam akusalam samucchinnam mūlaghaccam katvā arahattamaggañāṇena samūhatam, so vuttappakāram samādhim adhigacchati attho.
Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.
Tissadahaṃravatthu aṭṭhamam.

9. Pañcaupāsakavatthu

Natthirāgasamo aggīti imam dhammadesanam sathā jetavane viharanto pañca upāsake ārabba kathesi.
Te kira dhammam sotukāmā vihāram gantvā sathāram vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Buddhānañca “ayam khattiyō, ayam brāhmaṇo, ayam aḍḍho, ayam duggato, imassa ulāram katvā dhammam desessāmi, imassa no”ti cittaṃ na uppajjati.
Yaṅkiñci ārabba dhammam desento dhammagāraṃ purakkhatvā ākāsagaṅgam otārento viya deseti. Evaṃ desentassa pana tathāgatassa santike nisinnānam tesam eko nisinnakova niddāyi, eko aṅguliyā bhūmim likhanto nisīdi, eko ekam rukkham cārento nisīdi, eko ākāsam ulloketto nisīdi, eko pana sakkaccam dhammam assosi.
Ānandatthero sathāram bījyamāno tesam ākāram oloketto sathāram āha – “bhante, tumhe imesam mahāmeghagajjitam gajjantā viya dhammam desetha, ete pana tumhesupi dhammam kathentesu idañcīdañca karontā nisinnā”ti. “Ānanda, tvam ete na jānāsī”ti? “Āma, na jānāmi, bhante”ti. Etesu hi yo esa niddāyanto nisinnō, esa pañca jātisatāni sappayoniyam nibbattitvā bhogesu sīsam thapetvā niddāyi, idānipissa niddāya titti natthi, nāssa kaṅṅam mama saddo pavisatīti. Kim pana, bhante, paṭipāṭiyā kathetha, udāhu antarantarāti. Ānanda, etassa hi kālena manussattam, kālena devattam, kālena nāgattanti evam antarantarā uppajjantassa upapattiyo sabbaññutaññāṇenāpi na sakkā paricchinditum. Paṭipāṭiyā panesa pañca jātisatāni nāgayoniyam nibbattitvā niddāyantopi niddāya atittoyeva. Aṅguliyā bhūmim likhanto nisinnapurisopi pañca jātisatāni gaṇḍuppādayoniyam nibbattitvā bhūmim khaṇi, idānipi bhūmim khaṇantova mama saddam na suṇāti. Esa rukkham cārento nisinnapurisopi paṭipāṭiyā pañca jātisatāni makkaṭayoniyam nibbatti, idānipi pubbāciṇṇavasena rukkham cāletiyeva, nāssa kaṅṅam mama saddo pavisati. Esa ākāsam ulloketvā nisinnapurisopi pañca jātisatāni nakkhattapāṭhako hutvā nibbatti, idāni pubbāciṇṇavasena ajjāpi ākāsameva ulloketi, nāssa kaṅṅam mama saddo pavisati. Esa sakkaccam dhammam suṇanto nisinnapuriso pana paṭipāṭiyā pañca jātisatāni tiṇṇam vedānam pāragū mantajjhāyakabrāhmaṇo hutvā nibbatti, idānipi mantam saṃsandanto viya sakkaccam suṇātīti.

“Bhante, tumhākam dhammadesanā chaviādīni chinditvā aṭṭhimiñjam āhacca tiṭṭhati, kasmā ime tumhesupi dhammam desentesu sakkaccam na suṇantī”ti? “Ānanda, mama dhammo sussavanīyoti saññaṃ karosi mañña”ti. “Kim pana, bhante, dussavanīyo”ti? “Āma, ānandā”ti. “Kasmā, bhante”ti? “Ānanda, buddhoti vā dhammoti vā saṅghoti vā padam imehi sattehi anekesupi kappakoṭisatasahassesu asutapubbam. Yasmā imam dhammam sotum na sakkontā anamatagge saṃsāre ime sattā anekavihitam tiracchānakathameva suṇantā āgatā, tasmā surāpānakeḷimaṅḍalādīsu gāyantā naccantā vicaranti, dhammam sotum na sakkontī”ti. “Kim nissāya panete na sakkonti, bhante”ti?

Athassa sathā, “ānanda, rāgam nissāya dosam nissāya moham nissāya taṇham nissāya na sakkonti. Rāgaggisadiso aggi nāma natthi, so chārikampi asesetvā satte dahati. Kiñcāpi sattasūriyapātubhāvaṃ nissāya uppanno kappavināsako aggipi

kiñci anavasesetvāva lokam dahati, so pana aggi kadāciyeva dahati. Rāgaggino adahanakālo nāma natthi, tasmā rāgasamo vā aggi dosasamo vā gaho mohasamam vā jālam taṇhāsamā vā nadī nāma natthī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
251.

“Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo gaho;
Natthi mohasamam jālam, natthi taṇhāsamā nadī”ti.

Tattha rāgasamoti dhūmādīsu kiñci adassetvā antoyeva utthāya jhāpanavasena rāgena samo aggi nāma natthi. Dosasamoti yakkhagahaajagaragahakumbhilagahādayo ekasmiṃyeva attabhāve gaṇhitum sakkonti, dosagaho pana sabbattha ekantameva gaṇhātīti doseṇa samo gaho nāma natthi. Mohasamanti onandhanapariyonandhanaṭṭhena pana mohasamam jālam nāma natthi. Taṇhāsamāti gaṅgādīnam nadīnam puṇṇakālopi ūnakālopi sukkhakālopi paññāyati, taṇhāya pana puṇṇakālo vā sukkhakālo vā natthi, niccam ūnāva paññāyatīti duppūraṇaṭṭhena taṇhāya samā nadī nāma natthīti attho.

Desanāvasāne sakkaccam dhammam suṇanto upāsako sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Pañcaupāsakavatthu navamam.

10. Meṇḍakasetṭhivatthu

Sudassamvajjanti imaṃ dhammadesanam satthā bhaddiyanagaram nissāya jātiyāvane viharanto meṇḍakasetṭhim ārabha kathesi.

Satthā kira aṅguttarāpesu cārikam caranto meṇḍakasetṭhino ca, bhariyāya cassa candapadumāya, puttassa ca dhanañcayasetṭhino, suṇisāya ca sumanadeviyā, nattāya cassa visākhāya, dāsassa ca puṇṇassāti imesam sotāpattiphālūpanissayam disvā bhaddiyanagaram gantvā jātiyāvane vihāsi. Meṇḍakasetṭhi satthu āgamanam assosi. Kasmā panesa meṇḍakasetṭhi nāma jātoti? Tassa kira pacchimagehe atṭhakarīsamatte ṭhāne hatthiassausabhāpamānā suvaṇṇameṇḍakā pathaviṃ bhinditvā piṭṭhiyā piṭṭhim paharamānā utṭhahimsu. Tesam mukhesu pañcavaṇṇānam suttānam geṇḍukā pakkhittā honti. Sappitelamadhuphānitādīhi vā vatthacchādanahiraññasuvaṇṇādīhi vā atthe sati tesam mukhato geṇḍuke apanenti, ekassāpi meṇḍakassa mukhato jambudīpavāsīnam pahonakam sappitelamadhuphānitavatthacchādanahiraññasuvaṇṇam nikkhamati. Tato paṭṭhāya meṇḍakasetṭhīti paññāyi.

Kim panassa pubbakammanti? Vipassibuddhakāle kira esa avarojava nāma kuṭumbikassa bhāgineyyo mātulena samānanāmo avarojo nāma ahoṣi. Athassa mātulo satthu gandhakuṭim katum ārabhi. So tassa santikam gantvā, “mātula, ubhopi saheva karomā”ti vatvā “ahaṃ aññehi saddhim asādhāraṇam katvā ekakova karissāmī”ti tena pana paṭikkhittakāle “imasmim ṭhāne gandhakuṭiyā katāya imasmim nāma ṭhāne kuñjarasālam nāma laddhum vaṭṭati”ti cintevā araññato dabbasambhāre āharāpetvā ekaṃ thambham suvaṇṇakhacitam, ekaṃ rajatakhacitam, ekaṃ mañikhacitam, ekaṃ sattaratana khacitanti evam tulāsaṅghātadvā rakavāṭavātapānagopānasīchadaniṭṭhakā sabbāpi suvaṇṇādikhacitāva kāretvā gandhakuṭiyā sammukhatṭhāne tathāgatassa sattaratana mayam kuñjarasālam kāresi. Tassā upari ghanarattasuvaṇṇamayā kambalā pavālamayā sikhārathūpikāyo ahesum. Kuñjarasālaya majjhe ṭhāne ratana maṇḍapam kāretvā dhammāsanam patiṭṭhāpesi. Tassa ghanarattasuvaṇṇamayā pādā ahesum, tathā catasso aṇiyo. Cattāro pana suvaṇṇameṇḍake kārāpetvā āsanassa catunnam pādānam heṭṭhā ṭhapesi, dve meṇḍake kārāpetvā pādāpīṭhakāya heṭṭhā ṭhapesi, cha suvaṇṇameṇḍake kārāpetvā maṇḍapam parikkhipento ṭhapesi. Dhammāsanam paṭhamam suttamayehi rajjukehi vāyāpetvā majjhe suvaṇṇasuttamayehi upari muttamayehi suttehi vāyāpesi. Tassa candanamayo apassayo ahoṣi. Evam kuñjarasālam niṭṭhāpetvā sālāmaham karonto atṭhasatṭhīhi bhikkhusatasahashehi saddhim satthāram nimantevā cattāro māse dānam datvā osānadivase ticīvaram adāsi. Tattha saṅghanavakassa satasahasagghanikam pāpuṇi.

Evam vipassibuddhakāle puññakammam katvā tato cuto devesu ca manusse su ca saṃsaranto imasmim bhaddakappe bārāṇasiyam mahābhogakule nibbattitvā bārāṇasisetṭhi nāma ahoṣi. So ekadivasaṃ rājūpaṭṭhānam gacchanto purohitam disvā “kim, ācariya, nakkhattamuhuttam, upadhārethā”ti āha. Āma, upadhāremi, kim aññam amhākam kammanti. Tena hi kīdisam janapadacāritanti? Ekaṃ bhayam bhavissatīti. Kim bhayam nāmāti? Chātakabhayam setṭhīti. Kadā bhavissatīti? Ito tiṇṇam

saṃvaccharānaṃ accayenāti. Taṃ sutvā seṭṭhi bahū kasikkammaṃ kāretvā gehe vijjamañadhanenāpi dhaññaṃeva gahetvā aḍḍhaterasāni koṭṭhasatāni kāretvā sabbakoṭṭhake vīhihi paripūresi. Koṭṭhesu appahontesu cāṭiādāni pūretvā avasesaṃ bhūmiyaṃ āvāṭe katvā nikhaṇi. Nidhānāvasesaṃ mattikāya saddhiṃ madditvā bhittiyo limpāpesi.

So aparena samayena chātakabhaye sampatte yathānikkhittaṃ dhaññaṃ paribhuñjanto koṭṭhesu ca cāṭiādāsu ca nikkhattadhaññe parikkhīṇe parijane pakkosāpetvā āha – “gacchatha, tātā, pabbatapādaṃ pavisitvā jīvantaṃ subhikkhakāle mama santikaṃ āgantukāmā āgacchatha, anāgantukāmā tattha tattheva jīvathā”ti. Te rodamānā assumukhā hutvā seṭṭhiṃ vanditvā khamāpetvā sattāhaṃ nisīditvā tathā akamsu. Tassa pana santike veyyāvaccakaro ekova puñño nāma dāso ohīyi, tena saddhiṃ seṭṭhiyāyā seṭṭhiputto seṭṭhisuñisāti pañceva janā ahesuṃ. Te bhūmiyaṃ āvāṭesu nihitadhaññepi parikkhīṇe bhittimattikaṃ pādetvā temetvā tato laddhadhaññena yāpayimsu. Athassa jāyā chātake avattharante mattikāya khīyamānāya bhittipādesu avasiṭṭhamattikaṃ pādetvā temetvā aḍḍhāḷḷhakamattaṃ vīhiṃ labhitvā koṭṭetvā ekaṃ taṇḍulanāliṃ gahetvā “chātakakāle corā bahū hontī”ti corabhayena ekasmiṃ kuṭe pakkhipitvā pidahitvā bhūmiyaṃ nikhaṇitvā ṭhapesi. Atha naṃ seṭṭhi rājūpaṭṭhānato āgantvā āha – “bhadde, chātomhi, atthi kiñci”ti. Sā vijjamañā “natthī”ti avatvā “ekā taṇḍulanāli atthī”ti āha. “Kahaṃ sā”ti? “Corabhayena me nikhaṇitvā ṭhapitā”ti. “Tena hi naṃ uddharitvā kiñci pacāhī”ti. “Sace yāguṃ pacissāmi, dve vāre labhissati. Sace bhattaṃ pacissāmi, ekavārameva labhissati, kiṃ pacāmi, sāmī”ti āha. “Amhākaṃ añaño paccayo natthi, bhattaṃ bhūñjitvā marissāma, bhattameva pacāhī”ti. Sā bhattaṃ pacitvā pañca koṭṭhāse katvā seṭṭhino koṭṭhāsaṃ vaḍḍhetvā purato ṭhapesi.

Tasmim khane gandhamādanapabbate paccakabuddho samāpattito vuṭṭhāti. Antosamāpattiyaṃ kira samāpattibalena jighacchā na bādhati. Samāpattito vuṭṭhitānaṃ pana balavatī hutvā udarapaṭalaṃ dayhantī viya uppajjati. Tasmā te labhanaṭṭhānaṃ oloketvā gacchanti. Taṃ divasañca tesāṃ dānaṃ datvā senāpatitṭhānādāsu aññatarasampattiṃ labhanti. Tasmā soṇi dibbena cakkhunā olokeno “sakalajambudīpe chātakabhayaṃ uppannaṃ, seṭṭhigehe ca pañcannaṃ janānaṃ nāḷikodanova pakko, saddhā nu kho ete, sakkhissanti vā mama saṅghaṃ kātu”nti tesāṃ saddhabhāvañca saṅghaṃ kātuṃ samatthabhāvañca disvā pattacīvaramādāya mahāseṭṭhissa purato dvāre ṭhitameva attānaṃ dassesi. So taṃ disvā pasannacitto “pubbepi mayā dānassa adinnatā evarūpaṃ chātakaṃ diṭṭhaṃ, idaṃ kho pana bhattaṃ maṃ ekadivasameva rakkheyya. Ayyassa pana dinnāṃ anekāsu kappakoṭṭisu mama hitasukhāvahaṃ bhavissati”ti taṃ bhattapātiṃ apantvā paccakabuddhaṃ upasaṅkamitvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā geḥaṃ pavesetvā āsane nisinnassa pāde dhovitvā suvaṇṇapādapīṭhe ṭhapetvā bhattapātimādāya paccakabuddhassa patte okiri. Upaḍḍhāvasese bhatte paccakabuddho hatthena pattaṃ pidahi. Atha naṃ, “bhante, ekāya taṇḍulanāliyā pañcannaṃ janānaṃ pakkaodanassa ayaṃ eko koṭṭhāso, imaṃ dvidhā kātuṃ na sakkā. Mā mayhaṃ idhaloke saṅghaṃ karoṭha, ahaṃ niravasesaṃ dātukāmomhī”ti vatvā sabbāṃ bhattamadāsi. Datvā ca pana patthanaṃ patṭhapesi, “mā, bhante, puna nibbattanibbattaṭṭhāne evarūpaṃ chātakabhayaṃ addasaṃ, ito patṭhāya sakalajambudīpavāsīnaṃ bījabhattaṃ dātuṃ samattho bhavēyyaṃ, sahatthena kammaṃ katvā jīvikaṃ na kappeyyaṃ, aḍḍhaterasa koṭṭhasatāni soḍḍhāpetvā sīsaṃ nhāyitvā tesāṃ dvāre nisīditvā uddhaṃ olokittakhaṇeyeva me rattasālidhārā patitvā sabbakoṭṭhe pūreyyūṃ. Nibbattanibbattaṭṭhāne ca ayameva bhariyā, ayameva putto, ayameva suñisā, ayameva dāso hotū”ti.

Bhariyāpissa “mama sāmike jighacchāya pīḷiyamāne na sakkā mayā bhūñjitu”nti cintetvā attano koṭṭhāsaṃ paccakabuddhassa datvā patthanaṃ patṭhapesi, “bhante, idāni nibbattanibbattaṭṭhāne evarūpaṃ chātakabhayaṃ na passeyyaṃ, bhattathālikaṃ purato katvā sakalajambudīpavāsīnaṃ bhattaṃ dentiyāpi ca me yāva na utṭhahissāmi, tāva gahitagahitaṭṭhānaṃ pūritameva hotu. Ayameva sāmiko, ayameva putto, ayameva suñisā, ayameva dāso hotū”ti. Puttopissa attano koṭṭhāsaṃ paccakabuddhassa datvā patthanaṃ patṭhapesi, “bhante, ito patṭhāya evarūpaṃ chātakabhayaṃ na passeyyaṃ, ekañca me saḥassathavikaṃ gahetvā sakalajambudīpavāsīnaṃ kahāpaṇaṃ dentassāpi ayaṃ saḥassathavikā paripuñṇāva hotu, imeyeva mātāpitaro hontu, ayaṃ bhariyā, ayaṃ dāso hotū”ti.

Suñisāpissa attano koṭṭhāsaṃ paccakabuddhassa datvā patthanaṃ patṭhapesi, “ito patṭhāya evarūpaṃ chātakabhayaṃ na passeyyaṃ, ekañca me dhaññapiṭakaṃ purato ṭhapetvā sakalajambudīpavāsīnaṃ bījabhattaṃ dentiyāpi khīṇabhāvo mā

<p>paññāyittha, nibbattanibbattaṭṭhāne imeyeva sasurā hontu, ayameva sāmiko, ayameva dāso hotū”ti. Dāsopi attano koṭṭhāsam paccekabuddhassa datvā patthanam patṭhapesi, “ito patṭhāya evarūpaṃ chātakabhayaṃ na passeyyaṃ, sabbe ime sāmikā hontu, kasantassa ca me ito tisso, etto tisso, majjhe ekāti dāruambaṇamattā satta satta sītāyo gacchantū”ti. So taṃ divasaṃ senāpatiṭṭhānaṃ patthetvā laddhuṃ samatthopi sāmikesu sinehena “imeyeva me sāmikā hontū”ti patthanam patṭhapesi. Paccekabuddho sabbesampi vacanāvasāne “evaṃ hotū”ti vatvā –</p> <p>“Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, khippameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, cando pannaraso yathā. “Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ, khippameva samijjhatu; Sabbe pūrentu saṅkappā, maṇi jotiraso yathā”ti. –</p> <p>Paccekabuddhagāthāhi anumodanaṃ katvā “mayā imesaṃ cittaṃ pasādetuṃ vaṭṭati”ti cintetvā “yāva gandhamādanapabbatā ime maṃ passantū”ti adhiṭṭhahitvā pakkāmi. Tepi oloketvāva aṭṭhaṃsu. So gantvā taṃ bhattaṃ pañcahi paccekabuddhasatehi saddhiṃ saṃvibhaji. Taṃ tassānubhāvena sabbesampi pahoti. Te oloketāyeva aṭṭhaṃsu. Atikkante pana majjhanhike setṭhibhariyā ukkhalim dhovitvā pidahitvā ṭhapesi. Setṭhipi jighacchāya pīlito nipajjitvā niddaṃ okkami. So sāyanhe pabujjhitvā bhariyaṃ āha – “bhadde, ativiya chātomhi, atthi nu kho ukkhaliyā tale jhāmakasitthāni”ti. Sā dhovitvā ukkhaliyā ṭhapitabhāvaṃ jānantipi “natthi”ti avatvā “ukkhalim vivaritvā ācikkhissāmi”ti utṭhāya ukkhalimūlaṃ gantvā ukkhalim vivari, tāvadeva sumanamakulasadisavaṇṇassa bhattassa pūrā ukkhali pidhānaṃ ukkhipitvā aṭṭhāsi. Sā taṃ disvāva pītiyā phutṭhasarīrā setṭhiṃ āha – “utṭhehi, sāmi, ahaṃ ukkhalim dhovitvā pidahim, sā pana sumanamakulasadisavaṇṇassa bhattassa pūrā, puññāni nāma kattabbarūpāni, dānaṃ nāma kattabbayuttakaṃ. Utṭhehi, sāmi, bhuñjassū”ti. Sā dvinnaṃ pitāputtānaṃ bhattaṃ adāsi. Tesu sutvā utṭhitesu suṇisāya saddhiṃ nisīditvā bhuñjitvā puñṇassa bhattaṃ adāsi. Gahitagahitaṭṭhānaṃ na khīyati, kaṭacchunā sakim gahitaṭṭhānameva paññāyati. Taṃdivasameva koṭṭhādayo pubbe pūritaniyāmeneva puna pūrayimsu. “Setṭhissa gehe bhattaṃ uppannaṃ, bījabhattehi atthikā āgantvā gaṇhantū”ti nagare ghosanaṃ kāresi. Manussā tassa gehato bījabhattaṃ gaṇhimsu. Sakalajambudīpavāsino taṃ nissāya jīvitaṃ labhimsuyeva.</p> <p>So tato cuto devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsaranto imasmim buddhuppāde bhaddiyanagare setṭhikule nibbatti. Bhariyāpissa mahābhogakule nibbattitvā vayappattā tasseva gehaṃ agamāsi. Tassa taṃ pubbakammaṃ nissāya pacchāgehe pubbe vuttappakārā meṇḍakā utṭhahimsu. Puttopi nesaṃ puttova, suṇisā suṇisāva, dāso dāsova ahoṣi. Athekadivasaṃ setṭhi attano puññaṃ vīmaṃsitukāmo aḍḍhaterasāni koṭṭhasatāni sodhāpetvā sīsaṃ nhāto dvāre nisīditvā uddhaṃ olokesi. Sabbānīpi vuttappakārānaṃ rattasālīnaṃ pūrayimsu. So sesānampi puññāni vīmaṃsitukāmo bhariyaṅca puttādayo ca “tumhākampi puññāni vīmaṃsissathā”ti āha.</p> <p>Athassa bhariyā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā mahājanassa passantasseva taṇḍule mināpetvā tehi bhattaṃ pacāpetvā dvārakoṭṭhake paññattāsane nisīditvā suvaṇṇakaṭacchum ādāya “bhattena atthikā āgacchantū”ti ghosāpetvā āgatāgatānaṃ upanītabhājanāni pūretvā adāsi. Sakaladivasaṃpi dentiyā kaṭacchunā gahitaṭṭhānameva paññāyati. Tassā pana purimabuddhānampi bhikkhusaṅghassa vāmahatthena ukkhalim dakkhiṇahatthena kaṭacchum gahetvā evameva patte pūretvā bhattassa dinnattā vāmahatthatalaṃ pūretvā padumalakkhaṇaṃ nibbatti, dakkhiṇahatthatalaṃ pūretvā candalakkhaṇaṃ nibbatti. Yasmā pana vāmahatthato dhammakaraṇaṃ ādāya bhikkhusaṅghassa udakaṃ parissāvetvā dadamānā aparāparaṃ vicari, tenassā dakkhiṇapādatalaṃ pūretvā candalakkhaṇaṃ nibbatti, vāmapādatalaṃ pūretvā padumalakkhaṇaṃ nibbatti. Tassā iminā kāraṇena candapadumāti nāmaṃ karimsu.</p> <p>Puttopissa sīsaṃ nhāto saḥassathavikaṃ ādāya “kahāpaṇehi atthikā āgacchantū”ti vatvā āgatāgatānaṃ gahitabhājanāni pūretvā adāsi. Thavikāya kahāpaṇasahaṃsaṃ ahoṣiyeva. Suṇisāpissa sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā vīhipītaṃ ādāya ākāsaṅgaṇe nisinnā “bījabhattehi atthikā āgacchantū”ti vatvā āgatāgatānaṃ gahitabhājanāni pūretvā adāsi. Pītaṃ yathāpūritameva ahoṣi. Dāsopissa sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā suvaṇṇayugesu suvaṇṇayottehi goṇe yojetvā suvaṇṇapatodayaṭṭhiṃ ādāya dvinnaṃ goṇānaṃ gandhapaṅcaṅgulikāni datvā visāṇesu suvaṇṇakosake paṭimuñcitvā khettaṃ</p>		
--	--	--

<p>gantvā pājesi. Ito tisso, etto tisso, majjhe ekāti satta sītā bhijjivā agamaṃsu. Jambudīpavāsino bhattabījahiraññasuvaṇṇādīsu yathārucitaṃ seṭṭhigehatoyeva ganhiṃsu. Ime pañca mahāpuñṇā.</p> <p>Evam mahānubhāvo seṭṭhi “sathā kira āgato”ti sutvā “sathu paṇḍagamanam karissām”ti nikkhamanto antarāmagge titthiye disvā tehi “kasmā taṃ, gahapati, kiriyaṇādo samāno akiriyaṇādo samaṇassa gotamassa santikaṃ gacchasi”ti nivāriyamānopi tesam vacanam anādiyivā gantvā sathāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi . Athassa sathā anupubbim katham kathesi. So desanāvasāne sotāpattiphalaṃ patvā sathu titthiyehi avaṇṇam vatvā attano nivāritabhāvaṃ ārocesi. Atha naṃ sathā, “gahapati, ime satta nāma mahantampi attano dosam na passanti, avijjamānampi paresam dosam vijjamānam katvā tattha tattha bhusam viya opunanti”ti vatvā imam gāthamāha –</p> <p>252.</p> <p>“Sudassam vajjamaññesam, attano pana duddasam; Paresaṇhi so vajjāni, opunāti yathā bhusam; Attano pana chādeti, kalimva kitavā saṭho”ti.</p> <p>Tattha sudassam vajjanti parassa aṇumattampi vajjam khalitam sudassam sukheneva passitum sakkā, attano pana atimahantampi duddasam. Paresam hīti teneva kāraṇena so puggalo saṅghamajjhādīsu paresam vajjāni uccaṭṭhāne ṭhapetvā bhusam opunanto viya opunāti. Kalimva kitavā saṭhoti ettha sakuṇesu aparajjanabhāvena attabhāvo kali nāma, sākhahāṅgādikaṃ paṭicchādanam kitavā nāma, sākuṇiko saṭho nāma. Yathā sakuṇaluddako sakuṇe gahetvā māretukāmo kitavā viya attabhāvaṃ paṭicchādeti, evam attano vajjam chādetīti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaṇi pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Meṇḍakasetṭhivatthu dasamaṃ.</p> <p>11. Ujjhānasaññittheravatthu</p> <p>Paravajjānupassissāti imam dhammadesanam sathā jetavane viharanto ujjhānasaññim nāma ekam theram ārabba kathesi. So kira “ayam evam nivāseti, evam pārupati”ti bhikkhūnam antarameva gavesanto vicarati. Bhikkhū “asuko nāma, bhante, thero evam karoti”ti sathu ārocesum. Sathā, “bhikkhave, vattasīse ṭhatvā evam ovdanto ananupavādo. Yo pana niccam ujjhānasaññitāya paresam antaram pariyesamāno evam vatvā vicarati, tassa jhānādīsu ekopi viseso nuppajjati, kevalam āsavāyeva vaḍḍhanti”ti vatvā imam gāthamāha –</p> <p>253.</p> <p>“Paravajjānupassissa, niccam ujjhānasaññino; Āsavā tassa vaḍḍhanti, āra so āsavakkhayā”ti.</p> <p>Tattha ujjhānasaññinoti evam nivāsetabbam evam pārupitabbanti paresam antaragavesitāya ujjhānabahulassa puggalassa jhānādīsu ekadhammopi na vaḍḍhati, atha kho āsavāva tassa vaḍḍhanti. Teneva kāraṇena so arahattamaggasaṅkhātā āsavakkhayā āra dūram gatova hotīti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaṇi pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Ujjhānasaññittheravatthu ekādasamaṃ.</p> <p>12. Subhaddaparibbājakavatthu</p> <p>Ākāseti idam dhammadesanam sathā kusiṇārāyam upavattane mallānam sālavane parinibbānamaṅcake nipanno subhaddam paribbājakam ārabba kathesi.</p> <p>So kira atīte kaniṭṭhabhātari ekasmim sasse navakkhattum aggadānam dente dānam dātum anicchanto osakkivā avasāne adāsi. Tasmā paṭhamabodhiyampi majjhimabodhiyampi sathāraṃ datṭhum nālattha. Pacchimabodhiyam pana sathu parinibbānakāle “aham tīsu pañhesu attano kaṅkham mahallake paribbājake pucchitvā samaṇam gotamam ‘daharo’ti saññāya na pucchim , tassa ca dāni parinibbānakālo, pacchā me samaṇassa gotamassa apucchitakāraṇā vipparisāro uppajjeyyā”ti sathāraṃ upasaṅkamitvā ānandattherena nivāriyamānopi sathārā okāsam katvā, “ānanda, mā subhaddam nivārayi, pucchatu maṃ paṇha”nti vutte antosaṇim pavisitvā heṭṭhāmaṅcake nisinnō, “bho samaṇa, kiṃ nu kho ākāse padaṃ</p>		
---	--	--

	<p>nāma atthi, ito bahiddhā samaṇo nāma atthi, saṅkhārā sassatā nāma atthī”ti ime pañhe pucchi. Athassa satthā tesam abhāvaṃ ācikkhanto imāhi gāthāhi dhammaṃ desesi – 254. “Ākāseva padaṃ natthi, samaṇo natthi bāhire; Papañcābhiratā pajā, nippapañcā tathāgatā. 255. “Ākāseva padaṃ natthi, samaṇo natthi bāhire; Saṅkhārā sassatā natthi, natthi buddhānamiñjita”nti. Tattha padanti imasmiṃ ākāse vaṇṇasaṅghānavasena evarūpanti paññāpetabbaṃ kassaci padaṃ nāma natthi. Bāhireti mama sāsanaṭṭo bahiddhā maggaphalaṭṭho samaṇo nāma natthi. Pajāti ayaṃ sattalokasaṅkhātā pajā taṇhādīsu papañcesuyevābhiratā. Nippapañcāti bodhimūleyeva sabbapapañcānaṃ samucchinnatā nippapañcā tathāgatā. Saṅkhārāti pañcakkhandhā. Tesu hi ekopi sassato nāma natthi. Iñjitanti buddhānaṃ pana taṇhāmānādīsu iñjitesu yena saṅkhārā sassatāti gaṇheyya, taṃ ekaṃ iñjitampi nāma natthīti attho. Desanāvasāne subhaddo anāgāmiṃphale patiṭṭhahi, sampattaparisaṃyapī sātthikā dhammaḍḍesaṇā ahoṣīti. Subhaddaparibbājakavatthu dvādasamaṃ. Malavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Aṭṭhārasamo vaggo.</p>		
19	<p>19. Dhammaṭṭhavaggo 1. Vinicchayamahāmatavattu Natena hotīti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ satthā jetavane viharanto vinicchayamahāmatte ārabba katesi. Ekadivasañhi bhikkhū sāvatthiyaṃ uttaradvāragāme piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭhikāntā nagaramajjhena vihāraṃ āgacchanti. Tasmim̐ khaṇe megho utṭhāya pāvassi. Te sammukhāgataṃ vinicchayasālaṃ pavisitvā vinicchayamahāmatte lañjaṃ gahetvā sāmike asāmike karonte disvā “aho ime adhammikā, mayaṃ pana ‘ime dhammena vinicchayaṃ karontī’ti saññino ahumhā”ti cintetvā vasse vigate vihāraṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisinnā tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “na, bhikkhave, chandādivasikā hutvā sāhasena atthaṃ vinicchinantā dhammaṭṭhā nāma honti, aparādhaṃ pana anuvijjivā aparādhānurūpaṃ asāhasena vinicchayaṃ karontā eva dhammaṭṭhā nāma hontī”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 256. “Na tena hoti dhammaṭṭho, yenaṭṭhaṃ sāhasā naye; Yo ca atthaṃ anattañca, ubho niccheyya paṇḍito. 257. “Asāhasena dhammena, samena nayatī pare; Dhammassa gutto medhāvī, dhammaṭṭhoti pavuccatī”ti. Tattha tenāti ettakeneva kāraṇena. Dhammaṭṭhoti rājā hi attano kātabbe vinicchayadhamme ṭhitopi dhammaṭṭho nāma na hoti. Yenāti yena kāraṇena. Atthanti otiṇṇaṃ vinicchitabbaṃ atthaṃ. Sāhasā nayeti chandādīsu patiṭṭhito sāhasena musāvādena viniccheyya. Yo hi chande patiṭṭhāya ñātīti vā mittoti vā musā vatvā asāmikameva sāmikaṃ karoti, dose patiṭṭhāya attano verīnaṃ musā vatvā sāmikameva asāmikaṃ karoti, mohe patiṭṭhāya lañjaṃ gahetvā vinicchayakāle aññavihito viya ito cito ca olokento musā vatvā “iminā jitaṃ, ayaṃ parājito”ti paraṃ nīharatī, bhaye patiṭṭhāya kassacideva issarajātikassa parājayaṃ pāpuṇantassāpi jayaṃ āropeti, ayaṃ sāhasena atthaṃ neti nāma. Eso dhammaṭṭho nāma na hotīti attho. Atthaṃ anattañcāti bhūtañca abhūtañca kāraṇaṃ. Ubho niccheyyāti yo pana paṇḍito ubho atthānatthe vinicchinitvā vadati. Asāhasenāti amusāvādena. Dhammenāti vinicchayadhammena, na chandādivasena. Samenāti aparādhānurūpeneva pare nayatī, jayaṃ vā parājayaṃ vā pāpeti. Dhammassa guttoti so dhammagutto dhammarakkhito dhammojapaññāya</p>		

<p>samannāgato medhāvī vinicchayadhamme t̥hitattā dhammaṭṭhoti pavuccatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Vinicchayamahāmatṭavattu paṭhamam.</p> <p>2. Chabbaggiyavattu Na tena paṇḍito hoṭīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto chabbaggiye ārabba kathesi. Te kira vihārepi gāmepe bhattaggaṃ ākulaṃ karontā vicaranti. Atehadivase bhikkhū gāme bhattakiccaṃ katvā āgate dahare sāmaṇere ca pucchimsu – “kīdisaṃ, āvuso, bhattagga”nti? Bhante, mā pucchatha, chabbaggiyā “mayameva viyattā, mayameva paṇḍitā, ime paharivā sīse kacavaraṃ ākiritvā nīharissāmā”ti vatvā amhe piṭṭhiyaṃ gahetvā kacavaraṃ okirantā bhattaggaṃ ākulaṃ akaṃsūti. Bhikkhū satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “nāhaṃ, bhikkhave, bahum bhāsivā pare viheṭṭhayamānaṃ ‘paṇḍito’ti vadāmi, khemaṇaṃ pana averīnaṃ abhayameva paṇḍitoti vadāmi”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 258. “Na tena paṇḍito hoti, yāvatā bahu bhāsati; Khemī averī abhayo, paṇḍitoti pavuccatī”ti. Tattha yāvatāti yattakena kāraṇena saṅghamajjhādīsū bahum katheti, tena paṇḍito nāma na hoti . Yo pana sayam khemī pañcannaṃ verānaṃ abhāvena averī nibbhayo , yaṃ vā āgamma mahājanassa bhayaṃ na hoti, so paṇḍito nāma hoṭīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Chabbaggiyavattu dutiyaṃ.</p> <p>3. Ekudānakhīṇāsavatheravattu Na tāvatāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekudānattheraṃ nāma khīṇāsavaṃ ārabba kathesi. So kira ekakova ekasmiṃ vanasaṇḍe viharati, ekamevassa udānaṃ paṇḍitaṃ – “Adhicetaso appamajjato, Munino monapathesu sikkhato; Sokā na bhavanti tādīno, Upasantassa sadā saṭṭhato”ti. (pāci. 153; udā. 37); So kira uposathadivasesu sayameva dhammassavanaṃ ghoṣetvā imaṃ gātham vadati. Pathaviundriyanasaddo viya devatānaṃ sādhu kārasaddo hoti. Atehasmiṃ uposathadivase pañcapañcasataparivārā dve tipīṭakadharā bhikkhū tassa vasanaṭṭhānaṃ agamaṃsu. So te disvāva tuṭṭhamānaṃ “sādhu vo kataṃ idha āgacchantehi, ajja mayaṃ tumhākaṃ dhammaṃ suñissāmā”ti āha. Atthi pana, āvuso, idha dhammaṃ sotukāmāti. Atthi, bhante, ayaṃ vanasaṇḍo dhammassavanadivase devatānaṃ sādhu kārasaddena ekaninnādo hoṭīti. Tesu eko tipīṭakadharo dhammaṃ osāresi, eko kathesi. Ekadevatāpi sādhu kāraṃ nādāsi. Te āhaṃsu – “tvam, āvuso, dhammassavanadivase imasmiṃ vanasaṇḍe devatā mahantena saddena sādhu kāraṃ dentīti vadesi, kiṃ nāmeta”nti. Bhante, añṇesu divasesu sādhu kārasaddena ekaninnādo eva hoti, na ajja pana jānāmi “kimeta”nti. “Tena hi, āvuso, tvam tāva dhammaṃ kathehi”ti. So bījanaṃ gahetvā āsane nisinno tameva gātham vadesi. Devatā mahantena saddena sādhu kāramadaṃsu. Atha nesam parivārā bhikkhū ujjhāyimsu “imasmiṃ vanasaṇḍe devatā mukholokanena sādhu kāraṃ dadanti, tipīṭakadharabhikkhūsu ettakaṃ bhaṇantesupi kiñci pasamaṃsanamattampi avatvā ekena mahallakattherena ekagāthāya kathitāya mahāsaddena sādhu kāraṃ dadanti”ti. Tepi vihāraṃ gantvā satthu tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “nāhaṃ, bhikkhave, yo bahumpi uggaṇḥati vā bhāsati vā, taṃ dhammadharoti vadāmi. Yo pana ekampi gātham uggaṇḥitvā saccāni paṭivijjhati, ayaṃ dhammadharo nāmā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 259. “Na tāvatā dhammadharo, yāvatā bahu bhāsati; Yo ca appampi sutvāna, dhammaṃ kāyena passati;</p>		
--	--	--

<p>Sa ve dhammadharo hoti, yo dhammaṃ nappamajjati”ti. Tattha yāvatāti yattakena uggahaṇadhāraṇavācānādīnā kāraṇena bahum bhāsati, tāvattakena dhammadharo na hoti, vaṃsānurakkhako pana pavenipālako nāma hoti. Yo ca appampīti yo pana appamattakampi sutvā dhammamanvāya atthamanvāya dhammānudhammapaṭipanno hutvā nāmakāyena dukkhādīni parijānanto catusaccadhammaṃ passati, sa ve dhammadharo hoti. Yo dhammaṃ nappamajjati yopi āradhāvīriyo hutvā ajja ajjevāti paṭivedhaṃ ākaṅkhanto dhammaṃ nappamajjati, ayampi dhammadharoyevāti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇimsūti. Ekudānakhīṇāsavatttheravatthu tatiyaṃ. 4. Lakūṇḍakabhaddiyattheravatthu Natena thero so hotīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto lakūṇḍakabhaddiyattheraṃ ārabha kathesi. Ekadivasaṅhi tasmiṃ there satthu upaṭṭhānaṃ gantvā pakkantamatte tiṃsamattā āraṅṅikā bhikkhū taṃ passantā eva āgantvā satthāraṃ vanditvā nisīdimṣu. Satthā tesam arahattūpanissayaṃ disvā imaṃ paṅhaṃ pucchi – “ito gataṃ ekaṃ theram passathā”ti? “Na passāma, bhante”ti. “Kiṃ nu dittho vo”ti? “Ekaṃ, bhante, sāmaṇeraṃ passimhā”ti. “Na so, bhikkhave, sāmaṇero, thero eva so”ti? “Ativiya khuddako, bhante”ti. “Nāhaṃ, bhikkhave, mahallakabhāvena therāsane nisinnamattakena theroti vadāmi. Yo pana saccāni paṭivijjhivā mahājanassa ahiṃsakabhāve ṭhito, ayaṃ thero nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 260. “Na tena thero so hoti, yenassa palitaṃ siro; Paripakko vayo tassa, moghajiṇṇoti vuccati. 261. “Yamhi saccaṅca dhammo ca, ahiṃsā saṃyamo damo; Sa ve vantamalo dhīro, thero iti pavuccati”ti. Tattha paripakkoti pariṇato, vuḍḍhabhāvaṃ pattoti attho. Moghajiṇṇoti anto therakarānaṃ dhammānaṃ abhāvena tucchajiṇṇo nāma. Yamhi saccaṅca dhammo cāti yamhi pana puggale soḷasahākārehi paṭividdhattā catubbidhaṃ saccaṃ, ṇāṇena sacchikatattā navavidho lokuttaradhammo ca atthi. Ahiṃsāti ahiṃsanabhāvo. Desanāmettaṃ, yamhi pana catubbidhāpi appamaṅṅābhāvanā atthīti attho. Saṃyamo damoti sīlaṅceva indriyasamvaro ca. Vantamaloti maggaṅṅaṇena nīhaṭamalo. Dhīroti dhitisampanno. Theroti so imehi thirabhāvākārekehi samannāgatattā theroti vuccatīti attho. Desanāvasāne te bhikkhū arahatte patiṭṭhahimsūti. Lakūṇḍakabhaddiyattheravatthu catutthaṃ. 5. Sambahulabhikkhuvatthu Navākkaraṇamattenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahule bhikkhū ārabha kathesi. Ekasmiṅhi samaye dahare ceva sāmaṇere ca attano dhammācariyānameva cīvararajanādīni veyyāvaccāni karonte disvā ekacce therā cintayimṣu – “mayampi byañjanasamaye kusalā, amhākameva kiṅci natthi. Yaṃnūna mayaṃ satthāraṃ upasaṅkamitvā evaṃ vadeyyāma, ‘bhante, mayaṃ byañjanasamaye kusalā, añṇesaṃ santike dhammaṃ uggaṇhitvāpi imesaṃ santike asodhetvā mā sajjhāyitthāti daharasāmaṇere āṇāpethā”ti. Evaṅhi amhākaṃ lābhasakkāro vaḍḍhissati”ti. Te satthāraṃ upasaṅkamitvā tathā vadimṣu. Satthā tesam vacanaṃ sutvā “imasmiṃ sāsane pavenivaseneva evaṃ vattum labhati, ime pana lābhasakkāre nissitāti nātvā ahaṃ tumhe vākkaraṇamattena sādhurūpāti na vadāmi. Yassa panete issādayo dhammā arahattamaggena samucchinnā, eso eva sādhurūpo”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 262. “Na vākkaraṇamattena, vaṇṇapokkharatāya vā; Sādhurūpo naro hoti, issukī maccharī saṭho.</p>		
--	--	--

<p>263. “Yassa cetam samucchinnam, mūlaghaccam samūhatam; Savantadoso medhāvī, sādthurūpoti vuccatī”ti. Tattha na vākkaraṇamattenāti vacīkaraṇamattena saddalakkhaṇasampannavacanamattena. Vaṇṇapokkharatāya vāti sarīraṇassa manāpabhāvena vā. Naroti ettakeneva kāraṇena paralābhādīsu issāmanako pañcavidhena maccherena samannāgato kerāṭṭikabhāvena saṭho naro sādthurūpo na hoti. Yassa cetanti yassa ca puggalassetam issādidosajātam arahattamaggañāṇena samūlakam chinnam, mūlaghātam katvā samūhatam , so vantadoso dhammojapaññāya samannāgato sādthurūpoti vuccatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Sambahulabhikkhuvatthu pañcamam. 6. Hatthakavatthu Namunḍakena samaṇoti imam dhammadesanam satthā sāvattiyam viharanto hatthakam ārabba kathesi. So kira vādakkhitto “tumhe asukavelāya asukatthānam nāma āgaccheyyātha, vādam karissāmā”ti vatvā puretameva tattha gantvā “passatha, tiṭṭhiyā mama bhayena nāgatā, esova pana nesam parājayo”tiādīni vatvā vādakkhitto aññenaññam paṭicaranto vicarati. Satthā “hatthako kira evam karotī”ti sutvā tam pakkosāpetvā “saccam kira tvam, hatthaka, evam karosī”ti pucchitvā “sacca”nti vutte, “kasmā evam karosī? Evarūpañhi musāvādam karonto sisamunḍanādimatteneva samaṇo nāma na hoti. Yo pana aṇūni vā thūlāni vā pāpāni sametvā ṭhito, ayameva samaṇo”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 264. “Na munḍakena samaṇo, abbato alikam bhaṇam; Icchālobhasamāpanno, samaṇo kiṃ bhavissati. 265. “Yo ca sameti pāpāni, aṇum thūlāni sabbaso; Smitattā hi pāpānam, samaṇoti pavuccatī”ti. Tattha munḍakenāti sisamunḍanamattena. Abbatoti silavatena ca dhutaṅgavatena ca virahito. Alikam bhaṇanti musāvādam bhaṇanto asampattesu ārammaṇesu icchāya pattesu ca lobhena samannāgato samaṇo nāma kiṃ bhavissati? Sameṭīti yo ca parittāni vā mahantāni vā pāpāni vūpasameti, so tesam samitattā samaṇoti pavuccatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Hatthakavatthu chaṭṭham. 7. Aññatarabrāhmaṇavatthu Natena bhikkhu so hotīti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto aññataram brāhmaṇam ārabba kathesi. So kira bāhīrasamaye pabbajitvā bhikkham caranto cintesi – “samaṇo gotamo attano sāvake bhikkhāya caraṇena ‘bhikkhū’ti vadati, mampi ‘bhikkhū’ti vattum vaṭṭatī”ti. So satthāram upasaṅkamtivā, “bho gotama, ahampi bhikkham caritvā jīvāmi, mampi ‘bhikkhū’ti vadehī”ti āha. Atha nam satthā “nāham, brāhmaṇa, bhikkhanamattena bhikkhūti vadāmi. Na hi vissam dhammam samādāya vattanto bhikkhu nāma hoti. Yo pana sabbasaṅkhāresu saṅkhāya carati, so bhikkhu nāmā”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 266. “Na tena bhikkhu so hoti, yāvatā bhikkhate pare; Vissam dhammam samādāya, bhikkhu hoti na tāvatā. 267. “Yodha puññaṅca pāpaṅca, bāhetvā brahmacariyavā; Saṅkhāya loke carati, sa ve bhikkhūti vuccatī”ti. Tattha yāvatāti yattakena pare bhikkhate, tena bhikkhanamattena bhikkhu nāma na hoti. Vissanti visamam dhammam,</p>		
---	--	--

<p>vissagandham vā kāyakammādikaṃ dhammaṃ samādāya caranto bhikkhu nāma na hoti. Yodhāti yo idha sāsane ubhayampetaṃ puññaṃ pāpaṃ maggabrahmacariyena bāhetvā panuditvā brahmacariyavā hoti. Saṅkhāyāti ñāṇena. Loketi khandhādiloke “ime ajjhakkā khandhā, ime bāhirā”ti evaṃ sabbehi dhamme jānitvā carati, so tena ñāṇena kilesānaṃ bhinnattā “bhikkhū”ti vuccatīti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇimsūti.</p> <p>Aññatarabrāhmaṇavatthu sattamaṃ.</p> <p>8. Titthiyavatthu</p> <p>Namonenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto titthiye ārabba kathesi.</p> <p>Te kira bhuttaṭṭhānesu manussānaṃ “khemam hotu, sukham hotu, āyu vaḍḍhatu, asukaṭṭhāne nāma kalalaṃ atthi, asukaṭṭhāne nāma kaṅṭako atthi, evarūpaṃ ṭhānaṃ gantuṃ na vaṭṭatī”tiādinā nayena maṅgalaṃ vatvā pakkamanti. Bhikkhū pana paṭhamabodhiyaṃ anumodanādīnaṃ ananuññātakāle bhattagge manussānaṃ anumodanaṃ akatvā pakkamanti. Manussā “titthiyānaṃ santikā maṅgalaṃ suṇāma, bhaddantā pana tuṅhībūtā pakkamanti”ti ujjhāyimsu. Bhikkhū tamatthaṃ satthu ārocesuṃ. Satthā, “bhikkhave, ito paṭṭhāya bhattaggādīsū yathāsukhaṃ anumodanaṃ karotha, upanisinnakathaṃ karotha, dhammaṃ kathethā”ti anujāni. Te tathā karimsu. Manussā anumodanādīni suṇantā ussāhappattā bhikkhū nimantevā sakkāraṃ karontā vicaranti. Titthiyā pana “mayaṃ munino monaṃ karoma, samaṇassa gotamassa sāvakaṃ bhattaggādīsū mahākathaṃ kathentā vicaranti”ti ujjhāyimsu.</p> <p>Satthā tamatthaṃ sutvā “nāhaṃ, bhikkhave, tuṅhībhāvamattena ‘munī’ti vadāmi. Ekacce hi ajānantā na kathenti, ekacce avisāradatāya, ekacce ‘mā no imaṃ atisayatthaṃ aññe jāniṃsū’ti maccherena. Tasmā monamattena muni na hoti, pāpavūpasameṇa pana muni nāma hoti”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>268.</p> <p>“Na monena munī hoti, mūlharūpo aviddasu; Yo ca tulaṃva paggayha, varamādāya paṇḍito. 269.</p> <p>“Pāpāni parivajjeti, sa munī tena so muni; Yo munāti ubho loke, muni tena pavuccatī”ti.</p> <p>Tattha na monenāti kāmañhi moneyyapaṭipadāsāṅkhātena maggañāṇamonena muni nāma hoti, idha pana tuṅhībhāvaṃ sandhāya “monenā”ti vuttaṃ. Mūlharūpoti tuccharūpo. Aviddasūti aviññū. Evarūpo hi tuṅhībhūtopi muni nāma na hoti. Atha vā monena muni nāma na hoti, tucchasabhāvo pana aviññū ca hotīti attho. Yo ca tulaṃva pagayhāti yathā hi tulaṃ gahetvā ṭhito atirekaṃ ce hoti, harati. Ūnaṃ ce hoti, pakkhipati. Evameva yo atirekaṃ haranto viya pāpaṃ harati parivajjeti, ūnake pakkhipanto viya kusalaṃ paripūreti. Evaṃca pana karonto sīlasamādhipaññāvimuttivimuttiñāṇadassanaṅkhātaṃ varam uttamameva ādāya pāpāni akusalakammāni parivajjeti. Sa munīti so muni nāmāti attho. Tena so munīti kasmā pana so munīti ce? Yaṃ heṭṭhā vuttakāraṇaṃ, tena so munīti attho. So munīti ubho loketi yo puggalo imasmim khandhādiloke tulaṃ āropetvā minanto viya “ime ajjhakkā khandhā, ime bāhirā”tiādinā nayena ime ubho atthe munāti. Muni tena pavuccatīti tena kāraṇena munīti vuccatiyevāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇimsūti.</p> <p>Titthiyavatthu aṭṭhamaṃ.</p> <p>9. Bālisikavatthu</p> <p>Na tena ariyo hotīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ ariyaṃ nāma bālisikaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Ekadivasañhi satthā tassa sotāpattimaggassūpanissayaṃ disvā sāvattiyā uttaradvāragāme piṇḍāya caritvā bhikkhusaṅghaparivuto tato āgacchatī. Tasmim khaṇe so bālisiko balisena macche gaṇhanto buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ disvā balisayaṭṭhiṃ chaḍḍetvā aṭṭhāsi. Satthā tassa avidūre ṭhāne nivattitvā ṭhito “tvaṃ kiṃ nāmosī”ti sārīputtattherādīnaṃ nāmāni pucchi. Tepi “ahaṃ sārīputto ahaṃ moggallāno”ti attano attano nāmāni kathayimsu. Bālisiko</p>		
---	--	--

	<p>cintesi – “sathā sabbesaṃ nāmaṇi pucchati, mamampi nāmaṃ pucchissati maññe”ti. Sathā tassa icchaṃ ñatvā, “upāsaka, tvaṃ ko nāmo”ti pucchitvā “ahaṃ, bhante, ariyo nāma”ti vutte “na, upāsaka, tādīsā paṇātipātino ariyā nāma honti, ariyā pana mahājanassa ahimsanabhāve ÷hitā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>270. “Na tena ariyo hoti, yena paṇāni hiṃsati; Ahimsā sabbapāṇānaṃ, ariyoti pavuccatī”ti. Tattha ahimsāti ahimsanena. Idaṃ vuttaṃ hoti – yena hi paṇāni hiṃsati, na tena kāraṇena ariyo hoti. Yo pana sabbapāṇānaṃ paṇiādīhi ahimsanena mettādibhāvanāya patiṭṭhitattā hiṃsato āraḃa ÷hito, ayaṃ ariyoti vuccatīti attho. Desanāvasāne bālisiko sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Bālisikavatthu navamaṃ. 10. Sambahulasīlādisampannabhikkhuvatthu Na sīlabbatamattenāti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto sambahule sīlādisampanne bhikkhū ārabba kathesi. Tesu kira ekaccānaṃ evaṃ ahoṣī – “mayāṃ sampannasīlā, mayāṃ dhutaṅgadharā, mayāṃ bahussutā, mayāṃ pantasenāsanavāsīno, mayāṃ jhānalābhino, na amhākaṃ arahattaṃ dullabhaṃ, icchitadviseyeva arahattaṃ paṇiṣṣāmā”ti. Yepi tattha anāgāmino, tesampi etadahosi – “na amhākaṃ idāni arahattaṃ dullabha”nti. Te sabbepi ekadivasaṃ sathhāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā nisinnā “api nu kho vo, bhikkhave, pabbajitakiccaṃ matthakaṃ patta”nti sathhāraṃ puṭṭhā evamāhaṃsu – “bhante, mayāṃ evarūpā evarūpā ca, tasmā ‘icchitadviseyeva arahattaṃ pattuṃ samatthamhā’ti cintetvā viharāmā”ti. Sathā tesāṃ vacanaṃ sutvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma parisuddhasīlādimattakena vā anāgāmisukhappattamattakena vā ‘appaṃ no bhavadukka’nti vattuṃ na vaṭṭati, āsavakkhayaṃ pana appatvā ‘sukhitomhī’ti cittaṃ na uppādetabba”nti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>271. “Na sīlabbatamattena, bāhusaccena vā pana; Atha vā samādhilābhena, vivittasayanena vā. 272. “Phusāmi nekkhammasukhaṃ, aputhujjanasevitaṃ; Bhikkhu vissāsamāpādi, appatto āsavakkhaya”nti. Tattha sīlabbatamattenāti catupārisuddhisīlamattena vā terasadhutaṅgamattena vā. Bāhusaccena vāti tiṇṇaṃ piṭakānaṃ uggahitamattena vā. Samādhilābhenāti aṭṭhasamāpattiyā lābhena. Nekkhammasukhanti anāgāmisukhaṃ. Taṃ anāgāmisukhaṃ phusāmīti ettakamattena vā. Aputhujjanasevanti puthujjanehi asevitaṃ ariyasevitameva. Bhikkhūti tesāṃ aññataraṃ ālapanto āha. Vissāsamāpādīti vissāsaṃ na āpajjeyya. Idaṃ vuttaṃ hoti – bhikkhu iminā sampannasīlādisampannabhikkhuvatthu dasamaṃ. Dhammaṭṭhavaggaṇṇanā niṭṭhitā. Ekūnavīsatiṃ vago.</p>		
20	<p>20. Maggavaggo 1. Pañcasatabhikkhuvatthu Maggānaṭṭhaṅgikoti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto pañcasate bhikkhū ārabba kathesi. Te kira sathhari janapadacārikaṃ caritvā puna sāvatthim āgate upaṭṭhānasālāya nisīditvā “asukagāmato asukagāmassa maggo</p>		

<p>samo, asukagāmassa maggo visamo, sasakkharo, asakkharo”tiādinā nayena attano vicaritamaggaṃ ārabha maggakathaṃ kathesuṃ. Satthā tesam arahattassūpanissayaṃ disvā taṃ thānaṃ āgantvā paññattāsane nisinno “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, ayaṃ bāhirakamaggo, bhikkhunā nāma ariyamagge kammaṃ kātuṃ vaṭṭati, evañhi karonto bhikkhu sabbadukkhā pamuccatī”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 273.</p> <p>“Maggānaṭṭhaṅgiko seṭṭho, saccānaṃ caturō padā; Virāgo seṭṭho dhammānaṃ, dvipadānaṃ cakkhumā. 274.</p> <p>“Eseva maggo natthañño, dassanassa visuddhiyā; Etañhi tumhe paṭipajjatha, mārasetaṃ pamohanaṃ. 275.</p> <p>“Etañhi tumhe paṭipannā, dukkhassantaṃ karissatha; Akkhāto vo mayā maggo, aññāya sallakantaṃ. 276.</p> <p>“Tumhehi kiccamāṭappaṃ, akkhātāro tathāgatā; Paṭipannā pamokkhanti, jhāyino mārabandhanā”ti.</p> <p>Tattha maggānaṭṭhaṅgikoti jaṅghamaggādayo vā hontu dvāsaṭṭhi diṭṭhigatamaggā vā, tesam sabbesampi maggānaṃ sammādiṭṭhiādīhi aṭṭhahi aṅgehi micchādiṭṭhiādīnaṃ aṭṭhannaṃ pahānaṃ karonto nirodhaṃ ārammaṇaṃ katvā catūsopi saccesu dukkhariparījanānādikiccaṃ sādhamāno aṭṭhaṅgiko maggo seṭṭho uttamo. Saccānaṃ caturō padāti “saccaṃ bhaṇe na kujjheyyā”ti (dha. pa. 224) āgataṃ vacīsaccaṃ vā hotu, “sacco brāhmaṇo sacco khattiyo”tiādibhedam sammutisaccaṃ vā “idameva saccam moghamañña”nti (dha. sa. 1144; ma. ni. 2.187-188) diṭṭhisaccaṃ vā “dukkhaṃ ariyasacca”ntiādibhedam paramatthasaccaṃ vā hotu, sabbesampi imesaṃ saccānaṃ parījanitabbaṭṭhena sacchikātabbaṭṭhena pahātabbaṭṭhena bhāvetabbaṭṭhena ekapaṭivedhaṭṭhena ca tathapaṭivedhaṭṭhena ca dukkhaṃ ariyasaccantiādayo caturō padā seṭṭhā nāma. Virāgo seṭṭho dhammānanti “yāvata, bhikkhave, dhammā saṅkhatā vā asaṅkhatā vā, virāgo tesam aggamaṅkhaṇāyati”ti (itivu. 90; a. ni. 4.34) vacanato sabbadhammānaṃ nibbānasaṅkhāto virāgo seṭṭho. Dvipadānaṃ cakkhumāti sabbesaṃ devamanussādibhedānaṃ dvipadānaṃ pañcahi cakkhūhi cakkhumā tathāgatova seṭṭho. Ca-saddo sampiṇḍanattho, arūpadhamme sampiṇḍeti. Tasmā arūpadhammānampi tathāgato seṭṭho uttamo.</p> <p>Dassanassa visuddhiyāti maggaphaladassanassa visuddhatthaṃ yo mayā “seṭṭho”ti vutto, esova maggo, natthañño. Etañhi tumheti tasmā tumhe etameva paṭipajjatha. Mārasetaṃ pamohanaṃ etaṃ māramohanaṃ māramanthaṃ vuccati.</p> <p>Dukkhasantanti sakalassapi vaṭṭadukkhassa antaṃ paricchedam karissathāti attho. Aññāya sallakantaṃ rāgasallādīnaṃ kantanaṃ nimmathanaṃ abbūhanaṃ etaṃ maggaṃ, mayā vinā anussavādīhi attapaccakkhato nītvāva ayaṃ maggo akkhāto, idāni tumhehi kilesānaṃ ātāpanena “ātappa”nti saṅkhaṃ gataṃ tassa adhigamattāya sammappadhānavīriyaṃ kiccaṃ karaṇīyaṃ. Kevalañhi akkhātārova tathāgatā. Tasmā tehi akkhātavasena ye paṭipannā dvīhi jhānehi jhāyino, te tebhūmakavaṭṭasāṅkhātā mārabandhanā pamokkhantīti attho.</p> <p>Desanāvasāne te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Pañcasatabhikkhuvatthu paṭhamam.</p> <p>2. Aniccalakkhaṇavatthu</p> <p>Sabbesaṅkhārā aniccāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañcasate bhikkhū ārabha kathesi.</p> <p>Te kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā gantvā araṇṇe vāyamantāpi arahattaṃ appatvā “viseṭvā kammaṭṭhānaṃ uggaṇhissāmā”ti satthu santikaṃ āgamimsu. Satthā “kiṃ nu kho imesaṃ sappāya”nti vīmaṃsanto “ime kassapabuddhakāle vīsati vassasahassāni aniccalakkhaṇe anuyuñjimsu, tasmā aniccalakkhaṇeneva tesam ekaṃ gāthaṃ desetum vaṭṭatī”ti cintetvā, “bhikkhave, kāmahavādīsu sabbepi saṅkhārā hutvā abhāvaṭṭhena aniccā evā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p>		
--	--	--

<p>277. “Sabbe saṅkhārā aniccāti, yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti. Tattha sabbe saṅkhārāti kāmabhavādīsu uppannā khandhā tattha tattheva nirujjhanato aniccāti yadā vipassanāpaññāya passati, atha imasmiṃ khandhāpariharaṇadukkhe nibbindati, nibbindanto dukkhaparijānanādivasena saccāni paṭivijjhati. Esa maggo visuddhiyāti visuddhatthāya vodānatthāya esa maggoti attho. Desanāvasāne te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsu, sampattaparisānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Aniccalakkhaṇavatthu dutiyaṃ. 3. Dukkhalakkhaṇavatthu Dutiyagāthāyapi evarūpameva vatthu. Tadā hi bhagavā tesam bhikkhūnaṃ dukkhalakkhaṇe katābhīyogabhāvaṃ ñatvā, “bhikkhave, sabbepi khandhā paṭipīḷanaṭṭhena dukkhā evā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 278. “Sabbe saṅkhārā dukkhāti, yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti. Tattha dukkhāti paṭipīḷanaṭṭhena dukkhā. Sesam purimasadisameva. Dukkhalakkhaṇavatthu tatiyaṃ. 4. Anattalakkhaṇavatthu Tatiyagāthāyapi eseva nayo. Kevalaṅhi ettha bhagavā tesam bhikkhūnaṃ pubbe anattalakkhaṇe anuyuttabhāvaṃ ñatvā, “bhikkhave, sabbepi khandhā avasavattanaṭṭhena anattā evā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 279. “Sabbe dhammā anattāti, yadā paññāya passati; Atha nibbindati dukkhe, esa maggo visuddhiyā”ti. Tattha sabbe dhammāti pañcakkhandhā eva adhippetā. Anattāti “mā jīyantu mā mīyantu”ti vase vattetuṃ na sakkāti avasavattanaṭṭhena anattā attasuññā assāmikā anissarāti attho. Sesam purimasadisamevāti. Anattalakkhaṇavatthu catutthaṃ. 5. Padhānakammikattissattheravatthu Uṭṭhānakālamhīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto padhānakammikattissattheraṃ ārabha kathesi. Sāvattihivāsino kira pañcasatā kulaputtā satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhānaṃ gahetvā araṅgaṃ agamaṃsu. Tesu eko tattheva ohīyi. Avasesā araṅge samaṇadhammaṃ karontā arahattaṃ patvā “paṭiladdhaguṇaṃ satthu āroccessāmā”ti puna sāvattiṃ agamaṃsu. Te sāvattihito yojanamatte ekasmiṃ gāmake piṇḍāya carante disvā eko upāsako yāgubhattādīhi paṭimānetvā anumodanaṃ sutvā punadivasatthāyapi nimantesi. Te tadaheva sāvattiṃ gantvā pattacīvaraṃ paṭisāmetvā sāyanhasamaye satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdīmsu. Satthā tehi saddhiṃ ativiya tuṭṭhiṃ pavedayamāno paṭisanthāraṃ akāsi. Atha nesam tattha ohīno sahāyakabhikkhu cintesi – “satthu imehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ karontassa mukhaṃ nappahoti, mayhaṃ pana maggaphalābhāvena mayā saddhiṃ na katheti, ajjeva arahattaṃ patvā satthāraṃ upasaṅkamitvā mayā saddhiṃ kathāpessāmī”ti. Tepi bhikkhū, “bhante, mayam āgamanamagge ekena upāsakena svātanāya nimantitā, tattha pātova gamissāmā”ti satthāraṃ apalokesuṃ. Atha nesam sahāyako bhikkhu sabbarattiṃ caṅkamanto niddāvasena caṅkamakoṭiyaṃ ekasmiṃ pāsāṇaphalake pati, ūruṭṭhi bhijji. So mahāsaddena viravi. Tassa te sahāyakā bhikkhū saddaṃ sañjānitvā ito cito ca upadhāviṃsu. Tesam dīpaṃ jāletvā tassa kattabbakiccaṃ karontānaṃyeva aruṇo uṭṭhahi, te taṃ gāmaṃ gantuṃ okāsaṃ na labhīmsu. Atha ne satthā āha – “kiṃ, bhikkhave, bhikkhācāragāmaṃ na gamitthā”ti. Te “āma, bhante”ti taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. Satthā “na, bhikkhave, esa idāneva tumhākaṃ lābhantarāyaṃ karoti, pubbepi akāsiyevā”ti vatvā tehi yācito atītaṃ āharitvā –</p>		
---	--	--

<p>“Yo pubbe karaṇīyāni, pacchā so kātumicchati; Varuṇakatṭhabhaṅjova, sa pacchā manutappaṭi”ti. (jā. 1.1.71) – Jātakam viṭṭhāresi. Tadā kira te bhikkhū pañcasatā māṇavakā ahesum, kusītamāṇavako ayaṃ bhikkhu ahoṣi, ācariyo pana tathāgatova ahoṣīti. Sathā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, “bhikkhave, yo hi utṭhānakāle utṭhānaṃ na karoti, saṃsannasaṅkappo hoti, kusīto so jhānādibhedam viṣesaṃ nādhigacchatī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 280. “Utṭhānakālamhi anuṭṭhahāno, Yuvā balī ālasiyaṃ upeto; Saṃsannasaṅkappamano kusīto, Paññāya maggaṃ alaso na vindatī”ti. Tattha anuṭṭhahānoti anuṭṭhahanto avāyamanto. Yuvā balīti paṭhamayobbane tṭhito balasampannopi hutvā alasabhāvena upeto hoti, bhutvā sayati. Saṃsannasaṅkappamanoti tīhi micchāvitakkehi suṭṭhu avasannasammāsaṅkappacitto. Kusītoti nibbīriyo. Alasoti mahāalaso paññāya daṭṭhabbam ariyamaggaṃ apassanto na vindati, na paṭilabhatīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Padhānakammikatisattheravatthu pañcamam. 6. Sūkarapetavatthu Vācānurakkhīti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto sūkarapetaṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃhi divase mahāmogallānatthero lakkhaṇattherena saddhim giṃḃhakūṭā orohanto ekasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. “Ko nu kho, āvuso, hetu sitassa pātukammāyā”ti lakkhaṇattherena puṭṭho “akālo, āvuso, imassa pañhassa, sathu santike maṃ puccheyyāthā”ti vatvā lakkhaṇattherena saddhimyeva rājagahe piṇḃāya caritvā piṇḃapātaṭṭikkanto veḷuvanam gantvā sathhāraṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ lakkhaṇatthero tamattham pucchi. So āha – “āvuso, aham ekaṃ petam addasaṃ, tassa tigāvutappamānaṃ sarīraṃ, taṃ manussasarīrasadisam. Sīsam pana sūkarassa viya, tassa mukhe naṅguṭṭham jātam, tato puḷavā paggharanti. Svāham ‘na me evarūpo satto diṭṭhapubbo’ti taṃ disvā sitaṃ pātvākāsi”nti. Sathā “cakkhubhūtā vata, bhikkhave, mama sāvakā viharanti”ti vatvā “ahampetaṃ sattaṃ bodhimaṇḃeyeva addasaṃ. ‘Ye pana me na saddaheyyum, tesam ahitāya assā’ti paresam anukampāya na kathesiṃ. Idāni mogallānaṃ sakkhim katvā kathemi. Saccam, bhikkhave, mogallāno āhā”ti kathesi. Taṃ sutvā bhikkhū sathhāraṃ pucchimsu – “kiṃ pana, bhante, tassa pubbakamma”nti. Sathā “tena hi, bhikkhave, suṇāthā”ti aṭṭam āharitvā tassa pubbakammaṃ kathesi. Kassapabuddhakāle kira ekasmiṃ gāmakāvāse dve therā samaggavāsam vasimsu. Tesu eko saṭṭhivasso, eko ekūnasatṭhivasso . Ekūnasatṭhivasso itarassa pattacīvaraṃ ādāya vicari, sāmaṇero viya sabbam vattapaṭivattaṃ akāsi. Tesam ekamātukucchiyaṃ vutthabhātūnaṃ viya samaggavāsam vasantānaṃ vasanaṭṭhānaṃ eko dhammakathiko āgami. Tadā ca dhammassavanadivaso hoti. Therā naṃ saṅgaṇhitvā “dhammakatham no kathehi sappurisa”ti āhamsu. So dhammakatham kathesi. Therā “dhammakathiko no laddho”ti tuṭṭhacittā punadivase taṃ ādāya dhuragāmaṃ piṇḃāya pavisitvā tattha katabhattakiccā, “āvuso, hiyyo kathitaṭṭhānatova thokaṃ dhammam kathehi”ti manussānaṃ dhammam kathāpesum. Manussā dhammakatham sutvā punadivasatthāyapi nimantayimsu. Evaṃ samantā bhikkhācāragāmesu dve dve divase taṃ ādāya piṇḃāya carimsu. Dhammakathiko cintesi – “ime dvepi atimudukā, mayā ubhopete palāpetvā imasmiṃ vihāre vasitum vaṭṭatī”ti. So sāyaṃ therūpaṭṭhānaṃ gantvā bhikkhūnaṃ utṭhāya gatakāle nivattitvā mahātheraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, kiṃci vattabbaṃ atthī”ti vatvā “kathehi, āvuso”ti vutte thokaṃ cintetvā, “bhante, kathā nāmesā mahāsāvajjā”ti vatvā akathetvāva pakkāmi. Anotherassāpi santikaṃ gantvā tatheva akāsi. So dutiyadivase tatheva katvā tatiyadivase tesam ativiya kotuhale upanne mahātheraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, kiṃci vattabbaṃ atthi, tumhākaṃ pana santike vattum na viṣahāmi”ti vatvā therena “hotu, āvuso, kathehi”ti nippīlito āha – “kiṃ pana, bhante, anuthero tumhehi saddhim saṃbhogo”ti. Sappurisa, kiṃ</p>		
--	--	--

nāmetam kathesi, mayam ekamātukucchiyam vutthaputtā viya, amhesu ekena yam laddham, itarenāpi laddhameva hoti. Mayā etassa ettakam kalam aguno nāma na diṭṭhapubboti? Evam, bhanteti. Amāvusoti. Bhante mam anuthero evamāha – “sappurisa, tvam kulaputto, ayam mahāthero lajjī pesaloti etena saddhim sambhogam karonto upaparikkhitvā kareyyāsī”ti evamesa mam āgatadivasato paṭṭhāya vadaṭīti.

Mahāthero tam sutvāva kuddhamānaso daṇḍābhīhatam kulālabhājanam viya bhijji. Itaropi utṭhāya anutherasa santikam gantvā tatheva avoca, sopi tatheva bhijji. Tesu kiñcāpi ettakam kalam ekopi visum piṇḍāya pavitṭhapubbo nāma natthi, punadivase pana visum piṇḍāya pavisitvā anuthero puretaram āgantvā upaṭṭhānasālāya aṭṭhāsi, mahāthero pacchā agamāsi. Tam disvā anuthero cintesi – “kiṃ nu kho imassa pattaṭṭhāyam paṭiggahetabbam, udāhu no”ti. So “na idāni paṭiggahessāmi”ti cintetvāpi “hotu, na mayā evam katapubbam, mayā attano vattam hāpetum na vaṭṭatī”ti cittam mudukam katvā theram upasaṅkamitvā, “bhante, pattaṭṭhāyam dethā”ti āha. Itaro “gaccha, dubbīnīta, na tvam mama pattaṭṭhāyam paṭiggahetum yuttarūpo”ti accharam paharitvā tenapi “āma, bhante, ahampi tumhākam pattaṭṭhāyam na paṭigganhamīti cintesi”nti vutte, “āvuso navaka, kiṃ tvam cintesi, mama imasmim vihāre koci saṅgo atthī”ti āha. Itaropi “tumhe pana, bhante, kiṃ evam maññatha ‘mama imasmim vihāre koci saṅgo atthī’ti, eso te vihāro”ti vatvā pattaṭṭhāyam ādāya nikkhami. Itaropi nikkhami. Te ubhopi ekamaggenāpi agantvā eko pacchimadvārena maggam gaṇhi, eko puratthimadvārena. Dhammakathiko, “bhante, mā evam karoṭha, mā evam karoṭhā”ti vatvā “tiṭṭhāvuso”ti vutte nivatti. So punadivase dhuragāmam pavitṭho manussehi, “bhante, bhaddantā kuhi”nti vutte, “āvuso, mā pucchatha, tumhākam kulupakā hiyyo kalaham katvā nikkhamimsu, aham yācantopi nivattetum nāsakkhi”nti āha. Tesu bālā tuṅhī ahesum. Paṇḍitā pana “amhehi ettakam kalam bhaddantānam kiñci khalitam nāma na diṭṭhapubbam, tesam bhayam imam nissāya uppannam bhavissatī”ti domanassappattā ahesum.

Tepi therā gataṭṭhāne cittasukham nāma na labhimsu. Mahāthero cintesi – “aho navakassa bhikkhuno bhāriyam kammam katam, muhuttam diṭṭham nāma āgantukabhikkhum āha – ‘mahātherena saddhim sambhogam mā akāsī’”ti. Itaropi cintesi – “aho mahātherassa bhāriyam kammam katam, muhuttam diṭṭham nāma āgantukabhikkhum āha – ‘iminā saddhim sambhogam mā akāsī’”ti. Tesam neva sajjhāyo na manasikāro ahoṣi. Te vassasataccayena pacchimadisāya ekam vihāram agamamsu. Tesam ekameva senāsanam pāpuṇi. Mahāthero pavisitvā mañcake nisinne itaropi pāvisi. Mahāthero tam disvāva sañjānitvā assūni sandhāretum nāsakkhi. Itaropi mahātheram sañjānitvā assupuṇṇehi nettehi “kathemi nu kho mā kathemī”ti cintetvā “na tam saddheyyarūpa”nti theram vanditvā “aham, bhante, ettakam kalam tumhākam pattaṭṭhāyam gahetvā vicarim, api nu kho me kāyadvārādīsū tumhehi kiñci asāruppam diṭṭhapubba”nti. “Na diṭṭhapubbam, āvuso”ti. Atha kasmā dhammakathikam avacuttha “mā etena saddhim sambhogamakāsī”ti? “Nāham, āvuso, evam kathemi, tayā kira mama antare evam vutta”nti. “Ahampi, bhante, na vadāmi”ti. Te tasmim khaṇe “tena amhe bhinditukāmena evam vuttam bhavissatī”ti ṇatvā aññamaññaṃ accayam desayimsu. Te vassasatam cittassādam alabhantā tam divasam samaggā hutvā “āyāma, nam tato vihārā nikkāḍḍhissāmā”ti pakkamitvā anupubbena tam vihāram agamamsu.

Dhammakathikopi there disvā pattaṭṭhāyam paṭiggahetum upagacchi. Therā “na tvam imasmim vihāre vasitum yuttarūpo”ti accharam paharimsu. So saṅghātam asakkonto tāvadeva nikkhamitvā palāyi. Atha nam vīsati vassasahassāni kato samaṇadhammo sandhāretum nāsakkhi, tato cavitvā avīcimhi nibbatto ekam buddhantaram paccitvā idāni gijjhakūṭe vuttappakārena attabhāvena dukkham anubhotīti.

Satthā idam tassa pubbakammam āharitvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma kāyādīhi upasantarūpena bhavitabba”nti vatvā imam gāthamāha –

281.

“Vācānurakkhī manasā susaṃvuto,

Kāyena ca nākusalam kayirā;

Ete tayo kammaṭṭhe visodhaye,

Ārādhaye maggamisippavedita”nti.

Tassattho – catunnaṃ vacīduccaritānaṃ vajjana vācānurakkhī abhijjhādīnaṃ anuppādanena manasā ca sutthū saṃvuto paṇātipātādayo pajahanto kāyena ca akusalaṃ na kayirā. Evaṃ ete tayo kammaapathe visodhaye. Evaṃ visodhento hi sīlakkhandhādīnaṃ esakehi buddhādīhi isīhi paveditaṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ āradheyyāti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sūkarapetavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Poṭṭhilattheravatthu

Yogā veti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto poṭṭhilaṃ nāma therāṃ ārabba kathesi.

So kira sattannampi buddhānaṃ sāsane tepiṭako pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ dhammaṃ vācesi. Satthā cintesi – “imassa bhikkhuno ‘attano dukkhanissaraṇaṃ karissāmī’ ti cittampi natthi saṃvejessāmi na’ nti. Tato paṭṭhāya taṃ therāṃ attano upaṭṭhānaṃ āgatakāle ‘ehi, tucchapoṭṭhila, vanda, tucchapoṭṭhila, nisīda, tucchapoṭṭhila, yāhi, tucchapoṭṭhila’ ti vadati. Uṭṭhāya gatakālepi ‘tucchapoṭṭhilo gato’ ti vadati. So cintesi – ‘ahaṃ sātthakathāni tīṇi piṭakāni dhāremi, pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ aṭṭhārasa mahāgaṇe dhammaṃ vācemi, atha pana maṃ satthā abhikkhaṇaṃ, ‘tucchapoṭṭhila’ ti vadeti, addhā maṃ satthā jhānādīnaṃ abhāvena evaṃ vadeti’ ti. So uppannasaṃvego ‘dāni araṇṇaṃ pavisitvā samaṇadhammaṃ karissāmī’ ti sayameva pattacīvaraṃ saṃvidahitvā paccūsakāle sabbapaccā dhammaṃ uggaṇhitvā nikkhamantena bhikkhuna saddhiṃ nikkhami. Pariveṇe nisīditvā sajjhāyantaṃ naṃ ‘ācariyo’ ti na sallakkhesuṃ. So vīsayojanasatamaggaṃ gantvā ekasmiṃ araṇṇāvāse tiṃsa bhikkhū vasanti, te upasaṅkamitvā saṅghattherāṃ vanditvā, ‘bhante, avassayo me hothā’ ti āha. Āvuso, tvaṃ dhammakathiko, amhehi nāma taṃ nissāya kiñci jānitabbaṃ bhavēyya, kasmā evaṃ vadesīti? Mā, bhante, evaṃ karoṭṭha, avassayo me hothāti. Te pana sabbe khīṇāsavāva. Atha naṃ mahāthero ‘imassa uggaṇṇaṃ nissāya māno atthiyevā’ ti anutheraṃ santikaṃ pahīni. Sopi naṃ tathevāha. Iminā nīhārena sabbepi taṃ pesentā divaṭṭhāne nisīditvā sūcikkammaṃ karontassa sabbānāvakaṃ sattaṃvassikasāmaṇerassa santikaṃ pahīniṃsu. Evamassa mānaṃ nīhariṃsu. So nihata māno sāmaṇerassa santike añjaliṃ paggaṇṇetvā ‘avassayo me hohi sappurisa’ ti āha. Aho, ācariya, kiṃ nāmetāṃ kathetha, tumhe mahallakā bahussutā, tumhākaṃ santike mayā kiñci kāraṇaṃ jānitabbaṃ bhavēyyāti. Mā evaṃ kari, sappurisa, hohiyeva me avassayoti. Bhante, sacepi ovādakkhamā bhavissatha, bhavissāmi vo avassayoti. Homi, sappurisa, ahaṃ ‘aggim pavisa’ ti vutte aggim pavisāmiyevāti. Atha naṃ so avidūre ekaṃ saraṃ dassetvā, ‘bhante, yathānivatthapārutova imaṃ saraṃ pavisaṭṭhā’ ti āha. So hissa mahaggaṇṇaṃ dupaṭṭacīvaraṇaṃ nivatthapārutabhāvaṃ ṇatvāpi ‘ovādakkhamo nu kho’ ti vīmaṃsanto evamāha. Theropi ekavacānena udakaṃ otari. Atha naṃ cīvarakaṇṇānaṃ temitakāle ‘etha, bhante’ ti vatvā ekavacānena āgantvā ṭṭhitaṃ āha – ‘bhante, ekasmiṃ vammike cha chiddāni, tattha ekena chiddena godhā anto pavitṭhā, taṃ gaṇhitukāmo itarāni pañca chiddāni thaketvā chaṭṭhaṃ bhinditvā pavitṭhachiddeneva gaṇhāti, evaṃ tumhepi chadvārikesu ārammaṇesu sesāni pañcadvārāni pidhāya manodvāre kammaṃ paṭṭhapethā’ ti. Bahussutassa bhikkhuno ettakeneva paṭipujjanaṃ viya aho. So ‘ettakameva hotu sappurisa’ ti karajakāye ṇāṇaṃ otāretvā samaṇadhammaṃ ārabhi.

Satthā vīsayojanasatamatthake nisinnova taṃ bhikkhuṃ oloketvā ‘yathevāyaṃ bhikkhu bhūripaṇṇo, evamevaṃ anena attānaṃ patiṭṭhāpetuṃ vaṭṭati’ ti cintitvā tena saddhiṃ kathento viya obhāsaṃ pharitvā imaṃ gāthamāha –

282.

“Yogā ve jāyatī bhūri, ayogā bhūrisaṅkhayo;

Etāṃ dvedhāpathaṃ ṇatvā, bhavāya vibhavāya ca;

Tathāttānaṃ niveseyya, yathā bhūri pavaḍḍhati’ ti.

Tattha yogāti aṭṭhatīmaṃsāya ārammaṇesu yoniso manasikārā. Bhūriti pathavīsamāya vitthātāya paṇṇāyetaṃ nāmaṃ.

Saṅkhayoti vināso. Etāṃ dvedhāpathanti etāṃ yogaṇca ayogaṇca. Bhavāya vibhavāya cāti vuddhiyā ca avuddhiyā ca. Tathāti yathā ayaṃ bhūrisaṅkhātā paṇṇā pavaḍḍhati, evaṃ attānaṃ niveseyyāti attho.

Desanāvasāne poṭṭhilatthero arahatte patiṭṭhahīti.

Poṭṭhilattheravatthu sattamaṃ.

<p>8. Pañcamahallakattheravatthu Vanam chindathāti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto sambahule mahallake bhikkhū ārabha kathesi. Te kira gihikāle sāvatthiyam kuṭumbikā mahaddhanā aññamaññasahāyakā ekato puññāni karontā satthu dhammadesanam sutvā “mayam mahallakā, kiṃ no gharāvāsenā”ti satthāram pabbajjam yācitvā pabbajimsu, mahallakabhāvena pana dhammam pariyāpuṇiṭum asakkontā vihārapariyante paṇṇasālam kāretvā ekatova vasimsu. Piṇḍāya carantāpi yebhuyyena puttadārasseva geham gantvā bhuñjimsu. Tesu ekassa purānadutiyaikā madhurapācika nāma, sā tesam sabbesampi upakārikā ahosi. Kasmā sabbepi attanā laddhāhāram gahetvā tassā eva gehe nisīditvā bhuñjanti? Sāpi nesam yathāsannihitam sūpabyañjanam deti. Sā aññatarābādhenā phutthā kālamakāsi. Atha te mahallakattherā sahāyakassa therassa paṇṇasālāya sannipatitvā aññamaññam gīvāsu gahetvā “madhurapācika upāsika kālakatā”ti vilapantā rodimsu . Bhikkhūhi ca samantato upadhāvitvā “kiṃ idam, āvuso”ti putthā, “bhante, sahāyakassa no purānadutiyaikā kālakatā, sā amhākam ativiya upakārikā. Idāni kuto tathārūpiṃ labhissāmāti iminā kāraṇena rodāmā”ti āhamsu. Bhikkhū dhammasabhāyam katham samuṭṭhāpesum. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi te kākayoniyam nibbattitvā samuddatīre caramānā samuddaūmiyā samuddam pavesetvā māritāya kākiyā roditvā paridevitvā tam nīharissāmāti mukhatuṇḍakehi mahāsamuddam ussiṅcantā kilamimsū”ti aṭṭam āharitvā – “Apī nu hanukā santā, mukhañca parisussati; Oramāma na pārema, pūrateva mahodadhī”ti. (jā. 1.1.146); Imam kākajātakam vitthāretvā te bhikkhū āmantetvā, “bhikkhave, rāgadosamohavanam nissāya tumhehi idam dukkham pattam, tam vanam chinditum vaṭṭati, evam niddukkha bhavissathā”ti vatvā imā gāthā abhāsi – 283. “Vanam chindatha mā rukkham, vanato jāyate bhayam; Chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo. 284. “Yāva hi vanatho na chijjati, Aṇumattopi narassa nārisu; Paṭibaddhamanova tāva so, Vaccho khīrapakova mātari”ti. Tattha mā rukkanti satthārā hi “vanam chindathā”ti vutte tesam acirapabbajitānam “satthā amhe vāsiādīni gahetvā vanam chindāpeti”ti rukkham chinditukāmatā uppajji. Atha ne “mayā rāgādikilesavanam sandhāyetam vuttam, na rukkhe”ti paṭisedhento “mā rukkha”nti āha. Vanatoti yathā pakatikavanato sīhādibhayam jāyati, evam jātiādibhayampi kilesavanato jāyatīti attho. Vanañca vanathañcāti ettha mahantā rukkha vanam nāma, khuddakā tasmim vane ṭhitattā vanathā nāma. Pubbuppattikarukkha vā vanam nāma, aparāparuppattikā vanathā nāma. Evameva mahantamahantā bhavākaḍḍhanakā kilesā vanam nāma, pavattiyam vipākādāyakā vanathā nāma. Pubbappattikā vanam nāma, aparāparuppattikā vanathā nāma. Tam ubhayam catutthamaggañāṇena chinditabbam. Tenāha – “chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo”ti. Nibbanā hothāti nikkilesā hotha. Yāva hi vanathoti yāva esa aṇumattopi kilesavanatho narassa nārīsu na chijjati , tāva so khīrapako vaccho mātari viya paṭibaddhamano laggacittova hoṭīti attho. Desanāvasāne pañcapi te mahallakattherā sotāpattiphale paṭiṭṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Pañcamahallakattheravatthu aṭṭhamam.</p> <p>9. Suvanṇakārattheravatthu Ucchindāti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto sāriputtatherassa saddhivihārikam ārabha kathesi. Eko kira suvanṇakāraputto abhirūpo sāriputtatherassa santike pabbaji. Thero “taruṇānam rāgo ussanno hoti”ti cintetvā tassa rāgapatiḥhātāya asubhakammaṭṭhānam adāsi. Tassa pana tam asappāyam. Tasmā araṇṇam pavisitvā temāsam vāyamanto</p>		
--	--	--

cittekaggamattampi alabhivā puna therassa santikaṃ āgantvā therena “upaṭṭhitam te, āvuso, kammaṭṭhāna”nti vutte taṃ pavattim ārocesi. Athassa thero “kammaṭṭhānaṃ na sampajjati vosānaṃ āpajjituṃ na vaṭṭati”ti vatvā puna tadeva kammaṭṭhānaṃ sādhukaṃ kathetvā adāsi. So dutiyavārepi kiñci visesaṃ nibbattetuṃ asakkonto āgantvā therassa ārocesi. Athassa theropi sakāraṇaṃ saupamaṃ katvā tadeva kammaṭṭhānaṃ ācikkhi. So punapi āgantvā kammaṭṭhānaṃ asaṃpajjanabhāvaṃ kathesi. Thero cintesi – “kāraṇo bhikkhu attani vijjamāne kāmacchandādayo vijjamānāti avijjamāne avijjamānāti pajānāti. Ayaṃ bhikkhu kāraṇo, no akāraṇo, paṭipanno, no appaṭipanno, ahaṃ panetassa ajjhāsayaṃ na jānāmi, buddhaveneyyo eso bhavissati”ti taṃ ādāya sāyanhasamaye satthāraṃ upasaṅkamitvā “ayaṃ, bhante, mama saddhivihāriko, imassa mayā iminā kāraṇena idaṃ nāma kammaṭṭhānaṃ dinna”nti sabbaṃ taṃ pavattim ārocesi. Atha naṃ satthā “āsāyānusayañānaṃ nāmetam pāramiyo pūretvā dasasahasilokadhātuṃ unnādetvā sabbaññutaṃ pattānaṃ buddhānaṃyeva visayo”ti vatvā “katarakulā nu kho esa pabbajito”ti āvajjento “suvaṇṇakāraṇakulā”ti ṇatvā atīte attabhāve olokeno tassa suvaṇṇakāraṇakuleveva paṭipāṭiyā nibbattāni pañca attabhāvasatāni disvā “iminā daharena dīgharattaṃ suvaṇṇakāraṇakammaṃ karontena kaṇikārapupphapadumapupphādīni karissāmīti rattasuvāṇṇameva samparivattitaṃ, tasmā imassa asubhapaṭikūlakammaṭṭhānaṃ na vaṭṭati, manāpamevassa kammaṭṭhānaṃ sappāya”nti cintetvā, “sāriputta, tayā kammaṭṭhānaṃ datvā cattāro māse kilamitaṃ bhikkhuṃ ajja pacchābhatteyeva arahattaṃ pattam passissasi, gaccha tva”nti theram uyyojetvā iddhiyā cakkamattaṃ suvaṇṇapadumaṃ māpetvā pattehi ceva nālehi ca udakabindūni muñcantam viya katvā “bhikkhu imaṃ padumaṃ ādāya viharapaccante vālukarāsīmhi ṭhapetvā sammukhaṭṭhāne pallaṅkena nisīditvā ‘lohitakaṃ lohitaka’nti parikammaṃ karohi”ti adāsi. Tassa satthuhatthato padumaṃ gaṇhantasseva cittaṃ pasīdi. So viharapaccantaṃ gantvā vālukaṃ ussāpetvā tattha padumanālam pavesetvā sammukhe pallaṅkena nisinna “lohitakaṃ lohitaka”nti parikammaṃ ārabhi. Athassa taṅkhaṇaṇānaṃ nīvaraṇāni vikkhambhimsu, upacārajjhānaṃ uppajji. Tadanantaram paṭhamajjhānaṃ nibbattetvā pañcahākārehi vasībhāvaṃ pāpetvā yathānisinnova dutiyajjhānādīnipi patvā vasībhūto catutthajjhānena jhānakīlam kīlanto nisīdi. Satthā tassa jhānaṃ uppannabhāvaṃ ṇatvā “sakkhissati nu kho esa attano dhammatāya uttari visesaṃ nibbattetu”nti olokeno “na sakkhissati”ti ṇatvā “taṃ padumaṃ milāyatū”ti adhiṭṭhahi. Taṃ hatthehi madditapadumaṃ milāyantaṃ viya kālavannaṃ ahoṣi. So jhānā vuṭṭhāya taṃ oloketvā “kiṃ nu kho imaṃ padumaṃ jarāya pahaṭam paññāyati, anupādiṇṇakepi evaṃ jarāya abhibhuyamāne upādiṇṇake kathāva natthi. Idampi hi jarā abhibhavissati”ti aniccalakkhaṇaṃ passi. Tasmim pana diṭṭhe dukkhalakkhaṇaṃ anattalakkhaṇaṃ diṭṭhameva hoti. Tassa tayo bhavā ādittā viya kaṇḍe baddhakuṇapā viya ca khāyimsu. Tasmim khaṇe tassa avidūre kumārakā ekaṃ saram otaritvā kumudāni bhañjitvā thale rāsīm karonti. So jale ca thale ca kumudāni olokesi. Athassa jale kumudāni abhirūpāni udakapaggharantāni viya upaṭṭhahimsu, itarāni aggaggesu parimilātāni. So “anupādiṇṇakaṃ jarā evaṃ paharati, upādiṇṇakaṃ kiṃ pana na paharissati”ti suṭṭhutamaṃ aniccalakkhaṇādīni addasa. Satthā “pākaṭṭhūtam idāni imassa bhikkhuno kammaṭṭhāna”nti ṇatvā gandhakuṭiyam nisinnakova obhāsaṃ muñci, so tassa mukhaṃ pahari. Athassa “kiṃ nu kho eta”nti oloketassa satthā āgantvā sammukhe ṭhito viya ahoṣi. So utṭhāya añjaliṃ paggaṇhi. Athassa satthā sappāyam sallakkhetvā imaṃ gāthamāha –

285.

“Ucchinda sinehamattano, kumudaṃ sārādikaṃva pāṇinā;
Santimaggameva brūhaya, nibbānaṃ sugatena desita”nti.
Tattha ucchindāti arahattamaggena ucchinda. Sārādikanti saradakāle nibbattaṃ. Santimagganti nibbānagāmiṃ atṭhaṅgikam maggaṃ. Brūhayāti vaḍḍhaya. Nibbānaṃhi sugatena desitaṃ, tasmā tassa maggaṃ bhāvehīti attho.
Desanāvasāne so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhahi.
Suvāṇṇakārattheravatthu navamaṃ.
10. Mahādhanaṇāṇijavattu
Idha vassanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahādhanaṇāṇijaṃ nāma ārabha kathesi.
So kira bārānasito kusumbharattānaṃ vatthānaṃ pañca sakatasatāni pūretvā vaṇijjāya sāvatthim āgato nadīturaṃ patvā “sve

<p>nadiṃ uttarissāmi”ti tattheva sakaṭāni mocetvā vasi. Rattiṃ mahāmegho utthahitvā vassi. Nadiṃ sattāhaṃ udakassa pūrā atṭhāsī. Nāgarāpi sattāhaṃ nakkhattaṃ kiṭṭimsu. Kusumbharattehi vatthehi kiccaṃ na niṭṭhitaṃ. Vāṇijo cintesi – “ahaṃ dūraṃ āgato. Sace puna gamissāmi, papañco bhavissati. Idheva vassañca hemantañca gimhañca mama kammaṃ karonto vasitvā imāni vikkiṇissāmi”ti. Satthā nagare piṇḍāya caranto tassa cittaṃ ñatvā sitaṃ pātukarivā ānandattherena sitakāraṇaṃ puṭṭho āha – “diṭṭho te, ānanda, mahādhanavāṇijo”ti? “Āma, bhante”ti. So attano jīvitantarāyaṃ ajānitvā imaṃ saṃvaccharaṃ idheva vasitvā bhaṇḍaṃ vikkiṇitūṃ cittamakāsīti. “Kiṃ pana tassa, bhante, antarāyo bhavissati”ti? Satthā “āmānanda, sattāhameva jīvitvā so maccumukhe patissati”ti vatvā imā gāthā abhāsi –</p> <p>“Ajjeva kiccamaṭappaṃ, ko jaññā maraṇaṃ suve; Na hi no saṅgamaṃ tena, mahāsenena maccunā. “Evaṃ vihāriṃ ātāpiṃ, ahorattamatanditaṃ; Taṃ ve bhaddekarattoti, santo ācikkhate muni”ti. (ma. ni. 3.272); Gacchāmiṃ, bhante, ārocissāmi. Vissattho gacchānandāti. Thero sakaṭatṭhānaṃ gantvā bhikkhāya cari. Vāṇijo therāṃ āhārena patimānesi. Atha naṃ thero āha – “kittakaṃ kālaṃ idha vasissasi”ti? “Bhante, ahaṃ dūrato āgato”. Sace puna gamissāmi, papañco bhavissati, imaṃ saṃvaccharaṃ idha vasitvā bhaṇḍaṃ vikkiṇitvā gamissāmi. Upāsaka, dujjāno jīvitantarāyo, appamādaṃ kātuṃ vaṭṭati. “Kiṃ pana, bhante, antarāyo bhavissati”ti. “Āma, upāsaka, sattāhameva te jīvitaṃ pavattissati” . So saṃviggaṃānaso hutvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sattāhaṃ mahādānaṃ datvā anumodanattāya pattaṃ gaṇhi. Athassa satthā anumodanaṃ karonto, “upāsaka, paṇḍitena nāma ‘idheva vassādīni vasissāmi, idañcīdañca kammaṃ payojessāmi’ti cintetūṃ na vaṭṭati, attano pana jīvitantarāyameva cintetūṃ vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>286. “Idha vassaṃ vasissāmi, idha hemantaḡimhisu; Iti bālo vicinteti, antarāyaṃ na bujjhati”ti. Tattha idha vassanti imasmiṃ ṭhāne idañcīdañca karonto catumāsaṃ vassaṃ vasissāmi. Hemantaḡimhisūti hemantaḡimhesuṃ “cattāro māse idañcīdañca karonto idheva vasissāmi”ti evaṃ diṭṭhadhammikasaṃparāyikaṃ atthaṃ ajānanto bālo vicinteti. Antarāyanti “asukasmiṃ nāma kāle vā dese vā vaye vā marissāmi”ti attano jīvitantarāyaṃ na bujjhati. Desanāvasāne so vāṇijo sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahosi . Vāṇijopi satthāraṃ anugantvā nivattitvā “sīsarogo viya me uppanno”ti sayane nipajji, tathānipannova kālaṃ katvā tusitavimāne nibbatti. Mahādhanavāṇijavatthu dasamaṃ.</p> <p>11. Kisāgotamīvatthu Taṃputtapasusammattanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kisāgotamiṃ ārabba katesi. Vatthu saḡassavagge – “Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ amataṃ padaṃ; Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato amataṃ pada”nti. (dha. pa. 114) – Gāthāvaṇṇanāya vitthāretvā kathitaṃ. Tadā hi satthā “kisāgotami laddhā te ekaccharaṃattā siddhatthakā”ti āha. “Na laddhā, bhante, sakalagāme jīvantehi kira matakā eva bahutarā”ti. Atha naṃ satthā “tvam ‘mameva putto mato’ti sallakkhesi, dhuvadhammo esa sabbasattānaṃ. Maccurājā hi sabbasatte aparipuṇṇajjhāsaye eva mahogho viya parikaḡḡhamāno apāyasamudde pakkhipati”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>287. “Taṃ puttapasusammattaṃ, byāsattamanasaṃ naraṃ; Suttaṃ gāmaṃ mahoghova, maccu āḡāya gacchati”ti. Tattha taṃ puttapasusammattanti taṃ rūpabalādisampanne putte ca pasū ca labhitvā “mama puttā abhirūpā balasampannā</p>		
--	--	--

	<p>paṇḍitā sabbakiccasamatthā, mama goṇā abhirūpā arogā mahābhāravahā, mama gāvī bahukhīrā”ti evaṃ puttehi ca pasūhi ca sammattaṃ naraṃ. Byāsattamanasanti hiraññasuvanṇādīsu vā pattacīvarādīsu vā kiñcīdeva labhitvā tato uttaritaraṃ patthanatāya āsattamānasam vā, cakkhuviññeyyādīsu ārammaṇesu vuttappakāresu vā parikkhāresu yaṃ yaṃ laddhaṃ hoti, tattha tattheva lagganatāya byāsattamānasam vā. Suttaṃ gāmaṃti niddaṃ upagataṃ sattanikāyaṃ. Mahoghovāti yathā evarūpaṃ gāmaṃ gambhīravatthato mahanto mahānadīnaṃ ogho antamaso sunakhampi asesetvā sabbam ādāya gacchati, evaṃ vuttappakāraṃ naraṃ maccu ādāya gacchatīti attho.</p> <p>Desanāvasāne kisāgotamī sotāpattiphale patitthahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Kisāgotamīvatthu ekādasamaṃ.</p> <p>12. Paṭācārāvattu</p> <p>Nasanti puttāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto paṭācāraṃ ārabba kathesi. Vatthu saḥassavagge –</p> <p>“Yo ca vassasataṃ jīve, apassaṃ udayabbayaṃ; Ekāhaṃ jīvitaṃ seyyo, passato udayabbaya”nti. (dha. pa. 113) –</p> <p>Gāthāvaṇṇanāya vitthāretvā kathitaṃ. Tadā pana satthā paṭācāraṃ tanubhūtasokaṃ ñatvā “paṭācāre puttādayo nāma paralokaṃ gacchantassa tānaṃ vā leṇaṃ vā saraṇaṃ vā bhavituṃ na sakkonti, tasmā vijjamaṇāpi te na santiyeva. Paṇḍitena pana sīlaṃ visodhetvā attano nibbānagāmiṃ maggameva sodhetuṃ vaṭṭati”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –</p> <p>288.</p> <p>“Na santi puttā tānāya, na pitā nāpi bandhavā; Antakenādhīpanassa, natthi ñātīsu tānatā.</p> <p>289.</p> <p>“Etamatthavasamaṃ ñatvā, paṇḍito sīlasamvuto; Nibbānagamaṇaṃ maggaṃ, khippameva visodhaye”ti.</p> <p>Tattha tānāyāti tānabhāvāya patitthānatthāya. Bandhavāti putte ca mātāpitāro ca tṭhapetvā avasesā ñātisuhajjā.</p> <p>Antakenādhīpanassāti maraṇena abhibhūtasā. Pavattiyāñhi puttādayo annapānādīdānena ceva uppannakiccanittharaṇena ca tānā hutvāpi maraṇakāle kenaci upāyena maraṇaṃ paṭibāhituṃ asamatthatāya tānatthāya leṇatthāya na santi nāma. Teneva vuttaṃ – “natthi ñātīsu tānatā”ti. Etamatthavasanti evaṃ tesam aññamaññassa tānaṃ bhavituṃ asamatthabhāvasaṅkhātāṃ kāraṇaṃ jānitvā paṇḍito catupārisuddhisīlena samvuto rakkhitagopito hutvā nibbānagamaṇaṃ atthaṅgikaṃ maggaṃ sīghaṃ sīghaṃ visodheyyāti attho.</p> <p>Desanāvasāne paṭācārā sotāpattiphale patitthahi, aññe ca bahū sotāpattiphalaḍḍhīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Paṭācārāvattu dvādasamaṃ.</p> <p>Maggavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.</p> <p>Vīsatiṃ vaggo.</p>		
21	<p>21. Pakiṇṇakavaggo</p> <p>1. Attanopubbakammavattu</p> <p>Mattāsukhapariccāgāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto attano pubbakammaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Ekasmiñhi samaye vesālī iddhā ahoṣī phītā bahujaṇā ākiṇṇamanussā. Tattha hi vārena vārena rajjaṃ kārentānaṃ khattiyānaṃyeva sattasatādhikāni sattasahassāni satta ca khattiyā ahesuṃ. Tesam vasanatthāya tattakāyeva pāsādā tattakāneva kūṭāgārāni uyyāne vihāratthāya tattakāyeva āramā ca pokkharāṇiyo ca ahesuṃ. Sā aparena samayena dubbhikkhā ahoṣī dussassā. Tattha chātākabhayena paṭhamaṃ duggatamanussā kalamakaṃsu. Tesam tesam tattha tattha chaḍḍitānaṃ kuṇapānaṃ gandhena amanussā nagaraṃ pavisiṃsu. Amanussūpaddavena bahutarā kalamakaṃsu. Tesam kuṇapagandhapāṭikkūlatāya sattānaṃ ahivātārogo uppajji. Evaṃ dubbhikkhabhayaṃ amanussabhayaṃ rogabhayanti tīṇi bhayāni uppajjiṃsu.</p>		

Nagaravāsino sannipativā rājānaṃ āhaṃsu – “mahārāja, imasmiṃ nagare tīṇi bhayāni uppannāni, ito pubbe yāva sattamā rājaparivatā evarūpaṃ bhayaṃ nāma na uppannapubbam. Adhammikarājūnañhi kāle evarūpaṃ bhayaṃ uppajati”ti. Rājā santhāgāre sabbesaṃ sannipātaṃ kāretvā “sace me adhammikabhāvo atthi, taṃ vicinathā”ti āha. Vesālīvāsino sabbaṃ pavēṇi vicināntā rañño kañci dosaṃ adisvā, “mahārāja, natthi te doso”ti vatvā “kathaṃ nu kho idaṃ amhākaṃ bhayaṃ vūpasamaṃ gaccheyyā”ti mantayimsu. Tattha ekaccehi “balikammena āyācanāya maṅgalakiriyāyā”ti vutte sabbampi taṃ vidhiṃ katvā paṭibāhituṃ nāsakkhimsu. Athaññe evamāhaṃsu – “cha satthāro mahānubhāvā, tesu idhāgatamattesu bhayaṃ vūpasameyyā”ti. Apare “sammāsambuddho loke uppanno. So hi bhagavā sabbasattahitāya dhammaṃ deseti, mahiddhiko mahānubhāvo. Tasmim idha āgate imāni bhayāni vūpasameyyu”nti āhaṃsu. Tesam vacanaṃ sabbepi abhinanditvā “kahaṃ nu kho so bhagavā etarahi viharati”ti āhaṃsu . Tadā pana satthā upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya rañño bimbisārassa paṭiññaṃ datvā veḷuvane viharati. Tena ca samayena bimbisārasamāgame bimbisārena saddhiṃ sotāpattiphalaṃ patto mahāli nāma licchavī tassaṃ parisāyaṃ nisinnō hoti.

Vesālīvāsino mahantaṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā rājānaṃ bimbisāraṃ saññāpetvā “satthāraṃ idhānethā”ti mahāliñceva licchaviṃ purohitaputtañca paṇiṃsu. Te gantvā rañño paṇṇākāraṃ datvā taṃ pavattiṃ nivedetvā, “mahārāja, satthāraṃ amhākaṃ nagaraṃ pesethā”ti yācimsu. Rājā “tumheva jānāthā”ti na sampatiṃcchi. Te bhagavantaṃ upasaṅkamitvā vanditvā yācimsu – “bhante, vesāliyaṃ tīṇi bhayāni uppannāni, tāni tumhesu āgatesu vūpasamissanti, etha, bhante, gacchāma”ti. Satthā tesam vacanaṃ sutvā āvajjento “vesāliyaṃ ratanasutte (khu. pā. 6.1 ādayo; su. ni. 224 ādayo) vutte sā rakkhā cakkavāḷānaṃ koṭṭasatasahassaṃ pharissati, suttapariyosāne caturāsītīyā paṇasahassānaṃ dhammābhisaṃmayo bhavissati, tāni ca bhayāni vūpasamissanti”ti ñatvā tesam vacanaṃ sampatiṃcchi.

Rājā bimbisāro “satthārā kira vesāligamaṇaṃ sampatiṃcchita”nti sutvā nagare ghosanaṃ kāretvā satthāraṃ upasaṅkamitvā “kim, bhante, vesāligamaṇaṃ sampatiṃcchita”nti pucchitvā “āma, mahārājā”ti vutte “tena hi, bhante, āgametha, tāva maggaṃ paṭiyādessāmi”ti vatvā rājagahassa ca gaṅgāya ca antare pañcayojanabhūmiṃ samaṃ kāretvā yojane yojane vihāraṃ paṭiṭṭhāpetvā satthu gamaṇakālaṃ ārocesi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ maggaṃ paṭipajji. Rājā yojanantare jaṇṇumattena odhinā pañcavaṇṇāni pupphāni okirāpetvā dhajapaṭākakadalīādīni ussāpetvā bhagavato chattātichattaṃ katvā dve setacchattāni ekamekassa bhikkhuno ekamekaṃ setacchattaṃ upari dhāretvā saparivāro pupphagandhādīhi pūjaṃ karonto satthāraṃ ekekasmim vihare vasāpetvā mahādānādīni datvā pañcahi divasehi gaṅgātīraṃ pāpetvā tattha nāvaṃ alaṅkaronto vesālikānaṃ sāsanaṃ pesesi – “maggaṃ paṭiyādetvā satthu paccuggamaṇaṃ karontū”ti. Te “diguṇaṃ pūjaṃ karissāma”ti vesāliyā ca gaṅgāya ca antare tiyojanabhūmiṃ samaṃ kāretvā bhagavato catūhi setacchattehi ekamekassa bhikkhuno dvīhi dvīhi setacchattehi chattātichattāni sajjetvā pūjaṃ kurumānā āgantvā gaṅgātīre aṭṭhaṃsu. Bimbisāro dve nāvā saṅghātetvā maṇḍapaṃ kāretvā pupphadāmādīhi alaṅkārapetvā sabbaratanamayaṃ buddhāsanaṃ paññāpesi. Bhagavā tasmim nisīdi. Bhikkhūpi nāvaṃ abhiruhitvā bhagavantaṃ parivāretvā nisīdīmsu. Rājā anugacchanto galappamāṇaṃ udakaṃ otaritvā “yāva, bhante, bhagavā āgacchati, tāvāhaṃ idheva gaṅgātīre vasissāmi”ti vatvā nāvaṃ uyyojetvā nivatti. Satthā yojanamattaṃ addhānaṃ gaṅgāya gantvā vesālikānaṃ sīmaṃ pāpuṇi.

Licchavīrājāno satthāraṃ paccuggantvā galappamāṇaṃ udakaṃ otaritvā nāvaṃ tīraṃ upanetvā satthāraṃ nāvāto otārayimsu. Satthārā otaritvā tīre akkantaṃmatteyeva mahāmegho utṭhahitvā pokkharavassaṃ vassi. Sabbattha jaṇṇupamānāuruppamāṇakaṭṭhipamāṇādīni udakāni sandantāni sabbakuṇapāni gaṅgaṃ pavesayimsu, parisuddho bhūmibhāgo ahoṣi. Licchavīrājāno satthāraṃ yojane yojane vasāpetvā mahādānaṃ datvā diguṇaṃ pūjaṃ karontā tīhi divasehi vesāliṃ nayimsu. Sakko devarājā devagaṇaparivuto āgamāsi, mahesakkhānaṃ devānaṃ sannipātena amanussā yebhuyyena palāyimsu. Satthā sāyaṃ nagaradvāre ṭhatvā ānandattheraṃ āmantesi – “imaṃ, ānanda, ratanasuttaṃ uggaṇhitvā licchavīkumārehi saddhiṃ vicaronto vesāliyā tiṇṇaṃ pākārānaṃ antare parittaṃ karohi”ti.

Thero satthārā dinnam ratanasuttaṃ uggaṇhitvā satthu selamayapattena udakaṃ ādāya nagaradvāre ṭhito paṇidhānato paṭṭhāya tathāgatassa dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa paramatthapāramiyoti samatimsa pāramiyo pañca mahāpariccāge lokatthacariyā nātatthacariyā buddhatthacariyāti tisso cariyāyo pacchimabhava gabbhavokkantiṃ jātim

<p>abhinikkhamaṇaṃ padhānacariyaṃ bodhipallaṅke māravijayaṃ sabbaññutaññānāpaṭivedhaṃ dhammacakkapavattanaṃ navalokuttaradhammeti sabbepeṃe buddhagūṇe āvajjetvā nagaraṃ pavisitvā tiyāmarattiṃ tīsu pākāraṇtaresu parittaṃ karonto vicari. Tena “yaṃkiñci”ti vuttamatteyeva uddhaṃ khittaudakaṃ amanussānaṃ upari pati. “Yānidha bhūtānti”ti gāthākathanato paṭṭhāya rajatavaṭṭasakā viya udakabindūni ākāseṇa gantvā gilānāmanussānaṃ upari patiṃsu. Tāvadeva vūpasantarogā manussā uṭṭhāyutṭhāya therāṃ parivāresuṃ . “Yaṃkiñci”ti vuttapadato paṭṭhāya pana udakaphusitehi phutṭhaphutṭhā sabbe apalāyantā saṅkārakūṭabhittipadesādinissitā amanussā tena tena dvārena palāyiṃsu. Dvārāni anokāsāni ahesuṃ. Te okāsaṃ alabhantā pākāraṃ bhinditvāpi palāyiṃsu.</p> <p>Mahājano nagaramajjhe santhāgāraṃ sabbagandhehi upalimpetvā upari suvaṇṇatārakādivicittaṃ vitānaṃ bandhitvā buddhāsaṇaṃ paññāpetvā satthāraṃ ānesi. Satthā paññatte āsane nisīdi. Bhikkhusaṅghopi licchavīgaṇopi satthāraṃ parivāretvā nisīdi. Sakko devarājā devagaṇaparivuto patirūpe okāse aṭṭhāsī. Theropi sakalanagaraṃ anuvicāritvā vūpasantarogena mahājānena saddhiṃ āgantvā satthāraṃ vanditvā nisīdi. Satthā parisāṃ oloketvā tadeva ratanasuttaṃ abhāsī. Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi. Evaṃ punadivasepīti sattāhaṃ tadeva ratanasuttaṃ desetvā sabbabhayānaṃ vūpasantabhāvaṃ ñatvā licchavīgaṇaṃ āmantetvā vesālito nikkhami. Licchavīrājāno diguṇaṃ sakkāraṃ karontā puna tīhi divasehi satthāraṃ gaṅgātīraṃ nayiṃsu.</p> <p>Gaṅgāya nibbattanāgarājāno cintesuṃ – “manussā tathāgatassa sakkāraṃ karonti, mayaṃ kiṃ na karomā”ti. Te suvaṇṇarajatamaṇimayā nāvāyo māpetvā suvaṇṇarajatamaṇimaye pallaṅke paññāpetvā pañcavaṇṇapadumasañchannaṃ udakaṃ karitvā, “bhante, amhākaṃpi anuggahaṃ karothā”ti attano attano nāvaṃ abhiruṇaṇatthāya satthāraṃ yāciṃsu. “Manussā ca nāgā ca tathāgatassa pūjaṃ karonti, mayaṃ pana kiṃ na karomā”ti bhūmatṭhakadevepi ādiṃ katvā yāva akaniṭṭhabrahmalokā sabbe devā sakkāraṃ kariṃsu. Tattha nāgā yojanikāni chattātichattāni ukkhipiṃsu. Evaṃ heṭṭhā nāgā bhūmitale rukkhagacchapabbatādīsu bhūmatṭhakā devatā, antalikkhe ākāsaṭṭhadevatī nāgabhavanaṃ ādiṃ katvā cakkavālapariyāntena yāva brahmalokā chattātichattāni ussāpitāni ahesuṃ. Chattantaresu dhajā, dhajantaresu paṭākā, tesāṃ antarantāraṃ pupphadāmaṃvāsacuṇṇadhūmādīhi sakkāro ahoṣi. Sabbalaṅkārapaṭimaṇḍitā devaputtā chaṇavesaṃ gahetvā ugghosayamānā ākāse vicariṃsu. Tayo eva kira samāgamā mahantā ahesuṃ – yamakapāṭihāriyasamāgamā devoroḥaṇasamāgamā ayaṃ gaṅgoroḥaṇasamāgamoti.</p> <p>Paratīre bimbisāropi licchavīhi katasakkārato diguṇaṃ sakkāraṃ sajjetvā bhagavato āgamaṇaṃ udikkhamāno aṭṭhāsī. Satthā gaṅgāya ubhosu passesu rājūnaṃ mahantaṃ pariccāgaṃ oloketvā nāgādīnaṃ ajjhāsayaṃ viditvā ekekāya nāvāya pañcavaṇṇabhikkhusataparivāraṃ ekekaṃ nimmitabuddhaṃ māpesi. So ekekassa setacchattassa ceva kapparukkhassa ca pupphadāmassa ca heṭṭhā nāgagaṇaparivuto nisinno hoti. Bhūmatṭhakadevatādīsūpi ekekasmim okāse saparivāraṃ ekekaṃ nimmitabuddhaṃ māpesi. Evaṃ sakalacakkavālagabbhe ekālaṅkāre ekussave ekachaṇeyeva ca jāte satthā nāgānāmanuggahaṃ karonto ekaṃ ratānaṇvaṃ abhiruhi. Bhikkhūsūpi ekeko ekekameva abhiruhi. Nāgarājāno buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nāgabhavanaṃ pavesetvā sabbarattiṃ satthu santike dhammakathaṃ sutvā dutiyādivase dibbena khādanīyena bhojanīyena buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisiṃsu. Satthā anumodanaṃ katvā nāgabhavanā nikkhamitvā sakalacakkavāladevatāhi pūjīyamāno pañcahi nāvāsatehi gaṅgānādiṃ atikkami.</p> <p>Rājā paccuggantvā satthāraṃ nāvāto otāretvā āgamaṇakāle licchavīti katasakkārato diguṇaṃ sakkāraṃ katvā purimanayeneva pañcahi divasehi rājagahaṃ abhinesī. Dutiyādivase bhikkhū piṇḍapāṭapaṭikkantā sāyanhasamāyā dhammasabhāyaṃ sannisinnā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ – “aho buddhānaṃ mahānubhāvo, aho satthari devamanussānaṃ pasādo, gaṅgāya nāma orato ca pārato ca aṭṭhāyojane magge buddhagatena pasādena rājūhi samatalaṃ bhūmiṃ katvā vāluka okiṇṇā, jaṇṇumattena odhinā nānāvāṇṇāni pupphāni santhātāni, gaṅgāya udakaṃ nāgānubhāvena pañcavaṇṇehi padumehi sañchannaṃ, yāva akaniṭṭhabhavanā chattātichattāni ussāpitāni, sakalacakkavālagabbhaṃ ekālaṅkāraṃ ekussavaṃ viya jāta”nti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, esa pūjāsakkāro mayhaṃ buddhānubhāvena nibbatto, na nāgādevabrahmānubhāvena. Atīte pana appamattakariccāgānubhāvena nibbatto”ti vatvā bhikkhūhi yācito aṭṭaṃ āhari.</p>		
---	--	--

Atīte takkasilāyaṃ saṅkho nāma brāhmaṇo ahoṣi. Tassa putto susīmo nāma māṇavo soḷasavassuddesiko ekadivasam pitaram upasaṅkamtivā āha – ‘‘icchāmahaṃ, tāta, bārāṇasim gantvā mante ajjhāyitu’’nti. Atha naṃ pitā āha – ‘‘tena hi, tāta, asuko nāma brāhmaṇo mama sahāyako, tassa santikaṃ gantvā adhīyassū’’ti. So ‘‘sādhū’’ti paṭissuṇitvā anupubbena bārāṇasim gantvā taṃ brāhmaṇam upasaṅkamtivā pitarā pahitabhāvamācikkhi. Atha naṃ so ‘‘sahāyakassa me putto’’ti sampaṭicchitvā paṭipassaddhadaratham bhaddakena divasena mante vācetumārabhi. So lahuṇca gaṇhanto bahuṇca gaṇhanto attano uggahituggahitam suvaṇṇabhājane pakkhittasīhatelamiva avinassamānam dhārento na cirasseva ācariyassa sammukhato uggāṇhitabbam sabbam uggāṇhitvā sajjhāyaṃ karonto attano uggahitasippassa ādimajjhameva passati, no pariyoṣānam. So ācariyaṃ upasaṅkamtivā ‘‘ahaṃ imassa sippassa ādimajjhameva passāmi, no pariyoṣāna’’nti vatvā ācariyena ‘‘ahampi, tāta, na passāmī’’ti vutte ‘‘atha ko, ācariya, pariyoṣānam jānāti’’ti pucchitvā ‘‘ime, tāta, isayo isipātane viharanti, te jāneyyūṃ, tesam santikaṃ upasaṅkamtivā pucchassū’’ti ācariyena vutte paccekabuddhe upasaṅkamtivā pucchi – ‘‘tumhe kira pariyoṣānam jānāthā’’ti? ‘‘Āma, jānāmā’’ti. ‘‘Tena hi me ācikkhathā’’ti? ‘‘Na mayaṃ apabbajitassa ācikkhāma. Sace te pariyoṣānenattho, pabbajassū’’ti. So ‘‘sādhū’’ti sampaṭicchitvā tesam santike pabbaji. Athassa te ‘‘idaṃ tāva sikkhassū’’ti vatvā ‘‘evaṃ te nivāsetabbam, evaṃ pārupitabba’’ntiādinā nayena ābhisamācārikaṃ ācikkhimsu. So tattha sikkhanto upanissayasampannatā nacirasseva paccekasambodhim abhisambujjhītvā sakalabārāṇasinagare gaganatale puṇṇacando viya pākaṭo lābhaggayasaggappatto ahoṣi, so appāyukasamvattanikassa kammassa katattā na cirasseva parinibbāyī. Athassa paccekabuddhā ca mahājano ca sarīrakiccaṃ katvā dhātuyo ca gaṇetvā nagaradvāre thūpaṃ kāresuṃ.

Saṅkhopi brāhmaṇo ‘‘putto me ciram gato, pavattimassa jānissāmī’’ti taṃ datṭhukāmo takkasilāto nikkhamitvā anupubbena bārāṇasim patvā mahājanakāyaṃ sannipatitam disvā ‘‘addhā imesu ekopi me puttassa pavattim jānissatī’’ti upasaṅkamtivā pucchi – ‘‘susīmo nāma māṇavo idhāgami, api nu kho tassa pavattim jānāthā’’ti? ‘‘Āma, brāhmaṇa, jānāma, asukassa brāhmaṇassa santike tayo vede sajjhāyitvā pabbajitvā paccekasambodhim sacchikatvā parinibbuto, ayamassa thūpo patitṭhāpito’’ti. So bhūmiṃ hatthena paharitvā roditvā kanditvā taṃ cetiyaṅgaṇam gantvā tiṇāni uddharitvā uttarasātakena vālukaṃ āharitvā cetiyaṅgaṇe ākiritvā kamaṇḍaluto udakena paripphositvā vanapupphehi pūjaṃ katvā sātakena paṭākaṃ āropetvā thūpassa upari attano chattakaṃ bandhitvā pakkāmi.

Satthā idaṃ atītam āharitvā ‘‘tadā, bhikkhave, ahaṃ saṅkho brāhmaṇo ahoṣim. Mayā susīmassa paccekabuddhassa cetiyaṅgaṇe tiṇāni uddhatāni, tassa me kammassa nissandena atṭhayanamaggaṃ vihatakhāṇukakaṇṭakaṃ katvā suddham samatalaṃ kariṃsu. Mayā tattha vālukā okiṇṇā, tassa me nissandena atṭhayanamagge vālukaṃ okiriṃsu. Mayā tattha vanakusumehi pūjā katā, tassa me nissandena atṭhayanamagge nānāvaṇṇāni pupphāni okiṇṇāni, ekayanatṭhāne gaṅgāya udakaṃ pañcavaṇṇehi padumehi sañchannaṃ. Mayā tattha kamaṇḍaluudakena bhūmi paripphositā, tassa me nissandena vesāliyaṃ pokkharavassaṃ vassi. Mayā tattha paṭākā, āropitā, chattakaṇca baddham, tassa me nissandena yāva akaniṭṭhabhavanā dhajapaṭākachattatīchattādīhi sakalacakkavāḷagabbhaṃ ekussavaṃ viya jātam. Iti kho, bhikkhave, esa pūjāsakkāro mayhaṃ neva buddhānubhāvena nibbato, na nāgadevabrahmānubhāvena, atīte pana appamattakaripaccāgānubhāvenā’’ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

290.
‘‘Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipulaṃ sukhaṃ;

Caje mattāsukhaṃ dhīro, sampassaṃ vipulaṃ sukha’’nti.

Tattha mattāsukhapariccāgāti mattāsukhanti pamāṇayuttakaṃ parittasukhaṃ vuccati, tassa pariccāgena. Vipulaṃ sukhaṃ uḷāraṃ sukhaṃ nibbānasukhaṃ vuccati, taṃ ce passeyyāti attho. Idaṃ vuttaṃ hoti – ekañhi bhojanapātīti sajjāpetvā bhūñjantassa mattāsukhaṃ nāma uppajjati, taṃ pana pariccajitvā uposathaṃ vā karontassa dānaṃ vā dadantassa vipulaṃ uḷāraṃ nibbānasukhaṃ nāma nibbattati. Tasmā sace evaṃ tassa mattāsukhassa pariccāgā vipulaṃ sukhaṃ passati, athetaṃ vipulaṃ sukhaṃ sammā passanto paṇḍito taṃ mattāsukhaṃ cajejyāti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Attanopubbakammavattu paṭhamam.

<p>2. Kukkuṭaṇḍakhādikāvattu Paradukkhūpadhānenāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ kukkuṭaṇḍakhādikaṃ ārabha kathesi. Sāvattiyā kira avidūre paṇḍuraṃ nāma eko gāmo, tattheke kevaṭṭo vasati. So sāvattiṃ gacchanto aciravatiyaṃ kacchapaṇḍāni disvā tāni ādāya sāvattiṃ gantvā ekasmiṃ gehe pacāpetvā khādanto tasmīṃ gehe kumārikāyapi ekaṃ aṇḍaṃ adāsi. Sā taṃ khādītvā tato paṭṭhāya aññaṃ khādānīyaṃ nāma na icchi. Athassā mātā kukkuṭiyā vijātaṭṭhānato ekaṃ aṇḍaṃ gahetvā adāsi. Sā taṃ khādītvā rasataṇhāya baddhā tato paṭṭhāya sayameva kukkuṭiyā aṇḍāni gahetvā khādāti. Kukkuṭī vijātavijātakāle taṃ attano aṇḍāni gahetvā khādantiṃ disvā tāya upaddutā āghātaṃ bandhitvā “ito dāni cutā yakkhinī hutvā tava jātadārake khādītuṃ samatthā hutvā nibbatteyya”nti patthanāṃ paṭṭhapetvā kālaṃ katvā tasmīmyeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itarāpi kālaṃ katvā tattheva kukkuṭī hutvā nibbatti. Kukkuṭī aṇḍāni vijāyī, majjārī āgantvā tāni khādītvā dutiyampi tatiyampi khādiyeva. Kukkuṭī “tayo vāre mama aṇḍāni khādītvā idāni mampi khādītukāmāsi, ito cutā saputtakaṃ taṃ khādītuṃ labheyya”nti patthanāṃ katvā tato cutā dīpinī hutvā nibbatti. Itarāpi kālaṃ katvā migī hutvā nibbatti. Tassā vijātakāle dīpinī āgantvā taṃ saddhiṃ puttehi khādi. Evaṃ khādantā pañcasu atabhāvasatesu aññamaññaṃ dukkhaṃ uppādetvā avasāne ekā yakkhinī hutvā nibbatti, ekā sāvattiyāṃ kuladhītā hutvā nibbatti. Ito paraṃ “na hi verena verāni”ti (dha. pa. 5) gāthāya vuttanayeneva vedītabbaṃ. Idha pana satthā “veraṇhi averena upasammati, no verena”ti vatvā ubhinnaṃ dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 291. “Paradukkhūpadhānena, attano sukhamicchati; Verasaṃsaggasaṃsattho, verā so na parimuccati”ti. Tattha paradukkhūpadhānenāti parasmīṃ dukkhūpadhānena, parassa dukkhuppādanenāti attho. Verasaṃsaggasaṃsattho yo puggalo akkosanapaccakkosanapaharaṇapaṭiharaṇādīnaṃ vasena aññamaññaṃ katena verasaṃsaggena saṃsattho. Verā so na parimuccatīti niccakālaṃ veravasena dukkhaṃ pāpuṇāṭīti attho. Desanāvasāne yakkhinī saraṇesu paṭiṭṭhāya pañca sīlāni samādiyitvā verato mucci, itarāpi sotāpattiṃ patīṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Kukkuṭaṇḍakhādikāvattu dutiyaṃ.</p> <p>3. Bhaddiyabhikkhuvattu Yañhikiccanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā bhaddiyaṃ nissāya jātiyāvane viharanto bhaddiye bhikkhū ārabha kathesi. Te kira pādūkamaṇḍane uyyuttā ahesuṃ. Yathāha – “tena kho pana samayena bhaddiyā bhikkhū anekavihitaṃ pādūkamaṇḍanānuyogamanuyuttā viharanti, tiṇapādūkaṃ karontipi kārāpentipi, muñjapādūkaṃ karontipi kārāpentipi, pabbajapādūkaṃ hintālapādūkaṃ kamalapādūkaṃ kambalapādūkaṃ karontipi kārāpentipi, riñcanti uddesaṃ paripucchaṃ adhisīlaṃ adhicittaṃ adhipaṇṇa”nti (mahāva. 251). Bhikkhū tesāṃ tathākaraṇabhāvaṃ jānitvā ujjhāyitvā satthu ārocesuṃ. Satthā te bhikkhū garahitvā, “bhikkhave, tumhe aññaṃ kiccena āgatā aññaṃ tasmīmyeva kicce uyyuttā”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 292. “Yañhi kiccaṃ apaviddhaṃ, akiccaṃ pana karīyati; Unnaḷānaṃ pamattānaṃ, tesāṃ vaḍḍhanti āsavā. 293. “Yesaṇca susamāradhā, niccaṃ kāyagatā sati; Akiccaṃ te na sevanti, kicce sātaccakārino; Satānaṃ sampajānānaṃ, atthaṃ gacchanti āsavā”ti. Tattha yañhi kiccanti bhikkhuno hi pabbajitakālaṃ paṭṭhāya aparimāṇasīlakkhandhagopanaṃ araññāvāso dhutaṅgapariharaṇaṃ bhāvanārāmatāti evamādīni kiccaṃ nāma. Imehi pana yaṃ attano kiccaṃ, taṃ apaviddhaṃ chaḍḍitaṃ. Akiccanti bhikkhuno chattaṃ aṇḍanaṃ upāhanamaṇḍanaṃ</p>		
---	--	--

<p>pādukappattathālakadhammakaraṇakāyabandhanaṃsabaddhakamaṇḍanaṃ akiccaṃ nāma. Yehi taṃ kayirati, tesam mānanaṃ ukkhipitvā caraṇena unnaḷānaṃ sativossaggena pamattānaṃ cattāro āsavā vaḍḍhanṭīti attho. Susamāradhāti supaggahitā. Kāyagatā saṭṭi kāyānupassanābhāvanā. Akiccanti te etaṃ chattamaṇḍanādikaṃ akiccaṃ na sevanti na karontīti attho. Kicceti pabbajitakālo patthāya kattabbe aparimānasīlakkhandhagopanaḍike karaṇīye. Sātaccakārinoti satatakāriṇo atthitakāriṇo. Tesam satiā avippavāsena satānaṃ sātthakasampajaññaṃ sappāyasampajaññaṃ gocarasampajaññaṃ asammohasampajaññanti catūhi sampajaññehi sampajānānaṃ cattāropi āsavā atthaṃ gacchanti, parikkhayaṃ abhāvaṃ gacchanṭīti attho.</p> <p>Desanāvasāne te bhikkhū arahatte patitṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Bhaddiyavattu tatiyaṃ.</p> <p>4. Lakunḍakabhaddiyattheravattu</p> <p>Mātaranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto lakunḍakabhaddiyattheraṃ ārabba kathesi.</p> <p>Ekadivasañhi sambahulā āgantukā bhikkhū satthāraṃ divāṭṭhāne nisinnaṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu.</p> <p>Tasmim khāṇe lakunḍakabhaddiyatthero bhagavato avidūre atikkamati. Satthā tesam bhikkhūnaṃ cittaḍāraṃ ṇatvā oloketvā “passatha, bhikkhave, ayaṃ bhikkhu māṭāpitāro hantvā niddukkho hutvā yāti”ti vatvā tehi bhikkhūhi “kiṃ nu kho satthā vadati”ti aññaṃaṇñaṃ mukhāni oloketvā saṃsayapakhandehi, “bhante, kiṃ nāmetaṃ vadethā”ti vutte tesam dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>294.</p> <p>“Mātaraṃ pitaraṃ hantvā, rājāno dve ca khattiye; Raṭṭhaṃ sānucaraṃ hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo”ti.</p> <p>Tattha sānucaranti āyasādhakena āyuttakena sahitaṃ. Ettha hi “taṇhā janeti purisa”nti (saṃ. ni. 1.55-57) vacanato tīsu bhavesu satānaṃ jananaṃ taṇhā mātā nāma. “Ahaṃ asukassa nāma rañño vā rājamahāmatassa vā putto”ti pitaraṃ nissāya asmimānassa uppajjanato asmimāno pitā nāma. Loko viya rājānaṃ yasmā sabbadiṭṭhigatāni dve sassatucchedadiṭṭhiyo bhajanti, tasmā dve sassatucchedadiṭṭhiyo dve khattiyarājāno nāma. Dvādasāyatanāni vitthataṭṭhena raṭṭhadisattā raṭṭhaṃ nāma. Āyasādhako āyuttakapuriso viya tannissito nandirāgo anucaro nāma. Anīghoti niddukkho. Brāhmaṇoti khīṇāsavo. Etesam taṇhādīnaṃ arahattamaggaññāsinaṃ hatattā khīṇāsavo niddukkho hutvā yāti ayametthattho.</p> <p>Desanāvasāne te bhikkhū arahatte patitṭhahimsu.</p> <p>Dutiyagāthāyapi vattu purimasadisameva. Tadā hi satthā lakunḍakabhaddiyattherameva ārabba kathesi. Tesam dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>295.</p> <p>“Mātaraṃ pitaraṃ hantvā, rājāno dve ca sotthiye; Veyagghapañcamaṃ hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo”ti.</p> <p>Tattha dve ca sotthiyeti dve ca brāhmaṇe. Imissā gāthāya satthā attano dhammissaratāya ca desanāvidhikusalatāya ca sassatucchedadiṭṭhiyo dve brāhmaṇarājāno ca katvā kathesi. Veyagghapañcamanti ettha byagghānucarito sappatibhayo duppaṭipanno maggo veyaggho nāma, vicikicchānīvaraṇampi tena sadisatāya veyagghaṃ nāma, taṃ pañcamaṃ assāti nīvaraṇapañcakaṃ veyagghapañcamaṃ nāma. Idañca veyagghapañcamaṃ arahattamaggaññāsinaṃ nissesam hantvā anīghova yāti brāhmaṇoti ayametthattho. Sesam purimasadisamevāti.</p> <p>Lakunḍakabhaddiyattheravattu catutthaṃ.</p> <p>5. Dārusākaṭikaputtavattu</p> <p>Suppabuddhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto dārusākaṭikassa puttaṃ ārabba kathesi.</p> <p>Rājaghasmiñhi sammādiṭṭhikaputto micchādiṭṭhikaputtoti dve dārakā abhikkhaṇaṃ guḷakīḷaṃ kīḷanti. Tesu sammādiṭṭhikaputto guḷaṃ khipamāno buddhānussatiṃ āvajjetvā “namo buddhassā”ti vatvā vatvā guḷaṃ khipati. Itaro titthiyagūṇe uddisitvā “namo arahantāna”nti vatvā vatvā khipati. Tesu sammādiṭṭhikassa putto jināti, itaro pana parājayati.</p>		
--	--	--

So tassa kiriyaṃ disvā “ayaṃ evaṃ anussarivā evaṃ vatvā guḷaṃ khipanto mamaṃ jināti, ahampi evarūpaṃ karissāmi”ti buddhānussatiyaṃ paricayamakāsi. Athekadivasam tassa pitā sakaṭaṃ yojetvā dārūnaṃ atthāya gacchanto tampi dāraṃ ādāya gantvā aṭaviyaṃ dārūnaṃ sakaṭaṃ pūretvā āgacchanto bahinagare susānasāmaṅṅe udakaphāsukaṭṭhāne goṇe mocetvā bhattavissaggamakāsi. Athassa te goṇā sāyanhasamaye nagaraṃ pavisantena goṇena saddhimaṃ nagarameva pavisiṃsu. Sakaṭikopi goṇe anubandhanto nagaraṃ pavisitvā sāyaṃ goṇe disvā ādāya nikkhamanto dvāraṃ na sampāpuṇi. Tasmiṃhi asampatteyeva dvāraṃ pihitaṃ.

Athassa putto ekakova rattibhāge sakaṭassa heṭṭhā nipajjitvā niddaṃ okkami. Rājagahaṃ pana pakatiyāpi amanussabahaḷaṃ. Ayaṅca susānasantike nipanno. Tattha naṃ dve amanussā passisṃsu. Eko sāsanassa paṭikaṇḍako micchādiṭṭhiko, eko sammādiṭṭhiko. Tesu micchādiṭṭhiko āha – “ayaṃ no bhakkho, imaṃ khādisāma”ti. Itaro “alaṃ mā te rucā”ti nivāreti. So tena nivāriyamānopi tassa vacanaṃ anādiyitvā dāraṃ padesu gahetvā ākaḍḍhi. So buddhānussatiyā paricitattā tasmimaṃ khaṇe “naṃ buddhassa”ti āha. Amanusso mahābhayabhīto paṭikkamitvā aṭṭhāsi. Atha naṃ itaro “amhehi akiccaṃ kataṃ, daṇḍakammaṃ tassa karomā”ti vatvā taṃ rakkhamāno aṭṭhāsi. Micchādiṭṭhiko nagaraṃ pavisitvā raṅṅo bhojanapātiṃ pūretvā bhojanaṃ āhari. Atha naṃ ubhopi tassa mātāpitaro viya hutvā upaṭṭhāpetvā bhojetvā “imāni akkharāni rājāva passatu, mā aṅṅo”ti taṃ pavattiṃ pakāsentā yakkhānubhāvena bhojanapātiyaṃ akkharāni chinditvā pātiṃ dārusakaṭe pakkhipitvā sabbarattiṃ ārakkhaṃ katvā pakkamisṃsu.

Punadvise “rājakulato corehi bhojanabhaṇḍaṃ avahaṭa”nti kolāhalaṃ karontā dvārāni pidahitvā oloketā tattha apassantā nagarā nikkhamitvā ito cito ca oloketā dārusakaṭe suvaṇṇapātiṃ disvā “ayaṃ coro”ti taṃ dāraṃ gahetvā raṅṅo dassesṃ. Rājā akkharāni disvā “kiṃ etaṃ, tāta”ti pucchitvā “nāhaṃ, deva, jānāmi, mātāpitaro me āgantvā rattiṃ bhojetvā rakkhamānaṃ aṭṭhaṃsu, ahampi mātāpitaro maṃ rakkhanāmi nibbhayova niddaṃ upagato. Ettiṃ ahaṃ jānāmi”ti. Athassa mātāpitaropi taṃ ṭhānaṃ āgamaṃsu. Rājā taṃ pavattiṃ nātvā te tayopi jane ādāya satthu santikaṃ gantvā sabbaṃ ārocetvā “kiṃ nu kho, bhante, buddhānussati eva rakkhā hoti, udāhu dhammānussatiādayopi”ti pucchi. Athassa sathā, “mahārāja, na kevalaṃ buddhānussatiyeva rakkhā, yesaṃ pana chabbidhena cittaṃ subhāvitā, tesāṃ aṅṅena rakkhāvaraṇena vā mantosadhehi vā kiccaṃ natthi”ti vatvā cha ṭhānāni dassento imā gāthā abhāsi.

296.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, niccaṃ buddhagatā sati.

297.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, niccaṃ dhammagatā sati.

298.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, niccaṃ saṅghagatā sati.

299.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, niccaṃ kāyagatā sati.

300.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, ahimsāya rato mano.

301.

“Suppabuddhaṃ pabujjhanti, sadā gotamasāvaka;

Yesaṃ divā ca ratta ca, bhāvanāya rato mano”ti.

Tattha suppabuddhaṃ pabujjhanāti buddhagataṃ satimaṃ gahetvā supantā, gahetvāyeva ca pabujjhantā suppabuddhaṃ

<p>pabujjhanti nāma. Sadā gotamasāvakāti gotamagottassa buddhassa savanante jātatā tasseva anusāsaniyā savanatāya gotamasāvakā. Buddhagatā satīti yesaṃ “itipi so bhagavā” tiādippabhede buddhagūṇe ārabha uppajjamānā sati niccakālam atthi, te sadāpi suppbuddhaṃ pabujjhanti attho. Tathā asakkontā pana ekadivasam tisu kālesu dvīsu kālesu ekasmimpi kāle buddhānussatiṃ manasi karontā suppbuddhaṃ pabujjhantiyeva nāma. Dhammagatā satīti “svākhāto bhagavatā dhammo” tiādippabhede dhammagūṇe ārabha uppajjamānā sati. Saṅghagatā satīti “suppaṭipanno bhagavato sāvakaṣaṅgho” tiādippabhede saṅghagūṇe ārabha uppajjamānā sati. Kāyagatā satīti dvattiṃsākārasena vā navasivathikāvasena vā catudhātuva vatthānavasena vā ajjhātanīlakasiṇādirūpajjhānavasena vā uppajjamānā sati. Ahimsāya ratoti “so karuṇāsahagatena cetasā ekaṃ disaṃ pharivā viharati” ti (vibha. 642) evaṃ vuttāya karuṇābhāvanāya rato. Bhāvanāyāti mettābhāvanāya. Kiñcāpi heṭṭhā karuṇābhāvanāya vuttatā idha sabbāpi avasesā bhāvanā nāma, idha pana mettābhāvanāya adhippetā. Sesaṃ paṭhamagāthāya vuttanayeneva vedittabbaṃ.</p> <p>Desanāvasāne dārako saddhiṃ mātāpitūhi sotāpattiphale patiṭṭhahi. Pacchā pana pabbajitvā sabbepi arahattaṃ pāpuṇṇiṃsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.</p> <p>Dārusākaṭikaputtavattu pañcamam.</p> <p>6. Vajjiputtakabhikkhuvattu</p> <p>Duppabbajjanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā vesāliṃ nissāya mahāvane viharanto aññataraṃ vajjiputtakaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Taṃ sandhāya vuttaṃ – aññataro vajjiputtako bhikkhu vesāliyaṃ viharati aññatarasmim vanasaṅḍe, tena kho pana samayena vesāliyaṃ sabbarattichaṇo hoti. Atha kho so bhikkhu vesāliyaṃ tūriyatāḷitavāditanigghosaddaṃ sutvā paridevamāno tāyaṃ velāyaṃ imaṃ gāthaṃ abhāsi –</p> <p>“Ekakā mayam araṇṇe viharāma, Apaviddhamva vanasmim dārukaṃ; Etādisikāya rattiyā, Kosu nāmamhehi pāpiyo” ti. (saṃ. ni. 1.229);</p> <p>So kira vajjiratthe rājaputto vārena sampattaṃ rajjaṃ pahāya pabbajito vesāliyaṃ cātumahārājikehi saddhiṃ ekābaddhaṃ katvā sakalanagare dhajapatākādīhi paṭimaṇḍite komudiyā puṇṇamāya sabbarattim chaṇavāre vattamāne bheriyādīnaṃ tūriyānaṃ tālītānaṃ nigghosaṃ viṇādīnaṃ vādītānaṃ saddaṃ sutvā yāni vesāliyaṃ satta rājasahassāni satta rājasatāni satta rājāno, tattakā eva ca nesaṃ uparājasenāpatiādayo, tesu alaṅkatapaṭiyattesu nakkhattakīḷanattāya vīthim otinnesu satthihatthe mahācaṅkame caṅkamamāno gaganamajjhe ṭhitam puṇṇacandaṃ disvā caṅkamakoṭiyaṃ phalakaṃ nissāya ṭhito veṭhanālaṅkāravirahitattā vane chaḍḍitadārukaṃ viya atabhāvaṃ oloketvā “atthi nu kho añño amhehi lāmakataro” ti cintento pakatiyā araṇṇakādiguṇayuttopi tasmim khaṇe anabhiratiyā pīḷito evamāha. So tasmim vanasaṅḍe adhivatthāya devatāya “imaṃ bhikkhuṃ saṃvejessāmī” ti adhippāyena –</p> <p>“Ekakova tvaṃ araṇṇe viharasi, apaviddhamva vanasmim dārukaṃ; Tassa te bahukā pihayanti, nerayikā viya saggagāmina” nti. (saṃ. ni. 1.229) –</p> <p>Vuttaṃ imaṃ gāthaṃ sutvā punadivase satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā nisīdi. Satthā taṃ pavattim ṇatvā gharāvāsassa dukkhatam pakāsetukāmo pañca dukkhāni samodhānetvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>302.</p> <p>“Duppabbajjaṃ durabhiramaṃ, durāvāsā gharā dukhā; Dukkhosamānasaṃvāso, dukkhānupatitaddhagū; Tasmā na caddhagū siyā, na ca dukkhānupatito siyā” ti.</p> <p>Tattha duppabbajjanti appaṃ vā mahantaṃ vā bhogakkhandhañceva nātiparivattaṅca pahāya imasmim sāsane uraṃ datvā pabbajjaṃ nāma dukkhaṃ. Durabhiramanti evaṃ pabbajitenāpi bhikkhācariyāya jīvitavuttiṃ ghaṭṭentena aparimānasīlakkhandhagopanadhammānudhammapaṭtipattipūraṇavasena abhiramitaṃ dukkhaṃ. Durāvāsāti yasmā pana gharaṃ āvasantena rājūnaṃ rājakkiccam, issarānaṃ issarakiccam vahitabbam, parijanā ceva dhammikā samaṇabrāhmaṇā ca</p>		
---	--	--

saṅgahitabbā. Evaṃ santepi gharāvāso chiddaghaṭo viya mahāsamuddo viya ca duppūro. Tasmā gharāvāsā nāmete durāvāsā dukkhā āvasitum, teneva kāraṇena dukkhāti attho. Dukkho samānasamvāsoti gihino vā hi ye jātigottakulabhogehi pabbajitā vā sīlacārabāhusaccādīhi samānāpi hutvā “kosi tvam, kosmi aha”ntiādīni vatvā adhikaraṇapasutā honti, te asamānā nāma, tehi saddhiṃ samvāso dukkhoti attho. Dukkhānupatitaddhagūti ye vaṭṭasaṅkhātā addhānaṃ paṭipannatā addhagū, te dukkhe anupatitāva. Tasmā na caddhagūti yasmā dukkhānupatitabhāvopi dukkho addhagūbhāvopi, tasmā vaṭṭasaṅkhātā addhānaṃ gamanatāya addhagū na bhaveyya, vuttappakārena dukkhena anupatitopi na bhaveyyāti attho. Desanāvasāne so bhikkhu pañcasu thānesu dassite dukkhe nibbindanto pañcorambhāgiyāni pañca uddhambhāgiyāni saṃyojanāni padāletvā arahatte paṭiṭṭhahīti.

Vajjiputtakabhikkhuvatthu chaṭṭham.

7. Cittagahapativatthu

Saddhoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto cittagahapatiṃ ārabha kathesi. Vatthu bālavagge “asantam bhāvanamiccheyyā”ti gāthāvaṇṇanāya vitthāritam. Gāthāpi tattheva vuttā. Vuttañhetam tattha (dha. pa. aṭṭha. 1.74) – “Kiṃ pana, bhante, etassa tumhākaṃ santikaṃ āgacchantassevāyaṃ lābhasakkāro uppajjati, udāhu aññattha gacchantassāpi uppajjati”ti. “Ānanda, mama santikaṃ āgacchantassāpi aññattha gacchantassāpi tassa uppajjateva. Ayañhi upāsako saddho pasanno sampannasīlo, evarūpo puggalo yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tathevassa lābhasakkāro nibbattati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

303.

“Saddho sīlena sampanno, yasobhogasamappito;

Yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tattheva pūjito”ti. (dha. pa. aṭṭha. 1.74);

Tattha saddhoti lokiyalokuttarasaddhāya samannāgato. Sīlenāti āgāriyasīlam, anāgāriyasīlanti duvidham sīlam. Tesu idha āgāriyasīlam adhippetam, tena samannāgatoti attho. Yasobhogasamappitoti yādiso anāthapiṇḍikādīnam pañcaupāsakasataparivārasaṅkhāto āgāriyayaso, tādiseneva yasena dhanadhaññādiko ceva sattavidhaariyadhanasaṅkhāto cāti duvidho bhogo, tena samannāgatoti attho. Yaṃ yaṃ padesanti puratthimādīsu disāsu evarūpo kulaputto yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati, tattha tattha evarūpena lābhasakkārena pūjitova hotīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Cittagahapativatthu sattamaṃ.

8. Cūlasubhaddāvatthu

Dūre santoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto anāthapiṇḍikassa dhītaram cūlasubhaddam nāma ārabha kathesi.

Anāthapiṇḍikassa kira daharakālato paṭṭhāya ugganagaravāsī uggo nāma seṭṭhiputto sahāyako ahosi. Te ekācariyakule sippam uggaṇhantā aññamaññam katikaṃ karimsu “amhākaṃ vayappattakāle puttadhītāsu jātāsu yo puttassa dhītaram vāreti, tena tassa dhītā dātābbā”ti. Te ubhopi vayappattā attano attano nagare seṭṭhiṭṭhāne paṭiṭṭhahimsu. Atheskasmim samaye uggaṇṭṭhi vaṇijjam payojento pañcahi sakatasatehi sāvattim agamāsi. Anāthapiṇḍiko attano dhītaram cūlasubhaddam āmantetvā, “amma, pitā te uggaṇṭṭhi nāma āgato, tassa kattabbakiccaṃ sabbam tava bhāro”ti añāpesi. Sā “sādhū”ti paṭissuṇitvā tassa āgatadivasato paṭṭhāya sahattheneva sūpabyañjanādīni sampādeti, mālāgandhavilepanādīni abhisaṅkharoti, bhojanakāle tassa nhānodakam paṭiyādāpetvā nhānakālato paṭṭhāya sabbakiccāni sādhuṃ karoti. Uggaṇṭṭhi tassā ācārasampattim disvā pasannacitto ekadivasam anāthapiṇḍikena saddhiṃ sukhakathāya sannisinno “mayam daharakāle evam nāma katikaṃ karimhā”ti sāretvā cūlasubhaddam attano puttassatthāya vāresi. So pana pakatiyāva micchādīṭṭhiko. Tasmā dasabalassa tamattham ārocetvā satthārā uggaṇṭṭhissūpanissayam disvā anuññāto bhariyāya saddhiṃ mantetvā tassa vacanam sampācchitvā divasam vavatthapetvā dhītaram visākhāṃ datvā uyyojento dhanañcayasetṭhi viya mahantam sakkāram katvā subhaddam āmantetvā, “amma, sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na nīharitabbo”ti (a. ni. aṭṭha. 1.1.259; dha. pa. aṭṭha. 1.52 visākhāvatthu) dhanañcayasetṭhinā visākhāya dinnanayeneva dasa ovāde datvā “sace me

<p>gataṭṭhāne dhītu doso uppajjati, tumhehi sodhetabbo”ti aṭṭha kuṭumbike pāṭibhoge gahetvā tassā uyyojanadvise buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā purimabhāve dhītarā katānaṃ sucariṭānaṃ phalavibhūtiṃ lokassa pākaṭaṃ katvā dassento viya mahantena sakkārena dhītaraṃ uyyojesi. Tassā anupubbena ugganagaraṃ pattakāle sasurakulena saddhiṃ mahājano paccuggamanamakāsi.</p> <p>Sāpi attano sirivibhavaṃ pākaṭaṃ kātuṃ viśākhā viya sakalanagaraṃ attānaṃ dassenti rathe ṭhatvā nagaraṃ pavisitvā nāgarehi pesite paṇṇākāre gahetvā anurūpavasena tesam tesam pesenti sakalanagaraṃ attano guṇehi ekābaddhamakāsi.</p> <p>Maṅgaladivasādīsu panassā sasuro acelakānaṃ sakkāraṃ karonto “āgantvā amhākaṃ samaṇe vandatū”ti pesesi. Sā lajjāya nagge passituṃ asakkonti gantuṃ na icchati. So punappunaṃ pesetvāpi tāya paṭikkhitto kujjhivā “nīharatha na”nti āha. Sā “na sakkā mama akāraṇena dosaṃ āropetu”nti kuṭumbike pakkosāpetvā tamatthaṃ ārocesi. Te tassā niddosabhāvaṃ ṇatvā setṭhiṃ saññāpesuṃ. So “ayaṃ mama samaṇe ahirikāti na vandī”ti bhariyāya ārocesi. Sā “kīdisā nu kho imissā samaṇā, ativiya tesam pasamsati”ti taṃ pakkosāpetvā āha –</p> <p>“Kīdisā samaṇā tuyhaṃ, bālhaṃ kho ne pasamsasi; Kiṃsīlā kiṃsamācārā, taṃ me akkhāhi pucchitā”ti. (a. ni. aṭṭha. 2.4.24);</p> <p>Athassā subhaddā buddhānaṃveva buddhasāvakaṇānaṃ guṇe pakāsentī –</p> <p>“Santindriyā santamānasā, santam tesam gataṃ ṭhitam; Okkhittacakkhū mitabhāṇī, tādisā samaṇā mama. (a. ni. aṭṭha. 2.4.24);</p> <p>“Kāyakammaṃ suci nesaṃ, vācākkammaṃ anāvilam; Manokammaṃ suvisuddham, tādisā samaṇā mama.</p> <p>“Vimalā saṅkhamuttābhā, suddhā antarabāhirā; Puṇṇā suddhehi dhammehi, tādisā samaṇā mama.</p> <p>“Lābhena unnato loko, alābhena ca onato; Lābhālābhena ekatṭhā, tādisā samaṇā mama.</p> <p>“Yasena unnato loko, ayasena ca onato; Yasāyasena ekatṭhā, tādisā samaṇā mama.</p> <p>“Pasamsāyunnato loko, nindāyāpi ca onato; Samā nindāpasamsāsu, tādisā samaṇā mama.</p> <p>“Sukhena unnato loko, dukkhenāpi ca onato; Akampā sukhadukkesu, tādisā samaṇā mamā”ti. –</p> <p>Evamādīhi vacanehi sassuṃ tosesi.</p> <p>Atha naṃ “sakkā tava samaṇe amhākampī dassetu”nti vatvā “sakkā”ti vutte “tena hi yathā mayam te passāma, tathā karohī”ti vutte sā “sādhū”ti buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ sajjetvā uparipāsādāte ṭhatvā jetavanābhimukhī sakkaccaṃ pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā buddhaguṇe āvajjetvā gandhavāsapupphadhumehi pūjāṃ katvā, “bhante, svātanāya buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantemi, iminā me saññānaṃ sathā nimantitabhāvaṃ jānātū”ti sumanapupphānaṃ aṭṭha muṭṭhiyo ākāse khīpi. Pupphāni gantvā catuparisamajjhe dhammaṃ desentassa sathhuno uparī mālāvitānaṃ hutvā aṭṭhaṃsu. Tasmim khāne anāthapiṇḍikopi dhammakathaṃ sutvā svātanāya sathhāraṃ nimantesi. Sathhā “adhivutthaṃ mayā, gahapati, svātanāya bhatta”nti vatvā, “bhante, mayā puretaraṃ āgato natthi, kassa nu kho vo adhivuttha”nti vutte “cūḷasubhaddāya, gahapati, nimantito”ti vatvā “nanu, bhante, cūḷasubhaddā dūre vasati ito vīsatiyojanasatamatthake”ti vutte, “āma gahapati, dūre vasantāpi hi sappurisā abhimukhe ṭhitā viya pakāsentī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>304.</p> <p>“Dūre santo pakāsentī, himavantova pabbato; Asantettha na dissanti, rattim khittā yathā sarā”ti.</p>		
---	--	--

	<p>Tattha santoti rāgādīnaṃ santatāya buddhādayo santā nāma. Idha pana pubbabuddhesu katādhikārā ussannakusalamūlā bhāvitabhāvanā sattā santoti adhippetā. Pakāsentīti dūre tīhāpi buddhānaṃ nānapathaṃ āgacchantā pākāṭā honti. Himavanto vāti yathā hi tīyojanasahassavitthato pañcayojanasatubbedho caturāsītiyā kūṭasahashehi paṭimaṇḍito himavantapabbato dūre tīhānampi abhimukhe tīto viya pakāseti, evaṃ pakāsentīti attho. Asantetthāti diṭṭhadhammagarukā vitiṇṇaparalokā āmisacakkhukā jīvikatthāya pabbajitā bālapuggalā asanto nāma, te ettha buddhānaṃ dakkhiṇassa jāṇumaṇḍalassa santike nisinnāpi na dissanti na paññāyanti. Rattiṃ khittāti rattiṃ caturaṅgasamannāgate andhakāre khittasārā viya tathārūpassa upanissayabhūtassa pubbahetuno abhāvena na paññāyantīti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Sakko devarājā “satthārā subhaddāya nimantanāṃ adhivāsita”nti nātvā vissakammadevaputtaṃ āṇāpesi – “pañca kūṭāgārasatāni nimminivā sve buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ ugganagaraṃ nehī”ti. So punadivase pañcasatāni kūṭāgārāni nimminivā jetavanadvāre aṭṭhāsi. Satthā uccinitvā visuddhakhīṇāsāvānaṃyeva pañcasatāni ādāya saparivāro kūṭāgāresu nisīditvā ugganagaraṃ agamāsi. Uggasetṭhipi saparivāro subhaddāya dinnanayeneva tathāgatassa āgatamaggaṃ olokento satthāraṃ mahantena sirivibhavana āgacchantāṃ disvā pasannamānaso mālādīhi mahantāṃ sakkāraṃ karonto saparivāro sampatiṇṇitvā vanditvā mahādānaṃ datvā punappunaṃ nimantetvā satthāraṃ mahādānaṃ adāsi. Satthāpissa sappāyaṃ sallakkhetvā dhammaṃ desesi. Taṃ ādiṃ katvā caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisaṃmayo ahoṣi. Satthā “cūlasubhaddāya anuggahaṇatthaṃ tvaṃ idheva hohi”ti anuruddhattheraṃ nivattāpetvā sāvattameva agamāsi. Tato paṭṭhāya taṃ nagaraṃ saddhāsampannaṃ ahoṣīti.</p> <p>Cūlasubhaddāvattu aṭṭhamaṃ.</p> <p>9. Ekavihārittheravattu</p> <p>Ekāsananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekavihārittheraṃ nāma ārabba kathesi.</p> <p>So kira thero ekakova seyyaṃ kappeti, ekakova nisīdati, ekakova caṅkamati, ekakova tiṭṭhatīti catuparisantare pākāṭo ahoṣi. Atha naṃ bhikkhū, “bhante, evarūpo nāmāyaṃ thero”ti tathāgatassārocesuṃ. Satthā “sādhu sādhu”ti tassa sādhuṅkaṃ datvā “bhikkhuna nāma pavivittena bhavitabba”nti viveke ānisaṃsaṃ kathetvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>305.</p> <p>“Ekāsaṃ ekaseyyaṃ, eko caramatandito; Eko damayamattānaṃ, vanante ramito siyā”ti.</p> <p>Tattha ekāsaṃ ekaseyyanti bhikkhusahassamajjhepi mūlakammaṭṭhānaṃ avijahitvā teneva manasikārena nisinnassa āsanaṃ ekāsaṃ nāma. Lohapāsādasisepi ca pāsāde bhikkhusahassamajjhepi paññatte vicitrapaccattharaṇūpadhāne mahārahe sayane satīṃ upaṭṭhapetvā dakkhiṇena passena mūlakammaṭṭhānamanasikārena nipannassa bhikkhuno seyyā ekaseyyā nāma. Evarūpaṃ ekāsanaṃ ekaseyyaṃ bhajethāti attho. Atanditoti jaṅghabalaṃ nissāya jīvitakappanena akusīto hutvā sabbīriyāpathesu ekakova carantoti attho. Eka damayanti rattiṭṭhānādīsu kammaṭṭhānaṃ anuyūñjitvā maggaphalādhiṅgamavasena ekova hutvā attānaṃ damentoti attho. Vanante ramito siyāti evaṃ attānaṃ damento itthipurisasaddādīhi pavivitte vananteyeva abhiramito bhavēyya. Na hi sakkā ākiṇṇavihārinā evaṃ attānaṃ dametunti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu. Tato paṭṭhāya mahājano ekavihārikameva patthesīti.</p> <p>Ekavihārittheravattu navamaṃ.</p> <p>Pakiṇṇakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.</p> <p>Ekavīsatiṃ vaggo.</p>		
22	<p>22. Nirayavaggo</p> <p>1. Sundarīparibbājikāvattu</p> <p>Abhūtavādīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sundarīṃ paribbājikaṃ ārabba kathesi.</p> <p>“Tena kho pana samayena bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito”ti vatthu vitthārato udāne (udā. 38) āgatameva.</p>		

Ayaṃ panettha saṅkhepo – bhagavato kira bhikkhusaṅghassa ca pañcannaṃ mahānādīnaṃ mahoghasadise lābhasakkāre uppanne hatalābhasakkārā aññatitthiyā sūriyuggamanakāle khajjopanakā viya nippabhā hutvā ekato sannipatitvā mantayimṣu – “mayā samaṇassa gotamassa uppannakā lato paṭṭhāya hatalābhasakkārā, na no koci atthibhāvampi jānāti, kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā samaṇassa gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāramassa antaradhāpeyyāma”ti. Atha nesaṃ etadahosi – “sundariyā saddhiṃ ekato hutvā sakkuṇissāma”ti. Te ekadivasāṃ sundariṃ titthiyārāmaṃ pavisitvā vanditvā ṭhitāṃ nālapimṣu. Sā punappunaṃ sallapantīpi paṭivacanaṃ alabhitvā “api panayyā, kenaci viheṭṭhitatthā”ti pucchi. “Kiṃ, bhagini, samaṇaṃ gotamaṃ amhe viheṭṭhetvā hatalābhasakkāre katvā vicarantaṃ na passasī”ti? “Mayā ettha kiṃ kātum vaṭṭatī”ti? “Tvāṃ khosi, bhagini, abhirūpā sobhaggappattā, samaṇassa gotamassa ayasaṃ āropetvā mahājanaṃ tava kathaṃ gāhāpetvā hatalābhasakkāraṃ karohī”ti. Sā taṃ sutvā “sādhū”ti sampaṭicchitvā pakkantā tato paṭṭhāya mālāgandhavilepanakappūrakaṭukaphalādīni gahetvā sāyaṃ mahājanassa satthu dhammadesanaṃ sutvā nagaraṃ pavisanakāle jetavanābhimukhī gacchati, “kahaṃ gacchasī”ti ca puṭṭhā “samaṇassa gotamassa santikaṃ gamissāmi, ahañhi tena saddhiṃ ekagandhakuṭiyāṃ vasāmi”ti vatvā aññatarasmim titthiyārāme vasitvā pātova jetavanamaggaṃ otaritvā nagarābhimukhī āgacchantī “kiṃ, sundari, kahaṃ gatāsī”ti puṭṭhā “samaṇena gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭiyāṃ vasitvā taṃ kilesaratiyā ramāpetvā āgatāmhī”ti vadati.

Atha te katipāhaccayena dhuttānaṃ kahāpaṇe datvā “gacchatha sundariṃ māretvā samaṇassa gotamassa gandhakuṭiyā samīpe mālākacavarantare nikkhipitvā ethā”ti vadimṣu. Te tathā akamsu. Tato titthiyā “sundariṃ na passāma”ti kolāhalaṃ katvā rañño ārocetvā “kahaṃ vo āsaṅkā”ti vuttā “imesu divasesu jetavane vasati, tathassa pavattim na jānāma”ti vatvā “tena hi gacchatha, naṃ vicinathā”ti rañña anuññātā attano upaṭṭhāke gahetvā jetavanaṃ gantvā vicinantaṃ mālākacavarantare taṃ disvā mañcakaṃ āropetvā nagaraṃ pavesetvā “samaṇassa gotamassa sāvakā ‘sathārā kataṃ pāpakammaṃ paṭicchādessāma”ti sundariṃ māretvā mālākacavarantare nikkhipimṣu”ti rañño ārocayimṣu. Rājā “tena hi gacchatha, nagaraṃ āhiṇḍatha”ti āha. Te nagaravīthiṃ “passatha samaṇānaṃ sakyaputtīyānaṃ kamma”ntiādīni vatvā puna rañño nivesanadvāraṃ āgamimṣu. Rājā sundariyā sarīraṃ āmakasūne aṭṭakaṃ āropetvā rakkhāpesi. Sāvattthivāsino ṭhapetvā ariyasāvake sesā yebhuyyena “passatha samaṇānaṃ sakyaputtīyānaṃ kamma”ntiādīni vatvā antonagarepi bahinagarepi bhikkhū akkosantā vicaranti. Bhikkhū taṃ pavattim tathāgatassa ārocesuṃ. Sathā “tena hi tumhepi te manusse evaṃ paṭicodethā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

306.

“Abhūtavādī nirayaṃ upeti,

Yo vāpi katvā na karomicāha;

Ubhopi te pecca samā bhavanti,

Nihīnakammā manujā paratthā”ti.

Tattha abhūtavādīti parassa dosaṃ adisvāva musāvādaṃ katvā tucchena paraṃ abbhācikkhanto. Katvāti yo vā pana pāpakammaṃ katvā “nāhaṃ etaṃ karomi”ti āha. Pecca samā bhavantīti te ubhopi janā paralokaṃ gantvā nirayaṃ upagamanena gatiyā samā bhavanti. Gatiyeva nesaṃ paricchinnā, āyu pana nesaṃ na paricchinnaṃ. Bahukañhi pāpakammaṃ katvā ciraṃ nirayaṃ paccanti, parittaṃ katvā appamattakameva kālaṃ. Yasmā pana nesaṃ ubhinnampi lāmakameva kammaṃ, tena vuttaṃ – “nihīnakammā manujā paratthā”ti. Paratthāti imassa pana padassa purato peccapadena sambandho. Pecca parattha ito gantvā te nihīnakammā paraloke samā bhavantīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimṣūti.

Rājā “sundariyā aññehi māritabhāvaṃ jānāthā”ti purise uyyojesi. Atha te dhuttā tehi kahāpaṇehi suraṃ pivatā aññamaññaṃ kalahaṃ kariṃsu. Eko ekaṃ āha – “tvāṃ sundariṃ ekappahāreṇeva māretvā mālākacavarantare nikkhipitvā tato laddhakahāpaṇehi suraṃ pivasi, hotu hotū”ti. Rājapurisā te dhutte gahetvā rañño dassesuṃ. Atha ne rājā “tumhehi sā māritā”ti pucchi. “Āma, devā”ti. “Kehi mārapitā”ti? “Aññatitthiyehi, devā”ti. Rājā titthiye pakkosāpetvā pucchi. Te tatheva vadimṣu. Tena hi gacchatha tumhe evaṃ vadantā nagaraṃ āhiṇḍatha – “ayaṃ sundarī samaṇassa gotamassa

<p>avaṇṇaṃ āropetukāmehi amhehi mārāpitā, neva samaṇassa gotamassa, na sāvakānaṃ doso atthi, amhākameva doso”ti. Te tathā karimsu. Bālamahājano tadā saddahi, titthiyāpi dhuttāpi purisavadhadāṇḍaṃ pāpuṇimsu. Tato paṭṭhāya buddhānaṃ sakkāro mahā ahoṣīti.</p> <p>Sundarīparibbājikāvattu paṭhamam.</p> <p>2. Duccaritaphalapīlitavattu</p> <p>Kāsāvakaṇṭhāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto duccharitaphalānubhāvena pīlite satte ārabba kathesi. Āyasmā hi moggallāno lakkhaṇattherena saddhiṃ gijjhakūtā orohanto aṭṭhisankhalikapetādīnaṃ attabhāve disvā sitaṃ karonto lakkhaṇattherena sitakāraṇaṃ puṭṭho “akālo, āvuso, imassa pañhassa, tathāgatassa santike maṃ puccheyyāsī”ti vatvā tathāgatassa santike therena puṭṭho aṭṭhisankhalikapetādīnaṃ diṭṭhabhāvaṃ ācikkhitvā “idhāhaṃ, āvuso, gijjhakūtā pabbatā orohanto addasaṃ bhikkhuṃ vehāsaṃ gacchantaṃ, tassa saṅghāṭīpi ādittā sampajjalitā sajotibhūtā...pe... kāyopi āditto”tiādīna (pārā. 230; sam. ni. 2.218) nayena saddhiṃ pattacīvarakāyabandhanādīhi dayhamāne pañca sahadhammike ārocesi. Satthā tesam kassapadasabalassa sāsane pabbajitvā pabbajjāya anurūpaṃ kātuṃ asakkontānaṃ pāpabhāvaṃ ācikkhitvā tasmim khāṇe tattha nisinnānaṃ bahūnaṃ pāpabhikkhūnaṃ duccharitakammaṃ vipākaṃ dassento imaṃ gāthamāha –</p> <p>307.</p> <p>“Kāsāvakaṇṭhā bahavo, pāpadhammā asaṇṇatā; Pāpā pāpehi kammehi, nirayaṃ te upapajjare”ti.</p> <p>Tattha kāsāvakaṇṭhāti kāsāvena paliveṭhitakaṇṭhā. Pāpadhammāti lāmakadhammā. Asaṇṇatāti kāyādisaṃyamarahitā, tathārūpā pāpapuggalā attanā katehi akusalakammehi nirayaṃ upapajjanti, te tattha paccitvā tato cutā vipākāvesena petesupi evaṃ paccantīti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Duccaritaphalapīlitavattu dutiyaṃ.</p> <p>3. Vaggumudātīriyabhikkhuvattu</p> <p>Seyyo ayoguḷoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā vesāliṃ upanissāya mahāvane viharanto vaggumudātīriye bhikkhū ārabba kathesi. Vatthu uttarimanussadhammapārājike (pārā. 193 ādayo) āgatameva.</p> <p>Tadā hi satthā te bhikkhū “kiṃ pana tumhe, bhikkhave, udarassatthāya gihīnaṃ aññamaññassa uttarimanussadhammassa vaṇṇaṃ bhāsītthā”ti vatvā tehi “āma, bhante”ti vutte te bhikkhū anekapariyāyena garahitvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>308.</p> <p>“Seyyo ayoguḷo bhutto, tatto aggisikhūpamo; Yañce bhuñjeyya dussīlo, raṭṭhapiṇḍamasaññato”ti.</p> <p>Tattha yañce bhuñjeyyāti yaṃ dussīlo nissīlapuggalo kāyādīhi asaṇṇato raṭṭhavāsīhi saddhāya dinnam raṭṭhapiṇḍam “samaṇomhī”ti paṭijānanto gahetvā bhuñjeyya, tatto āditto aggivaṇṇo ayoguḷova bhutto seyyo sundarataro. Kiṃ kāraṇā? Tappaccayā hi ekova attabhāvo jhāyeyya, dussīlo pana saddhādeyyaṃ bhuñjitvā anekānipi jātisatāni niraye pacceyyāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.</p> <p>Vaggumudātīriyabhikkhuvattu tatiyaṃ.</p> <p>4. Khemasetthiputtavattu</p> <p>Cattāriṭhānānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto anāthapiṇḍikassa bhāgineyyaṃ khemakaṃ nāma setthiputtaṃ ārabba kathesi.</p> <p>So kira abhirūpo ahoṣi, yebhuyyena itthiyo taṃ disvā rāgābhībhūtā sakabhāvena saṅghātuṃ nāsakkhimsu. Sopi paradārakammābhīratova ahoṣi. Atha naṃ rattim rājapurisā gahetvā rañño dassesum. Rājā mahāsetthissa lajjāmīti taṃ kiñci avatvā vissajjāpesi. So pana neva virami. Atha naṃ dutiyampi tatiyampi rājapurisā gahetvā rañño dassesum. Rājā vissajjāpesiyeva. Mahāsetthi, taṃ pavattim sutvā taṃ ādāya satthu santikaṃ gantvā taṃ pavattim ārocetvā, “bhante, imassa</p>		
---	--	--

<p>dhammaṃ desethā”ti āha. Satthā tassa saṃvegakathaṃ vatvā paradārasevanāya dosaṃ dassento imā gāthā abhāsi – 309. “Cattāri ṭhānāni naro pamatto, Āpajjati paradārūpasevī; Apuññalābhaṃ na nikāmaṣeyyaṃ, Nindaṃ tatīyaṃ nirayaṃ catutthaṃ. 310. “Apuññalābho ca gatī ca pāpikā, Bhītaṣsa bhītāya ratī ca thokikā; Rājā ca daṇḍaṃ garukaṃ paṇeti, Tasmā naro paradāraṃ na seve”ti. Tattha ṭhānānīti dukkhakāraṇāni. Pamattoti sativossaggena samannāgato. Āpajjati pāpuṇāti. Paradārūpasevīti paradāraṃ upasevanto uppathacārī. Apuññalābhanti akusalalābhaṃ. Na nikāmaṣeyyanti yathā icchati, evaṃ seyyaṃ alabhivā anicchitaṃ parittakameva kālaṃ seyyaṃ labhati. Apuññalābho cāti evaṃ tassa ayañca apuññalābho, tena ca apuññena nirayaṣaṅkhātā pāpikā gati hoti. Ratī ca thokikāti yā tassa bhītaṣsa bhītāya itthiyā saddhiṃ rati, sāpi thokikā parittā hoti. Garukanti rājā ca hatthacchedādivasena garukaṃ daṇḍaṃ paṇeti. Tasmāti yasmā paradāraṃ sevanto etāni apuññādīni pāpuṇāti, tasmā paradāraṃ na seveyyāti attho. Desanāvasāne khemako sotāpattiphale patitthahi. Tato paṭṭhāya mahājano sukhaṃ vītināmesi. Kiṃ panassa pubbakammanti? So kira kassapabuddhakāle uttamamallo hutvā dve suvaṇṇapaṭākā dasabalassa kañcanathūpe āropetvā patthanaṃ paṭṭhapesi “ṭhapetvā nātisālohitthiyo avasesā maṃ disvā rajjantū”ti. Idamassa pubbakammanti. Tena taṃ nibbattanibbattaṭṭhāne disvā paresaṃ itthiyo sakabhāvena saṅghātaṃ nāsakkhimsūti. Khemakaseṭṭhiputtavatthu catutthaṃ. 5. Dubbacabhikkhuvatthu Kuso yathāti imaṃ dhammaḍesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ dubbacabhikkhuṃ ārabba katesi. Eko kira bhikkhu asaṅcicca ekaṃ tiṇaṃ chinditvā kukkuce uppane ekaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā, “āvuso, yo tiṇaṃ chindati, tassa kiṃ hotī”ti taṃ attanā katabhāvaṃ ārocetvā pucchi. Atha naṃ itaro “tvamaṃ tiṇassa chinnaḍkaraṇā kiñci hotīti saññaṃ karosi, na ettha kiñci hoti, desetvā pana muccaṭī”ti vatvā sayampi ubhohi hatthehi tiṇaṃ luñcitvā aggahesi. Bhikkhū taṃ pavattiṃ satthu ārocesuṃ. Satthā taṃ bhikkhuṃ anekapariyāyena vīgarahitvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 311. “Kuso yathā duggahito, hatthamevānukantati; Sāmaññaṃ dupparāmaṭṭhaṃ, nirayāyupakaḍḍhati. 312. “Yaṃ kiñci sithilaṃ kammaṃ, saṃkiliṭṭhañca yaṃ vataṃ; Saṅkassaraṃ brahmacariyaṃ, na taṃ hoti mahapphalaṃ. 313. “Kayirā ce kayirāthenaṃ, daḷhamenaṃ parakkame; Sithilo hi paribbājo, bhiyyo ākirate raja”nti. Tattha kusoti yaṃ kiñci tikhiṇadhāraṃ tiṇaṃ antamaso tālapaṇṇampi, yathā so kuso yena duggahito, tassa hatthaṃ anukantati phāleti, evameva samaṇadhammasaṅkhātāṃ sāmaññaṃ khaṇḍasīlādītāya dupparāmaṭṭhaṃ nirayāyupakaḍḍhati, niraye nibbattāpeṭīti attho. Sithilanti olīyitvā karaṇena sithilagāhaṃ katvā kataṃ yaṃkiñci kammaṃ. Saṃkiliṭṭhanti vesiyādikesu agocaresu karaṇena saṃkiliṭṭhaṃ. Saṅkassaranti saṅkāhi saritabbaṃ, uposathakiccādīsu aññatarakiccena sannipatitampi saṅghaṃ disvā “addhā ime mama cariyaṃ ṇatvā maṃ ukkhipitukāmāva sannipatitā”ti evaṃ attano āsaṅkāhi</p>		
--	--	--

saritaṃ ussaṅkitaṃ parisaṅkitaṃ. Na taṃ hotīti taṃ evarūpaṃ samaṇadhammasaṅkhātaṃ brahmacariyaṃ tassa puggalassa mahapphalaṃ na hoti, tassa mahapphalābhāveṇeva bhikkhadāyakaṇampissa na mahapphalaṃ hotīti attho. Kayirā ceti tasmā yaṃ kammaṃ kareyya, taṃ kareyyātheva. Daḥhamaṇaṃ parakkameṭi thirakatameva katvā avattasamādāno hutvā enaṃ kayirā. Paribbājoti sithilabhāvena kato khaṇḍādibhāvappatto samaṇadhammo. Bhiyyo ākirate rajanti abbhantare vijjamaṇaṃ rāgarajādiṃ evarūpo samaṇadhammo apānetuṃ na sakkoti, atha kho tassa upari apāraṃpi rāgarajādiṃ ākiratīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍhāni pāpuṇiṃsu, sopi bhikkhu saṃvare ṭhatvā pacchā vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇīti.

Dubbacabhikkhuvatthu pañcamaṃ.

6. Issāpakatitthivatthu

Akatanti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto aññātaraṃ issāpakataṃ itthiṃ ārabba katesi.

Tassā kira sāmiko ekāya gehadāsiyā saddhiṃ santhavaṃ akāsi. Sā issāpakatā taṃ dāsiṃ hatthapādesu bandhitvā tassā kaṇṇanāsaṃ chinditvā ekasmiṃ gulhagabbhe pakkhipitvā dvāraṃ pidahitvā tassa kammaṃ attanā katabhāvaṃ paṭicchādetuṃ “ehi, ayya, vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇissāma”ti sāmikaṃ ādāya vihāraṃ gantvā dhammaṃ suṇantī nisīdi. Athassā āgantukaññātakā gehaṃ āgantvā dvāraṃ vivaritvā taṃ vipākāraṃ disvā dāsiṃ mocayīṃsu. Sā vihāraṃ gantvā catuparisamaṃjhe ṭhitā tamatthaṃ dasabalassa ārocesi. Satthā tassā vacanaṃ sutvā “duccaritaṃ nāma ‘idaṃ me aññe na jānanti’ti appamattakampi na kātabbaṃ, aññasmiṃ ajānantepi sucaritaṃ eva kātabbaṃ. Paṭicchādetvā katampi hi duccaritaṃ nāma pacchānutāpaṃ karoti, sucaritaṃ pāmojjameva jāneṭi”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

314.

“Akataṃ dukkaṭaṃ seyyo, pacchā tappati dukkaṭaṃ;

Katañca sukataṃ seyyo, yaṃ katvā nānutappati”ti.

Tattha dukkaṭanti sāvajjaṃ apāyasaṃvattanikaṃ kammaṃ akatameva seyyo varaṃ uttamaṃ. Pacchā tappatīti tañhi anussaritaṃussaritaḍḍhāni tappatiyeva. Sukatanti anavajjaṃ pana sukhadāyakaṃ sugatisaṃvattanikaṃ eva kammaṃ kataṃ seyyo. Yaṃ katvāti yaṃ kammaṃ katvā pacchā anussaraṇakāle na tappati nānutappati, somanassajāto va hoti, taṃ kammaṃ varanti attho.

Desanāvasāne upāsako ca sā ca itthiṃ sotāpattiphale patiṭṭhahīṃsu. Tañca pana dāsiṃ tattheva bhujissaṃ katvā dhammacāriṇiṃ karīṃsūti.

Issāpakatitthivatthu chaṭṭhaṃ.

7. Sambahulabhikkhuvatthu

Nagaraṃyathāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto sambahule āgantuke bhikkhū ārabba katesi.

Te kira ekasmiṃ paccante vassaṃ upagantvā paṭhamamāse sukhaṃ viharīṃsu. Majjhimaṃ corā āgantvā tesāṃ gocaragāmaṃ paharivā karamare gahetvā agamaṃsu. Tato paṭṭhāya manussā corānaṃ paṭibāhanatthāya taṃ paccantaṇagaraṃ abhisāṅkharontā te bhikkhū sakkaccaṃ upaṭṭhātuṃ okāsaṃ na labhiṃsu. Te aphāsukaṃ vassaṃ vasitvā vutthavassā satthu dassanāya sāvattiṃ gantvā satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Satthā tehi saddhiṃ katapaṭisaṅkharontā “kiṃ, bhikkhave, sukhaṃ vasitthā”ti pucchitvā, “bhante, mayaṃ paṭhamamāseva sukhaṃ vasimhā, majjhimaṃ corā gāmaṃ paharīṃsu, tato paṭṭhāya manussā nagaraṃ abhisāṅkharontā sakkaccaṃ upaṭṭhātuṃ okāsaṃ na labhiṃsu. Tasmā aphāsukaṃ vassaṃ vasimhā”ti vutte “alaṃ, bhikkhave, mā cintayittha, phāsuvihāro nāma niccakālaṃ dullabho, bhikkhunā nāma yathā te manussā nagaraṃ gopayīṃsu, evaṃ attabhāvameva gopayitūṃ vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

315.

“Nagaraṃ yathā paccantaṃ, guttaṃ santarabāhiraṃ;

Evaṃ gopetha attānaṃ, khaṇo vo mā upaccagā;

Khaṇāṭīti hi socanti, nirayamhi samappitā”ti.

Tattha santarabāhiranti, bhikkhave, yathā tehi manussehi taṃ paccantanagaraṃ dvārapākārādīni thirāni karontehi saantaraṃ, aṭṭhalakaparikhādīni thirāni karontehi sabāhiranti santarabāhiraṃ suguttaṃ kataṃ, evaṃ tumhepi satim upaṭṭhapetvā ajjhattikāni cha dvārāni pidahitvā dvārarakkhikaṃ satim avissajjtvā yathā gayhamānāni bāhirāni cha āyatanāni ajjhattikānaṃ upaghātāya samvattanti, tathā aggaḥaṇena tānipi thirāni katvā tesam appavesāya dvārarakkhikaṃ satim appahāya vicarantā attānaṃ gopethāti attho. Khaṇo vo mā upaccagāti yo hi evaṃ attānaṃ na gopeti, taṃ puggalaṃ ayaṃ buddhuppādakhaṇo majjhimadesa upattikhāno sammādiṭṭhiyā paṭiladdhakhaṇo channaṃ āyatanānaṃ avekallakhaṇoti sabbopi ayaṃ khaṇo atikkamati, so khaṇo tumhe mā atikkamatu. Khaṇātītāti ye hi taṃ khaṇaṃ atītā, te ca puggale so ca khaṇo atīto, te nirayamhi samappitā hutvā tattha nibbattitvā socantīti attho.

Desanāvasāne te bhikkhū uppannasamvegā arahatte patiṭṭhahimsūti.

Sambahulabhikkhuvatthu sattamaṃ.

8. Nigaṇṭhavatthu

Alajjitāyeyi imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto nigaṇṭhe ārabba kathesi.

Ekasmiṃhi divase bhikkhū nigaṇṭhe disvā kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, sabbaso appaṭicchannehi acelakehi ime nigaṇṭhā varatarā, ye ekaṃ purimappaṣampi tāva paṭicchādenti, sahirikā maññe ete”ti. Taṃ sutvā nigaṇṭhā “na mayam etena kāraṇena paṭicchādema, paṃsurajādayo pana puggalā eva, jīvitindriyapaṭibaddhā eva, te no bhikkhābhājanesu mā patimsūti iminā kāraṇena paṭicchādema”ti vatvā tehi saddhim vādapaṭivādavasena bahuṃ kathaṃ kathesuṃ. Bhikkhū satthāraṃ upasaṅkamitvā nisinnakāle taṃ pavattim ārocesuṃ. Satthā, “bhikkhave, alajjitabbena lajjitvā lajjitabbena alajjamānā nāma duggatiparāyaṇāva hontī”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

316.

“Alajjitāye lajjanti, lajjitāye na lajjare;

Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatiṃ.

317.

“Abhaye bhayadassino, bhaye cābhayadassino;

Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggati”nti.

Tattha alajjitāyeyi alajjitabbena. Bhikkhābhājanaṃhi alajjitabbaṃ nāma, te pana taṃ paṭicchādetvā vicarantā tena lajjanti nāma. Lajjitāyeyi apaṭicchannena hirikopīnaṅgena lajjitabbena. Te pana taṃ apaṭicchādetvā vicarantā lajjitāye na lajjanti nāma. Tena tesam alajjitabbena lajjitaṃ lajjitabbena alajjitaṃ tucchagahaṇabhāvena ca aññathāgahaṇabhāvena ca micchādiṭṭhi hoti. Taṃ samādiyitvā vicarantā pana te micchādiṭṭhisamādānā sattā nirayādibhedam duggatiṃ gacchantīti attho. Abhayeti bhikkhābhājanaṃ nissāya rāgadosamohamānadiṭṭhikilesaduccaritabhayānaṃ anuppajjanato bhikkhābhājanaṃ abhayaṃ nāma, bhayena taṃ paṭicchādentā pana abhaye bhayadassino nāma. Hirikopīnaṅgaṃ pana nissāya rāgādīnaṃ uppajjanato taṃ bhayaṃ nāma, tassa apaṭicchādanena bhaye cābhayadassino. Tassa taṃ ayathāgahaṇassa samādinnaṭṭā micchādiṭṭhisamādānā sattā duggahim gacchantīti attho.

Desanāvasāne bahu nigaṇṭhā samviggaṃānāsā pabbajimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Nigaṇṭhavatthu aṭṭhamaṃ.

9. Titthiyasāvakaṃvatthu

Avajjeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto titthiyasāvake ārabba kathesi.

Ekasmiṃhi samaye aññatitthiyasāvakaṃ attano putte sammādiṭṭhikānaṃ upāsakānaṃ puttehi saddhim saparivāre kīlāmāne disvā gehaṃ āgatakāle “na vo samaṇā sakyaputtīyā vanditabbā, nāpi tesam vihāraṃ pavisitabba”nti sapathaṃ kārayimsu. Te ekadivasam jetavanavihāraṃsa bahidvārakoṭṭhakasāmaṇṭe kīlāntā pipāsītā ahesuṃ. Athekaṃ upāsakadāraṃ “tvam ettha gantvā pānīyaṃ pivitvā amhākampi āharāhi”ti pahīnimsu. So vihāraṃ pavisitvā satthāraṃ vanditvā pānīyaṃ pivitvā tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ satthā “tvameva pānīyaṃ pivitvā gantvā itarepi pānīyapivanatthāya idheva pesehi”ti āha. So tathā akāsi. Te āgantvā pānīyaṃ pivimsu. Satthā te pakkosāpetvā tesam sappāyaṃ dhammakathaṃ kathetvā te acalasaddhe

	<p>katvā saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpesi. Te sakāni gehāni gantvā tamatthaṃ mātāpitūnaṃ ārocesuṃ . Atha nesam mātāpitāro “puttakā no vipannadiṭṭhikā jātā”ti domanassappattā parideviṃsu. Atha tesam chekā sambahulā paṭivissakā manussā āgantvā domanassavūpasamanatthāya dhammaṃ kathayimṃsu. Te tesam kathaṃ sutvā “ime dārake samaṇassa gotamasseva niyyādessāmā”ti mahantena nātigaṇena saddhiṃ vihāraṃ nayimṃsu. Sathā tesam ajjhāsayaṃ oloketvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –</p> <p>318. “Avajje vajjamatino, vajje cāvajjadassino; Micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatiṃ.</p> <p>319. “Vajjaṇca vajjato ñatvā, avajjaṇca avajjato; Sammādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti suggati”nti. Tattha avajjeti dasavattukāya sammādiṭṭhiyā, tassā upanissayabhūte dhamme ca. Vajjamatinoti vajjam idanti uppannamatino. Dasavattukāya micchādiṭṭhiyā pana tassā upanissayabhūte dhamme ca avajjadassino, etissā avajjam vajjato vajjaṇca avajjato ñatvā gahaṇasaṅkhātāya micchādiṭṭhiyā samādinattā micchādiṭṭhisamādānā sattā duggatiṃ gacchantīti attho. Dutiyagāthāya vuttavipariyāyena attho veditabbo. Desanāvasāne sabbepi te tīsu saraṇesu patiṭṭhāya aparāparaṃ dhammaṃ suṇantā sotāpattiphale patiṭṭhahimsūti. Titthiyasāvakaṃ navamaṃ. Nirayavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Dvāvīsatiṃ vaggo.</p>		
23	<p>23. Nāgavaggo 1. Attadantavattu Ahaṃnāgo vāti imaṃ dhammedesanaṃ sathā kosambiyaṃ viharanto attānaṃ ārabha kathesi. Vatthu appamādavaggassa ādigāthāvaṇṇanāya vitthāritameva. Vuttañhetam tattha (dha. pa. aṭṭha. 1.sāmāvativattu) – Māgaṇḍiyā tāsam kiñci kātuṃ asakkuṇitvā “samaṇassa gotamasseva kattabbaṃ karissāmī”ti nāgarānaṃ lañjam datvā “samaṇam gotamaṃ antonagaraṃ pavisitvā carantaṃ dāsakammakaraporisehi saddhiṃ akkosetvā paribhāsetvā palāpethā”ti āṇāpesi. Micchādiṭṭhikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraṃ pavitṭhaṃ sathāraṃ anubandhitvā “corosi bālosi mūlhosi thenosi oṭṭhosi goṇosi gadrabhosi nerayikosi tiracchānagatosi, natthi tuyham sugati, duggatiyeva tuyham pāṭikaṅkhā”ti dasahi akkosavattūhi akkosanti paribhāsanti. Tam sutvā āyasmā ānando sathāraṃ etadavoca – “bhante, ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāmā”ti. “Kuhim, ānandā”ti? “Aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tattha manussesu akkosantesu paribhāsantesu puna kattha gamissāmānandā”ti. “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Tattha manussesu akkosantesu paribhāsantesu kuhim gamissāmānandā”ti. “Tatopi aññaṃ nagaraṃ, bhante”ti. “Ānanda, na evam kātuṃ vaṭṭati, yattha adhikaraṇam uppannam, tattheva tasmim vūpasante aññattha gantum vaṭṭati, ke pana te, ānanda, akkosanti”ti. “Bhante, dāsakammakare upādāya sabbe akkosanti”ti. “Aham, ānanda, saṅgāmaṃ otiṇṇahatthisadiso. Saṅgāmaṃ otiṇṇahatthino hi catūhi disāhi āgate sare sahitum bhāro, tatheva bahūhi dussīlehi kathitakathānaṃ sahanaṃ nāma mayham bhāro”ti vatvā attānaṃ ārabha dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –</p> <p>320. “Aham nāgova saṅgāme, cāpato patitam saram; Ativākyam titikkhissam, dussīlo hi bahujjano.</p> <p>321. “Dantaṃ nayanti samitiṃ, dantaṃ rājābhirūhati; Danto seṭṭho manussesu, yotivākyam titikkhati.</p>		

322.

“Varamassatarā dantā, ājānīyā ca sindhavā;
Kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato vara”nti.

Tattha nāgovāti hatthī viya. Cāpato patitanti dhanuto muttam. Ativākyanti atthānariyavohāravasena pavattam vītikkamavacanam. Titikkhissanti yathā saṅgāmāvacaro sudanto mahānāgo khamo sattipahārādīni cāpato mucctivā attani patite sare avihaññamāno titikkhati, evameva evarūpaṃ ativākyam titikkhissam, sahissāmīti attho. Dussīlo hīti ayañhi lokiyamahājano bahudussīlo attano attano rucivasena vācam nicchāretvā ghaṭṭento carati, tattha adhivāsanaṃ ajjupekkhānameva mama bhāro. Samitinti uyyānakīlamanādalādīsu mahājanamajjham gacchantā dantameva goṇajātīm vā assajātīm vā yāne yojetvā nayanti. Rājāti tathārūpeheva vāhanehi gacchanto rājāpi dantameva abhirūhati. Manussesūti manussesūpi catūhi ariyamaggehi danto nibbisevano seṭṭho. Yotivākyanti yo evarūpaṃ atikkamavacanam punappunam vuccamānampi titikkhati na paṭippharati na vihaññati, evarūpo danto seṭṭhoti attho.

Assatarāti vaḷavāya gadrabhena jātā. Ājānīyāti yaṃ assadamasārathi kāraṇam kāreti, tassa khippam jānanasamatthā.

Sindhavāti sindhavaratthe jātā assā. Mahānāgāti kuñjarasañkhātā mahāhatthino. Attadantoti ete assatarā ca sindhavā ca kuñjarā ca dantāva varam, na adantā. Yo pana catūhi ariyamaggehi attano dantāya attadanto nibbisevano, ayam tatopi varam, sabbehipi etehi uttaritaroti attho.

Desanāvasāne lañjam gahetvā vīthisiṅghāṭakādīsu ṭhatvā akkosanto paribhāsanto sabbopi so mahājano sotāpattiphalādīni pāpuṇīti.

Attadantavatthu paṭhamam.

2. Hatthācariyapubbakabhikkhuvatthu

Nahi etehīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ hatthācariyapubbakam bhikkhum ārabha kathesi.

So kira ekadivasam aciravatīnadīti hatthidamakaṃ “ekaṃ hatthim damessāmī”ti attanā icchitam kāraṇam sikkhāpetum asakkontam disvā samīpe ṭhite bhikkhū āmantetvā āha – “āvuso, sace ayam hatthācariyo imaṃ hatthim asukattāhāne nāma vijjheyya, khippameva imaṃ kāraṇam sikkhāpeyyā”ti. So tassa katham sutvā tathā katvā tam hatthim sudantam dasesi. Te bhikkhū tam pavattim satthu ārocesum. Satthā tam bhikkhum pakkosāpetvā “saccam kira tayā evam vutta”nti pucchitvā “saccam, bhante”ti vutte vigarahitvā “kim te, moghapurisa, hatthiyānena vā aññena vā dantena. Na hi etehi yānehi agatapubbam ṭhānam gantum samatthā nāma atthi, attanā pana sudantena sakkā agatapubbam ṭhānam gantum, tasmā attānameva damehi, kim te etesam damanenā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

323.

“Na hi etehi yānehi, gaccheyya agatam disam;

Yathāttanā sudantena, danto dantena gacchatī”ti.

Tassattho – yāni tāni hatthiyānādīni yānāni, na hi etehi yānehi koci puggalo supinantenapi agatapubbattā “agata”nti sañkhātam nibbānadisam tathā gaccheyya, yathā pubbabhāge indriyadāmena aparabhāge ariyamaggabhāvanāya sudantena danto nibbisevano sappañño puggalo tam agatapubbam disam gacchati, dantabhūmim pāpuṇāti. Tasmā attadamanameva tato varanti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Hatthācariyapubbakabhikkhuvatthu dutiyam.

3. Parijññabrāhmaṇaputtavatthu

Dhanapāloti imaṃ dhammadesanaṃ satthā sāvattiyam viharanto aññatarassa parijññabrāhmaṇassa putte ārabha kathesi.

Sāvattiyam kireko brāhmaṇo atthasatasahassavibhavo vayappattānam catunnam puttānam āvāham katvā cattāri satasahassāni adāsī. Athassa brāhmaṇiyā kālakatāya puttā sammantayimsu – “sace ayam aññam brāhmaṇim ānessati, tassā kucchiyam nibbattānam vasena kulasantakam bhijjissati, handa nam mayam saṅganhissāmā”ti te tam paṇītehi ghāsacchādanādīhi upatthahantā hatthapādasambāhanādīni karontā upatthahitvā ekadivasamassa divā niddāyitvā vuṭṭhitassa

<p>hatthapāde sambāhantā pāṭiyekkaṃ gharāvāse ādīnavam vatvā “mayam tumhe iminā nīhārena yāvajīvam upatthahissāma, sesadhanampi no dethā”ti yācimsu. Brāhmaṇo puna ekekassa satahassam datvā attano nivatthapārūpanamattam thapetvā sabbam upabhogaparibhogam cattāro koṭṭhāse katvā niyyādesi. Tam jeṭṭhaputto katipāham upatthahi. Atha nam ekadivasam nhatvā āgacchantam dvārakoṭṭhake thāvā suṇhā evamāha – “kiṃ tayā jeṭṭhaputtassa satam vā sahasam vā atirekam dinnam atthi, nanu sabbesam dve dve satahassāni dinnāni, kiṃ sesaputtānam gharassa maggam na jānāsi”ti. Sopi “nassa vasali”ti kujjhivā aññassa gharam agamāsi. Tatopi katipāhaccayena imināva upāyena palāpito aññassāti evam ekagharampi pavesanam alabhamāno paṇḍaraṅgapabbajjam pabbajitvā bhikkhāya caranto kālānamaccayena jarājīṇṇo dubbhojanadukkhasēyāhi milātasarīro bhikkhāya caranto āgamma pīṭhikāya nipanno niddam okkamitvā utthāya nisinnam attānam oloketvā puttesu attano paṭiṭṭham apassanto cintesi – “samaṇo kira gotamo abbhākuṭiko uttānamukho sukhasambhāso paṭisanthārakusalo, sakkā samaṇam gotamam upasaṅkamitvā paṭisanthāram labhitu”nti. So nivāsanapārūpanam saṅghāpetvā bhikkhabhājanam gahetvā daṇḍamādāya bhagavato santikam agamāsi. Vuttampi cetam (sam. ni. 1.200) –</p> <p>Atha kho aññataro brāhmaṇamahāsālo lūkho lūkhapāvuraṇo yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā ekamantaṃ nisinnena tena saddhiṃ paṭisanthāram katvā etadavoca – “kinu tvam , brāhmaṇa, lūkho lūkhapāvuraṇo”ti. Idha me, bho gotama, cattāro puttā , te maṃ dārehi sampuccha gharā nikkhāmenīti. Tena hi tvam, brāhmaṇa, imā gāthāyo pariyāpunitvā sabhāyam mahājanakāye sannipatite puttesu ca sannisnesu bhāsassu –</p> <p>“Yehi jātehi nandissam, yesaṅca bhavamicchissam; Te maṃ dārehi sampuccha, sāva vārenti sūkaram. “Asantā kira maṃ jammā, tāta tātāti bhāsare; Rakkhasā puttarūpena, te jahanti vayogataṃ. “Assova jīṇṇo nibbhogo, khādanā apanīyati; Bālakānam pitā thero, parāgāresu bhikkhati. “Daṇḍova kira me seyyo, yaṅce puttā anassavā; Caṇḍampi goṇam vāreti, atho caṇḍampi kukkuram. “Andhakāre pure hoti, gambhīre gādhamedhati; Daṇḍassa ānubhāvena, khalitvā patitiṭṭhati”ti. (sam. ni. 1.200);</p> <p>So bhagavato santike tā gāthāyo uggaṇhitvā tathārūpe brāhmaṇānam samāgamadivase sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitesu puttesu tam sabham ogāhitvā brāhmaṇānam majjhe mahārahesu āsanesu nisnesu “ayam me kālo”ti sabhāya majjhe pavisitvā hattham ukkhipitvā “aham, bho, tumhākam gāthāyo bhāsikāmo, suṇissathā”ti vatvā “bhāsassu, brāhmaṇa, suṇomā”ti vutte thitakova abhāsi. Tena ca samayena manussānam vattam hoti “yo mātāpitūnam santakam khādanto mātāpitāro na poseti, so māretabbo”ti. Tasmā te brāhmaṇaputtā pitu pādesu patitvā “jīvitam no, tāta, dethā”ti yācimsu. So pitu hadayamudutāya “mā me, bho, puttake vināsayittha, posessanti ma”nti āha. Athassa putte manussā āhamsu – “sace, bho , ajja paṭṭhāya pitaram na sammā paṭijaggissatha, ghātessāma vo”ti. Te bhītā pitaram piṭṭhe nisidāpetvā sayam ukkhipitvā geham netvā sarīram telena abbhañjitvā ubbaṭṭetvā gandhacūṇṇādīhi nhāpetvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā “ajja paṭṭhāya amhākam pitaram sammā paṭijaggatha, sace tumhe pamādam āpajjissatha, niggaṇhissāma vo”ti vatvā paṇītabhojanam bhojesum.</p> <p>Brāhmaṇo subhojanaṅca sukhasēyāṅca āgamma katipāhaccayena saṅjātabalo piṇḍindriyo attabhāvam oloketvā “ayam me sampatti samaṇam gotamam nissāya laddhā”ti paṇṇākāratthāya ekam dussayugam ādāya bhagavato santikam gantvā katapaṭisanthāro ekamantaṃ nisinnam tam dussayugam bhagavato pādāmule thapetvā “mayam, bho gotama, brāhmaṇā nāma ācariyassa ācariyadhamam pariyesāma, paṭiggaṇhātu me bhavam gotamo ācariyo ācariyadhana”nti āha. Bhagavā tassa anukampāya tam paṭiggaṇhetvā dhammam desesi. Desanāvasāne brāhmaṇo saraṇesu paṭiṭṭhāya evamāha – “bho gotama, mayham puttehi cattāri dhuvabhātāni dinnāni, tato aham dve tumhākam dammi”ti. Atha nam satthā “kalyāṇam, brāhmaṇa,</p>		
---	--	--

mayam pana ruccanatthānameva gamissāmā”ti vatvā uyyojesi. Brāhmaṇo gharam gantvā putte āha – “tāta, samaṇo gotamo mayham sahāyo, tassa me dve dhuvaḥattāni dinnāni, tumhe tasmim sampatte mā pamajjitthā”ti. Te “sādhū”ti sampaticchimsu.

Satthā punadivase piṇḍāya caranto jetthaputtassa gharadvāram agamāsi. So satthāram disvā pattamādāya gharam pavesetvā mahārahe pallaṅke nisīdāpetvā paṇṭabhajanamadāsi. Satthā punadivase itarassa itarassāti paṭipāṭiyā sabbesaṃ gharāni agamāsi. Sabbe te tatheva sakkāram akamsu. Ekadivasaṃ jetthaputto maṅgale paccupaṭṭhite pitaram āha – “tāta, kassa maṅgalaṃ demā”ti? “Nāham aññe jānāmi, samaṇo gotamo mayham sahāyo”ti. “Tena hi taṃ svātanāya pañcahi bhikkhusatehi saddhim nimantethā”ti. Brāhmaṇo tathā akāsi. Satthā punadivase saparivāro tassa geḥam agamāsi. So haritupalitte sabbālankārapaṭimaṇḍite gehe buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisīdāpetvā appodakamadhupāyasena ceva paṇṭena khādanīyena ca parivisi. Antarābhattasmimyeva brāhmaṇassa cattāro puttā satthu santike nisīditvā āhamsu – “bho gotama, mayam amhākaṃ pitaram paṭijaggāma na pamajjāma, passathimassa attabhāva”nti.

Satthā “kalyāṇaṃ vo kataṃ, mātāpituḥposanaṃ nāma porāṇakapaṇḍitaṇaṃ āciṇṇamevā”ti vatvā “tassa nāgassa vipāvāsena, virūhā sallakī ca kutaḥ cā”ti imam ekādasanipāte mātuposakanāgarājajātakaṃ (cariyā. 2.1 ādayo; jā. 1.11.1 ādayo)

vitthārena kathetvā imam gātham abhāsi –

324.

“Dhanapālo nāma kuṅjaro,

Kaṭukabhedano dunnivārayo;

Baddho kabaḷam na bhuñjati,

Sumarati nāgavanassa kuṅjaro”ti.

Tattha dhanapālo nāmāti tadā kāsikaraññā hatthācariyaṃ pesetvā ramaṇīye nāgavane gāhāpitassa hatthino etaṃ nāmaṃ.

Kaṭukabhedanoti tikhiṇamado. Hatthīnañhi madakāle kaṇṇacūlikā pabhijjanti, pakatīyāpi hatthino tasmim kāle ankuse vā

kuntatomare vā na ganenti, caṇḍā bhavanti. So pana aticanḍoyeva. Tena vuttaṃ – kaṭukabhedano dunnivārayoti. Baddho

kabaḷam na bhuñjati so baddho hatthisālaṃ pana netvā vicitrasāṇīyā parikkhipāpetvā katagandhaparibhaṇḍāya upari

baddhavicitravitānāya bhūmiyā ṭhapito raññā rājārahena nānaggarasena bhojanena upaṭṭhāpitopi kiñci bhuñjitum na icchi,

tamatthaṃ sandhāya “baddho kabaḷam na bhuñjati”ti vuttaṃ. Sumarati nāgavanassāti so ramaṇīyaṃ me vasanaṭṭhānanti

nāgavanam sarati. “Mātā pana me araññe puttaviyogena dukkhappattā ahoṣi, mātāpituupaṭṭhānadhammo na me pūrati, kiṃ

me iminā bhojanenā”ti dhammikaṃ mātāpituupaṭṭhānadhammeva sari. Taṃ pana yasmā tasmim nāgavaneyeva ṭhito

sakkā pūretum, tena vuttaṃ – sumarati nāgavanassa kuṅjaroti. Satthari imam attano pubbacariyaṃ ānetvā kathente

kathenteyeva sabbepi te assudhārā pavattetvā muduhadāyā ohitasotā bhaviṃsu. Atha nesaṃ bhagavā sappāyaṃ viditvā

saccāni pakāsetvā dhammaṃ desesi.

Desanāvasāne saddhim puttehi ceva suṇisāhi ca brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahīti.

Parijijñabrāhmaṇaputtavattu tatiyaṃ.

4. Pasenadikosavattu

Middhī yadā hotīti imam dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto rājānaṃ pasenadikosalaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye rājā taṇḍuladoṇassa odanaṃ tadupiyena sūpabyañjanena bhuñjati. So ekadivasaṃ bhuttaḥpātarāso

bhattasammadaṃ avinodetvāva satthu santikaṃ gantvā kilantarūpo ito cito ca samparivattati, niddāya abhibhuyyamaṇopi

ujukaṃ nipajjitum asakko ekamantaṃ nisīdi. Atha naṃ satthā āha – “kiṃ, mahārāja, avissamitvāva āgatosī”ti? “Āma,

bhante, bhuttakālato paṭṭhāya me mahādukkhaṃ hotī”ti. Atha naṃ satthā, “mahārāja, atibahubhojanaṃ evaṃ dukkhaṃ

hotī”ti vatvā imam gāthamāha –

325.

“Middhī yadā hoti mahagghaso ca,

Niddāyitā samparivattasāyī;

<p>Mahāvarāhova nivāpapuṭṭho, Punappunaṃ gabbhamupeti mando’’ti. Tattha middhīti thinamiddhābhībūto. Mahagghaso cāti mahābhojano āharahatthakaalamāsaṭakatatravaṭṭakakākamāsakabhuttavamitakānaṃ aññataro viya. Nivāpapuṭṭhoti kuṇḍakādīnā sūkarabhāttena puṭṭho. Gharasūkarō hi daharakālatō paṭṭhāya posiyamāno thūlasarīrakāle gehā bahi nikkhamituṃ alabhanto hetṭhāmañcādīsu samparivattitvā assasanto passasanto sayateva. Idam vuttam hoti – yadā puriso middhī ca hoti mahagghaso ca, nivāpapuṭṭho mahāvarāho viya ca aññena iriyāpathena yāpetuṃ asakkonto niddāyanasīlo samparivattasāyī, tadā so “aniccam dukkham anattā’’ti tīṇi lakkhaṇāni manasikātuṃ na sakkoti. Tesam amanasikārā mandapañño punappunaṃ gabbhamupeti, gabbhavāsato na parimuccatīti. Desanāvasāne satthā rañño upakāravasena – “Manujassa sadā satīmato, mattam jānato laddhabhojane; Tanukassa bhavanti vedanā, saṅikam jīrati āyu pālaya’’nti. (sam. ni. 1.124); Imam gātham vatvā uttaramānavam uggaṇhāpetvā “imam gātham rañño bhojanavelāya pavedeeyāsī, iminā upāyena bhojanaṃ parihāpeyyāsī’’ti upāyam ācikkhi, so tathā akāsī. Rājā aparena samayena nālikodanaparamatāya saṅghito susallahukasarīro sukhappatto satthari uppannavissāso sattāham asadisadānam pavattesi. Dānānumodanāya mahājano mahantaṃ visesaṃ pāpuṇṭīti. Pasenadikosavattathu catuttham. 5. Sānūsāmaṇeravattathu Idampureti imam dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sānuṃ nāma sāmaṇeraṃ ārabba kathesi. So kira ekissā upāsikāya ekaputtako ahoṣi. Atha nam sā daharakāleyeva pabbājesi. So pabbajitakālatō paṭṭhāya sīlavā ahoṣi vattasampanno, ācariyupajjhāyāgāntukānaṃ vattam katameva hoti. Māsassa aṭṭhame divase pātova uṭṭhāya udakamālake udakam upaṭṭhāpetvā dhammassavanaggaṃ sammajjitvā āsanaṃ paññāpetvā dīpaṃ jāletvā madhurassarena dhammassavanaṃ ghoṣeti. Bhikkhū tassa thāmaṃ ṇatvā “sarabhaññaṃ bhaṇa sāmaṇerā’’ti ajjesanti. So “mayham hadayavāto rujati, kāyo vā bādhati’’ti kiñci paccāhāraṃ akatvā dhammāsanaṃ abhirūhitvā ākāsagaṅgaṃ otārento viya sarabhaññaṃ vatvā otaranto “mayham mātāpitūnaṃ imasmim sarabhaññe pattim dammi’’ti vadati. Tassa manussā mātāpitāro pattiyā dinnabhāvaṃ na jānanti. Anantarattabhāve panassa mātā yakkhinī hutvā nibbattā, sā devatāhi saddhim āgantvā dhammaṃ sutvā “sāmaṇerena dinnapattim anumodāmi, tātā’’ti vadati. “Sīlasampanno ca nāma bhikkhu sadevakassa lokassa piyo hoti’’ti tasmim sāmaṇere devatā salajjā sagāravā mahābrahmānaṃ viya aggikkhandham viya ca nam maññanti. Sāmaṇere gāravena taṅca yakkhinim garukam katvā passanti. Tā dhammassavanayakkhasamāgamādīsu “sānumātā sānumātā’’ti yakkhiniyā aggāsanaṃ aggodakam aggapaṇḍam denti. Mahesakkhāpi yakkhā tam disvā maggā okkamanti, āsanā vuttahanti. Atha kho sāmaṇero vuḍḍhimanvāya paripakkindriyo anabhiratiyā pīlito anabhiratiṃ vinodetuṃ asakkonto paruḥhakesanakho kiliṭṭhanivāsanaṃ parupano kassaci anārocetvā pattacīvaramādāya ekakova mātugharaṃ agamāsī. Upāsikā puttam disvā vanditvā āha – “kiṃ, tāta, tvam pubbe ācariyupajjhāyehi vā daharasāmaṇerehi vā saddhim idhāgacchasi, kasmā ekakova ajja āgatosī’’ti? So ukkaṇṭhitabhāvaṃ ārocesi. Sā upāsikā nānappakārena gharāvāse ādīnavaṃ dassetvā puttam ovadamānāpi saññāpetuṃ asakkontī “appeva nāma attano dhammatāyapi sallakkheyyā’’ti anuyyojetvā “tiṭṭha, tāta, yāva te yāgubhattam sampādemī, yāgum pivitvā katabhattakiccassa te manāpāni vatthāni nīharitvā dassāmi’’ti vatvā āsanaṃ paññāpetvā adāsī. Nisīdi sāmaṇero. Upāsikā muhutteneva yāgukhajjakam sampādetvā adāsī. Atha “bhattam sampādessāmi’’ti avidūre nisinnā taṇḍule dhovati. Tasmim samaye sā yakkhinī “kham nu kho sāmaṇero, kacci bhikkhāhāraṃ labhati, no’’ti āvajjāmānā tassa vibbhamitukāmatāya nisinnabhāvaṃ ṇatvā “sāmaṇero me mahesakkhānaṃ devatānaṃ antare lajjam uppādeyya, gacchāmiṣa vibbhamane antarāyam karissāmi’’ti āgantvā tassa sarīre adhimuccitvā gīvaṃ parivattetvā kheḷena paggharantena bhūmiyam nipati. Upāsikā puttassa tam vippakāram disvā vegena gantvā puttam ālingetvā ūrusu nipajjāpesi. Sakalagāmaṃvāsino āgantvā balikammādīni kariṃsu. Upāsikā pana paridevamānā imā gāthā abhāsī –</p>		
---	--	--

<p>“Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī; Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgatam. “Uposatham upavasanti, brahmacariyaṃ caranti ye; Na tehi yakkhā kīḷanti, iti me arahataṃ sutam; Sā dāni ajja passāmi, yakkhā kīḷanti sānunā”ti. (saṃ. ni. 1.239); Upāsikāya vacanam sutvā – “Cātuddasiṃ pañcadasiṃ, yā ca pakkhassa aṭṭhamī; Pāṭihāriyapakkhañca, aṭṭhaṅgasusamāgatam. “Uposatham upavasanti, brahmacariyaṃ caranti ye; Na tehi yakkhā kīḷanti, sāhu te arahataṃ suta”nti. (saṃ. ni. 1.239) – Vatvā āha – “Sānuṃ pabuddham vajjāsi, yakkhānam vacanam idam; Mākāsi pāpakam kammaṃ, āvi vā yadi vā raho. “Sace ca pāpakam kammaṃ, karissasi karosi vā; Na te dukkhā pamutyatthi, uppaccāpi palāyato”ti. (saṃ. ni. 1.239); Evaṃ pāpakam kammaṃ katvā sakuṇassa viya uppativā palāyatoṇi te mokkho natthīti vatvā sā yakkhinī sāmaṇeraṃ muñci. So akkhinī ummīletvā mātaram kese vikiriya assasantiṃ passasantiṃ rodamaṇam sakalagāmaṇasino ca sannipatite disvā attano yakkhena gahitabhāvaṃ ajānanto “ahaṃ pubbe pīṭhe nisinno, mātā me avidūre nisīditvā taṇḍule dhovi, idāni panamhi bhūmiyaṃ nipanno, kiṃ nu kho eta”nti nipannakova mātaram āha – “Matam vā amma rodanti, yo vā jīvam na dissati; Jīvantaṃ amma passanti, kasmā maṃ amma rodasi”ti. (theragā. 44; saṃ. ni. 1.239); Athassa mātā vatthukāmakilesakāme pahāya pabbajitassa puna vibbhamanattam āgamane ādīnavam dassenti āha – “Matam vā putta rodanti, yo vā jīvam na dissati; Yo ca kāme cajitvāna, punarāgacchate idha; Tam vāpi putta rodanti, puna jīvam mato hi so”ti. (saṃ. ni. 1.239); Evañca pana vatvā gharāvāsam kukkuḷasadiṇṇaṇa narakasadiṇṇaṇa katvā gharāvāse ādīnavam dassenti puna āha – “Kukkuḷā ubbhato tāta, kukkuḷam patitumicchasi; Narakā ubbhato tāta, narakam patitumicchasi”ti. (saṃ. ni. 1.239); Atha nam, “putta, bhaddam tava hotu, mayā pana ‘ayam no puttako ḍayhamāno’ti gehā bhaṇḍam viya nīharitvā buddhasāsaṇe pabbājito, gharāvāse puna ḍayhitum icchasi. Abhidhāvatha parittāyatha noti imamattham kassa ujjhāpayāma kam nijjhāpayāma”ti dīpetum imam gāthamāha – “Abhidhāvatha bhaddante, kassa ujjhāpayāmaṇe; Ādittā nīhataṃ bhaṇḍam, puna ḍayhitumicchasi”ti. (saṃ. ni. 1.239); So mātari kathentiyaṃ kathentiyaṃ sallakkhetvā “natthi mayham gihibhāvena attho”ti āha. Athassa mātā “sādhu, tāta”ti tuṭṭhā paṇītabhojanam bhojetvā “kativassosi, tāta”ti pucchitvā paripunṇavassabhāvaṃ ṇatvā ticīvaram paṭiyādesi. So paripunṇapattacīvaro upasampadam labhi. Athassa acirūpasampannassa satthā cittaṇṇiggahe ussāham janento “cittam nāmetaṃ nānārammaṇesu dīgharattam cārikam carantaṃ aniggaṇhantassa sotthibhāvo nāma natthi, tasmā aṅkusena mattahatthino viya cittaṇṇiggaṇhane yogo karaṇīyo”ti vatvā imam gāthamāha – 326. “Idam pure cittaṇṇacāri cārikam, Yenicchakam yatthakāmaṃ yathāsukham; Tadajjaham niggaṇhessāmi yoniso,</p>		
---	--	--

<p>Hatthippabhinnam viya añkusaggaho”ti. Tassattho – idaṃ cittaṃ nāma ito pubbe rūpādīsu ca ārammaṇesu rāgādīnaṃ yena kāraṇena icchati, yatthevassa kāmo uppajjati, tassa vasena yattha kāmaṃ yathārucci carantassa sukhaṃ hoti, tatheva vicaraṇato yathāsukhaṃ dīgharattaṃ cārikaṃ cari, taṃ ajja ahaṃ pabhinnam mattahatthiṃ hatthācariyasāṅkhāto cheko añkusaggaho añkusena viya yonisomanasikārena niggaheṣṣāmi, nāssa vītikkamituṃ dassāmiṭi. Desanāvāsāne sānūnā saddhiṃ dhammassavanāya upasaṅkamantānaṃ bahūnaṃ devatānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi. Sopāyasmā teṭṭakam buddhavacanaṃ uggaṇhitvā mahādhammakathiko hutvā vīsavassasataṃ ṭhatvā sakalajambudīpaṃ saṅkhobhetvā parinibbāyīti. Sānusāmaṇeravatthu pañcamaṃ. 6. Pāveyyakahatthivatthu Appamādaratāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño pāveyyakaṃ nāma hatthiṃ ārabha kathesi. So kira hatthī taruṇakāle mahābalo hutvā aparena samayena jarāvātavegabbhāhato hutvā ekaṃ mahantaṃ saraṃ oruyha kalale laggitvā uttarituṃ nāsakkhi. Mahājano taṃ disvā “evarūpopi nāma hatthī imaṃ dubbalabhāvaṃ patto”ti kathaṃ samuṭṭhāpesi. Rājā taṃ pavattiṃ sutvā hatthācariyaṃ āṇāpesi – “gaccha, ācariya, taṃ hatthiṃ kalalato uddharāhi”ti. So gantvā tasmim ṭhāne saṅgāmasīsaṃ dassetvā saṅgāmaṃbheriṃ ākoṭāpesi. Mānājātiko hatthī vegenuṭṭhāya thale patiṭṭhahi. Bhikkhū taṃ kāraṇaṃ disvā satthu ārocesuṃ. Satthā “tena, bhikkhave, hatthinā pakatipaṅkaduggato attā uddhaṭo, tumhe pana kilesadugge pakkhandā. Tasmā yoniso padahitvā tumhepi tato attānaṃ uddharathā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 327. “Appamādaratā hotha, sacittamanurakkhatha; Duggā uddharathattānaṃ, paṅke sannova kuṅjaro”ti. Tattha appamādaratāti satiyā avippavāse abhiratā hotha. Sacittanti rūpādīsu ārammaṇesu attano cittaṃ yathā vītikkamaṃ na karoti, evaṃ rakkhatha. Duggāti yathā so paṅke sanno kuṅjaro hatthehi ca pādehi ca vāyāmaṃ katvā paṅkaduggato attānaṃ uddharitvā thale patiṭṭhito, evaṃ tumhepi kilesaduggato attānaṃ uddharatha, nibbānathale patiṭṭhāpethāti attho. Desanāvāsāne te bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṃsūti. Pāveyyakahatthivatthu chaṭṭhaṃ. 7. Sambahulabhikkhuvatthu Sace labhethāti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā pālīyeyakaṃ nissāya rakkhitavanasaṅge viharanto sambahule bhikkhū ārabha kathesi. Vatthu yamakavagge “pare ca na vijānanti”ti gāthavaṇṇanāya āgatameva. Vuttañhetam (dha. pa. aṭṭha. 1.5 kosambakavatthu) – Tathāgatassa tattha hatthināgena upatthiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudīpe pākaṭo ahoṣi. Sāvattinagarato “anāthapiṇḍiko visākhā mahāupāsikā”ti evamādīni mahākulāni ānandattherassa sāsanaṃ paṇiṇiṃsu “satthāraṃ no, bhante, dassethā”ti. Disāvāsinopi pañcasatā bhikkhū vuṭṭhavassā ānandattheraṃ upasaṅkamitvā “cirassutā no, āvuso ānanda, bhagavato sammukhā dhammī kathā, sādhu mayaṃ, āvuso ānanda, labheyyāma bhagavato sammukhā dhammiṃ kathaṃ savanāyā”ti yāciṃsu. Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā “temāsaṃ ekavīhārīno tathāgatassa santikaṃ ettakehi bhikkhūhi saddhiṃ upasaṅkamaṃ ayutta”nti cintevā te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekakova satthāraṃ upasaṅkami. Pālīyeyako taṃ disvā daṇḍamādāya pakkhandi. Taṃ satthā oloketvā “apehi, apehi, pālīyeyaka, mā vārayi, buddhupaṭṭhāko eso”ti āha. So tattheva daṇḍaṃ chaḍḍetvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṃ āpucchi. Thero nādāsi. Nāgo “sace uggahitavatto bhavissati, satthu nisīdanapāsāṇaphalake attano parikkhāraṃ na ṭhapessati”ti cintesi. Thero pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ ṭhapesi. Vattasampannā hi garūnaṃ āsane vā sayane vā attano parikkhāraṃ na ṭhapenti. Thero satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Satthā “ekakova āgatosī”ti pucchitvā pañcahi bhikkhusatehi āgatabhāvaṃ sutvā “kahaṃ pana te”ti pucchitvā “tumhākaṃ cittaṃ ajānanto bahi ṭhapetvā āgatomhī”ti vutte “pakkosāhi ne”ti āha. Thero tathā akāsi. Satthā tehi bhikkhūhi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā tehi bhikkhūhi, “bhante, bhagavā buddhasukhumālo</p>		
--	--	--

ceva khattiyasukhumālo ca, tumhehi temāsaṃ ekakehi tiṭṭhantehi nisīdantehi ca dukkaraṃ kataṃ, vattapaṭivattakārakopi mukhodakādīdayakopi nāhosi maññe”ti vutte, “bhikkhave, pālīleyyakahatthinā mama sabbakiccāni katāni. Evarūpañhi sahāyaṃ labhantena ekakova vasitūṃ yuttam, alabhandassa ekacārīkabhāvova seyyo”ti vatvā nāgavagge imā gāthā abhāsi – 328.

“Sace labhetha nipakaṃ sahāyaṃ,
Saddhimcaram sādhuviḥāri dhīraṃ;
Abhibhuyya sabbāni parissayāni,
Careyya tenattamano satīmā.

329.

“No ce labhetha nipakaṃ sahāyaṃ,
Saddhimcaram sādhuviḥāri dhīraṃ;
Rājāva raṭṭhaṃ vijitaṃ pahāya,
Eko care mātaṅgaraññeva nāgo.

330.

“Ekassa caritaṃ seyyo,
Natthi bāle sahāyatā;
Eko care na ca pāpāni kayirā,
Apposukko mātaṅgaraññeva nāgo”ti.

Tattha nipakanti nepakkapaññāya samannāgataṃ. Sādhuviḥāri dhīranti bhaddakaviḥāriṃ paṇḍitaṃ. Parissayānīti tādisaṃ mettāvīhāriṃ sahāyaṃ labhanto sīhabyagghādayo pākātaparissaye ca rāgabhayadosabhayamohabhayādayo paṭicchannaparissaye cāti sabbeva parissaye abhibhavitvā tena saddhim attamano upaṭṭhitasatī hutvā careyya, vihareyyāti attho.

Rājāva raṭṭhanti raṭṭhaṃ hitvā gato mahājanakarājā viya. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā vijitabhūmipadeso rājā “idaṃ rajjaṃ nāma mahantaṃ pamādatṭhānaṃ, kiṃ me rajjena kāritenā”ti vijitaṃ raṭṭhaṃ pahāya ekakova mahāraññaṃ pavisitvā tāpasapabbajjaṃ pabbajitvā catūsu iriyāpathesu ekakova carati, evaṃ ekakova careyyāti. Mātaṅgaraññeva nāgoti yathā ca “ahaṃ kho ākiṇṇo viharāmi hatthīhi hatthinīhi hatthikaḷabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggaṅga me sākḥābhaṅgaṃ khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthinīyo kāyaṃ upanighamsantiyo gacchanti, yaṃnūnāhaṃ ekakova gaṇamhā vūpakatṭho vihareyya”nti (mahāva. 467; udā. 35) evaṃ paṭisañcikkhitvā gamanato mātaṅgoti laddhanāmo imasmiṃ araṅṅe ayaṃ hatthināgo yūthaṃ pahāya sabbiriyāpathesu ekakova sukhaṃ carati, evampi ekova careyyāti attho.

Ekassāti pabbajitassa hi pabbajitakālato paṭṭhāya ekībhāvābhīratassa ekakasēva caritaṃ seyyo. Natthi bāle sahāyatāti cūlasīlaṃ majjhimasīlaṃ mahāsīlaṃ dasa kathāvattḥūni terasa dhutaṅgaguṇāni vipassanāññaṃ cattāro maggā cattāri phalāni tisso vijjā cha abhiññā amatamahānibbānanti ayañhi sahāyatā nāma. Sā bāle nissāya adhigantaṃ na sakkāti natthi bāle sahāyatā. Ekoti iminā kāraṇena sabbiriyāpathesu ekakova careyya, appamattakānīpi na ca pāpāni kayirā. Yathā so apposukko nirālayo imasmiṃ araṅṅe mātaṅganāgo icchicchitaṭṭhāne sukhaṃ carati, evaṃ ekakova hutvā careyya, appamattakānīpi na ca pāpāni kareyyāti attho. Tasmā tumhehi patirūpaṃ sahāyaṃ alabhandehi ekacārīheva bhavitabbanti imamatthaṃ dassento satthā tesam bhikkhūnaṃ imaṃ dhammadesanaṃ desesi.

Desanāvasāne pañcasatāpi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsūti.

Sambahulabhikkhuvatthu sattamaṃ.

8. Māravatthu

Atthamhīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā himavantaṃ padese araṅṅakuṭikāyaṃ viharanto māraṃ ārabha kathesi.

Tasmīṃ kira kāle rājāno manusse piḷetvā rajjaṃ kārenti. Atha bhagavā adhammīkarājūnaṃ rajje daṇḍakaraṇapīḷite manusse

disvā kārūñṇena evaṃ cintesi – “sakkā nu kho rajjaṃ kāretuṃ ahanāṃ aghātayaṃ, ajiṇaṃ ajāpayāṃ, asocaṃ asocāpayāṃ dhammena”ti, māro pāpimā taṃ bhagavato parivittakkaṃ ñatvā “samaṇo gotamo ‘sakkā nu kho rajjaṃ kāretu’nti cintesi, idāni rajjaṃ kāretukāmo bhavissati, rajjañca nāmetāṃ pamādaṭṭhānaṃ, taṃ kārente sakkā okāsaṃ labhituṃ, gacchāmi ussāhamassa janessāmi”ti cintetvā sathhāraṃ upasaṅkamitvā āha – “kāretu, bhante, bhagavā rajjaṃ, kāretu sugato rajjaṃ ahanāṃ aghātayaṃ, ajiṇaṃ ajāpayāṃ, asocaṃ asocāpayāṃ dhammena”ti. Atha naṃ sathhā “kiṃ pana me tvaṃ, pāpima, passasi, yaṃ maṃ tvaṃ evaṃ vadesī”ti vatvā “bhagavatā kho, bhante, cattāro iddhipādā subhāvitā. Ākaṅkhamāno hi bhagavā himavantāṃ pabbatarājaṃ ‘suvanṇa’nti adhimucceyya, tañca suvaṇṇameva assa, ahampi kho dhanena dhanakaraṇīyaṃ karissāmi, tumhe dhammena rajjaṃ kāressathā”ti tena vutte –

“Pabbatassa suvaṇṇassa, jātārūpassa kevalo;
 Dvittāva nālamekassa, iti vidvā samañcare.
 “Yo dukkhamadakkhi yatonidānaṃ,
 Kāmesu so jantu kathaṃ nameyya;
 Upadhiṃ viditvā saṅgoti loke,
 Tasseva jantu vinayāya sikkhe”ti. (saṃ. ni. 1.156) –

Imāhi gāthāhi saṃvejetvā “añño eva kho, pāpima, tava ovādo, añño mama, tayā saddhiṃ dhammasaṃsandanaṃ nāma natthi, ahañhi evaṃ ovadāmi”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

331.
 “Atthamhi jātamhi sukhā sahāyā,
 Tuṭṭhī sukhā yā itarītarena;
 Puññaṃ sukhaṃ jīvitasāṅkhayamhi,
 Sabbassa dukkhassa sukhaṃ pahānaṃ.

332.
 “Sukhā mattheyyatā loke,
 Atho pettheyyatā sukhā;
 Sukhā sāmāññatā loke,
 Atho brahmaññatā sukhā.

333.
 “Sukhaṃ yāva jarāsīlaṃ, sukhā saddhā patiṭṭhitā;
 Sukho paññāya paṭilābho, pāpānaṃ akaraṇaṃ sukha”nti.

Tatha atthamhīti pabbajitassāpi hi cīvarakaraṇādike vā adhikaraṇavūpasamādike vā gihinopi kasikammādike vā balavapakksanissitehi abhibhavanādike vā kicca uppanne ye taṃ kiccaṃ nipphādetuṃ vā vūpasametūṃ vā sakkonti, evarūpā sukhā sahāyāti attho. Tuṭṭhī sukhāti yasmā pana gihinopi sakena asantuṭṭhā sandhicchedādīni ārabhanti, pabbajitāpi nānappakāraṃ anesanaṃ. Iti te sukhaṃ na vindantiyeva. Tasmā yā itarītarena parittena vā vipulena vā attano santakena santuṭṭhi, ayameva sukhāti attho. Puññanti maraṇakāle pana yathājjhāsayena pattharivā katapuññakammameva sukhaṃ. Sabbassāti sakalassapi pana vaṭṭadukkhassa pahānasāṅkhātāṃ arahattameva imasmim loke sukhaṃ nāma. Mattheyyatāti mātari sammā paṭipatti. Pettheyyatāti pitari sammā paṭipatti. Ubhayenapi mātāpitūnaṃ upaṭṭhānameva kathitaṃ. Mātāpitāro hi puttānaṃ anupaṭṭhahanabhāvaṃ ñatvā attano santakaṃ bhūmiyaṃ vā nidahanti, paresaṃ vā vissajjenti, “mātāpitāro na upaṭṭhahanti”ti nesam nindāpi vaḍḍhati, kāyassa bheda gūthanirayepi nibbantanti. Ye pana mātāpitāro sakkaccaṃ upaṭṭhahanti, te tesam santakaṃ dhanampi pāpuṇanti, pasamsampi labhanti, kāyassa bheda sagge nibbantanti. Tasmā ubhayampetaṃ sukhanti vuttaṃ. Sāmāññatāti pabbajitesu sammā paṭipatti. Brahmaññatāti bāhitapāpesu buddhapaṅcēkabuddhasāvakesu sammā paṭipattiyeva. Ubhayenapi tesam catūhi paccayehi paṭijagganabhāvo kathito, idampi loke sukhaṃ nāma kathikaṃ.

	<p>Sīlanti maṇikuṇḍalarattavatthādayo hi alaṅkāra tasmim tasmim vaye ʘitānaṃyeva sobhanti. Na daharānaṃ alaṅkāro mahallakakāle, mahallakānaṃ vā alaṅkāro daharakāle sobhati, “ummattako esa maññe”ti garahuppādanena pana dosameva janeti. Pañcasīladasasilādibhedam pana sīlam daharassāpi mahallakassāpi sabbavayesu sobhatiyeva, “aho vatāyaṃ sīlavā”ti pasamsuppādanena somanassameva āvhati. Tena vuttam – sukham yāva jarā sīlanti. Saddhā paṭiṭṭhitāti lokiyalokuttarato duvidhāpi saddhā niccalā hutvā paṭiṭṭhitā. Sukho paññāya paṭilābhoti lokiyalokuttarapaññāya paṭilābho sukho. Pāpānamakaraṇanti setughātavasena pana pāpānam akaraṇam imasmim loke sukhamti attho. Desanāvasāne bahūnam devatānam dhammābhisamayo ahoṣīti. Māravatthu atthamam. Nāgavaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Tevīsatisimo vaggio.</p>		
24	<p>24. Taṇhāvaggo 1. Kapilamacchavatthu Manujassāti imam dhammadesanam satthā jetavane viharanto kapilamaccham ārabha kathesi. Atīte kira kassapabhagavato parinibbutakāle dve kulabhātaro nikkhamitvā sāvakānam santike pabbajimsu. Tesu jeṭṭho sāgato nāma ahoṣi, kaniṭṭho kapilo nāma. Mātā pana nesam sādhiṇī nāma, kaniṭṭhabhaginī tāpanā nāma. Tāpi bhikkhunīsu pabbajimsu. Evaṃ tesu pabbajitesu ubho bhātaro ācariyupajjhāyānam vattapaṭivattam katvā viharantā ekadivasam, “bhante, imasmim sāsane kati dhurānī”ti pucchitvā “ganhadhuram vipassanādhurañcāti dve dhurānī”ti sutvā jeṭṭho “vipassanādhuram pūressāmī”ti pañca vassāni ācariyupajjhāyānam santike vasitvā yāva arahattā kammaṭṭhānam gahetvā araṇṇam pavisitvā vāyamanto arahattam pāpuṇi. Kaniṭṭho “aham tāva taruṇo, vuḍḍhakāle vipassanādhuram pūressāmī”ti ganhadhuram paṭṭhapetvā tīṇi piṭakāni uggaṇhi. Tassa pariyattim nissāya mahāparivāro, parivāram nissāya lābho udapādi. So bāhusaccamadena matto lābhataṇhāya abhibhūto atipaṇḍitamānitāya parehi vuttam kappiyampi “akappiya”nti vadeti, akappiyampi “kappiya”nti vadeti, sāvajjampi “anavajja”nti, anavajjampi “sāvajja”nti. So pesalehi bhikkhūhi “mā, āvuso kapila, evam avacā”ti vatvā dhammañca vinayañca dassetvā ovadiyamānopi “tumhe kiṃ jānātha, rittamuṭṭhisadisā”tiādīni vatvā khumsento vambhento carati. Athassa bhātu sāgatatherassāpi bhikkhū tamattham ārocesum. Sopi nam upasaṅkamtivā, “āvuso kapila, tumhādisānañhi sammāpaṭipatti sāsanaṃ āyu nāma, tasmā paṭipattim pahāya kappiyādīni paṭibāhanto mā evam avacā”ti ovadi. So tassapi vacanam nādiyi. Evaṃ santepi thero dvattikkhattum ovaditvā ovadam agaṇhantam “nāyam mama vacanam karotī”ti ṇatvā “tena, āvuso, paññāyissasi sakena kammenā”ti vatvā pakkāmi. Tato paṭṭhāya nam aññe pesalā bhikkhū chaḍḍayimsu. So durācāro hutvā durācāraparivuto viharanto ekadivasam uposathage “pātimokkham uddisissāmī”ti bījanim ādāya dhammāsane nisīditvā “vattati, āvuso, ettha sannipatitānam bhikkhūnam pātimokkha”nti pucchitvā “ko attho imassa paṭivacanena dinnenā”ti tuṅhībhūte bhikkhū disvā, “āvuso, dhammo vā vinayo vā natthi, pātimokkheṇa sutena vā asutena vā ko attho”ti vatvā āsanā vuṭṭhahi. Evaṃ so kassapassa bhagavato pariyattisāsanam osakkāpesi. Sāgatatheropi tadaheva parinibbāyi. Kapilo āyupariyosāne avīcimhi mahāniraye nibbatti. Sāpissa mātā ca bhaginī ca tasseva ditṭhānugatim āpajjitvā pesale bhikkhū akkositvā paribhāsivā tattheva nibbattimsu. Tasmim pana kāle pañcasatā purisā gāmaghātākādīni katvā corikāya jīvantā janapadamanussehi anubaddhā palāyamānā araṇṇam pavisitvā tattha kiñci paṭisaraṇam apassantā aññataram āraññikam bhikkhum disvā vanditvā “paṭisaraṇam no, bhante, hothā”ti vadimsu. Thero “tumhākam sīlasadisam paṭisaraṇam nāma natthi, sabbepi pañcasīlāni samādiyathā”ti āha. Te “sādhū”ti sampaṭicchitvā sīlāni samādiyimsu. Atha ne thero ovadi – “idāni tumhe sīlavantā, jīvitahetupi vo neva sīlam atikkamitabbam, na manopadoso kātabbo”ti. Te “sādhū”ti sampaṭicchimsu. Atha ne janapadamanussā tam ṭhānam patvā ito cito ca pariyesamānā te core disvā sabbe te jīvitā voropesum. Te kālam katvā devaloke nibbattimsu, corajeṭṭhako jeṭṭhakadevaputto ahoṣi.</p>		

Te anulomapaṭilomavasena ekaṃ buddhantaram devaloke saṃsaritvā imasmim buddhuppāde sāvattinagaradvāre pañcasatakulike kevaṭṭagāme nibbattiṃsu. Jeṭṭhakadevaputto kevaṭṭajeṭṭhakassa gehe paṭisandhim ganhi, itare itaresu. Evaṃ tesam ekadivaseyeva paṭisandhigahaṇaṇca mātukucchito nikkhamanaṇca ahosi. Kevaṭṭajeṭṭhako “atthi nu kho imasmim gāme aññepi dārakā ajja jātā”ti pariyesāpetvā tesam jātabhāvaṃ ñatvā “ete mama puttassa sahāyakā bhavissanti”ti sabbesam posāvanikaṃ dāpesi. Te sabbepi sahapamsukīlakā sahāyakā hutvā anupubbena vayappattā ahesuṃ. Tesam kevaṭṭajeṭṭhakaputtova yasato ca tejato ca aggapuriso ahosi.

Kapilopi ekaṃ buddhantaram niraye paccitvā vipākāvasesena tasmim kāle aciravatiyā suvaṇṇavaṇṇo duggandhamukho maccho hutvā nibbatti. Athekadivasam te sahāyakā “macche bandhissāmā”ti jālādīni gahetvā nadiyā khipiṃsu. Atha nesam antojālam so maccho pāvisi . Tam disvā sabbe kevaṭṭagāmaṃsino uccāsaddamakamsu – “puttā no paṭhamam macche bandhantā suvaṇṇamaccham bandhiṃsu, idāni no rājā bahudhanam dassati”ti. Tepi kho sahāyakā maccham nāvāya pakkipitvā nāvam ukkipitvā raṇṇo santikam agamaṃsu. Raṇṇāpi tam disvā “kiṃ eta”nti vutte “maccho, devā”ti āhamsu. Rājā suvaṇṇavaṇṇam maccham disvā “sathā etassa suvaṇṇavaṇṇakāraṇam jānissati”ti maccham gāhāpetvā bhagavato santikam agamāsi. Macchena mukhe vivaṭamatteyeva sakalajetavanam ativiya duggandham ahosi. Rājā sathāram pucchi – “kasmā, bhante, maccho suvaṇṇavaṇṇo jāto, kasmā cassa mukhato duggandho vāyati”ti?

Ayam, mahārāja, kassapbhagavato pāvācane kapilo nāma bhikkhu ahosi bahussuto mahāparivāro lābhataṇhāya abhibhūto attano vacanam agaṇhantānam akkosakaparibhāsako, tassa ca bhagavato sāsanam osakkāpesi, so tena kamma avīcimhi nibbattitvā vipākāvasesena idāni maccho hutvā jāto. Yam pana so dīgharattam buddhavacanam vācesi, buddhassa ca guṇam kathesi, tassa nissandena imam suvaṇṇavaṇṇam paṭilabhi. Yam bhikkhūnam akkosakaparibhāsako ahosi, tenassa mukhato duggandho vāyati. “Kathāpemi nam, mahārājā”ti? “Kathāpetha, bhante”ti. Atha nam sathā pucchi – “tvamsi kapilo”ti? “Āma, bhante, aham kapilo”ti. “Kuto āgatosi”ti? “Avīcimahānirayato, bhante”ti. “Jeṭṭhabhātiko te sāgato kuhiṃ gato”ti? “Parinibbuto, bhante”ti. “Mātā pana te sādhiṇī kaha”nti? “Mahāniraye nibbattā, bhante”ti. “Kaniṭṭhabhaginī ca te tāpanā kaha”nti? “Mahāniraye nibbattā, bhante”ti. “Idāni tvam kham gamissasi”ti? “Avīcimahānirayameva, bhante”ti vatvā vipaṭisārābhūto nāvam sīsenā paharitvā tāvadeva kālam katvā niraye nibbatti. Mahājano samviggo ahosi lomahaṭṭhājāto. Atha bhagavā tasmim khaṇe sannipatitāya parisāya cittācāram oloketvā taṅkhaṇānurūpam dhammam desetum “dhammacariyam brahmacariyam, etadāhu vasuttama”nti suttanipāte (su. ni. 276) kapilasuttam kathetvā imā gāthā abhāsi –

334.

“Manujassa pamattacārino, taṇhā vaḍḍhati māluvā viya;

So plavati hurā huram, phalamicchamva vanasmi vānaro.

335.

“Yam esā sahate jammī, taṇhā loke visattikā;

Sokā tassa pavaḍḍhanti, abhivaṭṭhamva bīraṇam.

336.

“Yo cetam sahate jammim, taṇham loke duraccayam;

Sokā tamhā papatanti, udabinduva pokkharā.

337.

“Tam vo vadāmi bhaddam vo, yāvantettha samāgatā;

Taṇhāya mūlam khaṇatha, usīratthova bīraṇam;

Mā vo naḷamva sotova, māro bhaṇji punappuna”nti.

Tattha pamattacārino sativossaggaḷakkhaṇena pamādena pamattacārissa puggalassa neva jhānam na vipassanā na maggaphalāni vaḍḍhanti. Yathā pana rukkam saṃsibbantī pariyanandhanti tassa vināsāya māluvālatā vaḍḍhati , evamassa cha dvārāni nissāya punappunam uppajjanato taṇhā vaḍḍhanti attho. So plavati hurā huranti so taṇhāvasiko puggalo bhava bhava uplavati dhāvati. Yathā kiṃ viyāti? Phalamicchamva vanasmi vānaro, yathā rukkhaphalam icchanto vānaro vanasmim

<p>dhāvati, tassa tassa rukkhassa sākhaṃ gaṇhāti, taṃ muñcitvā aññaṃ gaṇhāti, tampi muñcitvā aññaṃ gaṇhāti, “sākhaṃ alabhitvā sannisinno”ti vattabbaṃ nāpajjati, evameva taṇhāvasiko puggalo hurā hurā dhāvanto “ārammaṇaṃ alabhitvā taṇhāya apavattaṃ patto”ti vattabbaṃ nāpajjati.</p> <p>Yanti yaṃ puggalaṃ eṣā lāmakabhāvena jammī visāhāratāya visapupphatāya visaphalatāya visaparibhogatāya rūpādīsu visattatāya āsattatāya visattikāti saṅkhaṃ gatā chadvārikataṇhā abhibhavati. Yathā nāma vassāne punappunaṃ vassantena devena abhivaṭṭhaṃ bīraṇaṇaṃ vaḍḍhati, evaṃ tassa puggalassa anto vaṭṭamūlakā sokā abhivaḍḍhantīti attho.</p> <p>Duraccayanti yo pana puggalo evaṃ vuttappakāraṃ atikkamituṃ pajahituṃ dukkaratāya duraccayaṃ taṇhaṃ sahati abhibhavati, tamhā puggalā vaṭṭamūlakā sokā papatanti. Yathā nāma pokkhare padumapatte patitaṃ udakabindu na patiṭṭhāti, evaṃ na patiṭṭhahantīti attho.</p> <p>Taṃ vo vadāmīti tena kāraṇena ahaṃ tumhe vadāmi. Bhaddaṃ voti bhaddaṃ tumhākaṃ hotu, mā ahaṃ kapilo viya vināsaṃ pāpuṇathāti attho. Mūlanti imissā chadvārikataṇhāya arahattamaggañānaṃ mūlaṃ khaṇatha. Kiṃ viyāti? Usīratthova bīraṇaṃ, yathā usīrena atthiko puriso mahantena kudālena bīraṇaṃ khaṇati, evamassā mūlaṃ khaṇathāti attho. Mā vo naḷaṃva sotova, māro bhañji punappunanti mā tumhe nadīsote jātaṃ naḷaṃ mahāvegena āgato nadīsoto viya kilesamāro maraṇamāro devaputtamāro ca punappunaṃ bhañjatūti attho.</p> <p>Desanāvasāne pañcasatāpi kevaṭṭaputtā saṃvegaṃ āpajjitvā dukkhassantakiriyaṃ patthayamānā satthu santike pabbajitvā na cirasseva dukkhassantaṃ katvā satthārā saddhiṃ āneñjavihārasamāpattidhammaparibhogena ekaparibhogā ahesunti.</p> <p>Kapilamacchavathu paṭhamam.</p> <p>2. Sūkarapotikāvathu</p> <p>Yathāpi mūleti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto gūthasūkarapotikaṃ ārabha kathesi.</p> <p>Ekasmiṃ kira samaye satthā rājagahaṃ piṇḍāya pavisanto ekaṃ sūkarapotikaṃ disvā sitaṃ pātvākāsi. Tassa sitaṃ karontassa mukhavivaraniggataṃ dantobhāsamaṇḍalaṃ disvā ānandatthero “ko nu kho, bhante, hetu sitassa pātukammāyā”ti sitakāraṇaṃ pucchi. Atha naṃ satthā āha – “passasetam, ānanda, sūkarapotika”nti? “Āma, bhante”ti. Eṣā kakusandhassa bhagavato sāsane ekāya āsanāsālāya sāmantaṃ kukkuṭi ahoṣi. Sā ekassa yogāvacarassa vipassanākammatṭhānaṃ sajjhāyantaṃ dhammaghosam sutvā tato cutā rājakule nibbattitvā ubbari nāma rājadhītā ahoṣi. Sā aparabhāge sarīravalañjattṭhānaṃ pavitṭhā puḷavakarāsiṃ disvā tattha puḷavakasaññaṃ uppādetvā paṭhamam jhānaṃ paṭilabhi. Sā tattha yāvātāyukaṃ tṭhāvā tato cutā brahmaloke nibbatti. Tato cavitvā puna gativasena ālulamānā idāni sūkarayoniyaṃ nibbatti, idaṃ kāraṇaṃ disvā mayā sitaṃ pātukatanti. Taṃ sutvā ānandattherappamukhā bhikkhū mahantaṃ saṃvegaṃ paṭilabhiṃsu. Satthā tesam saṃvegaṃ uppādetvā bhavataṇhāya ādīnavaṃ pakāsento antaravithiyaṃ tṭhitakova imā gāthā abhāsi –</p> <p>338. “Yathāpi mūle anupaddave dalhe, Chinnopi rukkho punareva rūhati; Evampi taṇhānusaye anūhate, Nibbattatī dukkhamidaṃ punappunaṃ.</p> <p>339. “Yassa chattimsati sotā, manāpasavanā bhusā; Mahāvahanti duddiṭṭhiṃ, saṅkappā rāganissitā.</p> <p>340. “Savanti sabbadhi sotā, latā uppajja tiṭṭhati; Taṅca disvā lataṃ jātaṃ, mūlaṃ paññāya chindatha.</p> <p>341. “Saritāni sinehitāni ca,</p>		
---	--	--

<p>Somanassāni honti jantuno; Te sātasiṭā sukhesino, Te ve jātijarūpagā narā. 342. “Tasiṇāya purakkhatā pajā, Parisappanti sasova bandhito; Saṃyojanasaṅgasattakā, Dukkhamupenti punappunaṃ cirāya. 343. “Tasiṇāya purakkhatā pajā, Parisappanti sasova bandhito; Tasmā tasiṇaṃ vinodaye, Ākaṅkhanta virāgamattano”’ti.</p> <p>Tattha mūleti yassa rukkhassa catūsu disāsu catudhā heṭṭhā ca ujukameva gate pañcavidhamūle chedanaphālanapācanaviḥhanādīnaṃ kenaci upaddavena anupaddave thirapattatāya daḷhe so rukkho uparicchinopi sākhaṇaṃ vasena punadeva rūhati, evameva chadvārikāya taṇhāya anusaye arahattamaggañāṇena anuhate asamucchinne tasmim tasmim bhava jātiādibhedam idaṃ dukkham punappunaṃ nibbattatiyevāti attho.</p> <p>Yassāti yassa puggalassa “iti ajjhattikassūpādāya aṭṭhārasa taṇhāvicarītāni bāhirassūpādāya aṭṭhārasa taṇhāvicarītāni”’ti imesaṃ taṇhāvicarītānaṃ vasena chattimsatiyā sotehi samannāgatā manāpesu rūpādīsu āsavati pavattatīti manāpasavanaṃ taṇhā bhusā balavatī hoti, taṃ puggalaṃ vipannañānatāya duddiṭṭhiṃ punappunaṃ uppajjanato mahantabhāvena mahā hutvā jhānaṃ vā vipassanaṃ vā anissāya rāganissitā saṅkappā vahantīti attho.</p> <p>Savanti sabbadhi sotāti ime taṇhāsotā cakkhudvārādīnaṃ vasena sabbesu rūpādīsu ārammaṇesu savanato, sabbāpi rūpatāṇhā...pe... dhammataṇhāti sabbabhavesu vā savanato sabbadhi savanti nāma. Latāti paliveṭhanatṭhena saṃsibbanatṭhena ca latā viyāti latā. Uppajja tiṭṭhatīti chahi dvārehi uppajjitvā rūpādīsu ārammaṇesu tiṭṭhati. Taṅca disvāti taṃ pana taṇhālatam “ettesā taṇhā uppajjamānā uppajjati”’ti jātatṭhānavasena disvā. Paññāyāti satthena vane jātam latam viya maggapaññāya mūle chindathāti attho.</p> <p>Saritānīti anusaṭṭhāni payātāni. Sinehitānīti cīvarādīsu pavattasinehasena sinehitāni ca, taṇhāsinehamakkhitānīti attho. Somanassānīti taṇhāvasikassa jantuno evarūpāni somanassāni bhavanti. Te sātasiṭatī te taṇhāvasikā puggalā sātanissitā sukhānissitā ca hutvā sukhesino sukhapariyesino bhavanti. Te veti ye evarūpā narā, te jātijarābyādhimaraṇāni upagacchantiyevāti jātijarūpagā nāma honti. Pajāti ime sattā tāsakaraṇena tasiṇāti saṅkhyāṃ gatāya taṇhāya purakkhatā parivāritā hutvā.</p> <p>Bandhitoti luddena araṇṇe baddho saso viya parisappanti bhāyanti. Saṃyojanasaṅgasattakāti dasavidhena saṃyojanasaṅgena ceva sattavidhena rāgasāṅgādīnā ca sattā baddhā tasmim vā laggā hutvā. Cirāyāti ciraṃ dīghamaddhānaṃ punappunaṃ jātiādikaṃ dukkham upagacchantīti attho. Tasmāti yasmā tasiṇāya purakkhatā paliveṭhitā sattā, tasmā attano virāgaṃ rāgādivigamaṃ nibbānaṃ patthento ākaṅkamāno bhikkhu arahattamaggenetaṃ tasiṇaṃ vinodaye panuditvā nīharitvā chaḍḍeyyāti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsu.</p> <p>Sāpi kho sūkarapotikā tato cavitvā suvaṇṇabhūmiyaṃ rājakule nibbatti, tato cutā bārāṇasiyaṃ, tato cutā suppārakapaṭṭane assavāñijagehe nibbatti, tato cutā kāvīrapaṭṭane nāvīkassa gehe nibbatti, tato cutā anurādhapure issarakulagehe nibbatti, tato cutā tasseva dakkhiṇadisāya bhokkantaḡame sumanassa nāma kuṭumbikassa dhītā nāmena sumanā eva hutvā nibbatti.</p> <p>Athassā pitā tasmim ḡame chaḍḍite dīghavāpīraṭṭhaṃ gantvā mahāmuniḡame nāma vasi. Tattha naṃ duṭṭhagāmaṇiraṇṇo amacco lakunḡakaatimbaro nāma kenacideva karaṇīyena gato disvā mahantaṃ maṅgalaṃ katvā ādāya mahāpunḡagāmaṃ</p>		
--	--	--

gato. Atha naṃ koṭipabbatamahāvihāravāsī mahāanuruddhatthero nāma tattha piṇḍāya caritvā tassā gehadvāre ʘhito disvā bhikkhūhi saddhiṃ kathesi, “āvuso, sūkarapotikā nāma lakuṇḍakaatimbaramahāmattassa bhariyabhāvaṃ pattā, aho acchariya”nti. Sā taṃ kathaṃ sutvā atītabhave ugghāṭetvā jātissaraññaṃ paṭilabhi. Taṅkhaṇaṅṅeva uppannasamvegā sāmikaṃ yācitvā mahantena issariyena pañcabalakattherīnaṃ santike pabbajitvā tissamahāvihāre mahāsatiṃpaṭṭhānasuttakathaṃ sutvā sotāpattiṃphale paṭiṭṭhahi. Pacchā damiṃamaddane kate nāṭīnaṃ vasanaṭṭhānaṃ bhokkantaḡāmeva gantvā tattha vasantī kallamahāvihāre āsīvisopamasuttantaṃ sutvā arahattaṃ pāpuṇi. Sā parinibbānadivase bhikkhubhikkhunīhi pucchitā bhikkhunisaṅghassa sabbam imaṃ pavattiṃ nirantaraṃ kathetvā sannipatitassa bhikkhusaṅghassa majjhe maṇḍalārāmaṃvāsīnaṃ dhammapadabhāṇakamahātissattherena saddhiṃ saṃsanditvā “ahaṃ pubbe manussayoniyaṃ nibbattitvā tato cutā kukkuṭi hutvā tattha senassa santikā sīsacchedaṃ patvā rājagahe nibbattā, paribbājikāsu pabbajitvā paṭhamajjhānabhūmiyaṃ nibbattitvā tato cutā seṭṭhikule nibbattā nacirasseva cavitvā sūkarayoniṃ gantvā tato cutā suvaṇṇabhūmiṃ, tato cutā bārāṇasiṃ, tato cutā suppārakapaṭṭanaṃ, tato cutā kāvīrapaṭṭanaṃ, tato cutā anurādhapuraṃ, tato cutā bhokkantaḡāma”nti evaṃ samavisame terasa attabhāve patvā “idāni ukkaṅṭhitvā pabbajitvā arahattaṃ pattā, sabbepi appamādena sampādetthā”ti vatvā catasso parisā samvejetvā parinibbāyīti.

Sūkarapotikāvattu dutiyaṃ.

3. Vibbhantabhikkhuvattu

Yonibbanatho imāṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto ekaṃ vibbhantaṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi. Eko kira mahākassapaṭṭherassa saddhivihāriko hutvā cattāri jhānāni uppādetvāpi attano mātulassa suvaṇṇakārassa gehe visabhāḡāmmaṃ disvā tattha paṭibaddhacitto vibbhami. Atha naṃ manussaḡ alasabhāvena kammaṃ kātuṃ anicchantaṃ gehā nīharaṃsu. So pāpamittasamsaggena corakammaṃ jīvikaṃ kappento vicari. Atha naṃ ekadivasaṃ gahetvā pacchābāhaṃ ḡāḡhabandhanaṃ bandhitvā catukke catukke kasāhi tāḡentā āḡhātanaṃ nayiṃsu. Thero piṇḍāya caritum pavisanto taṃ dakkhiṇena dvārena nīhariyamānaṃ disvā bandhanaṃ sithilaṃ kāretvā “pubbe tayā paricitakammaṭṭhānaṃ puna āvajjehi”ti āha. So tena ovādena satuppādaṃ labhitvā puna catutthajjhānaṃ nibbattesi. Atha naṃ “āḡhātanaṃ netvā ḡhātessāmā”ti sūle uttāsesuṃ. So na bhāyati na santasati. Athassa tasmim tasmim disābhāḡe ʘhitā manussaḡ asisattitomarādīni āvudhāni ukkhipitvāpi taṃ asantasantameva disvā “passatha, bho, imaṃ purisaṃ, anekasatānaṅṅhi āvudhahatthānaṃ purisānaṃ majjhe neva chambhati na vedhati, aho acchariya”nti acchariyabbhutaḡatā mahānādaṃ naditvā raṅṅo taṃ pavattiṃ ārocesuṃ. Rājā taṃ kāraṇaṃ sutvā “vissajjetha na”nti āha. Satthu santikampi gantvā tamatthaṃ ārocayiṃsu. Satthā obhāsaṃ pharitvā tassa dhammaṃ desento imaṃ ḡāthamāha –

344.

“Yo nibbanatho vanādhimutto,

Vanamutto vanameva dhāvati;

Taṃ puggalametha passatha,

Mutto bandhanaṃveva dhāvati”ti.

Tassattho – yo puggalo ḡihibhāve ālayasaṅkhātaṃ vanathaṃ chaḡdetvā pabbajitātāya nibbanatho dibbavīhārasaṅkhāte tapovane adhimutto gharāvāsabandhanasaṅkhātā taṅhāvanā mutto hutvā puna gharāvāsabandhanasaṅkhātaṃ taṅhāvanameva dhāvati, etha taṃ puggalaṃ passatha, eso gharāvāsabandhanato mutto gharāvāsabandhanaṃveva dhāvati.

Imaṃ pana desanaṃ sutvā so rājapurisānaṃ antare sūlagge nisinnova udayabbayaṃ paṭṭhapetvā tilakkhaṇaṃ āropetvā saṅkhāre sammāsanto sotāpattiṃphalaṃ patvā samāpattisukhaṃ anubhavanto vehāsaṃ uppatitvā ākāseṃveva satthu santikaṃ gantvā satthāraṃ vanditvā sarāḡikāya parisāya majjheyeva arahattaṃ pāpuṇi.

Vibbhantabhikkhuvattu tatiyaṃ.

4. Bandhanāḡāravattu

Nataṃ dalhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto bandhanāḡāraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ kira kāle bahū sandhicchedakapanthaghātakamanussaghātake core ānetvā kosalaraṅṅo dassayiṃsu. Te rājā

andubandhanarajjubandhanasāṅkhalikabandhanehi bandhāpesi. Timsamattāpi kho jānapadā bhikkhū satthāraṃ daṭṭhukāma āgantvā disvā vanditvā punadvase sāvatthiṃ piṇḍāya carantā bandhanāgāraṃ gantvā te core disvā piṇḍapātaṭṭikkantā sāyanhasamaye tathāgataṃ upasaṅkamitvā, ‘bhante, ajja amhehi piṇḍāya carantehi bandhanāgāre bahū corā andubandhanādīhi baddhā mahādukkhaṃ anubhavantā diṭṭhā, te tāni bandhanāni chinditvā palāyitum na sakkonti, atthi nu kho, bhante, tehi bandhanehi thiratarāṃ aññaṃ bandhanaṃ nāma’ ti pucchimsu. Satthā, ‘bhikkhave, kiṃ bandhanāni nāmetāni, yaṃ panetaṃ dhanadhaññaputtadārādīsu taṇhāsāṅkhātāṃ kilesabandhanaṃ, etaṃ etehi sataguṇena sahasaguṇena satahasaguṇena thiratarāṃ, evaṃ mahantampi panetaṃ ducchindaniyaṃ bandhanaṃ porāṇakapaṇḍitā chinditvā himavantāṃ pavisitvā pabbajimsū’ ti vatvā atītaṃ āhari –

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto ekasmiṃ duggatagahapatikule nibbatti. Tassa vayappattassa pitā kālamakāsi. So bhatim katvā mātaraṃ posesi. Athassa mātā anicchamānasseva ekaṃ kuladhītaraṃ gehe katvā aparabhāge kālamakāsi. Bhariyāyapissa kucchiyaṃ gabbho patiṭṭhahi. So gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ ajānanto, ‘bhadde, tvaṃ bhatim katvā jīva, ahaṃ pabbajissāmi’ ti āha. ‘Sāmi, nanu gabbho me patiṭṭhito, mayi vijātāya dāraṃ disvā pabbajissasi’ ti āha. So ‘sādhū’ ti sampaṭicchitvā tassā vijātakāle, ‘bhadde, tvaṃ sothiṇā vijātā, idāni ahaṃ pabbajissāmi’ ti āpucci. Atha naṃ sā ‘puttassa tāva thanapānato apagamanaṃ kālāṃ āgamehi’ ti vatvā puna gabbhaṃ gaṇhi. So cintesi – ‘imaṃ sampaṭicchāpetvā gantum na sakkā, imissā anācikkhitvā palāyitvā pabbajissāmi’ ti. So tassā anācikkhitvāva rattibhāge uṭṭhāya palāyi. Atha naṃ nagaraguttikā aggahesum. So ‘ahaṃ, sāmi, mātuposako nāma, vissajjetha ma’ nti attānaṃ vissajjāpetvā ekasmiṃ thāne vasitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā abhiññāsamāpattiyo labhitvā jhānakīlaya kīlanto vihāsi. So tattha vasantoyeva ‘evarūpampi nāma me ducchindaniyaṃ puttadārābandhanaṃ kilesabandhanaṃ chinna’ nti imaṃ udānaṃ udānesi.

Satthā imaṃ atītaṃ āharitvā tena udānaṃ udānaṃ pakāsento imā gāthā abhāsi –

345.

‘Na taṃ daḷhaṃ bandhanamāhu dhīrā,

Yadāyasam dārujapabbajañca;

Sārattarattā maṇikuṇḍalesu,

Puttesu dāresu ca yā apekkhā.

346.

‘Etaṃ daḷhaṃ bandhanamāhu dhīrā,

Ohāriṇaṃ sithilaṃ duppamuñcaṃ;

Etampi chetvāna paribbajanti,

Anapekkhino kāmasukhaṃ pahāya’ ti.

Tattha dhīrāti buddhādayo paṇḍitapurisā yaṃ saṅkhalikasāṅkhātāṃ ayasā nibbattaṃ āyasam, andubandhanasāṅkhātāṃ

dārujaṃ, yañca pabbajatiṇehi vā aññehi vā vākādīhi rajjuṃ katvā kataṃ rajjubandhanaṃ, taṃ asiādīhi chinditum

sakkuṇeyyabhāvena thiranti na vadantī attho. Sārattarattāti sārattā hutvā rattā, bahalatararāgarattāti attho. Maṇikuṇḍalesūti

maṇīsu ceva kuṇḍalesu ca, maṇivicittesu vā kuṇḍalesu. Etaṃ daḷhanti ye maṇikuṇḍalesu sārattarattā, tesam so rāgo ca yā

puttadāresu apekkhā taṇhā, etaṃ kilesamayaṃ bandhanañca paṇḍitapurisā daḷhanti vadanti. Ohārinanti ākaḍḍhitvā catūsu

apāyesu pānato avaharati heṭṭhā haratīti ohāriṇaṃ. Sithilanti bandhanaṭṭhāne chavicammamaṃsāni na chindati, lohitaṃ na

nīharati, bandhanabhāvampi ajānāpetvā thalapathajalapathādīsu kammāni kātum detīti sithilaṃ. Duppamuñcanti lobhasena

hi ekavārampi uppannaṃ kilesabandhanaṃ daṭṭhaṭṭhānato kacchapo viya dummociyaṃ hotīti duppamuñcaṃ. Etampi

chetvānāti etaṃ daḷhampi kilesabandhanaṃ ṇāṇakhaggena chinditvā anapekkhino hutvā kāmasukhaṃ pahāya paribbajanti,

pakkamanti pabbajantīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Bandhanāgaravatthu catutthaṃ.

<p>5. Khemātherīvatthu Ye rāgarattāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto khemaṃ nāma rañño bimbisārassa aggamaheṣiṃ ārabha kathesi. Sā kira padumuttarapādamañle patthitapatthanā ativiya abhirūpā pāsādikā ahoṣi. “Satthā kira rūpassa doṣaṃ katheṭṭi”ti sutvā pana satthu santikaṃ gantuṃ na icchi. Rājā tassā rūpamadamaṭṭabhāvaṃ ñatvā veļuvanavañṇanāpaṭisaṃyuttāni gītāni kāretvā naṭṭādīnaṃ dāpesi. Tesā tāni gāyantaṃ saddaṃ sutvā tassā veļuvanaṃ aditthapubbaṃ viya asutaṃ viya ca ahoṣi. Sā “kataraṃ uyyānaṃ sandhāya gāyathā”ti pucchitvā, “devī, tumhākaṃ veļuvanuyyānamevā”ti vutte uyyānaṃ gantukāma ahoṣi. Satthā tassā āgamaṃ ñatvā parisamañjhe nisīditvā dhammaṃ desentova tālavañṇaṃ ādāya attano passe ṭhatvā bījamānaṃ abhirūpaṃ itthiṃ nimmini. Khemā, devīpi pavisaṃmānāva taṃ itthiṃ disvā cintesi – “sammāsambuddho rūpassa doṣaṃ katheṭṭi vadanti, ayañcassa santike itthi bījayamānā ṭhitā, nāhaṃ imissā kalabhāgampi upemi, na mayā īdisaṃ itthirūpaṃ ditthapubbaṃ, satthāraṃ abhūtena abbhācikkhanti maññe”ti cintetvā tathāgatassa kathāsaddampi anisāmetvā tameva itthiṃ olokayamānā atthāsī. Satthā tassā tasmīṃ rūpe uppannabahuṃānataṃ ñatvā taṃ rūpaṃ paṭhamavayādivasena dassetvā heṭṭhā vuttanayeneva pariyoṣāne atthimattāvasānaṃ katvā dassesi. Khemā taṃ disvā “evarūpampi nāmetaṃ rūpaṃ muhutteneva khayavayaṃ sampattaṃ, natthi vata imasmīṃ rūpe sāro”ti cintesi. Satthā tassā cittaṅgamaṃ oloketvā, “khome, tvam imasmīṃ rūpe sāro atthi”ti cintesi, passa dānissa asārahāva”nti vatvā imaṃ gāthamāha – “Āturaṃ asuciṃ pūtiṃ, passa khome samussayaṃ; Uggharaṇaṃ paggharaṇaṃ, bālānaṃ abhipatthita”nti. (apa. therī 2.2.354); Sā gāthāpariyoṣāne sotāpattiphale patiṭṭhahi. Atha naṃ satthā, “khome, ime sattā rāgarattā doṣapaduṭṭhā mohamūlha attano tañhāsoṭaṃ samatikkamituṃ na sakkonti, tattheva lagganti”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 347. “Ye rāgarattānupatanti soṭaṃ, Sayam kataṃ makkaṭakova jālaṃ; Etampi chetvāna vajanti dhīrā, Anapekkhino sabbadukkhaṃ pahāyā”ti. Tattha makkaṭakova jālanti yathā nāma makkaṭako suttajālaṃ katvā majjhe ṭhāne nābhimañḍale nipanno pariyaṇte patitaṃ paṭaṅgaṃ vā makkhikaṃ vā vegena gantvā vijjhivā tassa rasaṃ pivivā puna gantvā tasmīṃyeva ṭhāne nipajjati, evameva ye sattā rāgarattā doṣapaduṭṭhā mohamūlha sayamkataṃ tañhāsoṭaṃ anupatanti, te taṃ samatikkamituṃ na sakkonti, evaṃ duratikkamaṃ. Etampi chetvāna vajanti dhīrāti pañḍitā etaṃ bandhanaṃ chetvā anapekkhino nirālayā hutvā arahattamaggena sabbadukkhaṃ pahāya vajanti, gacchanti attho. Desanāvasāne khemā arahatte patiṭṭhahi, mahājanassāpi sāthikā dhammadesanā ahoṣi. Satthā rājānaṃ āha – “mahārāja, khemāya pabbajituṃ vā parinibbāyituṃ vā vaṭṭati”ti. Bhante, pabbājetha naṃ, alaṃ parinibbānenāti. Sā pabbajitvā aggasāvika ahoṣī. Khemātherīvatthu pañcamaṃ. 6. Uggasenaṇvatthu Muñca pureti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto uggasenaṃ ārabha kathesi. Pañcasatā kira naṭṭa saṃvacchare vā chamāse vā patte rājagahaṃ gantvā rañño sattāhaṃ samajjaṃ katvā bahuṃ hiraññasuvañṇaṃ labhanti, antarantare ukkhepadāyānaṃ pariyaṇto natthi. Mahājano mañcātimañcādīsu ṭhatvā samajjaṃ olokesi. Athekā lañghikadhīta vaṃsaṃ abhiruyha tassa upari parivattitvā tassa pariyaṇte ākāse cañkamamānā naccati ceva gāyati ca. Tasmīṃ samaye uggaseno nāma seṭṭhiputto saḥāyakena saddhiṃ mañcātimañce ṭhito taṃ oloketvā tassā hatthapādavikkhepādīsu uppannasīneho gehaṃ gantvā “taṃ labhanto jivissāmi, alabhantassa me idheva maraṇa”nti āhārūpacchedaṃ katvā mañcake nipajji. Mātāpitūhi, “tāta, kiṃ te rujjati”ti pucchitopi “taṃ me naṭṭadhītaṃ labhantassa jivitaṃ atthi, alabhantassa me idheva maraṇa”nti vatvā, “tāta, mā evaṃ kari, aññaṃ te amhākaṃ kulassa ca bhogañña</p>		
---	--	--

anurūpaṃ kumārikaṃ ānessāma”ti vuttepi tatheva vatvā nipajji. Athassa pitā bahuṃ yācivāpi taṃ saññāpetuṃ asakkonto tassa sahāyaṃ pakkosāpetvā kahāpaṇasahassaṃ datvā “ime kahāpaṇe gahetvā attano dhītaṃ mayhaṃ puttassa detū”ti pahīni. So “nāhaṃ kahāpaṇe gahetvā demi, sace pana so imaṃ alabhivā jīvituṃ na sakkoti, tena hi amhehi saddhiṃyeva vicaratu, dassāmissa dhītaṃ”nti āha. Mātāpitaro puttassa tamatthaṃ ārocesuṃ. So “ahaṃ tehi saddhiṃ vicarissāmi”ti vatvā yācantānampi tesam kathaṃ anādiyivā nikkhamivā nātakassa santikaṃ agamāsi. So tassa dhītaṃ datvā tena saddhiṃyeva gāmanigamarājadhānīsu sippaṃ dassento vicari.

Sāpi tena saddhiṃ saṃvāsamanvāya nacirasseva puttaṃ labhivā kīlāpayamānā “sakaṭagopakassa putta, bhaṇḍahāraḥakassa putta, kiñci ajānakassa puttā”ti vadati. Sopi nesam sakaṭaparivattakaṃ katvā tthitāṭṭhāne goṇānaṃ tiṇaṃ āharati, sippadassanaṭṭhāne laddhabhaṇḍakaṃ ukkhipivā harati. Tadeva kira sandhāya sā itthi puttaṃ kīlāpayamānā tathā vadati. So attānaṃ ārabba tassā gāyanabhāvaṃ nātvā taṃ pucchi – “maṃ sandhāya kathesi”ti? “Āma, taṃ sandhāya”ti. “Evaṃ sante ahaṃ palāyissāmi”ti. Sā “kiṃ pana mayhaṃ tayā palāyitena vā āgatena vā”ti punappunaṃ tadeva gītaṃ gāyati. Sā kira attano rūpasampattiñceva dhanalābhaṇḍa nissāya taṃ kismiñci na maññati. So “kiṃ nu kho nissāya imissā ayaṃ māno”ti cinto “sippaṃ nissāya”ti nātvā “hotu, sippaṃ uggaṇhissāmi”ti sasuraṃ upasaṅkamivā tassa jānanakasippaṃ uggaṇhivā gāmanigamādīsu sippaṃ dassento anupubbena rājagahaṃ āgantvā “ito sattame divase uggaṇeso seṭṭhiputto nagaravāsīnaṃ sippaṃ dassessati”ti ārocāpesi.

Nagaravāsīno mañcātimañcādayo bandhāpetvā sattame divase sannipatiṃsu. Sopi satthihattamaṃ vaṃsaṃ abhiruyha tassa matthake aṭṭhāsi. Taṃ divasaṃ satthā paccūsakāle lokaṃ volokento taṃ attano nāñajālassa anto pavitṭhaṃ disvā “kiṃ nu kho bhavissati”ti āvajjento “sve seṭṭhiputto sippaṃ dassessāmiṃti vaṃsamatthake tthassati, tassa dassanattamaṃ mahājano sannipattissati. Tatra ahaṃ catuppadikaṃ gāthaṃ desessāmi, taṃ sutvā caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, uggaṇesopi arahatte patiṭṭhahissati”ti aññāsi. Satthā punadivase kālaṃ sallakkhetvā bhikkhusaṅghaparivuto rājagahaṃ piṇḍāya pāvīsi. Uggaṇesopi satthari antonagaraṃ apavitṭtheyeva unnādanattāya mahājanassa aṅgulisaññaṃ datvā vaṃsamatthake patiṭṭhāya ākāseyeva satta vāre parivattivā oruyha vaṃsamatthake aṭṭhāsi. Tasmim khāne satthā nagaraṃ pavisanto yathā taṃ parisā na oloketi, evaṃ katvā attānameva olokāpesi. Uggaṇeso parisam oloketvā “na maṃ parisā oloketi”ti domanassappatto “idaṃ mayā saṃvacchare kattabbaṃ sippaṃ, satthari nagaraṃ pavisante parisā maṃ anoloketvā satthārameva oloketi, moghaṃ vata me sippadassanaṃ jāta”nti cintesi.

Satthā tassa cittaṃ nātvā mahāmogallānaṃ āmantetvā “gaccha, mogallāna, seṭṭhiputtaṃ vadehi ‘sippaṃ kira dassetū’”ti āha. Thero gantvā vaṃsassa heṭṭhā tthito seṭṭhiputtaṃ āmantetvā imaṃ gāthamāha –

“Ingha passa naṭaputta, uggaṇesena mahabbala;

Karohi raṅgaṃ parisāya, hāsayaṃ mahājana”nti.

So therassa kathaṃ sutvā tuṭṭhamānaso hutvā “satthā maññe mama sippaṃ passitukāmo”ti vaṃsamatthake tthitakova imaṃ gāthamāha –

“Ingha passa mahāpañña, mogallāna mahiddhika;

Karomi raṅgaṃ parisāya, hāsayaṃ mahājana”nti.

Evañca pana vatvā vaṃsamatthakato vehāsaṃ abbhuggantvā ākāseva cuddasakkhattuṃ parivattivā oruyha vaṃsamatthakeva aṭṭhāsi. Atha naṃ satthā, “uggaṇesena, paṇḍitena nāma atītānāgatapaccuppannesu khandhesu ālayaṃ pahāya jātiādīhi muccituṃ vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

348.

“Muñca pure muñca pacchato,

Majjhe muñca bhavassa pāragū;

Sabbattha vimuttamānaso,

Na punaṃ jātijaraṃ upehisī”ti.

Tattha muñca pureti atītesu khandhesu ālayaṃ nikantiṃ ajjhosānaṃ patthanaṃ pariyuṭṭhānaṃ gāhaṃ parāmāsaṃ taṇhaṃ

muñca. Pacchatoti anāgatesupi khandhesu ālayādīni muñca. Majjheta paccuppannesupi tāni muñca. Bhavassa pāragūti evaṃ sante tividhassāpi bhavassa abhiññāpariññāpahānabhāvanāsacchikiriya vasena pāragū pāraṅgato hutvā khandhadhātuāyatanādibhede sabbasaṅkhate vimuttamānaso viharanto puna jātijarāmarāṇāni na upagacchati attho. Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhisaṃmayo ahoṣi. Setṭhiputtopi vaṃsamattake ṭhitakova saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā vaṃsato oruyha satthu santikaṃ āgantvā pañcapatitṭhitena satthāraṃ vanditvā pabbajjā yāci. Atha naṃ satthā dakkhiṇahattaṃ pasāretvā “ehi bhikkhū”ti āha. So tāvadeva atṭhaparikkhāradharo satṭhivassikatthero viya ahoṣi. Atha naṃ bhikkhū, “āvuso uggasena, satṭhihathassa te vaṃsassa matthakato otarantassa bhayaṃ nāma nāhoṣi”ti pucchitvā “natthi me, āvuso, bhaya”nti vutte satthu ārocesuṃ, “bhante, uggaseno ‘na bhāyāmi’ti vadati, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti. Satthā “na, bhikkhave, mama puttana uggasena sadisā chinnaṃmyojanā bhikkhū bhāyanti, na tasanā”ti vatvā brāhmaṇavagge imaṃ gāthamāha –

“Sabbasaṃmyojanaṃ chetvā, yo ve na paritassati;
Saṅgātiṃ viṃṣayuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. (dha. pa. 397; su. ni. 626);

Desanāvasāne bahūnaṃ dhammābhisaṃmayo ahoṣi. Punekadivasā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “kiṃ nu kho, āvuso, evaṃ arahattūpanissayasampannassa bhikkhuno naṭadhītaṃ nissāya naṭehi saddhiṃ vicaraṇakāraṇaṃ, kiṃ arahattūpanissaya kāraṇa”nti? Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, ubhayampetaṃ iminā eva kata”nti vatvā tamattaṃ pakāsetuṃ aṭṭhaṃ āhari.

Atīte kira kassapadasabalassa suvaṇṇacetiye kariyamāne bārānasivāsino kulaputtā bahuṃ khādanīyabhojanīyaṃ yānakesu āropetvā “hatthakammaṃ karissāmā”ti cetiyatṭhānaṃ gacchantā antarāmagge ekaṃ therāṃ piṇḍāya pavisaṃtaṃ passimsu. Athekā kuladhītaṃ therāṃ oloketvā sāmikaṃ āha – “sāmi, ayyo, piṇḍāya pavisati, yānake ca no bahuṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ, pattamassa āhara, bhikkhaṃ dassāmā”ti. So taṃ pattam āharitvā khādanīyabhojanīyassa pūretvā therassa hatthe patitṭhāpetvā ubhopi patthanāṃ karimsu, “bhante, tumhehi diṭṭhadhammasseva bhāgino bhavyeyyāma”ti. Sopi thero khīṇāsavova, tasmā olokeno tesāṃ patthanāya samijjanabhāvaṃ ṇatvā sitaṃ akāsi. Taṃ disvā sā itthi sāmikaṃ āha – “amhākaṃ, ayyo, sitaṃ karoti, eko naṭakārako bhavissati”ti. Sāmikopissā “evaṃ bhavissati, bhadda”ti vatvā pakkāmi.

Idaṃ tesāṃ pubbakammaṃ. Te tatha yāvatāyukaṃ ṭhatvā devaloke nibbattitvā tato cavitvā sā itthi naṭagehe nibbatti, puriso setṭhiṃgehe. So “evaṃ, bhadda, bhavissati”ti tassā paṭivacanassa dinnattā naṭehi saddhiṃ vicari. Khīṇāsavatttherassa dinnapiṇḍapātaṃ nissāya arahattaṃ pāpuṇi. Sāpi naṭadhīta “yā me sāmikassa gati, mayhampi sā eva gati”ti pabbajitvā arahatte patitṭhahīti.

Uggasenavattu chaṭṭhaṃ.

7. Cūḷadhanuggahapaṇḍitavattu

Vitakkamathitassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto cūḷadhanuggahapaṇḍitaṃ ārabba kathesi. Eko kira daharabhikkhu salākagge attano pattasalākaṃ gahetvā salākayāguṃ ādāya āsanasālaṃ gantvā pivi. Tattha udakaṃ alabhitvā udakathāya ekaṃ gharaṃ agamāsi. Tattha taṃ ekā kumārīkā disvāva uppannasinehā, “bhante, puna pānīyena atthe sati idheva āgaccheyyāthā”ti āha. So tato paṭṭhāya yadā pānīyaṃ na labhati, tadā tattheva gacchati. Sāpissa pattam gahetvā pānīyaṃ deti. Evaṃ gacchante kāle yāgumpi datvā punekadivasā tattheva nisīdāpetvā bhattaṃ adāsi. Santike cassa nisīditvā, “bhante, imasmimṃ gehe na kiñci natthi nāma, kevalaṃ mayaṃ vicaraṇakamanussameva na labhāmā”ti kathaṃ samuṭṭhāpesi. So kathipāheneva tassā kathaṃ sutvā ukkaṇṭhi. Atha naṃ ekadivasā āgantukā bhikkhū disvā “kasmā tvaṃ, āvuso, kiso uppaṇḍupaṇḍukajātosī”ti pucchitvā “ukkaṇṭhitomhi, āvuso”ti vutte ācariyupajjhāyānaṃ santikaṃ nayimsu. Tepi naṃ satthu santikaṃ netvā tamattaṃ ārocesuṃ. Satthā “saccaṃ kira tvaṃ, bhikkhu, ukkaṇṭhitosī”ti pucchitvā “sacca”nti vutte “kasmā tvaṃ mādisassa āradhaviṇīyassa buddhassa sāsane pabbajitvā ‘sotāpanno’ti vā ‘sakadāgāmī’ti vā attānaṃ avadāpetvā ‘ukkaṇṭhito’ti vadāpesi, bhāriyaṃ te kammaṃ kata”nti vatvā “kiṃ kāraṇā ukkaṇṭhitosī”ti pucchi. “Bhante, ekā maṃ itthi evamāhā”ti vutte, “bhikkhu, anacchariyaṃ etaṃ tassā kiriyāṃ. Sā hi pubbe sakalajambudīpe aggadhanuggahapaṇḍitaṃ pahāya tammuhuttaditṭhake ekasmimṃ sinehaṃ uppādetvā taṃ jīvitakkhayaṃ pāpesi”ti vatvā

tassatthassa pakāsanattham bhikkhūhi yācito –
 Atīte cūladhanuggahapaṇḍitakāle takkasīlāyaṃ disāpāmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ uggahetvā tena tuṭṭhena dinnam
 dhītaram ādāya bārāṇasim gacchantassa ekasmiṃ aṭavimukhe ekūnapaññāsāya kaṇḍehi ekūnapaññāsacore māretvā kaṇḍesu
 khīnesu corajeṭṭhakaṃ gahetvā bhūmiyaṃ pātetvā, “bhadde, asim āharā”ti vutte tāya taṅkhaṇaṃ diṭṭhacore sinehaṃ katvā
 corassa hatthe asitharuṃ ṭhapetvā corena dhanuggahapaṇḍitassa māritabhāvaṃ āvikatvā corena ca taṃ ādāya gacchantena
 “mampi esā aññaṃ disvā attano sāmikaṃ viya mārāpessati, kiṃ me imāyā”ti ekaṃ nadiṃ disvā orimatīre taṃ ṭhapetvā
 tassā bhaṇḍakaṃ ādāya “tvam idheva hohi, yāvahaṃ bhaṇḍikaṃ uttāremī”ti tattheva taṃ pahāya gamanabhāvaṃ āvikatvā
 –

“Sabbam bhaṇḍam samādāya, pāram tiṇṇosi brāhmaṇa;
 Paccāgaccha lahuṃ khippaṃ, mampi tārehi dānito.

“Asanthutaṃ maṃ cirasanthutena,
 Nimīni bhotī addhuvam dhuvena;
 Mayāpi bhotī nimineyya aññaṃ,
 Ito ahaṃ dūrataṃ gamissaṃ.

“Kāyaṃ eḷagalāgumbe, karoti ahuhāsīyaṃ;
 Nayīdha naccam vā gītaṃ vā, tālam vā susamāhitam;
 Anamhikāle susoṇi, kiṃ nu jagghasi sobhane.

“Siṅgāla bāla dummedha, appapaññosi jambuka;

Jīno macchaṅca pesiṅca, kapaṇo viya jhāyasi.

“Sudassam vajjamaññesaṃ, attano pana duddasaṃ;

Jīnā patiṅca jāraṅca, maññe tvaññeva jhāyasi.

“Evametam migarāja, yathā bhāsasi jambuka;

Sā nūnāham ito gantvā, bhattu hessaṃ vasānugā.

“Yo hare mattikaṃ thālam, kaṃsathālampi so hare;

Katañceva tayā pāpaṃ, punapevaṃ karissasi”ti. (jā. 1.5.128-134) –

Imaṃ pañcakanipāte cūladhanuggahajātakam vitthāretvā “tadā cūladhanuggahapaṇḍito tvam ahoṣi, sā itthī etarahi ayam
 kumārīkā, siṅgālarūpena āgantvā tassā niggaḥakārako sakko devarājā ahamevā”ti vatvā “evaṃ sā itthī taṃmuhuttadiṭṭhake
 ekasmiṃ sinehena sakalajambudīpe aggapaṇḍitaṃ jīvitā voropesi, taṃ itthim ārabha uppannaṃ tava taṅhaṃ chinditvā
 viharāhi bhikkhū”ti taṃ ovaditvā uttarimpi dhammaṃ desento imā dve gāthā abhāsi –

349.

“Vitakkamathitassa jantuno,
 Tibbarāgassa subhānupassino;
 Bhiyyo taṅhā pavaddhati,
 Esa kho daḷhaṃ karoti bandhanaṃ.

350.

“Vitakkūpasame ca yo rato,
 Asubham bhāvayate sadā sato;
 Esa kho byanti kāhiti,
 Esa checchati mārabandhana”nti.

Tattha vitakkamathitassāti kāmavitakkādīhi vitakkehi nimmathitassa. Tibbarāgassāti bahalarāgassa. Subhānupassinoti
 iṭṭhārammaṇe subhanimittagāhādivasena vissaṭṭhamānasatāya subhanti anupassantassa. Taṅhāti evarūpassa jhānādīsu ekampi
 na vaḍḍhati, atha kho chadvārīkā taṅhāyeva bhiyyo vaḍḍhati. Esa khoti eso puggalo taṅhābandhanaṃ daḷhaṃ suthiram

karoti. Vitakkūpasameti micchāvittakkādīnaṃ vūpasamasāṅkhāte dasasu asubhesu paṭhamajjhāne. Sadā satoti yo ettha abhirato hutvā niccaṃ upaṭṭhitasatitāya sato taṃ asubhajhānaṃ bhāveti. Byanti kāhitīti esa bhikkhu tīsu bhavesu uppajjanakaṃ taṃhaṃ vīgatantaṃ karissati. Mārabandhananti eso tebhūmakavaṭṭasaṅkhātaṃ mārabandhanampi chindissatīti attho.

Desanāvasāne so bhikkhu sotāpattiphale patitṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Cūladhanuggahapaṇḍitavattu sattamaṃ.

8. Māravatthu

Niṭṭhaṅgato imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto māraṃ ārabba kathesi.

Ekadivasañhi vikāle sambahulā therā jetavanavihāraṃ pavisitvā rāhulatherassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā taṃ utṭhāpesuṃ. So aññattha vasanaṭṭhānaṃ apassanto tathāgatassa gandhakuṭiyā pamukhe nipajji. Tadā so āyasmā arahattaṃ patto avassikova hoti. Māro vasavattibhavane tṭitoyeva taṃ āyasmantaṃ gandhakuṭipamukhe nipannaṃ disvā cintesi – “samaṇassa gotamassa rujanakaṅgulī bahi nipanno, sayam antogandhakuṭiyam nipanno, aṅguliyaṃ pīḷiyamānāya sayampi pīḷito bhavissatī”ti. So mahantaṃ hatthirājavanṇaṃ abhinimminivā āgamma soṇḍāya therassa matthakaṃ parikkhipitvā mahantena saddena koñcanaḍaṃ ravi. Satthā gandhakuṭiyam nisinnova tassa mārabhāvaṃ ñatvā, “māra, tādisānaṃ satahassenāpi mama puttassa bhayaṃ uppādetuṃ na sakkā. Putto hi me asantāsī vītataṅho mahāvīriyo mahāpañño”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

351.

“Niṭṭhaṅgato asantāsī, vītataṅho anaṅgaṇo;

Acchindi bhavasallāni, antimoyaṃ samussayo.

352.

“Vītataṅho anādāno, niruttipadakovido;

Akkharānaṃ sannipātaṃ, jaññā pubbāparāni ca;

Sa ve antimasārīro,

Mahāpañño mahāpurisoti vuccatī”ti.

Tattha niṭṭhaṅgato imasmim sāsane pabbajitānaṃ arahattaṃ niṭṭhaṃ nāma, taṃ gato pattoti attho. Asantāsīti abbhantare rāgasantāsādīnaṃ abhāvena asantanaṅko. Acchindi bhavasallānīti sabbānīpi bhavagāmīni sallāni acchindi. Samussayoti ayaṃ etassa antimo deho.

Anādānoti khandhādīsū niggaṇaṇo. Niruttipadakovidoti niruttīyañca sesapadesu cāti catūsūpi paṭisambhidāsu chekoti attho.

Akkharānaṃ sannipātaṃ, jaññā pubbāparāni cāti akkharānaṃ sannipātasāṅkhātaṃ akkharapaṇḍaṅca jānāti, pubbakkharena aparakkharaṃ, aparakkharena pubbakkharaṅca jānāti. Pubbakkharena aparakkharaṃ jānāti nāma – ādimhi paññāyamāne majjhapariyosānesu apaññāyamānesu “imesaṃ akkharānaṃ idaṃ majjhaṃ, idaṃ pariyosāna”nti jānāti. Aparakkharena pubbakkharaṃ jānāti nāma – ante paññāyamāne ādimajjhesu apaññāyamānesu “imesaṃ akkharānaṃ idaṃ majjhaṃ, ayaṃ ādī”ti jānāti. Majjhe paññāyamānepi “imesaṃ akkharānaṃ ayaṃ ādī, ayaṃ anto”ti jānāti. Evaṃ mahāpañño. Sa ve antimasārīroti esa koṭiyam tṭitasarīro, mahantānaṃ atthadhammaniruttīpaṭibhānānaṃ sīlakkhandhādīnaṅca pariggāhikāya paññāya samannāgatattā mahāpañño, “vimuttacittatā khvāhaṃ, sārīputta, mahāpurisoti vadāmi”ti (saṃ. ni. 5.377) vacanato vimuttacittatāya ca mahāpurisoti vuccatīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattīphalādīni pāpuṇṇīsu. Māropi pāpimā “jānāti maṃ samaṇo gotamo”ti tatthevantaradhāyīti.

Māravatthu aṭṭhamaṃ.

9. Upakāḷivakavattu

Sabbābhībhūti imaṃ dhammadesanaṃ satthā antarāmagge upakaṃ āḷivakaṃ ārabba kathesi.

Ekasmīñhi samaye satthā pattasabbaññūtaññāṇo bodhimaṇḍe sattaṣaṭṭhaṃ vītināmetvā attano pattacīvaramādāya dhammacakkapavattanaṭṭhaṃ bārāṇasim sandhāya aṭṭhārasayojanaṃ maggaṃ paṭipanno antarāmagge upakaṃ āḷivakaṃ addasa.

Sopi satthāraṃ disvā “vipassannāni kho te, āvuso, indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto, kaṃsi tvaṃ, āvuso, uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṃ dhammaṃ rocesī”ti pucchi. Athassa satthā “mayhaṃ upajjhāyo vā ācariyo vā natthī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

353.

“Sabbābhibhū sabbavidūhamasmi,
Sabbesu dhammesu anūpalitto;
Sabbāñjaho taṇhakkhaye vimutto,
Sayam abhiññāya kamuddiseyya”nti.

Tattha sabbābhibhūti sabbesaṃ tebhūmakadhammānaṃ abhibhavanato sabbābhibhū. Sabbavidūti viditasabbacatubhūmakadhammo. Sabbesu dhammesūti sabbesupi tebhūmakadhammesu taṇhādittihī anūpalitto. Sabbāñjahoti sabbe tebhūmakadhamme jahitvā tthito. Taṇhakkhaye vimuttoti taṇhakkhayante uppādite taṇhakkhayasaṅkhāte arahatte asekhāya vimuttiyā vimutto. Sayam abhiññāyāti abhiññeyyādibhede dhamme sayameva jānitvā. Kamuddiseyyanti “ayaṃ me upajjhāyo vā ācariyo vā”ti kaṃ nāma uddiseyyanti.

Desanāvasāne upako ājīvako tathāgatassa vacanaṃ nevābhinandi, na paṭikkosi. Sīsaṃ pana cāletvā jivhaṃ nillāletvā ekapadikamaggaṃ gahetvā aññataraṃ luddakanivāsanaṭṭhānaṃ agamāsīti.

Upakājīvakavatthu navamaṃ.

10. Sakkapañhavatthu

Sabbadānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sakkam devarājānaṃ ārabha kathesi.

Ekasmiñhi samaye tāvatimsadevaloke devatā sannipatitvā cattāro pañhe samuṭṭhāpesuṃ “kataraṃ dānaṃ nu kho dānesu, kataro raso rasesu, katarā rati ratīsu jeṭṭhakā, taṇhakkhayova kasmā jeṭṭhakoti vuccatī”ti? Te pañhe ekā devatāpi vinicchitum nāsakkhi. Eko pana devo ekaṃ devaṃ, sopi aparanti evaṃ aññamaññaṃ pucchantā dasasu cakkavālasahassee dvādasā samvaccharāni vicariṃsu. Ettakenāpi kālena pañhānaṃ atthaṃ adisvā dasasahasacakkavāladevatā sannipatitvā catunnaṃ mahārājānaṃ santikaṃ gantvā “kiṃ, tātā, mahādevatāsannipāto”ti vutte “cattāro pañhe samuṭṭhāpetvā vinicchitum asakkontā tumhākaṃ santikaṃ āgatamhā”ti. “Kiṃ pañhaṃ nāmetam, tātā”ti. “Dānarasaratīsu katamā dānarasaratī nu kho seṭṭhā, taṇhakkhayova kasmā seṭṭho”ti ime pañhe vinicchitum asakkontā āgatamhāti. Tātā, mayampi imesaṃ atthe na jānāma, amhākaṃ pana rājā janasahasena cintite atthe cintetvā taṅkhaṇeva jānāti, so amhehi paññāya ca puññaena ca visiṭṭho, etha, tassa santikaṃ gacchāmāti tameva devagaṇaṃ ādāya sakkassa devarañño santikaṃ gantvā tenāpi “kiṃ, tātā, mahanto devasannipāto”ti vutte tamatthaṃ ārocesuṃ. “Tātā, imesaṃ pañhānaṃ atthaṃ aññopi jānitum na sakkoti, buddhavisayā hete. Satthā panetarahi kahaṃ viharatī”ti pucchitvā “jetavane”ti sutvā “etha, tassa santikaṃ gamissāmā”ti devagaṇena saddhiṃ rattibhāge sakalaṃ jetavanaṃ obhāsetvā satthāraṃ upasaṅkamtivā vanditvā ekamantaṃ tthito “kiṃ, mahārāja, mahatā devasaṅghena āgatosī”ti vutte, “bhante, devagaṇena ime nāma pañhā samuṭṭhāpitā, añño imesaṃ atthaṃ jānitum samattho nāma natthi, imesaṃ no atthaṃ pakāsethā”ti āha.

Satthā “sādhu mahārāja, mayā hi pāramiyo pūretvā mahāpariccāge pariccajitvā tumhādisānaṃ kaṅkacchedanattameva sabbaññutaññānaṃ paṭividdham, tayā pucchitapañhesu hi sabbadānānaṃ dhammadānaṃ seṭṭham, sabbarasānaṃ dhammaraso seṭṭho, sabbaratīnaṃ dhammarati seṭṭhā, taṇhakkhayo pana arahattaṃ sampāpakattā seṭṭhoyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

354.

“Sabbadānaṃ dhammadānaṃ jināti,
Sabbarasaṃ dhammaraso jināti;
Sabbaratīṃ dhammarati jināti,
Taṇhakkhayo sabbadukkhaṃ jinātī”ti.

Tattha sabbadānaṃ dhammadānanti sacepi hi cakkavālagabbhe yāva brahmalokā niraṇṇaṃ katvā sannisinnānaṃ

buddhapaccekabuddhakhīṇāsavānaṃ kadaliḡabbhasadisāni cīvarāni dadeyya, tasmim̐ samāgame catuppadikāya gāthāya katānumodanāva seṭṭhā. Tañhi dānaṃ tassā gāthāya soḡasiṃ kalaṃ nāgghati. Evaṃ dhammassa desanāpi vācanampi savanampi mahantaṃ. Yena ca puggalena bahūnaṃ taṃ dhammassavanaṃ kāritaṃ, tasseva ānisaṃso mahā. Tathārūpāya eva parisāya paṇītipiṇḡapātassa patte pūretvā dinnadānatopi sappitelādīnaṃ patte pūretvā dinnabhesajjādānatopi mahāvihārasadisānaṃ vihārānañca lohapāsādasadisānañca pāsādānaṃ anekāni sataśahassāni kāretvā dinnasenāsanadānatopi anāthapiṇḡikādīhi vihāre ārabba katapariccāgatopi antamaso catuppadikāya gāthāya anumodanāvāsenāpi pavattitaṃ dhammadānameva varaṃ seṭṭhaṃ. Kiṃ kāraṇā? Evarūpāni hi puññāni karontā dhammaṃ sutvāva karonti, no asutvā. Sace hi ime sattā dhammaṃ na suṇeyyumaṃ, uḡunkamattaṃ yāgumpa kaṭacchumattaṃ bhattampi na dadeyyumaṃ. Iminā kāraṇena sabbadānehi dhammadānameva seṭṭhaṃ. Apica ṭhapetvā buddhe ca paccekabuddhe ca sakalakappaṃ deve vassante udakabindūni gaṇetuṃ samatthāya paññāya samannāgatā sārīputtādayopi attano dhammatāya sotāpattiphalādīni adhigantaṃ nāsakkhiṃsu, assajjitharādīhi kathitadhammaṃ sutvā sotāpattiphalam̐ sacchikariṃsu, satthu dhammadesanāya sāvakaṃpāramīññaṃ sacchikariṃsu. Imināpi kāraṇena, mahārāja, dhammadānameva seṭṭhaṃ. Tena vuttaṃ – “sabbadānaṃ dhammadānaṃ jināti”ti.

Sabbe pana gandharasādayopi rasā ukkaṃsato devatānaṃ sudhābhōjanarasopi samsāraṃvāṭṭe pātetvā dukkhānubhavanasseva paccayo. Yo panaṃ seṭṭhaṃ sattaṃsabodhipakkhiyadhammasaṅkhāto ca navalokuttaradhammasaṅkhāto ca dhammaraso, ayameva sabbarasānaṃ seṭṭho. Tena vuttaṃ – “sabbarasaṃ dhammaraso jināti”ti . Yāpesā

puttaratidhīturatidhanaratiitthiratinaccagītavādītādiratipabhedā ca anekappabhedā ratī, sāpi samsāraṃvāṭṭe pātetvā dukkhānubhavanasseva paccayo. Yā panesā dhammaṃ kathentassa vā suṇantassa vā vācentassa vā anto uppajjamānā pīti udaggabhāvaṃ janeti, assūni pavatteti, lomahaṃsaṃ janeti, sāyaṃ samsāraṃvāṭṭassa antaṃ katvā arahattapariyosānā hoti. Tasmā sabbaratīnaṃ evarūpā dhammaratiyeva seṭṭhā. Tena vuttaṃ – “sabbaratiṃ dhammarati jināti”ti taṇhakkhāyo pana taṇhāya khayante uppannaṃ arahattaṃ sakalassapi vaṭṭadukkhasa abhibhavanato sabbasetṭhameva. Tena vuttaṃ – “taṇhakkhāyo sabbadukkhaṃ jināti”ti.

Evaṃ satthari imissā gāthāya atthaṃ kathenteyeva caturāsītiyā pānasahassānaṃ dhammābhisamāyo ahoṣi. Sakkopi satthu dhammakathaṃ sutvā satthāraṃ vanditvā evamāha – “bhante, evaṃjeṭṭhake nāma dhammadāne kimatthaṃ amhākaṃ pattim̐ na dāpetha, ito paṭṭhāya no bhikkhusaṅghassa kathetvā pattim̐ dāpetha, bhante”ti. Satthā tassa vacanaṃ sutvā bhikkhusaṅghaṃ sannipātetvā, “bhikkhave, ajjādiṃ katvā mahādhammassavanaṃ vā pākatikadhammassavanaṃ vā upanisinnakathaṃ vā antamaso anumodanaṃpi kathetvā sabbasattānaṃ pattim̐ dadeyyāthā”ti āha. Sakkapañhavatthu dasamaṃ.

11. Aputtakasetṭhivatthu

Hananti bhogāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aputtakasetṭhiṃ nāma ārabba kathesi.

Tassa kira kālakiriyaṃ sutvā rājā pasenadi kosalo “aputtakaṃ sāpateyyaṃ kassa pāpuṇāti”ti pucchitvā “rañño”ti sutvā sattahi divasehi tassa gehato dhanam̐ rājakulam̐ abhiharāpetvā satthu santikaṃ upasaṅkamitvā “handā kuto nu tvam̐, mahārāja, āgacchasi divādivassā”ti vutte “idha, bhante, sāvattiyam̐ seṭṭhi, gahapati, kālakato, tamaṃ aputtakam̐ sāpateyyam̐ rājantepuraṃ abhiharitvā āgacchāmī”ti āha. Sappaṃ sutte (saṃ. ni. 1.130) āgatanayeneva vedītabbaṃ.

So kira suvaṇṇapātiyā nānaggarasabhojane upaṇīte “evarūpaṃ nāma manussā bhuñjanti, kiṃ tumhe mayā saddhiṃ imasmiṃ gehe keḡim̐ karothā”ti bhojane upaṭṭhite leḡḡudaṇḡādīhi paharitvā palāpetvā “idaṃ manussānaṃ bhojana”nti kaṇājakaṃ bhuñjati biḡaṇadutiyaṃ. Vatthayānachattesupi manāpesu upaṭṭhāpitesu te manusse leḡḡudaṇḡādīhi paharanto palāpetvā sāṇāni dhāreti, jajjararathakena yāti paṇṇachattakena dhāriyamānenāti evaṃ raññā ārocite satthā tassa pubbakammaṃ kathesi.

Bhūtapubbaṃ so, mahārāja, seṭṭhi, gahapati, tagarasikhim̐ nāma paccekabuddhaṃ piṇḡapātena paṭipādesi. “Detha samaṇassa piṇḡa”nti vatvā so utṭhāyāsanaṃ pakkāmi. Tasmim̐ kira assaddhe bāle evaṃ vatvā pakkante tassa bhariyā saddhā pasannā “cīrassaṃ vata me imassa mukhato ‘dehī’ti vacanaṃ sutam̐, ajja mama manorathaṃ pūrentī piṇḡapātam̐ dassāmī”ti

paccekabuddhassa pattam gahetvā paṇītabhojanassa pūretvā adāsi. Sopi nivattamāno tam disvā “kiṃ, samaṇa, kiñci te laddha”nti pattam gahetvā paṇītapinḍapātam disvā vippaṭisārī hutvā evaṃ cintesi – “varametaṃ piṇḍapātam dāsā vā kammakarā vā bhuñjeyyūṃ. Te hi imaṃ bhuñjitvā mayhaṃ kammaṃ karissanti, ayaṃ pana gantvā bhuñjitvā niddāyissati, nattho me so piṇḍapāto”ti. So bhātu ca pana ekaputtakaṃ sāpateyyassa kāraṇā jīvitā voropesi. So kirassa aṅgulim gahetvā vicaranto “idaṃ mayhaṃ pitusantakaṃ yānakaṃ, ayaṃ tassa goṇo”tiādīni āha. Atha naṃ so seṭṭhi “idāni tāvesa evaṃ vadeti, imassa pana vuḍḍhippattakāle imasmim gehe bhoge ko rakkhissati”ti tam araṇṇaṃ netvā ekasmiṃ gacchamūle gīvāya gahetvā mūlakandaṃ viya gīvaṃ phāletvā māretvā tattheva chaḍḍesi. Idamassa pubbakammaṃ. Tena vuttam – “Yaṃ kho so, mahārāja, seṭṭhi, gahapati, tagarasikhiṃ paccekabuddhaṃ piṇḍapātena paṭipādesi, tassa kammaṃ vipākena sattakkhattuṃ sugatiṃ saggam lokam upapajji, tasveva kammaṃ vipākāvasesena imissāyeva sāvattihīyā sattakkhattuṃ seṭṭhittam kāresi. Yaṃ kho so, mahārāja, seṭṭhi, gahapati, datvā pacchā vippaṭisārī ahosi ‘varametaṃ piṇḍapātam dāsā vā kammakarā vā bhuñjeyyū’nti, tassa kammaṃ vipākena nāssulārāya bhattachogāya cittaṃ namati, nāssulārāya vatthabhogāya, nāssulārāya yānabhogāya, nāssulārānaṃ pañcannaṃ kāmagaṇaṇaṃ bhogāya cittaṃ namati. Yaṃ kho so, mahārāja, seṭṭhi, gahapati, bhātu ca pana ekaputtam sāpateyyassa kāraṇā jīvitā voropesi, tassa kammaṃ vipākena bahūni vassatāni bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni niraye paccittha, tasveva kammaṃ vipākāvasesena idaṃ sattamaṃ aputtakaṃ sāpateyyam rājakosaṃ paveseti. Tassa kho pana, mahārāja, seṭṭhissa gahapatissa purāṇaṇca puññaṃ parikkhīṇaṃ, navaṇca puññaṃ anupacitaṃ. Ajja pana, mahārāja, seṭṭhi, gahapati, mahāroruve niraye paccati”ti (saṃ. ni. 1.131).

Rājā satthu vacanaṃ sutvā “aho, bhante, bhāriyaṃ kammaṃ, ettake nāma bhoge vijjamāne neva attanā paribhuñji, na tumhādisse buddhe dhuravihāre viharante puññakammaṃ akāsi”ti āha . Satthā “evametaṃ, mahārāja, dummedhapuggalā nāma bhoge labhitvā nibbānaṃ na gavesanti, bhoge nissāya uppannataṇhā panete dīgharattaṃ hanati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

355.

“Hananti bhogā dummedham, no ca pāragavesino;

Bhogataṇhāya dummedho, hanti aññeva attana”nti.

Tattha no ca pāragavesinoti ye pana nibbānapāragavesino puggalā, na te bhogā hananti. Aññeva attananti bhoge nissāya uppannāya taṇhāya duppañño puggalo pare viya attānameva hanatīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Aputtakaseṭṭhivatthu ekādasamaṃ.

12. Aṅkuravatthu

Tiṇadosānīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā paṇḍukambalasilāyaṃ viharanto aṅkuraṃ ārabba kathesi. Vatthu “ye jhānappasutā dhīrā”ti (dha. pa. 181) gāthāya vitthāritameva. Vuttañhetam tattha indakaṃ ārabba. So kira anuruddhattherassa antogāmaṃ piṇḍāya pavitthassa attano ābhatam kaṭacchumattakaṃ bhikkham dāpesi. Tadassa puññaṃ aṅkurena dasavassasahassāni dvādasayojanikaṃ uddhanapantiṃ katvā dinnadānato mahapphalataram jātam. Tasmā evamāha. Evaṃ vutte satthā, “aṅkura, dānaṃ nāma viceyya dātum vaṭṭati, evaṃ tam sukhetto suvuttabījam viya mahapphalaṃ hoti. Tvaṃ pana tathā nākāsi, tena te dānaṃ na mahapphalaṃ jāta”nti imamattaṃ vibhāvento –

“Viceyya dānaṃ dātabbam, yattha dinnaṃ mahapphalaṃ;

Viceyya dānaṃ sugatappasattham,

Ye dakkhiṇeyyā idha jīvaloke;

Etesu dinnāni mahapphalāni,

Bījāni vuttāni yathāsukhetto”ti. (pe. va. 329) –

Vatvā uttarimpi dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

356.

	<p>“Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayam pajā; Tasmā hi vītarāgesu, dinnam hoti mahapphalam. 357. “Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayam pajā; Tasmā hi vītadosesu, dinnam hoti mahapphalam. 358. “Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayam pajā; Tasmā hi vītamohesu, dinnam hoti mahapphalam. 359. “Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayam pajā; Tasmā hi vigaticchesu, dinnam hoti mahapphala”nti. Tattha tiṇadosānīti sāmākādīni tiṇāni uṭṭhahantāni pubbaṇṇāparaṇṇāni khettāni dūseti, tena tāni na bahuphalāni honti. Evaṃ sattānampi anto rāgo uppajjanto satte dūseti, tena tesu dinnam mahapphalam na hoti . Khīṇāsavesu dinnam pana mahapphalam hoti. Tena vuttam – “Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayam pajā; Tasmā hi vītarāgesu, dinnam hoti mahapphala”nti. – Sesagāthāsupi eseva nayo. Desanāvasāne aṅkuro ca indako ca sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Aṅkuravattu dvādasamaṃ. Taṇhāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā. Catuvīsatiṃ vaggio.</p>		
25	<p>25. Bhikkhuvaggo 1. Pañcabhikkhuvattu Cakkhunāsaṃvaroti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañca bhikkhū ārabba kathesi. Tesu kira ekeko cakkhudvārādīsu pañcasu dvāresu ekekameva rakkhi. Atheskadivasam sannipatitvā “ahaṃ durakkham rakkhāmi, ahaṃ durakkham rakkhāmi”ti vivaditvā “sattāraṃ pucchitvā imamatham jānissāmā”ti sattāraṃ upasaṅkamitvā, “bhante, mayaṃ cakkhudvārādīni rakkhantā attano attano rakkhanadvārameva durakkhanti maññāma, ko nu kho amhesu durakkham rakkhati”ti pucchimsu. Satthā ekaṃ bhikkhumpi anosādetvā, “bhikkhave, sabbāni petāni durakkhāneva, api ca kho pana tumhe na idāneva pañcasu ṭhānesu asaṃvutā, pubbepi asaṃvutā, asaṃvutattāyeva ca paṇḍitānaṃ ovāde avattitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇitthā”ti vatvā “kadā, bhante”ti tehi yācito aṭṭe takkasilajātakassa vatthum vitthāretvā rakkhasīnaṃ vasena rājakule jīvitakkhayaṃ patte pattābhisekena mahāsattena setacchattassa hetṭhā rājāsane nisinnena attano sirisampattiṃ oloketvā “vīriyaṃ nāmetam sattehi kattabbamevā”ti udānavasena udānitaṃ – “Kusalūpadese dhitiyā dalhāya ca, Anivattitattābhayabhīrutāya ca; Na rakkhasīnaṃ vasamāgamimhase, Sa sotthibhāvo mahatā bhayena me”ti. (jā. 1.1.132) – Imaṃ gātham dassetvā “tadāpi tumheva pañca janā takkasilāyaṃ rajjagahaṇatthāya nikkhantaṃ mahāsattaṃ āvudhahatthā parivāretvā maggaṃ gacchantā antarāmagge rakkhasīhi cakkhudvārādīvasena upanītesu rūpārammaṇādīsu asaṃvutā paṇḍitassa ovāde avattitvā olīyantā rakkhasīhi khādītā jīvitakkhayaṃ pāpuṇittha. Tesu pana ārammaṇesu susaṃvuto piṭṭhito piṭṭhito anubandhantiṃ devavaṇṇiṃ yakkhiniṃ anādiyitvā sotthinā takkasilaṃ gantvā rajjam patto rājā ahamevā”ti jātakam samodhānetvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma sabbāni dvārāni saṃvaritabbāni. Etāni hi saṃvaranto eva sabbadukkhā</p>		

<p>pamuccatī’’ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 360. “Cakkhunā saṃvaro sādhu, sādhu sotena saṃvaro; Ghānena saṃvaro sādhu, sādhu jivhāya saṃvaro. 361. “Kāyena saṃvaro sādhu, sādhu vācāya saṃvaro; Manasā saṃvaro sādhu, sādhu sabbattha saṃvaro; Sabbattha saṃvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccatī’’ti. Tattha cakkhunāti yadā hi bhikkhuno cakkhudvāre rūpārammaṇaṃ āpāthamāgacchati, tadā itṭhārammaṇe arajjantassa anitṭhārammaṇe adussantassa asamapekkhanena moḥaṃ anuppādentassa tasmim dvāre saṃvaro thakanam pidahanam gutti katā nāma hoti. Tassa so evarūpo cakkhunā saṃvaro sādhu. Esa nayo sotadvārādīsūpi. Cakkhudvārādīsuyeva pana saṃvaro vā asaṃvaro vā nuppajjati, parato pana javanavīthiyaṃ esa labbhati. Tadā hi asaṃvaro uppajjanto assaddhā akkhanti kosajjaṃ mutṭhasaccaṃ aññānanti akusalavīthiyaṃ ayaṃ pañcavidho labbhati. Saṃvaro uppajjanto saddhā khanti vīriyaṃ satī ñānanti kuslavīthiyaṃ ayaṃ pañcavidho labbhati. Kāyena saṃvaroti ettha pana pasādakāyopi copanakāyopi labbhati. Ubhayampi panetaṃ kāyadvārameva. Tattha pasādadvāre saṃvarāsaṃvaro kathitova. Copanadvārepi taṃvatthukā pānātipātaadinādānakāmesumicchācārā. Tehi pana saddhiṃ akusalavīthiyaṃ uppajjantehi taṃ dvāraṃ asaṃvutaṃ hoti, kuslavīthiyaṃ uppajjantehi pānātipātāveramaṇiādīhi saṃvutaṃ. Sādhu vācāyāti etthāpi copanavācāpi vācā. Tāya saddhiṃ uppajjantehi musāvādādīhi taṃ dvāraṃ asaṃvutaṃ hoti, musāvādāveramaṇiādīhi saṃvutaṃ. Manasā saṃvaroti etthāpi javanamanato aññena manena saddhiṃ abhijjhādayo natthi. Manodvāre pana javanakkhāne uppajjamānehi abhijjhādīhi taṃ dvāraṃ asaṃvutaṃ hoti, anabhijjhādīhi saṃvutaṃ hoti. Sādhu sabbatthāti tesu cakkhudvārādīsū sabbesūpi saṃvaro sādhu. Ettāvata hi atṭha saṃvaradvārāni atṭha ca asaṃvaradvārāni kathitāni. Tesu atṭhasu asaṃvaradvāresu tṭhito bhikkhu sakalavaṭṭamūlakadukkhato na muccati, saṃvaradvāresu pana tṭhito sabbasmāpi vaṭṭamūlakadukkhā muccati. Tena vuttaṃ – “sabbattha saṃvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccatī’’ti. Desanāvāsāne te pañca bhikkhū sotāpattiphale patitṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Pañcabhikkhuvatthu paṭhamam. 2. Haṃsaghātakabhikkhuvatthu Hatthasaṃyatoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ haṃsaghātakam bhikkhuṃ ārabha kathesi. Sāvattvivāsino kira dve sahāyakā bhikkhūsu pabbajitvā laddhūpasampadā yebhuyyena ekato vicaranti. Te ekadivasam aciravatiṃ gantvā nhatvā ātape tappamānā sāraṇiyakatham kathentā atṭhamsu. Tasmim khaṇe dve haṃsā ākāseṇa gacchanti. Atheko daharabhikkhu sakkharam gahetvā “ekassa haṃsapotakassa akkhim paharissāmī’’ti āha, itaro “na sakkhissāmī’’ti āha. Titṭhatu imasmim passe akkhi, parapasse akkhim paharissāmīti. Idampi na sakkhissasiyevāti. “Tena hi upadhārehi’’ti dutiyaṃ sakkharam gahetvā haṃsassa pacchābhāge khipi, haṃso sakkharasaddam sutvā nivattitvā olokesi. Atha naṃ itaram vaṭṭasakkharam gahetvā parapasse akkhimhi paharitvā orimakkhinā nikkhāmesi. Haṃso viravanto parivattitvā tesam pādāmūleyeva pati. Tattha tattha tṭhitā bhikkhū disvā, “āvuso, buddhasāsane pabbajitvā ananucchavikam vo katham pānātipātam karontehi’’ti vatvā te ādāya gantvā tathāgatassa dassesum. Satthā “saccaṃ kira tayā bhikkhu pānātipāto kato’’ti pucchitvā “saccaṃ, bhante’’ti vutte “bhikkhu kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā evamakāsi, porāṇakapaṇḍitā anuppanne buddhe agāramajjhe vasamānā appamattakesūpi thānesu kukkucam karimsu, tvaṃ pana evarūpe buddhasāsane pabbajitvā kukkucamattampi na akāsi’’ti vatvā tehi yācito atītam āhari. Atīte kururaṭṭhe indapattanagare dhanañcaye rajjaṃ kārente bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchismim paṭisandhim gahetvā anupubbena viññutaṃ patto takkasilāyaṃ sippāni ugghetvā pitarā uparajje patitṭhāpito aparabhāge pitu accayena rajjaṃ</p>		
---	--	--

<p>patvā dasa rājadhamme akopento kurudhamme vattittha. Kurudhammo nāma pañcasīlāni, tāni bodhisatto parisuddhāni katvā rakkhi. Yathā ca bodhisatto, evamassa mātā aggamahesī kaniṭṭhabhātā uparājā purohito brāhmaṇo rajjugāhako amacco sārathi seṭṭhi doṇamāpako mahāmatto dovāriko nagarasobhinī vaṇṇadāsīti evametesu ekādasasu janesu kurudhammaṃ rakkhantesu kaliṅgaratṭhe dantapurānagare kaliṅge rajjaṃ kārente tasmiṃ ratṭhe devo na vassi. Mahāsattassa pana añjanasannibho nāma maṅgalaḥatthī mahāpuñño hoti. Ratṭhavāsino “tasmiṃ ānīte devo vassissati”ti saññāya rañño ārocayimsu. Rājā tassa hatthissa ānayanatthāya brāhmaṇe paṇiṇi. Te gantvā mahāsattaṃ hatthiṃ yāciṃsu. Satthā tesam yācanakāraṇaṃ dassetuṃ āha –</p> <p>“Tava saddhañca sīlañca, viditvāna janādhipa; Vaṇṇaṃ añjanavaṇṇena, kaliṅgasmiṃ nimimhase”ti. (jā. 1.3.76) –</p> <p>Imaṃ tikanipāte jātakam kathesi. Hatthimhi pana ānītepi deve avassante “so rājā kurudhammaṃ rakkhati, tenassa ratṭhe devo vassati”ti saññāya “yaṃ so kurudhammaṃ rakkhati, taṃ suvaṇṇapaṭṭe likhitvā ānethā”ti puna kaliṅgo brāhmaṇe ca amacce ca pesesi. Tesu gantvā yācantesu rājānaṃ ādiṃ katvā sabbepi te attano attano sīlesu kiñci kukkuccamattaṃ katvā “aparissuddhaṃ no sīla”nti paṭikkhipitvāpi “na ettāvataṃ sīlabhedo hoti”ti tehi punappunaṃ yācitā attano attano sīlāni kathayimsu. Kaliṅgo suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā ābhattaṃ kurudhammaṃ disvāva samādāya sādhuṃkaṃ pūresi. Tassa ratṭhe devo pāvassi, ratṭhaṃ khemaṃ subhikkhaṃ ahosi. Satthā imaṃ aṭitaṃ āharitvā –</p> <p>“Gaṇikā uppalavaṇṇā, puṇṇo dovāriko tadā; Rajjugāho ca kaccāno, doṇamāpako ca kolito. “Sāriputto tadā seṭṭhī, anuruddho ca sārathī; Brāhmaṇo kassapo thero, uparājānandapaṇḍito. “Mahesī rāhulamātā, māyādevī janettikā; Kururājā bodhisatto, evaṃ dhāretha jātaka”nti. –</p> <p>Jātakam samodhānetvā “bhikkhu evaṃ pubbepi paṇḍitā appamattakepi kukkuce uppanne attano sīlabhede āsaṅkaṃ karimsu, tvam pana mādisassa buddhassa sāsane pabbajitvā paṇātipātaṃ karonto atibhāriyaṃ kammamakāsi, bhikkhunā nāma hatthehi pādehi vācāya ca saṃyatena bhavitabba”nti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>362.</p> <p>“Hatthasaṃyato pādasamṃyato, Vācāsaṃyato saṃyatuttamo; Ajjhattarato samāhito, Eko santusito tamāhu bhikkhu”nti.</p> <p>Tattha hatthasaṃyatoti hatthakīlāpanādīnaṃ vā hatthena paresaṃ paharaṇādīnaṃ vā abhāvena hatthasaṃyato. Dutiyapadepi eseva nayo. Vācāya pana musāvādādīnaṃ akaraṇato vācāya saṃyato. Saṃyatuttamoti saṃyatattabhāvo, kāyacalanasīsukkipanabhamukavikārādīnaṃ akārakoti attho. Ajjhattarototi gocarajjhattasaṅkhātāya kammaṭṭhānabhāvanāya rato. Samāhitoti suṭṭhu ṭhapito. Eko santusitoti ekavihārī hutvā suṭṭhu tusito vipassanācārato paṭṭhāya attano adhiḡamena tuṭṭhamānaso. Puthujjanakalyāṇakañhi ādiṃ katvā sabbepi sekhā attano adhiḡamena santussantīti santusitā, arahā pana ekantasantusitova. Taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Haṃsaghātakabhikkhuvatthu dutiyaṃ.</p> <p>3. Kokālikavatthu</p> <p>Yomukhasaṃyatoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto kokālikaṃ ārabha kathesi. Vatthu “atha kho kokāliko bhikkhu yena bhagavā tenupasaṅkamī”ti sutte (saṃ. ni. 1.181; su. ni. kokālikasutta; a. ni. 10.89) āgatameva. Atthopissa aṭṭhakathāya vuttanayeneva veditabbo.</p> <p>Kokālike pana padumaniraye uppanne dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “aho kokāliko bhikkhu attano mukhaṃ</p>		
--	--	--

<p>nissāya vināsaṃ patto, dve aggasāvake akkosantasseva hissa pathavī vivaraṃ adāsī”ti. Sathā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi kokāliko bhikkhu attano mukhameva nissāya naṭṭho”ti vatvā tamatthaṃ sotukāmehi bhikkhūhi yācito tassa pakāsanatthaṃ atītaṃ āhari.</p> <p>Atīte himavantaṃ padese ekasmiṃ sare kacchapo vasati. Dve haṃsapotakā gocarāya carantā tena saddhiṃ vissāsaṃ katvā dalhaviṃsāsikā hutvā ekadivasāṃ kacchapaṃ pucchimsu – “samma, amhākaṃ himavante cittakūṭapabbatatale kañcanaguhāya vasanaṭṭhānaṃ, ramaṇiyo padeso, gacchissasi amhehi saddhi”nti. “Samma, ahaṃ kathaṃ gamissāmī”ti? “Mayaṃ taṃ nessāma, sace mukhaṃ rakkhituṃ sakkhissasī”ti. “Rakkhissāmi, sammā gahetvā maṃ gacchathā”ti. Te “sādhū”ti vatvā ekaṃ daṇḍakaṃ kacchapena daṃsāpetvā sayamaṃ tassa ubho koṭiyo daṃsivā ākāsamaṃ pakkhandimsu. Taṃ tathā haṃsehi nīyamānaṃ gāmadārakā disvā “dve haṃsā kacchapaṃ daṇḍena harantī”ti āhaṃsu. Kacchapo “yadi maṃ sahāyakā nenti, tumhākaṃ ettha kiṃ hoti duṭṭhacetakā”ti vattukāmo haṃsānaṃ sīghavegatāya bārānasinagare rājanivesanassa uparibhāgaṃ sampattakāle daṭṭhatṭhānato daṇḍakaṃ vissajjetvā ākāsaṅgaṇe patitvā dvedhā bhijji. Sathā imaṃ atītaṃ āharitvā –</p> <p>“Avadhī vata attānaṃ, kacchapo byāharaṃ giramaṃ; Suggahītasmiṃ kaṭṭhasmiṃ, vācāya sakiyāvadhī. “Etampi disvā naravīriyasetṭha, Vācaṃ pamañice kusalaṃ nātivelemaṃ; Passasi bahubhāṇena, kacchapaṃ byasanaṃ gata”nti. (jā. 1.2.129-130); Imaṃ dukanipāte bahubhāṇijātaṃ vitthāretvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma mukhasaṃyatena samacārinā anuddhatena nibbutacittena bhavitabba”nti vatvā imaṃ gāthamāha – 363. “Yo mukhasaṃyato bhikkhu, mantabhāṇī anuddhato; Atthaṃ dhammañca dīpeti, madhuraṃ tassa bhāsita”nti. Tattha mukhasaṃyatoti dāsacaṇḍālādayopi “tvamaṃ dujjāto, tvamaṃ dussīlo”tiādīnaṃ avacanaṭṭhāya mukhena saṃyato. Mantabhāṇīti mantā vuccati paññā, tāya bhaṇanasīlo. Anuddhatoti nibbutacitto. Atthaṃ dhammañca dīpetīti bhāsitatthañceva desanādhammañca katheti. Madhuranti evarūpassa bhikkhuno bhāsitaṃ madhuraṃ nāma. Yo pana atthameva sampādeti, na pālīmaṃ, pālīmyeva sampādeti, na atthaṃ, ubhayaṃ vā pana na sampādeti, tassa bhāsitaṃ madhuraṃ nāma na hotīti. Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Kokālikavatthu tatiyaṃ. 4. Dhammārāmattheravatthu Dhammārāmoti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto dhammārāmattheraṃ ārabba kathesi. Sathārā kira “ito me catumāsaccayena parinibbānaṃ bhavissati”ti ārocite anekasahassā bhikkhū sathāraṃ parivāretvā vicarimsu. Tattha puthujjanā bhikkhū assūni sandhāretuṃ nāsakkhimsu, khīṇāsavānaṃ dhammasaṃvego uppajji. Sabbepi “kiṃ nu kho karissāmā”ti vaggabandhanena vicaranti. Eko pana dhammārāmo nāma bhikkhu bhikkhūnaṃ santikaṃ na upasaṅkamati. Bhikkhūhi “kiṃ, āvuso”ti vuccamāno paṭivacanampi adatvā “sathā kira catumāsaccayena parinibbāyissati, ahañcamhi avītarāgo, sathari dharamāneyeva vāyamitvā arahattaṃ pāpuṇissāmī”ti ekakova viharanto sathārā desitaṃ dhammaṃ āvajjeti cinteti anussarati. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ – “bhante, dhammārāmassa tumhesu sinehamattampi natthi, ‘sathā kira parinibbāyissati, kiṃ nu kho karissāmā’ti amhehi saddhiṃ sammantanaṃ mattampi na karotī”ti. Sathā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvamaṃ evamaṃ karosī”ti pucchi. “Saccaṃ, bhante”ti. “Kiṃ kāraṇā”ti? Tumhe kira catumāsaccayena parinibbāyissatha, ahañcamhi avītarāgo, tumhesu dharantesuyeva vāyamitvā arahattaṃ pāpuṇissāmīti tumhehi desitaṃ dhammaṃ āvajjāmi cintemi anussarāmīti. Sathā “sādhū sādhū”ti tassa sādhukāraṃ datvā, “bhikkhave, aññenāpi mayi sinehavantena bhikkhunā nāma</p>		
---	--	--

dhammārāmasadiseneva bhavitabbaṃ. Na hi mayhaṃ mālāgandhādīhi pūjaṃ karontā mama pūjaṃ karonti nāma, dhammānudhammaṃ paṭipajjantāyeva pana maṃ pūjenti nāmā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
364.

“Dhammārāmo dhammarato, dhammaṃ anuvicintayaṃ;

Dhammaṃ anussaraṃ bhikkhu, saddhammā na parihāyatī”ti.

Tattha nivāsanaṭṭhena samathavipassanādhammo ārāmo assāti dhammārāmo. Tasmimyeva dhamme ratoti dhammarato.

Tasseva dhammassa punappunaṃ vicintanāyā dhammaṃ anuvicintayaṃ, taṃ dhammaṃ āvajjento manasikarontoti attho.

Anussaranti tameva dhammaṃ anussaranto. Saddhammāti evarūpo bhikkhu sattatimsabhedā bodhipakkhiyadhammā navavidhalokuttaradhammā ca na parihāyatīti attho.

Desanāvasāne so bhikkhu arahatte paṭiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Dhammārāmattheravattthu catutthaṃ.

5. Vipakkhasevakabhikkhuvattthu

Salābhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto aññatarāṃ vipakkhasevakaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi.

Tassa kireko devadattapakkhiko bhikkhu saḥāyo ahoṣi. So taṃ bhikkhūhi saddhiṃ piṇḍāya caritvā katabhattakiccaṃ

āgacchantāṃ disvā “kuhiṃ gatoṣī”ti pucchi. “Asukaṭṭhānaṃ nāma piṇḍāya caritu”nti. “Laddho te piṇḍapāto”ti? “Āma,

laddho”ti. “Idha amhākaṃ mahālābhasakkāro, katipāhaṃ idheva hohī”ti. So tassa vacanena katipāhaṃ tattha vasitvā

sakaṭṭhānameva agamaṣi. Atha naṃ bhikkhū “ayaṃ, bhante, devadattassa uppanalābhasakkāraṃ paribhuñjati, devadattassa pakkhiko eso”ti tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ evamakāṣī”ti pucchi. “Āma, bhante,

ahaṃ tattha ekaṃ daharaṃ nissāya katipāhaṃ vaṣiṃ, na ca pana devadattassa laddhiṃ rocemī”ti. Atha naṃ bhagavā

“kiñcāpi tvaṃ laddhiṃ na rocesi, diṭṭhaditṭhakānaṃyeva pana laddhiṃ rocento viya vicarasi. Na tvaṃ idāneva evaṃ karosi,

pubbepi evarūpoyevā”ti vatvā “idāni tāva, bhante, amhehi sāmaṃ diṭṭho, pubbe panesa kesāṃ laddhiṃ rocento viya vicari,

ācikkhatha no”ti bhikkhūhi yācito atītaṃ āharitvā –

“Purāṇacorāna vaco nisamma,

Mahilāmukho pothayamanvacārī;

Susaññatānañhi vaco nisamma,

Gajuttamo sabbaguṇesu atṭhā”ti. (jā. 1.1.26) –

Imaṃ mahilāmukhajātakaṃ vitthāretvā, “bhikkhuna nāma sakalābheneva santuṭṭhena bhavitabbaṃ, paralābhaṃ

patthetuṃ na vaṭṭati. Paralābhaṃ patthentassa hi jhānavipassanāmaggaphalesu ekadhammopi nuppajjati,

sakalābhasantuṭṭhasseva pana jhānādīni uppajjanti”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

365.

“Salābhaṃ nātimaññeyya, nāññesaṃ pihayaṃ care;

Aññesaṃ pihayaṃ bhikkhu, samādhim nādhigacchati.

366.

“Appalābhopi ce bhikkhu, salābhaṃ nātimaññati;

Taṃ ve devā pasamsanti, suddhājīviṃ atandita”nti.

Tattha salābhanti attano uppajjanakalābhaṃ. Sapaḍānacārañhi parivajjetvā anesanāya jīvikāṃ kappento salābhaṃ atimaññati

hiḷeti jigucchati nāma. Tasmā evaṃ akaraṇena salābhaṃ nātimaññeyya. Aññesaṃ pihayanti aññesaṃ lābhaṃ patthento na

careyyāti attho. Samādhim nādhigacchati aññesañhi lābhaṃ pihayanto tesāṃ cīvarādikaraṇe ussukkaṃ āpanno bhikkhu

appanāsamaḍhim vā upacārasamaḍhim vā nādhigacchati. Salābhaṃ nātimaññati appalābhopi samāno uccanīcakule

paṭipāṭiyā sapaḍānaṃ caranto bhikkhu salābhaṃ nātimaññati nāma. Taṃ veti taṃ evarūpaṃ bhikkhuṃ sārājīvatāya

suddhājīviṃ jaṅghabalaṃ nissāya jīvitakappanena akusītatāya atanditaṃ devā pasamsanti thomentīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

<p>Vipakkhasevakabhikkhuvatthu pañcamam.</p> <p>6. Pañcaggadāyakabrāhmaṇavatthu Sabbasoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañcaggadāyakaṃ nāma brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira sasse khetta thitakāleyeva khettaggaṃ nāma deti, khalakāle khalaggaṃ nāma deti, khalabhaṇḍakāle khalabhaṇḍaggaṃ nāma deti, ukkhalikakāle kumbhaggaṃ nāma deti, pātiyaṃ vaḍḍhitakāle pātaggaṃ nāma detti imāni pañca aggadānāni deti, sampattassa adatvā nāma na bhuñjati. Tenassa pañcaggadāyakotveva nāma ahoṣi. Satthā tassa ca brāhmaṇiyyā cassa tiṇṇaṃ phalānaṃ upanissayaṃ disvā brāhmaṇassa bhojanavelāyaṃ gantvā dvāre atṭhāsi. Sopi dvārapamukhe antogehābhimukho nisīditvā bhuñjati, satthāraṃ dvāre thitaṃ na passati. Brāhmaṇī pana taṃ parivisaṃmānā satthāraṃ disvā cintesi – “ayaṃ brāhmaṇo pañcasu thānesu aggaṃ datvā bhuñjati, idāni ca samaṇo gotamo āgantvā dvāre thito. Sace brāhmaṇo etaṃ disvā attano bhattaṃ haritvā dassati, punapāhaṃ pacituṃ na sakkhissāmi”ti. Sā “evaṃ ayaṃ samaṇaṃ gotamaṃ na passissatī”ti satthu piṭṭhiṃ datvā tassa pacchato taṃ paṭicchādentī onamitvā puṇṇacandaṃ pāṇinā paṭicchādentī viya atṭhāsi. Tathā thitā eva ca pana “gato nu kho no”ti satthāraṃ aḍḍhakkhikena olokesi. Satthā tattheva atṭhāsi. Brāhmaṇassa pana savanabhayena “aticchathā”ti na vadeti, osakkitvā pana saṅkameva “aticchathā”ti āha . Satthā “na gamissāmi”ti sīsaṃ cālesi. Lokagarunā buddhena “na gamissāmi”ti sīse cālite sā sandhāretuṃ asakkontī mahāhasitaṃ hasi. Tasmim̐ khaṇe satthā gehābhimukhaṃ obhāsaṃ muñci. Brāhmaṇopi piṭṭhiṃ datvā nisinnoyeva brāhmaṇiyyā hasitasaddaṃ sutvā chabbaṇṇānaṃ rasmīnaṃ obhāsaṃ oloketvā satthāraṃ addasa. Buddhā hi nāma gāme vā araṇṇe vā hetusampannānaṃ attānaṃ adassetvā na pakkamanti. Brāhmaṇopi satthāraṃ disvā, “bhoṭi nāsitoṃhi tayā, rājaputtaṃ āgantvā dvāre thitaṃ mayhaṃ anācikkhantiyyā bhāriyaṃ te kammaṃ kata”nti vatvā aḍḍhabhuttaṃ bhojanapātiṃ ādāya satthu santikaṃ gantvā, “bho gotama, ahaṃ pañcasu thānesu aggaṃ datvā vā bhuñjāmi, ito ca me majjhe bhinditvā ekova bhattakoṭṭhāso bhutto, eko koṭṭhāso avasiṭṭho, paṭiggaṇhissasi me idaṃ bhatta”nti. Satthā “na me tava ucchiṭṭhabhattena attho”ti avatvā, “brāhmaṇa, aggampi mayhameva anucchavikaṃ, majjhe bhinditvā aḍḍhabhuttabhattampi, carimakabhattapiṇḍopi mayhameva anucchaviko. Mayañhi, brāhmaṇa, paradattūpajīvipetasadisā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – “Yadaggato majjhato sesato vā, Piṇḍaṃ labhetha paradattūpajīvī; Nālaṃ thutuṃ nopi nipaccavādī, Taṃ vāpi dhīrā muni vedayanti”ti. (su. ni. 219); Brāhmaṇo taṃ sutvā vā pasannacitto hutvā “aho acchariyaṃ, dīpasāmiko nāma rājaputto ‘na me tava ucchiṭṭhabhattena attho’ti avatvā evaṃ vakkhatī”ti dvāre thitakova satthāraṃ pañhaṃ pucchi – “bho gotama , tumhe attano sāvake bhikkhūti vadatha, kittāvata bhikkhu nāma hoṭī”ti. Satthā “kathaṃ rūpā nu kho imassa dhammadesanā sappāyā”ti upadhārento “ime dvepi janā kassapabuddhakāle ‘nāmarūpa’nti vadantānaṃ kathaṃ suṇiṃsu, nāmarūpaṃ avissajjitvā vā nesaṃ dhammaṃ desetūṃ vaṭṭatī”ti, “brāhmaṇa, nāme ca rūpe ca arajjanto asajjanto asocanto bhikkhu nāma hoṭī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 367. “Sabbaso nāmarūpasmim̐, yassa natthi mamāyitaṃ; Asatā ca na socati, sa ve bhikkhūti vuccatī”ti. Tattha sabbasoti sabbasmim̐pi vedanādīnaṃ catunnaṃ, rūpakkhandhassa cāti pañcannaṃ khandhānaṃ vasena pavatte nāmarūpe. Mamāyitanti yassa ahanti vā mamanti vā gāho natthi. Asatā ca na socatīti tasmiṃca nāmarūpe khayavayaṃ patte “mama rūpaṃ khīṇaṃ...pe... mama viññānaṃ khīṇa”nti na socati na vihaññati, “khayavayadhammaṃ me khīṇa”nti passati. Sa veti so evarūpo vijjamānēpi nāmarūpe mamāyitarahitopi asatāpi tena asocanto bhikkhūti vuccatīti attho. Desanāvasāne ubhopi jayampatikā anāgāmiphale patiṭṭhahim̐su, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Pañcaggadāyakabrāhmaṇavatthu chaṭṭhaṃ.</p> <p>7. Sambahulabhikkhuvatthu Mettāvihārīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sambahule bhikkhū ārabha kathesi.</p>		
---	--	--

Ekasmiñhi samaye āyasmante mahākaccāne avantijanapade kuraragharam nissāya pavattapabbate viharante soṇo nāma koṭikaṇṇo upāsako therassa dhammakathāya pasiditvā therassa santike pabbajitukāmo therena “dukkaram kho, soṇa, yāvajīvaṃ ekabhataṃ ekaseyyaṃ brahmacariya”nti vatvā dve vāre paṭikkhittopi pabbajjāya ativiya ussāhajāto tatiyavāre theram yācivā pabbajitvā appabhikkhukattā dakkhiṇāpathe tiṇṇaṃ vassānaṃ accayena laddhūpasampado satthāraṃ sammukhā daṭṭhukāmo hutvā upajjhāyaṃ āpucchitvā tena dinnam sāsanaṃ gahetvā anupubbena jetavanam gantvā satthāraṃ vanditvā katapaṭisanthāro satthārā ekagandhakuṭiyamyeva anuññātasenāsano bahudeva rattim ajjhokāse vīthināmetvā rattibhāge gandhakuṭim pavisitvā attano pattasenāsane taṃ rattibhāgam vīthināmetvā paccūsasamaye satthārā ajjhittō soḷasa aṭṭhakavaggikāni (su. ni. 772 ādayo) sabbāneva sarabhaññena abhaṇi. Athassa bhagavā sarabhaññapariyosāne abbhānumodento – “sādhu sādhu, bhikkhū”ti sādhukāraṃ adāsi. Satthārā dinnasādhukāraṃ sutvā bhūmatthakadevā nāgā supaṇṇāti evaṃ yāva brahmalokā ekasādhukārameva ahosi.

Tasmim khaṇe jetavanato vīsayojanasatamatthake kuraragharanagare therassa mātu mahāupāsikāya gehe adhivatthā devatāpi mahantena saddena sādhukāramadāsi. Atha naṃ upāsikā āha – “ko esa sādhukāraṃ deti”ti? Ahaṃ, bhaginīti. Kosi tvanti? Tava gehe adhivatthā, devatāti. Tvaṃ ito pubbe mayhaṃ sādhukāraṃ adatvā ajja kasmā desīti? Nāhaṃ tuyhaṃ sādhukāraṃ dammīti. Atha kassa te sādhukāro dinnoti? Tava puttassa koṭikaṇṇassa soṇattherassāti. Kim me puttana katanti? Putto te ajja satthārā saddhim ekagandhakuṭiyam vasitvā dhammaṃ desesi, satthā tava puttassa dhammaṃ sutvā pasanno sādhukāramadāsi. Tenassa mayāpi sādhukāro dinno. Sammāsambuddhassa hi sādhukāraṃ sampaṭicchitvā bhūmatthakadeve ādim katvā yāva brahmalokā ekasādhukārameva jātanti. Kim pana, sāmi, mama puttana satthu dhammo kathito, satthārā mama puttassa kathitoti? Tava puttana satthu kathitoti. Evaṃ devatāya kathenti yāva upāsikāya pañcavaṇṇā pīti uppajjitvā sakalasarīraṃ phari.

Athassā etadahosi – “sace me putto satthārā saddhim ekagandhakuṭiyam vasitvā satthu dhammaṃ kathetum sakkhi, mayhampi kathetum sakkhissatiyeva. Puttassa āgatakāle dhammassavanaṃ kāretvā dhammakathaṃ suñissāmi”ti. Soṇattheropi kho satthārā sādhukāre dinne “ayaṃ me upajjhāyena dinnasāsanaṃ ārocetum kālo”ti bhagavantam paccantimesu janapadesu vinayadharapañcamena gaṇena upasampadam ādim katvā (mahāva. 259) pañca vare yācivā katipāham satthu santikeyeva vasitvā “upajjhāyam passissāmi”ti satthāraṃ āpucchitvā jetavanā nikkhamitvā anupubbena upajjhāyassa santikaṃ agamāsi.

Thero punadvise taṃ ādāya piṇḍāya caranto mātu upāsikāya gehadvāraṃ agamāsi. Sāpi puttam disvā tuṭṭhamānasā vanditvā sakkaccaṃ parivisitvā pucchi – “saccaṃ kira tvaṃ, tāta, satthārā saddhim ekagandhakuṭiyam vasitvā satthu dhammakathaṃ kathesi”ti. “Upāsike, tuyhaṃ kena idaṃ kathita”nti? “Tāta, imasmim gehe adhivatthā devatā mahantena saddena sādhukāraṃ datvā mayā ‘ko eso’ti vutte ‘aha’nti vatvā evaṇca evaṇca kathesi. Taṃ sutvā mayhaṃ etadahosi – ‘sace me putto satthu dhammakathaṃ kathesi, mayhampi kathetum sakkhissati’ti. Atha naṃ āha – ‘tāta, yato tayā satthu sammukhā dhammo kathito, mayhampi kathetum sakkhissasi eva. Asukadvise nāma dhammassavanaṃ kāretvā tava dhammaṃ suñissāmi, tāta’”ti. So adhvīsesi. Upāsikā bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā pūjam katvā “puttassa me dhammakathaṃ suñissāmi”ti ekameva dāsim geharakkhikaṃ ṭhapetvā sabbam parijanaṃ ādāya antonagare dhammassavanatthāya kārite maṇḍape alaṅkatadhammāsanam abhiruyha dhammaṃ desentassa puttassa dhammakathaṃ sotum agamāsi.

Tasmim pana kāle navasatā corā tassā upāsikāya gehe otāraṃ olokentā vicaranti. Tassā pana geham sattahi pākārehi parikkhittam sattadvāraṅgāyuttam, tattha tesu tesu ṭhānesu caṇḍasunakhe bandhitvā ṭhapayimsu. Antogehe chadanassa udakapātattāhāne pana parikham khaṇitvā tipunā pūrayimsu. Taṃ divā ātapena vilīnaṃ pakkuthitam viya tiṭṭhati, rattim kathinaṃ kakkhaḷam hutvā tiṭṭhati. Tassānantarā mahantāni ayasaṅghātakāni nirantaram bhūmiyam odahimsu. Iti imaṅcārakkham upāsikāya ca antogehe ṭhitabhāvaṃ paṭicca te corā okāsam alabhantā taṃ divasaṃ tassā gatabhāvaṃ ñatvā umaṅgam bhinditvā tipuparikhāya ca ayasaṅghātakānaṃ heṭṭhābhāgeneva geham pavisitvā corajettakam tassā santikaṃ pahimsu “sace sā amhākam idha pavittabhāvaṃ sutvā nivattitvā gehābhimukhī āgacchati, asinā naṃ paharivā mārethā”ti. So gantvā tassā santike aṭṭhāsi.

Corāpi antogehe dīpaṃ jāletvā kahāpaṇagabbhadvāraṃ vivariṃsu. Sā dāsī core disvā upāsikāya santikaṃ gantvā, ‘ayye, bahū corā gehaṃ pavisitvā kahāpaṇagabbhadvāraṃ vivariṃsū’ ti ārocesi. ‘Corā attanā dīṭṭhakahāpaṇe harantu, ahaṃ mama puttassa dhammakathaṃ suṇāmi, mā me dhammassa antarāyaṃ kari, gehaṃ gacchā’ ti taṃ pahīni. Corāpi kahāpaṇagabbhaṃ tuccham katvā rajatagabbhaṃ vivariṃsu. Sā punapi gantvā tamatthaṃ ārocesi. Upāsikāpi ‘corā attanā icchitaṃ harantu, mā me antarāyaṃ karī’ ti puna taṃ pahīni. Corā rajatagabbhampi tuccham katvā suvaṇṇagabbhaṃ vivariṃsu. Sā punapi gantvā upāsikāya tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ upāsikā āmantetvā, ‘bhoti je tvam anekavāraṃ mama santikaṃ āgatā, ‘corā yathārucitaṃ harantu, ahaṃ mama puttassa dhammakathaṃ suṇāmi, mā me antarāyaṃ karī’ ti mayā vuttāpi mama kathaṃ anādiyitvā punappunaṃ āgacchasiyeva. Sace idāni tvam āgacchissasi, jānissāmi te kattabbaṃ, gehameva gacchā’ ti pahīni. Corajetṭhako tassā kathaṃ sutvā ‘evarūpāya itthiyā santakaṃ harantānaṃ asani patitvā matthakaṃ bhindeyyā’ ti corānaṃ santikaṃ gantvā ‘sīghaṃ upāsikāya santakaṃ paṭipākatikaṃ karoṭhā’ ti āha. Te kahāpaṇehi kahāpaṇagabbhaṃ, rajatasuvaṇṇehi rajatasuvaṇṇagabbhe puna pūrayiṃsu. Dhammatā kiresā, yaṃ dhammo dhammacāriṇaṃ rakkhati. Tenevāha

– ‘Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ,

Dhammo suciṇṇo sukhamāvahāti;

Esānisamso dhamme suciṇṇe,

Na duggatiṃ gacchati dhammacārī’ ti. (theragā. 303; jā. 1.10.102);

Corāpi gantvā dhammassavanaṭṭhāne aṭṭhaṃsu. Theropi dhammaṃ kathetvā vibhātāya rattiyā āsanā otari. Tasmim khaṇe corajetṭhako upāsikāya pādānile nipajjitvā ‘khamāhi me, ayye’ ti āha. ‘Kiṃ idaṃ, tātā’ ti? ‘Ahañhi tumhesu āghātaṃ katvā tumhe māretukāmo aṭṭhāsi’ nti. ‘Tena hi te, tāta, khamāmi’ ti. Sesacorāpi theveva vatvā, ‘tātā, khamāmi’ ti vutte āhaṃsu – ‘ayye, sace no khamatha, puttassa vo santike amhākaṃ pabbajjaṃ dāpethā’ ti. Sā puttaṃ vanditvā āha – ‘tātā, ime corā mama guṇesu tumhākaṃca dhammakathāya pasannā pabbajjaṃ yācanti, pabbājetha ne’ ti. Thero ‘sādhū’ ti vatvā tehi nivatthavatthānaṃ dasāni chindāpetvā tambamattikāya rajāpetvā te pabbājetvā silesu patitṭhāpesi. Upasampannakāle ca nesam ekekassa visum visum kammaṭṭhānamadāsi. Te navasatā bhikkhū visum visum navasatakammaṭṭhānāni gahetvā ekam pabbataṃ abhiruyha tassa tassa rukkhassa chāyāya nisīditvā samaṇadhammaṃ kariṃsu.

Satthā vīsayojanasatamatthake jetavanamahāvihāre nisinnova te bhikkhū oloketvā tesam cariyavasena dhammadesanaṃ vavatthāpetvā obhāsam pharitvā sammukhe nisīditvā kathento viya imā gāthā abhāsi –

368.

‘Mettāvihārī yo bhikkhu, pasanno buddhasāsane;

Adhigacche padaṃ santaṃ, saṅkhārūpasamaṃ sukhaṃ.

369.

‘Siṅca bhikkhu imaṃ nāvaṃ, sittā te lahumessati;

Chetvā rāgaṅca dosaṅca, tato nibbānamehisi.

370.

‘Paṅca chinde paṅca jahe, paṅca cuttari bhāvaye;

Paṅcasaṅgātigo bhikkhu, oghatiṇṇoti vuccati.

371.

‘Jhāya bhikkhu mā pamādo,

Mā te kāmaguṇe ramessu cittaṃ;

Mā lohaguḷaṃ gilī pamatto,

Mā kandī dukkhamidanti dayhamāno.

372.

‘Natthi jhānaṃ apaññassa, paññā natthi ajhāyato;

<p>Yamhi jhānañca paññā ca, sa ve nibbānasantike. 373. “Suññāgāraṃ pavittḥassa, santacittassa bhikkhuno; Amānusī raṭī hoti, sammā dhammaṃ vipassato. 374. “Yato yato sammasati, khandhānaṃ udayabbayaṃ; Labhatī pītipāmojjaṃ, amataṃ taṃ vijānataṃ. 375. “Tatrāyamādi bhavati, idha paññassa bhikkhuno; Indriyagutti santuṭṭhi, pātimokkhe ca saṃvaro. 376. “Mitte bhajassu kalyāṇe, suddhājīve atandite; Paṭisanthāravutyassa, ācāraḥsalo siyā; Tato pāmojjabahulo, dukkhassantaṃ karissatī”ti. Tattha mettāvihārīti mettākammaṭṭhāne kammaṃ karontopi mettāvasena tikacatukkajjhāne nibbattetvā ṭhitopi mettāvihārīyeva nāma. Pasannoṭi yo pana buddhasāsane pasanno hoti, pasādaṃ roccetiyevāti attho. Padaṃ santanti nibbānassettaṃ nāmaṃ. Evarūpo hi bhikkhu santaṃ koṭṭhāsaṃ sabbasaṅkhārānaṃ upasantatāya saṅkhārūpasamaṃ, paramasukhatāya sukhanti laddhanāmaṃ nibbānaṃ adhigacchati, vindatiyevāti attho. Siñca bhikkhu imaṃ nāvanti bhikkhu imaṃ attabhāvasaṅkhātānaṃ nāvaṃ micchāvitakkodakaṃ chaḍḍento siñca. Sittā te lahumessatīti yathā hi mahāsamudde udakasseva bharitā nāvā chiddāni pidahitvā udakassa siddatāya siddā sallahukā hutvā mahāsamudde anosīditvā sīghaṃ supaṭṭanaṃ gacchati, evaṃ tavāpi ayaṃ micchāvitakkodakabharitā attabhāvanāvā cakkhudvārādichiddāni saṃvarena pidahitvā uppannassa micchāvitakkodakassa siddatāya siddā sallahukā saṃsāravatṭe anosīditvā sīghaṃ nibbānaṃ gamissati. Chetvāti rāgadosabandhanāni chinda. Etāni hi chinditvā arahattappatto tato aparabhāge anupādisesanibbānameva ehisi, gamissatīti attho. Pañcachindeti hetṭhāpāyasampāpakāni pañcorambhāgiyasamyojanāni pāde baddharajjuṃ puriso satthena viya hetṭhāmagattayena chindeyya. Pañca jaheti uparidevalokasampāpakāni pañcuddhambhāgiyasamyojanāni puriso gīvāya baddharajjukaṃ viya arahattamaggena jaheyya pajaheyya, chindeyyāti attho. Pañca cuttari bhāvayeti uddhambhāgiyasamyojanānaṃ pahānatthāya saddhādāni pañcindriyāni uttari bhāveyya. Pañcasaṅgātigoti evaṃ sante pañcannaṃ rāgadosamohamānadiṭṭhisāṅgānaṃ atikkamanena pañcasaṅgātigo bhikkhu oghatiṇṇoti vuccati, cattāro oghe tiṇṇoyevāti vuccatīti attho. Jhāya bhikkhūti bhikkhu tvaṃ dvinnaṃ jhānaṃ vasena jhāya ceva, kāyakammādīsu ca appamattavīhārītāya mā pamajji. Ramessūti pañcavidhe ca kāmaguṇe te cittaṃ mā ramessu. Mā lohaguḷanti sativossaggalakkaṇena hi pamādena pamattā niraye tattaṃ lohaguḷaṃ gilanti, tena taṃ vadāmi “mā pamatto hutvā lohaguḷaṃ gili, mā niraye ḍayhamāno ‘dukkhamida’nti kandī”ti attho. Natthi jhānanti jhānuppādikāya vāyāmapaññāya apaññassa jhānaṃ nāma natthi. Paññā natthīti ajjhāyantassa “samāhito bhikkhu yathābhūtaṃ jānāti passatī”ti vuttalakkaṇā paññā natthi. Yamhi jhānañca paññā cāti yamhi puggale idaṃ ubhayampi atthi, so nibbānassa santike ṭhitoyevāti attho. Suññāgāraṃ pavittḥassatī kismiñcīdeva vivittokāse kammaṭṭhānaṃ avijahitvā kammaṭṭhānāmanasikārena nisinnassa. Santacittassatī nibbutacittassa. Sammāti hetunā kāraṇena dhammaṃ vipassantassa vipassanāsaṅkhātā amānusī rati atṭhasamāpattisaṅkhātā dibbāpi rati hoti uppajjatīti attho. Yatoyato sammasatīti atṭhatimsāya ārammaṇesu kammaṃ karonto yena yenākārena, purebhattādīsu vā kālesu yasmim yasmim attanā abhirucite kāle, abhirucite vā kammaṭṭhāne kammaṃ karonto sammasati. Udayabbayanti pañcannaṃ</p>		
--	--	--

khandhānaṃ pañcavīsatiyā lakkhaṇehi udayaṃ , pañcavīsatiyā eva ca lakkhaṇehi vayaṃ. Pītipāmojjanti evaṃ khandhānaṃ udayabbayaṃ sammasanto dhammapītiṃ dhammapāmojjaṅca labhati. Amatanti taṃ sappaccaye nāmarūpe pākaṭe hutvā upaṭṭhahante uppannaṃ pītipāmojjaṃ amatanibbānasampāpakattā vijānataṃ paṇḍitānaṃ amatamevāti attho.

Tatrāyamādi bhavaṭṭi tatra ayaṃ ādi, idaṃ pubbatṭhānaṃ hoti. Idha paññassāti imasmiṃ sāsane paṇḍitabhikkhuno. Idāni “taṃ ādi”ti vuttaṃ pubbatṭhānaṃ dassento indriyaguttītiādīmāha. Catupārisuddhisīlaṅhi pubbatṭhānaṃ nāma. Tattha indriyaguttīti indriyasamvaro. Santuṭṭhīti catupaccayasantoso. Tena ājīvapārisuddhi ceva paccayasannissitaṅca sīlaṃ kathitaṃ. Pātimokkheti pātimokkhasaṅkhāte jeṭṭhakasīle paripūrakāritā kathitā.

Mitte bhajassu kalyāṇeti viṣaṭṭhakammante apatirūpasahāye vajjetvā sādhujīvitāya suddhājīve jaṅghabalaṃ nissāya jīvikakappanāya akusīte atandite kalyāṇamitte bhajassu, sevassūti attho. Paṭisanthāravutyassāti āmisapaṭisanthārena ca dhammapaṭisanthārena ca sampannavuttitāya paṭisanthāravutti assa, paṭisanthārassa kārakā bhaveyyāti attho. Ācāraḥ kusalo sīlampi ācāro, vattapaṭivattampi ācāro. Tattha kusalo siyā, cheko bhaveyyāti attho. Tato pāmojjabahuloti tato paṭisanthāravuttito ca ācāraḥ kusalo ca uppanna dhammapāmojjena pāmojjabahulo hutvā taṃ sakalassāpi vaṭṭadukkhassa antaṃ karissatīti attho.

Evaṃ satthārā desitāsu imāsu gāthāsu ekamekissāya gāthāya pariyoṣāne ekamekaṃ bhikkhusataṃ nisinnanissinnaṭṭhāneyeva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā vehāsaṃ abbhuggantvā sabbepi te bhikkhū ākāseva vīsayojanasatikaṃ kantāraṃ atikkamitvā tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ vaṇṇentā thomentā pāde vandimsūti.

Sambahulabhikkhuvatthu sattaṃ.

8. Pañcasatabhikkhuvatthu

Vassikāvīya pupphānti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto pañcasate bhikkhū ārabha kathesi.

Te kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araṅge samaṇadhammaṃ karontā pātova pupphitāni vassikapupphāni sāyaṃ vaṇṇato muccantāni disvā “pupphānaṃ vaṇṇehi muccanto mayā paṭhamataraṃ rāgādīhi muccissāmā”ti vāyamimsu.

Satthā te bhikkhū oloketvā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma vaṇṇato muccanapupphena viya dukkhato muccitum vāyamitabbamevā”ti vatvā gandhakuṭiyāṃ nisinnova ālokaṃ pharitvā imaṃ gāthamāha –

377.

“Vassikā viya pupphāni, maddavāni pamuṇcati;
Evaṃ rāgaṅca dosaṅca, vipamuṇcetha bhikkhavo”ti.

Tattha vassikāti sumanā. Maddavānti milātāni. Idaṃ vuttaṃ hoti – yathā vassikā hiyyo pupphitapupphāni punadivase purāṇabhūtāni muṇcati, vaṇṇato vissajjeti, evaṃ tumhepi rāgādayo dose vipamuṇcethāti.

Desanāvāsāne sabbepi te bhikkhū arahatte paṭiṭṭhahimsūti.

Pañcasatabhikkhuvatthu aṭṭhamāṃ.

9. Santakāyattheravatthu

Santakāyoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto santakāyattheraṃ nāma ārabha kathesi.

Tassa kira hatthapādakukkuccaṃ nāma nāhosi, kāyavijambhanarahito santaattabhāvova ahosi. So kira sīhayonito āgato thero. Sīhā kira ekadivasāṃ gocaraṃ gahetvā rajatasuvaṇṇamaṇipavālaguhānaṃ aññataraṃ pavisitvā manosiṭātale haritālacuṇṇesu sattāhaṃ nipajjitvā sattame divase utṭhāya nipannaṭṭhānaṃ oloketvā sace naṅguṭṭhassa vā kaṇṇānaṃ vā hatthapādānaṃ vā calitattā manosiṭāharitālacuṇṇānaṃ vippakiṇṇataṃ passanti, “na te idaṃ jātiyā vā gottassa vā patirūpa”nti puna sattāhaṃ nirāhārā nipajjanti, cuṇṇānaṃ pana vippakiṇṇabhāve asati “idaṃ te jātigottānaṃ anucchavika”nti āsayā nikkhamitvā vijambhitvā disā anuviloketvā tikkhattuṃ sīhanādaṃ naditvā gocarāya pakkamanti. Evarūpāya sīhayoniyā āgato ayaṃ bhikkhu. Tassa kāyasamācāraṃ disvā bhikkhū satthu ārocesuṃ – “na no, bhante, santakāyattherasadiṣo bhikkhu diṭṭhapubbo. Imassa hi nisinnaṭṭhāne hatthacalanaṃ vā pādacalanaṃ vā kāyavijambhitā vā natthī”ti. Taṃ sutvā satthā, “bhikkhave, bhikkhunā nāma santakāyattherena viya kāyādīhi upasanteneva bhavitabba”nti vatvā imaṃ gāthamāha –

378.

<p>“Santakāyo santavāco, santavā susamāhito; Vantalokāmisso bhikkhu, upasantoti vuccati”ti. Tattha santakāyoti paṇātipātādīnaṃ abhāvena santakāyo, musāvādādīnaṃ abhāvena santavāco, abhijjhādīnaṃ abhāvena santavā, kāyādīnaṃ tiṇṇampi suṭṭhu samāhitatā susamāhito, catūhi maggehi lokāmisassa vantatāya vantlokāmisso bhikkhu abbhantare rāgādīnaṃ upasantatāya upasantoti vuccati attho. Desanāvasāne so thero arahatte patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Santakāyattheravatthu navamaṃ. 10. Naṅgalakulatheravatthu Attanācodayattānanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto naṅgalakulatheraṃ ārabba kathesi. Eko kira duggatamanusso paresaṃ bhatīṃ katvā jīvati, taṃ eko bhikkhu pilotikakhaṇḍanivatthaṃ naṅgalaṃ ukkhipitvā gacchantaṃ disvā evamāha – “kiṃ pana te evaṃ jīvanato pabbajitūṃ na vara”nti. Ko maṃ, bhante, evaṃ jīvantaṃ pabbājessatī? Sace pabbajissasi, ahaṃ taṃ pabbājessāmīti. Sādhū bhante, sace maṃ pabbājessatha, pabbajissāmīti. Atha naṃ so thero jetavanaṃ netvā sahatthēna, nhāpetvā mālake ṭhapetvā pabbājetvā nivatthapilotikakhaṇḍena saddhiṃ naṅgalaṃ mālakasīmāyameva rukkhasākhāyaṃ ṭhapāpēsi. So upasampannakālepi naṅgalakulatherotveva paññāyī. So buddhānaṃ uppannālābhasakkāraṃ nissāya jīvanto ukkaṇṭhitvā ukkaṇṭhitāṃ vinodetūṃ asakkoṃto “na dāni saddhādeyyāni kāsāyāni paridahitvā gamissāmī”ti taṃ rukkhamaṃ gantvā attanāva attānaṃ ovadi – “ahirika, nillajja, idaṃ nivāsetvā vibbhamitvā bhatīṃ katvā jīvitukāmo jāto”ti. Tassevaṃ attānaṃ ovaḍantasseva cittaṃ tanukabhāvaṃ gataṃ. So nivattitvā puna katipāhaccayena ukkaṇṭhitvā tattheva attānaṃ ovadi, punassa cittaṃ nivatti. So imināva nīhārena ukkaṇṭhitaukkaṇṭhitakāle tattha gantvā attānaṃ ovadi. Atha naṃ bhikkhū tattha abhiṇṇaṃ gacchantaṃ disvā, “āvuso, naṅgalatthera kasmā ettha gacchasi”ti pucchimsu. So “ācariyassa santikaṃ gacchāmi, bhante”ti vatvā katipāheneva arahattaṃ pāpuṇi. Bhikkhū tena saddhiṃ keḷiṃ karontā āhaṃsu – “āvuso naṅgalatthera, tava vicaraṇamaḅḅo avalaṅḅo viya jāto, ācariyassa santikaṃ na gacchasi maññe”ti. Āma, bhante, mayaṃ saṃsagge sati agamimhā, idāni pana so saṃsaggo chinno, tena na gacchāmāti. Taṃ sutvā bhikkhū “esa abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti satthu tamatthaṃ ārocesuṃ. Satthā “āma, bhikkhave, mama putto attanāva attānaṃ codetvā pabbajitakiccassa matthakaṃ patto”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi – 379. “Attanā codayattānaṃ, paṭimaṃsetha attanā; So attagutto satimā, sukhaṃ bhikkhu vihāhisi. 380. “Attā hi attano nātho, ko hi nātho paro siyā; Attā hi attano gati; Tasmā saṃyamamattānaṃ, assaṃ bhaddraṃva vāṇijo”ti. Tattha codayattānanti attanāva attānaṃ codaya sārāya. Paṭimaṃsethāti attanāva attānaṃ parivīmaṃsatha. Soti so tvaṃ, bhikkhu, evaṃ sante attanāva guttatāya attagutto, upaṭṭhitasatitāya satimā hutvā sabbiriyāpathesu sukhaṃ viharissasīti attho. Nāthoti avassayo patiṭṭhā. Ko hi nātho paroti yasmā parassa attabhāve patiṭṭhāya kusalaṃ vā katvā saggaparāyaṇena maggaṃ vā bhāvetvā sacchikataphalena bhavitūṃ na sakkā, tasmā ko hi nāma paro nātho bhavēyyāti attho. Tasmāti yasmā attāva attano gati patiṭṭhā saraṇaṃ, tasmā yathā bhaddraṃ assājānīyaṃ nissāya lābhaṃ patthayanto vāṇijo tassa visamaṭṭhānacāraṃ pacchinditvā divasassa tikkhattuṃ nahāpento bhojento saṃyameti paṭijaggati, evaṃ tvampi anuppannassa akusalassa uppādaṃ nivārento satisammosena uppannaṃ akusalaṃ pajahanto attānaṃ saṃyama gopaya, evaṃ sante paṭhamajjhānaṃ ādīṃ katvā lokiyalokuttaravisesaṃ adhigamissasīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalaḍḍini pāpuṇimsūti. Naṅgalakulatheravatthu dasamaṃ.</p>		
--	--	--

11. Vakkalitheravatthu

Pāmojjabahuloti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto vakkalitherama ārabba katesi.
 So kirāyasma sāvatthiyaṃ brāhmaṇakule nibbattivā vayappatto piṇḍaya pavittama tathāgataṃ disvā satthu sarīrasampattiṃ oloketvā sarīrasampattidassanena atitto “evāmaṃ niccakālaṃ tathāgataṃ datthuma labhissāmi”ti satthu santike pabbajivā yatta t̄itena sakkā dasabalaṃ passituma, tattha t̄itito sajjhāyakammaṭṭhānamanasi kāradāni pahāya satthāraṃ oloketova vicarati. Satthā tassa nānaparipākaṃ āgamenta kiñci avatvā “idānissa nānaṃ paripākaṃ gata”nti natvā “kiṃ te, vakkali, iminā pūtikāyena diṭṭhena, yo kho, vakkali, dhammaṃ passati, so maṃ passati. Yo maṃ passati, so dhammaṃ passati”ti (saṃ. ni. 3.87) vatvā ovadī. So evaṃ ovaditopi satthu dassanaṃ pahāya neva aññattha gantuma sakkoti. Atha naṃ satthā “nāyaṃ bhikkhu saṃvegaṃ alabhivā bujjhissati”ti upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya rājagahaṃ gantvā vassūpanāyikadivase “apehi, vakkali, apehi, vakkali”ti paṇāmesi. So “na maṃ satthā ālapati”ti temāsaṃ satthu sammukhe t̄hātuma asakkonto “kiṃ mayhaṃ jīvitena, pabbatā attānaṃ pātesāmi”ti gijjhakūṭaṃ abhiruhi. Satthā tassa kilamanabhāvaṃ natvā “ayaṃ bhikkhu mama santikā assāsaṃ alabhanto maggaphalānaṃ upanissayaṃ nāseyyā”ti attānaṃ dassetuma obhāsaṃ muñci. Athassa satthu diṭṭhakālo paṭṭhāya tāvamahantopi soko pahīyi. Satthā sukkhataḷākaṃ oghena pūrento viya therassa balavapītipāmojjaṃ uppādetuma imaṃ gāthamāha –
 381.

“Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno buddhasāsane;

Adhigacche padaṃ santaṃ, saṅkhārūpasamaṃ sukha”nti.

Tassattho – pakatiyāpi pāmojjabahulo bhikkhu buddhasāsane pasādaṃ roceti, so evaṃ pasanno buddhasāsane santaṃ padaṃ saṅkhārūpasamaṃ sukhanti laddhanāmaṃ nibbānaṃ adhigaccheyyāti. Imaṅca pana gāthama vatvā satthā vakkalitherassa hatthama pasāretvā –

“Ehi vakkali mā bhāyi, olokehi tathāgataṃ;

Ahaṃ taṃ uddharissāmi, paṅke sannaṃva kuñjaraṃ.

“Ehi vakkali mā bhāyi, olokehi tathāgataṃ;

Ahaṃ taṃ mocayissāmi, rāhuggahaṃva sūriyaṃ.

“Ehi vakkali mā bhāyi, olokehi tathāgataṃ;

Ahaṃ taṃ mocayissāmi, rāhuggahaṃva candima”nti. –

Imā gāthā abhāsī. So “dasabalo me diṭṭho, ehīti ca avhānampi laddha”nti balavapītiṃ uppādetvā “kuto nu kho gantabba”nti gamanamaṃ gāmaṃ apassanto dasabalaṃ sammukhe ākāse uppativā paṭhamapāde pabbate t̄hiteyeva satthārā vuttagāthā āvajjento ākāseyeva pītiṃ vikkhambhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā tathāgataṃ vandamānova otarivā satthu santike aṭṭhāsī. Atha naṃ satthā aparabhāge saddhādhimuttānaṃ aggaṭṭhāne t̄hapesīti.

Vakkalitheravatthu ekādasamaṃ.

12. Sumanasāmaṇeravatthu

Yohaveti imaṃ dhammadesanaṃ satthā pubbārāme viharanto sumanasāmaṇeraṃ ārabba katesi. Tatrāyaṃ anupubbī kathā –

Padumuttarabuddhakālasmiñhi eko kulaputto satthārā catuparisamaṃjhe ekaṃ bhikkhuma dibbacakkhukānaṃ aggaṭṭhāne t̄hapentaṃ disvā taṃ sampattiṃ patthaya māno satthāraṃ nimantevā sattāhaṃ buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ datvā, “bhante, ahampi anāgate ekassa buddhassa sāsane dibbacakkhukānaṃ agga bhaveyya”nti patthanaṃ t̄hapesi. Satthā kappasatasahassaṃ oloketto tassa patthanāya samijjhanabhāvaṃ vidivā “ito kappasatasahassamatthake gotamabuddhasāsane dibbacakkhukānaṃ agga anuruddho nāma bhavissasi”ti byākāsī. So taṃ byākaraṇaṃ sutvā sve pattabbaṃ viya taṃ sampattiṃ maññamāno parinibbuta satthari bhikkhū dibbacakkhuparikammaṃ pucchivā sattayojanikaṃ kañcanathūpaṃ parikkhipivā anekāni dīparukkhasahassāni kāretvā dīpapūjaṃ katvā tato cuto devaloke nibbattivā devamanussesu kappasatasahassāni saṃsarivā imasmiṃ kappe bārānasiyaṃ daliddakule nibbato sumanasetṭhiṃ nissāya

<p>tassa tiṇahārako hutvā jīvikam kappesi. Annabhārotissa nāmaṃ ahoṣi. Sumanaseṭṭhīpi tasmim nagare niccakālam mahādānaṃ deti.</p> <p>Athekadivasam upariṭṭho nāma paccekabuddho gandhamādane nirodhasamāpattito vuṭṭhāya “kassa nu kho ajja anuggahaṃ karissāmi”ti cintevā “ajja mayā annabhārassa anuggahaṃ kātuṃ vaṭṭati, idāni ca so aṭavito tiṇaṃ ādāya gehaṃ āgamissati”ti nītvā pattacīvaramādāya iddhiyā gantvā annabhārassa sammukhe paccuṭṭhāsi. Annabhāro taṃ tucchapattahattaṃ disvā “api , bhante, bhikkhaṃ labhithā”ti pucchitvā “labhissāma mahāpuñña”ti vutte “tena hi, bhante, thokaṃ āgamethā”ti tiṇakājam chaḍḍetvā vegena gehaṃ gantvā, “bhadde, mayhaṃ ṭhapitabhāgabhattaṃ atthi, natthī”ti bhariyaṃ pucchitvā “atthi, sāmī”ti vutte vegena paccāgantvā paccekabuddhassa pattaṃ ādāya “mayhaṃ dātukāmatāya sati deyyadhammo na hoti, deyyadhamme sati paṭiggāhakaṃ na labhāmi. Ajja pana me paṭiggāhako ca diṭṭho, deyyadhammo ca atthi, lābhā vata me”ti gehaṃ gantvā bhattaṃ patte pakkhipāpetvā paccāharitvā paccekabuddhassa hatthe patiṭṭhapetvā – “Iminā pana dānena, mā me dālidhiyaṃ ahu; Natthīti vacanaṃ nāma, mā ahoṣi bhavābhava. –</p> <p>Bhante evarūpā dujjīvitā mucceyyaṃ, natthīti padameva na suṇeyya”nti patthanaṃ ṭhapesi. Paccekabuddho “evaṃ hotu mahāpuñña”ti vatvā anumodanaṃ katvā pakkāmi.</p> <p>Sumanaseṭṭhinopi chatte adhiṭṭhā devatā “aho dānaṃ paramadānaṃ, upariṭṭhe supatiṭṭhita”nti vatvā tikkhattuṃ sādhuṅkaramādāsi. Atha naṃ seṭṭhi “kiṃ maṃ ettakaṃ kālaṃ dānaṃ dadamānaṃ na passasi”ti āha. Nāhaṃ tava dānaṃ ārabha sādhuṅkaraṃ demi, annabhārena pana upariṭṭhassa dinnapiṇḍapāte pasīditvā mayā esa sādhuṅkaro pavattitoti. So “acchariyaṃ vata, bho, ahaṃ ettakaṃ kālaṃ dānaṃ dadanto devataṃ sādhuṅkaraṃ dāpetuṃ nāsakkhiṃ, annabhāro maṃ nissāya jīvanto ekapiṇḍapāteneva sādhuṅkaraṃ dāpesi, tassa dāne anucchavikaṃ katvā taṃ piṇḍapātaṃ mama santakaṃ karissāmi”ti cintevā taṃ pakkosāpetvā “ajja tayā kassaci kiñci dinna”nti pucchi. “Āma, sāmī, upariṭṭhapaccekabuddhassa me ajja bhāgabhattaṃ dinna”nti. “Handa, bho, kahāpaṇaṃ gahetvā etaṃ mayhaṃ piṇḍapātaṃ dehī”ti? “Na demi, sāmī”ti. So yāva sahasaṃ vaḍḍhesi, itaro sahasenāpi nādāsi. Atha naṃ “hotu, bho, yadi piṇḍapātaṃ na desi, sahasaṃ gahetvā pattiṃ me dehī”ti āha. So “ayyena saddhiṃ mantevā jānissāmi”ti vegena paccekabuddhaṃ sampāpunivā, “bhante sumanaseṭṭhi, sahasaṃ datvā tumhākaṃ piṇḍapāte pattiṃ yācati, kiṃ karomi”ti pucchi.</p> <p>Athassa so upamaṃ āhari “seyyathāpi, paṇḍita, kulasatike gāme ekasmiṃ ghare dīpaṃ jāleyya, sesā attano telena vaṭṭiṃ temetvā jālapetvā gaṇheyyuṃ, purimapaḍīpassa pabhā atthīti vattabbā natthī”ti. Atirekatarā, bhante, pabhā hoṭīti. Evamevaṃ paṇḍita uḷūṅkayāgu vā hotu, kaṭacchubhikkhā vā, attano piṇḍapāte paresaṃ pattiṃ dentassa yattakānaṃ deti, tattakaṃ vaḍḍhati. Tvañhi ekameva piṇḍapātaṃ adāsi, seṭṭhissa pana pattiyaṃ dinnāya dve piṇḍapātā honti eko tava, eko tassāti. So “sādhu, bhante”ti taṃ abhivādetvā seṭṭhissa santikaṃ gantvā “gaṇha, sāmī, patti”nti āha. Tena hi ime kahāpaṇe gaṇhāti. Nāhaṃ piṇḍapātaṃ vikkīnāmi, saddhāya te pattiṃ dammīti. “Tvaṃ saddhāya desi, ahampi tava guṇe pūjemi, gaṇha, tāta, ito patthāya ca pana mā sahatthā kammamakāsi, vīthiyaṃ gharaṃ māpetvā vasa. Yena ca te attho hoti, sabbaṃ mama santikā gaṇhāhi”ti āha. Nirodhā vuṭṭhitassa pana dinnapiṇḍapāto tadaheva vipākaṃ deti. Tasmā rājāpi taṃ pavattiṃ sutvā annabhāraṃ pakkosāpetvā pattiṃ gahetvā mahantaṃ bhogaṃ datvā tassa seṭṭhiṭṭhānaṃ dāpesi.</p> <p>So sumanaseṭṭhissa saḥāyako hutvā yāvajīvaṃ puññāni katvā tato cuto devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsaranto imasmiṃ buddhuppāde kapilavatthunagare amitodanassa sakkassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, anuruddhotissa nāmaṃ akaṃsu. So mahānāmasakkassa kaniṭṭhabhātā, satthu cūlapito putto paramasukhumālo mahāpuñño ahoṣi. Ekadivasam kira chasu khattiyesu pūve lakkhaṃ katvā guḷehi kīlantesu anuruddho parājito pūvānaṃ atthāya mātu santikaṃ paṇiṇi. Sā mahantaṃ suvaṇṇathālaṃ pūretvā pūve pesesi. Pūve khādītva puna kīlanto parājito tatheva paṇiṇi. Evaṃ tikkhattuṃ pūvesu āhaṭesu catutthe vāre mātā “idāni pūvā natthī”ti paṇiṇi. Tassā vacanaṃ sutvā “natthī”ti padassa asutapubbatāya “natthipūvā nāma idāni bhavissanti”ti saññaṃ katvā “gaccha natthipūve āharā”ti pesesi. Athassa mātā “natthipūve kira, ayye, dethā”ti vutte “mama puttana natthīti padaṃ na sutapubbaṃ, kathaṃ nu kho natthibhāvaṃ jānāpeyya”nti suvaṇṇapātiṃ dhovitvā aparāya suvaṇṇapātiyaṃ paṭikujjitvā “handa, tāta, imaṃ mama puttaṃ dehī”ti paṇiṇi. Tasmim khaṇe nagarapariggāhikā devatā</p>		
---	--	--

“amhākaṃ sāminā annabhārakāle upariṭṭhassa paccekabuddhassa bhāgabhattaṃ datvā ‘natthīti padameva na suṇeyya’nti patthanā nāma ṭhapitā. Sace mayā tamatthaṃ ṇatvā ajjhupekkhēyyāma, muddhāpi no sattadhā phaleyyā”ti cintevā dibbapūvehi pātiṃ pūrayiṃsu. So puriso pātiṃ āharitvā tassa santike ṭhapetvā vivari. Tesāṃ gandho sakalanagaraṃ phari. Pūvo pana mukhe ṭhapitamattova sattarasaharanisahassāni pharivā atṭhāsi.

Anuruddhōpi cintesi – “na maṃ maññe ito pubbe mātā piyāyati. Na hi me aññadā tāya natthipūvā nāma pakkapubbā”ti. So gantvā mātaraṃ evamāha – “amma, nāhaṃ tava piyo”ti. Tāta, kiṃ vadesi, mama akkhīhipi hadayamaṃsatopi tvam piyataroti. Sacāhaṃ, amma, tava piyo, kasmā mama pubbe evarūpe natthipūve nāma na adāsīti. Sā taṃ purisaṃ pucchi – “tāta, kiñci pātiyaṃ ahoṣī”ti. Āma, ayye, pūvānaṃ pāti paripuṇṇā ahoṣi, na me evarūpā diṭṭhapubbāti. Sā cintesi – “putto me katapuñño, devatāhissa dibbapūvā pahitā bhavissanti”ti. Sopi mātaraṃ āha – “amma, na mayā evarūpā pūvā khāditapubbā, ito patṭhāya me natthipūvameva pāceyyāsi”ti. Sā tato patṭhāya tena “pūve khāditukāmomhī”ti vuttakāle suvaṇṇapātiṃ dhovitvā aññāya pātiyā paṭikujjivā pahīṇati, devatā pātiṃ pūrenti. Evaṃ so agāramajjhe vasanto natthīti padassa atthaṃ ajānitvā dibbapūveveva paribhuñji.

Satthu pana parivāratthaṃ kulapaṭipāṭiyā sākiyakumāresu pabbajantesu mahānāmena sakkena, “tāta, amhākaṃ kulā koci pabbajito natthi, tayā vā pabbajitabbaṃ, mayā vā”ti vutte so āha – “ahaṃ atisukhumālo pabbajitūṃ na sakkhissāmi”ti. Tena hi kammantaṃ ugaṇha, ahaṃ pabbajissāmi. Ko esa kammanto nāmāti? So hi bhattassa utṭhānatṭhānampi na jānāti, kammantaṃ kimeva jānissati, tasmā evamāha. Ekadivasañhi anuruddho bhaddiyo kimiloti tayo janā “bhattaṃ nāma kahaṃ utṭhāti”ti mantayiṃsu. Tesu kimilo “koṭṭhesu utṭhāti”ti āha. So kirekadivasaṃ vīhī koṭṭhamhi pakkhipante addasa, tasmā “koṭṭhe bhattaṃ uppajjati”ti saññāya evamāha. Atha naṃ bhaddiyo “tvam na jānāsī”ti vatvā “bhattaṃ nāma ukkhaliyaṃ utṭhāti”ti āha. So kirekadivasaṃ ukkhalito bhattaṃ vaḍḍhente disvā “etthevetāṃ uppajjati”ti saññamakāsi, tasmā evamāha. Anuruddho te ubhōpi “tumhe na jānāthā”ti vatvā “bhattaṃ nāma ratanubbedhamakulāya mahāsuvāṇṇapātiyaṃ utṭhāti”ti āha. Tena kira neva vīhiṃ koṭṭentā, na bhattaṃ pacantā diṭṭhapubbā, suvaṇṇapātiyaṃ vaḍḍhetvā purato ṭhapitabhattameva passati, tasmā “pātiyaṃyevetaṃ uppajjati”ti saññamakāsi, tasmā evamāha. Evaṃ bhattuṭṭhānatṭhānampi ajānanto mahāpuñño kulaputto kammante kiṃ jānissati.

So “ehi kho te, anuruddha, gharāvāsattaṃ anusāsissāmi, paṭhamaṃ khettaṃ kasāpetabba”ntiādinā nayena bhātarā vuttānaṃ kammantānaṃ ariyāntabhāvaṃ sutvā “na me gharāvāsena attho”ti mātaraṃ āpucchitvā bhaddiyapamukhehi pañcahi sākiyakumārehi saddhiṃ nikkhamitvā anupiyambavane satthāraṃ upasaṅkamitvā pabbajī. Pabbajitvā ca pana sammāpaṭipadaṃ paṭipanno anupubbena tisso vijjā sacchikatvā dibbena cakkhunā ekāsane nisinnova hatthatale ṭhapitāmalakāni viya sahasalokadhātuyo olokanasamattho hutvā –

“Pubbenivāsaṃ jānāmi, dibbacakkhu visodhitāṃ;
Tevijjo iddhipattomhi, kataṃ buddhassa sāsana”nti. (theragā. 332, 562) –

Udānaṃ udānetvā “kiṃ nu kho me katvā ayaṃ sampatti laddhā”ti olokeno “padumuttarapādamūle patthanāṃ ṭhapesi”nti ṇatvā puna “saṃsāre saṃsaranto asukasmiṃ nāma kāle bārāṇasiyaṃ sumanasetṭhiṃ nissāya jīvanto annabhāro nāma ahoṣi”ntipi ṇatvā –

“Annabhāro pure āsiṃ, daliddo tiṇahārako;
Piṇḍapāto mayā dinno, upariṭṭhassa tādino”ti. –

Āha . Athassa etadahosi – “yo so tadā mayā upariṭṭhassa dinnapiṇḍapātato kahāpaṇe datvā patṭiṃ aggahesi, mama sahāyako sumanasetṭhi kahaṃ nu kho so etarahi nibbatto”ti. Atha naṃ “viñjhāṭaviyaṃ pabbatapāde muṇḍanigamo nāma atthi, tattha mahāmuṇḍassa nāma upāsakassa mahāsumanō cūlasumanoti dve puttā, tesu so cūlasumanō hutvā nibbatto”ti addasa. Disvā ca pana cintesi – “atthi nu kho tattha mayi gate upakāro, natthi”ti. So upadhārento idaṃ addasa “so tattha mayi gate sattavassikova nikkhamitvā pabbajissati, khurageyeva ca arahattaṃ pāpuṇissati”ti. Disvā ca pana upakatṭhe antovasse ākāseṇa gantvā gāmadvāre otari. Mahāmuṇḍo pana upāsako therassa pubbepi vissāsiko eva. So therāṃ piṇḍapātakāle cīvaraṃ pārupantaṃ disvā puttaṃ mahāsumanāṃ āha – “tāta, ayyo, me anuruddhatthero āgato, yāvassa añño koci pattaṃ na

<p>gañhāti, tāvassa gantvā pattam gaṇha, ahaṃ āsanam paññāpessāmī”ti. So tathā akāsi. Upāsako theram antonivesane sakkaccam parivisitvā temāsam vasanathāya paṭiññaṃ gaṇhi, theropi adhivāsesi.</p> <p>Atha naṃ ekadivasam paṭijagganto viya temāsam paṭijaggitvā mahāpavāraṇāya ticīvaraṇeva guḷatelaṇḍulādīni ca āharitvā therassa pādāmūle ṭhapetvā “gañhatha, bhante”ti āha. “Alaṃ, upāsaka, na me iminā attho”ti. “Tena hi, bhante, vassāvāsikalābho nāmesa, gañhatha na”nti? “Na gañhāmi, upāsaka”ti. “Kimattham na gañhatha, bhante”ti? “Mayham santike kappiyakārako sāmaṇero pi natthi”ti. “Tena hi, bhante, mama putto mahāsumano sāmaṇero bhavissati”ti. “Na me, upāsaka, mahāsumanenattho”ti. “Tena hi, bhante, cūlasumanam pabbājethā”ti. Thero “sādhū”ti sampaticchitvā cūlasumanam pabbājesi. So khuraggeyeva arahattam pāpuṇi. Thero tena saddhim adḍhamāsamattam tattheva vasitvā “satthāram passissāmī”ti tassa ñātaka āpucchitvā ākāseveva gantvā himavantaḍḍesāraṇāyā otari.</p> <p>Thero pana pakatiyāpi āradhaviṇṇo, tassa tattha pubbarattāparattam caṅkamantassa udaravāto samuṭṭhahi. Atha naṃ kilantarūpam disvā sāmaṇero pucchi – “bhante, kiṃ vo rujjati”ti? “Udaravāto me samuṭṭhito”ti. “Aññadāpi samuṭṭhitapubbo, bhante”ti? “Āmāvuso”ti. “Kena phāsukam hoti, bhante”ti? “Anotattato pāṇīye laddhe phāsukam hoti, āvuso”ti. “Tena hi, bhante, āharāmī”ti. “Sakkhissasi sāmaṇerā”ti? “Āma, bhante”ti. Tena hi anotatte pannago nāma nāgarājā maṃ jānāti, tassa ācikkhitvā bhesajjathāya ekam pāṇīyavārakam āharāti. So sādhūti upajjhāyam vanditvā vehāsam abbhuggantvā pañcayojanasatam thānam agamāsi. Tam divasam pana nāgarājā nāganāṭakaparivuto udakakīlam kīṭitukāmo hoti. So sāmaṇeram āgacchantam disvāva kujjhi, “ayaṃ muṇḍakasamaṇo attano pādapaṃsum mama matthake okiranto vicarati, anotatte pāṇīyathāya āgato bhavissati, na dānissa pāṇīyam dassāmī”ti paññāsayojanikam anotattadahaṃ mahāpāṇīyā ukkhalim pidahanto viya phaṇena pidahitvā nipajji. Sāmaṇero nāgarājassa ākāram oloketvāva “kuddho aya”nti ñatvā imam gāthamāha –</p> <p>“Suṇohi me nāgarāja, uggateja mahabbala; Dehi me pāṇīyaghaṭam, bhesajjathamhi āgato”ti.</p> <p>Tam sutvā nāgarājā imam gāthamāha –</p> <p>“Puratthimasmim disābhāge, gaṅgā nāma mahānadī; Mahāsamuddamappeti, tato tvam pāṇīyam harā”ti.</p> <p>Tam sutvā sāmaṇero “ayaṃ nāgarājā attano icchāya na dassati, ahaṃ balakkāram katvā ānubhāvam jānāpetvā imam abhibhavitvāva pāṇīyam gañhissāmī”ti cintetvā, “mahārāja, upajjhāyo maṃ anotattatova pāṇīyam āharāpeti, tenāham idameva harissāmī, apehi, mā maṃ vārehi”ti vatvā imam gāthamāha –</p> <p>“Itova pāṇīyam hāssam, imināvamhi atthiko; Yadi te thāmbalam atthi, nāgarāja nivārayā”ti.</p> <p>Atha naṃ nāgarājā āha –</p> <p>“Sāmaṇera sace atthi, tava vikkama porisam; Abhinandāmi te vācam, harassu pāṇīyam mamā”ti.</p> <p>Atha naṃ sāmaṇero “evam, mahārāja, harāmī”ti vatvā “yadi sakkonto harāhi”ti vutte – “tena hi sutthū jānassū”ti tickkhattum paṭiññaṃ gahetvā “buddhasāsanassa ānubhāvam dassetvā mayā pāṇīyam haritum vaṭṭati”ti cintetvā ākāsatthadevatānam tāva santikam agamāsi. Tā āgantvā vanditvā “kiṃ, bhante”ti vatvā atthamsu. “Etasmim anotattadahapitthe pannaganāgarājena saddhim mama saṅgāmo bhavissati, tattha gantvā jayaparājāyam oloketthā”ti āha. So eteneva nīhārena cattāro lokapāle sakkasuyāmasantusitaparanimmitavasavattī ca upasaṅkamitvā tamattham ārocesi. Tato param paṭipāṭiyā yāva brahmalokam gantvā tattha brahmehi āgantvā vanditvā thitehi “kiṃ, bhante”ti puṭṭho tamattham ārocesi. Evam so asaṅhe ca arūpibrahmāno ca ṭhapetvā sabbattha muhutteneva āhiṇḍitvā ārocesi. Tassa vacanam sutvā sabbāpi devatā anotattadahapitthe nāliyam pakkhittāni piṭṭhacunṇāni viya ākāsam niranāram pūretvā sannipatimsu. Sannipatīte devasaṅhe sāmaṇero ākāse ṭhatvā nāgarājā āha –</p> <p>“Suṇohi me nāgarāja, uggateja mahabbala;</p>		
---	--	--

<p>Dehi me pānīyaghaṭaṃ, bhesajjatthamhi āgato’’ti. Atha naṃ nāgo āha – “Sāmaṇera sace atthi, tava vikkama porisaṃ; Abhinandāmi te vācaṃ, harassu pānīyaṃ mamā’’ti. So tikkhattuṃ nāgarājassa paṭiññaṃ gahetvā ākāse ṭhitakova dvādasayojanikaṃ brahmattabhāvaṃ māpetvā ākāśato oruyha nāgarājassa phaṇe akkamitvā adhomukhaṃ nippīlesi, tāvadeva balavatā purisena akkantaallacammaṃ viya nāgarājassa phaṇe akkantamatte ogalivā dabbimattā phaṇapuṭakā ahesuṃ. Nāgarājassa phaṇehi muttamuttatṭhānato tālakkhandhapamañā udakavattīyo uggañchimsu. Sāmaṇero ākāseyeva pānīyavāraṃ pūresi. Devasaṅgho sādhuṅkaramadāsi. Atha nāgarājā lajjitvā sāmaṇerassa kujjhi, jayakusumavaṇṇānissa akkhīni ahesuṃ. So “ayaṃ maṃ devasaṅghaṃ sannipātetvā pānīyaṃ gahetvā lajjāpesi, etaṃ gahetvā mukhe hatthaṃ pakkhipitvā hadayamaṃsaṃ vāssa maddāmi, pāde vā naṃ gahetvā pāragaṅgāyaṃ khipāmi’’ti vegena anubandhi. Anubandhantopi naṃ pāpūnituṃ nāsakkiyeva. Sāmaṇero gantvā upajjhāyassa hatthe pānīyaṃ ṭhapetvā “pivatha, bhante’’ti āha. Nāgarājāpi pacchato āgantvā, “bhante anuruddha, sāmaṇero mayā adinnaeva pānīyaṃ gahetvā āgato, mā pivitthā’’ti āha. Evaṃ kira sāmaṇerāti. “Pivatha, bhante, iminā me dinnaṃ pānīyaṃ āhaṭa’’nti āha. Thero “khīṇāsavasāmaṇerassa musākathanaṃ nāma natthi’’ti ṇatvā pānīyaṃ pivi. Taṅkhaṇaṇṇevassa ābādho paṭipassambhi. Puna nāgo therā āha – “bhante, sāmaṇerenamhi sabbāṃ devagaṇaṃ sannipātetvā lajjāpito, ahamassa hadayaṃ vā phālessāmi, pāde vā naṃ gahetvā pāragaṅgāya khipissāmi’’ti. Mahārāja, sāmaṇero mahānubhāvo, tumhe sāmaṇerena saddhiṃ saṅgāmetuṃ na sakkhissatha, khamāpetvā naṃ gacchathāti. So sayampi sāmaṇerassa ānubhāvaṃ jānātiyeva, lajjāya pana anubandhitvā āgato. Atha naṃ therassa vacanena khamāpetvā tena saddhiṃ mittasanthavaṃ katvā “ito paṭṭhāya anotattaudakena atthe sati tumhākaṃ āgamanakiccaṃ natthi, mayhaṃ pahīneyyātha, ahameva āharitvā dassāmi’’ti vatvā pakkāmi. Theropi sāmaṇeraṃ ādāya pāyāsi. Sathā therassa āgamanabhāvaṃ ṇatvā migāramātupāsāde therassa āgamaṃ olokento nisīdi. Bhikkhūpi therā āgacchantāṃ disvā paccuggantvā pattacīvaraṃ paṭiggahesuṃ. Athesacce sāmaṇeraṃ sīsepi kaṇṇesupi bāhāyampi gahetvā sañcāletvā “kiṃ, sāmaṇera cūlakaniṭṭha, na ukkaṇṭhitosī’’ti āhaṃsu. Sathā tesāṃ kiriyāṃ disvā cintesi – “bhāriyaṃ vatimesaṃ bhikkhūnaṃ kammaṃ āsīvisiṃ gīvāya gaṇhantā viya sāmaṇeraṃ gaṇhanti, nāssa ānubhāvaṃ jānanti, ajja mayā sumanasāmaṇerassa guṇaṃ pākāṭaṃ kātuṃ vaṭṭati’’ti. Theropi āgantvā sathhāraṃ vanditvā nisīdi. Sathā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā ānandattherāṃ āmantesi – “ānanda, anotattaudakenamhi pāde dhovitukāmo, sāmaṇerānaṃ ghaṭaṃ datvā pānīyaṃ āharāpehi’’ti. Thero vihāre pañcamattāni sāmaṇerasatāni sannipātesī. Tesu sumanasāmaṇero sabbanavako ahosi. Thero sabbamahallakaṃ sāmaṇeraṃ āha – “sāmaṇera, sathā anokattadahaudakena pāde dhovitukāmo, ghaṭaṃ ādāya gantvā pānīyaṃ āharā’’ti. So “na sakkomi, bhante’’ti na icchi. Thero sesepi paṭipāṭiyā pucchi, tepi tatheva vatvā paṭikkhipimsu. “Kiṃ panettha khīṇāsavasāmaṇerā natthi’’ti? Atthi, te pana “nāyaṃ amhākaṃ baddho mālāpuṭo, sumanasāmaṇerasseva baddho’’ti na icchimsu, puthujjanā pana attano asamattatāyeva na icchimsu. Pariyosāne pana sumanassa vāre sampatte, “sāmaṇera, sathā anotattadahaudakena pāde dhovitukāmo, kuṭaṃ ādāya kira udakaṃ āharā’’ti āha. So “sathari āharāpente āharissāmi’’ti sathhāraṃ vanditvā, “bhante, anotattato kira maṃ udakaṃ āharāpethā’’ti āha. “Āma, sumanā’’ti. So visākhāya kāritesu ghanasuvaṇṇakoṭṭimesu senāsanakuṭesu ekaṃ satṭhikuṭaudakagaṇhanakaṃ mahāghaṭaṃ hatthena gahetvā “iminā me ukkhipitvā aṃsakūṭe ṭhapitena attho natthi’’ti olambakaṃ katvā vehāsaṃ abbhuggantvā himavantābhimukho pakkhandi. Nāgarājā sāmaṇeraṃ dūratova āgacchantāṃ disvā paccuggantvā kuṭaṃ aṃsakūṭena ādāya, “bhante, tumhe mādisse dāse vijjamāne kasmā sayāṃ āgatā, udakenatthe sati kasmā sāsanamattampi na pahīnathā’’ti kuṭena udakaṃ ādāya sayāṃ ukkhipitvā “purato hotha, bhante, ahameva āharissāmi’’ti āha. “Tiṭṭhatha tumhe, mahārāja, ahameva sammāsambuddhena āṇatto’’ti nāgarājānaṃ nivattāpetvā kuṭaṃ mukhavattīyaṃ hatthena gahetvā ākāsenāgañchi. Atha naṃ sathā āgacchantāṃ oloketvā bhikkhū āmantesi – “passatha, bhikkhave, sāmaṇerassa līlaṃ, ākāse haṃsarājā viya sobhati’’ti āha. Sopi pānīyaghaṭaṃ ṭhapetvā sathhāraṃ vanditvā atṭhāsi. Atha naṃ sathā āha – “kativassosi tvaṃ, sumanā’’ti? “Sattavassomhi,</p>		
--	--	--

	<p>bhanteti. “Tena hi, sumana, ajja paṭṭhāya bhikkhu hohī”ti vatvā dāyajaupasampadaṃ adāsi. Dveveva kira sāmaṇerā sattavassikā upasampadaṃ labhiṃsu – ayaṅca sumano sopāko cāti.</p> <p>Evaṃ tasmim̐ upasampanne dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “acchariyaṃ āvuso, evarūpo hi nāma daharasāmaṇerassa ānubhāvo hoti, na no ito pubbe evarūpo ānubhāvo diṭṭhapubbo”ti. Sathā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mama sāsane daharopi sammā paṭipanno evarūpaṃ sampattiṃ labhatiyevā”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>382.</p> <p>“Yo have daharo bhikkhu, yuñjati buddhasāsane; Somaṃ lokam̐ pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti.</p> <p>Tattha yuñjatīti ghaṭati vāyamati. Pabhāsetīti so bhikkhu attano arahattamaggañāṇena abbhādīhi mutto candimā viya lokam̐ khandhādibhedam̐ lokam̐ obhāseti, ekālokaṃ karotīti attho.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Sumanasāmaṇeravathu dvādasamaṃ.</p> <p>Bhikkhuvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.</p> <p>Pañcavīsatisimo vaggio.</p>		
26	<p>26. Brāhmaṇavaggo</p> <p>1. Pasādabahulabrāhmaṇavatthu</p> <p>Chindasotanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto pasādabahulaṃ brāhmaṇam̐ ārabha katesi.</p> <p>So kira brāhmaṇo bhagavato dhammadesanaṃ sutvā pasannacitto attano gehe soḷasamattānaṃ bhikkhūnaṃ niccabhattam̐ paṭṭhapetvā bhikkhūnaṃ āgatavelāya pattam̐ gahetvā “āgacchantu bhonto arahanto, nisīdantu bhonto arahanto”ti yaṃkiñci vadanto arahantavādapaṭisaṃyuttameva vadati. Tesu puthujjanā “ayaṃ amhesu arahantasaññī”ti cintayim̐su, khīṇāsavā “ayaṃ no khīṇāsavabhāvaṃ jānāti”ti. Evaṃ te sabbepi kukkucāyantā tassa geham̐ nāgamim̐su. So dukkhī dummano “kinnu kho, ayyā, nāgacchantī”ti vihāram̐ gantvā sathhāram̐ vanditvā tamattham̐ ārocesi. Sathā bhikkhū āmantetvā “kiṃ etaṃ, bhikkhave”ti pucchitvā tehi tasmim̐ atthe ārocite “sādiyatha pana tumhe, bhikkhave, arahantavāda”nti āha. “Na sādiyāma mayam̐, bhante”ti. “Evaṃ sante manussānaṃ etaṃ pasādabhaññaṃ, anāpatti, bhikkhave, pasādabhañña, api ca kho pana brāhmaṇassa arahantesu adhimattam̐ pemaṃ, tasmā tumhehipi taṇhāsotaṃ chetvā arahattameva pattum̐ yutta”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –</p> <p>383.</p> <p>“Chinda sotaṃ parakkamma, kāme panuda brāhmaṇa; Saṅkhārānaṃ khayam̐ ñatvā, akataññūsi brāhmaṇā”ti.</p> <p>Tattha parakkammāti taṇhāsotaṃ nāma na appamattakena vāyāmena chinditum̐ sakkā, tasmā ñāṇasampayuttana mahantena parakkamena parakkamitvā taṃ sotaṃ chinda. Ubhopi kāme panuda nīhara. Brāhmaṇāti khīṇāsavānaṃ ālapanametam̐.</p> <p>Saṅkhārānanti pañcannaṃ khandhānaṃ khayam̐ jānitvā. Akataññūti evaṃ sante tvam̐ suvaṇṇādīsū kenaci akatassa nibbānassa jānanato akataññū nāma hosīti.</p> <p>Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.</p> <p>Pasādabahulabrāhmaṇavatthu paṭṭhamam̐.</p> <p>2. Sambahulabhikkhuvatthu</p> <p>Yadādvayesūti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto sambahule bhikkhū ārabha katesi.</p> <p>Ekadivasañhi tiṃsamattā disāvāsikā bhikkhū āgantvā sathhāram̐ vanditvā nisīdim̐su. Sāriputtatthero tesam̐ arahattassa upanissayaṃ disvā sathhāram̐ upasaṅkamitvā ṭhitakova imaṃ pañham̐ pucchi – “bhante, dve dhammāti vuccanti, katame nu kho dve dhammā”ti? Atha naṃ sathā “dve dhammāti kho, sāriputta, samathavipassanā vuccanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha</p>		

<p>– 384. “Yadā dvayesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo; Athassa sabbe saṃyogā, atthaṃ gacchanti jānato”ti. Tattha yadāti yasmim kāle dvidhā ṭhitesu samathavipassanādhamesu abhiññāpāragādivasena ayaṃ khīṇāsavo pāragū hoti, athassa vaṭṭasmiṃ saṃyojanasamatthā sabbe kāmayogādayo saṃyogā evaṃ jānantassa atthaṃ parikkhayaṃ gacchantīti attho. Desanāvasāne sabbepi te bhikkhū arahatte patiṭṭhahimsūti. Sambahulabhikkhuvatthu dutiyaṃ. 3. Māravatthu Yassa pāranti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto māraṃ ārabba kathesi. So kirekasmim divase aññataro puriso viya hutvā satthāraṃ upasaṅkamitvā pucchi – “bhante , pāraṃ pāranti vuccati, kinno kho etaṃ pāraṃ nāmā”ti. Satthā “māro aya”nti viditvā, “pāpima, kiṃ tava pārena, tañhi vītarāgehi pattabba”nti vatvā imaṃ gāthamāha – 385. “Yassa pāraṃ apāraṃ vā, pārāpāraṃ na vijjati; Vītaddaraṃ visamyuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha pāranti ajjhantikāni cha āyatanāni. Apāranti bāhirāni cha āyatanāni. Pārāpāranti tadubhayaṃ. Na vijjatīti yassa sabbampetaṃ “aha”nti vā “mama”nti vā gahaṇābhāvena natthi, taṃ kilesadarathānaṃ vigamena vītaddaraṃ sabbakilesehi visamyuttaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Māravatthu tatiyaṃ. 4. Aññatarabrāhmaṇavatthu Jhāyinti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ brāhmaṇaṃ ārabba kathesi. So kira cintesi – “satthā attano sāvake, ‘brāhmaṇa’ti vadati, ahañcamhi jātigottena brāhmaṇo, mampi nu kho evaṃ vattum vaṭṭati”ti. So satthāraṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Satthā “nāhaṃ jātigottamattena brāhmaṇaṃ vadāmi, uttamatthaṃ arahattaṃ anuppattameva panevaṃ vadāmi”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 386. “Jhāyim virajamāsīnaṃ, katakiccamaṇāsavaṃ; Uttamatthamanuppattaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha jhāyinti duvidhena jhānena jhāyantaṃ kāmarajena virajaṃ vane ekakamāsīnaṃ catūhi maggehi soḷasanaṃ kiccānaṃ katattā katakiccaṃ āsavānaṃ abhāvena anāsavaṃ uttamatthaṃ arahattaṃ anuppattaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho. Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Aññatarabrāhmaṇavatthu catutthaṃ. 5. Ānandattheravatthu Divātaṭṭīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā migāramātupāsāde viharanto ānandattheraṃ ārabba kathesi. Pasenadi kosalo kira mahāpavāraṇāya sabbābharaṇapaṭiṃḍito gandhamālādīni ādāya vihāraṃ agamāsi. Tasmim khaṇe kāludāyitthero jhānaṃ samāpajjitvā parisapariyante nisinno hoti, nāmameva panassetam, sarīraṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ. Tasmim pana khaṇe cando uggacchati, sūriyo atthameti. Ānandatthero atthamentassa ca sūriyassa uggacchantassa ca candassa obhāsaṃ olokento rañño sarīrobhāsaṃ therassa sarīrobhāsaṃ tathāgatassa ca sarīrobhāsaṃ olokesi. Tattha sabbobhāse atikkamitvā satthāva virocati. Thero satthāraṃ vanditvā, “bhante, ajja mama ime obhāse olokentassa tumhākameva obhāso rucati. Tumhākañhi sarīraṃ sabbobhāse atikkamitvā virocati”ti āha. Atha naṃ satthā, “ānanda, sūriyo nāma divā virocati,</p>		
--	--	--

cando rattim, rājā alaṅkatakāleyeva, khīṅāsava gaṇasaṅgaṇikaṃ pahāya antosamāpattiyāmyeva virocati, buddhā pana rattimpī divāpi pañcavidhena tejena virocantī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
387.

“Divā tapati ādicco, rattimābhāti candimā;

Sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo;

Atha sabbamahorattim, buddho tapati tejasā”ti.

Tattha divā tapatīti divā virocati, rattim panassa gatamaggopi na paññāyati. Candimāti candopi abbhādīhi vimutto rattimeva virocati, no divā. Sannaddhoti suvaṇṇamaṇivicittehi sabbābharaṇehi paṭimaṇḍito caturaṅginīyā senāya parikkhittova rājā virocati, na aññātakavesena ṭhito. Jhāyīti khīṅāsavo pana gaṇaṃ vinodetvā jhāyantova virocati. Tejasāti sammāsambuddho pana sīlatejena dussīlyatejaṃ, guṇatejena nigguṇatejaṃ, paññātejena duppaññatejaṃ, puññatejena apuññatejaṃ, dhammatejena adhammatejaṃ pariyādiyitvā iminā pañcavidhena tejasā niccakālemeva virocātīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Ānandattheravatthu pañcamāṃ.

6. Aññatarabrāhmaṇapabbajitavatthu

Bāhitapāpoti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ brāhmaṇapabbajitaṃ ārabha kathesi.

Eko kira brāhmaṇo bāhirakapabbajjāya pabbajitvā “samaṇo gotamo attano sāvake ‘pabbajitā’ti vadati, ahañcamhi pabbajito, mampi kho evaṃ vattum vaṭṭatī”ti cintetvā satthāraṃ upasaṅkamitvā etamatthaṃ pucchi. Satthā “nāhaṃ ettakena ‘pabbajito’ti vadāmi, kilesamalānaṃ pana pabbajitattā pabbajito nāma hotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

388.

“Bāhitapāpoti brāhmaṇo, samacariyā samaṇoti vuccati;

Pabbājayamattano malaṃ, tasmā pabbajitoti vuccatī”ti.

Tattha samacariyāti sabbākusalāni sametvā caraṇena. Tasmāti yasmā bāhitapāpatāya brāhmaṇo, akusalāni sametvā caraṇena samaṇoti vuccati, tasmā yo attano rāgādimalaṃ pabbājayanto vinodento carati, sopi tena pabbājanena pabbajitoti vuccatīti attho.

Desanāvasāne so brāhmaṇapabbajito sotāpattiphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti.

Aññatarabrāhmaṇapabbajitavatthu chaṭṭhaṃ.

7. Sāriputtattheravatthu

Nabrāhmaṇassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ kira ṭhāne sambahulā manussā “aho amhākaṃ, ayyo, khantibalena samannāgato, aññesu akkosantesu vā paharantesu vā kopamattampi natthī”ti therassa guṇe kathayimsu. Atheko micchādīṭṭhiko brāhmaṇo “ko esa na kujjhatī”ti pucchi. “Amhākaṃ thero”ti. “Naṃ kujjhāpento na bhavissatī”ti? “Natthetaṃ, brāhmaṇā”ti. “Tena hi ahaṃ naṃ kujjhāpessāmi”ti? “Sace sakkosi, kujjhāpehi”ti. So “hotu, jānissāmissa kattabba”nti therāṃ bhikkhāya pavitṭhaṃ disvā pacchābhāgena gantvā piṭṭhimajjhe mahantaṃ pañipahāramadāsi. Thero “kiṃ nāmeta”nti anoloketvāya gato. Brāhmaṇassa sakalasarīre dāho uppajji. So “aho guṇasampanno, ayyo”ti therassa pādāmūle nipajjitvā “khamatha me, bhante”ti vatvā “kiṃ eta”nti ca vutte “ahaṃ vīmaṃsanatthāya tumhe pahari”nti āha. “Hotu khamāmi te”ti. “Sace me, bhante, khamatha, mama geheyeva nisīditvā bhikkhaṃ gaṇhathā”ti therassa pattaṃ gaṇhi, theropi pattaṃ adāsi. Brāhmaṇo therāṃ gehaṃ netvā parivisi.

Manussā kujjhitvā “iminā amhākaṃ niraparādho ayyo pahaṭo, daṇḍenapissa makkho natthi, ettheva naṃ māressāmā”ti leḍḍudaṇḍādīhatthā brāhmaṇassa gehadvāre atṭhamsu. Thero utṭhāya gacchanto brāhmaṇassa hatthe pattaṃ adāsi. Manussā taṃ therena saddhiṃ gacchantāṃ disvā, “bhante, tumhākaṃ pattaṃ gahetvā brāhmaṇaṃ nivattethā”ti āhamsu. Kiṃ etaṃ upāsakāti? Brāhmaṇena tumhe pahaṭā, mayamassa kattabbaṃ jānissāmāti. Kiṃ pana tumhe iminā pahaṭā, udāhu ahanti?

Tumhe, bhanteti. “Maṃ esa paharivā khamāpesi, gacchatha tumhe”ti manusse uyyojetvā brāhmaṇaṃ nivattāpetvā thero

vihārameva gato. Bhikkhū ujjhāyimsu “kiṃ nāmetaṃ sārīputtatthero yena brāhmaṇena pahaṭo, tasseva gehe nisīditvā bhikkhaṃ gahetvā āgato. Therassa pahaṭakālato paṭṭhāya idāni so kassa lajjissati, avasese pothento vicarissati”ti. Sathā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte, “bhikkhave, brāhmaṇo brāhmaṇaṃ paharanto nāma natthi, ghibrāhmaṇena pana samaṇabrāhmaṇo pahaṭo bhavissati, kodho nāmesa anāgāmimaggena samuggahātaṃ gacchati”ti vatvā dhammaṃ desento imā gāthā abhāsi –

389.
 “Na brāhmaṇassa pahareyya, nāssa muñcetha brāhmaṇo;
 Dhī brāhmaṇassa hantāraṃ, tato dhī yassa muñcati.
 390.
 “Na brāhmaṇassetadakiñci seyyo, yadā nisedho manaso piyehi;
 Yato yato hiṃsamano nivattati, tato tato sammatimeva dukkha”nti.
 Tattha pahareyyāti “khīṇāsavabrāhmaṇohamasmī”ti jānanto khīṇāsavassa vā aññatarassa vā jātibrāhmaṇassa na pahareyya. Nāssa muñcethāti sopi pahaṭo khīṇāsavabrāhmaṇo assa paharitvā ṭhitassa veraṃ na muñcetha, tasmim kopam na kareyyāti attho. Dhī brāhmaṇassāti khīṇāsavabrāhmaṇassa hantāraṃ garahāmi. Tato dhīti yo pana taṃ paharantaṃ paṭipaharanto tassa upari veraṃ muñcati, taṃ tatopi garahāmiyeva.
 Etadakiñci seyyoti yaṃ khīṇāsavassa akkosantaṃ vā apaccakkosanaṃ, paharantaṃ vā appaṭipaharanaṃ, etaṃ tassa khīṇāsavabrāhmaṇassa na kiñci seyyo, appamattaṃ seyyo na hoti, adhimattameva seyyoti attho. Yadā nisedho manaso piyehīti kodhanassa hi kodhuppādova manaso piyo nāma. Kodho hi panesa mātāpitūsopi buddhādīsopi aparajjhāti. Tasmā yo assa tehi manaso nisedho kodhavasena uppajjamānassa cittassa niggaho, etaṃ na kiñci seyyoti attho. Hiṃsamanoti kodhamano. So tassa yato yato vatthuto anāgāmimaggena samuggahātaṃ gacchanto nivattati . Tato tatoti tato tato vatthuto sakalampi vaṭṭadukkhaṃ nivattatiyevāti attho.
 Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.
 Sārīputtattheravatthu sattamaṃ.
 8. Mahāpajāpatigotamīvattu
 Yassa kāyena vācāyāti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto mahāpajāpatiṃ gotamiṃ ārabha kathesi.
 Bhagavatā hi anuppanne vatthusmiṃ paññatte aṭṭha garudhamme maṇḍanakajātiyo puriso surabhīpupphadāmaṃ viya sirasā sampaṭicchitvā saporivārā mahāpajāpati gotamī upasampadaṃ labhi, añño tassā upajjhāyo vā ācariyo vā natthi. Evaṃ laddhūpasampadaṃ therim ārabha aparena samayena kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “mahāpajāpatiyā gotamiyā ācariyupajjhāyā na paññāyanti, sahattheneva kāsāyāni gaṇhī”ti. Evañca pana vatvā bhikkhuniyo kukkucāyantiyo tāya saddhiṃ neva uposathaṃ na pavāraṇaṃ karonti, tā gantvā tathāgatassapi tamatthaṃ ārocesuṃ. Sathā tāsā kathaṃ sutvā “mayā mahāpajāpatiyā gotamiyā aṭṭha garudhammā dinnā, ahamevassācariyo, ahameva upajjhāyo. Kāyaduccaritādivirahitesu khīṇāsavesu kukkucam nāma na kātabba”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

391.
 “Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭaṃ;
 Saṃvutaṃ tīhi ṭhānehi, tamaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.
 Tattha dukkaṭanti sāvajjaṃ dukkhudrayaṃ apāyasamvattanikaṃ kammaṃ. Tīhi ṭhānehīti etehi kāyādīhi tīhi kāraṇehi kāyaduccaritādivapesanivāraṇatthāya dvāraṃ pihitaṃ, taṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.
 Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.
 Mahāpajāpatigotamīvattu aṭṭhamaṃ.
 9. Sārīputtattheravatthu
 Yamhāti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto sārīputtattheraṃ ārabha kathesi.
 So kirāyasmā assajittherassa santike dhammaṃ sutvā sotāpattiphalam pattaṭakālato paṭṭhāya “yassaṃ disāyaṃ thero vasati”ti

sunāti, tato añjaliṃ paggayha tatova sīsaṃ katvā nipajjati. Bhikkhū “micchādiṭṭhiko sārīputto, ajjāpi disā namassamāno vicarati”ti tamatthaṃ tathāgatassa ārocesuṃ. Satthā therāṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvaṃ, sārīputta, disā namassanto vicarasi”ti pucchitvā, “bhante, mama disā namassanabhāvaṃ vā anamassanabhāvaṃ vā tumheva jānāthā”ti vutte “na, bhikkhave, sārīputto disā namassati, assajittherassa pana santikā dhammaṃ sutvā sotāpattiphalāṃ pattatāya attano ācariyaṃ namassati. Yañhi ācariyaṃ nissāya bhikkhu dhammaṃ vijānāti, tena so brāhmaṇena aggi viya sakkaccaṃ namassitabboyeva”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
392.

“Yamhā dhammaṃ vijāneyya, sammāsambuddhadesitaṃ;
Sakkaccaṃ taṃ namasseyya, aggihuttaṃva brāhmaṇo”ti.

Tattha aggihuttaṃvāti yathā brāhmaṇo aggihuttaṃ sammā paricaraṇena ceva añjalikammādīhi ca sakkaccaṃ namassati, evaṃ yamhā ācariyā tathāgatapaveditaṃ dhammaṃ vijāneyya, taṃ sakkaccaṃ namasseyyāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sārīputtattheravatthu navamaṃ.

10. Jaṭilabrāhmaṇavatthu

Na jaṭāhīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ jaṭilabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira “ahaṃ mātito ca pitito ca sujāto brāhmaṇakule nibbato. Sace samaṇo gotamo attano sāvake brāhmaṇāti vadati,

mampi nu kho tathā vattuṃ vaṭṭati”ti satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ pucchi. Atha naṃ satthā “nāhaṃ, brāhmaṇa, jaṭāmatteṇa, na jātigottamatteṇa brāhmaṇaṃ vadāmi, paṭividdhasaccameva panāhaṃ brāhmaṇoti vadāmi”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
393.

“Na jaṭāhi na gottena, na jaccā hoti brāhmaṇo;

Yamhi saccaṇca dhammo ca, so sucī so ca brāhmaṇo”ti.

Tattha saccanti yasmim puggale cattāri saccāni soḷasahākārehi paṭivijjhivā ṭhitāṃ saccaññaṇceva navavidho ca lokuttaradhammo atthi, so suci, so brāhmaṇo cāti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Jaṭilabrāhmaṇavatthu dasamaṃ.

11. Kuhakabrāhmaṇavatthu

Kiṃ teti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kūṭāgārasālāyaṃ viharanto ekaṃ vaggulivataṃ kuhakabrāhmaṇaṃ ārabha kathesi.

So kira vesālinagaradvāre ekaṃ kakudharukkhaṃ āruya dvīhi pādehi rukkhāsākhāṃ gaṇhitvā adhosiro olambanto

“kapilānaṃ me satāṃ detha, kahāpaṇe detha, paricārikaṃ detha, no ce dassatha, ito patitvā maranto nagaraṃ anagaraṃ karissāmi”ti vadati. Tathāgatassa bhikkhusaṅghaparivutassa nagaraṃ pavisanakāle bhikkhū taṃ brāhmaṇaṃ disvā

nikkhamanakālepi naṃ tatheva olambantaṃ passimsu. Nāgarāpi “ayaṃ pātova paṭṭhāya evaṃ olambanto patitvā maranto nagaraṃ anagaraṃ kareyyā”ti cintetvā nagaravināsabhītā “yaṃ so yācati, sabbāṃ demā”ti paṭissuṇitvā adamsu. So otarivā

sabbāṃ gahetvā agamāsi. Bhikkhū vihārūpacāre taṃ gāviṃ viya viravitvā gacchantaṃ disvā sañjānitvā “laddhaṃ te , brāhmaṇa, yathāpatthita”nti pucchitvā “āma, laddhaṃ me”ti sutvā antovihāraṃ gantvā tathāgatassa tamatthaṃ ārocesuṃ.

Satthā “na, bhikkhave, idāneva so kuhakacoro, pubbepi kuhakacoroyeva ahosi. Idāni panesa bālajanaṃ vañceti, tadā pana paṇḍite vañcetum nāsakkhī”ti vatvā tehi yācito atītamāhari.

Atīte ekaṃ kāsikagāmaṃ nissāya eko kuhakatāpaso vāsaṃ kappesi. Taṃ ekaṃ kuḷaṃ paṭijaggi. Divā

uppanakhādānīyabhojanīyato attano puttānaṃ viya tassapi ekaṃ koṭṭhāsaṃ deti, sāyaṃ uppanakoṭṭhāsaṃ ṭhapetvā

dutiyadivase deti. Atheadivasāṃ sāyaṃ godhamāsaṃ labhitvā sādhuṃ pacitvā tato koṭṭhāsaṃ ṭhapetvā dutiyadivase

tassa adamsu. Tāpaso māsaṃ khādītva vā rasatāṇhāya baddho “kiṃ māsaṃ nāmeta”nti pucchitvā “godhamāsa”nti

sutvā bhikkhāya caritvā sappidadhikaṭukabhaṇḍādīni gahetvā paṇṇasālaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhapesi. Paṇṇasālāya pana

<p>avidüre ekasmim vammike godharājā viharati. So kālena kālam tāpasam vanditum āgacchati. Tamdivasam panesa “tam vadhissāmī”ti daṇḍam paṭicchādetvā tassa vammikassa avidüre ṭhāne niddāyanto viya nisīdi. Godharājā vammikato nikkhamitvā tassa santikam āgacchantova ākāram sallakkhetvā “na me ajja ācariyassa ākāro ruccati”ti tatova nivatti. Tāpaso tassa nivattanabhāvam nītvā tassa māraṇatthāya daṇḍam khipi, daṇḍo virajjhivā gato. Godharājāpi dhammikam pavisitvā tato sīsam nīharitvā āgatamaggaṃ olokeno tāpasam āha –</p> <p>“Samaṇam tam maññamāno, upagacchimasaññitam; So maṃ daṇḍena pāhāsi, yathā asamaṇo tathā. “Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā; Abbhantaram te gahanam, bāhiram parimajjasī”ti. (jā. 1.4.97-98); Atha naṃ tāpaso attano santakena palobhetum evamāha – “Ehi godha nivattassu, bhuñja sālīnamodanam; Telaṃ loṇaṅca me atthi, pahūtam mayha pippalī”ti. (jā. 1.4.99); Tam sutvā godharājā “yathā yathā tvam kathesi, tathā tathā me palāyitukāmatāva hotī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – “Esa bhiyyo pavekkhāmi, vammikam sataporisam; Telaṃ loṇaṅca kittesi, ahitam mayha pippalī”ti. (jā. 1.4.100); Evaṅca pana vatvā “ahaṃ ettakam kālam tayi samaṇasaññam akāsim, idāni pana te maṃ paharitukāmatāya daṇḍo khitto, tassa khittakāleyeva asamaṇo jāto. Kiṃ tādisassa duppañña puggalassa jaṭāhi, kiṃ sakhurena ajinacammena. Abbhantarañhi te gahanam, kevalam bāhirameva parimajjasī”ti āha. Sattā imaṃ aṭṭam āharitvā “tadā esa kuhako tāpaso ahosi, godharājā pana ahamevā”ti vatvā jātakam samodhānetvā tadā godhapaṇḍitena tassa niggahitakāraṇam dassento imaṃ gāthamāha – 394. “Kiṃ te jaṭāhi dummedha, kiṃ te ajinasāṭiyā; Abbhantaram te gahanam, bāhiram parimajjasī”ti. (jā. 1.4.98); Tattha kiṃ te jaṭāhīti ambho duppañña tava baddhāhipi imāhi jaṭāhi sakhurāya nivatthāyapi imāya ajinacammāsāṭikāya ca kimatthoti. Abbhantaranti abbhantarañhi te rāgādikilesagahanam, kevalam hatthilaṇḍam assalaṇḍam viya maṭṭham bāhiram parimajjasīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Kuhakabrāhmaṇavatthu ekādasamaṃ. 12. Kisāgotamīvatthu Paṃsukūladharanti imaṃ dhammadesanam satthā gijjhakūṭe pabbate viharanto kisāgotamim ārabha kathesi. Tadā kira sakko paṭhamayāmāvasāne devaparisāya saddhim satthāram upasaṅkamitvā vanditvā ekamante saraṇīyadhammakatham suṇanto nisīdi. Tasmim khane kisāgotamī “satthāram passissāmī”ti ākāsenāgantvā sakkam disvā nivatti. So tam vanditvā nivattantiṃ disvā satthāram pucchi – “kā nāmesā, bhante, āgacchamānāva tumhe disvā nivattati”ti? Sattā “kisāgotamī nāmesā, mahārāja, mama dhītā paṃsukūlikattherīnam aggā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 395. “Paṃsukūladharam jantum, kisaṃ dhamanisanthatam; Ekaṃ vanasmim jhāyantam, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha kisanti paṃsukūlikā hi attano anurūpaṃ paṭipadam pūrentā appamaṃsalohitā ceva honti dhamanisanthatagattā ca, tasmā evamāha. Ekaṃ vanasminti vivittaṭṭhāne ekakaṃ vanasmim jhāyantam tamahaṃ brāhmaṇam vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Kisāgotamīvatthu dvādasamaṃ. 13. Ekabrāhmaṇavatthu</p>		
--	--	--

<p>Nacāhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto ekaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira “samaṇo gotamo attano sāvake brāhmaṇāti vadati ahañcamhi brāhmaṇayoniyam nibbatto, mampi nu kho evaṃ vattum vaṭṭati”ti satthāraṃ upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Atha naṃ satthā “nāhaṃ, brāhmaṇa, brāhmaṇayoniyam nibbattamattenevaṃ vadāmi, yo pana akiñcano agahaṇo, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 396. “Na cāhaṃ brāhmaṇaṃ brūmi, yonijaṃ mattisambhavaṃ; Bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano; Akiñcanaṃ anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha yonijanti yoniyam jātaṃ. Mattisambhavanti brāhmaṇiyā mātu santake udarasiṃ sambhūtaṃ. Bhovādīti so pana āmantanādīsu “bho, bho”ti vatvā vicaranto bhovādi nāma hoti, sace rāgādīhi kiñcanehi sakiñcano. Ahaṃ pana rāgādīhi akiñcanaṃ catūhi upādānehi anādānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho. Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiṃphale patiṭṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Ekabrāhmaṇavattū terasamaṃ. 14. Uggasenaseṭṭhiputtavattū Sabbasaṃyojananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto uggasenaṃ nāma seṭṭhiputtaṃ ārabha kathesi. Vattu “muñca pure muñca pacchato”ti (dha. pa. 348) gāthāvaṇṇanāya vitthāritameva. Tadā hi satthā, “bhante, uggaseno ‘na bhāyāmi’ti vadati, abhūtena maññe aññaṃ byākaroti”ti bhikkhūhi vutte, “bhikkhave, mama puttasaṃyojanā na bhāyantiyeva”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 397. “Sabbasaṃyojanaṃ chetvā, yo ve na paritassati; Saṅgātiṃ viṣaṃyuttaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha sabbasaṃyojananti dasavidhasaṃyojanaṃ. Na paritassatīti taṇhāya na bhāyati. Tamahanti taṃ ahaṃ rāgādīnaṃ saṅgānaṃ atītattā saṅgātiṃ, catunnaṃpi yogānaṃ abhāvena viṣaṃyuttaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiṃphalādīni pāpuṇiṃsūti. Uggasenaseṭṭhiputtavattū cuddasamaṃ. 15. Dvebrāhmaṇavattū Chetvānaddhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto dve brāhmaṇe ārabha kathesi. Tesu kirekassa cūlarohito nāma goṇo ahoṣi, ekassa mahārohito nāma. Te ekadivaṣaṃ “tava goṇo balavā, mama goṇo balavā”ti vivaditvā “kiṃ no vivādena, pājetvā jāniṣṣāma”ti aciravattīre sakaṭaṃ vālukāya pūretvā goṇe yojayimsu. Tasiṃ khāṇe bhikkhūpi nhāyitum tattha gatā honti. Brāhmaṇā goṇe pājesum. Sakaṭaṃ niccalaṃ aṭṭhāsi, naddhivarattā pana chijjimsu. Bhikkhū disvā vihāraṃ gantvā tamatthaṃ satthū ārocayimsu. Satthā, “bhikkhave, bhāhirā etā naddhivarattā, yo koci etā chindateva, bhikkhunā pana ajjhattikaṃ kodhanaddhiñceva taṇhāvarattañca chinditum vaṭṭati”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 398. “Chetvā naddhiṃ varattañca, sandānaṃ sahanukkamaṃ; Ukkhattapalighaṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha naddhanti nayhanabhāvena pavattaṃ kodhaṃ. Varattanti bandhanabhāvena pavattaṃ taṇhaṃ. Sandānaṃ sahanukkamanti anusayānukkamasahitaṃ dvāsatthiditṭhisandānaṃ, idaṃ sabbampi chinditvā ṭhitam avijjāpalighassa ukkhittattā ukkhittapalighaṃ, catunnaṃ saccānaṃ buddhattā buddhaṃ taṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho. Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahimsu, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Dvebrāhmaṇavattū pannarasamaṃ. 16. Akkosakabhāradvājavattū</p>		
--	--	--

<p>Akkosanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto akkosakabhāradvājaṃ ārabha kathesi. Tassa hi bhātu bhāradvājassa dhanañjānī nāma brāhmaṇī sotāpannā ahosi. Sā khīpitvāpi kāsivāpi pakkhalitvāpi “namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassā”ti imaṃ udānaṃ udānesi. Sā ekadivasam brāhmaṇaparivesanāya pavattamānāya pakkhalitvā tatheva mahāsaddena udānaṃ udānesi. Brāhmaṇo kujjhivā “evamevāyaṃ vasalī yattha vā tattha vā pakkhalitvā tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṃ bhāsati”ti vatvā “idāni te, vasali, gantvā tassa satthuno vādaṃ āropessāmi”ti āha. Atha naṃ sā “gaccha, brāhmaṇa, nāhaṃ taṃ passāmi, yo tassa bhagavato vādaṃ āropeyya, api ca gantvā taṃ bhagavantam pañhaṃ pucchassū”ti āha. So satthu santikaṃ gantvā avanditvāva ekamantaṃ t̥hito pañhaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha – “Kiṃsu chetvā sukhaṃ seti, kiṃsu chetvā na socati; Kissassu ekadhammassa, vadhaṃ rocesi gotamā”ti. (saṃ. ni. 1.187); Athassa pañhaṃ byākaronto satthā imaṃ gāthamāha – “Kodhaṃ chetvā sukhaṃ seti, kodhaṃ chetvā na socati; Kodhassa visamūlassa, madhuraggassa brāhmaṇa; Vadhaṃ ariyā pasamsanti, tañhi chetvā na socati”ti. (saṃ. ni. 1.187); So satthari pasīditvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Athassa kaniṭṭho akkosakabhāradvājo “bhātā kira me pabbajito”ti sutvā kuddho āgantvā satthāraṃ asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosi. Sopi satthārā atithīnaṃ khādaniyādidānaopammaena saññatto satthari pasanno pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Aparepissa sundarikabhāradvājo bilingakabhāradvājoti dve kaniṭṭhabhātaro satthāraṃ akkosantāva satthārā vinītā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Athekadivasam dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum, “āvuso, acchariyā vata buddhaguṇā, catūsu nāma bhātikesu akkosantesu satthā kiñci avatvā tesameva patitṭhā jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, ahaṃ mama khantibalena samannāgatattā duṭṭhesu adussanto mahājanassa patitṭhā homiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 399. “Akkosam vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati; Khanṭibalaṃ balānīkaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha aduṭṭhoti etaṃ dasahi akkosavatthūhi akkosañca pāṇiādīhi pothanañca andubandhanādīhi bandhanañca yo akuddhamānaso hutvā adhivāseti, khantibalena samannāgatattā khantibalaṃ, punappunaṃ uppattiyā anīkabhūtena teneva khantibalena samannāgatattā balānīkaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Akkosakabhāradvājavatthu soļasamaṃ. 17. Sāriputtattheravatthu Akkodhananti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veļuvane viharanto sāriputtattheraṃ ārabha kathesi. Tadā kira thero pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ piṇḍāya caranto nālakaḡame mātu gharadvāraṃ agamāsi. Atha naṃ sā nisīdāpetvā parivisaṃnā akkosi – “ambho, ucchiṭṭhakhādaka ucchiṭṭhakañjiyaṃ alabhivā paragharesu uļuṅkapitṭhena ghaṭṭitakañjiyaṃ paribhuñjituṃ asītkoṭidhanaṃ pahāya pabbajitosi, nāsitamhā tayā, bhuñjāhi dān”ti. Bhikkhūnampi bhattaṃ dadamānā “tumhehi mama putto attano cūļupaṭṭhāko kato, idāni bhuñjathā”ti vadeti. Thero bhikkhaṃ gahetvā vihārameva agamāsi. Athāyasmā rāhulo satthāraṃ piṇḍapātena āpucchi. Atha naṃ satthā āha – “rāhula, kahaṃ gamitṭhā”ti? “Ayyikāya gāmaṃ, bhante”ti. “Kiṃ pana te ayyikāya upajjhāyo vutto”ti? “Ayyikāya me, bhante, upajjhāyo akkuṭṭho”ti. “Kinti vatvā”ti? “Idaṃ nāma, bhante”ti. “Upajjhāyena pana te kiṃ vutta”nti? “Na kiñci, bhante”ti. Taṃ sutvā bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesum, “āvuso, acchariyā vata sāriputtattherassa guṇā, evaṃnāmassa mātari akkosantiyā kodhamattampi nāhosī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma akkodhanāva honī”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 400.</p>		
--	--	--

<p>“Akkodhanam vatavantam, silavantam anussadam; Dantam antimasartram, tamaham brumi brahmana”nti. Tattha vatavantanti dhutavatenā, samannāgataṃ catupārisuddhisīlena silavantam, taṇhāussadābhāvena anussadam, chalindriyadamanena dantam, koṭiyam ṭhītena attabhāvena antimasartram tamaham brahmanam vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Sāriputtattheravatthu sattarasamaṃ. 18. Uppalavaṇṇātherīvatthu Vāri pokkharapattevāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto uppalavaṇṇatheriṃ ārabha katesi. Vatthu “madhuvā maññati bālo”ti gāthāvaṇṇanāya (dha. pa. 69) vitthāritameva. Vuttañhi tattha (dha. pa. aṭṭha. 1.69) – Aparena samayena mahājano dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesi “khīṇāsavāpi maññe kāmasukham sādīyanti, kāmaṃ sevanti, kiṃ na sevissanti. Na hete koḷāparukkā, na ca vammikā, allamaṃsasārīrāva, tasmā etepi kāmasukham sādīyanti”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, khīṇāsavā kāmasukham sādīyanti, na kāmaṃ sevanti. Yathā hi padumapatte patitaṃ udakabindu na limpāti na saṇṭhāti, vinivattitvā pana patateva. Yathā ca āragge sāsapo na upalimpāti na saṇṭhāti, vinivattitvā patateva, evaṃ khīṇāsavassa citte duvidhopi kāmo na limpāti na saṇṭhāti”ti anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha – 401. “Vāri pokkharapatteva, āraggeriva sāsapo; Yo na limpāti kāmesu, tamaham brumi brahmana”nti. Tattha yo na limpātīti evamevaṃ yo abbhantare duvidhepi kāme na upalimpāti, tasmīṃ kāme na saṇṭhāti, tamaham brahmanam vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Uppalavaṇṇātherīvatthu aṭṭhārasamaṃ. 19. Aññatarabrāhmaṇavatthu Yodukkhasāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aññataram brahmanam ārabha katesi. Tassa kireko dāso apaññatte sikkhāpade palāyitvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Brāhmaṇo taṃ olokeno adisvā ekadivasam satthārā saddhiṃ piṇḍāya pavisantaṃ dvārantare disvā cīvaraṃ dalham aggahesi. Satthā nivattitvā “kiṃ idaṃ, brāhmaṇā”ti pucchi. Dāso me, bho gotamāti . Pannabhāro esa, brāhmaṇāti. “Pannabhāro”ti ca vutte brāhmaṇo “arahā”ti sallakkhesi. Tasmā punapi tena “evaṃ, bho gotamā”ti vutte satthā “āma, brāhmaṇa, pannabhāro”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 402. “Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano; Pannabhāraṃ viṣaṃyuttaṃ, tamaham brumi brahmana”nti. Tattha dukkhassāti khandhadukkhassa. Pannabhāranti ohitakhandhabhāraṃ catūhi yogehi sabbakilesehi vā viṣaṃyuttaṃ tamaham brahmanam vadāmīti attho. Desanāvasāne so brāhmaṇo sotāpattiphale patitṭhahi, sampattānampi sātthikā dhammadesanā ahoṣīti. Aññatarabrāhmaṇavatthu ekūnavīsatiṃ. 20. Khemābhikkhunīvatthu Gambhīrapaññanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā gijjhakūṭe viharanto khemaṃ nāma bhikkhuniṃ ārabha katesi. Ekadivasañhi paṭhamayāmasamanantare sakko devarājā parisāya saddhiṃ āgantvā satthu santike saraṇīyadhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmīṃ khaṇe khemā bhikkhunī “satthāraṃ passissāmī”ti āgantvā sakkam disvā ākāse ṭhitāva satthāraṃ vanditvā nivattīti. Sakko taṃ disvā “ko esā, bhante, āgacchamānā ākāse ṭhitāva satthāraṃ vanditvā nivattī”ti pucchi. Satthā “esā, mahārāja, mama dhītā khemā nāma mahāpaññā maggāmaggakovidā”ti vatvā imaṃ gāthamāha – 403.</p>		
---	--	--

“Gambhīrapaññaṃ medhāviṃ, maggāmagassa kovidaṃ;
Uttamatthamanupattaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.
Tattha gabbhīrapaññanti gambhīresu khandhādīsu pavattāya paññāya samannāgataṃ dhammojapaññāya samannāgataṃ medhāviṃ “ayaṃ duggatīyā maggo, ayaṃ sugatīyā maggo, ayaṃ nibbānassa maggo, ayaṃ amaggo”ti evaṃ magge ca amagge ca chekatāya maggāmagassa kovidaṃ arahattasaṅkhātāṃ uttamatthaṃ anuppattaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho.
Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.
Khemābhikkhunivatthu vīsatiṃmaṃ.
21. Pabbhāravāsītissattheravatthu
Asaṃsaṭṭhanti imaṃ dhammadeśanaṃ satthā jetavane viharanto pabbhāravāsītissattheraṃ ārabba katesi.
So kira satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā sappāyaṃ senāsanaṃ olokeno ekaṃ leṇapabbhāraṃ pāpuṇi, sampattakkhaṇeyevassa cittaṃ ekaggataṃ labhi. So “ahaṃ idha vasanto pabbajitakiccaṃ nipphādetuṃ sakkhissāmi”ti cintesi. Leṇepi adhiatthā devatā “sīlavā bhikkhu āgato, iminā saddhiṃ ekaṭṭhāne vasituṃ dukkhaṃ. Ayaṃ pana idha ekarattimeva vasitvā pakkamissatī”ti cintetvā putte ādāya nikkhami. Thero punadivase pātova gocaragāmaṃ piṇḍāya pāvīsi. Atha naṃ ekā upāsikā disvā puttāsinehaṃ paṭilabhitvā gehe nisīdāpetvā bhojetvā attānaṃ nissāya temāsāṃ vasanattāya yāci. Sopi “sakkā mayā imaṃ nissāya bhavanissaraṇaṃ kātu”nti adhiatsetvā tameva leṇaṃ agamāsi. Devatā taṃ āgacchantaṃ disvā “addhā kenaci nimantito bhavissati, sve vā parasuve vā gamissatī”ti cintesi.
Evaṃ aḍḍhamāsamatte atikkante “ayaṃ idheva maññe antovassaṃ vasissati, sīlavatā pana saddhiṃ ekaṭṭhāne puttakehi saddhiṃ vasituṃ dukkaraṃ, imaṃca ‘nikkhamā’ti vattuṃ na sakkā, atthi nu kho imassa sīle khalita”nti dibbena cakkhunā olokenā upasampadamālakato paṭṭhāya tassa sīle khalitaṃ adisvā “parisuddhamassa sīlaṃ, kiñcīdevassa katvā ayasaṃ uppādessāmi”ti tassa upaṭṭhākakule upāsikāya jetṭhaputtassa sarīre adhimuccitvā gīvaṃ parivattesi. Tassa akkhīni nikkhamiṃsu, mukhato kheḷo pagghari. Upāsikā taṃ disvā “kiṃ ida”nti viravi. Atha naṃ devatā adissamānarūpā evamāha – “mayā esa gahito, balikammenapi me attho natthi, tumhākaṃ pana kulūpakaṃ therāṃ laṭṭhimadhukaṃ yācitvā tena telaṃ pacitvā imassa natthukammaṃ detha, evāhaṃ imaṃ muñcissāmi”ti. Nassatu vā esa maratu vā, na sakkhissāmahaṃ ayyaṃ laṭṭhimadhukaṃ yācitunti. Sace laṭṭhimadhukaṃ yācituṃ na sakkotha, nāsikāyassa hiṅgucunṇaṃ pakkhipituṃ vadethāti. Idampi vattuṃ na sakkomāti. Tena hissa pādadhovanaudakaṃ ādāya sīse āsiñcathāti. Upāsikā “sakkā idaṃ kātu”nti velāya āgataṃ therāṃ nisīdāpetvā yāgukhajjakaṃ datvā antarabhatte nisinnassa pāde dhovitvā udakaṃ gahetvā, “bhante, idaṃ udakaṃ dārakassa sīse āsiñcāmā”ti āpucchitvā “tena hi āsiñcathā”ti vutte tathā akāsi. Sā devatā tāvadeva taṃ muñcivā gantvā leṇadvāre atṭhāsi.
Theropi bhattakiccāvasāne utṭhāyāsanaṃ avissatṭhakammaṭṭhānatāya dvattiṃsākāraṃ sajjhāyantova pakkāmi. Atha naṃ leṇadvāraṃ pattakāle sā devatā “mahāvejja mā idha pavisā”ti āha. So tattheva ṭhatvā “kāsi tva”nti āha. Ahaṃ idha adhiatthā devatāti. Thero “atthi nu kho mayā vejjakammaṃ kataṭṭhāna”nti upasampadamālakato paṭṭhāya olokeno attano sīle tilakaṃ vā kālakaṃ vā adisvā “ahaṃ mayā vejjakammaṃ kataṭṭhānaṃ na passāmi, kasmā evaṃ vadesī”ti āha. Na passasīti. Āma, na passāmīti? Ācikkhāmi teti. Āma, ācikkhāhīti. Tiṭṭhatu tāva dūre kataṃ, ajjeva tayā amanussagahitassa upaṭṭhākaputtassa pādadhovanaudakaṃ sīse āsittaṃ, nāsittanti? Āma, āsittanti. Kiṃ etaṃ na passasīti? Etaṃ sandhāya tvaṃ vadesīti? Āma, etaṃ sandhāya vadāmi. Thero cintesi – “aho vata me sammā paṇihito attā, sāsanassa anurūpaṃ vata me caritaṃ, devatāpi mama catupārisuddhisīle tilakaṃ vā kālakaṃ vā adisvā dārakassa sīse āsittapādadhovanamattaṃ addasā”ti tassa sīlaṃ ārabba balavapīti uppajji. So taṃ vikkhambhetvā pāduddhāraṃ akatvā tattheva arahattaṃ patvā “mādisaṃ parisuddhaṃ samaṇaṃ dūsetvā mā idha vanasaṇḍe vasi, tvameva nikkhamāhi”ti devataṃ ovdanto imaṃ udānaṃ udānesi – “Visuddho vata me vāso, nimmalaṃ maṃ tapassināṃ;
Mā tvaṃ visuddhaṃ dūsesi, nikkhama pavanā tuva”nti.
So tattheva temāsāṃ vasitvā vutthavasso satthu santikaṃ gantvā bhikkhūhi “kiṃ, āvuso, pabbajitakiccaṃ te matthakaṃ

pāpita”nti puṭṭho tasmim leṇe vassūpagamanato paṭṭhāya sabbam taṃ pavattim bhikkhūnaṃ ārocetvā, “āvuso, tvam devatāya evaṃ vuccamāno na kujjhi”ti vutte “na kujjhi”nti āha. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ, “bhante, ayaṃ bhikkhu aññaṃ byākaroti, devatāya idaṃ nāma vuccamānopi na kujjhinti vadatī”ti. Sathā tesam katham sutvā “neva, bhikkhave, mama putto kujjhati, etassa gihīhi vā pabbajitehi vā saṃsaggo nāma natthi, asaṃsaṭṭho esa appiccho santuṭṭho”ti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –
404.

“Asaṃsaṭṭham gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṃ;
Anokasārimappicchaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha asaṃsaṭṭhanti dassanasavanasamullapanaparibhogakāyasasaggānaṃ abhāvena asaṃsaṭṭham. Ubhayanti gihīhi ca anāgārehi cāti ubhayehipi asaṃsaṭṭham . Anokasārinti anālayacāriṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Pabbhāravāsītissattheravatthu ekavīsatiṃ.

22. Aññatarabhikkhuvatthu

Nidhāya daṇḍanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi.

So kira sathu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā araññe vāyamanto arahattaṃ patvā “paṭiladdhaguṇaṃ sathu ārocessāmī”ti tato nikkhami. Atha naṃ ekasmiṃ gāme ekā itthī sāmikena saddhiṃ kalahaṃ katvā tasmim bahi nikkhante “kulagharaṃ gamissāmī”ti maggaṃ paṭipannā antarāmagge disvā “imaṃ theram nissāya gamissāmī”ti piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Thero pana taṃ na passati. Athassā sāmiko gehaṃ āgato taṃ adisvā “kulagāmaṃ gatā bhavissatī”ti anubandhanto taṃ disvā “na sakkā imāya ekikāya imaṃ aṭaviṃ paṭipajjitum, kaṃ nu kho nissāya gacchatī”ti olokeno theram disvā “ayaṃ imaṃ gaṇhitvā nikkhanto bhavissatī”ti cintetvā theram santajjesi. Atha naṃ sā itthī “neva maṃ esa bhadanto passati, na ālapati, mā naṃ kiñci avacā”ti āha. So “kiṃ pana tvam attānaṃ gahetvā gacchantam mama ācikkhissasi, tuyhameva anucchavikaṃ imassa karissāmī”ti uppanakodho itthiyā āghātena theram pothetvā taṃ ādāya nivatti. Therassa sakalasarīraṃ sañjātagaṇḍaṃ ahoṣi. Athassa vihāraṃ gatakāle bhikkhū sarīraṃ sambāhantā gaṇḍe disvā “kiṃ ida”nti pucchimsu. So tesam tamatthaṃ ārocesi. Atha naṃ bhikkhū, “āvuso, tasmim purise evaṃ paharante tvam kiṃ avaca, kiṃ vā te kodho uppanno”ti. “Na me, āvuso, kodho uppajjī”ti vutte sathu santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocetvā, “bhante, esa bhikkhu ‘kodho te uppajjati’ti vuccamāno ‘na me, āvuso, kodho uppajjati’ti abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti ārocesuṃ. Sathā tesam katham sutvā, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma nihitadaṇḍā, te paharantesupi kodham na karontiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –
405.

“Nidhāya daṇḍaṃ bhūtesu, tasesu thāvaresu ca;

Yo na hanti na ghātetī, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha nidhāyāti nikkhipitvā oropetvā. Tasesu thāvaresu cāti taṇhātāsena tasesu, taṇhāabhāvena thiratāya thāvaresu ca. Yo na hantīti yo evaṃ sabbasattesu vigatapaṭighatāya nikkhattadaṇḍo neva kañci sayam hanati, na aññe ghātetī, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Aññatarabhikkhuvatthu bāvīsatiṃ.

23. Sāmaṇeṇaṃ vatthu

Aviruddhanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto cattāro sāmaṇere ārabba kathesi.

Ekā kira brāhmaṇī catunnaṃ bhikkhūnaṃ uddesabhataṃ sajjetvā brāhmaṇaṃ āha – “vihāraṃ gantvā cattāro mahallakabrāhmaṇe uddisāpetvā ānehī”ti. So vihāraṃ gantvā “cattāro me brāhmaṇe uddisitvā dethā”ti āha. Tassa saṃkicco paṇḍito sopāko revatoti sattavassikā cattāro khīṇāsavasāmaṇerā pāpuṇiṃsūti. Brāhmaṇī mahārahāni āsanāni paññāpetvā ṭhitā sāmaṇere disvā kupitā uddhane pakkhittaloṇaṃ viya taṭataṭāyamānā “tvam vihāraṃ gantvā attano nattumattepi appahonte cattāro kumārake gahetvā āgatosī”ti vatvā tesam tesu āsanesu nisīditum adatvā nīcapīṭhakāni attharitvā “etesu nisīdathā”ti

vatvā “gaccha, brāhmaṇa, mahallake oloketvā ānehī”ti āha. Brāhmaṇo vihāraṃ gantvā sārīputtattheraṃ disvā “etha, amhākaṃ gehaṃ gamissāmā”ti ānesi. Thero āgantvā sāmaṇere disvā “imehi brāhmaṇehi bhattaṃ laddha”nti pucchitvā “na laddha”nti vutte catunnameva bhattassa paṭiyattabhāvaṃ ñatvā “āhara me patta”nti pattaṃ gahetvā pakkāmi. Brāhmaṇīpi “kiṃ iminā vutta”nti pucchitvā “etesaṃ nisinnānaṃ brāhmaṇānaṃ laddhuṃ vaṭṭati, āhara me patta”nti attano pattaṃ gahetvā gato, na bhuñjitukāmo bhavissati, sīghaṃ gantvā aññaṃ oloketvā ānehīti. Brāhmaṇo gantvā mahāmogallānattheraṃ disvā tatheva vatvā ānesi. Sopi sāmaṇere disvā tatheva vatvā pattaṃ gahetvā pakkāmi. Atha naṃ brāhmaṇī āha – “ete na bhuñjitukāmā, brāhmaṇavādakaṃ gantvā ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti.

Sāmaṇerāpi pātova paṭṭhāya kiñci alabhamānā jighacchāya pīlītā nisīdimṣu. Atha nesam guṇatejena sakkassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjento tesam pātova paṭṭhāya nisinnānaṃ kilantabhāvaṃ ñatvā “mayā tattha gantuṃ vaṭṭatī”ti jarājīṇṇo mahallakabrāhmaṇo hutvā tasmiṃ brāhmaṇavādake brāhmaṇānaṃ aggāsane nisīdi. Brāhmaṇo taṃ disvā “idāni me brāhmaṇī attamaṇā bhavissatī”ti ehi gehaṃ gamissāmā”ti taṃ ādāya gehaṃ agamāsī. Brāhmaṇī taṃ disvāva tuṭṭhacittā dvīsu āsanesu attharaṇaṃ ekasmiṃyeva attharitvā, “ayya, idha nisīdāhī”ti āha. Sakko gehaṃ pavisitvā cattāro sāmaṇere pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā tesam āsanapariyante bhūmiyaṃ pallaṅkena nisīdi. Atha naṃ disvā brāhmaṇī brāhmaṇaṃ āha – “aho te ānīto brāhmaṇo, etampi ummattaṃ gahetvā āgatosī, attano nattumatte vandanto vicarati, kiṃ iminā, nīharāhi na”nti. So khandhepi hatthehi kacchāyapi gahetvā nikkadḍhiyamāno utṭhātumpi na icchati. Atha naṃ brāhmaṇī “ehi, brāhmaṇa, tvaṃ ekasmiṃ hatthe gaṇha, ahaṃ ekasmiṃ hatthe gaṇhissāmī”ti ubhopi dvīsu hatthesu gahetvā piṭṭhiyaṃ pothentā gehadvārato bahi akaṃsu. Sakkopi nisinnaṭṭhāneyeva nisinno hatthaṃ parivattesi. Te nivattitvā taṃ nisinnaṃeva disvā bhitaravaṃ ravantā vissajjesuṃ. Tasmiṃ khāne sakko attano sakkabhāvaṃ jānāpesi. Atha nesam āhāraṃ adamsu. Pañcapi janā āhāraṃ gahetvā eko kaṇṇikāmaṇḍalaṃ vinivijjhivā, eko chadanassa purimabhāgaṃ, eko pacchimabhāgaṃ, eko pathaviyaṃ nimujjitvā, sakkopi ekena ṭhānena nikkhamīti evaṃ pañcadhā agamaṃsu . Tato paṭṭhāya ca pana taṃ gehaṃ pañcachiddagehaṃ kira nāma jātaṃ.

Sāmaṇerepi vihāraṃ gatakāle bhikkhū, “āvuso, kīdisa”nti pucchimṣu. Mā no pucchittha, amhākaṃ diṭṭhakālato paṭṭhāya brāhmaṇī kodhābhībhūtā paññattāsanesu no nisīditumpi adatvā “sīghaṃ sīghaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti āha. Amhākaṃ upajjhāyo āgantvā amhe disvā “imesam nisinnabrāhmaṇānaṃ laddhuṃ vaṭṭati”ti pattaṃ āharāpetvā nikkhami. “Aññaṃ mahallakaṃ brāhmaṇaṃ ānesī”ti vutte brāhmaṇo mahāmogallānattheraṃ ānesi, sopi amhe disvā tatheva vatvā pakkāmi. Atha brāhmaṇī “na ete bhuñjitukāmā, gaccha brāhmaṇavādakato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ ānehī”ti brāhmaṇaṃ paṇiṇi. So tattha gantvā brāhmaṇavesena āgataṃ sakkam ānesi, tassa āgatakāle amhākaṃ āhāraṃ adamsūti. Evaṃ karontānaṃ pana tesam tumhe na kujjhittāti? Na kujjhimmhāti. Bhikkhū taṃ sutvā satthu ārocesuṃ – “bhante, ime ‘na kujjhimmhā’ti abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarontī”ti. Satthā, “bhikkhave, khīṇāsavā nāma viruddhesupi na virujjhantiyevā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

406.

“Aviruddhaṃ viruddhesu, attadaṇḍesu nibbutaṃ;

Sādānesu anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha aviruddhanti āghātavasena viruddhesupi lokiyamahājanesu āghātābhāvena aviruddhaṃ. Hatthagate daṇḍe vā satthe vā avijjamānepi paresam pahāradānato aviratattā attadaṇḍesu janesu nibbutaṃ nikkhattadaṇḍaṃ, pañcannaṃ khandhānaṃ ahaṃ mamanti gahitattā sādānesu tassa gahaṇassa abhāvena anādānaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimṣūti.

Sāmaṇerānaṃ vatthu tevīsatiṃmaṃ.

24. Mahāpanthakattheravatthu

Yassarāgo cāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto mahāpanthakaṃ ārabba katesi.

So hāyasmā cūḷapanthakaṃ catūhi māsehi ekaṃ gāthaṃ paguṇaṃ kātuṃ asakkontaṃ “tvaṃ sāsane abhabbo, gihbhogāpi parihiṇo, kiṃ te idha vāsena, ito nikkhamā”ti vihārā nikkadḍhitvā dvāraṃ thakesi. Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso,

mahāpanthakattherena idaṃ nāma kataṃ , khīṇāsavānampi maññe kodho uppajjati”ti. Sathā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sammisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte “na, bhikkhave, khīṇāsavaṇaṃ rāgādayo kilesā atthi, mama puttana atthapurekkhāratāya ceva dhammapurekkhāratāya ca kata”nti vatvā imaṃ gāthamāha –
407.

“Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito;
Sāsaṇṇa āraggā, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha āraggāti yassete rāgādayo kilesā, ayaṇca paraṇaṃ makkhālakkaṇaṃ makkho āraggā sāsaṇṇa viya pātito, yathā sāsaṇṇa āragge na santiṭṭhati, evaṃ citte na santiṭṭhati, tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇiṃsūti.

Mahāpanthakattheravathu catuvīsatiṃsaṃ.

25. Pilindavacchattheravathu

Akakkasanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā veḷuvane viharanto pilindavacchattheraṃ ārabba katesi.

So kirāyasmā “ehi, vasalī, yāhi, vasalī”tiādīni vadanto gihīpi pabbajitepi vasalivādeneva samudācarati. Athekadivasam sambahulā bhikkhū satthu ārocesuṃ – “āyasmā, bhante, pilindavaccho bhikkhū vasalivādena samudācarati”ti. Sathā taṃ pakkosāpetvā “saccaṃ kira tvam pilindavaccha bhikkhū vasalivādena samudācarasi”ti pucchitvā “evaṃ, bhante”ti vutte tassāyasmato pubbenivāsaṃ manasikarivā “mā kho tumhe, bhikkhave, vacchassa bhikkhuno ujjhāyittha, na, bhikkhave, vaccho dosantaro bhikkhū vasalivādena samudācarati, vacchassa, bhikkhave, bhikkhuno pañca jātisatāni abbokiṇṇāni sabbāni tāni brāhmaṇakule paccājātāni, so tassa dīgharattaṃ vasalivādo samudāciṇṇo, khīṇāsavassa nāma kakkasaṃ pharusam paresam mammaghaṭṭanavacanameva natthi. Āciṇṇavasena hi mama putto evaṃ katheti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

408.

“Akakkasaṃ viññāpaniṃ, giraṃ saccamudīraye;

Yāya nābhisaje kañci, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha akakkasanti aphaṇṇasaṃ. Viññāpaninti atthaviññāpaniṃ. Saccanti bhūtatthaṃ. Nābhisajeti yāya girāya aññaṃ kujjhāpanavasena na laggāpeyya, khīṇāsavo nāma evarūpameva giraṃ bhāseyya, tasmā tamahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇiṃsūti.

Pilindavacchattheravathu pañcavīsatiṃsaṃ.

26. Aññatarattheravathu

Yodhadīghanti imaṃ dhammadesanaṃ sathā jetavane viharanto aññatarattheraṃ ārabba katesi.

Sāvathiyam kireko micchādītthiko brāhmaṇo sarīragandhagahaṇabhayena uttarasāṭakaṃ apantvā ekamante ṭhapetvā gehadvārābhimukho nisīdi. Atheko khīṇāsavo bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ gacchanto taṃ sāṭakaṃ disvā ito cito ca oloketvā kañci apassanto “nissāmiko aya”nti paṃsukūlam adhiṭṭhahitvā gaṇhi. Atha naṃ brāhmaṇo disvā akkosanto upasaṅkamitvā “muṇḍaka , samaṇa, mama sāṭakaṃ gaṇhasi”ti āha. Taveso, brāhmaṇāti. Āma, samaṇāti. “Mayā kañci apassantena paṃsukūlasaññāya gahito, gaṇha na”nti tassa datvā vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ tamatthaṃ ārocesi. Athassa vacanaṃ sutvā bhikkhū tena saddhiṃ keḷiṃ karontā “kiṃ nu kho, āvuso, sāṭako dīgho rasso thūlo saṇho”ti. Āvuso, dīgho vā hotu rasso vā thūlo vā saṇho vā, natthi mayhaṃ tasmim ālayo, paṃsukūlasaññāya naṃ gaṇhinti. Taṃ sutvā bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ – “esa, bhante, bhikkhu abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti. Sathā “bhūtaṃ, bhikkhave, esa katheti, khīṇāsavā nāma paresam santakaṃ na gaṇhanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

409.

“Yodha dīghaṃ va rassaṃ vā, aṇuṃ thūlaṃ subhāsubhaṃ;

Loke adinnaṃ nādiyati, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho – sāṭakābharaṇādīsu dīghaṃ vā rassaṃ vā maṇimuttādīsu aṇuṃ vā thūlaṃ vā mahaggaappagghavasena subhaṃ

vā asubhaṃ vā yo puggalo imasmiṃ loke parapariggahitaṃ nādiyati, tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.
Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.
Aññatarattheravattu chabbīsatiṃmaṃ.
27. Sāriputtattheravattu
Āsā yassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sāriputtattheraṃ ārabba kathesi.
Thero kira pañcabhikkhusataparivāro janapade ekaṃ vihāraṃ gantvā vassaṃ upagañchi. Manussā therā disvā bahuṃ vassāvāsikaṃ paṭissuṇiṃsu. Thero pavāretvā sabbasmiṃ vassāvāsike asampatteyeva satthu santikaṃ gacchanto bhikkhū āha – “daharānañceva sāmaṇerānañca manussehi vassāvāsike āhaṭe gahetvā peseyyātha, ṭhapetvā vā sāsanaṃ paṇeṇyāthā”ti.
Evaṃ vatvā ca pana satthu santikaṃ agamāsi. Bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “ajjāpi maññe sāriputtattherassa taṇhā atthiyeva. Tathā hi manussehi vassāvāsike dinne attano saddhivihārikānaṃ ‘vassāvāsikaṃ peseyyātha, ṭhapetvā vā sāsanaṃ paṇeṇyāthā’ti bhikkhūnaṃ vatvā āgato”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, mama puttassa taṇhā atthi, manussānaṃ pana puññato daharasāmaṇerānañca dhammikalābhato parihāni mā ahoṣīti tenevaṃ kathita”nti vatvā imaṃ gāthamāha –
410.
“Āsā yassa na vijjanti, asmiṃ loke paramhī ca;
Nirāsāsaṃ viṣaṃyuttaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.
Tattha āsāti taṇhā. Nirāsāsanti nittaṇhaṃ. Viṣaṃyuttanti sabbakilesehi viṣaṃyuttaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.
Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.
Sāriputtattheravattu sattavīsatiṃmaṃ.
28. Mahāmogallānattheravattu
Yassālayāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto mahāmogallānattheraṃ ārabba kathesi. Vatthu purimasadisameva. Idha pana satthā mogallānattherassa nittaṇhabhāvaṃ vatvā imaṃ gāthamāha –
411.
“Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṃkathī;
Amatogadhamanuppattaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.
Tattha ālayāti taṇhā. Aññāya akathaṃkathīti aṭṭha vatthūni yathābhūtaṃ jānitvā aṭṭhavatthukāya vicikicchāya nibbikicchāya.
Amatogadhamanuppattanti amataṃ nibbānaṃ ogāhetvā anuppattaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.
Desanāvasāne bahū sotāpattiṃ phalādīni pāpuṇiṃsūti.
Mahāmogallānattheravattu aṭṭhavīsatiṃmaṃ.
29. Revatattheravattu
Yodhapuññañcāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā pubbārāme viharanto revatattheraṃ ārabba kathesi. Vatthu “gāme vā yadi vāraññe”ti (dha. pa. 98) gāthāvaṇṇanāya vitthārītameva. Vuttañhi tattha (dha. pa. aṭṭha. 1.98) –
Puna ekadivasaṃ bhikkhū kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “aho sāmaṇerassa lābho, aho puññaṃ, yena ekakena pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ pañcakūṭṭāgārasatāni katāni”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte, “bhikkhave, mayhaṃ puttassa neva puññaṃ atthi, na pāpaṃ, ubhayamassa pahīna”nti vatvā imaṃ gāthamāha –
412.
“Yodha puññañca pāpañca, ubho saṅgamupaccagā;
Asokaṃ virajaṃ suddhaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.
Tattha ubhoti dvepi puññaṇi ca pāpāni ca chaḍḍetvāti attho. Saṅganti rāgādibhedāsaṅgaṃ. Upaccagāti atikkanto.
Vaṭṭamūlakasokābhāvena asokaṃ abbhantare rāgarajādīnaṃ abhāvena virajaṃ nirupakkilesatāya suddhaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhādhāni pāpuṇiṃsūti.

Revataththeravatthu ekūnatimsatimaṃ.

30. Candābhattheravatthu

Candaṃ vāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto candābhattheraṃ ārabba kathesi.

Tatrāyaṃ anupubbī kathā – aṭṭe eko bārāṇasivāsī vāṇijo “paccantaṃ gantvā candanaṃ āharissāmi”ti bahūni vatthābharaṇādāni gahetvā pañcahi sakatasatehi paccantaṃ gantvā gāmadvāre nivāsaṃ gahetvā aṭṭaviyaṃ gopāladārake pucchi – “imasmiṃ gāme pabbatapādakammiko koci manusso atthī”ti? “Āma, atthī”ti. “Ko nāmeso”ti? “Asuko nāma”ti. “Bhāriyāya panassa puttānaṃ vā kimnāma”nti? “Idaṅcīdaṅcā”ti. “Kahaṃ panassa ṭhāne geha”nti? “Asukaṭṭhāne nāma”ti. So tehi dinnasaññāya sukhayānake nisīditvā tassa gehadvāraṃ gantvā yānā oruyha gehaṃ pavisitvā “asukanāme”ti taṃ itthiṃ pakkosi. Sā “eko no nātako bhavissati”ti vegenāgantvā āsanaṃ paññāpesi. So tattha nisīditvā nāmaṃ vatvā “mama sahāyo kaha”nti pucchi. “Araññaṃ gato, sāmi”ti. “Mama putto asuko nāma, mama dhītā asukā nāma kaha”nti sabbesaṃ nāmaṃ kittentova pucchitvā “imāni nesaṃ vatthābharaṇāni dadeyyāsi, sahāyassāpi me aṭṭavito āgatakāle idaṃ vatthābharaṇaṃ dadeyyāsi”ti adāsi. Sā tassa ulāraṃ sakkāraṃ katvā sāmikassa āgatakāle “sāmi, iminā āgatakālate paṭṭhāya sabbesaṃ nāmaṃ vatvā idaṅcīdaṅcā dinna”nti āha. Sopissa kattabbayuttakaṃ kari.

Atha naṃ sāyaṃ sayane nisinno pucchi – “samma, pabbatapāde carantena te kiṃ bahuṃ diṭṭhapubba”nti? “Aññaṃ na passāmi, rattasākhā pana me bahū rukkhā diṭṭhā”ti. “Bahū rukkhā”ti? “Āma, bahū”ti. Tena hi te amhākaṃ dassēhī tena saddhiṃ gantvā rattacandanarukkhe chinditvā pañca sakatasatāni pūretvā āgacchanta taṃ āha – “samma, bārāṇasiyaṃ asukaṭṭhāne nāma mama gehaṃ, kālena kālaṃ mama santikaṃ āgaccheyyāsi, aññaena ca me paṇṇākārena attho natthi, rattasākhārukke eva āhareyyāsi”ti. So “sādhū”ti vatvā kālena kālaṃ tassa santikaṃ āgacchanta rattacandanameva āharati, sopissa bahudhanaṃ deti.

Tato aparena samayena parinibbuta kassapadasabale patiṭṭhite kañcanathūpe so puriso bahuṃ candanaṃ ādāya bārāṇasiṃ agamāsi. Athassa so sahāyako vāṇijo bahuṃ candanaṃ pisāpetvā pātiṃ pūretvā “ehi, samma, yāva bhattaṃ pacati, tāva cetiyakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā āgamissāmi”ti taṃ ādāya tattha gantvā candanapūjaṃ akāsi. Sopissa paccantavāsī sahāyako cetiyakucchiyaṃ candanena candamaṇḍalaṃ akāsi. Ettakamevassa pubbakammaṃ.

So tato cuto devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaraṃ tattha khetvā imasmiṃ buddhuppāde rājagahanagare brāhmaṇamahāsālakule nibbatti. Tassa nābhimaṇḍalato candamaṇḍalasadisā pabhā utṭhahi, tenassa candābhotveva nāmaṃ kariṃsu. Cetiye kirassa candamaṇḍalakarāṇanissādo esa. Brāhmaṇā cintayīmsu – “sakkā amhehi imaṃ gahetvā lokaṃ khādītu”nti. Taṃ yāne nisīdāpetvā “yo imassa sarīraṃ hatthena parāmasati, so evarūpaṃ nāma issariyasampattiṃ labhati”ti vatvā vicariṃsu. Sataṃ vā sahassaṃ vā dadamānā eva tassa sarīraṃ hatthena phusitūṃ labhanti. Te evaṃ anuvicarantā sāvattiṃ anuppattā nagarassa ca vihārassa ca antarā nivāsaṃ gaṇhiṃsu. Sāvattiyaṃ pañcakoṭimattā ariyasāvakaṃ purebhattaṃ dānaṃ datvā pacchābhattaṃ gandhamālavatthabhesajjādihattā dhammassavanāya gacchanti. Brāhmaṇā te disvā “kahaṃ gacchathā”ti pucchiṃsu. Satthu santikaṃ dhammassavanāyāti. Etha tattha gantvā kiṃ karissatha, amhākaṃ candābhassa brāhmaṇassa ānubhāvasadisā ānubhāvo natthi. Etassa hi sarīraṃ phusantā idaṃ nāma labhanti, etha passatha nanti. Tumhākaṃ candābhassa brāhmaṇassa ko ānubhāvo nāma, amhākaṃ satthāyeva mahānubhāvoti. Te aññaṃaññaṃ saññāpetuṃ asakkontā “vihāraṃ gantvā candābhassa vā amhākaṃ vā satthu ānubhāvaṃ jānissāmi”ti taṃ gahetvā vihāraṃ agamaṃsu.

Satthā tasmīṃ attano santikaṃ upasaṅkamanteveva candābhāya antaradhānaṃ akāsi. So satthu santike aṅgārapacchiyaṃ kāko viya ahoṣi. Atha naṃ ekamantaṃ nayīmsu, ābhā paṭipākatikā ahoṣi. Puna satthu santikaṃ ānayīmsu, ābhā tattheva antaradhāyi. Evaṃ tikkhattūṃ gantvā antaradhāyamānaṃ ābhaṃ disvā candābho cintesi – “ayaṃ ābhāya antaradhānamantaṃ jānāti maññe”ti. So satthāraṃ pucchi – “kiṃ nu kho ābhāya antaradhānamantaṃ jānāthā”ti? Āma, jānāmīti. Tena hi me dethāti. Na sakkā apabbajitassa dātunti. So brāhmaṇe āha – “etasmīṃ mante gahite ahaṃ sakalajambudīpe jeṭṭhako bhavissāmi, tumhe ettheva hotha, ahaṃ pabbajitvā katipāheneva mantāṃ gaṇhissāmi”ti. So

satthāraṃ pabbajjaṃ yācivā upasampajji. Athassa dvattiṃsākāraṃ ācikkhi. So “kiṃ ida”nti pucchi. Idaṃ mantassa parikammaṃ sajjhāyitūṃ vaṭṭatīti. Brāhmaṇāpi antarantarā āgantvā “gahito te manto”ti pucchanti. Na tāva gaṇhāmīti. So katipāheneva arahattaṃ patvā brāhmaṇehi āgantvā pucchitakāle “yātha tumhe, idānaṃ anāgamanadhammo jāto”ti āha. Bhikkhū tathāgatassa ārocesuṃ – “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākaroti”ti. Satthā “khīṇāsavo idāni, bhikkhave, mama putto candābho, bhūtamevesa katheti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

413.

“Candaṃva vimalaṃ suddhaṃ, vipprasannamanāvilam;
Nandībhavaparikkhīṇaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha vimalanti abbhādimalarahitaṃ. Suddhanti nirupakkilesaṃ. Vipprasannanti pasannacittaṃ. Anāvilanti kilesāvilattarahitaṃ. Nandībhavaparikkhīṇanti tīsu bhavesu parikkhīṇataṇhaṃ tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti. Candābhattheravatthu tiṃsatimaṃ.

31. Sīvalittheravatthu

Yo imanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā kuṇḍakoliyaṃ nissāya kuṇḍadhānavane viharanto sīvalittheraṃ ārabba kathesi. Ekasmiṃhi samaye suppvāsā nāma koliyadhītā sattavassāni gabbhaṃ dhāretvā sattāhaṃ mūḷhagabbhā dukkhāhi tibbāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā “sammāsambuddho vata so bhagavā, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṃ deseti. Suppaṭipanno vata tassa bhagavato sāvakaśaṅgho, yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno. Susukhaṃ vata taṃ nibbānaṃ, yathidaṃ evarūpaṃ dukkhaṃ na samvijjati”ti (udā. 18) imehi tīhi vitakkehi taṃ dukkhaṃ adhivāsenti sāmikaṃ satthu santikaṃ pesetvā tena tassā vacanena satthu vandanāya ārocitāya “sukhinī hotu suppvāsā koliyadhītā, arogā arogaṃ puttaṃ vijāyatū”ti satthārā vuttakkaṇeveya sukhinī arogā arogaṃ puttaṃ vijāyitvā buddhappamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantevā sattāhaṃ mahādānaṃ adāsi. Puttopissa jātadivasato paṭṭhāya dhammakaraṇaṃ adāya saṅghassa udakaṃ parissāvesi. So aparabhāge nikkhamitvā pabbajito arahattaṃ pāpuṇi.

Athekadivasam bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “passathāvuso, evarūpo nāma arahattassa upanissayasampanno bhikkhu ettakaṃ kālaṃ mātukucchismiṃ dukkhaṃ anubhosi, kimaṅgaṃ pana aññe, bahuṃ vata iminā dukkhaṃ nitthiṇṇa”nti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāma”ti vutte “āma, bhikkhave, mama putto ettakā dukkhā muccitvā idāni nibbānaṃ sacchikatvā viharati”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

414.

“Yomaṃ palipathaṃ duggaṃ, saṃsāraṃ mohamaccagā;

Tiṇṇo pārāgato jhāyī, anejo akathaṃkathī;

Anupādāya nibbuto, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho – yo bhikkhu imaṃ rāgapalipathaṃceva kilesaduggaṇca saṃsāravatṭaṇca catunnaṃ ariyasaccānaṃ appaṭivijjhanakamohaṇca atīto, cattāro oge tiṇṇo hutvā pārāṃ anupatto, duvidhena jhānena jhāyī, taṇhāya abhāvena anejo, kathaṃkathāya abhāvena akathaṃkathī, upādānaṃ abhāvena anupādiyitvā kilesanibbānena nibbuto, tamaḥaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Sīvalittheravatthu ekatiṃsatimaṃ.

32. Sundarasamuddattheravatthu

Yodhakāmeti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto sundarasamuddattheraṃ ārabba kathesi.

Sāvathiyaṃ kireko kulaputto sundarasamuddakumāro nāma cattālīsakoṭivibhave mahākule nibbato. So ekadivasam pacchābhattaṃ gandhamālādīhatthaṃ mahājanaṃ dhammassavanatthāya jetavanaṃ gacchantaṃ disvā “kahaṃ gacchathā”ti pucchitvā “satthu santikaṃ dhammassavanatthāyā”ti vutte “ahampi gamissāmi”ti vatvā tena saddhiṃ gantvā

parisapariyante nisīdi. Sathā tassa āsayam viditvā anupubbim katham katesi. So “na sakkā agāram ajjhāvasantena saṅkhalikhitam brahmacariyam caritu”nti satthu dhammakatham nissāya pabbajjāya jātussāho parisāya pakkantāya sathhāram pabbajjam yācitvā “mātāpitūhi ananuññātam tathāgatā na pabbājentī”ti sutvā geham gantvā raṭṭhapālakulaputtādayo viya mahantena vāyāmena mātāpitaro anujānāpetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado “kiṃ me idha vāsenā”ti tato nikkhamitvā rājagaham gantvā piṇḍāya caranto vītināmesi.

Athekadivasam sāvattthiyam tassa mātāpitaro ekasmiṃ chaṇḍadvase mahantena sirisobhaggena tassa sahāyakakumārake kīlamāne disvā “amhākam puttassa idam dullabham jāta”nti paridevimsu. Tasmim khaṇe ekā gaṇikā tam kulam gantvā tassa mātaram rodamanam nisinnam disvā “amma, kiṃ kāraṇā rodasī”ti pucchi. “Puttam anussaritvā rodāmī”ti. “Kham pana so, ammā”ti? “Bhikkhūsu pabbajito”ti. “Kiṃ uppabbājetum na vaṭṭatī”ti? “Vaṭṭatī, na pana icchati, ito nikkhamitvā rājagaham gato”ti. “Sacāham tam uppabbājeyyam, kiṃ me kareyyāthā”ti? “Imassa te kulassa kuṭumbasāminim kareyyāmā”ti. Tena hi me paribbāyam dethāti paribbāyam gahetvā mahantena parivārena rājagaham gantvā tassa piṇḍāya caranavīthim sallakkhetvā tatthekam nivāsageham gahetvā pātova paṇītam āhāram paṭiyādetvā therassa piṇḍāya pavitṭhakāle bhikkham datvā katipāhaccayena, “bhante, idheva nisīditvā bhattakiccam karoṭhā”ti pattam gaṇhi. So pattamadāsī.

Atha nam paṇītena āhārena parivisitvā, “bhante, idheva piṇḍāya caritum phāsuka”nti vatvā katipāham ālinde nisīdāpetvā bhojetvā dārake pūvehi saṅgaṇhitvā “etha tumhe therassa āgatakāle mayi vārentiyāpi idhāgantvā rajam utṭhāpeyyāthā”ti āha. Te punadvase therassa bhojanavelāya tāya vāriyamānāpi rajam utṭhāpesum. Sā punadvase, “bhante, dārakā vāriyamānāpi mama vacanam asuṇitvā idha rajam utṭhāpentī, antogehe nisīdathā”ti anto nisīdāpetvā katipāham bhojesi. Puna dārake saṅgaṇhitvā “tumhe mayā vāriyamānāpi therassa bhojanakāle mahāsaddam kareyyāthā”ti āha. Te tathā kariṃsu. Sā punadvase, “bhante, imasmim thāne ativiya mahāsaddo hoti, dārakā mayā vāriyamānāpi vacanam na gaṇhanti, uparipāsādeyeva nisīdathā”ti vatvā therena adhvāsīte theram purato katvā pāsadam abhiruhantī dvārāni pidahamānāva pāsadam abhiruhi. Thero ukkaṭṭhasapadānacāriko samānopi rasatanhāya baddho tassā vacanena sattabhūmikam pāsadam abhiruhi.

Sā theram nisīdāpetvā “cattālīsāya khalu, samma, puṇṇamukha thānehi itthī purisam accāvadati vijambhati vinamati gilasati vilajjati nakhena nakham ghaṭṭeti, pādena pādam akkamati, kaṭṭhena pathavim vilikhati, dārakam ullaṅgheti olaṅgheti, kīlāti kīlāpeti, cumbati cumbāpeti, bhuñjati bhuñjāpeti, dadāti āyāceti, katamanukaroti, uccam bhāsati, nīcam bhāsati, aviccam bhāsati, viviccam bhāsati, naccena gītena vādītena rodītena vilasītena vibhūsitena jagghati, pekkhati, kaṭim cāleti, guyahabhaṇḍakam cāleti, ūrum vivarati, ūrum pidahati, thanam dasseti, kaccham dasseti, nābhim dasseti, akkhim nikhaṇati, bhamukam ukkhipati, oṭṭham palikhati, jivham nillāleti, dussam muñcati, dussam bandhati, sirasam muñcati, sirasam bandhatī”ti (jā. 2.21.300) evam āgataṃ itthikuttam itthilīlam dassetvā tassa purato thitā imam gāthamāha –

“Alattakakatā pādā, pādūkāruyha vesiyā;
Tuvampi daharo mama, ahampi daharā tava;
Ubhopi pabbajissāma, jinṇā daṇḍaparāyaṇā”ti. (theragā. 459, 462);

Therassa “aho vata me bhāriyam anupadhāretvā katakamma”nti mahāsamvego udapādi. Tasmim khaṇe sathā pañcacattālīsāyojanamatthake jetavane nisinnova tam kāraṇam disvā sitam pātvākāsī. Atha nam ānandatthero pucchi –

“bhante, ko nu kho hetu, ko paccayo sitassa pātukammāyā”ti. Ānanda, rājagahanagare sattabhūmikapāsādātale sundarasamuddassa ca bhikkhuno gaṇikāya ca saṅgāmo vattatīti. Kassa nu kho, bhante, jayo bhavissati, kassa parājayoti? Sathā, “ānanda, sundarasamuddassa jayo bhavissati, gaṇikāya parājayo”ti therassa jayam pakāsetvā tatha nisinnakova obhāsam pharivā “bhikkhu ubhopi kāme nirapekkho pajahā”ti vatvā imam gāthamāha –

415.

“Yodha kāme pahantvāna, anāgāro paribbaje;
Kāmabhavaparikkhīnam, tamaham brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho – yo puggalo idha loke ubhopi kāme hitvā anāgāro hutvā paribbajati, tam parikkhīnakāmañceva

<p>parikkhīṇabhavaṇca ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.</p> <p>Desanāvāsāne so thero arahattaṃ patvā iddhibalena vehāsaṃ abbhuggantvā kaṇṇikāmaṇḍalaṃ vinivijjhivā satthu sarīraṃ thomentoyeva āgantvā satthāraṃ vandi. Dhammasabhāyampi kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, jivhāviññeyyaṃ rasaṃ nissāya manāṃ nattho sundarasamuddatthero, satthā panassa avassayo jāto”ti. Satthā taṃ kathaṃ sutvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepāhaṃ etassa rasataṇhāya baddhamanassa avassayo jātoyevā”ti vatvā tehi yācito tassatthassa pakāsanatthaṃ atītaṃ āharitvā –</p> <p>“Na kiratthi rasehi pāpiyo, Āvāsehi vā santhavehi vā; Vātamigaṃ gahananissitaṃ, Vasamānesi rasehi sañjāyo”ti. (jā. 1.1.14) –</p> <p>Ekakanipāte imaṃ vātamigajātaṃ vitthāretvā “tadā sundarasamuddo vātamigo ahosi, imaṃ pana gāthaṃ vatvā tassa vissajjāpetā rañño mahāmacco ahamevā”ti jātaṃ samodhānesīti.</p> <p>Sundarasamuddattheravatthu battiṃsatimaṃ.</p> <p>33. Jaṭilattheravatthu</p> <p>Yodha taṇhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto jaṭilattheraṃ ārabba katesi.</p> <p>Tatrāyaṃ anupubbī kathā – atīte kira bārāṇasiyaṃ dve bhātaro kuṭumbikā mahantaṃ ucchukhettaṃ kāresuṃ. Athekadivasāṃ kaniṭṭhabhātā ucchukhettaṃ gantvā “ekaṃ jeṭṭhabhātīkassa dassāmi, ekaṃ mayhaṃ bhavissatī”ti dve ucchuyatthiyo rasassa anikkhamaṇatthāya chinnaṭṭhāne bandhitvā gaṇhi. Tadā kira ucchūnaṃ yantena pīḷanakkiccaṃ natthi, agge vā mūle vā chinditvā ukkhittakāle dhammakaraṇato udakaṃ viya sayameva raso nikkhamati. Tassa pana khettato ucchuyatthiyo gahetvā āgamanakāle gandhamādane paccekabuddho samāpattito vuṭṭhāya “kassa nu kho ajja anuggahaṃ karissāmi”ti upadhārento taṃ attano nāṇajāle pavitthaṃ disvā saṅgahaṃ kātumaṃ samatthabhāvaṇca ṇatvā pattacīvaram ādāya iddhiyā āgantvā tassa purato atthāsi. So taṃ disvā pasannacitto uttarasātaṃ uccatare bhūmipadesa attharivā, “bhante, idha nisīdathā”ti paccekabuddhaṃ nisīdāpetvā “pattaṃ upanāmethā”ti ucchuyatthiyo bandhanaṭṭhānaṃ mocetvā pattassa upari akāsi, raso otarivā pattaṃ pūresi. Paccekabuddhena tasmīṃ rase pīte “sādhukaṃ vata me ayyena raso pīto. Sace me jeṭṭhabhātiko mūlaṃ āharāpessati, mūlaṃ dassāmi. Sace pattiṃ āharāpessati, pattiṃ dassāmi”ti cintetvā, “bhante, pattaṃ me upanāmethā”ti dutiyampi ucchuyatthiṃ mocetvā rasaṃ adāsi. “Bhātā me ucchukhettaṃ aṇṇaṃ ucchumaṃ āharitvā khādisatī”ti ettakampi kirassa vañcanacittaṃ nāhosi. Paccekabuddho pana paṭhamaṃ ucchurasassa pītattā taṃ ucchurasā aṇṇehi saddhiṃ saṃvibhajitukāmo hutvā gahetvā nisīdi. So tassa ākāraṃ ṇatvā pañcapatīṭhitena vanditvā, “bhante, yo ayaṃ mayā dinno aggaraso, imassa nissandena devamanussesu sampattiṃ anubhavitvā pariyosāne tumhehi pattadhammeva pāpuṇeyya”nti patthanaṃ paṭṭhapesi. Paccekabuddhopissa “evaṃ hotū”ti vatvā “icchitaṃ patthitaṃ tuyha”nti dvīhi gāthāhi anumodanaṃ katvā yathā so passati, evaṃ adhiṭṭhahitvā ākāseṇa gandhamādanaṃ gantvā pañcannaṃ paccekabuddhasatānaṃ taṃ rasaṃ adāsi.</p> <p>So taṃ pāṭihāriyaṃ disvā bhātu santikaṃ gantvā “kahaṃ gatoṣī”ti vutte “ucchukhettaṃ oloketuṃ gatomhī”ti. “Kiṃ tādisena ucchukhettaṃ gatena, nanu nāma ekaṃ vā dve vā ucchuyatthiyo ādāya āgantabbaṃ bhaveyyā”ti bhātārā vutto –</p> <p>“āma, bhātika, dve me ucchuyatthiyo gahitā, ekaṃ pana paccekabuddhaṃ disvā mama ucchuyatthito rasaṃ datvā ‘mūlaṃ vā pattiṃ vā dassāmi’ti tumhākaṃ me ucchuyatthito raso dinno, kiṃ nu kho tassa mūlaṃ gaṇhissatha, udāhu patti”nti āha.</p> <p>“Kiṃ pana paccekabuddhena kata”nti? “Mama ucchuyatthito rasaṃ pivitvā tumhākaṃ ucchuyatthito rasaṃ ādāya ākāseṇa gandhamādanaṃ gantvā pañcasatānaṃ paccekabuddhānaṃ adāsi”ti. So tasmīṃ kathenteyeva nirantaraṃ pītiyā phutṭhasarīro hutvā “tena me paccekabuddhena diṭṭhadhammasseva adhigamo bhaveyyā”ti patthanaṃ akāsi. Evaṃ kaniṭṭhena tisso sampattiyo patthitā, jeṭṭhena pana ekapadeneva arahattaṃ patthitanti idaṃ tesāṃ pubbakammaṃ.</p> <p>Te yāvātāyukaṃ thatvā tato cutā devaloke nibbattitvā ekaṃ buddhantaraṃ khepayiṃsu. Tesāṃ devaloke ṭhitakāleyeva vipassī sammāsambuddho loke uppajji. Tepi devalokato cavitvā bandhumatiyā ekasmiṃ kulagehe jeṭṭho jeṭṭhova, kaniṭṭho</p>		
---	--	--

<p>kaniṭṭhova hutvā paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu. Tesu jeṭṭhassa senoti nāmaṃ akaṃsu, kaniṭṭhassa aparājitoti . Tesu vayappattakāle kuṭumbam saṅṭhāpetvā viharantesu “buddharatanam loke uppannam, dhammaratanam, saṅgharatanam, dānāni detha, puññāni karoṭha, ajja aṭṭhamī, ajja cātuddasī, ajja pannarasī, uposatham karoṭha, dhammam suṇāthā”ti dhammaghosakassa bandhumatīnagare ghosanam sutvā mahājanam purebhattam dānam datvā pacchābhattam dhammassavanāya gacchantam disvā senakuṭumbiko “kham gacchathā”ti pucchitvā “satthu santikam dhammassavanāya”ti vutte “ahampi gamissāmi”ti tehi saddhimyeva gantvā parisapariyante nisīdi.</p> <p>Satthā tassa ajjhāsayaṃ viditvā anupubbim katham katesi. So satthu dhammam sutvā pabbajjāya ussāhajāto satthāram pabbajjam yāci. Atha nam satthā “atthi pana te apaloketabbā nītakā”ti pucchi. Atthi, bhanteti. Tena hi apaloketvā ehīti. So kaniṭṭhassa santikam gantvā “yam imasmim kule sāpateyyam, tam sabbam tava hotū”ti āha. Tumhe pana, sāmīti. Aham satthu santike pabbajissāmīti. Sāmi kim vadetha, aham mātari matāya mātaram viya, pitari mate pitaram viya tumhe alattham, idam kulam mahābhogam, gehe ṭhiteneva sakkā puññāni katum, mā evam karitthāti. Mayā satthu santike dhammo suto, na sakkā tam agāramajje ṭhitena pūretum, pabbajissāmevāham, tvam nivattāhīti. Evam so kaniṭṭham nivattāpetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado na cirasseva arahattam pāpuṇi. Kaniṭṭhopi “bhātu pabbajitasakkāram karissāmi”ti sattāham buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa dānam datvā bhātaram vanditvā āha – “bhante, tumhehi attano bhavanissaranam katam, aham pana pañcahi kāmagaṇehi baddho nikkhamitvā pabbajitum na sakkomi, mayham gehe ṭhitasseva anuchavikam mahantam puññakammam ācikkhathā”ti. Atha nam thero “sādhu sādhu, paṇḍita, satthu gandhakuṭim karohī”ti āha. So “sādhu”ti sampaṭicchitvā nānādārūni āharāpetvā thambhādīnam atthāya tacchāpetvā ekam suvaṇṇakhacitam, ekam rajatakhacitam, ekam maṇikhacitanti sabbāni sattaratanakhacitāni kāretvā tehi gandhakuṭim kāretvā sattaratanakhacitāheva chadaniṭṭhakāhi chādāpesi. Gandhakuṭiyā karanakāleyeva pana tam attanā samānanāmako aparājitoyeva nāma bhāgineyyo upasaṅkamitvā “ahampi karissāmi, mayham pattiṃ detha mātulā”ti āha. Na demi, tāta, aññehi asādhāranam karissāmi. So bahumpi yācitvā pattiṃ alabhamāno “gandhakuṭiyā purato kuñjarasālam laddhum vaṭṭati”ti sattaratanamayam kuñjarasālam kāresi. So imasmim buddhuppāde meṇḍakasetṭhi hutvā nibbatti.</p> <p>Gandhakuṭiyam pana sattaratanamayāni tīni mahāvātapānāni ahesum. Tesam abhimukhe heṭṭhā sudhāparikkammakatā tisso pokkharāniyo kāretvā catujjātikagandhodakassa pūretvā aparājito, gahapati, pañcavaṇṇāni kusumāni ropāpesi tathāgatassa anto nisinnakāle vātavegena samuṭṭhitāhi reṇuvaṭṭhi sarīrassa okiraṇattham. Gandhakuṭithūpikāya kapallam rattasuvaṇṇamayam ahoṣi, pavālamayā sikkharā, heṭṭhā maṇimayā chadaniṭṭhakā. Iti sā naccanto viya moro sobhamānā aṭṭhāsi. Sattasu pana ratanesu koṭṭetabbayuttakam koṭṭetvā itaram sakalameva gahetvā jaṇṇumattena odhinā gandhakuṭim parikkhipitvā pariveṇam pūresi.</p> <p>Evam gandhakuṭim niṭṭhāpetvā aparājito, gahapati, bhātikattheram upasaṅkamitvā āha – “bhante, niṭṭhitā gandhakuṭi, paribhogamassā paccāsīsāmi, paribhogena kira mahantam puññam hoṭī”ti . So satthāram upasaṅkamitvā, “bhante, iminā kira vo kuṭumbikena gandhakuṭi kāritā, idāni pana paribhogam paccāsīsati”ti āha. Satthā utṭhāyāsanā gandhakuṭiabhimukham gantvā gandhakuṭim parikkhipitvā parikkhittaratanarāsim olovento dvārakoṭṭhake aṭṭhāsi. Atha nam kuṭumbiko “pavisatha, bhante”ti āha. Satthā tattheva ṭhatvā tatiyavāre tassa bhātikattheram olokesi. So olokitākārenea nītvā kaniṭṭhabhātaram āha – “ehi, tāta, mameva rakkhā bhavissati, tumhe yathāsukham vasathā”ti satthāram vadehī”ti. So tassa vacanam sutvā satthāram pañcapatiṭṭhitena vanditvā, “bhante, yathā manussā rukkhamūle pavisitvā anapekkhā pakkamanti, yathā vā nadim taritvā uḷumam anapekkhā pariccajanti, evam anapekkhā hutvā tumhe vasathā”ti āha. Kimattham pana satthā aṭṭhāsi? Evam kirassa ahoṣi – “buddhānam santikam purebhattampi pacchābhattampi bahū āgacchanti, tesu ratanāni ādāya pakkamantesu na sakkā amhehi vāretum, pariveṇamhi ettake ratane vokiṇṇe attano upaṭṭhāke harantepi na vāretīti kuṭumbiko mayi āghātam katvā apāyūpago bhavyeyā”ti iminā kāraṇena aṭṭhāsi. Tena pana , “bhante, mameva rakkhā bhavissati, tumhe vasathā”ti vutte pāvīsi.</p> <p>Kuṭumbiko samantā rakkham ṭhapetvā manusse āha – “tātā, ucchaṅgena vā pacchipasibbakehi vā ādāya gacchante vāreyyātha, hatthena gahetvā gacchante pana mā vārayitthā”ti. Antonagarepi ārocāpesi “mayā gandhakuṭipariveṇe satta</p>		
---	--	--

ratanāni okiṇṇāni, satthu santike dhammaṃ sutvā gacchantā duggatanussā ubho hatthe pūretvā gaṇhantu, sukhitāpi ekena gaṇhantū”ti. Evaṃ kirassa ahoṣi “saddhā tāva dhammaṃ sotukāmā gamissantiyeva, assaddhāpi pana dhanalobhena gantvā dhammaṃ sutvā dukkhato muccissanti”ti. Tasmā janasaṅgahatthāya evaṃ ārocāpesi. Mahājano tena vuttaniyameneva ratanāni gaṇhi. Sakim okiṇṇaratanesu khīnesu yāvatatiyaṃ jaṇṇumattena odhinā okirāpesiyeva. Satthu pana pādamūle tipusamattaṃ anagghaṃ maṇiratanam ṭhapesi. Evaṃ kirassa ahoṣi – “satthu sarīrato suvaṇṇavaṇṇāya pabhāya saddhim maṇipabham oloketānam titti nāma na bhavissati”ti. Tasmā evamakāsi. Mahājanopi atittova olokesi. Athekadivasam eko micchāditṭhikabrāhmaṇo “satthu kira pādamūle mahagghaṃ maṇiratanam nikkhattam, harissāmi na”nti vihāram gantvā satthāram vanditum āgatassa mahājanassa antarena pāvisi. Kuṭumbiko tassa pavisanākārenea “maṇim gaṇhitukāmo”ti sallakkhetvā “aho vata na gaṇheyyā”ti cintesi. Sopi satthāram vandanto viya pādamūle hattham upanāmetvā maṇim gahetvā ovaṭṭikāya katvā pakkāmi. Kuṭumbiko tasmim cittam pasādetum nāsakkhi. So dhammakathāvasāne satthāram upasaṅkamitvā āha – “bhante, mayā tikkhattum gandhakuṭim parikkhipitvā jaṇṇumattena odhinā satta ratanāni okiṇṇāni, tāni me gaṇhantesu āghāto nāma nāhoṣi, cittam bhiyyo bhiyyo pasīdiyeva. Ajja pana ‘aho vatāyaṃ brāhmaṇo maṇim na gaṇheyyā’ti cintetvā tasmim maṇim ādāya gate cittam pasādetum nāsakkhi”nti. Satthā tassa vacanam sutvā “nanu, upāsaka, attano santakam parehi anāharaṇiyam kātum sakkosi”ti nayaṃ adāsi. So satthārā dinnanaye ṭhatvā satthāram vanditvā “ajja ādim katvā mama santakam dasikasuttamattampi mam abhibhavitvā anekasatāpi rājāno vā corā vā gaṇhitum samatthā nāma mā hontu, aggināpi mama santakam mā ḍayhatu, udakenapi mā vuyhatū”ti patthanam akāsi. Satthāpissa “evaṃ hotū”ti anumodanam akāsi. So gandhakuṭimahaṃ karonto aṭṭhasaṭṭhiyā bhikkhusatasahassānam antovihāreyeva nava māse mahādānam datvā dānapariyosāne sabbesam ticīvaram adāsi. Saṅghanavakassa cīvarasātakā sahasagghanakā ahesum.

So evam yāvatāyukam puñṇāni karitvā tato cuto devaloke nibbattitvā ettakam kālam devamanussesu saṃsaritvā imasmim buddhuppāde rājage ekasmim seṭṭhikule paṭisandhim gahetvā aḍḍhamāsādhike nava māse mātukucchiyam vasi. Jātavase panassa sakalanagare sabbāvudhāni pajjalimsu, sabbesam kāyarūlhāni ābharaṇānipi pajjalitāni viya obhāsam muñcimsu, nagaram ekapajjotam ahoṣi. Seṭṭhipi pātova rājūpatthānam agamāsi. Atha nam rājā pucchi – “ajja sabbāvudhāni pajjalimsu, nagaram ekapajjotam jātam, jānāsi nu kho ettha kāraṇa”nti? “Jānāmi, devā”ti. “Kim, seṭṭhi”ti? “Mama gehe tumhākam dāso jāto, tassa puñṇatejavevam ahoṣi”ti. “Kim nu kho coro bhavissati”ti? “Natthetam, deva, puñṇavā satto katābhinihāro”ti. “Tena hi nam sammā poseṭum vaṭṭati, idamassa khīramūlam hotū”ti devasikam sahasam patthapesi. Athassa nāmagahaṇadvase sakalanagarassa ekapajjotabhūtattā jotikotveva nāmam kariṃsu.

Athassa vayappattakāle gehakaraṇatthāya bhūmitale sodhiyamāne sakkassa bhavanam uṇhākāram dassesi. Sakko “kim nu kho ida”nti upadhārayamāno “jotikassa gehatthānam gaṇhantū”ti ṇatvā “nāyam etehi katagehe vasissati, mayāpettha gantum vaṭṭati”ti vadḍhakīvesena tattha gantvā “kim karoṭhā”ti āha. “Jotikassa gehatthānam gaṇhāmā”ti. “Apetha, nāyam tumhehi katagehe vasissati”ti vatvā soḷasakarīsamattam bhūmipadesam olokesi, so tāvadeva kaṣiṇamaṇḍalam viya samo ahoṣi. Puna “imasim ṭhāne pathaviṃ bhinditvā sattaratanamayo sattabhūmikapāsādo utthahatū”ti cintetvā olokesi, tāvadeva tathārūpo pāsādo utthahi. Puna “imam parikkhipitvā sattaratanamayā satta pākārā utthahantū”ti cintetvā olokesi, tathārūpā pākārā utthahimsu. Atha “nesam pariante kapparukkhā utthahantū”ti cintetvā olokesi, tathārūpā kapparukkhā utthahimsu. “Pāsādassa catūsu kaṇṇesu catasso nidhikumbhiyo utthahantū”ti cintetvā olokesi, sabbam tatheva ahoṣi. Nidhikumbhīsu pana ekā yojanikā ahoṣi, ekā tigāvutikā, ekā aḍḍhajojanikā, ekā gāvutappamāṇā. Bodhisattassa nibbattanidhikumbhīnam pana ekamukhappamāṇam ahoṣi, heṭṭhā pathavīpariyantāva ahesum. Jotikassa nibbattanidhikumbhīnam mukhaparimāṇam na kathitam, sabbā mukhachinnatālaphalam viya paripuṇṇāva utthahimsu. Pāsādassa catūsu kaṇṇesu taruṇatālakkhandhappamāṇā catasso suvaṇṇamayā ucchuyatthiyo nibbattimsu. Tāsam maṇimayāni pattāni, sovaṇṇamayāni khandhāni ahesum. Pabbakammassa dassanatham kiretāni, nibbattimsu. Sattasu dvārakoṭṭhakesu satta yakkhā ārakkham gaṇhimsu. Paṭhame dvārakoṭṭhake yamakoḷī nāma yakkho attano parivārena yakkhasahassena saddhim ārakkham gaṇhi, dutiye uppalo nāma attano parivārayakkhānam dvīhi sahassehi saddhim, tatiye

vajiro nāma tīhi sahassehi saddhim, catutthe vajirabāhu nāma catūhi sahassehi saddhim, pañcame kasakando nāma pañcahi sahassehi saddhim, chaṭṭhe kaṭattho nāma chahi sahassehi saddhim, sattame disāmukho nāma sattahi sahassehi saddhim ārakkaṃ gaṇhi. Evaṃ pāsādassa anto ca bahi ca gāḷharakkhā ahoṣi. “Jotikassa kira sattaratanamayo sattabhūmikapāsādo utṭhito, satta pākārā sattadvārakoṭṭhakā catasso nidhikumbhiyo utṭhitā”ti sutvā bimbisāro rājā seṭṭhicchattaṃ paṇiṇi. So jotikasetṭhi nāma ahoṣi.

Tena pana saddhim katapuññakammā itthī uttarakurūsu nibbatti. Atha naṃ devatā tato ānetvā sirigabbhe nisīdāpesum. Sā āgacchamānā ekaṃ taṇḍulanālim tayo ca jotipāsāne gaṇhi. Tesam yāvajivam tāyeva taṇḍulanāliya bhattam ahoṣi. Sace kira te sakatasatampi taṇḍulanam pūretukāmā honti, sā taṇḍulanāli nāliyeva hutvā tiṭṭhati. Bhattapacanakāle taṇḍule ukkhaliyam pakkhipitvā tesam pāsānānam upari ṭhabeti, pāsānā tāvadeva pajjalitvā bhatte pakkamatte nibbāyanti. Teneva saññānena bhattassa pakkabhāvam jānanti. Sūpeyyādipacanakālepi eseve nayo. Evaṃ tesam jotipāsānehi āhāro paccati. Mañiālokena ca vasanti, aggissa vā dīpassa vā obhāsam neva jānimsu. “Jotikassa kira evarūpā sampattī”ti sakalajambudīpe pākāto ahoṣi. Mahājano yānādīni yojetvā dassanathāya āgacchati. Jotikasetṭhi āgatāgatānam uttarakurutaṇḍulanam bhattam pacāpetvā dāpesi. “Kapparukkhehi vatthāni gaṇhantu, ābharānāni gaṇhantū”ti āṇāpesi. “Gāvutikanidhikumbhiyā mukhaṃ vivarāpetvā yāpanamattaṃ dhanam gaṇhantū”ti āṇāpesi. Sakalajambudīpavāsikesu dhanam gahetvā gacchantesu nidhikumbhiyā aṅgulimattampi ūnam nāhoṣi. Gandhakuṭipariveṇe vālukam katvā okiṇṇaratanānam kirassa eso nissando.

Evaṃ mahājane vatthābharānāni ceva dhanañca yadicchakam ādāya gacchante bimbisāro tassa pāsādam daṭṭhukāmopi mahājane āgacchante okāsam nālattha. Aparabhāge yadicchakam ādāya gatattā manusse su mandībhūtesu rājā jotikassa pitaram āha – “tava puttassa pāsādam daṭṭhukāmamhā”ti. So “sādhu, devā”ti vatvā gantvā puttassa kathesi – “tāta, rājā te pāsādam daṭṭhukāmo”ti. “Sādhu, tāta, āgacchatū”ti. Rājā mahantena parivārena tattha agamāsi. Paṭhamadvārakoṭṭhake sammajjitvā kacavarachaḍḍikā dāsī rañño hattham adāsi, rājā “seṭṭhiyāyā”ti saññāya lajjamāno tassā bhāya hattham na ṭhapesi. Evaṃ sesadvārakoṭṭhakesu dāsīyo “seṭṭhibhariyāyo”ti maññamāno tāsā bhāya hattham na ṭhapesi. Jotiko āgantvā rājānam paccugantvā vanditvā pacchato hutvā “purato yātha, devā”ti āha. Rañño maṇipathavī sataporisapapāto viya hutvā upaṭṭhahi. So “iminā mama gahaṇathāya opāto khaṇito”ti maññamāno pādā nikkhipitum na visahi. Jotiko “nāyam, deva, opāto, mama pacchato āgacchathā”ti purato ahoṣi. Rājā tena akkantakāle bhūmim akkamitvā heṭṭhimatalato paṭṭhāya pāsādam olovento vicari. Tadā ajātasattukumārōpi pitu aṅgulim gahetvā vicaranto cintesi – “aho andhabālo mama pitā, gahapatike nāma sattaratanamaye pāsāde vasante esa rājā hutvā dārumaye gehe vasati, aham dāni rājā hutvā imassa imasmim pāsāde vasitum na dassāmi”ti.

Raññopi uparimatalāni abhiruhantasseva pātārāsavelā jātā. So seṭṭhim āmantetvā, “mahāseṭṭhi, idheva pātārāsam bhūñjissāmā”ti. Jānāmi, deva, sajjito devassāhāroti. So soḷasahi gandhodakaghaṭṭhi nhatvā ratanamaye seṭṭhissa nisīdanamaṇḍape paññatte tasseva nisīdanapallañke nisīdi. Athassa hatthadhovanūdakam datvā satahassagghanikāya suvaṇṇapātiyā kilinnapāyāsam vadḍhetvā purato ṭhapyimsu. Rājā “bhojana”nti saññāya bhūñjitum ārabhi. Seṭṭhi “nayıdam, deva, bhojanam, kilinnapāyāso eso”ti aññissā suvaṇṇapātiyā bhojanam vadḍhetvā purimapātiyam ṭhapyimsu. Tato utṭhitauntā kira tam bhūñjitum sukham hoti. Rājā madhurabhojanam bhūñjanto pamānam na aññāsi. Atha naṃ seṭṭhi vanditvā añjalim paggayha “alam, deva, ettakameva hotu, ito uttarim jirāpetum na sakkā”ti āha. Atha naṃ rājā āha – “kiṃ, gahapati, garukam katvā kathesi attano bhatta”nti? Deva, natthetam, tumhākam sabbassāpi hi balakāyassa idameva bhattam idaṃ supeyyam. Api ca kho aham ayasassa bhāyāmīti. Kiṃ kāraṇāti? Sace devassa kāyālasiyamattaṃ bhaveyya, “hiyyo raññā seṭṭhissa gehe bhattam bhuttam, seṭṭhinā kiñci kataṃ bhavissatī”ti vacanassa bhāyāmi, devāti. Tena hi bhattam hara, udakam āharāti. Rañño bhattakiccavasāne sabbo rājaparivāro tadeva bhattam paribhuñji.

Rājā sukhakathāya nisinnō seṭṭhim āmantetvā, “kiṃ imasmim gehe seṭṭhibhariyā natthī”ti āha? “Āma atthi, devā”ti. “Kham sā”ti? “Sirigabbhe nisinnā, devassa āgatabhāvam na jānātī”ti. Kiñcāpi hi pātova rājā saparivāro āgato, sā panassa āgatabhāvam na jānāteva. Tato seṭṭhi “rājā me bhariyam daṭṭhukāmo”ti tassā santikam gantvā “rājā āgato, kiṃ tava rājānam daṭṭhum na vaṭṭatī”ti āha. Sā nipannakāva “ko esa, sāmi, rājā nāmā”ti vatvā “rājā nāma amhākam issaro”ti vutte

anattamanataṃ pavedentī “dukkaṭāni vata no puññakammāni, yesaṃ no issaropi atthi. Assaddhāya nāma puññakammāni katvā mayyaṃ sampattiṃ pāpuṇitvā aññassa issariyaṭṭhāne nibbattamhā. Addhā amhehi asaddahitvā dānaṃ dinnam bhavissati, tassetam phala”nti vatvā “kiṃ dāni karomi, sāmī”ti āha. Tālavanṭaṃ ādāya āgantvā rājānaṃ bījāhīti. Tassā tālavanṭaṃ ādāya āgantvā rājānaṃ bījentiyaṃ rañño veṭhanassa gandhavāto akkhīni pahari, athassā akkhīni assudhārā pavattiṃsu. Taṃ disvā rājā seṭṭhiṃ āha – “mahāseṭṭhi, mātugāmo nāma appabuddhiko, ‘rājā me sāmikassa sampattiṃ gaṇheyyā’ti bhayena rodati maññe, assāsehi naṃ ‘na me tava sampattiyaṃ attho’”ti. Na esā, deva, rodatīti. Atha kiṃ etanti? Tumhākaṃ veṭhanagandhenassā assūni pavattiṃsu. Ayañhi dīpobhāsaṃ vā aggiobhāsaṃ vā adisvā maññalokeneva bhuñjati ca nisīdati ca nipajjati ca, devo pana dīpālokena nisinno bhavissatīti? Āma, seṭṭhīti. Tena hi, deva, ajja paṭṭhāya maññalokena nisīdathāti mahantaṃ tipusamattaṃ anagghaṃ maññiratanam adāsi. Rājā gehaṃ oloketvā “mahatī vata jotikassa sampatti”ti vatvā agamāsi. Ayaṃ tāva jotikassa uppatti.

Idāni jaṭilassa uppatti veditabbā – bārānasiyañhi ekā seṭṭhidhīta abhirūpā ahoṣi, taṃ pannarasasoḷasavassuddesikakāle rakkhaṇatthāya ekaṃ dāsīṃ datvā sattabhūmikassa pāsādassa uparimatale sirigabbhe vāsayaṃsu. Taṃ ekadivasam vātapānaṃ vivarivā bahi olokayamānaṃ ākāseṇa gacchanto eko vijjādhāro disvā uppannasineho vātapānena pavisitvā tāya saddhiṃ santhavamakāsi. Sā tena saddhiṃ samvāsamanvāya na cirasseva gabbhaṃ paṭilabhi. Atha naṃ sā dāsī disvā, “amma, kiṃ ida”nti vatvā “hotu mā kassaci ācikkhī”ti tāya vuttā bhayena tuñhī ahoṣi. Sāpi dasamāsaccayena puttam vijāyitvā navabhājanam āharāpetvā tattha taṃ dāraṃ nipajjāpetvā taṃ bhājanam pidahitvā upari pupphadāmāni ṭhapetvā “imaṃ sīseṇa ukkhipitvā gaṅgāya vissajjehi, ‘kiṃ ida’nti ca puṭṭhā ‘ayyāya me balikamma’nti vadeyyāsī”ti dāsīṃ āṇāpesi. Sā tathā akāsi.

Heṭṭhāgaṅgāyampi dve itthiyo nhāyamānā taṃ bhājanam udakenāhariyamānaṃ disvā ekā “mayhetam bhājana”nti āha. Ekā “yaṃ etassa anto, taṃ mayha”nti vatvā bhājane sampatte taṃ ādāya thale ṭhapetvā vivarivā dāraṃ disvā ekā “mama bhājananti vuttatāya dāraṃ mameva hotī”ti āha. Ekā “yaṃ bhājanassa anto, taṃ mameva hotūti vuttatāya mama dāraṃ”ti āha. Tā vivadamānā vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā tamatthaṃ ārocetvā amaccesu vinicchitum asakkontesu rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā tāsam vacanaṃ sutvā “tvam dāraṃ gaṇha, tvam bhājanaṃ gaṇhā”ti āha. Yāya pana dāraṃ laddho, sā mahākaccānatherassa upaṭṭhāyikā ahoṣi. Tasmā sā dāraṃ “imaṃ therassa santike pabbājessāmi”ti posesi. Tassa jātadivase gabbhamalassa dhovitvā anapanītātāya kesā jaṭitā hutvā aṭṭhaṃsu, tenassa jaṭilotveva nāmaṃ kariṃsu. Tassa padasā vicaraṇakāle therō taṃ gehaṃ piṇḍāya pāvīsi. Upāsikā theram nisīdāpetvā āhāramadāsi. Therō dāraṃ disvā “kiṃ upāsike dāraṃ laddho”ti pucchi. “Āma, bhante, imāham dāraṃ tumhākaṃ santike pabbājessāmi”ti posesi, pabbājetha na”nti adāsi. Therō “sādhu”ti ādāya taṃ gacchanto “atthi nu kho imassa gihisampattiṃ anubhavitum puññakamma”nti olokeno “mahāpuñño satto mahāsampattiṃ anubhavissati, daharo esa tāva, nāṇāmpissa paripākaṃ na gacchati”ti cintevā taṃ ādāya takkasīlayaṃ ekassa upaṭṭhākaṃ gehaṃ agamāsi.

So theram vanditvā ṭhito taṃ dāraṃ disvā “dāraṃ vo, bhante, laddho”ti pucchi. Āma, upāsaka, pabbajissati, daharo tāva, taveva santike hotūti. So “sādhu, bhante”ti taṃ puttattāne ṭhapetvā paṭijaggi. Tassa pana gehe dvādasa vassāni bhaṇḍakaṃ ussannaṃ hoti. So gāmantaram gacchanto sabbampi taṃ bhaṇḍam āpanam haritvā dāraṃ āpaṇe nisīdāpetvā tassa tassa bhaṇḍakassa mūlam ācikkhitvā “idañca idañca ettakaṃ nāma dhanam gahetvā dadeyyāsī”ti vatvā pakkāmi. Taṃdivasam nagarapariggāhikā devatā antamaso maricajīrakamattenāpi atthike tasseeva āpaṇābhimukhe kariṃsu. So dvādasa vassāni ussannaṃ bhaṇḍakaṃ ekadivaseneva vikkiṇi. Kuṭumbiko āgantvā āpaṇe kiñci adisvā “sabbam te, tāta, bhaṇḍakaṃ nāsita”nti āha. Na nāsemi, sabbam tumhehi vuttanayeneva vikkiṇim, idam asukassa mūlam, idam asukassāti. Kuṭumbiko pasīditvā “anaggho puriso, yattha katthaci jīvitum samattho”ti attano gehe vayappattaṃ dhītaram tassa datvā “gehamassa karoṭhā”ti purise āṇāpetvā niṭṭhite gehe “gacchatha, tumhe attano gehe vasathā”ti āha.

Athassa gehapavisanaṃ kēna pādena ummāre akkantaṃ matte gehassa pacchimabhāge bhūmiṃ bhinditvā asītiṭṭhato suvaṇṇapabbato uṭṭhahi. Rājā “jaṭilakumārassa kira gehe bhūmiṃ bhinditvā suvaṇṇapabbato uṭṭhito”ti sutvā tassa seṭṭhicchattaṃ pesesi. So jaṭilaseṭṭhi nāma ahoṣi. Tassa tayo puttā ahesum. So tesam vayappattakāle pabbajjāya cittaṃ

<p>uppādetvā “sace amhehi samānabhogaṃ seṭṭhikulaṃ bhavissati, pabbajitūṃ dassanti. No ce, na dassanti. Atthi nu kho jambudīpe amhehi samānabhogaṃ kula”nti vīmaṃsanatthāya suvaṇṇamayāṃ iṭṭhakaṃ suvaṇṇamayāṃ patodalatṭhiṃ suvaṇṇamayāṃ pādukañca kārapetvā purisānaṃ hatthe datvā “gacchatha, imāni ādāya kiñcideva olokayamānā viya jambudīpatale vicarivā amhehi samānabhogassa seṭṭhikulassa atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā ñatvā āgacchathā”ti paṇi. Te cārikaṃ carantā bhaddiyanagaraṃ pāpuṇṇiṃsu. Atha ne meṇḍakasetṭhi disvā, “tātā, kiṃ karontā vicarathā”ti pucchitvā “ekaṃ oloketā vicarāmā”ti vutte “imesaṃ imāni gahetvā kiñcideva oloketuṃ vicaraṇakiccaṃ natthi, raṭṭhaṃ pariggaṇhamānā vicaranti”ti ñatvā, “tātā, amhākaṃ pacchimagehaṃ pavisitvā oloketā”ti āha. Te tatha aṭṭhakarīsamatte ṭhāne hatthiassausabhappamāne piṭṭhiyā piṭṭhiṃ āhacca pathaviṃ bhinditvā utṭhite heṭṭhā vuttappakāre suvaṇṇameṇḍake disvā tesāṃ antarantarā vicarivā nikkhamiṃsu. Atha ne seṭṭhi, “tātā, yaṃ oloketā vicaratha, diṭṭho vo so”ti pucchitvā “passāma, sāmī”ti vutte “tena hi gacchathā”ti uyyojesi. Te tatova gantvā attano seṭṭhinā “kiṃ, tātā, diṭṭhaṃ vo amhākaṃ samānabhogaṃ seṭṭhikula”nti vutte, “sāmi, tumhākaṃ kiṃ atthi, bhaddiyanagare meṇḍakasetṭhino evarūpo nāma vibhavo”ti sabbam taṃ pavattim ācikkhiṃsu. Taṃ sutvā seṭṭhi attamano hutvā “ekaṃ tāva seṭṭhikulaṃ laddhaṃ, aparampi nu kho atthi”ti satasahassaggaṇikaṃ kambalaṃ datvā “gacchatha, tātā, añṇampi. Seṭṭhikulaṃ vicinathā”ti paṇi. Te rājagaṇhaṃ gantvā jotikasetṭhissa gehato avidūre dāruṇāsiṃ katvā aggim datvā aṭṭhaṃsu. “Kiṃ ida”nti puṭṭhakāle ca “ekaṃ no mahaggaṇhakaṃ vikkiṇantānaṃ kayiko natthi, gahetvā vicarantāpi corānaṃ bhāyāma, tena taṃ jhāpetvā gamissāmā”ti vadimṃsu. Atha ne jotikasetṭhi disvā “ime kiṃ karonti”ti pucchitvā tamatthaṃ sutvā pakkosāpetvā “kiṃ aggaṇhako kambalo”ti pucchi. “Satasahassaggaṇhako”ti vutte satasahassaṃ dāpetvā “dvārakoṭṭhakaṃ sammajjitvā kacavarachaddikāya dāsīyā dethā”ti tesamyeva hatthe paṇi. Sā kambalaṃ gahetvā rodamānā sāmikassa santikaṃ āgantvā “kiṃ mam, sāmi, aparādhe sati paharituṃ na vaṭṭati, kasmā me evarūpaṃ thūlakambalaṃ pahinittā, kathāhaṃ imaṃ nivāsessāmi vā pārupissāmi vā”ti. Nāhaṃ tava etadattāya paṇiṃ, etaṃ pana palivethetvā tava sayanapādamūle ṭhapetvā nipajjanakāle gandhodakena dhotānaṃ pādānaṃ puñchanatthāya te paṇiṃ, kiṃ etampi kātuṃ na sakkosīti. Sā “etaṃ pana kātuṃ sakkhissāmī”ti gahetvā agamāsi. Te ca purisā taṃ kāraṇaṃ disvā attano seṭṭhissa santikaṃ gantvā “kiṃ, tātā, diṭṭhaṃ vo seṭṭhikula”nti vutte, “sāmi, kiṃ tumhākaṃ atthi, rājagaṇhaṃ jotikasetṭhissa evarūpā nāma sampatti”ti sabbam gehasampattiṃ ārocetvā taṃ pavattim ācikkhiṃsu. Seṭṭhi tesāṃ vacanaṃ sutvā tuṭṭhamānaso “idāni pabbajitūṃ labhissāmī”ti rañño santikaṃ gantvā “pabbajitukāmomhi, devā”ti āha. Sādhu, mahāseṭṭhi, pabbajāhīti. So gehaṃ gantvā putte pakkosāpetvā suvaṇṇadaṇḍaṃ vajirakuddālaṃ jeṭṭhaputtassa hatthe ṭhapetvā, “tāta, pacchimagehe suvaṇṇapabbatato suvaṇṇaṇḍaṃ uddharāhi”ti āha. So kuddālaṃ ādāya gantvā suvaṇṇapabbataṃ pahari, piṭṭhipāsāne pahaṭakālo viya ahoṣi. Tassa hatthato kuddālaṃ gahetvā majjhimaputtassa hatthe datvā paṇi, tassapi suvaṇṇapabbataṃ paharantassa piṭṭhipāsāne pahaṭakālo viya ahoṣi. Atha naṃ kaniṭṭhaputtassa hatthe datvā paṇi, tassa taṃ gahetvā paharantassa koṭṭetvā rāsikatāya mattikāya pahaṭakālo viya ahoṣi. Atha naṃ seṭṭhi “ehi, tāta, alaṃ ettakenā”ti vatvā itare dve jeṭṭhabhātike pakkosāpetvā “ayaṃ suvaṇṇapabbato na tumhākaṃ nibbato, mayhañca kaniṭṭhassa ca nibbato, iminā saddhiṃ ekato hutvā paribhuñjathā”ti āha. Kasmā pana so tesameva nibbattati, kasmā ca jaṭilo jātakāle udae pātītō? Attano katakammeneva. Kassapasammāsambuddhassa hi cetiye kariyamāne eko khīṇāsavo cetiyatṭhānaṃ gantvā oloketvā, “tātā, kasmā cetiyassa uttarena mukhaṃ na utṭhahati”ti pucchi. “Suvaṇṇaṃ nappahoti”ti āhaṃsu. Ahaṃ antogāmaṃ pavisitvā samādapessāmi, tumhe ādarena kammaṃ karothāti. So evaṃ vatvā nagaraṃ pavisitvā, “ammā, tātā, tumhākaṃ cetiyassa ekasmiṃ mukhe suvaṇṇaṃ nappahoti, suvaṇṇaṃ jānāthā”ti mahājanaṃ samādapento suvaṇṇakāraṇakulaṃ agamāsi. Suvaṇṇakāropi tañkhaṇeyeva bhariyāya saddhiṃ kalahaṃ karonto nisinnō hoti. Atha naṃ thero “cetiye tumhehi gahitamukhassa suvaṇṇaṃ nappahoti, taṃ jānitūṃ vaṭṭati”ti āha. So bhariyāya kopena “tava satthāraṃ udae khipitvā gacchā”ti āha. Atha naṃ sā “atisāhasikakammaṃ te kataṃ, mama kuddhena te ahameva akkositabbā vā paharitabbā vā, kasmā atītānāgatapaccuppannesu buddhesu veramakāsi”ti āha. Suvaṇṇakāro tāvadeva samvegappatto hutvā “khamatha me, bhante”ti vatvā therassa pādāmaṃ nipajji. Tāta, ahaṃ tayā na kiñci vutto, satthāraṃ khamāpehīti. Kinti katvā khamāpemi, bhanteti. Suvaṇṇapupphānaṃ tayo kumbhe katvā antodhātunidhāne pakkhipitvā allavattho allakeso hutvā khamāpehi, tātāti.</p>		
---	--	--

So “sādhū, bhante”ti vatvā suvaṇṇapupphāni karonto tīsu puttesu jeṭṭhaputtam pakkosāpetvā “ehi, tāta, ahaṃ satthāraṃ veravacanena avacaṃ, tasmā imāni pupphāni katvā dhātunidhāne pakkhipitvā khamāpessāmi, tvampi kho me sahāyo hohī”ti āha. So “na tvaṃ mayā veravacanaṃ vadāpito, tvamyeva karohī”ti kātum na icchi. Majjhimaputtam pakkosivā tathevāha, sopi tatheva vatvā kātum na icchi. Kaniṭṭham pakkosivā tathevāha, so “pitu uppanakiccaṃ nāma puttassa bhāro”ti vatvā pitusahāyo hutvā pupphāni akāsi. Suvaṇṇakāro vidatthippamāṇānaṃ pupphānaṃ tayo kumbhe niṭṭhāpetvā dhātunidhāne pakkhipitvā allavattho allakeso satthāraṃ khamāpesi. Iti so sattakkhattum jātakāle udake pātanam labhi. Ayaṃ panassa koṭiyam ṭhito attabhāvo. Idhāpi tasseva nissandena udake pātito. Ye panassa dve jeṭṭhabhātikā puttā suvaṇṇapupphānaṃ karaṇakāle sahāyā bhavitum na icchimsu, tesam tena kāraṇena suvaṇṇapabbato na nibbatti, jaṭilassa ceva kaniṭṭhaputtassa ca ekato katabhāvena nibbatti. Iti so putte anusāsivā satthu santike pabbajitvā katipāheneva arahattam pāpuṇi. Satthā aparena samayena pañcahi bhikkhusatehi saddhim piṇḍāya caranto tassa puttānaṃ gehadvāram agamāsi, te buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa aḍḍhamāsaṃ bhikkhādānaṃ adamsu.

Bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum “ajjāpi te, āvuso jaṭila, asīhatthe suvaṇṇapabbate ca puttesu ca taṇhā atthī”ti. “Na me, āvuso, etesu taṇhā vā māno vā atthī”ti. Te “ayaṃ jaṭilatthero abhūtam vatvā aññaṃ byākaroti”ti vadimsu. Satthā tesam katham sutvā “na, bhikkhave, mama puttassa tesu taṇhā vā māno vā atthī”ti vatvā dhammam desento imam gāthamāha –

416.

“Yodha taṇham pahantvāna, anāgāro paribbaje;

Taṇhābhavaparikkhīṇam, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho – yo idha loke chadvārikam taṇham vā mānaṃ vā jahitvā gharāvāsena anattiko anāgāro hutvā paribbajati, taṇhāya ceva bhavassa ca parikkhīṇattā taṇhābhavaparikkhīṇam tamahaṃ brāhmaṇam vadāmīti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti.

Jaṭilattheravatthu tettimsatimam.

34. Jotikattheravatthu

Yodha taṇhanti puna imam dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto jotikattheram ārabha katesi.

Ajātasattukumāro hi devadattena saddhim ekato hutvā pitaram ghātetvā rajje patiṭṭhito “jotikasetṭhissa mahāpāsādam gaṇhissāmī”ti yuddhasajjo nikkhamitvā maṇipākāre saporivārassa attano chāyam disvā “gahapatiko yuddhasajjo hutvā balaṃ ādāya nikkhanto”ti sallakkhetvā upagantum na visahi. Setṭhipi tam divasaṃ uposathiko hutvā pātova bhuttapātarāso vihāram gantvā satthu santike dhammam suṇanto nisino hoti. Paṭhame dvārakoṭṭhake ārakkham gahetvā ṭhito pana yamakoḷi nāma yakkho tam disvā “kahaṃ gacchasi”ti saporivāram viddhamsetvā disāvidisāsu anubandhi. Rājā vihārameva agamāsi.

Atha nam setṭhi disvāva “kiṃ, devā”ti vatvā utṭhāyāsanaṃ atṭhāsi. Gahapati, kiṃ tvaṃ tava purise “mayā saddhim yujjhathā”ti āṇāpetvā idhāgamma dhammam suṇanto viya nisinnoti. Kiṃ pana devo mama geham gaṇhitum gatoti? Āma, gatomhīti. Mama anicchāya mama geham gaṇhitum rājasahassampi na sakkoti, devāti. So “kiṃ pana tvaṃ rājā bhavissasi”ti kujjhi. Nāham rājā, mama santakam pana dasikasuttampi mama anicchāya rājūhi vā corehi vā gahetum na sakkāti. Kiṃ panāham tava ruciyā gaṇhissāmīti? Tena hi, deva, imā me dasasu aṅgulisu vīsati muddikā, imāham tumhākam na demi. Sace sakkotha, gaṇhathāti. So pana rājā bhūmiyam ukkuṭikam nisīditvā ullaṅghanto atṭhārasahattham ṭhānam abhiruhati, ṭhatvā ullaṅghanto asīhattham ṭhānam abhiruhati. Evaṃmahābalo samānopi ito cito ca parivattento ekam muddikampi kaḍḍhitum nāsakki. Atha nam setṭhi “sātakam patthara, devā”ti vatvā aṅguliyo ujukā akāsi, vīsati muddikā nikkhamimsu. Atha nam setṭhi “evaṃ, deva, mama santakam mama anicchāya na sakkā gaṇhitu”nti vatvā raṇṇo kiriyāya uppannasamvego “pabbajitum me anujāna, devā”ti āha. So “imasmim pabbajite sukham pāsādam gaṇhissāmī”ti cintetvā ekavacaneneva “tvaṃ pabbajāhi”ti āha. So satthu santike pabbajitvā na cirasseva arahattam patvā jotikatthero nāma ahosi. Tassa arahattam pattakkhaṇeyeva sabbāpi sā sampatti antaradhāyi, tampissa satulakāyim nāma bhariyam devatā uttarakurumeva nayimsu.

<p>Athekadivasam bhikkhū taṃ āmantetvā, “āvuso jotika, tasmim̐ pana te pāsāde vā itthiyā vā taṇhā atthī”ti pucchitvā “natthāvuso”ti vutte satthu ārocesum – “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti. Satthā “nattheva, bhikkhave, mama puttassa tasmim̐ taṇhā”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>416.</p> <p>“Yodha taṇhaṃ pahantvāna, anāgāro paribbaje; Taṇhābhavaparikkhīṇaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Imissā gāthāyattho heṭṭhā jaṭilattheravatthumhi vuttanayeneva veditabbo. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Jotikattheravatthu catutimsatimaṃ.</p> <p>35. Naṭaputtakattheravatthu</p> <p>Hitvāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto ekaṃ naṭaputtakaṃ ārabba kathesi. So kira ekaṃ naṭakīlaṃ kīlayamāno vicaranto satthu dhammakathaṃ sutvā pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇi. Tasmim̐ buddhappamukhena bhikkhusaṅghena saddhim̐ piṇḍāya pavisante bhikkhū ekaṃ naṭaputtaṃ kīlantaṃ disvā, “āvuso, esa tayā kīlitakīlitaṃ kīlati, atthi nu kho te ettha sineho”ti pucchitvā “natthī”ti vutte “ayaṃ, bhante, abhūtaṃ vatvā aññaṃ byākarotī”ti āhamsu. Satthā tesam̐ kathaṃ sutvā, “bhikkhave, mama putto sabbayoge atikkanto”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>417.</p> <p>“Hitvā mānusakam̐ yogam̐, dibbam̐ yogam̐ upaccagā; Sabbayogavisamyuttaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha mānusakam̐ yoganti mānusakam̐ āyūñceva pañca kāmagaṇe ca. Dibbayogepi eseva nayo. Upaccagāti yo mānusakam̐ yogam̐ hitvā dibbam̐ yogam̐ atikkanto, taṃ sabbehi catūhipi yogehi visamyuttaṃ ahaṃ brāhmaṇam̐ vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Naṭaputtakattheravatthu pañcatimsatimaṃ.</p> <p>36. Naṭaputtakattheravatthu</p> <p>Hitvā ratiñcāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto ekaṃ naṭaputtakam̐yeva ārabba kathesi. Vatthu purimasadisameva. Idha pana satthā, “bhikkhave, mama putto ratiñca aratiñca pahāya ṭhito”ti vatvā imaṃ gāthamāha –</p> <p>418.</p> <p>“Hitvā ratiñca aratiñca, sītibhūtaṃ nirūpadhim̐; Sabbalokābhībhūṃ vīraṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”nti. Tattha ratinti pañcakāmaguṇaratim̐. Aratinti araññavāse ukkaṇṭhitattaṃ. Sītibhūtanti nibbutaṃ. Nirūpadhanti nirupakkilesaṃ. Vīranti taṃ evarūpaṃ sabbam̐ khandhalokaṃ abhibhavitvā ṭhitaṃ vīriyavantaṃ ahaṃ brāhmaṇam̐ vadāmīti attho. Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇimsūti. Naṭaputtakattheravatthu chattimsatimaṃ.</p> <p>37. Vaṅgīsattheravatthu</p> <p>Cutiṃyo vedīti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto vaṅgīsattheram̐ ārabba kathesi. Rājagahe kireko brāhmaṇo vaṅgīso nāma matamanussānaṃ sīsam̐ ākoṭetvā “idaṃ niraye nibbattassa sīsam̐, idaṃ tiracchānayanoyam̐, idaṃ pettivisaye, idaṃ manussaloke, idaṃ devaloke nibbattassa sīsa”nti jānāti. Brāhmaṇā “sakkā imaṃ nissāya lokaṃ khādīti”nti cintetvā taṃ dve rattavatthāni paridahāpetvā ādāya janapadaṃ carantā manusse vadanti “eso vaṅgīso nāma brāhmaṇo matamanussānaṃ sīsam̐ ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ jānāti, attano nātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchathā”ti. Manussā yathābalaṃ dasapi kahāpaṇe vīsati pi satampi datvā nātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchanti. Te anupubbena sāvattiṃ patvā jetavanassa avidūre nivāsam̐ gaṇhiṃsu. Te bhutta pātārāsā mahājanaṃ gandhamālādihatthaṃ dhammassavanāya gacchantaṃ disvā “kahaṃ gacchathā”ti pucchitvā “vihāraṃ dhammassavanāyā”ti vutte “tattha gantvā kiṃ karissatha, amhākaṃ vaṅgīsabrāhmaṇena sadiso nāma natthi, matamanussānaṃ sīsam̐ ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ jānāti,</p>		
---	--	--

ñātakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ pucchathā”ti āhaṃsu. Te “vaṅgīso kiṃ jānāti , amhākaṃ satthārā sadiso nāma natthī”ti vatvā itarehipi “vaṅgīsasadiso natthī”ti vutte kathaṃ vaḍḍhetvā “etha, dāni vo vaṅgīsassa vā amhākaṃ vā satthu jānanabhāvaṃ jānissāmā”ti te ādāya vihāraṃ agamaṃsu. Satthā tesam āgamanabhāvaṃ ñatvā niraye tiracchānāyoniyaṃ manussaloke devaloketi catūsu ṭhānesu nibbattānaṃ cattāri sīsāni, khīṇāsavasīsāñcāti pañca sīsāni āharāpetvā paṭipāṭiyā ṭhapetvā āgatakāle vaṅgīsaṃ pucchi – “tvam kira sīsaṃ ākoṭetvā matakānaṃ nibbattaṭṭhānaṃ jānāsī”ti? “Āma, jānāmī”ti. “Idaṃ kassa sīsa”nti? So taṃ ākoṭetvā “niraye nibbattassā”ti āha. Athassa satthā “sādhu sādhu”ti sādhuḥkāraṃ datvā itarānipi ṭīṇi sīsāni pucchitvā tena avirajjhivā vuttavuttakkhaṇe tatheva tassa sādhuḥkāraṃ datvā pañcamam sīsaṃ dassetvā “idaṃ kassa sīsa”nti pucchi, so tampi ākoṭetvā nibbattaṭṭhānaṃ na jānāti.

Atha naṃ satthā “kiṃ, vaṅgīsa, na jānāsī”ti vatvā, “āma, na jānāmī”ti vutte “ahaṃ jānāmī”ti āha. Atha naṃ vaṅgīso yāci “detha me imaṃ manta”nti. Na sakkā apabbajitassa dātunti. So “imasmim manta gahite sakalajambudīpe ahaṃ jetṭhako bhavissāmī”ti cintetvā te brāhmaṇe “tumhe tattheva katipāhaṃ vasatha, ahaṃ pabbajissāmī”ti uyyojetvā satthu santike pabbajitvā laddhūpasampado vaṅgīsatthero nāma ahosi. Athassa satthā dvattiṃsākāraṃ kammatṭhānaṃ datvā “mantassa parikammaṃ sajjhāyāhi”ti āha. So taṃ sajjhāyanto antarantarā brāhmaṇehi “gahito te manto”ti pucchiyamāno “āgametha tāva, gaṇhāmī”ti vatvā katipāheneva arahattaṃ patvā puna brāhmaṇehi puṭṭho “abhabbo dānāhaṃ, āvuso, gantu”nti āha. Taṃ sutvā bhikkhū “ayaṃ, bhante, abhūtena aññaṃ byākaroti”ti satthu ārocesuṃ. Satthā “mā, bhikkhave, evaṃ avacuttha, idāni, bhikkhave, mama putto cutipaṭisandhikusalo jāto”ti vatvā imā gāthā abhāsi –

419.

“Cutim yo vedi sattānaṃ, upapattiṇca sabbaso;

Asattaṃ sugataṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇaṃ.

420.

“Yassa gatiṃ na jānanti, devā gandhabbamānusa;

Khīṇāsavaṃ arahantaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha yo vedīti yo sattānaṃ sabbākārena cutiṇca paṭisandhiṇca pākaṭaṃ katvā jānāti, tamahaṃ alaggaṭāya asattaṃ, paṭipāṭiyā sutṭhu gatattā sugataṃ, catunnaṃ saccānaṃ buddhatāya buddhaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho. Yassāti yassete devādāyo gatiṃ na jānanti, tamahaṃ āsavānaṃ khīṇatāya khīṇāsavaṃ, kilesehi ārakattā arahantaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiṭṭhalādīni pāpuṇiṃsūti.

Vaṅgīsattheravatthu sattatimsatimaṃ.

38. Dhammadinnattherīvatthu

Yassāti imaṃ dhammadesanaṃ satthā veḷuvane viharanto dhammadinnaṃ nāma bhikkhuniṃ ārabba katesi.

Ekadivasaṃhi tassā gihikāle sāmiko visākho upāsako satthu santike dhammaṃ sutvā anāgāmiphalaṃ patvā cintesi – “mayā sabbam sāpateyyaṃ dhammadinnaṃ paṭicchāpetuṃ vaṭṭati”ti. So tato pubbe āgacchanto dhammadinnaṃ vātapānena oloketim disvā sitaṃ karoti. Taṃ divasaṃ pana vātapānena ṭhitam anolokentova agamāsi. Sā “kiṃ nu kho ida”nti cintetvā “hotu, bhojanakāle jānissāmī”ti bhojanavelāya bhattaṃ upanāmesi. So aññesu divasesu “ehi, ekato bhuñjāmā”ti vadati, taṃ divasaṃ pana tuṅhībhūtova bhuñji. Sā “kenacideva kāraṇena kupito bhavissati”ti cintesi. Atha naṃ visākho sukhanisinnavelāya taṃ pakkositvā “dhammadinne imasmim gehe sabbam sāpateyyaṃ paṭicchāhi”ti āha. Sā “kuddhā nāma sāpateyyaṃ na paṭicchāpentī, kiṃ nu kho eta”nti cintetvā “tumhe pana, sāmī”ti āha. Ahaṃ ito paṭṭhāya na kiñci vicāremīti. Tumhehi chaḍḍitaṃ khaḷaṃ ko paṭicchissati, evaṃ sante mama pabbajjaṃ anujānāthāti. So “sādhu, bhadde”ti sampācchitvā mahantena sakkārena taṃ bhikkhuniṃ upassayaṃ netvā pabbājesi. Sā laddhūpasampadā dhammadinnattherī nāma ahosi.

Sā pavivekakāmatāya bhikkhunīhi saddhiṃ janapadaṃ gantvā tattha viharantī na cirasseva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā “idāni maṃ nissāya ñātijanā puññāni karissanti”ti punadeva rājagahaṃ paccāgañchi. Upāsako tassā āgatabhāvaṃ

sutvā “kena nu kho kāraṇena āgatā”ti bhikkhunīupassayaṃ gantvā theriṃ vanditvā ekamantaṃ nisinno “ukkaṇṭhitā nu khosi, ayyeti vattum appatirūpaṃ, pañhamekaṃ naṃ pucchissāmi”ti cintevā sotāpattimagge pañhaṃ pucchi, sā taṃ vissajjesi. Upāsako teneva upāyena sesamaggesupi pañhaṃ pucchitvā atikkamma pañhassa puṭṭhakāle tāya “accayāsi, āvuso, visākhā”ti vatvā “ākaṅkhamāno satthāraṃ upasaṅkamtivā imaṃ pañhaṃ puccheyyāsi”ti vutte theriṃ vanditvā uṭṭhāyāsanā satthu santikaṃ gantvā taṃ kathāsallāpaṃ sabbaṃ bhagavato ārocesi. Satthā “sukathitaṃ mama dhītāya dhammadinnāya, ahampetam pañhaṃ vissajjento evameva vissajjeyya”nti vatvā dhammaṃ desento imaṃ gāthamāha –

421.

“Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṃ;

Akiñcanaṃ anādānaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tattha pureti atītesu khandhesu. Pacchāti anāgatesu khandhesu. Majjheti paccuppannesu khandhesu. Natthi kiñcananti yassetesu thānesu taṇhāgāhasaṅkhātāṃ kiñcanaṃ natthi, tamahaṃ rāgakiñcanādīhi akiñcanaṃ kassaci gahaṇassa abhāvena anādānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Dhammadinnattherīvatthu aṭṭhatimsatimaṃ.

39. Aṅgulimālattheravatthu

Usabhanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto aṅgulimālattheraṃ ārabba kathesi. Vatthu “na ve kadariyā devalokaṃ vajanti”ti (dha. pa. 177) gāthāvaṇṇanāya vuttameva. Vuttañhi tattha –

Bhikkhū aṅgulimālaṃ pucchiṃsu – “kiṃ nu kho, āvuso aṅgulimāla, duṭṭhahatthiṃ chatthaṃ dhāretvā thitaṃ disvā bhāyī”ti?

“Na bhāyim, āvuso”ti. Te satthāraṃ upasaṅkamtivā āhaṃsu – “aṅgulimālo, bhante, aññaṃ byākaroti”ti. Satthā “na, bhikkhave, mama putto aṅgulimālo bhāyati. Khīṇāsavausabhānañhi antare jeṭṭhakausabhā mama puttasadisā bhikkhū na bhāyanti”ti vatvā imaṃ gāthamāha –

422.

“Usabhaṃ pavaraṃ vīraṃ, mahesiṃ vijitāvinam;

Anejaṃ nhātaṃ buddhaṃ, tamahaṃ brūmi brāhmaṇa”nti.

Tassattho – acchambhitatthena usabhasadisatāya usabhaṃ uttamattthena pavaraṃ vīriyasampattiyā vīraṃ mahantānaṃ sīlakkhandhādīnaṃ esitattā mahesiṃ tiṇṇaṃ mārānaṃ vijitattā vijitāvinam nhātakilesatāya nhātaṃ catusaccabuddhatāya buddhaṃ taṃ evarūpaṃ ahaṃ brāhmaṇaṃ vadāmīti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇiṃsūti.

Aṅgulimālattheravatthu ekūnacattālīsaṃ.

40. Devahitabrāhmaṇavatthu

Pubbenivāsanti imaṃ dhammadesanaṃ satthā jetavane viharanto devahitabrāhmaṇassa pañhaṃ ārabba kathesi.

Ekasmiñhi samaye bhagavā vātarogena ābādhiko hutvā upavāṇattheraṃ uṇhodakathāya devahitabrāhmaṇassa santikaṃ pañhi. So gantvā satthu ābādhikabhāvaṃ ācikkhitvā uṇhodakaṃ yāci, taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhamānaso hutvā “lābhā vata me, yaṃ mama santikaṃ sammāsambuddho uṇhodakassatthāya sāvakaṃ pañhi”ti uṇhodakassa kājaṃ purisena gāhāpetvā phāṇitassa ca puṭṭhaṃ upavāṇattherassa pādāsi. Thero taṃ gāhāpetvā vihāraṃ gantvā satthāraṃ uṇhodakena nhāpetvā uṇhodakena phāṇitaṃ āloṭetvā bhagavato pādāsi, tassa taṅkhaṇeyeva so ābādhō paṭipassambhi. Brāhmaṇo cintesi – “kassa nu kho deyyadhammo dinno mahapphalo hoti, satthāraṃ pucchissāmi”ti so satthu santikaṃ gantvā tamatthaṃ pucchanto imaṃ gāthamāha –

“Kattha dajjā deyyadhammaṃ, kattha dinnaṃ mahapphalaṃ;

Kathañhi yajamānassa, kathaṃ ijjhati dakkhiṇā”ti. (saṃ. ni. 1.199);

Athassa satthā “evarūpassa brāhmaṇassa dinnaṃ mahapphalaṃ hoti”ti vatvā brāhmaṇaṃ pakāsento imaṃ gāthamāha –

423.

<p>“Pubbenivāsaṃ yo vedī, saggāpāyañca passati; Atho jātikkhayaṃ patto, abhiññāvositō muni; (Saṃ. ni. 1.199); Sabbavositavosānaṃ, tamaḥaṃ brūmi brāhmaṇa”’nti. Tassattho – yo pubbenivāsaṃ pākaṭaṃ katvā jānāti, chabbīsati devalokabhedāṃ saggañca catubbidhaṃ apāyañca dibbacakkhunā passati, atho jātikkhaya saṅkhātāṃ arahattaṃ patto, abhiññeyyaṃ dhammaṃ abhijānitvā pariññeyyaṃ pariānitvā pahātabbaṃ pahāya sacchikātabbaṃ sacchikatvā vosiko niṭṭhānaṃ patto, vusitavosānaṃ vā patto, āsavakkhaya paññāya monabhāvaṃ pattattā muni, tamaḥaṃ sabbesaṃ kilesānaṃ vosānaṃ arahattamaggaññaṃ brahmacariyavāsaṃ vutthabhāvena sabbavositavosānaṃ brāhmaṇaṃ vadāmi. Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṃṣu. Brāhmaṇopi pasanna mānaso saraṇesu patiṭṭhāya upāsakattaṃ pavedesīti. Devahita brāhmaṇavattu cattālīsaṃ. Brāhmaṇavaggaṇṇāni niṭṭhitā. Chabbīsati vāggo. Nigamanakathā Ettāvātā sabbapaṭhame yamakavagge cuddasa vatthūni, appamādavagge nava, cittavagge nava, pupphavagge dvādasa, bālavagge pannarasa, paṇḍitavagge ekādasa, arahantavagge dasa, saḥassavagge cuddasa, pāpavagge dvādasa, daṇḍavagge ekādasa, jarāvagge nava, attavagge dasa, lokavagge ekādasa, buddhavagge nava, sukhavagge aṭṭha, piyavagge nava, kodhavagge aṭṭha, malavagge dvādasa, dhammaṭṭhavagge dasa, maggavagge dvādasa, pakinnakavagge nava, nirayavagge nava, nāgavagge aṭṭha, taṇhāvagge dvādasa, bhikkhuvagge dvādasa, brāhmaṇavagge cattālīsati pañcādhikāni tīni vatthusatāni pakāsetvā nātisaṅkhepanāti vitthārasena uparacitā dvāsattatibhānavārapamaṇā dhammapadassa atthavaṇṇāni niṭṭhitāni. Pattaṃ dhammapadaṃ yena, dhammarājenanuttaraṃ; Gāthā dhammapade tena, bhāsītā yā mahesinā. Satevīsā catussatā, catusaccavibhāvinā; Satattayañhi vatthūnaṃ, pañcādhikā samuṭṭhitā. Vihāre adhirājena, kāritamhi kataññunā; Pāsāde sirikūṭassa, rañño viharatā mayā. Atthabyañjanasampannaṃ, atthāya ca hitāya ca; Lokassa lokanāthassa, saddhammaṭṭhitikamyatā. Tāsaṃ aṭṭhakathaṃ etaṃ, karontena sunimmaṃ; Dvāsattatipamaṇāya, bhāṇavārehi pāḷiyā. Yaṃ pattaṃ kusalaṃ tena, kusalā sabbapāṇinaṃ; Sabbe ijjhantu saṅkappā, labhantu madhuraṃ phalanti. Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena sīlācārājjavamaddavādiguṇasamudayasamudhitena sakasamayasaṃsāraṅgahanajjhogāhaṇasamatthena paññāveyyattiyasamannāgatena tipīṭakapariyattippabhede sātṭhakathe satthusāsane appaṭihataññaṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena karaṇasampattijānitasukhaviniggaṭamadhurodāravacana lāvaṇṇayuttana yuttamuttavādinā vādīvarena mahākavinā pabhinnapaṭisaṃbhidāparivāre chaḷabhiññāpaṭisaṃbhidā dippabhedaguṇapaṭimaṇḍite uttarimanussadhamme suppaṭīṭhitabuddhīnaṃ theravaṃsappaṭipānaṃ therānaṃ mahāvihāravāsīnaṃ vaṃsālaṅkārahūtena vipulavisuddhabuddhīnā buddhaghosoti garūhi gahitaṇāmadheyena therena katāyaṃ dhammapadaṭṭhakathā – Tāva tiṭṭhatu lokasmiṃ, lokanītharaṇesinaṃ; Dassenti kulaputtānaṃ, nayaṃ saddhādibuddhiyā. Yāva buddhoti nāmaṃpi, suddhacittassa tādino; Lokamhi lokajēṭṭhassa, pavattati mahesinoti.</p>		
---	--	--

	Iti tevīsādhikacatusatagāthāpañcādhikatisatavatthupaṭimaṇḍitā Chabbīsativaggasamannāgatā dhammapadavaṇṇanā samattā. Dhammapada-aṭṭhakathā sabbākārena niṭṭhitā.			

<https://www.tipitaka.org/romn/>